

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

C 3005, 26

Harvard College
Library

FROM THE BEQUEST OF

JOHN HARVEY TREAT

OF LAWRENCE, MASS.

CLASS OF 1862

~~Approximate~~ Approximate
Horizontal Diving

~~if P at~~ ~~depth~~ 10° $10'$ $9^{\circ} 40'$
 $10.10.$ }

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΛΟΓΩΝ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΝΤΩΝ

ΥΠΟ ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΩΝ

ΤΗΣ ΘΡΟΔΟΣΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΩΞΑ'—ΑΩΠΑ',

ΚΑΙ ΥΠΟ ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΣΧΟΛΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ.

ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ

ΥΠΟ

Β. Δ. ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΟΣ.

ΤΟΜΟΣ Α'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΤΥΠΟΣ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ

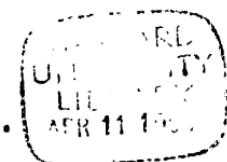
1886.

C 3005.26

✓

Τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 137 καὶ ἡμερομηνίᾳν 15 βεττέπ 1303
(7 ἀπριλίου 1301, 1886)

ἀδείᾳ του ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργεῖα.

ΦΙΛΟΙ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ.

Κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν πολλοὶ παρὰ πολλῶν σπουδαίων ὄμογενῶν, κληρικῶν πρὸ πάντων, σπουδαῖοι ἀπηγγέλθησαν λόγοι, ποικίλην περιέχοντες ὅλην καὶ τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρουσαν καὶ ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν καὶ ὑπὸ θινικὴν ἔποψιν.

Τούτων cί μὲν εἰσὶ πανηγυρικοί, oī δὲ ἐπικήδειοι, ἐπιτάφιοι καὶ ἐπιμνημόσυνοι, cί πλείστοι δὲ συμβουλευτικοί καὶ προτρεπτικοί, καὶ δλως ἐποικοδομητικοί, ἀπορρέοντες oī πλείστοι ἔχ δεινῶν θεολόγων καὶ ἱεροκηρύκων, εἴτε καὶ εὐρωπαϊκῆς ἀναπτύξεως μετειληγότων, εἴτε, πρὸς τῇ εὐφύΐα, πειραν μεγίστην ἄμα δὲ καὶ γλαφυρότητα κτησαμένων.

Βεβαίως ἡ δημοσίευσις τοιούτων ἐκκλησιαστικῶν λόγων συντελεῖ cù σμικρὸν οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς τροφίμους τῶν ἀπανταχοῦ δρθιδόξων θεολογικῶν καὶ ἱεραπτικῶν σχολῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς πλείστους ἀλλοις κληρικούς, προσταμένους δηλούστι ιερῶν ἐκκλησιῶν, ιερῶν μονῶν, πνευματικοὺς πατέρας, ἡ cίανδήποτε ἀλλην τινὰ κατέχοντας ἐκκλησιαστικὴν ἡ ἐκπαιδευτικὴν θέσιν ἐν ταῖς διαφόροις μητροπόλεσι τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, χειραγωγοῦσα, ὡς εἰπεῖν, καὶ τοὺς περὶ τὸ κήρυγμα ἀρτιπαγεῖς, καὶ ἐν γένει καθοδηγοῦσα πάντα κληρικὸν ἡ διδάσκαλον.

Ἐν τῇ περὶ ἣς δὲ λόγος συλλογῇ περιληφθήσονται καὶ σπουδαῖοι ἐναρκτήριοι λόγοι διαπρεπῶν σχολαρχῶν καὶ διδασκάλων, δπως καταστῆ χρήσιμος, ὡς οἶν τε, καὶ εἰς τινας τῶν καθ' ἡμᾶς διδασκάλων.

Ἡ συλλογὴ ἀπαρτισθήσεται ἐκ πεντήκοντα δύο καὶ ἐπέκεινα τυπογραφικῶν φύλλων εἰς 8ον, διηρημένη πρὸς εύκολαν τοῦ τε ἔχδτου καὶ τῶν συνδρομητῶν, εἰς τέσσαρα τεύχη, ὧν ἕκαστον θέλει περιέχει τούλαχιστον 13 τυπογραφικὰ φύλλα. Τὸ τελευταῖον τεύχος θέλει περιέχει καὶ

τὸν κατάλογον τῶν συνδρομητῶν, ἃμα δὲ καὶ πίνακα λεπτομερῆ τῶν περιεχομένων λόγων, διηρημένων κατ' εἰδος, πρὸς εὔκολίαν τῆς εύρεσεως τῶν ζητουμένων.

"Ἐκαστον τεῦχος τιμᾶται γροσίων ἀργυρῶν δέκα (10), καταβλητέων ἃμα τῇ παραλαβῇ. Εἰς τοὺς ἔξωτερους συνδρομητὰς προστίθενται καὶ τὰ ταχυδρομικά.

Τὸ ἔκδεδομένον Α' τοῦτο τεῦχος περιλαμβάνει εἴκοσι καὶ δύο λόγους, ὃν πέντε ἀναγορευτήρεις πατριαρχῶν, ἐκφωνήθεντες ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν Σωφρονίου (1863), Γρηγορίου τοῦ Γ' (1867), Ἰωακεὶμ τοῦ Β' (1873), Ἰωακεὶμ τοῦ Γ' (1878) καὶ Ἰωακεὶμ τοῦ Δ' (1884). Εἴς ἀντιπροσωπωνητήρεις πρὸς τοὺς πατριαρχικοὺς ἀναγορευτηρίους, ἐκφωνηθέντες ὑπὸ τοῦ πρώην Χαλεπίου Ἱεροθέου, Εὐσταθίου Κλεοδούλου, Νικηφόρου Γλυκᾶ, Χαλεπίου Τιμοθέου, Δωροθέου Εὐελπίδου, Φιλαρέτου Βαφείδου καὶ Γρηγορίου Παλαμᾶ, καὶ δέκα τοῦ ἀειμνήστου Εὐσταθίου τοῦ Κλεοδούλου, ὃν τοὺς μὲν δύο ἀπήγγειλεν Ἱεροδιάκονος ὡν, τοὺς δὲ τρεῖς σχολαρχῶν ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ καὶ τοὺς πέντε γενόμενος μητροπολίτης Καισαρείας.

"Ἔγραφον ἐν Φχναρίῳ κατὰ ἀπρίλιον τοῦ 1886.

Β. Δ. ΚΑΛΛΙΦΡΩΝ.

Α·ΟΓΟΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ

ΑΝΑΓΟΡΕΥΤΗΡΙΟΙ

Α' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ
ΤΟΥ ΑΠΟ ΑΜΑΣΙΑΣ

ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ: ΤΗ: ΚΒ' ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1863.

ΚΛΗΘΕΙΣ ύπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους εἰς τὸν ὑψηλὸν τοῦτον καὶ πατριαρχικὸν θρόνον, συναισθάνομαι καὶ κατανοῶ πληρέστατα τὴν ἐμὴν ἀνικανότητα, καὶ τρέμω δλος ἀπέναντι τοσούτῳ μεγάλῃς καὶ δυσχεροῦς θέσεως. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὕτως ηὐδόκησεν ὁ Κύριος, δι πολλάκις εἰς διάπραξιν μεγάλων ἔργων ἐκλέγων τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου, τὰ εὔτελη καὶ ἔξουθενημένα, εἴη τὸ δόνομα αὐτοῦ εὐλογημένον. Ἐγὼ δὲ μετὰ συντετριμμένης καρδίας ψποτάττω καὶ παραδίδω ἐμαυτὸν εἰς τὸ θεῖον θέλημα.

Ἐν τούτοις ἐπιτρέψατέ μοι, ἀγαπητοί ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, καὶ λοιποὶ φιλόχριστοι ἀκροαταί, δπως μὲ τὴν ἀφέλειαν τῆς γλώσσης μου ἀπευθύνω νῦν πρὸς ὑμᾶς δλίγας τινὰς λέξεις αὐτοσχεδίους. Εἰς δόποιαν εύρίσκονται κατάστασιν τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἔθνικὰ ἡμῶν πράγματα ἀπό τινων ἡδη ἐναυτῶν, μετὰ λύπης ψυχικῆς συναισθανόμεθα πάντες καὶ γινώσκομεν ὑπάρχει δὲ ὡσαύτως εἰς δλοὺς κατάδηλον δτι ἡ μέριμνα τῆς ἐφ' ὑμᾶς τεταγμένης κραταιᾶς βασιλείας καὶ ἡ θέλησις τοῦ ἔθνους ἐπιμόνως ἀπαιτοῦσι τὴν διόρθωσιν καὶ τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω διαρρύθμισιν αὐτῶν· μάρτυρες δὲ τῶν λόγων μου οἱ κανονισμοὶ τῆς ἔθνος υνελεύ-

σεως. Πρὸς ἐπίτευξιν δημως τοῦ μεγάλου καὶ δυσχεροῦς τούτου ἔργου ἀπαιτεῖται ἀναγκαῖως δγι μόνον ἡ ἐν λόγοις προθυμία, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰλικρινὴς σύμπραξις καὶ ἐγκάρδιος ἀφοσίωσις τῶν μελῶν τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τοῦ ἑθνικοῦ μικτοῦ συμβουλίου, τῶν δύο τούτων σωματείων, εἰς τὰ δποία ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Ἑθνος ἐνεπιστεύθησαν τὰ τιμαλφή αὐτῶν συμφέροντα· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνθερμός ἐπικουρία παντὸς φιλογενοῦς χριστιανοῦ. Ναὶ· τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον πάντοτε ὑπῆρξε παρὰ τῇ ὁρθοδόξῳ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ ἀναπόσπαστον τοῦ ἱερατικοῦ· καὶ καθὼς πολλάκις ἐνοίησε μετὰ τοῦ κλήρου καὶ ἐπροστάτευσε γενναῖως τὰ σωτῆρια τῆς ἀμωμῆτου ἡμῶν πίστεως δόγματα, οὕτω καὶ κατὰ τοὺς νῦν χρόνους διείλει, καὶ ἔδειξεν δτι προθυμεῖται ἵνα φανῇ οὐχ ἡττον ἡ ὅσον ὁ κλῆρος προασπιστὴς τῶν ἑθνικῶν προνομίων καὶ ζηλωτὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς δόξης. Μαρτύρια δὲ τῶν λόγων μου ἡ ἀπό τίνος καιροῦ σύμπτυνοια τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τοῦ ἑθνικοῦ μικτοῦ συμβουλίου, ὡς ἐκ τῆς δποίας καὶ διεπράχθησαν πολλὰ κοινωφελῆ ἔργα. Τὸ κατ' ἐμέ, ὄμολογῷ δτι μετὰ τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδα, τοῦτο καὶ μόνον ἔχω εἰς παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυσιν, δτι δηλαδὴ ἡ ἱερὰ σύνοδος καὶ τὸ ἑθνικὸν συμβούλιον, καὶ πάντες οἱ ἐκ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ δυνάμενοι νὰ παράσχωσι συνδρομὴν τινα, εἴτε ὑλικήν, εἴτε ἥθικήν, εἴτε διανοητικήν, θέλουσι μοι βοηθήσει εἰλικρινῶς πρὸς διάπραξιν τῶν δεόντων κατὰ πᾶσαν παρεμπίπτουσαν σπουδαίαν ὑπόθεσιν. Διότι, ἔξομολογούμενος ἐνώπιον πάντων ὑμῶν, διαβεβαίω δτι, ὅσον καὶ ἀν ἔχω πόθον ὑπὲρ τῆς πληρεστάτης ἐφαρμογῆς τῶν κανονισμῶν, τοὺς δποίους τὸ ἑθνος ἐθεώρησε σωτηρίους, καὶ δσην προθυμίαν καὶ ἀν αἰσθάνωμαι ἐν ἐμαυτῷ, δπως δικαιώσω καὶ πραγματοποιήσω τὰς προσδοκίας τῶν σεβαστῶν ἐκλογέων μου, ἀλλὰ καὶ οὕτω θεωρῶ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ποθουμένων τούτων ἀδύνατον, ἀνευ τῆς συνδρομῆς τῶν εὑφρονούντων. Ἐντεῦθεν προάγομαι νὰ ἐκδηλώσω εἰς πάν-

τας ὑμᾶς δτι πᾶσα συμβούλη, ἀποχρώντως δεδικαιωμένη, καὶ πᾶσα παρατήρησις, σκοποῦσα εἰς διαφώτισιν τῶν δλίγων ἰδεῶν μου, ξεται δι' ἐμὲ παραδεκτὴ μετ' εὐγαριστήσεως ἔγκαρδίου· ἀπ' ἐναντίας δέ, πᾶσαν πρότασιν ἡ πρᾶξιν, ἐν κρυπτῷ καὶ παραδύστεψ γενησομένην, καὶ τείνουσαν, ξετω καὶ εἰς ἐλαχίστην, παράδασιν τῶν κανονισθέντων, θέλω θεωρεῖ ἀντικανονικήν. "Οθεν καὶ προτρέπω πάντας ὑμᾶς περιπαθῶς ἵνα, ἐξ ἣς ἐλαχεν ἔκαστος κλήσεως, συνεργήσῃτε εἰλικρινῶς μετὰ τῆς ἐμῆς μετριότητος καὶ τῶν σεβαστῶν δύο σωματείων ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν ἔθνειῶν ἡμῶν πραγμάτων.

'Ο δὲ Κύριος, ὁ τὰ δοθεντή θεραπεύων καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληρῶν, καταπέμψαι εἰς πάντας ἡμᾶς τὴν πανίσχυρον αὐτοῦ χάριν, καὶ κατευθύναι τὰ διαβήματα ἡμῶν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Τὸν δὲ μεγαλειότατον ἡμῶν ἄνακτα σουλτάνον Ἀπτούλ Αζίζ Χὰν ἐφένδην μας διατηρούη ἐπὶ τοῦ ἐνδέξου αὐτοκρατορικοῦ θρόνου ἀνοσον, ὑγιαὶ καὶ μακρέσιον. 'Αμήν.

Β' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΓΡΓΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΣΤ'
ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ: ΤΗ: ΙΣΤ' ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

1867.

ΣΕΝΑ δλως καὶ λίαν παράδοξα φαίνονται εἰς ἡμᾶς, σεβάσμιαι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, καὶ ὡς ἐν δνείσι τὰ ἐν τῷ πατριαρχικῷ τούτῳ ναῷ σῆμερον τελούμενα· καὶ εἴθε ἡν δνειρος καὶ κενδὸν τῆς φαντασίας ἀνάπλασμα τὰ γινέμενα, ἀλλ' οὐχί, ἀλτίθεια πάνδημος, καὶ ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ παρισταμένη, καὶ λίαν ἡμῶν

τὴν ψυχὴν ἐκταράπτουσα διὰ τὰ ἔξ ἐναντίας τῇ ἡμετέρᾳ προθέσει συμβαίνοντα. Διὸ καὶ πάντη ἀλλοῖοι ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων παραστάσεως καθιστάμενοι, καὶ ὥσει ἐνεὸι μένοντες, οὔτε ψυχὴν ἕρεμον, οὔτε νοῦν ἴσυχον, οὔτε καρδίαν ἀτάραχον ἔχομεν, ἵνα παραστήσωμεν ἀκριβῶς τὰ ἐν ἡμῖν ἀντιπίποντα καὶ ἀντιπαλαίσοντα αἰσθήματα, καὶ τὴν κατέχουσαν ἡμᾶς ἀπορίαν ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκήτῳ ταύτῃ τῶν καθ' ἡμᾶς μεταβολῆς. Πλὴν, καὶ οὕτως ἔχοντες, οὐδόλως ἐν παντελεῖ σιωπῇ παραδραμεῖν τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἀνεχόμεθα, ἀλλὰ προνοούμενοι καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ ὁδηγὸν τοῦ λόγου τὸν τοῦ λόγου πάροχον προστησάμενοι, καὶ τὴν θείαν αὐτοῦ χάριν θερμῶς ἐπικαλεσάμενοι, σπεύδομεν εἰς τὸ δί' ὀλίγων ἐκφράσαι τὰ καθ' ἡμᾶς· ἐφ' ὧ καὶ ἔξαιτούμεθα τὴν ὑμετέραν εὑμενῆ ἀκρόσατιν.

Εἶκοςι καὶ ἐπτὰ ἥδη ἐτη συμπληροῦνται, ἀγαπητοί, ἔξ δτου τῆς τῶν κοινῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων πατρι-αρχικῆς διοικήσεως ἀπεμακρύνθημεν διὰ καιρικὰς αἰτίας καὶ περιστάσεις, τοῖς πᾶσι γνωστάς, οὕτω τοῦ παναγάθου Θεοῦ συγχωρήσαντος, τεῦ πάντα πρὸς τὸ κοινῆ συμφέρον πανσέφως οἰκονομούμντος· καὶ ἐδεξάσαμεν τὴν κηδεμονικὴν αὐτοῦ πρόνοιαν, τὴν οὕτω φιλαγάθως τὰ καθ' ἡμᾶς διαθεμένην, καὶ ἀπαλλάξασαν τοῦ δυσβαστάκτου βάρους τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων καὶ πολυωδύνων φροντίδων, ἔξ ὧν διηνεκῶς τὸ πάγκοινον τοῦτο πνευματικὸν σκάφος τῆς Ἐκκλησίας περιστοιχεῖται, ὑπὸ παντοίων ἀντιπνόων ἀνέμων πάντοθεν προσβαλλόμενον, καὶ ὑπὸ τῶν καθ' αὐτοῦ ἐπεγειρομένων ἀλεπαλλήλων φοβερῶν κυμάτων ἐπαπειλούμενον. Ἐκτοτε δὲ περιορισθέντες εἰς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ ἀπράγμονα βίον, ἀπερισπάστως καὶ ἀκυμάντως αὐτὸν διηνύομεν, τὴν ἀταραξίαν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ψυχικὴν γαλήνην ἀναλαβόντες καὶ εὐλογοῦντες εὐγνωμόνως τὸ πανάγιον τοῦ Ὑψίστου δνομα, τοῦ θέλοντος πάντας σωθῆναι

καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, διὰ ἔδωκεν ἡμῖν καιρὸν, δπως, ἐν ἀδορύνῳ τῇ καταστάσει, ἀναιμημησχόμενοι τῶν πολλῶν ἡμῶν ἀμαρτιῶν, σπουδαιότερον φροντίσωμεν περὶ τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας. Οὕτω τοινυν τὰ καθ' ἡμᾶς ἴδιωτικῶς διαθέμενοι, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἡσυχίας πνευματικὴν ἡδονὴν καρπούμενοι, καὶ ἐξ ἀντιπαραθέσεως πολὺ λιγότερον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς συναισθανόμενοι τὰς τῆς πατριαρχείας πολλὰς πικρίας καὶ θλίψεις, ἀς ὑποφέρειν ἀναγκαζόμεθα, ἔνεκα τῆς τῶν πραγμάτων ἀνωμάλου φράσης καὶ τῆς δυσκόλου τούτων οἰκονομίας, διὰ τὸ πολύμορφον καὶ πολυποίχιλον τοῦ τῶν ἀνθρώπων θήμου, διὰ τὸ διάφορον τῶν γνωμῶν καὶ τὰ διηγεκῶς ἀντιπαλαίστατα ἰδιαίτερη καὶ συμφέροντα, δρον καθ' ἐστιτούς ἐθέμεθα τοῦ μεταναιδίας βίου ἴδιωτεύοντες καὶ πόρρω τῶν κοινῶν ἀπέχοντες, ὥστε μηδὲ ἐπιθυμήσαι μηδὲ φαντασθῆναι ποτε δευτέραν πατριαρχείαν καὶ δευτέρους καμάτους. Καὶ διὰ τοῦτο, παντὶ σθένει, ἀποφεύγειν σπουδάζοντες, δσάκις ἀπότειρά τις παρ' ἡμῖν ἐγίγνετο περὶ τούτου, σχεδὸν εἰπεῖν, ἀπετροπιαζόμεθα πάντα, δστις δήποτε ἦν δ ἀποπειρώμενος· καὶ ἐπ' ὅδεν λόγῳ ἐστέργομεν ἀνταλλάξασθαι τὰ τῆς ἡσυχίας καλά, ἀντὶ τῆς τῶν κοινῶν πολυμερίμνου φροντίδος καὶ διηνεκοῦς ἀνησυχίας. Πλήν, ἀλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἀλλα δὲ Θεός κελεύει. «Λογισμοὶ γὰρ θνητῶν πάντες δειλοί, καὶ ἐπισφαλεῖς αἱ ἐπίνοιαι αὐτῶν», κατὰ τὸν Σολομῶντα.

Τοιαύτης οὕτης, ἀγαπητοί, τῆς παρ' ἡμῶν κατ' ἀνθρωπὸν γενομένης ἴδιαιτέρας σκέψεως καὶ ἀποφάσεως, ὡς ὑμῖν εἰλικρινῶς ἐξωμολογησάμεθα, πόθεν ἀρα ἐπῆλθεν ἡ ἀπρόσοπτος αὕτη καὶ ἀθρόα μεταβολὴ καὶ ἀλλοίωσις; Οὐκ ἄλλοθεν πάντως, πιστεύομεν, ἡ ἀνωθεν ἐκ τοῦ τὰ πάντας κατὰ τὰς ἀνεξερευνήτους αὐτοῦ βουλὰς διέποντός τε καὶ διεξάγοντος πανσόφου Θεοῦ, τοῦ καὶ πλάσσοντος κατὰ μόνας τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸν προφητάνακτα. Διότι, ἀμα τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου χηρεύ-

σαντος, ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων, ζῆλῳ ύπερ τῆς Ἐκκλησίας κινούμενοι, οὐ διέλειπον ἡμὲν προσεγγίζοντες καὶ ζωηρῶς παριστάντες τὴν παροῦσαν τῶν κοινῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἔθνικῶν πραγμάτων κατάστασιν οὐ καλῶς ἔχουσαν, καὶ ἐν κρισίμῳ καταστάσει τυγχάνουσαν, καὶ τούτου ἔνεκα διαφόρως ἡμᾶς ἐπεχείρουν πεῖσαι εἰς τὸ ἀναδέξασθαι τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν, ὡς ἀνενδοιάστως δῆθεν ἐλπίζοντες παρ' ἡμῶν τὴν εὐκταίαν τῶν πραγμάτων διαρρύθμισιν, καὶ ἅμα μὲν τὸ ἱερὸν καθῆκον ἡμέν προύβαλλοντο, ἐξ οὐ ἀπαραιτήτως διεβλόμεν θυσιάσαι τὴν ἰδίαν ἡμῶν ἡσυχίαν ύπερ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, καὶ μὴ παριδεῖν τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους ἐπὶ πλείον διακυμαίνομενα καὶ ἐν ἀκροσφαλεῖ θέσει μένοντα, ἅμα δὲ τὸ φορεόν τοῦ Θεοῦ δικαστήριον πρὸ τῶν δρθαλμῶν ἡμῶν προετίθεντο, διαβεβαιοῦντες δτὶ ύπευθυνοί ἐν αὐτῷ ἐσόμεθα, ἐάν, προτιμῶντες τὸ ἴδιον, ἀμετάπειστοι εἰς τὰς κοινὰς τῶν δρθοδόξων φωνὰς μείνωμεν. Ἐκ τῶν τοιούτων ἐπανειλημμένων σπουδαίων παρατηρήσεων πάνυ κλονισθέντες ἡμεῖς, εἰς οὐ μικρὸν κατέστημεν ἀγωνίαν, προσπαλαίειν ἀρξάμενοι τοῖς λογισμοῖς, καὶ διαλογίζεσθαι ἄλλως ἢ πρότερον, ἔνθεν μὲν τὴν θείαν ἐντολὴν τῆς διεβλομένης πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης εἰς νοῦν φέροντες, ἔνθεν δὲ τὴν ἀποστολικὴν φωνὴν ὠσανεῖ ἐντόνως ἐν ἡμέν λαλούσαν ἐνηχούμενοι: «Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ ἐτέρου ἔκαστος».

Ἐν τούτοις δὲ περιστρεφόμενοι τοῖς λογισμοῖς, καὶ τὴν ψυχὴν κατὰ μικρὸν πρὸς αὐτοὺς μᾶλλον νεύουσάν τε καὶ κλίνουσαν αἰσθανόμενοι, εἰ καὶ τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν οὐκ ἄνευ Θεοῦ ἐν ἡμέν ἐνεργουμένην ύπελαμβάνομεν, διως οὐκ ἐπ' ὀλίγον ἔτι τὴν γνώμην ἀμφεταλαντευόμεθα, ἀποδειλιώντες εἰς τὴν πλήρη συγκατάθεσιν, ἔνθεν μὲν τὸ διαβάστακτον βάρος τῆς πατριαρχικῆς διαικήσεως ἐκ πεύρας γινώσκοντες, καὶ τὰς περιστοιχούσας, τό γε νῦν μάλιστα, τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἐσωτερικάς καὶ ἔξωτερικάς δυσχερεστά-

τας περιστάσεις προφανῶς βλέποντες, διά τε τὴν τῶν δμοδόξων ἀδελφῶν Βουλγάρων ἀναφυεῖσαν ἐξ ἀμαρτιῶν ἡμῶν λυπηρὰν διχόνοιαν, καὶ τὴν ἐπενεχθεῖσαν εἰς τὰ διοικητικὰ τῆς Ἐκκλησίας μεταβολήν, ἀπ' ἐναντίας τῶν ἐς δεῦρο ἀρχαίων καθεστώτων, οὐ μικρὸν πρὸς τὰ νεωτερισθέντα συκρουμένων ἔνθεν δὲ τὸ ἐλλειπὲς τῆς ἀπαιτουμένης ίκανότητος ὡς πρὸς τὸ σοδαρὸν τῶν περιστάσεων συνειδότες, οὐχ ἥττον δὲ καὶ εἰς τὸ φιλάσθενον καὶ νοσηρὸν τοῦ σώματος ἡμῶν ἀποβλέποντες, διπέρ δυσκόλως ἀντέχειν δύναται πρὸς τοὺς διηνεκεῖς ἀγῶνας τῆς διοικήσεως, ὡς ἐκ τῶν προτέρων πραγματικῶς ἔγνωμεν. Καὶ οὕτω μὲν ἔως τινὸς διακείμενοι, ἀνησυχοῦντες δὲ ἄλλως ἐκ τοῦ ἐπιβαλλομένου ἡμῖν χρέους εἰς τὴν τοῦ πλησίον, κατὰ τὸ δυνατόν, ὠφέλειαν, καὶ πολλῷ μᾶλλον εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, πρὸς ἣν ἀπαραιτήτως ὀφείλεται ἡ παρὰ πάντων δυνατὴ συνδρομὴ καὶ συναντληψίς, πρὸς δέ, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου κατὰ τοῦ πονηροῦ καὶ δκνηροῦ δούλου ἀποφανθεῖσαν καταδίκην ὑπὸ δψιν λαβόντες, ἐπερρίψαμεν τελευταίον ἔαυτούς εἰς τὴν πανάγαθον τοῦ Ὑψίστου πρόνοιαν, δεόμενοι θερμῶς ἵνα στῆσῃ διὰ τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος τὸν σάλον τῶν λογισμῶν, καὶ δόηγησῃ ἡμᾶς εἰς τὸ σωτήριον αὐτοῦ θέλημα.

"Οθεν, κατιδόντες εἰς τέλος τὴν ἐκ κοινῆς συμπνοίας παρὰ πάντων γενομένην ἔκλογήν, καὶ τὴν δμόρων πρόσκλησιν, ἦτις καὶ τὸ ἀμφίρροπον τῆς γνώμης ἡμῶν ἔστησεν, ἐνεδώκαμεν τέως καὶ ὑπεκλίναμεν τὸν αὐχένα, αἱρετώτερον ἡγησάμενοι ὑπενδούντες τῇ κοινῇ γνώμῃ, δταν ἡ τῆς Ἐκκλησίας ὠφέλεια καὶ ἡ δέξα τοῦ Θεοῦ ὑπάρχῃ τὸ σπουδαζόμενον. Οὕτως οὖν σὺν Θεῷ, ὑπακούσαντες εὔπειθῶς τῇ κοινῇ τῆς Ἐκκλησίας φωνῇ, ὡς φωνῇ καὶ κλήσεις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀνεδεξάμεθα καὶ αὐθίς τὸ δεύτερον τὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου διοίκησιν καὶ τὴν κοινήν τοῦ δρθοδόξου λαοῦ προστασίαν· διότι, δσον τὸ ἐξ ἡμῶν, εὔσεβοφρόνως πιστεύομεν, δτι ἡ κοινὴ αὕτη τῆς Ἐκκλησίας

φωνὴ ἀναμφισθῶς ἐστὶ φωνὴ τοῦ Θεοῦ· καὶ δταν δ. Θεὸς καλῇ καὶ ἐντέληται, πᾶς δ παρακούων καὶ ἀνθιστάμενος ἀπειθῆς ἐστι πάντως τῷ τοῦ Θεοῦ ἐντάλματε· δὲ παρήκοος καὶ ἀπειθῆς ἀναποφεύχτως ἐπισύρει ἐφ' ἐαυτὸν τὰς παρὰ Θεοῦ δικαίας τιμωρίας, κατὰ τὰς φρικτὰς ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς ἀπειλάς. «Καθὼς ἀπώσασθε με (λέγεται τοῦ εἰναι εἰς ἡγουμένους τοῦ λαοῦ μου καὶ ἀρχοντας, οὗτος κάγὼ ἀπώσομαι ὑμᾶς τοῦ εἰναι εἰς βασιλέα». Καὶ «καθὼς οὐκ εἰσηκούσατε τῆς φωνῆς μου, ἀλλ' ἐδώκατε νῶτον σκληρὸν καὶ ἡπειθῆσατε, οὗτος ἐσται, δτε ἐπικαλέσετε δὲ· ἐγὼ δὲ οὐκ ἐπιβλέψω ἐπὶ τὴν προσευχὴν ὑμῶν, οὐδὲ εἰσαχεύσομαι». Μὴ γένοιτο! (βοῶμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ θεολόγου Γρηγορίου), μὴ γένοιτο, ἵνα Ἐλθωσιν ἐφ' ἡμᾶς αὐταὶ αἱ φωναί· ἐτάμως ἔχουμεν εἰς τὸ ὑπακούσατε τῷ θείῳ θελήματε, θυσιάζοντες μᾶλλον πᾶν δ τι ἐσμέν, ἢ στέργοντες ὑποπεσεῖν εἰς τὰ τῆς ἀπειθείας παρεπόμενα. Ὑπετάγημεν λοιπὸν τῷ Κυρίῳ καὶ ἴσχετεύσαμεν αὐτὸν δπως γένηται ἡμῖν προστασία καὶ φωτισμὸς καὶ δύναμις καὶ, κατὰ τὸν θεολόγον, ποιμὴν τοῦ ποιμένος. Ταῦτα εἰσιν, ἁγαπητοί, τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀπερ, ὡς ἐνήν, ἀναλόγως τῷ καιρῷ πρὸς ὑμᾶς ἔξεθέμεθα.

Ἐχετε λοιπὸν πάλιν ἡμᾶς (ἵνα καὶ ἡμεῖς εἰπωμεν μετὰ τοῦ αὐτοῦ θείου πατρός)· ἔχετε, ποιμένες καὶ συμποιμένες· ἔχετε, ὡς ποιμνιον ἱερὸν καὶ Χριστοῦ τοῦ ἀρχιποιμένος ἄξιον· ἔχετε ἡμᾶς πειθηνίους καὶ ὑπηκόους εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ· διότι ὑπῆρξε κοινὴ ἀπάστης τῆς Ἐκκλησίας φωνῆς· θίθεν προηγουμένως ἀναθέμενοι πᾶσαν ἡμῶν τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν οὗτος εὐδοχήσαντα καὶ καλέσαντα Κύριον, τὸν δυνάμενον καὶ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύειν καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦν, οὐ καὶ ἡ δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, κατὰς τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ θερμῶς παρ' αὐτοῦ ἔχαιτούμενοι, δπως γένηται ἡμῶν καὶ κηδεμῶν καὶ δδηγός, οὐχ ἡττον ἐπομένως θαρροῦμεν καὶ εἰς τὴν κοινὴν ὅμονοιαν καὶ ὁμο-

φροσύνην, ἦν ἐπεδείκατο καὶ ἄπας διερετικὸς κλῆρος, καὶ πᾶν τὸ τῶν προκρίτων τοῦ δρθοδόξου Γένους ἡμῶν ἀνθολόγημα: ἀλλὰ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν πάντας ὑμᾶς, ἵνα ἡ παροῦσα κατὰ Χριστὸν δόμονται διαμένῃ καὶ τοῦ λοιποῦ ἀπαραμεώτος καὶ ἀδιάλειπτος· καὶ συμπράττοντες ἀπαντες, μεφ ψυχὴ καὶ χαρδίᾳ, συμπροσυμώμεθα καὶ συσπεύδωμεν εἰς τὴν ἔκτελεσιν. πάντων, δσα ἀφορῶσιν εἰς δόξαν Θεοῦ, δσα εἰς τὴν εὔκταίαν τῆς Ἐκκλησίας λαμπρότητα, καὶ δσα εἰς τὰ λοιπὰ τοῦ δρθοδόξου Γένους συμφέροντα. Ἐφ' ᾧ καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ὃ τέχνα τῆς εὐσεβείας ἀγαπητά, τὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου παράκλησιν: « παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί (Ἐλεγεν), ἵνα τὸ αὐτὸν λέγητε πάντες, ἵνα τὸ αὐτὸν φρονήτε », καὶ συνεργήσωμεν καὶ συντελέσωμεν μετὰ ζῆλου εἰς τὰ τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰ συνιστῶντα καὶ στηρίζοντα ταύτην διὰ τῆς ἐναρέτου διαγωγῆς καὶ τοῦ χριστιανικοῦ ἡμῶν πολιτεύματος, καθὼς παραγγέλλει ὁ αὐτὸς θεῖος Ἀπόστολος, λέγων. « Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, δσα ἔστιν ἀληθῆ, δσα σεμνά, δσα δίκαια, δσα ἀγνά, δσα προσφιλῆ, δσα εὐφημα, εἰ τις ἀρετὴ καὶ εἰ τις ἐπαινος, ταῦτα λογίζεσθε. & καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἡχούσατε, καὶ εἶδετε ἐν ἐμοὶ, ταῦτα πράσσετε· καὶ δο Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν». εἰ δὲ τούναντίον, ἀντὶ τῶν ἀποστολικῶν διδασκαλιῶν καὶ παραινέσεων, προτιμῶνται τάναντία, ταυτέστιν ἡ ταραχὴ ἀντὶ τῆς εἰρήνης, τὸ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγάπης, καὶ ἡ διχόνοια ἀντὶ τῆς δύμονός, ἀπερ εἰσὶ ξένα καὶ ἀλλότρια τοῦ χριστιανικοῦ ἐπαγγέλματος, τότε ἀφεύκτως τὰ τοιαῦτα φέρουσι μεθ' ἔσυτῶν πάντα τὰ κακά, καὶ πᾶσαν ἀδοξίαν καὶ ἀτιμίαν εἰς τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς ἄπαν τὸ δρθόδοξον Γένος, ἐπαπειλοῦνται πρὸς τούτοις καὶ αὐτὴν τὴν κοινωνικὴν πανωλεθρίαν. Διότι ἀληθῆς ὁ εἰπών «Πᾶσα βασιλεία, καὶ πᾶσα πόλις, καὶ πᾶσα οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἔσυτῆς ἐρημοῦται». ἀληθές ἔστι τὸ «Ἀδύνατον μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· οὐαὶ δὲ δι' οὐ ἔρχεται·

συμφέρει αύτῷ (λέγει τὸ ἀψευδὲς στόμα τοῦ Κυρίου), εἰ μύλος δινικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔριππαι εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἵνα τῶν μικρῶν τούτων». Ἀσυγχρέτῳ δὲ τῷ λόγῳ γίνεται ἄξιος τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης, ἐὰν σκανδαλίσῃ τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἀγνήν καὶ ἀμωμον τοῦ Κυρίου περιστεράν, ὑπὲρ ἣς τὸ ἴδιον ἔσυτον αἷμα ἔκχεεν.

Συμπεραίνοντες λοιπὸν τὸν λόγον, ἀγαπητοῖ, κατὰ πρώτοτον ἡμῶν χρέος συνιστῶμεν πρὸς ὑμᾶς τὴν ἐν Χριστῷ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην, καὶ θερμῶς ἔχαιτούμεθα παρὰ τοῦ εἰρηνάρχου καὶ ἀρχιποίμενος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διπος γένοιτο πᾶσιν ἡμῖν ἀρχή, μέση καὶ τέλος ἡ ἀγάπη, διτὶ «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί· καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ», κατὰ τὸν ἐπιστήθιον Ἰωάννην. Ἐπομένως δέ, λόγῳ τῆς ὁφειλομένης εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν μεγαλειότατον, κηδεμονικώτατον καὶ εὐεργετικώτατον ἡμῶν ἀνακτα σουλτάν Ἀπδούλ 'Αζίζ Χὰν ἐφένδη μας, δι' ἣν ἀδιαλείπτως καταβάλλει ἄγρυπνον φροντίδα καὶ πρόνοιαν ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐημερίας πάντων τῶν ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῇ αὐτοῦ σκιὰν διατελούντων πιστῶν ὑπηκόων, δεῦτε σύμπαντες ὁμόρωνον ὑψώσωμεν φωνὴν πρὸς τὸν παμβασιλέα Θεόν, δεόμενοι ἐκ βαθέων καρδίας, διπος ἐπιδαψιλεύοιτο ἀνωθεν τῇ εὐεργετικωτάτῃ Α. Μ. ζωὴν πολυχρόνιον καὶ ὕγιειαν ἀμετάπτωτον, διαφυλάττων Αὐτὴν ὡς κόρην δοθαλμοῦ καὶ ἀνωτέραν παντὸς ἀνιαροῦ, καὶ νεύων ἀείποτε ἀγαθὰ εἰς τὴν βασιλικὴν Αὐτοῦ καρδίαν ὑπὲρ ἡμῶν. Ἱνα ἐν τῇ θεοστηρίκτῳ Αὐτοῦ βασιλείᾳ ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὔσεβειᾳ καὶ σεμνότητι· σκέπτοι δὲ καὶ περιφρουρόῃ καὶ τοὺς ὑψηλοτάτους ὑπουργούς, τοὺς μετὰ ζῆλου ἀκαμάτου ἐργαζομένους ὑπὲρ τοῦ βασιλείου κράτους, εὐδοκίμους αὐτοὺς ἀναδεικνύων καὶ εὐαρέστους τῇ Αὐτοῦ θεοφρουρήτῳ μεγαλειότητι· καὶ ἐπὶ τέλους δώῃ ἄμα καὶ ἡμῖν ποιμᾶναι θεαρέστως τὸ ἐμπιστευ-

θὲν λογικὸν ποδμνιον, καὶ κυβερνῆσαι τὸ πάγκοινον τοῦτο πνευματικὸν σκάφος τῆς ἀγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας, κατὰ τὸ θεῖον θέλημα, καὶ διευθύναι ἀκινδύνως καὶ ἀσφαλῶς εἰς λιμένα σωτήριον· δπως, θείᾳ χάριτι, καὶ ταῖς κοιναῖς συμπάντων ἡμῶν εὐπροσδέκτοις δεήσεσι, καταστάντες εὐπαρρησίαστοι ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως, καταξιωθείημεν ἀκοῦσαι τῆς μακαρίας αὐτοῦ φωνῆς· « Εὑ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ δλίγα ἡς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σὲ καταστήσω. Εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου ». Γένοιτο!

'Η χάρις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐλογοῖ καὶ στηρίζοι τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ.

Γ' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΟΥ Β', ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ: ΤΗ: Α' ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

1873.

Σεβάσμιοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἀξιότιμοι σύμβουλοι, λογάδες καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους καὶ ἀπας δ περιουσίος τοῦ Κυρίου λαός, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά.

ΑΠΟΧΩΡΗΣΑΝΤΕΣ πρὸ δεκαετίας τῆς πατριαρχικῆς θέσεως καὶ τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων διοικήσεως διὰ λόγους, οὓς οἱ πλείους ὑμῶν οἶδασι, καὶ ἀπαλλαγέντες οὕτω πολυωδύνων κακμάτων καὶ ἀδιαλείπτων ἀνησυχιῶν τε καὶ θλίψεων, ἐδοξάσαμεν τὸ ὑπερύμητον δνομα τοῦ παναγάθου καὶ πανοικτίμονος Θεοῦ, τοῦ οὗτω τότε τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομήσαντος, ὥστε ἀπαλλάξαι ἡμᾶς τῆς ἐπιβαρυνούσης τὸ πατριαρχικὸν πρόσωπον εὐθύνης, καὶ παραδοῦναι τῷ

ἰδιωτικῷ βίῳ, δπως ἐν τῇσυχίᾳ δυνηθῶμεν τοῦ λοιποῦ ἔξι-
λεώσασθαι τὸ θεῖον, ἐπικαλούμενοι τὸ ἔλεος αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς
βελτιώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν πραγμάτων καὶ
ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας. Τοσαύτην δὲ ἀληθῶς
εὔρομεν ἀταραξίαν ψυχῆς καὶ γαλήνην πνεύματος ἐν τῷ
μακράν τῆς βασιλίδας τῶν πολεων ἰδιωτικῷ βίῳ, ὥστε καὶ
ηὐχόμεθα ἵνα μηδέποτε, μηδ' ἀν εἰτι καὶ γένοιτο, ἀνταλ-
λάξωμεν τὸν τοιούτον βίον, ἢ καταλίπωμεν τὸν τῆς δια-
μονῆς ἡμῶν τόπον, δν ἡρεπισάμεθα. Ἀσθένειά τις δμως,
καταλαβούσα τὴν καὶ καταμαστίσασα ἐπὶ ἔτος δλον, ἔξ-
ηνάγκασεν ἵνα, ἐλθόντες ἐνταῦθα, ἐκζητήσωμεν ιατρικὴν
θεραπείαν, ἢς καὶ ἐπετύχομεν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι. Ἄλλ'
ἰδοὺ αἴφνης, παραιτηθέντος τοῦ παναγιωτάτου καὶ σεβασμι-
ωτάτου ἡμῶν προκατόχου, καλούμεθα τὸ δεύτερον ἡμεῖς
εἰς τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, κοινῇ
καὶ δμοφώνῳ φήμῳ, ἐκλεγέντες ὑπὸ τῆς χορείας τῶν ἀγίων
ἀρχιερέων καὶ ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ συνελθόντων ἀντιπροσώ-
πων τοῦ δρθιδέου λαοῦ, καὶ δὴ καὶ ἀναγνωρισθέντες ἐπε-
σήμως σήμερον ὑπὸ τοῦ φιλολάου καὶ εὐεργετικωτάτου
ἡμῶν ἀνακτος, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν καὶ ἀπὸ τοῦ κατακτη-
τοῦ αὐτοῦ ἐπιχρατήσασαν τάξιν.

'Ἄλλ' δποια αἰσθήματα παρήγαγεν ἐν ἡμῖν ἡ τοιαύτη
ἡμῶν ἐκλογή, σεβάσμιοι ἀνελφοὶ καὶ λοιποὶ κατὰ πνεύμα
νίοι, καὶ δποιεὶ διαλογισμὲς κατέχουσι τὴν καρδίαν ἡμῶν
κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην στιγμὴν, ἀδύνατον ἀποδαίνει
ὑμῖν ἐκδηλῶσαι· διότι ἔνθεν μὲν ἡ πάσης εὐγνωμοσύνης
ὑπερτέρα ἀγάπη, συμπάθεια καὶ τιμή, ἣν περιεποίησεν
ἡμῖν δ τε ἱερὸς κλῆρος καὶ δ δρθιδέος λαός, ὑποχρεοῖ ἡμᾶς
εἰς παραδοχὴν τῆς οὕτω πανδήμως γενομένης κλήσεως, ἐν-
θεν δέ, εἰ δεῖναι καὶ εἶπερ ποτὲ ἀλλοτε δυσχερεῖς καὶ κρίσιμοι
τῇ Ἐκκλησίᾳ περιστάσεις παρακελεύονται ἡμᾶς ἀποποίή-
σασθαι, ὡς ἐκφοβίζουσαι καὶ τὸν ἐμπειρότατον καὶ γενναι-
ότατον κυβερνήτην, καὶ μήτι γε δὴ ἡμᾶς, ὃν καὶ τὸ σῶμα

καὶ τὸ πνεῦμα ἦρξατο ἡδη ἀπὸ πολλοῦ ἔξασθενεν καὶ καταβάλλεσθαι· ὑπὸ τὸ χράτος τοιούτων αἰσθημάτων καὶ σκέψεων διατελοῦντες, ἐν μόνοις τοῖς ρήμασι τοῦ Κυρίου εὑρομεν ἀναψυχὴν καὶ ἐνίσχυσιν καὶ τὴν περὶ τοῦ πρακτέου ἀπόφασιν, ἀκούον τες αὐτοῦ λέγοντες· ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, καὶ ἄλλοτε, δτε, προῦποδεικνύων, ἐν τῷ τύπῳ τῆς κυριωνομένης θαλάσσης, τὸν ταραχώδη τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας βίον, προήλειφε τὸν μακάριον Πέτρον εἰς τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς ἀγῶνας, αὐστηρῶς καταδικάζων τὴν τοῦ Ἀποστόλου δειλίαν διὰ τῆς ἐπιτιμήσεως «εἰς τί ἐδίστασας, δλιγόπιστε;» Τὴν αὐτὴν δὴ κυριακὴν ἐπιτιμησιν δικαίως καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀναφέροντες, καὶ πιστεύοντες εἰκότως δτι, ὡς πάντοτε διέσωσε τὴν ἀγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ἐκ πλειόνων καὶ πολλῷ δυσχερεστέρων κλυδωνισμῶν καὶ σάλων, σῦτω καὶ νῦν δύναται τῇ παναλκετ ἀντοῦ δεξιᾷ ἀσφαλίσαι αὐτὴν καὶ εἰς εὔδιον ἀγαγεῖν λιμένα, ἔστω καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας. Τούτων πάντων ἔνεκα καθῆκον ἡγησάμεθα ἀπαραίτητον δπως, τὴν φωνὴν τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας ὡς φωνὴν Θεοῦ ἀποδεξάμεναι, ὑποταχθῶμεν τῷ Κυρίῳ ἐν πλήρει ἀφοσιώσει καὶ αὐταπαρνήσει τελείᾳ.

Οὔτως ἔγοντες πάρεσμεν ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, ἵνα λάβωμεν καὶ αὐθικὲς εἰς τὰς ἀσθενεῖς ἡμῶν χεῖρας τοὺς οἰκακας τοῦ πανταχόθεν κρίμασιν οἵς οἴδε Κύριος, κλυδωνιζομένου σκάφους τῆς Ἐκκλησίας, ἀφορῶντες, ὡς εἰς πολικὸν ἀστέρα, εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν οὐράνιον αὐτῆς νυμφίον, καὶ πεποιθότες πρώτιστα καὶ μάλιστα ἐπὶ τὴν πανσθενή αὐτοῦ χάριν, εἴτα δὲ ἐπὶ τὴν εἰλικρινῆ σύμπραξιν τῶν ἀγίων ἀρχιερέων, τῶν ἀξιοτίμων συμβούλων, καὶ τῶν λοιπῶν προσκρίτων τοῦ ἡμετέρου Γένους· διότι, ἀνευ τῆς εἰλικρινοῦς συμπράξεως τῶν ἐκάστοτε περιστοιχούντων τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀρχιερέων καὶ συμβούλων, καὶ τῆς προ-

θύμου συναντιλήψεως πάντων τῶν δυναμένων, φρονοῦμεν καὶ διαλογοῦμεν ἀνυποχρίτως, διὰ εἰς μάτην οἱ λόγοι, αἱ εὐχαὶ καὶ οἱ πόθοι ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν εὐ-
κλείας, εἰς μάτην πάντες οἱ κανονισμοὶ καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν διαρκεῖς καὶ ἐναγώνιοι συζητήσεις καὶ σιαδήποτε προσθα-
φαιρέσεις, εἰς μάτην αἱ μονομερεῖς συνδρομαὶ τῶν φιλοχρί-
στων καὶ φιλομούσων δμογενῶν, ύλικαὶ τε καὶ ἥθικαὶ εἰς
μάτην αἱ, ὡς μὴ ὄφελε, συνεχεῖς τῶν πατριαρχῶν παύ-
σεις ἢ παρακιτήσεις· εἰς μάτην ἡ ζωηρὰ ἐπιθυμία τοῦ φιλο-
λάου ἡμῶν ἀνακτος καὶ τῶν πεφωτισμένων αὐτοῦ ὑπουργῶν
ὑπὲρ τῆς διαρρυθμίσεως καὶ βελτιώσεως τῶν καθ' ἡμᾶς
πραγμάτων. Λάβωμεν λοιπὸν κατὰ νοῦν πάντες τὰς περι-
κυκλούσας τὴν ἀγίαν ἡμῶν Ἐκκλησίαν δυσχερεῖς καὶ
τὴν δλην κατάστασιν τῶν κοινῶν ἡμῶν πραγμάτων, καὶ
ἀναλογίζομενοι τὴν βαρεταν εὐθύνην, ἦτις ἐπίκειται ἐπὶ
πάντας, ιδίᾳ δὲ ἐπὶ τοὺς προέχοντας τοῦ κλήρου καὶ τοῦ
λαοῦ, σπεύσωμεν δικιθύμως καὶ μετὰ ζῆλου ἐνθέου, δπως
τὸν μὲν περίδοξον τοῦτον θρόνον σώσωμεν ἀπὸ τῆς ἐπαπει-
λούσης αὐτὸν ταπεινώσεως καὶ ἀδοξίας, τὰ δὲ κινὰ ἡμῶν
πράγματα μετὰ τῶν κλονουμένων ἔθνικῶν ἐκπαιδευτικῶν
ἡμῶν καταστημάτων στηρίξωμεν καὶ διαρρυθμίσωμεν ἐπὶ
τὸ βέλτιον, ἀναλόγως τῶν σημερινῶν ἡμῶν ἀναγκῶν, ἐπ'
ἀγαθῷ τοῦ δρθοδοξου πληρώματος.

'Ἐπι! τῇ γλυκείᾳ δὲ ταύτῃ ἐλπίδι, καὶ Κύριος οἶδεν δτι
μόνον ἐπὶ ταύτῃ, φέροντες παραδίδομεν ἡμᾶς αὐτοὺς τῇ
μητρὶ Ἐκκλησίᾳ, ἔξαιτούμενοι θεοθεν ὑπὲρ αὐτῆς μὲν ἀπο-
σόδησιν πάντων τῶν σκανδάλων, εἰρήνην τε καὶ εὔστάθει-
αν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ θείου αὐτῆς ἐπὶ γῆς προορισμοῦ, ὑπὲρ
δὲ τοῦ κραταιοτάτου καὶ γαληνοτάτου ἡμῶν ἀνακτος
ὑγίειαν ἀμετάπτωτον, διηνεκῇ εὐδαίμονίαν καὶ δόξαν ἀλη-
κτον· ὑπὲρ δὲ τῶν ἐκλάμπτων καὶ εὔμενεστάτων ἡμῖν ὑπουρ-
γῶν ἀδιάσειστον εὐημερίαν καὶ τὴν θείαν ἀρωγὴν εἰς πι-
στὴν ἔχτέλεσιν τῶν φιλολάων προθέσεων τοῦ εὐεργετικω-

τάτου ήμων αύτοκράτορος καὶ σουλτάνου, ὑπὲρ ήμων δὲ αὐτῶν, τῶν περὶ ήμᾶς ἀγίων ἀρχιερέων καὶ ἀξιοτίμων συμβούλων καὶ σύμπαντος τοῦ περιουσίου λαοῦ, αὐταπάρηνησιν, διμόνοιαν, σύνεσιν, καὶ ἐνίσχυσιν εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀγίου αὐτοῦ θελήματος. Ἀμήν.

Δ' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΟΥ Γ',
ΤΟΥ ΔΙΠΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,
ΕΝ Τῷ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚῷ ΝΑῷ: Τῇ: Α' ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1878.

Σεβάσμιοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, περισπούδαστοι λογάδες τοῦ εὐσεβοῦς ήμῶν γένους καὶ λοιπὸν φιλόχριστον ἐκκλησίασμα.

ΑΝΕΨΙΧΝΙΑΣΤΩ: Θείᾳ βουλῇ, ήμετις, δὲ μικρὸς ἐν τοῖς γεραροῖς ἀδελφοῖς καὶ νεώτερος ἐν τῇ Ἱερᾷ χορείᾳ τῶν Ἱεραρχῶν τῆς ἀγιωτάτης ταύτης τοῦ ἀγαθοδότου οὐρανίου πατρὸς ήμῶν Ἐκκλησίας, ἐνῷ ἐν τῇ πολλαπλῇ ποιμαντορικῇ ήμῶν εὐτελείᾳ καὶ ἀδυναμίᾳ ἐποιμαίνομεν τὸ τοῦ Κυρίου θεοσεβεῖς ποίμνιον τῆς τῶν Θεσσαλονικέων ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἐγκαρδίως φιλοσύντες αὐτὸν καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀμοιβαίως ἀντιφιλούμενοι, προσκαλούμεθα νῦν μετὰ τὴν ἔναγκος ἀποβίωσιν τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου χυροῦ Ἰωακείμ τοῦ Β', τοῦ ἡμετέρου ἴδια ἀξιοσεβάστου πνευματικοῦ πατρός, προστάτου καὶ εὐεργέτου—οὐ τὴν μακαρίαν ψυχὴν ἀναπαύσαι Κύριος ἐν σκηναῖς δικαίων —προσκαλούμεθα ἵνα ἀναβῶμεν τὰς βαθμίδας τοῦ ἀγιωτάτου καὶ γεραιτάτου τούτου ἀποστολικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου.

'Ανεξιχνιάστῳ θείᾳ βουλῇ, ήμετις δὲ μικρότερος καὶ νεώτερος ἐν τοῖς Ἱεράρχαις ἀδελφοῖς καὶ ἐν τοῖς ποιμέσιν εὐτελήσ καὶ πάντων τῶν ποιμαντορικῶν χαρισμάτων ἐστεργμένος, εὐδοκίᾳ τοῦ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύοντος καὶ τὰ ἐλλεποντα παγσόφως καὶ ἀκαταλήπτως ἀναπληροῦντος πανα-

γίου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος, ἐκλογῆ δὲ τοῦ γεραρῷοῦ ἱεραρχικοῦ συλλόγου τῶν ἐν Χριστῷ ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ τῶν εὐγενῶν λογάδων τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος καὶ ὑψηλῇ αὐτοκρατορικῇ ἐπιδοκιμασίᾳ καὶ ἐπινεύσει τῆς Α. Α. Μ. τοῦ φιλολακοῦ ἡμῶν ἀνακτὸς σουλτάνου Ἀπούλ Χαμήτ Χὰν ἐφένδου ἡμῶν, προσκαλούμεθα ἵνα ἀναλάβωμεν τοὺς εἰκασίας τοῦ χριστεπωνύμου θρόνου, τοῦ θρόνου τούτου, τοῦ τῆς ιερᾶς καὶ ὁρθοδοξίας Ἐκκλησίας ἔγκαλλωπίσματος.

Ανεξιχνιάστω θείᾳ βουλῇ τὸν θρόνον τῶν ἀγιωτάτων καὶ σοφωτάτων πατριαρχῶν τῶν Χριστοτέμων, τῶν Γρηγορίων, τῶν Φωτίων καὶ τοσούτων ἀλλων ἐπιλέκτων ἐπὶ ἀγιότητι καὶ σοφίᾳ, τὸν θρόνον δὲ τὴν ἡγίασταν καὶ ἐκλείσταν οἱ ἀγιώτατοι ἐκεῖνοι ἀρχιθύται καὶ ποιμένες διὰ τῶν σοφῶν καὶ ἀθανάτων συγγραμμάτων αὐτῶν, διὰ τοῦ ὑπὲρ τῆς ὁρθοδοξίας ζήλου καὶ τῶν ἀκαμάτων ἀγώνων, διὰ τῆς ἴσαγγέλου πολιτείας, διὰ τῆς ὑπὲρ ταύτης καὶ τοῦ χριστεπωνύμου λαοῦ μαρτυρικῆς αὐτῶν δομολογίας, δι’ ὧν πάντων τοῦτον μὲν σεβαστὸν καὶ περίπουστον παρὰ πᾶσι κατέστησαν, τὸ δὲ ὁρθοδόξον τοῦ Κυρίου πλήρωμα ἀπὸ παντὸς ἀνιαροῦ προεφύλαξεν καὶ θεοφιλῶς ἐπεδηγέτησαν, τὸν θρόνον, λέγομεν, τοῦτον προσκαλούμεθα ἵνα ἀνέλθωμεν ἡμεῖς, οἵτινες εἰς τὸ ὑψός τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγιότητος ἐκείνων ἀτενίσαι ἰλιγγιῶμεν, τὸν δὲ ἴμαντα τῶν ὑποδημάτων αὐτῶν ἄψαι καὶ φέρω συνέχαμεθα.

Μέγα τὸ ἔλεος τοῦ Ὑψίστου. Μεγάλη ἡ συγχατάβασις καὶ ἀνεξιχνιάστος ἡ θεία αὐτοῦ βουλῇ. Ο Θεὸς τοῦ ἔλέους καὶ τῆς χάριτος, δὲ εἰποτε τὰ μωρὰ καὶ ἔξουθενημένα τοῦ κόσμου ἐκλέγων εἰς εὑδωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκπλήρωσιν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτοῦ Υἱοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρειδὲ φιλευσπλάγχνως τὰ πολλὰ ἡμῶν ἀμαρτήματα καὶ τὰς πολλαπλάς ἐλλείψεις, καὶ ἤγειρεν ἡμᾶς εἰς ἐπίσκοπον τοῦ πρώτου τούτου τῆς ὁρθοδο-

δοξίας θρόνου· ως ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα Κυρίου καὶ ἀνεξιγνίασται αἱ ὅδοι αὐτοῦ.

Αλλά, προσφιλεῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες καὶ φιλόχριστον ἐκκλησίασμα, ὁ περίπουστος οὗτος θρόνος τῶν Γρηγορίων, τῶν Χρυσοστόμων, τῶν Μιχαήλ, τῶν Γενναδίων, τῶν Γρηγορίων, ἡ μεγάλη αὕτη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἡ ἐπὶ αἰώνας τὴν ιερὰν δῆθα τοῦ ἀκηράτου τῆς ὁρθοδοξίας φωτὸς ὡς σύμβολον ιερώτατον καὶ ἀγιώτατον ἐν χερσὶ χρατοῦσα καὶ τὸν νόμον διὰ τῶν ἀγίων συνόδων πανταχοῦ γῆς, διου οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες, μεταλαμπαδοῦσα, φεῦ! ἐπαπεινώθη καὶ ἔξηπορήθη ἐνεκα τῶν ἀνωμαλιῶν τῶν καιρικῶν περιστάσεων καὶ πολλῶν ἄλλων ἀντιξόων καὶ ὁδυνηρῶν συναντημάτων.

Ο γεραρὸς οἰκουμενικὸς θρόνος, ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, τὸ παλλάδιον τοῦτο τῆς ὁρθοδοξίας καὶ ὁ θεσμοφύλαξ αὐτῆς, ἡ μυριάδας εἰδωλολατρῶν καὶ ἄλλων ἀθέων καὶ ἀπίστων εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ μάνδραν συναγαγοῦσα καὶ τὸ θεῖον τοῦτο ἔργον εὐαγγελικῶς ἐκπληρώσασα, οὐχὶ δὲ προσηλυτιστικῶς διὰ χρηματικῶν μέσων καὶ παντούν ἄλλων ἀθεμίτων τεχνασμάτων τοῦτο ἐπιδιώξασα, ἵσταται οὐχὶ δπου ἔδει ἵστασθαι. Εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἡμεῖς πάντες, τὰ πνευματικὰ αὐτῆς τέχνα, οὐ μικρὸν συνεβάλομεν, ἡμεῖς αὐτοὶ σίονεὶ παρασκευάσαντες τὴν παροῦσαν αὐτῆς ὁδυνηρὰν κατάστασιν.

Τὸν ἐν τοιαύτῃ μὲν ταπεινώσει διατελοῦντα κατὰ τὰ προλεχθέντα, ἀλλ' οὐχ ἡττον πάντοτε ύψηλὸν καὶ ἀγιώτατον τοῦτον θρόνον καὶ φάρον φαεινὸν τῆς ἀκηράτου ὁρθοδοξίας—οὐ τὸ ἐσωτερικὸν θεῖον μεγαλεῖον πύλαι “Ἄδου οὐκ ἰσχύσουσι καταστρέψαι—προσκαλούμεθα κατὰ συγκατάβασιν πολλῶν ἵνα διαδεχθῶμεν.

Τῆς περὶ τούτου φωνῆς τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν κλήρου καὶ τοῦ εὔσεβοῦς πληρώματος ἂμα τοῖς ὥστιν ἡμῶν ἐνηχηθείσης, τὸ μὲν τοὺς πάλαι ἀρχιθύντας, τὰ γέρα αὐτῶν καὶ τὴν λαμ-

πρότητα τοῦ θρόνου ἀναπολήσαντες εἰς τὸν νεῦν ἡμῶν, τὸ δὲ τὴν περικυκλοῦσαν αὐτὸν κατάστασιν ὑπ' ὅψιν ἔχοντες καὶ τὰ πάλαι τοῖς παροῦσιν εἰς σύγχρισιν μικρὸν παραβαλόντες, δεινῶς τῇ ἀληθείᾳ συνεχινήθημεν καὶ ἐκλαύσαμεν. — Ἐκλαύσαμεν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ παρεληλυθότος ἀγαθοῦ· ἔθρηνήσαμεν ἐπὶ τῇ παρούσῃ συμφορᾷ· ἀποθλέψαντες δὲ καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν καὶ ἐλαχιστότητα, εἰδομεν πόσον συγκαταβατικῶς ἔξελέγημεν εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀοιδίμου ἡμῶν γέροντος· πόσον ἐπιεικῶς ἔθεωρήθημεν ἵκανοι, ὥστε ἀναλαβεῖν τοὺς οἰκακας τοῦ ἀγιωτάτου τούτου θρόνου ἐν οὕτω χαλεποῖς καιροῖς καὶ ἀποδυθῆναι εἰς τὸν ἄγῶνα τοῦ συναγαγεῖν τὰ ἐσκορπισμένα καὶ ἐπιδέσαι τὰ συντετριμμένα· πόσον δὲ μακράν ἐσμεν τοῦ χρησίμου ἔκεινου, διὸ ἐγερεῖ Κύριος «εἰς καιρὸν ἐπ' αὐτῆς» (Σειρ. 10, 4).

Στρατιώτης δμως τοῦ Κυρίου κληθέντες καὶ τῷ θείῳ αὐτοῦ θελήματι ὑποταγὴν ἐκ πατέρων ἐπαγγειλάμενοι, «ὅτι πειθαρχεῖν δεῖ τῷ Θεῷ», ἔτι δὲ ἀρχὴν ἴδιαν καὶ ἀπαράβατον ἔχοντες, ὅπερ καὶ γραφικόν, ὅτι ὁ ποιμὴν ἀνήκει οὐχὶ ἐαυτῷ, ἀλλὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ποιμνίῳ αὐτοῦ — ἀπειθείαν ἀντικρυῖς τῷ Θεῷ καὶ ἀμάρτημα ἡγησάμεθα τὸ νὰ ἀντιτάξωμεν ἀρνησιν εἰς τὴν δί' ὑμῶν καλέσασαν ἡμᾶς θείαν αὐτοῦ φωνήν. Διὸ ἐνθαρρυνθέντες καὶ τὴν θείαν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἀντίληψιν ἐπικαλεσάμενοι, ἐκύψαμεν τὸν αὐχένα, ὡς πειθηνίῳ στρατιώτῃ ἐμπρέπει, καὶ ἴδού παριστάμεθα ἐν μέσῳ ὑμῶν συντετριμμένῃ τῇ καρδίᾳ ἀνελθόντες τὰς βαθμίδας τοῦ πενθεῦντος τούτου θρόνου ἐπὶ τῇ παρακμῇ τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ μεγαλείου καὶ κάλλους καὶ τῇ στερήσει τοῦ ἀρτι πρὸς Κύριον μεταστάντος ἀξίου ἐπισκόπου αὐτοῦ.

“Οθεν ἀπονέμοντες ὑμεῖν μέν, ὡς γεράσμιοι καὶ πεφιλημένοι ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, τὸν ἀδελφικὸν ἐγκάρδιον ἀσπασμὸν καὶ τὴν βαθείαν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ συγκαταβάσει διὰ τὴν ἐκλογὴν ἡμῶν τοῦ ἐν ὑμῖν ἐλαχί-

στου, ύμιν δέ, ὃ εύγενεῖς τοῦ γένους ἐπίλεκτοι, τὰς ἐγκαρδίους ἡμῶν εὐχάς καὶ εὐλογίας σὺν τῇ ἐκδηλώσει τῶν πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμόνων αἰσθημάτων ἡμῶν, εὐλογοῦμεν πάντας ὑμᾶς τοὺς ἐγγὺς καὶ τοὺς μακράν, ὃ φιλόχριστον ἀθροισμα, ἐπευχόμενοι ὑμῖν καὶ τῇ κατ' οίκον Ἐκκλησίᾳ ὑμῶν πᾶν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον. Ἰδοὺ τὸν αὐχένα κλίναντες εἰς τὴν φωνὴν ὑμῶν, τὴν προσκαλοῦσαν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀκανθώδη καὶ τεθλιμμένην δόδόν, παριστάμεθα ἐν μέσῳ ὑμῶν, οὐδὲν μεῖ' ἡμῶν φέροντες, οὐδὲ ἀρετὴν, οὐδὲ σοφίαν, οὐδὲ ἔτερόν τι ἀρίζηλον ἀγαθόν, οὐδὲν προσκομίζοντες τῶν προσόντων ἔκεινων τῶν ἀγίων καὶ ἀειμνήστων προκατόχων ἡμῶν, δι' ὃν ἀπὸ τοῦ θρόνου τούτου ἐπέλαμψεν ἡ θεία χάρις τοῖς ἀπανταχοῦ πᾶσι, διότι εὐτέλεια καὶ ἀδυναμία καὶ καθυστέρησις ἐν πᾶσιν ἡ ἡμετέρα ἐπαγγελία. Οὐδὲν ἐπαγγελλόμεθα ἄνευ ὑμῶν καὶ τῆς ἡμετέρας συντόνου συνεργασίας, τῆς ἐν τῷ νόμῳ στηρίζομένης καὶ ἐκ τοῦ νόμου ἀπορρεούστης.

Ο θρόνος, γεράροι ἀδελφοί καὶ προσφιλῆ τέκνα, πάσχει δεινῶς, πάσχει ἔσωθεν· πάσχει ἔξωθεν· καταπολεμεῖται δρατῶς τε καὶ ἀσράτως· ἐπιβουλεύεται πανταχόθεν, στερεῖται τῶν πάντων. Τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα τὰ περικυκλοῦντα αὐτὸν πλεῖστα δεινά, ἀτινα μόνον στερρὰ θέλησις, μεγάλη εὔσυνειδησία, αὐτηροτάτη αὐταπάνησις καὶ ἀφιλοκέρδεια καὶ σύντονος προσοχὴ καὶ ἐργασία δυνατὸν ν' ἀποσθήσασιν. Εὔκαιρον ἵνα κατανοηθῇ διτὶ πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς πάσχεισι νόσον δεινήν, ἀπειλοῦσαν ἀπωλείας καὶ συμφορᾶς μεῖζονας, καὶ ἀπαιτοῦσαν δραστικὰ μέσα θεωρείας πρὸς σωτηρίαν. Ἀνάγκη ἵνα πάντες, κληρός τε καὶ λαός, συνεσθιανθῶμεν διτὶ ἴσμενον συνυπαίτιοι τῶν συμφορῶν, καὶ ἐπομένως διτὶ ὁφελόμενον ἀμοιβαίως καὶ ἀλληλεγγύως δπως συνεργασθῶμεν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας. Δέον ἵνα ἀπὸ κοινοῦ συνομολογήσωμεν τὰ πολλὰ ἡμῶν πταίσματα, τὰ εἰς τὴν παρακυήν καὶ ἀποσύνθετιν ἐκατέρωθεν συντελέσαντα. Πρέ-

πει ἵνα πᾶν μέλος ύγιες τῆς Ἐκκλησίας, ἀποδύσμενον τὸν παλαιὸν τῆς ἀμαρτίας ἀνθρώπον, ἀναγεννηθῆ διὰ τῆς χάριτος τῆς ἀληθείας καὶ προσκομίση τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ, τῇ πασχεύσῃ καὶ πενθεύσῃ, τὸν δεῖολὸν τῆς στοργῆς καὶ ἀρωγῆς αὐτοῦ.

Ἄλλ' εἰ καὶ οὕτως ἔχουσι τὰ καθ' ἡμᾶς, διπέρ ἐν θλίψει ὁμολογοῦμεν, ὃ πατέρες καὶ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ, θαρρεῖτε, διτὶ ὁ Θεὸς τῆς χάριτος καὶ τοῦ ἐλέους μεθ' ἡμῶν ἐστιν. "Ἄν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν. Οὐ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ τοῦ ἐλέους καὶ τῆς χάριτος δοτήρ, οὐκ ἔάσει τὴν Ἐκκλησίαν αύτοῦ πειρασθῆναι ὑπὲρ ὁ δύναται. Τὸ ἐφ' ἡμῖν, διμολογοῦμεν καὶ διαβεβαίουμεν ὑμᾶς πάντας ἐν συνειδήσει διτὶ οὐδεὶς σκοπὸς πλάγιος, οὐδεὶς γθαμαλός, οὐδεὶς ὑλόφρων, οὐδεὶς φιλέκδικος, οὐδεὶς μνησίκακος ἐπηρεάσει ἡμᾶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους ἀγαθῶν. Πιστοὶ φύλακες τῶν πατρῶν καὶ ἀκριβεῖς ἔκτελεσταὶ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ θεσμῶν, ἀποδύσμενα ἀπὸ τοῦ νῦν ἀκορέστως, δισον ἀνθρώπῳ εὔτελετ καὶ ταπεινῷ ἐφικτόν, εἰς τὴν διαρρύθμισιν καὶ διόρθωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προεπηγγελμένων. Ἀπαιτοῦμεν δέ καὶ παρ' ὑμῶν τῶν τε κανονικῶν καὶ νομίμων σωμάτων καὶ παρ' ἐνὸς ἔκάστου ἰδίᾳ καὶ ἐν γένει παρὰ πάντων, δια τῆμεῖς ἀπαραβίαστως ἐπαγγελλόμεθα καὶ ἐν συνειδήσει ὑπισχνούμεθα. Οὕτως ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν τῇ τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ γάριτι καὶ ἀντιλήψει θέλομεν φθάσει ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

Σὺ δέ, ὃ ἀσπατε νυμφίε τῆς Ἐκκλησίας, εὔσπλαγχνε καὶ πανοικτίρμον Ἰησοῦ Χριστέ, πάριδε τὰ πολλὰ ἡμῶν ἀμαρτήματα, διτὶ πολὺ ἀπέστημεν ἀπὸ σου. Φώτισον καὶ συνέτισον πῷ πάντων ἡμᾶς. Ἐμπνευσον ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς ταλαιπωρουμένης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πολυτλήμονος λαοῦ σου. Τὸν φιλόλαον καὶ φιλοδίκαιον ἡμῶν ἀνακτα σουλτάν Ἀπδούλ Χαμήτ Χάν ἐφέντην ἡμῶν

στήριξον ἐπὶ τοῦ θράνου αὐτοῦ καὶ ἐνίσχυσον εἰς τὴν ἔκπλήρωσιν τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐπαγγελιῶν.
Ἄπαλλαξον δὲ αὐτὸν ἀπὸ παντὸς ἀνιαροῦ καὶ ἐνίσχυε καὶ ποδηγέτει τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν εἰς τὴν πιστὴν ἔκτελεσιν τῶν ἀγαθῶν καὶ λαοσωτηρίων βουλευμάτων αὐτοῦ.

Ἐπουράνιε βασιλεῦ, σοῦ πάλιν καὶ πολλάκις δεόμεθα,
τὸν φιλόλαον βασιλέα ἡμῶν φύλαξον, τὴν ὄρθοδοξὸν ἡμῶν
πίστειν στήριξον, τὰ ἔθνη πράῦνον, τὸν κόσμον εἰρήνευσόν,
τὴν ἀγίαν σου Ἐκκλησίαν καλῶς διαφύλαξον· μετ' ἐμοῦ
καὶ τοῦ εὐσεβοῦς τούτου λαοῦ σου εἴη τὸ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεός σου, καὶ ἔσται.

Ε' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΟΥ Δ',

ΤΟΥ ΑΠΟ ΑΕΡΙΩΝ,

ΕΝ ΤΩ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ. ΝΑΩ. ΤΗ. Θ'. ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

1884.

«Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ
Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Ρωμ. Α', 7).

Σεβάσμιοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά!

ΗΔΗ δτε τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ ἐμπεπλησμένοι ἐν τῇ ὑψηλῇ
εὐμενείᾳ τοῦ γαληνοτάτου ἡμῶν ἀνακτος σουλτάν 'Απδούλ
Χαμιτ Χὰν αὐθέντου ἡμῶν τετιμημένοι ἀνερχόμεθα εἰς τὸ
περίοπτον τοῦτο ὑψοῦ, εἰς δὲ προάγει ἡμᾶς ἡ κοινὴ κανονικὴ
ὑμῶν ψῆφος, καὶ ὅτε αἰσθανόμεθα δλον τὸ βάρος τῆς ἐγχει-
ρισθείσης ἡμῖν ἱερᾶς ταύτης ράβδου, ἥδη δτε ἐναργέστερον
ἀναμετροῦμεν τὴν πληθὺν καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐσωτερικῶν
καὶ ἔξωτερικῶν φροντίδων καὶ περιστάσεων τοῦ ἀποστολι-
κοῦ οἰκουμενικοῦ τούτου θράνου καὶ ἀκριβέστερον σταθμίζο-

μεν τὸ πρὸς ταύτας ἀνεπαρκές τῶν ἡμετέρων πνευματικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων, ἀποροῦμεν τῇ ἀληθείᾳ τί εἴπωμεν η̄ τί λαλήσωμεν.

Νὰ ἀνομολογήσωμεν ἀρά γε παρρησίᾳ ἐνώπιον πάντων τὴν ἡμετέραν ἀνεπάρκειαν καὶ ἀσθένειαν; 'Αλλ' ἔναυλος ἔτι εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν πλείστων ἐξ ὑμῶν ἡ δομολογία αὕτη, καὶ πρώην καὶ νῦν πολλάκις ἐπαναληρθεῖσα. Νὰ εὐχαριστήσωμεν ἀρά γε ἐπὶ τῇ χορηγγηθείσῃ τιμῇ καὶ ἐμπιστοσύνῃ εἰς τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν; 'Αλλ' ἐν τοῖς τοιούτοις μία καὶ μόνη πρέπει πάντοτε εὐχαριστία, οὐχὶ ἡ διὰ λόγων κενῶν, ἀλλ' ἡ δι᾽ ἔργων ἐπαξίων τῆς κλήσεως. Νὰ ὑποσχεθῶμεν ἀρά γε πανδήμως τελείαν ἀφοσίωσιν καὶ ζῆτον ἀσθεστον περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν νέων ἡμῶν καθηκόντων καὶ τὴν φύλαξιν τῆς καταπιστευομένης ἡμεῖν Ἱερᾶς παρακαταθήκης; 'Αλλ' ἐὰν μὴ εἴχομεν σαφῆ πάντων τούτων συνεδῆσιν καὶ στερεὰν πρὸς τοῦτο ἀπόφασιν, οὐδὲ καν νὰ ἐγγίσωμεν τοῖς ποσὶ τὰς βαθμίδας τοῦ ἀγιωτάτου τούτου θρόνου ἥθελομεν τολμήσει.

Τούτων σύτως ἔχόντων, ἀγαπητοῖ, οὐδὲν ἔτερον προσφερώ τερον ἡγούμεθα ἡ νὰ ἐπικαλεσθῶμεν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν, καθὼς καὶ ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, «τὴν χάριν καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καθότι ἡ μὲν πανσθενής αὐτοῦ χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενή θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, δύναται μόνη νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, ἐν ᾧ ἡ θεία αὐτοῦ δύναμις τελειούται· ἡ δὲ εἰρήνη αὐτῷ βασιλεύουσα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν δύναται μόνη νὰ καθοδηγήσῃ ἀσφαλῶς εἰς λιμένα εὔδιον τὸ ἐν μέσῳ σκοπέλων καὶ ἀντιποιῶν κλυδωνιζόμενον σκάφος τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἐπιβραβεύσῃ πάνθ' ὅσα συντείνουσιν εἰς δόξαν Θεοῦ, εἰς ἔξασφάλισιν τῶν πνευματικῶν συμφερόντων τοῦ περιουσίου τοῦ Κυρίου λαοῦ καὶ εἰς περιφρούρησιν τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου.

Ίδού, ἀγαπητοί, οἱ ἡμέτεροι πόθοι καὶ αἱ ἡμέτεραι ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐπαγγελίαι. Ίδού τί πρέπει νὰ ἀπαιτῇ παρ' ἡμῶν ὁ ἵερος κλήρος καὶ ὁ δρθόδοξος λαός. Ίδού τί πρέπει νὰ ἀπεκδεχώμεθα καὶ ἡμεῖς παρ' ἀμφοτέρων, κλήρου τε καὶ λαοῦ. Ἀποχαλύπτοντες δὲ οὕτω τὰ βάθη τῆς καρδίας ἡμῶν εἰς ὑμᾶς, πεποθαμενοὶ δτι καὶ ὥμετες ἀπαντες μιᾶς ψυχῆς καὶ καρδίᾳ οὐ παύσεσθε μετὰ ζήλου ἀνυποκρίτου καὶ ἐν εὐθύτητι καὶ εἰλικρινείᾳ συνεργοῦντες - καὶ συναγωνίζομενοι μεθ' ἡμῶν ἔκαστοτε, οὐ μόνον λόγω, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ καὶ πάσῃ θυσίᾳ πρὸς ἀποτροπὴν παντὸς κακοῦ καὶ παντὸς κινδύνου ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ περιβόλου τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας.

Καὶ δῆ, ἀγαπητοί, ἔξαιτησώμεθα παρὰ Θεοῦ ἀφιελῆ τὴν παροχὴν τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος, δπως πληθυνθῆ ἐν ἡμῖν ἡ δύναμις τοῦ Πνεύματος καὶ μὴ κρύπτηται ἀπὸ τῶν δοφθαλμῶν ἡμῶν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν καὶ σωτήριον. Συνενθῶμεν ποιμαίνοντες καὶ ποιμαίνομενοι τῷ πνεύματι τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης ἐπ' ἀγαθῷ ἀλλήλων καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐὰν δὲ ποιμὴν δοφείλει νὰ ἡ λύχνος φαίνων, ἀλλ' θμῶς καὶ ἡ ἐν τῷ ποιμνίῳ εἰρήνη καὶ ἀγάπη καὶ αἱ ὑπὲρ τοῦ ποιμένος εὐχαὶ εἰσὶ τὸ καθαρώτερον ἔλαιον, δι' οὗ δὲ λύχνος δύναται ἀδελφείπτως νὰ φωτίζῃ. Λοιπόν, ἀδελφοί καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ, ἐπικαλέσθητε τὴν ἑξ ὑψους θείαν δύναμιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἡμῶν μετριότητος, ἵνα καὶ ἡμεῖς εὐαγγελίζωμεθα ὑμῖν ἐν δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τὴν χάριν καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ. «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί» (Γαλ. 5', 18) καὶ «ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοῆματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Φιλιπ. Δ', 7). Ἀμήν.

ΛΟΓΟΙ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΦΩΝΗΤΗΡΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥΣ ΑΝΑΓΟΡΕΥΤΗΡΙΟΥΣ.

Α' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ ΝΑΩ ΤΗΣ ΚΒ' ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ
1863,

ὑπὸ τοῦ τότε τοποτηρητοῦ τῆς μεγάλης πρωτοσυγκελλίας
μητροπολίτου πρώην Χαλεπίου Ἱεροθέου,

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑΣ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

«Καὶ δῶσω ὑμῖν ἔρχοντα κατὰ τὴν καρδίαν μου».
(Ιερεμ. κεφαλ. Γ', 15)

ΤΙ ΤΟΥΤΟ, παναγιώτατε δέσποτα, τί τοῦτο τὸ λαμπρὸν καὶ περιχαρές θέαμα; τίς αὕτη ἡ τοσούτου λαοῦ πανταχόθεν συρροή ἐν τῷδε τῷ εὐαγεστάτῳ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ναῷ μετὰ φωνῶν ἀλαλαγμοῦ, ὡς λάβρος καὶ τηλεόσις χείμαρρος; διὰ τί αὕτη ἡ βασιλὶς τῶν πόλεων ἐμφανίζεται σήμερον φαιδρά, ἐγείρουσα τρόπαια θριαμβευτικὰ κατὰ τοῦ μισοκάλου, φαιδρά, χαρωπός, ἀγαλλομένη, καὶ πλήρης παραμυθίας καὶ χρηστοτάτων ἐλπίδων ἐπὶ τῇ Σῇ εὐχταίᾳ καὶ ἐνδοξῷ ἀναβάσει ἐπὶ τὸν πατριαρχικόν, ἀποστολικὸν καὶ οἰκουμενικὸν θρόνον; Τί δὲ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐορτάζει μεγαλοπρεπῶς ἐορτὴν περ-

φανεστάτην, συνιστῶσα χοροστασίας, προσφέρουσα δόξαν, αἴρουσα χεῖρας ἵκετηρίους πρὸς οὐρανόν, ὑμνους τε καὶ δοξολογίας πρὸς τὸν Θεὸν ἀναπέμπουσα;

Ταῦτα πάντα, παναγιώτατε δέσποτα, δι' οὐδὲν ἔτερον, παρὰ διότι ἡ ἀμώμητος τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία μετὰ δακρύων περιχαρῶς Σὲ ὑποδεχομένη σήμερον, ἔξιουται καθηρᾶν Σὲ τὸν θειότατον καὶ σεβασμιώτατον ποιμενάρχην, ὡς ἄλλον φαεινὸν φωστῆρα, λαμπρῶς ἐπιτέλλοντα ἐν τῷ μεσημβρινῷ τοῦ ὁρθοδοξοῦντος κόσμου καὶ πᾶσαν τὴν τετραπέρατον οἰκουμένην, διου προσκυνεῖται ὁ τετραμερῆς σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, μέλλοντα καταπυρσεύειν καὶ διαφατίζειν πάντων τῶν πιστῶν καὶ τὰς καρδίας καὶ τὰς ψυχάς, καὶ θεωρεῖ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡμέραν χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως πνευματικῆς, ἡμέραν μεταβάσεως ἐπὶ τὸ κρείττον, καὶ εύτυχίας ἐναρξεως!

Οἱ παντεπόπτης καὶ παντοδύναμος Θεός, κατὰ τὰς ἀνεξιχνιάστους αὔτους βουλάς, ηὐδόκησεν δπως ἐπισκέψηται ἡμᾶς πάλιν, ἐπιδὼν τὴν κάκωσιν ἡμῶν· διὰ τοῦτο, ἅμα τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου χηρεύσαντος καὶ τοῦ ἀξίου καὶ ἀρμεδίου ταῖς περιστάσεσιν ἀναζητουμένου, δάκτυλός τις ἀδρατος, δύναμις τις ἀνωτέρα καὶ ἀκαταμάχητος ἔστρεψε πάντων καὶ τὰς καρδίας καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ δημιατα πρὸς τὸ ιερὸν πρόσωπον τῆς Σῆς παναγιότητος, καὶ ἀπασα ἡ τῶν ιεραρχῶν δλομέλεια, καὶ ἀπας ὁ τῆς Ἐκκλησίας κλῆρος, καὶ ἀρχοντες καὶ λόγιοι καὶ ἴδιωται, καὶ ἀπαξιπλῶς εἰπεῖν, πάστης ἡλικίας καὶ τάξεως καὶ βαθμοῦ ἀνθρώποι, πρὸς εὔκλειαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν, μίαν ἀφῆκαν φωνήν, ἐνα ἐξ ἀπάντων δμολογοῦντες καὶ ἀνακηρύττοντες τὴν Σὴν τελειότητα.

Καὶ τίς ἐνταῦθα οὐχ ὅρᾷ προφανῶς τὸ ἔργον τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας; τίς οὐ κατανοεῖ δτι δάκτυλος Θεοῦ, ἐν τοιαύταις σπουδαίαις περιστάσεσι τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν γένους, Σὲ ἀνέστησε καὶ Σὲ ἀνύψωσεν ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης τῆς Ἐκ-

χλησίας περιωπῆς, ὡς ποιμενάρχην ἄξιον, ἐπὶ τε παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ καὶ συνέσει καὶ πολυπειρᾳ διαπρέποντα; Καὶ δώσω ὑμῖν ἀρχοντα κατὰ τὴν καρδίαν μου.

Μέγας δὲ Θεός τῆς δρθόδοξίας, καὶ μεγάλη ἡ ἴσχυς αὐτοῦ! Θαυμάσιαι ἀληθῶς τῆς θείας αὐτοῦ προνοίας αἱ κατὰ καιροὺς ἐπιδεικνύμεναι ἐμράτεις! Πολλὰ πολλάκις ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τῆς ἐν Ἐδεμ συστάσεως αὐτῆς μεχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὑπέστη δεινά, καταπολεμουμένη ποτὲ μὲν ὑπὸ τῶν ἔχθρῶν τῆς πίστεως, ποτὲ δὲ ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ἀρχηγῶν αὐτῆς· ἀλλ' ὁ θεμελιωτὴς αὐτῆς οὐδέποτε ἐγκατέλιπεν αὐτήν, ἀναδείξας προστάτας καὶ κηδεμόνας ἀρμοδίους ταῖς περιστάσεσιν.

Ομοίως καὶ κατὰ τὸν παρόντα χρόνον, ἡ αὐτὴ Ἐκκλησία, δὲ αὐτὸς περιούσιος λαὸς τοῦ Κυρίου καταπολεμεῖται ὑπὸ τοῦ ὀαίμονος τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τῆς ἀσυμφωνίας, τῶν ταραχῶν καὶ τῶν συγχύσεων, δρμῶσι κατ' αὐτῆς, ὡς λύκοι ἀγριοι, στίφη αἱρετικῶν πειρώμενα διὰ παντοίων αὐτῶν μηχανγμάτων διασκορπίσαι τὰ πρόσωπα ἐκ τῆς μάνδρας τοῦ Χριστοῦ· διὸ καὶ ὁ Θεός, ιδὼν τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, τὴν παροῦσαν, λέγω, δυσχερῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν, Σὲ ἀνέδειξεν δὲ ἀρχιποίμην, δὲ ἀρχηγὸς καὶ θεμελιωτὴς αὐτῆς, ἀρμοδιώτατον πηδαλιοῦγον τοῦ παγκοίνου σκάφους τῆς καθολικῆς δρθόδοξου Ἐκκλησίας, ὡς ἀλλον προφήτην Μωϋσῆν, ἵνα διαβιβάσῃς ἀπαν τὸ θεόθεν ἐμπιστευθέν σοι δρθόδοξον πλήρωμα διὰ τῆς πολυκυμάντου θαλάσσης τῆς συγχύσεως καὶ ἀνωμαλίας, καὶ δόηγήσῃς αὐτὸι εἰς τὴν ἔρημον τῆς ἡσυχίας, εἰς μονὰς σωτηρίους, τοὺς βαρεῖς λύκους, τοὺς πολλοὺς καὶ ποικίλους ἐπιβούλους τῆς εὐσεβείας ἀπελαύνων μακρὰν καὶ συντρίβων αὐτῶν τὰ μηχανήματα, ὡς σκεύη κεραμέως.

Ἄπας δὲ ιερές κληρος, ἄπας δὲ λαός, λαὸς οὕτω συνετὸς καὶ εὐαίσθητος, λαὸς οὕτω ζηλωτὴς καὶ φιλόθεος, ἀπεκδέχεται ἀπὸ τῆς Σῆς προνοίας καὶ ἐμπειρίας, ὡς πνευματικού

ἀρχηγοῦ, τὴν ἀπαραίτητον ρύθμισιν καὶ μόρφωσιν τοῦ ιεροῦ κλήρου, τὴν μετὰ ἀκριβεστάτης διατηρήσεως τῶν ιερῶν κανόνων ἔξασκησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας, τὴν πλήρη καὶ ἐπωφελὴ ἐφαρμογὴν τῶν ἐθνοσωτηρίων κανονισμῶν, τῶν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς εὑμενεστάτης ἡμῖν μεγαλειότητος ἐπ' ἐσχάτων δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ἐπικεκυρωμένων, πρὸς βελτίονα τῶν καθ' ἡμᾶς ἐθνικῶν πραγμάτων προσαγωγὴν, τὴν εὐπρέπειαν τῶν ιερῶν ναῶν, τὴν ἐκπαιδευσιν τῆς νεολαίας, τὴν ἐπιτήρησιν καὶ τὴν αὔξησιν τῶν τε ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τοῦ ἔθνους, τὴν διάδοσιν τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ λόγου, καὶ τὴν φιλάνθρωπον καὶ χριστιανικὴν περίθαλψιν τῶν πασχόντων ἀδελφῶν ἡμῶν.

Μέγας ἀληθῶς ὁ ἄγων καὶ τὸ φορτίον βαρὺ καὶ δυσβάστακτον· τοσαῦται μυριάδες ψυχῶν, τοσοῦται λαοί, οἱ πάντες ἀπαιτοῦσι τὴν μέριμνάν Σου, καὶ πάντων ἡ ψυχικὴ σωτηρία κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῶν πατρικῶν Σου νοοθεσιῶν ἔξηρηται, δρείλοντος δοῦναι λόγον τῷ Θεῷ περὶ τῆς ἐμπεπιστευμένης θεοθεν εἰς χεῖράς Σου παρακαταθήκης· εἰς Σέ, τέλος πάντων, ἀπόκειται ἡ εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας ἐπάνοδος καὶ συμφιλίωσις τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Βουλγάρων, καὶ ἡ μετὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφικῆς ἐνότητος τῶν ἀπανταγοῦ γῆς δρθιοδόξων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἀκεραιότητος τοῦ μεγάλου σώματος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἥς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός·

Δυσχερής μέν, παναγιώτατε δέσποτα, δυσχερής, δριολογῶ, ὁ ἄγων, καὶ οὐ τοῦ παντός, ἀλλ' ἔχεις τοσαῦτα παραδείγματα τῶν τοσούτων προκατόχων σου, Γρηγορίων, λέγω, Χρυσοστόμων, Φωτίων, Γενναδίων καὶ τοσούτων ἀλλῶν, οἵτινες, γενναίως ἀγωνισθέντες κατὰ τῶν ἐγθρῶν τῆς δρθιοδόξιας, διέσωσαν καὶ παρέδωκαν ἡμῖν αὐτὴν ἀσπιλον, ἀμοιλυντον καὶ ἀκέραιον, καὶ τῶν ὅποιων ἡ συνεχῆς ἀνάμνησις ἔστεται καὶ διηνεκής ἐμπνευσις εἰς τὴν Σὴν δέξινο-

απάτην περίνοιαν· ἔχεις, τελευταῖον, αὐτὸν τὸν Θεόν, τὸν βασιλέα τῶν βασιλεύσντων, διτὶς ἄνωθεν προλεαίνει τὰς δυσχερείας τῶν προκειμένων Σοι ἀγώνων, ἐνισχύει τὴν καρτερίαν, ἐπιχέει τὸν ἄνωθεν φωτισμὸν εἰς τὰς διανοίας. Μέγας, λέγω, ὁ ἀγών καὶ δεινός, ἀλλὰ μεγάλη καὶ ἡ ψυχή Σου, παναγιώτατε δέσποτα, μεγάλη Σου καὶ ἡ καρδία καὶ ἡ διάνοια, μεγάλη καὶ ἡ προθυμία τῶν ἀπανταχοῦ πνευματικῶν τέκνων Σου, μεγάλα δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ μέλλοντι βραβεῖα τῶν ἀνδρείως ἐγκαρτερούντων ὑπὲρ τοῦ κατὰ Χριστὸν πολιτεύματος.

Ανάβηθι οὖν, ὡς ἵερὰς κορυφῆς, ἀνάβηθι θαρραλέως ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ταύτης κορυφῆς τῆς νέας Σιών, μὴ δειλιάσῃς, ἀλλ' ἔντεινε καὶ κατευοδοῦ ἔνεκα ἀληθείας καὶ πραφότητος καὶ δικαιοσύνης, καὶ διηγήσει Σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου. Ἡ ἀγία καὶ ἵερὰ σύνοδος, ὡς καὶ τὸ σεβαστὸν διαρκὲς ἔθνικὸν μικτὸν συμβούλιον, ἀσμένως καὶ εἰλικρινῶς καὶ κατὰ χρέος συναντιλαμβανομένη τῶν πατριαρχικῶν Σου καμάτων, θέλει Σοὶ ἀνακουφίζει τὸ βάρος, ἡ δὲ πατρικὴ εὑμένεια τοῦ γαληνοτάτου καὶ εὐσπλαγχνικωτάτου ήμων ἄνακτος, ἀφ' ἧς ἀπορρέει ἑκάστοτε εἰς τὸ έθνος ἡμῶν ἀθέσφατος ἐπομβρία ἀγαθοδωριῶν καὶ χαρίτων, θέλει διευκολύνει τὴν ἔκτελεσιν πάστης ἀγαθῆς Σου βουλῆς καὶ προαιρέσεως· ἡμεῖς δὲ πάντες, τὰ πιστὰ καὶ γνήσια τέκνα Σου, οἱ ἀπὸ περάτων ἔως περάτων τῆς οἰκουμένης λαοὶ τῆς ἀρθοδξείας, χειρας αἱροντες καὶ καρδίας πρὸς τὸν ἐπουράνιον ἡμῶν Πατέρα καὶ Κύριον, θέλομεν ἐπικαλεῖσθαι· ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὴν ἐπὶ Σὲ θείαν αὐτοῦ ἀρωγὴν καὶ ἀντίληψιν.

Ναί, θεάνθρωπε Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ μόνος καὶ αἰώνιος ἡμῶν ἀρχιερεὺς καὶ βασιλεὺς, περίσωζε ἐν εἰρήνῃ τὸν γαληνότατον, κραταιότατον καὶ εὐεργετικώτατον ἡμῶν ἄνακτα σουλτάν· Απτούλ· Αζίζ ἐφένδην μας, ἐπινεύων ἀειποτε ἀγαθὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ πρὸς εὐημερίαν καὶ ἀνεστιν τῷ υπὲρ τὰ σκῆπτρα αὐτοῦ διατελούντων πιστῶν ὑπηκόων

λαῶν, ἐφ' ὧν ἔταξας αὐτὸν βασιλεύειν· διαφύλαττε δὲ ἐν
ὑγιείᾳ καὶ εὔσταθείᾳ καὶ τοὺς περὶ τὴν Α. Α. Μ. εὔμενε-
στάτους ἡμῖν ὑπουργούς· τὸν δὲ παναγιώτατον καὶ σεβα-
σμιώτατον ἡμῶν αὐθέντην καὶ δεσπότην, τὸν εἰκομενικὸν
πατριάρχην κ. κ. Σωφρόνιον, σκέπε, φρούρει, φύλαττε καὶ
πολυχρόνιον καὶ ἀνεπηρέαστον ἐπὶ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου
διατήρησον, ὑγιὰ καὶ εὕθυμον μέχρι γῆρως βαθυτάτου καὶ
λιπαροῦ, πρὸς ἀΐδιον χαρὰν καὶ ὠφέλειαν, καὶ καύχημα
παντὸς τοῦ χριστωνύμου πληρώματος, κραταίωσον αὐτὸν
ἐν τῷ κραταιῷ σου βραχίονι, ἐνδυνάμωσον, δπως διευθύνῃ
ἀσφαλῶς καὶ ἀκινδύνως τὸ πάγκοιν σκάφος τῆς ἄγίας
σου Ἐκκλησίας, ὑπὲρ ἣς τὸ ἀπειρότιμόν σου αἷμα ἔχειας
εἰς ἀταράχους καὶ εὐδίους λιμένας. Βασιλεῦ ἄγιε, τὸ βασι-
λεῖον ἱεράτευμα, τὸν πιστὸν καὶ περισύστον λαόν σου ἀνεπι-
βούλευτον διατήρησον, τὴν ἄγιαν ἡμῶν καὶ δρθέδοξον πί-
στιν στήριξον, τὰ ἔθνη, τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα, πράσ-
νον, τὸν πολυτάραχον κοσμὸν εἰρήνευσον, τὴν μίλαν, ἄγιαν,
καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν μόνην ἀλη-
θινὴν Ἐκκλησίαν σου, τὴν Ἐκκλησίαν τῶν δρθοδόξων λα-
τρευτῶν σου, καλῶς διαφύλαξον ἐκ λύκων λυραινομένων
αὐτήν, ἐν τῇ ἐνότητι τῆς ἁμολογίας καὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ
ἄγίου Πνεύματος, καὶ πάντας ἡμᾶς ἐπίσκεψαι ἐν ἐλέει καὶ
οἰκτιρμοῖς, ἵνα διὰ παντὸς δοξάζωμεν τὸ πανάγιον δνομά
σου, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἄγίου Πνεύματος,
νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Β' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ: ΤΗ: ΚΗ' ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

1863

ύπο τοῦ Ἱεροῦ διδασκαλοῦ Εὐσταθίου Κλεοβούλου,
μετὰ τὴν ἔχ τῶν ἀνακτόρων ἐπάνοδον τοῦ πατριάρχου

ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Α'. ΆΔΔΑ τίς ή μεγαλοπρεπής καὶ πανηγυρική τῆς
εὐσεβείας αὕτη πομπή, ή ἐν ἀμφόδοις καὶ ἐν ἔξοδοις, ἐν
ταῖς ἀγιαις καὶ ἐν ταῖς πλατείαις, καὶ ἐν ὁλοφώτῳ ναῷ
Κυρίου; Τί βούλεται ἀπας οὔτος ὁ φιλέθεος τοῦ Θεοῦ
λαός, λαὸς βαρύς καὶ πυκάζων ἔως τῶν κεράτων τοῦ θυ-
σιαστηρίου, οἱ πρεσβύτεροι καὶ πρόχριτοι τοῦ νέου Ἰσραήλ,
ἔορτὴν καινὴν καὶ εὔτημον συστησάμενοι ἐν ἐκκλησίᾳ πολ-
λῆς καὶ μεγαλη; Τί πάλιν βοᾷ τῶν θείων προφητῶν ὁ
μεγαλοφωνότατος: «Ἐπ' ὅρος ὑψηλὸν ἀναβηθεὶς ὁ εὐαγγε-
λιζόμενος Σιών . . . Ως ποιμήν, ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον
αὐτοῦ καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρνας καὶ ἐν τῷ κόλ-
πῳ αὐτοῦ βαστάσει» (α); 'Αναβαίνει, ὡς φιλόχριστε καὶ
θεόφρων ὀμήγυρος, ἀναβαίνεις ὁ τοῦ παντοκράτορος Κυρίου
καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ ἐκλεκτὸς ἀρχιεράρχης εἰς τὸ
ὅρος τοῦτο τὸ ὑψηλὸν τῆς θείας πόλεως· ἵνα, ὡς ἡ τῆς
Ἀποκαλύψεως λαμπάς, ἡ ἐκ τῶν ἐπτὰ τοῦ Θεοῦ πνευμά-
των τὸ φῶς ἀρυθμένη (β), τηλαυγέστερον ἐκπυρτεύῃ τὰς
τῆς εὐσεβείας λαμπηδόνας ἀνὰ πᾶσαν τὴν φιλόχριστον οἰ-
κουμένην. 'Ἐπι τὸν πρῶτον τῆς ὁρθοδοξίας θρόνον ὁ ἐπὶ γῆς
πρωτεύων ἐνθρονίζεται ποιμήν, καὶ ἰδοὺ συντρέχουσι τὰς
ποίμνια ἐν ἀγαλλιάστει, δπως, ἐπιγνόντα τὸν καὶ λόν ποι-
μένα, γνωσθῶσι καὶ εὐλογηθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ καλῆ

(α) 'Ησ. μ'. 9. 11.

(β) 'Αποκαλ. δ', 5.

αὐτὰ κατ' ὄνομα, καὶ εἰδῶσι τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ αὐτῷ ἀκολουθῶσι πειθήνως, εἰσάγοντες καὶ ἔξαγοντες εἰς νομὰς σωτηρίους. Συντρέχουσιν, ἵνα τῆς ἐπὶ χρησταῖς καὶ εὐλογημέναις ταῖς ἐλπίσιν ἀρχομένης σήμερον ἀρχιποιμαντορίας ἐνωτισθῶσι τὸ πρόγραμμα ἀπὸ τοῦ ἑρόυ τούτου βῆματος, διπορώρισεν δὲ Θεός, ὡς τῆς οὐρανίου ἀληθείας ἀψευδές χρηστήριον, εὐαγγελίζεσθαι τὰ θεῖα δικαιώματα, « εὐαγγελίζεσθαι εἰρήνην, εὐαγγελίζεσθαι τὰ ἀγαθά » (γ).

'Ανάβαινε λοιπὸν εὐθαρσῶς, καὶ η τὲ καὶ ἐκ λεκτὲ τοῦ Θεοῦ ἀπόστολος, ἀνάβαινε εἰς τὸ ἀειλαμπὲς καὶ τηλέφαντον ὑψος τῆς θεοσκεπάστου ἀποστολικῆς τε καὶ συνοδικῆς τῶν εὐαγγελικῶν λειμώνων σκοπιᾶς. Ἱνα, πάντα τοῦ Θεοῦ τὰ ποίμνια ἐπιτικοπῶν ὑψόθεν, συνάγης φιλοστόργως τοὺς εὐλογημένους ἄρνας τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπὶ τῶν πατρικῶν σου κόλπων βαστάζης αὐτοὺς, ὡς ἐκεῖνος δι παντέλειος ποιμήν, δὲπ' ὅμιλον ἄρας τὸ πεπλανημένον πρόσωπον. "Υψου τούντευθεν τὴν ποιμαντικὴν φωνὴν σου ἀφοδος ἐν τῇ ἴσχυί τῆς ἀνωθεν κλήσεως, καὶ διασάλπιζε ἀμέσως καὶ ἐμμέσως τὸ θέλημα τοῦ καλέσαντος σε παντοκράτορος. Ταῦτ' ἐντέλλεται τὸ Πνεῦμα διὰ τῆς φωνῆς τῶν ἐκλογέων σου, ἀξιον ἀνακηρυττόντων σε· ταῦτα διὰ στόματος προφητικοῦ, τὴν τῶν ἀξιῶν καὶ θεοπροσδιήτων ποιμένων δόδον προκατασκευάζοντος. « Ἐπ' ὅρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι δε εὐαγγελίζόμενος Σιών· ὑψώσον ἐν ἴσχυί τὴν φωνὴν σου . . . ὑψώσατε, μὴ φοβεῖσθε ».

B'. Καὶ σὺ μέν, ὡς πρωτοστάτα τῶν ποιμένων θεοτίμητε, οὐδαμῶς ἀγνοεῖς, διτι δσῳ μεῖζον καὶ ὑπεραναβεβηκός τὸ ὑψος, εἰς δὲ ἀνάγει σε σήμερον ἡ τοῦ Θεοῦ δεξιά, τόσῳ βαρύτεραι καὶ αἱ πρὸς τὸν Θεόν καὶ πρὸς τὸν πλησίον διφειλαί σου· τόσον ἀθλητικωτέρους ὑπέδυς καὶ τοὺς ἀγῶνας, ἀγῶνας τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀρετῆς, ὑπὲρ σεαυτοῦ καὶ ὑπὲρ

παντὸς τοῦ λαοῦ. Οὕτε η ἐπάνω δρους κειμένη πόλις κρυ-
βήναι δύναται, σύτε δὲ τὸν οἰκουμενικὸν ἀγλαΐζων θρόνον ἐν
τῷ σκότει καλυφθῆναι τῆς πνευματικῆς ἀφανείας καὶ τα-
πεινώσεως. "Οπου δὲ παντὸς ἱερέως καὶ πνευματικοῦ ποι-
μένος η ψυχὴ ἔστι τὸ ἄλας καὶ τὸ φῶς τῶν ἐπὶ γῆς, καθὼς
εἴπεν δὲ Κύριος· διπού δὲ ἱερὸς κλῆρος καθόλου ἔστιν η τοῦ
λαοῦ κεφαλή, η δλον κυβερνῶσα καὶ ζωοποιοῦσα τὸ σῶμα·
ὅπου, κατὰ τοὺς θείους πατέρας, η μὲν ἱερωσύνη, ἡ γ γ ε-
λικὴς ἀρετὴς δεομένη καὶ τελειότης,
τοσοῦτον ὑπερτερεῖ στρατηγίας καὶ βασιλείας, δισον ὑπερέ-
χουσιν αἱ ψυχαὶ τῶν σωμάτων καὶ δὲ σύρανδς τῆς γῆς· δ
δὲ τοὺς πιστοὺς ποιμαίνων ἐπίσκοπος τοσοῦτον ὑπερβάλλειν
αὐτοὺς διφείλει ἐν ἀρετῇ καὶ φρονήσει, δισον ἀνθρωπος δια-
φέρει τοῦ ἀλόγου θρέμματος (δ). τι ἄρα εἶπωμεν περὶ τοῦ
προεδροῦ τῶν ποιμένων, εἰς δὲν ἐμπεπίστευται πάσης Ἐκ-
κλησίας η μέριμνα καὶ η περὶ πάσης ψυχῆς χριστιανῶν
δρθεδόξων εὐθύνη καὶ ἐπαγγύπνησις! Καὶ ἄλλως οὐδένα
λανθάνει τῶν εὐσεβῶν ἱεραρχῶν, διτι πᾶσα μὲν η ἱερὰ τῶν
δρθεδόξων πατριαρχῶν τετρακτὺς οἱ τέσσαρες εἰσι θεόστολοι·
εὐαγγελισταὶ καὶ ἀγγελοι καὶ γεωργοί, οἱ τὴν τοῦ αἰωνίου
βασιλείαν εἰς τὰ τετραπέρατα τῆς ὑφῆλου διασπαλπίζοντες
καὶ φυτεύοντες· οἱ τέσσαρες τῆς νοητῆς Ἐδὲμ ἀένναιοι πο-
ταμοί, οἱ τὸν ἐκκλησιαστικὸν παράδεισον καταρδεύοντες·
οἱ τέσσαρες γωνιαῖοι λίθοι, δι' ὧν «πᾶσα η οἰκοδομὴ συναρ-
μολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν ἄγιον ἐν Κυρίῳ» (ε). Ἄλλὰ
τῶν ἄλλων πάντων τόσον προέχει τῇ τιμῇ δ τῆς βασιλείδος
ταύτης τῶν πόλεων ἀγιώτατος ἐπίσκοπος, δισον ἐν τῇ μη-

(δ) «Οση πρὸς τὰ ἔλογα τῶν λογικῶν ἀνθρώπων ή διεφορά,
τοσοῦτον τοῦ ποιμένος καὶ τῶν ποιμαίνομένων ἔστω τὸ μέτον,
ἴνα μὴ καὶ πλέον τι· εἰπω», Ἰω. Χρυσοῦτ. Ἱερωσ. λόγῳ 6'. Π.β.λ.
καὶ λόγ. γ' καὶ στ'.

(ε) Ἐφεσ. 6', 21.

τροπόλει ταύτη τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ ἵσαποστόλου Κωνσταντίνου πάμφωτος καὶ χραταιὰ ἐξέλαμψε καὶ ἐμεγαλύνθη ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ δρθοδοξία, πάντας τοὺς λαοὺς τῆς οἰκουμένης, πεπολιτισμένους τε καὶ μή, ὡσεὶ τέκνον ἐν, ἔγκολπωσαμένη καὶ υἱοθετήσασα. Ἐκτοτε δὲ τοῦ πρωτοχρονοῦ, ἡ μεγάλη αὐτῇ τῆς μεγαλωνύμου εὐσεβείας φύλαξ καὶ διδασκαλος, ἡ τῶν Ἐκκλησιῶν Ἐκκλησία, ὡς τοῦ φωτὸς τῶν σύρανίων ἀληθειῶν ἀσθεστος ἐστία, ἀπαιτεῖ ἴνα καὶ δὲ προκαθήμενος διδούλος συσκιάζῃ τῶν συλλειτουργῶν ἀπαξιπάντων πάσας τὰς ἀρετάς, τὰς τοῦ νοῦς ἔμους καὶ τὰς τῆς καρδίας, τὰς θεωρητικὰς καὶ τὰς πρακτικάς.

Πλὴν ἀλλὰ ταῦτα πάντα, ὡς εἶπα, καλῶς γινώσκουσα ἡ σὴ εὐπαίδευτος καὶ θεέφρων ἀγιότης, πατριάρχα πανάγιε, ἐπειρτύρησεν ἥδη καὶ τοῖς ἔργοις χρόνον μακρόν, οὐ πολὺ τῶν τριάκοντα ἑτῶν ἀποδέοντα, τύπος (λέγουσι;) γενομένη, ἐν αἷς προέστη ἀνεγκλήτως καὶ δημοφιλήτως δυσὶν εὐαγέστι παροικίαις τῶν τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Πόντου ἀγλαῶν καὶ εὐάνδρων καὶ δνομαστῶν ἐπ' εὐσεβείᾳ θυγατέρων, Χίου καὶ Ἀμασίας, τύπος καλῶν ἔργων καὶ διδασκαλίας ἀδιαφθόρου καὶ ἀναστροφῆς σεμνῆς καὶ ἀκαταγνώστου καὶ αὐτόχρημα φερωνύμου, ὡσπερ οἱ Τίτοι καὶ οἱ Τιμόθεοι. Νατ- ἔσχες καὶ σύ, παναγιώτατε πάτερ καὶ δέσποτα, ὡς αἱ ἀποστολικαὶ ἐκεῖναι τῆς χριστιανικῆς ἐπισκοπῆς ἀπαρχαῖ, ἔσχες τὸν σὸν Παῦλον, ἐν τῷ ἀειμνήστῳ καὶ μεγάλης φήμης καὶ ἀρετῆς γέροντι καὶ πνευματικῷ πατέρι σου, τῷ κυριῷ Κοσμῷ, ὅστις, ἐν τῷ ποιμαίνειν καὶ ἀγαθοεργεῖν, τριῶν ἐφεξῆς θεοσύστων ἐπαρχιῶν, Προικονήσου καὶ Βιζύης καὶ Χίου, ἀναδειχθεὶς τὸ ἀριπρεπὲς ἀγλάτσμα, τοιοῦτον ἀνέδειξε σε διὰ τοῦ παραδείγματος, ὃποῖον ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τανῦν καὶ γεραίρει ποιμένα. Οὕτως ἄρχ τῶν μεγάλων διδασκάλων μεγάλα γίνονται τὰ μαθήματα, περίβλεπτοι καὶ οἱ μαθηταί. Τούτοις οὖν τοῖς διδασκάλοις ἀσκνῶς ἀπὸ νεότητος

καὶ σὲ κατακολυθήσαντα καὶ ἐπὶ δλίγων δεδοκιμασμένου
ἐπὶ πλειόνων καὶ μειζόνων ἀπάρτι καθίστησιν δὲ πουράνιος
βραβευτής, ἐν τεῖς τῶν μακαρίων ἀποστόλων χλητοῖς δια-
δόχοις τὸν ἐκλεκτὸν κερυφαῖον ἀναγορεύων σε. Ἀγαλλιά-
σθι τοῖνυν ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ τούτῳ ἔνεκα καὶ
εὐλαγείτω τῆς θείας δόξης τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ πάντιμον
δόνομα.

Γ'. Ἐγὼ δὲ ἔκεινο προστίθημι, πρωθιεράρχα θεσπέσιε,
ὅτι εὑδὲν τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐστιν ἀπρονόητον, ὡς ἡ ἔσω
καὶ ἡ θύραθεν διδάσκουσιν ίστορίαι. Ὁπου ποτὲ μέγας ἡρ-
θη διωγμὸς καὶ τάραχος, ἔκει καὶ τοὺς παλαιστὰς ἡ πρό-
νοια φωμαλέους ἤγειρε, καὶ τοὺς κυβερνήτας ἐμπείρους
ἔκάλεσεν. Ὅθεν καὶ τεκμήριον ἐγὼ τῆς σῆς παρὰ τῷ Θεῷ
ἀξίας (ἐὰν θεία εὐδοκία διέπῃ τὰ καθ' ἡμᾶς) τὸῦτο τίθεμαι,
ὅτι ζεφώδη μὲν ὑπὲρ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν ὅρίζοντα μετεω-
ρίζονται νέφη· βρέμει δὲ καὶ ἀπαίσιον μυκᾶται ἡ ἀπὸ μυ-
ρίων σφαδαζόντων παθῶν συγκυκωμένη καὶ συνογκουμένη
θάλασσα· τὰ δὲ πρακτέα ἐργώδη καὶ πολλά τινα φαίνον-
ται. Ἐντεῦθεν φοβεροὶ σωματικῶν ἀγώνων καὶ θλιψεων
σκόπελοι, ἔκειθεν πνευματικῶν κινδύνων λανθάνουσαι ὕρα-
λοι, πολλαχοῦ κυμάτων ὑψη ἀμέτρητα ἡ ἄσυσσοι ἀχανεῖς
τῆς θρησκευτικῆς ἀμφιβολίας, τῆς δεισιδαιμονίας, τῆς ψυ-
χρότητος καὶ τῆς παντελοῦς ἀπιστίας τὸν οὐρανοδρόμουν
πλοῦν τοῦ μεγάλου καὶ θεοπαγοῦς τῆς Ἐκκλησίας σκάφους
δύσπλουν καὶ πολύπονον ἀπεργάζονται.

Διότι, ἐὰν μὲν πρὸς τοὺς ἔξω καὶ τὰ ἔξωθεν ἀποβλέψω-
μεν, ὥσπερ σφηκῶν καὶ ἀκρέδων καὶ μονιῶν ἀγρίων ψυχο-
βόροι ἀγέλαι τὰ θεόσπαρτα καὶ πολύφορα τῆς ἐώας ὅρθο-
δοξίας λήγαι νέμονται πολλαχοῦ καὶ καταλυμαίνονται. Εἰ
δὲ τὰ ἔσω θεασόμεθα, ἔνθεν μὲν λαῖλαψ ἔξερράγη παρί-
στριος ἡ περὶ σφετερισμοῦ τῶν πατρώων χλήρων, οὕτε
λίαν εὔχαρις οὕτε ἴδρωτος ἐκτός. ἔνθεν δὲ πρόσβατά τινα
προσγειωτέρου φρονήματος τὸ ἐνιαῖον καὶ ἀδιαιρετον σῶμα

τοῦ Χριστοῦ εἰς φυλὰς ἀλληλομάχους διασχίζει σπουδά-
ζουσι, τὴν ἀποστολικὴν καὶ θεούνακτον σύνοδον εἰς φυλε-
τικῶν ἀντιπροσώπων γῆγεν καὶ οἰκτρὸν συνέδριον μετατρέ-
ποντα, οὐδὲ τί ἔστι τὸ πρὸς κέντρον λαχεῖται εἰν
καταμαθάνοντα. Ἀλλοθέν ποθεν ἀρχαίκωτεροί τινες ἐν
Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, εἰς τὸν ἀποστολικὸν πῆχυν
ἀπροστεκτοῦντες τὸν «Εἰ αὐτοὺς διεκρίνομεν, οὐχ ἂν ἔχρι-
νομεθά» (ζ), σφόδρα δυσαναγεγευστοῦσι καὶ ἀπελπισίας ἀφιᾶ-
σι κραυγήν, ὅταν τοὺς ἀμέλισωποῦντας δρθαλμοὺς αἱ χεῖρες
καὶ οἱ πόδες τῆς τῶν εὐσεβῶν ὀλομελείας φιλαδέλφως ὁδη-
γεῖν ἐπαγγέλλωνται. Ἡ ἐμπαλιν, Μαριάμμας τινὲς πλατε-
κραυγάζουσι στόματι· «Μὴ Μωϋσεῖ μόνῳ ἐλάλησε Κύ-
ριος» (η); καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἡς οἱ θεσμοὶ¹
προρητικοὶ καὶ ἀποστολικοὶ καὶ συνοδικοὶ καὶ δλως ἐξ ἀγίου
Πνεύματος, ἀνθρωπίνως καὶ ἐθνοπολιτικῶς διοικήσαι πεφι-
λοτέμηνται. Ἐν τοισύτοις σάλοις κλυδωνιζομένη ἡ καθ'
ἡμᾶς ἀγιωτάτη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τί διαφέρει τοῦ
παλέρου καὶ ἀκαταστάτου Εὐρίπου τῶν πρὸς ἐσπέραν τοῦ
ἡλίου τῆς δρθεδοξίας ἀμαυρωθεισῶν Ἐκκλησιῶν; Οὐδὲ ὑπερ-
βολὴν λέγει τις, ἐφαρμοζῶν ἔκεινα τοῦ μεγάλου πατριάρ-
χου καὶ πατρὸς ἐπιφωνῆματα: «Χαλεπὸν οἱ καιροὶ· οἱ ἐπι-
θουλεύοντες πολλοὶ· τὸ τῆς ἀγάπης γνήσιον ἀπόλωλεν...
Ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνομεν καὶ ἐπὶ ἐπάλξεων πολεων
περιπατοῦμεν. Οἱ μὲν ἔτοιμοι τοῖς ἡμετέροις ἐφησθῆνας
κακοῖς... πολλοὶ καὶ πολλαχόθεν ἐφεστήκασιν· ὁ δὲ συν-
αλγήσων οὐδεὶς ἡ εὔχριθμητοι λίαν» (θ).

Οὐολογουμένου δέ, διτι οὐδὲν μᾶλλον ἐστιν εὐκλεέστε-
ρος ὁ τοὺς ἔξω ἀγῶνας καὶ θριάμβους δεινὸς ἀρχηγός, ἡ δ
καθιστῶν τὸν λαὸν αὐτοῦ εύτυχη καὶ εὐήμερον περὶ τὰ

(ζ) Κορ. Α', ιχ, 31.

(η) Ἀριθμ. 16', 2.

(θ) Σημεστ., Ιερων. Λίγω ἀ.

ἔσω καὶ καίρια, οὐκ ὀλίγα τῶν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς εὔσεβοῦς κοινωνίας ἀμέσου καὶ ταχινῆς τῆς ἐπιμελείας δέονται. Ποῦ γάρ δ συνοδικὸς οἶκος τῶν ἐνδήμων καὶ παρεπιδήμων ἀγίων ἀρχιερέων; Ποῦ ἡ ἀποχρῶσα πρόνοια περὶ καταρτίσεως τοῦ κατ' ἐνορίας κλήρου; Ποῦ ἡ τῆς Ἱερᾶς μουσικῆς πατριαρχικὴ σχολή; Ποῦ ἡ δημοσία βιβλιοθήκη ἐν πόλει, ἐν ἣ βιβλίων μέγας ἐπιδημεῖ λιμές; Ποῦ ἡ συνοδέφθογγος τῆς ὁρθοδοξίας σάλπιγξ, ἡ τὴν εὔσέβειαν καὶ τὴν ὑγιαί παιδείαν διαδώσουσα καὶ προασπισμένη; Ποῦ τὸ οὕτω συγκεκροτημένον θεολογικὸν καὶ Ἱεροδιδασκαλικὸν συνέδριον (Ἱερὸς σύλλογος, κεντρικὴ ἐπιτροπή), ὥστε πάντοτε καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν καθιστάναι τῆς ὁρθοδόξου ἀκροπόλεως τὰ τείχη. Ἐρυμνὰ καὶ ἀπόρθητα; Τίς ἀγνοεῖ δτι, δπου πνεύματος ἐγρήγορσις καὶ ζωή, δπου τύπου παμφατῆς ἡμέρα, ἔκειθεν φεύγει πᾶσα ἡθικὴ τοῦ προσηλυτισμοῦ ληστεία (i); Ποῦ τὸ ἄξιον τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ὑψηλῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου περιωπῆς δικαστήριον δικαστῶν τῶν πάντων νομομαθῶν καὶ ἐμπείρων; Ποῦ ἡ τῶν ἐργατικῶν ὁμιλητῶν τάξις ἀνάλογος παίδευσις ἡ τε ἄλλη καὶ ἡ κατηχητική; Ποῦ ἡ ἐν ἡμῖν οὐχὶ προσωρινὴ καὶ ἐφήμερος, ἀλλὰ παντελής κατάργησις τῆς φορτικῆς ἐπαιτείας καὶ τὰ παραπλήσια;

'Ἐν τοσαύταις δυσχερείαις τοῦ πρωθιεράρχου λαῶν ἐτερονόμων παραλείπω τὰς καθ' ἡμέραν ἀχθηδόνας αὐτοῦ, τὰς ὕδρεις, τὰς ἐπηρείας, τοὺς φορτικοὺς λόγους, τὰ παρὰ τῶν ὑποδεεστέρων καὶ ἀπειροτέρων σκώμματα, τὰς μέμψεις,

(i) «Οταν μὲν αὐτὴν (τὴν τοῦ Θεοῦ πόλιν) πανταχόθεν ἀντὶ τείχους ἡ τοῦ ποιμένος ἀγγίνοιτε καὶ σύνεσις περιβέλλῃ, πάντα εἰς αἰσχύνην καὶ γέλωτα τοῖς ἔχθροῖς τὰ μηχανίματα τελευτῆς, καὶ μένουσιν οἱ κατοικοῦντες ἔνδον ἀσινεῖς. "Οταν δέ τις αὐτὴν ἐπὶ μέρους καταλύσαι δυνηθῇ, καν μὴ πᾶσαν καταβέλῃ, διὰ τοῦ μέρους ἀπαν, ὡς εἰπεῖν, λυμαίνεται τὸ λοιπόν. 'Ο αὐτὸς Ἱερωσ. λόγ. δ'.

τὰς πικρίας, τὰς ἀπειλὰς τῶν δυνατωτέρων, πρὸς ἄ τελευταίον ἀθύμετον καὶ ή μακρόθυμος καὶ ἀπαθεστάτη καρδία. «Εἰ γάρ οἰκίας τις μιᾶς προνοῶν (λέγει δὲ χρυσορρήματα Ἰωάννης), καὶ οἰκέτες ἔχων καὶ ἐπιτρόπους καὶ οἰκονόμους, οὐδὲ ἀναπνετοῦντος· δὲ οὐκ οἰκίας μιᾶς, ἀλλὰ πόλεων καὶ ὅγιμων καὶ ἔθνῶν καὶ ὀλοκλήρων τῆς οἰκουμένης τὴν φροντίδα ἔχων, καὶ ὑπὲρ τηλεούτων πραγμάτων, καὶ τοσούτων δυντων τῶν ἐπηρεαζόντων, καὶ μόνος ὁν, καὶ τοσαῦτα πάσχων, καὶ οὕτω κηδόμενος, ὡς οὐδὲ πατήρ παιδῶν, ἐννόησον τί ὑπομένει» (α).

Περιβάλλουσά σε τοῖνυν, πατριάρχα θεοπρόβλητε, ή ἀνωθεν πρόνοια τὸν πατριαρχικὸν μανδύαν καὶ στέφανον, ὅπότε γέμει τοσούτων ἀκανθῶν, ἀρ' οὐκ ἐγείρει ἐν σοὶ τὸν ἄ νδρα τοῦ Θελήματος αὐτῆς, Μωυσέα τυχὸν κατὰ τὸ ἀτρόμητον καὶ μεγαλουργόν, η Φινεὲς καὶ Ἡλίαν κατὰ τὸν ζῆλον, η Δαβὶδ κατὰ τὴν ἀκακίαν καὶ τὴν πραστητα, η Ζορσάθελ καὶ Ἐσδραν κατὰ τὸ ἔθνοσωτήριον; «Ἐν γάρ χειρὶ Κυρίου ἔξουσία τῆς γῆς, καὶ τὸν χρήσιμον ἐγερεῖ εἰς καιρὸν ἐπ' αὐτῆς» (λ). Ἰσως δὲ οὐράνιος ναύκληρος, ιδών ημᾶς, ὡς ἀλλοτε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ (μ), ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης βασανιζομένους, ἐν νυκτὶ τοῦ βίου, ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ τῆς τῶν ἀνέμων ἐναντιότητος, ἀποστέλλει σε ἀτρόμητον καὶ ἐμπειρὸν πηδαλιοῦχον τῆς νηὸς αὐτοῦ. Ἰσως δὲ ἐπουράνιος ἀρχιπούμην, τὰ πολυπαθῆ αὐτοῦ πρόβατα σπλαγχνισθείς, ἀποστέλλει σε ποιμένα φιλόβλαστον, ποιμένα κατὰ τὴν καρδίαν μου, καὶ ποιμανοῦσιν ὑμᾶς ποιμένες μετ' ἐπιστήμης» (ν). Ἀλλως τε η μὲν κοινὴ φήμη ἀν-

(α) Χρυσοστ. εἰς Κ.ρ. β., ια', 28—29.

(λ) Σειράχ. ι', 4.

(μ) Ματθ. ιδ., 24—25.

(ν) Ἱερεμ. γ', 15.

κηρύσσει σε γνήσιον ἀδελφὸν τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἀθανάτου ἐν τῇ εὐγνωμονούσῃ μνήμῃ ἡμῶν προκατόχου σου χυροῦ Γερμανοῦ κατὰ τὴν εὐθύτητα, τὴν φιλογένειαν καὶ τὴν φιλομάθειαν· αἱ δὲ ἄγιαι Γραφαὶ διαβεβαιοῦνται δτι, δπου ἀν τὸ στρῆνος τῆς ἀνομίας κραταιωθῆ, ἔχει ὑπερπερισσεύει καὶ τὴ θεία χάρις (ξ).

Δ'. 'Αλλ' ἡ κατὰ πάσης ἐπηρείας νικηφόρος αὕτη θεία χάρις, πατριάρχα πανάγιε, τότε μαλιστα ἐπιφοιτήσει καὶ τότε δεῖξεις, δτι δντως δάκτυλος Θεοῦ ὑψωσέ σε, δταν, τὸν Κύριον ἀγαπῶν τελείαν ἀγάπησιν, ἀγαπήσης ὀλοφύγως, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ αὐτῆν σου τὴν ψυχήν, καὶ τοὺς τοῦ Κυρίου ἄρνας. Οίδας δτι ὁ τελειωτὴς τῆς σωτηρίας ἡμῶν τότ' ἐπέτρεψε τῷ κερυραίῳ τῶν μαθητῶν τὴν τοῦ ποιμανειν φροντίδα, καὶ δτε παρρησίᾳ τρανῶς ἔδειταιώθη, δτι ὑπεραγαπᾶται. «Σίμων Ἰωνᾶ, εἰπεν, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; ποίμαινε τὰ πρέβετά μου» (ο).

Τὸ δὲ μέτρον καὶ τὸν τρόπον τῆς τῶν λογικῶν ποιμνίων ἀγάπης ἐδίδαξεν μέν σε πάμπολοι ἀσίδιμοι καὶ λαμπροὶ προκάτοχοί σου, ἀρχαῖοι τε καὶ νεώτεροι, ἀλλοὶ ἀλλην ἀρετὴν ποιμαντικὴν καὶ ἀγαθεργίαν κατορθωσάμενοι· λαμπρότερον δὲ τῶν ἀλλων ἔργω τε καὶ λόγῳ ὑπετυπώσαντο ἐν μὲν τῷ νόμῳ ὁ θεόπτης Μωϋσῆς, ἐν δὲ τῇ χάριτι δ θεοφώτιστος τῶν ἔθνῶν ἀπόστολος. 'Ο πρῶτος, σταθεὶς ἐνώπιον Κυρίου, δτε θυμωθεὶς παρ' ὀλίγον ἔξωλόθρευε τὸν μοσχολάτρην λαόν, εἰπε· «Καὶ νῦν, Κύριε, εἰ μὲν ἀφεῖς αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν αὐτῶν, ἀφες· εἰ δὲ μή, ἔξαλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου» (π). 'Ο δὲ μέγας Παῦλος, ὑπὲρ πάσης μεριμνῶν Ἐκκλησίας, ὡς τῆς γῆς ἀπάσης ἀπόστολος, πρὸς μὲν τοὺς προεστῶτας τῆς τῶν Ἐφεσίων Ἐκκλησίας ἔλεγε-

(ξ) Ρωμ. ε', 20.

(ο) Ἰω. κχ, 15 – 16.

(π) Ἔξδ. λβ', 33.

¶ Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον, ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν. Ἐλλ' οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαί, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελεῖωσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς καὶ τὴν διακονίαν, τὴν ἔλαχθον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. . . . Διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἐνα ἔκαστον» (ρ). Πρὸς δὲ τὰ ἐν Ρώμῃ νεοφύτιστα πρέβατα ἔγραφεν «Ἡγχόμην αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα» (σ). Ἀκούεις ψυχῆς ποιμαντικῆς αὐταπάρνησιν, ἀποβαλούστης καὶ αὐτὴν αὐτῆς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν ὑπὲρ ὃν ἐποίμαινεν; Ὑπὲρ τοὺς πάντας δμως διετράνωσεν δὲ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δεῖξας ἐν ἑαυτῷ πῶς «δ ποιμὴν δ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τιθησιν ὑπὲρ τῶν προδάτων» (τ), μάρτυς γενόμενος τοῖς παθήμασι. Τῷ δητὶ δὲ μὲν ἄγιοι μάρτυρες ἐφάπαξ ἐπιον τὸ ποτήριον τοῦτο· τὸ δὲ μαρτύριον τοῦ καὶ αλοῦ ποιεῖν οἱ ἁγιοὶ ἐστὶ καθημερινὸν καὶ ισόδιον. Ἀντὶ πολλῶν καὶ μεγάλων παραδειγμάτων ἀρχέσει ἡ ἐν τοῖς οἰκουμενικοῖς πατριάρχαις πανευκλεής καὶ ἀγιωτάτη συνώρεις, δ χρυσοῦς Ἰωάννης καὶ δ λαμπρὸς καὶ φερώνυμος Φώτιος, ἀμφότεροι ὀλοκάρπωμα τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῶν ποιμνίων καὶ τῆς ἀληθείας γενόμενοι.

Ε'. Ἐλλὰ καὶ οὕτω θάρσει, πατριάρχα θεοστήρικτε, θαρσεῖτω λαδεῖς τοῦ Θεοῦ. Πρὸς τὰς μεγάλας καὶ ἀγαθὰς καὶ ἀόκνους ψυχὰς μέγας καὶ κραταιὸς δείκνυται καὶ δ παντεδύναμος. Καθὼς δὲ τὰς μεταλλικὰς οὐσίας τῆς καμίνου τὸ πῦρ δοκιμάζον λαμπρύνει, οὕτως ἔξουσίαι δυσμεταχειρίστοι ἀνδρὸς δοκιμάζουσιν ἀρετὴν καὶ εύστάθειαν.

(ρ) Πρὸξ. κ'. 23—24. 31 καὶ κχ, 11—13. Πρᾶλ. Κορ. Α'. τέ, 31.

(σ) Ρωμ. θ', 3.

(τ) Ἰω. ι', 11.

Αρχαῖον καὶ ἀληθινόν ἔστι τὸ γνωράτευμα, δτὶ μεγάλη
ἀρχὴ τὸν μέγαν ἀναδεῖκνυσιν ἀνδραῖον οὐδὲ
ώνομασέ τις πώποτε οὕτε κυβερνήτην ἀγαθὸν τὸν ἐν γαλῆ-
νῃ τοῦ λιμένος καθήμενον· οὕτε πατριάρχην ἢ βασιλέα τὴν
στρατηγὸν μέγαν καὶ λαμπρὸν, διὸ μὴ ὑπενθάστασαν ὑπερά-
νω πολλῶν, ὡς δύο ἀκατάβλητοι πτέρυγες, νοοῦσι καὶ θέ-
λησις. Τῆς πνευματικῆς δλκάδος δικυρνήτης, τὴν μὲν
καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν ἔχων ισχυρά, τὴν δὲ πάντων
τῶν περὶ αὐτὸν σύμπραξιν ἀντὶ ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ αἴ-
σθητηρῶν καὶ ἀντὶ μοχλοῦ μεγαλουργοῦ δυνάμεως μετα-
χειρίζομενος· καὶ τὸ μὲν πνεῦμα τοῦ νῦν αἰῶνος συμμορφῶν
τῷ ἐπουρανίῳ πνεύματι τοῦ Εὔαγγελίου, ἐκεῖνο δὲ καλῶς
ἐνθυμιαύμενος, δτὶ δὲ Θεός στεφανοῖ οὐχ ἀπλῶς τὸ ἀρξασθαι
καλῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ καλῶς τελειώσαι μάλιστα· τοιοῦτος
κυβερνήτης τί οὐ δύναται; "Οπου δὲ τὰ μὲν πολλὰ καὶ
παντεῖα τῆς πατριαρχείας βάρη, αἰσιώς μερισθέντα καὶ διὰ
τῆς σῆς ἐθνωφελοῦς συμπράξεως, ἕκανὼς ἔκουφίσθησαν, οὐ
δὲ σύμπαντες ὑπάρξουσιν ἀδιαρρήκτως συνησπισμένοι εἰς
τὸ δνοῦμα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ συμπαρεδρεύσει μὲν πάντως
καὶ δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀσπάτως, ἐνισχύσει δὲ καὶ φωτειεῖ
τὸν τῆς Ἐκκλησίας πρόσδρον, ἵερῶς ἐν ἱεροῖς περὶ ἱερῶν βου-
λευόμενον.

ΣΤ' Τὸ κύριον τῆς πατριαρχείας ἡμέρας ζήτημα οὐκ
ἀποφαίνει περιττὰς ἔτι δλίγας λέξεις πρὸς τὰ θεοφιλῆ τοῦ
δρθοῦσάου καὶ ἀγίου οὗνους σεμνώματα καὶ στηρίγμα-
τα. 'Η καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία διδά-
σκει, ὡς οἱ πολλοὶ τοῦ ἀκροατηρίου γινώσκουσιν, δτὶ μέλη,
μὲν συνοδικὰ δλιγμελοῦς ἀρχιερατικῆς χορείας, ἐσω τῆς
περιφερείας τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων ἐνερ-
γοῦντα δίχα τοῦ κανονικοῦ προέδρου τε καὶ πατριάρχου,
εἰσὶ σῶμα δίχα κεραλῆς. Πατριάρχης δέ, μὴ μετὰ συνόδου
συναποφασίζων τὰ κοινά, ἔστι κεφαλὴ χωρὶς κορμοῦ.
Ἐκάτερον, χωρισθὲν τοῦ ἐτέρου, ἔστιν ἀκατανόητον ἐν τῷ

κόσλπω τῆς δρθοδοξίας, ἄξιον τοῦ κατοικεῖν τὰς ἐν Ρώμη καταχρέμβας. Ἐνταῦθα ἴσχυει μάλιστα τὸ τοῦ Ἀποστόλου «Καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἐν μέλος, ἀλλὰ πελλά. . . . Οὐ δύναται δὲ δρθαλμὸς εἰπεῖν τῇ γειρᾷ, χρείαν σου οὐκ ἔχω· ή πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω (υ). Εἰ δέποτε διαφωνήσει πρὸς ἑαυτὴν ἡ Ἱερὰ ἐνδημοῦσα σύνοδος, ἡ δὲ κορυφαῖος, περὶ σπουδαῖον καὶ οὐσιῶδες τῆς Ἐκκλησίας ζήτημα, οἱ τῶν ἀγίων καὶ πανσέπτων οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων σεπτοὶ κανόνες, τὰ οὐρανομήκη ταῦτα τῆς Ἐκκλησίας προπύργια, οὐκ ἀρκοῦνται ἀπλῶς εἰς σχετικὴν πλειονοψιφίαν μόνων τῶν ἐνδήμων Ἱεραρχῶν, καὶ πολλῷ ἔλαττον εἰς τὴν τῶν λαϊκῶν ὑπουργῶν καὶ προσδούλων, δπου τοιεῦτοι. ἀλλ' ὅρίζουσιν, ἵνα πάντες ἐρωτῶνται οἱ συλλειτουργοὶ καὶ ἴσοψηφοὶ τοῦ θρόνου, ἐν δὲ ἀνάγκη, καὶ οἱ τῶν ὁμόρων θρόνων ἐπίσκοποι. Οὐδένα ὥσταύτως λανθάνει τῶν περὶ τοὺς Ἱεροὺς κανόνας ἀσχολουμένων, δτι, εἴ τι εἴναι γίνεται Πνεύματι ἐθέσπισαν κανονικὸν οἱ Ἀπόστολοι καὶ αἱ μετ' αὐτοὺς καὶ κατ' αὐτοὺς συγχροτηθεῖσαι θεόφρονες σύνοδοι, τοῦτο «ἀκράδαντον καὶ ἀσάλευτον διαμενεῖ» (ώς η Z' οἰκουμενικὴ σύνοδος ἀποφαίνεται), ἔως οὖτε ἀλληλοπίστων σύνοδος ἐπελθοῦσα οἰκουμενικὴ καὶ ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐλλαγμένη καὶ αὐγασθεῖσα κατανοήσῃ τι τῶν περὶ τὰ ξύλα τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακόσμησιν καὶ εἰκῆς χρῆζον μεταρρυθμίσεως. Διόπερ οὐδεὶς νόμος ἀνθρώπινος ἀναιρεῖ κανόνικῶς κανόνα συνόδου· η γὰρ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία κυβερνᾶται δι' Ἀποστόλων, διὰ προφητῶν, διὰ διδασκαλίων, διὰ δυνάμεων (θαυματουργικῶν), καὶ ἀπλῶς διὰ τῶν κρείττων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος (φ). Πρὸς δὲ τούτοις, η παλαιὰ καὶ ἀκηλίδωτος Ἐκκλησία τῶν Ἀθανα-

(υ) Κορ. Α', 16', 14, 21.

(φ) Αὐτοθί, 28 — 31.

σίων καὶ Κυριλλων, τῶν Γρηγορίων καὶ Χρυσοστόμων, μόνην ἀφορμὴν διεκάλας παύσεως ἀπὸ ἐπισκοπῆς τὴν ἐν γνώσει γινώσκουσα ἀθέτησιν δόγματος ἡ συνοδικοῦ κανόνος, ἀπεδοκίμαζε πᾶσαν ἄλλην ὡς ἀθεσμον (χ). Τὰ δὲ νῦν, ὡς ἐσμὲν ἐλεύθεροι περὶ τὴν πάτριον πίστιν κατὰ θεῖον ἔλεος καὶ ἡ πολιτικὴ εὐθύνη τοῦ πατριάργου μεμέρισται, καθῆκόν ἐστιν Ἱερώτατον τῆς εὐσεβείας ἅμα καὶ συνέσεως τῶν ἐν ἡμῖν ἰσχυρῶν καὶ λογάδων τὸ προλαμβάνειν καὶ ἀποχρεύειν πᾶσαν ἄλλην πρόφασιν, γῆτις ἀντιστρατεύεται πως πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ εἰς οὐδεὶς ἐνταῦθα ἔφαρμδεται μάλιστα. Μόνον ἡ θεοδώρητος δμόνοια τοὺς μὲν λαοὺς καθίστησιν ἰσχυροὺς καὶ μεγάλους, τὴν δὲ ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην, ἀκαταγώνιστα. Ἀλλὰ τὸ εὐλογημένον δένδρον τῆς δμονοίας τότε εὐδοκιμεῖ, βαταν, φυτευθὲν εἰς τὴν λιπαρὰν γῆν τῆς εἰλικρινείας, ἀδιαλείπτως ποτίζεται διὰ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλου, δστις ἐν μόνον οἴδε συμφέρον, τὸ συμφέρον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς κοινωνίας.

Ωἱ ἄγγελοι εἰρήνης, ὡἱ ἀγιώτατε τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐπίσκοπε καὶ οἱ συνεπίσκοποι· αὕτη ἔστω τῆς Ἐκκλησίας ἡ δόξα, οὗτος δὲ στέφανος τῆς Ἱεραρχίας καὶ οὗτος δὲ πλοῦτος

(χ) Ὁ βιουλόμενος μετιέτω περὶ πάντων τούτων Ἀποστ. καν. λδ', λζ', οδ', οέ — Οιχουμ. συνόδ. Α', καν. δ'. έ, ζ' — Β'. καν. θ', ζ' — Γ'. καν. ή — Δ'. καν. θ'. ιζ', ιθ, κζ, κή — Τρούλλ. καν. η, ιζ' — Ζ', καν. ά, γ', ζ' — Πρωτοδευτ. καν. ιπτ' — Ἀντιοχ. δ', ζ', θ', ιχ', ιδ', ιέ, ιζ', ιθ. ξ' — Λαοδ. καν. ιθ', μ' — Σαρδ. καν. θ', γ', δ', ζ' — Καρθαγ. καν. η', ιχ', ιθ', ιγ', ιδ', ιέ, ιζ', κς, κζ', κή, λς'. λζ'. λή', ξ', οδ', πδ', ις', ρδ', ρέ, ριή, ρλζ', ρλθ', ρλγ', ρλδ', ρλζ', ρλη', ρλθ', ρι': ρμζ — Κυριλλ. Ἀλεξανδρ. καν. ά — Πρακτ. συνόδ. Τομ. Β', σελ. 150, 265, 288 κτλ. — Γῆς χριστινικῆς Ἑνώσεως (Τ. Ε.) ἀριθμ. 17, σελ. 121 — 134, ἀριθμ. 45, σελ 357, ἀριθμ 48, σελ. 281 — 382, ἀριθμ. 50, σελ 398.

τῶν εὐσεβῶν τὸ τὴν θεοφύτευτον ἄμπελον καρποφόρον ἀναδεῖξαι, καὶ συσφίγξαι μὲν τὸν τῆς ἀδελφότητος καὶ εἰρήνης σύνδεσμον μεταξὺ τῶν διμοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ τῆς ἐνότητος τῆς πίστεως καὶ διὰ τῆς στενωτέρας κοινωνίας· προλεῖναι δὲ καὶ προσδοποιῆσαι τὴν εἰς τεῦς κολπους τῆς μιᾶς ἀληθινῆς Ἐκκλησίας ἀποκατάστασιν τῶν λοιπῶν προσβάτων, τῶν οὐκ ἔχει τῆς αὐλῆς ταύτης· καὶ μηδὲν μηδέποτε μήτ' ἔγκριναι μήτ' ἐπιτρέψαι μηδὲ ἀνεχθῆναι μηδαμῶς ἀντικανονικὸν καὶ ἀθεσμὸν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, καν δέη καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα ὑμῶν ἔκχεαι διὰ τὸν Κύριον. «Πειθαρχεῖν Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις» (ψ), ἔλεγον οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι, ὃν ὑμεῖς δικαίως σεμνύνεσθε καὶ μαθηταὶ καὶ διάδοχοι γνήσιοι.

Ἐπουράνιε βασιλεῦ, ἐξ οὐ πᾶσα πατρὶα καὶ ἔξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς διομάζεται καὶ πᾶσα διάνοια καὶ καρδία διαπλασομένῃ, πρὸς τὸ σὸν κατευθύνεται θέλημα, σὺ εὐλόγησον, φώτισον καὶ στερέωσον τὸν σεβασμιώτατον καὶ παναγιώτατον πρωθιεράρχην τῆς Ἐκκλησίας σου, κρατύνων καὶ ἀγαθύνων αὐτοῦ καὶ νοῦν καὶ προσάρεσιν. Ποίησον αὐτὸν γενέσθαι μεγαλωφελῆ καὶ ἄριστον καὶ τὰς ἀληθείας θεοπρέβλητον τῆς ἀγίας σου ποίμνης ἀρχιποιμάντορα. Σύ, αἰώνιε πρύτανι καὶ εἰρήναρχε τοῦ παντός, δὸς λύσιν τῶν κατεχόντων ἡμᾶς ἀνιαρῶν, καὶ τὰ διεστῶτα σύναψον, καὶ τὰ ἐσκορπισμένα συνάγαγε ἐν τῷ σῷ βραχίονι. Τῷ φιλολάῳ καὶ γαληνοτάτῳ καὶ εὐεργετικωτάτῳ ἡμῶν βασιλεῖ καὶ αὐτοκράτορι σουλτάνῳ Ἀβδούλῳ Ἀζίζ καὶ ἐφένδῃ καὶ τοῖς πανεκλάμπροις αὐτοῦ ύπουργοῖς καὶ συμβούλοις ὑγίειαν δίδου μακροήμερον καὶ εὐήμερον, χρηστὰ ἐμπνέων αὐτοῖς καὶ λαοσωτήρια τὰ βουλεύματα. Χριστιανῶν τὸ κέρας ὑψωσον, καὶ πάντας ἀγίασον. Γένοιτο, γένοιτο!

(ψ) Πρᾶξ. ε', 29.

Γ' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧ. ΝΑΩ: ΤΗ: ΙΣΤ' ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

1867,

ύπο του ιεροδιδασκάλου Νικηφόρου Γλυκᾶ,

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΣΤ.

Παναγιώτατε δέσποτα!

ΜΕΤΑ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως καὶ ἔγχαρδίου εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεὸν τῶν πατέρων ἡμῶν σὲ ὑποδέχεταις καὶ πάλιν τὴν Ἐκκλησίαν ἐπανεργόμενον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, τὸν δποῖον ἀλλοτε διὰ τῶν ποιμαντικῶν ἀρετῶν σου τοσοῦτον ἐκδόσμησας, καὶ ἀπὸ τοῦ δποίου τοσοῦτον ἐνδέξως καὶ θριαμβευτικῶς ἀπεχώρησας. Μετὰ χαρᾶς καὶ πνευματικῆς εὐφροσύνης σὲ βλέπει πάλιν δὲρθρόδοξος Κλήρος καὶ λαὸς ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ τούτου θρόνου, εὐλογοῦντα καὶ διδάσκοντα, ἀναγγέλλοντα τὰ ρήματα τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Ναἱ. Φάνηθι οὕτω πάλιν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ταύτης περιωπῆς, ὡς ἐπὶ ὑψηλῆς λυχνίας, δὲ φωτοδόλος λύχνος τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐσεβείας, ἵνα ἔκειθεν καταλάμπης καὶ καταφωτίζῃς σύμπαν τὸ δρθρόδοξον πλήρωμα. Ἀπόλαβέ σου τὸν θρόνον, τὸν πρὸ πολλοῦ ἥδη χρόνου μετὰ πάθου ἐπιζητοῦντά σε. Ἡ μεγαληθεύουσα καὶ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, δστις σὲ διετήρησεν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη ὡς ζώπυρόν τι τῆς πατρώας εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, σὲ προσκαλεῖ διὰ τῆς δμοθύμου ψήφου τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, δπως σὸν ἀναθέσῃ καὶ πάλιν τὸ μέγα ἔργον τοῦ ποιμανεῖν τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, δπως σὸν ἐμπιστευθῆ τὴν μέριμναν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ πῶς ἄλλως ἐρμηνεύεις τὰ περὶ σὲ ταῦτα γινόμενα σήμερον με-

τὰ ὀλόκληρον εἰκοσιεπταετίαν, μετὰ δὲ ὀλόκληρον γενεάν; Πῶς
ἔξηγες τὰς μεγάλας ταύτας ἐνδείξεις τῆς γενικῆς χαρᾶς
καὶ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀφοσιώσεως τοῦ χριστωνύμου λαοῦ
τῆς μεγαλουπόλεως ταύτης, γινομένας ἐν ὄνδραις σύμπαν-
τος τοῦ ὁρθοδόξου πληρώματος τῶν ἀπανταχοῦ γριστιανῶν;

Θαυμαστὴ ἀληθῶς ἡ περὶ τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν πρό-
νοια τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, δοκιμή, ἐν τῇ ἀπειρῷ αὐτοῦ σοφίᾳ καὶ ἀγαθότητι, ἐπι-
φυλάττει καὶ ἔγερει ἑκάστοτε ἐν περιστάσεσι κρισίμοις τὸν
χρῆσιμον ἄνδρα, Μωϋσῆν νέον, διδηγοῦντα καὶ σώζοντα ἐξ
τῶν κινδύνων καὶ περιστάσεων τὸν νέον Ἰσραήλ. Θαυμα-
στὴ δὲ καὶ ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ὁρθοφροσύνη παντὶς τοῦ ὁρθο-
δόξου Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, δοκιμὴ ἀμέσως ἐν τῇ περιστά-
σει ταύτῃ συνεῖδε καὶ κατενόησε περὶ τίνος πρόκειται, καὶ
προσηνέχθη ἀξίως ἐαυτοῦ καὶ τῆς σῆς ὑπολήψεως.

Ἄφ' ἡς ἡμέρας, παναγιώτατε δέσποτα, ὁ πατριαρχικὸς
οὗτος θρόνος ἐκηρύχθη κενός, εὐθὺς οἱ πάντες, ὡς ἐκ συνθή-
ματος, ἀπέβλεψαν πρὸς τὴν ὑμετέραν παναγιότητα, καὶ τὸ
περβόλον ὅνομά σου, περιφερόμενον μετὰ σεβασμοῦ εἰς δλῶν
τὰ στόματα, ὡς δι' ἀφράτου τινὸς δυνάμεως ἐφείλκυε τὴν
γενικὴν ἀπάντων συμπάθειαν καὶ τὴν προσοχήν. "Οτε δέ,
ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκλογικῇ συνελεύσει τῶν σεβασμίων ἱεραρ-
χῶν καὶ τῶν λογάδων τοῦ ἔθνους, δι' ἀπολύτου πλεισφη-
φίας, ἐπιβαλλούσης εἰς ἀπαντας σεβασμόν, ἀνεκηρύχθη ἡ
ὑμετέρα παναγιότης, παρευθὺς φωνὴ γενικῆς ἐπιδοκιμασίας
παντάχοθιν περισαλπίζεται.

Τί σημαίνουσι πάντα ταῦτα, παναγιώτατε δέσποτα; Τί
σημαίνει ἡ τοσαύτη ὁμοφροσύνη καὶ σύμπνοια παντὸς τοῦ
Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, προκειμένου περὶ τῆς ὑμετέρας πα-
ναγιότητος; Τί σημαίνει τὸ μέγα τοῦτο πλήθος τοῦ λαοῦ,
συνωθουμένου πανταχόθεν, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς, καὶ ἐν τῷ ναῷ,
καὶ φιλοτιμουμένου ποῖος πρῶτον νὰ ἰδῃ καὶ νὰ θαυμάσῃ
τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τὸν ἄνωθεν

μὲν τῇ θείᾳ ψήφῳ κεκυρωμένον, κάτωθεν δὲ τῇ διμοφώνῳ γνώμῃ τοῦ λαοῦ καὶ τῇ αὐτοκρατορικῇ εἰνμενέᾳ τιμώμενον; Άι ἐκδηλώσεις αὕται τῆς γενικῆς χαρᾶς τοῦ λαοῦ οὐδελώς δμοιάζουσι τὰς κοινῶς καὶ συνήθως ἐν παρομοίαις περιστάσεσι γινομένας· ἔχουσί τι ἔξαιρετικὸν καὶ μοναδικόν, τοῦ δποίου τὴν σημασίαν οὐδεὶς ἔχέφρων ἡδύνατο νὰ παραγνωρίσῃ.

Ο λαὸς δ ὅρθιδοξες, παναγιώτατε δέσποτα, διέκρινεν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ πρώτιστα μὲν καὶ μάλιστα τὸν δάκτυλον τῆς θείας προνοίας ὑπὲρ τῆς ὄρθοδοξου Ἐκκλησίας· ἐπειτα ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ὑμετέρας παναγιότητος ἔθεωρησε τὴν ἀλήθειαν θριαμβεύονταν, τὴν ἀρετὴν ἐκτιμωμένην, καὶ ἐπισήμως ἀναγνωρίζομένην τὴν ἴκανότητα. Συναισθάνεται τρόπον τινὰ τὴν ίδίαν φιλοτιμίαν του ἴκανοποιουμένην ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ὑμετ. παναγιότητος, καὶ διὰ τούτο χαίρει καὶ δοξάζει ἀπὸ ψυχῆς τὸν Θεόν· ἀλλ' ἐκτὸς τούτου, χαίρει καὶ ἀνευφημεῖ διὰ τὴν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐπάνοδόν σου, διύτι πέποιθεν δτι εὔρεν ἐν σοὶ τὸν ἄξιον, τὸν ἀληθῆ, τὸν καλὸν ποιμένα, τοῦ δποίου τὴν ἀνάγκην οὐδέποτε μὲν ἐπαυσε συναισθανόμενος, σήμερον δὲ αὐτὰ τὰ πράγματα κατέστησαν ἐπαισθητότεραν.

Πολλαὶ ἀφορμαί, κατὰ τοὺς τελευταίους μάλιστα χρόνους, ἐδέθησαν, ἐσωτερικαὶ τε καὶ ἐξωτερικαί, ἐξ ὧν οἱ πάντες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, συνηθάνθησαν τὸ ἀκροσφαλὲς τῶν κοινῶν ἡμῶν πραγμάτων, ἔθνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τοὺς περιστοιχοῦντας ἡμᾶς πανταχόθεν κινδύνους, καὶ τῆρχισαν εὐλόγως νὰ ἀνησυχῶσι, καὶ πανταχοῦ νὰ ἐπιζητῶσι τὸν δυνάμενον διὰ τῆς ἐξιδιασμένης αὐτοῦ πείρας καὶ συνέσεως νὰ ἀπεστείησῃ αὐτούς. Η διόρθωσις τῶν κακῶν ἔχόντων πραγμάτων τῆς κοινωνίας δὲν εἶναι ἔργον ίδιωτικόν· δ λαὸς δύναται νὰ συνεργήσῃ πολὺ εἰς τοῦτο, δταν μάλιστα συναισθανθῆ τὴν ἀνάγκην, τὸ δποίον εἶναι τὸ πρώτον βῆμα τῆς ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβολῆς· ἀλλὰ τὸ

ζέργον τῆς τῶν κοινῶν διορθώσεως ἀπόκειται κυρίως εἰς τὰς ἄρχοντας. Καὶ τὴν ἀλήθειαν ταύτην τὴν ἀναντίρρητον ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ κατανοῇ καὶ ὁ λαὸς ὁ δρθόδοξος, καὶ νὰ μὴ σπεύσῃ ἐπομένως, καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, νὰ ζητήσῃ τὸν ἄξιον ἄνδρα, τὸν ἀνδρα τῆς καρδίας του· καὶ τοιοῦτον εὑρε τῷ δητὶ καὶ διμορφώνως ἐνέχρινε τὴν ὑμετέραν παναγιότητα.

Ναὶ, παναγιώτατε δέσποτα, διλόκληρος ὁ δρθόδοξος Κλῆρος καὶ ὁ λαὸς τῆς μεγαλουπόλεως ταύτης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπατᾶται ποτε. Ἡ πεποθησίς διλόκληρου λαοῦ, ἡ πάνδημος ἔκδήλωσις τῆς κοινῆς γνώμης ἔχει τι θεῖον καὶ ἐπιβλητικόν, καὶ εὐλόγως θεωρεῖται ὡς ἔκφρασις αὐτῆς τῆς θείας βουλῆς, ἐνώπιον τῆς δοπίας πρέπει νὰ κύψωσι πάντες, καὶ νὰ δοξάσωσι τὸν Θεόν. Ἔπειτα ὁ λαὸς ὁ δρθόδοξος δὲν στηρίζεται εἰς ὑποθέσεις καὶ εἰκασίας ἀπλᾶς, ἀλλὰ στηρίζεται εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ἐπὶ τῆς πρώτης ἐνδοξού πατριαρχείας σου, καὶ τὰ ὅποια εἶναι εἰς πάντας γνωστά.

Οὐδεὶς βεβαίως παραγνωρίζει, ἔκαστος συναισθάνεται τὸ σοβαρὸν καὶ κρίσιμον τῶν σημερινῶν περιστάσεων, τὸ πλῆθος καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν καθ' ἔκαστην ἀνακινουμένων ζητημάτων, καὶ ἐπομένως τὰς δυσχερείας τῆς ύψηλῆς ταύτης θέσεως, τῆς δοπίας σὺ μόνος ἐννοεῖς δλον τὸ βάρος καὶ τὴν εὐθύνην· ἀλλ' ἀφ' ἐπέρου, ἡ περίνοια καὶ ἡ ποιμαντικὴ φρόνησις, ἡ κατακοσμοῦσα τὴν σὴν ιερὰν κορυφήν, ὁ ζῆλος καὶ ἡ χριστομίμητος αὐταπάρνησις, καὶ αἱ λοιπαὶ χριστιανικαὶ ἀρεταὶ, τῶν δοπίων παρέσχες τρανώτατα δείγματα ἐν τῇ πρώτῃ πατριαρχείᾳ, καὶ τὰς δοπίας, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἐνίσχυσε καὶ ἔκρατυνε πολυχρόνιος πεζὸς καὶ ἀσκησίς, καὶ σύντονος μελέτη τοῦ θείου νόμου, ταῦτα πάντα εἶναι ἔχεγγυας ἀσφαλῆ, ἐνισχύουσι τὴν πεποθησιν, καὶ ἐπαιξάνουσι τὰς προσδοκίας τοῦ δρθοδόξου λαοῦ. Τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνεπιλήπτου καὶ ἀνυποκρίτου βίου σου καὶ τῆς ἐναρέτου σου πολιτείας θέλει ἐπηρεάσει ἀνεπαισθήτως τοὺς πάντας, καὶ θέ-

λει διεγείρει τὴν φιλοτιμίαν πολλῶν νὰ προσπαθήσωσι, κατά δύναμιν, νὰ τὸ μιμηθῶσιν. Ἡ θέα μόνη τοῦ σεβαστοῦ σου προσώπου θέλει ἐπιβάλλει εἰς πάντας τὸν σεβασμόν, δλίγον ἵπ' ἐσχάτων χαλαρώθεντα. Τὸ γαλήνιον βλέμμα σου καὶ τὸ μειλίχιον ἐν γένει τῶν τρόπων σου θέλει ἐμπνέει πρὸς πάντας τὴν πραστήτα, καὶ ὑπαγορεύει τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ ἀνοχήν.

'Ανάλαβε λοιπὸν μετὰ θάρρους τὸ ἔργον, τὸ δποῖον ἐκ νέου σοὶ ἐμπιστεύεται δ Κύριος, διὰ τῆς δμοφώνου γνώμης τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Τίνων πραγμάτων ἔχει ἀνάγκην, καὶ τί ἀναμένει καὶ προσδεκῇ περὰ σοῦ δ λαός, ποῦτο δὲν ἔχεις ἀνάγκην νὰ τὸ ἀκούσῃς παρ' ἄλλου. Αἱ πολλαὶ καὶ πολυειδεῖς ἀνάγκαι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας σοὶ εἶναι καλλιστα καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον γνωσταί. Σπεῦσον λοιπὸν καὶ ἐπίμενε ἀνενδότως εἰς τὴν βαθυηδὸν θεραπείαν αὐτῶν, ἐπικαλούμενος προηγουμένως μὲν τὴν κραταιὰν ἀντίληψιν τοῦ καλέσαντός σε Θεοῦ, καὶ ἐπειτα τὴν σύμπραξιν τοῦ ἐκ τῆς σῆς ἀγάπης ἥδη ἐξαρτωμένου Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Μὴ σὲ πτοήσῃ τὸ πλῆθος καὶ μέγεθος τῶν δυσχερειῶν, μηδὲ κλονήσῃ τὸ στερρὸν τῆς ψυχῆς σου τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν σκανδάλων ἡ ζάλη. Μὴ εἴπης ἐν τῇ περιστάσει ταύτη τὸ γνωστὸν λόγιον τοῦ Κυρίου, τὸ χάριν ἀπλῶς αἰτιολογίας πρὸς τὸν μικροψυχήσαντα Πέτρον ρηθέν, δτι «τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σάρξ ἀσθενής». ἄλλὰ μᾶλλον ἔχει ὑπ' ἔψιν τὸ ἔτερον ἐκεῖνο, τὸ πρὸς τὸν μέγαν Παῦλον ἀποκαλυφθέν, δτι «ἡ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται», καὶ διὰ τοῦτο ἐκαυχᾶτο ἐν ταῖς ἀσθενείαις αὐτοῦ, καὶ παρρησίᾳ ἐκήρυξτεν δ μακάριος τὸ «ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατές εἰμι».

Θάρρει λοιπόν, παναγιώτατε δέσποτα, ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε, δ Κύριος μετὰ σοῦ· ἐπιλαβοῦ μετὰ θάρρους καὶ γενναιότητος τὸ πηδάλιον τοῦ χυμαίνομένου σκάφους τῆς Ἐκκλησίας, ἐνατενίζων, ως εἰς πολικὸν ἀστέρα, πρὸς τὸν οὐράνιον νυμφίον

αὐτῆς, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ προστησάμενος ναυακλήρους καὶ δόηγοὺς ἐν τῇ κινδύνῳ ταύτῃ ποντοπορίᾳ τοὺς ἐπαξίως ἐξ ἀρχῆς τὸ θεότευκτον τοῦτο σκάφος πηδαλιςυγήσαντας. Ὡς πόσα θαυμαστὰ καὶ ἀρίζηλα παραδείγματα ἱερῶν ποιμένων, μετὰ τὸ μέγα καὶ μοναδικὸν ἔκεινο παράδειγμα τοῦ καλοῦ ποιμένος, ἔχεις προσδοποιεῖντα σε εἰς τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιμαντορίας πολύμοχθον στάδιον. Ἐχεις ἐν πρώτοις τὸν μέγαν Παῦλον, τὸν μυητὴν τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας τὸ στόμα, τὸν ἔργῳ καὶ λόγῳ τοὺς κανόνας τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστήμης διατυπώσαντα. Ἐχεις τὸν διμόνυμόν σου Γρηγόριον, τὸν τῆς θεολογίας ἐπώνυμον, ἐνα τῶν πρώτων τοῦ ἱεροῦ τούτου θρόνου ἱεραρχῶν, καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον. Ἐχεις τὸν θεῖον Χρυσσότομον, τὸν μέγαν Φώτιον, ἀμφοτέρους οὐ μόνον ποιήσαντας καὶ διδάξαντας, ἀλλὰ καὶ παθόντας ὑπὲρ Χριστοῦ. Ἐχεις ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις τὸν ἀοιδίμον Γεννάδιον τὸν Σχολάριον, τὸν πατριάρχην τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων καὶ δοντα καὶ ύπογραφόμενον. Ἐχεις Ἱερεμίαν τὸν Β', τὸν Σαμουὴλ ἔκεινον. Ἐχεις . . . ἀλλὰ τίς ἡ χρεία ν' ἀναφέρω τὰ τοῖς πᾶσι γνωστὰ παραδείγματα τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις διαλαμψάντων ποιμεναρχῶν, οἵτινες, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ καλοῦ ποιμένος, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἔθηκαν ὑπὲρ τοῦ δρθισθεῖσον λαοῦ;

Μὴ ἀμφιβάλῃς δέ, διτι θέλεις ἔχει συνεργοὺς καὶ συναντιλήπτορας τῶν ποιμαντικῶν ἀγώνων σου οὐ μόνον τὴν ἱερὰν χορείαν τῶν σεβασμίων ἀρχιερέων, καὶ τοὺς προορίτους καὶ ἐκλεκτοὺς τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ σύμπαντα τὸν δρθισθεῖσον Κλῆρον καὶ λαὸν τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀνδρίζου λοιπὸν καὶ λογοθετος καὶ δικαιοσύνης, καὶ δόηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιά σου»..

Κύριε δ Θεδες τῶν πατέρων ἡμῶν, δ τῇ σῇ πανσέφω καὶ παναγάθῳ προνοίᾳ διοικῶν τὸν κόσμον, καὶ τὰ πάντα πρὸς

τὸ συμφέρον ἡμῶν διεξάγων, ὁ καὶ ἐν τῇ παρούσῃ περιστά-
σει ἐπιβλέψας ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν τῶν πιστῶν λα-
τρευτῶν σου, καὶ κατευφράνας ἡμᾶς ἀπαντας ἐπὶ τῇ ἐπα-
νόδῳ τοῦ ἔκλεκτοῦ σου, δν ἥρετίσω καὶ διετήρησας καὶ
ἀπέδωκας ἡδη τῇ Ἐκκλησίᾳ σου, ποιμᾶναι κατὰ τὴν καρ-
δίαν σου· ἐνίσχυτον αὐτόν, φιλάνθρωπε, τῇ παντοδύναμῳ
σου δεξιᾷ, χάρισαι αὐτὸν ταῖς ἀγίαις σου Ἐκκλησίαις ὑγιαῖ,
μακροημερεύοντα καὶ δρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀλη-
θείας, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ δρθοδόξου πληρώματος, καὶ πρὸς δόξαν
τοῦ παναγίου καὶ προσκυνητοῦ σου δόνόματος. Ἀμήν.

Δ' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ Τῷ ΠΑΤΡΙΑΡΧ. ΝΑΩ., Τῇ ΙΑ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

1871,

ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Χαλεπίου Τιμοθέου,

ΕΠΙ ΤΗΣ Γ' ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑΣ

ΑΝΘΙΜΟΥ

ΤΟΥ ΑΠΟ ΕΦΕΣΟΥ.

«Καὶ ἦώσω ὑμῖν ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου.
ακαὶ ποιμανοῦσιν ὑμᾶς ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης».

(Ιερ. Γ', ε', 15)

ΕΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: μεγάλη καὶ λαῷ πυκάζοντι μέχρι τῶν
κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου ταχθείς, παναγιώτατε δέσποτα,
νὰ γείνω ὁ πανηγυριστὴς τῆς χαρμοσύνου ταύτης ἡμέρας
καὶ λαμπρᾶς πανηγύρεως τῆς ἐπὶ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον
ἡδη τὸ τρίτον ἀναβάσεώς Σου, ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ὅλως
ἔξισταμαι καὶ τὸν νοῦν καταπλήττομαι, αἰσθανόμενος τὴν
ἔμήν ἀσθένειαν καὶ ἀτεγνίαν εἰς τὸ νὰ ἐκπληρώσω ἐν τοιού-
τον ὑψηλὸν ἐπιβληθέν μοι καθῆκον· ἀλλὰ συλλογιζόμενος

δτι ἡ μεγαλειτέρα εύγλωττία καὶ πᾶσα ρητορικὴ τέχνη
ἡθελε νικηθῆ ἐνώπιον τῆς μεγάλης ἀξίας, ἢν Σὺ φέρεις εἰς
τὸ πολιεὸν καὶ σεβάσμιον πρόσωπόν Σου διὰ τὸν θεωρητικὸν
καὶ πρακτικὸν ἐπ' ἀρετῇ βίον Σου, διὸ προσεκτήσω διὰ
συντόνου μελέτης καὶ ἀσκήσεως ἐπ' αὐτῆς, διὲ ἀκαμάτων
προσπαθειῶν καὶ ἐνεργειῶν, καὶ δτι οὐδόλως χωρίζουσιν ἀν-
θρωπίνων ἐπαίνων καὶ ἔγκωμίων οἱ λαμβάνοντες τὴν τιμὴν
παρὰ τοῦ καλοῦντος αὐτοὺς Θεοῦ, καὶ ἥτις εἶναι ὁ μεγα-
λείτερος διὲ αὐτοὺς ἐπαινος, ἀπέχω μὲν νὰ ἐγγίσω πρὸς
τοῦτο τὴν χριστομίμητον δλῶς μετριοφροσύνην Σου, χωρῶ
δμῶς μετὰ θάρρους νὰ εἴπω ἔκεινο μόνον, τὸ δποῖον μαρτυ-
ρεῖ περὶ Σου ἄνωθεν αὐτὴ αὕτη ἡ καλοῦσά Σε θεῖα πρόνοια
εἰς τὴν τιμὴν ταύτην καὶ σήμερον, διὰ τῆς τοιαύτης αὐτῆς
εὐδοκίας, στέφουσα τὴν ἱερὰν κορυφὴν Σου, δτι εὔρε δηλονό-
τι Σὲ ἥδη ποιμένα κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ποιμανοῦντα
τὸν λαὸν αὐτοῦ μετ' ἐπιστήμης. «Καὶ δώσω ὑμῖν, λέγει
ὁ Κύριος, ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου, καὶ ποιμανοῦ-
σιν ὑμᾶς ποιμανοῦντες μετ' ἐπιστήμης».

Λαὶ περιούσιε, λαὶ ἔκλεκτὲ τοῦ Θεοῦ, ἀτένισον τῆς
ψυχῆς σου τὰ δματα εἰς τὴν θαυμαστὴν ἀληθῶς ταύτην
πρόνοιαν τοῦ Κυρίου, τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν
·Ιησοῦ Χριστοῦ, περὶ τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν, ὑπὲρ τῆς
δποίας ἔκάστοτε μὲν ἀνεγέρει ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν
αὐτοῦ, μαλιστα δὲ ἐν περιστάσεσι δυσχερέσι καὶ κρισίμοις,
ἴνα εὐθυδρομήσωι τὸ σκάφος αὐτῆς καὶ ποιμάνωσι τὸν λαὸν
αὐτοῦ μετὰ σοφίας καὶ συνέσεως, μετὰ δεξιότητος καὶ ἐπι-
στήμης, καὶ θέλεις ἐννοήσει δτι διὲ αὐτὸ τοῦτο μάλιστα
διετήρησεν ἄχρι τῆς ὥρας ταύτης τὴν ἱερὰν αὐτοῦ κορυφὴν
ἀκμαίαν ἐν γήρᾳ πίονι καὶ λιπαρῷ, ίνα γένηται αὐτὴ αὕ-
τη τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς του καὶ αὐθίς εἰς τὰς παρούσας
μάλιστα περιστάσεις τῆς Ἐκκλησίας του.

Ναὶ, παναγιώτατε δέσποτα, τοῦ σίκουρεγκού θρόνου
χηρεύσαντος, ίδου καὶ πάλιν ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ σοφίᾳ

χλήρον ἄμα τε καὶ λαὸν εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσε δι^επιπνοίας τοῦ παναγίου Πνεύματος, καὶ ἐποίησεν αὐτοὺς χεῖλος ἔν καὶ φωνὴν μίαν, ἵνα σύτῳ σύμπαντες ἐν ἀπολύτῳ πλειστηφορίᾳ ἐκλέξωσι Σέ, δπως καὶ τρίτον αὐθίς ἐπακίνιας ἀναλάβης τοὺς οἰκακὰς τοῦ μετὰ πολλοῦ τοῦ σάλου ἥδη παρ' ἀλλοτέ ποτε κυματιζομένου σκάφους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ εὐθυδρομήσῃς αὐτὸ τῇ θείᾳ σου ἀντιλήψεις καὶ ποιμάνης τὸν λαὸν αὐτοῦ κατὰ τὴν καρδίαν του, ποιμάνων μετ' ἐπιστήμης.

Καὶ μετ' ἀμυθῆτου λοιπὸν χαρᾶς καὶ ἀνεκλαλήτου ἀγαλλιάσεως χλήρος ἄμα τε καὶ λαὸς ὑποδέχεται καὶ ἀπολαμβάνει Σὲ σήμερον, παναγιώτατε δέσποτα, μετὰ δεκαεξαετῆ ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ καὶ οἰκουμετούτου θρόνου, α', διότι δι' ἐπιπνοίας τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀναδείκνυσαι καὶ αὐθίς ὁ ἐκλεκτὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ· β', διότι ἐπὶ Σὲ στηρίζει τὰς πεποιθήσεις καὶ τὰς ἐλπίδας του μετὰ Θεόν, δτι ἐν Σὲ ἀνευρίσκει τὴν μεγίστην ἔκεινην ἐπιστήμην, τὴν θεωρητικὴν λέγω καὶ πρακτικὴν ἀρετὴν, συνηνωμένην ἐν τῷ γεραφῷ προσώπῳ τῆς Ὑμετέρας παναγιότητος, λίαν ἀναγκαῖαν, ἢ μᾶλλον, τῶν ὡν οὐκ ἄνευ εἰς τὸν ἀνώτατον πνευματικὸν ἀρχηγὸν καὶ πηδαλιούχον τῆς Ἐκκλησίας· διότι διὰ μὲν τῆς θεωρητικῆς ἀρετῆς διφείλει νὰ ἀναβιβάζῃ μέχρις οὐρανοῦ τὰς διανοίας τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ ποιμνίου, διὰ δὲ τῆς πρακτικῆς νὰ συγκαταβαίνῃ καὶ ἔξαιρον μὲν ποικιλοτρόπως τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν· τὰ δποτα δύο ταῦτα γρήσιμα Σὺ αὐτὸς προφανῶς ἔχ τῶν προηγουμένων κατέδειξας ἐν τε τῇ α' καὶ β' ἐνδόξῳ πατριαρχείᾳ Σου· γ', διότι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἡρέμω καὶ ἀσκητικῇ Σου ἐφησυχάζων διαμονῇ ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν Σου τὸ δεύτερον, θεωρῶν ὡς ἀφ' ὑψηλῆς σκοπιαῖς τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοσαύτην καχεξίαν περιελθόντα, οὐκ ἀμελῶς εἶχες, ἀλλ' ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ κατέφαγέ Σε, δι' ὃ καὶ

ἔγρηγρεις καὶ ἐνεκαρτέρεις, λέγων, καὶ γράφων, καὶ πράτ-
των, καὶ καθοδηγῶν, δπως ἀν ἔχη, ἵνα ἀπαλλαχθῇ εὐ-
κοπώτερον ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ τῶν περιστοιχούντων
αὐτὴν κινδύνων, αὕτανδρον ἐπαπειλούντων ναυάγιον· δ',
ὅτι εὑρίσκει ἐν Σοὶ τὸν δξιόν, τὸν ἀληθῆ, τὸν καλὸν ἐκεῖνον
ποιμένα, διὰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων,
καὶ τοῦ ὁποίου τὴν ἀνάγκην οὐδέποτε ἐπαυσε συναισθανό-
μενος, σήμερον δὲ αὐτὰ τὰ πράγματα κατέστησαν αὐτὴν
ἐπαισθητοτέραν· ε' . . . ἀλλὰ διατί ν' ἀπαριθμῶ μίαν πρὸς
μίαν τὰς αἰτίας, ἃς ἐπὶ τοσοῦτον χαίρων κλῆρος ἄμα τε
καὶ λαὸς ἀπολαμβάνει σήμερον; Ναί, γαίρει, παναγιώτα-
τε δέσποτα, διὰ ἀπέστειλεν αὐτῷ ὁ Θεὸς παιμένα κατὰ
τὴν καρδίαν αὐτοῦ, Μωϋσῆν νέον, διδηγοῦντα καὶ σύζοντα
ἐκ τῆς πλάνης τῶν νεωτερισμῶν, τῶν καινοτομιῶν, ἐκ τῶν
διαφόρων κινδύνων καὶ περιστάσεων τὸν νέον Ἰσραήλ· χαί-
ρει, διότι ἀπέστειλεν αὐτῷ ἀνδρα ἔκριζοῦντα καὶ κατα-
σκάπτοντα καὶ ἀπολλύοντα τὰ σκάνδαλα δεξιῶς, ἀνοικοδο-
μοῦντα δὲ καὶ καταφυτεύοντα τὴν εἰρήνην ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ
Ἐκκλησίᾳ μετ' ἐπιστήμης. Δι' ὃ καὶ ἔνθους δλως γενόμενος
συνωθεῖται, ρεῦμα ἀληθῶς σχηματίζων, καὶ ἐν δօσεῖς, καὶ
ἐν ἀγυιαῖς, καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ, διὰ τὸν πύθον, δην ἔχει,
ἵνα θεάστηται τὸν παρὰ Θεοῦ εἰς ποιμαντορίαν αὐτῷ δεδο-
μένον, καὶ δόξιν καὶ εὐχαριστίαν καὶ προσκύνησιν ἀναπέμψῃ
μετὰ συντριβῆς καρδίας καὶ κατανύξεως τῷ μάνῳ ἐν Τριά-
δι προσκυνουμένῳ Θεῷ, διὰ ἐν τῷ πλήθει τῶν οἰκτιρμῶν
του ἐποίησε τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ.

Περίζωσαι λοιπὸν τὴν ρομφαίαν Σου ἐπὶ τῶν μηρῶν Σου,
δυνατέ, τῇ ὥραιστητῇ Σου καὶ τῷ κάλλει Σου, καὶ ἔντεινε
καὶ κατευοδοῦ ἔνεκεν ἀληθείας καὶ πραστητος καὶ δικαιο-
σύνης. Ἀνάλαβε τοὺς οἰακας τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας,
μετὰ τοῦ χαρακτηρίζοντος Σε θάρρους ἐν τοῖς κινδύνοις· γι-
νώσκεις βεβαίως τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις τῆς Ἐκκλησίας,
καὶ τὰς πολυειδεῖς ἀνάγκας σύμπαντος τοῦ ὄρθοδξου πλη-

ρώματος, συντόνως ἔκμελετήσας αὐτὰς ἐν τῷ ἔρημικῷ
ἐκείνῳ ἡσυχαστηρίῳ Σου· ἐπικαλούμενος δθεν, ὃς ἀείποτε
οὐ διέλειψας, τὴν θείαν ἀντιληψιν τοῦ καλέσαντός Σε Θεοῦ,
μετ' ἐπιστήμης προφθασον, διόρθωσον, ἀναπλήρωσον, πραγ-
ματοποίησον τεὺς ποθευς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ.
"Ἐχων τὴν ἀλήθειαν, τὴν πραστητα καὶ τὴν δικαιοσύνην,
ὃς λαμπάδα φωτὸς καὶ πυξίδα ἀλάνθαστον, καὶ ὃς εἰς πο-
λικὸν ἀστέρα ἀπενίζων εἰς τὸν οὐρανὸν νυμφίον τῆς Ἐκ-
κλησίας, εὐθυδόρμησον. Μή δικλάσῃς, μηδὲ πτοηθῆς διὰ
τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἐνώπιον τοῦ κλύδωνος τούτου,
ἐνώπιον τοῦ πλήθους καὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἐνεστη-
κότων ζητημάτων, ἀπερ εἰσὶν ὃς τόσοι ὑφαλοὶ τε καὶ σκό-
πελοι, καὶ τῶν δοπίων βεβαίως δλον τὸ βάρος καὶ τὴν εὐ-
θύνην Σὺ αὐτὸς μόνος γινώσκεις: «ἢ γάρ δύναμίς μου, λέ-
γει ὁ Κύριος, ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται». Περιβεβλημένος δὲ
τῇ μεγίστῃ ἐκείνῃ εὐνοίᾳ τῆς αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότη-
τος τοῦ λαοποθήτου καὶ μακροχρονίου ἡμῶν ἄνακτος σουλ-
τᾶν Ἀποδούλ Ἄζιζ ἐφέντη μας, οὐ τὸ κράτος εἴη εἰς αἰώ-
νας ἀγήττητον, καὶ τῆς αὐτοκρατ. κυβερνήσεως τῶν ύψη-
λοτάτων ὑπουργῶν καὶ προσκυνητῶν ἡμῖν αὐθεντῶν, οἵς
χαρίζοιτο ὁ τῶν ἔλων Κύριος ὑγείαν μαχρὰν καὶ ἀνεπηρέ-
αστον, θάρρει καὶ ἴσχυε. "Ἐχεις τὴν σύμπραξιν τοῦ ἐκ τῆς
Σῆς ἀγάπης ἐξαρτωμένου Κλήρου, τοῦ ἀκραιφνῶς καθυπο-
τάσσοντος τὰ ἴδια φρονήματα καὶ βουλεύματα εἰς μόνον τὸ
θεῖον θέλημα καὶ τὴν βούλησιν πρὸς δοξαν τῆς Ἐκκλησίας
καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ δρθιδόξου πληρώματος, σύμπαντος δὲ
αὐτοῦ τοῦ ἐκλεκτοῦ σου ποιμνίου, ἀπὸ μικροῦ ἔως μεγάλου,
ἄνευ διακρίσεως γλώσσης, φωνῆς καὶ φυλῆς, τὸν ἀπεριόρι-
στον σεβασμὸν καὶ τὴν πρόσθυμον ὑπακοὴν εἰς τὴν εὐαγγε-
λικήν σου φωνήν. Σπεῦσον λοιπὸν ἀνενδότως εἰς τὴν θερα-
πείαν τῶν κακῶν ἔχόντων. Τὰ μέχρις οὐρανοῦ ὑφούμενα
κύματα τῶν πειρασμῶν καὶ ἡ ζάλη τῶν σκανδάλων δὲν
κλονοῦσι τὸ στερρὸν τῆς ψυχῆς Σου, διτι μετ' ἐπιστήμης Σὺ

ταῦτα παρέχεσσαι δεξιῶς. Ἀλλά, τέλος, Κύριος ἐνισχύοι
Σε λέγων· «προφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε, μὴ φοβηθῆς ἀπὸ
προσώπου αὐτῶν, διτὶ μετὰ σου ἐγώ εἰμι τοῦ ἔξαιρεῖσθαι
σε»· ποιμένα Σὲ ἔθηκεν δὲ Θεὸς κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ
μετ' ἐπιστήμης. Ἐντεινε λοιπὸν καὶ κατευοδοῦ, καὶ δῆ-
γῆσει· Σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, δὲ βραχίων δὲ ύψηλός.

Ναί, Κύριε ήμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, δὲ μέγας τῇ βουλῇ καὶ
θαυμαστὸς τοῖς ἔργοις, δὲ μόνος ἀρχηγὸς καὶ τελειωτής καὶ
κυβερνήτης τῆς μιᾶς ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς
Ἐκκλησίας, ἔκτεινον κατὰ τὰς ἀψευδεῖς ἐπαγγελίας τὴν
χεῖρά σου τὴν ἀδρατὸν ἐξ ψυχοῦ κατοικητηρίου σου καὶ ἀπὸ
θρόνου δόξης σου, καὶ κατεύνασον τὸν σάλον τῶν περὶ αὐ-
τὴν ἀγρίων κυμάτων. Τὴν σὴν εἰρήνην δός ήμεν, Υἱὲ τοῦ
Θεοῦ, ἵνα πάντες ήμεις ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ καὶ δύο-
νοίσα περισσεύσωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ σοὶ εὐάρεστον,
καὶ μὴ μεταίρωμεν δριαίαιώνια, ἀλλὰ ἔθεντο οἱ πατέρες ήμῶν.
Ναί, βασιλεῦ τῶν αἰώνων καὶ δημιουργὲ τῶν ἀπάντων,
λάλησον εἰς τὴν καρδίαν τῆς κραταιᾶς βασιλείας ἀγαθὰ
ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ παντὸς τεῦ λαοῦ σου, ἐνίσχυ-
σον δὲ τῇ παντοδύναμῳ σου δεξιᾷ καὶ τὸν παναγιώτατον
ήμῶν αὐδίνετην καὶ δεσπότην, τὸν οίκουμενικὸν πατριάρχην
κ.κ. Ἀνθίμον, ἵνα καὶ αὐθίς ποιμάνη κατὰ τὴν καρδίαν σου,
καθὼς διετήρησας αὐτὸν ἄχρι τῆς ὥρας ταύτης τῇ θείᾳ
σου βουλήσει· χάρισαι καὶ νῦν αὐτὸν ταῖς ἀγίαις Ἐκκλη-
σίαις ἐν εἰρήνῃ, σῶον, ἔντιμον, ύγια, μακρογμερεύοντα καὶ
δρθιστομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ
δρθιστοῦ πληρώματος καὶ εἰς δόξαν τοῦ προσκυνητοῦ σου
δινόματος. Γένοιτο.

Ε' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ:, ΤΗ: Α' ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

1873,

ύπὸ τοῦ μεγ. πρωτοσυγκέλλου Δωροθέου Εὐελπίδου,

ΕΠΙ ΤΗΣ Β' ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑΣ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΟΥ ΙΩ.

A'.

«Οὐκ ἀρέσω ἐγὼ ὑμῶν· Κύριος ἀρέσει ὑμῶν».
(Κατ. η', 23)

Παναγιώτατε δέ σποτα,
ἄγια καὶ ιερὰ σύνοδος, χριστοφόρε λαέ!

ΟΤΙΣ οἱ αἰοὶ Ἰσραὴλ, στερούμενοι ἀργηγοῦ, ἀπέβλεψαν εἰς
τὸν εὔσεβη καὶ περίνουν Γεδεών, τὸν ὁποῖον προλαβὼν δ
Θεὸς ἔξελέξατο ἵνα καταστήσῃ δργανον πρὸς ἐλευθερίαν τοῦ
λαοῦ του, καὶ προσελθόντες ὅμοισμαδὸν μετὰ παρακλήσεων
προσέφερον αὐτῷ τὴν ἀρχὴν, ὁ ἦρως τῶν τριακοσίων τοῦ
χειμάρρου, ἀποβλέπων πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς—ἀρχῆς
τοῦ περιουσίου καὶ ἔχλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ—ἀνεφώνησε
τὴν ὑψηλὴν ταύτην φῆτραν, τὴν ὁποίαν ἔκαστος ἡγεμών
διφείλει νὰ ἔχῃ πάντοτε καὶ ἐν νῷ καὶ ἐν γλώσσῃ καὶ πρά-
ξει, καὶ τῇ δοπίᾳ αὐτὸς σύτος ἀκολουθῶν, ἐπὶ τεσσαρακον-
ταετίαν ἔκυβέρνησε θεοφιλῶς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ἐσωτερι-
κῶς μὲν ἐν εἰρήνῃ καὶ δμονοίᾳ καὶ τοῖς νόμοις τοῦ Θεοῦ δια-
βιοῦντα, ἔξωτερικῶς δὲ τὸ σέβας καὶ τὸν φόβον τοῖς γείτοσε
λαοῖς ἐπιβάλλοντα.

Σήμερον δέ, ὁπότε διμόρφωνος ἔχλοιγή Κλήρου καὶ λαοῦ
καὶ ψῆφος συμπάσης τῆς ιεραρχίας ἀνηγόρευσέ Σε τὸν πρῶ-
τον τῆς ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ιεράρχην, καὶ τὴν ἀναγόρευ-

σιν ταύτην ἐπεψήφισε μὲν ἄνωθεν ὁ Θεός, κάτω δὲ ἐπεκύρωσεν ἔκεινος, διὸ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύρος τῶν κυριευόντων ἐδικαίωσε βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς του· σύμπασα δὲ ἡ βασιλεύουσα αὕτη τῶν πόλεων σεισθεῖσα καὶ προσάγουσα καὶ παραχολουθίουσά Σε συνώδευτεν ἵνα Σὲ ἕνη ἀναβαίνοντα τὸν θρόνον τῶν Χρυσοστόμων καὶ Φωτίων, τῶν Γενναδίων καὶ Σαμουήλων, καὶ ἀπ' αὐτοῦ εὐλογούντα καὶ ποιμαίνοντα τὸ δρυθόδοξον πλήρωμα· ἡ δὲ μήτηρ Ἐκκλησία ἀνεβίβασέ με ἐπὶ τοῦ ιεροῦ τούτου δικρίβαντος, ἵνα Σὸν προσφωνήσω τὸ «ώς εὖ παρέστης», καὶ ἀναφωνῶν τὸ «εὐλογημένος δέρχόμενος ἐν διόματι Κυρίου», Σὸν διακονώσω τοὺς πιθίους καὶ τὰς εὐχάς της· ποιὸν ἄλλο σύσσημον ἢ ἀριθμοῖσι τερον εἰς τὸν λειτουργὸν τοῦ Εὐαγγελίου ἥθελεν εἰσθαι νὰ ὑπομνήσῃ, ἢ σίκειότερον εἰς τὸν πρωθιεράρχην τῆς δρυθόδοξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἐπισήμῳ ταύτῃ στιγμῇ ν' ἀπαγγείλῃ, παρὰ τὸ ἐμφαῖνον καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ποιμαντορικὴν σύνετιν τοῦ ἀναφωνοῦντος, καὶ τοὺς πόθους καὶ τὰς εὐχάς τοῦ δρυθόδοξου πληρώματος, θεσπέσιον τοῦτο ρῆμα «οὐκ ἄρξω ἐγὼ ὑμῶν· Κύριος ἄρξει ὑμῶν»;

Καὶ τῷδε τοῦτοι ἀν «οὐκ ἔστιν ἔξουσία εἰμή ἀπὸ Θεοῦ» (Ρωμ. 14', 1) καὶ «ἔξουσία γῆς ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ τὸν γρήσιμον ἐγείρει ἐν καιρῷ ἐπ' αὐτῆς» (Σειρ. 6, 4), καὶ πᾶς ἡγεμών, καλούμενος εἰς τὴν ἀρχήν, ἀναμιμνησκόμενος διτὶ παρακαταθήκην παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐμπιττεύεται, διεβλει νὰ διαχειρίζηται αὐτὴν ἐν διόματι τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοῦ Θεοῦ, δέ ἐκκλησιαστικὸς ἀρχῶν πρέπει νὰ πράττῃ τοῦτο πολὺ πλέον· διότι δὲ δρυθόδοξος λαός, τὸν διποτὸν καλεῖται ἵνα ποιμανῇ, οὔτε ὑλικῆς τινος κατακτήσεως, οὔτε ἀργυρίου προϊὸν εἶναι, ἀλλ' εἶναι δὲ καρπὸς τῆς οὐρανίου διδασκαλίας τοῦ Θεοῦ Λόγου· καρπός, τὸν διποτὸν ἔθρεψε καὶ τρέφει τὸ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ἔκχυθὲν θεανδρικὸν πολύτιμον αἷμα τοῦ Σωτῆρος· δοτίς, καίτοι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἀπάντων ἔκένωσεν ἔσυτὸν ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων, οὐχ ἡττον ἀξίωμα θέμε-

νος τὸ «εἰ τις θέλει δπίσω μου ἐλθεῖν» (Μάρκ. η, 34), ἐλευθέραν ἀφῆκεν ἔκάστω τὴν ἐκτίμησιν τῆς μεγάλης αὐτοῦ θυσίας καὶ τὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του εἰσόδον. «Ωστε δ λαδὲ οὗτος εἶναι τὸ ἐθελούσιον προὶὸν τῆς ιδίας ἐλευθερίας· εἶναι τὸ «βασιλείον ἱεράτευμα», τὸ «ἔθνος τὸ ἄγιον». εἶναι δ νέος «περιουσίος τοῦ Κυρίου λαός», μὴ ἀναγνωρίζων ὑπέρτατον ἀρχηγόν, παρὰ τὸν «ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν τῆς πίστεως Ἰησοῦν» (Ἑβρ. ιβ', 2). δοτις ἀπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ ποιμαίνει τὴν Ἐκκλησίαν του, ἡς τὴν κυβέρνησιν ἐνεπιστεύθη τοῖς ἐπὶ γῆς καταλειφθεῖσιν. Ἀποστόλοις καὶ τοῖς αὐτοὺς διαδεξαμένοις ἱεράρχαις, ἀπατήσας τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην· «Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; Ποίμαινε τὰ πρόσδατά μου» (Ιωάν. κά, 16), δειγμα δὲ τῆς ἀγάπης τὴν τήρησιν τῶν ἐντολῶν του: «Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε» (Αὐτ. ιδ', 16). Ταύτας δὲ ἀνέγραψεν ἐν τοῖς πυξίσις τοῦ Πνεύματος, ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς καὶ τοῖς ἱερεῖς τῶν συνόδων θεσπίσμασιν.

Τὰς ἐντολὰς ταύτας ἔχων «λύχνον τοῖς ποσὶν αὐτοῦ» δὲ ἐκκλησιαστικὸς ἀρχῶν «καὶ φῶς ταῖς τρίβοις αὐτοῦ» (Ψαλμ. ριή, 105) καὶ κατ' αὐτὰς κυβερνῶν τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκλογάδα, δύναται μὲν νὰ «λάμπῃ τὸ φῶς αὐτοῦ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, δπως ἰδωσι τὰ καλὰ ἔργα καὶ διξάσωσι τὸν Πατέρα ἡμῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. έ, 16), δύναται δὲ μετὰ καυχήσεως «βαστάζειν τὸ δνομα τοῦ Κυρίου ἐνώπιον ἔθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραὴλ» (Πράξ. θ', 15), δύναται δὲ ἐπιτυχῶς καὶ τὸν «δρόμον τελεῖν καὶ τὴν πίστιν τηρεῖν». ἀποταμιεύων μὲν ἀνω «τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον, ὃν ἀποδώσεις αὐτῷ δὲ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, δὲ δίκαιος χριτής» (β' Τιμ. δ', 3), γινόμενος δὲ κάτω «στύλος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ», καὶ ἐπιγεγραμμένον φέρων ἐφ' ἑαυτὸν τὸ «δνομα τοῦ Θεοῦ» καὶ τὸ δνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ, τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἣ καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ δνομα αὐ-

τοῦ τὸ καὶ ινόν», καθά τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐν τῇ Ἀποκαλύψει (γ', 12) διαγράφει τὸν ἀληθῆ ποιμένα τῆς Ἐκκλησίας, διτις δύναται νὰ λέγῃ· «οὐκ ἄρχω ἐγὼ ὑμῶν· Κύριος ἄρχει ὑμῶν».

Εἰς τὴν αὐτὴν δμως εὔτυχη κατάστασιν δὲν δύναται νὰ ἔγανε καὶ ἔκεινος διεράρχης, διτις, καίτοι ἐκλήθη ἵνα ἴσταται «εἰς φῶς ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ Ἰσραὴλ», ποιμαίνων τὸν περιούσιον τοῦ Κυρίου λαὸν ἀξίως τῆς αὐτοῦ κλήσεως, αὐτός, κλείων τὴν βίβλον τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ἣν ὥφειλεν ἔχων ἀείποτε ὑπ' ὅψιν «καὶ μελετῶν ἐν αὐτῇ ἡμέρας καὶ νυκτὸς» νὰ ρυθμίζῃ κατ' αὐτὴν τὰ τῆς ἐκκλησίαςτικῆς κυρίερησεως, πολιτεύεται ἀπ' ἐναντίας κατὰ τὰς ἴδιωφελεῖς αὐτοῦ ἐμπνεύσεις καὶ ἐπιθυμίας, ἣ ἔκεινας τῶν ἴδιων συμφέροντα ἐπιδιώκονταν συμβούλων του. Ὁ τοιοῦτος, ἀντὶ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης, τὰ δόποια πρέπει ν' ἀπολαμβάνῃ, θερίζει μὲν τὴν περιφρόνησιν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν πνευματικῶν τέκνων του, ἐπισπᾶ δὲ ἐφ' ἔαυτὸν τὴν δργὴν τοῦ παρακαταθέσαντος αὐτῷ τὴν μεγίστην παρακαταθήκην. Καὶ ταχὺ ἡ βράδιον ἐκπληροῦται ἐπ' αὐτὸν τὸ ὑπὸ τοῦ ἄγιου Πνεύματος ρηθὲν τῷ ἀγγέλῳ τῆς Ἐφεσηνῆς Ἐκκλησίας· «Ἐρχομαί σοι ταχὺ καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς» (Ἀποκ. β', 5). Ὁ τοιοῦτος βέβαια δὲν δύναται νὰ λέγῃ· «οὐκ ἄρχω ἐγὼ ὑμῶν· Κύριος ἄρχει ὑμῶν».

Τῶν ἀκροστῶν τις ἵσως ἀπορεῖ καθ' ἔαυτόν, βλέπων ὅτι δὲ λόγος τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πατριάρχου, ἀντὶ νὰ βαδίσῃ τὴν τετριψμένην πορείαν τοῦ πανηγυρικοῦ, νέαν ἔταμεν ὁδὸν τοῦ ποιμαντορικοῦ εἶδους, καὶ καταμέμφεται ἵσως τοῦ λαλοῦντος ἡ ἀπειρίαν ἡ τόλμην. Ἡ τοιαύτη δμως ἀπορία καὶ σκέψις αὐτοῦ λύεται, ἅμα ἀναλογισθῆ, ὅτι τὰ θυμιάματα τοῦ λιβανωτοῦ, ἀτινα μετ' δλίγον ἡ ἀστάθεια τῶν χαρακτήρων μεταποιεῖ παραδόξως εἰς μελισσοδιώκτην ἀχύρων πυκνὸν καπνόν, μαχρὰν τοῦ νὰ καταλήγωσιν εἰς

ώφελιμον ἀποτέλεσμα ἐν ταῖς περιστοιχίζούσαις σήμερον τὴν Ἐκκλησίαν περιστάσεσιν, οὕτε ἀξιοπρεπῶς ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐκπορεύονται, οὕτε εὐπρόσδεκτα πάντως εἰς τὸν εὐσταθῆ γαραχτῆρα τοῦ παρὰ πάντων διμολογουμένου λαοποθήτου καὶ περίνου πρωθιεράρχου εἶναι. Καὶ οὗτος μὲν κληθεὶς ἵνα ποιμάνῃ τὸν περιούσιον τοῦ Κυρίου λασν, ἐπιποθεὶ ν' ἀκούσῃ παρὰ τοῦ προκεχειρισμένου ἀντιπροσώπου αὐτοῦ τοὺς πόθους καὶ τὰς εὐχάς του, δπως μαθὼν — καίτοι κάλλιστα ἀφ' ἔαυτοῦ γινώσκει — τὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ του, δυνηθῆ νὰ θεραπεύσῃ αὐτάς, λαμπάδα φωτὸς προπορευομένην. τῆς ἀρχιποιμαντορικῆς πορείας του ἔχων τὸ τοῦ Σωτῆρος ἀξίωμα: « ἡ ἀλήθεια σώσει ὑμᾶς » ('Ιωάν. η', 32). 'Ο δὲ λειτουργὸς πάλιν τῆς Ἐκκλησίας, ἀναβαίνων εἰς τὸν μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς μετεωρίζομενον ἰερὸν τοῦτον δικρίβαντα, δὲν πρέπει νὰ συναναβιβάζῃ καὶ ρήματα ἐκ τῆς γῆς, ἀλλ' ὑψῷν τὴν διάνοιαν πρὸς τὸν « Πατέρα τῶν φωτῶν », κάκειθεν ἀπεκδεγόμενος ν' ἀκούσῃ « τί λαλήσει ἐν αὐτῷ Κύριος δ Θεός » (Ψαλμ. πδ', 9), ν' ἀπαγγέλῃ θαρραλέως « τὸ ρῆμα, δ ἀνέμβαλη δ Θεός εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ » ('Αριθμ. κβ', 38).

B'.

« Οὐκ ἔρξω ἐγὼ ὑμῶν· Κύριος ἀξεῖει ὑμῶν».

Ἐκλήθης, παναγιώτατε δέσποτα, ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ Υἱοῦτου νὰ διακυβερνήσῃς τὴν Ἐκκλησίαν του· καὶ πᾶσαι αἱ ὑπ' οὐρανὸν δρθόδοξοι· Ἐκκλησίαι. Σὲ προσαγορεύουσι τὸν πρῶτον αὐτῶν ταξιαρχὸν ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου. Γεγηθώς δὲ δ τῆς πρωτευούσῃς λαὸς καὶ συρρεύσας ὡς μέγα πέλαγος, ἐνδείχνυται τὴν πρὸς Σέ, τὸν ὑπέρτατον τῆς δρθοδοξίας ἱεράρχην, ἀφοσίωσίν του, καὶ περικυκλῶν τὸν θρόνον τῶν Χρυσοστόμων, ἀφίσις φωνὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν τῶν πατέρων του, δστις, πόρρωθεν καταβάλλων τῶν μεγάλων πραγμάτων τὰς ὑποθέσεις, ἐκάλεσέ Σε ἐν ταῖς

παρεύσαις περιστάσεσι δεξιὸν κυθερνήτην. Τοῦτο δ' ὑπεμφαίνουσιν αἱ τοσαῦται τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεῖασμοῦ ἐνδείξεις, δηλαύσαι ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶχεν ἀνάγκην τοιούτου κυθερήτου, ὃν καὶ ἀπολαθοῦσα, ἔχεει τὴν ἑαυτῆς ἀγαλλίασιν.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἀκατάβλητος ἐν τῇ θείᾳ καταγωγῇ καὶ συστάσει της, ἴσχυρὰ ἐν τῇ οὐρανῷ διδασκαλίᾳ της, θαυμαστὴ ἐν τῷ μεγάλῳ προορισμῷ της, ἀνατυποῖ πολλάκις εἰς ἑαυτὴν καθ' δλην τὴν ἴστορίαν της τὰς περιπετείας, τοὺς διωγμούς, τὰ παθήματα καὶ τοὺς ἀκανθίνους στεφάνους τοῦ νυμφίου της. Ἡ Ἐκκλησία στρατευομένη τὴν ἐπὶ γῆς στρατείαν αὐτῆς, εὔρισκεται πολλάκις εἰς στρωπούς καὶ δυσχειμέρους θέσεις, ἀπὸ τὰς δόποις ἵνα ἔξελθῃ ἀσινῆς καὶ νικηφόρος, ἔχει ἀνάγκην ἰκανοῦ στρατηγοῦ, δδηγοῦντος καὶ διεξάγοντος αὐτὴν ὑπὸ τὴν οὐρανίαν σημαίαν τοῦ νυμφίου της. Εἰς τοιαύτην τινὰ περίστασιν εὔρισκεται καὶ σῆμερον αὕτη, ἔξωθεν μὲν πολεμουμένη ὑπὸ καινοφώνων διδασκαλιῶν, ἔσωθεν δὲ κειμένη εἰς ἀνώμαλον κατάστασιν, καὶ ἔχουσα ως ἔκ τούτου ἀνάγκην δεξιοῦ ταξιάρχου, ἵνα, ἀπαλλάξας αὐτὴν ἐκ ταύτης, ἀναδεῖξῃ νικηφόρον κατ' ἔκείνων. Πιστεύει δ' ὅτι ἐν Σοὶ εὑρεν αὐτόν.

Ἶνα ἐκπληρώσης τὴν μεγάλην ταύτην ἐντολὴν, εἰς ḥν ἐκλήθης, εἰσῆλθες βεβαίως πολλάκις ἐν τῇ σκηνῇ τῆς μεγάλης διανοίας Σου, καὶ μελετήσας ἐπανειλημμένως τὰ αἴτια, τὰ προκαλοῦντα τὴν ἔχρυθμον ταύτην τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν, καὶ διαγνοὺς αὐτά, διέγραψας πάντως τὸν τρόπον, δι' οὗ εἰναι δυνατόν, δπως, ἔξελθοῦσα τῶν δυσχωριῶν, πορεύηται πορευομένη τὴν πορείαν αὐτῆς ἀπροσκόπως καὶ μακρὰν ἐνεδρῶν, καταβάλλουσα ἐν ἀναπεπταμένῳ πεδίῳ τοὺς πολεμίους της, μέχρις οὗ καταντήσῃ εἰς τὴν ἐπηγγελμένην αὐτῇ γῆν, τὴν γῆν τῶν πραέων, τὴν ἐν οὐρανοῖς πατρίδα τῶν πιστῶν.

Ἄνευρες βεβαίως, ὅτι δὲν «ένοικε» ἐν ἡμῖν πλουσίως ὁ

λόγος τοῦ Θεοῦ» (Κολ. γ', 16), ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ—«ἐν ᾧ εἰσιν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως» (ἀντ. β', 3) τεθησαυρισμένοι, ἐν ᾧ ἔστιν «ἡ ἀληθεία, ἡ ζωὴ καὶ ἡ δόξα». τὸ δποῖον μετὰ χειρὸς ἀναπεπταμένον φέροντες οἱ μέλλοντες προχειρίζεσθαι ιεράρχαι, ἀνομολογοῦσιν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δτι κατ' αὐτὸν καὶ δι' αὐτοῦ θέλουσι ποιμαίνει τὴν ἐμπιστευομένην αὐτοῖς ποιμνην, καὶ τὸ δποῖον ὡς ἀληθῆ πιάραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του βαστάζουσιν οἱ προχειρίζοντες αὐτὸν ιεράρχαι, δηλοῦντες δτι ὡς ἀναπεπταμένην σημαίαν δρεῖται νὰ τὸ κρατῇ ἐν τῇ στρατείᾳ, τῆς δποίας τάπτεται ἀρχηγός, καὶ αὐτὸν ὡς «λογεῖον τῆς κρίσεως καὶ τῆς ἀληθείας» πρέπει διηνεκῶς νὰ συμβουλεύηται—δὲν λαλεῖ πάντοτε παρὰ τῷ ποιμένι «τὰ ρήματα τῆς αἰωνίου ζωῆς», λαλοῦν μὲν δταν αὐτὸς θέλη, σιγῶν δὲ πάλιν δταν αὐτὸς θέλη· καὶ ἐπομένως ἀτελῶς παρ' ἡμῖν ἐνεργεῖ τὸ Εὐαγγέλιον, ἵνα μὴ εἴπω τὸ τοῦ Θεολόγου· «ἀργεῖ τὸ Εὐαγγέλιον· Χριστὸς καθεύδει».

'Ανεῦρες βεβαίως, δτι οἱ ιεροὶ κανόνες, «οἱ καὶ τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν ὑπερείδουσι· καὶ δλην τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν διακοσμοῦντες, πρὸς θείαν δῆμηούσιν εὔτείειαν», ἡ ιερὰ αὕτη θεσμοθεσία τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εἶναι «εὔρημα μὲν καὶ δῶρον Θεοῦ, δόγμα δὲ φρονίμων τε καὶ θεοφόρων ἀνθρώπων, ἐπανόρθωμα δὲ τῶν ἔκουσίων καὶ παρὰ βούλησιν ἀμφιτημάτων, καὶ πολιτείας εὑσεβοῦς καὶ πρὸς ἀτελεύτητον ζωὴν ἀγούσης ἀσφαλῆς κανών», ὡς ἀριστα ὥρισεν αὐτὴν δ τοῦ Νομοκάνονος συγγραφεύς· ἥτις, στηλογραφηθεῖσα ἐν ταῖς ἀγίαις καὶ ιεραῖς συνόδοις, καὶ σφραγισθεῖσα ταῖς ἐπτὰ σφραγῖται τοῦ Πνεύματος, ἀπετέθη «ἐκ πλαγίων τῆς Κιβωτοῦ», ἵνα, ὡς ιεραῖς κύρβεις, διακυβερνῷ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν—δὲν διέπει διὰ παντὸς τὰς πράξεις τοῦ ποιμένος, ἀλλὰ χρῆται μὲν αὐτὸς αὐτῇ δταν θέλη, παρορῷ δὲ πάλιν δταν θέλη, καὶ ἥθελον ὑπαγορεύσει ἴδια συμφέροντα. Ταῦτα δὲ λέγων ὁ λόγος, δὲν ἀποδλέπει·

σύμπασαν τὴν ἱεραρχίαν. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Εἰσὶ καὶ Ἱε-
ράρχαι κυριοῦντες τὰς τάξεις αὐτῶν τῇ κανονικῇ ἀκρι-
βείᾳ, «ώς ἀστέρες λάμποντες» ἐν τῷ τῆς Ἐκκλησίας στε-
ρεώματι, «λόγον ζωῆς ἔπειχοντες» καὶ κόσμος εὔσεβείας
ὑπάρχοντες.

Ἄνευρες βεβαίως, δτι οἱ «ἔθνικοι κανονισμοί», τοὺς δποί-
ους πρὸ δλίγων ἑτῶν Κλήρος καὶ λαδὸς συνελθών ἔθεσμοθέ-
τησαν «πρὸς διευθέτησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἔθνικῶν
ἡμῶν πραγμάτων», καὶ ὡς τι συμβόλαιον συνέταξαν με-
ταξὺ Κλήρου καὶ λαοῦ, καὶ τοὺς δποίους ἐν τῇ πρώτῃ Σου
πατριαρχείᾳ τοσοῦτον ἀκριβῶς ἡρξῶ ἐφαρμόζειν, τάξιν τινὰ
ἐπενεγκών ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς πράγμασι — παραμελούμενοι
καὶ παρορώμενοι, παρέλυσαν μὲν τὴν δποίαν ἐπαγγέλλον-
ται εὐρυθμίαν, ἔδωκαν δὲ ἀφορμὰς ἀντεγκλήσεων κατ' ἀλ-
λήλων ὡς παρασπονδεύντων, ἐπηγέρησαν δὲ τὸ χάος καὶ
τὴν ἀταξίαν, εἰς ἣν εύρισκονται σήμερον τὰ καθ' ἡμᾶς.

Ἄνευρες βεβαίως, δτι ἡ αὐτὴ ἀνώμαλος κατάστασις
λυμαίνεται καὶ τὰς ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἐπαρχίας
— ἐπαρχίας, αἵτινες τὸν ἐπ' αὐτοῦ καθήμενον «κεφαλὴν»
ἀναγνωρίζουσι, «πατριάρχην» καλοῦσι, «παναγιώτατον»
προσαγορεύουσι, τὰς ἐκαυτῶν λογίας αὐτῷ προσφέρουσι, καὶ
διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ προχειρίζομένου ἱεράρχου αὐτῶν τοῦ πα-
τριαρχικοῦ δνόματος μνημονεύουσιν — ἐπαρχίας, αἵτινες,
καίτοι αὐτὸν σύτῳ θεωροῦσαι καὶ θεραπεύουσαι, καὶ πρὸς
αὐτόν, ὡς εἰς κέντρον τῆς δρθιδοξίας, ἐστραμμένα τὰ δμ-
ματα ἔχουσαι, ἐκάστοτε παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν διόρθωσιν τῶν
παρ' αὐταῖς κακῶς κειμένων, καὶ τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγ-
κῶν αὐτῶν ἀπεκδέχονται· ἐν τούτοις ἡ μάτην ἐπὶ μακρὸν
ἀποκαραδοκοῦσιν, ἡ μετὰ πολλὴν προσδοκίαν μικρὰ καὶ μὴ
ἐπαρκής, ἡ πάρωρος αὐταῖς ἡ ἐπικουρία καταπέμπεται.

Ἄνευρες βεβαίως, δτι ἡ διανοητικὴ τοῦ Κλήρου ἀνά-
πτυξις, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων, οὔτε σύμφωνος πρὸς τὴν μεγάλην
ἀποστολήν του εἶναι, οὔτε ἀνάλογος πρὸς τὴν διανοητικὴν

ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ, τὸν ὅποῖον ἐκλήθη νὰ κυβερνήσῃ· κα-
θότι ἡ μὲν μεγάλη ἀποστολή του ἀπαιτεῖ τὸν ἱερωμένον
ίνα, «ἄντεχόμενος τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου,
»δυνατὸς ἡ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινού-
»σῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν» (Τίτ. α', 9), «ῶν
»ἔτοιμος δὲ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι λόγον περὶ
»τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» (α' Πέτρ. γ', 15), ἡ δὲ διανοητικὴ
ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ, ἀξιεπαίνως διημέραι προσβάνουσα, ἐγ-
καταλείπει διάσω. τὸν κληθέντα νὰ ποιηθεῖν αὐτὸν λει-
τουργὸν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ καὶ ἐπαυξάνει τὴν ἔχρυσμον
αὐτῆς κατάστασιν, τοῦ μὲν λαοῦ προηγουμένου κατὰ τὸν
πλοῦτον τῶν γνώσεων, τοῦ δὲ λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας
παρασάγγας δόλους ἀπολειπομένου· ἐν ᾧ καὶ ὁ λόγος καὶ
τὸ δίκαιον ἀπαιτεῖ, ἵνα ὁ ἱερωμένος, ὃς ὁ διδάσκαλος καὶ ἄρ-
χων τοῦ λαοῦ, ὑπερτερὴ αὐτοῦ, ὃς ὁ διδάσκαλος τοῦ μαθη-
τοῦ καὶ ὁ ἄρχων τοῦ ἀρχομένου, καὶ μὴ συμβαίνῃ τὸ τῆς
παροιμίας: ἡ ἀμαξία τὸν βοῦν, ἐνῷ ὁ βοῦς πρέπει νὰ
σύρῃ τὴν ἄμαξαν.

Ἄνευρες πάντως, ὅτι πρᾶγμα, παρὰ τοὺς Ἐκκλησιαστι-
κοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς κανονισμοὺς συμβαίνον, ταράττει τὰς
τάξεις τῆς ἀνωτάτης ἱεραρχίας — ἡ ἀπὸ θρόνου εἰς θρόνον
καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν μετάθεσις τῶν ἱεραρχῶν,
ώσανεὶ ἥσαν πολιτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ δχι νυμφίοι τῆς εἰς
ἥην ἐκ Θεοῦ ἔλαχον Ἐκκλησίας, ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς ὁπο-
ας πρέπει νὰ παραδίδωσι γαὶ τὸ πνεῦμα· ώσανεὶ εἴναι πο-
ρισμὸς ἡ εὐσέβεια, καὶ ώσανεὶ τὸ ζωοποιοῦν τὴν Ἐκκλη-
σίαν Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐπαυσε ν' ἀναδεικνύῃ τοὺς ἀξίους
εἰς ἐπισκοπὴν καὶ ἐν τάξει τοῦ κατωτέρω Κλήρου καὶ τοῦ
λαοῦ. Πόσοι Ἐλδαδ καὶ Μωδάδ, ἐφ' ὃν κατέβη τὸ Πνεῦ-
μα τοῦ Θεοῦ, ἀντὶ νὰ ἴσπανται ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου,
περιφέρονται εἰς τὰς παρεμβολὰς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ;

Ἄνευρες πάντως, ὅτι μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἱεροῦ ἐκεί-
νου ὅρου τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης συνόδου, τῆς πέρυσιν ἐν τῷ

πετριαρχικῷ τούτῳ ναῷ συγχροτηθείσῃς, ἃς ἐν τῶν ἐπιλέκτων μελῶν διέπρεπε καὶ ἡ παναγιότης Σου—ἀνεῦρες καὶ καλῶς πάντως οἰδας τὴν ἔκτοτε ἐνσκήψασαν ἔχρυμον καὶ ἀνώμαλον τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν κατάστασιν, τῶν τῆς ἁναντίας μερίδος πολεμον δεινὸν ἐπικηρυξάντων κατὰ τῶν εὐσεβῶν οἰών τῆς δρθοδοξίας, μήτε ναῶν Ἱερῶν, δπου νὰ ἀναφέρωσι τὰς εὐχὰς καὶ δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν τῶν πατέρων, αὐτοῖς ἀπολειφθέντων, μήτε Ἱερέων, οἵτινες νὰ προσφέρωσιν αὐτοῖς τὰς τῆς θρησκείας παρηγορίας, δυτῶν. Ἐντεύθεν οἱ μὲν, εἰς τὸν κέσμον τοῦτον ἔρχομενοι καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου βλέποντες, μένουσιν ἐπὶ ἀδάπτιστοι, σπερώμενοι τῆς σφραγίδος τοῦ Πνεύματος καὶ ἔξω τῆς Ἐκκλησίας τελοῦντες· οἱ δέ, ἀπὸ τῆς ἐπὶ γῆς στρατευομένης εἰς τὴν βασιλεύουσαν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων, τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων ἐπερχόμενοι, οὔτε ὑπὸ λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας παραπέμπονται, οὔτε τὸ «σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου» αὐτῶν προπορεύεται, οὔτε ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἀναστάσεως συνοδεύονται, οὔτε ἐν τοῖς τάφοις τῶν πατέρων αὐτῶν, δπου τὰ δυτὰ αὐτῶν μετὰ τῶν δυτῶν ἔκεινων νὰ ἐνώσωσι, νὰ ἐνταφιασθῶσι συγχωροῦνται· ἀλλ' οἷονεὶ ἀθρησκοῖτινες καὶ ἀπάτριδες, τελευταίαν κατοικίαν εύρισκουσιν «ἐν δρεσὶ καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς». Καὶ ἐν τούτοις τὰ πιστὰ ταῦτα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, οἱ χαρτερικοὶ οὗτοι διολογηταὶ τῆς δρθοδοξίας ἐγκαρτεροῦσιν, οὐδὲν ἀλλο πράττοντες ἢ νὰ δοξάζωσι τὸν Θεὸν τῆς δρθοδοξίας, ὡς ἂν Ἀπόστολοι, «διστί ἡξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ δνόματος αὐτοῦ» διώκεσθαι (Πράξ. ε', 41), μόνον δὲ πρὸς τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν ἀναίγοντες τὰ σπλάγχνα τῶν καὶ ἔξιστοροῦντες τὰς συμφοράς των, τὴν ἐπικουρίαν αὐτῆς ἐπιζητοῦσι. Ναί, παναγιώτατε, ἐγκαρτεροῦσιν, ἐγκαρτεροῦσιν· ἀλλὰ δύνανται καὶ πάντοτε νὰ ἐγκαρτερῶσι τὰ πιστὰ ταῦτα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας; Δὲν εἶναι· δὲ φόδος μήπως ἡ Ἐκκλησία ἡμέραν τινὰ κλαύσῃ τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀλλων τέκνων τῆς; Διά-

πι ή διηνεκής ἐγκαρτέρησις είναι προσδν γενναίων τινῶν μόνον ψυχῶν· είναι προσδν ἡρώων, οὐχὶ δὲ καὶ δλοκλήρων κοινωνιῶν.

Ταῦτα δ' ἀνευρών, ἀπεφάσισας πάντως ἵνα, ὑπὲρ κεφαλῆς κρατῶν ἀναπεπταμένον τὸ τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον, καὶ μετὰ χειρας φέρων τὴν Ἱερὰν τῶν κανόνων θεσμοθεσίαν καὶ τοὺς ἔθνικοὺς κανονισμούς, ἐως ἂν οἱ νεώτεροι, ἀναθεωρηθέντες ὑπὸ τῆς ὑπὸ τὴν πρεσβείαν Σου κληρικῆς καὶ λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας καταρτισθῶσι, μὴ ἔχοντες σπλόν ἢ ρυτίδα νομικῆς ἀτελείας καὶ ἀντικανονικότητος, ποιμανῆς τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, φροντίζων ἵνα ἐν τῷ ποιμνίῳ Σου «ἔνοικῃ πλουσίως δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ» καὶ τύπος γινόμενος κατὰ αὐτὰ τοῖς ὑπὸ τὴν πατριαρχικὴν ποιμαντορίαν Σου Ἱεράρχαις. Ἀπεφάσισας πάντως ἵνα τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, μεταδοθέντα ως ἀπὸ κέντρου καὶ ταῖς ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἐπαρχίαις, βελτιώσωσι τὴν κατάστασιν αὐτῶν, φροντίζων ἵνα καὶ αἱ ἀνάγκαιαι αὐτῶν θεραπεύωνται ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ταχέως. Ἀπεφάσισας πάντως ἵνα δὲ Ἱερᾶς Κλῆρος, ἐπαρχῶς συντηρούμενος, λαμβάνῃ τὴν πρέπουσαν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ὅπως ἐπαξίως ἐκπληροῖ τὴν ἀνατιθεμένην αὐτῷ μεγάλην ἀποστολήν. Κατὰ τοσοῦτον δ' ἐπαξία κατὰ τοῦτο είναι ἡ ἀρχιποιμαντορικὴ Σου σύνεσις, καθόσον αὐτῆς προτὸν είναι οἱ πλεῖστοι τῶν διαπρεπόντων σήμερον Ἱεραρχῶν. Ἀπεφάσισας πάντως ἵνα πόρρω τῶν περιβόλων τῆς Ἐκκλησίας ἔξορίσῃς τὸ δύνειον καὶ ἀλλότριον ξύος τῆς τῶν Ἱεραρχῶν μεταθέσεως. Ἀπεφάσισας, πάντων τέλος, ἵνα, θεὶς πέρας εἰς τὸν ἐπικρατοῦντα χειμῶνα ἐν τοῖς τόποις δησμού χειμάζεται τὸ δρθόδοξον πλήρωμα, ἐπανατελῆης τὸ ποθητὸν ἔαρ εἰς τὴν δρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ταῦτα βεβαίως είναι τὰ γενναῖα βευλεύματα τῆς πεπικασμένης φρενὸς καὶ διανοίας Σου. Αὕται πάντως είναι αἱ γενναῖαι ἀποφάσεις τῆς μεγάλης ψυχῆς καὶ καρδίας Σου. Ταῦτα συμπίπτουν νὰ ἥγαιναι καὶ αἱ εὐχαὶ καὶ οἱ πόθοι τοῦ

λαοῦ Σου. Ταῦτα ἀν πράξης, θέλεις μὲν ἔξαγάγει τὴν Ἐκκλησίαν ἐκ τῆς εἰς ἓν εὐρίσκεται ἐκρύθμου καταστάσεως, θέλεις δὲ δόηγήσει αὐτὴν εἰς γῆν ἀγαθήν, «γῆν ρέουσαν μέλις καὶ γάλα», θέλεις δὲ τὸ δνομά Σου διαβιβάζεσθαι μετὰ τῶν δνομάτων τῶν μᾶλλον ἐνδοξοτέρων προκατόχων Σου. Ταῦτα δὲ θέλεις πράξει, ἔχων τὴν σύμπραξιν τῆς συνόδου Σου, τὴν ἐπικουρίαν τοῦ λαοῦ Σου, πρὸ πάντων δέ, τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τοῦ οὐρανίου τῆς Ἐκκλησίας νυμφίου, εἰς ὃν ἀΐρων τὰ δηματα, θέλεις ἀπεκδέχεσθαι τὴν ἵκανην βοήθειαν. Ναί, παναγιώτατε, «ἡ βοήθειά σου παρὰ Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, δστις οὐ δώσει εἰς σάλον τὸν πόδα σου», βαίνοντα τὴν εὐαγγελικὴν δόξην, οὐδὲ «νυστάξει φυλάσσων σε». καθότι «οὐ νυστάξει οὐδὲ ὑπνώσει δ φυλάσσων τὸν Ἰσραὴλ» (Ψαλμ. ρχ', 4), οὐτίνος ἀνέγραψεν ἕαυτὸν ἡγεμόνα καὶ βασιλέα.

Ἐν τῇ μελέτῃ, ἀποφάσει καὶ πεποιθήσει ταύτη λαβὼν τὴν πατριαρχικὴν ράβδον, ἣν Σοὶ «ἔξαπέστειλε Κύριος ἐκ Σιών, κατακυρίευε ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν» (Ψαλμ. ρθ', 2) τῆς Ἐκκλησίας, καταρτίζων καὶ κυνερνῶν αὐτὴν, ἔσωθεν μὲν συμπαγῆ καὶ ἐν ἀρμονίᾳ, «εὐθηνοῦσαν ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας αὐτῆς» (Ψαλμ. ρχζ, 3), ἔξωθεν δὲ σεβαστὴν καὶ φοβερὰν τοῖς ἀντιπάλοις οὔσχν, ἵνα καὶ οὗτοι λέγωσι περὶ αὐτῆς: «Τίς αὕτη ἡ ἐκκύπτουσα ὥστε δρθρος, καλὴ ὡς ἡ σελήνη, ἐκλεκτὴ ὡς ὁ ἥλιος, θάμβος ὡς τεταγμέναι;» (Ἄσμ. Γ', 9).

Λοιπὸν «τὴν Σιών ἐπ' δρους ἀνάβηθι δ εὐαγγελιζόμενος καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ δ κηρύσσων ἐν ἴσχυι ὑψώσαν φωνῆν: «Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ»· καὶ ἄρας τὰς χειράς Σου, εὐλόγησον τὸν λαόν Σου, ἐκφωνῶν· «Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ καὶ σωτήριον ἔθνεσιν» (1), δτι «οὐκ

(1) Ε' Ειρμὸς τοῦ κανόνος τῶν Βεβῶν.

ἀρέω ἐγὼ ὑμῶν· Κύριος ἀρέει ὑμῶν». «Καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός· γένοιτο, γένοιτο» (Ψαλμ. ρέ, 49).

ΣΤ' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ:, ΤΗ: Α' ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

1878,

ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Φιλαρέτου Βαφείδου,

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑΣ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΟΥ Γ',

ΤΟΥ ΔΙΟ ΘΕΞΑΔΛΟΝΙΚΗΣ.

Ίσχυε καὶ ἀνδρίζου, μὴ δειλιάσῃς, μηδὲ φοβηθῆς, διτε
μετὰ σου Κύριος ὁ Θεός σου εἰς πάντα οὖ ἐὰν πορεύῃ.

(Ἴησ. Ναυῆ Α', 9—10)

Π α ν α γιώ τ α τ ε δέ σ π σ τ α,
σεβασμιώτατοι ιεράρχαι, λαὶ τοῦ Κυρίου περισύστε.

Ο Τ Ε Σ οι νιοὶ Ἰσραήλ, μετὰ τὴν πολυετή ἔκείνην καὶ πολύμοχθον πορείαν πρὸς τὴν ἐπηγγελμένην αὐτοῖς γῆν, πρὸ τῆς καταρρύτου τοῦ Ἰορδάνου χώρας ίσταμενοι, ἐστερήθησαν τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν καὶ προφήτου Μωϋσέως, τότε δὲ Θεός ἐκλεξάμενος αὐτοῖς ἀρχηγὸν τὸν ὑπουργὸν αὐτοῦ Ἰησοῦν τὸν Ναυῆ, ἀνέθηκεν αὐτῷ τὸ δυσχερὲς ἔργον τῆς ἐν τῇ γῇ Χαναὰν ἐγκαταστάσεως, ἐντειλάμενος «ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου, μὴ δειλιάσῃς, μηδὲ φοβηθῆς, διτε μετὰ σου Κύριος ὁ Θεός σου εἰς πάντα οὖ ἐὰν πορεύῃ». «Οτε δὲ καὶ ἥμεται, ἐν κρισίμοις περιστάσεσιν ἀπὸ πολλοῦ διατελοῦντες, μετὰ ἀλλεπαλλήλους καὶ δριμεῖς χειμῶνας τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ γένει ἥμῶν ἐνσκήψαντας, ἀνεμένομεν τὸν ἄξιον ἥμῶν κυβερνήτην καὶ καθηγεμόνα, τότε δὲ αὐτὸς Θεός, ἐπι-

Ελέψας ἐπὶ τοῖς δεινοπαθήμασι τοῦ νέου αὐτοῦ Ἰσραὴλ, ἐκλέγει Σὲ τὸν ἀνώτατον ἡμῶν ποιμενάρχην καὶ ἀνατίθεις τὸ μέγα καὶ δυσβάστακτον ἔργον τῆς ὑψίστης τῆς δρθοδοξίας ποιμαντορίας, ἐπιλέγει Σοὶ τὰ αὐτὰ λόγια: « Ἰσχὺς καὶ ἀνδρίζου, μὴ φοβηθῆς, μηδὲ δειλιάσῃς, διτὶ μετὰ σου Κύριος δὲ Θεός σου εἰς πάντα οὐ ἐὰν πορεύη ».

Θαυμαστὴ ἀληθῶς ἡ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς δὲ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὰ σύμπαντα κρατῶν, σοφῶς καὶ σκοπίμως διενεργεῖ καὶ τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν ἐπιτρέπει πολλάκις νὰ νέμηται τὸ κακὸν τὰ ἡμέτερα πράγματα, παραχωρεῖ νὰ φύωνται ἐν τῷ κόσμῳ ζιζάνια καταπνίγοντα τὸν στόν. ἀλλ' δταν τὸ κακὸν προχωρήσῃ, δταν ὑψώσῃ κεφαλήν, τότε ράγδην ἀνασπᾷ αὐτὸν καὶ πρόρριζον, καὶ διὰ τῆς ἀπείρου αὐτοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως ματαιοῖς καὶ ἔξουδετεροῖς τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ μετατρέπει πολλάκις εἰς τὸ ἐναντίον. τότε δὲ Θεός, δὲ πόρρωθεν καταβάλλων τῶν πραγμάτων τὰς ὑποθέσεις, « ἐγέρει ἐκάστοτε τὸν χρήσιμον αὐτοῦ » (Σειράχ 1—4), ἀνίστησι τοὺς νέους αὐτοῦ Μωάσεις καὶ Ἰησοῦ, δδηγούμεντας καὶ σώζοντας ἐκ τῶν κινδύνων τὸν νέον αὐτοῦ Ἰσραὴλ.

Αὐτὸ τοῦτο, παναγιώτατε δέσποτα, καθορᾶται καὶ ἐν τῇ πανηγυρικωτάτῃ ταύτῃ ἡμέρᾳ. Τὸν θεῖον δάκτυλον ἐνορῶμεν πάντες ἐν τῇ εἰς τὸν γεραρδὸν τοῦτον τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀναρρήσει τῆς Σῆρις σεπτῆς κορυφῆς. Αἱ ἀπὸ πολλοῦ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ γένος κατατρύχευσαι ποικίλαι καὶ δειναὶ περιστάσεις ἀπῆγτον ἐκτακτὸν ἄνδρα, ἀπῆγτον νοῦν διορατικόν, βούλησιν ἰσχυρὰν καὶ ἥθικήν, καρδίαν ἀγαθήν, ἀδολον καὶ εἰλικρινή. Καὶ τοιοῦτον ἀληθῶς πεποίθαμεν εἰ πάντες δτι εὔρομεν ἐν τῇ μεγαθύμῳ Σου ψυχῇ. Διὰ τοῦτο ἀπ' ἀρχῆς τῆς χηρείας τοῦ πατριαρχικοῦ τούτου θρόνου, οἱ περὶ τῶν κοινῶν ἡμῶν πραγμάτων ἀληθῶς κηδόμενοι εἰς τὸ γεραρδὸν καὶ τίμιον Σου πρόσωπον πάντες ἀπέβλεψαν. Τὸ δνομα τοῦ Θεσσαλονίκης ΙΩΑΚΕΙΜ,

ἀνὰ τὰ στόματα πάντων φερόμενον, ἡ λέκτριζε τὰς καρδίας αὐτῶν καὶ ἐφελκυε τὴν γενικὴν προσοχὴν καὶ συμπάθειαν, ἔως εὖ ἡ ψῆφος Κλήρου τε καὶ λαοῦ ἐπεσφράγισε τὸν καθολικὸν τοῦτον πόθον, ἀναβιβάσασά Σε ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν ταύτην πατριαρχικὴν τῆς δρθισδέξιας σκοπιάν· διὰ τοῦτο καὶ τὸ σήμερον συρρεῦσσαν ἔκτακτον πλῆθος τοῦ δρθισδέξου λαοῦ, ἔσω τε καὶ ἔξω τοῦ ἱεροῦ τεύτου περιβόλου συνωστιζόμενον δπως ἵδη Σὲ τὸν ἔκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ, ἀκούσῃ τὰ σοφά Σου λόγια καὶ τῶν εὐλογιῶν ἀπολαύσῃ, ἀπεκδέχόμενον παρὰ Σου πολλὰ καὶ μεγάλα, διότι ἀναντιρρήτως ἔκτακτοι καὶ δεινοὶ εἰναι αἱ περιστάσεις, ἐν αἷς διατελοῦμεν πάντες ἀνομολογοῦμεν τοῦτο. Βιοῦμεν ἀπὸ πολλοῦ ἐν καιροῖς χαλεποῖς, ἐν περιστάσεσι χριστίμοις, δυναμέναις νὰ ἐπενέγχωσιν ἢ τὴν τελείαν ἡμῶν ἐξόντωσιν, ἢ τὸν σωφρονισμὸν ἡμῶν καὶ τὴν κατ' ὀλίγον βελτίωσιν. Ἐπιτραπήτω μοι, ἀντὶ παντὸς ἄλλου, νὰ ρίψω παροδικὸν βλέμμα ἐπὶ τῆς καθολού ἡμῶν καταστάσεως.

Εἴτε τὴν ἡθικὴν καὶ θρησκευτικὴν, εἴτε τὴν πνευματεικὴν καθόλου καὶ ὑλικὴν ἡμῶν καταστασιν ὡς χριστιανῶν δρθισδέξων καὶ πολιτῶν ἔκετάσωμεν, μετὰ λύπης θέλομεν ἴδει ὅτι ἔχει κακῶς, βαίνουσα ἐπὶ τὰ χείρω. Ἡ ἡθικὴ καὶ ἡ θρησκεία δὲν ἀποτελεῖ δυστυχῶς τὴν βάσιν καὶ τὸ θεμέλιον τοῦ ἡμετέρου βίου. Ἐχομεν θρησκείαν θείαν, διδάσκουσαν ἡμᾶς τὰς ὑψηλοτέρας δογματικὰς καὶ ἡθικὰς ἀληθείας, καὶ δμως αὕτη εἰναι σχεδὸν νεκρά. Ἐνῷ ἡ θρησκεία ἡμῶν κατεκράτει ἄλλοτε τῶν καρδιῶν πάντων, ἐνῷ ἡ ὑψηλὴ αὐτῆς ἡθικὴ ἀνεκαλίζε τὸν ἀμαρτωλὸν ἀνθρώπον κατὰ τὰς ποικίλας αὐτοῦ σχέσεις καὶ παρῆγε τὰ εὔσημα ἐκεῖνα ἀνθη τοῦ χριστιανικοῦ βίου, τὰ δποια τοσοῦτον θαυμάζομεν ἐν ταῖς σελίσι τῆς ἀρχαίας καὶ μετὰ ταῦτα ιστορίας τῆς Ἐκκλησίας, αὐτῇ αὕτη ἀπὸ πολλοῦ οὐδὲν ἡ μικρὸν ἐπενεργεῖ ἐπὶ τῶν καρδιῶν ἡμῶν. τοσοῦτον αὕται ἔχερσώθησαν καὶ ἐσκληρύνθησαν. Ὁπόσον καταπληκτικὴ εἰναι ἡ

ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων καὶ τὴν τῶν σήμερον! Ἐκεῖνοι τὰ πάντα ἔθυσίαζον ύπερ τῆς ἀγίας τεῦ Χριστοῦ πίστεως, ἡμεῖς ἐν ταῖς ἐνεργείαις ἡμῶν οὐδὲ κανέν πρ' ὅφιν λαμβάνομεν διτι ἐσμὲν χριστιανοί. Ἐκεῖνοι ἐν διαστήποτε περιστάσει διατελοῦντες, ἀσθεστον διετήρησαν τὸ πῦρ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως καὶ ἀγάπης· ἡμεῖς, ἐν καιροῖς σχετικῶς αἰσιωτέροις βιοῦντες, κινδυνεύομεν νὰ σθέσωμεν τὴν λαμπάδα τῆς πίστεως. Παρ' ἔκείνοις πλούσιος καὶ ἐνεργὸς ἐνώκει ὁ θεῖος λόγος, ὁ δυνάμενος σοφίσαι καὶ ἡθικοποιῆσαι· παρ' ἡμῖν ἀργεῖ τὸ Εὐαγγέλιον, καθεύδει ὁ Χριστός. Οὐδέποτε παρ' ἔκείνοις συνεκαλεῖτο ὁ λαός εἰς προσευχὴν καὶ λατρείαν τοῦ θείου, χωρὶς ἀπὸ τοῦ ιεροῦ ἄμβωνος ν' ἀντηχῇ καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· παρ' ἡμῖν σπανίως ἐπιτελεῖται τὸ πρώτιστον τούτο τῶν κληρικῶν καθῆκον· περιορίζεμεθα ἀπλῶς εἰς τὴν ἔηράν καὶ τυπικὴν τέλεσιν τῶν ιερῶν μυστηρίων καὶ τελετῶν, καὶ παραλείπομεν τὸ οἰκοδομικώτερον καὶ ζωτικώτερον ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ. Ἐκεῖνοι ἔξειχον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διὰ τὰς χριστιανικὰς αἵτῶν ἀρετάς, προκαλούστας τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐκπλήξιν τοῦ ἔγωγετοῦ καὶ φιλαύτου ἔθνισμοῦ· ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη καὶ αὐταπάρνησις, ἡ πίστις καὶ ἡ πρὸς τὸν Χριστὸν ἐλπὶς καὶ ἡ λοιπὴ χρυσὴ ἀλυσος τῶν ἀρετῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἦσαν τὰ συνιστῶντα καὶ γαραχτηρίζοντα τὸν βίον αὐτῶν καὶ ὅλας τὰς σγέσεις· ἡμεῖς δυστυχῶς ἐστερήθημεν ἡ κινδυνεύομεν νὰ στερηθῶμεν τῶν συστατικῶν τούτων τοῦ χριστιανικοῦ βίου· τὰ ἡθικὰ ἐλαττίρια σχεδὸν ἔξελιπον ἐκ τῶν πράξεων ἡμῶν· ταῦτα ἀντικαθιστῶσι συνήθως ἡ νομιμότης, ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς ὁποίας καλύπτομεν τὰ ἴδιοτελή καὶ φίλαυτα ἡμῶν φρονήματα. "Ἐχομεν καὶ ἡμεῖς τοὺς γνώμονας τῶν πράξεων ἡμῶν, τοὺς νόμους, τοὺς κανόνας, τοὺς κανονισμούς καὶ εἴτε ἔπειρον· ἀλλὰ ἡ συνήθως ἀργεῖ ἡ ἴσχυς αὐτῶν, ἡ ἐνεργεῖ ἡ ἀπλὴ ἔξωτερικὴ συμφωνία. Ἐντεῦθεν παραλύουσι τὰ ἴδιωτικὰ καὶ ὀημόσια ἡμῶν

πράγματα, καὶ τὴν προδοκωμένην εὐρυθμίαν καὶ ἀρμονίαν
ἀντικαθίστησι τὸ χάος καὶ ἡ χασμφόδια.

Τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἡθικῆς ἡμῶν καταστάσεως δὲν
εἶναι χρείστων καὶ εὐαρεστοτέρα καὶ ἡ καθόλου πνευματι-
κή. Εἶναι ἀληθὲς δτι ζωηρὰ ὑπάρχει παρ' ἡμῖν ἡ συνείδη-
σις τοῦ ὑψηλοῦ τούτου καθήκοντος τῆς πνευματικῆς ἀνα-
πτύξεως τοῦ ἀνθρώπου· ἀναμφιβολώς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν οὐ
μικραὶ ἔγενοντο πρόσδοις καὶ ἡ γνῶσις παρ' ἡμῖν ἀρκούντως
διεδύθη καὶ σχολεῖα παντοῖα ἀνιδρύθησαν καὶ ἐπιτροπαὶ
καὶ σύλλογοι πολλοὶ καὶ ποικίλοι συνέστησαν, ἀλλὰ δυσ-
τυχῶς τὰ γενόμενα δὲν εἶναι ἀντάξια τῆς μεγάλης ἡμῶν
κλήσεως, δὲν εἶναι ἀνάλογα τῇ παρούσῃ ἐποχῇ. Ζῶμεν ἐν
τῷ αἰώνι τῶν γραμμάτων, καὶ ἡμεῖς στερούμεθα ἵτε ὅμοιο-
μάρφου σχολικού συστήματος· ἔκαστη ἐπαρχία, ἔκαστη
πόλις, ἔκαστη ἐνορία, ἔκαστος διδάσκαλος βαίνει κατὰ τὰς
ὑποκειμενικὰς αὐτοῦ ἴδεας καὶ λιασθέσεις. Ζῶμεν ἐν τῇ ἐποχῇ
τῶν φώτων, καὶ ἡμεῖς στερούμεθα βιβλίων διδακτικῶν καὶ
συστηματικῶν, στερούμεθα διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν
ίκανῶν, στερούμεθα

Λυπηροτέρα ἐν μέρει ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἡμε-
τέρου Κλήρου. Ἀναμφιβολώς ὑπὸ τὴν κατηγορίαν ταύτην
δὲν ὑπόσχειται ὁ ἀνώτερος ἡμῶν Κλῆρος. Εὐτυχῶς συγκα-
ταλέγονται ἐν αὐτῷ πολλοὶ ἐπὶ ἐπιστήμῃ καὶ ποικίλῃ σο-
φίᾳ διακρινόμενοι, ἔτοιμοι τοῦ βαστάσαι τὸ δνοεῖα Κυρίου
ἐνώπιον ἔθνῶν καὶ βασιλέων (Πρ. 9, 15). Ἄλλ' ὁ κατά-
τερος ἡμῶν Κλῆρος, ὁ τοιαύτην μεγάλην ἀποστολὴν ἐμ-
πειπτεῖν μένος, δυστυχῶς διατελεῖ ἐν ἀναξίᾳ ἐαυτοῦ καὶ
ἡμῶν καταστάσει· ὡς πατὴρ πνευματικός, ὡς διδάσκαλος
καὶ κυβερνήτης, ὡς φίλος καὶ σύντροφος ἐφ' δρευ ζωῆς, κα-
τὰ πολλὰ ὑπολείπεται πνευματικῶς τοῦ λαοῦ, διὸ πρόκει-
ται νὰ διαπαιδαγωγήσῃ, διδάξῃ καὶ κυβερνήσῃ· ἡ Ἑλλειψίς
αὕτη κατὰ τοσούτον μάλιστα τὴν σήμερον τυγχάνει ἐπαε-
σθητοτέρα, καθόστον πολλοῖς, ἐναντίον τῇ ὑγιαινεύσῃ διδα-

σκαλίᾳ διδάσκοντες, διασείουσι τὴν συνείδησιν τῶν ἀπλού-
στέρων, ἐνῷ δὲ ιερωμένος, ἀντεγόμενος τοῦ κατὰ τὴν διδα-
χὴν πιστοῦ λόγου, ἐπρεπε νὰ ἦν δυνατὸς καὶ παρακαλεῖν
ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας
ἔλεγχειν (Τίτ. 1, 9). Ἀλλὰ ταῦτα ἀδύνατα ἀποδείκνυ-
ται, ἐφ' ὅσον δὲν διοργανίζονται σχολαὶ ιερατικαὶ, δὲν συν-
τωνται σύλλογοι ιερατικοί, δὲν ἔχονται βιβλία ἡθικὰ
καὶ κοινωφελῆ, δὲν καταβάλλεται εἰλιξινής πρόσοια περὶ
τοῦ Κλήρου ἡμῶν καθόλου· ἄλλως, τοιαῦτα καὶ χείρονα
ἔσονται τὰ ἡμέτερα.

Τὴν αὐτὴν ἀπόχρωσιν φέρει καὶ ἡ ὑλικὴ καὶ οἰκονομικὴ
καθόλου κατάστασις. Οὐ μικραὶ ποδὶ πολλοῦ κατεβλήθησαν
ἐνέργειαι, καὶ δημος οὐδὲν τὸ κατορθώθεν. Γενικὴ καχεξία
ἐπικρατεῖ εἰς τὰ δημόσια ἡμῶν καθιδρύματα· αἱ ἀνάγκαι
ἡμῶν ἀπολλαπλασιάσθησαν καὶ πολλαπλασιάζονται, καὶ
δημος οὐδὲ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα δυνάμειθα νὰ πληρώσω-
μεν· αἱ ἀνάγκαι καὶ αἱ πόροι ἡμῶν κατ' ἀντίστροφαν βα-
νουσι λόγον. Βεβαίως εἰς τὴν κατάστασιν ταῦτην συνετέ-
λεσσαν καὶ ἄλλα αἴτια· ἀλλ' ἀναντιρρήτως ἡ μεῖζων εὐθύνη
καὶ δὲ καταλογισμὸς πίπτει ἐφ' ἡμᾶς. Ὁρθότατον εἶναι τὸ
συνήθιστα λεγόμενον δτὶ τὰ πρόσωπα, δπως καὶ αἱ κοινωνίαι,
εἰναὶ δημιουργὰ τῆς τύχης αὐτῶν. . . .

Τοιαῦται ἐν σκιαγραφίᾳ, παναγιώτατε δέσποτα, αἱ δε-
ναὶ καὶ δυσχείμεροι περιστάσεις, ἐν αἷς, κρίμασιν οἵς οἴδε
Κύριος, διατελεῖ ἡ ἐπὶ γῆς στρατευομένη αὐτοῦ Ἐκκλησία.
Ἐν τοιαύτοις καιροῖς ἐκλήθης ὑπὸ τῆς θείας προνοίας, δπως
ἔξαγάγης αὐτὴν ἐκ τῶν δυσχερειῶν τούτων καὶ εἰσαγάγης
εἰς τὴν μέλι καὶ γάλα ρέουσαν γῆν. Ἰδοὺ ἡ πεποίθησις πάν-
των ἡμῶν, ἴδου ὁ πόθος τοῦ τε Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Εἰ-
ναὶ ἀληθές, παναγιώτατε, δτὶ πρὸς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον
ἔξεις συναντιλήπτορας καὶ συνεργοὺς τὸν τε Κλήρον καὶ
τὸν λαόν· τοῦτο εἶναι καθήκον αὐτῶν ιερὸν καὶ ἀπαραίτη-
τον· τὰ μεγάλα ἔργα κατορθοῦνται διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν

δυνάμεων καὶ τῆς ἐν τῇ ἔργασίᾳ ἐνότητος, κατορθοῦνται διὰ τῆς ἴσχύος, τοῦ πλεύτου καὶ τῆς συγκεντρώσεως τῶν βουλήσεων· ἀλλ' ἀληθέστερον, ἀφ' ἑτέρου, δτὶ καὶ δλων τούτων τῶν προσπαθειῶν καὶ ἐνεργειῶν τὸ κέντρον ἡ Σὴ τυγχάνει κορυφή, πρὸς τὸ ὄπιον θάσυγκεντρώνται αἱ ἀκτίνες τῆς μεγάλης ταύτης περιφερείας. Σὺ ύπάρχεις δ πάντων τὴν πρωτόβουλίαν ἔχων. Σὺ δὲ ὡστικὴ δύναμις τῆς μεγάλης ταύτης μηχανῆς, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἥμῶν θίου.

'Ανάλαβε λοιπὸν μετὰ θάρρους τὴν πατριαρχικὴν ράβδον καὶ ἐπιλαβοῦ τοῦ ἐμπειστευμένου Σοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἔργου. Κατάρχου εὐθαρσῶς τῆς κινδυνώδους ποντοπορίας τῆς χριστιανικῆς δλκάδος, καὶ προσβλέπων εἰς τὰ ἀγριαίνοντα καὶ παφλαζοντα κύματα τοῦ κυματομένου τοῦ κόσμου πελάγους, ἀτένισον ὡς εἰς πολικὸν ἀστέρα τὸν Κύριον καὶ πρόστησον Σεαυτῷ ναυκλήρους καὶ δδηγοὺς τοὺς ἄλλοτε ἐν καιροῖς ἐπίσης χαλεποῖς τὸ θεότευκτον τοῦτο σκάφος εἰς λιμένα σωτηρίας καταγαγόντας. 'Αναμνήσθητι τῶν Γρηγορίων καὶ Χρυσοστόμων, τῶν Φωτίων καὶ Κηρουλαρίων καὶ τῶν ἄλλων κλεινῶν τῆς μεγαλουπόλεως ταύτης πατριαρχῶν καὶ μιμούμενος τῶν μὲν τὸ στερρὸν τῆς πόστεως καὶ ἐλπίδος, τῶν δὲ τὴν ἀγάπην καὶ αὐταπάρησιν καὶ τῶν ἄλλων τὸν διορατικὸν καὶ πρακτικὸν νοῦν, ἐγκαίνισον τὴν χρυσῆν τῆς Ἐκκλησίας περίοδον.

'Αληθῶς, δὲ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι πεῖτρά Σου, δὲ εἴλικρίνεια, μεθ' ἣς μέχρι τοῦδε εἰργάσθης ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ σοφαρὸν καὶ κρίσιμον τῶν περιστάσεων, ἐμβάλλουσι τὴν ψυχήν Σου εἰς φόρους καὶ δισταγμούς· ταῦτα πάντα ἐπιβάλλουσι Σοι νὰ εἴπῃς τὸ τοῦ Μωϋσέως: ἰσχνέρωνς καὶ βραδύγλωσσος ἐγὼ εἰμὶ ('Εξάδ. Κ', 11). 'Αλλὰ μὴ πτονθῆς· ἀναμνήσθητι τοῦ πόδις τὸν μέγαν Παῦλον ρηθέντος: δὲ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται (Κόρ. Β', 12, 9). ἀναμνήσθητι δτὶ συνεργούς τοῦ υψηλοῦ καὶ μεγά-

λου ύπουργήματος ἔξεις πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν πατριαρχί-
κήν Σου αἰγίδα διατελοῦντας· ἀναμνήσθητι τέλος δτὶ πάν-
τοτε ἔσται μετὰ Σοῦ ἡ κραταιὰ ἀντίληψις τοῦ καλέσαντός
Σε Θεοῦ.

“Ισχυε λοιπὸν καὶ ἀνδρίζου, μὴ δειλιάσῃς, μηδὲ φοβηθῆς,
δτὶ μετὰ σοῦ Κύριος ὁ Θεός σου εἰς πάντα οὐ ἐὰν πορεύη.
(Ἴησ. Ναυῆ, Α', 9—10).

Ζ' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ:, ΤΗ: Η' ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ
1884,

ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου Παλαμᾶ,
ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑΣ
ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΟΥ Δ.,
ΤΟΥ ΑΠΟ ΔΕΡΚΩΝ.

α' Ανάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ περιβλεψάς
πρὸς ἀνατολάς, καὶ ἵδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου ἀπὸ
τὰλίου δυσμῶν ἔως ἔνατολῶν τῷ ρήματι τοῦ Ἀγίου, τῇ
τοῦ Θεοῦ μνείᾳ. Ἐξῆλθον γάρ περὶ σοῦ πεζοὶ ἀγό-
μενοι· εἰσῆγει δὲ αὐτοὺς ὁ Θεός πρὸς σὲ αἱρομένους
μετὰ δόξης· συνέταξε γάρ ὁ Θεός ταπεινοῦσθαι πᾶν
ὅρας ὑψηλὸν καὶ θίνας ἔννονάους καὶ φέραγγας πλη-
ροῦσθαι εἰς ὄμαλισμὸν τῆς γῆς, ἵνα βαδίσῃ Ἰσραὴλ
ἀσφαλῶς τῇ τοῦ Θεοῦ δόξῃ».

(Βαρούχ, έ, 5—9)

Παναγιώτα τε δέσποτα!

ΕΙΣ τὸν θρόνον τοῦ πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων, εἰς
τὸν δποῖον ἐπὶ δεκαεπτά ἥδη περίπου αἰώνας ἡ δρθέδοξος

τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης καὶ ἐξ ἀνατολῶν καὶ ἐκ δυσμῶν καὶ ἐκ βορρᾶς καὶ ἐκ νότου ἔχει ἑστραμμένα καὶ δημιατά καὶ νοῦν καὶ καρδίαν· εἰς τὸν πατρεπερχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, τὸν δποιον ἐλάμπρυγαν καὶ ἐδόξασαν καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν ἔργων καὶ διὰ τοῦ θανάτου αὐτῶν τοσαῦτα νέφη ιεραρχῶν καὶ μαρτύρων, τῶν δποιῶν τὰ δνόματά εἰσι γεγραμμένα, γράμμασιν ἀθανάτοις, ἐν τῇ βιβλῷ τῆς τε ἐν οὐρανῷ θριαμβευούσης καὶ τῆς ἐπὶ γῆς στρατευομένης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· εἰς τὸν οἰκουμενικὸν τῆς δρθεδόξίας θρόνον, διτις διὰ τῶν ιερῶν αὐτοῦ λειτουργῶν οὐ μόνον ἐφώτισε καὶ ἡγμαλώτισεν εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἔθνη παντοῖα καὶ λαοὺς βαρβάρους, ἀλλὰ καὶ πάντοτε πρωταγωνιστῶν ἐξήρχετο θριαμβεύων κατὰ πάσης περὶ τὰ πάτρια καινοτομίας καὶ αἱρέσεως, ἐπισείων ἐκάστοτε κατὰ παντὸς ἐναντίου, οἵνις τι λάβαρον ἀγήτητον, τὸ ιερὸν καὶ ἀλάθητον τῆς δρθεδόξου πίστεως σύμβολον καὶ διαφυλάττων σώσαν καὶ ἀβλαβῆ τὴν ιερὰν τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἐθνους ἡμῶν παρακαταθήκην, ἐν τῇ περιφρουρεῖται τῇ τε ἐνεστῶσα καὶ τῇ μέλλουσσα ἡμῶν ὑπαρξίᾳ· εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Κωνσταντινουπόλεως, τῆς δποιᾶς καὶ Κλῆρος καὶ λαὸς ἐν τῇ μακρῷ τῶν χριστιανικῶν αἰώνων σειρᾷ πολλάκις ἐγένοντο παρεπιστοι τῇ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ δτὲ μὲν πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως ἀνεχρεάστου, δτὲ δὲ δδύνης ψυχικῆς καὶ ἀλγούς ἀμυθήτου· εἰς τὸ περίοπτον, λέγω, πατριαρχικὸν ὑψός, τὸ ὑψίστον τοῦτο καὶ μᾶλλον ζηλωτὸν τῆς δρθεδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀξίωμα, ἀναβαίνεις Σύν, παναγιώτατε δέσποτα, σήμερον, τῷ ρήματι τοῦ Ἀγίου, κοινὴ κλήρου τε καὶ λαοῦ ψήφῳ καὶ ὑψηλῇ ἐπινεύσει καὶ ἐπιδοκιμασίᾳ τοῦ γαληνοτάτου ἡμῶν ἀνακτος σουλτάν Απτούλ Χαμιτ χάν.

Καὶ οὕτως ἐκπληροῦται τῇ κοινῇ τῶν πάντων ἀνεξαρέτως ἐπιθυμία! Πᾶν δρος ὑψηλόν, δπωσδήποτε ἐπισκετζόν καὶ

ἐπιπροσθίσμν εἰς τὴν εὐχλειαν τῆς Ἐκκλησίας, ταπεινοῦται,
παντοῖοι θένες ἀνυδροὶ καὶ θηριώδεις, ώς χνοῦς, δν ἐκρίπτει
ὁ ἀνεμός ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, διασκεδάζονται, ποικιλαὶ
φάραγγες, πλήρεις ισβλων δφεων, ἐκκαθαίρονται καὶ πλη-
ροῦνται, καὶ οὕτως ἔξομαλύνεται, τῇ τοῦ Θεοῦ συντάξει, ἡ
γῆ, ίνα βαδίσῃ ἐπ' αὐτῆς ἀσφαλῶς καὶ ἐλευθέρως τῇ τοῦ
Θεοῦ δόξῃ ὁ νέας Ἰσραὴλ. Ἀρχοντα δὲ καὶ τίγούμενον τῆς
νέας ταύτης τοῦ Ἰσραὴλ σταδιοδρομίας τίθησιν ὁ Θεὸς
μετ' εὑφροσύνης Σέ, παναγιώτατε δέσποτα, καταγλαῖων
τῷ φωτὶ τῆς δόξης αὐτοῦ. Πραγματοῦται, τέλος πάντων, ἡ
γενικὴ καὶ παρήγορος σύμπαντος τοῦ δρθόδοξου πληρώματος
προσδοκία, διότι καὶ Σὲ βλέπομεν ἥδη ίδίοις δφθαλμοῖς εὐλο-
γοῦντα ἡμᾶς καὶ Σὲ ἀκούομεν αὐτοῖς ωστὸν ἐπερωνοῦντα καὶ
ἐπιερακεύοντα ἡμῖν εἰρήνην, τὸν ἀνεκτίμητον τούτον παν-
τὸς ἀγαθοῦ θησαυρὸν καὶ τὴν μόνην πάστης ζωῆς χορηγόν,
τὴν σύρανιον καὶ χριστιανικὴν ἑκείνην εἰρήνην, ἣν οἱ πάν-
τες ἀπὸ πολλοῦ ἥδη διακαῶς ηὐχόμεθα καὶ ἐπεθυμοῦμεν
καὶ ἐν ταῖς καρδίαις καὶ ἐν ταῖς σκέψεσι καὶ ἐν τοῖς λόγοις
καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ἡμῶν. Καὶ δικαίως διότι πεπείσμεθα ἀδι-
στάκτως δτι, ἐὰν ἡ ζωηρὰ αὐτῇ τῆς καρδίας ἡμῶν ἐπιθυ-
μία ἐκπληρωθῇ, τότε ὁ Θεὸς ἐκπληρώσει βεβαίως καὶ πά-
σας τὰς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἐπιλο-
ποὺς ἡμῶν εὐχάς· διότι, δταν μετὰ τῆς ἀγαθῆς θελήσεως
τοῦ εὐλογοῦντος συνενοῦται καὶ ἡ πρόθυμος καὶ ἀγαθὴ θέ-
λησις τῶν ἀποδεχομένων τὴν εὐλογίαν, τότε ἀναμφισβη-
τήτως καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ αὐτῶν καταθύμοις ἀγαθαῖς ἐπι-
θυμίαι πληρέστατα καὶ ταχύτατα πραγματοποιοῦνται. Διὰ
τοῦτο ὁ ταπεινὸς ἔγὼ τοῦ θείου λόγου κήρυξ, ἀντὶ πάσης
ἄλλης συνήθους ἐν τοιαύταις περιστάσεσι πρεσφωνήσεως,
ἀποτολμῶ τὴν ιερὰν ταύτην στιγμὴν τούτο μόνον νὰ ἐρω-
τῆσω· διατί λοιπόν, ὑψίστε Θεέ, ἐβράδυνας μέχρι τούτου
νὰ ἐπιδιψιλεύσῃς εἰς τὴν δρθόδοξον Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν
ἀγνήν καὶ ἄμωμον τοῦ Χριστοῦ νύμφην, τὴν περιπόθη-

τον καὶ σωτήριον ταύτην εἰρήνην; Ἀναλογιζόμενος δικιάς, παναγιώτατε δέσποτα, τὰ εὐεργετικά τατα τῆς βραδύτητος ταύτης ἀποτελέσματα, δὲν δύναμαι ή νὰ θαυμάσω καὶ ἐνταῦθα τὴν ἀνεξιχνίαστον τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν, ἥτις, προκαταβάλλουσα πάντοτε πόρρωθεν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀφορμὰς τῶν πραγμάτων, γνόδοκησεν εὕτω πανσέρφως τὰ πάντα καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, διποτε μὲν ἔξαστραλίσῃ καὶ ἐμπεδώσῃ στερρότερον τὰ δίκαια τῆς ἄγιας αὐτοῦ Ἐκκλησίας, τοῦτο δὲ ἐπαναγάγῃ Σε ἐν καιρῷ εὗ τε καὶ καλῶς ἔχοντα, ἵνα Σὺ πρῶτος, εἰρηνεύων τοὺς πάντας, ἀπολαύσῃς τῶν σωτηριώδῶν καρπῶν τοῦ μεγάλου ἔκείνου καὶ ἱεροῦ ἀγῶνος, τοῦ δόποιου Σὺ αὐτὸς πρῶτος μετὰ ζήλου καὶ εὔσταθείας καὶ αὐταπαρνήσεως προκατήρξω πρὸς τήρησιν καὶ ἔξαστραλίσιν τῶν προσιωνίων θεσμῶν καὶ τῶν ἱερῶν ἀρχῶν τοῦ ἔκκλησιαστικοῦ ἡμῶν πολιτεύματος, σὲ δὲ λοιπὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφοί Σου, οἱ γεραροὶ οὗτοι τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ἱεράρχαι, μετὰ τῶν τοῦ εὔσεβοῦς ἡμῶν γένους ἔκλεκτῶν, οἵτινες περικυκλεῦσιν ἡδη τὸν πατριαρχικὸν Σου θρόνον, ἥγαγον, ἐφεξῆς συνευδοκούσης πατρικῶς τῆς σεβαστῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, εἰς αἷςιον πέρας κατὰ τὰς πολλαχῶς καὶ ἐπισήμως διατυπωθείσας εὐγάξ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν σύμπαντος.

«Ἴσχυε λοιπὸν καὶ ἀνδρίζου, παναγιώτατε δέσποτα, μὴ δειλιάσῃς, μηδὲ φοβηθῆς, δι τι μετὰ σοῦ Κύριος ὁ Θεός σὸν εἰς πάντα, οὐ ἐὰν πορεύη» (Ἴησ. α', 10). Καὶ Σὺ μὲν πολλάκις βεβαίως ἀνεφώνησας πρὸς τὸν Κύριον ἐκ τῶν μυχαίτατων τῆς καρδίας Σου τὴν ἀρχαίαν ἔκείνην φωνὴν «δέομαι, Κύριε, προχείρισαι δυνάμενον ἄλλον, διν ἀποστελεῖς» (Ἐξόδ. δ', 13), ἡδη δικιάς, διπότε πλέον, κατὰ τὰς ἀνεξιχνίαστους τοῦ Θεοῦ βουλάς, κοινῇ κλήρου τε καὶ λαοῦ ψήφῳ; Ξπεσεν ἐπὶ Σὲ δ ἄγιος εὔτος κλήρος, δὲν δύνασαι καὶ Σύ, ἥ; ώς ὁ Πέτρος, τοῦτο καὶ μόνον νὰ εἰπης «έγὼ δὲ τίς ἡμην δυ-

νατὸς κωλύσαι τὸν Θεόν;» (Πράξ. ιά, 17). Διὰ τοῦτο ἔλπιζε ἐπὶ τὸν Θεόν, αὐτὸς δέ, εἰς οὓς τὸ πανάγιον θέλημα εὐλαβῶς ὑπήκουσας, «ἐντελεῖται τῇ δυνάμει αὐτοῦ καὶ δυναμώσει ἐν σοι, ὁ κατηρτίσω» (Ψαλμ. 67, 29). «ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις αὐτοῦ· ἡ γὰρ δύναμις μου, λέγει ὁ ἕδιος, ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (Κορ. Β', 16'. 9). Ναὶ, παναγιώτατε δέσποτα! Μέγα καὶ δυντως δυσβάστακτον τὸ ιερὸν τῆς πατριαρχείας φορτίον, δπερ ἀγοργύστως αἱρεις σήμερον, εἰς τὴν φωνὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους Σου ὑπακούων. Πολλὰ καὶ σπουδαιότατα καὶ λίαν ἐπελγοντα καθήκοντα ἀναλαμβάνεις ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ἀπερ βεβαίως οὐδόλως λανθάνουσι τὴν ὅμολογουμένην δξεῖάν Σου διάνοιαν καὶ τὴν ἐγνωσμένην δρθόφρονα καὶ δικαίαν Σου κρίσιν. Δὲν ἀγνοεῖς βεβαίως, ὅτι ἡ ιερὰ κιβωτός, ἐν ᾧ εἰσι τεθησαυρισμένα καὶ ἡ πίστις τῶν πατέρων ἡμῶν, ἥτις ἀγνή καὶ ἀμωμος ἐξελθοῦσα ἐκ τῆς ἀποστολικῆς καμίνου, ἀγνή ἐπίσης καὶ ἀμωμος διώδευσε δι' ὅλων τῶν μακρῶν αἰώνων, καὶ ἡ ἔνδοξος πατρῷα ἡμῶν συνείδησις, ἥτις οὐδέποτε δικλάζει, οὐδὲ κλίνει γόνυ, οὐδὲ ταπεινοῦται ἐνώπιον τοῦ χρυσοῦ μόσχου καὶ τῶν Μολὸχ καὶ τῶν Βάαλ, καὶ τὰ δίκαια τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν, τὰ ὄπειτα ἐπεβοήθησαν εὐλαβῶς δλοι οἱ αἰώνες, καὶ αἱ ιεραὶ ἀργαὶ καὶ οἱ προσιώνοι θετμοί, ἐφ' ὃν ἐτέθη φύλαξ ἄγρυπνος ἡ δρθόδοξος ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, δὲν ἀγνοεῖς, λέγω, παναγιώτατε δέσποτα, ὅτι ἡ ιερὰ μὲν αὕτη κιβωτὸς περικυκλοῦται ἡδὴ ὑπὸ ὑράλων καὶ σκοπέλων, καθ' ὃν, ἀπὸ πολλοῦ, ὡς ἀνερμάτιστον πλοῖον ὡθοῦσιν αὐτὴν λαζλαπες ἄγριαι καὶ ἀνεμοι ἀντίξοοι, λυσσωδῶς πάντοθεν καὶ ἐκ δυσμῶν καὶ ἐκ βορρᾶ καὶ ἐκ νότου πνέοντες, πειραταὶ δέ, πράγματι μὲν δόλοι καὶ δυστειδεῖς καὶ τὴν μορφὴν καὶ τὴν ψυχήν, κατ' ἐπίδειξιν δμως θρασεῖς καὶ φοβεροὶ καὶ ἄγριοι, ὑπὸ προσωπείον λέοντος, καιροφυλακτοῦσι μηχανώμενοι, διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου τρόπου, νὰ διαρπάσωσι τοὺς ἐν αὐτῇ πολυτίμους θησαυρούς, τὴν ιερὰν ἡμῶν

κληρενομίαν, τουτέστι καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν τῆς δρθιδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τέκνων. Δὲν ἀγνοεῖς βεβαίως, παναγιώτατε δέσποτα, δτι, ἀφ' ἣς ἐποχῆς πρὸ δωδεκαετίας περίπου ἥνοιξε τὸ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει περιγραφόμενον φρέαρ τῆς ἀβύσσου, δὲ ἔξελθὼν ἐξ αὐτοῦ καπνός, ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης, διεσκόρπισεν εἰς τὴν γῆν, εἰς τὸ λήγον τῆς δρθιδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀκρόστας, «εἰς ἃς ἐδόθη ἔξουσία ὡς ἔχουσιν ἔξουσίαν εἰς σκορπίοι τῆς γῆς» (Ἀποκαλ. θ', 3).

Ναἱ, θεόλεκτε πατριάρχα! Δεινὸς δὲ κλύδων, δεινοτάτη η θύελλα, λυσσῶντα τὰ κύματα, ἄγρια τὰ πάθη, σύμμικτος καὶ πολυσύνθετος οἱ κίνδυνοι, θρασεῖα καὶ κορυδαντιῶσα ἡ φαιλότης, φεβρόδν τὸ ὑποχαῖνον οἰκονομικὸν χάος, ποικίλας καὶ σοβαρὰ τὰ ἐπιλυτέα ζητήματα, πολλὰ τὰ δεόμενα ριζίκης ἀνοργανώσεως, πολλαὶ αἱ ἐπουλωτέαι πληγαί . . . Ἀλλὰ θάρσει καὶ μὴ φοβηθῆς! ἀφύπνιστον τὸν ἐν τῷ πλοίῳ πρὸς ἡμετέραν δοκιμασίαν καθεύδοντα Κύριον, καὶ αὐτὸς βοηθήσει Σοὶ καὶ δώσει Σοὶ τὴν χάριν αὐτοῦ, καὶ διδάξει Σε τὴν δόδν, ἐν ᾧ πορεύσει, ἔνεκεν τῆς δόξης τοῦ δονόματος αὐτοῦ. Στῇθι ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς πίστεως ἔδραῖς καὶ ἀπέσητος ἐνώπιον τῶν ἀγριωπῶν βρυχωμένων πολεμίων τῆς ἀνατολικῆς δρθιδόξου Ἐκκλησίας, ἀνατείνων πάντοτε τοὺς δρθιαλυμούς Σου εἰς τὰ δρη τῆς θείας ἐλπίδος, «δθεν ἦκει ἡ βοήθεια παρὰ Κυρίου· καὶ οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει δ φυλάσσων τὸν Ἰσραὴλ· Κύριος φυλάξει σε, Κύριες σκέπη σου ἐπὶ χειρας δεξιάν σου» (Ψαλμ. 120, 2). Πίστωσον δὲ οὕτω πάντας αὐτούς, δτι ἡ ἀνατολικὴ δρθιδόξες Ἐκκλησία ὅμοιαζει πρὸς θάλασσαν, ἡς ἡ μὲν ἐπιφάνεια, εὔκινητος ὑπὸ τὰς πνοὰς τῶν ἀνέμων, ὑπακούει εἰς τὰς ἐλαχίστας ἀτμοσφαιρικὰς ἀλλαγάς, ἀλλὰ τὸ βάθος αὐτῆς διαμένει πάντοτε ἀκίνητον, ἀπρόσβλητον, ἡρεμαῖον, συντηροῦν ἀμείωτον τὴν τε ἀρχικὴν θερμότητα καὶ τὴν φυσικὴν δύναμιν του. Μαθέτωσαν οὗτοι, δτι αἱ κατὰ διαφόρους περιόδους παρουσια-

ζόμεναι τοιαῦται ἀνωμαλίαι εἰσὶ στιγμαὶ σκληρᾶς δοκιμασίας διὰ τὴν ἀχρῆδαν ἡμῶν, διὰ τὴν ἴδιοτέλειαν ἡμῶν, διὰ τὴν λήθην τῶν πατέρων, διὰ τὴν λήθην τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀλλ' οἱ καπνοὶ διασκεδάζονται, τὸ σκότος διαλύεται, οἱ δριμαλμοὶ διανοίγονται, ἡ συνείδησις ἀφυπνίζεται καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐξέρχεται ἀπὸ πάσης τοιαύτης δοκιμασίας ἐκάστοτε λαμπροτέρα. Καὶ λοιπόν, παναγιώτατε δέσποτα, κραταιότερος πάσης ἀνάγκης καὶ καθυπέρτερος παντὸς κινδύνου, σῶζε ἀδιαλείπτως καὶ τὸν ζῆλον ἀπαραμείωτον καὶ τὴν πίστιν ἐν τῷ δικαίῳ καὶ ἀγαθῷ ἀκράδεντον, οὔτε πρὸς ἀπειλάς, οὔτε πρὸς ὑποσχέσεις οἰασδήποτε ἀποκλίνων, καὶ μηδέποτε λησμονῶν τὸ ἀποτολικὸν τοῦτο παράγγελμα, ἐνῷ συγκεφαλαιοῦνται καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κλέος καὶ τὸ πολίτευμα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας: «Στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε . . . εἰ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὁ παρελάβετε, καὶ ἀγγελος ἦ, ἀνάθεμα ἔστω» (Θεσ. Β', 2.15. Γαλ. 1. 9). Πρὸς τὰς συνήθεις δὲ πολλὰς καὶ ποικίλας θωπείας καὶ κολακείας μηδόλως προσέχων, ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ κατὰ τῶν διψώντων καὶ θηρευόντων τὸν παρ' ἀνθρώπων ἔπαινον καὶ δέξαν παρ' ἀλλήλων λαμβανόντων σφερὸν τοῦ Κυρίου οὐαὶ (Ιω. Ἑ. 41), καὶ ἀναφώνει ἐκάστοτε καὶ Σὺ μετὰ τοῦ προφητάνακτος· «μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἡ τῷ δινόματί σου δές δέξαν» (Ψαλμ. 113. 9). διότι πρὸς τὸν Θεόν μόνον, παρ' οὐ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον εἰς τοὺς ἀνθρώπους καταπέμπεται, πρέπει πάντοτε νὰ ἀναβαίνῃ πάσης ἀρετῆς ἔπαινος καὶ πάσης εὐγνωμοσύνης γῆγενος ἀμειβῆ. Μὴ ἀποδειλιάσῃς, λαοπόθητε πατριάρχα, πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ἀγῶνος: ἔχεις ὑποστηρίζουσάν Σε ἐν πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς καὶ δικαίοις καὶ νομίμοις ἔργοις Σου τὴν σεβαστὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν. ἔχεις συνεργὸν τὴν ἐμφυτόν Σοι σύνεσιν καὶ ἀγαθότητα, τὴν διέπλασε καὶ ἐμόρφωσε καὶ ἀνέπτυξεν τὴν κοινὴν ἡμῶν πνευματικὴν τροφός, τὴν ιερὰ

τῆς Χάλκης θεολογική σχολή, ἡτις, ὑπερηφανευομένη ἐν Κυρίῳ, δικαίως ἥδη καυγᾶται ἐν τῷ ὄντα πεῖραν καὶ τὴν ποικίλην πολύτιμον ἔκεινην μακροχρόνιον πεῖραν καὶ τὴν ποικίλην ἀλλην διοικητικὴν ἵκανότητα, ἣν προσεκτήσω διδασκόμενος ὑπὸ γέροντα καὶ προγυμναστὴν καὶ ἀλείπτην ἄξιον, τὸν ἀείμνηστον ἔκεινον θεῖόν Σου πατριάρχην ἔχεις συμπράττουσαν ἐν παντὶ προσύμβωσι καὶ φιλαδέλφως τὴν περὶ Σὲ γεραράν καὶ δεδεξασμένην ἥδη ταύτην τῶν ἀγίων ἀρχιερέων καὶ τῶν ἔκλεκτῶν τοῦ ἔθνους χαρεῖσαν ἔχεις, τέλος πάντων, μετὰ Σοῦ τὸν σεβασμόν, τὴν εἰλικρινῆ ἀφοίωσιν καὶ τὴν ἀνυπόκριτον ἀγάπην καὶ κλήρου καὶ λαοῦ, πάγτων ἡμῶν, συνηνωμένων διὰ τοῦ συνδέσμου τῆς ἀγάπης ἐνώπιον Σοῦ· διότι Σύ, ὡς πνευματικὴ τις αὔρα καὶ γλυκύτατος ζέφυρος, διὰ μόνης τῆς ἐμφανίσεως Σου ἐκόπασας τὰς ἀντιξούς ἀνέμους τῶν φρονημάτων καὶ τῶν πεποιθήσεων, καταπραύνας ἀμέσως τὴν ἀπὸ πολλοῦ ἥδη κυμαινομένην τοῦ ὁρθοδόξου πληρώματος θάλατσαν, κατηύνασας αὐθιωρεὶ τὰ ἄγρια καὶ παφλαζοντα τῆς διαιρέσεως κύματα, ἀπεδίωξας ἀνεπιστρεπτεῖ τὴν κινδυνώδη καταιγίδα καὶ κατεστρέσας ἐντελῶς τὸ φοβερὸν κλυδώνιον καὶ τῶν καρδιῶν καὶ τῆς γλώσσης ἀπάντων, οἰκείων τε καὶ ἀλλοτρίων. Μαρτυρεῖ δὲ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων μου τρανότατα τὸ προχυθὲν μέγα τοῦτο, δσον λαμπρόν, τοσοῦτον καὶ εὐγενὲς πλῆθος πάσης ἄξιας καὶ ἥλικίας καὶ γένους, καὶ αἱ εἰς οὐρανὸν διέκνούμεναι χαριστήριοι αὗται πρὸς Θεὸν ὑμνῳδίαι καὶ ἡ ἀλλη τῆς παρούσης πανηγύρεως πολυτέλεια καὶ φαιδρότης, μεθ' ἣς ὑποδέχεται Σε, παναγιώτατε δέσποτα, τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ πόλις Σου, ἐρχόμενον ἐν θριάμβῳ καὶ τετιμημένον διὰ τῶν λαμπροτέρων τῆς αὐτοκρατορικῆς εύνοιας δειγμάτων.

Ἐν τούτοις λοιπὸν πεποιθώς, θεόλεκτε καὶ λαοπόθητε πατριάρχα, ἀνάλαβε μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ ἐλπίδος τὴν θεόσδοτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιμαντορίας ράβδον,

τὴν ράβδον ταύτην τῆς δυνάμεως, ἵνα ἔξαποστέλλει Σοι Κύριος ἐκ Σιών. "Εστω Σοι ἡ ράβδος αὕτη ράβδος ἴσχυος, ράβδος ἀληθείας, ράβδος εὐθύτητος, ράβδος παραμυθίας, ράβδος θυμοῦ καὶ δργῆς, ράβδος ἐλέους καὶ δικαιοσύνης, τὸ ἥσθενηχός ἐνισχύουσα, τὸ κακῶς ἔχον σωματοποιοῦσα, τὸ πλανώμενον ἀποστρέφουσα, τὸ ἀπολωλός ἀπελαύνουσα ἀπὸ παντὸς τόπου οὗ διεσπάρησαν ἐκεῖ ἐν ἡμέρᾳ νεφέλης καὶ γνόφου" (Ιεζ. 34, 12), καὶ διαχρίνουσα ἀναμέσον προβάτου ἴσχυροῦ καὶ ἀναμέσον προβάτου ἀσθενοῦς καὶ ἀναμέσον κριῶν καὶ τράγων, ἵνα μὴ χερατίζωνται. Ἐπὶ ταύτης δὲ τῆς ράβδου στηρίζομενος καὶ Σύ, θειότατε ποιμενάρχα, ἔστο, ὡς ἄλλος Δαΐδ, «ἐν λέουσι παιζῶν ὡς ἐν ἑρήφοις, καὶ ἐν ἄρκτοις ὡς ἐν ἄρνασι προβάτων» (Σειρ. 47, 3), ἵνα, «καθὼς ἐμεγαλύνθη ἡ ψυχή Σου σήμερον ἐν δρθαλμοῖς ἡμῶν, οὕτω μεγαλυνθείη καὶ ἡ ψυχή ἡμῶν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ σκεπάσται ἡμᾶς καὶ ἔξελεῖται ἡμᾶς ἐκ πάσης θλίψεως» (Βασιλ. Α', 26, 24). Ἄμην. Γένοιτο.

3

ΛΟΓΟΙ**ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΥ.****Α' ΛΟΓΟΣ****ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ****ΤΗΣ****ΣΟΦΙΑΣ ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ,****ΕΝ Τῷ ΕΝ ΝΕΟΧΩΡΙΩ ΙΕΡῷ ΝΑῷ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ,****κατά Ιούλεον τοῦ 1863.**

Πανιερώτατε δέσποτα !
 εύσεβέστατοι καὶ θεοτίμητοι μεγιστᾶνες καὶ ἄρχοντες !
 εὐλογημένοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες !

Τῆς μακαρίας καὶ ἀοιδίμου Σοφίας Ἀριστάρχου ἐπιτελοῦντες σήμερον τὸ μνημόσυνον, συγγενεῖς καὶ γνωστοί, φίλοι καὶ συμπολῖται, διπλαῦν ἐκπληροῦμεν καθῆκον, Ἱερὸν δόμοῦ καὶ κοινωνικόν.

'Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κυρίου συνεκκλησιασάμενοι πρὸς αἶνεσιν καὶ λατρείαν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, εὐχόμεθα ἴδιᾳ τε ἔκαστος καὶ κοινῇ σύμπασα τῶν συνελθόντων πιστῶν ἡ διμήγυρις διὰ τῶν Ἱερῶν αὐτῆς λειτουργῶν ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τῆς ἐν Χριστῷ προκεκοιμημένης ἀδελφῆς, τὴν αἰώνιον αὐτῆς σωτηρίαν ἀπεκδεχόμενοι : ἀπὸ τῆς ζωοποιοῦ καὶ φρεκτῆς θυσίας τοῦ θείου Ἄμυνοῦ, τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σφαγιασθέντος καὶ τῷ αἷματι αὐτοῦ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀποπλύναντος.

Ἡ σεβασμία καὶ κατανυκτικὴ αὕτη τοῦ μνημοσύνου τελετὴ δὲν εἶναι νεωτερικὴ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπινοίας γέννημα, ἀλλ' ἀποστολικὴ καὶ θεοπαράδοτος, ἀπὸ τῆς ἐν νόμῳ Ἐκκλησίας τῶν Ἰσραηλιτῶν τὴν ἀρχὴν λαβοῦσα, ὡς ἡ τῶν Μακκαθαίων ἴστορία διδάσκει· «εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων πολὺ ισχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη», λέγει δὲ δελφόθεος Ἰάχωβος. Οἱ δὲ συναπόστολοι Παῦλος καὶ Ἰωάννης ἐντέλλονται τὴν ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν ἐν παντὶ καιρῷ προσευχὴν καὶ δέησιν ἐν τῷ δνόματι τοῦ Κυρίου, τὸν δποτεῖον δὲ πικαλούμενος σώζεται, κατὰ τὸ «πᾶς, διὸ ἐπικαλέσηται τὸ δνομα τοῦ Κυρίου, σωθήσεται»· καὶ «ἔάν τι αἰτήσῃτε ἐν τῷ δνόματι μου, ἔγὼ ποιήσω ὑμῖν». Τῶν δὲ πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας δὲ πάντεμνος χορός, ἔξαιρέτως Διονύσιος δὲ Ἀρεοπαγίτης, δὲ μέγας Ἀθανάσιος, Εὐσέβιος δὲ Παμφίλου, Τερτυλλιανός, Κυπριανός, Γρηγόριος δὲ Νύσσης, Ἰωάννης δὲ Δαμασκηνός, οἱ τῆς Ζ' οἰκουμενικῆς συνόδου σεβάσμιοι πατέρες, καὶ πάντων μάλιστα οἱ τὰς ἱερὰς λειτουργίας συντάξαντες, Βασίλειος δὲ μέγας, Ἰωάννης δὲ Χρυσορρήμων καὶ Γρηγόριος δὲ Διάλογος μαρτυροῦσιν, δτὶ ἀπὸ τῶν ἀγίων καὶ θεοκηρύχων Ἀποστόλων παρελάθομεν εὐχὰς καὶ δέησεις ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἱερουργεῖν οὐχὶ μόνον ὑπὲρ τῶν ἐπὶ γῆς Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ μάλιστα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, οἵτινες, μὴ ὑπαρχούσης μετανοίας πέραν τοῦ τάφου, χρηζούσι πλέον ἡμῶν τῶν τῆς Ἐκκλησίας προσευχῶν καὶ τῶν τῆς συγγενείας καὶ φιλίας ἀγαθίσεργιῶν καὶ ἐλεημοσυνῶν, αἵτινες ρύονται ψυχὴν ἐκ θανάτου καὶ καλύπτουσι πλῆθος ἀμαρτιῶν.

Τὸ δεύτερον τῆς σημερινῆς ἡμῶν συνεκκλησιάσεως γρέος ἐστίν, εἴπα, κοινωνικόν, ἀλλὰ κοινωνίας εὐαγγελικῆς καὶ ἀγίας· τουτέστιν ἐπειγόμεθα δεῖξαι, δτὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους οὐχὶ μόνον ζῶντες τοὺς ζῶντας, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον. Κατὰ τὴν ἀψευδὴ μαρτυρίαν καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ

Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ σὲ τῷ σώματι ἀποθνήσκοντες δὲν ἔχωροῦ-
σιν εἰς τὸ μηδέν, εἰς ἐξόντωσιν, ἀλλὰ μεταβαίνουσιν ἐκ τοῦ
θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, «εἴν
τε ζῶμεν, εάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ Κυρίου ἐσμέν». Ἄλ-
λως εἰπεῖν, καθὼς ὑπάρχει Ἐκκλησία πιστῶν ἐπὶ τῆς γῆς,
οὕτως ὑπάρχει καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἡ μὲν Α' στρατεύεται
καὶ ἀθλεῖ· ἡ δὲ Β', νικηφόρος καὶ τροπαιοῦχος, ἀναπαύεται
ἡδη ἀσφαλῆς ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄψηται αὐτῆς βά-
σανος· περιμένει δὲ ἡμᾶς, ἵνα μεθ' ἡμῶν ἀπολάβῃ τὸ τέ-
λειον τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, διὰ τρόπου καὶ οἱ ἐργά-
ται λαμβάνουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν, διανομέαται δὲ τὸν ἡμέρα κλεισθῆ-
κλείει δὲ τοῦ βίου τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου ἡ παρουσία. Οἱ
ἐν τῇ οὐρανῷ Ἐκκλησίᾳ συναυλιζόμενοι, γινώσκοντες μὲν
τὰ ἔκει, πετραν δὲ ἔχοντες τῶν ἐπὶ γῆς μυρίων ἡμῶν ἀναγ-
κῶν καὶ θλίψεων, καὶ τὴν πρὸς τὸ δύσφυλον χριστιανικὴν
ἀγάπην καὶ φιλαδελφίαν ἀκμαίαν πάντοτε διασώζοντες,
πρεσβεύουσιν ἀδιαλείπτως καὶ εὔχονται ὑπὸ φελτρου, ἵνα
καὶ ἡμεῖς κληρονόμοι γενώμεθα τῆς ἐπουρανίου βασιλείας,
θεαρέστως, ὡς ἔκεινοι, πολιτευόμενοι. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς τιμᾷ
καὶ μιμεῖται ἀνθρώπον, τὸν διότον ἀγνοεῖ, διὰ τοῦτο ἡ ἐπί-
γεις Ἐκκλησία, τάς τε μνήμας τῶν ἱερῶν μαρτύρων καὶ
τῶν λοιπῶν ἀγίων τελοῦσα, καὶ μνημόσυνα ποιουμέ-
νη πάστης ψυχῆς χριστιανῶν ἀπελθούσης, διηγεῖται τοὺς
βίους αὐτῶν ἐν τοῖς μαρτυρολογίοις καὶ ταῖς ἐπιταφίοις δρι-
λίαις, ἵνα ἡμεῖς, οἱ ἐν πελάγει ἔτι κλυδωνιζόμενοι, γνόντες
τὰ κατ' αὐτούς, ἀγαπήσωμεν καὶ μιμηθῶμεν αὐτούς, καὶ
οὕτως ἐνωθῇ γῆ καὶ οὐρανὸς ἐν μιᾷ κοινωνίᾳ καὶ ἀδελφό-
τητι. Τοιούτος, ἀδελφού, διπλοῦς τῶν ἱερῶν μνημοσύνων
σκοπός.

Καὶ αἱ μὲν ὑπὲρ ἀλλήλων εὐχαὶ καὶ εὐποίεις καὶ ἀνα-
μνήσεις ἐτελέσθησαν καὶ τελοῦνται, ὡς βλέπετε καὶ ἀκού-
ετε. Λυποῦμαι δέ, φτι δὲν δύναμαι νὰ προσθέσω καὶ τὸ ἔτε-
ρον μέρος τοῦ ἱεροῦ μνημοσύνου πλήρες, νὰ ιστορήσω δηλο-

νέτι τὸν βίον καὶ τὰς σπανίας ἀρετὰς τῆς μακαρίας καὶ θεοφύλοις γυναικός, ἡτις ἐν γενεῷ αὐτῇς ἐδοξάσθη, καὶ τῆς ὁποίας ἐπιτελοῦμεν τὴν φιλάδελφον μνήμην σήμερον. Ἐνθεν μὲν τὸ ἔργον ἐστὶ μακρὸν καὶ δυσχερές, ἀπαιτοῦν μελέτην καὶ προετοιμασίαν· ἐπέρωθεν δὲ οἱ πλειότεροι τῶν εὐσεβῶν ἐκροατῶν γινώσκουσι πλείστα καὶ ἀκριβέστερα περὶ τῆς ἀειμνήστου καὶ μεγακλεοῦς Σοφίας. Ὅθεν παραπούμενος λόγου ἀκριβοῦς καὶ συστηματικοῦ ἐν τῇ αὐτοσχεδίῳ ταύτῃ καὶ αὐθορμήτῳ προσλαλιᾷ, ἡτις εἰναι λιτὸν ἀπήχημα (ἃς τὸ εἶπω) ἰδιαιτέρου πρὸς τὴν ἀοιδίμον σεβασμοῦ, θέλω περιορισθῆ εἰς δλίγας λέξεις, συγκεφαλαιούστας τὰς ὁποίας ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἔθαύμασσα ἐπὶ ἔξαετίαν σχεδὸν δλην τρεῖς κεφαλαιώδεις ἀρετὰς αὐτῆς, τὴν σύνεσιν, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πρακτικὴν τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἐφαρμογὴν, τὴν χριστομίμητον καὶ μεγαλουργὸν φιλανθρωπίαν.

Πᾶς χριστιανὸς γινώσκει, δις χωρὶς μὲν εὐσεβίας καὶ πίστεως οὐδεμίᾳ πνευματικὴ ζωὴ δύναται νὰ ὑπάρξῃ, οὐδεμίᾳ ἀρετὴ τελεία καὶ κατὰ Χριστὸν νὰ κατορθωθῇ καὶ τελεσφορήτῃ· καθ δυον μόνος δ Θεός δωρεῖται εἰς τὸν πιστεύοντα πᾶν δώρημα τέλειον. Δίχα δὲ συνέσεως, ἡτις ἐστὶ τῆς ψυχῆς δ λύχνος, οὗτε ἀρετὴ οὗτε πίστις ὑπάρχει· διότι εἰς ἀσύνετον καρδίαν Θεὸς δὲν εἰσγωρεῖ· ἐὰν δὲ καὶ εἰσέλθῃ, ταχέως ἔξελεύσεται. Ἄνευ δὲ τῆς ἀγάπης, τῆς ἐν ἐργῷ καὶ ἀληθείᾳ, περὶ ἣς δ ἐπιστήθιος λαλεῖ μαθητής, τί ὀφελεῖ ἡ πίστις καὶ σύνεσις; ἡ ἀγάπη ἐστὶν δ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θεῖος χαρακτῆρ, δ διαχρίνων αὐτὸν ἀπὸ τῶν δαιμονίων ἄμα καὶ τῶν ἀλόγων ζώων· ἐστὶ τῶν ἀρετῶν τὸ κεφάλαιον· διότι, μία οὖσα, γίνεται τοῦ νόμου ὅλου τὸ πλήρωμα, κατὰ τὸ Γραφικὸν «πλήρωμα νόμου ἡ ἀγάπη». Ή μὲν εὐσέβεια, περικλείουσα τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα, ἐστὶν δ θεμέλιος καὶ ἡ στέγη τοῦ χριστιανικοῦ οἰκοδομήματος· ἡ δὲ ἀγάπη ἀπαρτίζει δλον τὸ οἰκοδόμημα· καὶ ἡ σύνεσις, ὡς νοῦς ἀργοτεχτονικός, ἀμφότερα συναρμολογοῦσα,

δίδωσι τὸ σχέδιον, τὸ κάλλος, τὴν εὐρυθμίαν, τὸ ἐδραῖον· καὶ εὐπαγὲς εἰς ἄπασαν τὴν κατὰ Χριστὸν οὐρανοπαγῆ καὶ οὐρανοδρόμον σίκεδομήν.

Τίς δὲ τῶν ὑπὲρ τριάκοντα ἐτη γεγονότων Βυζαντίων ἀγνοεῖ τὸν τριαδικὸν τοῦτον ἀρβίλον στέφανον, δι' οὗ τὴ τελεσιουργὸς τοῦ Θεοῦ σοφία, ἡ καλούσα τὸ μῆδν εἰς τὸ εἶναι, ἵνα τὰ δυτα καταργήσῃ, ἐν ταῖς ἀνεξιχνιάστοις αὐτῆς βουλαῖς, τὴν δμώνυμον καὶ σεμνὴν καὶ καλλιγένεθλον τῆς δρθιδόξου Ἀνατολῆς θυγατέρα ἐστέφάνωσεν;

"Εσχε καὶ τὸ ἡμέτερον (ὅσον ἔνδοξον, τοσοῦτον καὶ δύσμορον) γένος, καθὼς πάλαι τὸ Ἰουδαικόν, ἔσχεν ἡμέρας δδύνης καὶ φυλλοβολίας καὶ πτώσεως· ἔσχε τοὺς Ἀρταξέρξας καὶ τοὺς Ἀμάν, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς Μαρδοχαίους καὶ τὰς Ἑσθήρ αὐτούς. Ἐὰν δὲ ἐν τοῖς ὅδαις παντοδαπῶν πειρατηρίων στομωθεῖσα ἄτρομος σύνεσις τῆς θεοδοξίας τοῦ καὶ ἀρρενωποῦ Σοφίας, διὰ καιροῦ πονηρίαν καὶ χαλεπότητα, δὲν εἶχε τὴν δύναμιν τῇ φύσει καὶ προαιρέσει ἀνάλογον, ὥστε νὰ σώσῃ, τὸ ἐπ' αὐτήν, ἀπαν τὸ έθνος, δπως δὲ Ἑσθήρ τὸ τῶν Ἰουδαίων, ὑπῆρξεν δμως Ἑσθήρ εἰς πολλούς τινας καὶ σωστικὴ κιβωτὸς τοῦ Ἀρισταρχέου οίκου, τὰ πάντα γενομένη τοῖς πᾶσι πλὴν τοῦ ἀποβαλεῖν γυναικὸς ἀρετὴν καὶ φύσιν· γενομένη οἴλα τις δρνις προμηθής καὶ φιλόστοργος, ἡ καλύπτουσα τὰ ἔαυτῆς νεόττια ὑπὸ τὰς πτέρυγας· γενομένη οἴλα τις μεγαλοφυής καὶ ὑψηλὴ καὶ πλατεῖα δρῦς δὲ πλάτανος, ἐπὶ τῆς ἐποίας ἐπανεπαύσαντο καὶ ἐχραταιώθησαν τῇ θείᾳ δυνάμει οἱ τέως ἄνδροι καὶ ἀπαλοὶ βλαστοὶ τῆς ἀγλαοκάρπου τῶν Ἀρισταρχῶν φυτείας, ὡς καλλιστάφυλος ἀμπελος· γενομένη ἐπὶ μαχρὸν καὶ πολύδαχρυν ἀώρου χηρείας καὶ δρφανεύσεως χρόνον ἀντὶ μητρὸς ἀμα καὶ πατρὸς ἡ αὐτή, ἀντὶ προστάτου καὶ κηδεμόνος καὶ φίλου, ἀντὶ ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ γλώσσης καὶ διανείας. Περὶ αὐτῆς δητως φαίνετ' ἐπαληθεύσαν ἐκεῖνο τοῦ σοφοῦ «σοφαὶ γυναικες φύκοδόμησαν οίκους». Σοφὴν δὲ λέγων τὴν ἐμβριθῆ καὶ ἔχ-

φρονα Σορίαν, δὲν ἐννοῶ τὴν ἐπίκτητον καὶ κενὴν πολλάκις νοῦ φυσικοῦ παιδείαν· ταύτης στερηθεῖσα διὰ τὴν τῶν ἡμερῶν πονηρίαν, ἀπέδειξεν ἐναργῶς ἡ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐπώνυμος, διτι, διο ποτεισμός, ἔκει φύσις καὶ πρᾶξις νικᾷ γυμνὴν καὶ ψιλὴν τὴν μάθησιν.

Τὰς δὲ ἄλλας αὐτῆς ἀγαθοεργίας, τὰς ἐκ πλουσιοδώρου καὶ θεοδωρήτου πλούτισμοῦ καὶ μεγχλύνσεως δαψιλῶς προχεομένας καὶ τὰ καθημερινὰ τῆς μακαρίτιδος ἐλέη, κρυπτὰ καὶ φυνερά, τίς διηγήσεται; μᾶλλον δὲ τίς τῶν εὔσεβῶν ἀκροστῶν δὲν γινώσκει πρότερον καὶ κάλλιον ἔμου; Εὐπρόσιτος καὶ προστηνῆς καὶ γλυκεῖς πρὸς πάντας, ταπεινὴ μετ' ἀξιοπρεπείας καὶ χάριτος, ἀπερίττως δὲ καὶ ἀνεπιτηδεύτως εὐγενῆς καὶ φύσει ἀγαθὴ καὶ φιλάνθρωπος, οὐδένα οὐδέποτ' ἀπέπεμψεν, δισον ἐγὼ γινώσκω, πρὸς ἣ ἑκάστῳ τῶν δεομένων ἐπιμετρήσῃ τὸ σιτομέτριον, ἄλλοτε ἄλλο κατὰ τὴν ἑκάστου χρείαν, ἐνδύματα ἢ τροφάς, ἀργύριον ἢ λόγον παρήγορον, σύστασιν τελεσφόρον καὶ πᾶσαν δυνατὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν. 'Ο γνωρίζων αὐτὴν ἐκ τοῦ ἐγγυτέρω ἦθελεν εἰπεῖν, διτι ἐγεννήθη, ἵνα καθ' ἡμέραν εὐεργετῇ, ὡς δ ἀυτοκράτωρ Τίτος. Τοιοῦτον ἀληθῆς ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη!

Τελευταῖον, τί εἴπω περὶ τῆς θεοεσεβείας τῆς μακαρίτιδος; Καὶ πρεσβύτις καὶ πλήρης ἡμερῶν οὖσα καὶ ἔξησθενηχὸς φοροῦσα σαρκίον, πρώτη παρεῖχε τὸ παράδειγμα τῶν κατ' οἶκον κοινῶν πρωτευχῶν, τῶν ἑσπερινῶν καὶ τῶν ἐωθινῶν, τῶν συνήθων καὶ τῶν ἑκτάκτων, ἐπιμελῶς συνάγουσα εἰς τὸν εὐχτήριον οἰκίσκον υἱόθε καὶ θυγατέρας, νύμφας καὶ ἐγγόνους, θεράποντας καὶ θεραπαινίδας. Ἀπεδείκνυτο ἡ μακαρία ὡς περ τῆς οἰκίας ναύκληρος ἢ κυβερνήτης, προσκαλῶν καὶ ἔξωτρύνων τὸ πλήρωμα ἐπὶ τὰ ἥβικά καὶ τὰ χριστιανικὰ καθήκοντα, τὰ διποτα ἑκτελῶν ἡ χριστιανὸς διαπλέει τοῦ βίου τὴν σκοπελώδη καὶ ἀγρίαν θάλασσαν ἀκινδύνως καὶ σωτηριωδῶς.

'Εντεῦθεν πᾶς τις συμπεραίνει, διτι διὰ τοιούτων τρόπων

καὶ πράξεων καθίστατο εἰς τε τοὺς ἐντὸς καὶ εἰς τὰς ἔκτὸς τῆς δμονοίας τὸ κέντρον, τῆς ἀγάπης ὁ σύνδεσμος, τῆς σεμνότητος ὁ ὑπογραμμός, τῶν προγονικῶν ἀναμνήσεων καὶ παραδόσεων ἡ ζῶσα ἡχὴ καὶ εἰκὼν, καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ διδασκαλεῖον, διδάσκουσα πολὺ εὐγλωττότερον καὶ πειστικώτερον αὐτὴν τὴν νεότητα διὰ τοῦ ἴδιου παραδείγματος, ἡ οἱ τοσοῦτοι τῆς εὑμούσου τε καὶ φιλομούσου οἰκίας διδασκαλοὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν μαθημάτων.

Τοιαύτην οὖσαν τὴν ἀοιδίμον καὶ μακαρίαν Σοφίαν τὴν Ἀριστάρχου, δτε πρὸ ἔξαμήνου δ οὐράνιος ἀγωνοθέτης καὶ βραβεὺς ἐκάλεσεν αὐτήν, ἵνα ἀναπαύσῃ ἀπὸ τοῦ καύσωνος καὶ τῆς ἔργασίας τῆς νυκτόβιου καὶ ἀκανθώδους ταύτης κοιλάδος εἰς τὰ μακάρια καὶ δεδοξασμένα τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων πρωτοτόκων σκηνώματα, ἔκλαυσαν αὐτὴν καὶ εἰσέτι κλαίουσι καὶ ποθεῦσι συγγενεῖς καὶ φίλοι, εὐεργετηθέντες καὶ γνώριμοι, μᾶλλον δὲ θαυμασταί· διότι πάντες δι γνωρίσαντες αὐτὴν καὶ ἐθαύμασαν καὶ ἐπίμησαν καὶ ἡγαπηταί ταν καὶ πρὸς Κύριον ἐκδημήσασαν ποθεῦσιν αὐτὴν· «Ἀποθανὼν δίκαιος ἔλιπε μετάμελον». Πλὴν ἀλλ' ὁ μέγας τοῦ παντὸς κυβερνήτης, ὁ ἀσφαλίζων τὰς ρίζας τῶν δικαίων ἐν δι υρώμασι, κατὰ τὸν σοφόν, καὶ οὐδέποτε σοεννύων τὴν ἔλπιδα τελευτήσαντος δίκαιου, ἀλλ' ἀνιστῶν διάδοχον ἔτερον, νέον δίκαιον, τότε ἔλύπησεν οὐς ἀγαπᾷ, δτε δ τῆς ἐν Κυρίῳ τεθνηκύιας θάνατος ἀπεδείχθη αὐτὸς δ τοῦ δίκαιου ὑπνος, μὴ βλάπτων τοὺς τὸν Θεὸν φοβουμένους συγγενεῖς εἰς τὰ καρία. Ἀπέσθη, θεοτίμητοι ἀρχοντες, ἀπέσθη δ τῆς ὑμετέρας θεοσώστου οἰκίας πολυτιμότερος ἐπὶ γῆς καὶ πολύφωτος λύγονος· τότε δμως, δπότε πλήρης ἡμερῶν δικείων καὶ εἰρηνικῶν ἡ πρὸς Θεὸν μεταστᾶσα μήτηρ εἶδε παιδας παιδῶν καὶ τούτων παιδας, ἀγλαῶν ἀγλαοὺς καὶ εὐέλπιδας, καὶ σύμπαντα τοῦ οἴκου τὰ μέλη ἀρίηλα καὶ ἀνευφημούμενα· δπότε οἱ ἔλευθερίως παιδευθέντες καὶ παιδεύσμενοι ἔγγονοι ἀμφοτέρων τῶν γενῶν,

πολλάς ήδη ἐκέχτηντο τὰς ύψικόμους καὶ ἀμφιλαρεῖς πλα-
τάνους, κομώσας ἵσχύν καὶ δόξην καὶ παραδείγμασι συνέσεως
καὶ φιλογενείας καὶ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν ἀρετῶν, αἰ-
τινες ἔδοξασαν καὶ δοξάσουσιν, ἀν Θεὸς ἐθέλη, τῶν Ἀρι-
σταρχῶν τὸ εὐλογημένον καὶ δημοφιλῆτον γένος καὶ δνομα.
Τίς τῶν χριστιανῶν, οὕτω βλέπων τὸν θάνατον προσερχόμε-
νον, δὲν ἥθελεν ἐκφωνήσει πρὸς τὸν Κύριον ζωῆς καὶ θανά-
του θαρραλέως τὸ «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,
ἐν εἰρήνῃ»;

Ἄλλὰ τοσαῦτα μὲν ἵκανὰ ἐκ πολλῶν καὶ λαμπρῶν ἐγ-
κωμίων τῆς μακαρίτιδος δλίγα καὶ τὰ κοινότερα. Ἡμεῖς δ',
ὦ εὐσεβεῖς χριστιανοί, μὴ λησμονῶμεν τὸν κοινωνικὸν καὶ
χριστιανικὸν τῶν Ἱερῶν μνημοσύνων σκοπόν, τὴν ἀμο-
βαίναν δηλονότι ἀγάπην καὶ εὐχὴν καὶ μίμησιν τῶν ἐξ
ἡμῶν προμεταπτάντων ἐναρέτων ἀδελφῶν καὶ πατέρων
καὶ μητέρων. Πατέρες καὶ μητέρες, διδάχθητε ἀπὸ τῆς ἀει-
μνήστου καὶ ἐναρέτου Σοφίας, πῶς αἱ συνεταὶ καὶ κατὰ
Θεὸν σοφαὶ γυναικεῖς οἰκοδομοῦσι φυσικῶς καὶ ἡθικῶς τὸν
ἴδιον οἶκον· πῶς ἀνατρέφουσι καὶ μεγαλύνουσι τὰ οἰκεῖα τέ-
κνα ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, ὥστε νὰ γίνωνται δα-
κτυλόδεικτα καὶ ἀνευρημούμενα ἐν γενεαῖς γενεῶν· «ὅτι
ἐν γενεᾷ αὐτῆς ἔδοξασθη, καὶ ἡ δόξα αὐτῆς οὐκ ἔξαλει-
φθήσεται».

Ο Θεὸς τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκτιρμῶν, ταῖς εὐχαῖς καὶ
δεήσεσι τοῦ σεπτοῦ ἡμῶν Ἱεράρχου καὶ παντὸς τοῦ Ἱεροῦ
πρεσβυτερίου καὶ συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας, τὰς μὲν ψυ-
χὰς τῶν ἐξ ἡμῶν μνημονευθέντων ἀναπαύσαι ἐν σκηναῖς
δικαίων, ἐν κόλποις Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὃν τὰ
Ἐργα ἔζηλωσαν, ἡμᾶς δὲ τοὺς ἐπιζῶντας ἐλεήσαι καὶ σώ-
σαι ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, ἀνάγων ἐκ δυνάμεως εἰς
δύναμιν καὶ ἐξ ἀρετῆς εἰς ἀρετήν, ἔως ἃν πάντες καταντή-
σωμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀγίων. Ἀμήν.

Β' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ:,

ΤΗ Θ' ΚΥΡΙΑΚΗ ΛΟΥΓΚΑ, 1863,

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΠΟΘΕΝ Η ΕΝ ΗΜΙΝ ΑΚΑΡΠΙΑ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΛΟΓΟΥ.

Καὶ ταῦτα λέγων ἐφώνει· «οὐ ἔχων ὡτα
ἀκούειν ἀκουέτω» (Λουκ. ιδ', 35).

Διὰ δύο σαφεστάτων καὶ θεοτόκων παραβολῶν, παναγίωτατε δέσποτα, ἱεράρχαι σεβασμιώτατοι καὶ λοιποὶ φιλόχριστοι ἀκροαταῖ, διὰ δύο παραβολῶν παρέστησεν εἰς ἡμᾶς ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς τοὺς ἀποτροπάicos χαρακτῆρας δύο μισθέων ἄμα καὶ μιτανθρώπων πλουσίων, τοῦ τε ἀσπλάγχνου καὶ φιληδόνου, διτις «ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύστον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς». καὶ τοῦ πλευνεκτικοῦ καὶ τρυφηλοῦ, διτις καθὰ σήμερον ἡκούσαμεν, περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐμερίμνα, ἢ πῶς, καθελών αὐτοῦ τὰς ἀποθήκας, μείζονας οίκοδομήσῃ, καὶ συνάξας ἐν αὐταῖς πάντας τοῦ μεγαλοδώρου Θεοῦ τὰ δῶρα, ὡς ἔδια, εἶπη τῇ ψυχῇ αὐτοῦ «ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθά, κείμενα εἰς ἐτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε καὶ εὐφραίνου»(α). Καὶ τῶν δύο τὸ τέλος θλιβερὸν καὶ σγέτλιον. Ὁ μὲν εἰς ἀφηρπάγη, ἐνῷ ἔκτιζε τοὺς πύργους τῆς πλεοχεξίας αὐτοῦ δι' ἄλλους· «Ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαίτεοιν ἀπὸ σοῦ». ὁ δὲ ἄλλος κατέπεσεν, ὡς δαυλὸς καιώμενος, εἰς τοῦ ἄδου τὴν ἀσθεστὸν κάμινον. «Ἄς τρέμωσιν οἱ πλούσιοι, οἱ θησαυρίζοντες ἔαυτοῖς, καὶ μὴ εἰς Θεόν, μὴ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας πλουσιοῦντες!

Αἱ δύο αὗται ζωηραὶ παραβολαῖ, αἱ καθ' ἡμέραν ἐν τοῖς

(α) Λουκ. ιε. 19 - 31. ιδ'. 16 - 21.

δρθαλμοῖς ἡμῶν τόσον ἐναργέστερον σκηνογραφούμεναι, δισον ὑψηλοτέρα ἡ κοινωνία, πόσας πόσων λόγων ψυχοσωτηρίους ὑποθέσεις δέν προσφέρουσιν εἰς τοῦ Κυρίου τοὺς ἀμβωνας. Ἀλλὰ τί τὸ διφέλος τοῦ λαλεῖν περὶ πάσης ἀρετῆς καὶ κακίας εἰς ὡτα μὴ ἀκουόντων ἦ, μὴ συνιέντων; Ἀπὸ κόσμου καταβολῆς καὶ ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἔως ἡμῶν δὲν διέλειπεν ὁ θεῖος λόγος ἀναγινωσκόμενος ἢ κηρυττόμενος· καὶ ὅμως, μετὰ τόσας διδαχὰς πλήρεις Πνεύματος καὶ ἀληθείας, πόσους ἀνθρώπους τῆς χριστεπωνύμου κοινωνίας εἶδεν ὁ κόσμος ἀπηλλαγμένους τῶν ψυχοθλαβῶν ἐλαττωμάτων, δσα καταχρίνει τὸ Εὐαγγέλιον; Ποιὸν ἀρά γε τῆς πνευματικῆς τοῦ θείου λόγου ἀκαρπίας τὸ αἴτιον; Ὅπερειξεν αὐτὸν αὐτὸς ὁ τὸν σπέρων σπείρας τῆς ζωῆς οὐράνιος γεωργός, πολλάκις προστιθεὶς μετὰ τὰς διδαχὰς αὐτοῦ τὸ: «ὁ ἔχων ὡτα ἀκούειν ἀκουέτω». Οἱ πάντες ἔχοντες ὡτα φυσικά, μεστὰ πολλῆς καὶ παχυλῆς ματαιότητος, δὲν ἔχομεν καὶ ὡτα εἰς ἀκοήν πίστεως· δὲν ἔχομεν τὴν τῆς ψυχῆς ἀγαθὴν διάθεσιν, δι' ἣς ἡ ἀκοή καρποδοτεῖ τὴν πέστιν καὶ τὰ ἔργα τῆς πίστεως.

Δεῦτε λοιπόν, ἀδελφοί μου, σήμερον, δπότε δ δεσπότης ἀπάντων τρίτην ταύτην ἡμέραν εἰσήγαγεν ἡμᾶς εἰς τὸ σεπτὸν στάδιον τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς ἀληθῆς ἀρετῆς, δεῦτε καὶ καταβαλώμεθα θεμέλιον καλόν, τὸν περὶ τοῦ θείου λόγου λόγον, τὴν καρπορόρον αὐτοῦ ζητοῦντες ἀκρόστιν· καθ' δσον ἐκ τοῦ θείου λόγου κρέμαται τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, ἡ πίστις καὶ ἡ σωτηρία ἡμῶν. Ἡμῖν δέδοται, ἡμῖν τοῖς εὐσεβέσι, τὸ γνῶιαι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς· μετὰ φόδου λοιπὸν πρόσχωμεν, μήπως ἐν ἀγνοίᾳ ἐζηλώσαμεν ἔκεινους τοὺς ἀνθρώπους, περὶ ὃν εἶπεν ὁ προφήτης Ἡσαΐας, δτι «βλέποντες οὐ βλέπουσι καὶ ἀκούοντες οὐ συνιοῦσιν» (β).

‘Ο δὲ προάναρχος καὶ συναίδιος λόγος τοῦ Πατρός, δ καὶ

(β) Ἡσ. 5. 9—10. Μαθ. 14. 11—15.

θιά τῶν ἐμῶν καταξιῶν διελθεῖν ἀναξίων χειλέων τὸν εὑ-
αγγελικὸν αὐτοῦ λόγον, αὐτὸς δικαιώσαι αὐτὸν καὶ ἐν τῷ
στόματί μου, ἐμοὶ μὲν δύναμιν καὶ ἀλήθειαν λόγου διδούς,
τῷ δὲ εὔσεβει λαῷ, εἰς δὲ ἀποστέλλει με, ὡτα ἀκοῆς καὶ
καρδίαν συνέσεως.

A'

«Ο ἔγων ὡτα ἀκούειν ἀκούετω».

A'. 'Αδύνατον νὰ γνωρίσῃ ὁ ἀνθρώπος τὸν Θεόν, καὶ
γνωρίσας νὰ πιστεύσῃ, καὶ πιστεύσας νὰ σωθῇ, ἐὰν δὲν
ἀκούσῃ τοῦ Θεοῦ τὸν λόγον. Διὸ καὶ θεμέλιον τῆς τε πί-
στεως καὶ τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας ἐστὶν ἡ ἀκοή. «Ἡ
πίστις ἔξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ρήματος Θεοῦ» (γ). 'Ἐπειδὴ
δὲ καὶ πᾶς ἀνθρώπινος λόγος εἶναι τῆς ψυχῆς τὸ ἀπήχημα
καὶ τῆς ἀπαυγαζούσης αὐτὸν διανοίας τὸ φῶς, διὰ τοῦτο
καὶ πᾶσα ἐπιστήμη καὶ μάθησις καὶ πάμπολαι ἥθικαι πα-
θήσεις εἰσὶ προέτον τῆς ἀκροάσεως. "Ιδετε τὸν ἐπιστημονικὸν
διδάσκαλον ἐπὶ τῆς ἔδρας αὐτοῦ· τὸν πολιτικὸν ρήτορα ἐπὶ
τοῦ βήματος· τὸν δημηγοροῦντα στρατηγὸν ἐν τῷ πεδίῳ
τῆς μάχης· τὸν θεατρικὸν ὑποχριτὴν ἐπὶ τῆς σκηνῆς· οἱ
πάντες μεταλαμπαδεύουσιν ἀστραπηδὸν διὰ τοῦ λόγου, ὡς
δι᾽ διχετοῦ ἥλεκτρικοῦ, τὸ διανόημα καὶ τὸ πάθος τῆς ψυ-
χῆς αὐτῶν. Πλὴν ἀλλ' ὁ μὲν ἀνθρώπινος λόγος, καθὸ ἀμυ-
δρά τις ἀκτὶς τοῦ ἀπεράντου ὠκεανοῦ τοῦ φωτὸς τῆς τρισ-
σκλαμποῦς θεότητος, τόσην μόνην ἔχει τὴν δύναμιν, διηγη-
καὶ τὸ πενιχρὸν καὶ διψαλέον τοῦ πτωχοῦ λυχνάριον· διπερ
μόλις διαφέγγον τὰ περὶ αὐτό, κύτε νέγν τι δημιουργεῖ, οὐ-
τε τὸ φύσει σκιερὸν εἰς φύσει φωτεινὸν μεταβάλλει. 'Ο δὲ
θεῖος λόγος, καθὸ φῶς φωτίζον ἄμα καὶ δημιουργοῦν, ἐνερ-
γεῖ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα, δια καὶ ὁ παντοκράτωρ Λόγος,
τοῦ Πατρός, ὡς θεῖα ὑπόστασις. 'Ο λόγος τοῦ ἀνθρώπου
ἐστὶν δὲ ἀνθρωπός δὲ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν δὲ Θεός.

(γ) Ρωμ. 1. 17. Προθλ. Ιω. 5. 45. Ησ. νδ'. 13.

Αμφιβάλλετε περὶ τούτου; τί ἔξήγαγε τὰ σύμπαντα ἐκ τοῦ μηδενός, τὰ δρατὰ καὶ τὰ ἀδρατα; Τί διεκόσμησε τὸ τέως ἄμυρφον καὶ ἀκατάσκευον χάος, ἔξανατεῖλαν οὐρανοὺς καὶ σφαῖρας παρμεγέθεις, τὰς χέρσους, τοὺς ὡκεανούς, τὸ φῶς καὶ τοὺς ἀέρας, τοὺς χρόνους καὶ τὰς ὥρας, τὸ θάλπος καὶ τὴν ἔλξιν, τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωήν, τὴν ὑλὴν καὶ τὸ πνεῦμα; Οὐχὶ ἐν μόνον ρῆμα τοῖς δημιουργοῦ; «Εἶπε καὶ ἐγένετο» (δ). Τί τὸ αἰχμαλωτίζον ἀλαζόνα νοῦν, τὸ κρημνίζον φιλοσοφικὰ συστήματα ὡς ἀθυρμάτια παιδίων, τὸ κάμπτον καὶ συντρίβον κέδρους ὑψηλένων βασιλέων καὶ καισάρων, τὴν σάρκα καὶ τὸ αἷμα καὶ τοὺς κοσμοχράτορας; Τί τὸ μαλάσσον τὰς καρδίας, ὡς τὴν τίτανον τὸ ὕδωρ, τὸ δὲ σίδηρον τὸ πῦρ, καὶ ἐξ ἀναξίου ποιοῦν ἄξιον, καὶ τὴν φύσιν μεταβάλλον, καὶ θεοποιοῦν τὸν ἄνθρωπον; Οὐχὶ ὁ πανθενής καὶ πάγκαρπος καὶ τελεσφόρος καὶ εὐλογημένος λόγος τοῦ Σωτῆρος; Τοῦτο μαρτυροῦσιν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Πρεφήται (ε). τοῦτο στεντορίᾳ τῇ φωνῇ βοᾷ ὁ χριστιανισμός, τὸ ἀγλαοφενὲς καὶ οὐρανόμηκες τοῦ θείου λόγου τούτῳ ἀνάκτορον.

Β'. Καὶ καθ' δον μὲν ἀνάγεται εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ παντός, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνεργεῖ ἀδιαλείπτως προάγων καὶ συντηρῶν, προνοῶν καὶ διευθετῶν καὶ ἔκαστον τῶν διητῶν εἰς τὸ οἰκεῖον διεξάγων τέλος· «ὁ Πατήρ μου ἔως ἀρτι ἐργάζεται, κάγὼ ἐργάζομαι» (ζ). Ἄλλ' ἀρά γε καρποφορεῖ καὶ ἐν ἡμῖν πλούσιώς τὴν πνευματικὴν καρποφορίαν, καὶ θερίζουσι σήμερον δοσοὶ χριστοκύρυκες θερισταί, καθὼς ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων, πολὺν τὸν θερισμὸν ἐκ τοῦ ἀγροῦ τοῦ Κυρίου; Ἀρά γε μετὰ πᾶσαν διδαχὴν λωφῷ ἡ ἀδικία, ἐκλείπει ἡ διαφθορά, καὶ κλείονται αἱ φυλακαὶ καὶ τὰ δικαστήρια; Οἴμοι εἰς πόσους τῶν τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων

(σ) Γενέσ. α'. 3 κλπ.

(ε) Ψαλμ. κη'. 2—8. Ἡσ. νε'. 10—11. Ἔθρ. δ'. 12 κλπ.

(ζ) Ἰω. ε', 17.

δὲν ἐφαρμόζεται καὶ νῦν ὁ λόγος τοῦ προφήτου! «Κύριε, τίς
ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;» (η)

Μήπως ἡ σθένησε τοῦ θείου λόγου ἡ δύναμις, ὃν τρέπον
ἀσθενεῖ καὶ σπόρος φυσικός; Ἀλλοίωσιν καὶ φθοράν, ἀδελφοὶ
χριστιανοί, πάσχουσι μόνα τὰ γῆγένα καὶ φθαρτά, οὐχὶ τὰ
θεῖα καὶ ὁ Θεός; «Τὸ ρῆμα Κυρίου, λέγει ὁ θεῖος Πέτρος,
μένει εἰς τὸν αἰώνα· τοῦτο δέ ἐστι τὸ ρῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν
εἰς ὑμᾶς» (θ).

‘Αλλ’ οἱ τῆς εὐσεβείας κήρυκες τὶ ἀλλο πάντοτ’ εὐαγ-
γελίζονται ἡ αὐτὸν αὐτότατον ἔκεινον τὸν λόγον, διτις διὰ
στόματος τῶν Ἀποστόλων κηρυττόμενος κατεβίβαζε τὸ
Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς ἀκούοντας; δι πλάσας καὶ μετα-
πλάσας τὴν ιθικῶς τὸ σύμπαν θεῖος λόγος ἥθελεν ἀδυνατεῖ νὰ
μεταβάλῃ τὰς καρδίας ἡμῶν; Καὶ ἦταν ἡ ἐλληνικὴ σοφία
τε καὶ μεγαλοφυΐα, ὅταν τῆς κοιμοκράτορος ἀρχαίας Ρώ-
μης τὸ ὑψηλόσφρον, καὶ ἡ Περσικὴ τρυφή, καὶ ἡ Σκυθικὴ
ἀπανθρωπία, καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἡ ἀγριοτης, ὅταν πᾶν πάθος
καὶ συμφέρον ἀνεπιστρεπτεὶ κατετροπώθησαν ὑπὸ τῶν λόγων
τοῦ Ἐσταυρωμένου, μόνος δ σημερινὸς ἀμαρτωλὸς καὶ ἀσε-
βῆς ἥθελε νικήσῃ τοῦ Χριστοῦ τὸ Εὐαγγέλιον; Μή γένοιτο!
Καὶ πάλαι καὶ νῦν καὶ μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων παν-
ταχοῦ, διποὺ τὸ λάμπον δύμα τοῦ ἡλίου βλέπει, «Ζῶν ἐστιν
ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ· Ζῶν καὶ ἐνεργής καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶ-
σαν μάχαιραν δίστομον».

‘Αλλὰ τῶν Ἀποστόλων τὸ κήρυγμα ὑπεστήριζον (λέ-
γουσι) τὰ θαύματα· καὶ ἐάν τις ἀναγνώσῃ τὸ βιβλίον τῶν
Πράξεων, εὑρήσει ἀλγθεῦνον τὸ ὑπὸ τοῦ θεηγόρου Μάρκου
εἰρημένον· «Ἐξελθόντες (οἱ Ἀπόστολοι) ἐκήρυξαν πανταχοῦ,
τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν
ἐπακολουθούντων σημείων» (ι). Οὐδὲ ἐγὼ ἀρνούμενος τῶν

(η) ‘Ησ. νγ’, 1. (θ) Πέτρ. Α’. α’, 25.

(ι) Μάρκ. ιε'. 20. Παραβλ. Πράξ. β'. 7--8. 43. γ'. 2. 8.
11—12. η', 7 κτλ.

θαυμάτων τὴν δύναμιν, προσθέτω πρὸς τοὺς ζητοῦντας αὐτά, ὅτι μήτηρ τοῦ θαύματος εἶναι πάντοτε τοῦ ἀτόμου ἡ πίστις, καὶ ἡ τῆς Ἐκκλησίας ἀνάγκη. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν μυρίοις ὅροις ἐπίστευσαν ἐν τῷ νόμῳ καὶ ἐν τῇ γάριτι δίχα θαύματος (χ), δὲ Κύριος ἐμακάριστε τοὺς πιστεύοντας ἀγεύτοις ἰδεῖν. «Μακάριοι, εἶπεν, οἱ μὴ ἴδοντες καὶ πιστεύσαντες» (λ). Ἐπειτα, ἐὰν τὰ θαύματα ἐνεῖχον τὴν δύναμιν τοῦ πειθεῖν, δὲ μὲν Φαραὼ καὶ οἱ τοῦ Κυρίου σταυρωταὶ ἔγινοντο θεοσεβέστατοι· δὲ τῶν Ἀποστόλων χορυφαῖς δὲν ἤθελε λέγει· «Ἐποιμοι γίνεσθε πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος» (μ), ἀλλὰ ἐτοιμοι πρὸς θαυματουργίαν· δὲ μὲν λόγος φωτίζων πείθει τὸν νοῦν τὸ δὲ θαύματα ἐπιφέρει ἐπὶ μόνης τῆς αἰτήσεως, ἀλλοτε ἄλλης, οὐδὲ πάντοτε ἀξιοπίστου (ν). Κανὸς ὁ Χριστὸς κατέβησεν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ, ὡς τινες ἀπῆτουν τῶν σταυρωτάντων· κανὸν ἐκ τῶν βασάνων τῆς κολάσεως ἀναβάτες τῆς παραβολῆς ὁ πλούσιος ἐνεφανίζετο πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ ὢρᾳ ταύτῃ, πάντα φορῶν τὰ φρικαλέα τοῦ τερτάρου παράσημα, οὔτε οἱ Φαρισαῖοι σύτε ἡ ἀκαίρως τὰ σημεῖα ἐπιζητοῦσι σα αὕτη γενεὰ ἐπίστευσον. «Εἰ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν σύκοιούσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ πεισθῆσθαι» (ξ).

ΑΛΛΑ' ἐὰν πολλάκις ἡ τῶν ποιημάνων καὶ διδασκάλων ἀγιός ηγε καὶ ἡ ἐπισκιάζουσα αὐτοὺς θεῖα γάρις καὶ ἡ τῶν

(χ) Πρεξδείγ. Ιω. γ', 4—8. Ματθ. γ', 2. 5—6. Πράξ. η', 27, 35—38. ιχ', 29—21. ιγ', 48 ιδ', 1. ιζ', 1;—12. 34 κλπ.

(λ) Ιω. κ' 29.

(μ) Πέτρ. Α'. γ', 15.

(ν) Πέτρου Β'. α', 18—19.

(ξ) Λουκ. ιε', 31.

δινθρώπων ὑποδηλήψις συνήργησε μεγάλως εἰς τὴν ἐπιστροφὴν καὶ διέρθυσιν τοῦ πεπλανημένου, τάχα δὲν ματαιεῖ τὴν εὐκαρπίαν τοῦ θείου λόγου ἡ φαυλότης αὐτῶν; Ἡ κατηγορία αὕτη τόσῳ πλέον ἐπιτεινεται, δοσον ἡ τῆς πίστεως ψυχρότης, τὴν ἀγάπην μαραίνουσα, πολυπλασιάζει τῶν καταλάλων καὶ ἱεροχατηγόρων τὸ σμῆνος.

Οὐδέποτε ἀρνεῖται, ὅτι τὸ παράδειγμα τῶν ἔργων πάντοτε παντὸς λόγου γίνεται πειστικώτερον καὶ ὅτι, ἀν ὑπάρχωσι τινες ἀνδρες ἀποστολικοί, οὗτω σεβόμενοι τὸ ὑψος τῆς ἐπαγγελίας αὐτῶν, ὥστε, καθὼς ὁ Παῦλος ἐκαυχᾶτο, μή τε καὶ πηλεύειν τοῦ Θεοῦ τὸν λόγον, μή τε τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων ἐπιζητεῖν, ἀλλ' ἐξ εἰλικρινείας τῷ Θεῷ ἀρέσκειν (ο), πόσοις δημως ἐπιλανθανόμεθα τῆς κλήσεως ἡμῶν καὶ συγχρύπτομεν, ὡς οἰκονόμοι δόσιοι, τὰς αἰωνίους ἀληθείας, διου πικραὶ καὶ φοβεραὶ, καὶ τιμῶμεν πρόσωπα μείζον τῆς ἀληθείας καὶ βιούμεν δόλως ὡν κατὰ Χριστόν! Ἄλεως ὁ Θεός καὶ ἐφ' ἡμᾶς, οἵτινες ἔδει νὰ ἡμεθα τὸ φῶς τοῦ χόσμου! Καὶ δημως ἡ ἀναξιότης τοῦ εὐαγγελικοῦ ποιμένος καὶ κήρυκος, ἀγαπητοί, αὐτὸν μόνον βλάπτει, οὐχὶ δὲ τὴν τοῦ λόγου ἴσχυν καὶ ἐνέργειαν. Ὅθεν καὶ ὁ μέγας κήρυξ τῶν ἔθνων ἐφεδεῖτο, μή τοῖς ἀλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένηται (π). Διότι, καθὼς τὰ ἱερὰ μυστήρια, ζημιώμνται τοὺς ἀναξίους γρωμένους, ὥφελούς τοὺς ἀξίους μεταλαμβάνοντας· οὕτω καὶ ἡ ἐν τῷ θείῳ λόγῳ ἐνσικουσα γάρις, δόλως ἀνεξάρτητος τῆς ἀξίας ἡ ἀναξιότητος τοῦ κηρύττοντος, εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀκροατοῦ εἰσαγθεῖσα, καρποφορεῖ, διου ἀν εὔρη γῆν ἀγαθήν. Εὔμορφία, ἦ, δυσμορφία τοῦ γεωργοῦ, τί δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν γῆν ἢ τὸν σπόρον; Ὁ λόγος, ἐν σπείρομεν, δὲν εἶναι ἡμέτερος, ἀλλὰ τοῦ ἀποστέλλοντος ἡμᾶς Θεοῦ· ἡμεῖς δὲ πρέσβεις φωνὴν μόνον παρέχουμεν. «Ὕπερ

(ο) Κορ. Β. 6', 17. δ', 2 Θεσσαλ. Α'. 6', 4. 6.

(π) Κορ. Α'. 0', 27.

Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν» (ρ). Πρέσενυν βλέπων ἐργάμενον, ἐρωτᾷς, ὡς ἀνθρώπε, δόποια τις ἡ διαγωγὴ καὶ ἀξία αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχὶ τί σοι ἀναγγέλλει παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν; Εἰ δὲ διαπάντας αὐτοῦ κομιζόμενος οὐράνιος θηταυρὸς ἐγκέρυπται εἰς πήλινον σκεῦος, καθὼς αἱ θαυματουργικαὶ τοῦ Γεδεῶν λαμπάδες ἐν κεναῖς ύδραις (σ), τί ἀποδιάλλει τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ; Εἴτε ἀπὸ τῆς ἀγρίας βάτου ἐλάλησεν διὰ Σαββαώθ, εἴτ' ἐκ νεφέλης φωτεινῆς, εἴτ' ἀπὸ δραυς βροντοκτύπου, εἴτ' ἐν σκηνῇ εύτελεστάτῃ, εἴτ' ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος, ἢ καὶ ἀμέσως διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετέβαλεν ἀξίαν καὶ βρύτητα ὁ λόγος αὐτοῦ; «Τὸ ρῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰώνα».

ἘΕΔ δοῶν εἶπα καταίνοει τὸ εὔσεβες καὶ νοῦμον ἀκροατήριον, ὅτι τῆς ἀκαρπίας τοῦ θείου λόγου τὸ αἴτιον δὲν εἶναι οὔτε ἡ τοῦ λόγου ἔξασθένησις, οὔτε ἡ τῶν θαυμάτων ἐλλείψις, οὔτε ἡ τοῦ κήρυκος ἡθικὴ ἀναξιότης· ἀλλὰ—(πῶς νὰ τὸ εἴπω;) ὑμεῖς ἔστε οἱ ἀκροαταί. Τοῦτο ἔρχεται νὰ δείξῃ ὁ λόγος συντάμως, ἐάν μοι γαρίσητε τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπ' δλίγα ἔτι λεπτά. Λυπηρὸν τῷ δοὺς τὸ ἀκούσαι τὴν καταδίκην ὑμῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τούτου βήματος· ἀλλὰ πόσῳ λυπηρότερον ἄμα καὶ φοβερώτερον τὸ ἀκούσαι ποτε αὐτὴν παρὰ τοῦ οὐρανίου κριτοῦ!

B'

«Ο εὖλον ὡτα ἀκούειν ἀκουέτω».

Συγγραφεύς τις τῶν ἔξω εἰκονικώτερον ἄμα καὶ γαριέστερον εἶπεν, δτι: εἰς τὰ ὡτα ἡ ψυγὴ καθημένη, εἰ μὲν ἀκούσει ρῆμα γρηστόν, τέρπεται καὶ χαίρει· εἰ δὲ κακόν, παρευ-

(ρ) Κορ. Β'. ε', 20.

(σ) Κρητ. Ζ', 16.

θίς παράπτεται (α). Τοῦτο συμβαίνει, ἀγαπήτοι, μόνον εἰς τὴν ψυχὴν προσέγγη εἰς τὰ λεγόμενα, καθ' δον νοοῦς ὁρᾶς καὶ νοοῦς ἀκούει. Κατ' εἴθε προσείχε πάντοτε πᾶσα φυγὴν χριστιανοῦ εἰς τὴν εὐαγγελικὴν φωνὴν, ἵνα πάντοτε ἐγαληνία καὶ γένφραντο τὴν κατὰ Θεὸν εὐρροσύνην. ἐπειδὴ δύμως βόσκεται συνήθως εἰς ἄλλας νομάς, νομάς τούτου τοῦ κόσμου, διὰ τούτο σύχον διεγάγεις ἐκηρύττων ἀποβαίνει «χαλκὸς τίχων καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον». Ἐάν εἰς τοὺς τοιεύτους ἀκάρπους ἀκροσατὰς ἀποβλέψωμεν, δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν αὐτοὺς εἰς τέσσαρας ἐποδύρτους τάξεις· εἰς τοὺς παντάπασιν ἀπαιδεύτους, εἰς τοὺς φαθόμους, εἰς τοὺς ἔθελοκάκους καὶ εἰς τοὺς καταφρονητάς. Βλεπέτω ἔκαστος εἰς πολὺν τούτων τυχὸν ἀνήκει.

Α'. «Τί ν' ἀκούσω (λέγει καθ' ἔαυτὸν πρῶτος), τί ν' ἀκούσω τὸν διδάσκαλον, ἀφ' οὗ δὲν ἔννοι τὸ τί λέγει; Αὐτὸς δομιλεῖ τόσον ὑψηλὰ καὶ θεωρητικά, ὥστε μόλις δράπτομαι πέντε λέξεων, καὶ μὲν διαφεύγουσι δέκα. Τὸ αὐτὸν σχεδὸν μοὶ συμβαίνει καὶ εἰς τῶν ἱερῶν Γραφῶν τὴν ἀνάγνωσιν. Ἄς χλειστὸν λοιπὸν τὰ ὡτά μισοῦ καὶ διὰ περιδιαβάσω τὴν φαντασίαν μου εἰς ἄλλα προσφιλῆ ἀντικείμενα». — Ιδοὺ τῷ δοντὶ ὡτα κεχλεισμένα· ίδοὺ γῇ πεπατημένη, ἀπὸ τῆς ὁποίας αἱρευσι τὸν λόγον τὰ ἀρπαχτικὰ πτηνά, τὰ δαμόνια, ἵνα μὴ καρποφορήσῃ.

Εἶναι ἀληθές, διὰ πᾶς ἱεροκήρυξ δὲν εἶναι διὰ πᾶν ἀπροατήριον, καθὼς καὶ πᾶσα ὑλικὴ προφήτη δὲν εἶναι διὰ πάντα στόμαγον· διὸ καὶ ἔκαστος χριστιανὸς δικαίεται καὶ δρεῖλει ἔκεινον νὰ ἐκλέγῃ, δοτικές εὐστοχώτερον τῶν ἄλλων οἰκοδομεῖ καὶ σώζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἐπίσης ἀληθεύει, διὰ κῆρυξ ἀγρεύειν ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος, ὡς ἕθελε λαλήσει ἐν ἀκαδημαϊκῷ συλλόγῳ, λησμονεῖ τὴν ἔαυτοῦ ἀποστολήν, καθ' ἣν δρεῖλει σοφά πρὸς τοὺς σοφούς, ἀπλᾶς καὶ εὐληπτα πρὸς τοὺς ἀγραμμάτους, ὡς εἴπεν δ' Ἀπόστολος· «Ἐλλησκό-

(α) Πρόδ. ᷂, 39.

τε καὶ μή, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, διειλέτης εἰμί» (6). 'Αλλ' εἰς ἀκροατήριον σύμμικτον πρὸς ποίους μᾶλλον νόοποταθῆ; ἀρά γε πρὸς μόνους τοὺς ἀπαιδεύτους, ὡς μεῖζον αὐτὴν πάσχοντας ἄγνοιαν τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν; ἀλλὰ τίς δὲ βεβαιών, δτι πολλοὶ σοφοὶ τοῦ νῦν αἰώνος δὲν εἶναι πάντων ἀμαθέστατοι περὶ τὰ θεῖα καὶ σφόδρα σκληραύχενες πρὸς τοῦ Εὐαγγελίου τὰς ἀληθείας, καὶ δτι δὲν φιλέρουσι συμπαρασύροντες καὶ τοὺς ἀπλουστέρους εἰς ἀπώλειαν; Πλὴν ἀλλά, καὶ θυσιάσας δὲ ἱεροκήρυξ τῶν ἀνεκφράστων τῆς θρησκείας μυστηρίων τὸ ὑψός λαλήσῃ τὴν χυδαιοτάτην γλῶσσαν, καὶ τότε πάλιν ἡ ἀκαρπία ἔσεται ἡ αὐτή, ἐφ' δτον δὲ ἀκροατῆς ἀγνοεῖ τὰ τῆς πίστεως θεμέλια, ἐπὶ τῶν ὅποιων ἐποικοδομεῖ δάμνων. Σχοτεινὴν καθιστᾷ τὴν γλῶσσαν οὐχὶ τόσον ἡ τῶν λέξεων, δτον ἡ τῶν πραγμάτων ἄγνοια. 'Αντὶ λοιπὸν τοῦ αἰτιᾶται τὴν τοῦ κήρυκος ἀσάφειαν, ἐν πρώτοις ζήτησον, χριστιανέ μου, τὴν σταχειώδη κατηχητικὴν διδασκαλίαν ἐκ τῆς παιδικῆς τε καὶ νεανικῆς ἡλικίας ἀρρένων καὶ θηλέων, ἵτις δλη ἐπρεπε νὰ διαπαιδαγωγήται εἰς τὰ σχολεῖα μέχοις τουλάχιστον τοῦ δεκάτου τετάρτου ἑτους ἀνεξιχιέτως καὶ ἀπαραιτητῶς (7). Ζήτησον τὴν τοῦ ἐνήλικος κοινοῦ ἀνθρώπου (ἐκκατέρου τοῦ γένους) ἡθοποίησιν κατὰ πᾶσαν ἐορτὴν ἐν ὥρισμένη ὡρᾳ παρὰ τοῦ λογιωτέρου κληρικοῦ ἡ λαίκου τῆς ἐνορίας σου. —Καὶ διατί ἐκάστη συνοικία νὰ μὴ μορφόνη ἐκάστοτε ιδίᾳ διαπάνη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔνα ιερέα ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ; Ἐνόστῳ δὲν ὑπάρχει τούτο πανταχοῦ καὶ δὲν ἀποκτήσῃ πᾶσα συνοικία παρθεναγωγεῖον, οἱ πάντες ματαιοπονοῦμεν. 'Αλλ' ἐκ τῆς ἀπόρου καὶ πολυμερέμενού κοινῆς μητρὸς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας προσμενοῦμεν πάντοτε τὰ πάντα; —Ζήτησον τὴν περὶ πάσης ἀρετῆς καὶ κακίας εἰδι-

(6) Ρωμ. π', 14.

(7) Νόμος τοῦτο ἀπαρέχεται; ἐν Πρωτοσίᾳ.

κήν πληροφορίαν παρά τοῦ πνευματικοῦ, πατρὸς καὶ ἵστρου τῆς ψυχῆς σου· τοῦ πνευματικοῦ, διτις δέον διὰ τοῦτο νὰ ἔναι ὁ νοημονέστερος καὶ κατὰ Χριστὸν σοφώτερος καὶ ἡθικώτερος τῶν ἀλλων Ἱερέων, κατήντησε τὴν σήμερον πολλαχοῦ (φεῦ!) ὅπειν τὸν βλέπετε. Τέλος πάντων, ζήτησον τὴν παρὰ σου αὐτοῦ συγχρήνην ἀνάγνωσιν· ἡ ἀνάγνωσις, ἀδελφοῖς μου, εἰναι τὸ φῶς τῆς ψυχῆς. Ἀφοῦ ἔξελθης τέλος ἐκ τῶν τεσσάρων ἔκεινων κοινωνικῶν σχολῶν, χριστιανέ, τότε ἔρχου καὶ ἄκουε καὶ τοῦ Ἱεροχήρυκος· καὶ ἔσο βέβαιος ὅτι, ἥδεως καὶ ἀπροφασίστως ἀκρούμενος, πάντοτε καρποφορήσεις ἀντὶ ἐνὸς τριάκοντα καὶ ἕζηκοντα καὶ ἑκατόν. Ὁ ἔχων ὡς τα ἀ-
κούειν ἀκούειν ἀκούειν.

Β'. Ὁ ἀκροατής, δὲν εἶδομεν, δὲν εἰναι πάντων ὁ σχετλιώτατος. Ἰδοὺ δεύτερος ἔκει, διτις καὶ τὴν κατήγησιν ἐδιδάχθη, καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ κηρύττοντος κάλλιστα ἐννοεῖ, καὶ νοῦν ἔχει εὐμαθῆ. Καὶ δύως εἰδετε αὐτὸν πῶς, λάλος καὶ ἀεικίνητος, ἡ τὸ σῶμα στήσας, ὡς ἐπὶ μαρμάρου μάρμαρον, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, ρεμβάζεται· τῇ; ἄρα γε τὸν οὐρανόν; ἄρα γε τὸ τοῦ ἀποστόλου· «Τὰ ἀνω ζήτετε, μὴ τὰ ἐπὶ γῆς» (δ); Πιθανώτερον τὰ τοῦ σημερινοῦ πλουσίου. Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ τὰ ἐργαστήρια καὶ τὰ οἰκιακῆς Αἰγύπτου τὰ κρόμμια καὶ τὰ σκόρδα, ὑπ' ὧν ἐμπαθῶς κρατούμενος χωρεῖ, ἐνίστε μέχρι πρωινῆς μανίας. Ἡ καὶ τὸ γῆρας καὶ τὸν κόπον καὶ τὸ μῆκος προσβαλλόμενος τοῦ λόγου ὁ πάντοτε ἀκούραστος καὶ νεανικώτερος εἰς ἀλλους δρᾶσσας ἀνησυχεῖ, ταράττεται, θορυβεῖται καὶ θορυβεῖ, εἰν' ἔτοιμος καὶ αὐτὸν νὰ διακόψῃ τὸν λέγοντα, ἐὰν εἴχε δύναμιν,

(δ) Κολασσ. γ', 3.

καὶ ἀν μὴ ἡδεῖτο τὴν κοινὴν συνήθειαν καὶ κατάκρισιν.— Γίνεται γῆ ἀμυωδεστέρα καὶ ἀκανθωδεστέρα τοιαύτης ψυχῆς; Τρέμετε δοσοὶ ὀκνηροὶ καὶ ράθυμοι· τρέμετε, δοσοὶ βαρυκάρδιοι, μήπως δὲ Θεός, οὐτινος τὸν λόγον ἀτιμαζέτε, ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ἀφαιρέσῃ ἀφ' ὑμῶν τοὺς εὐαγγελικοὺς ἐργάτας, καὶ μεταβιδάσῃ αὐτούς τε καὶ τὴν αὐτοῦ χάριν εἰς λαὸν ἔτερον, εἰδότα νὰ ὠφελῇται περισσότερον ὑμῶν. Τρέμετε, δοσοὶ ἀκηδεῖς καὶ ὄλεθροι, μήπως πεινάσητε καὶ διψήσητε πέρι τοῦ χορτασθῆνας. « Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἔξαποστελῶ λιμὸν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ λιμὸν ἄρτου οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦστας τὸν λόγον Κυρίου . . . Καὶ περιδραμοῦνται ζητοῦντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὑρωσιν» (ε). Οἱ ἔχων ὡς ταὶς ἀκούειν ἀκούειν.

Γ'. Οἱ εἰρημένοι ἀκροαταί, καὶν ἀξιωκατάκριτοι, προσάλλονται τούλαχιστον καὶ προφάσεις τινάς· ὑπάρχουσιν ὅμως ἀλλοι, οἵτινες ἀπροφασίστως ἐθελοκακοῦντες ἔρχονται εἰς τὸ κήρυγμα, οὐχ ἵνα καρπωθῶσι τι μάθημα ψυχικόν, ἀλλὰ δι' ἀπλῆν περιεργίαν καὶ διασκέδασιν, ἢ καὶ διὰ συνήθειαν, ἢν παρὰ τῶν εὐσεβῶν γονέων κληρονομήσαντες, οὐδέποτε χρέος ἴερὸν καὶ σωτῆριον ἔθεωρησαν. Τί συμβαίνει εἰς τὸν τοιοῦτον ἀκροατήν;

“Ολας ἀδιαφορῶν πρὸς τὴν τῶν λεγομένων ἀλήθειαν καὶ ὠφέλειαν, αὐτὸν ἀνακρίνει τὸν λέγοντα, ἀν σοφῶς καὶ φρητερικῶς καὶ πρωτοτύπως δημηγορεῖ· ἔρχεται ζητῶν οὐχὶ ἀπόστολον, ἀναγγέλλοντα τοῦ Θεοῦ τὸ θελημα, ἀλλὰ σοφόν, ρήτορα, ποιητήν (σ). Καίτοι, ἐὰν οἱ νῦν χριστοκήρυκες δὲν ἔχωμεν τὰ ἀπαραίτητα φυσικὰ καὶ ἥθικὰ προτερήμα-

(ε) Ἀμώς ή, 11—12.

(σ) Όμοιοις ἀκροατοῖς; ἔσχε μὲν ὁ Θεοκήρυκος Πτολεμαῖος (Πράξ. έ. 21), ἔσχε δὲ καὶ οἱ ἄγιοι: Χρυσόστομος· ὃν μεμπτειῶ; μεμπτειῶνος, δὲν λησμονεῖ οὐδὲ του ἀμειλίκτου φθίνειν καὶ τοῦ μεμπτειῶν τοῦ ἄγριους οὐδόντας; (Ἔρωτ. λόγῳ ε').

τα, τάχα δὲν είναι τούτου αιτία ἐν μέρει καὶ δ' ἀκριβεῖς; δὲν καθιστᾷ καὶ τὰς ἱερὰς ταύτας νεφέλας, τὰς τὸν θεῖον δυμόν φερούσας, ξηρὰς καὶ ἀνύδρους γῆ πετρώδης καὶ ὑπὸ τοῦ καύματος τῶν παθῶν ἀπεξηραμένη; Καὶ ἄλλως τίς εἶπεν, διτὶ ἡ πίστις ἡμῶν κατηγγέλθη ἐν σοφίᾳ ἢ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' οὐχὶ ἐν δυνάμει Θεοῦ; (ζ) Ἐπειτα δταν δ παρὰ τοῦ παντοκράτορος ἀπεσταλμένος σὸι δειχνύῃ τοῦ φοβεροῦ χριτοῦ τὴν μάχαιραν ἡκονγμένην καὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς σου δτον εὑπω καταπίπουσαν, ἔρωτᾶς, ἀμαρτωλέ, ἢν ἦναι καὶ στιλπνή καὶ πολύτιμος; «Ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ».

Ἄλλος δέ τις, φίλαυτος ἄμα καὶ ἐθελόκακος, προσέχων μᾶλλον εἰς τοῦ λόγου τὰ νοήματα καὶ ἐμβλέπων εἰς αὐτά, ὡς εἰς πιστὸν καὶ πάνδημον κάτοπτρον, τὰς τῶν ἀμαρτωλῶν ἐν γένει κηλίδας, ἀντὶ νὰ μιμηθῇ τὸν Τελώνην καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς ἐσυτὸν τὰ λεγόμενα, πάντα φρεσαίκῶς συστωρεύσας εἰς τοῦ ἀδελφοῦ τὸν τράχηλον, ἀπέργεται τὴν ψυχικὴν αύτοῦ λγασμούν ἀσχημέαν. «Κατενόησεν ἐσυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο, δποῖος ἦν» (η). «Ἡ ἀν τὰς φοβερὰς ἀκούσῃ τοῦ δικαιοκρίτου ἀπειλὰς ὡς τόσους κεραυνοὺς κατὰ τῆς κοιμωμένης συνειδήσεως αύτοῦ, ὡ! τότε σκυθρωπὸς καὶ φρικιῶν βύει τὰ ὕτα, καθὼς ἡ προφητικὴ ἀσπίς, καὶ λέγει πρὸς τὸν Παῦλον, τὸν περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ μελλούσης καὶ σεως διδάσκοντα, τὰ τοῦ ματαίου καὶ φιλοσοφημάτου Φῆλικος. Διδάσκαλε, ἀφες πρότι παρὸν ἀληθείας, αἱ δόποιαι μὲ τῷμαζουσιν· ἄλλοτε τὰς ἀκούω. «Τὸν ἔχον πορεύου· καιρὸν δὲ λαβόμενος, μετακαλέσομαι σε» (θ). Τόσον εἰσὶ φοβερὰ τοῦ Θεοῦ τὰ γῆματα εἰς τὸν ἀθεόφοβον! τόσον σκληρὰ εἰς

(ζ) Ρωμ. 6'. 3 - 5.

(η) Ἰωαν. 4. 23 - 24.

(θ) Πράξ. κδ, 25.

τὸν μὴ ποιήσαντα ἔλεος! (ι) Καὶ ὁ μὲν ἀσύνετος Φῆλιξ δὲν
ἔλεισε πλέον κακόν, ἵν' ἀκούση τὸν Παῦλον λαμβάνει ἀρά
γε πάντοτε ὁ ἀμαρτωλός; «Ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν
ψυχήν σου ἀπαίτευσιν ἀπὸ σοῦ».

Δ'. Τελευταῖοι ἄκαρποι ἀκροαταὶ ἔρχονται εἰ μὴ μόνον
ἔθελόκακοι, ἀλλὰ καὶ πάμπαν καταφρονηταί. Αἱ πέτριναι
καὶ σιδηραὶ αὗται καρδίαι (αἴτινές εἰσιν εὐαριθμόταται παρ'
ἥμιν τῇ θείᾳ χάριτι) ἔξοχου μεγαλορυθαίς ἀρετὴν νομίζουσι
τὸ ἀπορρίπτειν μετὰ περιφρονήσεως, ὅταν πιστῶν τὸ
πλήρωμα τιμᾷ καὶ πιστεύει. Πρὸς τοὺς τοιούτους ἥθελον
εἶπει, ὅτι ἀδικοῦσιν ἑαυτούς, τὰς μόνας λογικῶν πλασμά-
των ἀξίας ἀληθείας ἀποβάλλοντες καὶ ἑαυτοὺς στεροῦντες
ἔκουσιώς τῆς οὐρανοπόρου καὶ θεοκατασκευάστου κιβωτοῦ
τῆς ἐλπίδος, ἵνα ζήσωσι παντέρημοι καὶ σκοτεινοὶ καὶ ἀδο-
ήθητοι καὶ ἀθλιοί. Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι τῶν υἱῶν τῆς γῆς
αἱ κοινωνίαι πολλὰ ἐνθαλαμεύουσιν δύναματα περίπουστα καὶ
ξενοῖξα καὶ γαυριῶντα ἐν τῇ κοσμικῇ καὶ τῇ τῆς ἐπιστή-
μης ἴστορίᾳ, πᾶσαν σχεδὸν τοῦ ἐπικήρου βίου τὴν παρερχο-
μένην δόξαν, ὡς ποτήριον ἀκράτου ἢ ὡς δσμὴν ἔαρινῶν
ἀνθέων ἀπορροφήσαντα. Ἀλλὰ πόσα τούτων κατεγράφη-
σαν καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς; Πόσα τούτων ἔσχον τὴν τε πίστιν
τοῦ χριστιανοῦ καὶ τὴν τῆς καρδίας καθαρότητα καὶ τὴν
ἄλλην τελειότητα, ἀτινα μόνα μένουσιν εἰς τὸν αἰώνα;
Εἴσαι πλατὺς καὶ δυνατὸς τὸν νοῦν καὶ τὴν σοφίαν, ὑψη-
λόφρον ἀνθρωπε· εὔχομαι, καὶ τὸ πιστεύω· ἀλλὰ ταπεινού-
μενος ἐνίστετε ἔρχου καὶ εἰς τοῦτον τὸν ταπεινὸν τοῦ Ναζω-
ραίου οἶκον· τί οἶδας, ἂν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐωχήσῃ σέ τι· τε-
λειότερον καὶ σωτήριον, οἶον τὴν τῆς αἰώνου σωτηρίας
γνῶσιν, χωρὶς τῆς ὄποιας πᾶσα μάθησις οὐδέν ἐστιν; ὁ Πλα-
τωνικὸς τῆς Ἰππῶνος ἱεράρχης, δτε ἡτο ἔθνικός, καίτοι τὰ
πρῶτα φέρων κατὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ πολυμάθειαν, δὲν
ἀπηξίου ν' ἀκροαταὶ τῶν ὁμιλιῶν τοῦ μεγάλου τῶν Μεδια-

(ι) Ἰακώβ. Ε', 13. Ιω. η', 47.

λάνων ἐπισκόπου, περιφρωνῶν μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς, ὡς αὐτὸς δομολογεῖ, τῆς αἰωνίου ζωῆς τὰ ρήματα, λατρεύων δὲ μόνας τοῦ λόγου τὰς χάριτας (ια). Ἀλλὰ πολὺ μείζων χάρις, χάρις οὐρανία, κατέθελη τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ ψυχὴν καὶ ἡχμαλώτισεν αὐτὴν εἰς Χριστόν. Τί οἶδας, ἀγαπητέ, ἐν νεώτερός τις Ἀμβρόσιος πλαστουργεῖ τούντεῦθεν ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸν κατὰ Χριστὸν νέον Αὔγυστον; Μέμνησαι δέ, δτι τὸ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἡσαίου, ὅπερ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ εὐνούχου τῆς Κανδάκης ὑπῆρχε φωστὴρ ἐκλείπων καὶ πηγὴ ἐσφραγισμένη, ἀναπτυχθὲν ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Φιλίππου, ἀπεδείχθη κρουνὸς ζωῆς καὶ σωτηρίας. Τί οἶδας, ἀδελφέ, ἐν τῷ εἰς τὰς χεῖράς σου καταπεφρονημένον Εὐαγγέλιον, ἔρμηνευθὲν ὑπὸ τινος Φιλίππου, σοὶ ἀνοίξῃ τάχιστα τὰ ὄτα καὶ τὰ δμυταὶ τῆς διανοίας καὶ τὸν οὐρανόν;

Οὕτω λοιπόν, ἀγαπητοὶ μου Χριστιανοί, πολλαὶ μὲν καὶ πολυσχιδεῖς εἰσιν αἱ δόci τῆς ἀκαρπίας τοῦ θείου λόγου· μία δὲ μόνη ἡ τῆς εὐκαρπίας πηγή, ἡ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀκροατοῦ καλοκαγαθία. Τῆς μεγάλης ταύτης καὶ καλλικάρπου ἀρετῆς τὰ γνωρίσματά εἰσι πνεῦμα εἰλικρινείας καὶ ταπεινώσεως, προσοχὴ μεγάλη καὶ σύντονος, εὐλάβεια πρὸς τὸν ἐμμέσως λαλοῦντα Κύριον, ἀναπόλησις καὶ μελέτη τῶν ἡκουσμένων, πρὸ δὲ πάντων καὶ ἐπὶ πᾶσι, πίστις καὶ τελεία ἔφεσις εἰς τὸ ψυχικῶς ἀγιασθῆναι. Οἱ ἄγιοι Πατέρες τιμῶσι τοῦ Θεοῦ τὸν λόγον τὸν ἐν ταῖς Γραφαῖς, ὅσον τὴν σάρκα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου. Ἐπομένως, καθὼς δὲ τούτων μετέχων ἀνατίκτως κρίμα ἔσυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, ὡς ἡ Γραφὴ ἐπανέρωτεν (ιβ). οὕτως δὲ μετὰ περιφρονήσεως καὶ ἀπροσεξίας ἀκροώμενος τοῦ θείου λόγου κατάκριμα θερβάνει. Ναί, χριστιανοί! δὲ λόγος, οὗ τὴν ἡκουύτατε σήμερον καὶ ἀκούτετε ἔφεξῆς, κρινεῖται ὑμᾶς ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, ὡς λόγος εὐαγγελικός, ὡς

(ια) Αὔγυστ.

(ιβ) Κορ. Α'. ιχ. 29.

ἔρμηνεία τοῦ θείου νόμου. 'Ο τῶν κριτῶν καὶ κρινομένων τύπος ἔσονται οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀγαθοὶ Νινευῖται. «Ἄνδρες Νινευῖται, λέγει δὲ Χριστός, ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενέησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ίδοὺ πλεῖστον Ἰωνᾶ ὄρδε» (ιγ). Καθὼς δὲ οἱ Ἀπόστολοι καθίσουσιν ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ, καθ' ἐξῆρυξαν Εὐαγγέλιον, οὕτω καὶ οἱ ἐφεζῆς ποιμένες καὶ διδάσκαλοι, οἱ γηγενεῖς καὶ ἐπ' εὐλογίας σπείραντες τὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου, κρινοῦσι τὰ ίδια πράξεις καὶ ἀκροατήρια κατὰ τὸ κήρυγμα, δὲ ἐκῆρυξαν. Μακάριοι οἱ κήρυκες καὶ οἱ ἀκροαταί, εἰς αὐς ἐφαρμοσθήσεται δὲ λόγος τοῦ Θεωρήματος Παύλου· «Καύχημα ἡμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ» (ιδ). "Ινα τύχωμεν ἔκεινοι τοῦ μακαρισμοῦ καὶ τοῦ καυχήματος, πορευθέντες, ἀδελφοὶ μου, μαθετε τί ἔστι τὸ εἰρημένον. «Οἱ έχωντας ἀκούειν ἀκούετω.

Τῷ δὲ Θεῷ, τῷ διδόντι τὰ ὡτα καὶ τὸν λόγον καὶ τὸν δι' αὐτῶν ἀγιασμόν, πρέπει οὖτα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(ιγ) Μκτθ. 16'. 141.

(ιδ) Κρρ. Α'. α', 14.

Γ' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ:,
ΤΗ ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ,

ΤΗ 30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1865.

ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΥ

ΣΧΟΛΙΡΧΟΥΝΤΟΣ ΕΝ ΤΗΙ ΜΕΓΑΛΗΙ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΙ.

«Τμεις ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου (Ματθ. 4, 14)

ΤΜΕΙΣ cί τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολοι καὶ cί τῶν Ἀποστόλων ἐιάδοχοι, διδάσκαλοι καὶ cί ἐν Κυρίῳ παιδευόμενοι, καὶ πᾶν τὸ περιούσιον τῆς χάριτος πλήρωμα, ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου, τοῦ κόσμου τῶν πιστῶν καὶ τῶν ἀπίστων. Αὕτη ἡ σωτήρις φωνὴ τοῦ οὐρανού διδασκάλου καὶ καθηγητοῦ ἡμῶν, ὡς χριστοφόρον καὶ περιφανὲς καὶ πανσεβάσμιον ἐκκλησίασμα, περὶ παντὸς γυνησίου τοῦ Σωτῆρος μαθητοῦ ἀληθεύουσα, εὔρισκει τὴν ἔφαρμογήν αὐτῆς καὶ σήμερον, ὅποτε ἡ ἀγιωτάτη νύμφη τοῦ ἐπουρανού βασιλέως, τὰ ιερὰ αὐτῆς καὶ ἔνθεα ἄσματα καὶ τοὺς λιβανωτοὺς καὶ τὰς λυγνίας καὶ τὰς ιερατικὰς καὶ ιεραρχικὰς καὶ πατριαρχικὰς στολὰς καὶ τὸν πυκάζοντα λαὸν καὶ δλην τὴν βασιλικὴν καὶ οὐρανοπρεπὴ αὐτῆς μεγαλοπρέπειαν ἡμφιεσμένη, τὴν πανσεβάσμιον πανηγυρίζει μνήμην τῶν τριῶν μεγάλων, οίκουμενικῶν καὶ θεοτόφων διδασκάλων καὶ ιεραρχῶν, ὡν ἡ πανύμνητος καὶ τρίφωτος τριάς τὴν φεγγοδόλον ἀγιότητα καὶ γνῶσιν ἐν ἐνὶ πυρσῷ κοσμοφανεῖ συνάψασα ἔδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ τρία φῶτα διμοδύναμα μιᾶς τρισσοφασίας λυχνίας, κρεμαμένης ἐν ἐκείνῳ τῷ ναῷ τῶν πρωτοτόκων, τῷ ναῷ τοῦ οὐρανοῦ.

Τοὺς δὲ φωτολαμπεῖς τούτους πατέρας πανηγυρικῶς ἔνευφημοῦσα καὶ ἐγκωμιάζουσα ἡ θεότροφων Ἐκκλησία, εὐ

μερον ώς τῇς οὐρανίους ἀληθείας θεσπεσίους διδασκάλους καὶ τῇς πλάνης καθαιρέτας, ἀλλὰ καὶ ώς προστάτας τῶν ἀπανταχοῦ διδασκητηρίων, αὐτῶν τὴν ισχυρὰν ἀντίληψιν καὶ τὴν καρποδότιν εὐλογίαν ἐπ' αὐτὰ ἐπικαλεῖται καὶ ἐπ τὴν ἐν αὐτοῖς παιδευομένην νεολαίαν, δπως, τῇς σοφίας μυουμένη τὰ μυστήρια, τύχη καὶ τῇς ἀνωθεν ἐλλάμψεως καὶ τῇς διδουγίας τῶν θεοφωτίστων ιεροφαντῶν αὐτῆς. Καὶ συνεργάζει λοιπὸν σήμερον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν τριῶν τοῦ παναγίου καὶ φωτοπαροχοῦ Πνεύματος σαλπίγγων τὸν ἐπέτειον ἐγκαινιασμὸν τῶν ἐπιγείων οἰκων τῇς σοφίας, ὡς τηγῶν τοῦ λογίκου καὶ νοεροῦ φωτός. Διὰ δὲ τοῦτο ιερὰ ἐπιτελεστα καὶ δημοτελῆ μνημόσυνα, καὶ τὴν ἀναίμακτον ἰλαστικὴν θυσίαν προσφέρεσσα, ἀγίαζει μὲν τοὺς τὰ διδασκτικὰ φυγοτραφεῖα δπως δῆποτε προσαγαγόντας καὶ εὐεργετήσαντας· τὴν δὲ ἀρίζηλον καὶ μακαρίαν αὐτῶν μνήμην παραπέμπει εἰς τὴν τῶν γενεῶν ἀΐδιον εύγιωμοσύνην καὶ ἀνευφρυμίαν καὶ μίμησιν· διέστι θεοφρόνως καὶ εὗτοι ζηλώσαντες τοὺς ἑορταζομένους, φῶς ἐγένοντο τοῖς ἀδελφοῖς, ἢ αὐτοὶ διδάξαντες ἢ τοὺς διδάξαντας καὶ διδαχθέντας λόγῳ, ἔργῳ, ἀργυρῷ καὶ πολιτικῇ δυνάμει ἐμψυχωσαντες.

"Οπου δ' ἐπὶ τῶν μικρῶν καὶ ἐνοριακῶν σχολείων εὔσεβες νομίζεται καὶ διοιν τὸ συνάπτειν τὴν τῶν ιεραρχῶν θεοφεγγῆ καὶ θεοτίμητος πανήγυριν μετὰ τῆς ἀναμνήσεως τῶν τῆς παιδείας εὐεργετημάτων, πόσῳ θεοφιλέστερον καὶ ἐνδοξότερον, ἐὰν ἡ καὶ φωτεφέρος μήτηρ τῆς δρθίσξιας, ἡ τὰ ἔργα καὶ τὴν πίστιν ἀληθῶς Μεγάλη Ἐκκλησία, ποιήσῃ τὸ αὐτὸ περὶ Σγολῆς Μεγάλης, Ἐθνικῆς καὶ Πατριαργικῆς καὶ πρώτης ἐν τῷ καθ' ήματι ὥριζοντι, ἐν ἡ πνευματικῶς καὶ ἡθικῶς ἐτράφη ἡ πατρὶς ήμῶν; Ο μέγας αὐτῆς πρόεδρος καὶ εἰ συλλειτουργοὶ ποιμένες τοῦτο ποιεῦσι κατὰ πρῶτον σήμερον, ἀπὸ πολλοῦ ἀμεληθέν, ἔκεεν πάντως καὶ διὰ τῆς σεβασμίας καὶ κατανυκτικωτάτης ταύτης τελετῆς βεβαιοῦντες, δτι ἡ δρθίσξις ιεραρχία, με-

μηταὶ τῶν θεηγόρων Ἀποστόλων καὶ παπέρων χρηματίζοντες περὶ τὸν ζῆλον καὶ τὴν πίστιν, μίαν δὲ πάντες τρέφουσι γνώμην ἐν τῇ ψυχῇ, μίαν φωνὴν καὶ πνοήν· «τὸν φωτισμὸν καὶ τὸν καταρτισμὸν πάσης ψυχῆς πρὸς τὴν ἐπιγνωσιν τῆς ἀληθείας καὶ πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως».

Ἐκεῖνο δὲ τῆς σημερινῆς διττῆς καὶ λαμπρᾶς πανηγύρεως τὸ κεφάλαιον, ὅτι πνεῦμα καὶ φῶς ἡ τῆς ἑορτῆς ὑπόθεσις· πνεῦμα ὁμοίως καὶ φῶς διαχέει καὶ τὸ Εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα· «ὑμεῖς ἔστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου», λέγει πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ὁ Κύριος· τὰ δὲ φωτεινὰ αὐτῶν ἔργα πρὸς πόλιν παραβάλλει ύψηλὴν καὶ περίφαντον καὶ πρὸς λύγνον, ἀπὸ τῆς λυχνίας πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Θεοῦ, τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὴν οὐράνιον τοῦ Εὐαγγελίου λάμψιν λάμποντα· «οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι, ἐπάνω δρους κειμένη, οὐδὲ καίουσι λύγνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μέσιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ».

Πανάγιοι Ἀπόστολοι καὶ ἱεράρχαι καὶ οἱ τούτων πρῶτοι ζηλωταί, οἱ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀληθείας πρωταγωνισταὶ καὶ προσευλοι, δεῦτε παράστητε εἰς τὴν εὐλογημένην ταύτην Ἐκκλησίᾳν τῷ ὁσίῳ καὶ δεξιᾷ διὰ τῆς ἀσθενεῖς μου γλώσσῃς τὸ φῶς τῶν ἡμετέρων ἔργων φῶς τοῦ κόσμου.

«Γειτεῖς ἔστε τὸ φῶς τοῦ κόσμουν.

Α'. Καὶ τί ἄλλο ὑπῆρξαν ἐπὶ γῆς, ἀγαπητοί, οἱ χριστοκήρυκες Ἀπόστολοι, εἰμὴ οἱ καιόμενοι καὶ φεγγοβέλαι λύχνοι τῆς Ἐκκλησίας, εἰμὴ τὰ παγκόσμια φῶτα, τὰ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν φωτὶ τῆς ἀληθεῖς θεογνωσίας καταυγάσαντα, καὶ πᾶν τὸ περικεγμένον σκότος τῆς ἀθέου καὶ γλωσσάλγου πλάνης διαλύσαντα, καὶ εἰς τὰς τρίβους τῆς ἀγιωσύνης σύμπαταν τὴν ἀνθρωπότητα ποδηγετήσαντα;

Β'. Τί δὲ οἱ μετὰ τοὺς δώδεκα τρεῖς ἀπόστολοι; Ἀπόστολοι ἀναφανέντες τὴν κλῆσιν καὶ τὸ φρόνημα, τὰς πράξεις καὶ τὴν διδαχήν, ἀπόστολοι τὴν πίστιν ἄμαχοι καὶ τὴν

ἀληθειαν ἀκαταγώνιστοι, τὰς γνώσεις φωτεινοὶ καὶ κατὰ πάντα λάμποντες, ὡσεὶ θεοφεγγεῖς καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ἐδάφου χησαν καὶ καθωδῆ-γησαν πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα καὶ εἰς τὴν δυτικήν τὸν ἐν νυκτὶ τοῦ ἀφεγγοῦς καὶ ἀσελήνου τούτου βίου πορευόμενον ἀνθρώπον. "Ολος αὐτῶν ὁ ἔνθεος βίος, εἰς τὴν ποιμαντικὴν λυχνίαν ἐκχυθεὶς ὡς ἔλαιον, διετήρησεν ἀκμαῖον καὶ ἀσθεστὸν ἔκεινο τὸ ἀκήρατον φῶς τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, διπερ ὁ ἐπ' ἐσχάτων σαρκωθεὶς Θεὸς Λέγος ἀνῆψεν εἰς τῆς ὑφῆλιου τὰ τετραπέρατα. Οἱ τρισδιάστατέρες, κοπάσαντες τῇ θείᾳ δυνάμει τὰς ἀγρίας λαζαπατὰς τῆς χριστομάχου καὶ πνεύματομάχου καὶ τῆς ἀλλῆς αἱρεσιακῆς κακομαθίας, τὴν δὲ δρρὺν τῶν ἀπηνῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου καταβαλόντες, καὶ τοὺς πιστοὺς ἐδράσαντες ἐπὶ τὸν ἄρραγῆ θεμέλιον τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν, περιεπύργωσαν καὶ κατωχύρωσαν τὸν σελασφόρον καὶ οὐρανομήκη φάρον τῆς δρθοτάρου καὶ ἀληθειογενεῖς εὔσεβείας ἐν μέσῳ τοῦ βιωτικοῦ καὶ ἀγωνιστικοῦ πελάγους τῆς οὐρανοδρόμου Ἐκκλησίας. Οἱ λόγοι καὶ αἱ συγγραφαὶ αὐτῶν, διὰ κατορθωμάτων ἵσαγγέλου πολιτείας ἐπισφραγισθένται καὶ δίκην σπόρου ἀγαθοῦ ἐν τῷ λιπαρῷ ἀγρῷ τῆς Ἐκκλησίας ἐνσπαρένται καὶ διὰ τῆς οὐρανίου δρόσου καὶ ἀκτίνος τῆς ἀγαθοθέρυτου χάριτος ἀδρυνθένται, ἔξήνθησαν καὶ ἔξεκάρπωσαν οὐ μόνον τὸ λαμπρόφων καὶ μυριόστομον παράδειγμα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ συνάμα καὶ τὴν τῶν σεπτῶν δογματων ἐκφαντορεικὴν ὑψίνειαν καὶ τῆς τῶν δυτικῶν φύσεως τὴν μετὰ θεολόγου ἐπιστήμης διατράνωσιν καὶ τῶν οἰκιακῶν τε καὶ κοινωνικῶν ἥθῶν τὴν ἐν Χριστῷ τελειοτέραν διακόσμησιν. Καὶ ἀνεδείχθησαν λοιπὸν οἱ θεοφόροι οὗτοι θαυμάσιοι πατέρες τῶν διδασκάλων διτέφανος καὶ τῆς Ἱεραρχίας πάσης ὁ ὑπογραμμὸς καὶ πάντων τῶν Χριστιανῶν τὸ Ἱερώτατον καὶ πάντιμον σέβασμα, καθὸ τῶν Ἱερῶν ἀδύτων τοῦ Θεοῦ ἐλαῖας καὶ λυχνίας

νοηταὶ καὶ αἰώνιαι ('Αποκαλ. ια', 4). «ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου».

Γ'. 'Οποῖοι δέ τινες ὑπῆρχαν καὶ οἱ σήμερον πανταχοῦ τῆς εὐσεβεύσης οἰκουμένης μετ' εὐγνωμοσύνης ἐγκαρδίου μνημονευόμενοι καὶ εὐφημούμενοι δομήτορες καὶ σύνδρομοι εὐεργέται τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, τοῦ ἡλίου τούτου τῶν ψυχῶν, καὶ τοῦ λογίκου φωτὸς τῆς διανοίας εἰς ἔκφαντορες; "Ιδετε, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἔργα φωτογόνα καὶ οἰκοδομητικά· ἀγῶνας καὶ μόγησις, συνεισφοράς καὶ δωρεᾶς καὶ κληροδοτήματα, ὑποτροφίας γρηγορῶν καὶ ἐνδεῶν μειρακίων, ἔχδόσεις συγγραμμάτων, συντηρήσεις καὶ ἰδρύσεις σχολείων καὶ μουσείων, πολυτεχνείων καὶ βιβλιοθηκῶν, διδασκαλίας καὶ συγγραφάς θεοφιλεῖς καὶ βιωφελεστάτας. Τούτους τοὺς ἀδροὺς αὐτῶν καρπούς ἴδετε, καὶ θαυμάσατε καὶ τὰ εὐλογημένα ταῦτα καὶ καρποφορώτατα τῆς Ἐκκλησίας δένδρα, ὃν ἦδη μετεφύτευσέ τινα εἰς τοῦ οὐρανοῦ τὰ ἄλση ὁ ἐπουράνιος κοσμοφυτουργὸς πρὸς αἰώνιαν ἀνάπτωσιν καὶ πρὸς ἀμαράντου δόξης ἀνθηφορίαν καλλιστέραν.

1ον. Οὐδένα ἔξι ὑμῶν λανθάνει, δτὶ τὸ γαρακτηριστικῶτατον καὶ ἀδιάψευστον γνώρισμα τοῦ τελείου Χριστιανοῦ, τὸ γνώρισμα, δι': εὗ δ τοῦ Σωτῆρος γνήσιος μαθητῆς διαγινώσκεται ἀπὸ τῶν κοινῶν καὶ χαμαιζήλων ἀνθρώπων, ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη· οὐχὶ ἡ ἴδιοτελής καὶ μέσον τῶν χειλέων σθεννυμένη, ἀλλ' ἡ καρποφοροῦσα ἔργα καὶ ἀλήθειαν, τὴν ἀγαθοεργὸν ὑπηρεσίαν, ἥτις τὴν τοῦ πλησίον οἰκοδομὴν καὶ τελειότητα κατεργάζεται. «Τεκνία μου, λέγει ὁ ἐπιστήμιος Εὐαγγελιστής, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ» ('Ιω. Α'. γ', 18). Ταύτης τῆς ἀληθινῆς καὶ ἐνέργου ἀγάπης αἱ θεοχαρίτωτοι θυγατέρες, ἡ φιλαδελφία καὶ φιλοπατρία, ἡ φιλογένεια καὶ ἡ πρωτότοκος φιλανθρωπία, διακρινόμεναι ἀλλήλων μόνον κατὰ τὸν εὑρύτερον ἥ στενότερον κύκλον τῆς ἐνεργείας

αὐτῶν, αἱ δὲ πᾶσαι τοῦ χριστιανισμοῦ τὴν φύσιν ἔξηγενσαι, καθ' ὃν εἰ πάντες ἀδελφοὶ ἀλλήλων ὑπάρχοντες καὶ μέλη ἀδιάσπαστα τοῦ ἐνδέκατης ἔκκλησιαστικοῦ τε καὶ κοινωνικοῦ σώματος, διεβλέψαντες ἀλλήλοις νὰ ὑπηρετῶμεν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς «οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δουναι τὴν φυγὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Μάρκ. 1, 45), πᾶσαι τείνουσιν εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν κοινωνίαν μίαν ἀδελφότητα, τῆς ὁποίας ἔκαστον μέλος, ἐπίσης φιλάδελφον, αὐδὲν λαγύζεται ἰδιον, ἐφ' ὅσον τὰ ἀλλα μέλη στερεῦνται καὶ πάσχουσι. Τοιοῦτο πνεῦμα ζωοποιεῖ καὶ οὐράνιον ἐνέπνεε καὶ ἔξωστον τοὺς μακαρίους χρόνους τῶν Ἀποστόλων, ἐπότε δλη μὲν ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπὶς τοῦ χριστιανοῦ ἔξεκενοῦτο εἰς τὴν ἀγάπην· δλη δὲ ἡ ἀγάπη μετουσιοῦτο εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα. Ἐντεῦθεν καὶ «τοῦ πλήθους τῶν πιστευόντων, γράφει ὁ Θεηγόρος Λουκᾶς, ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία· καὶ οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἐλεγεν ἰδίον είναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἄπαντα κοινά» (Πρ. δ', 32). Εὐλόγως ἔρα δ μέγας τῶν ἔθνων Ἀπόστολος σύνδεσμον τῆς τελείστητος (Κολοσσ. ψ', 14) ὀνομάζει τὴν ἀγάπην. Διότι πάσας πάντων τὰς δυνάμεις καὶ τὰς κλίσεις εἰς μίαν συγκεφαλαιοῦσα τὴν φιλάνθρωπον, παράγει δι μέγα καὶ λαμπρὸν ἐπὶ τῆς γῆς· καθότι, ἐνῷ δ εἰς πολιτης ἐνεργεῖ ὑπὲρ πάντων, οἱ πάντες ὑπὲρ τοῦ ἐνδέκατης συνεργάζονται. Μάρτυρες τούτου τὰ πανταχοῦ δημόσια καὶ ἴδιωτικὰ τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καταστήματα, αἱ τόσαι ἀληθῶς κολοσσαῖν ἔργων δημιουργοὶ ἀσφαλιστικαὶ καὶ ἀτμοπλεϊκαὶ καὶ σιδηροδρομικαὶ καὶ τραπεζιτικαὶ καὶ ἐκπαιδευτικαὶ καὶ μυρίαι δται εὐεργετικαὶ ἔταιραί, αἵτινες πᾶσαι αὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἡ ἐκφρασις τῆς ἐκ τῶν πολλῶν γνωμῶν προκυπτούσης μᾶς διοθύμου καὶ φιλανθρώπου γνώμης καὶ τοῦ ἀπὸ πολλῶν ἴδιωτικῶν βαλαντίων πληρουμένου ἐνὸς κοινοῦ βαλαντίου.

Τούτων οὕτως ἔχόντων, ἵνα παρασιωπήσω τὰ κλεινὰ

καὶ σεβαστὰ δόνόματα τῶν σημερινῶν καὶ χθεσινῶν εὐεργε-
τῶν τοῦ ἀπανταχοῦ πανελλήνου, τίς ξῆλεν ἀρνηθῆ τὴν
χριστομίμητον καὶ φωτοδότιν καὶ σωσίπολιν φιλογένειαν
εἰς τοὺς παλαιτέρους ἀσιδίμους πατριάρχας καὶ ἀρχιερεῖς,
τοὺς ἀρχοντας καὶ ἡγεμόνας, τοὺς ἐμπόρους καὶ τεχνίτας,
εἰς οὓς μετὰ Θεὸν ὁφελεῖται πάσης τῆς πολυπαθοῦς καὶ εὐ-
σεβόφρονος Ἀνατολῆς δλη ἡ πνευματική τε καὶ κοινωνική
σωτηρία καὶ ὑπαρξία; Ὁντως μακάριον καὶ πανασδιμον
τὸ μνημόσυνον ἀνδρῶν, οἵτινες διὰ τῆς πανδώρου φιλογε-
νείας καὶ τοῦ φωτεινοῦ παραδείγματος ἐγένοντο τὰ φῶς δρ-
ζοντας ἐπὶ μαρδὸν ἔζορωμένου.

Τον. Να!· ἀλλὰ δὲν εἶπα τὸ κυριώτερον. Διαφέρει φιλο-
γένεια φιλογενείας, καθὼς καὶ ὡφελείας ὡφέλεια. Οὐδὲ
ἔτιμησέ τις πώποτε τὴν δσφρησιν, τὴν γεῦσιν, τὴν ἀφῆν
ὑπέρ τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν ὅρασιν, δι' ὧν διδασκόμεθα τὰ κα-
λὰ καὶ ἀγαθά, τὰ ἀληθῆ καὶ σωτήρια. Ἀξιομισθος μὲν καὶ
μεγάτιμος παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις δὲ πως δήποτε περι-
θάλπων τὸ σῶμα τοῦ χρείαν ἔχοντος καὶ κατὰ τὸ ἱερὸν
Εὐαγγέλιον, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ οὐδὲ ὁ μόνον
ἐν ψυχρὸν ποτῆριον ὕδατος προσενεγκὼν εἰς τοῦ Κυρίου τὸ
δνομα. Ἀλλ' ἔὰν δὲντως ἀνθρωπος δὲν εἴναι τὸ σῶμα,
ἀλλ' ἡ λογικὴ καὶ θεοειδῆς ψυχή· ταύτην δὲ τρέφει καὶ τε-
λειεῖ διανοίας μέστωσις καὶ καρδία ἥθοποιημένη· ὦ, τότε
τοῦ ἀνοίγοντος τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ πρὸς τὸ φωτίσαι τὴν
ψυχὴν καὶ τοὺς ἔργοις ἀποδεῖξαι Θεοῦ πανσόφου καὶ ὑπερ-
τελείου εἰκόνα, τοιούτου εὐεργέτου ἡ ἀξιομισθία καὶ δόξα
πολὺ ἀπολείπει πᾶν σωματικὸν φίλανθρώπευμα. Διότι, κα-
θὼς δὲ τοῦ σώματος ὄφθαλμὸς δίχα τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος ἡ
τοῦ τεχνητοῦ φωτὸς οὔτ' εὐθυδρομεῖ, οὔτ' εὐστοχεῖ, οὔτε
δλῶς βλέπει· ἀπαραλλάκτως καὶ δὲ ψυχικὸς ἀνευ τῆς θείας
ἀκτῖνος ἡ τοῦ λογικοῦ φωτὸς τῆς παιδείας ἐν ζόφῳ μένων
πλανᾷ τὸν ἀνθρώπον ἀνω καὶ κάτω, ὥστε ν' ἀγνοῇ τὸν
ποιητὴν καὶ τὸ ποίημα, τὸν Θεὸν καὶ τὸν κόσμον· ν' ἀγνοῇ

πόθεν ἔρχεται, ποὺς ὑπάγει καὶ ποῖος εἶναι. «Ἄδελφοί, λέγεις ἐ θεῖος Ἰάκωβος, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω δτι.... σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλήθος ἀμαρτιῶν» (Ἰακ. ε', 20). 'Αλλ' ὁ συντρέχων πρὸς διάδοσιν τῆς ἀληθίνης παιδείας τι ἄλλο ποιεῖ ἢ διαφωτίζει τὰς ὁδοὺς τοῦ ἀνθρώπου καὶ χειραγωγεῖ αὐτὸν εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ μακαριστητα;

— Καὶ ἄλλως μόνον διὰ τῆς παιδείας δύναται νὰ ἐπαληθεύσῃ τὸ κοινῶς λεγόμενον, δτι «Τὸ πνεῦμα διευθύνει ἡ πρέπει νὰ διευθύνῃ τὴν ὥλην». — 'Υμεῖς δὲ καὶ εἰς ἄλλο ἀποβλέψατε. Πάσης ἄλλης εὐποίας καὶ φίλανθρωπίας ἢ ἐνέργεια περιορίζεται εἰς δλίγα ἔτη καὶ ἕτοιμα. ἢ δὲ παιδεία καὶ αἱ περὶ ταύτην εὐεργεσίαι δρια ἔχουσι τὴν οἰκουμένην καὶ τοὺς αἰῶνας. Πόσους ἐδίδαξεν ὁ Πλάτων, πόσους δὲ μέγας Βασίλειος, καὶ πόσους τοῦ λοιποῦ διδάξεις; Πόσους ἐνὸς ικανοῦ διασκάλου δέκα κατηρτισμένοι καὶ καλλίκαρποι μαθηταί, καὶ πόσους ἄλλους οἱ τούτων μαθηταί; Βεβαίως τοῦ θείου καὶ ἀπλέτου φωτὸς τὸ καθηρόν ἀκτινοβολημα, ἢ παιδεία καὶ ἡ τούτου μεταλαμπάδευσις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχωσι περιωρισμένα δρια.

. Οἱ μνημονεύμενοι εὐεργέται εὐηργέτησαν οὐχὶ σώματα μόνα, ἀλλὰ τὸν δλον ἀνθρώπον, μάλιστα τὸν πνευματικόν, φροντίσαντες περὶ τοῦ νοεροῦ φωτισμοῦ, δι' οὗ τελειοῦται καὶ ἀκμάζει ἡ ψυχὴ ὁμοῦ καὶ τὸ σῶμα, ἡ κοινωνικὴ καὶ ἡθικὴ κατάστασις.

Τον. 'Αλλὰ παρ' ὀλίγον ἐλησμόνουν τοῦ ὄρθιοντος καὶ τῆς ἡμέρας τὸ οὐσιωδέστατον. Πάσης πράξεως ἢ ἀξία μετρεῖται οὐχὶ μόνον κατὰ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν προσαίρεσιν τοῦ πράξαντος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἔξ αὐτῆς προερχόμενον δρελος, ἔθνικὸν ἢ ἐπιτόπιον, διαρκὲς ἢ βραχυχρόνιον, ἐν ἡμέραις εὐφροσύνης καὶ πλούτου, ἢ κινδύνων καὶ στερήσεως. 'Η λεγομένη Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, ἡς εἰς ζῶντες καὶ οἱ ἐν Κυριῷ κοιμηθέντες παντοῖοι εὐεργέται σή-

μερον ἀγιάζονται, τῇ ἀληθείᾳ δὲν είναι μεγάλη οὔτε κατὰ τὴν εὑρύτητα καὶ λαμπρότητα τῆς οἰκοδομῆς, οὕτε κατὰ τὰς πολλὰς δεκάδας τῶν διδασκάλων καὶ τὰς πολλὰς ἔκατοστάς τῶν μαθητῶν· καὶ μόλις τὴν σήμερον δικαιοῖ τὸν μέγαν τίτλον ἡ πρὸς πάντα τὰ τοῦ χράτους τούτου γριστιανικὰ σχολεῖα σχετικὴ ὑπεροχὴ ἐν μαθήμασι καὶ διδασκαλίοις καὶ μαθηταῖς, ἐν οἷς καὶ ἐπερόφυλοί τινες τοῦ κάλλους καὶ τῆς εὐγενείας τῶν ἑλληνικῶν Μουσῶν ἔρασται σωφρονέστατοι. 'Αλλ' ἡ σχολὴ αὕτη, πόσον ἐστὶ μεγάλη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα! πόσον γεραρὰ καὶ περιφανῆς κατὰ τὸν ἐξ ὑπαρχῆς δι' αἰώνων περανθέντα προορισμὸν αὐτῆς! πόσον πάντιμος διὰ τὰς ἡθικὰς ὑπηρεσίας, διαστάσεων ἡμέραις δδύνης καὶ συνοχῆς ἀφθόνως ἀπέδωκεν εἰς ἄπαν τὸ δρθόδοξον πλήρωμα καὶ εἰς τὴν τούτου πνευματικήν καὶ ἀγαθοτρόφον γενέτειραν, τὴν μεγαλώνυμον καὶ μεγαλέδεξον Ἐκκλησίαν!

Εἶχεν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν αὐτοκρατόρων αὕτη ἡ τῶν πόλεων βασιλίκης καὶ τῆς τότε οἰκουμένης καθέδρα, εἶχε σχολὴν ἀνακτορικὴν ὁμοῦ καὶ πατριαρχικήν, σχολὴν γραμμάτων καὶ θεολογίας καὶ φιλοσοφίας, ἣς οἱ διδάσκαλοι, τῇ τῆς οἰκουμενικότητος περιωπῇ ἀγλαΐζομενοι, αὐτοὶ ἐπέλιυν τὰ τῆς ἡμέρας θρησκευτικὰ καὶ ἡθικὰ ζητήματα· καὶ δ λόγος αὐτῶν ἐγίνετο ρήτρα τῆς οἰκουμένης. Ἐπειδὴ δὲ σχολὴ τοιαύτη πολλῶν αἱρετικῶν καὶ κακοφρόνων τὰς μύλας συνετριψεν, ἐντεῦθεν καὶ πολλάκις ἐκλονίσθη καὶ ἐτραυματίσθη καὶ ἐνεπρήσθη καὶ ἐπαθεν δ τι συνήθως πάσχουσιν ἐπὶ τῆς γῆς οἱ πάντοτε ὄλιγοστοι φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀληθείας. Παρῆλθον χρόνοι· ἔφυγον ἔθνη· διῆλθον καὶ παρήλαξαν γενεαῖ καὶ σομφέροντα· καὶ ἐπειδὴ ἀληθινὴ Ἐκκλησία δὲν ἀποθήσκει, καν πάθη τὰ πάνδεινα, ἡ πρωτότοκος αὐτῆς θυγάτηρ, ἡ κοινὴ σχολὴ, ὑπὸ ἄλλο ἄλλοτε σχῆμα καὶ δνομα, πάντοτε μέγα καὶ εὔκλεές, οἷον «Σχολὴ Πατριαρχική», Ἐπιστημονικὸν Μουσεῖον ἡ Φροντιστήριον, Φιλοσοφική, ἡ Ἑθνική, ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή», συνα-

ναδυομένη μετά τῆς ναυαγησάσης ἐθνικῆς ίκμάδος καὶ δδέ-
ης καὶ, ως μιθευόμενος φοίνιξ, ἀπὸ τῆς τέφρας αὐτῆς ἀνα-
θρώσκουσα, διατελεῖ ὑπὲρ τὰ διακόσια ἥδη ἔτη κατὰ συνέ-
χεισν ἀπηχοῦσα τὸ ἡδύφωνον καὶ ἀνθυπνωτικὸν κελάδημα
τῶν πατέρων πτηνῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ Ἐλικῶνος, ὅτε
μὲν θρηνητικὸν καὶ βραγχῶδες, ὅτε δὲ τορὸν καὶ τρανό-
φθοργγον καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἔαρινόν. Καὶ καθάπερ κιβωτὸς θεο-
παγῆς, γλῶσσαν καὶ παιδείαν ἐποχοῦσα καὶ τὴν ἐθνικὴν
παράδοσιν καὶ τὸν μαργαρίτην τῆς θρησκείας τῶν πατέρων
ἀνατάζει εἰς τὰς χώρας τῶν τριῶν σοφῶν Ἱεραρχῶν τὸ
φῶς τῆς ἀρχαιομαθείας, προπέμπουσα μυρίας φωτεινὰς ἀκτῆ-
νας τῶν μαθητῶν αὐτῆς, ως προαγγέλους προσεχοῦς ἀνα-
τῷλῆς τῆς ἡλιοφεγγοῦς παιδείας, ητις ἐξ ἐσπερίων κλιμά-
των παλινδρομεῖ εἰς τὴν κεντρικὴν ἐστίαν, ἵνα ἀρύσσηται
ζωὴν καὶ τόνον, καθὼς τὸ αἴμα τῶν φλεβῶν ἐν τῇ καρδίᾳ.

Οστις ἀνέγνω, δὲν λέγω ἀρχαιότερα, ἀλλὰ τὰ γράμ-
ματα τῶν δειπνήστων πατριαρχῶν, τοῦ τε πρὸ ἐνὸς αἰώ-
νος μετὰ Σαμουήλ ἔκεινον τὸν κλεινὸν πατριαρχεύσαντος (1768) σοφῷ καὶ φιλογενεστάτου χυροῦ Μελετίου καὶ τοῦ
εὐχλεῶς κοσμήσαντος δύο θρόνους πατριαρχικοὺς χυροῦ Σω-
φρονίου (1774), καὶ τὸ πολύχον καὶ μελίγηρον τοῦ πεπνυ-
μένου τῆς Κυζίκου μητροπολίτου Ἰωακείμ ὑπόμνημα περὶ
τῆς ἐν ἀρχῇ τῆς ἔκατονταετηρίδος ταύτης (1804) εἰς Ἑγ-
ροκρήνην μεταφυτευθείσης ἐθνικῆς σχολῆς διὰ τῆς ἐγκω-
μίων χρείτονος περινοίας καὶ φιλογενείας τῶν περικλεῶν
Μουρουζῶν Δημητρίου καὶ Παναγιώτου. — Αἰωνία ὑμῶν
ἡ μνήμη τρίς καὶ τετράκις, ἀθάναται Μουρουζαί, ἀνθ' ὅσων
ἔλαλήσατε καὶ ἐπράξατε καὶ ὑπέστητε ὑπὲρ τῆς σχολῆς
ἔκεινης! Ὅμετος συνετῶς προείδετε, δτι ἐν τῷ ἀθορύβῳ ἔκει-
νω καὶ ἀσφαλεστάτῳ εὑρυχώρῳ περιβόλῳ, διν κατα-
γλαΐζουσι καὶ περιοχυροῦσιν ἀκτὴ Βοσπορικὴ καὶ δάσος
σκιερὸν καὶ βουνοῦ στεφάνη καὶ χλοερὰ καὶ πάντερπνος
χοιλάς, πάτυς καὶ φιλύρας, ζεφύρων ἀλύρματα, καὶ κελαρύ-

Ζουσα ύδάτων ἀεννάων διαύγεια καὶ ἀηδῶν λιγυρὸν μελῳδοῦσα· ἐν σχολῇ, δπου συνώκουν μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι, ἔκει καὶ αἱ φιλέρημοι Μοῦσαι πολλὴν καὶ ἄφθονον ἡθελον ἀπορέει τὴν παγκαρπίαν, τὴν ἥθικήν καὶ τὴν ἐπιστήμονα. Ἀλλὰ . . . ἀλλὰ τοῦ προκαλέσαντος τὴν διάλυσιν οὐ μὴ μνησθῇ τὸ δνομα μετὰ τῶν εὑεργετῶν.—“Οστις ἔκεινα εἰδε τὰ ύπομνήματα καὶ τὰ ἀληθέστερον μᾶλλον ἢ ποιητικῶς, γεγραψμένα παρ’ ἀνδρὸς Βυζαντίου πολιορκοτάφου καὶ πολυτόπορος, ἐν Ἑηροκρήνῃ μαθητευθέντος, ἔκεινος ἐπληροφορήθη, δτι ἡ τοῖς χρόνοις πολιὰ καὶ δυσίχνευτος αὕτη σχολή, καθάπερ ἐν ἀνύδρῳ ἐρήμῳ πηγὴ πολύχρουνος, ἀνέκαθεν ἐπλήρου οὐχὶ ἔργον ἐνοριακοῦ παιδευτηρίου, ἀλλὰ τὸ πρότυπον πανεπιστημίου τῆς Ἀνατολῆς, χορηγοῦσα, ὡς ἐπικαρπίαν ἐνιαύσιον, πρὸς μὲν τὴν Ἐκκλησίαν ἀρχιερετές καὶ θεολόγους καὶ ἱεροκήρυκας· πρὸς δὲ τὴν κοινωνίαν διδασκάλους, ἀρχοντας καὶ ύπαλλήλους ἐν ταῖς ἡγεμονικαῖς αὐλαῖς· πρὸς δὲ τὸ κράτος ἰατροὺς καὶ νομοτετοράς, συμβούλους, γραμματεῖς, διερμηνεῖς, διπλωμάτας καὶ ἡγεμόνας· ἐνὶ λόγῳ, ἀπαν ἔκεινο τὸ περίβλεπτον καὶ ἐκλεκτὸν καὶ μεγαλοφυὲς καὶ πεπνυμένον καὶ δυτῶς εὐγενὲς τὴν τῆς κεφαλῆς εὐγένειαν Φανάριον· τὸ φερώνυμον καὶ τηλεφανὲς Φανάριον, δπερ, οὐδένα σχεδὸν ἔχον Βυζαντιογενῆ, περιεῖχε σύμπαντος τοῦ ἔθνους τὰ ἀκροθίνια· ἀνδρας τοιεύτους, οἵτινες ἂν δὲν ἐγέννησαν, διωργάνωσαν ἡγεμονίας καὶ βασιλεια· ἀνδρας, οἵτινες ἐμαίευσαν καὶ ἐγαλούχησαν καὶ ἐξησφάλισαν μετὰ πολλῶν κινδύνων δ, τι καλὸν τῆς ἡμετέρας κοινωνίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐπ’ αἰῶνας.

Οἱ διδάσκαλοι ἔκεινης τῆς σχολῆς, σοφώτεροι τῶν τότε, ἦσαν cι πλείους κληρικοὶ ἄγρι μητροπολιτῶν τε καὶ πατριαρχῶν. Εὐλόγως· διότι οἱ ἀρχαῖκοι πατέρες καὶ προπάτορες ἡμῶν, καὶ πρόσδον καὶ σωτηρίαν ἐν τῷ κλήρῳ βλέποντες, δστις ἐστὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ἐφρόνουν μετὰ τεῦ Εὐαγγελίου λογικώτατα δτι, δπου ὁ ποιητὴν ὀδηγεῖ τὸ

προδιατόν καὶ ἡ κεφαλὴ τὸ σῶμα, μόνον τοιαῦται πολιτεῖσται προκόπτουσι καὶ μεγαλύνονται. Τούτων τινὲς μνημονεύονται δινομαστὶ παρὰ τῷ Καντεμίρῃ. ἔτεροι δὲ ἐν τοῖς χώδιξι τῆς σχολῆς.

"Ἐφόροι ἦσαν πάντοτε δύο σεβάσμιοι καὶ σπουδαιότατοι συνοδικοί, καὶ εἰς ἣ δύο ἔκ τῶν πείρᾳ καὶ συνέζει διακεχριμένων ἀρχόντων. Ἀλλὰ καὶ τηλικοῦτοι δύτες, οὐδὲν ἀρ' ἔκατῶν ἔκαινοτόμουν ἐν πατριαρχικῇ καὶ ἔθνικῇ σχολῇ, δέχα πρηγουμένης συνοδικῆς διαγνώμης καὶ ἀποφάσεως.

Οἱ μαθηταί, παντοῖοι πανταχόθεν, ἦσαν ἀντάξιοι τῆς ἀρετῆς καὶ φήμης τῶν καθηγητῶν, τοῦ βρίθους τῶν ἐφόρων καὶ τῶν προστατῶν, καὶ τοῦ βεβαίου καὶ λαμπροῦ σταδίου, δπερ ἡνόγετο εἰς τὸν εύπαλδευτὸν καὶ εύφυέστατον.

'Ιδοὺ τὸ αὐτοσχέδιον μικρογράφημα τῆς δητῶς μεγάλης καὶ ἀκηλιθώτου ταύτης σχολῆς τοῦ Γένους· Γένους οὐχὶ τοῦ γραιικοῦ, εἰμὴ καθ' δυον ἀξιωτῶν τῆς ἀρχαίας αὐτῶν φιλανθρώπου μεγαλοφροσύνης Γραικοῦ ἐδιδαξαν· Γραικοὶ ἐδαπάνησαν· Γραικοὶ ἐστήριξαν καὶ ἔσωσαν τὴν σχολήν, πολλάκις καὶ πολυειδῶς κινδυνεύσασαν· Γραικοὶ ἐπαθον· ἀλλὰ καὶ—Γραικοὶ εὑδοκίμησαν· κατὰ δὲ τὰ ἄλλα πάντα κοινὰ παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου Γένους τῆς ἐπικρατείας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔκ ταύτης τῆς σχολῆς ἐξέρρευσαν, ὡς ἔκ πηγῆς ζωοπαρόχου, τόσοι γειμαρροὶ ναμάτων τῆς διδασκαλίας, ἅπερ ποτιζόμενα τὰ ἔθνη κραταιοῦνται καὶ ἀθανατίζονται, φανερόν, διτὶ ἀνάλογος πρέπει χάρις καὶ δόξα εἰς τοὺς ἀειμνῆστους καὶ μεγαλοβύχους πρωτουργοὺς τῆς τηλικαύτης ὑψελείας, ἀνδρας ἀνήκοντας οὐχὶ εἰς ταύτην ἢ ἔκεινην τὴν πατρίδα, ἀλλ' εἰς ἄπασαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διο πο τὸ πνευματικὸν αὐτῆς ἀκτινοβολεῖ διάδημα, δπου αἱ θεόδεκτοι αὐτῆς εύγατοι καὶ δεήσεις ἐξικνοῦνται εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τοὺς οὐρανούς.

Χαίρετε, ψυχαὶ τρισδλοίοι καὶ πανασίδιμοι· πάλιν, ἐρῶ, χαίρετε· τρισμάκαρες ὄμετοι· μακαρία καὶ ἡ γῆ, ἡ γεννή-

σασα καὶ θρέψασα υἱούς τοιούτους· μακάριον τὸ ἔθνος, εἰς δὲ δίδωσιν δὲ Κύριος στηρίγματα τοιαῦτα· τὸ ἔξαστράψαν φῶς τῶν ὑμετέρων κοινωφελεστατῶν ἀγαθουργιῶν ἐφεγγοβόλησε τὸν τέως ζοφερὸν τοῦτον δρῖζοντα καὶ κατεπράύνε δεινοὺς καὶ κρυερὺς χειμῶνας. Νέοι καὶ γέροντες καὶ οἱ ἀκμαῖοι τῆς νῦν καὶ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν, διὰ παντὸς εὐγνωμονοῦντες, εὐλογήσουσιν ὑμῶν τὴν μνήμην καὶ τὸ δνομα, καὶ περιφρανοῦσιν αὐτὰ ἀντὶ ρεδῶν καὶ μύρων δι' εὔχῶν ἐγκαρδίων, διὰ δακρύων εὐγνωμοσύνης.

Χαῖρέ μις καὶ Σύ, πανάγιε πατριάρχα καὶ ή περὶ Σὲ ἀγιωτάτη καὶ συλλειτουργοῦσα σύνοδος. Ἡ εὐγνώμων καὶ ἀείζωος ἴστορία, μνημονεύουσα ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν, μνημονεύσει μετ' ἀνευφημίας καὶ τοῦ μνημοσύνου τούτου καὶ τῆς ἄλλης πατρικῆς ὑμῶν μερίμνης. Ἀνδρίζου, γεραρὲ τῆς εὐσεβείας πρόσεδρε· ἀνδρίζου καὶ ἰσχυε εἰς τοιούτους ἐνδόξους ἀγῶνας, ἀγῶνας τοῦ φωτισμοῦ καὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῶν ποιμνίων σου. Μόνον δοθαλμὸς πατρὸς ἀγρύπνου χορτάζει καὶ πιαίνει τὰ τεκνά τοῦ Χριστοῦ· πιαίνει τὰ τῆς Ἐκκλησίας κεφαλαιωδέστερα συμφέροντα, ἀπερ δὲ κόσμος ἀγνοῶν εὐτελῆζει καὶ κατισχναίνει.

Καὶ ὑμεῖς, ὡ φίλαι κεφαλαὶ τῆς σεμνοτρόφου τῶν καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν χορείας, οὓς ἐστεφάνωσε καὶ ἐχαρίτωσεν ἡ θεῖα δεξιὰ διὰ τοῦ πρώτου καὶ μεγίστου τῶν τοῦ Πνεύματος χαριτιμάτων, τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως, δπως, υἱοὶ φωτὸς γενόμενοι, ἀναδειχθῆτε φῶς τοῦ κόσμου, ὡς ἐρομύσται καὶ διδοῦχοι πάσης ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης καὶ χρηστότητος· καὶ ὑμεῖς οἱ ἄσχοντοι καὶ ἐξ ἀπόρων πόρους φιλοτίμως ποριζόμενοι ἔφοροι καὶ σύμπαντες οἱ συνελθόντες σήμερον εἰς τοῦτον τῆς δριθοδοξίας τὸν πρωτόναον φιλοθεού τε καὶ φιλόμουσοι, ἐξ ἀπαντος οἱ πάντες τιμήσετε τὴν ἐστήν, καὶ σὺν αὐτῇ τιμήσετε τοὺς μνημονευομένους ἀριζήλους καὶ μεγίστους εὐεργέτας, ὡς υἱοὶ πατρώζοντες τοὺς ἥβικοὺς πατέρας· οἱ μὲν διδάσκαλοι ἀρθόντως καὶ εἴλι-

χρινῶς καὶ μετὰ φόβου Θεοῦ σπείροντες τὸν σπόρον τῆς ἀληθινῆς παιδείας· οἱ δὲ μαθητεύμενοι, δεχόμενοι αὐτὸν εἰς ἀγαθὴν καρδίαν καὶ καρποφοροῦντες ἀξία τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἀξία τῆς ἐποχῆς, ἀξία τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου, ἀξία τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος· οἱ δὲ λοιποὶ ἀκροαταῖ, ἔκεινο ἐνθυμιζόμενοι, δτι ἔκεινοι οἱ λαοὶ μένουσι διὰ παντὸς ταπεινοῦ καὶ δυστυχεῖς καὶ βάρβαροι, δισων τὰ φρονήματα συσπειρούμενα καὶ συγχλειόμενα ἐν στενῷ κλωθίῳ τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος, ἀλλο παρὰ τὸ προσωπικὸν εἰς τὸ συγγενικὸν ἐγὼ δὲν βλέπουσι. Τῆς μεγάλης ἑθνικῆς προσδόου καὶ δυνάμεως προηγοῦνται μεγάλα ἔργα· ἔργα δὲ μεγάλα καὶ βλαστάνουσιν ἐν τῷ κήπῳ τῶν μεγάλων καὶ γενναίων φρονημάτων, γενναίων κατὰ Θεόν, γενναίων κατὰ τὴν τοῦ πλησίον ὡφέλειαν.

Σύ, Κύριε Χριστέ, ἡ τοῦ Πατρὸς σοφία καὶ τὸ φῶς τὸ ἀδυτον, δ ἀνυψῶν καὶ καταρτίζων ἑθνη καὶ λαούς, σὺ δὲς τῷ σῷ λαῷ φῶς καὶ σοφίᾳν καὶ τὴν χάριν σου· δὸς ὁμογνώμονα διάνοιαν, φιλάνθρωπον καρδίαν, ὑψος καὶ κάλλος εὐαγγελικοῦ φρονήματος, ἀνάγοντος εἰς τὴν περιωπὴν τῆς τελειότητος. Ταῖς δὲ πρεσβείαις καὶ δεήσεσι τῶν ἐν τῇ ἐπιγείῳ καὶ ἐπουρανίῳ Ἐκκλησίᾳ λατρευόντων σοι καὶ διὰ τὴν προσφερομένην σοι ἀναίμακτον θυσίαν τοῖς μὲν ζῶσιν εὐεργέταις καὶ προστάταις τῶν οἰκων τῆς σοφίας τῶν μικρῶν καὶ τῶν μεγάλων δίδου ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εὐλογίαν καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθά σου, τὰ ἔγκοσμα καὶ ὑπερκόσμια. Τῶν δὲ ἀναπαυσαμένων, ὅπως τὰ ἔργα λάμψουντα ἐπὶ τῆς γῆς σὲ ἐδέξασσαν ἐν τοῖς ἀνθρώποις, οὕτω, Θεὲ δίκαιε καὶ ἀγιε, δόξασον αὐτῶν ψυχὰς καὶ σώματα ἐν τοῖς Ἀγγέλοις σου· καὶ ποίησον, ἵνα καθαρίζεντες ἐν τῷ αἴματί σου λάμψωσι, καθὼς δ ἥλιος, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου!

Γένοιτο, Κύριε τοῦ ἔλεους, γένοιτο!

Δ' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ:,

ΤΗ ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ,

ΤΗ 30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1866,

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

ΣΧΟΛΑΡΧΟΥΝΤΟΣ ΕΝ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗ.

«Τὸ πνεῦμα ἔστιν ἡ ἀληθεία· τὸ πνεῦμα ἔστι
τὸ ζωοποιοῦν· ἡ σάξις οὐκ ὠρελεῖ οὐδένεν.

(Ιω. 5, 63).

Διο καὶ σεβασμίας μνήμας ἐπιτελεῖ σήμερον ἡ τοῦ Χρι-
στοῦ πανένδεξος Ἐκκλησία, ιεράρχαι θειότατοι (α) καὶ τὸ
λαϊπὸν λογικὸν τῆς εὐσεβείας ἀγίασμα· φοβερὰν μὲν καὶ
μεγαλοπρεπὴ τὴν μίαν, ἵλαρὰν δὲ καὶ κατανυκτικὴν τὴν
δευτέραν, τὴν μνήμην τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου τοῦ Κυρίου
παρουσίας καὶ χρίσεως καὶ τὴν τῶν τριῶν μεγάλων διδα-
σκάλων καὶ ιεραρχῶν. Ἐκεῖ τίθενται θρόνοι τῶν Ἀποστό-
λων καὶ Προφητῶν, δι παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐν μέσῳ αὐτῶν
μετὰ δόξης καθέζεται· φλὸξ πυρὸς δι θρόνος αὐτοῦ, καὶ πῦρ
φλέγον οἱ τροχοὶ αὐτοῦ; καὶ ποταμὸς πυρὸς ἔλχει πρὸ τῶν
ποδῶν αὐτοῦ· χλιιαι χιλιάδες Ἀγγέλων καὶ μύριαι μυριά-
δες Ἀρχαγγέλων δορυφοροῦσιν αὐτόν· φωνὴ δὲ σάλπιγγες
ἔγειρει τοὺς νεκροὺς ὡς ἔξ ūπνου, καὶ χριτήριον καθίζει ἀδέ-
καστον, καὶ βίβλοι ἀνοίγονται, καὶ τὰ χρυπτὰ πάντα δη-
μοσιεύονται· φόδος καὶ τρόμος συνέχει πᾶσαν τὴν κτίσιν,
προσδοκῶσαν ἐκ τοῦ στόματος χριτοῦ δικαιοτάτου τὴν εὐ-
λογίαν ἡ τὸ αἰώνιον οὐαὶ καὶ τὸν δλίγον ἀριθμὸν τῶν σωζό-
μένων· πᾶσα δὲ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἔξουσία τῶν ἀρχόντων

(α) Τοῦ πανχριτάτου πατριάρχου νοσηλευομένου, ἐπτά τῶν
συνδικῶν ἀγίων ἀρχιερέων διεπέραν τὰ τῆς ιερᾶς τελετῆς.

τῆς γῆς, ἀφαιρουμένη δίδοται τῷ Ὑψιστῷ καὶ τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, ἵνα βασιλεύσωσιν εἰς αἰώνας αἰώνων (Δαν. ζ', ιβ'. Ματθ. χδ', 31—46). Ἐτοιμάσθητε, υἱοί καὶ θυγατέρες τῆς γῆς, διὰ τὴν φονερὰν ἡμέραν ἐκείνην! Ἐνταῦθα δέ, τρεῖς τῆς τριτηλίου θεότητος οὐρανοφανεῖς φωστῆρας, τοὺς τὸν Κύριον τῆς δόξης δοξάσαντας διὰ τῆς αὐτῶν σοφίας καὶ ἀγιότητος, ἔστραζοντες, συνεξυμνοῦμεν καὶ τὴν τῷ Θεῷ συμπάρεδρον σοφίαν, ἐξ ἣς ἀεννάως βρύσασα, ὡς ἐξ ἀδύτου ἡλίου ἀσθεστος ἀκτίς, πᾶτα τὴν ἀνθρώποις ἐπιστήμην καὶ μάθησις λατρεύεται, ὡς ἐν ναοῖς, ἐν τοῖς μεγάλοις καὶ μικροῖς διδακτηρίοις ὑπὸ τὴν πνευματοδότιν χάριν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν τῶν σοφῶν πατέρων τελεσφόρον εὐλογίαν. Τὴν δὲ σοφίαν γεραίροντες, κατὰ χρέος μακαρίζομεν πάντας τοὺς κλεινοὺς αὐτῆς ἱεροφάντας καὶ πρωταθλητάς, τοὺς ἀοιδίμους διδασκάλους καὶ συνδρομητάς, τὸ θεῖον ἔλεος ἐπὶ τὰς ἐλεγήμονας αὐτῶν ψυχὰς ἐπικαλούμενοι, πρὸς δὲ τὴν νέαν γενεὰν ἀρίζηλον αὐτοὺς ὑπογραμμὸν φιλομαθείας καὶ φιλογενείας προσάλλοντες. Ἡ μνήμη τῶν προγόνων καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτῶν, ἀνάπτουσα τὸν ζῆλον δπου ἐμαράνθη, καὶ ἐξεγείρουσα τὴν ἄμιλλαν πρὸς τὰ μεγάλα ἔργα, ὑπόκειται θεμέλιον ἀρραγές, ἐφ' οὐ ἐποικοδομοῦσιν. Ἐκκλησία καὶ πολιτεία τὸ ἐνεστώς καὶ τὸ μέλλον αὐτῶν, τὸ ἐνδόξον καὶ αἰώνιον μέλλον τοῦ οὐρανοῦ, τὸ μέγα καὶ μεγαχλεές μέλλον τῆς γῆς, ἀτινα τὴν πρόνοια δωρεῖται εἰς ἔκεινα τὰ ἔθνη, δσα ἐμεγάλυναν καὶ ὑψώσαν τὸ πνεῦμα ὑπεράνω πάσης σαρκός, πάσης ὑλῆς.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ δ Θεὸς καὶ τὴν κοινωνίαν παρὰ πάντων ἀπαιτοῦσιν οὐχὶ τὴν ὑλὴν καὶ τὴν σάρκα, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, τὸ ζωοποιοῦν τὴν σάρκα, καὶ τελειοῦν καὶ ἀγιάζον τῆς σαρκὸς τὰ ἔργα, ίδού ὑπόθεσις εἰς τὴν διπλῆν ἔορτὴν κατάληλος, γρηγόριη πρὸ τοῦ τάφου καὶ μετὰ τὸν τάφον, ὑπόθεσις κοινωνικὴ καὶ εὐαγγελική, δτι πανταχοῦ καὶ πάντας, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, τὸ πνεῦμα νικᾷ τὴν

· ὅ λαγην· δοτι τὸ πνεῦμα ἐστιν ἡ ζωὴ ποιὸς ἀλήθεια· «τὸ πνεῦμα ἐστιν τῇ ἀλήθειᾳ· τὸ πνεῦμα ἐστι τὸ ζωοποιοῦν· ἡ σάρξ οὐκ ὥφελεῖ οὐδέν». Εἴθε διὰ τῶν πνευματοσδόχων προσευχῶν πάσης τῆς Ἱερουργοῦ Ἱεραρχίας καὶ τοῦ ἐν πνεύματι χοροστατοῦντος καὶ συνευχαριστοῦ φιλοθέου τε καὶ φιλομούσου πρωτοποίμενος, τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν πατρὸς καὶ δεσπότου, οὐ τῇ παρατεινομένῃ νόσος σκυθρωπά ποιεῖ τὰ τέκνα, εἴθ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, κατασκηνώσαν ἔξιρέων αἰωνίων, φθέγξαί το τὴν ὥραν ταύτην διὰ τῆς ἀσθενοῦς μου γλώσσης καὶ τῶν ὑμετέρων καρδιῶν μέλος ἐναρμόνιον οὐρανίου καὶ ζωοποιοῦ διδασκαλίας, ἵνα γένωνται τὰ ρήματά μου πνεῦμα καὶ ζωὴ εἰς ἄπαν τὸ θεόλεκτον τοῦτο πλήρωμα.

«Τὸ πνεῦμα ἐστιν ἡ ἀλήθεια· τὸ πνεῦμα ἐστι τὸ ζωοποιοῦν· ἡ σάρξ οὐκ ὥφελεῖ οὐδένε.

Α'. Οὕτε δὲ λογικές ἀνθρωπος οὕτε δὲ θεῖος λόγος γινώσκει ὃν αἰωνιώτερον, κραταιότερον καὶ μεγαλειότερον, ἡ ἐλευθερώτερον καὶ ἀπειρον ἄλλο παρὰ τὸν Θεὸν τοῦ παντός· οὐδὲν τῆς θείας ζωῆς ζωτικώτερον, τῆς θείας δυνάμεως ἴσχυρότερον, τῆς θείας θελήσεως ἀγιώτερον καὶ δραστικώτερον. Διατέλλεται γε; διότι οὐδὲν ὑπάρχει τοῦ θείου νοὸς λογικώτερον καὶ πνευματικώτερον· οὐδὲν ἄλλο ἀναβαίνει εἰς τὸν θρόνον τῆς ὑπερτελείου καὶ παμμακαρίστου θεότητος παρὰ τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν καὶ νόησιν, αἰτινές εἰσι γνωρίσματα οὐχὶ τῆς ἀδρανοῦς καὶ δούλης καὶ ἐνδεχομένης ὕλης, ἀλλὰ τοῦ ἀειζώου καὶ ἀεικινήτου καὶ πανσέφου πνεύματος. Τοῦτο δέ, τὸ κατ' ἔξοχὴν ἀπόλυτον καὶ ἀνεξάρτητον πνεῦμα, Κύριος δὲ Θεός, δημιουργῆσαν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὴν ὕλην καὶ τὰ δεύτερα πνεύματα, οὐχὶ ὡς ὁμοούσια προϊόντα, ἀλλ' ὡς ἐτερούσια δημιουργῆματα, δεσπόζει ἐπὶ πάντων αἰωνίως καὶ κυβερνᾷ καὶ σώζει καὶ κατευθύνει ἔκαστον εἰς τὸ προσῆκον τέλος, οὐχὶ τρόπῳ ὑλικῷ, ἀλλ' ἐν τῇ σορῷ ἔαυ-

τοῦ. «Ο Θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, ἡτοῖμασε δὲ οὐρανοὺς ἐν φρονήσει» (Παροιμ. γ', 19. δ', 22—30. Σοφ. Σολ. ι', 14. Σιράχ, κδ', 3—5, 9). Τούτου χάριν αἱ ἄγιαι Γραφαὶ, ἐπονομάζουσαι τὸν ποιητὴν τοῦ παντὸς Θεὸν τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, πνεῦμα καὶ θαρόν, ἐλεύθερον, υἱόν, παντοκράτορα (Ἄριθ. κζ', 17. Ἰω. δ', 24. Κορ. Β' γ', 17), διδάσκουσι περὶ τῆς αὐτοῦ παντοκρατοῦς σοφίας, διτὶ «ἔστιν ἐν αὐτῇ πνεῦμα νοερόν, ἄγιον . . . λεπτόν, εὐχίνητον, τρανόν, ἀμόλυντον, σαφές, ἀπήμαντον . . . εὐεργετικόν, φιλάνθρωπον . . . παντοδύναμον, παντεπίσκοπον, κινητικῶτερον πάσης κινήσεως καὶ διὰ πάντων χωροῦν πνευμάτων· ἀτικὲς τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως καὶ ἀπόρροια τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης εἰλικρινῆς, καὶ ἀπαύγασμα φωτὸς ἀΐδου, καὶ ἐσοπτρὸν ἀκηλίδωτον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ· μία δὲ οὖσα, πάντα δύναται· καὶ μένουσα ἐν ἑαυτῇ, πάντα καινίζει· καὶ κατὰ γενεὰς εἰς ψυχὰς δούλιας μεταβαίνουσα, φέλους Θεοῦ καὶ προσήπτας κατασκευάζει» (Σοφ. Σολ. ζ'). Οὕτω λοιπὸν παρὰ τῷ αἰωνίῳ Θεῷ τὸ πνεῦμα ἐστιν ἡ ἀληθεία· τὸ πνεῦμα ἐστι τὸ ζωοποιοῦν· ἡ σὰρξ οὐκ ὁ φελεῖ οὐδέν· ἀλλ' οὐδὲ ὑπάρχει. Τί δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἐν γένει;

Β'. 'Ο ἀνθρώπος, τῶν ἀλλων ποιημάτων ὑπάρχων διολογιζομένως τὸ εὐγενέστερον, ἀρχεὶ πάσης τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διὶ σύδεν ἔτερον, ἡ διότι, θεοτύπωτον φέρων ἐν ἑαυτῷ, ὡς βασιλικὴν σφραγίδα, τὴν θείαν εἰκόνα καὶ δύοισιν, ἐστὶ καὶ αὐτὸς πνεῦμα νοερὸν καὶ ἀθένατον, Θεοῦ πνοὴ λογικὴ καὶ ἄϋλος, ὑλικὸν μὲν σῶμα περικειμένη ὡς ἐνδυμα καὶ ὡς δεῦλον δργανον, τὸ δὲ παντέλειον ἀρχέτυπον εἰκονίζουσα διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ γνώσεως, διὰ τῆς ἐξουσίας καὶ χωριστητος, καὶ διὰ τῆς ἡθικῆς αὐτοῦ καθαρότητος. Τὸ δὲ θαυμαστότερον, καθὼς μεταξὺ τῶν ποιημάτων περὶ μόνου τοῦ ἀνθρώπου εἶπεν ὁ Θεὸς τὸ: «Ποιήσωμεν ἀνθρώπου

κατ' εἰκόνα ήμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν» (Γεν. ἀ, 26.),
εὗτα μόνος δὲ θεοείκελος ἄνθρωπος, καὶ τὸ δημιουργεῖν κλη-
ροδοτηθεῖς, μεταδιδώσιν εἰς τὴν ἀμφορφὸν ὑλην, εἰς τὸ ξύλον,
εἰς τὸν λίθον, εἰς τὸ μέταλλον καὶ εἰς τὰ νεκρὰ σταυρεῖς,
εἶδος καὶ κάλλος, κίνησιν καὶ ἐνέργειαν καὶ πνεῦμα ζω-
πιον. Ἀμφιβάλλεις, ἄνθρωπε, περὶ ταύτης τῆς δυνάμεως
τοῦ πνεύματός σου; εἰπέ μοι, τί ἔστι τὸ ἀρχιτεκτονικὸν
μεγαλούργημα ναοῦ Σολομῶντείου καὶ Ἰουστίνιανείου, ἵνα
παραλείψω πυραμίδας καὶ παρθενῶνας καὶ μαυσωλεῖα καὶ
κολοσσοὺς καὶ πάντα πάντων τῶν βασιλέων τῆς γῆς τὰ
ἀνάκτορα; Τί ἔστιν ἐν ὥραῖσιν ἄγαλμα, μία ὥραλα εἰκὼν
γλυπτίδας ἢ γραφίδος Φειδίου ἢ Ζεύξιδος, Μιχαὴλ Ἀγγέλου
ἢ Ραφαὴλ Σαντοσίου; Τί τὸ μουσουργικὸν μελώδημα τῶν
ἄγγελικῶν ὑμνῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα σιωπήσω τὰς ἐκ-
πληκτικὰς ἀηδόνας τοῦ Δάμωνος καὶ τῶν δύο Τιμοθέων,
τοῦ Παλαιστρίνα καὶ τοῦ Ροσίνη, τοῦ Μοζάρτου καὶ τοῦ
Βετχέβεν; Τί τὸ κεχαριτωμένον καὶ τῆς ύλικῆς ταύτης
σφαίρας ὥσπερ ὑπερῷεμενον ποίημα Δαβὶδ καὶ ὘μῆρου,
Δάντου καὶ Μίλτωνος, Σοφοκλέους καὶ Σακεσπρέρου; Τί
τὸ πνέον ἐνθουσιαστικὸν πυρὸς καὶ κάλλους ἀγλαδὸν ρητό-
ρευμα τόνου Δημοσθενικοῦ, Κικερωνείου καὶ τοῦ ἐν ἀγίοις
Χρυσοστόμου; Τίς προσήγγισε καὶ διερώτισε τὰ τετραπέ-
ρατα τῆς ὑφηλίου, τὰ ὑγρὰ καὶ τὰ χερταῖα, καὶ ἀνευδό-
χλευσεν ἀπάστης τῆς δημιουργίας τὰ μυστήρια δι' ὀλίγου
ἀτμοῦ, δι' ἐνὸς ἐλάτιματος σιδήρου, δι' ἐνὸς σύρματος ἡλε-
κτρικοῦ, διὰ μιᾶς φωτιστικῆς ἀκτῖνος, καὶ δι' ὀλίγων ἀλφα-
βητικῶν σημείων; Καὶ ἵνα μὴ παρέλθω τὸ πολὺ θεοπεπέ-
στερον, τίς τὸν χοίκον καὶ ἔνσαρκον ἄνθρωπον ἀναβιβάζει
εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὡς Ἀγγελον καὶ ὡς υἱὸν Θεοῦ ἡγιασμένον
καὶ μακάριον; Τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς φῶς Κυ-
ρίου, ὡς θεῖος ὁ φθαλ μὸς ἐνδόσιμος χριστός (Παροιμ.
x', 27. Σιράχ, ι', 7—8), ἀναπτυχθὲν διὰ διδασκαλίας
ἄνθρωπίνης ἢ δι' ἐπιπνοίας οὐρανίου (πρᾶλ. Ἐξόδ. κα', λα',

λέ. Ἀριθ. ιά. Δευτ. λδ'. Κρ. γ', σ', ιά, ιγ'. Βασ. Α', ι, ιά, ις'. Γ', γ'. Παροιμ. β', γ'. Σοφ. Σολ. ζ', η, θ'. Ἰεζεχ. λς'. Σιράχ, α', λά), καὶ περισταρχοῦν διὰ τῆς ὑλῆς τὰ νοερὰ αὐτοῦ γεννήματα, τὰς ἐννοίας καὶ ἴδεας, αἴτινές εἰσιν δύμοιως πνεῦμα· διότι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἔκ τοῦ πνεύματος πνεῦμα ἔστι, καθὼς καὶ τὸ ἔκ τῆς σαρκὸς γεννώμενον σάρξ ἔστιν (Ἴωάν. γ', 6), διαμορφοῖ καὶ τελειοῖ τὴν ὑλην ἐν τε τῷ κοινῷ βίῳ, καὶ ἔξαιρέτως ἐν τῷ πνεύματικῷ ὅρίζοντι τῶν φυσικῶν καὶ λογικῶν καὶ ἡθικῶν ἐπιστημῶν. Κυβερνᾷ δὲ οὐχὶ τὴν ὑλην μόνον, ἀλλὰ καὶ πνεῦμα ἔτερον διογενὲς ἀσθενέστερον, ἢ ὑλομανοῦν καὶ χέρσον. Οὕτως ἡλικίᾳ ὥριμος καὶ διανοητικῶς ἀρτίφρων διευθύνει ἡλικίαν ἄωρον καὶ τὴν δργανικῶς παρηκμακυῖαν, δν τρόπον δ σοφὸς τὸν ἀστοφὸν καὶ δ φρόνιμος τὸν ἀφρονα. «Δουλεύει γάρ ἄφρων φρονίμω, υἱὸς δὲ πεπαιδευμένος ἀφρονι; υἱῷ διακόνῳ χρήσεται». (Παροιμ. ι, 5. 24. κδ', 30—31. Σοφ. Σολ. κδ', 14—15. Ἰωάν. λδ', 9—10). Εἰ δὲ οὕτω ταῦτα συμβαίνουσι, καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λοιπὸν ἐν γένει, καθὼς ἐν τῷ Θεῷ, τὸ πνεῦμα ἔστιν ἡ ἀλήθεια· τὸ πνεῦμα ἔστι τὸ ζωοποιούσην ἡ σὰρξ οὐκ ὡφελεῖ οὐδὲν. Οὐδὲ ἀλλως συμβαίνει ἐν τῷ μικρογραφήματι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τῷ ἀτόμῳ.

Γ'. Οὐδὲν ὑλικῶτερον, κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀνθρώπου βιομηχάνου καὶ ἐμπόρου, ναύτου καὶ στρατιώτου, γεωπόνου καὶ χειρώναχτος. Οἱ πάντες, καθάπερ ἐργολάθοι τινὲς τῆς ὑλῆς, κατειργασμένης ἡ ἀκατεργάστου, ἀνενδότως ἀγωνίζονται, δπως πρωταξιαν αὐτὴν εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας καὶ δρέξεις. «Οθεν καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν οὔσιωδῶς ὑλη δύτα, εἰς τὴν ὑλην ἀπολήγουσιν». «δτι γῇ εἰ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει» (Γεν. γ', 19). Καὶ δμως, καθὼς πᾶσα ἐπιστήμη καὶ φρόνησις ἀπαύγασμά ἔστι φωτὸς ἀιδίου τῆς ἐν τῷ Θεῷ ἀληθείας, οὕτω καὶ πᾶσαν τέχνην καὶ πᾶν βιωτικὸν ἐπιτήδευμα, καν ἡ καὶ τὸ εὐτελέστατον, νοῦς ἐπιστήμων

γεννᾷ καὶ προάγει. Καὶ δτι μὲν σιαδήποτε ἐπιστήμη τοῦ πνεύματός ἔστι λαμπτηδῶν καὶ ἐνέργημα, ἀντὶ τῆς μαρτυρίας τῶν ἀγίων Γραφῶν, καθ' ἡς πάντα ἐξευρίσκει καὶ τελειοῖ ἡ πάντων τε χνῖτις καὶ ἐργάτις σοφία τοῦ θείου νοῦς καὶ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ (Σοφ. Σολ. ζ', ἡ. Παροιμ. ἀ, 2—3), μάρτυς ἀποχρῶν αὐτὴν ἡ ἀλογος καὶ ἡ ἄψυχος φύσις, ἡτις οὔτε θεολογεῖ, οὔτε φιλοσοφεῖ, οὔτε ἀστρονομεῖ, οὔτε φυσιολογεῖ, οὐδὲν ἴγνος δείκνυσι τῆς ἐνσυνειδήτου ἐπιστημονικότητος. “Οτι δὲ νοῦς δριδάσκει τὸν γεωργὸν καὶ πάντα τεχνίτην τὸν τε μηχανισμὸν τῆς τέχνης καὶ τῶν δργάνων αὐτῆς, καὶ τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς τῶν διαφόρων σωμάτων ἰδιότητας καὶ τὴν τούτων σκόπιμον μεταχείρισιν, καὶ περὶ τούτου ἀρκέσει ἡ παρατήρησις, δτι οὐδὲν τῶν ἀλόγων ζώων ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ἡκούσθη ναύτης ἢ γεωργός, τεχνίτης ἢ ἔμπορος. Καὶ μὴ λεγέτωσαν οἱ δύστηνοι τοῦ ύλισματος ἐρασταί, δτι τελειότερος δργανισμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος κατεργάζεται ταῦτα. Τοῦ μωροῦ καὶ παράφρονος, τοῦ ἀπαιδεύτου καὶ ἀφυσοῦς τὸ σῶμα πάντοτε οὐκ ἔστιν ἀτελέστερον τοῦ εὐφυοῦς καὶ πεπαιδευμένου, πολλάχις δὲ πολὺ ἀκμαιότερον· εἰς δὲ τὸ σύνηθες ἀνθρώπινον σῶμα μόλις ἐπῆλθε νοῦς καὶ διδασκαλία, καὶ παραγρήμα ὁ τέως εἰς καὶ ἀνεπιτήδειος ἐργάτης, δι' ὅλιγου χόπου δαμάζων τὸν δγκον τῆς ὕλης, γίνεται παραδέξως ἔκατόγχειρ καὶ χιλιόχειρ, πλυμήγανος καὶ πολύτροπος καὶ δεξιώτατος καλλιτέχνης, ταχύπλοτος καὶ εὐημερῶν, ἔνδοξος ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ μέγα δυνάμενος. Διὸ καὶ δρθῶς ἐρρέθη, δτι τόσην δύναμιν ἔχει ὁ ἀνθρωπός, διτην ἔχει γνῶσιν καὶ διὰ τοῦτο ἔστιν ὁ Θεὸς παντοδύναμος, διότι γινώσκει τὰ πάντα. Τὴν παγκοσμίως πειραματικὴν ταύτην ἀλήθειαν ἐπικυροῦσσα καὶ ἡ θεία Γραφή, διδάσκει δτι «ἡ σοφία τοὺς ἑαυτῆς θεράποντας ἐκ πόνων ἐρρύσατο. βλαστάνει δὲ χάριν καὶ δέξαν καὶ ἀναρθρίμητον πλεῦτον καὶ μῆκος βίου, καὶ πάντα δρματά· οὐ δὲ εἰσ-

πορεύεται ὁ σοφός, εὐλογήσει Κύρος» (Παροιμ. γ', 19. Σοφ. Σολ. ι', Σιράχ, δ', 13. Βασιλ. Γ', γ', 11—14).

Διὰ δὲ τὸ φύσει εὐεργετικὸν καὶ φιλάνθρωπον τοῦ πεπαιδευμένου πνεύματος, ἐπειδὴ ὁ εἰς ἔαυτὸν σοφὸς σοφὸς ἐσεται καὶ πρὸς τὸν πλησίον; φανερὸν δτι, δσῳ οἱ πολιτεῖται πνευματικῶς τελειότεροι, τοσούτῳ καὶ αἱ κοινωνίαι καθίστανται πλουσιώτεραι καὶ χραταιότεραι, φιλανθρωπότεραι καὶ μεγάλαι. Στρέψατε, ἀγαπητοὶ μου ἄχροαται, τὸ βλέμμα ὑμῶν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ πρὸς τὰς εὐδαιμονας καὶ ἐνδόξους χώρας, ἔνθα τὴν παιδεία ἐγένετο γενικὴ διὰ νόμου, καὶ καταμάθετε τίνος ἔνεκα ὁ πάντων τῶν βασιλέων καὶ προφητῶν σοφώτατος Σολομῶν ταλαὶ πωρον καὶ ἐπικατάρατος τον ὠνόμασε πάντα καταφρονητὴν καὶ διώκτην τῆς τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ τρεφούσης καὶ μεγαλυνούσης παιδείας. «Σοφίαν γὰρ καὶ παιδείαν ὁ ἔξουσιενῶν τελαίπωρος· κενὴ δὲ τὴν ἐπικατάρατος τον ὠνόμασε πάντα καταφρονητὴν τῆς οἰκίας καὶ τῆς κοινωνίας τὸ πνεῦμα ἐστι: νὴ ἀληθεια· τὸ πνεῦμα ἐστι τὸ ζωοποιοῦν· τὴν σὰρξ οὐκ ὡφελεῖ οὐδέν. Ἀλλὰ προσδώμεν καὶ εἰς τὴν πολιτείαν.

Δ'. Πᾶς ἄνθρωπος, φύσει φιλαυτος ὅν, ἐστὶ καὶ κοινωνίδος καὶ φιλόνομος· διότι χωρὶς μὲν κοινωνίας τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ συντήρησις καὶ τελειότης ἐστὶν ἀκατόρθωτος· κοινωνία δὲ ἀνομος γίνεται ἀγέλη θηρίων ἀλληλοφάγων. Ἀλλ' τὴν φιλαυτία ἡμῶν εἰς οὐδένα ἔτερον νόμον ἀγοργύστως ὑποτάσσεται παρὰ τὸν νόμον τοῦ πνεύματος τῶν πνευμάτων τοῦ Θεοῦ, τὴν θεοειδοῦς ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἐν οἷς τὴν εὐδαιμονία ἡμῶν ἀσφαλίζεται. Οὐδένα δὲ ἀλλον ἀρχηγὸν τῆς πολιτείας ἀσμενέστερον ἀσπάζεται καὶ τιμᾷ παρὰ τὸν ἔχοντα τὰς τρεῖς τῆς λογικότητος ἀρχικὰς ἰδιότητας· τὸν νοῦν,

Ινα ἐφευρίσκη· τὸν λόγον, ίνα διδάσκῃ καὶ πειθῇ· καὶ τὴν θέλησιν, ίνα ἔκτελῃ. Ταῦτον ἡθελε τῆς Ἀττικῆς πολιτείας τὸν πολίταρχον διβαθὺς πολιτικὸς Θουκυδίδης, δέξαντος εἰπειν οἱ σαιτὰ δέοντα, καὶ λόγῳ φέρμην εὐσαῖς ικανόν, καὶ επιτελέσας ἔργῳ τὰ δόξαντα. Οὐδεμίαν δὲ Ισηγορίαν ἀσπασίως ἀποδέχεται ἡ μεγαλόφρων τοῦ μεγάλου Θεοῦ εἰκὼν παρὰ τὴν τῆς ἀριστοχρατείας οὐ τοῦ γένους καὶ τοῦ πλούτου, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος. Τοιαύτη ἐστὶν ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τοιαύτην θέλει τὴν ιερὰν καὶ τὴν κοσμικὴν πολιτείαν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τις δὲ κατασκευάζων ταῦτα, ἐὰν μὴ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἔξι αὐτοῦ ἐπιστήμη καὶ φρόνησις; Ἀνάγνωτε τὴν τῶν πολιτειῶν Ιστορίαν· ἡ δὲ Γραφὴ λέγει· «Ἐγὼ ἡ σοφία κατεσκεύασα βουλὴν καὶ γνῶσιν καὶ ἔννοιαν· ἐμὴ βουλὴ καὶ ἀσφάλεια, ἐμὴ δὲ Ισχύς· δι' ἐμοῦ βασιλεῖς βασιλεύουσι καὶ δυνάσται γράφουσι δικαιοσύνην· δι' ἐμοῦ μεγιστᾶνες μεγαλύνονται καὶ τύραννοι κρατοῦσι γῆς» (Σοφ. Σολ. γ', 9-21). Ἐντεῦθεν δῆλον, διατέλει μὲν τῆς σοφίας ἐπώνυμος βασιλεύς, τὴν τοῦ πατρὸς βασιλείαν διαδεχόμενος, ἢ τῆσατο παρὰ Κυρίου οὐχὶ τὰ μάταια τῶν βασιλέων τῆς γῆς αἰτήματα, ἀλλὰ σοφίας καὶ συνέσεως πνεῦμα, τὸ σύρον κατόπιν τὰ ἀγαθὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς (αὐτόθι, ζ', 7—12). Οἱ δὲ συνετώτεροι τῶν ἡγεμόνων ἔσωσαν καὶ σώζουσιν ἔσωτοὺς καὶ τὰ βασίλεια μᾶλλον διὰ τῶν φρουρίων τῆς σοφίας, πολυτεχνείων, σχολείων, πανεπιστημίων καὶ ἀκαδημιῶν, ἢ διὰ γρανίτου Κυκλωπείου, καὶ τηλεθανάτων δπλῶν. Ταῦτα εἰσιν ὕλη καὶ φθορά· (παρβλ. Ψαλ. λβ', 16). ἔκεινα δὲ πνεῦμα ζωῆς καὶ δυνάμεως. Τὸ πνεῦμα ἐστι τὸ ζωοποιοῦν· ἡ σὰρξ οὖκ ωφελεῖ οὐδέν.

“Ηδη δὲ ἡ δρμὴ τοῦ λόγου συνωθεῖ ἡμᾶς πρὸς τὸν χειμαρρὸν τῶν ἔθνῶν, ίνα, καὶ ἐντεῦθεν δύο μόνας σταγόνας ὑδατος Ιστορικοῦ ἀρυστάμενοι, τὸν παράδεισον τῶν πνευμάτων ἀρδεύσωμεν.

Ἐ. Καθώς τὰ ἄτομα καὶ αἱ κοινωνίαι, οὕτω καὶ τὰ
ἔθνη καὶ ἡ ἀνθρωπότης δλη ἔχουσι τὴν παιδικήν, τὴν νεα-
νικήν καὶ τὴν ἀνδρικήν αὐτῶν ἡλικίωσιν, ἀνάλογον πάντο-
τε οὐχὶ τοῦ πλεονασμοῦ τῆς ὑλῆς, ἀλλὰ τῆς ἐσωτερικῆς
καλλιεργείας καὶ ισχύος τοῦ πνεύματος. Καὶ παιδικὴ μὲν
ἡλικία τῆς ἀνθρωπότητος τοῖς πᾶσιν ἐνομίσθη δικαίως ὁ
ἀσιατισμός, διότι ἀνετράφη καὶ διεβίω μᾶλλον αἰσθητι-
κῶς καὶ διὰ τῆς φαντασίας καὶ τοῦ μύθου, ἥ πνευματικῶς
διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀληθείας. Ἀφοῦ δὲ ἐπὶ πολλοὺς αἰ-
ῶνας ἐπιμελῶς ἐκαλλιεργήθη ὁ ἄγρος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύ-
ματος, ἐξήνθησεν ἡ νεότης αὐτοῦ 5λη ἐνθουσιασμὸς ἥ ἐμ-
πνευσις, δλη γονιμότης καὶ ἐλευθερία μετὰ κανονικωτέρας
φαντασίας ἐξ Ἱερουσαλήμ καὶ ἐξ Ἀθηνῶν, ὅποιν ἀναρίθ-
μητος ἐχχυθεὶς ἐν τῇ θεοσεβεῖ Ἑλλάδι δγκος μαρτύρων τῆς
διανοίας, ἐχαρίτωσε τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου, προφῆται
καὶ ποιηταί, νομοθέται καὶ φιλόσοφοι, ἐπιστήμονες καὶ ἀρι-
στοτέχναι, καὶ ἀπλῶς τοιοῦτοι ἀνδρες, οἵτινες τὸν ἀγνωστὸν Θεόν,
καὶ τὴν συμβολικήν παράστασιν τῆς νοερᾶς ἡμῶν
καλλονῆς καὶ λαμπρότητος ὑπὸ τῷ μυθῶδες ἐμβλῆμα Φοί-
βος μουσηγέτος, ἐσπούδασαν ἵνα γνωρίσωσιν ἐν τῇ
μελέτῃ τῆς φύσεως καὶ τοῦ μικροκόσμου· ἐκ δὲ τῶν πορι-
σμάτων τῆς ἐρεύνης ταύτης διετύπωσαν τὴν ἐζωτερικὴν
μορφὴν τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς ἐν τῷ ἐλληνικῷ πολιτισμῷ,
πρὸς δὲ ἐμβλέψασα τῶν λαῶν ἥ ὑλη, ἐμάνη μανίαν ἐνθεόν,
ἡράσθη ἔρωτα θείον. Ἰδετε, ἀγαπητοί, καὶ θαυμάσατε. Ἰδε-
τε πῶς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἱεροῦ, τὸ ἐμπνεῦσαν τοὺς προφῆ-
τας, τὴν δὲ ὑλην καὶ παραγγόν καὶ ἐμψυχῶσαν, πῶς τὸ
πνεῦμα τοῦ ἐλληνισμοῦ, δευτερότοκον θυγάτριον τῆς ἀρχι-
κῆς σοφίας, ἐλευθέρως πετασθέν, καὶ τὰ ἰδεώδη αἰσθητο-
ποίησαν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ, πῶς ἐζώγρησεν
ἔκουσια τὰ ἔθνη ἔως τοῦ Σωτῆρος. Ἐκτοτε δὲ νέον τόνον,
νέον κάλλος καὶ νέας πτέρυγας ἀναλαβόν, καὶ ἐκτινάξαν

εἴτι οὐλικὸν καὶ κονιορτῶδες, καὶ κατὰ τὸ ἐνδὺ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀνδρωθέν, ἐφόρεσε τὸ εὐαγγελικὸν διάδημα, καὶ ἐνθρονίσθη ὑπέρτατος διαιτητὴς καὶ πρόεδρος τῶν συνειδήσεων, τῶν ἀκαδημιῶν καὶ τῶν σχολῶν τῆς οἰκουμένης. Ναὶ· καθὼς τὸ ἀνθοστόλιστον καὶ μυροβόλον ἔαρ δλγσν ὡφελεῖ χωρὶς τοῦ θέρους καὶ τῆς διπλοφόρου ὥρας, ἀπαραλλάκτως καὶ ἡ χαριτόπλοκος νεότης μικρὸν ὡφελεῖ τὰ ἔθνη καὶ τὰ ἄτομα δίχα τῆς καρποβρίθους ἀνδρότητος. Τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων καὶ μετὰ τόσους νοεροὺς θριάμβους, ἐπειδὴ ἦν πνεῦμα τοῦ πτωχεύσαντος Ἀδάμ, εὑρέθη ἀνίκανον εἰς τὸ σῶσαι μεταφυσικῶς καὶ ἡθικῶς τὸν ἀνθρωπὸν. «Λογισμοὶ γάρ θνητῶν δειλοί, καὶ ἐπισφαλεῖς αἱ ἐπίνοιαι αὐτῶν, εἰ μὴ σὺ ἐδωκας σοφίαν, καὶ ἐπεμψας τὸ ἄγιόν σου Πνεῦμα ἀπὸ ὑψίστων», λέγει ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ (Σοφ. Σολ. θ', 14—16). «Οθεν συνέβη ἐν τῇ ἀνθρωπότητι τοῦτο ὅπερ δὲ οὐρανοδάμων Παῦλος εὐηγγελίσατο. «Ἐπειδὴ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω δὲ κόσμος διὰ τῆς (ἀνθρωπίνης) σοφίας τὸν Θεόν, ηὐδόκησεν δὲ Θεὸς σῶσαι τοὺς πιστεύοντας διὰ τῆς (δοκούσης) μωρίας τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοῦ δυνάμεως καὶ Θεοῦ σοφίας» (Κορ. Α'. α', 21—24). «Ἄλλως εἰπεῖν, τὸν κατὰ Θεὸν ἀνδρα τέλειον ἐμόρφωσεν αὐτὸν τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος τὸ Εὐαγγέλιον, ἀνακαθάρσαν καὶ ἀνακαινίσαν, ζωοποιήσαν καὶ θεῶσαν τὰς ἐπιγείους κοινωνίας, τὰς φιλούμενος ταύτας θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ὡς τὸ τῆς γῆς οὐρανοδώρητον καὶ ἀσηπτὸν ἄλας, ὡς ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ποιότης ημῶν, ἐν ᾧ ἡ σάρξ καὶ ὑλὴ τήκεται, ὡσεὶ κηρός, πρὸ τοῦ πυρὸς τοῦ θέλου λόγου, τοῦ μετασχηματίζοντος εἰς πνεῦμα καὶ ζωὴν. «Τὰ ρήματα, ἀλλοί λαλῶ, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωὴ ἐστιν», εἶπεν δὲ Κύριος (Ιω. 5', 63).

Γ'. «Οτι δὲ ἀληθῶς ἐν τῷ ἡθικῷ κόσμῳ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς ἡ σάρξ ἐκλείπει καὶ μηδενίζεται, τίς τῶν εὐσεβῶν ἀκροατῶν ἀγνοεῖ, ἐὰν ζῇ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον; Δύο εἰσὶ τὰ

κυριώτερα γνωρίσματα τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνδρότητος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς χάριτος: τελεία γνῶσις τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἐνῷ τὰ πάντα γινώσκομεν, φῶς δρῶν τε εἰς ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ (Ψαλμ. λε', 10), καὶ βίου τελειότης, σύμμορφος τῇ τελειότητι τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς (Ματθ. ε', 48), τέλος ἔχουσας κοινὸν τὴν ἀφθαρτίαν καὶ τὴν αἰωνίαν μακαρίστητα. Ἀμφότερα δὲ ταῦτα, ἀγιασμὸς καὶ Θεοῦ ἐπίγνωσις, οὐκ εἰσὶν ἰδιότητες τῆς χοικῆς καὶ ζωῶδους φύσεως· οὐκ εἰσὶν προὸν ψιλῆς τῆς δρατῆς δημιουργίας, ἃς ἔκαστον μέρος, ὡς κάτοπτρον τῶν τοῦ Θεοῦ τελειοτήτων, ἀναγγέλλει τὸν ποιητὴν αὐτῆς πρὸς θεατὴν νοερῶς δξιδερχέστερον (Ψαλμ. ιη', 1—2. Παροιμ. α', 7. Ματθ. ιε', 17. Πράξ. ιδ', 17. Ρωμ. α', 20). οὐκ εἰσὶν ἔργον μόνον τῶν κατίσχνων καὶ τὰ πολλὰ μεστῶν ἀχλύος γαιοπνεύστων φιλοσοφημάτων, ὃν τὸ λυχναῖον φῶς λειποψυχεῖ κατέναντι τοῦ οὐρανού ἀνατείλαντος ἥλιου· ἀλλὰ τὸ ὑπερθαύμαστον μεγαλούργημα τῆς δεξιᾶς τοῦ "Ὕψιστου καὶ τοῦ σαρκωθέντος θείου Λόγου, «οὐ τὴ χάρις τὴ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπεφάνη, παιδεύουσα τὴν ἡμᾶς, ἵνα, ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας (ὅπερ ἐσπειρῆς τῆς ὑλῆς τὴν ἐπικράτησιν), σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὔσεβῶς ζήσωμεν, προσδεγόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δις ἐδώκεν ἐαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται τὴν ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας, καταργῶν τὸ σῶμα τῆς ἀμαρτίας καὶ τὸν ἐκ τῆς ἀμαρτίας θάνατον, καὶ τὸν ἔχοντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου ἀρχοντα τοῦ ψεύδους καὶ τοῦ σκότους» (Τιμ. Α'. γ', 16. Τίτ. δ', 11—14. Ρωμ. σ', 16. Κορ. Α'. δ', 7. σ', 13. ιε', 24—26. Ἐθρ. δ', 14). Ἰδοὺ πῶς τὸ φωτεινὸν καὶ ζωοπάροχον πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου ὑπέταξε τὴν ὑλὴν αἰωνίως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ διὰ τοῦτο ἀληθεύει δοφός, ἐν πνεύματι διδάσκων, διε τὸ Θεὸς οὐδένα ἀγαπᾷ,

εἰ μὴ τὸν σοφίαν συνοικοῦντα· διότι ή ἀληθεινή σοφία, ὡς θεο-
πρόσδηπος ἀληθεια, ὡς φῶς ἀκήρατον καὶ θεῖον, οὐδέποτε
εἰσέρχεται ἡ παραμένει εἰς ψυχὴν κακότεχνον καὶ βδελυράν-
ούντεποτε ἡ ττάται ὑπὸ τῆς κακίας καὶ τῆς ὄλης οὔτε ἐν τῷ
οὐρανῷ οὔτε ἐν τῇ γῇ, οὐκ ἐν οἰκίᾳ, οὐκ ἐν πολιτείᾳ, οὐκ
ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὔτε οὐδαμοῦ. «Σοφίας οὐ κατισχύσει
κακία· τὸ γάρ πνεῦμα ἔστιν ἡ ἀληθεια, ὑπὲρ ἣς δὲ Κύριος
πολεμήσει· τὸ γάρ πνεῦμα ἔστι τὸ ζωοποιοῦν· ἡ σάρξ οὐκ
ώφελει οὐδὲν» (Σοφ. Σολ. ζ' καὶ η'. Σιράχ, δ', 28. Ἰω. σ', 63).

Ποιὸν δὲ τὸ γενικὸν συμπέρασμα τῆς διδασκαλίας ταύ-
της καὶ δῆλης τῆς σημερινῆς πανηγύρεως; ἐδῆλωσε τοῦτο
διὰ δύο λέξεων ὁ θεοφώτιστος Παῦλος εἰπών· «τὸ πνεῦμα μὴ
σθέννυτε» (Θεσσαλ. Α'. ε', 19). Σθέννυσι τοῦ οὐρανοδωρή-
του πνεύματος τὰς φλόγας πᾶς δὲ μὴ ἔγχεων τὸ πνεῦματο-
τρόφον Ἑλαίον τῆς διανοητικῆς τε καὶ θρησκευτικῆς μορφώ-
σεως καθ' ὅν τρόπον καὶ βαθὺν ἔκαστος δύναται. Τὸ
πνεῦμα μαζικὸν σεβεῖτε· πνεῦμα δὲ Θεός· πνεῦμα καὶ
ἀληθειαν ἀπαιτεῖ καὶ τοὺς προσκυνητὰς αὐτοῦ· θέλει αὐτοὺς
ἀδόλους, ἀκεράτους, ἀπαθεῖς καὶ πλήρεις νοῦ καὶ χάριτος.
«Πνεῦμα δὲ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύ-
ματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» (Ἰω. δ', 24). Τὸ πνεῦ-
μα μαζικὸν σεβεῖτε· Θεοῦ πνοή, Θεοῦ εἰκὼν καὶ δμοίωσις,
Θεοῦ ναὸς καὶ κατοικητήριον ὑπάρχων δὲ άνθρωπος, ἐν τῷ
πνεύματι αὐτοῦ καθυποτάττει τὰ ἐπίγεια, ἔξαντανει μυ-
στήρια· κληρονομεῖ τὰ οὐράνια καὶ δεύτερος Θεός ἐπὶ τῆς
γῆς ἀναδείκνυται. Πνευματικὸν λοιπὸν ἔχετω τὸ φρόνημα,
πνευματικὰ καὶ τὰ ἔργα. Τὸ πνεῦμα μαζικὸν σεβεῖτε.
Πᾶς άνθρωπός ἐστι μέλος οἰκογενείας, πολίτης πολιτείας,
καὶ βασιλείου κάτοικος· ἀλλ' οἰκογένειαι καὶ πολιτεῖαι καὶ
βασιλεῖαι, ἀπὸ τοῦ πνεύματος τὴν σύστασιν, τὴν εὐδωσιν,
τὴν μακροβιότητα καὶ τὴν τελεώσιν ἔχονται, ἐὰν στερηθῶ-
σι τοῦ πνεύματος, ταχύτερον ἀποθνήσκουσιν, ἡ τὸ σῶμα
στερηθὲν τροφῆς καὶ ἐνδύματος. Τὸ πνεῦμα μαζικὸν σεβεῖτε.

νυ τε. Κλήρος καὶ λαὸς πιστῶν, ἡτοι Ἐκκλησία, ἐστὶν αὖτις ἔφηρμοσμένον τοῦ Σωτῆρος τὸ Εὐαγγέλιον. 'Ἄλλ' ἡ τῆς σωτηρίας αὕτη κιβωτός, ἐξ οὐρανοῦ κατερχομένη, καὶ διὰ τούτο δὴ φῶς καὶ πνεῦμα, δὴ ἀγάπη καὶ ἀληθεία, καὶ βίου καθαρότης, ἔχει ψυχὴν τὸ πνεῦμα τῆς φιλαδελφίας εἰς βαθὺδὲν αὐταπαρνήσεως, τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ πηγάζει ὁ ἀγιασμός, ὁ φωτισμός καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν. 'Άλλα καὶ οἱ σῆμερον ἀνευφρημόμενοι τρεῖς τρισδιάστατοι ποιμένες καὶ διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης, φέγγος νοερὸν ἀνάψαντες διὰ τῶν ἔργων, ἵνα ἔχ τῆς μάνδρας τοῦ Κυρίου ἐκσθήσωσι τοὺς λύκους καὶ τοῦ ὑλισμοῦ τὰ σκότη καὶ τὴν ματαιοφροσύνην, ποθοῦσι καὶ αὐτοὶ τοὺς μιμητὰς αὐτῶν, τότον σπανίους παρ' ἡμῖν καταντήσαντας. 'Ομοίως δὲ καὶ τὰ συνεορτάζοντα σχολεῖα, αἱ τῆς αἰώνιου ἀληθείας ψυχοτρόφοι αὐταις καὶ ἀκένωτοι πηγαὶ καὶ τῆς τῶν λαῶν εὐημερίας αἱ θεοτείχιστοι ἀκροπόλεις γενναῖοις ἀπαιτοῦσι τοὺς φίλους καὶ προριάχους τὸν πνεύματος. 'Η δὲ σχολὴ ἡμῶν τοσούτῳ πλείονας καὶ προθυμωτέρους, δσον πρεσβυτάτη καὶ πολύτεκνος σεμνυνομένη, εἰς αὐτὰ τὰ νῶτα τῶν Βυζαντινῶν αἰώνων ἐπαναπαύει τὰς καλλιγενέθλιες αὐτῆς ρίζας, διὰ ζοφερῶν νυκτῶν εὔορμος λιμὴν καὶ τηλαυγὴς πυρὸς ἀναφανεῖσα, καὶ μετὰ διπλοῦ στεφάνου, πατριαρχικοῦ καὶ ἔθνικοῦ, τὴν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ ταύτη ἔθνικὴν καρδίαν μεγαλωστὴ σὺν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ περιήλαπουσα καὶ διεκπροσωποῦσα, ἐν δὲ τοῖς φαεινοῖς αὐτῆς προστάταις καὶ ἐργάταις τοὺς κορυφαίους ἀριθμούστα Κλήρου καὶ λαοῦ, τοὺς σοφοὺς καὶ προρρατικούς σημιάντορας τοῦ θεοκυβερνήτου τούτου σκάφους, ἐπ' οὐ ἐν τῇ θαλάσσῃ τῶν ἔθνων πελαγοδρομεῖ πλησίστιον ἐξ αὔρας οὐρανίου τὸ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ δρθιδοξίᾳ συγκεφαλαιούμενον μεγαλεῖον τῆς σεμνῆς Ἀνατολῆς.

Αἰώνια καὶ τρισένδοξος ἡ μνήμη πάντων τῶν ἀπανταχοῦ τοιούτων φίλων τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πληστον τὸν ἐπαίνου αὐτῶν ἐξαγγελεῖ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, τὴν δὲ σύνεστιν

αὐτῶν διηγήσονται Εθνη. Αὐτοί, κατανοήσαντες ἔχ θέλου Πνεύματος τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ πνεύματος, ἐσκέπτοντο καὶ ἡγωνίζοντο οὐχὶ πῶς συντηρήσωσι τὴν τάξιν τῶν πτωχῶν, ἀλλὰ πῶς μὴ ὑπάρξῃ ἐλεημοσύνης ἀξιος. Τοιούτους συνετοὺς καὶ κατ' ἐπίγνωσιν ἐλεήμονας ἐλεήσας, ἀγαπήσας, ἐπαινέσας ἐν ἔκεινῃ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ φοβεροῦ καὶ παγκοσμίου ἐπασμοῦ, ἔρει αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην διμήν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου», τὴν βασιλείαν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς αἰώνου δόξης. Ταύτης τῆς εὐκταίας καὶ μακαρίας φωνῆς ἀξιωθείημεν πάντες οἱ εὐσεβεῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ω̄ τὴ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ τὴ βασιλεία εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ε' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ:,

ΤΗ ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ,

ΤΗ 30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1867,

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

ΣΧΟΛΑΡΧΟΥΝΤΟΣ ΕΝ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗ.

«Ος δὲ ἀν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

(Ματθ. ε', 19)

ΤΑΝ ΤΡΙΩΝ μεγάλων τῆς μεγάλης καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος σαλπίγγων καὶ ἀγωνιστῶν, καὶ τῆς δρθοδόξου οἰκουμένης θεοσόφων διδασκάλων καὶ ἱεραρχῶν, ὡ̄ ἱεράρχαι σεβασμιώταται καὶ ἅπαν τὸ ἡγιασμένον ἐκκλησίασμα, τὴν παναοίδμον καὶ παντεβάσμιον μνήμην ἔορτάζομεν σήμερον. Βασιλείον τὸν μέγαν, καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, σὺντῷ κλεινῷ Ἰωάννῃ,

τῷ τὴν γλῶτταν χρυσοφόρημον, πάγτες οἱ τῶν λόγων τῆς σοφίας καὶ διμοφροσύνης αὐτῶν ἔρασται, εὐλαβῶς τιμῶντες καὶ μακαρίζοντες, ὡς τῆς εὔσεβείας στύλους ἀρραγεῖς, ὡς τοῦ κόσμου φῶτα τηλαυγῆκατο λύχνους φαεσφόρους, ὡς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐνδόξους εὐεργέταις καὶ τῆς ἀρετῆς ἀτίσιας καὶ ζῶντα παραδείγματα, τὴν μεγαλύνασσαν αὐτοὺς πανύμνητον καὶ τρισσοφαῇ Θεότητα μεγαλύνομεν.

Τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης ἐπετέλου καὶ πανδήμου πανηγύρεως ἐν ἀπάσαις ταῖς ὑπ' οὐρανὸν ἀγίαις τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαις ἐφανέρωσεν ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα εὐαγγελικὴ περικοπή, περιλαμβάνουσα συλλήβδην τὰς θεμελιώδεις ἀρετὰς παντὸς ἀληθινοῦ τῆς πίστεως ποιμένος, παντὸς κοινωνικοῦ τε καὶ πνευματικοῦ τῆς ἀνθρωπότητος εὐεργέτου, προάγοντος αὐτὴν διὰ διδασκαλίας καὶ τῶν ἀλλών θεαρέστων ἔργων εἰς τὴν ἐνδεχομένην τελειότητα καὶ τὴν ἔξ αὐτῆς μακαριότητα. Αἱ ἀρεταὶ αὗται εἰσι θεωρία δικοῦ καὶ πρᾶξις, διδασκαλία τῆς ἀληθείας καὶ ἔργα τῇ διδασκαλίᾳ σύμφωνα· τοιαῦται ἀρεταὶ, αἰτίνες, καθάπερ κλεῖδες θεοχάλκευτοι, ἀνοίγουσιν εἰς τοὺς μίοὺς τῆς γῆς τοῦ οὐρανοῦ τὰς πύλας, ἀφοῦ μορφώσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς τοὺς κυβερνήτας τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πολιτειῶν καὶ πολλαπλασιάσωσι τὰ μέσα τῆς κοινῆς εὐημερίας καὶ προσδου, τὰ σχολεῖα καὶ τὰ γράμματα.

Καὶ ἐπειδὴ τοιούτων ἀρετῶν σήμερον ὑπέρ ποτε χρῆσες τὸ θήνος ἀπαν καὶ ἡ Ἐκκλησία, χρῆσουσιν οἱ προστάμενοι ἡμῶν καὶ τὰ δλίγα καὶ πενιχρὰ ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἡμῶν καταστήματα, δεῦτε, εὔσεβεῖς ἀκροστατέ, τὴν συνωρίδια ταύτην τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν ἐν διμιλέφ συντέμψιῳ συμμελετήσωμεν, μελέτην, ἐπαγγελλομένην καρπὸν διπλοῦν καὶ πολύτιμον· ἐνταῦθα μὲν τὴν εἰς τὰ καλὰ ἐπίδοσιν, ἐκείθεν δὲ τοῦ τάφου βραβείον μέγα καὶ ἐνδόξον, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. «Οὓς δὲ ἀν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὕτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν».

Α'. Κοινὸν καὶ σύνηθες οὗτε σπάνιον τὸ ἀκουσματικὸν ἀνθρώπων, ἐρωτώντων ἐν τῇ ἀπλότητι τῆς καρδίας αὐτῶν, τί εἰ δε τὸ ν Θεὸν καὶ ἐγνώρισε τὴν ψυχὴν; διδοτε! Θεὸς καὶ ψυχὴ καὶ πᾶσα πνευματικὴ οὐσία καὶ δύναμις, ἐπειδὴ ὑπέρκεινται τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων, ἀγνοοῦνται τὸ παράπαν, ἐφ' ὅτον οὐκ ἀποκαλύπτονται εἰς τὸν ἔξω κόσμον διὰ φανερῶν σημείων, διὰ φανερᾶς τινος πράξεως. Ό μὲν Θεὸς (χάριν παραδείγματος) φανεροῦται δῆλος ἐν δλῃ αὐτοῦ τῇ δόξῃ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ ἐν οἷς ἐκ τοῦ μὴ δητος πανσόφων καὶ παντοδυνάμων καὶ παγκάλως ἐδημιούργησεν. «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ», ψάλλει δὲ προφητάνας. «Πλήρης πᾶσα τῇ δόξῃ αὐτοῦ», προστίθησιν δὲ μεγαλόφωνος Ἡσαΐχ. «Τὰ ἀστραταὶ αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται», ἐπιμαρτυρεῖ καὶ διεσπέσιος Παῦλος (α). Τὴν δὲ τῆς ἐν ἡμῖν λογικῆς καὶ ἀθανάτου ψυχῆς παρουσίαν ἀναγγέλλουσι τὰ ἔργα αὐτῆς, ἔργα ἡγικὰ καὶ πνευματικὰ, τοῦ Θεοῦ, διὸ εἰκονίζει, ἀντάξια, τῆς δὲ ἀλόγου καὶ ἀψύχου φύσεως δλως ἀλλότρια.

Τὸν αὐτὸν λοιπὸν τρόπον καὶ δὲ ἐν τῇ ψυχῇ ἐκάστου ἐντεθησαυρισμένους οὐρανίους θησαυρὸς τῆς σοφίας καὶ τῆς πίστεως καὶ πάσης ἀγαθῆς διαθέσεως οὐκ ἀλλως γνωρίζεται, η διά τινος ἔξωτερης ἐνεργείας, διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς πράξεως, ἀπαραλλάκτως καθὼς τὸ εἶδος τοῦ δένδρου ἐπιγινώσκεται ἀπὸ τῶν φύλλων καὶ τῶν ἀνθέων καὶ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ (β). «Οθεν ἐκείνῳ, διπερ δὲ ἀπόστολος Ἰάκωβος ἀπήγητησε παρὰ παντὸς χριστιανοῦ πρὸς μαρτυρίαν τῆς ἐγκαρδίου πίστεως, «Δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου· νεκρὰ γάρ ἔστιν η πίστις, ἐὰν ἔργα μὴ ἔχῃ» (γ). τοῦτ' αὐτὸδού δύναται ἀπαιτήσαι ἐκαστος καὶ παρὰ τοῦ διδασκάλου τῆς εὐσεβείας. Δεῖξον μοι τὰ μαθήματά σου ἀ-

(α) Ψαλ. ιη, 1. Ἡσ. 5', 3. Ρωμ. ἄ, 20.

(β) Ματθ. 5', 16—20.

(γ) Ἰακ. 6', 17—18.

π δ τῶν ἔργων σου ὡν ἄνευ ἀκαρπες καὶ ἀστήρικτος ἀποδοίνει πᾶσα διδασκαλία, δην τρόπον εἰκοδομὴ ἄνευ θεμελίου πετρώδους, δην τρόπον δένδρον ἄνευ παχείας καὶ βαθυγείου ρίζης.

Τούτου γάριν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἱεροὺς αὐτοῦ μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους καὶ τοὺς τούτων διαδόχους διδαχὴν ἐντειλάμενος αὐτοῖς πρῶτον τὸ ποιῆσαι, εἶτα τὸ διδάξαι, ἀπήγησε παρ' αὐτῶν οὐχὶ τὴν λάμψιν τοῦ λόγου, ἀλλὰ τὴν τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου φωτεινὴν λαμπρότητα. «Οὕτω λαμψατω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, δπως ἰδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα» (δ). διότι, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, «σάλπιγγος ἀπάσης λαμπροτέρα τῇ διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξις, καὶ τοῦ φωτὸς φανερώτερος βίος καθαρός» (ε). Ἀρετὴ καὶ ζῆλος ἀκραιφνής, προτρέχοντα τῶν λόγων τοῦ ποιμένος, ὡς φῶς ἡμέρας θερμογόνον, ὡς Τήλιακὴ ἀκτίς, δεικνύουσι τοῖς πᾶσιν ἐναργεῖς τὰς δόδονς τοῦ Κυρίου, καὶ εὐθείας ποιοῦσι τὰς τρίβους αὐτοῦ. Καὶ ἀληθῶς, δπου λόγος πάστης ἀρετῆς γεγυμνωμένος, ψυχρὸς ὡν καὶ ἀφεγγής, σπανίως διαφέγγει τοῦ ἀκροατοῦ τὸν νοῦν, καὶ ἔτι σπανιώτερον καταβαίνει εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας, ίνα φωτίσῃ καὶ θερμάνῃ τὰς σπηλαιώδεις καὶ κατεψυγμένας καὶ ζοφερὰς αὐτῆς φάραγγας, ίνα ξηράνῃ τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν τὰς δυσώδεις λίμνας. Τοιαύτη ἐστὶν τῇ φύσις τοῦ ἀνθρώπου· ἔκαστος βλέπει καὶ μιμεῖται μᾶλλον τὰ ἔργα καὶ τὸ παράδειγμα, τῇ δσον προσέχει εἰς νουθεσίας καὶ θεωρήματα. Πατὴρ οἰνόφλυξ, τῇ ἀσωτος, τῇ κλέπτης, τῇ ψεύστης, τῇ λοιδόρος, τῇ ἀσεβής καὶ ἀσυνείδητος, συμβούλευέτω τῷ τέκνῳ δσον ἀν θέλη, ίνα μὴ μεθύῃ, μὴ ἀσωτεύῃ, μὴ κλέπτῃ, μὴ ψευδολογῇ, μὴ λοιδορῇ, μὴ ἀσεβῇ καὶ μὴ πονηρεύῃται. Τὸ τέκνον ἀποκριθήσεται πρὸς αὐτὸν κατὰ διάνοιαν, έὰν μὴ καὶ κατὰ πρόσωπον «Πάτερ μου, προηγοῦ,

(δ) Ματθ. ἐ, 16.

(ε) Χρυσόστ. ὁμιλ. 1ε' εἰς Ματθ.

ώς λαμπάς καὶ λύχνος, καὶ ἀκολουθήσω σοι. Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν διδάσκων ἔτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις»; (γ) Τούναντίον, δπου λόγος ἀληθῆς καὶ παρρησιαστικός, διφρηλατῶν ώς ἐν πυρίνῳ ἄρματι ζήλου πρακτικοῦ καὶ ἀρετῆς παραδειγματικῆς· τοιοῦτος λόγος γίνεται δ τοῦ ἀποστόλου Παύλου «λόγος ζῶν καὶ ἐνεργής καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διεκνούμενος ἔχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἄρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας» (η), λόγος κλονίζων τὰς ψυχὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀνάπτων φλόγα ἐνθουσιασμοῦ ἀσβέστου, τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς τῆς θείας ἀγαπήσεως, ἐν τῇ ἀποτεφροῦται ἀπαν φρύγανον τῆς ἀμαρτίας καὶ πᾶς τῆς ἀδικίας σύνδεσμος. Εὐλόγως ἄρα δ θεάνθρωπος τοὺς μὲν γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους ἥλεγχε πικρῶς, διότι, αὐστηροὶ ἐπιδεικνύμενοι ἐν τῷ διδάσκειν καὶ ἐπιτιθέναι ἐπὶ τοὺς τῶν ἀλλων ὅμοις φορτία δυσβάσταχτα, αὐτοὶ οὐδὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν κινήσαι αὐτὰ τὸ θελον. (θ). Τὴν δὲ οὐράνιον βασιλείαν ὑπέσχετο οὐχὶ ἀπλῶς εἰςτὸν λέγοντα σοφά καὶ ὑψηλὰ περὶ Θεοῦ καὶ τοῦ θείου νόμου, ἀλλὰ εἰς τὸν ποιοῦντα τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα. «Οὐ πᾶς δ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' δ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς (ι).

Καίτοι δὲ τὸ κύριον ἔργον τῶν θεοχηρύκων Ἀποστόλων ἣν ἔργον εὐαγγελιστῶν καὶ διδασκάλων, τὰ ἔργα αὐτῶν οὐδόλως ἐδείχθησαν τῆς διδασκαλίας δεύτερα. Τίς τοῦ μακαρίου Παύλου περὶ σάτερον ἔχοπιασεν ἐν τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι; Τίς πλέον αὐτοῦ ἐνεβάθυνεν εἰς τὰ ὑπερφυή τοῦ χριστιανισμοῦ μυστήρια, καὶ ἡξιώθη ὑπερβολῆς θείων δπτασιῶν καὶ ἀποκαλύψεων, καὶ ἀνέβη ἔως

(γ) Λουκ. δ', 23. Ρωμ. 6', 21.

(η) Ἔθρ. δ', 12.

(θ) Ματθ. xγ', 2—4.

(ι) Ματθ. ζ', 21.

τρίτου οὐρανοῦ, ἔως τῶν ἀδύτων τοῦ Ὑψίστου, διποις ἀκούσῃ ἡρηταρήματα, ἀ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι (x); Καὶ διμοις διτοσοῦτον σφόδρας καὶ μέγας καὶ βαθὺς καὶ ὑψηλὸς τὰ θεῖα διδάγματα Παῦλος, διλαοὺς τοσοῦτους καὶ τοσαῦτα ξύνη εἰς Χριστὸν ζωγρήσας διὰ τοῦ λόγου, οὗτος, ὥσπερ εἰς οὐδὲν λογιζόμενος τηλικαῦτα κατορθώματα τοῦ λόγου χωρὶς τῆς πρακτικῆς τελειότητος, ἔλεγε μετὰ συστολῆς καὶ ταπεινοφροσύνης ἀληθῶς ἀσκητικῆς· «Ἄλλ' ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μῆπως, τοῖς ἀλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι» (λ)· μῆπως, τῶν ἀλλων χρηματίσας διδάσκαλος, εὑρεθῶ ἐν ὕψεσσεως δτι ἐγὼ πρῶτος οὐκ ἐπράξα, δσα τοὺς ἀλλους ἐδάξα.

Ἀσκητικὴν εἰπὼν ταπεινοφροσύνην καὶ πρακτικὴν τελειότητα, πῶς παραδράμω τὰ ἐκ μυρίων καὶ δυσπαλαίστων κατορθωμάτων κατάφορτα καὶ θεοστόλιστα ιερὰ καὶ πανσεβάσμια τάγματα τοῦ μοναστικοῦ θιάσου, τοὺς Παύλους, τοὺς Ἀντωνίους, τοὺς Εὐθυμίους, τοὺς ἡγιασμένους Σάβδας, τὰς Πελαγίας, τὰς Εὐφροσύνας, Μαρίας τὰς Αιγυπτίας, καὶ πάντας τοὺς δοίους καὶ ἀσκητὰς καὶ πρώτους στρατιώτας τῆς πίστεως, οἵτινες, ἐν ἐπιγείῳ σώματι δυντες, ἐποιεύσαντο ὡς ἀσώματοι Ἀγγελοι, τὴν μὲν πίστιν ἀποδείξαντες πίστιν ζῶσαν ἐν τοῖς ἔργοις καὶ τῷ θείῳ φορῷ, ἐξ οὐ πᾶσα πρακτικὴ σοφίᾳ καὶ αὐτοτελῆς θεοσέβεια (μ), τὴν δὲ πολιτείαν, στέρησιν ἑκούσιον τῶν πάντων, ἵνα τὰ πάντα κερδάνωσι, τὸν Χριστὸν κερδήσαντες (ν) ;

Ίδού φιλόχριστοι καὶ φιλάρετοι ἀκροαταί, οἱ χυριώτεροι λόγοι, δι' οὓς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς οὐ μόνον καθ' ἔαυτά εἰσιν ἀπαραίτητα πρὸς σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ προτακτέα τῆς διδα-

(x) Πράξ.—Κορινθ. Α'. εέ, 10. Β'. 16'.

(λ) Κορ. Α'. θ', 27.

(μ) Ἰωβ κή, 28. Ψαλμ. ρί, 10. Παροιμ. ἀ, 7.

(ν) Ματθ. ιθ', 21. Φιλιππ. γ', 8.

εκαλίας, δπως αὕτη γένηται καρποφόρος καὶ σωτήριος καὶ μισθοῦ παραπλησίου πρέξενος. «Ος δ' ἐν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληρονόμος εσται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Ἀλλὰ τίνας ἔνεκα προσαπαιτεῖται καὶ τὴ διδασκαλία μετὰ τῶν ἔργων, ἵνα τὸ μέγα βραβεῖον τοῦ οὐρανοῦ κληρονομήται μόνον ὑπὲ τοῦ συνενοῦντος ἀμφότερα; Σκεψώμεθα καὶ τοῦτο τὸ σωτήριον πρόσβλημα.

Β'. «Οτι μὲν τῆς πρώτης ἀνάγκης ἐστὶν ἡ πρέπουσα διδασκαλία καὶ μάθησις πρὸς τελειότητα τοῦ χριστιανοῦ, δπως «πάντες γένωνται διδακτοὶ τοῦ Θεοῦ», κατὰ τὸ λεγιον (ξ), πείθει ὁ λόγος, ἐκ πειρας διδάσκων, δτι ἡ τελειότης τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πίστεως βαίνει πάντοτε κατὰ λόγον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ νοὸς καὶ τῆς ἐξ ἀπαλῶν ὄνυχων καλλιεργείας καὶ μορφώσεως τῆς χέρους καρδίας. Νοῦς ἀδαής πῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, πιστεύων ἐκ συνηθείας καὶ κατὰ παράδοσιν, γίνεται τὰ πολλὰ δεισιδαιμων καὶ ἐπιπόλαιος, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ μαρτυρικοῦ ἡ προσηλυτιστικοῦ πλανᾶται, ἐπεροδεῖται καὶ ἀφίσταται, ἀτε μὴ ἔχων ρίζαν βαθεῖαν, τὴν ρίζαν τῆς γνώσεως, οὔτε ἔτοιμος ὁν, κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, «πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ἡμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» (ο). Καὶ ἀλλως δέ, πᾶς χριστιανός, οὐκ δλιγάκις ἀναγκαζόμενος ἵνα διδάξῃ μερικῶς τὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ κύκλῳ τῶν οἰκείων, τῶν φίλων, τῶν γνωρίμων καὶ τῶν συνδημοτῶν αὐτοῦ, ἀείποτε προσκόψει καὶ ἀλλ' ἀντ' ἀλλων διδάξει, ἐὰν ἀγνοῇ τὸ θετὸν ρῆμα, τὰς θείας Γραφὰς καὶ τὴν δρθήν αὐτῶν ἐρμηνείαν, δσον ἐνδέχεται. Μὴ γάρ αἱ τοσαῦται προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι, καὶ τὴ τηλικαύτη διαφθορὰ ἐν πάσῃ χριστιανικῇ κοινωνίᾳ τὸ πλεῖστον οὐκ ἐκπηγάζουσιν ἐκ τῆς θρησκευτικῆς ἐπιπολαιότητος τῶν ἀκατηχήτων γονέων καὶ συγγενῶν ἐκάστου; Παρεκτὸς δὲ τῆς πειρας καὶ

(ξ) Ἡσ. ιδ', 13. Ἰω. 5', 45.

(ο) Λουκ. 7', 13. Πέτρ. Α.' γ', 15.

τοῦ λόγου, αὐταὶ αἱ Ἱεραὶ Γραφαὶ διαρρήδην ἀποφαίνονται περὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης. Ὁ μὲν θεοκήρυξ Παῦλος πίστιν σωστικὴν διοράζει οὐχ ἀπλῶς τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ χρυπτομένην, ἀλλὰ τὴν διὰ στόματος παρρησίᾳ κηρυττομένην. «Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὅμολογεται εἰς σωτηρίαν» (π). Ὁ δὲ τῶν Ἀποστόλων κορυφαῖς, ὡς ἡκούσατε, ἑτοίμους θέλει πάντας πρὸς ἔξιγγησιν καὶ ἀπολογίαν τῶν δτα πιστεύομεν, ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τοῦ πλησίου. Αὐτὸς δὲ ὁ οὐρανίος διδάσκαλος καὶ σωτὴρ τοῦ κόσμου, δὲλλοις ἀλλα νέμων χαρίσματα, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, ἀποπέμπει εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξωτερον καὶ εἰς βρυγμὸν δδόντων ἔκεινον τῆς παραβολῆς τὸν πονηρὸν καὶ ἄχρειον δούλον, τὸν δι' ὀκνηρίαν μὴ πολυπλασιάσαντα, ἀλλ' ἀποκρύψαντα τὸ θεοδώρητον τάλαντον (ρ). Εἰ δὲ καὶ τοὺς ἀγίους πατέρας ἐπερωτήσομεν, οὐδὲ ἔκεινοι ἀλλα διδάσκουσιν. «Ομοίως ἀτελὲς (λέγει ὁ θεολόγος Γρηγόριος) ἀλογος πρᾶξις καὶ λόγος ἀπρακτος» (σ). Ὁ δὲ χρυσορρήματα Ἰωάννης, παρατηρῶν δτι ἡ μὲν ἀπρακτος διδάσκαλία εἰς οὐδὲν ὥφελεῖ, ἡ δὲ μετὰ τῶν ἔργων ὥφελει συνάμα τὸν διδάσκοντα καὶ τοὺς διδασκομένους, ἀπ' ἀμφοτέρων ἐξαρτῷ λογικῶς τὴν τελειότητα τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἀποκειμένου βραβείου. «Οὐ γὰρ ἔαυτοις (λέγει) δεῖ χρησίμους εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις οὐδὲ γὰρ ἵσος δ μισθίς τῷ ἔαυτὸν κατερθοῦντι καὶ τῷ μεθ' ἔαυτοῦ ἔτερον προστιθέντι. «Ως περ γὰρ τὸ διδάσκειν ἀνευ τοῦ ποιεῖν κρίνει τὸν διδάσκοντα οὕτω ποιεῖν μέν, ἑτέροις δὲ μὴ ὑφηγεῖσθαι, ἐλαττοῦ τὸν μισθόν. Δεῖ τοινυν ἐν ἔαυτοις ἀκρον εἶναι. Ἐὰν γὰρ ἔκατέρωθεν ἀπηρτισμένος ἦ, μέγας κληθῆσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (τ).

(π) Ρωμ. 4, 10.

(ρ) Ματθ. χέ, 14—30.

(σ) Γρηγορ. Ναζίκην. λόγ. μγ'.

(τ) Χρυσοστ. ὥριλ. 15'. εἰς Ματθ.

'Αλλ' ἐνταῦθα προκύπτει ἀπόφρα τις: 'Επειδὴ τὸν μὲν πλησίον οἰκοδομεῖ καὶ διδάσκει διὰ τοῦ παραδείγματος πᾶς ἐνάρετος, ἔστω καὶ ἀμαθῆς· τὸ δὲ χάρισμα τῆς σοφίας οὐκ ἔστιν ἔργον μόνης τῆς προαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνωθεν φωτισμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο «οὐ πάντες ἀπόστολοι, οὐ πάντες προφῆται, οὐ πάντες εὐαγγελισταὶ καὶ διδάσκαλοι» (υ). πρὸς τί λοιπὸν ἡ διδασκαλία, καὶ διατί ὁ ἐπουράνιος βρα-βευτὴς ἀπαιτεῖ λόγον ὅμοιον καὶ ἔργα;

Παραδόξως τὴν ἀπορίαν ταύτην κινεῖ οὐχ ὁ κοινὸς καὶ ἀπαλδευτὸς λαός, διτὶς ἔχ πείρας γινώσκει, διτὶ χωρὶς μα-θήσεως οὐχ ὑπάρχει οὔτε πλοῦτος διαρκῆς καὶ μέγας, οὔτε πολιτισμὸς καὶ πολιτικὴ εὐημερία, οὔτε χριστιανικὴ ἀνα-τροφὴ καὶ εὐσέβεια, ἀλλ' οὔτε λογικότης θεωρητικὴ καὶ πρακτική, ἀξία τῆς περιωπῆς, εἰς ἣν ἐ ἀνθρωπος ἀπ' ἀρ-χῆς ἐκλήθη. 'Αλλὰ τίνες; δὲ λίγοι πλούσιοι ἔχ τοῦ λαοῦ, λίαν φιλαύτως δρεγόμενοι, ἵνα βλέπωσι τὸν Κλῆρον τοῦ Κυρίου ἔρματον τυφλὸν καὶ ἀφωνον, ὑποτελὲς εἰς τὰς ἑα-τῶν δρέξεις· ἣ δὲ λίγοι λειτουργοὶ τοῦ 'Υψιστοῦ, καταφρονοῦν-τες δώρου τιμαλφοῦς καὶ οὐρανίου, οὐ τὴν ἀξίαν ἡγνόσαν ἔχ καιρικῶν περιστάσεων. 'Αλλὰ τὸ σήμερον ἀναγνωσθὲν Εὐαγγέλιον, ζητοῦν διδασκαλίαν καὶ ἔργα, οὐχ ἀποτείνε-ται πρὸς τοὺς ἰδιώτας καὶ τὸν δχλον, ἀλλὰ πρὸς τὰς ὑπε-ρεχούσας ταξίεις τοῦ λαοῦ, πρὸς τοὺς ποιμένας καὶ τοὺς ἄρ-χοντας, οὓς δονομάζει φῶς τοῦ κόσμου, διφθαλούς καὶ λύχνους καὶ ἀλαζόνας τῆς γῆς, ἵνα διδάξῃ αὐτούς τε καὶ ἡμᾶς, διτὶ τῶν τοιούτων ἡ καρδία καὶ ὁ νοῦς, τὰς φῶτας καὶ ἡ προαιρεσίς, τοσοῦτον ὑψηλὰ καὶ ἔξοχα παρὰ Θεοῦ ἀπαιτοῦνται, δσον ὑψηλὴ καὶ μεγάλη φαίνεται ἡ ἀξία καὶ ἔδρα καὶ ἐντολὴ αὐτῶν. "Αλας τῆς γῆς καὶ φῶς τοῦ κόσμου, διότι, τούτους ἀπας δ λαδς σεβόμε-νος ὡς ὁδηγοὺς σοφοὺς καὶ φρονίμους, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐνα-τενίζων ὡς τύπους ἀρίστης πολιτείας καὶ δρθοῦ φρονήματος,

(υ) 'Ἐφεσ. δ, 7—13. Κορ. Α.' 16', 26—30.

ἢ φωτίζεται καὶ συνετίζεται καὶ κατὰ Θεὸν προκόπτει· ἢ,
ἐὰν ἐδη τὸ ἄλας τοῦτο μωρανθέν, τὸ δὲ φῶς ἔζοφωμένον ἐκ
τοῦ φεύγοντος καὶ τοῦ ύλικοῦ συμφέροντος, τυφλοῦται καὶ
αύτὸς καὶ τρέχει, μὴ εἰδὼς ποτὲ φέρεται, ἔως οὐ μετὰ τῶν
ὅδηγῶν αὐτοῦ ἐμπέσῃ εἰς βόθυνον (φ). Οὕτε μάτην ἀρα ὁ
οὐρανοβάτης Παῦλος συνεβούλευε τοῖς ἐπισκόποις ἐν τῷ
προσώπῳ τῶν μακαρίων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ συνεκδήμων
Τίτου καὶ Τιμοθέου, ἵνα «γίνωνται τύπος τῶν πιστῶν ἐν
λόγῳ, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν
ἀγνείᾳ· καὶ δι τοῦ ἐπίσκοπου ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς
Θεοῦ οἰκονόμον, . . . ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν
λόγου, ἵνα δυνατὸς ἢ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ
ὑγιαινούσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν» (χ). Ναὶ· ἡ
οὐράνιος ἡμῶν θρησκεία περιέχει οὐ μόνον ἐντολὰς τῆς ἥθι-
κῆς τελειότητος, ἀλλὰ καὶ δόγματα τῆς πίστεως, ἐφ' ὧν
πᾶσα ἡ κατὰ Χριστὸν ψυχοσωτήριος ἥθικὴ ἐποικοδομεῖται·
καθ' ὅτον ἔξω τῆς πίστεως οὐδεμία ἥθικὴ δωρεῖται τὴν σω-
τηρίαν, καθὼς οὐδὲν κλῆμα καρποφορεῖ ἔξω τῆς ἀμπέλου (ψ).
«Ο τῆς θεοτενείας τρόπος (λέγει ὁ ἐν ἀγίοις Ιεροσολύμων
Κύριλλος) ἐκ δυοῖν τούτων συνέστηκε, δογμάτων εὔσεβῶν
ἀκριβείας καὶ πράξεων ἀγαθῶν» (ω). Εἳν οὖν ὁ ποιμὴν
καὶ προεστὼς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πολιτείας, ἀντὶ τοῦ
λάμπειν κατ' ἀμφότερα καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερβαίνειν ἐν θεω-
ρίᾳ καὶ πράξει τὸ ποίμνιον, τούναντίον τὴν κατωτάτην πα-
τὴν βαθμίδα τοῦ χριστιανισμοῦ, πολλῶν προσβάτων ἐνδεέ-
στερος ἐλεγχόμενος, τότε πῶς ἔσται ἄλας εὐαγγελικὸν καὶ
δρθαλμὸς καὶ λύχνος καὶ φῶς τοῦ κόσμου, ἢ πῶς διαφυλά-
ξει τὴν ποίμνην ἀλύμαντον ἀπὸ τῶν περικυλούντων λύ-

(φ) Ματθ. ιέ, 14.

(χ) Τιμ. Α'. δ', 12. Τίτ. ἀ, 7—9. Πρόσθ. Κορ. Α'. θ', 16.

(ψ) Μάρκ. ις', 16. Ιωάν. ιέ, 4. Εβρ. ιά, 6.

(ω) Κυρίλλ. κατηχ. δ', 2.

κων, ἦ τί τὸ ὅφελος τῆς ἀξίας καὶ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ, οὗ
ἴσως ἡ λλαχόθεν ἀναβάσις καὶ εἰσπηδήσας
ἀνέπτοις γερσὶν ἀφήρπασεν; Ό τρισμακάριστος Παῦ-
λος εἶπεν. «Εἴ τις ἐπισκοπῆς δρέγεται (πρόσθες καὶ ἀρχῇ
επισκοπῆς καὶ μη τροπόλεως καὶ πατρὶαρ-
χῇ αἱρεῖ), καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ» (α). διότι οὐδὲν ἀληθῶς
ὑψηλότερον καὶ λαμπρότερον τοῦ ποιμανειν ψυχὰς καὶ δόη-
γενιν αὐτὰς ἐν χειρὶ Θεοῦ εἰς τὸν οὐρανόν. Άλλὰ δὲ τῆς ἐπι-
σκοπῆς δρεγόμενος, οὐχ ὡς ὑπηρεσίας ἐπικινδύνου καὶ κα-
πωδεστάτης, ἀλλ' ὡς ἐνδόξου καὶ χρυσοφόρου αὐλῆς καὶ
κτήσεως, γινώσκεις ἀρά γε πρῶτος σὺ τὴν δδὸν τοῦ οὐρα-
νοῦ, ὅπου ἀναλαμβάνεις ἵν' ἀσφαλῶς δδηγήσῃς μυριάδας
ψυχῶν καὶ μυρίας Ἔκκλησίας; Ἐξυγοστάθμησας τοὺς κινδύ-
νους καὶ τὰς δυνάμεις σου κατὰ τὸ γνῶθι σαυτόν, καὶ
πρὶν ἡ θαρραλέως ἀποδυθῆς εἰς τὸ στάδιον, ἐπληροφορήθης
ὅτι οἱ πολὺ ὑπέρτεροί σου τὴν σοφίαν καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν
παρρησίαν καὶ τὴν ἀγιότητα, οἱ Ἀθανάσιοι, οἱ Βασιλεῖοι,
οἱ Γρηγόριοι, οἱ Χρυσόστομοι, οἱ Νεκτάριοι, οἱ Μεθόδιοι, οἱ
Φώτιοι ἀπεδυστέτουν καὶ ἀπέφευγον ἀξιωματα, μᾶλλον δὲ
διακονίαν οὐτω βαρεῖαν καὶ ύψηλήν; «Εμαθεις.....—Αλλὰ
πῶς μὲ παρασύρει δὲ λόγος ἄκοντα; Ἐλεγον λοιπὸν δτι εἰς
τὸν ποιμένα ἡ διδασκαλία διείως ἐστὶν ἀπαραίτητος, κα-
θὼς τὰ ἔργα, καὶ δτι, ἐνωθέντα τὰ δύο, λαμπρύνουσι τὸ
βραβεῖον διά τε τὴν τελειότητα, καὶ διότι πάσης μὲν πρά-
ξεως δι μισθὸς παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις ἐστὶν ἀνάλογος τῆς
ώφελείας αὐτῆς· τοῦ δὲ διδασκειν οὐδὲν ὑπάρχει ἔργον ἐπὶ
τῆς γῆς ὥφελομάτερον καὶ θεοφιλέστερον, καὶ οὐδενὸς ἀλ-
λου ἔργου οἱ κόποι ἀνεκηρύχθησαν ἀρεταῖ θεοτίμητοι· «οἱ
πόνοι αὐτῆς εἰσιν ἀρεταῖ» (β).

Τὸ ἥθικὸν τῆς διδασκαλίας ὅφελος (ίνα παρατιωπήσω

(α) Τιμ. Α'. γ', 1.

(β) Σοφ. Συλ. η', 7. Ημέλ Τιμό. Α'. ε', 17.

τὰς κοινωνικὰ καὶ υλικώτερα) ἐστὶ μέγα μὲν ἐν τῷ κεκτημένῳ τῆς σοφίας τὸν θησαυρόν, μέγιστον δὲ καὶ ἀμέτρητον, σταύρον ἔχοντα πλατυνθή πρὸς τοὺς ἔξω. Ἐν πρώτοις, ἐπειδὴ δὲ Θεὸς δόλος ἐστὶ σοφία καὶ νοῦς, φῶς καὶ αὐτοαλήθεια, διστροφὴ ψυχῆς τοῖς βαθμίδων τῆς ἀληθείας σοφίας ὑψοῦταις δὲ ἀνθρώποις, τόσῳ καθαρώτερον ἐποπτεύων ἐλλάμπεται ἐκ τῆς αἰώνιου ἀληθείας, τόσῳ πιστότερον ἔξεικοντίζων ἐν τῇ ψυχῇ τὸ πανακήρατον κάλλος τῆς ὑπερφύτου θεότητος, γίνεται δόλος ἐνθεος καὶ οὐρανίος. Ἐνῷ δὲ ἡ πολυποικίλος τοῦ Θεοῦ σοφία διὰ τῶν μυρίων κλάδων αὐτῆς ὁσπερ βολιδοσκοπεῖ καὶ ἀνιχνεύει τὴν φύσιν τῶν ὄντων, ἵνα ἐναργῶς ἐγκατοπτρίζῃ τοῦ δημιουργοῦ τὰς τελειότητας, διπισθεῖν τῆς φύσεως, ὡς διὰ θυρίδας, κύπτων δὲ εἰς τῆς γῆς, ἀναπειμπάζεται καὶ προσκυνεῖ καὶ μεγαλύνει ἐνθους τὴν ἀσύγκριτον μεγαλωσύνην καὶ μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἀπείρου ποιητοῦ τῶν πάντων, καὶ πάλιν ἀνατρέχει προθυμότερον εἰς τὴν ἀρχέγονον τοῦ ἀνθρώπινου γένους εὐγένειαν. Διαδιδομένη δὲ εἰς τὰ ἔκτος, γίνεται λυχνία μυριόφωτος καὶ πολυήλιος οὐρανούς, ἀκτινοβολῶν φῶς ἀπλετον εἰς δεξιὰ καὶ ἀριστερά, εἰς τὰς διμήλικας καὶ τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ἄχρι συντελείας τοῦ αἰώνος διὰ λόγου λογικοῦ καὶ συστηματικοῦ καὶ πυρώδους, ἢ διὰ συγγραφῶν μεστῶν ἀληθείας καὶ πνεύματος καὶ ζωῆς, μεστῶν φωτὸς οὐρανίου καὶ θεοποιοῦ ἀναβάσεως. Ἡ σοφία αὕτη συνετίζει τοὺς ἀσυντοῦντας, δόδηγετ τοὺς πλανωμένους, στηρίζει τοὺς σαλεύοντας, ἐλέγχει τοὺς παρανομοῦντας, ζωγρεῖ τὰ ἔθνη εἰς τὴν πίστιν τοῦ Σωτῆρος, καὶ τοὺς πάντας ἀλλοιοῦσα τὴν θείαν ἀλλοιώσιν, ποιεῖ αὐτοὺς ἐμψύχους οὐρανούς, ἵνα ἐνθρονίσῃ ἐν αὐτοῖς τὴν θεότητα. Πόσον δὲ μέγας μισθὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀπόκειται διὰ ταῦτα πάντα τὰ κατορθώματα, λεγέτωσαν ἐκ τῶν προφητῶν ὁ Ἱερεμίας καὶ ἐκ τῶν ἀποστόλων ὁ Ἀδελφόθεος. «Ἐὰν ἔξαγάγης τέλμιον ἀπὸ ἀναξίου, ὡς τὸ στόμα μου ἔσει, λέγει Κύριος παντοχράτωρ». — «Ο

ἐπιστρέψας ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει φυγὴν
ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλῆθος ἀμαρτιῶν» (γ). Ἰδού, φίλοι
χριστον καὶ φιλομαθὲς ἀκροστήριον, οὗτον τὰ πρῶτα αἴτια.
ὅτι ἂν, δποι συνοικοῦσι θεοφιλῆς ἀρετὴ καὶ διδασκαλία, ἔτι
πάντως μέγα καὶ λαμπρὸν βραβεῖον προετοιμάζεται. «Ο;
δ' ἀν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ
βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν».

Γ'. Στρέψατε νῦν τὸ βλέμμα τῇ διανοίᾳ πρὸς τοὺς σή-
μερον ἑορταζομένους τρεῖς τῆς Ἐκκλησίας φωστήρας καὶ
ἱεράρχας, καὶ ἴδετε πῶς τῇ θείᾳ ἐντολῇ παιδεύθεντες καὶ
ὑπακούσαντες, ἐγένοντο ἡλασταρίας τῆς γῆς πνευματικὸν καὶ
φῶς τοῦ χόσμου. Ἰδετε πόσον μεγάλοι καὶ φωτεινοὶ¹
ἐξέλαμψαν κατὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, πόσον ὑψηλοὶ καὶ
εὐρανοθάμυοις κατὰ τὸν λόγον τῆς πίστεως οἱ μετὰ τοὺς
Ἀποστόλους τρεῖς ἀπόστολοι, οἱ πάσης θεοφρήμονος καὶ
τελεωτέρας θεολογίας τύπος καὶ κανὼν ἀκριβέστατος χρη-
ματίσαντες. Ἡ δοξα αὐτῶν ἔσται δοξα τοῦ Θεοῦ, τοῦ δο-
ξάσαντος καὶ καριτώσαντος αὐτούς. ἔσται δοξα τῆς Ἐκ-
κλησίας καὶ παραδειγμα τῆς οἰκουμένης· διότι «εἰς πᾶταν
τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς
οἰκουμένης τὰ ρήματα αὐτῶν» (δ).

“Οτι δὲ καὶ οἱ ἀσθεῖμοι τοῦ ἡμετέρου πολυπαθεστάτου
Γένους πατέρες καὶ γύλακες, πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς, δι-
δάσκαλοι καὶ ἀρχοντες, καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ τοῦ
συντεγμικοῦ καταλόγου ἀκρέμονες, καθάπερ ἀπλανεῖς ἀστέ-
ρες καὶ οἱ φωτές, διὰ πολλῶν αἰώνων ἀλαμπῶν κατηγ-
γασσαν καὶ καθωδήγησαν τὸ ἔθνος πρὸς τοὺς λιμένας τῆς
ἀληθινῆς προσόδου, ὑποστηρίζαντες καὶ ἀναζωπυρήσαντες τὰ
γράμματα τῆς ἀργαιότητος, δι' ὧν τὸ ἔθνος ζῆ καὶ μεγα-
λύνεται, τὴν δὲ Ἐκκλησίαν θεραπεύσαντες ὡς μητέρα καὶ

(γ) Ἱερεμ. Ιε', 19. Ἰαχ. ε', 20.

(δ) Ψαλμ. ιη', 5.

τροφὴν καὶ σώτειραν· καὶ ταῦτα μαρτυρεῖ αὕτη ἡ ἀγία
κιβωτὸς ἡμῶν, ἡ τοῦ Χριστοῦ μεγάλη Ἐκκλησία, καὶ ἡ
ταύτης ἐνδόξος καὶ μεγαλώνυμος φωτιστικὴ ἐστία, ἡ σχο-
λὴ τοῦ Γένους, ἔνθα, ὡς ἐν πατροπαραχότῳ κολυμβήθρᾳ,
ἔφορέσταμεν τοῦ ἀκριβῶντος ἐλληνισμοῦ τὸν ἀγλαὸν χιτῶνα
καὶ τὸν τῆς δριθοδοξίας γρυποπόρφυρον καὶ θεοδώρητον ἀδά-
μαντα. Αἰώνιον καὶ μακάριον τὸ μνημόσυνον ἔκείνων τῶν
ἀειμενήστων εὐεργετῶν τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας!
Αἰωνία ἡ σωτηρία καὶ ἡ δοξα αὐτῶν τε καὶ πάντων, δοῖοι,
καθὼς ἔκείνοι, μεγάλα κατὰ Θεὸν καὶ ἐποίησαν καὶ
ἐδίδαξαν!

Τέ δὲ ἡμεῖς οἱ γθὲς καὶ σῆμερον ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας
τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ Γένους δλου ἐργαζόμεθα ἔργον ἡ
διδαχμα, ἔκείνων τῶν πατέρων καὶ τῆς εὐαγγελικῆς διδα-
σκαλίας ἐπάξιον; Ἐρωτᾶτε τι; Οὐδὲ ἐγώ γινώσκω. "Οπου
εὔρηνται δριθοδοξοί γειτικοί, τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατα-
ναγκαζούντες, ἵνα, πετὸν παρὰ τοὺς πόδας συνεργίων λαίκῶν,
προσκυνήσῃ τῇ γρυσῃ εἰ κόνι, τῷ γρυσῷ μόσχῳ
τῇς ἐρήμου· δπου τὸν οίκον τῶν πατέρων καὶ τῶν ἀπο-
στόλων, τὸν οίκον τῆς θεοπαχούς. Σιών, διημέραι κατα-
σκάπτοντες καὶ ἐργαζοῦντες, ἀλλήλους δικυρελίζομεν. δπου
ἡδίκηνται αἱ γῆραι καὶ τὰ δρῦαν· δπου λιμώττουσιν οἱ
τῆς παιδείας καὶ φίλα θρωπίας εὔτυνείδητοι θεράποντες, καὶ
τὰ ἐλεεινὰ λυχνάρια τῇς ἐπιστήμης, ἐλαῖον διψχλέα καὶ
ώσπερ ἐτοιμοθυνῆ, δτονούπω σβέννυνται, καὶ ἐν τοσούτῳ οἱ
πόλλοι καὶ λόγον ἔχοντες, ἐν ἀδικίᾳ τῇν ἀλήθειαν
κατέχοντες, καὶ κλείοντες τὴν βασιλείαν
τῶν οὐρανῶν, οὕτε αὐτοὶ εἰσέρχονται καὶ
τοὺς εἰσερχομένους καὶ λύουσιν· ἐν τοιαύτῃ κοι-
νωνίᾳ ἐρωτᾶτε περὶ εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, περὶ ἔργων
εὐαγγελικῶν; "Οταν δὲ ἀδέκαστος καὶ φοβερὸς κριτής ἐν τῇ
δευτέρᾳ παρουσίᾳ ἀποστραγίσῃ καὶ ἡμῶν τὰς κεκλεισμένας
βίβλους, εἴθε τότε, εἴθε εἴρησι ἔργα καὶ διδασκαλίαν

τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ ἀξία. «Ος δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ,
οὗτος μέγας χληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν».
Γένοιτο, Κύριε τοῦ ἑλέους, γένοιτο!

**ΣΤ' ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ
ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ
ΑΝΘΙΜΟΝ ΤΟΝ ΣΤ',**

δτε. ψήφοις κανονικαῖς ἐκλεγεῖς ὑποψήφιος εἰς τὴν ιερὰν μητρό-
πολιν τῆς Καισαρείας. Καππαδοκίας, ἐνεφανίσθη, μετά τὸ μικρὸν
λεγόμενον μὴ νυ μ α, ἔμπρωτον τοῦ πατριάρχου, συνοδικῶς προ-
καθεζόμενου, τῇ 30 σεπτεμβρίου 1871.

Παναγιώτατε καὶ θειότατε δέσποτα,
ἄγια καὶ ιερὰ σύνοδος!

ΟΤΑΝ λάβω κατὰ νοῦν, δτε ἀνδρες ἀποστολικοὶ καὶ οὐ-
ρανόφρονες, τὴν κατ' αὐτοὺς γενεὰν πράξει καὶ θεωρίῃ
λαμπρύνοντες, ἔφευγον καὶ ἀπεδυσπέτουν πρὸς τὸ μέγα καὶ
ὑψηλὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα, φρίττω καὶ δειλιῶ δ
πολλοστὸς ἐγὼ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Κυρίου, προσκαλούμενος
σήμερον διὰ τῆς θεοφωτίστου ψήφου καὶ βουλῆς Σοῦ τοῦ
σεπτοῦ καὶ παναγιωτάτου καὶ σοφοῦ προέδρου τῆς Ἐκκλη-
σίας καὶ τῶν περὶ Σὲ πολυσέπτων ἀγίων ἀρχιερέων εἰς τὸ
ποιμᾶναι κατὰ Χριστὸν καὶ ποδηγετῆσαι εἰς νομὰς σωτη-
ρίους ἔκείνην δὴ τὴν λογικὴν καὶ χριστοσύλλεκτον ποίμνην,
ἥν κατεκόσμησε καὶ ἔξαιρέτως ἐλάμπρυνεν ὁ τῶν θεοπεσίων
Ἀποστόλων τρισκαιδέκατος καὶ τῶν τῆς οἰκουμένης διδα-
σκάλων καὶ πατέρων οὐρανοφανέστερος Βασιλείος, καὶ σὲ
ἀπ' αὐτῆς ἔξανατελαντες λαμπροὶ Γρηγόριοι, ὥσπερ τῆς
Ἐκκλησίας βουληθείσης ἔτι καταφανεστέραν ἀποδεῖξαί μου
τὴν ἀτέλειαν, πολλὴν οὖσαν καὶ παντοδαπήν, ἄλλως τε
καὶ ἐν χώρᾳ, δικολογουμένως πολλὰ καὶ δυσυπέρβλητα

εχούση τὰ δυσχερῆ. Διὸ καὶ χρυσῆναι θέλω καὶ φυγεῖν
ἀπὸ προσώπου Κυρίου παντοκράτορος, τὴν ἐμὴν ἀντιμετρῶν
ἀμαυρότητα πρὸς τοὺς ἀκτινοβόλους καὶ ἀειφεγγεῖς ἔχεινους
φωστῆρας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ στρεώματος. Καὶ γὰρ ἦ-
κιστα λανθάνει με, ὡς πανάγιον καὶ πανσεβάσμιον πρέσβος,
ἡλίκον καὶ ὅσον ἐστὶ τὸ διάφορον μεταξὺ εὐδίου λιμένος καὶ
πολυκυμάντου πελάγους· καὶ ὅπόσον ὑπάρχει κινδυνώδε-
στρερον τοῦ ἀμερίμνως καὶ ἀνευθύνως κυβερνᾶσθαι· ὑπὸ πατρὸς
κυβερνήτη, τύπῳ τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστήμης καὶ συνέσεως
καὶ ἐμπειρίας χρηματίζοντι, τὸ πολυμερίμνως καὶ ὑπευθύ-
νως κυβερνᾶν ψυχὰς μυριάνδρους, ἀλλας ἀλλα περὶ πλείονος
ποιεισμένας καὶ θηρευούσας συμφέροντα, καὶ ἀναγκάζεσθαι
τὰ πάντα τοῖς πᾶσι γίγνεσθαι, ὡς τε πλείονας τῷ Χριστῷ
κερδᾶνται, καὶ τὸ ἀρεστὸν ποιῆσαι ταῖς κοσμικαῖς ἀρχαῖς,
καὶ ἀπολογίας εὐπροσδέκτου τυχεῖν περὶ πάντων ἐν τῇ ἡμέ-
ρᾳ τῆς κρίσεως.

Πλὴν ἀλλ' ἐπειδή, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἦρα φυγεῖν τὸ
θεόθεν πρωορισμένον, ἀναδιμαχθεὶς ἐκ παλῶν διὰ ἐστὶ πάμ-
παν ἀσεβεῖς καὶ πολλῶν πειρατηρίων πρόξενον τὸ ἀπειθῆσαι
τῇ θεοκινήτῳ ψῆφῳ τῆς Ἐκκλησίας, ἥ δυσπιστῆσαι εἰς
τὴν θείαν δύναμιν, τὴν ἐν ἀσθενείᾳ θαυμαστῶς τελειουμέ-
νην· διὰ τοῦτο, εἰ καὶ λίαν μὲν δυσβάστακτον καὶ φοβερὸν
ὅρῳ τὸ φορτίον, ἀλγεινὴν δὲ τὴν σωματικὴν μου μάκρυνσιν
ἀπὸ τούτου τοῦ μεγάλου πρακτικοῦ ἐνταῦτῷ καὶ θεωρητι-
κοῦ σχολείου τῶν πατριαρχείων, ὅμως, ὡς υἱὸς εὐγνώμων
καὶ ἐλάχιστος τοῦ οὐρανίου βασιλέως στρατιώτης, ὑποτε-
ταγμένος τῷ Κυρίῳ, μετὰ γαρῆς αὐτῷ δουλεύσω κατὰ
δύναμιν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, ἔνθεν μὲν θαρρῶν
εἰς τὸ ἀμαχον καὶ ἀφατον ἔλεος τοῦ τὰ ἐλλείποντα ἀνα-
πληροῦντος χαριτοδότου Χριστοῦ, ἔνθεν δ' ἀδιστάκτως πε-
ποιθώς, διὰ τὸ Σὴ θεογαρίτωτος πατρότης καὶ ἡ περὶ Σὲ
ἄγια σύνοδος οὐδαμῶς ἀπαξιώσετε τὸν ἐξ ἀπαλῶν δυνάμων
τιθηνούμενον τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν ὑμετέρων ἐμβριθῶν καὶ πο-

λυπείρων συμβουλῶν καὶ χειραγωγιῶν, καὶ τοῦ σωτηριώδους ἐφοδίου καὶ στηρίγματος τῶν θεοδέκτων ὑμῶν εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν· δπως ἡ πανσθενουργὸς καὶ τελειωτικὴ τοῦ Κυρίου χάρις διατηροίη μου τὸν ύψηλὸν καὶ ἀποστολικὸν βαθμόν, εἰς δὲν καλοῦμαι σήμερον, ἀπέίρω τοῦ Θεοῦ ἐλέει καὶ συγκαταβάσει, εἰς τέλος ἀταπείνωτον καὶ, διὸν ἐφικτὸν ἐμοῖς, ἄσπιλον ἀπὸ τῆς κοσμικῆς ἀσβόλης, καὶ τὴν πνευματικὴν ἐπαγγελίαν ἀνεπαίσχυντον, ἐπὶ οἰκοδομῇ τε καὶ καταρτισμῷ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Ὑπὲρ δὲ τῆς τηλικαύτης θείας δωρεᾶς, δι' ἣς ἡ Ἐκκλησία βραβεύει με σήμερον, τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ, τῷ μεγαλύνοντι τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἐμὴν ταπείνωσιν; τί δὲ καὶ τῇ φιλοστόργῳ μου μητρὶ τε καὶ τροφῷ μεγάλῃ ταύτῃ Ἐκκλησίᾳ; Ὁ ἔχω, τοῦτο καὶ δίδωμι· δίδωμι δλην τὴν ἐμὴν ψυχήν, δλην τὴν καρδίαν μου· καὶ καθυπισχνοῦμαι δλοψύχως τῇ παντίμῳ καὶ παναμωμήτῳ νύμφῃ τοῦ Σωτῆρος καὶ πᾶσι τοῖς θεοφιλῶς διέπουσι τὰ κατ' αὐτὴν διὰ παντὸς τοῦ ζῆν τελείαν ὑπακοήν, τελείαν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀφοσίωσιν, λογιζόμενος ἐμαυτὸν ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἐλάχιστον καὶ ἵσχατον ἀπαξαπάντων τῶν ἱεραρχῶν τῆς εὔσεβείας, ἵνα καὶ ἐπ' ἐμὲ ἐπισκηνώσῃ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. Οὕτε παύσομαι καθικετεύων ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸν ἐν ἐλέει πάμπλουτον καὶ πάνδωρον Θεόν, ἵνα περισκέπτων καὶ περιφρουρῶν ὡς κόρην ὁφιαλμοῦ καὶ δσημέραι μεγαλύνων τὴν Σὴν θεσπεσίαν κορυφήν, πανάγιε δέσποτα, πληθύνοι καὶ ὑπερπερισσεύοι Σου τὰ πολύτιμα ἔτη καὶ τὴν κατὰ τὸν ἔσω τε καὶ ἔξω ἀνθρωπὸν γαληνὴν καὶ εὑψυχον καὶ πανευήμερον εὔεστὼ ἐπὶ τοῦ ἀγιωτάτου ἀποστολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ τούτου θρόνου μέχρι γῆρως βαθυτάτου, λιπαροῦ καὶ πανολβίου, εἰς αἰνεστὶν μὲν καὶ δοξαν τοῦ ἐνδές καὶ ἀκρου καὶ αἰωνίου ἀρχιποίμενος, κατακόσμησιν δὲ καὶ λαμπρότητα τῆς ἀγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας. Γένοιτο, γένοιτο

Ζ' ΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ ΙΩΤΡΟΝΟΛΙΤΟΥ ΚΑΙ ΣΑΡΕΙΑΣ

ΕΙΓΣΤΑΘΙΟΥ ΚΛΕΟΒΟΥΓΛΟΥ,

ἐκφωνηθείς, μετὰ τὴν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγιοταφιτικοῦ μετοχοῦ
τελεσθεῖσαν ἱερουργίαν, συλλειτουργούντων τῶν Ἱεραρχῶν Νεο-
κακισταρείας καὶ Ἀγκύρας, ἐν τῇ κατὰ τὸ Φανάριον Λέσχῃ «Μικρᾶς
Ἀσίας», τελούμενης πανηγυρικῶς τῆς ἐπετείου ἑορτῆς τῆς ἀνα-
συστάσεως τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Μικρᾶς Ἀσίας» φιλεκπαιδευτι-
κοῦ συλλόγου, τῇ 31 ἀπριλίου (κυριακῇ τῶν Μυροφόρων) 1872.

Ἐντεῖστατη καὶ φιλόμουσος δμήγυρος.

Α'. ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟΝ καὶ φαιδρὰν ἑορτὴν τῶν ἐγκαινίων
τοῦ ἐπωνύμου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας φιλεκπαιδευτικοῦ συλλό-
γου πανηγυρίζοντες σήμερον, πρόθυμοι σύνεδράμομεν εἰς τὸν
ἱερὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, δστις ἐστὶ τὸ φῶς καὶ ἡ ζωὴ τοῦ
κόσμου, καὶ οὐ γωρίς εὐδὲν δυνάμεθα ποιεῖν ἀγαθόν, ἵνα,
τῇ χάριτι αὐτοῦ ἐλλαμφθέντες καὶ ἀγιασθέντες, καὶ δύνα-
μιν ἀναλαβόντες σύμπαντες οἱ μετὰ τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας
δεσμοῖς δμογενείας καὶ γεννήσεως συνδεδεμένοι, ἔργασώ-
μεθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἔργα τελεσφόρα καὶ γενναιότερα,
συνῳδὰ τῇ κλήσει καὶ τῇ ἐπαγγελίᾳ ταύτης τῆς μικρασια-
νῆς καὶ ἔργω φιλοπάτριδος ἀδελφότητος. Ἐκ δὲ τοῦ ἱεροῦ
ναοῦ ἀλρόσι μετέβημεν εἰς τὸ πνευματικὸν καὶ ἡθικὸν τεῦτο
συλλαλητήριον καὶ φυτώριον, ἵνα ἐγγύθεν θεασώμεθα καὶ
ἀναμνησθῶμεν μετὰ ψυχικῆς ἀγαλλιάσεως, ἥλικα δσα ἀ-
γαθοεργήματα πνευματικὰ καὶ κοινωνικὰ ἐπαγγέλλεται εἰς
τὴν ἐκ παλαιοῦ πάνυ εὔχαρον καὶ περιώνυμον καὶ λογι-
μωτάτην, τὰ δὲ νῦν κατὰ τὸ πλεῖστον χέρσον, φεῦ, καὶ
ἀλαμπῆ καὶ τεταπεινωμένην πατρόδα ἡμῶν. Σύλλογος ἀν-
δρῶν Μικρασιανῶν, σπουδαίως προτιθέμενος καὶ κατὰ δύνα-

μὲν ἐνεργῶν τὴν τῆς πατρίου γλώσσης καὶ τῶν τὸν ὑψιστὸν πολιτισμὸν ἔγκυμονούντων ἐλληνικῶν γραμμάτων διάδοσιν, καὶ ἀναλαβὼν ἐκ συστήματος, ἵνα παιδεύῃ παῖδας ἀπόρους εὐφυεῖς ἐκατέρου τοῦ γένους, ἔκειθεν δρμωμένους καὶ ἔκεισε πάλιν ὡς διδασκάλους καὶ τὰ χρηστὰ δεδιδαγμένους πολίτας ἐπανακάμψοντας· ἵνα συνιστῷ ἀναγνωστήρια καὶ λέσχας καὶ παρεμφερεῖς συλλόγους, ὡς καλλιγόνου πατρὸς τέχνα καλλιγόνα, ἐν ἔκειναις ταῖς χώραις, ταῖς λιμὸν πασχούσαις βιβλίων καὶ ἀναγνώσεως, ἵνα βελτιστὸν καὶ ὑποστηρίζῃ καὶ ἔστιν δπου ἀνεγείρῃ ἐκ βάθρων τὰ πρόσφορα διδαχτήρια, μάλιστα παρθεναγωγεῖα, ἀνευ τῶν δποίων λίαν μακροτάτη καὶ δυσχερῆς καθίσταται τῇ τῆς προγονικῆς παιδείας καὶ γλώσσης ἀνάκτησις· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἵνα, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὴν ἐκπαίδευσιν ὑπὸ τὰς πτέρυγας αύτοῦ θάλπων καὶ περισκεπάζων, καθάπερ ὑπευργεῖον ἢ προξενεῖον ἐκπαίδευτικόν, παντὶ σθένει καὶ διὰ παντὸς ἐπιτηδείου μέσου συντελῆ, τὸ ἐπ' αὐτῷ, πρὸς ἡθικήν τε καὶ διανοητικὴν τῶν Μικρασιανῶν κλιμάτων διακόσμησιν καὶ καλλιέργειαν. Καλὴ καὶ πρέπουσα τοιαύτη ἀνάμυνησις, διὸν ἔστι καλὸν καὶ ὡρέλιμον τὸ πρὸς τὰ δπίσω ρίπτειν ἐνίστετε βλέμμα ἐταστικὸν καὶ ἐλεγκτήριον, βλέμμα φρονίμου οἰκονόμου καὶ τραπεζίτου, ἵνα μετὰ θυμηδίας ἀναθεωροῦντες πάντας, δισούς ἐτρυγήσαμεν καρποὺς ἐκ τῆς καλῆς ταύτης καὶ θεοφυτεύτου ἀμπέλου ίδίᾳ ἔκαστος τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τούτου θιάσου ὑπὸ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ πανδαισιῶν, καὶ ἀναλόγως αἱ Μικρασιάτιδες ἐπαρχίαι, καὶ ἵνα, ἡρέμα καὶ ἀνενδότως ἀνακόπτοντες τὰς κυρίας ἀφορμὰς τῶν ἔκαστοτε ἀπαντωσῶν ἐλλειψεων καὶ δυσχερειῶν, χωρῶμεν θαρραλέοι καὶ εὔζωνοι εἰς τὸν ἔνδοξον καὶ ἱερὸν ἀγῶνα τῆς τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν ὑγιοῦς καὶ φρονίμου ἐκπολιτίσεως, ἀγῶνα, τὸν δποίον πάντες οἱ λαοὶ τὴν σήμερον ὑπέρ ποτε σπουδῇ τῇ πάσῃ ἐναμιλλως συναγωνίζονται.

B'. Ὡς δὴ τοιοῦτον ἀσπαζόμενος καὶ χαιρετίζων τὸν ὑμε-

τερον σπουδαιότατον καὶ ἀξιολογώτατον τοῦτον Σύλλογον, ὃ ἐν Χριστῷ περισπούδαστοι Μικρασιανοί, κάγὼ δ παρὰ τοῦ Κυρίου ἡλεγμένος ἐλάχιστος μητροπολίτης μικρᾶς τινος παροικίας ἔκεινης τῆς μεγάλης καὶ πρόπαλαι μεγακλεοῦς καὶ ἐπιζήλου χώρας, παροικίας περιλαμβανεύστης ἄλλοτε πέντε καὶ πεντήκοντα ἐπισκοπάς, καὶ καυχωμένης ὡς τῶν λόγων μητροπόλεως, καὶ ἐνδόμυχον τρέφων τὴν χαρὰν ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ καθιδεύσει καὶ κατευδώσει αὐτοῦ, δλοψύχως δὲ ἐπευχόμενος ἵνα πᾶσαι αἱ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀναπεμφθεῖσαι τῷ Θεῷ δεήσεις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποδεῖξωσιν αὐτὸν, ὑπὸ τὰς ζωοπαρόχους καὶ φωτιστικάς ἀκτίνας τῆς θείας εὐλογίας καὶ χάριτος, μακροσβιώτατον καὶ καλλίκαρπον, ἐκείνον θαρρούντως ὑπομιμήσκω πᾶσαν τὴν φιλόκαλον καὶ διαπρεπῶς φιλόπατριν αὐτοῦ δλομέλειαν ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, διεισδήποτε κατάστημα καὶ σύστημα, τότε μάλιστα τελεσφορεῖ καὶ προχόπτει, αὐξεῖ καὶ μεγαλύνεται, δταν, ἐνεργοῦν τὸ κατὰ δύναμιν ἐν τῷ δύναματι τοῦ Κυρίου, ἐξ οὐ κατέρχεται πᾶν δώρημα τέλειον, ἐξαρτᾷ πάσας αὐτοῦ τὰς πράξεις καὶ τὰ διανοήματα ἀπὸ ἐνδές ὠρισμένου καὶ διαγεγραμμένου σκοποῦ, πρὸς τὸν ὅποιον ἐναπειλέον, ὡς πρὸς πολικὸν ἀστέρα, διὰ παντὸς εἰς τὰ πρόσωφάρεται. Τίς δὲ διρίφαντος σκοπὸς καὶ πολικὸς ἀστήρ, πρὸς δν καὶ περὶ δν εὐθυτενῶς δρεῖλει νὰ κατευθύνηται δοκοινωφελῆς οὕτος Σύλλογος; Καὶ τίς ἔτερος παρὰ τὸν ἐμφαινόμενον ἐν τῇ ἐπωνυμίᾳ αὐτοῦ, ἐπωνυμίᾳ διατρανούσῃ, διεισδήποτε μεγαλεῖται κατάρτισις καὶ ἀναμόρφωσις τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας πᾶσα εἰς τὴν φροντίδα τῶν οἰών αὐτῆς ἀνατέθειται; Μικρὰ Ἀσία, καὶ πατέδευσις αὐτῆς διὰ πολυμελοῦς Ἀδελφότητος ιδοὺ τὸ πρόγραμμα καὶ τὴν ὁδόν, ιδοὺ διατάσσοντος ἀδυτος ἀστήρ, δοκοινωφελῆς οὕτος, ἐργασίας ὑμῶν. Ἐπιμένωμεν διέγον εἰς τὴν μελέτην τοιούτου ὥραίου προγράμματος.

Γ'. Ἐν πρώτοις τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τὸ κατὰ τοὺς

Βυζαντινούς Ἀνατολικὸν θέμα καὶ Ἀνατολήν, ἡ μεγάλη ἐκείνη χερτόνησος, τὴν δόποιν περιβούχουσι καὶ εὐκολπίζουσιν ἀρκτικῶς μὲν δέ Πόντος, δυτικῶς δὲ ἡ Προποντίς καὶ τὸ Αἴγαλον, καὶ μεσημβρινῶς ἡ Μεσόγειος θάλασσα, καὶ συνορεύουσα μετὰ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας καὶ τῆς Συρίας, καὶ περιλαμβάνουσα τὰς ἐπαρχίας ἀρκτικῶς μὲν Βιθυνίαν, Παφλαγονίαν καὶ Πόντον· δυτικῶς δὲ τὰς δύο Μυσίας, τὴν Αἰολίδα, τὴν Ἰωνίαν καὶ τὴν Δωρίδα· μεσημβρινῶς τὴν Καρίαν, τὴν Λυκίαν, τὴν Ημαθίαν, τὴν Πισδίαν, τὴν Ἰσαυρίαν καὶ τὴν Κιλικίαν· ἐν τῷ κέντρῳ τὴν Λυδίαν, τὰς δύο Φρυγίας, τὴν Λυκαονίαν καὶ τὴν Γαλατίαν· καὶ ἀνατολικῶς τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν μικρὰν Ἀρμενίαν· χώρα ἔξοχως ἴστορικὴ καὶ λάφυρον ἐράσμιον παντοδαπῶν δυναστειῶν καταστᾶσα, πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων ἀναπτυγθεῖσα, προήγθη, ὡς γνωστόν, εἰς βαθὺν ἀξιολόγου ἐκπολιτεύσεως καὶ κοινωνικῆς εὐδαιμονίας. Διὰ τὸ εὔκρατὲς καὶ καρποφόρον, τὸ εὐλίμενον καὶ πολυτυγμάτιστον τῆς γῆς ἔχουσα πάντα τὰ κάλλη καὶ πλούτη τῆς φύσεως καὶ τρέφουσα λαοὺς τὰ μάλα φιλοπόνους καὶ εὐφυεστάτους καὶ διαφερόντως νοήμονας, εύμοιρει πάντων τῶν στοιγείων, διὰ τῶν δόποιν δύναται ἐσωτερικῶς μὲν ν' ἀποστήνητη τὴν ἔνδειαν καὶ ἀμάθειαν καὶ τὰ τούτων ἐπακόλουθα δεινά, ἔωτερικῶς δὲ νὰ μεγαλυνθῇ καὶ λαμπρυνθῇ ύπὸ πᾶσαν ἐποφίν. Ἀλλ' ύπὲρ τὰς φυσικὰς ταύτας ἀρετὰς καὶ γάριτας ἡ Μικρασιανὴ χερσόνησος διφελεῖ τὸ πολὺ τοῦ χλέους αὐτῆς εἰς τὰς πολλὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας, ἀς ἡ μουσομήτωρ καὶ πολύγονος Ἑλλὰς ἔγκαθιδρύσασα κατὰ τὰ μακρὰ καὶ χαρίεντα αὐτῆς παράλια, καὶ μετὰ τῶν ἀποίκων τέκνων συμμεταφυτεύσασα τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, τὰ γράμματα, τοὺς νόμους καὶ τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα καὶ πολίτευμα, τόσον εὐεργετικῶς ἡλέκτρισεν, οὕτως εἰπεῖν, ἀπαντας τοὺς περισκόους λαοὺς ἔκεινον τὸν πνευματικὸν ἥλεκτρισμόν, ἐξ οὗ ἡ ἀδρανής καὶ ἀκατέργαστος ὅλη ἀρνε-

ταὶ ζωὴν καὶ ἐμψύχωσιν καὶ τὸν μεγαλουργὸν ἐνθουσιασμὸν
ἐν πρᾶξει καὶ θεωρίᾳ, ὡστε λίαν πρωτόμως ἐνετύπωσεν εἰς
λαζάρος, πολὺ ἀλλήλων διαφέροντας τὴν καταγωγὴν καὶ
τὴν φυλὴν καὶ τὴν γλῶσσαν, ἔνα γενικὸν τύπον καὶ χαρα-
κτῆρα, τὸν χαρακτῆρα τῆς νοερῶς ὑπερεχούσης φυλῆς τῶν
Ἐλλήνων, κατὰ τὸν αἰώνιον καὶ ἀναλλοίωτον καὶ δικαιο-
τατον νόμον τῆς θείας προνοίας τοῦ νὰ ἐπικρατῇ πανταχοῦ
καὶ πάντοτε τὸ πνεῦμα τῆς ὅλης. Ἐπελθοῦσα δὲ καὶ ἡ τοῦ
μεγάλου τῆς Μακεδονίας "Ἐλληνος ἔξελληνιστικὴ συμπά-
στης τῆς Ἀνατολῆς καθόλου καρτερὰ ἐπιρροή, καὶ θαυμα-
σίως ὑποστηριγμένα ὑπὸ τοῦ συγκεντρωτικοῦ, ἀλλὰ καὶ
κατὰ θείαν εὐμοιρίαν φιλελληνικοῦ τῆς Ρώμης πνεύματος
καὶ καθαρίστεα καὶ ἀνυψωθεῖσα ἡθικῶς διὰ τοῦ ἐνοποιοῦ
καὶ φιλανθρωποῦ πνεύματος τοῦ γριστιανισμοῦ, διεμόρφω-
σεν ἀνέξιτήλως καὶ θεοσφραγίστως χαράγματι ἐλληνικῷ
τὸν Μικρασιανὸν δρθίσδεξον, πανταχοῦ καὶ κατὰ πάντας
τοὺς αἰώνας φαθίως διαγινωσκόμενον ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν δυ-
νάμει, ἐν καταπτώσει καὶ ἐν ἀκμῇ, καὶ ἀναπολοῦντα τὸ
ἔξαίσιον ὕρχέτυπον τῆς πάλαι μητροπόλεως, τοῦ δποίου
εὑφύέστερον καὶ ἔξυνούστερον ἄλλο ἀλλαχοῦ ὕκνησε καὶ
ἐφειδωλεύθη νὰ ἐκτέκῃ ἡ γητή σφαῖρα.

Διὸς καὶ πρόπταλαι ἀπὸ τῆς γερσονήσου ταύτης ἔξήνθησε
τὸ ίστοιοιγενῶς πρῶτον καὶ ἀπαράμιλλον ἄνθος τῆς ἐλλη-
νικῆς ποιήσεως, τὸ θαῦμα τῶν αἰώνων ἔκειθεν ἔβλαστον
καὶ ἔξεκάρπησαν αἱ πρῶται τοῦ καταλογάδην λόγου ἔμ-
μουσοι συγγραφεῖ· ἔκειθεν ἡχούσθησαν οἱ πρῶτοι· ἐμβριθέ-
στατοι φθόγγοι τῆς τῶν Ἐλλήνων σεμνοφόρου φιλοσοφίας·
ἔκει, ἔκει ὥσταύτως ἐνεσπάρη πρῶτον καὶ ἐκαρποφόρησε μυ-
ριεπλάσια τὸ θεῖον Ε αγγέλιον τῆς οὐρανοθάμονος καὶ ὑψί-
στης τῶν φιλοσοφιῶν, ἐν ἦ ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου· ἔκει
ἔξέλαμψαν αἱ μυστικαὶ λυχνίαι τῶν ἀποστελικῶν Ἐκκλη-
σιῶν τῆς Ἀποκαλύψεως, ὡς ἀχτίνες πρῶται τοῦ ἔξ Ιερου-
σαλήμ ἀνατείλαντος ἡλίου· ἔκει οἱ ἀθληταὶ καὶ ἥρωες τῆς

πίστεως, δογματικῶν μαρτύρων, ὑπὲρ τὴν φάμμον τῆς θαλάσσης ἀναρίθμητος, διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν ἐκράτυναν, ἐλάμπρυναν καὶ ἔθεσαν τὴν πίστιν τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἐνταῦτῷ διὰ τῶν ἔργων διετράνωσαν τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς συνειδήσεως φύτει ἀδάμαστον καὶ ἀκατάβλητον χαρακτῆρα τοῦ Ἐλληνος, Ἐλληνος, υἱοῦ τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ συνάμα ἐπιστηθίου μαθητοῦ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος· ἀπὸ τοῦ Μικρασιανοῦ στερεώματος ἀνατείλαντες, τὴν οἰκουμένην πᾶσαν ἐφεγγοῦλησαν εἰ λαμπρότατοι καὶ οὐρανοφανεῖς φωτῆρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων σύμπατος ὁ γριστιανός σας κόσμος δὲν εἶδεν οὔτε σοφωτέρους οὔτε καὶ ἀγιωτέρους ἄλλους· ἐκεῖθεν ἔξηλέγγοθη μάλιστα καὶ κατεπολεμήθη καὶ κατετροπώθη ἡ ἀσέβεια καὶ πᾶσα αἱρεσίς, ἀνεστηλώθη δὲ ἡ θεοδίδακτος εὐσέβεια διὰ τοσούτων οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνδότων, ἀπασῶν σχεδὸν συνελθουσῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Καὶ, τὸ κεφαλαιωδέστερον, ἐκείνη ἡ μητρῷος χερσόνησος μετὰ τῆς μητροπόλεως Ἐλλάδος ἐγένοντο ὁ προμαχῶν κατὰ τοσούτων ἀγρίων καὶ ἀτιθάσσων στιφῶν, Ἀσσυριανῶν καὶ Μηδοπερσικῶν, Σκυθοταταρικῶν καὶ Αἰγυπτιακῶν, ἀπειλησάντων ἄλλων ἄλλαχόθεν τὸν δλεβρὸν πάσης πνευματικῆς ικμάδος καὶ ζωῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, πάσης τελειοτέρας νοερᾶς καὶ ἡθικῆς βλαστήσεως, τὴν ὁποίαν αὗται θαυμασίως διασώσασαι, δίκην ἀσυλήτου παλλαδίου καὶ ἱεροῦ πυρός, ἀσβεστον ἐκληροδότησαν ἀλληλοδιαδόχως καὶ μετελαμπάδευσαν εἰς δλην τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα. Γινώσκει ἀρά γε τοῦτο ὁ κόσμος; Ἐνθυμεῖται τοῦτο ἡ Ἀρχος καὶ ἡ Δύσις; Εἰεν.

Καὶ δμως, ἀδελφοί μου, ἐπειδή, καθὼς τὰ ἀτομα, τὸν αὐτὸν τρόπον φαίνεται ὅτι καὶ ἔκαστος τῶν λαῶν τῆς ὑφηλίου φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἐπικεχλωσμένην τὴν καθ' Ἡρόδοτον πεπρωμένην μοῖραν, τὴν μοῖραν τῆς παρακμῆς καὶ τῆς πατεινώσεως, ἥτις τότε μάλιστα ραγδαιότερον ἐπισκήπτει,

ώσπερ θεήλατος κεραυνός, δταν λαός τις, διαφθαρείς γέθικῶς καὶ θρησκευτικῶς, τρυφῷ ἡ ἀδικοπραγῇ καὶ διαστασιάζῃ πρὸς ἔαυτὸν καὶ τοὺς ἀστυγείτονας, ἕπεσε πτῶσιν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν μετὰ τοσούτων ἀλλων δλβίων καὶ μεγαλωνύμων χωρῶν καὶ πόλεων καὶ ἡ ἐπιφανεστάτη καὶ θεοπρόκιστος χερσόνησος Μικρασία. Καὶ κλίνασα τὴν κεφαλὴν ὑπ' ἄλλους ἀλλοτε δεσπότας, καὶ συγχρωτισθείσα ἐξ ἀνάγκης μετὰ παμμιγῶν καὶ τὸ παράπαν ἀξέστων ἔθνων, δτα συνῆγεν ὡς ἀκρίδας ἡ λαιμαργία τῆς κατακτήσεως, ἐμαράνθη καὶ κατημαυρώθη τὴν διάνοιαν, τὴν γλῶσσαν, τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν πατροπαράδοτον καὶ ἀνεκτίμητον θρησκείαν, διαφερόντως τὰ μεσογαιάστερα αὐτῆς· τὰ δποῖα οὔτω, μικροῦ δεῖν, ἐξεψυλλίσθησαν, ὡστε «ἄπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἀπέμαθον (κατὰ Διονύσιον εἰπεῖν τὸν 'Αλικαρνασσέα), ὡς μήτε φωνὴν Ἐλλάδα φθέγγεσθαι, μήτε χρῆσθαι νόμοις Ἐλλήνων ἐπιεικέσιν, ψε μάλιστα διαλλάσσει φύσις Ἐλλὰς βαρβάρου»· καὶ ἥδυνατο ὁ περιηγητὴς μετ' εἰκτου ν' ἀπευθύνη πρὸς πολλὰ τῶν τέχνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὴν πρὸς τὸν Αἰθίοπα ἐρώτησιν τοῦ ἀποστόλου Φιλίππου· «ἄρα γε γινώσκεις ἢ ἀναγινώσκεις», εὐλόγως· διότι· ἐπὶ πολλούς αἰώνας, τῆς χώρας ταύτης τὴν παλαιότημον λαμπρότητα καὶ εὔκλειαν, ἥτις ἴσοφάριζε καὶ ἴσωστάθμει πρὸς τὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Βυζαντίου, μόδις διεκρίνομεν ἐκ μόνης τῆς ἄγαν σφόδρα βραχυνθείσης καὶ περισταλείσης θρησκείας καὶ τῶν παραδόσεων, ἀπαραλλάκτως δπως καὶ τὸν ἐκπεσόντα δυστυχῆ υἱὸν πατρὸς ἐνδόξου ἐκ τοῦ δνόματος καὶ τῶν οἰκοσήμων διαγινώσκομεν. Ἡ πτῶσις αὕτη καὶ δ μαρασμός, ἀγαπητοί, ἐστὶ τοσούτον δδυνηρότερος, δτον ἀνάγεται εἰς τὴν πνευματικὴν ζωήν, ἀνευ τῆς δποίας ἡ φυσικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀποβαίνει ἄχαρις καὶ ἀδίωτος.

Αλλά, Θεοῦ εύδοκίᾳ, τῶν μεγάλων χωρῶν καὶ πόλεων καὶ γονέων καὶ διδασκάλων οἱ παιδεῖς καὶ οἱ μαθηταί, κλη-

ρονομικὰ καὶ πατροπαράδοτα καὶ δλως οἰκεῖα φέροντες τῷ
ἀρετῇς καὶ τῆς δοξῆς τὰ παραδείγματα, γίνονται, ὡς ἐπὶ^{τὸν}
τὸ πολύ, μεγάλοι καὶ μεγαλόφρονες καὶ βεβαιοῦσι τὴν προ-
γονικὴν εὐγένειαν καὶ πατραγαθίαν διὰ τῆς ἰδίας ἀνδραγα-
θίας· καὶ δταν ποτὲ πέσῃ δπωσδήποτε ἡ φίλη αὐτῶν πα-
τρίς καὶ γενεά, ὑποβαστάζουσι καὶ ἀνεγείρουσιν αὐτὴν τὰ
τέκνα αὐτῆς, τὰς ἐπὶ μέρους δλίγας τῇ πολλὰς αὐτῶν δυνά-
μεις εἰς ταύτη συνάπτοντα. Πάντη πάντως αὕτη ἡ χρυσῆ
καὶ πολυτίμητος ἴδεα, αὕτη ἡ πατρόκληρος ὑμῶν εὐγένεια
ἐγέννησε τὸν παρόντα Σύλλογον, καθὼς καὶ τοσούτους ἄλ-
λους ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἐὰν οὖτως ἔχῃ τῇ ἀληθείᾳ (ώς
δὲν ἀμφιβάλλω), στράφητε λοιπὸν ψυχὴν καὶ σώματι πρὸς
τὸν Μικρασιανὸν ἀστέρα· καὶ ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς
τὸ πλεῖστον ἕνεκώνου πατρίδος κεντησάτω κατὰ βάθεα τὴν
εὐαίσθητον καρδίαν συμπάντων ὑμῶν καὶ συγκεντρωσάτω
δλων ὑμῶν τὴν νυχθήμερον φροντίδα καὶ μέριμναν καὶ δαπά-
νην εἰς ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν παρθεναγωγείων, ἐν οἷς παι-
δεύεται καὶ πλαστουργεῖται τὸ γῆμισυ καὶ φύσει παιδαγω-
γικώτερον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· εἰς ὑποστήριξιν τῶν
ὑποτρόφων συμπολιτῶν ἐξ ἔκατέρου τοῦ φύλου· καὶ εἰς γε-
νικὴν διάδοσιν δύο τούλαχιστον ἔθνεις ἀξιολόγων ἐφημε-
ριδῶν, Ἑλληνιστὶ καὶ τουρκιστὶ γραφοικένων· καὶ ὅτον ἀλη-
θεύει, δτι πᾶσα ἔκλεκτὴ δημοσιογραφία κατήντησε τὴν σή-
μερον ὡς πρὸς τὴν διάδοσιν τῶν γνώσεων καὶ καύαρευσίτης
γλώσσης σχολεῖον γενικώτατον καὶ διδακτικώτατον. Οἱ ἔχων
ἀνάγκην τροφῆς καὶ ἐνδύματος ἥκιστα μεριμνᾷ περὶ ἄλλου·
ἡ σημερινὴ πρωτίστη καὶ ἀπόλυτος ἀνάγκη τῆς πολυπα-
θοῦς ὑμῶν πατρίδος ἐστὶν ἡ ἀνάκτησις τῆς πατρίου γλώσ-
σης καὶ τῶν μητέρων καὶ τῶν τροφῶν· τῆς γλώσ-
σης ἐκείνης, ἥτις μόνη ἀσφαλῶς διαφυλάττουσα τοῦ Ἑλλη-
νισμοῦ καὶ τῆς δρθεδόξιας καὶ τοῦ ἀναλόγου πολιτισμοῦ τὸ
βάπτισμα, γενήσεται ἐπιτηδειοτάτη κλείς, ἀνοίξουσα καὶ
τοὺς θαλάμους τῆς περαιτέρω συστηματικῆς καὶ καλλιτέ-

γγου καὶ ἐπιστημονικῆς παιδεύσεως καὶ διδασκαλίας, εἰς τὴν διπλανήν ἀνάκαλετη μᾶς τὸ παρελθόν καὶ τὸ μέλλον τημῶν.

Δ'. Ναί, προηγεῖται ἡ γλῶσσα· ἔπειται ἡ δέουσσα ἐγκύκλιος καὶ ἐλευθέριος παίδευσις μετὰ τῆς προσηκούστης μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς ἀναπτύξεως, ἵνα οἱ ἡμέτεροι Ἀνατολίται, ἔχει προγονικῷ, κτήσωνται ψυχὴν ὑγιαίνουσαν καὶ πεφωτισμένην ἐν ἀρτίῳ καὶ ὑγιαίνοντι σώματι. "Εσχατος δὲ ἐπέρχονται οἱ ἀναβιθμοὶ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν τεχνῶν, ἐξ ὧν προσδοκᾶται ἡ ἐπίδοσις καὶ τελειότης τῆς κοινῆς πατρόδος, διπλανήν ἐπεδειξαντο οἱ πρόγονοι, καὶ καθ' ἔκαστην ἐπιδείκνυνται τα εἴθη τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ ἀμερικανικά· διότι διὰ βαθμιαίας καὶ προσφόρου ἐκπαιδεύσεως καλλιεργήσαντα ἐγκαίρως πάσας αὐτῶν τὰς φυσικὰς καὶ ἡθικὰς δυνάμεις, ἐκτήσαντο ζωὴν ἐνεργὸν ἀνδρικῆς ἡλικιώσεως οὕτως ἴσχυρὰν καὶ μεγαλοπράγμονα, ὥστε δικαίως ἐκπλήττει καὶ κρατεῖ ὑποχειρίους τούς τε ἄλλους ἀναπολικοὺς λαοὺς καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐλληνογενεῖς, οἵτινες, τῶν ἄλλων ἀλλοτε διδάσκαλοι καυγώμενοι, μόλις ἐσμὲν τὴν σήμερον ἄξιοι ἔχεινων μαθηταὶ διὰ τὴν πλεονάζουσαν ἀπαιδεύσιαν. Δραξώμεθα λοιπὸν παιδείας, ἀδελφοί, παιδείας γλωττικῆς, παιδείας ἐγκυκλίου καὶ βιωφελοῦς, παιδείας τῶν ἐπιστημῶν, οὐ μόνον θεωρητικῆς, ἀλλ' ἔχαιρέτως τῆς ἐφηρμοσμένης εἰς τὸν βίον καὶ τὰς τέγνας, ἐξ ὧν διπλανής καὶ ἡ οἰκιακή τε καὶ κοινωνικὴ εὐδαιμονία παράγεται.

Ε'. 'Αλλ' τὴν ἐπιστήμην, ἀδελφοί, καὶ πᾶσα παίδευσις, καθὼς καὶ πᾶν ἀγαθὸν κοινὸν καὶ ἴδιον, ἵνα ἀποκτηθῇ, δεῖται ἀγώνων καὶ ἴδρωτων, πράγματος εὐπορίστου καὶ προσαιρετικοῦ· δεῖται καὶ διπάνης ἀδρᾶς, τὰ πολλὰ δυσπορίστου· διπάνης τόσῳ ἀδροτέρας ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, καθ' δτον τὸ μὲν ἀρχαῖον κλέος αὐτῆς οὐδόλως ἔάσει καθεύδειν τοὺς φύσει φιλοτίμους καὶ μεγαλόρρονας Μικρασιανούς· ἡμεῖς δέ,

ἄγαν σμικροὶ καὶ ταπεινοὶ ὄντες καὶ τῶν πάντων στερού-
μενοι, οὕτε ταμεῖα δημόσια ἔχομεν, οὕτε ἵκανοὺς ἀνδρας
ζαπλούτους καὶ εὐποροῦντας πέρα τῶν καθημερινῶν ἀναγ-
κῶν. Τί οὖν τὸ ποιητέον; Ἐνταῦθα ἔχουσι χώραν οἱ τῶν
κοινοτήτων ἀδελφοποιοὶ δεσμοί, μερικώτεροι ἢ κεντρικοὶ καὶ
γενικώτεροι, δεσμοὶ φιλεκπαιδευτικοὶ καὶ φιλανθρωπικοὶ, καὶ
ὅλως ἐκπολιτιστικοὶ, ἐν οἷς ἔκαστος τῶν πολιτῶν προσφέρει
εἰς τὸ κοινὸν τῆς ἀδελφότητος ταμεῖον μέρος πολλοστὸν ἐκ
τῶν ἐνόντων αὐτῷ ύλικῶν καὶ διανοητικῶν κεφαλαίων,
ὅταν πλείονες ἀγαθαὶ κεφαλὴ καὶ πλείονες γενναῖαι καρ-
δίαι γένωνται μία κεφαλὴ καὶ μία καρδία, μόνον τὸ κοινὸν
καλὸν συλλογιζομένη καὶ ποθοῦσα καὶ πνέουσα. Τοῦτο ἐστιν
ὁ σύλλογος, ἡ ἀδελφότης, ἡ ἐταιρία, ὑπαγο-
ρευόμενα ὑπὸ τοῦ λογικοῦ, καὶ θεμελιούμενα ἐπὶ τοῦ φυ-
σικοῦ δικαίου καὶ τοῦ θείου νόμου τῆς ἀγάπης, καὶ τοσαύ-
την δύναμιν ἔχοντα, διτην νὰ ἰδῃ καὶ θαυμάσῃ μόνον δ ἀν-
θρωπος δύναται, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ πειγράψῃ.

Καθ' ὅσον δ ἀνθρωπος πανταχοῦ καὶ πάντοτε βοηθεῖ τῷ
δρμοίῳ αὐτοῦ ἐν μέρει καὶ ἐν συνόλῳ, δλος δ κόσμος συναπηρο-
τίσθη ἐκ συλλόγων, ἐταιριῶν καὶ ἀδελφοτήτων εὐθὺς ἀπ'
ἔκείνης τῆς ὥρας, καθ' ἣν δ σοφὸς δημιούργος πράξερεν ἔκεί-
νας τὰς λέξεις: «Οὓ καλὸν εἴναι τὸν ἀνθρωπον μόνον, ποιή-
σωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτὸν» (Γεν. β', 18). Τὴν θείαν
ταύτην καὶ γονιμωτάτην ρήτραν ἔφαρμόσασα πλατύτερον ἡ
τοῦ Θεοῦ εἰκών, δ λογικὸς καὶ θεοστόλιστος ἀνθρωπος, ἐν τῇ
διαδοχῇ τοῦ χρόνου, εἰς ἑαυτὸν καὶ τὸν αὐτοῦ οἰκογενῆ καὶ
σύνοικον, εἰς τὸν γείτονα καὶ τὸν συνεγχώριον, εἰς τὸν συμ-
πολίτην καὶ τὸν συνεπαρχιώτην, εἰς τούτους αὐτῆς καὶ τοὺς
τῶν διμόρων ἐπικρατειῶν κατοίκους, εἰς τοὺς ἐνδεεῖς καὶ τοὺς
πλουσίους, εἰς τοὺς ἀσόφους καὶ τοὺς σοφούς, εἰς γυναῖκας
καὶ εἰς ἄνδρας, εἰς τὰ διαινοήματα καὶ εἰς τὰ ἔργα, εἰς τὰς
ἱκανότητας καὶ τὰς δυνάμεις, συνέστησε καὶ συνεκρότησεν
τῆρέμα καὶ κατὰ μικρὸν τὰς ἀνθρωπίνους καὶ εὐνομουρμένας

κοινωνίας καὶ τὰ πολυάνθρωπα βασιλεια, καθάπερ ἐν-
θρωπον πανίσχυρον καὶ πάμπλουτον, πολύχειρα, πολύνουν
καὶ παντεπιστήμουνα, πληρεξούσιον καὶ αὐτογνώμονα δια-
χειριστὴν τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, καθυπέρτερον τῆς τῶν
στοιχείων ἀγριότητος, κύριον καὶ βασιλέα πάστος τῆς ἀλδ-
γου καὶ ἀψύχου φύσεως, ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ κατέχοντα τοὺς
κεραυνοὺς τῆς ἐπιστήμης καὶ τὰ βάθη τῶν τεχνῶν, τὰ
μυστήρια τῶν οὐρανῶν καὶ τὰ ἀπόρρητα τῶν χέρσων καὶ
τῶν θαλασσῶν, πᾶσαν σοφίαν καὶ πᾶσαν σύνεσιν. Ὄντως
οὐ κα λὸν εἴναι τὸν ἀνθρωπὸν μόνον, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ
βοτὸς ὁ δμοῖσος αὐτοῦ. Διότι εἰς οὐδείς, ὑπὸ πᾶσαν
ἐποφίν, ἀτε δὴ ἀνεπαρκῶς ἔχων περὶ πάντα.

"Αλλου δ' ἄλλον ἔθηκε Θεός γ' ἐπιθευέα φωτῶν.

Μένος μένων καὶ παντελῶς ἀσυνέργητος ὑπὸ τοῦ πλη-
σίον, γίνεται βορὰ τῶν θηρίων, ἔμραιον τῶν ληστῶν καὶ
τῆς ἀδικίας, παίγνιον τῶν φυσικῶν ταλαιπωριῶν τοῦ βίου,
θύμα τῆς ἐνδείας καὶ ἐρημώσεως, σκαιὸς καὶ ἀγροῖκος καὶ
ἀμαθής, ἀλήτης καὶ πλάνης, πάντων τῶν δντων ἀθλιώτα-
τατον καὶ ἐλεεινότατον. Βοηθὸς τοῦ ἀνθρώπου γίνεται δὲ
ἄνθρωπος, καθ' ὅσον οὕτω συνεταιρίζεται καὶ ἀδελφοποιεῖ-
ται κατὰ κοινόν τινα σκοπὸν σίονδήποτε, ὥστε δὲ παρ' ἐκά-
στου τῶν ἐπ' ἀγαθῷ συνεταιρίζομένων δλίγος η̄ πολὺς,
πνευματικὸς η̄ φυσικὸς ἔρανος, εἰς τὸ αὐτὸν καταβαλλόμενος,
συνάγει χρήματα μυριάριθμον καὶ παντούργικὸν, ἵνα συστήσῃ
λέσχας καὶ συλλόγους φιλανθρωπικοὺς η̄ ἐμπορικοὺς η̄ ἐπι-
στημονικούς· μουσεῖα καὶ βιβλιοθήκας, ἀκαδημίας καὶ
πανεπιστήμια καὶ τὰ λοιπὰ ἐκπαιδευτήρια· η̄ ἐμπορικὰς
τυχὸν τραπέζας, δανειζούσας πάσαις τοῦ λαοῦ ταῖς τάξεις
καὶ αὐτοῖς τοῖς βασιλεῦσιν· η̄ σιδηροδρόμους ἀκαταμετρή-
τους, διὰ γιγαντώδους ἀλματος ὑπερτρέχοντας τὰς φάραγ-
γας καὶ τὰς κοιλάδας μετ' ἵστος εὔχερείας, μεθ' ὅστις καὶ
τὰς νεφελογείτονα δρη· η̄ ἵνα διαρρήξῃ μὲν τὰς χέρσους καὶ

τὰ δρη, γεφυρώσῃ δὲ τὰς ἀχανεῖς θαλάσσας καὶ σύνεδμη παραδόξως τὰς τῶν ἀνυπολογίστων ἀποστάσεων ἀδύσσους τῶν χρόνων καὶ τῶν τόπων διὰ τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ ἡλεκτρισμοῦ, διὰ τοῦ τύπου καὶ τῆς τηλεσκοπικῆς διόπτρας, καὶ δλῶς διὰ τῆς πολυχεφάλου καὶ ζωὰς αἰώνων δλῶν διελθούσης τε καὶ πεπανθείσης ἐπιστήμης· ἦ τέλος, ἵνα οἱ τῷ πλήθει ἴσχυρότεροι διδάξωσι τὸν ἄνομον καὶ ἀδικοπραγοῦντα τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα, μεταποιούμενοι διὰ τῆς συμμαχίας εἰς πύργους καὶ εἰς πόλεις δχυρὰς καὶ ἀπορθήτους· «καὶ γάρ ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, (λέγει ἡ Γραφή), ὡς πόλις δχυρὰ καὶ ὑψηλή, ἴσχυει δὲ ὡς πέρ τεθεμελιώμενον βασιλείου». Τίς τῶν ἀκροατῶν ἀγνοεῖ τὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα μεγαλουργήματα καὶ θαύματα τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ τῆς ἀδελφοποιήσεως, ἔξαιρέτως τὰ ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ καὶ ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ, ἐνθα πρὸ πολλοῦ κατενοήθη καὶ μετὰ νουνεχείας πρακτικῆς ἐφηρμόσθη τὸ παντοδύναμον ἀλληλοβοηθητικὸν καὶ συνεταιριστικὸν μυστήριον, δι' οὐ καὶ μόνου δ θυητὸς ἀνθρωπος ἄρχει καὶ κατεξουσιάζει πάσης τῆς γῆς, δι' οὐ καὶ μόνου δ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης Θεός, συσφίγγων καὶ συγκεντρῶν τὰ μέλη τῆς ἀνθρωπότητος μετ' ἀλλήλων, καθίστησι δυνατὰ καὶ εὔχολα τὰ ἄλλως παρὰ τοῖς καθ' ἔκαστον ἀνθρώποις ἀπολύτως ἀδύνατα; Ἀληθῶς ἡ μία λίρα ἐνδες ἀδελφοῦ, ἐτρισίως προσφερομένη, οὕτε βαρύνει οὕτ' ἐλαφρύνει αὐτοῦ τὸ βαλάντιον· ἀλλὰ δεκακισχιλίων ἀνθρώπων ἴστριθμοι λίραι, κατ' ἔτος διδύμεναι· καὶ τὴν τοῦ πολυτόκου χρόνου συναρωγῆ φρονίμως πολυπλασιαζόμεναι, γίνονται ἐν δλίγοις ἔτεσι δύναμις μεγάλη καὶ κολοσσαία, δύναμις θησαυροφυλακίου βασιλικοῦ καὶ βασιλικῶν χειρῶν.

Γ'. Αἱ σεμναὶ καὶ ἀγιαὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου μυροφόροι γυναικες, φέρουσαι ἢ τοίμασαν ἀρώματα εἰς τὸν πανάγιον καὶ ζωοδόχον τάφον τοῦ Κυρίου, ἵνα ἀλείψωσιν αὐτοῦ τὸ πανακήρατον σῶμα, διελογίζοντο καθ' ἔκυτάς ἐν τῇ δδῷ

λέγουσαι· «Τίς ἀποκυλίσει τὴν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; ἦν γὰρ μέγας σφρόδρα», καθά πιστορεῖ δὲ θεηγόρος Μάρκος (Γ', 1—3). Πόσοι ἄρα γε καὶ ἐξ ὑμῶν τῶν εὐσεβῶν καὶ ἀκραιφῶν πατριωτῶν τῆς πολυδόξου καὶ μεγαλωνύμου Μιχαήλας, ὅποις βλέπω πλείστους δισους, μάλιστα τοὺς περὶ τὸ προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου διαπρεπεῖς τὸν ζῆλον, τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν φιλομάθειαν, πόσοι βλέποντες βλέψαματι στοργῆς καὶ οἰκτου τὴν περιλημένην καὶ πολυτραυμάτιστον ὑμῶν πατρίδα ὡσπερ ἐν τάφῳ κρυερῷ δεινῆς καὶ βρυθυτάτης ἀμαθείας καὶ ἀθεραπεύτων αἰκισμῶν καὶ θλιψεων ἔξηπλωμένην ἀναδόν, λιπόθυμον καὶ ληθαργοῦσαν, ἐπιθυμεῖτε ἵνα πρὸς αὐτὴν κομίσητε, οἴόν τι ἀρωμα βαλσαμικὸν καὶ μύρον ἀναψυκτικὸν καὶ ἔξεγερτικόν, μικρὰν παρηγορίαν γλώσσης καὶ γραμμάτων καὶ κοινωνικῆς ἀναπτερώσεως! ἀλλὰ λέγετε καθ' ἑαυτούς. Ποῦ σχολεῖα τῶν ἀρρένων; Ποῦ τὰ παρθεναγωγεῖα; Ποῦ τυπογραφεῖα καὶ ἀναγνωστήρια; Ποῦ διδάσκαλοι εὑμέθοδοι καὶ κάτοχοι τῆς τέχνης τοῦ διδάσκειν; Ποῦ πόροι ἀργυρίου ἐπαρκεῖς καὶ διαρκεῖς ἀνεξάντλητοι; Τίς ἀποκυλίσει ἡ μὲν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; . . .

Μὴ δειλιστε, μὴ φοβεῖσθε, ἀδελφοί μου· δὲ μέγας λίθος, μέγας σφρόδρα, δὲ καταβαρύνων τόσους χαλεποὺς αἰώνας τὰ στέρνα τῆς πατρίδος, ἔξεχυλίσθη, θείφ χάριτι, ἀρέτης τῆς ἡμέρας ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, φωτίσασα καὶ συνεπίσασα τὸν νοῦν. («ὅτι Κύριος δίδωσι σορίαν, καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις καὶ σύνετις»), ἐθέρμανε τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν καὶ φιλοκάλων συμπατριωτῶν τὰς καρδίας, ὥστε συστῆσαι ἀδελφότητας καὶ λέσχας καὶ συλλογούς, ἀλλούς ἀλλαχοῦ, καὶ τοῦτον δὴ τὸν κεντρικὸν καὶ παμμικρασιάτην, ὑπὲρ τῆς εὐκταίας παλιγγενεσίας τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς διὰ τούτων ἔξεγέρσεως τῆς ρωτογόνου Ἀνατολῆς· «καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν, διτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος». Διὸ καὶ χαίρετε καὶ

Θαρσεῖτε, δτι τὸ πνεῦμα πάλιν νικᾷ τὴν ὅλην ἐν τῷ Θεῷ,
δστὶς ἔστι πνεῦμα φωτεινόν. Χαίρετε, δσοι καὶ ἐφ' ὅσον ἐπιμε-
λῶς καὶ μετὰ πάσης προθυμίας καταβάλλετε τὸν πρέποντα
καὶ δίκαιον ἔρανον ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς ἐξαναστάσεως
τῆς πολυδακρύτου καὶ ἐναγωνίου Μικρασίας. Χαίρετε· διστὶ¹
ἡ σκοτωμήνιος τῆς ἀμαθείας νὺξ προέκυψεν, ἡ δὲ
ἡ μέρα ἡ γεγονός εὐφρόσυνος ἡμέρα δόξης καὶ φωτός,
ἡμέρα ἀληθοῦς εὐημερίας καὶ εύτυχίας.

Εἴθε τὴν ζωοποίησαν τὸν πάνσοφον χάριν τοῦ ἐκ νεκρῶν ἐξα-
ναστάντος καὶ ζωοποιήσαντος τὰ πάντα Κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ ἐξεγείραι καὶ λαμπρύναι καὶ δοξάσαι τὴν πατρίδα
ἡμῶν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ διλγωθεῖσαν καὶ συμπιεσθεῖσαν
Ἐκκλησίαν αὐτοῦ!

Εἴθε τὴν χάριν τοῦ Σωτῆρος καὶ τὴν εὐχὴν καὶ εὐλογίαν τῆς
Ἐκκλησίας σκέποι καὶ διαφυλάττοι καὶ προάγοι τοὺς συλ-
λόγους καὶ τὰς λέσχας καὶ τὰς ἀδελφότητας, δσοι καὶ δσαι
ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἡμετέρου
Γένους γνησίως καὶ θεοφιλῶς καὶ φιλοτίμως ἐργάζονται !

Εὐλογία Κυρίου καὶ Ἐλεος ἔπι πάντας ὑμᾶς. Ἀμήν.

Η ΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΥΔΟΓΗΜΕΝΟΥΣ ΕΠΑΡΧΙΩΤΑΣ
ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΠΟΛΕΣΙ ΚΑΙ ΚΩΜΟΠΟΛΕΣΙΝ,
ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΥΤΟΥ.

ΕΠΟΘΟΥΝ ὑμᾶς, ὡς τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά καὶ περι-
πόθητα, ἐπόθουν ὑμᾶς δλοψύχως, καὶ παρ' ὑμῶν ἐποθού-
μην ἐν ἴσω μέτρῳ, δσον πατήρ φιλόστοργος ποθεὶς τὰ ἀπο-
δημοῦντα τέκνα, καὶ υἱοί φιλοπάτορες ποθοῦσι τὸν οἰκεῖον
πατέρα, ἐν ἀποδημίᾳ τυγχάνοντα. Ἐπόθουν τὴν αἰσίαν ταύ-
την ἡμέραν τοῦ ἀπολαῦσαι τῆς παρουσίας ὑμῶν ἐκ τοῦ Ἕγ-

γυτέρω καὶ ίδειν ύμᾶς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. ύμᾶς, τὸ λογικὸν καὶ χριστοσύλλεκτον ποίμνιον, εἰς δὲ ηὐδόκησεν δὲ Θεὸς προσκαλέσαι με. ύμᾶς, τὸ θεῖα χάριτι πνευματικὸν μου γεώργιον, τὸν ἀμπελῶνά μου, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, τὴν χαράν μου, τὴν καύχησίν μου, τὸν στέφανόν μου, ἵνα κατὰ Παῦλον εἴπω τὸν μέγαν ἀπόστολον· καὶ συνευφρανθῆναι μεθ' ύμῶν ἐν ἀγαλλιάσει ψυχικῇ, ἐνεργῶν πληρέστερον τὰ τῆς πιστευθείσης μοι ἀποστολικῆς διακονίας. Ἐπόθουν ύμᾶς πόθον ἐγκάρδιον, καὶ ξηγαλλέ μου τὸ πνεῦμα, παρατεινούμένης τῆς ἐμῆς ἀποδημίας, τὸ μὲν διὰ τὸν καιρόν, τὸ δὲ πλέον ἐκ τοῦ ἔργαζεσθαι καὶ μακρόθεν, διόστη μοι δύναμις, ὥσπερ ἑτοιμάσαι τῇ νέᾳ ταύτῃ πνευματικῇ πατρόδι μου προεικά τινα ὑπὲρ τῆς ταχυτέρας καὶ γενικωτέρας ύμῶν ἐπιδότεως, καὶ προλεῖσαι τῇ τοῦ Θεοῦ τῶν δωρεῶν ἀντιλήψει τὸ ἔνδεξον μέλλον τῆς ἡθικῆς τε καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐμοὶ ἀγαπητῶν καὶ θεοβραχεύτων Καππαδοκῶν.

Εὐλογητὸς δὲ Θεὸς καὶ πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος εὔμενῶς ἐπιβλέψας ἐπὶ τὴν ἐμὴν ταπείνωσιν, δὲν τρόπον ἐπεῖδεν ἀλλοτε ἐπὶ Δαβὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων, ἐλάχιστον δυτα ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰεσσαὶ καὶ νεώτατον, παρειδὼν τοὺς καλοὺς καὶ μεγάλους αὐτοῦ ἀδελφούς, καὶ ἀναγαγών με διὰ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ λαοπρόβλητον εἰς ποίμνην ζηλωτὴν καὶ περιώνυμον ἐπὶ εὐτεβείᾳ καὶ πατράσι καὶ ποιμέσι καὶ πολιούχοις, τοῖς Βασιλείοις καὶ Γρηγορίοις, οἵτινες ἐγένοντο οἱ φωτολαμπέστατοι καὶ τελειότατοι καὶ παγκόσμιοι λαμπτῆρες τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὑπερπεριστεύτας τὴν χάριν καὶ δωρεὰν αὐτοῦ ἐν τῷ πλεονασμῷ τῶν ἀσθενημάτων μου διὰ τῆς περιστείας τῶν ἀρετῶν τοῦ περιουσίου ποιμνίου μου. Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὃν ἀνταπέδωκέ μοι; Καὶ τί ἔτερον, ἀλλ' ἡ ἔργον ποιήσαι εὐαγγελιστοῦ τῆς ἀληθείας καὶ πληροφορῆσαι τὴν διακονίαν μου, τὰ θεῖα δικαιώματα εὐαγγε-

λιζόμενος, τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εἰρήνην, τὴν γνῶσιν καὶ τὴν τελείωσιν, τοὺς οὐρανίους τούτους καὶ ψυχοσωτηρίους καρποὺς τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὡς ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορος ἀποσταλεὶς διὰ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ εἰς ταύτην τὴν καλὴν μερίδα τοῦ νέου Ἰσραὴλ τῆς χάριτος, τὴν τόσον ἀπωκισμένην;

Καὶ δὴ ἔκ προοιμίων εὐαγγελίομαι ὑμῖν, ὃ τέκνα ἐν Κυρίῳ περισπούδαστα, ἐν τῷ δινόματι τοῦ προσκαλέσαντάς με Ἰησοῦν Χριστοῦ, τοῦ ἀρχιποίμενος καὶ λυτρωτοῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, εἰρήνην καὶ ἀγάπην καὶ εὐτέβειαν, τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἀγιωσύνην τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Εἰρήνη τῷ λαῷ τῆς Καισαρείας· εἰρήνη τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ θεοσώστῳ χώρᾳ τῶν Καππαδοκῶν· εἰρήνη πᾶσιν ὑμῖν, τὸ γλυκύ καὶ θεῖον πρᾶγμα καὶ δινομα· διτι ἡ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ καὶ πᾶς δειρηνεύων καὶ εἰρηνοποιὸς ἐστὶν υἱὸς τοῦ Θεοῦ μακάριος· «μακάριοι, φησίν, οἱ εἰρηνοποιοί, διτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται» (α). Διὰ τῆς ἐν Θεῷ εἰρήνης φίλοινται, τρέφεται καὶ ύψοινται τὸ πάγκαρπον δένδρον τῆς ἀγάπης, δι' ἣς δὲ χριστιανὸς οὐχὶ μόνον ψυχικῶς ἀγιάζεται καὶ τελειοῦται, ἀλλὰ καὶ τῷ σώματι εύημερεῖ καὶ βελτιοῦται, διὰ τῆς συνενώσεως καὶ ύποστηρίξεως τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τὰ πάντα κατορθῶν καὶ συντελειούμενος. Ἡ ἀγάπη ἐστὶ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν τὸ πλήρωμα· ἀλλὰ καὶ τῆς θεότητος δὲ ἴδιαί· ς χαρακτήρ καὶ τὸ ἐκλεκτὸν ἐνδιαίτημα· «οὐ γάρ Θεὸς ἀγάπη ἐστί, καὶ δὲ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ δὲ Θεὸς ἐν αὐτῷ», λέγει δὲ τῆς ἀγάπης ἐπιστήθιος μαθητής. Διὸ καὶ γίνεται πάσης ἥθικῆς τε καὶ κοινωνικῆς ἀνάγκης καὶ πληγῆς τὸ οὐρανόδωρον βάλσαμον, συνάπτουσα Θεὸν καὶ ἀνθρώπον καὶ ἀδελφοποιεῦσα τὴν ἀνθρωπότητα.

Κατὰ Θεὸν εἰρηνεύοντες ἐν ύμιν αὐτοῖς καὶ ἐν ἀλλήλοις καὶ πρὸς τοὺς ἔκτος, καὶ υπ' ἀλλήλων τε καὶ ύπὸ τοῦ Θεοῦ

(α) Ματ. 6, 9. Κορ. 12, 14. Ἐφ. 6, 14. Φιλιπ. 2, 7.

ἀγαπώμενοι, λάβετε Πνεῦμα ἄγιον, τὸ Πνεῦμα τὸ ζωοποιοῦν καὶ ἐγκαινίζον, τὸ φωτίζον καὶ καθαίρον, τὸ στηρίζον καὶ οἰκοδομοῦν ἐν πάσῃ ἀγαθοεργίᾳ, τὸ ἀγιάζον καὶ θεοποιοῦν διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ· τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας; δι' οὗ ζήσεσθε πνευματικῶς καὶ δοξασθήσεσθε εἰς τὸν αἰῶνα, ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῆς θρησκείας καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ μὲν οὐρανίος θρησκευτικὴ ἀλήθειά ἔστιν ἡ θεόθεν ἀποκαλυψθεῖσα καὶ βεβαιωθεῖσα πίστις τῶν πατέρων ἡμῶν, ἣν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ μέγας τῶν ἔθνων καὶ τῆς Ἀνατολῆς Ἀπόστολος, ὁ θεοφώτιστος Παῦλος· δοτικ., προφυλάττων τοὺς εὐσεβεῖς ἀπὸ πάσης αἱρετικῆς καὶ δυσσεβοῦς ἑτεροδιδασκαλίας καὶ κενῆς ἀπάτης τῶν ἐν δέρμασι προβάτων περιερχομένων λύκων τῆς προσηλυτίσεως καὶ ταραττόντων ὑμῶν τὰς γώρας, καὶ διαστρεφόντων τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, ἵνα, κλέψαντες ψυχὰς ἀπλοίλας καὶ ἀστηρίκτους, ποιήσωσιν αὐτὰς υἱοὺς γεννεῖν νησίς ἐαυτῷ πλοιούτεροι· ἀπέπεμψεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἀνάθεμα, εἰπών· «Ἄλλα καὶ ἔαν ἦμεῖς ἡ Ἀγγελος· ἔξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὁ εὐαγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἐστω» (6). Φεύγετε τοὺς κρημνοὺς τῆς ἀπιστίας καὶ τὰ διελοπόκα σχοινία καὶ δίκτυα τῶν κύκλων περιπατούντων ψυχαγρευτῶν, οἵτινες, ὥσει λησταὶ καὶ φρεναπάται, προσκαλοῦσιν ὑμᾶς ἔξω τῆς θεοφυλάκτου μάνδρας τοῦ Σωτῆρος, ἵνα σπαράξωσιν ὑμᾶς πνευματικῶς καὶ ἀπαγάγωσιν εἰς τὸν δλεθρον. Αἱ δόλιαι καὶ ισεδόλοι αὐτῶν ὑποσχέσεις δμοιαί εἰσι πρὸς τὰς τοῦ πειραστοῦ τῆς ἔρημου, δοτικ., παραγνωρίσας τὸν Κύριον τῆς δοξῆς, ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς ὅρος ὑψηλόν, καὶ δείξας αὐτῷ πάσας τοῦ κόσμου τὰς βασιλείας καὶ τὴν ἀδέξαν αὐτῶν, ἔλεγεν αὐτῷ· «Ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἔαν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι». Λέγετε καὶ ὑμεῖς πρὸς τοὺς

(6) Γαλ. ἡ, 8.

τοιαῦτα ἐπαγγελλομένους σκοτίους πειραστὰς δ, τι εἴπεν δ
Κύριος ἡμῶν πρὸς τὸν πειράζοντα διάβολον· «ὕπαγε, σατα-
νᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ
αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις» (γ). Λέγετε πρὸς αὐτοὺς δ, τι εἴπεν
ὅ μακάριος Πέτρος πρὸς Σίμωνα τὸν μάγον· «τὸ ἀργύριον
σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν» (δ). Τὰ γνήσια πρόσθατα τῆς
εὐσεβείας, ἔνα καὶ μόνον ἔχοντα ποιμένα, καὶ τοῦτον γινώ-
σκοντα, τούτῳ ἀκολουθοῦντα καὶ ὑπὸ τούτου γινωσκόμενα,
ποιμαινόμενα καὶ τρεφόμενα, καὶ τὴν βασιλικὴν ὁδὸν πο-
ρευόμενα, φεύγουσι τὴν ὑποπτον τῶν ζένων φωνήν, φεύγουσι
τὰς θολάς πηγὰς τῶν ὄδατων καὶ πᾶσαν βοσκὴν ψυχώ-
λεθρον.

‘Η ἀγία καὶ δρθόδοξος ἡμῶν πίστις, ἐν ᾧ καθηγιάσθησαν
καὶ ἔξελαμψαν, ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, τοσοῦτοι καλ-
λίνικοι μάρτυρες, τοσοῦτοι ἀδαμάντινοι ἀσκηταὶ καὶ τοσοῦ-
τοι σοφῶτατοι καὶ ἀγιώτατοι πατέρες, ἐστὶν ὁ θεοδώρητος
καὶ ἀνεκτίμητος ἀδάμας καὶ μαργαρίτης, ὃν ἂπας δικόσμος
καὶ πάντα τοῦ κόσμου τὰ ἀγαθὰ οὐ δύνανται ἀγοράσαι ἢ
ἀντικαταστῆσαι. Ἀπώλεσέ τις ἐξ ὑμῶν τοῦτον τὸν βαρύ-
τιμον ἀδάμαντα; Τετέλεσται, ἀπώλετο ψυχικῶς, ἀπώλε-
το καὶ σωματικῶς, ὡς μέλος σεσηπὸς τοῦ ἔθνους· διότι καὶ
τὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ κυρίως διὰ τῆς θρησκείας αὐτῶν γνω-
ρίζονται καὶ σώζονται καὶ διαιωνίζονται. Άλλὰ μὴ γένοι-
το, Χριστὲ βασιλεῦ, ἀπολέσθαις ἔνα τούτων τῶν πιστευόντων
ἀληθῶς καὶ δρθόδοξως εἰς τὸ δνομά σου τὸ ἄγιον, οὓς δέ-
δωκάς μοι ἵνα σωθῶσιν ἐν τῇ σῇ χάριτι καὶ ἐν τῷ λόγῳ
τῆς ἀληθείας σου.

‘Άλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ἐπίγειος καὶ ἀνθρωπίνη ἐπιστημονικὴ
πειραματικὴ ἀλήθεια ὑπάρχει δῶρον τοῦ παναγίου Πνεύ-
ματος· διότι πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον

(γ) Μχτθ. δ', 8 - 10.

(δ) Πράξ. η, 20.

ἄνωθεν καταβαίνει ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, ὅπους ἔστιν δόλως σορῆλα καὶ γνῶσις, δόλως ἐπιστήμη καὶ νόησις. Διόπερ, ἵνα δὲ γρηγοριανὸς πιστῶς ἔξεικονται τὸν πάνσοφον καὶ ὑπερτέλειον αὐτοῦ δημιουργόν, δοφέλει παιδευθῆναι δοθῆν καὶ πλατυτάτην παιδευσιν, ἥτις ἔστιν ὅμιλα τῆς ψυχῆς, φῶς τῆς διανοίας, πῦρ ἐν τῇ καρδίᾳ, θερμαῖνον καὶ φλογίζον αὐτὴν πρὸς τὰ καλὰ καὶ τὰ μεγάλα, πρὸς πᾶσαν πρόσδοσον καὶ τελειότητα, πνευματικήν τε καὶ κοινωνικήν. Ναὶ, καὶ κοινωνικήν, καθόστον δὲ παλιδεύτος ἀνθρώπος, συναπανθίζων, ὡς ἡ μέλισσα, δσα ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη τῶν προγόνων καὶ τῶν νῦν σοφῶν καὶ ἴσχυρῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης ἔξενρεν ἀγαθά, καὶ χρώμενος αὐτοῖς προσφόρως καὶ κατὰ καιρόν, εὐημερεῖ καὶ μεγαλύνεται.

Φιλότιμοι καὶ εὐφύεστατοι βλαστοὶ τῆς Καισαρείας! Ἡκούσατέ ποτε ἡ ἀνέγνωτε εἰς τὰ ἱστορικὰ βιβλία τί ἦν ἄλλοτε ἡ Καισάρεια ἐπὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ τοῦ μεγάλου τὴν σορῆλαν καὶ βαθύνσιαν ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, καὶ τοῦ μεγάλου φίλου καὶ συμμαθητοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, καὶ τοῦ πολλοῦ τὴν ἐπιστήμην ἀδελφοῦ αὐτοῦ Καισαρίου, ἐφ' οὓς δικαίως ἐγκαλλωπίζεσθε; Ἐχρημάτιζε σύλλογος ἀνδρῶν ἐλλογίμων, διδάσκαλος καὶ καθηγεμὼν φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης, περιφανῆς καὶ δονομαστῆ τῶν λόγων μητρόπολις, ἀπὸ τῶν λόγων, ὡσπερ φυσικοῦ τινος προϊόντος, γνωριζόμενη, μητρόπολις πέντε καὶ πεντήκοντα ἐπισκοπῶν καὶ τεσσαράκοντα μητριάδων κατοίκων, πρωτοθρόνος ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν ιερῷρχῃ, πρωτοθρόνος καὶ ἐν τοῖς μαθήμασι καθ' ἀπασαν τὴν Ἀνατολήν.

Οὕτω γράφει ὁ τοῦ μεγάλου Καισαρέως ἐφάμιλλος ἐγκωμιαστὴς Γρηγόριος, δὲ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος.

«Ταύτην δὲ λέγω τὴν περιφανῆ καὶ ἡμετέραν, ἐπεὶ καὶ τῶν ἐμῶν λόγων αὐτῇ καθηγεμὼν καὶ διδάσκαλος, τὴν οὐχ ἡττού λόγων μητρόπολιν, ἢ τῶν πόλεων, ὡν ὑπέρ-

«κειται καὶ καθ' ὃν ἔχει τὴν δυναστείαν, ἦν εἴ τις τοῦ ἐν
«ελόγιοις κράτους ἀποστερήσειν, ἀφηγηκὼς ἔσται αὐτὸς τὸ
«κάλλιστόν τε καὶ εἰδικώτατον. "Αλλαὶ μὲν γὰρ τῶν πό-
«λεων ἄλλοις ἀγάλλονται καλλωπίσμασιν, ἢ παλαιοῖς ἢ
«νεοῖς· τῆδε (Καισαρέα) λόγοι τὸ γνώρισμα» (ε). Τί ἐγέ-
νοντο πάντα ταῦτα; Οἶμοι, ἐφυλλορρόησαν καὶ ἐπελεκή-
θησαν καὶ ἀπώλοντο! Καὶ ταῦν οὐδὲν βλέπομεν εἰμὴ τὴν
σκυθρωπότητα καὶ κατηφειαν, τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν
συμφοράν, τὴν πενίαν καὶ τὴν ἀμάθειαν, καὶ, τὸ πάντων
ἄλγεινότατον, τὴν ἔνογλωσσίαν. Πανταχοῦ ἀφανισμὸς καὶ
ἔριμωσις, καὶ Σκυθῶν καὶ Μασταγετῶν ἀμουσία, κατὰ τὴν
ἔκφρασιν τοῦ θείου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου. Τῶν δὲ τοσού-
των καλῶν ἀρδην διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἔξαφανισθέντων,
τί ὡφελεῖ ἡμᾶς ἡ ἕηρά καὶ ἀκαρπὸς μνήμη τῶν ἐνδόξων
πατέρων, καὶ ἡ ἐπ' ἔχεινοις καύχησις, ἐάν, μένοντες ἐν τῇ
χθεσινή τροφῇ καὶ ζωῇ, μὴ ζητήσωμεν τὴν σημερινήν;
Τὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ καὶ τὰ ἀτομακ οὐχὶ ἐκ τῆς παρελθού-
σης, ἀλλὰ ἐκ τῆς παρούσης αὐτῶν πνευματικῆς καὶ κοι-
νωνικῆς ἀκμῆς καὶ δυνάμεως τιμῶνται καὶ μεγαλύνονται.

Δεῦτε οὖν τάχιον, ἀγαπητοί, ἀνακύψωμεν ἐκ τῆς περι-
κυλούσης ἀπαιδευσίας καὶ στασίμου ξενογλωσσίας· καὶ ἀνι-
δρύσωμεν πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς καὶ βαθμηδὸν τὰ ἐκπαιδευτικὰ
ἐκεῖνα γυμνάσια καὶ τὰ συσσίτια τῶν μειρακίων, τὰς φι-
λολόγους λέσχας καὶ τοὺς τῶν λογίων ἀνδρῶν συλλόγους,
ώς φωτοβόλους ἔστίας, καὶ πρώτιστα ἐκεῖνα τὰ σεμνὰ τῆς
τοῦ μεγάλου Βασιλείου μεγάλης ἀδελφῆς Μακρίνης παρθε-
ναγωγεῖα, διδασκάλους καὶ τροφοὺς καὶ θεραπαίνας ἐλληνο-
γλώσσους προσλαμβάνοντες, δπως ἡ νέα γενεὰ τούλαχι-
στον λαλήσῃ ἐν δλέγοις ἔτεσι τὴν γλῶσσαν τῶν ἀθανάτων
προγόνων. "Άνευ τῆς πατρίου γλώσσης καὶ παιδείας οὐδὲν

(ε) Γρηγορ. Νζζ. λόγ. λγ'. 'Ἐπιτάφιον τὸν Μ. Βασίλ. Πρόσ-
θε; Βασίλ. Μ. ἐπιστ. οδ καὶ ος'. Φωτ. βιβλ. 6', 59.

ἀγαθὸν ἐν ἡμῖν κατορθοῦται, οὔτε ἡθικόν, οὔτε νοερόν, οὔτε κοινωνικόν· ἀλλά, τούναντίσι, καὶ τὸ ἔθνεικὸν ἡμῶν φρόνημα καὶ ὁ ἔθνεικὸς χαρακτὴρ μαραζίνεται καὶ ἔκλείπει.

Ταύτου χάριν δὲ μέγιστος τῶν ποθῶν καὶ τὸ μέγιστον εὐτύχημα τῆς ταπεινῆς ἀρχιερατείας μου πληρωθήσεται, δταν τῇ θείᾳ δυνάμει τοσοῦτοι μόνον ἐναπολειφθῶσι ξενόφωνοι Καππαδόκαι, δσοι μόλις εἰσὶ τανῦν ἐλληνόφωνοι. Πᾶς δὲ μὴ εὐχάριμενος μήτε συναγωνίζομενος παντὶ σθένει καὶ πάση θυσίᾳ πρὸς τοῦτο, ἔκεινός ἐστιν ἔχθρὸς τῶν πατέρων καὶ τῆς πατρίδος, ἐστὶν ἔχθρὸς τῆς Ἱερᾶς μητροπόλεως τῶν ἐλληνοσόφων Βασιλείων καὶ Γρηγορίων. Μηδὲ προφασισθῆτε ἡ φεβηθῆτε τὰς δυσκολίας· τὰ μεγάλα κατορθώματα δέονται μεγάλων ἀγώνων. Ἐν παντὶ δὲ ἔργῳ ἀγαθῷ ἡ νίκη δίδοται παρὰ τοῦ χαριτοδότου Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ νικήσαντος τὸν κόσμον καὶ γαρίζομένου πάντα τ' ἀγαθά, δσα ἀν αἰτήσωμεν αὐτὸν μετὰ πίστεως· «πάντα (λέγει), δσα ἀν αἰτήσῃτε ἐν τῷ δύναματί μου, πιστεύοντες λήψεσθε».

Ἐχοντες τὸν Θεὸν βιοθόν ἀπροσμάχητον, καὶ σύμπαντες ἀποδημοῦντες καὶ ἐνδημοῦντες, δμοίως μετὰ ζῆλου ἀκραιφνοῦς καὶ φιλοπάτριδος ἀνενδότως συνεργαζόμενοι, ὡς τέκνα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πατρίδος, ὡς μέλη ἐνὸς σώματος ἐκκλησιαστικοῦ τε καὶ κοινωνικοῦ, καὶ μιᾶς μόνης συμπαγοῦς καὶ δμοφώνου Καππαδοκικῆς ἀδελφότητος, γενήσεθε Ισχυρὸς καὶ ἀκαταγώνιστοι ἐν πᾶσιν, εἰς δσα ἀν καθο. δηγήση ὑμᾶς ἡ θεία δεξιά, καὶ δὲ ἐλάχιστος ὑμῶν πνευματικὸς πατὴρ καὶ κυβερνήτης· δστις ἐφ' ὅτον ζῆ, ἀφοσιούμενος ψυχὴ καὶ σώματι εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἀργὴν καλὴν ποιήσεται ἀπὸ τῆς νεολαίας καὶ τῶν ἱερέων καὶ διδασκάλων, τούτων μέν, ὡς ἀγαθῶν σπορέων^τ καὶ θεριστῶν, ἔκεινης δέ, ἃς γῆς ἀγαθῆς καὶ σπορίου. Διδάσκαλοι εὑμαθεῖς καὶ φρόνιμοι καὶ κληρος ἐν παιδείᾳ μεμορφωμένος γίνονται τὸ ἀσηπτον ἄλας καὶ τὸ ἀκηλίδωτον φῶς τῆς κοινωνίας· γίνονται ἡ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον νέοι

καὶ ζωηφόρος ζύμη, ἡ δλον τοῦ λαοῦ τὸ φύραμα κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν ζυμώσασι καὶ μεταμορφώσουσα.

Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ φιλόκαλος καὶ πατρικὴ κυβέρνησις τοῦ φιλολάξου ἡμῶν ἀνακτος, περὶ πλείστου ποιευμένη τὴν τοῦ ὑπηκόου εὐγημερίαν καὶ πρόσδον, καὶ τούτου ἔνεκα παντοῖας λαοσωτηρίους δωρεάς καὶ γάριτας καὶ βελτιώσεις δσημέραι δαψιλευμένη, δίδωσι πλήρη ἐλευθερίαν καὶ ὑποστήσει· οἵτινες εἰς τὰ τῆς θρησκείας καὶ παιδείας τῶν διαφόρων λαῶν τοῦ κράτους. Διὸ καὶ μετὰ μείζονος εὐγνωμοσύνης καὶ ἀφοσιώσεως διφείλομεν τιμᾶν καὶ σέβεσθαι καὶ ὑπακούειν αὐτῇ, καθ' ἣν ἔχομεν θρησκευτικὴν παραγγελίαν· «ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον· εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόνιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἐπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν· οὐ γάρ ἔστιν ἔξευσία εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ· ὥστε δὲ ἀντιτασσόμενος τῇ ἔξευσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν» (ζ).

Καὶ τὸ κεφάλαιον, παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀγχπητοῖ, ὡς τέχνα φωτὸς ἀληθινοῦ, ἀξίως πειπατῆσαι τῆς κλήσεως ὑμῶν μετὰ φόβου Θεοῦ, μετὰ δικαιοσύνης καὶ καθαρότητος, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραστητος καὶ μακροθυμίας· καὶ ἀνέχεσθε ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, μήτε λογομαχοῦντες, μήτε διχοστατοῦντες, μήτε μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες, ἀλλ' ἀεὶ νικῶντες τὸ κακὸν ἐν τῷ ἀγαθῷ, ἵνα καὶ διὰ τῶν ἔργων καὶ διὰ τῶν τρόπων καὶ διὰ τῶν λόγων ὑμῶν διξαζηταὶ μὲν δὲ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ἐμοὶ δὲ γίνησθε κλέος καὶ γαρά, στέφανος καυχήσεως καὶ ἀπολογία μου ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ τοῦ κλαυθυῶνος καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς μελλούσης ἀνταποδόσεως.

‘Ο δέ τῆς ἀγάπης καὶ τῶν τελείων χαρισμάτων Θεός, δὲ καὶ τὰ μεγάλα ποίμνια καταρτίζων, καὶ τὰ μικρὰ μεγαλύνων, κατὰ τὸ πλήθος τῆς ἑαυτοῦ χρηστότητος, δὲ διδοὺς

(ζ) Πέτρ. Α'. β., 13—14. Ρωμ. 1γ', 1—2.

σερίαν καὶ σύνετιν καὶ ρήμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῆ εἰς τὴν τοῦ Εὐαγγελίου τελείωσιν, αὐτὸς χρατήσειε τῆς ἀσθενοῦς δεξιᾶς μου καὶ ποιμανοὶ ποιμανοντα καὶ δῆγος δῆγηγοῦντα, ώστε ποιμανειν ύμᾶς μετὰ θείας ἐπιστήμης· ύμῶν δὲ πάντων καταρτίσειε καὶ δλοκλήρως ἀγιάσειε τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, καὶ δωροῖτο δύναμιν καὶ χραταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ καὶ παραστήσειεν ἑαυτῷ τὴν τῆς Καισαρείας πολιμνήν ἔνδοξον καὶ ἀσπιλον καὶ τῆς ἀνω μάνδρας ἀξίαν ἐν τῇ τῶν ἀγίων λαμπρότητι.

Κύριος δὲ Θεὸς πλατύνοι καὶ στηρίζοι καὶ μεγαλύνοι τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ καὶ ἐν ἀνυψώσει πνευματικῶν θριάμβων.

Κύριος δὲ Θεὸς διαφυλάσσοι μακροημερεύοντας καὶ εὐημεροῦντας καὶ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον δρθιτομοῦντας τὸν παναγιώτατον ἡμῶν δεσπότην καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην, καὶ πάντας τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης σεπτοὺς ἡμῶν ἱεράρχας.

Ο Κύριος τῶν δυνάμεων σώζοι τὸν βασιλέα ἡμῶν σουλτάνον Ἀπόστολον Ἀχιλέα Χάν αὐθέντην, καὶ τοὺς ἔνδοξους αὐτοῦ ὑπουργούς καὶ τοὺς φιλοκάλους καὶ φιλονόμους διοικητάς τε καὶ ὑποδιοικητάς τῆς θεοσώστου ταύτης ἐπαρχίας, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς εὐσεβείας. Γένοιτο. Γένοιτο !

Θ' ΛΟΓΟΣ
ΕΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΟΥΣ ΕΠΑΡΧΙΩΤΑΣ,
ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΧΩΡΙΟΙΣ,
ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΓΓΟΥ.

Ἄδελφοι καὶ τέχνα ἐν Κυρίῳ περισπούδαστα !

ΑΦ' ΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ψήφῳ τε καὶ εὐλογίᾳ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας προσεκληθῆν κατὰ θείον ἔλεος λαοπρόσδηπτος πνευματικὸς ποιμὴν καὶ ποδηγέτης τῆς θεοφυ-

λάκτου ταύτης μάνδρας τοῦ Σωτῆρος, σφρόβα ἐπίθουν ἴδειν
ὑμᾶς τὰ ἐν λριστῷ πνευματικά μου τέκνα, καὶ γνωρίσας
ἐκ τοῦ σύνεγγυς πάσας τὰς πνευματικὰς καὶ ἡθικὰς ύμῶν
ἀνάγκας, δσας ἡ φορὰ τοῦ χρόνου συνεσώρευσε, γενέσθαι
κατὰ δύναμιν τῇ συνεργείᾳ τῆς παντοδύναμου θείας χάρι-
τος, παρήγορος καὶ σύνδρομος καὶ χειραγωγὸς καὶ τῶν κα-
τερραγμένων ἀνορθωτῆς, ἀναθαρτύνων καὶ ὑποστηρίζων τὸ
περὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ μεγάλα ἔργα καὶ βουλεύματα προ-
γονικὸν καὶ ἔμφυτον καὶ ἀξιέπαινον τῶν Καισαρέων φρόνη-
μα διὰ ρημάτων εὐαγγελικῶν, ρημάτων εὐσεβείας καὶ εἰ-
ρήνης καὶ ἀγάπης, ρημάτων ὑγιεῖς ἀνατροφῆς καὶ συστη-
ματικῆς διδασκαλίας καὶ παιδεύσεως. Εἰ δὲ παρὰ τὸν πόθον
μου ἔδραμνα, πρωτίστη ἀφορμὴ ὑπῆρξεν ἡ προπαρασκευὴ
τῶν μέσων τῆς ταχυτέρας καὶ γενικωτέρας ύμῶν ἐπιδόσεως.

Θείᾳ δὲ συνάρσει ἀπολαύσας ἥδη ἐκ τοῦ ἐγγυτέρου τοῦ
πνευματικοῦ ποιμνίου μου, καὶ εὐρηκώς ἐν ἄπασι τοῖς Και-
σαρεῦσι μου ἀκμαίαν καὶ θάλλουσαν τὴν πατροπαράδοτον
εὐσεβειαν καὶ τὴν ἐλληνικὴν φιλοκαλίαν, καὶ τούτου γάριν
εὐλογῶν τὸν "Ψιστον", τὸν σώσαντα ύμᾶς ἐκτοῦ κατακλυ-
σμοῦ τῆς ἀμαθείας, πρῶτον πάντων ἐπιδαψιλεύσμαι πᾶσιν
ύμεν, ἀνδράτι τε καὶ γυναιξὶ, νέοις καὶ γέροսιν, ἐν τῷ
δνόματι τοῦ σώσαντος καὶ χαριτώσαντος τὴν Ἐκκλησίαν
αὐτοῦ καὶ ἀποτελούντος με Θεοῦ Σωτῆρος, τὰς ταπεινὰς
καὶ δλοφύχους ἀρχιερατικὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας μου, παρὰ
Κυρίου ἔξαιτούμενος ύμεν ὑγείαν καὶ εὐημερίαν ἀμετάπτω-
τον ἐν ταῖς ψυχαῖς καὶ τοῖς σώμασι, βίσου προκοπήν, ἐπίδωσιν
καὶ τελειότητα τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, καὶ πάντων τῶν
κατ' ἀμφω σωτηριώδῶν ύμῶν αἰτημάτων τὴν ἐπίτευξιν.

Είτα παραγγέλλω πατρικῶς καὶ συνίστημι ύμῶν τῇ νου-
νεχείᾳ ἵνα σπουδάζητε ἀεὶ βεβαίαν τηρεῖν τὴν κλησίν ύμῶν,
τὴν τῆς δρθιοδοξίας καὶ τὴν τοῦ γένους, καὶ στερρῶς ἀντέχε-
σθαι τῆς τε θείας ἀληθείας, ἢν παρέδωκεν ἡ Ἐκκλησία
ἔνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ τίς ἀνευ σωθῆναι οὐ δύνασθε, καὶ

τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης καὶ μαθήσεως, ἢτις ἔστι τῶν πάτροπαραδότων κειμηλίων τὸ κάλλιστον κληροδότημα, καὶ τοῦ θειου φωτὸς τὸ ἄδυτον καὶ ἀπαστράπτον ἀκτινοβόλημα. Φεύγετε, ἀγαπητεῖ ἀδελφοῖς, φεύγετε τοὺς κρημνοὺς τῆς ἀπιστίας καὶ τὰ δολοπλόκα σχοινία καὶ δίκτυα τῶν κύκλων περιπατούντων ψυχοδόρων λύκων τῆς προσηλυτίσεως, οἵτινες, ὡς λησταὶ καὶ φρεναπάται, διαστρέφοντες τὴν τοῦ Εὐαγγελίου δίδαχὴν καὶ πάς παραδόσεις, ἀγρεύουσι τοὺς ψυχὰς ἀπλοίκας καὶ ἀστηρίκτους ἥτις κεκαυτηριασμένας τὴν συνείδησιν, «ἴνα ποιήσωσιν αὐτοὺς υἱοὺς γεέννης ἔστων διπλοτέρους». Αἱ δόλιοι καὶ ἴσβολοι αὐτῶν ὑποσχέσεις ὄμοιοι εἰσὶ πρὸς τὰς τοῦ πειρατοῦ τῆς ἐρήμου, διτις, παραγνωρίσας τὸν Κύριον τῆς δόξης, ἀνήγαγεν αὐτὸν εἰς δρόσος ὑψηλόν, καὶ δεῖξας αὐτῷ πάσας τοῦ κόσμου τὰς βασιλείας καὶ τὴν δοξαν αὐτῶν, ἔλεγεν αὐτῷ· «Ταῦτα πάντα σὲ δώσω, ἔαν πεσῶν προσκυνήσῃς μοι». Λέγετε καὶ ὑμεῖς πρὸς τοὺς ταῦτα ἐπαγγελλούμενους διτοῖς εἰπεν δόκιμος πρὸς τὸν πειράζοντα διάβολον· «ὕπαγε, σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις». Λέγετε πρὸς αὐτοὺς διτοῖς εἰπεν δόκιμος Πέτρος πρὸς Σίμωνα τὸν μάγον· «τὸ ἀργύριόν σου σὸν σοὶ εἶναι εἰς ἀπώλειαν». Ἡ μεγαλώνυμος καὶ πρεσβυτάτη τῶν ἀγίων πατέρων δρθοδοξία ἔστιν δόκιμος ἀνεκτίμητος ἀδάμας καὶ μαργαρίτης, διὸ ἡ πάτησι δόκιμος καὶ πάντα τοῦ κόσμου τὰ ἀγαθὰ σὺ δύνανται ἀγοράσαι ἥτις ἀντικαταστῆσαι. Ζηλοῦτε δὲ καὶ κτᾶσθε πάντι σθένει τὰς ἀνθρωπίνους μαθήσεις καὶ ἐπιστήμας, διὸ ὃν οὐγῇ μόνον ὑψηλότερον ἀναβαῖνετε ἐν τῇ ἐξεικονίσει καὶ ὁμοιώσει τοῦ πανσόφου καὶ παντελείου δημοσιεργοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀλλως προσθεύετε πνευματικῶς τε καὶ κοινωνικῶς, καθὼς προώδευσαν τόσα σοφά καὶ ἴσχυρά, σημερινά τε καὶ ἀρχαῖα, ἔθνη, ἔξαιρέτως οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι. Ἐργάζεσθε λαϊσὶ διτοῖς πάντες μετὰ σπουδῆς καὶ ζήλου εἰς τὸν καλὸν καὶ θεοφύτευτον ἀμπελῶνα τῶν γραμμάτων καὶ

τῆς καππαδοκικῆς φιλεκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος, ἵνα τρυγήσητε μετὰ μικρὸν καρποὺς ὥραίους καὶ γλυκεῖς καὶ πολυτίμους δι' ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ διὰ τὰ ὑμέτερα τέκνα καὶ δι' ἄπασαν τὴν ἐπαρχίαν.

Μετὰ δὲ τοῦτο παραινῶ καὶ παραγγέλλω Ἱεράν καὶ ἀποστολικὴν παραγγελίαν τοῖς μὲν εὐλαβεστάτοις Ἱερεῦσι καὶ τοῖς ἐλλογίμοις διδασκάλοις ὑμῶν, ἵνα, πρὸς τὴν ἀπαρεγκλίτω φυλακῇ τῶν καθηκόντων τοῦ ἐπαγγέλματος, διάγωσι κοσμίως καὶ ἀνεπιλήπτως, παρέχοντες τὸ ζηλωτὸν παράδειγμα ἐν τοῖς λόγοις καὶ τοῖς τροποῖς καὶ ταῖς πράξεσι καὶ ταῖς ἀναστρεψαῖς αὐτῶν, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες καὶ καθοδηγοῦντες ἔνα ἔκαστον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ φυχοσωτήριον, καὶ πάντοτε κεντοῦντες τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν φιλοτιμίαν τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν εἰς τὴν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς γλώσσης καλλιέργειαν, δι' ὧν γενήσεσθε πεφωτισμένοι καὶ ἴσχυροι καὶ πλούσιοι καὶ μεγάλοι γρεστιανοὶ καὶ πολῖται. Ἐγὼ δὲ ἐγκαίρως προνοήσω καὶ περὶ τῆς δυνατῆς μορφώσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ Ἱεροῦ ὑμῶν κλήρου, ἵνα πάντες γένωνται ἡ ζύμη τῆς προσόδου, τὸ ἀσηπτον ἄλας καὶ τὸ ἀκηλίθωτον, φῶς τῆς ὑμετέρας κοινωνίας, ἐκπαιδευόμενοι προσεχῶς μὲν ἐν τῷ σὸν Θεῷ ἰδρυθησούμενω χεντρικῷ γυμνασίῳ, βραδύτερον δέ, διὰν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ, ἐν εἰδίκῃ Ἱερατικῇ σχολῇ. Τοῖς δὲ τιμίοις καὶ χρησιμωτάτοις δημιογέρουσι καὶ προκρίτοις ἐντέλλομαι καὶ συμβουλεύω πατρικῶς τε καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἵνα, καθὼς προέχουσι τῶν ἄλλων κατὰ τὴν κοινωνικήν καὶ ἴδιωτικήν εὐημερίαν, δύναμιν καὶ ἀνάπτυξιν, οὕτω φιλοτίμως προέχωσι διὰ τῆς λόγω τε καὶ ἔργω ἴσχυρᾶς καὶ ἀκαμάτου καὶ ἀδιαλείπου προστασίας καὶ προαγωγῆς τῶν κοινῶν καταστημάτων, πρῶτοι αὐτοὶ διδόντες τὸ καλὸν παράδειγμα ἐν τῇ κοινῇ εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ, ἃς ἀνευ μάταια καὶ φροῦδα τὰ πάντα, καὶ ἐν ταῖς χρηματικαῖς συνεισφοραῖς καὶ συνδρομαῖς, ἃς ἡ φίλη πατρὶς ἀπαιτεῖ ἵνα καταστῇ μεγάλη καὶ περιώνυμος.

Οι δὲ λοιποὶ χριστιανοί, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἐξ ἀπαντός
ἀκολουθήσουσι τῷ παραδείγματι τῶν προεστώτων καὶ προ-
χρήτων αὐτῶν. Νυκτὸς δὲ καὶ ἡμέρας τὸν Θεὸν φοβούμενοι,
καὶ τὸ ἔλεος αὔτοῦ ἐν πίστει ἐπικαλούμενοι, καὶ πρὸς ἀλ-
λῆλους εἰρηνεύοντες καὶ δμονούμενοι, καὶ πάντες τὸ κοινὸν
συμφέρον τῆς κοινῆς πατρόδος ἐγκολπούμενοι καὶ προσβίᾳζον-
τες, μηδαμῶς ἐπιλανθάνεσθε δτι, ὡς πιστοὶ ὑπήκοοι τῆς
κραταιᾶς βασιλείας, παρ' ἣς διηνεκῶς προχέονται παντοῖαι
δωρεαὶ καὶ χάριτες, δοφελομεν πιμᾶν καὶ ὑπακούειν αὐτῇ
καὶ εὐγεσθαι πρὸς Κύριον ὑπὲρ τῆς πολυτιμῆτου εὐζωΐας τε
καὶ δόξης τοῦ κραταιοτάτου καὶ γαληνοτάτου ἡμῶν ἄνακτος
σουλτάν 'Αβδούλ 'Αζίζ Χὰν αὐθέντου ἡμῶν, καὶ τῶν πολυ-
χρονίων, συνετῶν καὶ προσδευτικῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ, τῶν
ἐνδελεχῶς ἐπαγρυπνεύντων ὑπὲρ τῆς ἀνέσεως καὶ εὐημερίας
τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ.

Ταῦτα ἐκ προνοίας καὶ ἀγάπης πατρικῆς τε καὶ ποιμαν-
τικῆς ἀντὶ πολλῶν δλίγα προσφωνῶ ὑμῖν ἐκ προσιμίων, ὃ
τέκνα ἐν Κυρίῳ προσφιλέστατα. Ἡ δὲ τοῦ παντοκράτορος
καὶ φωτοδότου Θεοῦ πατρικωτάτη καὶ πλουσιόδωρος δεξιά,
ἔξομαλύνουσα καὶ κατευθύνουσα τὴν δόδον ὑμῶν ἐν παντὶ¹
ἔργῳ ἀγαθῷ, εὐλογοῦ καὶ πληθύνοι, προάγοι καὶ μεγα-
λύνοι σύμπαντας ὑμᾶς κοινῇ καὶ ἴδιᾳ, τοὺς ὑμετέρους οἰκους,
καὶ τὰ ἔκπαιδευτήρια ὑμῶν, καὶ πάντα τὰ θεοφιλή τε καὶ
ἔθνωφελή ὑμῶν ἔργα, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃ
πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας.
Ἀμήν.

I' ΛΟΓΟΣ.

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΑΙ ΣΑΡΕΙΑΣ
ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

ἐν τῷ κατά τὸ Σταυροθρόμιον ἱερῷ ναῷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, δοξολογίας τελουμένης ἐπὶ τῇ ἀναρρώσει τοῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας, ἐπιδόξου διαδόχου τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου, ἀδειὰς τῆς τε αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ οίκου μ. πατριάρχου,

τῇ β' ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα, ἐν μηνὶ ἀπριλίῳ, 1872.

Εὔσεβες καὶ φιλόχριστοι ἀκροαταί!

Α'. ο ΔΙΟΝΙΟΣ τῆς Ἐκκλησίας ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δόλος ὁν ἀγάπη καὶ φιλανθρωπία, καὶ εὐαρεστούμενος εἰς τὰ ἔργα τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, ἐντέλλεται διὰ τοῦ μακαρίου Παύλου ἵνα εὐχώμεθα καὶ ἀναπέμπωμεν εὐχαριστίας καὶ δοξολογίας πρὸς τὸν Ὅ. Υψιστὸν οὐχὶ μόνον ὑπὲρ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, τῶν φερόντων τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ ταῖς πνευματικαῖς τε καὶ σωματικαῖς ἀνάγκαις περιστοιχουμένων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ βασιλέων καὶ ἀνάκτων καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ προσώπων, εὐχάριμενοι αὐτοῖς εὐημερίαν καὶ ἀγαθὴν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας βουλεύματα, δπως, ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν καὶ προστασίαν αὐτῶν εἰρηνικῶς διάγοντες, εὐημερῶμεν καὶ προκόπτωμεν εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν εύσεβειαν καὶ τελειότητα. «Παρακαλῶ σὺν »πρῶτον ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεῦξεις, εὐχαριστίας »ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν »ἐν ὑπεροχῇ δυντῶν, ἵνα ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν »ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι· τοῦτο γάρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ» (Τιμ.Α'.β',1-3).

Β'. Τούτῳ τῷ οὐρανίῳ πνεύματι τῆς τοῦ Σωτῆρος ψυχοσωτηρίου διδασκαλίας στοιχοῦντες καὶ ἡμεῖς, ὡς θεοκάλεστον ἐκκλησίασμα, καὶ συγκοινωνοὶ ἐγκάρδιοι τῆς κοινῆς χαρᾶς

καὶ θυμηδίας τοῦ δσον ὑπὸ τῆς κοινωνικήν καὶ πολιτικήν ἐποψίν μεγάλου καὶ μεγατιμήτου ἔθνους τῶν Ἀγγλῶν, τοσοῦτον ἵσχυροῦ προμάχου τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ὁποίας ἐσμὲν τέκνα, συνήλθομεν σήμερον εἰς τοῦτο τὸ τῆς εὐσεβείας ἱερὸν ἀγίασμα ἀπὸ καθήκοντος κοινωνικῆς ὅμοιος καὶ εὐαγγελικῆς εὐγνωμοσύνης τε καὶ συμπαθείας, ἵνα δοξάσωμεν τὸν Κύριον ἐν ψυχικῇ ἀγαλλιάσει, τὸν θαυμαστώσαντα τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ ἐγείραντα ἐκ νόσου χαλεπῆς τὸν τῆς γαληνοτάτης καὶ σεπτῆς τῶν Ἀγγλῶν ἀνάσσης ἐνδοξὸν γόνον, καὶ διάδοχον ἐπίδοξον τοῦ λαμπροῦ καὶ βαρυτίμου στέμματος τῆς μεγάλης Βρεττανίας, τὸν υψηλότατον καὶ δημοφιλητον τῆς Οὐαλλίας πρίγκηπα Ἀλέρτον Ἐδουάρδον. Διότι μόνος δὲν οὐρανοῖς παμβασιλεύς, «δεστίν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἔξουσίας» (Κολοσ. β', 10) καὶ κρατεῖ τὰ πέρατα τῆς γῆς, τοὺς κλήρους τῶν ἔθνῶν καὶ τὴν κλεῖδα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, οὐχὶ μόνον δίδωσι τὴν ἔξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ πᾶσαν σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην κυνηγητικήν, ἐγείρων ἐν καιρῷ τὸν χρήσιμον μετὰ πανσόφου προνοίας (Σειράχ 1', 4). ἀλλὰ καὶ, δσους προορίσει ἵνα βασιλεύωσιν ἐπὶ δλίγων ἡ ἐπὶ πολλῶν, τούτους, ὡς χριστοὺς Κυρίου, σκέπει καὶ περιφρουρεῖ, ὡς κόρην ὄφθαλμοῦ, καὶ τώζει ἐκ παντὸς κινδύνου, προφυλάττων διὰ τῶν αὐτοῦ Ἀγγέλων, «μήποτε προσκόψειαν πρὸς λίθον τὸν πόδα »αὐτῶν, ἀλλ' εὐθαρσῶς καταπατοῖεν τὰς ἀσπίδας καὶ τοὺς »βασιλίσκους, τοὺς λέοντας καὶ δράκοντας» (Ψαλμ. 90) τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν οὐχ ἥκιστα ἡ καὶ τῶν πολιτικῶν ἀγώνων τε καὶ σάλων, δπόσους ἡ μεγάλη μηχανὴ τῶν ἐπικρατειῶν συνεπισπάται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον.

Γ'. Ἐὰν ἀπὸ τοῦ ὑψους τῆς ἴστορικῆς σκοπιαῖς προσβλέψωμεν ἐπὶ τὸν μέγαν καὶ ἀπ' ἄκρων γῆς ἔως ἄκρων αὐτῆς ἐστῶτα δίκην γίγαντος καὶ κολοσσοῦ Βρεττανικὸν λαόν, ἡ ἀπαστράπτουσα αἰγλὴ καὶ ἀκμὴ καὶ δύναμις αὐτοῦ καὶ πᾶσα ἡ μεγαλειότης κινεῖ τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν. Οὐδεμία

τοῦ κόσμου αὐτοκρατορία, οὗτε ἡ γαλλοφραγκική, οὗτε ἡ Ἰσπανική, οὐδὲ αὐτὴ τῆς πάλαι κοσμοκράτορος Ρώμης, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ σημερινὴ Ἀγγλία πολλὰ ἔχει τὰ πολιτικῶς παρεμφερῆ, ἐκτήσατό ποτε τόσην ἴσχὺν καὶ ἔξουσίαν, τοσοῦτον δλέον καὶ τοσοῦτο μέγεθος, τοσαύτην εὐνομίαν καὶ μεγαλουργὸν ἐπίδοσιν ἐν παντὶ χλάδῳ, δσην ἀνέπτυξε χρόνους μακροὺς ἡ κρατοῦσα καὶ τρυγῶσα τὰς ἀβύσσους εὑρανασσα καὶ πάνολbos τῶν Βρεττανῶν μεναρχία. Ἡ ἐγκατασπορὰ τῆς χώρας ἐπὶ θαλασσῶν πεδιάδων οὐδόλως ἀτρυγέτων, ἀλλὰ παγκάρπων καὶ παμφόρων, χώρας εὐμαιρούσης διὰ τοῦτο δαψιλῶς πάντων τῶν ἐμπορικῶν καὶ ἡθικῶν τῆς Φοινίκης, τῆς Ἐλλάδος καὶ τῆς Καρχηδόνος πλεονεκτημάτων, οἱ μακροί, ἐμφύλιοι τε καὶ πρὸς τοὺς ἑκτὸς τὸ πλεῖστον νικηφόροι πόλεμοι, καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ πολιτικώτατον ἐγκρύπτοντες τὸν νοῦν πολυσχιδεῖς μεγαλοπράγμονες καὶ ἴσχυροι τῶν Ἀγγλῶν συνεταιρισμοί, ἔξαιρέτως οἱ τῶν Ἰνδῶν· ταῦτα, εἰς αὐτοὺς περιποιήσαντα νέαν ζωὴν κοινωνικήν, οὐκ εἰς μακρὸν παρέδοσαν τὰς κλεῖς τῶν ἀπωτάτω θαλασσῶν καὶ νῆσων καὶ δχυρωμάτων, καὶ μετ' αὐτῶν νέας δυνάμεις κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ νέα πλούτη, πλούτη ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντα, δι' ὧν ἡ ἀγγλικὴ πανόπτις καὶ πολύχειρ ἐπιχειρηματικότης οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων τέως εἶδεν ἀνεκτέλεστον, τὰ πάντα περικλείσασα εἰς ἐν καὶ μόνον θέλω τῶν μεγαλόνων ὑπουργῶν καὶ τῶν κεφαλαιούχων πατριωτῶν αὐτῆς.

Ἄπο τοιούτων ἀφορμῶν σφόδρα πολυκτήμων καὶ μεγαλοφρονεστάτη καταστᾶσα ἡ διὰ τοῦ ἡλεκτρισμοῦ καὶ τοῦ ἐπιμού ὥσει πτεροφόρος Ἀλβιών, καὶ μετὰ εύστοχίας ἐπικαίρου συνενώτασα τὰ εὔανδρα βασίλεια τῆς κεντρικῆς τε καὶ τῶν πέριξ νήσων, καὶ πορρωτάτω διακλαδωθεῖσα καὶ τραφεῖσα καὶ μεγαλυνθεῖσα διὰ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς, αἴτινες διὰ τῆς εὐνομίας καὶ τῆς ἐμπορίας τάχιστα ὑπερηκόντεσσαν τὰς ἀλλαχόθεν τῆς Εύρωπης ἐκπεμφθεῖσας, καὶ καθά-

περ ἐναλία καὶ θαλασσοχράτωρ νύμφη, ζεύξισα τὸ βασιλεῖον αὐτῆς ἄρμα μετὰ τοῦ ὑγροῦ αὐγένος τεσσάρων ἀχανῶν ὡκεανῶν καὶ ἀλλων ἔγκολπίων τε καὶ μεσογείων θαλασσῶν, εἰς τοῦτο δὲ ἐπιβιβάσασα, δικαίῳ κληρονομικῷ τε καὶ δορικτητορικῷ, περὶ τὰ τεσσαράκοντα καὶ ἔκατὸν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων πόλυθρήσκων καὶ πολυγενῶν μετὰ τῶν παρ' αὐτοῖς πολυειδῶν προσόντων τε καὶ προέόντων, μετὰ παντοίων ἐφευρέσεων τε καὶ ἀνακαλύψεων, διευθύνει αὐτὸν ἐν ἀκρότητι εὐδαιμονίας καὶ ἐν εὐδουλίᾳ Προκρηέως δι' ἔξακοσίων πλοίων τοῦ πολέμου πρώτης ἀξίας καὶ δυνάμεως, διὰ τοῦ σμήνους τετρακισμυρίων πλοιών τοῦ ἐμπορίου, διὰ προσόδου ἐπτακισγιλίων μυριάδων στερλινῶν λιρῶν, χωρὶς τοῦ ἀμυθήτου πλούτου τῶν ἴδιωτῶν ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν αὐτῆς, καὶ τὸ μέγιστον, διὰ τῆς περίνου καὶ πατρικωτάτης κυβερνήσεως καὶ βασιλείας καὶ διὰ τῶν ἀκραιφνῶν συμπαθειῶν τῶν λαῶν αὐτῆς, τὰς ὅποιας οἶδε νὰ ἐλκύῃ, ἔνθεν μέν, διότι, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν παλαιῶν Ρωμαίων, σέβεται, κατὰ τὸ δύνατόν, τῶν ὑποτασσομένων εἰς αὐτὴν ἔθνῶν τὰ καθετῶτα· ἔνθεν δέ, διότι ἀπὸ μὲν μεσούσης τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος (1814), ἐμπράκτως ἐκτιμήσασα τὴν φυσικὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου, κατήργησε τὴν ταπεινωτικὴν καὶ παντάπασιν ἀπάνθρωπον δουλεμπορίαν· ἀπὸ εἰκοσαετίας δέ, καὶ ἔτι πρός, προσεγγίσασα περὶ τὰ γενικώτερα ζητήματα τῆς πολιτικῆς ἥμέρας πρὸς τὴν ἐλληνικῷ τῷ τρόπῳ ἀβράν προστάτιν καὶ τροφὸν τῶν ἐλευθερωτέρων φρενημάτων, βαρύστονον τανῦν, Γαλλίαν (τοῦθ' ὅπερ ὑπηγόρευον αἱ προσδευτικαὶ τάσεις τοῦ αἰῶνος), καὶ καταστήσασα τὴν χώραν ἀσύλον πολιτικῶν προσφύγων, μετέργεται ἐν γένει πολιτικὴν ἰσόρροπον καὶ φιλειρηνικὴν ὑπὲρ τῆς τῶν λαῶν εὐημερίας.

Τοιοῦτο ἔθνος καὶ τοιοῦτο κράτος, ἀδελφοί μου, τίς δὲν τιμᾷ καὶ τίς δὲν θαυμάζει;

Δ'. Ἀλλὰ πολὺ πλέον διεγέρει τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸ

αέδεις ή ἐσωτερική, ισχὺς καὶ νομιμόφρων σεμνοπρέπεια καὶ σπουδαιότης τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ καὶ πολιτεύματος, ἀνευ τῆς δποίας εὗτ' ἀποκτᾶται ἡ ἐξωτερικὴ λαμπρότης καὶ δύναμις, οὕτε ἀποκτηθεῖσα παραμένει διαρκῶς· ὃν τρόπον καὶ παρ' ἐνὶ ἔχαστῳ τῶν ἀνθρώπων τότε μονιμοποιοῦνται καὶ αὐξάνουνται τὰ φυσικὰ καὶ τὰ ἐπικτητὰ ἀγαθά, δταν τρέφη αὐτὰ νοῦς θεοτεβής καὶ βίος ἥθικὸς καὶ τίμιος.

'Ἐν τῷτοις παρατηρεῖται δτι ὁ Ἀγγλος ἐν γένει ἐστὶ φύσει καὶ ἀνατροφῇ φιλόθρησκος καὶ σπουδαῖος· ὁ δὲ ἀνεκτίμητος οὔτες χαρακτὴρ καθίστησι τὸν πολιτικὸν δμοίως, ὡς καὶ τὸν ἔμπορον, τὸν γαιοκτήμονα· καὶ τὸν οἰκογενειάρχην, οὐδὲν ἔλαττον πειθαργείκὸν καὶ αὐστηρὸν καὶ φιλόνομον ἦ καὶ δραστήριον καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ μεγαλεπήβολον. Εὐλόγως· διότι παντὸς Ἀγγλου τὸ ἔρασμιώτατον καὶ πανταχοῦ σύντροφον καὶ συνέκδημον βιβλίον ἐστὶ τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀγία Γραφή, εἰς τὴν μελέτην τῆς δποίας τότον ἐντρυφῶσι καὶ σχολάζουσιν οἱ θεοσεβέστατοι ἑκεῖνοι ἀνθρώποι, ὥστε εἰς αὐτοὺς ἀρμόζει τὸ τοῦ προφητάνακτος, «ώς ἡγάπησα τὸν νόμον σου, Κύριε, δλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἐστί» (Ψαλμ. ρεή). Ποθεῖ τὴν κυριώνυμον ἡμέραν ὁ Ἀγγλος οὐχὶ δι' ἄλλο τι, ἀλλ' ἵνα μελετήσῃ τὸν θεῖον νόμον ἐπ' ἀδείας, καὶ ἀκροασάμενος τοῦ θείου λόγου, ρυθμίσῃ τὰς ὅδους· αὐτοῦ κατὰ τὸ θεῖον θέλημα διὰ τοῦ φωτὸς τοῦ θείου νόμου. «Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου» (αὐτέθι), ἵνα λατρεύσῃ τῷ Θεῷ ἀπαραιτήτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ προφήτου· «ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν.—Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς ειρηκόσι μοι, εἰς οίκον Κυρίου πορευσώμεθα» (Ψαλμ. ξζ' καὶ ρκά'). Ἐντεύθεν δὲ εὕτε ἡ φιλολογία τῆς αἰσχύνης καὶ τῆς ἀμαρτίας (τὰ μυθιστορήματα) μιαίνει τὰς οἰκογενείας καὶ διατριβὰς τῶν Ἀγγλων, εὕτε ἡ παρ' ἄλλοις ἐπικαθημένη ἐπὶ πολλὰ τῆς κοινωνίας στρώματα, μάλιστα τῆς ἀνωτέρας, οίκτρὰ ψυχρότης καὶ ὀλιγωρία περὶ τὰ θεῖα καὶ

τὰς Ἱερὰς συνάξεις ἐμφαλογωρεῖ παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς.—Λαδός,
ἀγαπητοὶ χριστιανοί, στρατούμενος, καθάπερ στόηρος, ὑπὸ¹
τῆς θρησκείας τῶν πατέρων, ἐστὶν ἀκατάβλητος καὶ ἔχει
ἔνδοξον μέλλον, ἔχων τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ. Τοῦτο ἔκεινα
τοῦ σοφοῦ Σειράχ τὸ θεοσεβὲς παράγγελμα. «Οἱ φρεσούμενοι
»τὸν Κύριον ἀναμείνατε τὸ ἔλεος αὐτοῦ· οἱ φρεσούμενοι τὸν
»Κύριον πιστεύσατε αὐτῷ, καὶ οὐ μὴ πταίσῃ ὁ μισθίς ὑμῶν·
»οἱ φρεσούμενοι τὸν Κύριον ἐλπίσατε εἰς ἀγαθὰ καὶ εἰς εὔ-
»φροσύνην αἰώνος καὶ ἐλέους. Ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαὶς γε-
»νεὰς καὶ ἰδεῖτε, τις ἐνεπίστευσε Κυρίῳ καὶ κατηγράψατο;
»ἢ τις ἐνέμεινε τῷ φόβῳ αὐτοῦ, καὶ ἐγκατελείφθη; ἢ τις
»ἐπεκαλέσατο αὐτόν, καὶ ὑπερείδεν αὐτόν; διότι οἰκτήρων
»καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, καὶ ἀφίησιν ἀμαρτίας, καὶ σώζει
»ἐν καϊφῷ θλίψεως» (Σειράχ β', 9, 11).

Δεύτερον τῆς ἀγγλικῆς μεγαλειότητος ἐσωτερικὸν ἀσφα-
λὲς προσπύργιόν ἐστιν ἡ φυσικὴ ἐλευθερία τοῦ πολίτου, ἀνε-
ξάντητος πηγὴ ἀγάπης καὶ ἀφοτιώσεως πρὸς τὸ καθεστῶς
πολίτευμα καὶ πρὸς τὸν βασιλέα, πηγὴ ἐμπιστοσύνης καὶ
ὑπακοῆς πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ κράτους. Δι’ ἣν αἰτίαν οὐχὶ μό-
νον αἱ ἀλλαχοῦ συμβαίνουσαι στάσεις καὶ δχλαγωγίαι (καρ-
πὸς ἀδικίας καὶ πιέσεως) εἰσὶν δλως ἄγνωστοι ἢ σπανιώτα-
ται ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αὐτῶν αἱ κοινοβουλευτικαὶ
ἀντιπολιτεύσεις, ἔχουσαι συνήθως ἐλατήριον τὴν φιλοπα-
τρίαν, διχογνωμοῦσι μόνον περὶ τῶν μέσων, δι’ ᾧ εὐθυδο-
λώτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἡ δοξα τῆς πατρίδος προάγεται.
Τοῦ Ἀγγλου ἡ ἐλευθερία συνίσταται ἐν τῇ ἵση καὶ δικαίᾳ
διανομῆς τῶν καθηκόντων καὶ δικαιιώμάτων· ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ
νόμου κατεχυρουμένῃ τριπλῆ ἀσφαλείᾳ ζωῆς, τιμῆς καὶ
περιουσίας, ἀσφαλείᾳ οὐδαμοῦ τῆς γῆς τοσοῦτον στερεᾶ καὶ
πλήρει, δσον ἐν Ἀγγλίᾳ· ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇ ἀνεξαρτησίᾳ τῶν
δικαστηρίων, ἐν οἷς μόνον ἡ φωνὴ τοῦ νόμου ἀκούεται· καὶ
ἔξαιρέτως, ἐν τῷ ἀπεριορίστῳ δικαιώματι τοῦ καταγγέλ-
λειν μὲν δποιανδήποτε παρανομοῦσαν ἀργήν, ἀκωλύτως δὲ

συνέρχεσθαι καὶ συνάπτειν ἑταίρας περὶ πάσης κοινωφελοῦς ὑπομέσεως. Οὐδὲν λέγω περὶ τῆς βιστιλικῆς κυριότητος ἀπένναντι τοῦ πολίτου· διότι ἡ ἀπόλυτος τοῦ νόμου αὐθεντία καθίστησιν αὐτὴν σύτῳ συνταγματικὴν καὶ ἀγαθοεργὸν καὶ πατρικωτάτην, ὥστε δικαίως οἱ Ἀγγλοι πρεσβεύουσιν διτεῖ δ βασιλεὺς καὶ δὲν νὰ πράξῃ δὲν δύναται. Τοσαύτην δὲ πρόνοιαν ποιεῖται ἡ κυβέρνησις ὑπὲρ τῆς τοῦ πολίτου ἀσφαλείας καὶ ἔξω τῆς Ἀγγλίας, ὥστε οἰανδήποτε κατὰ τοῦ ἴδιωτου προσδοκήν ἡ ζημιάν λογίζεται ὡς ἀπευθυνομένην καθ' ὅλου τοῦ κράτους, καθὼς ἐπίσουν οἱ παλαιοὶ Ρωμαῖοι.—"Εθνος, ἀδελφοί μου, τοῦ δποίου ἔκαστος πολίτης συγχεφαλαῖται ἐν ἑαυτῷ τὴν δλην πολιτείαν, ἐστὶν δμολογούμενως μέγα έθνος· τόσον μέγα, δσον εἰσὶ μικρὰ καὶ ἀσθενῆ, καὶ δλιγόδια ἔκεινα τὰ έθνη, ἐν οἷς ὁ πολίτης μηδενίζεται ὡς πρᾶγμα (Pis).

Καὶ ὥσει μὴ ἥρκουν ταῦτα, ἐπακολουθεῖ καὶ τελευταῖος προμαχῶν τῆς ἐπιζήλου ἀγγλικῆς ἀκμῆς καὶ δοξῆς ἡ ἐλευθεροτυπία, τὸ μέγα τοῦτο καὶ σφρὸν καὶ πάνδημο, τῶν κοινωνιῶν σχολείον καὶ βουλευτήριον, δ ἄμεσος μὲν καὶ ἀκομητος ἐλεγκτῆς καὶ μάρτυς τῆς κυβερνητικῆς ἐνεργείας, τῆς δὲ δημοσίου γνώμης διαδωτιστῆς ἀδιάλειπτος ἐλευθεροτυπία, ὑπὸ δημοσιογράφων συστηματικῶν ἐνεργουμένη, πολλὴν καὶ ἀμώμητον ἔχόντων τὴν προσωπικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ βαρύτητα, δημοσιογράφων, δίκην βράχων δρθουμένων ὑπεράνω τῶν κυμάτων τοῦ φατριασμοῦ καὶ τὰς ἔθνικὰς ἀκτῖνας δεχομένων ἀνευ πρίσματος συμφέροντος ἡ πάθους.

'Αφίμι τὸ φύτει καὶ ἔξύγως βιομήχανον, ἐμπορικόν, φιλότεχνον καὶ ἐπιχειρηματικῶτατον τοῦ Ἀγγλου πνεῦμα καὶ τὸ περὶ τὴν τῶν ἔθνῶν πρακτικὴν διδάσκαλον ίστορίαν τὰ μάλιστα ἐπιρρεπές αὔτοῦ, καὶ τὸ εύχράτως καὶ ἐπιχαρίτως ποῦ μὲν δωρεάζον, ποῦ δὲ ιωνίζον περὶ τοὺς ρυθμούς, τοὺς γαρακτήρας καὶ τοὺς τρόπους αὔτοῦ, ἐξ ὧν κα-

θέσταται ὁ τύπος τοῦ αὐτοτελοῦς κοινωνικοῦ ἀνθρώπου, ἀνθρώπου, οὐχὶ μόνον ἐμὲ ἐκπλήξαντος ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐν Λονδίνῳ δευτέρας διεθνοῦς ἐκθέσεως, ἀλλὰ καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα διὰ τῶν ἀληθῶν ἐκπληκτικῶν μεγαλουργημάτων αὐτοῦ.

Λαὸς λοιπὸν καὶ χώρα, τοιούτων εὑμοιρήσαντες προσδύτων καὶ ἀγλαΐσμάτων, ιδίων καὶ κοινῶν, ἐσωτερικῶν καὶ ἔξωτερικῶν, πῶς μὴ μεγαλυνθῶσι καὶ ἀκμάσωσι! πῶς μὴ ἐφελκύσωνται τὸ σέβας καὶ τὴν μίμησιν τῶν λαῶν τῆς ὑφηλίου, διαφερόντως τῆς Ἀνατολῆς, ἥτις πολλὰ ἔτι καὶ μεγάλα δικαιοῦται ν' ἀναμένη παρὰ τῆς Ἀγγλίας μαθήματά τε καὶ εὐεργετήματα, ἀνθ' ὧν ἀλλοτε ἐδωρηφόρησεν αὐτῇ παντοίων καλλιτεχνικῶν καὶ ἡθικῶν καὶ διανοητικῶν διδαγμάτων καὶ παραδειγμάτων!

Ε'. Ἄλλ' ἡ βαθύφρων καὶ οἰστὸς τις ἀμφικτυνικὴ βουλὴ ἡ Ρωμαίων βασιλέων σύγκλητος τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτικοῦ δρᾶζοντος εὑρυάναστα καὶ εὔανδρος Ἀγγλία κέκτηται τίτλους ἔτι λαμπροτέρους, καὶ δικαιώματα ὑπέρτερα εἰς τὸν φόρον τῆς ἡμῶν εὐγνωμοσύνης, ὡς διηνεκῆς προστάτις καὶ εὐεργέτρια συμπάσης τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς ἄλλους ἀφίημε τὸ καθῆκον τοῦ νὰ ἔκτιμήσωσιν ἀξίως τὰς μεγάλας αὐτῆς εὐεργεσίας πρὸς τὴν ὅσον βραχύσωμον καὶ λιπόσαρκον, τόσον εὔρυνον καὶ εύρυστερον μητέρα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐπιστήμης, τὴν ὁποίαν ὁ Δῆμιουργὸς προώρισεν ἀρχῆθεν ἵνα γένηται ἡ θεοστήρικτος ἀκρόπολις καὶ κιβωτὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς ὑπάρξεως, ιδιαίζοντως τῆς πνευματικῆς, καὶ μετὰ τῆς δοπίας ἀρρήκτως καὶ στενῶς συνδέει τοὺς παρισταμένους ταύτης γλωσσης καὶ θρησκείας, ταύτης αἷματος καὶ ἴστορίας. Διὰ δὲ τῶν περιπύστων ὑπουργείων Βέλιγκτων καὶ Πάλμερστων καὶ ἔως ἄρτι οὐ διέλιπεν εὐεργετοῦσα ταῖς μερίμναις καὶ ταῖς συμβουλαῖς καὶ τῇ ἐπιρροῇ, τοῖς δπλοῖς καὶ τοῖς χρήμασιν αὐτῆς τὴν ὥραίν καὶ μεγαλοπρεπεστάτην ταύτην αὐτοχροτοῦσαν, τὴν ἐπὶ τριῶν ἡπείρων ἐπικαθημέ-

νην, τῆς δποίας σεμνυνόμεθα πρωτότοκα τέκνα καὶ πολῖται, νουνεχῶς καὶ ὑπεγγύως ἀσφαλισαμένη ἀπὸ πάτης ἔξωτερικῆς ἐπιδρομῆς καὶ κατακτήσεως οὐχὶ μόνον τὴν αὐτενέργὸν ἀκεραιότητα τῆς κοινῆς ἡμῶν καὶ φίλης ταύτης πατρίδος, ἀλλὰ καὶ τὴν κοινωνικὴν ἴσοτιμίαν καὶ σύσφιγξιν ὑπηκόου πολυυθρήσκου τε καὶ πολυφύλλου, δπερ ἐν ἀμαθεστέροις χρόνοις οὐχὶ καλῶς διεμερίζετο ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ χαράγματος εἰς κρατοῦντας καὶ εἰς κρατουμένους, ὥσπερ κατὰ πεπρωμένην τινὰ μοῖραν, δλως ἀσχέτως πρὸς τὴν τοιαύτην καὶ τοιαύτην τῶν λαῶν πρόσφορον ἀρμοδιότητα. Εἰ καὶ εἰς ταύτην τὴν πολιτικὴν ἴσοτιμίαν, τὴν μόνην ἀσφαλῆ καὶ ἀδιάτειστον κρηπῆδα τῶν πολιτειῶν, τὸν πρῶτον στέφανον τῆς δόξης φέροντας δικαίως οἱ τελευταῖοι μεγαλόψυχοι ἡμῶν σουλτάνοι καὶ οἱ τούτων συνετώτατοι καὶ φίλοι τῆς ἀληθινῆς προσδού ὑπουργοῖς· ἀλλὰ καὶ ἡ ὑψίφρων καὶ φιλάνθρωπος Ἀγγλία, καθὰ καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς Δύσεως μεγάλαι καὶ δμοίως φίλαι τῆς Ἀνατολῆς δυνάμεις, μεγάλως συνετέλεσαν καὶ συντελοῦσι, τὰ κράτιστα διὰ παντὸς ὑποστηρίζουσαι καὶ συνιστῶσαι.

Γ'. Τὸ δ' ἐπιστέγασμα καὶ ἡ κορωνὶς τῆς ἡμετέρας συμπαθείας πρὸς τὴν φιλόχριστον Ἀγγλίαν ἐστὶν ἡ θρησκευτικὴ αὐτῆς ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀναδρομὴ ἐπὶ τὰ πρὸ τοῦ μεγάλου ἀξιοθρηνήτου σχίσματος τῆς ὑπερόφρους καὶ δεσποτικωτάτης Ρώμης ἀκραιφνῶς πατροπαράδοτα διδάγματα καὶ δόγματα. Ἡδη ἀπὸ τῆς ἐκκαιδεκάτης ἐκατονταετηρίδος ὑπερμεσούσης (1562) τέλεον ἀπαλλαγεῖσα τῶν πνευματικῶν πεδίκλων τῆς παπώας τυραννίδος, καὶ τὸν μοιρόδιον καλβινισμὸν, καθ' οὐ τὸ κατ' ἀρχὰς προσήραξε, διαφυγοῦσα διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν τριῶν ἀποστολικῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς περὶ τὰς δημοσίους προσευχὰς καὶ ἱεροτελεστίας κατανυκτικῆς διακοσμήσεως καὶ μεγαλοπρεπείας, διὰ δὲ τῶν γνωστῶν τριάκοντα ἐννέα ἄρθρων ἐν μέρει προλαβοῦσα τὰς ἔχει ἐμπολιτευομένας μεταρρυθμιστι-

καὶ τάσεις ἡ ἀγγλοκαθολικὴ εἴτε ἐπισκοπικὴ καὶ ὑψηλὴ λεγομένη Ἐκκλησία τοῦ ἡνωμένου βασιλείου, μὴ δυνηθεῖσα δμως ν' ἀποφύγῃ παντελῶς τὰς ἐσωτερικὰς θρησκευτικὰς διακυμάνσεις, καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἐπιμελέστερον ἐπιδοθεῖσα εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχαιότητος, μέγας ἐνδείκνυται τὸ σέβας καὶ πολλὴν τὴν εὐλαβῆ προσήλωσιν πρὸς τὰς ἀρχαίας ἀποστολικὰς καὶ πατριαρχικὰς ἡμῶν ἄγιας Ἐκκλησίας, αἵτινες, θειώ ἐλέει, εὐμοιρήσασαι ν' ἀναγινώσκωσι καὶ ἐννοῶσι πρωτοτύπως καὶ ἀκριβοτέρως τὰ θεῖα Ἔναγγέλια καὶ τὰς σεπτὰς συνδόους καὶ τοὺς κορυφαίους τῶν πατέρων, καὶ διατηρήσασαι πλήρη καὶ ἀπαραχάρακτον τὴν ἐν τῇ πράξει καὶ τῷ δόγματι θεοπαράδοτον διδασκαλίαν ἔως τῆς σήμερον, οὐδόσλως παρεξέκλιναν εἰς δεξιὰ ἢ εἰς ἀριστερά, οὔτε τὴν τῶν οἰκουμενικῶν συνδόων αὐθεντίαν παρεσάλευσάν ποτε ἢ ὠλιγώρησαν· αὐθεντίαν ἀπαράγραπτον, ἐν ἣ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, διαλευκάναν, ἐρμηνεῦσαν καὶ καθάπαξ σφραγισάμενον θείοις σημάντροις, παρέδωκεν ἦμιν, ὡς παρακαταθήκην ἱεράν, ὡς ἀστραβῆ τῆς πίστεως κανόνα καὶ γνώμονα, καὶ ὡς τὴν μόνην ἀσφαλῆ δόδον τῆς αἰώνιου σωτηρίας, αὐτὴν τῆς πρεσβυτάτης Ἐκκλησίας τὴν γνησίαν καὶ ἀνοθευτὸν διδασκαλίαν καὶ παράδοσιν. Ναί, ἔχει καὶ ἡ ἐπὶ γῆς στρατευομένη Ἐκκλησία τοῦ Σωτῆρος τὸν Ἀρειον Πάγον αὐτῆς· ἔχει τὰ πνευματοκίνητα καὶ ἀλάθητα αὐτῆς πυξία καὶ συνέδρια· ἔχει τοὺς θεοφωτίστους ἐρμηνεῖς καὶ νομοκράτορας τῶν ἐν τῇ πίστει παραδεδομένων, τὰς ἀγίας οἰκουμενικὰς συνδόους, ἐφ' αἷς σεμνύνονται, ὡς ἐπὶ οὐρανίῳ θησαυρῷ, αἱ δοσον ἔξωτερικῶς συνεσταλμέναι καὶ ἐνίστε καταθλιβόμεναι, τοσοῦτον ἐσωτερικῶς λελαμπρυσμέναι καὶ φωτολαμπεῖς καὶ ἐνδοξοὶ (καὶ γάρ «δλη ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἐσωθεν»). αἱ θεοφύτευτοι τῆς Κωνσταντ]πόλεως, τῆς Χαλκηδόνος, τῆς Ἐφέσου, τῆς Νικαίας, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων Ἐκκλησίαι, σὺν ἀπάσαις ταῖς περὶ αὐτάς, φωτὶ ἀλη-

θινῷ αὐγάζουσαι τὴν οἰκουμένην, ὡςπερ ἐπιάφωτος λυχνία καὶ συνάγουσαι τὰ ἔθνη ὡςπερ οἶκος εἰς ἐπτάστυλος τῆς ὑπερφώτου τοῦ Θεοῦ σοφίας, «πᾶσαι καλαῖ, ὡς ἡ σελήνη· ἔχλεκταῖ, ὡς ὁ ἥλιος· θάμβος, ὡς τεταγμέναι· ἀς εἰδοσαν θυγατέρες, καὶ μακαριούσιν αὐτὰς βασίλισσαί, καὶ αἰνέσουσιν αὐτάς» ('Ἄσμ. ἄσμ. 5', 8—9). Ἀληθῶς πόθεν οἱ τοσοῦτοι ἔπαινοι, αἱ τόται πάνδημοι ἐνδείξεις τιμῶν καὶ φιλοφρεσυνῶν καὶ περιπαθεστάτης εὐλαβείας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς παρὰ τῶν τὰ ἀληθῆ ζηλούντων Βρεττανῶν, εἰ μὴ ἐκ ταύτης τῆς ἀναλλοιώτου ἀρχαιότητος ἡμῶν, τῆς ἐπιβεβαιούσης τὸ τοῦ Ἀποστόλου, δτὶ «Ἴησοῦς Χριστὸς καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ ωρθοτομημένος λόγος χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» ('Ἐβρ. 1γ', 8);

“Οτε πρὸ τριῶν ἐτῶν (ἴνα σιωπήσω τὰ προγενέστερα) αἰσιῶς παρεγένετο εἰς τὴν πρωτεύουσαν ταύτην ὁ νοήμων καὶ εύρυμαθῆς ἀγγλικανὸς ἐπίσκοπος τῆς Γιβραλτάρης, ἵνα τὰ ιερὰ ἐπιτελέσθη ἐγκαίνια τοῦ ἐν Περαίᾳ εὐαγγεῖος ναοῦ τῶν παρεπιδήμων συμπολιτῶν αὐτοῦ, μεταβὰς πρῶτον εἰς τὰ ἡμέτερα σεπτὰ πατριαργεῖα πρὸς εὐλαβῆ προσκύνησιν τοῦ πρώτου πατριάρχου τῆς Ὁρθοδοξίας, σὺν ἄλλοις λόγοις πηρακλήσεως καὶ φιλαδέλφων αἰθημάτων (ῶν ἐγενόμην αὐτήκοος), ἐλάλησε καὶ τάδε· «Μόνον κανονικὸν ἐπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναγνωρίζων τὸν ἐκ παλαιῶν ἕνα καὶ γνήσιον ἀρχιεπίσκοπον αὐτῆς, τοὺς δὲ ἄλλους πάντας ξένους καὶ παρεπιδήμους θεωρῶν, ἔξαιτεῖται κατὰ χρέος τὴν παρ' αὐτοῦ κανονικὴν ἄδειαν καὶ εὐλογίαν, δπως, ἐν τῇ καθέδρᾳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως νομίμως ἴερουργήσας, καθαγιάσῃ τὸν ναὸν τῆς παροικούσης ἀγγλικῆς κοινότητος». — “Ἄς ἀκούσωσι καλῶς καὶ ἀς διδαχθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐτεροδόξου ἐπισκόπου ἀρχιερεῖς τινες καὶ Ἱερεῖς καὶ λατοκοὶ καὶ οἱ τῆς τούτων ἀνομίας σύμβουλοι, οἵτινες, μέλη καὶ τέκνα γνήσια καυχώμενοι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας, τοσοῦτο ματαιοῦνται ἐν τοῖς διαλογισμοῖς

αύτῶν, ὡστε φρεναπατῶσιν ἔαυτούς, νομίζοντες δὲ, χωρὶς τῆς εὐλογίας καὶ κανονικῆς ἀδείας τοῦ οἰκείου ἀρχιεπισκόπου, ἐργάζονται ἔργα ἄγια καὶ εὐλογημένα, ἀλλ' οὐχὶ βέβηλα καὶ τοῦ σχισματοποιοῦ Ναυάτου ἄντικρυς ἀξια. Μή γάρ τὰ βέβηλα οὐκ ἐξ οἰκείων καὶ φευδαδέλφων, τῶν δοκεύντων εἶναι τι;

Ο δὲ σεπτὸς ἡμῶν πατριάρχης, τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἔκεινου ἀξιάγαστον εὐλάβειαν ἀποδεξάμενος, καὶ δοξάσας τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης, ἐν ὧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ τῆς Ἐκκλησίας συναρμολογούμενη αὔξει ἐν Κυρίῳ, καὶ τούτου χάριν καταφανεστέραν ἐνδεικνύμενος τὴν φιλειρηνικὴν καὶ φιλενωτικὴν διάθεσιν τῆς πατρικῆς αὐτοῦ καρδίας, ἀπέστειλε συμπαραστάτας ἐν τῇ γεννομένῃ τελετῇ τῶν ἐγκαινίων τὸν μέγαν πρωτοσύγκελλον αὐτοῦ σὺν ἐν τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίᾳς.

Ἐν δευτέρᾳ δὲ ἡ τρίτη συνεντεύξει μετὰ τῆς Α. παναγιότητος, λόγου συμπεσόντος περὶ δογματικῆς καὶ οὐσιώδους τιδεῖ διαφορᾶς, οὐδὲλως ὥκνησεν ἵνα διμολογήσῃ δεῖλικρινής τῆς ἴστορίας φίλος Βρεττανὸς ἐπίσκοπος, «ὅτι μόνη »ἡ λαμπάς τῆς ἴστορίας, τὴν ὅποιαν ἐπέζόφωσαν τὰ μεσαιωνικὰ τῆς Ἐσπερίας σκότη, ἀναλάμψασα καὶ πάλιν διὰ τῆς »γλωσσομαθείας καὶ τῆς ἀκρίβεις ἐρεύνης τῶν τῆς πίστεως »αἰθεντικῶν πηγῶν, ταχέως ἀποσκυβάλειςι μὲν ὅσα ἐπείσαυτα καὶ τραχερὰ ἐπινοήματα ἀνθρώπων, ἀποκαταστήσει »δὲ τὰ μὴ καλῶς ἱεροσυληθέντα ύπὸ ἀμαθῶν αἰώνων θεο-»παράδοτα κειμῆλια». Τοῦθ' ὅπερ πρὸ τοῦ ἐπισκόπου ἀνεχήρυξεν ἐν ἀλλῃ εὐκαιρίᾳ καὶ δι πατριάρχης ἡμῶν, καὶ πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τοῦ πατριάρχου, δι προφήτης Δανιήλ, εἰπών· «Ἐως διδαχθῶσι πολλοί, καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις».

Πόση διαφορὰ ἀρχῶν τοῦ ἀξιοτεβάστου τούτου ἐπισκόπου καὶ τινος οὐνιτωνύμου Σεμπράτοβιτζ, οἰκτροῦ τῆς παπιζόσης Ρώμης μισιοναρίου, μεταβάντος καὶ αὐτοῦ δομοίως εἰς τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον (πατριαρχεύοντος τοῦ πανα-

γιωτάτου κ. Σωρρονίου), ήνα ἔξερεύξηται βλασφημίαν τετριμμένην καὶ ἀμαθεστάτην κατὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ κατὰ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, λέγων δτι «ἡ γριστικήνική ἀλήθεια, ἡ πρακτική καὶ ἡ δογματική, ἐπαναπαύεται δλη καὶ δλως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ποντίφηκος, καὶ ἔξικείνου ἀπορρέει, ώς κέντρου καὶ ώς κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, ώς τὸ κύρος πρυτανεύοντες εἰς τὰς συνόδους, ώς τοῦ μακαρίου Πέτρου διαδόχου καὶ ἐντολοδέχου, καὶ ώς μόνου ἑπιτρόπου τοῦ Χριστοῦ ἀνὰ τὴν πᾶσαν οἰκουμένην»! Πόσῃ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ φιλαλήθους Ἀγγλου ἐπισκόπου καὶ ἔκεινων τῶν τριῶν τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης κληρικῶν ἀπεσταλμένων, τῶν ἐλθόντων ήνα πείσωσι τὸν ἀποστολικὸν ποιμένα τῆς ἀεὶ ἀπαραλλάκτου εὐσεβείας καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀγιωτάτους πατριάρχας, ἀρχιεπισκόπους τε καὶ ἐπισκόπους, δτι δ ποντίφηξ αὐτῶν, δποῖον παρεμόρφωσαν αὐτὸν τὰ ψευδεσιδώρεια θεσπίσματα, ἔχει τὴν ἐντολὴν τοῦ νὰ εἰσάγῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκάστοτε δόγματα νέα καὶ νέας διδαχᾶς χαράγματος κιβδήλου καὶ Βατικανικοῦ, κατὰ τῶν δποίων ὀκτωκαΐδεκα ιστορικοί, καθολικώτατοι καὶ εὐσεβέστατοι αἰῶνες ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἔξεσφενδόνισταν τὸ ἀνάθεμα! Εἴδομεν καὶ φωτίσαι αὐτοὺς ὁ Κύριος, καθὼς ἐφώτισε Παῦλον τὸν διώχτην, καὶ τὸν κορυφαίον, ἀλλ’ ἀρνησίγριστον ἀπόστολον.

Ο δὲ τῆς Καντουχρίας πολυσέβαστος ἀρχιεπίσκοπος καὶ πάσης Ἀγγλίας ἔξαρχος, πρὸς τὸν φιλάδελφον καὶ χριστομίμητον τοῦ ἡμετέρου πατριάρχου τρόπον πάνυ εὐγνωμόνως διατεθείς, καὶ τὰς εὐχαριστίας καὶ τὴν εὐλάβειαν αὐτοῦ δηλώσας ἐν ἐπιστολῇ εἰρηνικῇ καὶ φιλοσφρονεστάτῃ, συνδευομένη καὶ μεθ’ ἐνὸς ἀγγλικανοῦ εὐχολογίου καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς ἐνώπεως ἐπισήμων κηρυγμάτων τοῦ ἔκει συστάντος φιλενωτικοῦ συλλόγου, δεύτερον βῆμα ἐποιήσατο πρὸς τὴν εὐκταίαν ἐνωσιν, αἰτήσας καὶ ἐπιτυχών καλοῦ αἰτήματος, δπως οἱ εἰς τὰ ἡμέτερα κλίματα παρεπιδημοῦν-

τες Ἀγγλοι, ἐν ἐλλείψει ἱερέων ἀγγλικανῶν, παρηγορῶνται καὶ κηδεύωνται δσίως ὑπὸ τῶν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ὡς πρόσβατα καὶ σύτοι ἐνδεῖ καὶ τοῦ αὐτοῦ Κυρίου, ἐκ καιρών καὶ τοπικῶν περιστάσεων μικρὸν παραλλάσσοντα.

Ἐναυλος ἦχει εἰς τὰ στόματα καὶ εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν Ἀγγλων ἡ μεστὴ ἀγάπης εὐαγγελικῆς καὶ παρρησίας φιλαδέλφου καὶ ἀξιωματικῆς διπλῆ πατριαρχική ἀπόκρισις, προφορικὴ μὲν πρὸς τοὺς κήρυκας τῆς Ρώμης, γραπτὴ δὲ πρὸς τὸν τῶν Βρεττανῶν ἀρχεπίσκοπον καὶ ἔξαρχον, διε τὴ διμόδοξος Ἑλλάς, ἀγιωτάτης καὶ περικαλλοῦς μητρὸς ἀγίας καὶ καλὴ καὶ δρθρινὴ θυγάτηρ, ἀπέστελλε πρὸς τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ πάροικον κοινότητα τῶν δρθοδόξων ἐν τῶν σοφῶν αὐτῆς ἱεραρχῶν, τὸν πολὺν τῆς Σύρου καὶ Τήνου ἀρχεπίσκοπον, Ἀλέξανδρον τὸν Λυκοῦργον, πνευματικῶς ἐπισκεψόμενον καὶ καταρτίσοντα τοὺς διμοδόξους, καὶ διε ἐδείμαντο νεόδμητον ἱερὸν ναὸν ἐγκαίνισοντα καὶ ἀγιάσοντα. Σύμπασα τότε ἡ Ἀγγλία, ὡς περ χεῖλος ἐν καὶ δυμα ἐν, ἐνείδεν ἐπὶ τοῦ σεπτοῦ προσώπου ἱεράρχου τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐν ταῖς παρ' αὐτοῦ δημοτελέσι προσευχαῖς καὶ ἀγιστείαις, ταῖς ἔμπλεως ὕψους ἀνεπιτηδεύτου, καὶ μεγαλείου ἀρχαιοπρεπεῖς, καὶ κατανύξεως ἀφάτου, αὐτὴν ἡμῶν τὴν πάνσεμνον μητέρα Ἐκκλησίαν μετὰ τῆς ἀποστολικῆς χορείας τῶν πατριαρχῶν, τῶν ἀρχεπισκόπων, ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων τε καὶ διακόνων αὐτῆς, καὶ γόνυ χλίνασσα ἐνώπιον αὐτῆς ἐν υἱκῇ τῇ ὑποκλίσει, κατησπάσατο αὐτοὺς καὶ ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ἴδιᾳ καὶ κοινῇ ἐμακάρισεν αὐτούς, καὶ ἐδεξιώσατο τε καὶ ἐξεναγώγησε λαμπρῶς, ὡς ἐν τῇ πίστει πρεσβυτέρους ἀδελφοὺς καὶ πατέρας, καὶ ὡς τὸ ἀπαράλλακτον ἀπαύγασμα τῆς τῶν ἐπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων πνευματοφώτου πλειάδος, καὶ τὴν τούτων εὐλογίαν ἥτησε καὶ εὐλαβῶς ἀπεδέξατο, ὡς εὐλογίαν ἀποστολικήν, τῶν θείων χαρισμάτων ἔποχον, καὶ μεταδοτικὴν ἀγιασμοῦ καὶ σωτηρίας καὶ τὸ κεφάλαιον, ταύτην τὴν ποιμαντικὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐξ Ἑλλάδος ἀρχεπΟΜΟΣ Α'.

πισκόπου ἐλογίσατο καὶ διεσάλπισεν, ὡς ἀρραβωνικὸν αὐτῆς
ἐν οἴτη τοῖς. Ἐν ἑκείνῳ τῷ καλῷ ἀγῶνι τῆς ἐνωτικῆς
φιλοτιμίας καὶ φιλοφρεσύνης οὐδεὶς σχεδὸν τῶν ἐπιφα-
νεστέρων Ἀγγλῶν ὑπελείφθη· οὔτε Ἱεράρχαι καὶ πρε-
σβύτεροι, ἔξοχως οἱ φιλεληνικῶτατοι ποιμένες τῆς Καν-
τουαρίας καὶ τῆς Ὑόρκης, οὔτε θεολόγοι καὶ διδάσκαλοι·
οὔτε τὰ ἐν Ὁξενίᾳ καὶ Κανταβρίᾳ πολιὰ καὶ περιώνυμα
τὴν ἐπιστήμην πανεπιστημεῖα, οὔτε τὰ βουλευτικὰ καὶ τὰ
ὑπουργικὰ σεμνώματα, ἐν οἷς τοὺς ἄλλους ὑπερηκόντισεν δὲ
οὐχ ἦκιστα δεινὸς ἐλληνιστὴς τὴν καρδίαν καὶ τὴν γλῶσ-
σαν ἥ καὶ μέγας καὶ λαμπρὸς τὴν θεοσέβειαν καὶ τὴν
φιλάρχαιον διάθεσιν Γλάδστων· οὔτε τὸ ἄνθος τοῦ λαοῦ
καὶ τῶν ἐμβριθεστάτων δημοσιογράφων αὐτοῦ· οὐδὲ αὐτῇ
ἥ ὑπερστέβαστος καὶ γέμουσα βασιλικῶν χαρίτων ἀναστα-
τῆς χώρας Βίκτωρίας. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἀνδρες παρ'
αὐτοῖς σπουδαῖοι καὶ σοφοί, συνόδους τε καὶ διηγύρεις καὶ
θιάσους φιλενωτικούς συστησάμενοι, ἀπὸ πολλοῦ συναγω-
νίζονται ἐνδελεχῶς καὶ συστηματικῶς καὶ μετὰ ζήλου
ἀληθῶς ἐνθέου καὶ ἐνθουσιαστικοῦ, ζήλου ἀκραιφνοῦς, πρὸς
δὲν ισοφαρίζει καὶ ισομετρεῖται μολις δὲν τῇ πολυγραμμάτῳ
Γερμανίᾳ τῶν περὶ ἑκεῖνον τὸν κλεινὸν Δοιλλίγγερον πα-
λαιοκαθολικῶν, δπως ἀνιχνεύσωσι διὰ τῆς γραφικῆς καὶ
τῆς ιστορικῆς διαδότ τὴν ἀκριβῆ δρθοδοξίαν καὶ καθολικότητα
τῶν πρὸ τοῦ σχίσματος αἰώνων, καὶ ἐπάνω βάσεως ἔδραίας
ἀποκαταστήσωσι, τὸ ἐπ' αὐτοῖς, θείᾳ δυνάμει, τὴν ἐν τῇ
πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἐπιζήδι δλόκληρον καὶ ἐσωτερικὴν
ἐνότητα τοῦ πνεύματος, ἀφ' ἣς ἔξανθήσει καὶ ἀνατελεῖ ἥ
ἔξωτερική, ὡς ἀγλαδὸς καρπός.

Τοιούτων παραδέξων ἔργων τελουμένων ἐν τοῖς Ἀγγλοῖς,
ἐν τοῖς Γερμανοῖς, ἐν πολλοῖς ὑπερωκεανίοις ἀδελφοῖς καὶ
ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, οὐχὶ χωρὶς τῆς ἀνωθεν προνοίας καὶ τοῦ
Θεοῦ δακτύλου, πεποιθησιν ἀδισταχτον ἔχομεν, ἀγαπητοῖς,
ὅτι δὲ μέγας τῇ βουλῇ καὶ θαυμαστὸς τοῖς ἔργοις Θεὸς τῆς

ειρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, «διὸ θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Πέτρ. Α'. 6', 4), ἄρας ποτὲ παντοκρατορικὴ χειρὶ καὶ ὑψηλῷ βραχίονι τοὺς φραγμούς καὶ τὰ μεσότοιχα τῶν καινοτόμων που συμβόλων καὶ δμολογιῶν, ἐπιστέψει δι' ἐπιτυχίας πλήρους τοσαύτας νυγθημέρους καὶ θερμάς δεήσεις καὶ εὐχάς, τοσούτους ἱεροὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως μετὰ τῆς ἀρχιεβαστοῦ ρίζης τοῦ ἐνδός θεοφυτεύτου δένδρου, τῆς μιᾶς ἀληθεινῆς Ἐκκλησίας, καὶ ποιήσει μίαν ποίμνην μονοσύμβολον καὶ μονοσφράγιστον, ὑπὸ ἐνὶ ποιμένι, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Ίδού, εὐλογημένον ἀκροατήριον, ἴδού ὑπὲρ τίνος ἔθνους, ὑπὲρ τίνος Ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ τίνων βασιλέων καὶ ἀνάκτων πάντες αὐθόρμητοι καὶ προθυμότατοι συνεδράμομεν εἰς τὸ ήγιασμένον τοῦτο σκήνωμα, ἵν' ἀποδῶμεν τὴν εὐχαριστίαν καὶ δεξιολογίαν Θεῷ, τῷ μεγαλύνοντι τὰ ἔθνη καὶ τὰ κράτη, τῷ σώζοντι τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ἀνακτας, καὶ προσιβάζοντι τὰς Ἐκκλησίας ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης εἰς τὴν ἔνστητα καὶ τελειότητα.

Κύριος δὲ Θεὸς τῶν δυνάμεων στηρίζει καὶ κραταῖοι τὸν τῶν φιλοχρίστων Βρετανῶν ἀρχηλὸν θρόνον, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς εὐσεβείας καὶ κοινωνικῆς εὐημερίᾳ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν.

Ζήτω ἡ σεπτὴ καὶ μεγαλειοτάτη ἀναστα τῶν Ἀγγλων Βικτωρία καὶ δὲξιος αὐτῆς βλαστὸς καὶ διάδοχος, δὲ γαληνότατος τῆς Οὐαλλίας πρίγκιψ Ἀλέρτος Ἐδουάρδος, μετὰ παντὸς τοῦ θεοσυνηρήτου οἴκου αὐτῶν!

Ζήτω τὸ μέγα ἔθνος τῶν Ἀγγλων καὶ πᾶσα ἡ Ἱεραρχία αὐτοῦ!

Ζήτω δὲ φιλόλαος ἡμῶν σουλτάνος Ἀβδούλ Ἀζίζ χάν, καὶ οἱ ἐνδοξοὶ ὑπουργοὶ αὐτοῦ! Ζήτωσαν! Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΕΝ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΤΟΜΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΛΟΓΩΝ.

1

ΛΟΓΟΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ

ΑΝΑΓΟΡΕΥΤΗΡΙΟΙ

ΣΕΛΙΣ

Α' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου
Σωφρονίου τοῦ ἀπὸ Ἀμασείας ἐν τῷ πατρι-
αρχικῷ ναῷ, τῇ κβ' ὁκτωβρίου 1863.

1— 3

Β' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρ-
χου Γρηγορίου τοῦ Γ' ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ,
τῇ ιε' φεβρουαρίου 1867.

3—11

Γ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου
Ἰωακεὶμ τοῦ Β' ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ α'
δεκεμβρίου 1873.

11—15

Δ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου
Ἰωακεὶμ τοῦ Γ', τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης, ἐν τῷ
πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ α' νοεμβρίου 1878.

15—21

Ε' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρ-
χου Ἰωακεὶμ τοῦ Δ', τοῦ ἀπὸ Δέρκων, ἐν τῷ
πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ θ' ὁκτωβρίου 1884.

21—23

2

ΛΟΓΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΦΩΝΗΤΗΡΙΟΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥΣ ΑΝΑΓΟΡΕΥΤΗΡΙΟΥΣ.

ΣΕΛΙΣ

Α' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ κβ' δικτωδρίου 1863, ὑπὸ τοῦ τότε ποποτηρητοῦ τῆς μεγάλης πρωτοσυγκελλίας μητροπολίτου πρώνην Χαλεπίου Ἱεροθέου, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Σωφρονίου.

24—29

Β' ΛΟΓΟΣ, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ κή' δικτωδρίου 1863, ὑπὸ τοῦ Ἱεροδιδασκάλου Εὐσταθίου Κλεοδούλου, μετὰ τὴν ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἐπάνοδον τοῦ πατρ. Σωφρονίου.

30—43

Γ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ ις' φεβρουαρίου 1867, ὑπὸ τοῦ Ἱεροδιδασκάλου Νικηφόρου Γλυκᾶ, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Γρηγορίου τοῦ Γ'.

44—50

Δ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ ιδ' σεπτεμβρίου 1871, ὑπὸ τοῦ μητροπ. Χαλεπίου Τιμοθέου, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ἀνθίμου τοῦ ἀπὸ Ἐφέσου.

50—56

Ε' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ α' δεκεμβρίου 1873, ὑπὸ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου Δωροθέου Εὐελπίδου, ἐπὶ τῆς β' πατριαρχείας Ἰωακείμ τοῦ Β'.

56—68

Ϛ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ α' νοεμβρίου 1878, ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Φιλαρέτου Βαφείδου, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ἰωακείμ τοῦ Γ', τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης

68—75

Ζ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ
ναῷ, τῇ 6' δεκτωβρίου 1884, ὑπὸ τοῦ ἀρχιμαν-
δρίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, ἐπὶ τῆς πατριαρ-
χείας Ἰωακεὶμ τοῦ Δ', τοῦ ἀπὸ Δέρκων.

75—83

3

ΔΩΤΟΙ

ΕΡΣΤΑΘΙΟΥ ΚΛΕΟΒΟΓΛΟΥ.

Α' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς εἰς τὸ μνημόσυνον
τῆς Σοφίας Ἀριστάρχου, ἐν τῷ ἐν Νεοχωρίῳ
ἱερῷ ναῷ τοῦ ἀγίου Νικολάου, κατὰ Ιούλιον
τοῦ 1863.

84— 91

Β' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ
ναῷ, τῇ Θ' χυριακῇ Λουκᾶ, 1863, περὶ τοῦ
πόθεν ἡ ἐν ἡμῖν ἀκαρπία τοῦ θείου λόγου.

92—107

Γ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ
ναῷ, τῇ ἑορτῇ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, τῇ 30 Ια-
νουαρίου 1865, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, σχολαρχοῦντος
ἐγ τῇ μηδέλῃ τοῦ Γένους σχολῆς.

108—121

Δ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ
ναῷ, τῇ ἑορτῇ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, τῇ 30 Ια-
νουαρίου 1866, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, δμοίως.

122—126

Ε' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ
ναῷ, τῇ ἑορτῇ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, τῇ 30 Ια-
νουαρίου 1867, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, δμοίως.

136—150

Γ' ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν
οἰκουμενικὸν πατριάρχην "Ανθίμον τὸν Γ'", ὅτε,
ψήφοις κανονικαῖς ἐκλεγεῖς ὑποψήφιος εἰς τὴν

Ιεράν μητρόπολιν τῆς Καισαρείας Καππαδοκίας,
ἐνεφανίσθη μετὰ τὸ μικρὸν λεγόμενον μήνυ μα
ξιπροσθεν τοῦ πατριάρχου, συνοδικῶς προχαθε-
ζομένου, τῇ 30 σεπτεμβρίου 1871. 150 — 152

Ζ' ΛΟΓΟΣ τοῦ μητροπολίτου Καισαρείας
Εὐσταθίου Κλεοβούλου, ἔκφωνηθεὶς, μετὰ τὴν ἐν
τῷ ναῷ τοῦ ἀγιοταφιτικοῦ μετοχοῦ τελεσθεῖ-
σαν ιερουργίαν, ἐν τῇ κατὰ τὸ Φανάριον Λέσχῃ
«Μικρᾶς Ἀσίας», τελουμένης πανηγυρικῶς τῆς
ἔπετείου ἑορτῆς τῆς ἀνασυστάσεως τοῦ ὑπὸ τὸν
τίτλον «Μικρᾶς Ἀσίας» φιλεκπαιδευτικοῦ συλ-
λόγου, τῇ 31 ἀπριλίου (κυριακῇ τῶν Μυροφό-
ρων) 1872. 153 — 156

Η' ΛΟΓΟΣ πρὸς τοὺς εὐλογημένους ἐπαρ-
χιώτας, τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι καὶ χωμοπόλεσιν,
ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. 166 — 175

Θ' ΛΟΓΟΣ πρὸς τοὺς εὐλογημένους ἐπαρ-
χιώτας, τοὺς ἐν ταῖς χωρίοις, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. 175 — 179

Ι' ΛΟΓΟΣ ἔκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ
τοῦ θρόνου ἐν τῷ κατὰ τὸ Σταυροδρόμιον ιερῷ
ναῷ τῶν Εἰσοδίων, τελουμένης διξιολογίας ἐπὶ¹
τῇ ἀναρρώσει τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, τῇ
β' ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα, ἐν μηνὶ ἀπριλίῳ, 1872. 180 — 195

**ΣΥΛΛΟΓΗ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΛΟΓΩΝ,
ΕΚΦΩΝΗΘΕΝΤΩΝ
ΥΠΟ ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΩΝ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΩΞΑ'—ΑΩΠΑ',
ΚΑΙ ΥΠΟ ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΣΧΟΛΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ.**

**ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ
ΥΠΟ
Β. Δ. ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΟΣ.
ΤΟΜΟΣ Β'.**

**ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΤΥΠΟΙ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ**

1886.

Τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 137 καὶ ἡμερομηνίᾳν 15 ρετζέπ 1303
(7 ἀπριλίου 1886)
ἀδείᾳ τοῦ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαίδεύσεως ὑπουργείου.

ΦΙΛΟΙ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ.

Τὸ Β' τεῦχος τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἔκδιδομένης ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΛΟΓΩΝ περὶ λαμβάνει τριάκοντα καὶ πέντε λόγους, ὃν εἰς μὲν ἔξεφωνήθη ὑπὸ τοῦ μακαρίτευ Γενναδίου Παππαρούση (1861) ἐπικήδειος εἰς τὸν μητροπολίτην Σαμακούσιου Νεός τον, εἰς δέ, ἐπίσης ἐπικήδειος, ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀλεξάνδρου Λασκάρεως. (1862) καὶ εἰς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιεπισκόπου Σύρου καὶ Τήνου Ἀλεξάνδρου Λυκούργου ἀναγορευτήριος (1866). Πρὸς δέ, ἐνδεκα λόγους καὶ προσλαλιὰς τοῦ ἀσιδίου ιεράρχου Κορυτσᾶς Δωροθέου τοῦ Εὐελπίδου (ἀπὸ τοῦ 1871—1874) δέκα καὶ ἐπτά λόγους (ἐπικήδειους, ἐπιμνημοσύνους καὶ προσφωνητηρίους) τοῦ θεοφιλεστάτου Εἰρηνουπόλεως κ. Φωτίου, ἐνὸς τῶν διακεκριμένων ιεροκηρύκων, ἐνα τοῦ νῦν μητροπολίτου Κασσανδρείας κ. Κ. Γαζῆ ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τῶν δστέων τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου, ἐνα ἐπίσης ἐπικήδειον εἰς τὸν ἀσιδίου ἀρχιεπίσκοπον Σύρου καὶ Τήνου Ἀλέξανδρον Λυκούργον, ἔκφωνηθέντα ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου καθηγητοῦ κ. Νικηφόρου Καλογερᾶ (πρώην Πατρῶν) καὶ ἐνα ἐπιμνημόσυνον εἰς τὸν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ καὶ τότε πρυτάνεως τοῦ ἔθνικοῦ πανεπιστημίου κ. Ἐμμανουὴλ Κοκκίνου τῇ ίδ' δεκεμβρίου 1875, ως καὶ ἐπικήδειον ὑπὸ τοῦ νῦν μητροπολίτου Βιζύης κ. Κωνσταντίου εἰς τὸν ἀσιδίμον διδάσκαλον τοῦ Γένους Κωνσταντίνον Εύθυνούλην. Σελ. α'—δ', 1—240.

Ἐγραφον ἐν Φαναρίῳ κατὰ Ιούνιον τοῦ 1886.

B. Δ. ΚΑΛΛΙΦΡΩΝ.

ΔΟΓΜΑ ΕΠΙΣΚΗΔΑΡΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΟΙΔΙΜΟΝ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΣΑΜΑΚΟΒΙΟΥ

ΝΕΟΦΥΓΤΟΝ,

κπο

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΠΑΠΠΑΡΟΥΣΗ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΣΙΝΑΪΤΙΚῷ ΜΕΤΟΧΙΩ Τῇ ΙΒ' ΔΕΚΕΜ.

Ισθι.

"Ἐνεκὲς του θανατούμεθα δλην τὴν ἡμέραν.

(Ψαλμ. μδ'. 23).

ΑΙΚΑΙΩΣ θρηνεῖτε ἀπαντες, σεβασμιώτατοι ποιμένες, χωρισθέντα αφ' ὑμῶν τὸν προκείμενον ποιμένα· κλαίουσιν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, δδύρονται οἱ ἀδελφοὶ καὶ γνωστοί, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἡ ἱερὰ σύνοδος μελανειμονεῖ διὰ τὴν στέρησιν τοῦ τιμίου καὶ χρηστοῦ αὐτῆς μέλους, τοῦ μητροπολίτου ἡγ. Σαμακοβίου. 'Αλλ' ὅπόση λύπη καὶ ἀθυμία, ὅπόση συνοχὴ καὶ ταραχὴ καρδίας κατέχει καὶ ἐμὲ τὴν ὥραν ταύτην, ὅπότε ἀτυχῆς ἀνέδην νὰ ἔκφωνήσω τὸν ἐπικήδειον σεβασμιωτάτου καὶ κοινοποθήτου ἀνδρός, εὐαγγελικωτάτου καὶ σεμνοτέρεπεστάτου ἀρχιερέως! 'Αλλὰ τί λέγω; τοῦ προσώπου του τὸ φείποτε ἀσργητον καὶ ἀλυπον, τῶν λόγων του τὸ γλυκὺν καὶ μειλίχιον, τὸ ταπεινόφρον καὶ εὐθὺν τῆς γνώμης του, τὸ ἐν πᾶσι σῶφρον καὶ κόσμιον τῆς συμπεριφορᾶς του, ταῦτα πάντα συλλήβδην

ΤΟΜΟΣ Β'.

ἀναμιμνησκόμενα, τίνος χριστιανοῦ καρδίαν δὲν ταράπτουσι; τίνος ψυχὴν δὲν συγκινοῦσι; τίνος δάχρυα δὲν προκαλοῦσιν, ὥστε καὶ μετὰ τοῦ Ἱερεμίου νὰ φωνήσῃ «Πῶς ἐγνόσωσε Κύριος τὴν θυγατέρα Σιών» σήμερον;

· Ω ἀδελφοί μου, πάντων ἡ λύπη διὰ τὸν θάνατον ἤθελεν εἰσθαι ἀπαρηγόρητος, ἡ δὲν υη ἀνίατος, τὸ πένθος ἀλεράπευτον, ἐὰν τυφλῶς ἐνεδίδομεν εἰς τῆς φύσεως τὰ ἐνθυμήματα καὶ τοὺς συλλογισμούς, ἐὰν ὑπεχωροῦμεν εἰς τῆς ἀνθρωπίνου καρδίας τὴν ἀσθένειαν, καὶ μὴ ἐπήρομεν τὸν νοῦν ὑψηλότερον, μὴ ἐσκεπτόμεθα εὐαγγελικώτερον, καὶ μὴ ἐνηγεύμεθα ὑπὸ τῆς θεοσόδου τοῦ Σολομῶντος Σοφίας. «Ἡρπάγη, ἵνα μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἡ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ζῶν μεταξὺ ἀμαρτωλῶν μετετέθη».

Πρὸς κόπαστν τῶν ἡδη ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν διεγειρούμένων ταραχῶν ὧχονδρησεν ἡ ὑψίστη τοῦ Θεοῦ πρόνοια καὶ ἄλλο ίαματικὸν φάρμακον, ἄλλο θεραπείας καὶ ἀναπαύσεως βάλσαμον. Ἐδωρήσατο εἰς ἡμᾶς τῆς γνώσεως τὸ γάρισμα· ἐνέγραψεν εἰς τὰς λευκὰς τῆς συνειδήσεως πλάκας τοῦ καλοῦ τὰ ἀποτελέσματα, τὰ βέβαια καὶ ἀναμφίβολα τῆς ἀρετῆς ἀθλα· ὁ ἐνάρετος βραβεύεται παρὰ Θεοῦ, φρονεῖ καὶ κηρύττει ἀπας ὁ ἀργαῖος κόσμος· ὁ καλὸς εἰς τὴν ἀλληληγορίαν χαίρει, διαθρυλεῖ καθ' ἔκαστην ἡ γλῶσσά μας· ὁ δίκαιος ζῆται πλησίον τοῦ Κυρίου, ἐνοπτρίζεται τὸ ἀνέστιερον αὐτοῦ φῶς καὶ χορτάζεται ἀπὸ τῆς δέξιης αὐτοῦ· «Χορτασθήσομαι ἐν τῷ δρθῆναι μοι τὴν δέξιαν σου», διδάσκει ἡμᾶς καὶ ἡ Ἐκκλησία διὰ τοῦ προφητάνακτος. Ωστε ἡμεῖς, χριστιανοὶ ἀδελφοί, οὐδὲν ἄλλο δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ παντὸς δίκαιου καὶ ἐναρέτου, ἀπεργούμένου εἰς τὴν ἀλληληγορίαν, πρὸς παραμυθίαν ἀμα τε καὶ διδασκαλίαν ἡμῶν, εἰ μὴ τοὺς λόγους, τοὺς δποίους ἔλεγε περὶ αὐτοῦ ὁ μέγας τῶν ἔθνων Ἀπόστολος, ὁ μακάριος Παῦλος, δτε τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἡ γώνιστα, τὸν δρόμον τετέκ-

λεκε, τὴν πέστιν τε τήρηκε, λοιπὸν ἀπόκειται αἱ αὐτῷ δικαιοσύνης στέφανος. Καὶ οὗτοί τι καταπειστικὴ ἀπόδειξις τούτου ἐν τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ εὑρισκομένη.

Οἱ αὐτὸς Ἀπόστολος ζωγραφίζει τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐσταυρωμένου εἰς τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολὴν αὐτοῦ. «Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον, λέγει, ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς Θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ δργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκεφόδη, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σωφρονα, δίκαιον, διστον, ἐγκρατῆ» κτλ. Εἰς ύμᾶς ἀφίνω νὰ ἔφαρμόσῃτε διὰ τοῦ νοός σας ἀπάντας τοὺς χαρακτῆρας τῆς εἰκόνος ταύτης πρὸς τὸν προκείμενον νεκρόν. Ἔγὼ δικαστικῶσκω, διτι καὶ οἱ πρὸς γρόνων γνώρισαντες αὐτὸν, καὶ οἱ ἐν τῷ ὀκταυηνῷ τούτῳ διαστήματι συναναστραφέντες μετ' αὐτοῦ ἐνταῦθα, ὅμολογοῦσι τὸν βαθύτατον πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν των, ἀναγράφουσι τὴν μεγίστην πρὸς αὐτὸν ὑπόληψίν των καὶ τιμήν. Καὶ τώρα ἀθρόων τὰ δάκρυα πόθεν προέργονται; Ἄλλ' ἀς γίνη πρὸς πάντας ἡμᾶς καὶ ὁ βίος του διδασκαλία καὶ νοοθέτησις.

Τὸ κατὰ τὸν Βέσπερον Φαναράκιον ὑπῆρχε τὸ γωσὸν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. Χριστιανοὶ εὔσεβες καὶ ἀπλοῖκοὶ ἦσαν οἱ γονεῖς του. Τὸ χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν ἔβδομον ἔτος εἰδὲ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἐν τῷ εύρει καὶ λαμπρῷ ἐκείνῳ ὥριζοντι, μελανῷ δὲ σήμερον καὶ σκυθρωπάζοντι διὰ τὸν θάνατόν του. Τὰ ἀργατικὰ τῶν πατέρων ἡμῶν ἥθη καὶ διχοτιανικὸς ζῆλος ἐκίνουν τοὺς θεοτεῖες αὐτοῦ γεννήτορας νὰ φροντίσωσιν, δῆτα αὐτῶν ἡ δύναμις, περὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ αὐξάνοντος υἱοῦ των· τὸ μικρὸν ἐκεῖ σχολεῖον καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου ἦσαν οἱ τόποι, δῆπου προθύμως καθιέρωσαν τοῦ παιδὸς τὴν διημέρευσιν. Τὰ ιερὰ γράμματα, οἱ θεῖοι λόγοι, οἱ υψηλοί καὶ οὐράνιοι τῆς Ἐκκλησίας ὑμνοί, αἱ γλυκεῖαι καὶ πανευφρόσυνοι, πλήρεις ἀγιασμοῦ, γάριτος καὶ εὔσεβειας διξιολογίαι, ἐσπέρας καὶ πρωΐας ἐπλαττον τὴν

ώς κηρὸν μαλακήν τοῦ παιδὸς καρδίαν, ἐντυπούντα ἐπ' αὐτῆς τὴν ἐναρμόνιον τῆς ἀρετῆς εἰκόνα. Ἡ δὲ θεῖα πρόνοια, ἡ προσερῆσσα καὶ καλοῦσσα εἰς ἔσωτὴν πάντα τὸν κατὰ πρόθεσιν ιδίαν καὶ λητὸν δυντα (Ρωμ.), φέρουσσα ἐδωκεν αὐτὸν εἰς ἔτερον σχολείον ἀσκήσεως καὶ σωφροσύνης, μείζονας ἐπαγγελλόμενον καρπούς· δι πάναγ πατριάρχης Γρηγόριος, Πελαγωνέας μητροπολίτης τυγχάνων τότε, ἐνεπιστεύθη τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω ἀνατροφὴν καὶ κατάρτισιν αὐτοῦ εἰς ἀνδρα τέλειον ἐν Χριστῷ. Ἀπηλλαγμένος λοιπὸν παρ' αὐτῷ ὡς εἰς εὐδίον λιμένα πάσης ἔξωτερικῆς καὶ ἀπρεποῦς ἐπιρροίας, ἔρχεται μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Πελαγωνείας, ἀκολουθεῖ μετὰ ταῦτα αὐτὸν καὶ εἰς Σέρρας· οἱ φιλόχριστοι Σερραῖοι, οἱ εὐσεβεῖς τῆς Πελαγωνείας χριστιανοί, δὲν εὐρίσκουσι λόγους, δὲν εὐπορεῦσι λέξεων νὰ παραστήσωσιν ἔτι καὶ νῦν τοῦ Νεόφυτου, καὶ λατεῖον δυτοῦ καὶ διακόνου ἔχει ἐπειτα γενουμένου, τὴν θεάρεστον πολιτείαν, τὴν ἱεροπρεπῆ συμπεριφοράν, καὶ τὴν εἰλικρινῆ αὐτοῦ πρὸς ἔκεινους ἀγάπην, καὶ τὴν ἔκεινων πρὸς αὐτόν. Πρὸς οὐδένα ἐπίβουλος, πρὸς οὐδένα ἐναντίος, πρὸς οὐδένα ὑπερήφανος καὶ ὑπέροφρος, διετέλει ζῶν μεταξὺ αὐτῶν.

'Ανηγορεύθη κατὰ θεῖον ἔλεος δι μητροπολίτης Σερρῶν Γρηγόριος οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ διάκονος του Νεόφυτος συνοδεύει αὐτὸν εἰς Βασιλέύουσαν. Ἡ θέσις τοῦ δευτερεύοντος τῶν διακόνων ἐστερεότο τοῦ ἕκανον καὶ ἀρμοδίου προσώπου. «Δεῖται γάρ τὸ τοιούτον δρψίκειον ἀνδρὸς ἕκανον καὶ ἐπιτηδείου εἰς τὸ ἔκπληροῦν ἀμέμπτως τὰς ἀρμοδιούσας τούτῳ διακονίας», λέγει δι Κίτρους· καὶ δι πατριάρχης τὸν Νεόφυτον ἐνέχρινε νὰ θέσῃ εἰς τὴν διακονίαν ταύτην. 'Ως ἀδελφοί, ὡς πατέρες σεβάσμιοι, ὑμεῖς, δισοὶ ἐφθάσατε νὰ ἰδητε αὐτὸν τότε, εἰδὲ κανεὶς τὸν Νεόφυτον ἀτάκτως φερόμενον; ἤκουσέ ποτε κανεὶς τοῦ Νεόφυτου τὸ στόμα ἀσεμνον προφέρον φωνήν; Ἡ εὐφημία τῶν βασιλέων καὶ ἀρχιερέων ἐν τῷ ναῷ ἦτο τὸ ἔργον τοῦ δευτερεύοντος τοὺς παλαιοὺς

χρόνους. «Αύτοῦ γάρ ἐστιν ἡ κατὰ τὴν εἰσοδον εὐφημία τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἀρχιερέων» (αὐτ.). καὶ δὲ Νεόφυτος ὅμοιαν τῆς ὁμιλίας εὐφημίαν δχι μόνον ἔντος, ἀλλὰ καὶ ἔκτος τῆς ἐκκλησίας, δχι πλέον πρὸς βασιλεῖς, ἀλλὰ πρὸς πάντα πτωχὸν καὶ ἀπλοῦν χριστιανόν· δχι μόνον πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς λαϊκοὺς ἔδειξε καὶ μετήλθεν.

Ἐχήρευσε τῆς Ἰμβρου ἡ μητρόπολις τοῦ ἑαυτῆς ἀρχιερέως, καὶ πατριάρχης καὶ σύνοδος, συμφώνως καὶ κοινῇ συνδιασκέψει, χειροτονήσαντες προέστησαν αὐτὸν ποιμένα τῆς νήσου ἔκεινης. Δέκα ἐπτὰ δλα ἔτη, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, παρῆλθον, καὶ οὐδεὶς γογγυσμός, οὐδὲμια δυσαρέσκεια κατ’ αὐτοῦ ἔφθασεν εἰς τῆς Ἐκκλησίας τὰ ὥτα· ἀνέτειλε τὸ δέκατον δγόσον τῆς ἔκει ποιμαντορίας του, καὶ λαμβάνει ἐπιστολὴν συνοδίκην, ἵνα μεταβῇ ποιμήν εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν· ὅπόσος, ἀδελφοί μου, διηγέρθη τότε ὁ θρῆνος καὶ δὲ κοπετὸς πῶν χριστιανῶν ἔκεινων, ἀποχωριζόμενων τοῦ ἀρχιερέως καὶ προστάτου αὐτῶν! Ἀλλ’ ὅμως ἔδει νὰ πληρωθῇ τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἀπόφασις, τῆς συνόδου ἡ ἔγκρισις.

Στρώμνητσα ἦν ἡ ἐπαρχία αὕτη, ἐν ταραχῇ καὶ θορύβῳ εὔρισκομένη τότε, διαιρεθέντων τῶν χριστιανῶν, ἔνεκα ὑλικῶν συμφερόντων, πρὸς ἄλλήλους καὶ διαμαχομένων εἰς φατρίας παρὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν χριστιανικὴν εὐπρέπειαν. Μεταβαίνει ἔκει δὲ Νεόφυτος, καὶ ἔντος δλίγους ἀνατρέπει τοὺς φραγμοὺς τοῦ χωρισμοῦ, ἔνσνει τὰ διεστῶτα καὶ ἀντεισάγει τὴν εἰρήνην καὶ δμόνοιαν τῶν χριστιανῶν πρὸς ἄλλήλους.

Ογδοσν ἐγένετο τὸ ἔτος τῆς ἐν Στρώμνητσῃ ποιμαντορίας του, καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀναγγέλλει αὐτῷ τοὺς λόγους τοὺς ρηθέντας ἐν τῇ Ἀποκαλύψει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Φιλαδέλφείας. «Οἶδά σου τὰ ἔργα· Ιδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεψημένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν· διτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν

λόγον· κάγω σε τηρήσω τῆς ἐκ τοῦ πειρασμοῦ ὥρας, τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι».

“Ωρα πειρασμοῦ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἦσαν τῶν ὀμοδόξων καὶ ἀδελφῶν Βουλγάρων τὰ κινήματα. “Ωρα πειρασμοῦ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἦτο καὶ ἡ τῶν σεβαστῶν συνεδικῶν ἀρχιερέων πρὸς ἀλλήλους διάρρηξις. ‘Αλλ’ ἰδετε, πῶς ὁ Θεὸς ἐφύλαξεν αὐτὸν ἀπὸ τὰς ὥρας παύτας τοῦ πειρασμοῦ. ‘Αναγορεύεται Σαμακεβίου μητροπολίτης. Πρόκειται· τώρα νὰ ἀποδυθῇ σύχι εἰς τὸν κατὰ τῆς ἥθικῆς κακίας πόλεμον, διοῖς δὲ προορισμὸς τοῦ ὀρθοδόξου ποιμένος, ἀλλ’ εἰς τὸν κατὰ τῆς φιλαρχικῆς ἐπιθυμίας ἀνθρώπων, ὅμοιοῦ πέρα αὐτῆς συνασπισθέντων, καὶ ὡρέλιμον νῦν σύτως αὐτὴν νομιζόντων· ἡ φιλοτιμία του ὑπαγορεύει αὐτῷ νὰ ἀποπειραθῇ καὶ ἀναλάβῃ τὸν ἔκειται δρόμον. οἱ φίλοι συμβουλεύουσιν αὐτὸν ὅμοίως· δὲ Θεὸς δχι, λέγει· μικρὰν ἔχεις δύναμιν· ν. καὶ γάρ σε τηρήσω· ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ. ‘Υπόκωφος ἐδηλοῦτο καὶ δὲπερος τῆς Ἐκκλησίας πειρασμός, δὲ ἄχρι τῆς σήμερον, φεῦ! ἐπικρατῶν, καὶ δὲ εἰμινηστος ἀπομακρύνεται εἰς τὸ χωρίον τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ἵνα ἀποφύγῃ αὐτὸν καὶ εὐλογήσῃ τὸ τελευταῖον τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους αὐτοῦ· ἔξερράγη, καὶ δὲ Σαμακεβίου, ἀπόστολος τῆς ἀγάπης, προύθυμο ποιηθῆ ἐπανελθὼν νὰ συνδιαλλάξῃ τὸ ἐπ’ αὐτῷ τὰ πράγματα, ὑπομιμήσκων εἰς πολλοὺς τὰ καθήκοντά των, τὴν ἀποστολήν των, τὰ ἔθνικὰ χρέη των. ‘Οχι, λέγει δὲ Θεός· «Ἐγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ».

Πρὸ εἰκοσι τῆμερῶν, ἀδελφοί, ἐλειτούργησε τὴν ἀναίμακτον τοῦ Χριστοῦ μυσταγωγίαν, καινωνήσας τοῦ παναγίου ἄρτου καὶ ζωηρρύτου σίνου, τοῦ σώματος δηλονότι καὶ αἴματος τοῦ Κυρίου, μετὰ πίστεως καὶ εὐλαβείας, καὶ μετὰ ἐπτὰ τῆμέρας ἔπεσεν εἰς τὴν κλίνην, διπου ἡτοιμάζετο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐνώπιόν του ἀνεψημένην παρὰ τοῦ Θεοῦ θύραν, ἣν ἐδήλωσεν. «Ιδοὺ δέδωκεν ἐνώπιών σου θύραν ἀνε-

φηγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν· κάγω σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ», καὶ ἀπὸ πρωτας ἀπῆλθε δι' αὐτῆς εἰς ζωὴν τὴν ἀκύμαντον καὶ ἀπείραστον.

Προσέλθετε λοιπὸν τώρα δόσοι συγγενεῖς καὶ φίλοι, δόσοι εὐσεβεῖς καὶ φιλάρετοι, ἀσπάσασθε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ τελευταίαν ἥδη φοράν· αὐτὸς δὲ εὔχεται καὶ εὐλογεῖ ὑμᾶς πάντοτε ἀνωθεν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων, ἐὰν ἐν εἰρήνῃ πρός ἄλληλους διάγητε.

· Ἀντεύξασθε καὶ ὑμεῖς, ποιμένες καὶ ἱεράρχαι, ἀπὸ τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας ταύτης τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν σκηναῖς δικαίων.
· Αμήν.

5

ΔΟΓΩΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ,
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΛΑΣΚΑΡΕΩΣ,
ΣΧΟΛΑΡΧΟΥΝΤΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ,
ΕΠΙ ΤΗΣ ΙΗΔΙΑΣ ΤΗΣ ΙΑΚΑΡΙΤΙΔΟΣ
ΣΟΦΙΑΣ Γ. ΔΕΛΤΑ,
ΟΥΓΓΑΤΡΟΣ ΤΟΥ ΛΟΙΔΗΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΑΡΑΘΕΩΝΩΡΗ,
ΤΗ 23 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1863,
ΕΝ Τῷ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΟΝ Ι. ΝΑΩ ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΙΩΝ.

«Δοξά τῷ Θεῷ πάντων ἐνεκεν».

Α'. ΔΟΞΑ τῇ θείᾳ σου σοφίᾳ, Κύριε. Εὐχαριστοῦμέν σοι, δέσποτα, καὶ διὰ ταύτην τὴν δλιγοχρόνιον ζωήν, τὴν δποῖαν ἔχαρισας εἰς τὴν προκειμένην δούλην σου. «Σύ, Κύριε, θανατοῖς καὶ ζωογονεῖς, κατάγεις εἰς ἄδου καὶ ἀνάγεις». Πλὴν ἔμελλεν, ἀδελφοί, νὰ ὑπῆρετήσῃ ἡ ἀσθενής μου φωνὴ καὶ εἰς ταύτην τὴν κλαυθμώραν διακονίαν; Ἐμελλον τὸ πικρὸν τοῦτο ποτήρεον νὰ πίωσιν δ τε σύζυγος καὶ οἱ γονεῖς τῆς προκειμένης νεκρᾶς, ἢτις ἦτο τὸ ἀντικείμενον τῆς εὐτυχίας εὐτῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐλπίδων; Νεᾶντις εὐγενής! Τίς βάσκανος δρθαλμὸς ἔρριψεν ἐπὶ σὲ ἀγρίον βλέμμα, καὶ σὲ ἀνήρπασεν αἴφνης ἀπὸ τῶν δρθαλμῶν ἡμῶν; Οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν οὔτ' εἶδε ποτε καθήμενον παρὰ σοὶ τὸν θάνατον, οὐδὲ ἤκουσε τὸν γογγυσμὸν τοῦ ἀγρίου τούτου θηρίου, τοῦ εἰσπνέοντος τὰς τῶν ἀνθρώπων ζωάς· ὡς ματαιώτης, ὡς μηδαμινάτης, ὡς

βροτοί, οἱ μὴ εἰδότες τὴν τύχην ὑμῶν. Ἐπῆλθεν ἄρα ποτε εἰς τὸν νοῦν τῆς προκειμένης νεκρᾶς, διὰ τόσον πρόωρα θέλουσιν ἐκλεῖψει ἀπὸ τῶν δφθαλμῶν αὐτῆς δλα τὰ περὶ αὐτὴν ἀγαθά; Ἐφαντάσθητέ ποτε ὑμεῖς, ἀκροαταί, οἵτινες ἔβλεπετε καθ' ἡμέραν τὴν νεάνιδα ταύτην ἐν τῷ μέσῳ τῶν εὐόσμων ἀνθέων τῆς νεότητος, διὰ θέλετε τὴν κλαύσεις σήμερον εἰς τοῦτον τὸν ἱερὸν τόπον; «Ὦ ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης! Τούτους τοὺς λόγους ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην μου, ἀγαπητοί, ἡ παροῦσα θλῖψις· αὐτοὺς καὶ μόνους εὐρίσκω καταλήγοντας πρὸς παράστασιν αὐτῆς, πλὴν καὶ αὐτοὶ δὲν ἔξεικονται πληρέστατα τὰ αἰσθήματά μου· θρηνολογῶν τὴν παροῦσαν συμφοράν, ἐπεθύμουν νὰ θρηνήσω τὰς δυστυχίας δλου τοῦ ἀνθρώπινου γένους, καὶ διὰ μόνου τοῦ θανάτου ν' ἀποδεῖξω δλην ἡμῶν τὴν μηδαμινότητα· διότι οὐδέποτε ἡ ματαιότης τοῦ κόσμου τούτου κατεδείχθη τόσον σαφῶς, οὐδὲ ἡλέγχθη τόσον ἀριδήλως. Ναὶ! Τὸ λυπηρὸν τοῦτο θέαμα διαβεβαιόνει ἡμᾶς, διὰ τὴν ὥγειαν εἰναις ἀπλοῦν δνομα, ἡ ζωὴ δνειρον, ἡ νεότης καὶ ἡ ὥραιότης φάντασμα καὶ ἀπάτη, διὰ δλα τὰ ἡμέτερα εἶναι ματαιότης, ἔκτος τῆς εἰλικρινοῦς ἡμῶν δμολογίας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς ἡμετέρας ματαιότητος· ἡ παροῦσα λυπηρὰ θέα διαβεβαιόνει ἡμᾶς προσέτι καὶ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθείσης εἰς τὴν προμήτορα Εὔαν ἄρας: «ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα».

Β'. Μέγα ἀληθῶς τὸ δεινόν! ἀκαταλόγιστος ἡ ζημία! Βαθέως αἰσθάνομαι τὸν πόνον καὶ τὴν δδύνην τοῦ τε συζύγου, τῶν γονέων καὶ τῶν ἀδελφῶν· δίκαιοι, ναὶ, δίκαιοι πᾶν δσον ἔχχετε δάκρυον, στερηθέντες τοιαύτης σπανίας συζύγου, θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς. Τὴν θλῖψιν ὑμῶν συμμερίζονται ἀπαντες, καὶ ἡ Ἐκκλησία, καὶ οἱ συγγενεῖς, καὶ οἱ φίλοι, καὶ πάντες οἱ γνωρίσαντες τὰς ἀνεκτιμήτους ἀρετὰς τῆς εὐγενοῦς Σοφίας Δέλτα. Διὰ τοῦτο ἀπαντες προπομποὶ ἄφωνοι, κατηρεῖς καὶ θρηνώδεις, συνοδεύουσι τὸ φιλτρον

Φημὲν εἰς τὸ ξεχαστὸν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος κατάντημα, εἰς τὸ ψυχρὸν τοῦ τάφου καταγώγιον. Ἡ μὲν Ἐκκλησία διὰ τοῦ παναγιωτάτου θημῶν δεσπότου, τοῦ οίκου μα. πατριάρχου, τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἱερᾶς συνόδου, διῆγεται τῶν προσευχῶν αὐτῶν, γέρεος Ἱερὸν ἄμα καὶ εὐσεβεῖς ἐκπληροῦντες καὶ πρέπον ἡμῖν τοῖς δρθεδόξοις, συμμιγνύοντες ἔκαστος τὰ ἦδια δάκρυα, δια-δικαίως ἐποφείλονται εἰς τὴν μνήμην τοιαύτης νεκρᾶς.

Γ'. Ἄλλ' ὡς εὐγενῆς καὶ σορὴ νεᾶνις! ἔχεις τάχα ἀνάγκην νὰ σὸι προσφέρω καὶ νεκρᾶ, ὡς τελευταῖον φόρον, στέφανον ἐπαίνων, τοὺς διποίους συνήθιως ἀπαγγέλλουσιν ἐπὶ τῶν τάφων ἐπισήμων ἀτόμων ῥήτορες τοῦ κόσμου; Ἐὰν ὑπῆρχε τοιαύτη ἀνάγκη, βεβαίως εἴχον ἀρθονον ὅλην νὰ ἔγκωμιάσω τὸ δημιαράσσου, τὸ διποῖον ἀφῆκας ἀείμνηστον εἰς ἡμᾶς· ἐὰν ἥθελον νὰ περιγράψω τὴν ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς εὐγενῆ καταγωγῆν σου, τὴν χριστιανικὴν ἀνατροφήν, τὴν διποίαν σὸι ἔδωκαν οἱ εὐσεβεῖς καὶ σοφοὶ γονεῖς σου, τὴν παιδείαν σου, τὰ ἔξοχα προτερήματα, διὰ τῶν διποίων σὲ ἐπρόκιστεν διοράνιος Πατήρ, τὰ πολύτιμα προσόντα τοῦ νοῦς καὶ τῶν χειρῶν σου, τὰ συμπαθῆ καὶ φιλάνθρωπα αἰσθήματα τῆς καρδίας σου· ἐὰν ἥθελον νὰ ἔξιστορήσω εἰς τοὺς ἀκροστάτους μου τὸν δλίγον χρόνον, τὸν διποῖον διηλθες μετὰ τοῦ ἀγαπητοῦ σου συζύγου, καὶ τελευταῖον τὸ χριστιανικὸν καὶ ἀνεπαίσχυντον τέλος, ἥδυνάμην νὰ συγάξω πλειστα λαμπρὰ καὶ εὔσομα ἀνθη, καὶ νὰ σὸι πλέξω ἐκ τούτων στέφανον δικαίων ἔγκωμιών, καὶ νὰ ἐπιθέσω αὐτὸν ἐπὶ τῆς νεκρᾶς κεφαλῆς σου· ἀλλὰ τίς ἡ ἐκ τούτων ὀφέλεια; μικρόν, καὶ δικάνθατος οὕτος θέλει μεταφέρει τὰ πάντα μεῦ ἐαυτῷ εἰς τὸν τάφον, ἐνθα τὰ πάντα θέλουσι μεταβληθῆνει γῆν καὶ σποδόν. Ἄλλα καὶ πρὸς τί θέλουσι σὸι χρησιμεύσει τώρα οἱ ἐπαινοὶ τῶν ἀνθρώπων; Σὺ τώρα ποτασαι ἐγώπιον τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ, τῆς φοβερᾶς καὶ

ἀπροσωπολήπτου, πέρικυκλοῦσαι ύπὸ τῶν ἀγίων Ἀγγέλων;
εἰτενες εἶναι πιστοὶ μάρτυρες τῆς ζωῆς ἐνδεξάστου ήμεῖν.
"Ἄχ ! Πόσον ἐπιθυμεῖς τώρα· νὰ καλύψω διὰ τοῦ πέπλου
τῆς σιγῆς, ἐνώπιον τῶν δρθαλμῶν τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιο-
σύνης, καὶ πολλάξ σου πρᾶξεις, αἱ δόπεῖαι φαίνονται ἐπαινε-
ταὶ ἐνώπιον τῶν δρθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων ! πλὴν ἐπίτρε-
ψόν μοι τουλάχιστον νὰ ἔχθεσω, πρὸς διδασκαλίαν τῶν
ἀκροατῶν μου καὶ προπομπῶν σου, τὴν ἀξιέραστον ἀρετήν
σου, τὴν εὐσέβειαν. Γενοῦ μοι καὶ θανοῦσα ὑπόθεσις οίκο-
δομῆς τῶν ἀδελφῶν μου.

Δ'. Μάλιστα, ἀδελφοί μου, ή λαμπροτέρα ζωὴ εἰς τὸν
κόσμον τοῦτον δὲν εἶναι εἰ μὴ διειρὸν καὶ φάντασμα· μα-
ται· οὐτης ματαιοτήτων· καὶ τῷ δοντὶ δὲν ἔχησε
τις εἰς τὴν γῆν ταύτην, ἐὰν δὲν ἔχησε διὰ τὸν Θεόν· αὗται
εἶναι Ἱερὰ ἀλήθειαι, τὰς δοποίας ὁ μὲν κόσμος ἀγνοεῖ, ή δὲ
χριστιανικὴ ἀνατροφὴ καὶ ή ἔνθερμος πίστις ἐνεγάραξεν εἰς
τὴν καρδίαν τῆς νεάνιδος Σοφίας. 'Οποῖα παραδείγματα
εὐσέβειας, ἀγαθότητος καὶ ἀκακίας ἔδιδε καθ' ἐκάστην εἰς
τὰς δομήλικας αὐτῆς! καὶ μάλιστα τοιαύτης εὐσέβειας, ἡτις
ἔφερε μεθ' ἔαυτῆς δλα τὰ σημεῖα τοῦ γαραχτῆρος αὐτῆς,
ἄτινά εἰσι τὸ ἀπλοῦν καὶ ταπεινόν, τὸ ἀκριβές καὶ δμαλόν,
τὸ εὐγενές καὶ φιλόπτωχον.

Ε'. Αἱ Ἑλλείψεις, αἵτινες παρακολουθοῦσι τὴν νεαρὰν ἥλι-
κίαν, ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τίνος θρησκευτικῆς αὐτῆς εὐπειθείας
εἰς τὰ Ἱερὰ τῆς πίστεως μυστήρια· αἱ δὲ διανοητικαὶ αὐτῆς
γνώσεις ἦσαν πολλαπλαῖς καὶ ποικίλαι. 'Εσεβάζετο τὸν
πέπλον, τὸν καλύπτοντα τὸ Ἱερὸν θυσιαστήριον· τὰ δὲ τῆς
θρησκείας μυστήρια τὴν μὲν πίστιν αὐτῆς ἐστερέουν, τὴν
δὲ ταπείνωσιν ὑπεστήριζον· οὐδέποτε οὔτε αἱ γαμερπεῖς
ἐπιδείξεις τῶν καλλωπισμάτων ἔλαβον χώραν ἐπ' αὐτῆς;
οὔτε αἱ γυναῖκαι ἔχθεσις δυσπιστίας καὶ σίησεως, ἡτις περὶ
τοῦ παντὸς ἀμφιβάλλει καὶ νομίζει δτι τὰ πάντα γνωρίζει.

Γ'. 'Η εὐσέβεια αὕτη τῆς εὐσέβους Σοφίας ὑπῆρχεν,

ἀδελφοί μου, ἀπλῆ μὲν καὶ ταπεινή, ἀχριθής δὲ καὶ κανονική. Μὲ πόσον βαθύτατον σέβας προσήγγιζε κανονικώτατος εἰς τὰ ιερά Μυστήρια! τεταπεινωμένη πάντοτε ἐπαρουσιάζετο ἐνώπιον τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλειότητος, τὰ δὲ μεγαλεῖα τῆς γῆς ἐφαίνοντο εἰς αὐτὴν μηδαμινά· ἡ καθημερινή αὐτῆς τροφὴ ἦτον ἡ ἀνάγνωστις τῶν θείων λογίων καὶ αἱ ἐκ τῶν στοιμάτων τῶν ιερέων ἔκπορευόμεναι ιεραὶ ἀλήθειαι. Διὸ καὶ ἔβλεπον αὐτὴν μετὰ προθυμίας καὶ εὐλαβείας συχνάζουσαν εἰς τοὺς ιεροὺς ναούς, καὶ σεβομένην τὴν ἀξίαν τοῦ λειτουργοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ διατηροῦσαν τὸ σέβας, οὐδὲ διφειλόμενον εἰς τὸν λόγον, τοῦ δποίου ἐσμὲν ὑπηρέται· ὁ δὲ ζῆλος αὐτῆς ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς ἀμωμῆτου ήμῶν πίστεως καὶ τῆς εἰς τὸν βίον ἐφαρμογῆς τῶν εὐαγγελικῶν πρακτικῶν παραγγελμάτων ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τῆς ψυχῆς αὐτῆς.

Ζ'. Τοιαύτην ἀνέδειξε τὴν εὐσεβή Σοφίαν ἡ χριστιανικὴ ἀνατροφή, τὴν δπείαν ἔλαβε παρὰ τῶν εὐσεβῶν αὐτῆς γονέων. Οὐχ ἥπτον δὲ συνετέλεσαν πρὸς τοῦτο καὶ τὰ ἴδια κτητα ἔκεινα προσωπικὰ πλεονεκτήματα, ἀνευ τῶν δποίων αἱ τυχηραὶ καὶ οίκογενειακαὶ σεμνολογίαι καὶ ἀξιώσεις ἀποκαθίστανται εἰς τοὺς ἔχοντας ταύτας οὐχὶ μόνον ἀνωγείες, ἀλλὰ πολλάκις καὶ βλαβεραί.

Η'. Τοιαύτη οὖσα ἡ προκειμένη εὐγενής νεκρά, μόλις ἀρξαμένη νὰ ἀπολαύῃ τοὺς καρποὺς τῆς συζυγικῆς εὐζωΐας, καὶ πολλὰς τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας ὑπισχνουμένη εἰς τὸ μέλλον, καὶ ὡς εὐσεβής καὶ φιλόστοργος μῆτηρ, καὶ ὡς γυνὴ τῆς κοινωνίας, ἐν τῷ μέσω τῆς ἀνθούσης τῇ λικίᾳς καὶ ὑπὸ ἄγρυπνον κηδεμονίαν ἀγαπητοῦ συζύγου καὶ φιλοστόργου πατρὸς καὶ συγγενῶν εὑρισκομένη, μακρὰν δμως τῆς ἀγκάλης τῆς φιλοστόργου μητρός, ἐγένετο αἴρνης θῦμα καὶ αὐτὴ τῆς πρὸς τὴν προμήτορα δοθείσης ἀράς· «ἐν λύπαις πέξει τέκνα». «Ω! οὐα φλογίνη ρομφαία θέλει διαπεράσεις τὰ φιλόστοργα σπλάγχνα τῆς ἀποδημούσης μητρός, δτε θά-

φθάση εἰς τὰς ἀκοὰς αὐτῆς ή θλιβερὰ εἰδήσις τῆς τελευτῆς τῆς εὔτενούς καὶ εὐπειθούς αὐτῆς θυγατρός! Εἰς δποτα θλιβερὰ δάκρυα θέλουσιν ἀναλυθῆ σι αδελφοί καὶ αἱ ἀδελφαῖς, δτε θὰ πληροφορηθῶσι τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο συμβάν!

Θ'. Ἀγαθὲ καὶ πιστὲ σύζυγε! μεγάλη εἶναι τῷ δντι ή θλιψίς σου! πλὴν ἀνδρίζου καὶ χραταιού. «Δεξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν»· ή ἀφοσίωσις εἰς τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἡς σὲ προσυλάττη ἀπὸ παντὸς γογγυσμοῦ κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας· αἰσθάνομαι τὸν πόνον καὶ τὴν δδύνην σου· διακαίεται, καὶ δικαίως, ή καρδία σου διὰ τὸ αἰφνίδιον τοῦ περιστατικοῦ, τοῦ δποτου μόνη ή ἀναπόλησις εἶναι δδυνηράδιστη ἐστερήθης ἐν δλίγῳ καιρῷ σύζυγον μετὰ σπανίων πλεονεκτημάτων, σύζυγον, γῆτις κατὰ πάντα ἀνταπεκρίνετο εἰς τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας σου. Πλὴν «τῷ Κυρίῳ οὕτως ἔδοξεν· εἴη τὸ δνομα αὐτοῦ εὐλογημένον». Ό συζυγικὸς ύμῶν δεσμὸς ἔν διεκόπη· ἔχεις τεκμήριον καὶ τοῦ ἀօράτου συνδέσμου σου μετ' αὐτῆς· ή σοφία τοῦ Θεοῦ, λαβεῖται τὴν μητέρα, ἀφῆκε τὸ τέκνον, ὡς ζώταν εἰκόνα τῆς ἀποθανούσης συζύγου σου. Τὸ τέκνον τοῦτο ἡς μεταβάλῃ τὴν μέχρε τοῦδε ἐπίγειον συζυγικήν σου ἀγάπην εἰς οὐράνιον. Ἀναμφιβόλως τὸ πνεῦμα τῆς ἀποθανούσης θέλει ἐνοικεῖ εἰς τὸ βρέφος τοῦτο, καὶ θέλει τὸ φυλάττει διὰ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἀδιαλείπτων προσευχῶν τῆς· ἡς συγκεντρωθῆ λαεπόν εἰς αὐτὸ καὶ ή ἀγάπη σου τοῦ πατρός, καὶ ἡς παρουσιάζηται εἰς τοὺς δρθαλμούς σου ὡς μήτηρ καὶ σύζυγος.

Ι'. Ἀναπόλτσον καὶ σύ, ὡ φιλόστοργε πάτερ τῆς θανούσης, τοὺς λόγους ἔκείνου, εἰς τὸν δποτον ἀδιστάχτως πιστεύεις. «Ἐγώ εἰμι, λέγει, ή ἀνάστασις καὶ ή ζωή». Μιμήθητε καὶ ἐν τῇ θλιβερῷ ταύτῃ περιστάσει τὴν ὑπομονήν τοῦ Ἰών, τὸν δποτον ἐν πολλοῖς πολλάκις ἔζηλωσας· ἀναπόλησον τὰ μεγάλα παθήματα ἔκείνου τοῦ δικαίου, δτις ἐν ροπῇ δρθαλμοῦ ἐστερήθη δλην αὐτοῦ τὴν περιουσίαν, ὅλα τὰ τέκνα καὶ δλην αὐτοῦ τὴν ύγειαν, καὶ ἔκειτο γυ-

μνής καὶ καπατετραχυμαχτισμένος ἐπὶ τῆς κόπρου· ἀλλὰ καὶ εὗτα δὲν ἔπαιε πάλιν νὰ εὐλογῇ τὸ δόνομα τοῦ Κυρίου καὶ νὰ ἐκφωνῇ· «ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο». Εὔχαριστησον καὶ σύ, ὡς ἔκεινος, τῷ διέποντι τὰ τῶν βροτῶν, ἀναβοῶν· «δέξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν».

IA'. 'Υμεῖς δέ, ὡς ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαῖς καὶ λοιποὶ οἰκεῖοι! μιμήθητε τὴν ὑπομονὴν τῆς εὐσεβεῖς υἱῶν ἀδελφῆς, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ὑμῖν ἐν τῇ κλίνῃ τοῦ θανάτου, προετοιμαζομένη εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Κυρίου, διδοῦτα οὕτως εἰς υἱᾶς καὶ θνήσκουσα υπόστειγμα καρτερίας μιμήθητε αὐτὴν υἱεῖς, ύπερ τῶν δοπίων καθ' ἔκάστην προσέπιπτεν εἰς τοὺς πόδας τῆς αἰωνίου εὐσπλαγχνίας, συνιστώσα υἱᾶς εἰς τὸν Θεόν διὰ τῶν ἐνθέρμων αὐτῆς προσευχῶν, καὶ εὐχαριστήσατε τῷ Κυρίῳ κραυγάζοντες· «δέξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν».

IB'. 'Υμεῖς δέ, τοὺς ὄποίους ἔξαπατῶσι τὰ πρόσκαρια καὶ μάταια ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, οἵτινες θαυμάζετε τὴν πορείαν τῆς λαμπρᾶς ζωῆς, τῆς νεότητος καὶ τῆς ὥραιότητος, ἀτενίσατε εἰς τὸν κράββατον τοῦτον καὶ ἀναλάβετε ύψη λότερα φρονήματα. Πῶς ἄρα πρέπει νὰ φαίνωνται ἐνώπιον τῆς αἰωνιότητος, πρὸς τὴν δόποιαν βαδίζομεν ταχεῖ βήματι, ἔκατὸν π. γ. ἔτη, ἔταν ἐξ αὐτῶν ἀσαιρέστωμεν τὰ ἔτη τῆς παιδικῆς τὴνικίας, καθ' ἣν δ ἀνθρώπος δὲν αισθάνεται ἐκυτόν, τὰ ἔτη τῶν ἀσθενειῶν, καθ' & παντελῶς δὲν ζῇ, καὶ πολλὰς ἄλλας ἡμέρας, καθ' ἃς ἐπιθυμεῖ νὰ μὴ ζῇ; 'Ο Ιακώβ, μετὰ ἔκατὸν καὶ τριάκοντα ἔτῶν ζωῆν, παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ Φαραὼ, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ἐδιηγεῖτο αὐτῷ μετὰ λύπης, διτὶ δὲν ἔφιασε τὰ ἔτη τῶν πατέρων αὐτοῦ, τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἀβραάμ. 'Αλλὰ τὰ ἔτη τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ, πρὸς τὰ δόποια τὰ ἔτη τοῦ Ιακώβ φαίνονται πόσον δλίγα, ἔχμηδενίζονται ἐνώπιον τῶν ἔτῶν τοῦ Σήμη, καθὼς καὶ τὰ τούτου ἐνώπιον τῶν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῶν τοῦ Νῶε. "Ἄς θεωρῶμεν λοιπὸν μηδαμινὰ καὶ μάταια πάντα τὰ λαμβάνοντα τέλος. 'Εκτείνατε, διτὸν θέλετε, τὰ

Ιεη ύμῶν καὶ ὑπὲρ αὐτὰ τὰ δρια τῶν γνωστῶν ὑμῖν ἀριθμῶν, καὶ τότε πάλιν θέλουσι φανῆ εἰς ὑμᾶς δλίγα, ἐφ' ὃσον θέλετε πλησιάζει πρὸς τὸ ἀναπόδραστον τέλος. Ἀλλ' οὐας θεωρεῖτε ὡς ἐπίσημόν τι τὴν λαμπρὰν ζωὴν καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ ἐπικήγητη εἰς τοὺς ἀπογόνους ὑμῶν. Τίς δὲν βλέπει, ἀδελφοί μου, πόσον ἐπίσης μάταιος καὶ ἀνωρελής καὶ σύντομος εἶναι καὶ διεύτερος οὗτος βίος, τὸν ὅποιον ἐπινοεῖ ἡ ἀδυνατία ὑμῶν, ἵνα ἐπικαλύψῃ μικρὸν τὴν φρίκην τοῦ θανάτου; Καθεύδετε λοιπὸν πλούσιοι, καὶ κυλινδεῖτε εἰς τὴν κόνιν ὑμῶν. Ἐὰν μετά τινας γενεάς, καὶ τί λέγω; ἐὰν μετά τινα ἔτη τοῦ θανάτου ὑμῶν ἥθελετε ἐπιστρέψει εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὸν ὅποιον ἐλησμονήθη τὸ δνομα ὑμῶν, ὁμέσως ἥθελετε σπεύσει νὰ χρυσῆτε εἰς τοὺς τάφους σας, ἵνα μὴ ἴδητε τὸ δνομά σας ἡμαρτωμένον, τὴν μνήμην σας καταρωμένην καὶ ἔξυδρισμένην, τὰς φαντασίας σας ἐν ἀπάτῃ! καὶ ταῦτα ὑπὸ τίνων; ὑπ' αὐτῶν τῶν φίλων σας, ὑπ' αὐτῶν τῶν κολάκων καὶ παρασίτων σας, καὶ πρὸ πάντων, ὑπ' αὐτῶν τῶν διαδόχων σας, εἰς τοὺς δοπίοις ἥθελετε ν' ἀρήσητε τὸ δνομά σας ἀθάνατον! οὕτοι εἶναι οἱ καρποὶ τῶν πόνων, εἰς τοὺς δοπίοις καταγίνετε ὑπὸ τὸν ἥλιον ζῶντες, συνάζοντες δηλ. ἕαυτοῖς θησαυρὸν αἰωνίου δργῆς καὶ κατακρίσεως ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ κρίσεως; Πρὸ δὲ πάντων, ἀκροαταί, μὴ κολακεύετε ὑπὸ τῆς ἴδεας, διτὶ μετὰ πολυγρονίον ζωὴν διθάνατος θέλει φανῆ εἰς ὑμᾶς γλυκύς· διότι δχι τὰ ἔτη, ἀλλ' ἡ διηγενεχῆς προπαρασκευῇ εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Κυρίου καθίστησιν αὐτὸν ἐλαφρόν· μόνον αἱ εὔσεβες ἀναμνήσεις, μόνον τὰ ἀγαθὰ ἔργα, μόνον ον τὴ ἀγαθὴ θέληη σιεις καὶ προσιρεσιεις, καὶ ἡ αὐταπάρνησις καὶ αἱ θυσίαι ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Εθνους, εἶναι ὁ ἀλγοθής πλοῦτος, τὸν ὅποιον θέλετε προαποστείλει ὡς ἀρραβώνα εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, καὶ διόποιος θέλει χορηγήσει εἰς ὑμᾶς σταθερότητα καὶ δυνάμεις

νὰ ἀπαντήσητε ήσυχως καὶ μεθ' ἵλαρότητος τὴν τελευταίαν ὥραν.

ΙΓ'. Ἐπιγνῶμεν τοίνυν, ἀδελφοί, τὴν ἡμετέραν εὐτέλειαν καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπινων πραγμάτων ματαιότητα. Εἶναι καὶ φρὸς νὰ στρέψῃ ἔκαστος τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς κοιμηθείσης ἡμῶν ἀδελφῆς εἰς ἑαυτόν, καὶ νὰ παρατηρηθῇ μόνος εἰς τὸ κάτοπιρον τοῦ θανάτου. Οὕτος ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς ἀθύρινος καὶ σιωπηλός, ὡς κούφη σκιά, καὶ μεταφέρει ἀπαντας, ἔνα μετὰ τὸν ἄλλον, μὴ φειδόμενος μήτε νεδητητος, μήτε πλεύτου, μήτε ἀξιώματος, μήτε δυνάμεως ἀνθρωπίνης. Ζήσωμεν ὡς ἀληθεῖς χριστιανοί, ἀφορῶντες φειποτε εἰς τὸ περιμένον ἡμᾶς τέλος, καὶ ἀτενίζοντες εἰς τὸν κράββατον τοῦτον, ὡς εἰ θαλασσοπόροι, ιστάμενοι ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας, ἀτενίζουσιν εἰς τὴν λέμβον, ἥτις, μὴ δυνηθεῖσα νὰ περιλάβῃ ἀπαντας διὰ μιᾶς, ἀποπλέει ἐπὶ τοῦ παρόντος μετά τινων πρὸς τὴν ἐπιθυμητὴν δχθην, προτιθεμένη νὰ ἐπιστρέψῃ ὅπισω, καὶ παραλάβῃ καὶ ἄλλους, ἔως οὐ μετακομίσῃ τοὺς πάντας.

Ι Γ'. Νυνὶ δὲ ἀποδώσωμεν τῷ Κυρίῳ τὰς εὐχὰς ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τῆς κοιμηθείσης ἀδελφῆς ἡμῶν, ἀναβοῶντες ὁμοφώνως· τῇ μακαρίᾳ ΣΟΦΙΑ Γ. ΔΕΛΤΑ αἰωνία ἡ μνήμη! αἰωνία ἡ μνήμη! αἰωνία ἡ μνήμη!!!

ΔΟΓΩΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΙΕΡΩ: ΝΑΩ: ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

ΕΝ ΣΥΡΩ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΥΡΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

ΚΑΤΑ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΤΟΥ 1866.

ΜΕΓΑΛΗ καὶ ἀπερίγραπτος εἶναι τὴ χαρά; Τὸν αἰσθάνεται δὲ κατὰ σάρκα πατήρ, δταν μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν τὴ χωρισμὸν ἐπιστρέψῃ εἰς τῆς προσφιλοῦς αὐτοῦ οἰκογενεῖας τοὺς κόλπους. Ἡ στιγμὴ, καθ' ἥν τὸ πρῶτον ἐπαναβλέπει τὰ τέκνα του, καὶ σφίγγων αὐτὰ εἰς τὰς ἀγκάλας του κατασπάζεται, εἶναι στιγμὴ συγκινήσεως καὶ ἀγαλλιάσεως ἀνέχφραστος. Ὁ λόγος τότε, δὲ ἄλλως πιστὸς οὗτος διερμηνεύεις τὴς καρδίας, ἀδυνατεῖ νὰ ἔχοράσῃ τὸ αἰσθημα. διότι τὴ χαρὰ καταπλημμυρεῖ τὴν καρδίαν, καὶ τὴ συγκίνησις καταπνίγει τὰς λέξεις. Ἡ στιγμὴ ἔκεινη διὰ τὸν κατὰ σάρκα πατέρα εἶναι ἀληθῶς μακαρία, καὶ τὴ χαρά, ἡτὶς τότε κυριεύει αὐτὸν, εἶναι γνησία, εἰλικρινὴς καὶ ἀνθευτος, δισον δλίγαι επὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ τῆς χαρᾶς ταύτης ὑπεράνω ὑπάρχει ἄλλη πνευματικὴ, πολλῷ ἀνωτέρᾳ ταύτης, δπως καὶ δσον δ τῆς πνευματικῆς συγγενεῖας δεσμὸς εἶναι ἀνώτερος τῆς φυσικῆς καὶ σωματικῆς, τὴ χαρὰ καὶ τὴ συγκίνησις, ἥν αἰσθάνεται δὲ κατὰ πνεῦμα πατήρ, δταν κατὰ πρῶτον εύρεθῇ ἐν τῷ μέσῳ τῶν τέκνων αὐτοῦ. Ταύτην

ΤΟΜΟΣ Β'.

τὴν πνευματικὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀγαλλίασιν αἰσθάνομεν
καὶ ἐγὼ βαθεῖσαν καὶ μέχρις ἔγκατων τῆς καρδίας μου κατὰς
τὴν στιγμὴν ταύτην, δτε, κατὰ πρῶτον ἐμφανιζόμενος ἐνώπιον ὑμῶν, ὡς ἐν Χριστῷ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα τέχνα,
εἰδὸν δρθαλμιφανῶς, καὶ ἀντελήφθην αὐταῖς αἰσθήσεοι τῆς
περὶ ἐμὲ στοργῆς ὑμῶν, καὶ ἀγάπης καὶ σπουδῆς, περὶ τῆς
πρότερον μακροθεν μόνον ἤκουον ἐκδηλουμένης εὑμενῶς πάνυ
ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ πρὶν ἦ δικλῆρος τῆς ἱερᾶς ἡμῶν συνόδου καὶ
τῆς βασιλικῆς κυβερνήσεως πέσῃ ἐπ' ἐμέ. Ἡ ἀγάπη ἔκεινη
καὶ τὴν συμπάθειαν ὑπῆρξεν διάρραβῶν τῆς πνευματικῆς
συγγενείας, ἥτις συνήρθη ἔκτοτε μεταξὺ ἡμῶν, καὶ τῆς
πνευματικῆς ταύτης συγγενείας καὶ ἀμοιβαίας στοργῆς τὸν
δεσμὸν συνέσφιγξεν ἔτι μᾶλλον τὴν σημερινὴν ἡμέραν. Ἡτις
οὕτως ἐμφανῶς καὶ λαμπρῶς διετράνωσε τὴν περὶ τὸν πνευ-
ματικὸν πατέρα διάπυρον τῶν τέκνων στοργήν, πανταχόθεν
μετ' εὑμενοῦς πρεθυμίας καὶ φιλοστόργου σπουδῆς συνδρα-
μόντων εἰς ὑποδοχὴν αὐτοῦ. Ἡ ἡμέρα αὕτη θέλει μένει
ζῶσα διὰ παντὸς ἐν ἐμοί, καὶ διὰ χαρακτήρων ἀνεξαλεί-
πτων ἐγκεχαραγμένη, καὶ πρὸς τὴν ἀνάμνησιν αὐτῆς θέλει
ἀείποτε σκιρτᾶς, πλήρης εὐγνωμοσύνης καὶ πλήρης πνευμα-
τικῆς χαρᾶς, ἡ καρδία μου. Καὶ νῦν δέ, πλήρης αὐτῆς
ταύτης τῆς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ἐπιφωνῶ πρὸς ὑμᾶς·
χαίρετε. Χαίρετε ἐν Κυρίῳ, τέχνα ἀγαπητά· καὶ πάλιν
ἔρω, χαίρετε. Ἰδοὺ ὑμεῖς νῦν περὶ ἐμέ, καὶ ἴδοὺ ἐγὼ ἐν τῷ
μέσῳ ὑμῶν. Ἰδού ἐγὼ ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν, ὡς εὐλαβέστατοι
λειτουργοὶ τοῦ Υψίστου, οἱ μέλλοντες νὰ συνεργασθῆτε μετ'
ἐμοῦ ὡς βοηθοὶ καὶ συναντιλήπτορες εἰς τὴν γεωργίαν ταύ-
της τῆς θεούσεν κληρωθείσης μοι μερίδος τοῦ πνευματικοῦ
ἀμπελῶνος τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος ἡμῶν. Ἰδού ἐγὼ ἐν τῷ.
μέσῳ ὑμῶν, ὡς εὔσεβες καὶ εὐσεβόρρονες τῆς πόλεως ταύτης;
κάτοικοι, πάστης τάξεως καὶ πάστης ἡλικίας πολεῖται, ἀρχον-
τες καὶ ἀρχόμενοι. Ἰδού ἐγὼ ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν, καὶ ἐπὶ πάν-
τας ὑμᾶς ἐπικαλοῦμαι τοῦ Υψίστου τὰς εὐλογίας, καὶ εἰς πάν-

τας ύμινας δόμου χαὶ εἰς ἔνα ἔχαστον ἰδίᾳ μετὰ τῆς εὐλογίας ἀποδίδωμι τὰς εὐχαριστήσεις μου ἀντὶ τῆς συμπαθείας καὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς σπουδῆς, ἵν καὶ πάλαι καὶ νῦν πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως ἐξεδηλώσατε πρὸς ἐμέ, τὸν μὲν χρόνον ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου καὶ νεώτερον ἐν τῷ σίκων πατρός μου, τῇ ἀγίᾳ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ. Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ ἔκσπῶν τὰς ἀκάνθας καὶ τὰς τριβόλους, δι' ὧν ἐπιχειρεῖ νὰ δυσχεράνῃ καὶ ματαίωσῃ πᾶν ἀγαθὸν διὰ τῶν ζιζανίων σπορεύς, καὶ εὐδοκήσας νὰ καταπιστεύσῃ καὶ εἰς ἐμὲ τῆς πνευματικῆς ποιμαντορίας τὴν ράβδον, καὶ δεδοξασμένον τὸ πανάγιον αὐτοῦ δνομα. Χάρις δὲ τῇ προσήκουσα ἔστω καὶ πρὸς τὴν Ἱερὰν ἡμῶν σύνοδον, τὴν ἐκλεξαμένην καὶ προχειρισαμένην με εἰς ποιμένα ὑμῶν, καὶ εἰς τὴν σεβαστὴν κυβέρνησιν τοῦ μεγαλειοτάτου βασιλέως, τοῦ εύμενῶς ἐπινεύσαντος εἰς τὴν ἐπικύρωσιν ταύτης τῆς ἐκλογῆς.

'Αλλὰ τὴν ζωηρὰν ταύτην χαρὰν καὶ συγχίνησίν μου διαταράττει ἴσχυρόν τι ἐν ἐμοὶ αἰσθημα δειλίας καὶ φόβου. 'Ο φόβος οὗτος προέρχεται ἐκ τῆς συναισθήσεως, ἔνθεν μέν, τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ λειτουργήματος, διπερ ἀνέλαβον, ἔνθεν δέ, τῆς ἀσθενείας καὶ δλιγότητος τῶν δυνάμεών μου, δι' ὧν καὶ ἐξ ὧν μέλλω νὰ ἐπαρκέσω εἰς τὰ ὑψηλὰ τῆς ἀρχιερωσύνης καθήκοντα. Καὶ τῷ δντι πῶς νὰ μὴ δειλιῶ, πῶς νὰ μὴ κατέχωμαι δλος ὑπὸ φόβου, δταν ἀναλογίζωμαι τὸ βαρὺ φορτίον, διπερ ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν ὄμων μου ἀνεδέχθην; "Αν δ' θεόπτης Μωάστης, καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ Φαραὼ ἀπολυτρώσεως τοῦ Ισραηλιτικοῦ λαοῦ, ἔλεγε· «τίς εἴμι ἐγώ, δτι πορεύομαι πρὸς Φαραὼ, βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ δτι ἐξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου»; "Αν δ' Ἡσαΐας καὶ δ' Ἰερεμίας, ἀποστελλόμενοι ως προφῆται πρὸς τὸν λαόν, ἀνεφώνουν λέγοντες, δ μὲν «ὦ τάλας ἐγώ, δτι κατανένυγμαίστι ἀνθρωπος ὃν καὶ ἀκάθαρτα χείλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ, ἀκάθαρτα χείλη ἔχοντος, ἐγὼ οἰκῶ»· δὲ δὲ Ἰερεμίας «ἰδοὺ

οὐκ ἐπίσταμαι λαλεῖν, δτι νεώτερος ἔγώ». τί ἄρα μένει: νῦν εἶπω ἔγώ, καὶ πάσσω μᾶλλον ἀριθμούσιν εἰς ἐμὲ σὶ λόγοι σύντοι τῶν ἱερωτάτων ἔκεινων καὶ πνευματεμφόρων ἀνδρῶν, ἀναδεχόμενον λειτουργημα, σύτινος οὐδὲν ὑπάρχει οὔτε ύψηλότερον οὔτε βαρύτερον; Ναί, εἰς τὸν ἀρχιερέα δὲν ἐμπιστεύεται ἡ ἐπιτήρησις καὶ συντήρησις οὔτε τῶν πόλεων καὶ φρουρίων, οὔτε τῆς ὑλικῆς τῶν κατοίκων περιουσίας, οὔτε τῶν ἀλλων σωματικῶν ἀγαθῶν. ἕτεροι πολιτικοὶ ἀρχοντες καὶ ἐπόπται καὶ δικασταὶ ἐτάχθησαν ἐπὶ τούτων, καὶ αὐτοὶ λόγους καὶ εὐθύνας ὑπέχουσιν ἐνώπιον τῶν ἐπιγείων ἀρχῶν. Καὶ οὗτοι μέν, ἐάν ποτε σφαλῶσιν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῶν καὶ ἀποτύχωσι, δύνανται νὰ εὔρωσι χάριν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἡ ἀποκρύπτοντες τὸ σφάλμα αὐτῶν, ἡ δεκάζοντες τοὺς κριτας, ἡ διπλασία δὲν εἰναι ἀνεπανόρθωτος. Ἀλλὰ ποιαν χάριν εἴναι δυνατὸν νὰ εὕρῃ ἐνώπιον τοῦ δικαιοχέτου Θεοῦ, εὖ τὸ παντέφορον δύμα αὐδεμία διαφένει πρᾶξις, καὶ δν εὐδεις λανθάνει ἀνθρώπινος στοχασμός, ἐὰν σφαλῇ καὶ πέσῃ καὶ ἀποτύχῃ τοῦ ἔργου αὐτοῦ δ ἀρχιερεύς, δ ταλαιπωρος καὶ ἀσθενῆς αὐτὸς ἀνθρωπος, εἰς δν ἐνεπιστεύθη ἡ ἐπιτήρησις καὶ συντήρησις δχι τῶν ἐπιγείων καὶ ὑλικῶν, ἀλλὰ τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν τοῦ ποιμνίου του, ἡ φυλακὴ καὶ ἡ περιφρούρησις οὐχὶ τῶν σωμάτων, ἀλλ' αὐτῶν τῶν ψυχῶν; Ναί, δ ἀρχιερεύς, καθὸ τῶν Ἀποστόλων διάδοχος, ἀναδέχεται καὶ ὅπερ αὐτὸς δ Σωτὴρ ἀνέθηκεν εἰς ἐκείνους ύψηλὸν καὶ μέγα λειτουργημα, τὴν νομὴν τῶν λογικῶν προβάτων, τὴν ἔξακολούθησιν καὶ διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου, ὅπερ αὐτὸς ἐπὶ τῆς γῆς ἔξετέλεσεν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἐπομένως καθῆκον αὐτοῦ εἰναι νὰ καθοδηγῇ εἰς δόδον σωτηρίας καὶ ἐν γένει ὀλόσκληρον τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ μερίδα τῶν πιστῶν καὶ ἐνα ἔκαστον αὐτῶν ἰδίᾳ, νὰ προάγῃ δσημέραι κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀρετὴν,

ποιμανών ἐν τῷ πνεύματι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τὴν κατ' αὐτὸν λογικὴν ποίμνην τῶν πιστῶν καὶ κατευθύνων αὐτὴν πρὸς νομὰς σωτηρίους. Καθῆκον αὐτοῦ εἶναι νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς τηρήσεως τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν καὶ τῶν ἔκκλησιστικῶν διατάξεων· νὰ εὑρίσκῃ τὰ συντεῖνοντα πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν Ἱερῶν μυστηρίων καὶ τελετῶν, ἵνα δι' αὐτῶν δοξάζηται μὲν πρεπόντως τὸ πανάγιον δνομα τοῦ Θεοῦ, προάγηται δὲ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν ἐμπεπιστευμένων αὐτῷ ψυχῶν. Καθῆκον αὐτοῦ εἶναι νὰ ἐγρηγορῇ ἀγρυπνος πάντοτε, μήποτε λύκοι βαρεῖς εἰσβάλωσιν εἰς τῆς λογικῆς αὐτοῦ ποίμνης τὴν μάνδραν, καὶ ἀπέλθωσιν ἀρπάσαντες ἡ καὶ διασπαράξαντες τὰ πρόσωτα αὐτῆς· καὶ τοὺς μὲν ἐν τῇ πίστει ἐστηριγμένους νὰ καθιστᾷ ἔτι ἐδραιοτέρους, τοὺς δὲ ἀσθενεῖς νὰ ἐνισχύῃ, καὶ νὰ στηρίζῃ τοὺς ἀστηρίκτους διὰ παντὸς μέσου, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ, εἰς τὴν εὐθείαν ὅδὸν τὰ ἀποπλανηθέντα πρόσωτα, ἀναζητῶν καὶ συνοδεύων καὶ παρακολουθῶν αὐτά, δπως δ ποιμὴν δ καλός. Καθῆκον αὐτοῦ ἐν γένει εἶναι νὰ φροντίζῃ ἐκ παντὸς τρόπου καὶ διὰ παντὸς μέσου μήποτε ἀπολεσθῇ ψυχὴ τις ἐκτῶν ὑπὸ τὴν πνευματικήν του ποιμαντορίαν, ἐνθυμούμενος τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος· «Τί ὥφελήσει ἀνθρώπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιώθῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ»; Καθῆκον τοῦ ἀρχιερέως εἶναι δμοίως νὰ προστατεύῃ τὰς χήρας καὶ τὰ δρφανά, νὰ βοηθῇ τοὺς ἀπόρους καὶ πενομένους, νὰ παρηγορῇ τοὺς τεθλιμμένους, νὰ ὑπερασπίζῃ τοὺς ἀδίκως διωχθούμενους, νὰ νουθετῇ τοὺς ἀτάκτους, νὰ ἐλέγχῃ τοὺς ἀμαρτάνοντας, νὰ συμβιβάζῃ τοὺς διαφερούμενους καὶ ἐρίζοντας, νὰ κατευνάζῃ τὸν σάλον τῶν παθῶν, εἰρηνεύων τοὺς διαμαχούμενους, ἐνὶ λόγῳ, νὰ πράττῃ δ.τι δ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος παρήγγελλε πρὸς τὸν Τιμόθεον· «Κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαλέψως, ἐλεγξόν, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. Νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον».

·Αλλὰ πᾶσα διὰ λόγου διδασκαλία ἀπεβαίνει νεκρά, δταν δδηγὸν προάγοντα καὶ ἀκόλουθον ἐφεπόμενον πιστῶς εἰς τὰ ἔχνη αὐτῆς δὲν ἔχῃ τὴν πρᾶξιν. Ὁθεν ἐπὶ πᾶσιν δὲ ἀρχιερεὺς πρέπει καὶ διὰ τῶν πράξεων καὶ ἔργων αὗτοῦ νὰ ἐπισφραγίζῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πρῶτος, καὶ μάλιστα πράττων δτα διδάσκει, νὰ ἀποδεικνύῃ τὸν βίον αὐτοῦ σύμφωνον ἐν πᾶσι πρὸς τὴν διδασκαλίαν του. Τί ὡφελεῖ, ἀν δὲ ἐπίσκοπος κηρύττῃ ὑποταγὴν εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, δταν αὐτὸς πρῶτος παραβαλλεῖ αὐτάς; Τί ὡφελεῖ, ἀν ὑποστηρίζῃ διὰ λόγου μόνον τὰ τὴν πίστιν συναπαρτίζοντα ἵερὰ διδάγματα, καὶ ἀν ἀκριβῶς ἔκτελῃ τὰ μυστήρια, δταν αἱ μὲν πράξεις αὐτοῦ ἀντιφάσκωσι διαρρήδην πρὸς τὴν διδασκαλίαν του, δὲ δὲ βίος αὐτοῦ ἀποδεικνύηται γυμνὸς πάσης θείας χάριτος καὶ ζωῆς, τῆς ἐκ τῶν μυστηρίων; Ναί, δὲ ποιμὴν δὲ καλὸς πρέπει νὰ παρέχῃ ἑαυτὸν εἰς τοὺς πιστοὺς τύπον ἀρετῆς καὶ ὑπογραμμὸν ἀξιούμητον ἐν πᾶσιν, ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ.

·Ο ποιμὴν δὲ καλὸς δὲν πρέπει νὰ δύοιαί την πρὸς τοὺς ποιμένας ἔκεινους, τοὺς μηνημονευμένους ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ, τοῖτινες, ἀντὶ νὰ ὠφελήσωσι τὸ ποιμνιον, ἐπροσπάθουν αὐτοῖς νὰ ὠφεληθῶσιν ἐξ αὐτοῦ, καὶ οἵτινες ἐλεγον «... Εὐλογητὸς Κύριος καὶ πεπλουτήχαμεν. Καὶ ἐστραζον τὸ παχύ, καὶ τὸ ἡσθενήχος οὐκ ἐνίσχυον, καὶ τὸ πεπλανημένον οὐκ ἐπέστρεφον». ·Ο ποιμὴν δὲ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προσβάτων. ·Ο ποιμὴν δὲ καλός, ἐν ἐνὶ λόγῳ, πρέπει νὰ ἔχῃ ἀτενῶς καὶ ἀμετατρέπτως προσηλωμένους τοὺς δρθαλμοὺς αὐτοῦ πρὸς τὸν τέλειον ἀρχιπόμενα τῶν ψυχῶν τῆμῶν, καὶ ἀφιερωμένος δλος, ψυχὴ καὶ σώματι, εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ ποιμνίου, νὰ σπεύδῃ δὲ μάλιστα εἰς μέμησιν ἔκεινου τοῦ αἰωνίου, τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, δστις οὐδὲ στιγμὴν ἀφιερέσθω ποτε νὰ παρέλθῃ χωρὶς νὰ πρᾶξῃ τι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, μὴ φροντίζων μηδὲ αὐτῶν

τῶν φυσικῶν χρείων τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Ἐκάθισκε ποτε παρὰ τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ ὁ θεῖος διδάσκαλος κεκμηχάνως ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, δπως ὑπὸ τὴν σκιὰν θαλερῶν δένδρων ἀναπαυθῆ. Διψῶν ἐκ τοῦ καύματος τῆς ἡμέρας, ἐπειθύμησε νὰ πίῃ ὕδωρ ἐκ τῆς στάμνου τῆς Σαμαρείτιδος. Ἀλλὰ καὶ ἔκει εὑρε παρευθὺς ἐργασίαν ὁ φιλάνθρωπος λυτρωτῆς. Ἡ ὥρα καὶ ὁ τόπος ἔκεινος τῆς ἀναπαύσεως μετεβλήθη εἰς ὥραν καὶ τέπον διδασκαλίας, καὶ ἴσον αἴφνης παρὰ τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ, ἀντὶ φυσικῶν ναυμάτων, ἔξερρευσαν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Ἰησοῦ κρουνοὶ θείων ρημάτων καὶ διδαγμάτων, καὶ ἀντὶ ὕδατος ἀνέβλισε πηγὴ ἄφθονος καὶ ἀένναος ζωῆς αἰώνιου πρὸς πάντας τοὺς διψῶντας τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην· οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιστρέψαντες ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἐκ τῆς πόλεως, θέλουσι νὰ προσενέγκωσιν εἰς αὐτὸν, ὡς πρὸ πολλοῦ νῆστιν, τροφήν, ἀλλ' εύρισκουσιν αὐτὸν ἀνώτερον τῆς πείνης, οὐδὲ ἔχοντα πλέον χρείαν ἐπιγείου τροφῆς. Οἱ δρθαλμοὶ αὐτοῦ ἔξηστραπτον ὑπερχόσμιον λάμψιν, αἱ παρειαὶ αὐτοῦ ἔκαιον ἐξ οὐρανίου θερμότητος, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ἦτο πλήρες θείων ρημάτων. Μακαρία καὶ αἰωνίως ἀξιομνησόνευτος ἡ ὥρα ἔκεινη, ἡ παρὰ τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ! Εὔτυχεῖς καὶ μακάριαι αἱ παρὰ τὴν Σιχάρ χῶραι ἔκειναι, ἐφ' ἡς γλυκὺ καὶ ἴλαρόν, δπως γαλήνιος οὐρανός, προσεμειδίων οἱ δύο δρθαλμοὶ τοῦ Σωτῆρος. «Ἐπάρατε, (εἴπε τότε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ), ἐπάρατε τοὺς δρθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, δτε λευκαὶ εἰσι πρὸς θερισμὸν ἥδη». Πιστὸς καὶ ἀκάματος ὁ ἐργάτης τοῦ Θεοῦ, δστις οὐδεμίαν ἐν τῷ ἔργῳ τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς ἤσυχον γνωρίζει, δστις ἀγραυλεῖ ὑπὲρ ἡμῶν, φυλάσσων φυλακὰς τῆς νυκτός, δστις καὶ ἐν πληρεστάτῃ τῆς μεσημβρίας νηνεμίᾳ, δπότε οὐδὲ φύλλον σείεται ἐπὶ τῶν δένδρων, αὐτὸς, καίπερ κεκμηχάνως καὶ ἀναπαύσεως χρήζων, οὐδεμίαν δμως ἀλλην ἀνάπαυσιν, οὐδεμίαν ἀλλην τροφὴν θέλει, ἦ ίνα ἔκπληρος τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντος αὐτόν. «Ἐμὸν βρῶμά ἔστιν, (Ἐλεγενής

Ινα ποιῶ τὸ θελημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτόθ
τὸ ἔργον». Θεῖος καὶ ὑπεράνθρωπος δὲ προφήτης, δοτις, ἐπὶ¹
ἐνδὸς λίθου καθήμενος, καὶ ἀπλῶς λαλῶν παρὰ τὴν πηγήν,
ἴσωζε ψυχάς. Βεβαίως, δχι μόνον πρὸς θαυμασμόν, ἀλλὰ
καὶ πρὸς μίμησιν ἴσταται παράδειγμα πρὸ τῶν δρθαλμῶν
ἡμῶν διὰ μέγας οὗτος προφήτης, δὲ θεῖος οὗτος ἔργάτης καὶ
διδάσκαλος, δὲ λαλῶν παρὰ τὸ φρέαρ τὸ ἔγγυς τῆς Σιχάρ,
παράδειγμα καὶ παντὸς μὲν ἀλλοῦ ἔργαζομένου ἐν τῷ οἰκῳ
τοῦ Θεοῦ, ιδίως δὲ τοῦ ποιμενάρχου.

Ὑπέδειξα ύμεν διὰ βραχέων διποίσ τις πρέπει νὰ ἦναι
δὲ τῶν λογικῶν προσβάτων ποιμήν. Θέλω δέρά γε καὶ ἐγὼ
δυνηθῇ νὰ φανῶ τοισιτός τις καὶ κατ' ἐλάχιστον μόνον,
θέλω δέρά γε κατορθώσῃ καὶ ἐγώ, δόκιμος γενόμενος, νὰ δι-
καιώσω καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἐκλογὴν καὶ τὰς προσ-
δοκίας, δσας ἔχετε ἡδη ὑπὲρ ἐμοῦ, ὡς ἀγαπητὰ καὶ περι-
ποθητα ἐν Κυρίῳ τέκνα; Ἄν ἀποδλέψω εἰς ἐμὲ αὐτὸν μό-
νον, εἰς μόνον τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις, δὲ φέδος, αὐξάνων
τότε, κατακυριεύει μου τὴν καρδίαν, καὶ ἡ δειλία μου
μετατρέπεται εἰς πλήρη ἀπελπισίαν! Ἄλλὰ χάρις ἔστω
αὐτῷ τῷ Θεῷ, τῷ ἐνισχύοντι τοὺς ἀδυνάτους. Ὅταν ἀπο-
δλέψω εἰς αὐτόν, τὸν ἐπὶ τὴν διακονίαν ταύτην καλέσαντά
με Κύριον, τότε, ἀποδάλλων πάντα φόδον καὶ πᾶσαν δει-
λίαν, πληροῦμαι ἐλπίδων, καὶ ἀνεγέρω τὴν κεφαλήν μου
εὔελπις δλος καὶ θαρραλέος. Ὁ Κύρος μου εἶναι ἡ ἴσχυς
μου· αὐτὸς τὸ στερέωμά μου, ἡ καταφυγή μου, δὲ ρύστης
μου. Ἐργάζομαι ἐντὸς τοῦ θείου αὐτοῦ ἀμπελῶνος, καὶ εύ-
ρισκομαι ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς σημαίας αὐτοῦ, τῆς σημαίας,
τὴν ἐκλήθην νὰ φέρω καὶ ἐγὼ εἰς τὰς χειράς μου. Ἡ ση-
μαία αὐτῇ, τὴν βαστάζω εἰς χειράς, εἶναι δ σταυρὸς τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ σύνθημα, δπερ φέρω διὰ
χειλέων, εἶναι τὰ ρήματα ταῦτα: «Ἴησοῦς Χριστὸς χθὲς
καὶ σήμερον δ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας». Τὸ δὲ προσκλη-
τήριόν μου φέρει τὰς δλίγας ταύτας λέξεις: «Καταλλάγη-

τε τῷ Θεῷ». Εἴθε δὲ Κύριος δώσοι καὶ εἰς ἐμὲ τὸ θάρρος καὶ τὴν δύναμιν νὰ προσεγγίζω εἰς ἐκάστου καρδίαν διὰ τοῦ προσκλητηρίου τούτου, καὶ νὰ ύπερνικῶ καὶ καταβάλλω πᾶσαν φυσικὴν μικροψυχίαν.

‘Ο Κύριός μου εἶναι τῇ ισχύς μου, εἶναι τὸ στερέωμά μου, ἐφ' ὅσον, ἔκτελῶν τὸ πανάγιον αὐτοῦ θέλημα, κηρύττω ἀγνὸν τὸν θεῖον αὐτοῦ λόγον, διπος παρέδωκεν ἡμῖν αὐτὸν ἡ ἀγία ἡμῶν δρόσοδοξες ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. ‘Εὰν οὐθελον κηρύττῃ πρὸς ὑμᾶς τὴν ἐμὴν τοῦ ἀσθενοῦς σοφίαν, τὰ ἐμὰ διανοήματα, τοὺς ἐμοὺς στοχασμούς, τότε δὲν οὐθελεν εἶναι πλέον δὲ Κύριος ἡ ισχύς μου, ἀλλ’ οὐθελον στηρίζομαι εἰς τὰς ἐμὰς δυνάμεις, καὶ εἰς τὰς δυνάμεις μου ταύτας τὰς ἀνθρωπίνας καὶ ἀσθενεῖς στηρίζομενος, οὐδὲν οὐθελον κατορθώσει. ‘Αλλὰ τὸ κήρυγμά μου ἔσται οὐδὲν ἀλλο, εἰ μὴ δὲ αὐτὸς δὲ Κύριος ἐλάλησε διὰ τοῦ στόματος τῶν θείων αὐτοῦ Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων. ‘Ο ἀπεσταλμένος ἡ ἀντιπρόσωπος βασιλέως δὲν ἔχῃ νὰ εἰπῃ ἀλλο τι, εἰμὴ δὲ αἱετάχθη παρὰ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ δύναται νὰ προσθέσῃ ἡ νὰ ἀφαιρέσῃ τι. Καὶ ἡμεῖς οὐδὲν ἀλλο ἔσμεν ἡ φύλακες τοῦ Κυρίου, καὶ δὲν δυνάμεθα οὔτε νὰ προσθέσωμεν οὔτε νὰ ἀφαιρέσωμέν τι ἐκ τοῦ θείου αὐτοῦ λόγου. ‘Ο λόγος οὗτος εἶναι ἡ μάχαιρα τοῦ πνεύματος, ἡ τις οὐδέποτε ἀπαμβλύνεται. ‘Ο λόγος οὗτος εἶναι τὸ υἱὸρ τῆς ζωῆς, διπερ οὐδέποτε ἔχαντλεται. ‘Ο λόγος οὗτος εἶναι τὸ μάννα, διπερ οὐδέποτε νοθεύεται ἡ διαφθείρεται. Τὸν λόγον τοῦτον θέλω κηρύττῃ ἐξ δύναματος τοῦ καλέσαντός με, ἐξ ἐμοῦ δὲ οὐδὲν θέλω εἰπη· διότι τίς εἰμὶ ἐγώ, ὥστε νὰ πράξω τι ἐξ ἐμαυτοῦ καὶ ἐν τῷ ἐμῷ δυνόματι; Τὰ πάντα θέλω πράξη καὶ εἰπη ἐν τῷ δυνόματι τοῦ Κυρίου. Μή γένοιτο δὲ ποτὲ νὰ προσενέγκω πῦρ ἢ λόστρον εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Κυρίου μου.

‘Ὑμᾶς δέ, ὡς ἀγαπητὰ ἐν Χριστῷ τέκνα, ὑμᾶς, ὡν δὲ περὶ τὰ θεῖα ἐνθερμος ζῆλος καὶ ἡ πίστις καταγγέλλεται παν-

ταχοῦ, «χαίρω δέ, δτι ἐν παντὶ θαρρῷ ἐν ὑμῖν», ὅμας καὶ λῶ συνεργοὺς εἰς τὸ ἔργον. Ἐνθυμεῖσθε, δτε δὲ Πέτρος ἐπὶ τῷ ρήματι τοῦ Σωτῆρος ἔχαλασε τὸ δίκτυον, καὶ συνέχλεισεν εἰς αὐτὸ τοσοῦτον πλῆθος ἵχθυών, ὡστε τὸ δίκτυον διερρήγνυτο, ἐνθυμεῖσθε τί ἔπραξαν οἱ περὶ τὸν θεὸν ἔκεινον Ἀπόστολον. «Κατένευσαν τοῖς μετόχοις, τοῖς ἐν τῷ ἐτέρῳ πλοίῳ τοὺς ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς». Ἐκ τούτων διδασκόμεθα, δτι εἰς μόνος δὲν δύναται νὰ πράξῃ μέγα τι καὶ ἀξιον λόγου, ἀλλ' ἔχει πάντοτε ἀνάγκην καὶ τῆς τῶν ἀλλων συνδρομῆς. Τούτου ἔνεκα καὶ ἐγὼ ἐπικαλοῦμαι τὴν ἀντίληψιν καὶ συνδρομὴν πάντων ὑμῶν, καὶ πέποιθα, δτι ἔκαστος θέλει προθύμως μοὶ παράσχη αὐτὴν, κατὰ τὸ δυνατόν οἱ χληροίκοι διὰ τῆς πιστῆς καὶ ἀνελλιποῦς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν, ἀξίως τῆς ἀποστολῆς των· οἱ ἐντέλει καὶ ἀξιώμασι διὰ τῆς εἰλικρινοῦς αὐτῶν καὶ προθύμου συνεργείας, δσάκις ἐπέλθῃ χρεία· οἱ προϊστάμενοι τῶν ἐκκλησιῶν διὰ τοῦ ἐνθέρμου ζήλου αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ κόσμου καὶ τῆς εὐπρεπείας τῶν ιερῶν ναῶν, καὶ τῆς τάξεως τῶν ιερῶν τελετῶν· οἱ γονεῖς διὰ τῆς ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου ἀνατροφῆς τῶν τέκνων των· οἱ διδασκαλοι διὰ τῆς εὔσεβοῦς καὶ ψυχωφελοῦς των διδασκαλίας· οἱ πλεύσιοι διὰ γενναίων συνδρομῶν εἰς πᾶν δτι ἀφορῇ τὴν λαμπρότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν προαγωγὴν καὶ εὐδωσιν τῶν καλῶν· ἔκαστος, τέλος, δι' ὧν εύπορεῖ μέσων ἡ χαρισμάτων. Ἐὰν ταῦτα πράξωμεν ἔχατεροι, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον πολιτευθῶμεν, ἐγὼ μὲν θέλω δυνηθῆ νὰ παραστήσω ἐμαυτὸν δόκιμον τῷ Θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, δρθιοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὑμεῖς δὲ θέλετε ἀποθῆ λαδεῖς περιούσιοι, ζηλωτὴς καὶ λῶν ἔργων. "Οταν δὲ κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν, καθ' ἣν πάντες θέλομεν παρασταθῆ ἐνώπιον τοῦ δικαίου κριτοῦ, ἐκ ζητηθῆ τὸ αἷμα ὑμῶν ἐκ τῆς χειρός μου, θέλω δυνηθῆ νὰ εἴπω καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν Κύριόν μου

ἰδού, Κύριε, πᾶσαι αἱ ψυχαὶ, ἃς μοι ἐνεπίστευσας· ἐμόῦ ἐνε-
κα οὐδεμίᾳ αὐτῶν ἀπώλετο.

Σὺ δὲ Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἔξαποστειλας τὴν χάριν
τοῦ Πνεύματός Σου, καὶ διὰ τῶν χειρῶν τῶν σεβασμιωτά-
πων ἀρχιερέων ἀναδεῖξας με ποιμένα καὶ δδηγὸν καὶ φύ-
λακα τοῦ πιστοῦ Σου τούτου λαοῦ, Σὺ καὶ κατὰ τὴν ὥραν
ταύτην, καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἐνώπιον αὐτοῦ ἐμφανίζομαι,
κατάπεμψον οὐρανόθεν τὸ πανάγιόν Σου Πνεῦμα, καὶ στή-
ριξον καὶ κραταίωσον καὶ ἀδιάρρηκτον ποίησον τὸν σύνδε-
σμον τῆς ἀγάπης, τὸν συναφθέντα μεταξὺ ἡμῶν ἐν τῷ ἀγίῳ
Σου δνόματι. Καὶ δός μοι, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, δ
δοτὴρ παντὸς ἀγαθοῦ, δός μοι τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος,
ἴνα δι' αὐτῆς δρθιοτομῶν τὸν θεῖόν Σου λόγον, καθαιρῶ πᾶ-
σαν πλάνην καὶ πᾶσαν φευδοδιασκαλίαν, σκοποῦνταν νὰ
ἀπεσθουκολήσῃ καὶ ἀπελάσῃ τὴν ποίμνην τῶν εὑσεβῶν ἐκ
τῶν σωτηρίων νομῶν τῆς δρθιοδόξου πίστεως· δός μοι σοφίαν
καὶ σύνεσιν, ίνα διαλύω πᾶσαν πλεκτάνην, καὶ διασώζω
ἀπὸ πάσης παγίδος τοῦ πονηροῦ, καὶ ἔκτελω ἀπροσκόπτως
καὶ ἀκατακρίτως τὰ τῆς πνευματικῆς ποιμαντορίας, πρὸς
σωτηρίαν τῶν πιστῶν καὶ δοξολογίαν τοῦ παναγίου Σου δνό-
ματος· δός μοι καρτερίαν καὶ ὑπομονὴν, ίνα ἀντέχω πρὸς
πάντα κόπον καὶ μόχθον καὶ πειρασμόν. Ἔξαπόστειλον, Κύ-
ριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἔξαπόστειλον τὴν χειρά Σου ἐξ ἀγίου κα-
τηκητηρίου Σου, καὶ εὐλόγησον καὶ ἐμὲ καὶ ἣν μοι ἐνεπί-
στευσας μερόδα τῆς ἀγίας Σου Ἐκκλησίας, τόν τε περιε-
στῶτα εὐσεβῆ καὶ πιστὸν τοῦτον λαόν, καὶ ἀπαξάπαν τὸ
πλήρωμα τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς. Στή-
ριξον αὐτοὺς ἐν τῇ πέτρᾳ τῆς δρθιοδόξου πίστεως, δδήγησον
αὐτοὺς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ίνα προκόπτωσιν ἐν τῇ ἀρε-
τῇ. Κατάπεμψον ἐπ' αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ
τῆς εἰρήνης, τὸ πνεῦμα τῆς συνέσεως καὶ τῆς προφότητος,
καὶ εὐλόγησον καὶ εὐόδωσον τὰς ἐπὶ τῷ δνόματί Σου ἐπιχει-
ρήσεις ἑκάστου. Μνημόνευσον, ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ

πάσης σαρκός, μνημόνευσον ἐν τῇ ἵσχατῃ ἔχεινη ἡμέρᾳ καὶ
τῶν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Ἱεραρχῶν: Ἀνθίμου καὶ Δανιήλ,
τῶν ἐμῶν εὐσεβῶν καὶ σεβαστῶν προκατόχων, οἵτινες πι-
στῶς καὶ δούλως ἀνέλαβον καὶ διεξήγαγον τὸ ἔργον, δπερ ἥδη
ἀναδέχομαι νὰ ἔξακολουθήσω ἐγώ, καὶ πάντας δὲ ἡμᾶς ἀνά-
δειξον πολίτας τῆς οὐρανίου Σου βασιλείας.

ΔΟΤΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΛΔΔΙΔΙ

ΔΩΡΟΦΕΟΥ ΕΥΕΛΠΙΔΟΥ.

Α' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚῷ ΝΑῷ Τῇ Δ'. ΚΥΡΙΑΚῇ
ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

ΥΠΟ Δ. ΕΥΕΛΠΙΔΟΥ,
ΔΙΕΓΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΧΑΛΚΗ ΕΛΛΗΝΟΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ,
(κατά φεβρουάριον τοῦ φωας').

Καὶ ἐπηρώτητε τὸν πατέρα αὐτῶν,
Πόσος χρόνος ἔστιν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ;
Ο δὲ εἶπε· Παιδίσθεν (Μάρκ. θ', 21).

α'. **ΕΝ Τῷ ΜΕΣΩ:** τῆς Γαλιλαίας ἔκτείνεται πάντερπνος πεδιάς, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑψοῦται μεγαλοπρεπῶς δρός ος ὑψηλὸν κατ' ίδιαν, ὡς περιγράφουσιν οἱ Εὐαγγελισταί, (Ματθ. ι'', 1. Μάρκ. θ', 2) τὸ τοῦ Θαβὼν ἄγιον δρός, ὡς ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ὁ κερυφαῖος τῶν Ἀποστόλων Πέτρος, (β' Πέτρ. α', 18). Ἐπὶ τῆς βραχειοσανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ δροῦ φαίνεται ὅδὸς τραχεῖα πως καὶ ἀνάντης, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς δροπεδίου καὶ φθάνουσα μέχρι τῆς ὑπωρείας ἐπεκτείνεται ὀμαλὴ καὶ ἐπὶ τῆς πεδιάδος διευθυνομένη πρὸς τὰ μέρη τῆς Ναζαρέτ. Περὶ τὰ μέσα τῆς ὁδοῦ καὶ ἐγγύτερον τοῦ δροῦ κείται δεξιόθεν κώμη καλούμένη Δεβουρέ, ἣν τινας οἱ μὲν Ο' (ἐν Ἰησ. ιθ', 12) γράφουσι Δαβειρώθ, ὁ Εύσεβιος δέ, (ἐν Ὁνομαστικ. λ. Δαβειρά)

Δακειράν, καὶ δὲ Ἰώτηππος (ἐκβίω ἔχυτοῦ, κεφ. 62) Δαβά-
ριτταν. Εἰς τὴν κώμην ταύτην μετὰ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν
ἔφθασε, προερχόμενος ἀπὸ τῶν μερῶν Καισαρείας τῆς Φι-
λίππου ὁ ἡμέτερος Σωτὴρ κατὰ τὴν ἐν τῇ Γαλιλαΐᾳ περιο-
δείαν, ἢν ἔχαμε τὸ πρῶτον ἔξαμηνον τοῦ τελευταίου ἔτους
τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας τῷ. Καὶ αὐτοῦ μὲν κάτω ἀρχή
τοὺς μαθητάς, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν τὴν τριάδα τῶν κορυ-
φαίων ἀνέβη εἰς τὸ δρός, ἵνα μεταμορφουμένος παραδείξῃ τὸ
ἀρχέτυπον καὶ λόγος τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως, καὶ πραγματο-
ποιήσῃ ἦν πρὸ ἐξ ἡμερῶν ἔδωκεν ὑπότσχεσιν. «Εἰσὶ τινες τῶν
ῶδε ἔστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἔως
ἄν ἰδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθοῦσαν ἐν δυνάμει»
(Μάρκ. θ', 1).

6'. Ἐν τούτοις, ἐν ᾧ ἐπάνω τοῦ δρους ἡ τριάς τῶν προ-
κρίτων Ἀποστόλων ἔβλεπε θαυμάζουσα τὸ φρικτὸν τῆς με-
ταμορφώσεως μυστήριον, κάτω εἰς τὴν λοιπὴν χορείαν τῶν
Ἀποστόλων προσέρχεται δυστυχῆς τις ἀνθρωπος, συνεπα-
γόμενος καὶ ἐλεεινὸν οὐλὸν ἔχοντα πνεῦμα ἀκάθαρτον, διπερ
ἔρριπτεν αὐτὸν δὲ μὲν εἰς τὸ πῦρ, δὲ δὲ εἰς τὸ ὅδωρ, καὶ
ἔζητει τὴν θεραπείαν αὐτοῦ παρὰ τῶν μαθητῶν ἔκείνου,
«δστις διήρχετο εὐεργετῶν καὶ ἴώμενος πάντας τοὺς κατη-
δύναστευμένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου» (Πράξ. ι', 28). Οἱ μα-
θηταὶ προσθυμοὶ ἐπιτιμῶσι τὸ πνεῦμα, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ὑπα-
κούει· ἔσφρακτος εἰναι αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὄνόματι ἔκείνου, ὥ τινι «πᾶν
γάνον κάμπτει ἐπισυρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων»
(Φιλιπ. 6', 10), ἀλλ' οὐδὲ πάλιν τὸ καταχθόνιον πνεῦμα ὑπο-
χωρεῖ. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ εἶναι ἀλαλον, καὶ δὲν ἀποκρίνεται·
εἶναι κωφόν, καὶ δὲν ἀκούει. Καὶ πῶς; δὲν εἶναι αὐτοὶ ἔκει-
νοι οἱ Ἀπόστολοι, εἰς οὓς δὲ Κύριος «ἔδωκεν ἔξουσίαν κατὰ
πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε αὐτὰ ἐκβάλλειν καὶ θεραπεύ-
ειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν» (Ματθ. ι', 1). Πῶς;
Δὲν εἶναι αὐτοὶ ἔκεινοι οἱ Ἀπόστολοι, οἵτινες λεγεῶντας δλους
ἀκαθάρτων πνευμάτων ἔξεβαλλον, καὶ ἀπὸ τῆς περιοδείας

αὐτῶν ἐπιστρέφοντες μετὰ χαρᾶς ἔλεγον τῷ ἑαυτῶν διδα-
σκάλω. «Καὶ τὰ δαιμόνια ἡμῖν ὑποτάσσεται ἐν τῷ δινόματί
σου»; (Λουκ. ι', 17). Πῶς τώρα μένουσι τόσῳ ἀφωπλισμέ-
νοι ἐνώπιον ἐνὸς ἀκαθάρτου πνεύματος, διπέρ φαίνεται τόσον
ἰσχυρὸν ἀπέναντι τῆς τῷ θείῳ Πνεύματι ὡπλισμένης φά-
λαγγος τῶν μαθητῶν τοῦ Θεανθρώτου; Κατὰ τοῦτο ἀπο-
ροῦντες καὶ οἱ Ἅγιοι ἐμενον ἄφωνοι καὶ ἐννεοί. Πλὴν δὲν φά-
νει ἡ ἀπορία καὶ σιωπὴ αὐτῶν καὶ ἡ τοσαύτη αὐτῶν ἡτ-
τα. Εἰς ταῦτα προστίθενται καὶ αἱ ἐπιχρίσεις τῶν θελόντων
νὰ ἐπιχρίνωσι καὶ καταχρίνωσι πάντα, καὶ αἱ κατηγορίαι
τῶν ἔχοντων «χείλη δόλια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρδίᾳ λα-
λούντων κακά», (Ψαλμ. ια', 3). “Οπερ ἔπαθον τότε καὶ οἱ
Ἀπόστολοι ὑπὸ τῶν ἔχει εὐρεθέντων γραμματέων, πρὸς οὓς
δυσχερῇ ἀνεδέχθησαν συζήτησιν. ‘Οποιας ἄρα γε βλασφη-
μίας δὲν ἔξεφερον πρὸς τοὺς μαθητὰς ἔχεινοι, οἱ δοποὶοι ἀπ’
ευθείας καὶ αὐτὸν τὸν Σωτῆρα ἀπεκάλεσαν Σαμαρεί-
την, οἱ δοποὶοι καὶ πρὸς αὐτὸν εἶπον· δαιμόνιον ἔχεις
(Ιωάν. θ', 48) καὶ «ἐν τῷ ἀρχοντὶ τῶν δαιμονίων ἔκβαλ-
λει τὰ δαιμόνια;» (Ματθ. θ', 34). ‘Οποῖας ἄρα γε ἔλεγον
πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ τώρα, διπότε δὲν ἡδυνήθησαν νὰ
ἔκβαλωσιν ἐν δαιμόνιον;

γ'. ‘Ἐν τῇ ἀπορίᾳ καὶ τῇ συζήτῃ εἰ αὐτῶν ταύτη ἰδού
ἐπιφαίνεται καταβαίνων ἀπὸ τοῦ δρους δ Σωτῆρ. Καὶ ἡ ἐμ-
φάνισις αὐτοῦ τῶν μὲν μαθητῶν τὸ φρόνημα ἀνεπτέρωτε
καὶ τὰ πρόσωπα ἔφαίδρυνεν, εἰς τοὺς ἄλλους δὲ πάντας πα-
ρήγαγε θάμβος, διπέρ ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ προσέλθωσι καὶ
ἀσπασθῶσιν αὐτόν. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἔδεχαντος διαχρίνεται δ
πατήρ τοῦ ἐλεεινοῦ υἱοῦ, δστις προσελθὼν γονυπετεῖ πρὸ^{την}
τῶν ποδῶν τοῦ δεσπότου, καταλέγει αὐτῷ τὴν συμφορὰν
τοῦ υἱοῦ του, ἀναφέρει δτι προσήγαγεν αὐτὸν ἐνώπιον τῶν
μαθητῶν του, καὶ μετὰ λύπης ἀναγγέλλει τὴν ἀποτυχίαν
τῆς θεραπείας. «Κύριε, (φωνάζει ἐκ ψυχῆς κατωδύνου), Κύ-
ριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, δτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πά-

σχει· πολλάκις γάρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὑδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἡδυνήθησαν θεραπεῦσαι». Αὗτὰ εἰναι τὰ λόγια τοῦ δυστυχοῦς πατρὸς πρὸς τὸν Σωτῆρα, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον (ιε', 15, 16). ἐὰν δὲ ἀναπτύξωμεν καὶ τὸν θεηγόρον Λουκᾶν, (θ', 38—40) παθητικῶτατα θέλομεν εὕρει αὐτά, καὶ μίαν ἀκόμη περίστασιν σημειουμένην, τὸν ἔλεον καὶ τὸν δεσπότου καὶ τῶν ἀκροκτῶν ἐπισπῶταν· ὁ πάτρων ἦτο μονογενῆς. Ἰδοὺ τὰ κατώδυνα ρήματα· «Διδάσκαλε, (φωνάζει ὁ τοῦ πάσχοντος πατήρ), διδάσκαλε, δέομαι σου, ἐπειδεῖψον ἐπὶ τὸν οἴνον μου, ὅτι μονογενῆς ἐστί μοι· καὶ ἴδου πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ ἔξαφνης χράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν, καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἔκβαλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἡδυνήθησαν». Τίς ἔχων ἀνθρώπινην καρδίαν δὲν κατανύγεται εἰς τὰ παθήματα τοῦ δυστυχεστάτου τούτου πατρός, δὲν τὸν ἔλεει, δὲν συμπαθεῖ πρὸς αὐτόν, καὶ δὲν σπεύδει δση δύναμις νὰ τὸν παρηγορήσῃ καὶ νὰ τῷ ἐπιθέση βάλσαμον εἰς τὴν καρδίαν συνεισφέρων τὴν θεραπείαν του; Καὶ θυμῷ· ὁ πρᾶξις καὶ ἥμερος τὴν καρδίαν, ὁ πᾶτι κηρύσσων «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶξις εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. ια', 29), ὁ πολλάκις ἀπαρακλητεῖ σπεύσας εἰς βοήθειαν πολλῶν πασχόντων, ἀντὶ νὰ παρηγορήσῃ, ἀντὶ νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν ζητουμένην βοήθειαν, καταλαμβάνεται ωπὸ τῆς μεγαλειτέρας δργῆς καὶ ἐκσφενδονίζει ταύτας τὰς ἔκφράσεις τῆς ἀγανακτήσεως, ἵκανάς νὰ καταβιβάσωσιν εἰς τὰ τοῦ «Ἄδου τάξταρα ἔκεινον, πρὸς δὲν ἀπευθύνονται· «Ω γενεὰ (ἀναφωνεῖ), ὡ γενεὰ ἀπιστος καὶ διεστραμμένη, ξώς πότε ξομαι μεθ' ὑμῶν; ἔως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;» (Ματθ. ιε', 17).

δ'. Τί λόγοι τρομεροί, πρόσδρομοι καὶ ἀδελφοὶ ἔχεινων, οὓς ἔτι ἀπαξ δταν καθίση ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, θέλει ἐκφωνήσει πρὸς τοὺς ἐξ εὐωνύμων ἐστῶτας· «Πορεύεσθε ἀπ'

ἔμοι οἱ κατηρχμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον» (Ματθ. χε', 41). Ἀλλὰ τί ἄρα γε τὸ κινήσαν τὸν Θεάνθρωπον διὰ νὰ ἔκφερῃ αὐτοὺς πρὸς τὸν πατέρα τοῦ σεληνιαζούμενου; Μήπως δὲν καθίστα αὐτὸν δυστυχῆ τὸ πάθημα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ του; Μήπως δὲν ἐπροθυμοποιήθη νὰ τὸν φέρῃ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ίνα τὸν θεραπεύσωσι; Μήπως δὲν ἦλθε γονυπετῶν νὰ ζητήσῃ τὴν θεραπείαν πάφα τῆς πηγῆς τῶν ιαμάτων καὶ τοῦ πατρὸς τῶν σικτιριμῶν; Μήπως δὲν ἐπεκαλέσθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ δὲν ἔξεφώνησε τὸ «Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν· Διδάσκαλε, δέομαι σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν υἱόν μου, διε μονογενῆς ἐστί μοι;» Τί ἔτερον ἀπητεῖτο; — Ὡ, μὴ βλέπετε τὰ ἔξωτερικὰ ταῦτα σημεῖα, τὰ δποῖα δὲν εἶναι ἀπόρροια τῆς καρδίας, δὲν ἔχουσιν ἔδραν τὴν πίστιν. Εἶναι ως ἐν προσωρινὸν ψιμικύθιον, τὸ δποῖον ἀμα πέση, θέλει σᾶς παρουσιασθῆ ἡ ἀληθῆς καὶ πραγματικὴ δυσειδῆς δψις, ἡ δψις τῆς ἀπίστου καὶ διεστραμμένης γενεᾶς. Εἰσδύσατε εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ δὲν θέλετε εὑρει οὐδὲ ἵχνος καὶ πίστεως· ἀνατρέξατε εἰς τὸ παρελθόν του, καὶ θέλετε βεβαίωθῆ διε εἶναι παρελθὸν ἀπίστου καὶ διεστραμμένης γένεας· μελετήσατε καὶ τὸ ἐνεστώς κατ' αὐτὴν ταῦτην τὴν περίστασιν, καὶ θέλετε πληροφορηθῆ, διε δλα τὰ ἔξωτερικὰ ταῦτα σημεῖα τῆς εὐλαβείας ἔγινοντο κατ' ἐπιφάνειαν, χωρὶς νὰ ριφθῇ πρότερον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ δ σπόρος τῆς πίστεως· «Ὥ γενεά ἀπίστος καὶ διεστραμμένη, ἔως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἔως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;»

ε'. Εἶναι ἀληθές, διε τὰ ρήματα ταῦτα δὲν ἔξεφερεν δ Σωτὴρ μόνον κατὰ τοῦ πατρός, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν γραμματέων, οἵτινες τόσαῦτα ἔξήμεσαν κατά τε αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν, καὶ πρὸς οὓς εὐθὺς καταβάζε ἀπὸ τοῦ δρους ἔξεφερε τὴν ἐρώτησιν, «τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς;» (Μάρκ. θ', 16). Κατὰ τῶν γραμματέων, οἵτινες, ως κατέχοντες τὸν θεῖον νόμον, ἔχρεώστουν καὶ αὐτοὶ νὰ ἥναι πληρωταὶ αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄλλους νὰ καθιστῶσι τοιούτους. 'Εγχρεώστουν καὶ αὐ-

τοι πρῶτοι νὰ εἰσῆρχοντο εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄλλους ὀδηγῶσιν εἰς αὐτήν· οὐχὶ δὲ μήτε αὐτοὶ νὰ εἰσέρχωνται, καὶ τοὺς ἄλλους ν' ἀπείργωσι, «περιάγοντες τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἔηράν, ποιῆσαι ἔνα προσῆλυτον, καὶ δταν γένηται, ποιῶσιν αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον αὐτῶν» (Μαθ. κγ', 15). Κατὰ τῶν τοιούτων γραμματέων, τῶν τοιούτων διδασκάλων, τοὺς ὅποιους ὁ Θεὸς καὶ ἡ κοινωνία διορίζει ἐρμηνευτὰς τοῦ νόμου καὶ καθηγεμόνας τῆς νεολαίας, αὗτοὶ δὲ ἀντίθετον χαράπτοντες ὅδὸν διαστρέφουσι τὰς διανοίας τῶν τέκνων, καὶ καθιστῶσιν αὐτὰ ἐλεεινά, κατεχόμενα ὑπὸ τοῦ κωφοῦ καὶ ἀλάλου πνεύματος τῆς διαστροφῆς καὶ ἀπιστίας, ἐκτρενδονίζονται οἱ φοβεροὶ λόγοι τοῦ Κυρίου. «Ὥ γενεὰ ἀπιστος καὶ διεστραμένη, ἔως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἔως πότε ἀνέχωμαι ὑμῶν;»

σ'. «Οτι δὲ καὶ εἰς τὸν πατέρα τοῦ σεληνιαζομένου ἐπεκτείνεται ἡ ἐπιτίμησις αὐτῇ, ἀποδεικνύουσιν αἱ διπλαῖ καταθέσεις. ἀς αὐτὸς κατέθεσεν εἰς τὰς διπλᾶς τοῦ Σωτῆρος ἐρωτήσεις Ἐρωτᾷ αὐτὸν πρῶτον «Πόσος χρόνος ἔστιν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ»; καὶ αὐτὸς ἀποκρίνεται «Παιδιάθεν». Τοῦτο τὸ «παιδιάθεν», ἐὰν δηλοῖ τὸ ἔχ γενετῆς, δείκνυσιν, ὅτι τὸ ἄρτι εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενον καὶ οὐδεμίαν εἰσέτι προαιρετικὴν ἀμαρτίαν πρᾶξαν βρέφος δὲν ἡδύνατο νὰ προέλθῃ εἰς τὸ φῶς αἰχμάλωτον τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος, ἐὰν τοῦτο δὲν εἴχε προηγουμένως τὸ ἔαυτοῦ κράτος ἐπὶ τῶν γεννητόρων. Ἐὰν δὲ δηλοῖ τὸ ἔχ παιδιάτης ἡλικίας, ἡ ἐνοχὴ πάλιν ἐπιπλεπτει ἐπὶ τῶν γονέων, σίτινες δὲν ἐφρόντισαν νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸ τὴν ἀπαιτούμενην ἀγωγὴν τῶν χρηστῶν ἥθων διὰ τῆς εἰςτὸν Θεὸν πίστεως, καὶ περιφρουρήσαντες αὐτὸ πανταχόθεν μὴ ἀφήσωσι δίσοδον εἰς τὸ ἀκαθάρτον πνεύμα· ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ ὀπωσδήποτε ἐπῆλθε τὸ δύστυχημα τοῦτο, ποίαν προνοιαν ἔλαβεν ὁ πατήρ περὶ τῆς θεραπείας τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ; ποῦ ἔδραμε; τί ἔκαμεν;—ἀπὸ τριῶν ἥδη περίπου ἐτῶν ὁ Σωτὴρ περιήγε τὴν Γαλιλαίαν, κενῶν τὰς γά-

ριτας τῶν αὐτοῦ θαυμάτων, πῶς αὐτὸς ἔμενεν ἀδιάφορος καὶ ἀνήκοος τῆς φήμης τοῦ Σωτῆρος, διότε ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ «ὑπέστρεψεν δὲ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἔξτριθε καθ' δλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ» (Λουκ. δ', 14). Πῶς δὲ καὶ μετὰ τὰ τρία ἔτη ἐλθὼν νὰ ζητήσῃ τὴν θεραπείαν τοῦ παιδός, ἀνεμιγνύετο μετὰ τῶν γραμματέων, τῶν βλασφημούντων τὸν μέλλοντα Ιατρὸν τοῦ υἱοῦ του; «Ολα ταῦτα δεικνύουσιν δτι αὐτὸς ἦτο γενεὰ ἀπιστος καὶ διεστραμμένη. Συγκατατίθεται τέλος δὲ Σωτῆρος νὰ ἐπιφέρῃ τὴν θεραπείαν καὶ γνωρίζων δτι ρίζα τοῦ παθήματος τοῦ σεληνιαζομένου παιδὸς ἦτο ἡ ἀπιστία τοῦ πατρός, ἐρωτᾷ αὐτὸν δεύτερον, ἐὰν δύναται νὰ πιστεύσῃ, καὶ διαδηλῶν δτι ἀπὸ τῆς πίστεως αὐτοῦ ἔξαρτᾶται ἡ θεραπεία τοῦ υἱοῦ του, προσκαλεῖ αὐτὸν εἰς τὴν πίστιν λέγων τὸ «εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δύναται τῷ πιστεύοντι». αὐτὸς δὲ διμολογῶν τὴν μέχρι τοῦδε ἀπιστίαν του, συγκατατίθεται νὰ ρίψῃ ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ τὸν σπόρον τῆς πίστεως καὶ μετὰ δακρύων χράζει: «Πιστεύω, Κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ». Μετὰ τὴν διμολογίαν ταύτην καὶ τὴν διαταγὴν τοῦ Κυρίου, τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἀφίνει τὴν λείαν του.

ζ'. Βλέπετε λοιπὸν ἐχ τῶν διπλῶν καταθέσεων τοῦ ἰδίου πατρός, δτι αὐτὸς ἦτο ἀληθῶς γενεὰ ἀπιστος καὶ διεστραμμένη; Καὶ δτι εἶχε δίκαιαιον—ἐάν ποτε διάβολος δύναται νὰ ἔχῃ δίκαιαιον—εἶχε δίκαιαιον τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα νὰ μένῃ ἀπαραβίλαστον ἐπὶ τοῦ χράτους τῆς κατοχῆς του, καὶ οὕτε τὰς ἐπιτιμήσεις τῶν Ἀποστόλων ν' ἀκούη, οὔτε τοὺς ἔξορκισμοὺς αὐτῶν νὰ λογίζηται; εἶχε δίκαιώματα ἀπαράγραπτα ἐπὶ τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς διεστραμμένης γνώμης τοῦ πατρός. Εἶχε δίκαιώματα ἀπαράγραπτα καὶ ἐπὶ τῆς ἐξ ἀπαλλῶν δύνχων κυριότητος ἐπὶ τοῦ παιδός δίκαιώματα, τὰ δποῖα δὲν ἡδυνήθησαν νὰ παραγράψωσιν δλοι οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ἔχρειάσθη νὰ ἔλθῃ αὐτὸς δὲ Θεάνθρωπος αὐτοπρα-

σώπως νὰ διαλύσῃ, καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἐκ μέρους τοῦ πατρός. Τοσοῦτον ἴσχυρὰ εἰναι: τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα, τὰ ὄποια καταλαμβάνουσι τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας· τοσοῦτον ἀναπόσπαστα εἶναι: τὰ πάθη, τὰ ὄποια ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας συναυξάνουσι μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, ώστε οὔτε Ἱερεῖς, οὔτε ἀρχιερεῖς, οὔτε πατριάρχαι δύνανται ν' ἀποσπῶσιν αὐτὰ ἀπ' αὐτοῦ χωρὶς ἐκτάκτου τινὸς θαύματος, καὶ τοῦτο πάλιν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν γονέων.

η'. Ἐπειδὴ δὲ καθ' ἡμέραν δὲν γίνονται θαύματα, διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτῆς καταβάλλωμεν τὴν δέουσαν φροντίδα καὶ πρόνοιαν περὶ τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῶν ἡμετέρων τέκνων, ἐὰν θέλωμεν νὰ καταστήσωμεν αὐτὰ εὐδαίμονα, καὶ δώσωμεν εἰς τε τὴν Ἐκκλησίαν ὑγιαὶ μέλη καὶ εἰς τὴν πολιτείαν χρηστοὺς πολίτας, καὶ ἡμεῖς μὴ ὡμεν, ὡς ὁ πατὴρ τοῦ σεληνιαζούμενου, «γενεὰ ἀπιστος καὶ διεστραμμένη, γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραίνουσα, γενεά, ἥτις οὐ κατεύθυνεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐπιστεύθη μετὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς» (Ψαλμ. οζ', 9). ἀλλὰ γενεὰ πιστή, γενεὰ εὐθέων εὐλογημένη, «γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον, ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ» (Ψαλμ. κγ', 6). «Ινα δὲ τοῦτο γένηται, φέρε σκεψώμεθα α'】 «ὅποια τὰ καθήκοντα τῶν γονέων περὶ τὰ ἔσωτῶν τέκνα», καὶ 6'] «πῶς ταῦτα πράττοντες δύνανται νὰ βάλωσι κατὰ σκοπόν». Καὶ ταῦτα ἔστωσαν τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἡμετέρου λόγου.

θ'. Σὺ δέ, παναγιώτατε δέσποτα, δὲ πέρτατος ἡμῶν πατὴρ, διδάσκαλος καὶ ἀρχιποίμην, δὲ μὴ εἰς τὴν ἀδυναμίαν μου ἀπιδών, ἀλλὰ φιλοστοργῶς συγκαταβάς νὰ μὲ διατάξῃς ἵνα σήμερον εὐαγγελίσωμαι ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ, ἐνίσχυσον μὲν τὴν ἀδυναμίαν μου διὰ τῶν παναγίων σου εὐχῶν, αὐτὸς δὲ ὡς στύλος φωτεινὸς προηγοῦ τοῦ λόγου μου, γινόμενος ἀρχηγὸς καὶ τελειωτῆς αὐτοῦ, τὰ μὲν ἐλλείποντα

άναπληρῶν, τὰ δὲ περιττὰ ἀπορρίπτων καὶ τὰ ἐσφαλμένα
ἐπανορθῶν.

A'.

ι'. "Ινα δρίσωμεν ἀχριδῶς τὰ πρὸς τὰ τέκνα καθήκοντα
τῶν γεννητόρων, πρέπει προηγουμένως νὰ μελετήσωμεν τὴν
φύσιν καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν
συμφώνως τῇ ἀξίᾳ, μὲ τὴν δόποιαν εἶναι ὁ ἀνθρωπὸς πε-
προικισμένος, τῷ προσορισμῷ, δι' ὃν ἐπλάσθη, καὶ τῇ θέσει,
ἢν αὐτὸς κατέχει ἐν τῇ τοῦ παντὸς δημιουργίᾳ.

ια'. "Αν ἀναδράμωμεν διὰ τοῦ νοὸς εἰς τὸν καιρόν, καθ'
ἐν δ Θεὸς διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ παρήγαγεν εἰς τὴν ὑπαρξίν
τὸν δρώμενον κόσμον ἐν ἔξι ἡμέραις,—εἴτε φυσικὰς ἡμέρας
ταύτας θεωρήσωμεν, εἴτε μεγάλας χρονικὰς περισόδους κατὰ
τὴν ἐρμηνείαν, ἢν αὐτὸς ὁ τῆς Γενέσεως συγγραφεὺς ἀπο-
δίδωσιν ἐν τῷ εἰς αὐτὸν ἐπιγεγραμμένῳ ψαλμῷ (πθ', 4)
«χιλια ἔτη ἐν δρθαλμοῖς σου, Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἔχθες, ἡ τις
διῆλθε», καὶ τὴν δόποιαν παρεδέγθησαν καὶ τινες τῶν Πα-
τέρων, ἐπικυρώσι δὲ καὶ αὐταὶ αἱ ἀνακαλύψεις τῶν φυτο-
διφῶν,—θέλομεν ἰδει, δτι ἀποφασίσας ἵνα θέση κορωνίδα εἰς
τὴν ἀρχικήν του δημιουργίαν, ἀνέλαβεν ἵνα ἰδίαις χερσὶ
πλάσῃ τὸν ἀνθρωπὸν, καὶ συμβούλιον οἰονεὶ συγκροτήσας
τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ ἔξεδοτο τὴν ἀπόφασιν «Ποιήσωμεν ἀν-
θρωπὸν κατ' εἰκόνα τὴν μετέραν καὶ δμοίωσιν» (Γεν. α', 26).
Καὶ παρήγαγεν οὕτω τὸ ἔξαρτετον πλαστούργημα τῶν χει-
ρῶν του, σύνθετον ἔξι ἀύλου καὶ ὑλῆς, ἐκ σώματος καὶ ψυ-
χῆς, ἐμφυσήσας ἐν αὐτῷ πνεῦμα ζωῆς, καὶ κοινωνὸν ποιη-
σάμενος πολλῶν τῶν θείων προσόντων, ἀπειργάσατο αὐτὸν
βασιλέα τῆς κτίσεως καὶ εἰκόνα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ
ἐπίγειον τινα Θεόν. Αὐτὸν δέ, καὶ ἀφ' οὐ διὰ τῆς παραβά-
σεως ἡμαύρωσεν ἢν ἔφερε θείαν εἰκόνα, καὶ ἔχινδύνευε νὰ
«συμπαραβληθῇ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ δμοιωθῇ αὐ-
τοῖς» (Ψαλμ. μη', 13), ὁ Θεὸς ἐν τῷ τέλει τῶν ἔξι ἐπομέ-

νων χειλιετῶν ἡμερῶν ηὔδοχησε πάλιν ν' ἀναμορφώσῃ· καὶ διὰ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, ἀναλαβόντος τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ μεγάλης θυσίας, «τῆς ἐν τέλει τῶν αἰώνων θεοφανῶς γεγενημένης», ἔξιλεώσαντος τὴν θείαν δικαιοσύνην, οὐ μόνον νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν θείαν αὐτοῦ εἰκόνα εἰς τὸ ἀρχέτυπον κάλλος, ἀλλὰ καὶ συμπάρεδρον ἐν τῷ θεῖκῷ θρόνῳ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἐν τῷ θεανδρικῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου. «Ο μὲν οὖν Κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ» (Μάρκ. 15', 19).

ιβ'. Τοιαύτη καὶ τοσαύτη ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀξία. Κατ' αὐτὴν δὲ ιστάμενος ὑπεράνω πάντων τῶν ἐπὶ γῆς κτισμάτων, τῶν ὅποιων ὡς βασιλεὺς δεσπόζει διὰ τοῦ νοὸς καὶ τῶν λοιπῶν προσόντων, ὑπέροχον καὶ διάφορον ἔχει καὶ τὸν προορισμόν. Τὰ ζῶα γεννῶνται, ζῶσι καὶ καταλήγουσιν εἰς φθοράν. Ο ἀνθρωπὸς γεννώμενος δὲν διανύει, δὲν πρέπει νὰ διανύῃ ζωὴν ὅμοίαν τῇ ἔκείνων, πάντη ζωώδη καὶ καταλήγουσαν εἰς φθοράν, ἀλλὰ βίον ἀξίου τῆς ἐσυτοῦ ἀξίας, τῆς θέσεως καὶ τῶν θείων αὐτοῦ προσόντων, βίον μὴ περιτούμενον ὑπὸ τὴν πλάκα τοῦ τάφου, ἀλλὰ παρεκτενόμενον καὶ ἐν τῷ ἀπέρρῳ τῆς αἰώνιότητος, δι' ἣν προώρισεν αὐτὸν ὁ Δημιουργός. «Ο Θεὸς ἔκτισε τὸν ἀνθρωπὸν ἐπ' ἀφθαρσίᾳ», λέγει ἡ Σοφία (Σολομ. β', 23). Ναί· ὁ ἀνθρωπὸς διαμένων ἐπὶ τῆς παροικίας ταύτης οὐδὲν ἔτερον ἔχει ἢ ἵνα, ἐπιγενώσκων τὸν Θεόν, δοξολογῶν αὐτόν, καὶ τὰ θεῖα αὐτοῦ προσόντα ἀναπτύσσων δῆν δύναμις, καὶ τὰς αὐτοῦ πράξεις ρυθμίζων κατὰ τὸν θείον νόμον, εὑδαιμονῆ μὲν ἐπὶ γῆς, μεταβαίνη δὲ κατόπιν εἰς τὸ πλῆρες τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀποκειμένης μακαριότητος. Ναί· ὁ ἀνθρωπὸς οὐδὲν ἔτερον ἔχει, ἢ ἵνα, ταττόμενος ὡς μέλος τῆς ἐπὶ γῆς ὑπὸ τὴν θείαν σημαίαν τοῦ ἐαυτῆς νυμφίου τὴν στρατείαν τῆς πίστεως καὶ ἀρετῆς στρατευμένης Ἐκκλησίας, καὶ σταδιοδρόμῶν ἀκουράστως τὸ στάδιον τούτο, μεταβαίνῃ ἵνα ἀποτελέσῃ μέλος τῆς ἐν

οὐρανοῖς βασιλευούσης Ἐκκλησίας. «Προσερχόμενος Σιών δρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν Ἀγγέλων, πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ Θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσί-τη Ἰησοῦ (Ἑβρ. ιδ', 22—24).

ἰγ'. Τοιούτων οὐσῶν τῆς ἀξίας, τῆς ἐν τῷ σύμπαντι θέσεως καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἐπόμενον εἶναι νὰ ἔξετάσωμεν, ποιὰ καθήκοντα ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς πρὸς τὰ τέκνα σχέσεως τῶν γεννητόρων, ἵκανὰ νὰ συμπληρώσωσι τὰς ρηθείσας ἴδιότητας αὐτῶν ὡς ἀνθρώπων.

ἰδ'. "Αν ἦναι, ὡς καὶ εἶναι, ἀληθές, διὰ τοῦ ἡ αὐτοαλήθειας ἀποφαίνεται «Ο Πατήρ μου ἔως ἅρτι ἐργάζεται» (Ιωάν. ε', 17), πρέπει νὰ παραδεχόμεθα, διὰ μετὰ τὴν πρώτην πλάστιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας, διὰ Θεὸς πλάστης καὶ ἐνακάστον ἡμῶν ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἡμετέρας μητρός. Μάρτυς τούτου αὐτὸς διὰ Θεὸς λέγων πρὸς Ἱερεμίαν τὸν προφήτην «Πρὸ τοῦ με πλάσαι ἐν κοιλίᾳ, ἐπίσταμαι σε» (Ιερ. α', 5). Ή πλάσις δύμως αὕτη δικρέφει ἐκείνης· καθότι ἐκείνη μὲν ἡτο γεννική, οὕτως εἰπεῖν, πλάσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν τῇ ὑποστάσει τῶν ἡμετέρων γεναρχῶν, αὕτη δὲ μερικὴ ἐνὸς ἐκάστου. Ἐκείνη ἐγένετο καὶ ἔξαρετόν τινα τρόπον, χοῦν λαβόντος ἐκ τῆς γῆς τοῦ Θεοῦ καὶ πλάσαντος αὐτὸν ἰδίαις χερσὶ καὶ ἐμψυσήσαντος αὐτῷ πνεῦμα ζωῆς· αὕτη δέ, καθ' οὓς αὐτὸς ἔθετο νόμους τῆς φύσεως, διὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός, οἵτινες συνεργοὶ τοῦ Θεοῦ εἰσι, δεύτερα αἵτια καὶ δεύτεροι τινες οἵσοντες θεοὶ γινόμενοι περὶ τὴν πλάσιν ταύτην. Κατ' ἐκείνην τέλειος προῆλθεν διὸ ἀνθρωπος τήν τε ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Δημιουργοῦ, κατὰ ταύτην δὲ ἀτελῆς καὶ νήπιος καὶ ἀμφότερα προέρχεται ἐκ νηδύος μητρὸς αὐτοῦ· ὥστε κατ' ἐκείνην οἱ μὲν ἡμέτεροι γενάρχαι δὲν εἰχον ἀνάγκην σύτε σωματικῆς ἀνατροφῆς οὔτε διανοητικῆς ἀναπτύ-

ξεως, κατὰ τὴν γέννησιν δὲ ἔκάστου ἡμῶν ὑπάρχει ἀνάγκη ἀμφοτέρων. Τὴν ἐκπλήρωσιν δὲ τούτων ἐπιβάλλει εἰς ἔκαστον τῶν γεννητάρων ἡ τε φύσις καὶ ὁ Θεὸς λέγοντες πρὸς αὐτόν· «Διατήρησόν μοι τὸ παιδίον τοῦτο, καὶ θήλασόν μοι αὐτό» ('Εξόδ. 6', 9). Τῷ δητι.

ιε'. Προέρχεται βροτὸς γεννητὸς ἐκ τῆς νηδύος τὸ νήπιον, καὶ διὰ τῆς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐλεύσεως αὐτοῦ σὺν τῷ δνοματὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς περιβάλλει τοὺς ἔσυτον γονεῖς καὶ μὲ σπουδαῖα καὶ βαρύτατα καθήκοντα: φυσικά, θρησκευτικά καὶ ἡθικά. Τὸ νήπιον τοῦτο εἶναι ὁ τιμαλφῆς καρπὸς τῆς ἀγάπης, τὴν δποίαν αὐτοὶ συνέλαβον πρὸς ἄλλήλους, καὶ ὥμοσαν νὰ διατηρήσωσι διὰ παντός, καὶ τὸν δρκον αὐτῶν ἐπεκύρωσεν ἡ κοινωνία καὶ ηὐλόγησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν δύνανται λοιπὸν παρὰ νὰ ἔχωσιν ἐστραμμένα πρὸς αὐτὸ τὰ δμματα, μαρτυροῦνται τὴν ἔσυτῶν ἀγάπην πρὸς τὸ προῖον αὐτῆς, καὶ μετὰ ζωηρᾶς ἐπιθυμίας μεταδίδωσι τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως πρὸς τὸ ἀσθενὲς πλάσμα, τὸ δποῖον ἔφερον πρὸς τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος, μέχρις οὐ αὐτὸ φθάσαν εἰς τὴν ταύτην γένηται ἵκανὸν νὰ πορίζηται τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ἔσυτον συντήρησιν, καὶ γενόμενος ἀνὴρ πορεύηται πορευόμενος τὴν δόδον, ἣν ἔχάραξεν αὐτῷ ὁ προσορισμός του. Τὸ βρέφος τοῦτο εἶναι ἔκεινο τὸ δν, εἰς τὸ δποῖον βλέπουσι μεταβιβαζόμενην τὴν ίδίαν αὐτῶν ὑπαρξίαν, καὶ τὸ δποῖον θέλει παρεκτείνει εἰς τὰς εὑρείας ἐκτάσεις τοῦ μέλλοντος τὴν διαιώνισιν τοῦ γένους, δπερ καὶ αὐτοὶ παρέλαβον παρὰ τῶν γονέων αὐτῶν, κάκεῖνοι παρὰ τῶν προγόνων μέχρι τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, τοῦ γενάρχου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Δὲν δύνανται λοιπόν, ἢ μετὰ παλμῶν καρδίας νὰ περιφρουρῶσι τὴν κοιτίδα τοῦ διαδόχου, τό γ' ἐπ' αὐτοῖς, τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἰς τὸν δποῖον αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ θέλουσιν ἀκούσει τὸ δνομά των, καὶ ἰδει βεβαιούμενην τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ περιοδικὴν ὑπαρξίαν των.

ις'. Ἡ ζωὴν λοιπὸν συντήρησις καὶ ἡ ζωὴν πρόνοια εἶναι τὰ δύο πρώτιστα καθήκοντα τῶν γονέων· ἀλλὰ περὶ τῶν δποίων δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διειλήσω· διότι τὴν ξυνωρίδα ταύτην τῶν φυσικῶν καθηκόντων προέλαβεν ὁ Θεὸς νὰ ἐγχαράξῃ οὐχὶ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ σαρκίναις, ἔγγραψας ἐν ταῖς πτυχαῖς παντὸς οὐχὶ μόνον ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ζώου τὴν πρὸς διατήρησιν τοῦ αὐτῶν εἰδούς στοργὴν καὶ πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν μικρῶν των. Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ θέλετε ἵδει δτ;, ἀφ' οὐ ἐπὶ ίκανὰς ἡμέρας μένωσιν ἐπωάζοντα ἐν ταῖς καλιαῖς, μετὰ πόσης προνοίας φροντίζουσι νὰ ἀγαθρέψωσι τοὺς ἀπτῆνας αὐτῶν νεοσσούς, κομίζοντα τὴν τροφὴν καὶ πόσιν ἐν τῷ ράμφῳ καὶ ἐμβάλλοντα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· ἀφ' οὐ δὲ οὗτοι πτεροφυήσωσι, μετὰ πόσης φροντίδος ἐθίζουσιν αὐτοὺς βαθμηδὸν νὰ ιπτανται, ἔως οὗ, ἀφ' οὐ ἴσχυροποιηθῶσιν αἱ πτέρυγες, χειραφετούμενοι ἀνοίγουσιν αὐτὰς καὶ γίνονται καὶ αὐτοὶ πολεῖται τοῦ αἰθέρος, διαμετροῦντες καὶ πολλίζοντες τὰς ἔκτασεις τῆς ἀτμοσφαίρας. Καταβιβάσατε τὰ βλέμματα καὶ ἐπὶ τῆς παμμήτορος γῆς καὶ θέλετε ἵδει, δτι καὶ δλα τὰ ἐπ' αὐτῆς ζῶα, ὡς καὶ «τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν» (Ψαλμ. η', 9), δλων τῶν βαθμῶν καὶ δλων τῶν εἰδῶν, τὰ τε ὠσόκα καὶ τὰ μαστοφόρα, ἀπὸ τῶν μικροτέρων μέχρι τῶν μεγαλειτέρων, ἀπὸ τῶν ἀδυνατωτέρων μέχρι τῶν ἴσχυρῶν, ἀπὸ τῶν ἡμέρων μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς τίγρεως, μεγίστην καταβάλλουσι πρόνοιαν περὶ τὴν τροφὴν καὶ προφύλαξιν τῶν νεογνῶν των. Θέλετε ἵδει, δτι καὶ αὐτὴ ἡ κατοικίδιος ὅρνις, καταβάλλουσα τὴν αὐτὴν φροντίδα, ἦν καὶ τὰ συνάδελφα καὶ δμοειδῆ τοῦ οὐρανοῦ πτηνὰ περὶ τὴν παραγωγὴν τῶν νεοσσῶν της, μετὰ πόσης μερίμνης περιάγει τὸ μικρὸν της ποίμνιον πρὸς ἀναζήτησιν τροφῆς, μετὰ πόσης ἀγριότητος ἐφορυἄ κατὰ τοῦ τολμητίου, δστις ἥθελεν ἀποπειραθῆ νὰ ἐγγίξῃ ἐν καν τῶν μικρῶν της, καὶ μετὰ πόσης κηδεμονίας συνάγουσα σκέπει· α τὰ νοσσία ἔαυ-

τῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας» (Ματθ. κγ', 37), παρέχουσα τὸ μητρικὸν θάλπος καὶ κατοχυροῦσα αὐτὰ ὡς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ φρουρίῳ.

ἰζ'. Ἐὰν λοιπὸν οἱ γονεῖς λαμβάνωσι τὴν αὐτὴν πρόνοιαν, ἦν καὶ δλα τὰ ζῶα περὶ τὰ νεογνά των, οὐδεν μέγα πράττουσιν εἰμὴ δ τι ὑπαγορεύει ὁ μέγας χάρτης τῆς φύσεως, τὸν δποῖον ἐπιβάλλει αὐτοῖς οὐχὶ μόνον δ λόγος, δτι αὐτοὶ εἰναι εἰ αἴτιοι οἱ παραγαγόντες εἰς τὴν ὑπαρξίαν ἔκεινο δπερ πρέπει καὶ νὰ συντηρήσωσι καὶ προφυλάξωσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ γόνητρον καὶ ἡ συμπάθεια, μὲ τὰ δποῖα ἐπροικίσθη ὡς μὲ Ισχυρὰν ἀσπίδα τὸ νήπιον, ἵνα δύνηται ἐν τῇ ἀδυνάτῳ ἡλεκίᾳ του νὰ προασπίζηται ἔαυτὸ καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς καὶ αὐτῶν τῶν σκληροκαρδίων, καὶ τὰ φιλήματα καὶ τὰς περιπτύξεις καὶ τὰς λοιπὰς περεποιήσεις ἐπισπάται· ὥστε τὸν φόρον τοῦτον τελοῦντες περὶ τὸ ἔαυτῶν νεογνὸν οἱ τεκόντες πράττουσι τὸ καθῆκον, δπερ ἐπιβάλλει αὐτοῖς ἡ κλῆσις τοῦ ζώου. Ἀλλ' ἐδῶ τὸ γεννηθὲν δὲν εἰναι, ὡς δλα τὰ ἄλλα ζῶα, ἀλογον, ἀλλὰ ζῶον λογικόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, εἰναι δην πεπροικισμένον μὲ ψυχήν, καὶ μὲ πολλὰ θεῖα προσόντα· εἰναι ἀνθρωπὸς πλασθεὶς κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ δμοίωσιν· «Ποιήσωμεν ἀνθρωπὸν κατ' εἰκόνα τῆμετέραν καὶ δμοίωσιν».

ἰη'. Τὸ βρέφος λοιπὸν τοῦτο καθῆκον ἔχουσιν οἱ γονεῖς νὰ καταστήσωσιν ἀληθῆ εἰκόνα καὶ δμοίωμα τοῦ πρωτοτόπου. Ἰνα δὲ τοῦτο γένηται, πρέπει νὰ ἰδωμεν δποῖα εἰναι τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χορηγηθέντα τῷ ἀνθρώπῳ προσόντα, ἵνα ἡναι δμοίωμα αὐτοῦ, καὶ τὰ δποῖα καλῶς καλλιεργούμενα δύνανται νὰ τὸν καταστήσωσιν ἀληθῆ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ γῆς, ἐπίγειον Θεόν.

ἰθ'. Πρῶτον δ Θεὸς εἰναι νοῦς παγγνώστης, δτις γνωρίζει ἔαυτόν, γνωρίζει καὶ πάντα τὰ ἄλλα, καὶ οὐδὲν ὑπάρχει δπερ νὰ ἡναι ἀγνωστὸν εἰς αὐτόν· «Κύριε, σὺ πάντα οἶδας» (Ιωάν. κά, 17). «Κύριε, σὺ ἔγνως πάντα τὰ

Έσχατα καὶ τὰ ἀρχαῖα» (Ψαλμ. ρλή, 4). Οἶδε «πρότ’ ἔσν-
τα, τά τε δυτα, τὰ τ’ ἐσόμενα» (Ομήρ. Ιλ. Α, στ. 70).
Είναι δὲ ἀπέραντος ὥχεανὸς τῶν γνώσεων, ἐνώπιον τοῦ δποίου
θαυμαθεῖς δὲ Ἀπόστολος ἔξιφώνησεν «Ω βάθος πλούτου
καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα
αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ δδοὶ αὐτοῦ!» (Ρωμ. ιά, 33).
Νοῦν ἔδωκε καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁφελεὶ λατπὸν οὗτος
τὸν νοῦν, μὲ τὸν δποῖον τὸν ἐπρόκιστον δὲ Θεός, ἵνα δὲ αὐτοῦ
ἡγεμονεύῃ τῶν λοιπῶν κτισμάτων, νὰ μὴ τὸν ἀφίνῃ εἰς
νέκρωσιν καὶ ἀχρηστίαν, ἀλλὰ ζωογονῶν αὐτὸν διὰ τῆς
διδασκαλίας νὰ τὸν καθιστᾷ ζῶντα καὶ ἐνεργὸν ἐν τῇ ἐπι-
στήμῃ. «Ωστε στρέψων τὸ δμικα τῆς διανοίας εἰς ἑαυτὸν
καὶ μελετῶν τὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας τῆς ψυχῆς καὶ
ὅλον τὸν ἐν ἑαυτῷ πνευματικὸν κόσμον, νὰ καταμανθάνῃ
ἑαυτόν, ἀρχόμενος ἀληθῶς νὰ φιλοσοφῇ διὰ τοῦ «Γνῶθι
σαυτόν». Στρέψων δὲ ἐπειτα αὐτὸν πρὸς τὰ ἔκτος νὰ σπου-
δάζῃ τὴν μέχρι τοῦδε γενομένην ἀνάπτυξιν καὶ πρόσδοπον τῆς
ἄνθρωπίνης διανοίας ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, νὰ μελετᾷ τὴν
κοινωνίαν τῶν δμοίων αὐτῷ, νὰ μανθάνῃ ποία ἡ πολιτεία
καὶ ἡ κυβέρνησις αὐτῶν, ποίας μεταβολάς καὶ ἀλλοιώσεις
ἐπέφερον ἐφ' ὅλου τοῦ προσώπου τῆς γῆς καθ' ὅλους τοὺς
αἰῶνας, καὶ συγκρίνων τὰ γεγονότα νὰ πορίζηται τὰ βέλ-
πιστα πρὸς εύτυχίαν καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν δμοίων τού. Εἰχών
δὲ ὧν ἔκείνου, «οὐ ἐν τῇ χειρὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ τὰ
ῦψη τῶν δρέων εἰσὶ» (Ψαλμ. κδ', 4), νὰ καταμετρῇ καὶ
ἀριθμῇ τὰς ἔκτασεις, τὸ μῆκος, τὸ πλάτος, τὸ ὑψός καὶ τὸ
βάθος τοῦ πλανήτου, τὸν δποῖον κατοικεῖ, ἔρχηται δὲ κατό-
πιν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν τριῶν βασιλείων τῆς ἐπ' αὐτοῦ
φύσεως. Καταμανθάνων δὲ καὶ τὰ εἴδη καὶ τὰς ἴδιοτητας
τῶν ζώων, ἐφ' ὧν βασιλεύει, τῶν φυτῶν, ἐξ ὧν τρέφεται
καὶ τέρπεται, καὶ τῶν δρυκτῶν, τὰ δπεῖα ὡς ἐν τινι ταμείῳ
ἐναπεταμίζεται δὲ Θεός ἐν τοῖς κόλποις τῆς γῆς πρὸς χρῆσιν
καὶ πλουτισμὸν αὐτοῦ, περιστρέφῃ τὴν προσοχὴν πρὸς τὴν

περικυκλοῦσαν αὐτὸν ἀτμοσφαιραν, ἵνα ἐρευνῷ τά τε συ-
στατικὰ καὶ τὰς εὐεργετικὰς αὐτῆς ἐνεργείας ἐπὶ τῆς αὔξη-
σεως καὶ συντηρήσεως πάντων τῶν ἐπὶ γῆς δυνάμεων, καὶ αὐτοῦ
τοῦ ἴδιου ἔξαιρέτως. Μὴ θεωρῶν δὲ ἀρκετὰς καὶ τὰς γνώ-
σεις ταύτας, διφεῖλει υψούμενος ἐπὶ τοῦ στερεώματος, καὶ
μιμούμενος τὸν ποιητὴν αὐτῶν, «τὸν ἀριθμοῦντα πλήθη
ἄστρων καὶ πᾶσι τούτοις δύναματα καλοῦντα» (Ψαλμ. ριστ',
4), νὰ σπουδάζῃ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ δύναματα τῶν ἀστέρων,
νὰ καταμετρῇ τὰ μεγέθη, τὰς κινήσεις, τὰς περιστροφὰς
καὶ τροχιὰς τῶν πλανητῶν περὶ τε ἑαυτοὺς καὶ τὰ ἑαυτῶν
κέντρα, καὶ τούτων πάλιν περὶ τὸ γενικώτερον κέντρον, τὸν
ἥλιον, καὶ καταμανθάνων καὶ μελετῶν τὸ θαυμαστὸν σύ-
στημα τοῦ σύμπαντος νὰ καλῇ μετὰ τοῦ προφητάνακτος
τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εἰς εὐλογίαν τοῦ δημιουργοῦ, ἀναφωνοῦ-
σαν. «Ὄντες ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ
ἐποίησας» (Ψαλμ. ργ', 24). Μὴ ἀρκούμενος δὲ καὶ εἰς τὰς
γνώσεις ταύτας τοῦ σύμπαντος, νὰ προχωρῇ καὶ εὐλαβεῖ
τῇ χειρὶ παρανοίγων τὸ ἄκρον τοῦ παραπετάσματος, τοῦ
διαχωρίζοντος τὴν κτίσιν ἀπὸ τὸν κτίσαντα, διὰ τῆς θείας
ἀποκαλύψεως νὰ θεολογῇ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καθόσον
δύνατὸν τῷ ἀνθρώπῳ. Οὕτω δὲ καλλιεργῶν καὶ ἀναπτύσ-
σων δὲ ἀνθρώπος τὸν ἑαυτοῦ νοῦν, ἐκπληροῖ τὸν προσερισμόν,
δι' ὃν ἐπροίκισεν αὐτὸν δὲ Θεὸς μὲ τὸ θεῖον τοῦτο προσόν, καὶ
γίνεται δόμοιωμα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὑπερτάτου τούτου νοός·
δόμοιωμα, τὸ δόπιον τόσον ἐντελέστερον γίνεται καὶ μᾶλλον
πλησιάζον τῷ πρωτοτύπῳ, δισφερέστερον πλοῦτον γνώ-
σεων ἀποκτᾷ. Ο νοῦς λοιπὸν εἶναι τὸ πρῶτον θεῖον προσόν,
τὸ δόπιον ἔχει δὲ ἀνθρώπος καὶ τὸ δόπιον καλλιεργῶν, δύνα-
ται νὰ γένη εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. "Ιδωμεν καὶ ἔτερον.

χ'. 'Ο Θεὸς ἔχει λόγον, δι' οὗ παρήγαγε τὸ ἀληθές,
τὸ ἀγαθὸν καὶ καλὸν τοῦτο σύμπαν· «τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ
օυρανοὶ ἐστερεώθησαν» (Ψαλμ. λβ', 6). «Καὶ εἰδένει δὲ Θεὸς
τὰ πάντα δια τὴν ἐποίησε, καὶ ιδοὺ καλὰ λίαν» (Γεν. ἀ, 31).

Ἐδωκε λόγον καὶ εἰς τὸν ἀνθρωπὸν. Ὁφείλει λοιπὸν εὗτος νὰ μὴ ἀφίνῃ εἰς ἀχρηστίαν, ἀλλὰ νὰ ἐγγυμνάζῃ αὐτὸν, καὶ ἀποκτῶν τὸν θησαυρὸν τῶν γνώσεων διὰ τοῦ νοός, νὰ δημιουργῇ διὰ τοῦ λόγου τὰς ὑψίστας τῶν ἰδεῶν, δι᾽ ὃν ἐπιστέφεται ὁ πραγματικὸς κόσμος τῶν ἀληθειῶν ἐν τῇ θεωρίᾳ, καὶ τὸν ἰδεώδη κόσμον τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ τὸν μέλλοντα νὰ ἐνσαρκωθῇ υπὲν αὐτοῦ τοῦ ἴδιου ἐν τῇ ποιήσει τῶν ὥραίων τεχνῶν καὶ τῇ πράξει τῆς ἀρετῆς ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ. Οὕτω τιθέμενος εἰς ἐνέργειαν ὁ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λόγος μιμεῖται τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διτις κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἐδημιουργήσει τὸν κόσμον· «Εἶπε καὶ ἐγένετο», εἴτα δὲ «ἐπὶ τῆς γῆς ὥφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφῃ». (Βαρούχ γ', 37). διότι «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν τῇμιν, (καὶ ἔθεαστάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός), πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας» (Ιωάν. α', 14), ἀναπλάσας τὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λόγον.

καί. Ὁ Θεὸς ἔχει καὶ πνεῦμα· «καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν (Ψαλμ. λβ', 6). «καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὅδατος (Γεν. ἄ, 2). Εἶναι δὲ καὶ κατὰ τὴν φύσιν αὐτὴν πνεῦμα· «Πνεῦμα ὁ Θεὸς» (Ιωάν. δ', 24). διὸ εἶναι ὑπεράνω πάσης ὥλης, ἀπλοῦς, μὴ ὑποκείμενος εἰς διάλυσιν, καὶ ἐπομένως αἰώνιος. Ἐπροίκισε καὶ τὸν ἀνθρωπὸν μὲν πνεῦμα. «Καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἀνθρωπὸς εἰς ψυχὴν ζῶσαν» (Γεν. 6', 7). «Ωστε ἡ ψυχὴ, ἡτὶς διὰ τῆς ἐν τῷ σώματι παρουσίας τῆς ζωογονεῖ αὐτό, πρέπει νὰ διαπαιδαγωγῆται, διὰ νὰ ἡγαινεῖ ἀνωτέρα τῆς ὥλης, μετὰ τῆς διποίας συνεδέθη, νὰ δεσποζῇ αὐτῆς ὡς βασιλὶς καὶ κυρία, καὶ διὰ τοῦ πνευματικοῦ ἐπ' αὐτῆς κράτους νὰ καθιστᾷ τὸ σῶμα ὑπάλληλον αὐτῆς καὶ πιστὸν ἐκπληρωτὴν τοῦ προορισμοῦ, δι᾽ δὲν ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν ἀνθρωπὸν, καὶ ὡς ἐν τινὶ ἀνακτόρῳ ἐγκαθίδρυσεν αὐτὴν δόπως, μετὰ τὴν πιστὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς της, ἀφ-

νουσα τὸ σκῆνες ἐν τέλει τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας της, μετα-
βαίνη φαιδρὰ παρὰ τῷ Θεῷ τῶν πνευμάτων, κάκει ἀπο-
καραδόκεσθα τὴν κοινὴν ἔξανάστασιν ἐπαναλάβη ἀφθαρτι-
σμένον τὸν συνεργάτην ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀρετῆς, καὶ οὕτω
κομίσηται τὸν ἀποκείμενον τῆς δικαιοσύνης στέφανον παρὰ
τῆς δεξιᾶς τοῦ 'Υψιστοῦ, καὶ θριαμβεύσουσα εἰσέλθῃ εἰς τὴν
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡτοιμασμένην αὐτῇ βασιλείαν.

χ'’. Οὕτως ἀναπτυσσόμενα τὰ θεῖα ταῦτα προσόντα
ἀποτελοῦσι τὸν ἀνθρώπον ἀληθῆ εἰκόνα καὶ ὁμοίωμα τοῦ
Θεοῦ. Τοῦτο δὲ τὸ καθῆκον ἀναλαμβάνουσιν οἱ γονεῖς νὰ
πράξωσιν ἐκ τῆς πρώτης τῶν τέκνων ἀναπτύξεως, ἐξ ἀπα-
λῶν, ως λέγεται, δύνχων. Τοῦτο δὲ πιεζάλλουσιν εἰς αὐτοὺς
πρῶτον αὐτὴ τῇ φύσις· διότι αὐτοὶ εἰναι οἱ αἴτιοι καὶ παρά-
γοντες τοῦ βρέφους, τὸ δποῖον δρείλουσι διὰ τοῦτο νὰ κα-
ταστήσωσι τοῦτ' αὐτὸν λογικὸν ἀνθρώπον. β' δὲ Θεές, δστις,
ως πρῶτος αἴτιος καὶ δημιουργός, ἐμπιστεύεται αὐτὸν ως ιε-
ράν τινα παρακαταθήκην εἰς τοὺς συνεργοὺς τῆς δημιουρ-
γίας, λέγων πρὸς αὐτούς· «Διατηρήσατε τὸ παιδίον τοῦτο
καὶ θηλάσσατε μοι αὐτό· ἐγὼ δὲ ἀποδώσω ὑμῖν τὸν μισθίον». Κατὰ
διπλοῦν λοιπὸν λόγον δρείλουσιν οἱ γεννήτορες νὰ κα-
ταβάλλωσι τὴν μεγίστην καὶ ἄγρυπνον φροντίδα, ἵνα τοῦ
ἐαυτῶν τέκνου ἀναπτύξωσι τὸν νοῦν καὶ μορφώσωσι τὴν
καρδίαν. Καὶ ἂν δὲ ἀνθρώπος ἔξομοιοισται μὲ τὸν Θεόν, τοῦτο
τὸ ἔργον κάμνει ἀληθῆ τὴν ἔξομοιωσιν ταύτην· διότι, ἂν δὲ
Θεὸς δημιουργή ἐξ οὐκ δυτῶν, δὲ δὲ ἀνθρώπος ἐξ δυτῶν, καὶ
παράγῃ τὰ ἀριστουργήματα τῶν διαφόρων τεχνῶν, τὸ νὰ
μορφώσῃ τὸν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ εἶναι τὸ τελειότε-
ρον ἀριστουργῆμα. Διὰ τοῦτο δίκαιοι εἰχεν δὲ τῆς ἀρχαιό-
τητος φιλόσοφος νὰ λέγῃ· «οὐ γάρ ἔστι περὶ διου θειοτέρου
ἄν ἀνθρώπος βουλεύσαιτο, ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων» (Πλάτ. ἐν Θεάγ. 2). Τὸ δὲ πῶς ἔρχό-
μεθα νὰ ἰδωμεν.

B'.

κγ'. «Θεοῦ οἰκοδομὴν» ἀποκαλεῖ τὸ τῆς ἔκλογῆς σκεύος καὶ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας κοινῶς, καὶ ἐναὶ ἔκαστον ἡμῶν ἰδίᾳ. «Θεοῦ οἰκοδομὴ ἐστὲ» (Α' Κορ. γ', 9). «Ινα δὲ ἰδωμεν κατὰ πόσον ἡ παρομοιωσις αὕτη ἐφαρμόζεται εἰς ἔκαστον ἡμῶν ἔξετάσωμεν αὐτήν. «Ἐκαστος ἡμῶν εἰναι οἰκοδομὴ Θεοῦ. Καθὼς δὲ μία οἰκοδομὴ εἰναι στερεά ἡ μὴ ὡς ἐκ τῆς στερεότητος ἡ μὴ τῶν αὐτῆς θεμελίων καὶ δταν μὲν ταῦτα εἰναι στερεά, τότε αὐτὴ δύναται νὰ ὑψωθῇ δτον καὶ ἐν τις θέλῃ ἄκινδύνως, δταν δὲ σαθρά, τότε δτον μικρὰ καὶ ἐν ἥναι, δὲν ἡμπορεῖ παρὰ νὰ ὑπόκηται εἰς κινδυνον· οὕτω καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν οἰκοδομὴν πρέπει νὰ φροντίσωσιν οἱ γεννήτορες, ὥστε αὐτὴ νὰ λάβῃ στερεὸν καὶ ἀκράδαντον τὸν θεμέλιον, δπως δσημέραι αὐξανομένη ύψωσται ἀσφαλής καὶ μέγαλοπρεπής, μὴ ὑπείκουσα μήτε εἰς τοὺς σφρόδρους ἀνέμους τῶν βιωτικῶν περιπετειῶν, μήτε εἰς τοὺς χειμάρρους τοῦ βιωτικοῦ χειμῶνος. Πρέπει οἱ γονεῖς νὰ δμοιασῶσι κατὰ τοῦτο τὸν τοῦ Εὐαγγελίου φρόνιμον ἄνδρα, «δτις ψκοδομησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν. Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἥλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἐπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἐπεσε. τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν». οὐχὶ δὲ τὸν μωρὸν ἐκείνον, «δτις ψκοδομησε τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν ἀμμον· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἥλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἐπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἐπεσε, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη» (Ματθ. ζ', 24—27). Θεμέλιον δὲ τῆς οἰκοδομῆς ἐνὸς ἔκαστου ἡμῶν εἰναι ἡ ἐκ παιδὸς ἀγωγή, ἐπὶ τῆς δποίας βασίζεται δλος δ ἡμέτερος βίος· αἱ ἥθικαι ἀρχαι καὶ πεποιθήσεις, ἀς θέλει λάβει ἐξ ἀπαλῆς ἡλικίας δ ἀνθρωπος, εἰναι αἱ μόναι μόνιμοι, τὰς δποίας δὲν δύναται νὰ ἔξαλειψῃ δλος δ ἀλλος ἡμῶν βίος. Διὰ τοῦτο οἱ γεννήτορες τὸν θεμέλιον πρέπει νὰ θέσωσιν ἀρραγή. Καὶ ποῖον ἀλλον θεμέλιον πρέπει νὰ θέσωσι παρὰ τὸν κείμενον, δς ἐστι Χριστὸς Ἰησοῦς;

« Θεμέλιον δὲ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, διὸ ἔστιν Ἰησοῦς Χριστὸς» (Α' Κορ. γ', 11). Η εἰς τὸν Θεὸν πίστις λοιπὸν ἔστω ἡ πρώτη, ἡ εἰς τὸν Θεὸν ἀγάπη ἡ δευτέρα, ἡ εἰς τὸν Θεὸν. ἐλπὶς ἡ τρίτη, γωνία τοῦ ἀδαμαντίνου θεμέλιου λίθου τῆς ἡμετέρας οἰκοδομῆς. Ἐπὶ τοῦ τριγωνοειδοῦς δὲ τούτου θεμέλιου οὐρανούμήκης ύψουσθια ἡ πυραμὶς τῆς οἰκοδομῆς τοῦ λάτρου τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ. «Ἐν τῇ καρδίᾳ δὲ τοῦ οὗτος ἀνατρεφομένου ὡς ἐν ἀνακτόρῳ λημπρᾶς οἰκοδομῆς ἐλεύσεται καὶ διαμενεῖ ὁ ἐν Τριάδι Θεός. «Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν» (Ιωάν. ιδ', 23), εἰπεν δὲ Γιὼς τοῦ Θεοῦ. «καὶ ἐνοικήσει ἐν αὐτῇ καὶ ἐμπεριπατήσει» (Β' Κορ. στ', 16), ὑπὸ δὲ τὴν τοιαύτην πυραμίδα εὑρήσουσιν ἀνάπτυξιν πάντες οἱ τὰς ἀμμώδεις καὶ καυστικὰς ἐκτάσεις τῆς βιωτικῆς ἔρημου ὁδοιποροῦντες· καὶ τὴν τοιαύτην πυραμίδα θέλουσι σεβασθῆναι μόνον τετσαράκοντα αἰῶνες, ὡς ἔκεινας τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἀπέραντοι αἰῶνες, μὴ ἀλλήλους διαδεχόμενοι ἐν τῷ ἀπέρω τῆς αἰωνιότητος.

κδ'. Τοιαύτη εἶναι ἡ οἰκοδομὴ ἡ ἐπὶ τῷ θεμέλιῳ τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς βασιζομένη, ἣν εὔτε ἡ βροχὴ, εὔτε οἱ ποταμοί, εὔτε οἱ ἄνεμοι ισχύουσι νὰ κλονίσωσι. «τεθεμέλιωται γάρ ἐπὶ τὴν πέτραν» τὴν ἀδαμάντινον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· ἐνῷ πᾶσα ἀλληλή ἀγωγή, μὴ ἔχουσα θεμέλιον τὴν εἰς τὸν Θεὸν πίστιν, ἀλλ' ἐρειδομένη ἐπὶ τὴν ἀμμονήθικῶν μόνον λεγομένων ἀργῶν, δὲν δύναται νὰ ἔναι παρὰ σαθρά, καταπίπτουσα εἰς τὴν πρώτην ροὴν βροχῆς, ποταμοῦ, ἀνέμου. Μάρτυς ἀφευδῆς ἡ ιστορία τῶν ἀργαλῶν γενεῶν καὶ ἐθνῶν. Ναί, «ἐμβλέψατε εἰς ἀργαλας γενεὰς καὶ ἰδετε, τίς ἐνεπίστευσε Κυρίω καὶ κατησχύνθη; ἡ τίς ἐνέμεινε τῷ φέδῳ αὐτοῦ καὶ ἐγκατελείφθη; ἡ τίς ἐπεκάλεστα αὐτόν, καὶ ὑπερείδεν αὐτόν;» (Σειράχ 6', 10), ἐνῷ δὲ μὴ τοιοῦτος «καθαιρεῖται εἰς τέλος, καὶ μεταναστεύε-

ταὶ ἀπὸ σκηνώματος, καὶ τὸ ρῖζωμα αὐτοῦ ἐκ γῆς ζώντων,
ὅτι οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐπήλπισεν ἐπὶ
τὸ πλῆθος τοῦ πλούτου αὐτοῦ, καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ μα-
ταιώτητι αὐτοῦ» (Ψαλμ. νά, 7—10). Μάρτυς ἀψευδῆς καὶ
ἡ σύγχρονες ἴστορία. Στρέψατε τὰ βλέμματα καὶ θέλετε
ἴδει ἔθνος «ὑπερψυφωθὲν καὶ ἐπαρθὲν ὡς τὰς κέδρους τοῦ
Λιβάνου (Ψαλμ. λστ', 36) πῶς ταπεινοῦται· διότι «οὐκ
ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐπήλπισεν ἐπὶ τὸ πλῆ-
θος τοῦ πλούτου αὐτοῦ, καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιώτητι
αὐτοῦ, ἐνῷ θέλετε ίδει ἔτερον ἔθνος, πῶς «ἔβοήθησεν
αὐτοῖς Κύριος, καὶ ἐρρύσατο αὐτούς, καὶ ἐξείλετο αὐτούς ἐξ
ἀμαρτωλῶν, καὶ ἐσωσεν αὐτούς, ὅτι ἥλπισαν ἐπ' αὐτόν». Τοιαύτη
ἡ διαφορὰ τῆς ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς πίστεως ἀγω-
γῆς ἀπὸ τῆς μὴ τοιαύτης.

κε'. Ἀπόκειται πρῶτον λοιπὸν εἰς τὴν μητέρα νὰ κατα-
θέσῃ εἰς τὸ βρέφος τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς χριστιανικῆς ἀγω-
γῆς, ἀνατρέφουσα αὐτὸν «ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου». καὶ παρέχουσα μὲν τὸν μητρικὸν μαστὸν σὺν τῷ γάλακτι νὰ
ποτίζῃ αὐτὸν καὶ τὸ γάλα τῆς πίστεως, τὰ πρῶτα δηλ. καὶ
ἀρχικὰ σταιχεῖα τῆς θρησκείας, τὰ δόποια δ' Ἀπόστολος ἀπε-
κάλεσε γάλα, γράφων Κορινθίοις, «γάλα ύμᾶς ἐπότισα, οὐ
βρῶμα». ἐπιθέτουσα δὲ ἐπὶ τῶν παρειῶν αὐτοῦ τὸ μητρικὸν
φίλημα, νὰ ἐπιθέτῃ συγχρόνως καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς προδετὸν
Θεὸν ἀγάπης· ρίπτουσα δὲ ἐπ' αὐτοῦ ίλαρδὸν καὶ ἀγρυπνὸν
τὸ μητρικὸν δημαρχόν, νὰ ἐμφυτεύῃ ἐν αὐτῷ καὶ τὴν εἰς τὸν
Θεὸν καὶ τὸ παντέροφον αὐτοῦ δημαρχὸν ἐλπίδα. Οὕτως αἱ τῆς
ἀνυποχρέου πίστεως γυναῖκες, ἡ μάρμη Λωΐς καὶ ἡ μήτηρ
Εὐνείκη, ἀνέθρεψαν τὸν μέγαν Τιμόθεον, διδάσκουσαι ἀμα-
αὐτὸν «ἐκ βρέφους καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα, τὰ δυνάμενα σο-
φίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (Β'
Τιμ. γ', 15).

κε'. Οὕτως ἡ μακαρία Σολομονὴ ἀνέθρεψε τὴν ἐπτά-
ριθμὸν φάλαγγα τῶν Μακκαθαίων ἐν τῇ πίστει τοῦ Θεοῦ

τῶν πατέρων αὐτῆς· καὶ δτε ὁ Ἐλλην Ἀντίοχος ἐπειρᾶτο νὰ μετακινήσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πίστεως ταύτης, καὶ δι' αὐτὴν προσεφέροντο σφάγια, ἔλεγε πρὸς τὸν νεώτατον· «Υἱέ, ἐλένησόν με τὴν ἐν γαστρὶ περιενέγκασάν σε μῆνας ἐννέα, καὶ θηλάσασάν σε ἔτη τρία, καὶ ἐκθρέψασάν σε καὶ ἀγαγοῦσαν εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην καὶ τροφοφέρησασαν. Ἄξιω σε, τέκνον, ἀναβλέψαντα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ἰδόντα, γνῶναι, δτε ἐξ οὐκ δυτῶν ἐπειθῆσεν αὐτὰ δ Θεός, καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος οὔτω γεγένηται. Μὴ φοβηθῇς τὸν δῆμιον τούτον, ἀλλὰ τῶν ἀδελφῶν ἀξίος γενόμενος ἐπίδεξαι τὸν θάνατον, ἵνα ἐν τῷ ἐλέει σὺν τοῖς ἀδελφοῖς σου χομίσωμαι σε» (Β' Μακκαβ. ζ', 27—30). Τί ἀνατροφή· τί φρονημα ὑψηλόν· τί φιλόσοφος γνώμη! Ἀλλὰ καὶ διὰ ταῦτα ἡ μὲν ψυχὴ αὐτῆς μετὰ ἔκεινων τῶν σίων τῆς περιχρεύει ἐν οὐρανίοις θαλάμοις, τὸ δὲ δνομα εὐλογεῖται ἐν τοῖς στόμασιν ἀπάντων, καὶ τὸ σῶμα πρόκειται εἰς πρασκύνησιν καὶ ἀγιασμὸν τῶν πιστῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἀδαμαντίνῳ ἀκροπόδει τῆς δρθοδοξίας, τῷ πανσέπτῳ τούτῳ πατριαρχικῷ ναῷ (*). Ἐκεῖ, μητέρες, ἔκει προσέλθετε, καὶ κατέθετοσαι μετὰ σεβασμοῦ τὸν φόρον τῆς εὐλαβείας, ἀπαντλήσατε ἀπ' αὐτῆς διδάγματα τῆς «ἐν παιδείᾳ καὶ νοοθεσίᾳ Κυρίου» ἀνατροφῆς τῶν τέκνων σας.

κζ'. Οὕτως ἡ θαυμαστὴ Ἐμμελία, ἡ μήτηρ δεκάδος δλης εὐλογημένων καὶ θαυμαστῶν τέκνων, ἀνέθρεψεν αὐτά. Ἰδωμεν τὴν ἀνατροφήν, ἣν κατὰ πρῶτον ἔδωκεν εἰς τὸ πρῶτον τῶν τέκνων τῆς, τὴν ἀγίαν Μακρίναν, δπως περιγράφει αὐτὴν εἰς τῶν μικροτέρων σίων τῆς, δ φωστὴρ τῶν Νυσσαέων Γρηγόριος (ἐν τῷ εἰς Μακρίναν λόγῳ, κεφ. γ'), ἵνα ἐν αὐτῇ

(*) Ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ πρὸς τὸ δεῖπνον κλίτος κείνται τρεις λέζωνακες, περιέχουσα τὰ λείψωνα τῆς πανευφήμου Εὐφημίας, τῆς βχαιλίσσης Θεοφανοῦς, καὶ τῆς ἀγίας Σολομονῆς, μητρὸς τῶν Μακκαβαίων.

χατίδωμεν καὶ τὴν τῶν ἀλλων. Ἀνέθρεψεν αὐτὴν εὔγενῶς, καὶ ἐπαἰδεύσεται τὴν ἐλευθέριον ἀγωγήν, ἥτις ἐμπρέπει θυγατράσιν. Ἀπηξίωσε μὲν νὰ τὴν διδάξῃ τραγικοὺς καὶ κωμικοὺς ποιητάς, διέτι ἀναρμόδιον ἔχειν ύπο τὰ δηματα τῆς ἀγνῆς παρθένου νὰ παρίστανται μὴ σεμνὰ παθήματα τῆς γυναικείας φύσεως. «Αἰσχρὸν γὰρ φέτο», ὡς ἐκτίθησιν ὁ γλαφυρὸς κάλαμος τοῦ Γρηγορίου, «αἰσχρὸν γὰρ φέτο καὶ παντάπασιν ἀπρεπὲς ἢ τὰ τραγικά πάθη, δσα ἔχ γυναικῶν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις τοῖς ποιηταῖς ἔδωκαν, ἢ τὰς τῆς κωμῳδίας ἀσχημοσύνας ἀπαλήν καὶ εὔπλαστον φύσειν. διδάσκεσθαι, καταμολυνομένην τρόπον τινὰ τοῖς ἀσεινοτέροις περὶ τῶν γυναικείων διηγήμασι». Τὴν ἐδίδασκε δὲ τὰς σεμνὰς καὶ τήθικὰς βίβλους, αἴτινες μορφοῦσι τὸν τήθικὸν ἀνθρώπον καὶ καλλύνουσι τὴν φυχήν, καὶ μάλιστα τὴν τοῦ Σολομῶντος Σοφίαν. «Ἄλλα, (ἔξακολουθεῖ ὁ αὐτός), ἀλλ' δσα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς εὐληπτότερα ταῖς πρώταις ἡλικίαις δοχεῖ, ταῦτα ἡν τῇ παιδὶ τὰ μαθήματα, καὶ μάλιστα ἡ τοῦ Σολομῶντος Σοφία· καὶ ταύτης πλέον δσα πρὸς τὸν τήθικὸν ἡμῶν ἔφερε βίον». Ἀνὰ στόμα δὲ ἄσματα εἶχε τοὺς ψαλμούς, οὓς ἔφαλλε καὶ δτε ἀπὸ τῆς κλίνης ἀνίστατο, καὶ δτε εἰργάζετο, καὶ δτε εἰς τὴν τράπεζαν ἐπορεύετο, καὶ δτε εἰς τὴν κλίνην ἐπορεύετο, ἀγιάζουσα δι' αὐτῶν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν καὶ τὸ στόμα, καὶ ἐκπληροῦσα τὰ ἀποστολικὸν ἀξίωμα «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι». ἀλλὰ (προτίθησιν δ αὐτὸς ἴστορικός), ἀλλὰ καὶ τῆς ψαλμωδουμένης Γραφῆς οὐδὲ δτιοῦν ἡγνόει, καὶροῖς ἰδοῖς ἔχαστον μέρος τῆς ψαλμῳδίας δεξιοῦσα· τῆς τε κοίτης διανισταμένη, καὶ τῶν σπουδαίων ἀπτεμένη τε καὶ ἀναπαυσμένη, καὶ προσιεμένη τροφήν, καὶ ἀναχωροῦσα τραπέζης, καὶ ἐπὶ κοίτην !οῦσα, καὶ εἰς προσευχὰς διανισταμένη, πανταχοῦ τὴν ψαλμῳδίαν εἰχεν οἶν τινα συνῳδὸν ἀγαθήν, μηδενὸς ἀπολιμπανομένην χρόνου». Οὕτω λοιπὸν ἀνετρέφετο ἡ μακαρία Μακρίνα φρον-

τίζουσα νὰ ἔξωραίτῃ τὴν ψυχήν, καὶ οὐχὶ τὸ σῶμα, καίτοι
εὖσα ἡ ὥραιοτάτη πασῶν τῶν τῆς Καισαρέας παρθένων.
Δὲν ἐπραπτεν, ὡς πολλαὶ τῶν σημερινῶν νεανίδων, αἵτινες,
πᾶσαν φροντίδα καταβάλλουσαι περὶ τὸν καλλωπισμὸν τοῦ
σώματος, ἀδιαφοροῦσι νὰ καλλύνωσι τὴν ψυχήν, ἢς τὸ κάλ-
λος ὥραιότερον καθιστᾶ καὶ ἐκεῖνο τὸ τοῦ σώματος. Εἶχεν
ἀνὰ γειρας τὴν θείαν Γραφὴν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς ἀπορρεού-
σας ἡμίκας βίβλους, συντελούσας εἰς τὴν ἡμίκοπείησιν, οὐχὶ
δέ, δπως τινὲς τῶν σημερινῶν φέρουσι ἔνας βίβλους, ἔκ-
γονα καὶ ἀπεικονίσματα ἔνων κοινωνιῶν, καὶ ἔχούσας συν-
θέσεις ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τοιαύτας, ἀφ' ὧν ἐπρεπε νὰ ἀπο-
στρέψωσι τὸ παρθενικὸν αὐτῶν πρόσωπον. Ἐκείνη ἀνὰ στό-
μα εἴχε τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ὡς ἄσματα, αὗται δὲ ἀποκυή-
ματα πυρεσσούσων καρδιῶν καὶ παραπαιουσῶν κεφαλῶν.
Διὰ ταῦτα καὶ δσημέραι βλέπομεν τοσαῦτα ἡμίκα ναυάγια
ἐν τῇ καὶ ἡμᾶς ἀπλάστῳ κοινωνίᾳ. «Διὰ ταῦτα πολλοὶ
ἐν ἡμένι ἅρρωστοι καὶ κοιμῶνται ἵκανοι» (Α' Κορ. ια', 20)
τὸν ὑπὸν τῆς ἀμαρτίας. «Διὰ ταῦτα ἔρχεται ἡ δργὴ τοῦ
Θεοῦ ἐπὶ τοὺς οἱοὺς τῆς ἀπειθείας» (Κολ. γ', 6). 'Αλλ' οὐχ
οὕτως ἔκείνη, οὐχ οὕτως· ἀλλ' ἀνατραφεῖσα, ὡς ἔξετέθη,
καὶ βοηθὸς ἐγίνετο τῆς μητρὸς περὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν
μικροτέρων ἀδελφῶν, καὶ ἀνέδειξεν αὐτοὺς ὡς φωστῆρας
διαλάμψκντας ἐν τῷ στερεώματι τῆς Ἐκκλησίας, τὸν μὲν
μέγαν Βασίλειον καὶ Γρηγόριον ἐν τῇ ἱεραρχικῇ διακοσμή-
σει, τὸν δὲ Ναυκράτιον ἐν τῇ ἀσκήσει, καὶ τὸν Πέτρον ἐν
τῷ ἐγγάμῳ βίῳ. Καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀληθῶς ἐπληρώθη τὸ γρα-
φικόν. «Γενεὰ εὐθέων εὐλογηθήσεται» (Ψαλμ. οια', 2).

κη'. Οὕτως αἱ εὔτελεῖς ἔκειναι, καὶ νέφος; ἀλλων διοίων
μητέρων, ἀνατρέφουσαι τὰ ἔαυτῶν τέκνα, ἀποκαθίστων
ἀληθεῖς λάτρας τοῦ Θεοῦ, ζῶντα μέλη τῆς Ἐκκλησίας
καὶ χρηστοὺς ἐν τῇ κοινωνίᾳ πολίτας. Οὕτως ἀνατρέφου-
σαι καὶ αἱ σημεριναὶ τὰ ἔαυτῶν δύνανται νὰ φθάσωσιν εἰς
τὸν αὐτὸν σκοπόν· διότι ἡ μήτηρ, ἡ πρώτη παραγωγὴ τοῦ

Ἄνθρωπου, πρέπει νὰ ἥναι καὶ ὁ πρῶτος αὐτοῦ διδάσκαλος πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀληθίους αὐτοῦ εὑδαιμονίας καὶ τοῦ προσρισμοῦ.

κθ'. Συνεργὸς πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου παρχγωγὴν εἶναι καὶ ὁ πατήρ· συνεργὸς καὶ πρὸς τὴν ἀνατροφὴν καὶ ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ πρέπει νὰ ἥναι καὶ αὐτός. Ἀπόκειται λοιπὸν καὶ εἰς τὸν πατέρα νὰ ἐπιχορηγῇ τὴν δέουσταν αὔξησιν καὶ προσαγωγὴν εἰς τὰ πρῶτα σπέρματα, τὰ δόποια ἐνεφύτευσεν ἐν αὐτῷ ἡ μήτηρ. Καὶ ἀφ' οὗ ἡ μήτηρ ἐπότισε τὸ βρέρος τὸ γάλα τῆς πίστεως, αὐτὸς πρέπει νὰ δῶσῃ τὸ βρῶμα, τὴν στερεωτέραν τροφήν. Ὁ πατήρ, δοστις ἐπιστικείσθη μὲν μεγαλειτέρας διανοητικὰς καὶ σωματικὰς δυνάμεις, πρέπει ἀναλόγως νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὴν ἔξαχολούμησιν τῆς οἰκοδομῆς, τῆς δόποιας ἀρχικὸς θεμέλιος εἶναι αὐτός, καὶ ἐφ' ἣς διὰ τοῦτο ἐπιγράφει τὸ ἑαυτοῦ δνομα. Πῶς δὲ θέλει ἔξασκήσει τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἔργον διδάσκει ἡ Γραφὴ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ δικαίου Ἰών.

λ'. Ὁ εὐγενὴς οὗτος τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν «ἡν ἄνθρωπος ἀληθινός, ἀμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος». Ὅπλη τὸν τοιοῦτον δὲ πατέρα καὶ καθηγεμόνα ηὕξανον ἐπτὰ υἱὸι καὶ τρεῖς θυγατέρες, ἀνατρεφόμενοι οὐχὶ μόνον κατὰ τὰς ἔξωτερικὰς πράξεις ἀμεμπτοι, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον πιστὰ ἀπομιμήματα τοῦ πατρικοῦ ἀρχετύπου. Ὅπλη τὸ δεῦρερχὲς δὲ καὶ ἄγρυπνον δῆμα τοῦ πρωτοτύπου τούτου τῶν οἰκογενειαρχῶν διηρχοντο οὐ μόνον πάντα τὰ ἔξωτερικὰ συμβαίνοντα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ πνευματικὴ κατάστασις καὶ αὐτὰ τὰ διανοήματα τῶν τέχνων. Καὶ οὐ μόνον ἐὰν πραγματικῶς διανόημά τι ἀτοπον ἐλάμβανε χώραν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν ἀπεδίωκε καὶ ἐπανώρθου, ἀλλὰ καὶ δτε οὐδὲν τοιοῦτον εὕρισκεν, ἐρρότιζε νὰ ἐπαγρυπνῇ μὴ τυχὸν πάροδον εὕρῃ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν, καὶ ἔξιστράλιζεν αὐτούς, προσφέρων θυσίαν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν. «Καὶ ἔκαθάριζε, (λέγει τὸ ιερὸν

γράμμα), καὶ ἔκαθάριζεν αὐτοὺς ἀνιστάμενος τὸ πρωῖ, καὶ προσέφερε περὶ αὐτῶν θυτίας κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, καὶ μόσχον ἐναὶ περὶ ἀμαρτίας περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν» (Ἴων ἄ, 5). Ἐλλὰ μήπως ἐπραττε ταῦτα διὰ πραγματικὴν ἀμαρτίαν; Οὐχί· «ἔλεγε γάρ, (προσθέτει διερδὲς συγγραφεύς), ἔλεγε γάρ Ἱών, μήποτε οἱ νιὸι μου ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν» (αὐτόθι). Βλέπετε προσοχήν; Βλέπετε πατρὸκήν μέριμναν; Ἐλλὰ μήπως σπανίως ἐπραττε τοῦτο; Οὐχί, ἀλλὰ καὶ ἔκάστην ἡμέραν τοῦτο εἶχεν ἔργον. «Οὕτως οὖν ἐποίει Ἱών πάσας τὰς ἡμέρας». Διὰ τοῦτο καὶ διὸ Θεός ηὐλόγει αὐτὸν καὶ «περιέφραττε τὰ ἔξω αὐτοῦ, καὶ τὰ ἔσω τῆς οἰκίας αὐτοῦ, καὶ τὰ ἔξω πάντων τῶν ὅντων αὐτοῦ κύκλῳ· τὰ δὲ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ ηὐλόγει, καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει ἐπὶ τῆς γῆς» (αὐτόθι 10). Καὶ οἶονει ἐνεκαυχᾶτο ἐπ' αὐτῷ λέγων· «οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρωπος, ἄμεμπτος, ἀληθινός, θεοσεβῆς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος» (αὐτόθι 8).

λα'. Τοῦτον ἔχοντες ὑπόδειγμα οἱ πατέρες, πρῶτοι μὲν ἔστωσαν αὐτοὶ ἀνθρώποι ἀληθινοὶ, ἄμεμπτοι, δίκαιοι, θεοσεβεῖς, ἀπεχόμενοι ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος· διότε πᾶς, δοτις ἀναλαμβάνει νὰ διδάξῃ ἕτερον, διὸδιος πρέπει νὰ ἔχει ἔγκρατὴς ἔκείνου, διότε προτίθεται: νὰ διδάξῃ· καθάτι, ἐν ᾧ ἔξι ἐνὸς μᾶλλον τελεσφόρον ἀπεργάζεται τὴν διδασκαλίαν διὰ τοῦ ἑαυτοῦ παραδείματος, διεκφεύγει ἔξι ἄλλου τὸν δινειδισμόν, διὸ δύναται τις νὰ τῷ προστρέψῃ. «Ο διδάσκων ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις» (Ρωμ. 6', 21). Ἐπειτα δὲ ἀναπτύσσων καὶ εἰς τὸ ἑαυτοῦ τέχνον τὰς ἀρετὰς ταύτας, ὑποστηρίζων αὐτὰς διὰ τοῦ ἑαυτοῦ παραδείγματος, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἐφαρμογῆς, ἔχέτω ἄγρυπνον τὸ δῆμα, ὃς ἔκεινος, ἐφ' δλγῆς τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ. Καὶ ἀνατρέφων καὶ αὔξανων αὐτὸν «ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου», ἔξακολουθείτω τὴν εἰς ὑψος ἀνάβασιν τῆς θείας ταύτης οἰκοδαιμῆς, παρ-

Είδων αὐτὴν εἰς χεῖρας σοφῶν καὶ ἐπιστημόνων ἀνδρῶν, οἵτινες νὰ ἀναπτύσσωσι μὲν τὸν νοῦν διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ πλουτίζωσιν αὐτὸν διὰ τῶν θηταυρῶν τῶν γνώσεων· φωτίζωσι δὲ τὸν λόγον καὶ παιδαγωγῶσι τὴν ψυχήν, ἵνα αἰχμαλωτίζωσι πᾶν νότην εἰς ὑπακοὴν Χριστοῦ» (Β' Κορ. ۶, ۵). Τὴν κατακλεῖδα δὲ τῆς οἰκοδομῆς, τὸ ἐπισφράγισμα τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας, ἀπόκειται, ἵνα ἐπιθέσητε ὑμεῖς, ὃν ιεροὶ ποιμένες, οἵτινες, ἀφ' οὗ ἀναγεννήσητε καὶ θρέψητε τὸν ἀνθρώπον πνευματικῶς, ἀνοίγετε τὸ καταπέτασμα, καὶ εἰσάγοντες αὐτὸν ἐν τῷ ἀδύτῳ τοῦ ιεροῦ, μυεῖτε μὲν αὐτὸν τὰ μυστήρια, «εἰς δὲ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι» (Α' Πέτρ. α', 12), μυεῖτε δὲ αὐτὸν τὴν γνῶσιν τῶν ἀπορρήτων, καὶ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ δεικνύετε τὴν τριλαμπῆ θεότητα, διηγεῖτε διδάσκαλοι καὶ πατέρες διατελεῖσθε αὐτοῦ.

λβ'. Οὕτω λοιπὸν ἡ οἰκοδομὴ, θεμέλιον λαβοῦσα τὴν τριάδα τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, καὶ βαθμηδὸν διὰ τῆς προσθήκης τῶν γνώσεων ὑψουμένη ἐν τῷ ρυθμῷ τῆς εὔσεβειας, στεφάνην λαμβάνει αὐτὴν τὴν περὶ Θεοῦ ὑπερτάτην γνῶσιν, ἣν ἀπεκάλυψεν δὲ ἡμέτερος Σωτῆρος, «ἐν ᾧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὖξει εἰς ναὸν ἄγιον ἐν Κυρίῳ» (Ἐφεσ. 6', 21).

λγ'. Ἡ τοιαύτη τῶν τέχνων ἀνατροφὴ οὐ μόνον δὲν θέλει ποτὲ παραστήσει τὸ οἰκτρὸν θέαμα τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ σεληνιαζόμενου μίον τοῦ σημερινοῦ Εὐαγγελίου. Θέλει δὲ ἔξι ἐναντίας παριστᾶ τὸ ὥραῖον θέαμα γενεᾶς εὐλογημένης, ἣς τά τε ἔσω καὶ τὰ ἔξω θέλει περιφράττει δὲ Θεός, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν εὐλογεῖ. Τοιαύτη ἀνατροφὴ θέλει ἀλλάξει τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, καὶ, κατὰ τὸν προφήτην, (Ἡσαΐ. κδ', 2) «ἔσται δὲ λαδὲς ὡς διερεύς». Καὶ ἡ γῆ γενήσεται καὶνή, οἷαν ἐπιγγείλατο μὲν δὲ Σωτῆρος, καθότι «γῆν καὶνὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν ἣ δικαιοσύνη κατοικεῖ» (Β' Πέτρ. γ', 13), εἰδὲ δὲ δὲ τῆς Βροντῆς υἱὸς ἐν τῇ

Αποκαλύψει (χ', 1). Καὶ θέλει ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ἡμῶν, καὶ ἀληθῶς πραγματοποιηθῇ τὸ αἰτημα τῆς προσευχῆς, ἣν διετύπωσεν αὐτὸς ὁ Κύριος, ἵνα προσευχόμενοι εἰς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα λέγωμεν. «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἀγιασθήτω τὸ δονομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ματθ. στ', 9). Γένοιτο.

Β' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΕΝ Τῇ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΦΙΛΕΚΠ. ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ
ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ,
ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΥΤΟΥ,
Τῇ ΙΘ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΩΟΑ'.

Καὶ ὄραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὥρθη τῷ
Παύλῳ· ἀνὴρ τις ἦν Μακεδὼν ἐστὼς,
παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· Διαβάσε
εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν.

(Πράξ. ιστ', 9).

α'. ΜΕΓΙΣΤΗΝ πανήγυριν, παναγιώτατε δέσποτα, τὴν παρελθοῦσαν τρίτην ἐτέλει τὸ δρθόδοξον πλήρωμα ἐπὶ τῷ ἐκ τρίτου ἀναβάσει. Σου εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον. Μεγίστην πανήγυριν τελεῖ καὶ σήμερον ἐπὶ τῇ ἀναιμάκτῳ θυσίᾳ, ἦν διὰ τῶν πατριαρχικῶν Σου χειρῶν, συλλειτουργοῦσαν ἔχων καὶ τὴν χορείαν τῶν σεβασμιωτάτων ἱεραρχῶν, προσφέρεις τὸ πρῶτον ἥδη ἀπὸ τῆς ἀναβάσεώς Σου ταύτης ὑπὲρ τοῦ λαοῦ Σου. Ἐχαίρε προχθὲς ὁ περιούσιος τοῦ Κυρίου λαός· διότι νεύσει Θεοῦ ἐν ταῖς σοβαραῖς καὶ πολυπλόκοις περιστάσεσιν, ἐν αἷς εὑρίσκεται ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία, ἀπήλαυσε τὸν δεξιὸν καὶ ἴκανώτατον πρῶτον αὐτῆς ταξί-

αρχον, ολον ἀπέδειξεν αὐτὸν ἡ ξυνωρίς τῶν προτέρων αὐτοῦ πατριαρχειῶν. Χαίρει καὶ σήμερον, καὶ χαίρων ἐπλήρωσε καὶ πάλιν τὸν ἱερὸν ναόν, ἵνα, ἀσπασάμενος τὰς ἐν τοῖς ἀγίοις τῶν ἀγίων, τῇ ἀναιμάκτῳ θυσίᾳ, καθαγιασθείσας ὁσίας χειράς Σου, λάβητας εὐλογίας τοῦ ἔαυτοῦ ἀρχιποίμενος, καὶ μετὰ τῆς δεήσεώς Σου συνενώσῃ τὰς ἔαυτοῦ δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν τῶν δυνάμεων καὶ νυμφίον τῆς Ἐκκλησίας, δπως Σὲ ἐνισχύσῃ εἰς τὴν τῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀγαθῶν Σου προθέτεων, ὃν ολον ἀπαρχὴν ποιούμενος ἀπὸ σήμερον εὐλογεῖς τὴν σύστασιν τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Μακεδονικῆς Ἀδελφότητος. Καὶ εἰς δὲ τὴν φιλαδελφίαν καὶ τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην ἔδωκε πρὸ δλίγου τὴν ὑπαρξίν, Σὺ σήμερον δίδεις τὴν εὐλογίαν καὶ τὸ ἄγιον εἰονεὶ βάπτισμα. «Ἴνα δὲ τοῦτο ὡς δι’ ἀγίου μύρου ἐπισφραγίσῃ καὶ ἐπιβεβαιώσῃ καὶ λόγος τις, Σὺ δὲ κατὰ μίμησιν τοῦ δεσπότου Σου «τὸν κρατῆρα ἔχων τῶν ἀκενώτων δωρεῶν, δός μοι ἀντλήσασθαι» ἔξ αὐτοῦ τὸν λόγον τοῦτον, ἐπιρρωνύμων με τὰς παναγίας Σου εὐχαῖς.

A'.

«Καὶ δραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὥφθη τῷ Παύλῳ ἀνήρ τις ἦν Μακεδὼν ἐστώς, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· Διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν».

6'. «Οτε «τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίζον πάντα ἀνθρώπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Ιωάν. ἀ, 9), ἀνέτειλεν ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς, καὶ cί ὥραῖοι πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων Ἐκεῖνον, «ὦ ὄνομα Ἀνατολή», διατρέχοντες τὴν ὑφῆλιον ἐφώτιζον τὰ «ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου» (Ἡσ. θ', 2) καθήμενα ἔθνη τῷ φωτὶ τῆς θεογνωσίας· δὲ Ἀπόστολος τῶν ἔθνῶν, διαδραμὼν τὰς πλείστας τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἐπαργίας, καὶ κωλυθεὶς ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἵνα προχωρήσῃ εἰς τὴν Βιθυνίαν, κατέβη εἰς τὴν Τρωάδα· ἔκει ἐν καιρῷ νυκτός, ὥρᾳ, καθ’ ἥν τὰ πάντα ἡσύχαζον, δὲ θεος δὲ ζῆλος ὑπεξέκαιε τὸν Ἀπόστολον ἵνα φωτίσῃ τὰ εἰσέτι ἐν τῇ νυκτὶ

τῆς ἀγνωσίας κατακείμενα μέρη, παρουσιάζεται δραμα εἰς αὐτόν· τὸ δὲ δραμα παρίστα ἀνδρα Μακεδόνα ἐστῶτα καὶ παρακαλοῦντα αὐτὸν ἵνα διαθάς εἰς Μακεδονίαν βοηθήσῃ αὐτῇ. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην βλέπει πᾶς τις ἐξ ἑνὸς μὲν μεγίστην καὶ ἔξαρτον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν τῆς Μακεδονίας· διὸ καὶ ἐμποδίζων τὸν Παῦλον νὰ προχωρήσῃ εἰς Βιθυνίαν, καὶ καταβάντι εἰς Τρωάδα ἐμφανίζει αὐτῷ τὸ δραμα τῆς εἰς Μακεδονίαν προσκλήσεως· ἀφ' ἑτέρου δέ, μεγίστην καὶ ἔξαρτον προδιάθεσιν τῆς χώρας ταύτης πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου. Τοῦτο ἐμφαίνει ἀληθῶς καὶ ἡ στάσις καὶ ἡ παράκλησις καὶ οἱ λόγοι τοῦ ἐν δράματι ἀνδρός, δοτις οἴα τις πρέσβυς τῆς πατρίδος τῶν Ἀλεξανδρῶν καὶ Ἀριστοτελῶν προσκαλεῖ εἰς αὐτὴν τὸ χριστιανικὸν δόγμα, διπερ δὲν βλέπομεν διτὶ ἐπραξεν ἀλλη τις χώρα, ἢ ἀλλο τι θένος, διου μάλιστα αὐτόκλητοι μεταβαίνοντες οἱ τοῦ Λόγου ὑπηρέται οὐ μόνον εὔμενοις ὑποδοχῆς δὲν ἡξιεῦντο, ἀλλὰ καὶ διωγμοὺς παντοῖους ὑπέμενον. Ἀλλὰ πόθεν ἡ τοιαύτη προπαρασκευὴ καὶ προδιάθεσις τῆς Μακεδονίας πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου; πόθεν δὲ καὶ ἡ τοσαύτη περὶ αὐτὴν κηδεμονία τοῦ Ὑψίστου; Τὸν λόγον ἀμφοτέρων θέλομεν ἀνεύρει, ἐὰν ἀνατρέχοντες τέσσαρας αἰῶνας πρὸ τῆς ἐν ἡ εὑρισκόμεθα ἐποχῆς ἀνελίξωμεν τὸν τότε ιστορικὸν χάρτην.

γ'. Θέλομεν ἰδεῖ ἐν αὐτῷ, δτι, ἐν ᾧ αἱ μὲν ἀλλαι πολιτεῖαι καὶ χῶραι τῆς Ἑλλάδος, εὐδοκιμοῦται περὶ τε τὸν ἐπιστημονικὸν καὶ στρατιωτικὸν βίον, παρεῖχον καὶ εἰς τοὺς πέριξ τὰ ἐαυτῶν ἀγαθά, ἢ δὲ Μακεδονία διετέλει ἀσημος κατ' ἀμφότερα, οὐδὲν ἀγαθὸν μητ' αὐτὴ κεκτημένη μήτε τοῖς ἄλλοις παρέχουσα—αἰφνῆς ἡ θεία πρόνοια, ἡ πόρρωθεν καταβάλλουσα τῶν μεγάλων πραγμάτων τὰς ὑποθέσεις καὶ τὴν ἐαυτῆς δύναμιν ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦσα, θέλουσα νὰ προπαρασκευάσῃ τὰ ἔθνη τῆς ὑφηλίου πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ μέλλοντος Σωτῆρος, ηύδοκησεν, ἵνα διὰ δύο ἀνδρῶν

ἀναμορφώσῃ τὸ πρόσωπον τῆς χώρας ταύτης, καὶ δι' αὐτῆς σύμπαν τὸ τῆς ὑφηλίου. Ἀφ' ἐνὸς Φίλιππος, δὲ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου πατήρ, μαθητευθεὶς παρὰ τῷ στρατηγικωτάτῳ τῶν Θηρῶν ἀνδρὶ, καὶ ἀναβὰς τὸν θρόνον τῶν πατέρων του, ἐμόρφωσε τοὺς Μαχεδόνας εἰς στρατιωτικὸν ἔθνος, κατακτῆσαν πάσας τὰς περὶ αὐτὸν ἐπικρατείας καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Ἑλλάδος. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ Σταγείρων Ἀριστοτέλης, μαθητευθεὶς τὴν φιλοσοφίαν παρὰ τῷ δαιμονίῳ ἀρχηγῷ τῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἀναβιβάσας αὐτὴν εἰς τὴν ἐντέλειαν, εἰς ἥν ἡδύνατο νὰ φέάσῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, καὶ τὴν χρυσῆν σφραγῖδα καὶ τὸ ἄριστον τέλος ἐπιθεὶς εἰς ἔκαστον κλάδον τῆς φιλοσοφίας καὶ λοιπῆς μαθήσεως, εἰσήγαγε τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας εἰς τὴν δι' αὐτὰ ἔνην μέχρι τοῦδε Μαχεδονίαν. Οὕτως αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἔνωρέσσα τῶν ἀνδρῶν τεύτων συγκεντρώσασα εἰς ἔκατην τὰ τε φῶτα καὶ τὴν δύναμιν συμπάσης τῆς Ἑλλάδος, ἀποκτήσασα δὲ καὶ βασιλέα τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον, κεκτημένον τὰ τάλαντα τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ διδασκάλου, κατέστη ἴκανὴ ἵνα ἔξυπηρετήσῃ τὰς βουλὰς τῆς θείας προνοίας. Διὸ καὶ ποτε ἐν Δίῳ τῆς Μαχεδονίας εὑρισκομένῳ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, καὶ διαλογίζομένῳ, πῶς θέλει δυνηθῇ μεταβὰς εἰς Ἀσίαν νὰ καθυποτάξῃ τὴν δύναμιν τῶν Περσῶν, ἐπιφαίνεται ἐν νυκτὶ ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, προτρεπόμενος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ('Ιωσήπ. Ἀρχαιολ. ια', 9. 4) καὶ ἐνισχύων αὐτὸν, προγειρίζεται χριστὸν αὐτοῦ, ἐπιλέγων αὐτῷ τὰ αὐτὰ περίπου, εἰς εἴπεν ἀλλοτε εἰς τὸν ἀργηγὸν τῆς περσικῆς δυναστείας ('Ησ. με', 1—3). «Ἐγὼ κρατήσω τῆς δεξιᾶς σου, ἐπακοῦσαι ἐμπροσθέν σου ἔθνη, καὶ ἰσχὺν βασιλέων διαρρήξω· ἀνεῖξω ἐμπροσθέν σου θύρας, καὶ πόλεις οὐ συγκλειτθήσονται. Ἐγὼ ἐμπροσθέν σου πορεύομαι, καὶ ὅρη ὀμαλιῶ, θύρας χαλκὰς συντρίψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροὺς συγκλάσω, καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς ἀποκρύφους, ἀοράτους ἀνοίξω σοι».

δ'. 'Υπὸ τοιοῦτον πανίσχυρον ἡγεμόνα δομόλις εἰκοσαέτης Ἀλέξανδρος, παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν τρισμυρίων Μακεδόνων τού, διαβάλνει τὸν Ἐλλήσποντον, καὶ ἐπιβὰς τῆς ἀσιάτιδος γῆς, θύει ἐν Τρφάδι τὰ ἐπιβατήρια, καὶ ἐκεῖθεν προχωρεῖ εἰς τὴν κατάκτησιν οὐ μόνον τῆς περσικῆς μοναρχίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιποῦ τότε γνωστοῦ κόσμου ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, καὶ ἐν διαστήματι δεκαετεῖ γίνεται κύριος αὐτοῦ. Ἡ μεγάλη δὲ αὕτη καὶ θυμαστὴ κατάκτησις ἔγενετο διότι προεπορεύετο μὲν δοθεὶς τῶν δυνάμεων, παρηκολούθουν δὲ τὰ θέλγητρα τῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ τὰ εὐεργετήματα τῆς διαδότεως τῶν φῶτων καὶ τῆς προσδόου, κοινῆς γενομένης καὶ τῆς ἐλλάδος φωνῆς καθ' ἄπασαν τὴν ὑφῆλιον, ἵνα χρησιμεύσῃ τὸ μέσον τῆς συνεννοήσεως τῶν ἔθνων καὶ προλεάνη τὸ ἔργον τῶν μαθητῶν τοῦ Σωτῆρος, ἀφ' οὗ πρότερον διὰ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μακεδονικῆς δυναστείας μετεφράσθησαν εἰς τὴν γλώσσαν ταύτην αἱ θεόπνευστοι δέλτοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, αἱ φερέσθιοι αὐταὶ πηγαὶ τοῦ σωτηρίου, δι' ὧν προκατηγγέλλετο «φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἔθνων καὶ δόξαν λαοῦ Ἰσραὴλ» (Λουκ. 6', 32).

ε'. Τοιαῦτα εὐεργετήματα μὲν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὑπηρεσίας δὲ πρὸς τὸν μέλλοντα χριστιανισμὸν παρασχοῦσα ἡ Μακεδονία, καὶ προκατευθύνασα τὰς δόδους τοῦ Κυρίου καὶ προπαιδαγωγήσασα τὰ ἔθνη εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος, δὲν ἦτο δυνατόν, δτε «ἐκ Σιών ἐξῆλθεν διὰ τῆς χάριτος νόμος» καὶ δολόγος τῆς Καινῆς Διαθήκης «ἐξ Ἱερουσαλήμ» (Ἡσ. 6', 3), οὕτε ἡ Μακεδονία νὰ λησμονήσῃ, δτε αὐτὴ πρώτη ὥφειλε ν' ἀτενίσῃ τὰ δῆματα καὶ νὰ ἔκτείνῃ τὰς χεῖρας πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς θρησκείας τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου τὴν ὁδηγίαν αὐτὴ ἔξετέλεσε τοσαῦτα ὑπὲρ αὐτῆς, οὕτε ἡ θεία πρόνοια νὰ μὴ χορηγήσῃ εἰς αὐτὴν πρώτην ἐξ ὅλων τῶν τῆς Εὐρώπης ἐπαρχιῶν τὰ εὐεργετήματα τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης.

Διὰ τοῦτο εὔδοκεῖ καὶ νὰ δόηγήσῃ τὸ «σκεῦος τῆς ἐκλογῆς» εἰς τὴν Τρωάδα, καὶ ἔκει νὰ παρευσιασθῇ δ Μακεδῶν ἵνα προσκαλέσῃ αὐτὸς εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα. "Οπως ἡ χώρα, ἥτις τὸ πάλαι ἐγένετο τὸ πεδίον τοῦ πολέμου, ἐν ᾧ ἀλληλεσφάζετο ἡ Εὐρώπη καὶ Ἀσία, καὶ ἥτις ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία, ἀφ' ἣς δρμηθεῖσα ἡ Μακεδονία ὡς ἐξ δλῆς τῆς Εὐρώπης μετέδωκεν εἰς τὴν Ἀσίαν τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν φωτῶν, καὶ προπαρετκεύασε τὰς δύοντς Κυρίου τὰς εὐθείας· αὐτὴ καὶ νῦν νὰ γείνῃ τὸ συνεντευκτήριον τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας καὶ ἡ βαλβίς, ἀφ' ἣς δρμηθεῖσα ἡ τελευταία ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Παύλου νὰ μεταβῇ εἰς Μακεδονίαν καὶ μεταδώσῃ τὰ εὐεργετήματα τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ἀναπληρώσῃ τὸ ἐφλημα ἀνθ' ὧν εὐεργετιῶν ἔλαβε πρότερον παρὰ τῆς Μακεδονίας, καὶ ἔκει συνδέσωσι τοῦ λαϊποῦ ἐσαεὶ τὰς γεῖρας, ἀδελφοποιηθεῖσαι ἐν Χριστῷ, «ἐν ᾧ σύ καὶ Ἐλλῆν καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάφεταρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός» (Κολ. γ', 11).

B'.

«Καὶ δραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὡφθη τῷ Παύλῳ· ἀνήρ τις ἦν Μακεδῶν ἐστώς, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· Διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν».

στ'. "Επασχε κατ' ἔκεινον τὸν καιρὸν ἡ Μακεδονία τὴν στέρησιν τῆς γνώσεως τοῦ ἀληθίνου Θεοῦ. "Επασχε τὴν στέρησιν τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως φιλοτοιχίας. "Επασχε τὴν στέρησιν τῆς γνώσεως τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, τῶν ἀληθινῶν ὁδῶν τοῦ Κυρίου. Καὶ διὰ τοῦτο διὰ τοῦ πρέσεως τῆς προσκαλεῖ τὸν Ἀπόστολον ἵνα διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησῃ αὐτῇ. 'Ο δὲ Ἀπόστολος, ὑπακούων εἰς τὸ θεῖον κέλευσμα καὶ προθύμως δεῖξαμενος τὴν πρόσκλησιν, ἀμέσως μετὰ τοῦ Σίλα, Τιμοθέου καὶ Λουκᾶ μεταβάλνει εἰς Μακεδονίαν, καὶ καταπαύων τὴν εἰς τὰ ἄψυχα εἰδῶλα διδάσκει τὴν εἰς

τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλεν Ἰησοῦν Χριστὸν λα-
τρείαν· συμπληροῖ τὴν ἀνθρωπίνην ἀτελῆ φιλοσοφίαν τοῦ
Σταγειρίτου διὰ τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως χριστιανικῆς φιλοσο-
φίας, ἀποκαλύπτων τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρα-
νῶν. Καὶ συγχροτῶν μεγάλας καὶ μυριάνδρους Ἐκκλησίας
ἐν Φιλίπποις, ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Βερροίᾳ, ἐγκατασπείρει
ἐν αὐταῖς τὰ σπέρματα τῆς χριστιανικῆς ἡθικῆς, ἀτινα καὶ
αὐξανόμενα ἀποδεικνύουσι τοντονίας διαπρεπούσας ἐν εὐσε-
βείᾳ καὶ σεμνότητι καὶ παντοῖαις ἀρεταῖς, ἵδιᾳ δὲ τῇ ἀρετῇ
τῆς φιλαδελφίας, ἥτις, αὐξηθεῖτα ὡς δένδρον μέγα, σκιάζει
οὐ μόνον τὴν Μακεδονίαν πᾶσαν, καὶ παρέχει αὐτῇ τὰ
εὑεργετικὰ αὐτῆς δῶρα, ἀλλὰ τοὺς κλῶνας αὐτῆς ἐπεκτεί-
νασσα καὶ εἰς ἄλλας γώρας, δαψιλεύει καὶ εἰς αὐτὰς τὰς
ἄγαθοιεργίας της. Μάρτυς τούτου αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος, διτις
ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῇ—ἥτις εἶναι καὶ
ἡ πρώτη χρονολογικῶς γραφεῖτα ἐπιστολὴ αὐτοῦ· διότι ἡ
Μακεδονία δικαιοὶ ἡτο πρώτη ν' ἀπολαύσῃ ἀποστολικὴν
συγγραφὴν—ἔγραφε. «Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρέαν
ἔχετε γράφειν ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἔστε εἰς
τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους· καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸς εἰς πάντας τοὺς
ἀδελφοὺς τοὺς ἐν δλῃ τῇ Μακεδονίᾳ» (Α' Θεσσ. δ', 9). 'Α-
κούετε μαρτυρίαν ἐπίσημον, μαρτυρίαν τοῦ Ἀποστόλου τῶν
ἔθνῶν περὶ τῆς ἀρετῆς τῆς φιλαδελφίας τῶν Μακεδόνων,
καὶ διτις τὴν ἀρετὴν ταύτην ἔκτήσαντο καὶ ἐδιδάχθησαν οὐκ
ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, «αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς
θεοδίδακτοί ἔστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους», καὶ διτις τὴν
ἀρετὴν ταύτην πράγματι ἔξετέλουν εἰς τοὺς ἐν δλῃ τῇ
Μακεδονίᾳ; Μέγας ἀληθῶς καὶ ἀκήρατος στέφανος παρὰ
τῆς ἀποστολικῆς χειρὸς ἐπιτέλειται ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν
Μακεδόνων, οἵτινες ἐδιδάχθησαν τὴν ἀρετὴν ταύτην οὐ παρ'
Ἀποστόλου, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τῇς ἀγάπης. 'Αλλὰ
μήπως ἡ θεοδίδακτος ἀρετὴ τῶν τέκνων τῆς Μακεδονίας
περιιωρίζετο ἐν μόνοις τοῖς δρίσοις αὐτῇς; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ.

Άντη ἐπεξετένετο πρῶτον εἰς αὐτὸν τὸν Ἀπόστολον, παρ' εὑρίσκοντο οὖς οἱ τὴν μεγίστην τῶν εὐεργεσιῶν, παρακολουθοῦσα αὐτῷ πανταχοῦ δικαιούμενος τὸν ἀπορεύετο καὶ παρέχουσα αὐτῷ τὰ ἑφόδια. Διαπρύσιος καὶ τούτου μάρτυς ἐστω πάλιν αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος, διτικός, δέσμιος ὡν ἐν Ρώμῃ, κάκετ δεξαμενος τὰς τῶν Φιλιππησίων διὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν Ἐπαφροδίτου βοηθείας, καὶ εὐχαριστῶν αὐτοῖς διτι εἶδε κατο τὰ παρ' αὐτῶν «δοσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτήν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ», προστίθησιν. «Οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς Φιλιππήσιοι, διτι ἐν ἀρχῇ τοῦ Εὐαγγελίου, διτε ἑξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμία μοι Ἐκκλησίᾳ ἔκοινώντεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι διτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἄπαξ καὶ διτι εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε» (Φιλιπ. δ', 15—18). Καὶ οὐ μόνον τὰ ἀναγκαῖα σύντα τῷ Ἀποστόλῳ παρεῖχον, ἀλλὰ καὶ βοηθείας ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἀλλων Ἐκκλησιῶν. Οὕτως δὲ Ἀπόστολος, ἐν φημισκετο εἰς τὴν πλουσιωτάτην καὶ ἀρχὴν τοῦ πολλοῖς πτωχὴν Κόρινθον, ἵνα ἐπικρέσῃ εἰς τὴν παρηγορίαν πολλῶν πτωχῶν ἐν αὐτῇ, βοηθείας ἐλάμβανε παρὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μακεδονίας. «Ἄλλας Ἐκκλησίας, (εγγραφε τοῖς Κορινθίοις), ἀλλὰς Ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν δψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν· καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεὶς οὐ κατενάρχωσα οὐδενός. τὸ γὰρ ὑστερημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας» (Β' Κορ. ια', 8—9). Τοιοῦτοι οἱ καρποὶ τῆς φιλαδελφίας τῶν Μακεδόνων καὶ πρὸς τὸν ἐαυτῶν διδάσκαλον, χρίνοντες δρθῶς, διτι, εἰ αὐτὸς αὐτοῖς τὰ πνευματικὰ ἔσπειρεν, οὐ μέγα εἰ αὐτὸς αὐτῶν τὰ σωματικὰ θερίσει. Καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἐν Μακεδονίᾳ δητα ἑτρεφον, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ παρακολουθοῦντες παρεῖχον τὰ ἑφόδια, καὶ διτι αὐτοῦ ἀνακουφίζοντες τὴν ἐνδειαν πολλῶν πτωχῶν καὶ ἀπόρων Ἐκκλησιῶν, ὡς τῶν ἐν Κορίνθῳ.

ζ'. Ιδίᾳ δὲ κατ' ἑξοχὴν ἡ ἀρετὴ αὕτη τῶν Μακεδόνων κατεδειχνύετο εἰς τὴν βοήθειαν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλη-

στας. Πολλοὶ ἔξ ὑμῶν γνωρίζετε, δτι ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίᾳ, καταδιωκομένη ὑπὸ τῶν ἐπικρατούντων Ἑβραίων, ἦτο ἐν μεγάλῃ ἀνεγείᾳ καὶ στενοχωρίᾳ. Αἱ ἄλλαι λοιπὸν Ἐκκλησίαι, αἵτινες ἐπεῖχον θέσιν θυγατέρων πρὸς τὴν ἐν Σιών μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν, κατὰ παράκλησιν τῶν Ἀποστόλων ποιοῦται συνδρομάς, ἀπέστελλον κατ' ἐνιαυτὸν διὰ γειρᾶς τῶν Ἀποστόλων· τρῦτο δὲ ἔλεγον λογίαν. Εἰς τὴν λογίαν ταύτην ἐνῷ πρῶτοι καὶ αὐθόρυητοι συνέτρεχον γενναῖως, πολλάκις δὲ καὶ ὑπὲρ δύναμιν οἱ Μακεδόνες, καίτοι καὶ αὗτοὶ ὅντες οὐχὶ ἐν τοσαύτῃ εὐπορίᾳ, παρεκάλουν καὶ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ ἀπολειφθῶσιν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ἀλλὰ γενναῖτοι νὰ φανῶσι πρὸς τὴν μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν. «Γνωρίζομεν (ἔγραψεν ὁ Ἀπόστολος τοῖς Κορινθίοις), γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας· δτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὗτῶν καὶ ἡ κατὰ βάθος πτωχεία αὗτῶν ἐπερίσσευτεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἀπλότητος αὐτῶν· δτι κατὰ δύναμιν μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διαχονίας τῆς εἰς τοὺς ἀγίους δεξικήσθαι ἡμᾶς· καὶ οὐ καθὼς ἡλπίσαμεν, ἀλλ’ ἐαυτοὺς ἐδώκαν πρῶτον τῷ Κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος Θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα, καθὼς προενήρξατο, οὕτω καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην» (Β' Κορ. η', 1—6). Τοσαύτη ἡ πρὸς τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀγίους φιλαδελφία τῶν Μακεδόνων, ὥστε οὐ μόνον αὐτοὶ νὰ συνειτφέρωσιν αὐθόρμητοι κατὰ δύναμιν καὶ ὑπὲρ δύναμιν συδρομάς ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀπόστολον παρακαλέσωσι νὰ ἐπιφέρτηση τὸν Τίτον ἀπερχόμενον εἰς Κόρινθον, ἵνα κάκεΐνος ἔχει ἐπιτελέσῃ τὸ ἔργον τῆς φιλαδελφίας καὶ παρὰ Κορινθίοις. Διὸ καὶ ἀγωνιῶν προέτρεπεν αὐτοὺς νὰ σπεύσωσι νὰ συνάξωσι τὴν ἐαυτῶν λογίαν, καὶ ὡς παρεσκευασμένοι εἰς τοῦ-

το, «μήπως, (ώς ξγραφε), μήπως έαν έλθωσι σύν έμοι Μαχεδόνες καὶ εὔρωσιν ύμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς (Β' Κορ. θ', 4). Τοιοῦτον σοβαρὸν κατὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην ἦσαν οἱ Μαχεδόνες, ὥστε ἐν περιστάσει, καθ' ἣν οἱ Κορίνθιοι ἦσαν ἀπαρασκεύαστοι κατὰ τοῦτο, ἡ παρουσία αὐτῶν αἰσχύνην ἐπέφερεν οὐ μόνον τοῖς Κορινθίοις, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ Ἀποστόλῳ, ἀναδεγχέντι ἵνα προτρέψῃ αὐτούς. Προτέρημα τοιοῦτον οὐδεμίᾳ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἔσχεν, ἵνα ἡ τὸ πρότυπον παράδειγμα τῆς πρωτίστης εὐαγγελικῆς ἀρετῆς τῆς φιλαδελφίας, καὶ ἐπισύρῃ τοὺς μεγίστους ἐπαίνους καὶ τὸν εἰς ἑαυτὴν σεβασμὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἔθνῶν.

ἡ'. Μακαρίζω ύμᾶς, εὐσεβῆ τέχνα τῆς εὐάνδρου Μαχεδονίας, δτι ἔκγονοι ὑπάρχετε τοιούτων μεγάλων προγόνων, οἵτινες καὶ πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιφανείας οὕτως ἐζήλωσαν, ἵνα τὰ ἀγαθὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μεταδώσωσιν εἰς ἀπαντα τὰ ἔθνη, καὶ τοσούτους ἀγῶνας ἀνέδεχθησαν πρὸς κατόρθωσιν τοῦ μεγάλου τούτου σκοποῦ· καὶ οὕτως ἐδόξασαν τὸ ὄνομα τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ὥστε ἀνάγραπτα δικαιώματα ἀπέκτησαν καὶ ἐνώπιον τοῦ πανελλήνiou, οὗ τὸ κλέος μέγιροι οὐρανοῦ ἀνεβίβασαν, καὶ ἀπέναντι ὅλων τῶν ἔθνῶν, εἰς ἀ μετέδωκαν τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ προπαρεικεύασαν πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίαν λαβόντες τὰ δῶρα τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ σύν αὐτοῖς τὸ χάρισμα τῆς φιλαδελφίας, τοσαῦτα τεκμήρια αὐτῆς ἔδειξαν καὶ πρὸς ὅλην τὴν Μαχεδονίαν καὶ πρὸς τὸν Ἀπόστολον καὶ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας, ὥστε τὸ ὄνομα αὐτῶν καὶ τὰ ἔργα ἐνεγράφησαν ἐν τῇ θείᾳ δέλτῳ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἵνα, δπου ἂν κηρύσσηται τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, καταγγέλλωνται καὶ ὅσα οἱ πρόγονοι ύμῶν ἐποίησαν εἰς μνημόσυνον αὐτῶν.

Γ'.

θ'. Τοιούτων προγόνων ἀπόγονοι διατελοῦντες ύμεις, ἔχετε βεβαίως κληρονομικήν καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς εὐεργεσίας καὶ φιλαδελφίας, ὡφ' ἡς δρμώμενοι προήλθετε εἰς τὴν Ἱεράν ἀπέφασιν, ἵνα διὰ τῶν συνδρομῶν ύμῶν διαβάντες εἰς Μακεδονίαν βοηθήσητε τοῖς ἑκεῖ ἐν πενίᾳ, ἀχρηστίᾳ καὶ ἀστυμόστητι διατελοῦσι νέοις, ἰδρύοντες σχολάς γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ἵνα χρησίμους καὶ εύτυχεῖς καταστήσητε αυτούς.

ι'. Ναἱ, εὔσεβῃ τέκνα τῆς φίλης Μακεδονίας, πάσχει καὶ ἥδη ἡ πατρὶς ύμῶν, ὡς ἐπασχε καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου πάσχει τὴν στέρησιν σχολῶν, ἐν αἷς ἐνδιαιτωμένη ἡ σοφία «σωφροσύνην καὶ φρόνησιν ἔκδιδάσκει, δικαιοσύνην καὶ ἀνδρίαν, ὡν χρησιμώτερον οὐδέν ἐστιν ἐν βίῳ ἀνθρώποις» (Σφρ. Σολομ. η', 7), ἥτις «ἐπίταται στρεφὰς λόγων καὶ λύσεις αἰνιγμάτων, σημεῖα καὶ τέρατα προγινώσκει καὶ ἔκβασεις καιρῶν καὶ χρόνων» (αὐτόθι 8), καὶ ἥτις καθιστᾷ τὸν ἀνθρώπον «μύστην τῆς τοῦ Θεοῦ ἐπιστήμης καὶ αἱρέτην τῶν ἔργων αὐτοῦ» (αὐτόθι 4). Πάσχει στέρησιν σχολῶν, ἐν αἷς μανθάνων τις τέχνας δύναται ἀνέτως καὶ τιμίως ἐν ἴδρωτι τοῦ προσώπου αὐτοῦ νὰ πορίζηται τὸν ἐπιεύσιον ἄρτον, καὶ καθίσταται ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν ἄλλων καὶ εὐεργέτης τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν, δπως ὁ Ἀπόστολος παρήγγειλε τοῖς ύμετέροις προγόνοις, «Παρακαλοῦμεν (γράφων), παρακαλοῦμεν, ἀδελφοί, περιτσεύειν τὰ ἰδια, καὶ ἔργαζεσθαι ταῖς ίδιαις χερσὶν ύμῶν, καθὼς ύμεν παρηγγείλαμεν, ἵνα περιπατήτε εὐτυχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε» (Α' Θεσσ. δ', 10—12). Ναἱ. Ἡ γνῶσις ἐπιστήμης τινὸς ἡ τέχνης, ἐνῷ ἐξ ἐνὸς παράγει εἰς τὸν κάτοχον αὐτῆς τὰ τοῦ βίου ἔφόδια, καὶ ἀπαλλάσσει αὐτὸν τοῦ ἔχειν τὴν ἀνάγκην τῶν ἄλλων, καθιστᾶς συγχρόνως αὐτὸν καὶ ἔργάτην τῆς ἀρετῆς καὶ περιπατοῦντα εὐσχημόνως· ἐνῷ ἡ ἄγνοια εἴτε ἐπιστήμης εἴτε τέχνης πρὸς

τῇ στερήσει κρατεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἀργίᾳ, ἥτις εἶναι ἡ μῆτηρ τῆς κακίας.

ια'. Τὴν στέρησιν τοιούτων σχολῶν πάσχουσα ἡ φίλη ὑμῶν πατρὶς μετ' ἄλγους μεγάλου βλέπει γενεὰς ςλας γένων εὑφυῶν καὶ δραστηρίων νὰ ἔρχωνται καὶ παρέρχωνται ὑπὸ τὸ βαρὺ σκότος τῆς ἀμαθείας καὶ ἀργίας ἀκλεεῖς, ἀδηλοὶ καὶ ὑπὸ κνεφέεσι σκεδαννύμεναι· ἄλλοις δὲ καθ' ὅμαδας νὰ διατυρπίζωνται μακρὰν τῶν ἀγκαλῶν αὐτῆς πρὸς εὔρεσιν πόρου. Μάρτυρες τῶν λεγομένων ὑμεῖς, οἱτινες, ἀδυνατοῦντες νὰ ζῆτε τὸν ἀκλεῆ καὶ ἀεργον ἔκεινον βίον, ἀπεχωρίσθητε μετὰ λύπης τῶν ἀγκαλῶν τῆς ἐνεγκαμένης πατρίδος, καὶ ἄλλοι μὲν μετέβητε εἰς τὴν μεγαλόπολιν ταύτην, ἄλλοι δὲ εἰς ἄλλας, διου βλέπετε καὶ ἀπολαμβάνετε τὰ ἀγαθὰ κοινωνιῶν, αἱτινες εὐμαιροῦσαι παντοίων τοιούτων σχολῶν δεικνύονται ἀξιαι τοῦ προορισμοῦ λογικῶν διητῶν, πεπροκισμένων μὲ τὴν ἀληθῆ ἀξίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔξηλθεν ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῶν δημιουργικῶν χειρῶν τοῦ Πλάστου. Τοιαύτην ἀσύγκριτον διαφορὰν βλέποντες καὶ ὑμεῖς μεταξὺ τῶν εὐτυχῶν κοινωνιῶν, ἐν αἷς ζῆτε, καὶ ἔκεινης τῆς δυστυχούς πατρίδος, αὐτόκλητοι προσήλθετε νὰ βοηθήσητε τὴν ἐν τῇ πατρὶδί νέαν γενεάν, συγκροτήσαντες Φιλεκπαΐδευτεικὴν ἀδελφότητα πρὸς ἀνέγερσιν ἡ συντήρησιν σχολῶν, ἵνα ἐν αὐταῖς ἐκπαιδεύσμενοι οἱ νέοι ἔκεινοι ἐπιδοθῶσιν ἄλλοι μὲν εἰς τὸν θεωρητικὸν βίον, διδασκόμενοι «τὰ ἱερὰ γράμματα τὰ δυνάμενα σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Β' Τιμ. γ', 15), ἄλλοι δὲ εἰς τὸν πρακτικόν, ἐκμανθάνοντες διατέρους τέγνας, δι' ὃν εὐημεροῦσιν αἱ κοινωνίαι.

ιβ'. Τὸ ἔργον ὑμῶν εὐλογεῖ ἄνωθεν διοράνιος Πατήρ, διῆ σφίζει κατασκευάσας τὸν ἄνθρωπον καὶ κτίσας αὐτὸν ἐπ' ἀφθαρσίᾳ. Εἰς τὸ ἔργον ὑμῶν συνευδοκεῖ διὸ φιλόλαος καὶ φιλόμουσος ἡμῶν ἄναξ, δοτις θέλει ἵνα πάντες οἱ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ λαοὶ εὐημεροῦντες εὔχωνται ὑπὲρ τῆς μα-

κρεβιότητος αύτοῦ. Εἰς τὸ ἔργον ὑμῶν δίδει τὸ ἄγιον βά-
πτισμα δὲ παναγιώτατος ἡμῶν πατὴρ καὶ δεσπότης, παιῶν
τὴν πανηγυρικωτάτην πρώτην αύτοῦ ἱερότελεστίαν, καὶ
αἱρων τὰς χεῖρας εὐλογεῖ πάντας ὑμᾶς. Εἰς τὸ ἔργον ὑμῶν
συγκινουμένη καὶ ἡ φίλη πατρίς, ἀνεγείρουσα τὴν βεβαρη-
μένην κεφαλὴν καὶ ἀνοίγουσα τὰ ὡχρὰ χεῖλη, ἀπευθύνει
ὑμῖν τὰς εὐχαριστήσεις της καὶ τὰς μητρικὰς εὐλογίας. Εὐ-
ελπίζεται δέ, διτὶ τῷ παραδείγματι ὑμῶν ἀκολουθεῖντες καὶ
πάντες οἱ ἀνατολῶν, δυσμῶν, βορρᾶ καὶ θαλάσσης λοι-
ποὶ οἱοὶ αὐτῆς, καὶ συνασπισθέντες ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ
καρδίᾳ θέλουσι σπεύσει ἵνα συγκροτηθῇ μεγάλη ἡ Φιλεκ-
παιδευτικὴ ἀδελφότης, μεγάλα καὶ ἀποφέρουσα εἰς βοη-
θειαν τῆς ἔκει ἀπόρου νεολαίας. «Οπως ἡ μὲν Μακεδονία
ἔχη νὰ λέγη τὸ τῆς ἀσματικύσης νύμφης· «Ἐξεγέρθητε
βορρᾶ καὶ ἔρχου νότε, διάπνευσον κῆπόν μου καὶ ρευσάτω-
σαν ἀρώματά μου» (Ἄσμ. δ', 16), τὰ ἀρώματα τῆς φιλα-
δελφίας πρὸς σύστασιν σχολῶν, καὶ «καταβήτωσαν τὰ μι-
κρὰ τέκνα μου εἰς κῆπον αὐτῶν καὶ φαγέτωσαν καρπὸν ἀκρο-
δρύων αὐτῶν» (αὐτόθι ε', 1), τὴν μάθησιν τῶν γραμμάτων
καὶ τεχνῶν πάντες δὲ διμογενεῖς τε καὶ μή, μετὰ χαρᾶς
καὶ θάρρους βλέποντες τὸ ἔργον τῆς ἀδελφότητος ταύτης,
λέγωσι περὶ αὐτῆς· «Τίς αὕτη ἡ ἐκκύπτουσα ὥσεις δρόσος,
καλὴ ὡς ἡ σελήνη, ἐκλεκτὴ ὡς ὁ ἥλιος, θάμβος ὡς τεταγ-
μέναι;» (αὐτόθι σ', 9). Γένοιτο.

Γ ΠΡΟΣΔΑΛΙΑ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΝΑῷ ΤΟΥ ΑΡΜΕΝΙΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ,
ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΥ ΟΝΤΟΣ,
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΝΕΝΟΜΙΣΜΕΝΗΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΑΝΤΕΠΙΣΚΕΨΙΝ,
Τῇ Ζ' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΩΟΒ'.

ΟΤΕ ΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ Παῦλος καὶ Βαρνάβας, εὐαγγελιζό-
μενοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἤλιθον εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πιστ-

δεῖας καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν συναγωγήν, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχισυνάγωγοι λέγοντες· «Ἄνδρες ἀδελφοί, εἰ ἔστιν ἐν ὑμῖν λόγος παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε» (Πράξ. 1γ', 15). Ἡδη καὶ ἡμᾶς ἐλθόντας ἵνα χαιρετήσωμεν τὴν Α. Μακαριότητα, τὸν ὑμέτερον πατριάρχην, οἱ ὑμέτεροι προϊστάμενοι προέτρεψαν λαλῆσαι τινα ὑμῖν, λέγοντες περίου τὰ αὐτά, ἄτινα εἶπον τότε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους οἱ τῆς Ἀντιοχείας ἀρχισυνάγωγοι, νομίζοντες ὅσως διτὶ θέλετε ἀκούσει καὶ παρ' ἡμῶν τοὺς ἔκφραντορικοὺς λόγους, τοὺς δόποίους πρὸ δὲ λόγου καιροῦ ἡκούσατε παρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Ἄλλ' ἐκείνῳ καὶ πολιὰ γεραρά, καὶ βίος ἐνάρετος, καὶ ὕψος ἀρχιποιμαντορίας, καὶ ἐνθεος σοφία παρεῖχον λαλῆσαι λόγους τῷδε τοις θαυμαστούς· ἡμεῖς δέ, οἱ καὶ τὴν ἡλικίαν νέοι καὶ τὸ ἀξίωμα μικροί, τίνα λόγον παρακλήσεως δινάμεθα νὰ εἰπώμεν ἄξιον τῆς ὑμετέρας προσδοκίας; ἀλλὰ ταῖς ἐκείνου εὐχαῖς πεποιθότες· πολιμῶμεν νὰ προφέρωμεν τινα ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν, καθόσον τὸ αὐτοσχέδιον τοῦ καιροῦ ἐπιτρέπει.

«Δέξα ἐν ύψιστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ» (Λουκ. 6', 14).

Είχε ποτε πέμψει δ' πατριάρχης Ἰακώβ τὸν αὐτῷ ἡγα-
πημένον Ἰωσήφ, ἵνα ἐπισκεφθῇ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ποι-
μαίνοντας τὰ πρόσωπα αὐτῶν, εἰπών· «Πορευθεὶς ἦδε, εἰ
ὑγιαίνουσιν οἱ ἀδελφοὶ σου καὶ τὰ πρόσωπα» (Γεν. λζ', 14).
Ἐπειμψε καὶ ἡμᾶς σῆμερον ὁ παναγιώτατος ἡμῶν πατριάρ-
χης, ἵνα ἐπιστεφθῶμεν τὴν Α. Μακαριότητα, τὸν ὑμέτε-
ρον πατριάρχην, καὶ ἰδωμεν, εἰ ὑγιαίνοι αὐτὸς καὶ τὸ αὐτοῦ
ποίμνιον. Καὶ δὲ μὲν Ἰωσήφ μολις εὗρε τοὺς ἀδελφοὺς αὐ-
τοῦ, περιπλανηθέντας ἀπὸ Συχέμ εἰς Δωθαείμ. ‘Ημεῖς δέ’
εύρομεν τοὺς ὑμετέρους ποιμένας περὶ τὴν νοητὴν Βηθλεέμ
«ἀγραυλοῦντας καὶ φυλάσσοντας φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ
τὴν ποίμνην αὐτῶν· καὶ ἄγγελον Κυρίου ἐφεστηκότα, καὶ
εὐαγγελισάμενον αὐτοῖς γαρὰν μεγάλην, διτὶ ἐπέχθη μέν

Σωτήρ, δς ἔστι Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαβὶδ· καὶ ἔξαλ-
φνης σὺν αὐτῷ πλῆθος στρατιῶν οὐρανίου, αἰνούντων τὸν
Θεὸν καὶ λεγόντων· «Δόξα ἐν ύψιστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰ-
ρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ». Καὶ εὑρθμεν ἀμέσως τοὺς ποε-
μένας ὑμῶν, σπεύσαντας, δπως καὶ ἡμεῖς πρὸ δωδεκαημε-
ρίας, πρὸς τὸν γεννηθέντα Σωτῆρα καὶ προσκυνήσαντας αὐ-
τόν· δὲ διπολος μετά τινας πάλιν ἑβδομάδας θέλει παρουσια-
σθῇ τεσσαρακονθήμερος ἐν τῷ ναῷ, δπου θέλει τὸν ἀνακη-
ρύξει καὶ ἡ "Αννα Φανουρή, καὶ δὲ πρεσβύτης Συμεὼν θέλει
τὸν δεχθῆ εἰς τὰς ἑαυτοῦ ἀγκάλας, προφητεύων δτι «Οὗτος
κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ,
καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον» (Λουκ. 6', 34). Καὶ ἀνά-
στασις μὲν εἶναι ἡ εἰς αὐτὸν δρθῆ πίστις, πτῶσις δὲ τούναν-
τίον. Εἰς τίνα τῶν δύο τούτων μερίδων ἀνήκουσιν ἄρα γε
οἱ ἀδελφοὶ Ἀρμενίοι; Ἐγὼ φρονῶ, δτι εἰς τὴν μερίδα τῶν
τῆς ἀναστάσεως, καὶ ἀπόκειται εἰς τοὺς πεφωτισμένους θεο-
λόγους τῶν ἀδελφῶν Ἀρμενίων νὰ στερεώσωσι δι' ἀποδεί-
ξεων τὸ φρόνημά μου τοῦτο.

'Αλλὰ τότε διὰ τί νὰ μὴ δίδωμεν ἀλλήλοις τὸ ἀδελφι-
κὸν φίλημα; Διὰ τί νὰ μὴ ἀναπέμπωμεν ἀπὸ χοινοῦ ἐν τοῖς
αὐτοῖς ναοῖς τὰς αὐτὰς δοξολογίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Σω-
τῆρα ἡμῶν; Διὰ τί νὰ μὴ μετέχωμεν τῶν αὐτῶν μυστη-
ρίων; Διὰ τί νὰ μὴ χοινωνῶμεν τοῦ ἐνδέ αὐτοῦ ἀρτου καὶ
μὴ πίνωμεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποτηρίου; Τὰ δύο ἔθνη, καὶ πρὸ
τῆς ἐπιδημίας τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος, ἡσαν φίλα καὶ
ἀδελφά, καὶ οἱ βασιλεῖς Τιγράνης καὶ Τιριδάτης ἐκαυχῶν-
το φέροντες τὸν τίτλον τῶν φιλέληντων· Καὶ οἱ ἀπό-
γονοι τοῦ Ἰωνᾶν καὶ τοῦ Χατίκ ἔτεινον ἀλλήλοις τὰς δεξιάς,
ἐν δμονοίᾳ διατρέχοντες τὴν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ μετὰ
τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰωνᾶν ἐδίδον διὰ
τοῦ Καισαρέας Λεοντίου τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ
εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Χατίκ, καὶ ἐφ' ἵκενδὸν καιρὸν κοινὰ

εἶχον τὰ πάντα. Διὰ τί ἀφ' ίχανῶν ἔκαποντα ετηρίδων ἐθλάσθη ὁ ἀδελφικὸς σύνδεσμος αὐτῶν;

Παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν τῆς εἰρήνης, ἵνα εἰς τὸ πρόσωπον τῶν σημερινῶν ἡμετέρων πατριαρχῶν ἀναρρανῶσι νέοι Φώτιοι, νέοι Ναρσεῖς, δπως ἐλθή ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, εἰς τὰ δύο ἀδελφὰ ἔθνη, καὶ πληρωθῆ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα αἴτησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἰπόντος· «Οὐ περὶ τούτων δὲ ἔρωτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευσόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· ἵνα πάντες ἐν ὧσι, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοί, καγώ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν» ('Ιωάν. i', 21). Τοιαύτην ἔνωσιν εὐχηθῶμεν ἀπὸ καρδίας ἵν' ἀποστελλῃ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, δπως ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δυνώμεθα νὰ εὐλογῶμεν τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν, λέγοντες τὸν ἀγγελικὸν ὅμονον· «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ».

Δ'. ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΝΑῷ ΤΟΥ ΑΡΜΕΝΙΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ,

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

ΤΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΔΙΑΚΑΙΝΗΣΙΜΟΥ

ΤΟΥ ΛΔΟΒΒ',

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΠΗΝ ΑΝΤΕΠΙΣΚΕΨΙΝ.

'Αγαπητοὶ ἀδελφοὶ Ἀρμένιοι!

ΠΡΟΕΦΩΝΟΥΝΤΕΣ γηθοσύνως ἀλλήλοις τὸ κοσμοχαρμόσυνον «Χριστὸς ἀνέστη», δόξαν ἀναπέμψωμεν τῷ ἡμετέρῳ Θεῷ, Σωτῆρι καὶ εὐεργέτῃ, δστις τῆς μεγάλης βουλῆς τοῦ Ὑψίστου Πατρὸς ἄγγελος γενόμενος ηύδοκησεν, ἵνα ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων καταβάτες καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν προσλαβόμενος καὶ δσα ἥκουσε παρὰ τοῦ Πατρὸς διδάξας, διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ μεγάλης θυσίας λύση μὲν τὸ χειρό-

γραφον τῶν ἡμετέρων ἀμίαρτιῶν, ἀναδεῖξῃ δὲ ἡμᾶς υἱούς Θεοῦ καὶ ἀδελφοὺς αὐτοῦ κατὰ χάριν, ἐκφωνήσας μετὰ τὴν θείαν αὐτοῦ ἀνάστασιν τὸ «Πορεύου πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς· Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν» (Ιωάν. κ', 17), καὶ ὑψώσας τὴν σημαῖαν τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας καὶ τῆς τῶν ἔθνῶν ἀδελφοποιήσεως, ἀνακηρύξῃ μὲν τὸ πρῶτον διὰ τοῦ «Ἐδόθη μοι πᾶσα ἔξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς», ἀναθέσῃ δὲ τὸ δεύτερον τοῖς ἑαυτοῖς Ἀποστόλοις διὰ τοῦ «Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἀπαντα, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη . . . διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα δσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. κή, 18—20).

Τι δὲ ἦν τὸ πρώτιστον τῶν αὐτῷ ἐντεταλμένων; καὶ τέ
ἄλλο ἡ τὸ «Καινὴν ἐντολὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε
ἄλλήλους· καθὼς ἡγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶ-
τε ἄλλήλους. Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες διτέ ἐμοὶ μαθη-
ταί ἔστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἄλλήλοις» (*Ιωάννης*
ιγ', 35). Ἐντολὴν τῷ δοντὶ καινὴν καὶ θείαν, ἥτις προώρι-
σται, ἵνα, καταρρίψασα τὰ μεσότοιχα τῶν ἔθνικῶν φραγμῶν,
ἀδελφοποιήσῃ τὰ ἔθνη, καὶ ἀποτελέσσασα μίαν ποίμνην κατ
ἔνα ποιμένα, ἀναμορφώσῃ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ παρα-
γάγῃ «καινὸν οὐρανὸν καὶ γῆν καινήν», σίας ἐπηγγείλατο
μὲν δὲ Κύριος (*β' Πέτρ. γ'*, 13), εἰδὲ δὲ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει
(κα', 1) δὲ τῆς Βροντῆς υἱός.

Τὴν ἐντολὴν ταύτην ἔχοντες καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐκφαίνοντες πρὸς ἀλλήλους καὶ ήμεῖς οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰωνᾶν καὶ τοῦ Χατί, δύο λαοί, τοὺς δοπούους ἡ θεία πρόνοια εἴθετο γείτονας, δείξωμεν δτι μαθηταί ἐσμεν τοῦ ἡμᾶς ἀγαπήσαντος Θεανθρώπου ἡμῶν Κυρίου, δτι ἐκτιμῶμεν ὃς δεῖ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἡμῖν μεγάλην εὐεργεσίαν, δτι ἀληθῶς δοξάζομεν τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἐνανθρωπήσαντα καὶ παθόντα καὶ ἀναστάντα Κύριον ἡμῶν

καὶ Θέσν, καὶ ὅτι ἀξίως ἐορτάζομεν τὴν τριήμερον αὐτοῦ
ἀνάστασιν, γηθοσύνως ἀλλήλοις προσφωνοῦντες τὸ κοσμο-
χαρμόσυνον «Χριστὸς ἀνέστη».

Ε' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ,
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣΑ ΕΠΙ ΤΗΙ ΕΠΕΤΕΙΩ ΕΟΡΤΗ
ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ,
ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,
ΤΗΙ Ζ' ΜΑΪΟΥ ΤΟΥ ΛΩΟΒ'.

*Εντιμος δ μή γυρις.

ΓΗΘΟΣΥΝΟΙ συνεδράμομεν εἰς τὴν ἐπέτειον ἐορτὴν τοῦ
ἐλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου. Καὶ μετὰ μεγάλου μὲν
ἐνδιαφέροντος ἡκούσαμεν τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. προέδρου, ἐξ ἣς
κατεδείχθη ἡ πνευματικὴ ἔργασία, ἣν δ σύλλογος κατὰ τὸ
ἔτος τοῦτο ἐποίησατο ώς τοιοῦτος καὶ καθ' ἑαυτὸν καὶ σχε-
τικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους ἡμετέρους συλλόγους, ὃν εὑχεταε
εἶναι πατήρ καὶ γεννήτωρ. Μετ' ἵσης δὲ εὐφροσύνης ἀντε-
λήφθημεν καὶ τῆς ἐκθέσεως καὶ χρίσεως ἐπὶ τοῦ Ζωγραφείου
διαγωνίσματος περὶ τῆς Ἡπείρου, τὴν δποίαν ώς Ἑλλανο-
δίκης ἐξήνεγκε. Μετὰ ζωηρῶν δὲ παλμῶν καρδίας παρη-
κολουθήσαμεν καὶ τὸν περιηγησάμενον ἡμᾶς διὰ τῆς ἐκθέ-
σεως αὐτοῦ εἰς κατόπτευσιν τῆς πνευματικῆς καὶ διανοητικῆς
κινήσεως σύμπαντος τοῦ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς Α.Α. Μ. τοῦ
φιλολάου καὶ φιλομούσου ἡμῶν ἄνακτος ἐλληνικοῦ λαοῦ,
ἐπὶ τῆς δποίας, ώς εἰσελθεῖ ἀνώτατος ἐπόπτης, ἐπιδρῆσιν
ρίως δ ἡμέτερος σύλλογος, καὶ τῆς δποίας ἐκθεσιν Ἐλαΐς
τὴν φιλότιμον προθυμίαν νὰ ὑποβάλῃ ὑπ' ὅψιν ἡμῶν.

Καὶ ἡ τριάς αὕτη τῶν ἐκθέσεων, πληρέστατα δικαιαιοῦσσα
τὰς πρὸς τὸν σύλλογον προσδοκίας καὶ τὴν ὑπόληψιν ἀπάν-

των ἐπισύρει ἐπ' αὐτὸν τὰς εὐφημίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην ἀπάσης ἐλληνικῆς καὶ φιλομούσου καρδίας, ἐπισπᾶ δὲ καὶ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, ἡτις ἄλλοτε, ἐν ἡμέραις θλίψεως καὶ δοκιμασίας, βλέπουσα μετὰ συντριβῆς καρδίας, ὡς ἄλλη Ραχήλ, τὴν ἔνεκα στερήσεως παιδείας λιμώττουσαν κατάστασιν τῶν ἑαυτῆς τέκνων, ἔσπευδεν, ὑπὸ τὸ ἱερατικὸν καὶ μοναχικὸν τριβώνιον, νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν, δσον ἥτο δυνατόν, διατήρησιν τῆς πνευματικῆς λαμπάδος, ἀνεγείρουσα σχολὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀθωνί, Ἰωαννίνοις, Χίῳ, Σμύρνῃ, Κυδωνίαις, Πάτμῳ καὶ ἄλλαχοῦ. Ἡδη δέ, δτε συναρωγὸν πρὸς τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν ἀποστολὴν βλέπει εὐγενὴ μερίδα τῶν ἑαυτῆς τέκνων, αὐθόρμητον ἀναλαμβάνουσαν τὴν φροντίδα τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀδελφῶν της, καὶ διὰ φιλοτίμων ἀγώνων σπεύδουσαν πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος, δποίαν χαρὰν καὶ δποίαν εὐφροσύνην δὲν αἰσθάνεται; Καὶ διὰ τοῦτο μετὰ πάσης θυμηδίας αἱρουσα τὰς ἑαυτῆς χεῖρας εὐλογεῖ ὑμᾶς καὶ τὸ ὑμέτερον ἔργον. Ναί, κύριοι, «εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ» (Ψαλμ. ριγ', 23). Εὐλογημένος δὲρδες ὑμῶν σκοπός. Εὐλογημένοι εἰς ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν. Εὐλογημέναι αἱ χεῖρες, αἱ ἀνορύσσουσαι καὶ εἰς φῶς προάγουσαι τὸν προγονικὸν πλοῦτον, καὶ κοινὸν τοῦτον καθιστᾶσαι τοῖς πτωχοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν. Τὰ ἐλληνικὰ γράμματα, ἀρ' οὖ ἔξευγένισαν τὸν ἄνθρωπον ἐν αὐτῇ τῇ πατρὶδί αὐτῶν, ἀρ' οὖ ἐπολιτίσαν τὴν Ἀσίαν καὶ ἀνεγέννησαν τὴν Εὐρώπην, ἀς ἐκπληρώσωσι καὶ πάλιν τὸν εὐγενὴ προσερισμὸν τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι των.

Τοῦτο προσμένει, κύριοι, παρ' ὑμῶν ἡ πατρὶς· τοῦτο ἡ μητρὸς Ἐκκλησία. Ἰτε λοιπόν, κύριοι. Θαρραλέοι ἀνορύσσετε τὰς προγονικὰς τῆς σοφίας ἐκβολάδας· ἀναδιφάτε τοὺς προγονικοὺς τῶν γνώσεων θησαυρούς· διαλύετε τὴν διανοητικὴν στοματινῶν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ καταστήσατε αὐτὴν «Ἀνατολὴν» τῆς σοφίας. Ἰτε γενναῖοι, πρέθυμοι εἰς τὸ ἔργον

ῦμῶν. Ὁ δὲ «πατήρ τῶν φώτων» ἀνωθεν εὐλογείτω μὲν ὑμᾶς, εὐσδούτω δὲ αὐτό, ἵνα «τὴν σοφίαν ὑμῶν διηγήσωνται λαοί, καὶ τὸν ἔπαινον ἐξαγγέλλῃ ἡ Ἐκκλησία» (Σειρ. μδ', 15), καὶ δύναται νὰ λέγη περὶ τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου τὸ τῆς ἀστυπατίζουσῆς νύμφης· «ἀδελφιδός μου κατέβη εἰς κῆπον αὐτοῦ εἰς φιάλας τοῦ ἀρώματος, ποιμανῶν ἐν κήποις, καὶ συλλέγων κρίνα. Ἔγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, καὶ δ ἀδελφιδός μου ἐμοί, δ ποιμανῶν ἐν τοῖς κρίνοις. Καλὴ εἴ ἡ πλησίον μου, ὡς εὐδοκία, ώραία ὡς Ἱερουσαλήμ, θάμβος ὡς τεταγμέναι· ἀπόστρεψόν δοθαλμαύς σου ἀπεναντίον μου, δτι αὐτοὶ ἀνεπτέρωσάν με» ('Ἄσμ. ε', 1—6). Γένειτο.

ΣΤ' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ,
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣΑ ΕΠΙ Τῇ ΕΠΕΤΕΙΩ ΕΟΡΤῇ
ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ,
ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΔΙΤΟΥΣ,
Τῇ ΚΒ' ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΑΩΓΟΥ'.

Σ ε 6 α σ μ iώ τ α τ o i : i e r á ρ χ a i ,
ἐντιμος δμήγυρις.

ΤΩΝ ΓΕΝΕΘΔΙΩΝ αὐτῆς τὴν ἐπέτειον ἡμέραν πανηγυρίζουσα ἡ Μακεδονικὴ Ἀδελφότης στήμερον, γηθόσυνος συνεκάλεσε τὰ ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων μέλη αὐτῆς, πρῶτον μὲν ἵνα, δοξαν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμψασα τῷ δοτῆρι παντὸς ἀγαθοῦ δι' ὅσα κατὰ τὴν διετῇ αὐτῆς ὑπαρξίᾳν ἐπεσπάσατο ἀγαθά, ἐπικαλέσηται καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν θείαν ἀντίληψιν καὶ ἀρωγήν· δεύτερον δὲ ἵνα, κατιδοῦσα πᾶν διτι μέχρι τοῦδε ἔπραξε, ρυθμίσῃ τις ξεινὸν τῷ μέλλοντι ὑπολείπεται πρὸς ἐκπλήρωσιν σύμπαντος τοῦ εὐγενοῦς αὐτῆς προορισμοῦ. Συνεκάλεσε δὲ καὶ χορείαν δλην ἐντίμων δμογενῶν, δπως ἐνώπιον αὐτῶν ὡς ἐπὶ μαρτύρων ἐπιδείξηται μὲν τὸ ἔαυτῆς παρελθόν, κατεγγυηθῇ δὲ δτι τὰ

τέκνα τῆς Μακεδονίας, διδόντα ἀλλήλοις τὴν δεξιάν καὶ τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, θέλουσιν ἀπαλειφθῆ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς, ἣν ἀνέλαβον ἐνώπιον τῆς πατρίδος. Ἐξ ἀδρόφρονος δὲ διαθέσεως δρμωμένη, προσεκάλεσε καὶ ἐμὲ νὰ γείνω καὶ ἐν τῇ πανηγύρῃ ταύτη δ' ἡγούμενος τοῦ λόγου, ἔπειρ καὶ πράττω εὐχαρίστως, καίτοι ἐξ αὐτοσχεδίου.

Δύω ἀκριβῶς ἔτη συμπληροῦνται, κύριοι, ἀφ' ὅτου ἄνδρες τινὲς ἔκ τῶν βορειοδυτικῶν τῆς Μακεδονίας χωρῶν ὥρμημένοι καὶ ἐν τῇ βασιλευούσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων ἐγκατεστημένοι, βλέποντες τὴν οὐχὶ εὐχάριστον κατάστασιν, εἰς ἣν διατελεῖ ἡ ἴδια αὐτῶν πατρὶς ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως σχολείων, συνέλαβον τὸν εὐγενῆ σκοπόν, ἵνα ἔξευρεθῇ τρόπος, δπως τὰ καλὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀναπτύξεως εἰσαχθῶσι καὶ ἐν ταῖς χώραις ἔκειναις. Καὶ δὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν δύω ιεραρχῶν, τοῦ τε σεβασμιωτάτου ἁγίου Νικαίας, γόνου τῆς χώρας ἔκεινης, δστις καὶ σήμερον προεξάρχει τῆς πανηγύρεως, καὶ τοῦ τότε τοὺς πνευματικοὺς οἰκακας τῆς τῶν Γρεβενῶν ἐπαρχίας οἰακοστροφοῦντος καὶ ἀπὸ πέρυσιν εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταβάντος, συνελθόντες οὗτοι ἀπεφάσισαν τὴν σύστασιν τῆς Μακεδονικῆς ἀδελφότητος, ἔκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ παροικούντων Μακεδνῶν συγκειμένης, καὶ διὰ τῆς καταβολῆς τοῦ ἐτησίου ἡράνου αὐτῆς σκοπούσης ν' ἀνεγέρῃ καθ' δλα ἔκεινα τὰ μέρη τῆς Μακεδονίας σχολεῖα, εἰς δὲ φοιτῶντες οἱ παῖδες, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείας, νὰ διδάσκωνται μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος δσα εἰναι ἀναγκαῖα πρὸς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, μανθάνωσι δὲ καὶ τέχνην τινά, εἰς ἣν ἤθελεν ἐπιβάλλει ἔκαστος, τὴν δποίαν κεκτημένης ὡς καὶ λὸν ἐφόδιον τῆς ἐν τῷ παρόντι βίῳ παροικίας ὡφέλιμος καθίσταται καὶ τῇ λοιπῇ κοινωνίᾳ, χρήσιμον μέλος αὐτῆς ὑπάρχον, οὐχὶ δ' ἀχρηστὸν «ἄχθος ἀρούρης». Σὺν τῇ προσδψῳ δὲ τοῦ καιροῦ, τῆς ἀδελφότητος μείζω μέσα κτωμένης καὶ τῆς κοινωνίας βαθμηδον ἀναπτυσσομένης, δ τε κύκλος τῆς παιδεύσεως νὰ εὑρύνηται καὶ

ἡ ἔκμαθησις τῶν τεχνῶν νὰ συμπροσδέύῃ, καθιστῶσα τὴν χώραν ταύτην εἰς παράλληλον θέσιν πρὸς τὰς λοιπὰς ἔξευγενισμένας χώρας.

Εἰς τὴν ἀπόσφασιν ταύτην προήχθη ἡ συνέλευσις ἐκ τῶν εὐγενεστέρων καὶ πρακτικωτέρων ἀρχῶν. Α' διότι, ἀνὴρ ἀνθρωπότης διὰ διαφόρους λόγους καὶ αἰτίας εἶναι κατατεμαχισμένη, οὕτως εἰπεῖν, εἰς διαφόρους φυλάς, γλώσσας καὶ θρησκείας, ἀτινα ὡς τόσοι φραγμοὶ παρεμποδίζουσι τὴν κοινὴν ἐνέργειαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ κοινοῦ προορισμοῦ, διν τινα ὥρισεν αὐτῇ δικαιοδότης Θεός—ἡ παιδεία εἶναι ἡ μόνη ἡ καταβάλλουσα τοὺς φραγμοὺς τούτους, καὶ ἵτις ὡς κοινομένη ἡ προνέπτουσα τὰς διακρίσεις ταύτας ἀδελφοποιεῖ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἀπεργάζεται αὐτήν, διπος διμοιρύμως βαίνη εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς διὰ τῆς ἀδελφικῆς συμβολεῶς καὶ ἐνεργείας. Β' διότι, ἀνὴρ ἀνθρωπὸς σύγκηται ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, δρείλει μὲν ν' ἀναπτύσσῃ τὰς διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, ἵνα καταστήσῃ ἑαυτὸν πράγματι λογικὸν δικόνα καὶ δρούσιν τοῦ ὑπερτάτου λόγου πλασθεῖς, τὴν ἱκανότητα δρμῶς ταύτην δέον νὰ ἔξωτερικεύῃ, οὕτως εἰπεῖν, ἐν ἐπιστήμῃ τινὶ καὶ τέχνῃ, ἢν ἐπαγγελλόμενος νὰ πορίζηται τὰ πρὸς εὐζωίαν ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του ἀπαιτούμενα. "Ωστε λαίαν λυσιτελῶς ἡ συνέλευσις προέθετο καὶ τὴν ἐν τοῖς σχολείοις εἰσαγωγήν, ἀδιακρίτως φυλάς, γλώσσης καὶ θρησκείας, καὶ τὴν ἔκμαθησιν τῶν τεχνῶν.

Ἐκ τοιούτων ἀρχῶν δρμηθεῖσα ἡ συνέλευσις ἔκεινη καὶ ἐν βραχεῖ γρόνῳ κατορθώσασα νὰ ἐγγράψῃ ἴκανὸν ἀριθμὸν συνδρομητῶν, ἀπετέλεσε τὴν Μακεδονικὴν ἀδελφότητα, ἥτις ἐπικαλεσαμένη τὰς εὐγάδες καὶ εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐν πατριαρχικῇ λειτουργίᾳ λαβοῦσα οἰονεὶ τὸ ἑαυτῆς βάπτισμα, ἔσπευσεν εἰς τὸ στάδιον τῆς ἑαυτῆς ἐντολῆς, ἔνοικιάσασα ἐκ τῶν ἐνόντων οἰκίαν ἐν τῷ κεντρικωτέρῳ χωρίῳ τῶν ἐπαρχιῶν ἔκεινων, ὅπου συναχθέντων ἴκανῶν

παῖδων, ἤρξατο ἡ διδασκαλία κατὰ τὸ πρόγραμμα τῆς ἀδελφότητος. Καὶ διπλά κατὰ τὸ πρώτον ἔτος ἐγένετο ἡ κούταμεν ἑξιστοροῦσαν τὴν περυσινὴν λογοδοσίαν.

Βαθμηδὸν δὲ αὐξανόντων τῶν πόρων, ἡ Ἀδελφότης ἐν τῷ ὄντερφ ἔτει ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ φρόνιμον καὶ τελεσφόρον χρῆσιν. Διὸ καὶ πράττουσα ὡς διφρόνιμος ἔκεινος τοῦ Εὐαγγελίου, διτις «θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην εἰς ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, ἵνα μή ποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἴσχυσαντος ἐκτελέσαι πάντες οἱ θεωροῦντες ἀρξανται ἐμπαίζειν αὐτῷ λέγοντες, διτις οὗτος δ ἀνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι» (Λουκ. ιδ', 28), προέβη εἰς ἀνέγερσιν σχολῆς μὲν ἐν Τσοτουλίῳ, μηδὲ ἀγαν μεγάλης, μηδὲ πάλιν μικρᾶς, ἀλλὰ τοιαύτης ὥστε ν' ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπαιτήσεις τῶν μερῶν ἔκεινων· δύο δὲ οἰκιῶν ἐνταῦθα, ὡν ἐκ τοῦ εἰσοδήματος νὰ ἔχαστραλίζηται ἡ ἐτησία δαπάνη τῆς σχολῆς, ὥστε οὐδέποτε νὰ παρεμποδίζηται ἡ αἰσιά ἔκεινης πορεία.

Ἐνταῦθα φθάς ὁ λόγος προάγεται κατὰ καθῆκον, ἵνα ἐπαινέσῃ μὲν τὴν προθυμίαν τῶν μελῶν εἰς τὴν καταβολὴν τῆς ἐτησίας συνδρομῆς, ἐπαινέσῃ δὲ τὴν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς Ἀδελφότητος σύνεσιν, μεθ' ἣς διέθεσε τὴν περιουσίαν αὐτῆς, ἐπαινέσῃ δὲ ίδιᾳ τὸν ζῆλον τοῦ τε σεβαστοῦ ἐπιτίμου προέδρου ἀγίου Νικαίας καὶ τοῦ ἐντίμου προέδρου κ. Θωμαΐδου, οἵτινες, καθάπερ ἐγένοντο ἰδρυταὶ καὶ θεμελιωταὶ τῆς ἀδελφότητος, θελήσαντες ἵνα γένωνται ἰδρυταὶ καὶ θεμελιωταὶ καὶ τοῦ οἴκου τῆς σοφίας, ἀναλαβόντες μακρὰν δόσν, ἥσπασθησαν μὲν τὸ γενέθλιον τῆς πατρίδος ἔδαφος, κατέθεσαν δὲ καὶ τὸν θεμέλιον λίθον τῆς σχολῆς, πολλὰ μὲν ἀντίξα ύποστάντες, πολλὰ δὲ καὶ ἔξ ίδιων καταβάλοντες καὶ τὰ τοῦ ταμείου ἐλλείμματα ἀτόκως ἀναπληρώσαντες· οὕτω δὲ τὸν τῶν «ἰδρυτῶν ἡ θεμελιωτῶν» τίτλον εἰς ἑαυτούς ἐπεσπάσαντο, καὶ τὸν ἐπανον καὶ τὴν εὐγνω-

μοσύνην τῶν ἐπερχομένων γενεῶν εἰς ἔαυτοὺς ἀπεταίγευσαν: Δίκαιον διεν δπως καὶ τὰ δινόματα αὐτῶν ἀνεξιτήλοις χρυσοῖς γράμμασιν ἐν ταῖς δέλτοις αὐτῆς ἡ ἀδελφότης ἀναγράψασα παραπέμψη εἰς τὴν ἀλληλοδιάδοχον τῶν αἰώνων χορείαν.

Διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς ἐν Τσοτουλίῳ κεντρικῆς σχολῆς καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συντηρητικῶν παραρτημάτων αὐτῆς θέλει διμολογήσει ἔκαστος διτὶ ἡ Μακεδονικὴ ἀδελφότης ἔξεπλήρωσε τὸν ἀρχικὸν αὐτῆς σκοπόν· δύναται δὲ διὰ τοῦτο νὰ συγχαρῇ πᾶς τις ἀπὸ καρδίας ἐπὶ τούτῳ αὐτῇ τε καὶ τῇ Μακεδονίᾳ· διότι διὰ τῆς προθύμου ἐνέργειας καὶ συνδρομῆς τῶν ἔκτὸς αὐτῆς διατελούντων τέκνων τῆς θέλει ἀνακύψει ἐκ τῆς εἰς ἣν εὑρίσκεται καταστάσεως καὶ συγχαταριζόμενη μετὰ τῶν προοδευουστῶν χωρῶν. Ἡ ἔκφρασις διμως αὕτη δὲν πρέπει νὰ ἀφήσῃ αὐτὴν νὰ ἐπαναπαύηται ἐπὶ τοῖς συγχαρητηρίοις τούτοις, ἀλλὰ θεωροῦσα αὐτὰ ὡς ἀφετηρίαν νὰ προσθαίνῃ ἐπὶ τὰ πρόσω τοῦ προορισμοῦ της· διότι, ἂν ἐν τῷ διετεῖ τούτῳ διαστήματι ἔξεπλήρωσε τὸν ἀρχικὸν μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν δλον σκοπόν της, ἦδη καθῆκον ἐπιβάλλεται αὐτῇ νὰ ἐπαποδυθῇ εἰς τὸν ἀληθῆ καταρτισμὸν τῆς σχολῆς, προμηθεύουσα αὐτῇ τὸ ίκανὸν προσωπικὸν τῶν διδασκάλων τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ἀνεγείρουσα μερικῶτερα κατὰ τόπους σχολεῖα, ἀτινα νὰ παρασκευάζωσι μαθητὰς διὰ τὴν κεντρικὴν τοῦ Τσοτουλίου σχολήν, ἵνα πανταχοῦ τῆς Μακεδονίας, εἰ δυνατόν, διαδοθέντων τῶν καλῶν τῆς παιδείας, «διδαχθῶσι πολλοὶ καὶ πληθυνθῆ ἡ γνῶσις». Πρὸς τοῦτο δὲ ἀνάγκη, ἔκτὸς τῆς ἐπησίας συνδρομῆς τοῦ μετζιτέ, οἱ δυνάμενοι ἐξ ὑμῶν, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τῆς γενναιοδωρίας τοῦ προέδρου καὶ ἀλλων τινῶν, νὰ προσφέρωσιν δὲν μὲν οἰκίαν, δὲν τόπον καὶ ἄλλας ἄλλο πρὸς αὔξησιν τῆς περιουσίας τῆς ἀδελφότητος, δπως οὕτως ἐπιτευχθῆ δὲ καθολικὸς αὐτῆς σκοπός, οἰκοδομουμένων πανταχοῦ σχολείων.

„Οτε οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἐξῆλθον ἐκ τῆς δουλείας τῆς Αιγύπτου καὶ ἐδέησεν ἵνα κατασκευάστωτι τὴν Σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἔκαστος αὐτῶν προσέφερε χρυσόν, ἄργυρον καὶ εἴτι πολύτιμον σκεῦος εἶχε πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μίμησιν καὶ ὑμεῖς προσφέρετε ὃ τι δυνασθε, ἵνα οἰκοδομήθωσι ναοὶ τῆς σοφίας, ὅπου θέλουσι διαπαιδαγωγεῖσθαι αἱ χρησταὶ ὑμῶν καὶ τῆς πατρίδος ἐλπίδες, τὰ φίλτατα ὑμῶν τέκνα, ἀτινα αὐξανόμενα θέλουσι γηροκομήσεις ὑμᾶς, τιμήσει τὴν πατρίδα καὶ παρασκευάσει αὐτῇ ἔνδοξον μέλλον. Ἐχετε δὲ ἀείποτε πρὸ δρθαλμῶν, τί ἐπράξαν οἱ προπάτορές σας. „Οτε δὲ μέγας Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισεν ἵνα μεταβάτῃ κατακτήσῃ τὴν Ἀσίαν καὶ μεταδώσῃ εἰς αὐτὴν τὰ καλὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἡθέλησεν ἵνα χαρίσῃ εἰς τοὺς φίλους καὶ στρατηγοὺς αὐτοῦ διτι καὶ ἀν εἰχεν· ἐπειδὴ δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν ἀπηύθυνε τὴν ἐρωτησιν· «Καὶ τί λοιπόν, βασιλεῦ, θέλεις κρατήσει διὰ σεαυτόν», αὐτὸς ἀπεκρίθη «τὰς ἐλπίδας»—«Τὰς ἐλπίδας, (ἀνεφώνησαν τότε ὅλοι), θέλομεν καὶ ἡμεῖς δι' ἑαυτούς». Καὶ μὲ τὴν αὐταπάρνησιν ταύτην καὶ τὴν γενναίαν ἀπόφασιν μεταβάντες κατέκτησαν τὸν κόσμον ὅλον καὶ μετέδωκαν εἰς αὐτὸν τὰ καλὰ τῆς Ἑλλαδός, δοξάσαντες καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. „Ο, τι δὲ οἱ ὑμέτεροι πρόγονοι ἐπράξαν διὰ νὰ εὐεργετήσωσι ξένας χώρας, πράξατε ὑμεῖς διὰ τὴν ἴδιαν πατρίδα, ἵνα κατακτήσητε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς καὶ παράσγητε αὐτῇ τὰ καλὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Αὐταπάρνησις λοιπὸν καὶ γενναιότης ἔστω τὸ σύνθημα ὑμῶν, καὶ ὁ Θεὸς εὐλογήσει τὸν δόπον ἀνελάβετε ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας σκοπόν.

Θεὶς πατέρων, ὁ τῇ σοφίᾳ σου κατασκευάσας τὸν ἀνθρώπον ἵνα δεσποζῇ τῶν ὑπὸ σου γενομένων κτισμάτων καὶ διέπῃ τὸν κόσμον ἐν ὄσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, ὁ πρὸς ὑπόδοχην τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου παρασκευάσας τὰ ἔθνη διὰ τοῦ χριστοῦ σου Ἀλεξανδροῦ ἐπιφανεῖς αὐτῷ ἐν Δίῳ τῇ

Μακεδονίας καὶ προτρέψας αὐτὸν καὶ χρητήσας τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ μεταβαίνοντος εἰς Ἀσίαν καὶ διαχέοντος τὰ καλά τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, αὐτὸς καὶ νῦν ἐμφυτεύσας τὸν ζῆλον τῆς Μακεδονικῆς ἀδελφότητος, ἐνίσχυσον αὐτὴν σπεύδουσαν πρὸς διάδοσιν τῶν καλῶν τῆς παιδείας ἐν τῇ πατρίδι, δπως τὰ τέκνα αὐτῶν μανθάνοντα ἔκ βρεφικῆς ἡλικίας «τὰ ιερὰ γράμματα, τὰ δυνάμενα σφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησού», καταστῶσιν ἴκανὰ δπως γνωρίζοντα «τί εὐάρεστόν ἐστι παρὰ σοί», βαδίζωσιν οὕτω τὴν δόδην τῶν δικαιωμάτων σου, ἐν ἐπιγνώσει δοξάζοντα σὲ τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα τῶν φύτων. Γένοστο.

Z. ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ,
ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΓΤΟΥ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣΑ ΕΠΙ ΤΗΙ ΚΗΔΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΟΥ
ΤΟΥ ΑΡΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
ΝΙΚΟΓΟΣ,

ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΕΝ ΜΕΣΑΧΩΡΩ, ΤΗΙ ΙΒΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, ΑΩΟΔ'.

Καὶ ἀπεθανε Σαμουήλ, καὶ συνεθρόιζονται πᾶς Ἰσραὴλ, καὶ κόπτονται αὐτὸν, καὶ θάπτουσιν αὐτὸν ἐν οἰκῳ αὐτοῦ ἐν Ἀρμαθαὶμ.

(Α' Βιβ. κέ. 1)

ΟΥΤΑΣ ἐν εἰρήνῃ παρέδωκεν εἰς χειρας τοῦ Πλάστου τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ὁ μέγας τῶν Ἰσραηλιτῶν ἵερεὺς Σαμουὴλ, καὶ τοιοῦτον φέρον εὐγνωμοσύνης ἀπέδωκεν αὐτῷ ὁ λαός, τὸν ὅποιον ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη θεοφίλως ἐκυβέρνα, καὶ τοῦ ὅποιου τὰς προσευγὰς ὡς θυμίᾳμα διεδίδαζε πρὸς τὸν Θεὸν — τὸν φέρον τῶν διακρύων τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἀρμαθαὶμ οἰκῳ αὐτοῦ ταφῆς. Οὕτως ἐπίσης

ΤΟΜΟΣ Β'.

ἐν εἰρήνῃ παρέδωκεν εἰς χεῖρας τοῦ Πλάστου τὸ ἑαυτόν πινεῦμα καὶ δὲ ὑμέτερος ποιμενάρχης, δὲ σεβασμιώτατος Νεκόλαος, τὸν δποῖον ἐν ἡμέραις δοκιμασιῶν καὶ διαιρέσεων ὡς ἄγγελον καταλλαγῆς καὶ εἰρήνης ἀνεβιβάσατε ἐπὶ τῆς τοποτηρητείας τοῦ πατριαρχεῖον ὑμῶν θρόνου, ἀδελφοί· Αρμένιοι, δτε τὸ δξὺ τοῦ θανάτου δρέπανον ἀφήρπασεν αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ὑμῶν, καὶ ἀφῆκεν ὑμᾶς ἀπαρηγορήσους. Δὲν ἦτο λοιπὸν ἐπόμενον, ἢ συνελθόντες πᾶς Χατίκ ἐξ δλων τῶν μερῶν τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης, ν' ἀποτίσητε τὸν φόρον τῶν δακρύων τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ὑμέτερον ποιμενάρχην, καὶ μετὰ στυγνῶν τῶν προσώπων, ἀποδόντες τὰς ἀνηκούσας τιμὰς εἰς τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ ἀξιῶμα, παραπέμψητε τὸν σεβάσμιον αὐτοῦ νεκρὸν εἰς τὴν ἐπὶ γῆς τελευταίαν κατοικίαν ἐν αὐτῇ τῇ φίλῃ αὐτῷ γενεθλίῳ χώρᾳ τοῦ Μεσαχώρου, δποι ἰδρυται δικός αὐτοῦ καὶ δποι διηγλθε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου αὐτοῦ εὐαγγελίζομενος τὸ εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, δπερ ὡς πολύτιμον διαθήκην κατέλιπε τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν δὲ ἡμέτερος Σωτῆρ.

Στυγνὰ καὶ κατηρῆ βλέπω τὰ πρόσωπα ὑμῶν, ἀδελφοί· Αρμένιοι, ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ τοιούτου ποιμενάρχου ὑμῶν καὶ σᾶς ἀποδίδω πλήρη δικαιοσύνην. διέτι, ἀν δ παναγιώτατος ἡμῶν πατριάρχης, ἀπαξ λαβὼν τὴν εὐχαιρίαν ἵνειδη αὐτὸν ἐλθοντα νὰ τῷ συγχαρῇ ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ ἀναβάσει, τοσοῦτον ἔξετίμησεν, ὥστε, δτε γθές, κληνήρης ὡν, ἤκουσε παρ' ἔμοι τὴν ἀγγελίαν τῆς ἀποθιωσεως αὐτοῦ, ἐκ ψυχῆς κατωδύνου ἐξέφερε φωνὴν λύπης· καὶ, ἀν ἐγώ ἀπαξ μόνον ἐν τῇ τελευταίᾳ μου εἰς τὰ ὑμέτερα πατριαρχεῖα ἐπισκέψει λαβὼν τὴν τιμὴν ν' ἀσπασθῶ αὐτόν; καὶ τοὺς εὐαγγελικοὺς λόγους καὶ τὰς σοφὰς παιμαντορικὰς ὑποθήκας ἀκούων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, δίκην ἐλαίου ἀψοφητεὶ ρέοντας, τοσοῦτον καταγοητευμένος μόλις ἀπ' αὐτοῦ ἀπεχώρησα· δπότην λύπην πρέπει νὰ συναισθάνησθε ὑμεῖς οἱ διηνεκῶς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀρρύμενοι τὰ ρῆ-

ματα τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς συνετῆς ποιμαν-
τορίας αὐτοῦ ἀπολαμβάνοντες; Δίκαιοι ἔχετε νὰ καταχέητε
χρουνῷς δακρύων ἐπὶ τῷ ἀπελθόντι τοιούτῳ πατρὶ ὑμῶν
καὶ ἀπολοφύρησθε τὴν ἀπορφάνισιν ὑμῶν.

Ἡ ἡμετέρα δριδόξος Ἐκκλησία, ἐπομένη τῷ ἀποστο-
λικῷ δόγματι· «Ἐλέτε πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα
τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἐν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ
μέλη» (Α' Κρ. ιδ', 26), συμμερίζεται τὴν λύπην ἐπὶ τῇ
στερήσει, ἦν ὑπέστη ἡ Ἐκκλησία τῶν νεωτέρων ἀδελφῶν
ἡμῶν Ἀρμενίων καὶ παρέχει αὐτοῖς τὸ βάλσαμον τῆς
παρηγορίας, εὐχομένη εἰς τὸν μέγαν ἀρχιποίμενα, ἵνα ἀνα-
δείξῃ τὸν ἄξιον ποιμᾶναι αὐτοὺς μετ' ἐπιστήμης καὶ διε-
ξάγειν εἰς νομὰς σωτηρίας.

Τέλος, δπως οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ ἐπὶ τῶν τάφων τῶν
τελευτώντων ἔρριπτον κλάδους φοινίκων, σύμβολα τῆς κατὰ
τοῦ θανάτου νίκης τῶν εἰς Χριστὸν πιστεύοντων καὶ τῆς
ἀναζωοποιήσεως καὶ ἀφθαρσίας, φέρων ἐπαποτίθημι κάγὼ
ἐπὶ τοῦ σεβασμίου τούτου νεκροῦ τὴν μικρὰν ταύτην προσ-
λαλιάν ὡς κλάδον φοίνικος, δηλοῦντα τὸν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ
τούτου ἐνταφιασμὸν τῶν τέως διαιρέσεων ὑμῶν καὶ τὴν
φαιδρὰν ἐπάνοδον τῆς ἀπεδράσης εἰρήνης τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ
τούτοις δὲ τὴν ἀνατολὴν τῆς ἐνώσεως τῶν τέως διηρημέ-
νων δύο ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, δπως αὐταὶ
ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς ναοῖς δο-
ξάζωσι τὸν μέγαν τῆς εἰρήνης ἄγγελον καὶ Θεόν, τὸν ἐλθόν-
τα καταλλάξαι πάντας, καὶ «εἰρήνην εὐαγγελίσασθαι τοῖς
μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς» (Ἐφεσ. 6', 17). Γένοιτο!

Η' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ,
ΤΠΟ ΤΟΥ ΑΓΓΟΥ
ΠΡΟΣΦΩΝΗΘΕΙΣΑ ΕΠΙ ΤΗ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΑΓΓΟΥ
ΕΙΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΚΟΡΥΤΣΑΣ,
ΤΗ ΚΡΙ ΑΠΡΙΛΙΟΥ ΆΩΔΑ.

Παναγιώτατε δέσποτα,
Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι.

ΑΠΟ μὲν τοῦ Ἱεροῦ ὑπερέφου τῆς Σιών ἔδρακρον ἀνὰ πᾶ-
σαν τὴν ὑφῆλιον σὶ «ώραῖοι πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων
τὴν εἰρήνην, εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθὰ» (Ρωμ. 1, 15),
πανευφήμων Ἀποστόλων, ἀφ' αὗτα τὴν ἐν εἶδει πυρί-
νων γλωσσῶν ἐπιφοίτησιν τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐνεδύ-
θησαν τὴν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἐπαγγελθεῖσαν αὐτοῖς ἐξ ὑψους
δύναμιν. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὑπερέφου τῆς νέας ταύτης Σιών, τῆς
μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κενσταντινουπόλεως, παρ' ἡς,
κατὰ τὰ θεσπίσματα τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, ἐπὶ 14ας
ὅλους αἰώνας λαμβάνουσι τὸ χρίσμα τῆς Ἱεραρχίας οἱ μη-
τροπολίται τῆς Ἀσιανῆς, Ποντικῆς, Θρακικῆς μέχρι καὶ
αὐτοῦ τοῦ Τλλυρικοῦ, περιβαλλόμενοι τὴν ἐξ ὑψους δύναμιν,
ἀποστέλλονται νέοι ἀπόστολοι, τὸ ἔργον τῶν θεοκηρύκων
τοῦ Σωτῆρος μαθητῶν συνεχίζοντες, καὶ παντὸς μὲν Ἱερατε-
κοῦ βαθμοῦ, πάσης δὲ Ἱεροτελεστίας καὶ θείας διδασκαλίας
φερέσθιοι πηγαῖ καθιστάμενοι.

Ἐν τῇ γεραρῷ τούτων χορείᾳ καλοῦμαι νὰ ταχθῶ καὶ
ἐγὼ σῆμερον, ἀπόστολος μὲν τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, ἀγγε-
λος δὲ τῆς τῶν Κορυτσηνῶν καθιστάμενος. Ἐν τῇ ἐπιγνώσει
τῶν ὑψηλῶν καὶ βαρέων καθηκόντων τῆς ἀνατιθεμένης
μοι νέας ταύτης ἐντολῆς, ἀποδειλιῶ εἰκότως, ἀναλογιζόμε-
νος «τίς ἐγὼ καὶ πρὸς τίς καλοῦμαι. Καὶ τὸ μὲν πρὸς δ
καλοῦμαι ἀξιωματικό τὸ ὑψιστον ὑπάρχει τῶν ἐπὶ τῆς γῆς
ἀξιωμάτων, καὶ αὐτῆς τῆς ἀγγελικῆς ἀξιας ὑπερέχον, καὶ

Θίνον οὐ πρὸ πολλοῦ διέγραψα ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ δικρίναντος τῆς μεγάλης ταύτης Ἐκκλησίας. Ἐγὼ δὲ ταπεινὸς ἀνθρώπος, καὶ ἀκάθαρτα χειλη ἔχων· ὡ! τίς τῶν Σεραφεῖμ λαβὼν ἄνθρακα ἀπὸ τοῦ θυτιαστηρίου ἀφεται τοῦ στόματός μου καὶ ἐρεῖ· «ἴδού τὴν ψυχὴν τῶν χειλέων σου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου καὶ τὰς ἀμαρτίας σου περικαθαριεῖ» (Ἡσ. στ', 7), ξνα οὕτω κεκαθαριμένος περιβλήθεις τὴν ἐξ ὑψους δύναμιν γένωμαι ἀξιος ἀπόστολος τῆς Ἐκκλησίας παρὰ τῇ λαγούσῃ μοι περιοικίᾳ;

Ὑμεῖς ἀγγελοι, τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἔφοροι καὶ τῶν ἡμετέρων πόνων ἀλεππαί, οἵτινες ἐπὶ τριακονταμηνίαν διληη ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀντελαμβάνεοθέ μου εύμενῶς, ἀνακουφίζοντες τοὺς πόνους τῆς μεγάλης πρωτοσυγκελλίας, ὑμεῖς καὶ νῦν ἀντιλάβοισθέ μου, καὶ λαβόντες τὸν ἄνθρακα ἀπὸ τοῦ θυτιαστηρίου, ἀψάμενοι τοῦ στόματός μου καταστήσατε καθαρόν· συνοδεύοντες δέ με, παραστήσατε μὲν παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἀρχιπόλεμνι, ἵνα ἐκ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ λάβω τὴν σφραγίδα τῆς Ἱεραρχίας, παραστήσατε δὲ καὶ παρὰ τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, διου ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν ἀνδρῶν ὑμῶν πτερύγων ἡ φλόξ τοῦ παναγίου Πνεύματος μὴ γένετο μοι φλόξ κατακαίουσα, ἀλλὰ μᾶλλον δροσίζουσα. Κατόπιν δὲ παραπέμψατέ με παρὰ τοὺς ἀγγέλοις τῆς τῶν Κορυτηνῶν Ἐκκλησίας, ἃς ἀγγελόν με καλεῖ ἡ δεξιὰ τοῦ Υψίστου.

Καὶ σὺ δέ, μεγαλομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Γεώργιε, οὗτονος ἐν τε τῇ ἐπετείῳ μνήμῃ καὶ τῷ ναῷ λαμβάνω τὸ χρίσμα τῆς Ἱεραρχίας· σύ, «ὅ τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς, τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστής, ἀσθενούντων ἱατρός, βασιλέων ὑπέρμαχος,» καὶ ἡμέτερος ὑπέρμαχος ἐσο τούντεῦθεν ἀναγεγραμμένος μετὰ τοῦ συμμάρτυρός σου Δημητρίου· δι μὲν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, δὲ ἀπὸ τοῦ τῆς Ἱεραρχίας χρίσματος· καὶ ἔσεσθέ μοι διηνεκῶς δεξιοὶ παραστάται ἐν τῇ στρατείᾳ, ἃς τάττομαι ἀρχηγός· ὑμεῖς, γενναῖοι τοῦ Σωτῆρος ἀθληταί,

οἵτινες ἐπὶ τρεῖς δλὸνσ αἰῶνας ἐδέχθητε ἐν τοῖς ὑμετέροις ναοῖς ἐκ διαδοχῆς τὸν ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Σφίας μετακινηθέντα θρόνον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, εἶητε διὰ παντὸς καὶ ὑπέρμαχοι καὶ παραστάται αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσι. Ναί· «Γεώργιε μάρτις σὸν Δημητρίῳ τῷ σοφῷ· ἄγαθοι γάρ οἱ δύο· μηδαμῶς ἐλλίπητε τὸν δε—τὸν τῆς ἀκροπόλεως τῆς ὁρθοδοξίας—χῶρον φρουροῦντες φέν, καὶ πειρασμῶν δλας μυριάδας μετακινοῦντες ἀμφότεροι» (γ' τροπάριον τῆς θ' ὠδῆς τοῦ κανόνες τοῦ ἀγίου).

Πρὸς σὲ δὲ ἡδη, παναγιώτατε δέσποτα, στρέφω τὸν λόγον. Ή μήτηρ Ἐκκλησία διὰ τῆς ψῆφου τῶν σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν καὶ τῇ ἐπινεύσει τῆς ὑμ. παναγιότητος ἔκάλεσέ με εἰς τὸ τῆς Ἱεραρχίας ἀξιωματικό, ἐμπιστευθείσα μοι τὴν ποιμαντορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Κορυτσηνῶν εὐλογημένη ἡ ἀπόφασις αὐτῆς· εὐλογημένον τὸ δνομα τοῦ Ὑψίστου, δοτικούς οὕτως ηδόνησε νὰ διαθέσῃ τὰ καθ' ἡμᾶς. Προσαγδυενος τοῖνυν ὑπὸ τὴν ὄντα τοῦ πατριαρχικοῦ σου ἔφονδ καὶ τὴν ἀρχιποιμαντορικήν σου δεξιάν, ἀπεκδέχομαι, ἵνα ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ ὕψους σου ἐπιχέιρης μοι «ώς δρόσον Ἄερμών, τὴν καταβαλνούσαν ἐπὶ τὰ δρη Σιών», τὸ τῆς Ἱεραρχίας χρίσμα, ἔφοδιάζων με καὶ ταῖς παναγίαις σου εὐχαῖς, δπως; θεοφιλῶς καὶ θεαρέστως διεξάγων εἰς νομάς σωτηρίους τὴν ἐμπιστευομένην μοι ποιμνην, δυνηθῶ νὰ παραστήσω αὐτὴν ἀλώβητον ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου, λέγων πρὸς αὐτὸν ἀκαταχρίτως· «Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἐ μοι ἔδωκας, Κύριε». Γένοιτα!

Θ' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣΑ ΓΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥ ΤΗ ΙΘ' ΜΑΪΟΥ ΆΩΟΔ',

ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΕΤΕΙΩ ΕΟΡΤΗ

ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

'Αγαπητοί Ήπειρῶται.

ΟΙ ΜΕΝ ΑΡΧΑΙΟΙ ήμῶν πρόγονοι διέποντες καθ' ἔαυτοὺς τὰ
τῶν ἴδιων πολιτειῶν, κοινὸν καθ' ἔκαστον ἐνιαυτὸν συνερχό-
τουν πρὸς τὰς τῆς Ἐλλάδος, Πύλας ἀμφικτυωνικὴν συνέδριον,
ὅπου συνερχόμενοι ύπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἔκει-
νων Θεοῦ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς μαντικῆς σὶ ἀπασῶν τῶν πό-
λεων Πυλαγόρων καὶ Ἱερομονήμονες, καὶ τὰ ἀφορῶντα τὴν
κοινὴν πατρίδα συζητοῦντες κοινὰ ἔξήνεγκον καὶ τὰ ψηφί-
σματα· ὡφ' ὃν κυβερνωμένη ἡ ἀρχαία Ἐλλὰς εἰς τὸν ὑπα-
τον τοῦ πολιτεισμοῦ καὶ τῶν φώτων ἀνέδραμε κολοφῶν, ἐφ'
οὐ καὶ νῦν ἰσταμένη διὰ τῶν ἀθανάτων αὐτῆς συγγραφῶν
σελαγγίει καὶ εἰς τούπιόν σελαγίσει σύμπαν τὸ ἀνθρώπινον.

Ήμεις δέ, οἱ τῆς ἔκεινων γενεᾶς εὐχόμενοι εἶναι, κοινὰς
κεκτημένοι τὴν τε πολιτικὴν καὶ ἔκκλησιαστικὴν ἀρχὴν,
ἐν τῇ βασιλευούσῃ ταύτῃ πόλει τοῦ Κωνσταντίνου ἀδρευ-
ούσας, συντρέχοντες πὸ ἔργον αὐτῶν, νέα ύπὸ τὴν προστα-
σίαν τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, κοινὰ καὶ μερικά, τὴν δια-
νοητικὴν τῶν δόμογενῶν ήμῶν σκοποῦντα ἀνάπτυξιν ἀμφι-
κτυονικὰ συνέδρια συγκροτοῦμεν πρὸς τὰς βοσπορικὰς ταύ-
τας πύλας τῶν δύο ἡπείρων καὶ θαλασσῶν, ἐν αἷς ἐγκατε-
σπαρμένον εύρισκεται σύμπαν τὸ ἐλληνικόν.

Διὸ ἐν ταῖς ἐτησίαις λογοδοσίαις αὐτῶν δημοτελῆ πα-
νήγυριν τελεῖ τὸ εὔγενὲς δῆμοσιον, μετὰ παλιμῶν καρδίας
συντρέχον ἵνα !δή, δποία ἡ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διανοητικὴ κί-
νησις τῶν σταδιοδρομούντων τὸν εὐγενέστερον τοῦτον τῶν
ἄγωνων, δποία δὲ μέτρα καὶ δποία διαβήματα πρὸς τὴν

Σπιτυχίσαν αὐτῶν διεπράξαντο οἱ νέοι ἡμῶν Πυλαγόραις καὶ Ἱερομνήμονες. Καὶ τῇ μὲν προπαρελθούσῃ χυριακῇ μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως κεινῶν ἐγένετο τῶν ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ ἐλληνικοῦ Συλλόγου ἐν συνόλῳ ἐν ἀπάσαις ταῖς τῆς Αὐτοκρατορίας ἐπαρχίαις γενομένων καὶ τῆς καθολικῆς κινήσεως τοῦ ἐλληνικοῦ. Σήμερον δὲ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγαλλιάσεως κατεῖδε καὶ ἤκουσε τὰ κατὰ τὸ λῆξαν δεύτερον συλλογικὸν ἔτος ὑπὸ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Συλλόγου γενόμενα ἐν τῇ εὐάνδρῳ τῇ τῆς Ἡπείρου.

Ἡ καλλιγόνος αὕτη χώρα, ἥτις κοιτᾷ τὸ πάλαι ὑπάρχασσα τοῦ Πιελασγικοῦ ἐπέσυρεν εἰς ἔσωτὴν δεκατοῦ ἐν Δωδώνῃ μαντείου τοὺς θέλοντας μυεῖσθαι τὰ μέλλοντα, ἐν δὲ τῇ κλασσικῇ ἐποχῇ οὐδαμῶς ἀπελείφθη κατὰ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, κατόπιν δὲ διὰ τῆς ἐπιγαμίας πρὸς τὴν βασιλεύουσαν δυναστείαν τῆς Μακεδονίας ἀνέδειξε τὸν διὰ τῶν δπλῶν τοῦ πολιτισμοῦ ἀναμφορφώσαντα τὸ τῆς γῆς πρόσωπον μέγαν Ἀλέξανδρον, ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν δὲ δυναστείαν ἔχοσμείτο μὲ τὰς Ἀπολλωνίας της, μαθητὰς ἔχοντας τοὺς Αὐγούστους τῆς κοσμοκράτορος Ρώμης, καὶ ὑπὸ τοῦ Βυζαντινὸν δὲ κράτος ἐφάμελλος οὖσα ταῖς λοιπαῖς ἐλληνίσῃ χώραις παρέτεινε τὴν εὐημερίαν αὐτῆς καὶ ὑπὸ τὸ ἡγεμονικὸν σχῆματρον τῆς ὀλογενείας τῶν Δουκῶν, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς τῆς δοκιμασίας ἡμέραις ὡς πυρσὸς φανουσσα διὰ τῶν Εὐγενίων, τῶν Βαλάνων καὶ τῆς ἀλλής χορείας τῶν περικλεῶν διδασκάλων τῆς καὶ τοὺς λοιποὺς εὑεργετοῦσα διῆλθε καὶ διὰ τῶν Ζωτιμαδῶν καὶ Καπλανῶν τῆς—ἀδικον ἦτο καὶ ἔσωτῆς ἀνάξιον νά μὴ διακρένηται καὶ ἦδη μεταξὺ τῶν τὸν διανοητικὸν ἀγῶνα σταδιοδρομουσῶν ἄλλων ἐλληνίδων χωρῶν, εὐχληροῦσα μάλιστα καὶ ἦδη ν' ἀριθμῇ μεταξὺ τῶν τέκνων τῆς ἐφαμίλλους, εἰ καὶ μὴ ἀνωτέρους, τῆς χρυσῆς χορείας τῶν προτέρων εὑεργετῶν καὶ διδασκάλων τῆς.

Εὐλογημένοι λοιπὸν ὑμεῖς, ἀγαπητοί Ἡπειρῶται, οἱ ἀν-

λαβόντες τὸν εὐγενῆ τοῦτον ἀγῶνα τοῦ φωτισμοῦ τῆς φίλης Ἡπείρου, καὶ τῆς προσγωγῆς καὶ διαδόσεως τῶν γραμμάτων ἐν ἀπάσαις ταῖς γωνίαις τῆς γενεθλίου ὑμῶν χώρας. Εὐλογημέναις οἱ ἀγῶνες καὶ προσπάθειαι ὑμῶν. Εὐλογημέναις αἱ θυσίαι, ἃς πρὸς τοῦτο φιλοτίμως ἀγαν καταβάλλετε. Ἐξακολουθείτε γενναίως τὸ μέγα ἔργον ὑμῶν. Ο δὲ Πατὴρ τῶν φώτων ἀναθεν εὐλογείτω μὲν ὑμᾶς, εὔοδούτω δὲ αὐτῷ. Ταῦτα ἀπὸ καρδίας ἀπευθύνει ὑμεν ἀνήρ, διν ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου ηὐδόκησε νὰ καλέσῃ εἰς τὴν ποιμαντορίαν περιουσίου λαοῦ, κατοικοῦντος Μακεδονίαν ἅμα καὶ Ἡπειρον—σύμπτωτις εὐάρεστος δεικνύουσα, διτι ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἐνέργεια ἀμφοτέρων τῶν Ἑλληνῶν τούτων χωρῶν πρὸς τὴν κοινὴν αὐτῶν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν εὐάρεστα πάντως ἔχει τὰ ἀποτελέσματα, ὡς ἄλλοτε—καὶ δοτις ἀξιοῖ νὰ τῷ παράσχητε τὴν χάριν νὰ καταταχθῇ ἐν τῇ ἐντίμῳ χορείᾳ ὑμῶν· καθόσον ἐν τῇ ποιμαντορικῇ σημαίᾳ του, ὡς καὶ οἱ σεβασμιώτατοι πρεσβύτεροι συνάδελφοι του, ἀγιοι Ἰωαννίνων καὶ Βελεγράδων, ἔχει ἀναγεγραμμένας καὶ τὰς λέξεις: «Παιδεία, Πρόσδος.»

Ι' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ.
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΓΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΤΗ ΙΣ' ΙΟΥΝΙΟΥ ΑΩΟΔ',
ΕΠΙ ΤΩ ΜΝΗΜΟΣΥΝΩ
ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ,
ΤΟΥ ΕΚ ΚΟΡΥΤΣΑΣ.

Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἔξεχε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θύλασσαν καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ. (Ἀποκαλ. ις', 3)

Ἄγαπητοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα.

ΜΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΝ, αἵτινες θέλουσι συνοδεύσει τὴν καθόλου ἔξαφάνισιν πάσης πνοῆς ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλα-

νήτευ, καὶ θέλουσι προηγθῆ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἐρχομένου ἐν δόξῃ μετὰ τῶν ἀγγέλων, οὐαὶ ἀποδώση ἔκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ ἀναδεῖξη καινὸν οὐρανὸν καὶ γῆν καινὴν—ἀνετυλίχθη ἐνώπιον ἡμῶν ἐν μέρει ἐπ' ἐσχάτων ἐν τῇ καταστροφῇ τοῦ ἀτμοπλοίου «Κάρε» κατὰ τὴν θάλασσαν τῆς Προποντίδος.

Σπαραξικάρδιον τὸ συμβάν. Ἐνῷ ἡ ἀτμήρης ναῦς, φέρουσα ἐν τοῖς στέρνοις αὐτῆς πληθυσμὸν δλοκλήρου χωρίου, πληθυσμὸν πλέον τῶν τριακοσίων ψυχῶν, πορευομένη ἐπορεύετο ἐν πλήρει νηνεμίᾳ τὴν πορείαν αὐτῆς, αἴφνις ἀντίξις σύγχρουσις ἐπέφερε τὸ ναυάγιον αὐτῆς παραπέμψασα καὶ αὐτὴν καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ πολυτίμου αὐτῆς φόρτου θύματα εἰς τὴν ἀβύσσον τῶν ὑδάτων. Καὶ συνέη ἐπ' αὐτὴν τὸ ἀντίθετον πάντη τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νᾶς· καθότι, ἐνῷ ἔκείνη ἐν παγκοσμίῳ κατακλυσμῷ ἐσωσεν ἑαυτὴν καὶ τὸν ἐκλεκτὸν παγγενῆ τῆς σφαίρας ἡμῶν πληθυσμὸν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Ἀραράτ, αὕτη ἀπ' ἐναντίας ἐν παγκοσμίῳ εἰρήνῃ καὶ νηνεμίᾳ παρέπεμψε καὶ ἑαυτὴν καὶ διὰ ἐνεπιστεύθη πληθυσμὸν εἰς τὸν τάφον τῆς ἀδύσσου. Ὁ δεύτερος τῶν καταστρεπτικῶν τῆς Ἀποκαλύψεως ἀγγέλων ἔξεπλήρωσε πρὸ καιροῦ καὶ ἐν μέρει τὸ ἔργον του, ἔχχέας ἐπὶ τῆς θαλάσσης μέρος τῆς ἀπαίσιου φιάλης του, καὶ πολλὴ «ψυχὴ ζῶσα ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ».

Οὕτως ὥρισται, ἀφ' οὗ οἱ ἡμέτεροι γενάρχαι παραβάντες τὴν θείαν ἐντολὴν ἔξωρίσθησαν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς μακαριότητος εἰς τὴν γῆν, τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος, νὰ μὴ διατηρῶσιν ἐπ' αὐτῆς τὴν αἰώνιότητα εἰς τὰ ἀτομα αὐτῶν, οὕτω προώρως καὶ κατὰ πάντα τρόπον καὶ τόπον ἀπολιπόντων τὸν βίον, ἀλλ' εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ γένους, ὑποκειμένου ἀλληλοδιαδόχως εἰς γένεσιν καὶ φθοράν· ἔκεινην δὲ ν' ἀποταμεύωσιν ἐν τῇ μεταβάσει αὐτῶν εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀληθῆ πατρόδα, τὴν χώραν ταύτην τῆς μακαριότητος καὶ τῶν πνευμάτων, διότου νὰ εὑφραίνωνται βλέ-

ποντες τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ χορταινόμενοι ἐν τῷ βλέπειν τὴν δέξαν αὐτοῦ.

Ἐν τῷ φρικαλέῳ ἔκείνω δεκαλέπτῳ μόλις χρονικῷ διαστήματι, καθ' ὁ χαίνουσα ἡνοίγετο ἡ ἄδυσσος τῶν ὑδάτων ἵνα καταπίῃ καὶ πλοῖον καὶ πλήρωμα, φρικτὸν δρᾶμα παρίστατο οἰμωγῶν, ἀπελπισίας καὶ ἀγωνίας τῶν ἐν τῷ πλοῖῳ ἀγωνίζομένων ἀντιμετώπιας πρὸς τὸν θάνατον, καὶ προσπαθούντων ἔχ παντὸς τρόπου καὶ πάσῃ δύναμει ἵνα ἀποφύγωσι τὸ πρὸ τῶν δρῆμά λιμῶν αὐτῶν παρασυσταζόμενον δύνηρὸν δρέπανον τοῦ θανάτου. Ἐν τῷ συμπλέγματι τῶν ἀγωνιῶντων ἔκείνων δύο ἀνδρες παρίσταντο δύναμενοι πρῶτοι νὰ σωθῶσιν, ἀλλ' οἵτινες θερμὴν ἔχοντες τὴν καρδίαν ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, καὶ ἀκτινοδολοῦντα τὰ πρόσωπα ὑπὸ τῆς συναισθήσεως τοῦ καθήκοντος τούτου, ἔτρεχον δπως δύνηθωσι νὰ σώσωσιν δοσους πλείονας ἥδυναντο ἀπὸ τὸν δλεθρον, ὡς καὶ ἔσωσαν αὐτοὶ θύματα γενόμενοι μετὰ τῶν ὑπολειρθέντων, παραδόντες ἔαυτοὺς εἰς τὰς ψυχρὰς ἀγκάλας τῆς θαλάσσης, δπόθεν φαιδροὶ παρέστησαν ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου, φέροντες τὸν στέφανον τῆς ἀθλήσεως τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, τὸν δποῖον προλαβοῦσα ἐπλεξεν ἡ δεξιὰ ἔκείνου, δστις εἶπε· «Μείζονα ταύτης ἀγάπην εὐδεις ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Ιωάν. ιε', 13).

Τὴν ξυνωρίδα ταύτην τῶν Διοσκούρων, οἵτινες μεθ' ἦν ἐπήνεγκον σωτηρίαν εἰς τινας τῶν συμπλωτήρων αὐτῶν ἐγένοντο ἀφαντὸι δύσαντες, ὡς καὶ οἱ τοῦ οὐρανοῦ πόλοι διόσκουροι, ἵσως τινὲς ἐμάντευσαν, πολλοὶ δὲ ἵσως θέλουσι καὶ ν' ἀκούσωσιν. Οὔτοι εἰναι δ πλοίαρχος Κωνσταντῖνος καὶ δ ἡμέτερος Εὐθύμιος, ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ δποίου συνήλθομεν σήμερον ἵνα ἀναπέμψωμεν εὐχὰς καὶ δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν τῶν πνευμάτων. Εἶπον τοῦτον ἡμέτερον, οὐχὶ μόνον διότι ὑπὲρ αὐτοῦ προστηνέγκομεν τὴν ἀναμάκτον θυσίαν, ἀλλὰ καὶ διότι γόνος καὶ θρέμμα γεγονὼς

τῆς ἡμετέρας Κορυτσᾶς, ἡμέτερος πνευματικὸς υἱὸς ὑπῆρχε, τὸν διποίον ἡ βουλὴ τοῦ Ὅψιστου ἔκρινεν ἵνα πρῶτον παραλαβοῦσα ἔχ τῶν ἡμετέρων ἀγκαλῶν παραπέμψῃ εἰς τὴν βασιλεύουσαν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων.

Ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῷ ἐστερήθη ἡ μὲν στρατευομένη Ἐκκλησία ἕνα τῶν προσφιλῶν αὐτῆς υἱῶν, ἡ δὲ πατρὶς Κορυτσᾶ ἕνα τῶν πολυτίμων αὐτῆς πολιτῶν, ἡ κοινωνία ἐν τῶν χρησίμων μελῶν της καὶ ἡ πολυτλήμων αὐτοῦ οἰκογένεια ἕνα σπάνιον σύζυγον, ἀδελφόν, πατέρα καὶ θεῖον. Καταγάγωμεν λοιπὸν ἐπ' αὐτῷ δάκρυα, διότι τοῦτο ὅρίζει μὲν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, λέγων· «Ἐπὶ νεκρῷ κλαῦσον», καὶ πάλιν «Ἐπὶ νεκρῷ κατάγαγε δάκρυα, καὶ δεινὰ πάσγων ξυναρξαὶ θρήνους» (Σειρ. κβ', 11. λη', 16). τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖ ἡ φύσις, ἵνα οὕτως ἐλαφρυνθῇ τὸ ἐπιβαρύνον τὴν καρδίαν ἥμῶν ἄλγος. Ναὶ. Καταγάγωμεν δάκρυα, κλαύσωμεν ἐπὶ τῇ προώρῳ στερήσει τοσούτῳ προσφιλοὺς ἡμῖν ἀδελφοῦ, ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον, καὶ διὰ τοῦτο μόνον· οὐχὶ δέ, δπως εἴπον τινες, διότι ἀπέθανε τοιούτον θάνατον ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἀφανῆς γενόμενος ἐν τοῖς κύμασι δὲν παρεδόθη εἰς τοὺς κόλπους τῆς παμμήτορος γῆς.

Αἱ ιδέαι αὗται, λείψαντα οὖσαι τῆς ἀρχαίας εἰδωλολατρικῆς θρησκείας τῶν προγόνων ἥμῶν, δτε λατρεύοντες τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα δὲν είχον εἰσέτι ἀπολαύσει τὰς ἀκτίνας τῆς οὐρανόθεν ἀποκαλυφθείσης πίστεως τοῦ Θεανθρώπου, εἰναι πάντη ξέναι ἡμῖν. Ἐκεῖνοι τῷσι διδόξαζον, δτι τοῦ ἐν τοῖς ὕδασι τῆς θαλάσσης ἀποθνήσκοντος ἀπόλλυται καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχή. Οὕτως δὲ πατος τῶν Ἐλλήνων ποιητῶν λέγει περὶ τοῦ Αἰαντος τοῦ Ὄρλέως, δστις ἐπνίγη ἐν τῇ θαλάσσῃ, δτι ἐξ α πόλω λεν, ἀπέθανε δηλαδὴ διπλοῦν θάνατον, καὶ σωματικὸν καὶ ψυχικόν.

Αἰας δ' ἐξπόλωλεν, ἐπει πίεν ἀλμυρὸν ὕδωρ,
(Ὀδ. Δ', 509)

καὶ δτι τῶν ἐν θαλάσσῃ ἀποθνησκόντων ἀν τὰ σώματα μὴ ἀνευρεθέντα ἀπολαύωσι τὰ τῆς ταφῆς νέμιμα, αἱ ψυχαὶ δὲν εἰσέρχονται εἰς τὸν ἄδην. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν εἰς θάνατον τοὺς δέκα στρατηγούς, τοὺς ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχήσαντας καὶ νικήσαντας, διότι ἐν ἐφρόντισαν νὰ λάβωσιν ἐκ τῆς θαλάσσης τὰ σώματα τῶν ἀποθανόντων Ἀθηναίων (Ξενοφ. Ἐλλην. Α', 7).

Αἱ δοξασταὶ δμως ἔκεινων αὐταὶ οὐδὲ χώραν οὐδὲ πάροδον καὶ δύνανται νὰ λάβωσιν ἐντὸς τῶν Ἱερῶν θριγκῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡμεῖς πρεσβεύοντες δτι ἡ κυρίως ὑπόστασις τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται ἐν τῇ ψυχῇ καὶ οὐχὶ τῷ σώματι, καὶ δτι ἡ ψυχὴ πλασθεῖσα κατ' εἰκόνα καὶ δμοίωσιν τοῦ Θεοῦ εἶναι πνεῦμα εἰς μηδεμίαν ὑποκείμενον φθοράν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ σώματος, ἐν ᾧ ἐτέθη ἵνα ὡς βασιλὶς δεσπόζῃ αὐτοῦ, ἐπανέργεται δθεν καὶ τὸ εἶναι ἔλαττη, κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ (Α', 6) «κυκλοὶ κυκλῶν πορεύεται τὸ πνεῦμα, καὶ ἐπὶ κύκλους αὐτοῦ ἐπιστρέφει τὸ πνεῦμα». Ἡμεῖς πρεσβεύοντες τὴν πανταχοῦ τοῦ Θεοῦ παρουσίαν καὶ μετὰ τοῦ προφητάνακτος ψάλλοντες «Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἔκει εἰλι: ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην, πάρει: ἐὰν ἀναλάβω τὰς πτέρυγας μου κατ' ὅρθον, καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, καὶ γὰρ ἔκει ἡ χειρ σου ὁδηγήσει με, καὶ καθεῖξει με ἡ δεξιά σου» (Ψαλμ. ρλη', 7—10). Ἡμεῖς πρεσβεύοντες τὴν κοινὴν ἔξανάστασιν, καθ' ḥην μετὰ τὴν σάλπιγγα τοῦ ἀγγέλου καὶ ἡ γῆ δώσει τοὺς νεκροὺς αὐτῆς καὶ ἡ «θάλασσα τοὺς ἐν ἐσυτῇ νεκρούς» (Ἀποκαλ. χ', 1), δπως αἱ ψυχαὶ ἀναλαβοῦσαι τὰ ἐσυτῶν σώματα καὶ παραστᾶσαι ἐνώπιον τοῦ βῆματος τοῦ Χριστοῦ ἀπολαύωσι τὴν ἀμοιβὴν ὃν ἐπὶ γῆς ἐπράξαν· οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὰς δθνεῖας δόξας ἔκεινων, οἵτινες οὔτε κοινὴν ἔξανάστασιν ἔγνωριζον, οὔτε τὴν πανταχοῦ παρουσίαν τοῦ

Θεοῦ ἐπρέσβευον, οὕτε πνεῦμα τὴν ψυχὴν πάρεδέγοντο, οὕτε τὴν ἐν τῇ ψυχῇ κυρίως ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου ἐγνώριζον.

‘Ημεῖς μαθηταὶ δύντες ἔχειν σα, δοτοὺς ἐδίδαξεν διτοι «οὐκ ἔστιν δ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων» (Ματθ. xβ', 23), διτοι «Ο πιστεύων εἰς ἐμέ, καὶν ἀποθάνῃ, ζήσεται» (Ιωάν. iα', 45), καὶ «Ἐρχεται ὥρα, δει τοι νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ» (αὐτοῖς ε', 25), κλαύσωμεν μὲν ὡς ἀνθρώποις ἐπὶ τῇ προώρᾳ στερήσει τοῦ φιλτάτου ἡμῶν, παρηγορώμεθα δὲ διτοι δ φιλτάτος ἡμῶν μετέβη ἀπὸ τῆς φθερᾶς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ ἀπὸ τοῦ ματαίου τούτου κόσμου εἰς τὴν ἀγήρω χώραν τῆς μακαριότητος. Τὰς δὲ λίγας ταύτας λέξεις μου ἐπισφραγίζω διὰ τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἀποστόλου· «Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν ἀκεκομημένων, ἵνα μὴ λυπήσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ εἰ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. Εἰ γὰρ πιστεύσμεν διτοι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ δ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ» (Α' Θεσσαλ. δ', 13—14).

Θεε τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, δ ἔχων τὸ κράτος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, προσδεξάμενος ἰλέω δυματεῖ τὴν ψυχὴν τοῦ ἐξ ἡμῶν μετατάντος διύλου σου Εὐθυμίου, καταταξῶν αὐτὴν ἐν σκηναῖς δικαίων, ἐν χώρᾳ ζώντων, «ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου καὶ εὐφραίνει πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἀγίους σου». Τοὺς δὲ τεθλιμμένους συγγενεῖς αὐτοῦ παρηγόρησον. σὺ δὲ λέπτις τῶν ἀπηλπισμένων καὶ παρηγορία τῶν τεθλιμμένων, βάλσαμον παρηγορίας ἐπιχέων ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν, δπως ὑπὸ τὴν σκέπτην τῆς σῆς εὐφροσύνης διελθόντες τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος καταντήσωσιν εἰς τὸν τόπον τῆς παρὰ σοὶ μακαριότητος, καὶ συνευφραίνωνται καὶ συνευθυμῶσι μετὰ τοῦ φερωνύμου Εὐθυμίου ἐν τῷ βλέπειν τὴν δόξαν σου. Ἀμήν.

ΙΑ'

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΗΙ ΕΝ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΩ ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΚΗΔΕΙΑ ΤΗΣ
ΣΟΦΙΑΣ ΘΕΡΙΝΟΥ,
ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΥ,
ΤΗΙ ΙΣ' ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΑΩΟΔ'.

Μακάρια ή όδύς, ή πορεύει σήμερον. ἀδελφή,
ὅτι ήτοι μένθη σαι τόπος ἀναπαύσεως.

ΕΜΕΛΔΕΣ λοιπόν, ω̄ φερώνυμε τῆς σοφίας, ἀφ' οὐ ἐπὶ
τοσαῦτα ἔτη κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν ἐτέλεις τὴν
πανηγυρικωτέραν τῶν ἑορτῶν, συνάγουσα ἐν τῷ κατὰ σὲ
μεγάρῳ τῆς σοφίας τοὺς ἑραστὰς αὐτῆς, καὶ ἐπιδεικνυμένη
τοὺς ἀθλους τῶν σταδιοδρομουσῶν τὸν ἀγῶνα τῆς σοφίας
νεανίδων—νὰ συναγάγῃς ἡδη σύμπασαν τὴν τιμῶσάν σε
κοινωνίαν, δπως ἐπιδεξῆς τὸν ἐκ τῶν πολλῶν μόχθων κατα-
βληθέντα νεκρόν σου· καὶ ἀντὶ τῶν ἀλλοτε φαιδρῶν προσώ-
πων, μὲ τὰ δποτα σὲ ἔχαιρέτα αὕτη, νὰ σὲ συνοδεύσῃ ἡδη
εἰς τὴν αἰώνιον κατοικίαν σου μὲ ὥχρα καὶ κατηφῇ τὰ
πρόσωπα. Ἐμελλες λοιπὸν σύ, ἥτις κατὰ τὸ διάστημα
τοσούτων ἔτῶν «πορευομένη ἐπορεύεσσο βάλλουσα ἐν δά-
κρυσι» καὶ ἐν κόποις «τὰ σπέρματα» τῆς Σοφίας, καὶ κατ'
αὐτὴν τὴν ἐποχὴν «ἐν ἀγαλλιάσει ἀλούσα τὰ δράγματα
αὐτῶν», ὡς δι: «ἄρτου ἀγγέλων» ἐτρεφες τὰς ψυχὰς τῶν
παρὰ σοὶ φοιτωσῶν νεανίδων· κατ' αὐτὴν τὴν ἴδιαν ἐπο-
χὴν νὰ γένῃς σὺ ἐν τῷ ἀψύχῳ σου νεκρῷ τὸ δράγμα τῆς
ψυχρᾶς χειρὸς τοῦ ἀπόνου θανάτου. Καὶ ἐμελλον ἐγώ, δι-
τις πέρυσιν κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν προεξάρχων τῆς παρὰ
σοὶ πανηγύρεως τῶν γραμμάτων ἐκόσμησα τὴν κεφαλήν
σου διὰ τῶν εὐχῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἡδη ὡς λειτουργὸς

αύτῆς προεξάρχων τῆς νεκρωσίμου κηδείας σου νὰ υψώ τὴν φωνὴν πρὸς τὸν Θεὸν τῶν πνευμάτων, διποις κατατάξῃ τὴν ψυχήν σου ἐν τῷ τόπῳ τῶν μακαρίων· ἀντὶ δὲ τῶν τότε ἐπαίνων καὶ ἐνισχύσεων νὰ σοὶ ἔκφωνῶ ἡδη τὸν ἐπικήδειον. "Ω, ἀληθῶς «έξ οών εἰς οἰα. Ὁποῖος δὲ συνδυασμὸς ἀντιθέτων περιπετειῶν. Τοιαύτη ἡ ἀστασία τῶν ἀνθρωπίνων, τὴν δποίαν ἐδημιούργησεν εἰς ἑαυτὸν ὁ ἀνθρωπός, ἀφ' οὐ παραβάτης τὸ θεῖον πρόσταγμα ἔξωρισεν ἑαυτὸν ἀπὸ τὴν χώραν τῆς ἀφθαρσίας. Ταλαίπωρος ἀνθρωπός! τίς ἡμᾶς ρύσεται ἀπὸ τῆς ματαιότητος ταύτης;

Μακκραὶ ή οδός, ή πορεύει σήμερον, ἀδελφή, διτὶ ἡτιμάζεθη σοὶ τόπος ἀναπαύσεως.

Τῷ φωκίζεται πάροδον ἐλαθεν εἰς τὴν ζωὴν ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ τοῦ Κωνσταντίνου ἡ μικρὰ Σοφία, γεγονοῦται ἐκ πατρὸς Θεμιστοκλέους Μαυροκορδάτου, μέλους τῆς περιιδόκου οἰκογενείας, ἥτις ἀρχηγὸν μὲν ἔσχεν Ἀλέξανδρον ἔκεινον τὸν ἔξ απορρήτων, τὸν διὰ τῶν ταλάντων τῆς σοφίας καὶ τῆς ἱκανότητος μέγα παρὰ τοῖς κρατοῦσιν ἴσχυσαντα καὶ πλειστὸν ὅσα ἀγαθὰ ἐκ τούτου τῷ Γένει παρασχόντα καὶ τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν τῆς Ἐσπερίας πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπάσαντα· μέλη δὲ περιφανῆ τὴν γρυπὴν χορείαν τῶν τῶν παραδουναβίων χωρῶν ἡγεμόνων, τῶν διὰ τῆς συνετῆς αύτῶν κυβερνήσεως δλοκλήρους λαοὺς εύτυχεις καταστησάντων. Ἐκ τοιαύτης οἰκογενείας φυεῖται ἡ Σοφία μικρὰ ἔτι μετηνέχθη εἰς τὴν κλεινὴν πρωτεύουσαν τῆς φιλελληνίδας Γαλλίας, δπου καὶ ἐλαθε «φαενιάν ρηππίδα» εὐγενοῦς καὶ αὐτῇ πρεπούστης ἀγωγῆς. Ἀφ' οὐ δέ αἱ Μοῦσαι κατόπιν ἡρέζαντο ἐπανακάμπτουσαι εἰς τὴν ἀρχαίαν αύτῶν πατρίδα, ἀρξαμένην ἡδη νὰ εύνοιμηται, καὶ ἡ οἰκογένεια τῆς Σοφίας καταλείψασα τὴν φιλοξενήσασαν αὐτὴν γῆν τῶν Παρισίων μετέβη εἰς τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, δπου καὶ ἡ Σοφία ἐλαθε τὴν στεφάνην τῶν ἑαυτῆς σπουδῶν ἐν τῷ ρυθμῷ τῆς ἐλληνικῆς παιδεύσεως.

Κατόπιν δέ, ἀφ' εῦ αὐξηθεῖτα ἔθθασεν εἰς μέτον ἡλικίας, καὶ οὐδὲν ἔχπληροῦσα τὸν προσρισμὸν, δι' ἓν ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου παρήγαγε τὴν γυναικαν ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ γενάργου, ἐπρεπε νὰ ἔχει τὸν σύντροφον ἐπὶ τῇ; γῆς ταύτης, συνεζεύχθη Γεωργίῳ τῷ Θερινῷ, ἀνδρὶ ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς πρωτευόσης τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου, ἐπὶ νομομαθείᾳ καὶ λοιπαῖς κοινωνικαῖς ἀρεταῖς διαπρέποντι. Καὶ τὴν καλὴν αὔτην συζυγία διήρχετο τὸν βίον αὐτῆς ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ὑψίστου, εὐημεροῦσα καὶ «ἐν ταῖς κλίπεσι τῆς οἰκίας αὐτῆς εὐθηνοῦσα», καὶ ἀγλαοὺς βλαστοὺς παράγουσα. Περιπέτειαι δημοσίες οὐχὶ ξέναι οὐδὲ ἄγνωστοι τῷ κοινωνικῷ τούτῳ βίῳ ἐπήνεγκον, δπως ἡ οἰκογένεια αὕτη, καταλιποῦσα τῷ φωνῆς ἔτει τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, μετοικίσῃ εἰς τὴν βασιλεύουσαν ταύτην τῶν πόλεων. Καὶ ἐνταῦθα ὁ μὲν Γεώργιος ὑποδοχῆς ἔτυχεν οὐδαμῶς τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ ἀπολειπομένης, ἡ δὲ προκειμένη Σοφία ἐλθοῦσα εἰς τὸ γενέθλιον ἔδαφος ἔξηχολούθει μετὰ τῆς αὐτῆς στοργῆς καὶ ἀγάπης ἀνατρέψουσα «ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου» τὴν τριάδα τῶν φίλτατων αὐτῆς. Οὐδὲν δημοσίες τῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ σταθερὸν καὶ βέβαιον, καὶ αἱ γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων ἔρχονται καὶ παρέργονται ὡς τὰ φύλλα τῶν δένδρων. Καὶ ὁ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου Κύριος τὸν μὲν Γεώργιον, ἐκπληρώσαντα τὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ προσρισμὸν αὐτοῦ, μετεκαλέσατο παρ' ἑαυτῷ, ἡ δὲ Σοφία μετὰ τῶν τριῶν θυγατέρων ἀπελείσθη ἀνευ ἐπιγείου ὑποστρέψατος, οὐχὶ δημοσίες καὶ τῆς ἀντιλήψεως Ἐκείνου, έστις καλεῖται «πατήρ τῶν δρανῶν καὶ χριτῆς τῶν γγρῶν».

‘Η Σοφία ἵνα καὶ ἑαυτὴν καὶ τὰ φίλτατα συντηρήσῃ ἔγνω, δπως μὴ ἀτήσῃ ἐγκαταρωμαγμένα τὰ τάλαντα τῆς παιδείας, ἀτια ἐπιστεύθη αὐτῇ ἡ τῶν θρόνων τοῦ Θεοῦ πάρεδρος σοφία, ἀλλὰ βαλοῦσα αὐτὰ εἰς κυκλοφορίαν «ώκεδμησεν ἑαυτῇ οἰκον, καὶ ἐπήρεισε στύλους ἐπτά», τὰ

παντοῖα τῆς παιδείας εἰδη, «ξοφακέ τὰ ἐαυτῆς θύματα, ἔκέρασεν εἰς κρατήρα τὸν ἐαυτῆς σίνον, καὶ ἡτοιμάσατο τὴν ἐαυτῆς τράπεζαν, καὶ μετὰ ὑψηλοῦ κηρύγματος» ἔκάλεσε γορείαν δλην νεανίδων, δπως μεταδῷ αὐτῇ πνευματικὴν βρῶσιν καὶ πόσιν, τὰ τάλαντα τῆς παιδείας. Καὶ ἐπὶ δεκαετίαν δλην. ἔξηχολούθησε τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐεργετικὸν τοῦτο ἔργον τῆς διδασκαλίας, συναρωγὺς καὶ συναντιλήπτορας ἔχουσα καὶ τὴν τριάδα τῶν εὐπαιδεύτων θυγατέρων. Καὶ ἀπὸ τῆς σχολῆς ταύτης ἔξηλθον χορεῖαι δλαι μεμορφωμένων παρθένων, αἵτινες μητέρες γενόμεναι ἀνατρέφουσι νέαν γενεάν, «Ζητοῦσαν τὸν Κύριον, ζητοῦσαν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβον, καὶ τὸ κλές καὶ τὴν δόξαν τῆς πατρίδος, καὶ χρηγοῦσαι τῇ Ἐκκλησίᾳ πιστὰ τέκνα, καὶ τῇ κοινωνίᾳ χρηστοὺς πολίτας, ἀξίους ν' ἀναμορφώσωσι τὸ πρόσωπον τῆς ἀναγεννωμένης Ἀνατολῆς.

Ἐν τῇ ἔξασκήσει τῶν εὐεργετικῶν τούτων καθηκόντων διατελεῦσαν τὴν Σοφίαν ἀπέστειλε πρὸς αὐτὴν δ Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σάρκὸς σίονετ ἄγγελον αὐτοῦ τρίμηνον ἀσθένειαν, δι' οὐ ἀνήγγειλε τὴν προσεχῆ πρὸς αὐτὸν μετάκλησιν αὐτῆς. Καὶ τῷ μὲν Μωϋσεῖ ἀλλοτε εἶπεν «Ἄναβαινε εἰς τὸ ὅρος καὶ τελεύτα», εἰς δὲ τὴν ἡμετέραν Σοφίαν, «τελεύτα καὶ ἀνάβαινε πρὸς ἡμᾶς. Ἰκανῶς ὑπέφερες ἐν αὐτῇ τῇ καιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος, δεῦρο εἰς τὴν χώραν τῆς ἀναπαύσεως. Δεῦρο πρὸς με ἡ κοπιάσασα καὶ πεφορτισμένη, κάγὼ ἀναπαύσω σε ἐν τῇ χώρᾳ τῆς μαχαριστητος». Καὶ αὐτῇ μὲν τῷ θείῳ κελεύσματι πεισθεῖσα ἀπῆλθε πρὸς τὸν κελεύσαντα, ἥμεις δὲ εὐσεβές καθῆκον τελοῦντες παραπέμπομεν αὐτὴν εἰς τὴν τελευταίαν καταικίαν ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἀναστάσεως.

Τελοῦντες δμως τὸ καθῆκον τοῦτο, ἔξεπληρώσαμεν καὶ τὸ σύνολον τῶν πρὸς τὴν ἐξ ἥμῶν μεταστᾶσαν ἀδελφὴν ἥμῶν καθηκόντων; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἡ μαχαρίτις εἰς μὲν τὴν Ἐκκλησίαν παρέσχε πλείστας δσας καλὰς θυγα-

τέρας, εἰς δὲ τὴν κοινωνίαν πλεῖστα δσα χρηστὰ μέλη. Θέλουσιν ἄρα γε αὗται μένει ἀδιάφοροι πρὸς τὰς ὑπόλειπομένας τρεῖς ἀπροστατεύουσι; θυγατέρας αὐτῆς; δὲν θέλουσι δὲ λάβει τὴν δέουσαν πρόνοιαν ὑπὲρ αὐτῶν, διὰ τῆς προστασίας των συντηροῦσαι τὸ εὑεργετικὸν παρθεναγωγεῖον τῆς μακαρίτειδος, τελοῦται οὕτω καὶ φόρον τῇ Σοφίᾳ ἀνθ' ὧν ὑπὲρ αὐτῶν εἰργάσθη, καὶ ἔστας εὑεργετοῦσαι διὰ τῆς καὶ εἰς τούπιὸν συντηρήσεως τοῦ παρθεναγωγείου, μέλλοντος νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς εὐπαιδεύουσις νεάνιδας, τὰς ἀναμορφωσούσας τὴν κοινωνίαν διὰ τῆς εὑεργετικῆς αὐτῶν ἐπιρροῆς καὶ ἀνατροφῆς αὐτῶν, καὶ εὖ ποιοῦσαι τὰς ἀπόρρους δροφανάς, ὧν πατέρα ἐπέγραψεν ἔστι τὸν δρφανῶν πατὴρ καὶ ἀπάντων Κύριος καὶ Θεός; Πιστεύω δι: οὕτω, ἀλλὰ οὕτω καὶ μόνον, πράττοντες, καὶ ταῦτα ἀνομολογοῦντες ἐνώπιον τοῦ νεκροῦ τῆς Σοφίας, δυνάμειθα νὰ πράξωμεν τὸ σύνολον τῶν πρὸς αὐτὴν καθηκόντων, καὶ εὐσυνειδήτως ἀναφωνοῦντες τὸν ἔξοδον, εἴπωμεν αὐτῇ· «Μακαρία ἡ ὁδός, ἢ πορεύει σῆμερον, ἀδελφή, δι: ἡ τοιμάσθη σοι τόπος ἀναπαύσεως».

Θεὲ τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, δο Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, προσδέξαμενος παρὰ σεαυτῷ τὴν παρὰ σοῦ κληθείσαν Σοφίαν, ἀνάπταυσον αὐτὴν «δπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου καὶ εὑφραίνει πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἀγίους σου». Τὴν δὲ παρ' ἡμῖν καταλειπομένην τριάδα τῶν δρφανῶν θυγατέρων αὐτῆς λαβὼν ὑπὸ τὴν κρατιὰν προστασίαν σου, «δ πατὴρ τῶν δρφανῶν», νεῦσον ἀγαθὰ ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὰς καρδίας τῶν πρεσβύτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας ταύτης, δπως τῇ συνδρομῇ αὐτῶν εὐαρέστως διατρέξασαι τὸ στάδιον τοῦ προορισμοῦ τῆς ἐπὶ γῆς παρόδου αὐτῶν, καὶ χρήσιμοι ἔστατες καὶ τῇ κοινωνίᾳ καταστᾶται ἀποκεμίσωνται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἔκεινῃ τὸν ἀποκείμενον στέφανον, συνευφραίνομεναι μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν Σοφίας. Ἀμήν.

ΔΟΓΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΛΑΔΙΑΙ

ΕΙΡΗΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΦΩΤΙΟΥ.

1) ΠΡΟ ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΣ.

Α' ΠΡΟΣΛΑΔΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΣΥΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ ΛΥΚΟΥΡΓΟΝ,

(κατὰ τὴν ἐν Μιτυλήνῃ διαμονὴν αὐτοῦ),

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΜΗΤΡΟΠ. ΝΑΩ ΤΗΣ ΜΙΤΥΛΗΝΗΣ,
Τῇ ΚΒ' ΑΠΡΙΛΙΟΥ ΆΩΟ'.

Σεβασμιώτατε.

ΜΕΤΑ ψυχικῆς δλως ἀγαλλιάσεως καὶ καρδίας ὑπὸ χαρᾶς ἀμυθήτου συγκεκινημένης, ἀξιούμεθα σήμερον τὴν μεγίστην τῶν τιμῶν, ἵνα ἔκ τοῦ σύνεγγυς ἀσπασθέντες τὴν πανίερον δεξιὰν τῆς ὑμετέρας σεπτῆς ἡμῖν πατρότητος, φιλοξενήσωμεν καὶ ἡμεῖς αὐτὴν εἰς τὰ στενὰ ὅρια τῆς μικρᾶς ταύτης καὶ πεφιλημένης πατρίδος μας. Ἐπικροτήσαντες δόμοθυμως εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ἔκλογὴν τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος καὶ μετ' ἐνδιαφέροντος ἐξιδιασμένου ἀκολουθοῦντες τὰ ἔχνη τῆς ἀπὸ Σύρου μέγρι Ἀγγλίας πνευματικῆς ἐπισκέψεως τῆς πρὸς ἔγκαινισμὸν τοῦ ἐν Λιβερπούλῃ νεοδμήτου ὁρθοδοξου ναοῦ, προεμαντεύομεν, μετὰ ἔθνεικῆς δινως ὑπερηφανίας, διτὶ ἀρίστην ἐντύπωσιν καὶ λαμπρὰς ἀναμνήσεις ἥθελεν ἔγκαταλείψει εἰς τε τὸν θεοφιλῆ κλῆρον καὶ τὸν λαὸν τοῦ εὐσεβεστάτου ἀγγλικοῦ ἔθνους ἡ παρουσία ἐνὸς τῶν τὰ μάλιστα τιμώντων καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος, εἰς ἄ, κατὰ Θεοῦ εύδοκιαν, ἀνήκει ἱεραρχῶν. Δὲν ἔψεύσθημεν τῆς ἀγαθῆς ταύτης ἐλπίδος, καὶ αἱ χρησταὶ

προσδοκίαι τημῶν ἔξεπληρώθησαν ὑπερεκπερισσοῦ. Οὐδέποτε, οὐσιας, ἔξεπροσωπήθη εἰς ξένην γῆν δλόκληρος Ἐκκλησίας ξύνους δλοκλήρου τοσοῦτον ἐπαξίως καὶ ἐπωφελῶς, διον εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν, διε τῇ ὑμετέρᾳ σεβασμιότης, συνδιάζουσα τὸν ὑπάτον βαθύδν τῆς δρθιδόξου λερωσύνης μετὰ τῆς προσηκούσης χριστιανικῆς ἀγωγῆς καὶ ψυχηλῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ φίλων δμογενῶν ἐδικαίωσε, καὶ τὴν δρθιδόξευσαν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐτίμησε, καὶ οὐκ δλίγον ἐπηρέασεν εἰς τε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν τοῦ εὔσεβοῦς καὶ πεφωτισμένου ἀγγλικοῦ ξύνους, τὸ δποῖον, ἐν χριστιανικῇ δητῷς ἀγαθότητι, ἐζήτει εὐλαβῆς τὴν εὐλογίαν δρθιδόξου ἀρχιερέως, καὶ, ἀνταποδίδων αὐτῷ εἴτι σεβαστὸν εἶχε καὶ τίμιον, τοῦχετο καὶ πάλιν τὴν πολλάκις μὲν ἐπαναληφθεῖσαν, πλὴν ἄνευ ἀγαθοῦ ἀποτελέσματος, ἐκείνην εὐχὴν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τῆς ἀγγλικανῆς καὶ τῆς δρθιδόξου, τῆς δποίας δμως τὴν ποθεινὴν ἐκπλήρωσιν ἀντίξοοι καιρικαὶ περιστάσεις ἄχρι τοῦ νῦν σκληρῶς διεκώλυσαν.

Οὐδέποτε θελομεν λησμονήσει τὴλικην ἀνερμήνευτον χαράν ἐνεποίει εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐν ταῖς ἐφημερίσι καὶ τοῖς ἰδιωτικοῖς γράμμασιν ἀναφερομένων περὶ τῆς λαμπροτάτης ὑποδοχῆς, τὴν δποίαν ἡ δρθιδόξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἐν τῷ πρόσωπῳ τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος, ἐδέχετο κατὰ πᾶν αὐτῆς βῆμα εἰς τὴν ἐνδόξον πατρίδα τοῦ ἀπαραμίλλου Γλάδστωνος.

Αἱ ἔγκαρδιαι καὶ δλως χριστιανικαὶ προσφωνήσεις τῶν εὔσεβῶν τέχνων τῆς χριστιανικωτάτης Ἀγγλίας, καὶ αἱ ἀντιφωνήσεις τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος, κεχρισμέναι τῷ μύρῳ τῆς φιλαξιδελφίας καὶ τῆς ἀγάπης, ἦν δ θεάνθρωπος διδωσιν ὡς τὸ ἴδιαίτατον γνώρισμα τῶν πιστῶν δπαδῶν του, ἀπέσπα τὰ γλυκύτερα δάκρυα, δσα ποτὲ κατέβρεξαν τοὺς δρθιαλμούς μας, καὶ ἐκαστος ἐπὶ μέρους προσφέρομεν ἐπὶ τοῦ ἀγειροποιήτου θυσιαστηρίου τῆς ἡμετέρας καρδίας

εύχας καὶ δεήσεις πρὸς τὸν δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ ὑπὲρ τῆς προσφιλοῦς ταύτης ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἵτις ἀποτελεῖ τὸ μέλημα τοῦ νοὸς καὶ τὴν τέρψιν τῆς καρδίας τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους. Εἴθε δὲ ὁ ὑπεράγαθος Ἰησοῦς νὰ ἐπακύσῃ τῆς θερμοτέρας ταύτης τῶν δεήσεων τῆς δρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡστε, ἀρθείσης πάσης θρησκευτικῆς διαφορᾶς Ἐλληνος καὶ Ιουδαίου, ἀνδρὸς καὶ γυναικός, Σκύθου καὶ βαρβάρου, οἱ πάντες ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζωμεν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς δνομα τῆς ἐν μονάδε φύσεως λατρευομένης τρισυποστάτου θεότητος. Εάν, σεβασμιώτατε, ἡδύναμεθα ἵνα παραστήσωμεν ἐπακριῶς πᾶν δ, τε αἰσθάνεταις ἡ ἡμετέρα καρδία, οἱ εὐσεβεῖς ἀπέγονοι τοῦ ἀθανάτου Νεύτωνος ἔθελον ἀνεύρει εἰς τὰς ἐκφράσεις ἡμῶν ταύτας τὰ ἴδια αὐτῶν αἰσθήματα. ἔθελον καταπεισθῆ δτε ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐμφορεῖται ὑπὸ τοῦ ἴδιου ἐνωπικοῦ πνεύματος τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ αὐτῆς· πνεύματος ἔνου παντὸς ἐγκοσμίου καὶ ὑλικοῦ συμφέροντος· πνεύματος καθαρῶς χριστιανικοῦ καὶ θείου. Τὴν ἀψευδῆ ταύτην ἀλήθειαν μαρτυρεῖ ἡ ιστορία τῆς δρθοδόξιας, ἥτις, δλως πνευματικὰ καὶ φρονοῦσα καὶ πράττουσα, οὐδενὸς δεσμεύει τὰς συνειδήσεις δι' ὑποσχέσεων ἀγαθῶν φθειρομένων· οὐδὲ ἀντιποιεῖται τὰ ἀνήκοντα τῷ Καίσαρι· οὐδὲ ὑπηρέτησε ποτε εἰς σκοποὺς γηγένους· οὐδὲ ἐνεδύθη τὴν μάχαιραν τῆς κοσμικῆς βασιλείας, ἵνα δι' αὐτῆς κατακτήσηται τοὺς ἀντιδοξούς· ἀλλά, πάντοτε διδάσκουσα μετὰ πραφτητος καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης, εὑρίσκει ἐν αὐτοῖς τὴν ἴσχυν καὶ τὴν πρόσδον, ἐν δὲ τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασι καὶ τῇ ὑπομονῇ της τὴν ἀνακούφισιν καὶ τὴν παραμυθίαν· βαστάζουσα δὲ τὰ στίγμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί της, πίνει, μετὰ τῆς αὐτῆς ἀμνησικακίας, τὰ πικρὰ ποτῆρια, δσα ἀλλεπαλλήλως τὴν ποτίζουσι καὶ φίλοι καὶ ἔχθροι· καὶ δεομένη μετὰ δακρύων ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν διωκτῶν της, μίαν μόνην ἔχει εὐχήν, μίαν μόνην ὀνειρεύεται εὐδαιμονίαν—τὴν εἰρή-

νην καὶ ἀδελφοποίησιν τοῦ σύμπαντος κόσμου, τὴν εὐστάθειαν τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ τὴν εἰς ἐν ξινωσιν τῶν διεσκορπισμένων ὄπαδῶν τοῦ οὐρανοῦ αὐτῆς νυμφίου.

Τὰ δὲ λωτοὶ γριπιστικὰ ταῦτα αἰσθήματα τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας εἰδόμεν μετὰ χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης ἀνεργυηνέτου ἔκδηλούμενα δση δύναμις ὑπὸ τῆς ὑμετέρας σεβασμότητος πρὸς τὸ εὐσεβέστατον ἀγγλικὸν ἔθνος, καὶ τὴν ἀλογήσαμεν ἀπὸ μέσης ψυχῆς τὸν Θεόν, δστις, πόρρωθεν προκαταβάλλων τῶν μεγάλων ὑποθέσεων τὰς ἀφορμάς, καὶ προπαρασκευάζων διὰ τῶν ἀκαταμαχήτων μοχλῶν τῆς παντοδύναμου καὶ παναγάθου αὐτοῦ σοφίας πρὸς τοὺς προαιωνίους αύτοῦ σκοποὺς καὶ τὰς περιστάσεις καὶ τὰ πνεύματα καὶ τὰ γεγονότα, προητοίμασε διὰ τὴν Ἐκκλησίαν του λειτουργοὺς ἀξίους, μεταξὺ τῶν ὅποιων διαπρέπει τὴν ὑμετέρα σεβασμιάτης, ἐτόμη οὖτα πρὸς ἀπολογίαν πανπὶ τῷ αἰτοῦντι λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, τῆς πατρῷας πίστεως καὶ τῶν ἀποστολικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν παραδόσεων. Καὶ εἴναι μὲν ἀληθὲς δτι τὴ πρὸς τὸν Καντουαρίας ἀρχιεπίσκοπον ἀδελφικὴ ἐπιστολὴ τῆς αύτοῦ θειοτάτης παναγιστητος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, κ. κ. Γρηγορίου, ἀνερρίπισε τὸν ἀμετρὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὸν ζῆλον τῶν θεωφίλῶν τέκνων τῆς εὐσεβοῦς Ἀλβίνου ὑπὲρ τῆς ἐνώτεως τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν μετὰ τῆς γεραρᾶς μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν δὲν λέγομεν δμως ὑπερβολάς, ἀλλὰ γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν, ισχυρίζομενοι δτι τὴ ἀτομικὴ ἱκανότης καὶ ἀξία τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος ἐπηύξησεν δ τι πλεῖστον καὶ ἔστεψε τὰς εἰλικρινεῖς τάσεις καὶ τὰ χριστιανικὰ αἰσθήματα τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ ταῦτα πάντα εὐγνωμονοῦντες καὶ δεόμενοι τοῦ Υψίστου ὑπὲρ τῆς ἀγαθῆς ὑγείας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ τῆς στερεώσεως αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Γενναδίου, οὐδέποτε θέλομεν παύσει θεω-

ροῦντες τὴν ὑμετέραν σεβασμιότητα ως τὸν ἴκανώτατὸν λειτουργόν, τὸν ἄξιον ποιμένα καὶ τὸν πρόσθυμον εὐεργέτην τῆς κοινῆς τῶν δρθιδοξῶν μητρὸς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐγκαρδίως εὑχεται ὑμῖν πᾶν ἀγαθόν, εύτυχὲς καὶ σωτήριον. Εὔελπιστοῦμεν δὲ διεὶς ἡ ὑμετέρα σεβασμιότης ἀποδέξεταις εὐμενῶς τὰς ὁμοθύμους ταύτας καὶ εὐγνώμονας ἐκφράσεις δλων ἡμῶν, σῖτινες, ἀντὶ τίτλων καὶ βαθμῶν, τῶν ὅποιων στερούμεθα, τῇ προστέρομεν εἰτι ἔχομεν πολύτιμον, τὴν ἀγάπην, τὴν ἀφοσίωσιν, αὐτὴν τὴν καρδίαν μας. Δέξασθε αὐτά, πανιερώτατε δέσποτα, καὶ λαοπόθητε πάτερ, ως ποτε μέγας τις βασιλεὺς ἐδέξατο δῶρον ὕδωρ ἀπλοῦν ἀπὸ παλάμης χωρικοῦ, καὶ ἀσπασάμενος ἀδελφικῶς τὸν διμέτροπον συλλειτουργὸν καὶ πνευματικὸν ποιμένα τῆς εὐσεβοῦς ταύτης ἐπαρχίας Μιτυλήνης, διτις δι' ἐμοῦ κατασπάζεται τὴν ὑμετέραν σεβασμιότητα, εὐλογήσατε τὸν περιουσίον τοῦτον λαὸν τοῦ Κυρίου, δόποις μετὰ παλμῶν καρδίας καὶ ψυχικῆς συγκινήσεως συνωθεύμενος ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τούτου ναοῦ, ἀπεκδέχεται ἀνυπομόνως τὰς Ἱεράς εὐχὰς τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος, ἵς τὰ ἔτη εἶησαν διτὶ πλεῖστα, εἰρηνικὰ καὶ εὐφρόσυνα, πρὸς πνευματικὴν χειραγωγίαν τοῦ θεόθεν πεπιστευμένου ὑμῖν λογικοῦ καὶ εύτυχεστάτου ποιμένου τῆς Σύρου, δοξάν δὲ καὶ εὔχλειαν τῆς δρθιδοξίας καὶ τοῦ ἐλληνισμοῦ. Γένοιτο.

Β' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΞΗΡΟΚΡΗΝΗΝ ΙΕΡΩ ΝΑΩ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ,
ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΤΩΝ ΔΕΙΨΑΝΩΝ
ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ.

λειτουργοῦντος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου, μετὰ 12 ἀρχιερέων, συνοδικῶν τε καὶ μή, τῇ ίστη φεδρουαρίου φωσε'.

«Καὶ ἔλαβε Μωϋσῆς τὰ ὄστρακτα Ἰωσὴφ μεθ' ἔαυτοῦ· δοκώ γάρ ὡραῖσε τοὺς υἱούς Ισραήλ, λέγων· ἐπισκοπῆ ἐπισκέψεται ὑμᾶς Κύριος, καὶ συνανοίσετέ μου τὰ ὄστρακτα ἐντεῦθεν μεθ' ὑμῶν». (Εξάδ. 13, 19)

ΚΑΘΩΣ ΠΟΤΕ δὲ θεόπτης Μωϋσῆς, ἐζάγων τοὺς Ισραηλίτας ἐκ τῆς γῆς τῶν Αἴγυπτίων, ἔφερε μεθ' ἔαυτοῦ τὰ ἱερὰ δστᾶ τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ κοινοῦ ἔκείνου εὐεργέτου καὶ δμοφύλων καὶ ἀλλογενῶν, εὗτα καὶ σῆμερον τὰ εὔσεβη τέκνα τοῦ πολυύμνητοῦ τῶν πατριαρχείων μεγάλου Λογοθέτου Νικολάου τοῦ Ἀριστάρχου, τοῦ νέου τούτου εἰς ἡμᾶς ἀναδειχθέντος Ἰωσήφ, ἀνακομίζουσιν ἐκ τῆς αὐτῆς γῆς, μετὰ τριπλῆν τριάδα ἐνιαυτῶν, μεταβάντος ἐπὶ τούτῳ εἰς Αἴγυπτον Γεωργίου τοῦ Ἀριστάρχου, τὰ πολύτιμα τοῦ πατρὸς αὐτῶν δστᾶ, καὶ θάπτουσι ταῦτα παρὰ τοὺς τάφους τῶν προγόνων του. Καὶ πατριάρχης γεραρός, καὶ ἱεραρχῶν σεβασμίος χορεία, καὶ ἱερέων δῆμοι, καὶ λαδὸς θεοριλῆς συνωστίζονται εἰς τὸν Ἱερὸν τοῦτον περίβολον, καὶ ἐλαστηρίους ἀναπέμπουσι πρὸς τὸν Ὅψιστον εὐγάξ· ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ πεφιλημένου τούτου τῆς Ἐκκλησίας τέκνου, τοῦ δποίου δὲ μὲν βίος ἥτο σειρὰ εὐεργεσιῶν, δὲ θάνατος ἀκαταλόγιστος ἐθνικὴ ζημία. Εἰς τὴν ὅλως δὲ κατανυκτικὴν

ταύτην τελετὴν κληθεὶς ἐγὼ ἵνα ἔχφωνήσω τὸν ἐπιτάφιον λόγον, εἰ καὶ ἐλάχιστος ἐν τοῖς συλλειτουργοῖς μου, οὐδέλας ἐδίστασα ἵνα ἀναλάβω τὸ λίαν βαρὺ δι' ἐμὲ τοῦτο διακόνημα, τὸ μέν, πειθόμενος εἰς τὴν φωνὴν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τὸ δὲ καὶ διερμηνεύων καὶ τὸ ἰδίον μου καὶ τὸ γενεκὸν αἰσθημα τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν μεγάθυμον καὶ μεγαλεπήβολον τοῦτον ἄνδρα. Μακρὰν παντὸς κόμπου ρητορικοῦ καὶ φράσεως τετορνευμένης, ἀπλοῦς κήρυξ τοῦ διὰ τὴν ἀπλότητα αὐτοῦ θαυμαζόμενου Εὐαγγελίου, ἀφεὶς δὲν τὸν χαριτόδωτον αὐτοῦ ἴδιωτικὸν βίον εἰς τὰς καρδίας τῆς ἀπαραμυθήτου συζύγου του καὶ τῶν ἀπειραρθριμών φίλων του, καὶ τὰ καθέκαστα τοῦ δημοσίου εἰς τὰς σελίδας τῆς Ιστορίας, καὶ σταχυολογήσας δλίγα ἐκ τῶν ποικίλων αὐτοῦ κατορθωμάτων, θέλω ἀποδεῖξει ἐν βραχυλογίᾳ, καὶ διον ἐπιτρέπουσι τὰ στενὰ δρια ἐκκλησιαστικοῦ λόγου, δτι δὲ παρ' ἡμῶν θρηνούμενος μέγας Λογοθέτης ἥτο πράγματι μέγας, καὶ ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἄρχων ἔξεταζόμενος, πεποιθώς δτι τὸ νοῆμον καὶ ἐκλεκτὸν ἀκροατήριόν μου ἐννοεῖ, κατὰ τὴν παροιμίαν, «Ἐξ ὅνυχος τὸν λέοντα».

A'

α'. Ἐὰν προγονικὸν μεγαλεῖον, καὶ αἴματος εὐγένεια, καὶ γονέων ἐπισημότης δύνανται ποτε νὰ θεωρηθῶσιν ἀρχὴ καὶ βάσις πολιτικοῦ σταδίου εἰς ἀπογόνους συνετούς, δ 'Αριστάρχης Νικόλαος ἐσχεν, εἶπερ τις καὶ ἀλλος, τοιαῦτα λαμπρὰ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ τὰ προσίμια, ὥστε, καταβάλλοντα ταῦτα τὸ θεμέλιον τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος, ἡδύναντο ν' ἀναδεῖξωτι καὶ ἀνέδειξαν αὐτὸν υἱόν, οὐ μόνον ἀντάξιον πατρὸς μεγάλου, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπερεβέβασαν εἰς τὴν ἔξοχον ἐκείνην περιωπήν, ἐν ἦ δὲ βίος αὐτοῦ παρίστα ἀλυσιν ἀδιάκοπον κατορθωμάτων τοιούτων, δπολῶν ἔκαστον ἡδύνατο νὰ κλείσῃ τὴν μνήμην πολλῶν ἀλλῶν ἐπὶ μέρους ἀπόμων.

β'. Γεννηθεὶς ἀπὸ γονεῖς εὐσεβεῖς καὶ τὰ πρῶτα φέροντας κατά τε τὴν κοσμικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν εὐγένειαν, τὸν Σταυράκην Ἀριστάρχην, μέγαν διερμηνέα τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ἀλεξάνδρου Νικολάου Σούτσου ἀντιπρόσωπον, καὶ τὴν τὰ μέγιστα ἐπὶ φρονήσει φημιζομένην Σοφίαν Ἀριστάρχου, καὶ ἐξ ἀπαλῶν δυνύχων τὰ ἱερὰ γράμματα μαθών, παρεδόθη, ἅμα ἡλικιαθεὶς, εἰς τὸν δεινὸν τῶν χρόνων ἔκεινων Ἑλληνιστήν, Γεώργιον τὸν Σερούτιον, καὶ διδαχθεὶς παρ' αὐτοῦ πᾶσαν σοφίαν Ἑλλήνων, ὡς καὶ παρ' ἄλλων τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν Ἰταλικήν, ἔδειξεν, ἐκ προοιμίων αὐτῶν, διὰ τῆς ἀκαμάτου περὶ τὸ μανθάνειν καὶ κρίνειν εὐφυΐας, διὰ μέγα ἔμελλε νὰ διαδραματίσῃ πρόσωπον ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἡ ύψηλὴ ἀντοῦ καταγωγὴ, ἡ ἐπιστήμων ἀνάπτυξις, ἡ συμφοίτησις μετὰ τῶν ἡγεμονοπαίδων, καὶ ἡ κατ' εἰκόναν ἀναστροφὴ μετὰ τῶν λοιπῶν μεγάλων οἰκογενειῶν τοῦ τότε ἀκμάζοντος ἐν τε παιδείᾳ καὶ ἐν ἀρετῇ Φαναρίου, τοσαύτην ἐνεποίησαν εἰς αὐτὸν καὶ πειραν καὶ φρόνησιν, ὥστε, μόλις ἀγων τὸ 19ον τῆς ἡλικίας ἔτος, ἐκρίθη ἀξιος καὶ ἐγένετο σφραγιδοφύλακ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, καὶ οὕτω κατέβαλε τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς μετὰ ταῦτα ἀφθόνου συγκομιδῆς ἕργων ἀπαραμίλλων.

γ'. Ἀλλά, φεῦ τῆς ἀστασίας τῶν ἀνθρωπίνων! Μόλις ἤρξατο τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον, καὶ ἰδοὺ αἰφνὶς διακόπτεται ὑπὸ τοῦ δεινοῦ χειμῶνος, διτὶς κατέλαβε τότε τὴν Ἀνατολήν, καὶ γίνεται ὑπερόριος μετὰ τοῦ πατρός του εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Παφλαγονίας, ἐνθα εἶδεν αὐτὸν μετ' ὀλίγον νὰ ὑποστῇ τὸν θάνατον ἔκεινον, δι' οὗ πολλοὶ τῶν μεγάλων τοῦ Γένους ἔθανατώθησαν. Τῆς πίστεως ὅμως ἀσβεστον τὴν λαμπάδα διατηρῶν, καὶ γνωρίζων διὰ δάκτυλος Θεοῦ διέπει τὰ πάντα, μακρὰν τοῦ νὰ κύψῃ ὑπὸ τὸ βάρος τῆς συμφορᾶς, ὡς οἱ κοινοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐν τῇ μελέτῃ τῶν πυξίων τοῦ Πνεύματος κανονίζων τὰς νοερὰς αὐτοῦ δυνάμεις, καὶ ζητῶν ἵνα βασιμώτερον πήξῃ τοῦ μέλ-

λοντος αύτοῦ τὸ πολιτικὸν οἰκοδόμημα, ὁ νεαρὸς Ἀριστάρχης ἀφοσιεῦται δλως εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς τουρκικῆς, ἀσαβικῆς καὶ περσικῆς, δρθῶς σκεπτόμενος, ὅτι καὶ παιδείᾳ καὶ ἴκανότητις καὶ σύνεσις πολλάκις παραγκωνίζεται, δταν ὁ κεκτημένος αὐτὰ ἀγνοή τὴν γλῶσσαν τῶν χρατούντων.

δ'. Οὕτω πλήρης ἐλπίδος εἰς τὸν προστάτην τῶν δρφανῶν, καὶ δλως τῇ μελέτῃ προσκείμενος, ἀνακαλεῖται μετ' δλίγον ἐκ τῆς ὑπερορίας τῇ ἀκαμάτῳ προσπαθείᾳ τῆς δραστηρίου αύτοῦ μητρός, καὶ τῇ συστάσει μεγάλων πατρικῶν φίλων, εἰσάγεται εἰς τὰ βασίλεια, διδάσκαλος τοῦ ἐπιδοξού αὐτοχρατορικοῦ διαδόχου. Καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται εἰς ἔσυτὸν μὲν περιποιῶν τιμὴν καὶ εὐνοιαν καὶ μεγιστάνων καὶ ὑπουργῶν καὶ αὐτοχράτορος, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους, ἀνεξαιρέτως γένους ἢ θρησκεύματος, φαινόμενος χρήσιμος, ὑπερασπίζων καὶ εὐεργετῶν, καὶ ὡς τις πυρσὸς φαεινός, ἐκπέμπων ἔγγυς τε καὶ μακρὰν τὰς φωτιστικὰς ἀκτῖνας τῆς ἀγαθῆς αύτοῦ προαιρέσεως. Καὶ μετ' οὐ πολύ, τῇ κοινῇ αἰτήσει τῶν διεπόντων τὰ τῆς Ἐκκλησίας, κατακυροῦται διὰ χαττίου αὐτοχρατορικοῦ μέγας Λογοθέτης τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἀποτέλεσμα τοῦτο τῆς γενικῆς φήμης καὶ ὑπολήψεως, ἣν δικαίως ἔχαιρε παρὰ πᾶσι. Καίπερ δὲ νέος, μόλις ἄγων τὸ 25ον τῆς ἡλικίας αύτοῦ ἔτος, ἔδεικνυεν δόμως διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ὅτι τοῖς ἀνθρώποις πολιὰ εἰναι τὴν φρόνησις. Διότι, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν τὴν θέσιν τῶν τότε χρατούντων καὶ χρατουμένων, τὰς μυρίας ὑπολανθανούσας πολιτικὰς ύφαλους, καὶ τὰς ἔνεκα τῶν περιστάσεων ὑπονοίας, καὶ μάλιστα ἐν τῇ διεξαγωγῇ ὑποθέσεων ἐπικινδύνων καὶ ἀκανθωδῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ θαυμάσωμεν ἐπαξιώς τὴν ἔξοχον πολιτικὴν σύνεσιν τοῦ νεαροῦ τούτου προσώπου. Οὕτω, κατὰ τὸν σοφὸν Σειράγη, «ἔξουσία γῆς ἐν χειρὶ Κυρίου, καὶ τὸν χρήσιμον ἔγερεν ἐν καιτῷ ἐπ' αὐτῆς».

ε'. Ἐν τούτοις ἡ ἔξοχος αὔτη πολιτικὴ σύνεσις τοῦ Ἀριστάρχου δὲν ἔμελλε νὰ διατελέσῃ κεκλεισμένη ἐντὸς τῶν

δρίων μόνον τοῦ θιωμανικοῦ κράτους, ἡ δὲ διὰ πλήρους ἐπιτυχίας στεφθεῖσα δεξιότης, ἦν ἀνέπτυξεν ἐντῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Νικόλαον πρεσβείᾳ, ἡς διετέλει σύμβουλος, τοιαύτην περιεποίησεν εἰς αὐτὸν φῆμην, ὥστε, πλὴν τῶν διακεκριμένων ἐνδείξεων τῆς Ρωσσίας, ἃς παρηκολούθησαν παράσημα τῶν πλείστων βασιλέων τῆς γῆς, καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ σουλτάνου ἐκδόμησεν αὐτὸν ἐκτάκτως διὰ παρασήμων, τὸ πρῶτον ἥδη ἀπονεμομένων εἰς χριστιανὸν ὑπάλληλον.

σ'. Τότε δέ, ἐν τῇ ἐπανόδῳ του, ἀνεδείχθη ἀντιπρόσωπος τῆς ἡγεμονίας τῆς Βλαγίας. Φρονημάτων δρθέτης, καὶ σταθερότης χαρακτῆρος, καὶ εἰλικρινῆς ἀφοσίωσις ἦσαν, καὶ διὰ τὸ νέον τοῦτο ὑπούργημα, σὶ κινοῦντες αὐτὸν μοχλοῖ. Βαθεῖαν ἔχων γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀποφεύγων τὰς ἀπολύτους θεωρίας, ἐπρέσβευεν ἀείποτε ἀδιστάκτως, διὶ γάρα μικρά, μέλος ἀποτελοῦσα μεγάλης αὐτοκρατορίας, καὶ αὐτονομίαν δύναται νὰ διασώσῃ, καὶ τὴν προσήκουσαν νὰ καταλάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν ἔθνων, δταν, μετὰ τοῦ δλου σώματος ἐν ἀρμονίᾳ συζώσα, καρποῦται ἐν ἡσυχίᾳ τῆς εἰρήνης τὰ ἀγαθά. Τὰς ἀρχὰς ταύτας μεταλαμπαδεύων εἰς τὰς διανοίας τῶν ἐντολέων του, μετεχειρίζετο πρὸς ἐμπέδωσιν αὐτῶν πάσταν αὐτοῦ τὴν λογικὴν καὶ τὴν εὐγλωττίαν. Χαίρων δὲ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ τε παλατίου καὶ τῆς ύψηλῆς Πύλης καὶ ἐπωφελούμενος τὰς περιστάσεις, κατέτειθεν, ἀφ' ἑτέρου, τὴν κυρίαρχην ἔχουσίαν, διὶ ἔκαστον σῶμα προσάγεται καὶ εὑδαιμονεῖ, δτε μεγίστη καταβάλλεται διὰ τὰ μέλη πρόνοια καὶ ὄντως πατρικὴ κηδεμονία. Αἱ συνεταὶ αὗται παραστάσεις δὲν ἔβράδυναν ν' ἀποφέρωτι τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, τὸ δὲ ἡγεμονικὸν ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία ἔλαθον περαστίαν ἀνάπτυξιν, δσην οὕτε εἰς τοὺς πρὸν οὕτε εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους. Τοσοῦτον εἶναι ἀληθές, δτι ἀνήρ εἰς δύναται πολλάκις νὰ ὠφελήσῃ κράτος ὀλόκληρον! Ἐπειδὴ δόμως ἐν τῷ κόσμῳ σπανίως ἡ ἀρετὴ ἀμείβεται κατ' ἀξίαν, οὐδὲν θαυμαστόν, ἀν αἱ ἀγαθαὶ καὶ

φρόνμοι προσπάθειαι τοῦ Ἀριστάρχου προσῆραξαν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν σκόπελον τῆς παραγνωρίσεως, καί τοι ἡ παραγνώρισις ταχέως διεσκεδάζετο, καὶ μεγίστη ἀπενεμήθη εἰς αὐτὸν τιμῆ, δτε τὸ ὑστατὸν διῆλθε τὸ Βουκουρέστιον. Οὕτω πολλάκις συμβαίνει εἰς μεγάλους ἄνδρας!

B'

α'. Ἀλλὰ τὰ μάλιστα ἡθέλομεν ἀδικήσει τὸ μνημόσυνον τοῦ παρ' ἡμῶν θρηνούμενου κοινοῦ προστάτου, ἐάν, ἀφέντες τὴν κινούσαν αὔτὸν εὐσέβειαν καὶ προσηλώσαντες δλην ἡμῶν τὴν προσογήν εἰς τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον, ἐξητούμεν ἀσχέτως ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνον νὰ πλέξωμεν στεφάνους ἐπιταφίους, ἐν φέτῃ τῆς γῆς μαραίνονται, δταν δ θάνατος καταστρέψῃ τὴν ἀρχήν, ἀμαυρώσῃ τὴν λάμψιν καὶ καταγάγῃ εἰς τὸν τάφον τὰς στολὰς τῶν δοξῶν καὶ πάντα κόσμον· καθόσον οὐδὲν μεγαλεῖν τῆς γῆς εἶναι ἀληθινόν, ἐὰν μὴ φέρῃ τὴν σφραγίδα τῆς πίστεως εἰς τὸν Θεόν καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον. Ἔγενόμην, ἀνεφώνησε τὴν ὥραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ μέγας τις αὐτοκράτωρ, δτι ἦν ποτε δύνατὸν νὰ γεινῇ ἀνθρωπὸς ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ δμωας, φεῦ! τι ὠφελήθην! Λαβὼν δὲ εἰς τὰς τρεμούσας χειράς του τὸν τεφροδόχον ἀμφορέα, ἔνθα ἔμελλε νὰ τεθῇ ἡ κόνις τοῦ σώματος του, καὶ θεωρήτας αὐτὸν μὲ ἀπελπισίαν, λαιπόν, εἶπε, μικρόν μου δοχεῖον, σὺ θὰ χωρήσῃς ἔκεινον, τὸν δόπον δὲν ἡδυνήθη νὰ χωρήσῃ ἡ οἰκουμένη δλόκληρος; Ἰδού ἐν εἰκόνι ἡ μηδαμινότης τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως! Μάτην ἄρα δ θυητὸς ζητεῖ μεγαλεῖν ἔκει, ἔνθα δὲν ὑπάρχει, εἰ μὴ φθορὰ καὶ ἔξοντωσις. Μάτην ζητεῖ ἀθανασίαν ἐν τῇ Ιστορίᾳ καὶ τῇ μνήμῃ τῶν θυητῶν δμοίων του· δὲν ὑπάρχει: μεγαλεῖν ἀληθές, εὔτε ἀθανασία πραγματική, εἴμην ἔκεινων, ὃν τὰ δνόματα ἐγράφησαν εἰς τὸ ἀσύλητον βιβλίον τῆς ζωῆς, ἔνθα λήθη οὐδέποτε εἰσχωρεῖ καὶ χρόνος δὲν ἐπηρεάζει.

β'. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο προσεπάθει διὰ τῶν ἔργων νῦν ἐγγραφῆ καὶ ὁ ἀστόμιος Ἀριστάρχης. Ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κύριου ἀνατραφεῖς καὶ εἰς τοὺς ἀψευδεῖς τοῦ Εὐαγγελίου χρησμοὺς πειθόμενος, ἐπίθει καθ' ἐκάστην τὴν φυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ὑπὲρ τοῦ ἀληθοῦς ἐν γένει καὶ τοῦ δικαίου. Καθὼς δὲ κυβερνήτης ἔμπειρος εἰς καιρὸν τρικυμίας, βλέπων τὸ σκάφος αὐτοῦ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς βίας καὶ τῶν ἀνέμων καὶ τῶν κυμάτων, βάλλει μικρὸν τι μέρος τοῦ φορτίου εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα διασώσῃ τὸ δλον καὶ τὸ πλήρωμα, σύτῳ καὶ ὁ προσφατικὸς ἐκεῖνος νοῦς παρήνει, πάνυ φρονέμως, ἵνα παραχωρῇ ἡ μέρος τι πρὸς τὴν τοῦ δλου διάσωσιν, δτε προσήραξαν κατὰ τῆς ὀλκάδος τοῦ Χριστοῦ λάβρα τὰ κύματα τοῦ μεναστηριακοῦ καὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος. Γνωρῶν δὲ τοις μεταρρύθμιμοις εἰζική εἰς σύστημα παλαιόν, δπερ ἐπηξεν, ἐστερέωσε καὶ ἐδοξασε τὸ κῦρος πολλῶν αἰώνων, δὲν ἔχει ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε εὔτυχη τὰ ἀποτελέσματα, οὐδόλως ἐδίσταζεν ἐχφέρων γνώμην ἀλλοίαν περὶ συντάξεως νέων κανονισμῶν πρὸς τὴν τῆς Ἐκκλησίας διοίκησιν. Ἐὰν δημως αἱ πεπνυμέναι ἐκεῖναι συμβουλαὶ δὲν εἰσηκούσθησαν ἐν καιρῷ, ή μὲν περὶ τῶν πραγμάτων ἀπέδειξε τὴν δρθότητα, ή δὲ ἀδέκαστος ίστορία θέλει κηρύττει διὰ παντὸς τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα δεινὴν δύσιδέρκειαν τοῦ Ἀριστάρχου.

γ'. Ἀλλὰ τὶ ταῦτα μακρηγορῶ; τὶ ἀνατρέχω εἰς γεονότα καὶ χρόνους προγενεστέρους; τῆς ἀνεκτιμήτου ἀξίας τοῦ ἔθνικοῦ τούτου θησαυροῦ κήρυκες διαπρύσιοι καὶ στῆλαις ζῶσαι ὑμεῖς ἐστε, ὡς ἀκλόνητα τῆς Ἐκκλησίας πρωτύγια, ὑμεῖς, ὡς γεράσμιοι παιιενάργαι, ὑμεῖς οἱ καθ' ἐκάστην προκινδυνεύοντες καὶ προμαχούντες ὑπὲρ τῶν ἐπαπειλουμένων ἥμιῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἔθνικῶν κειμηλίων. «Ἐπρεπε, λέγετε, νὰ ζῇ εἰς τὰς σημερινὰς δυσχερείας ὁ Νικόλαος Ἀριστάρχης». τὶ τῆς δικαίας ταύτης ὅμολογίας δικαιότερον; τὶ τοῦ πολυτίμου τούτου στεφάνου πολυτιμότερον; Τί

δὲ ἔτερον παριστῷ καὶ ἡ κατανυκτικὴ δέησις, ἣν σύμπασα ἡ δρθόδοξος ἱεραρχία προσφέρει καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ πολλαῖς, εἰ μὴ ἐνίσχυσιν αἰσθημάτων τῆς πλημμυρούστης τὰς εὐσεβεῖς υμῶν κηρδίας εὐγνωμοσύνης· πιον τοῦ θρόνου τοῦ ἀγωνιζέτου Θεοῦ, ὡς θυμίαμα ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς συνεργάτου πιστοῦ, δυτικὰς καὶ ἐγεννήθη καὶ ἔζησε διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ δὲν ἀνέπνεεν εἰ μὴ διὰ τὴν ὑπεράσπισιν καὶ τὴν δικαιανοῦσαν τῆς Ἐκκλησίας;

Ναί, Βασιλεῦ ἐπουράνιε, ἐπιμελῶς εἰργάσθη ἐπὶ τῆς γῆς δο φρόνιμος οὗτος θεράπων σου· ἐπολλαπλασίασε τὸ ὄποιον ἐνεπιστεύθης εἰς αὐτὸν τάλαντον· τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ πιστῶς ἐξεπλήρωσε· καὶ νῦν, Θεὲ ὑπεράγαθε, ἀφεὶς αὐτῷ εἰ τι ὡς ἀνθρώπος ἐπλημμέλησεν, ἀνάπτωσον αὐτὸν ἐν κόλποις Ἀθραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ· ἀντιδοξασον αὐτὸν τῇ θείᾳ σου δυνάμει, καὶ εἰσάγαγε αὐτὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Τοῦ ἀστέριου μεγάλου Λογοθέτου, τοῦ εὐεργέτου τούτου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους, Νικολάου τοῦ Ἀριστάρχου, αἰωνίᾳ ἡ μνήμη! αἰωνίᾳ ἡ μνήμη!

Γ ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΜΗΤΡΟΠ. ΝΑῷ ΤΩΝ ΘΕΡΑΠΕΙΩΝ

Τῇ σ' ΑΥΓΓΟΥΣΤΟΥ ΔΩΣΕ,

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΔΕΡΚΩΝ ΝΕΟΦΥΤΟΥ.

«Οὕτως ἴμᾶς λογιζέσθω ἀνθρώπος ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονομούς μυστηρίων Θεοῦ» (Α' Κορινθ. δ', 1.)

Σεβασμιώτατε δέσποτα!

ΠΙΚΡΑΝ ἀγγελίαν διέδωκε γθὲς καθ' ὅλην τὴν πρωτεύουσαν ἡ ταχύτερος φῆμη ὅτι ὁ περικλεής τῶν Δέρκων ποιμενάρχης Νεόφυτος δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν τοῖς ζῶσιν. Ἐνῷ

τὰ δάκρυα τῶν πιστῶν δὲν ἔπαινταν εἰσέτι καταρρέοντα ἀφθονα διὰ τὸν σκληρὸν καὶ ἄωρον θάνατον δύο ἐνδοξῶν τῆς Ἐκκλησίας ιεραρχῶν· ἐνῷ ἐζήτουν παρήγορον ἵνα τ' ἀπομάκῃ, αἰφνης, κατὰ μεγίστην ζημίαν ἔθνικήν, ἔρχονται νὰ καταρρεύσωσιν ἀφθονώτερα σῆμερον διὰ τὸν ἐπίσης σκληρὸν καὶ ἄωρον θάνατον ἑτέρου ἐνδοξου ἀρχιθύτου. Τὸ πάθος δὲν ἐπραύνθη εἰσέτι· εἰσέτι δὲν ἐπιυλώθησαν αἱ πληγαὶ, καὶ ἡ Ἐκκλησία ὑποβάλλεται αὖθις εἰς δοκιμασίας δριμυτέρας διὰ τὴν στέρησιν λειτουργοῦ, δστις, ἐν τῷ κατ' ἐπίγνωσιν αὐτοῦ ἱερῷ ζήλῳ ύπὲρ τῆς πατρῷας εὐσεβείας, ἀνεδείχθη στερρὸς τῆς πίστεως πρόμαχος, ὁδηγὸς τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἀσφαλῆς, πατήρ ἀγαθός, καὶ τοῦτο αὐτὸ «ὑπηρέτης Χριστοῦ καὶ οἰκονόμος μυστηρίων Θεοῦ», κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἡ ἀπώλεια ἀνυπολόγιστος· ἀνερμήνευτος ἡ συμφορά! ἔδυσεν ὁ ἀστήρ δυέχοι χθὲς φωτίζων τὰ λογικὰ τῆς Ἐκκλησίας πρόσκατα· ἐσίγησεν ἡ γλῶσσα, ἡ μυριάκις κινηθεῖσα ἡ πρὸς δέξιολογίαν τοῦ Πλάστου καὶ δέησιν, ἡ πρὸς ὁδηγίαν τῶν ποιμνῶν, ἅτινα ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον. Ἡ παρουσία δὲ τοιούτων σεβασμίων συλλειτουργῶν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τούτου περιβόλου, ἡ συρρὸή πλήθους ἀπείρου πάστης πάξεως καὶ τῇλικίας· ἡ θλιψὶς ἡ ἐπικαθημένη εἰς τὰ ἡμέτερα πρόσωπα· αὐταὶ αἱ θερμαὶ δεήσεις, ἀς ἐγκαρδίως καὶ κλῆρος καὶ λαὸς ἀναπέμπουσι πρὸς τὸν "Ψιστὸν, τὸ ἔτερον παριστῶσιν ἡ ἔνδειξιν σεβασμοῦ, εὐλαβείας καὶ ἀπείρου εὐγνωμοσύνης πρὸς ἄνδρα, οὓτενος ἡ ζωὴ ἦτο διαρκῆς ἀγών ύπὲρ τοῦ δικαίου καὶ ἀληθίους, ύπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβείας; Εἰς τὴν ὅλως δὲ σοθιαρὰν ταύτην καὶ ἀλγεινὴν περίστασιν κληρωθεὶς ἐγὼ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα κηρύξω τὸν ἐπικήδειον, ἐπτοήθην τὰ μέγιστα, ἀποβλέψας εἰς τὸ ἀσθενὲς τῶν ἐμῶν δυνάμεων, καὶ ἥθελον ἀποποιηθῆ τὴν πρόσκλησιν, εἰ μὴ ἐπειθόμην ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, δτι καὶ ἀπλῆ ἡ ἔκθεσις τῆς βιοτῆς τοῦ ἀοιδίμου ἀποτελεῖ τὸν λαμπρότερον ἐπιτάφιον καὶ τὸν πολυτιμότερον στέρεανον,

δι' οὐ δυνάμεθα νὰ κοσμήσωμεν τὴν ἱερὰν κορυφὴν του.

Ναὶ, ἀδελφοί, ή πτωχὴ καὶ δλῶς εὔτελὴς καταγωγή, η σμικρότης καὶ ἀφάνεια τῆς πατρίδος καὶ τὸ πάντη ἀπροστάτευτον ἐκ μέρους τῶν φυσικῶν κηδεμόνων τοῦ Νεοφύτου, ἀφ' ἐνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου, η ὑψηλὴ περιωπή, εἰς ḥην ἀνυψώθη διὰ τῆς ὁξυνοίας, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἔκταχτου δραστηριότητος· οἱ πολύτιμοι αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀγῶνες· τὰ συνετὰ αὐτοῦ ἐν ταῖς συνελεύσεσι γνωματεύματα· η γενικὴ ὑπόληψις, ἡς ἀπήλαυε παρά τε δμοδέξοις καὶ ἀλλοφύλοις ἐντὸς καὶ ἔκταχτος τοῦ ἀχανοῦς κράτους τῶν Ὀσμανιδῶν, καὶ η ἀκριβὴς ἔκπλήρωσις τῶν καθηκόντων ἀπὸ τοῦ μαθητοῦ καὶ ὑποδιαικόνου μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀνακηρύττουσι τὴν ἔκταχτον τοῦ παρ' ἡμῶν θρηνουμένου ἀξίαν, καὶ διατρανοῦσιν ἔτι ἀπαξ τὸ σοφὸν τῆς δημώδους φιλοσοφίας ἡξωμα, διτὶ «ἔκαστος δημιουργὸς τῆς ἐαυτοῦ τύχης».

'Απορφανισθεὶς τοῦ πατρὸς εἰς ἡλικίαν μολις δέκα ἑτῶν, τέκνον τῆς ἐσχάτης πενίας, διήρχετο ἐν τῇ μικρῇ του πατρίδι (Δρυμάδες τῆς ἐπαρχίας Δρυενουπόλεως) τὰ πολυτιμότερα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη ἐν τελείᾳ ἐγκαταλείψει, διτὶ ἡ δξιδέρχεια τοῦ τότε μὲν Δρυενουπόλεως, νῦν δὲ πατριάργου Ἰωακεὶμ δὲν ἔβράδυνε νὰ διακρίνῃ ἐν τῷ παιδὶ τούτῳ ἔξοχον εὐφυίαν, καὶ παρέλαθεν αὐτό, ὡς καὶ πολλὰ κατὰ κατροὺς ἔτερα, ὑπὸ τὴν δυντῶς πατριεκήν του κηδεμονίαν. Φεῦ! ποσάκις η καλύβη τοῦ χωρικοῦ δὲν φιλοξενεῖ Ισοδίως ὑπὸ τὴν πενιχρὰν στέγην τῆς ἀνδρας τοιούτους, σεῖτινες μέγα θὰ διεδραμάτιζον πρέσωπον εἰς τὴν ἀπέραντον σκηνὴν τοῦ κόσμου, ἐὰν ἐγκαίρως ἐδίδετο η προσήκουσα καλλιέργεια εἰς τὰς δργώσας αὐτῶν ψυχικὰς δυνάμεις. Τί λέγω; ποσάκις η λαιμητόμος αὐτὴ δὲν θερίζει κεφαλάς, αἵτινες, ἐν καιρῷ καὶ ἀρμοδίως ἀναπτυσσόμεναι, ἥθελον ἐξ ἀπαντος ἐπιπροσθέσει ἑτέρους ἀδάμαντας εἰς τὸ βαρύτιμον στέμμα τῆς ἀξίας του λογικοῦ πλάσματος; τοσοῦτον μεγαλουργὸς

τῆς παιδείας καὶ καλῆς ἀνατροφῆς ἡ δύναμις! Παιδεία καὶ ἀνατροφὴ φωτίζουσι καὶ δόηγοῦσι τὸν νοῦν εἰς τὴν ἀληθειαν· ἐκριζοῦσι τὰς ἀκάνθας τῶν ἀγρίων παθῶν ἐμπνέουσιν δὲ τις εὐγενὲς καὶ γενναῖον αἰσθημα, καὶ ἐνισχύουσαι τὴν θέλησιν, καθιστῶσι τὸν ἀνθρώπον ἐργάτην ἀρετῆς ἀνεπαίσχυντον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Συγχωρήσατέ μοι διὰ τὴν παρέκθασιν ταύτην. Ἐνώπιον νεκροῦ, δοτις γεννηθεὶς ἀσῆμως ἐν τῇ καλύβῃ, μέγα διεδραμάτισε πρόσωπον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀπέθανε πολυύμνητος ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου· Ἐνώπιον ἀκροατηρίου εὐσεβοῦς καὶ κεκτημένου καὶ δύναμιν καὶ θέλησιν εἰς τὸ ἀγαθὸν δὲν ἐνόμισα ἄκαιρον νὰ παρενέρω τὰς σκέψεις ταύτας· διότι, ἐὰν ἡ φωνὴ τῆς ἀληθείας καὶ ἡ ἥθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου ἔχωσι στιγμὴν κατάλληλον, οὐαὶ εἰσδύσωτιν εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἡ στιγμὴ αὕτη εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ἔκαστος ἐπιζῶν ποδηγετεῖται ἀσφαλῶς ἀπὸ τὸν μέγαν τοῦτον διδάσκαλον, τὸν δοποῖσαν εἰ θνητοὶ «θάνατον» δονομάζομεν.

Τὸ τὴν προστασίαν λοιπὸν τοῦ φιλανθρώπου αὐτοῦ κηδεμόνος ἀποστέλλεται δὲ Νεόφυτος, Νικόλαος τότε ἀκούων, εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἰωαννένων καὶ Ἀθηνῶν, καὶ ἀκολούθως πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Ἱερᾶς ἐπιστήμης, ἥτις καὶ τὸν ἀνεδειξε ποιμένα κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ Θεοῦ, εἰσάγεται εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τῆς Χάλκης, ἐνθα διακούει τακτικῶς τὰ ὑψηλὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας μαθήματα. Ἀποφεύγων τὰς λεπτομερεῖας, καὶ ἀφήγων εἰς τὸ νοῆμον ἀκροατήριόν μου νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ἀποτελεσμάτων δπολαν ἀνέπτυξεν ἐν τῇ σχολῇ καὶ εὑρυτάν καὶ ἐπιμέλειαν, δὲν λέγω ἡ τὰ τοῦ δημιούρου βίου του τὰ λαμπρὰ κατορθώματα, ἀτινα χαραχθέντα ἥδη εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ἀπάντων μὲ ἀνεξίτηλα γράμματα, θ' ἀποτελέσωσι καὶ μίαν τῶν λαμπροτέρων σελίδων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἴστορίας.

Ἐνταῦθα ἡ ἀσθενής μου γλῶσσα ἀδυνατεῖ νὰ παραστή-

ση ἐπακριβῶς δσα δ ἀείμνηστος οὔτος λειτουργὸς τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτῆς καὶ εἶπε καὶ ἔπραξεν. Ἀγῶνες διηνεκεῖς· κάποι νυχθήμεροι· μελέτη τῶν πατρικῶν θησαυρῶν καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων δαψιλῆς καὶ ἔργασία σύντονος ἡσαν, οὗτος εἰπεῖν, δ ἐπιούσιος ἀρτος τοῦ βίου του, δστις, ἐνισχύων τὰς ψυχικάς του δυνάμεις, τοσοῦτον ἔξεχαιε τὸν ζῆλον αὐτοῦ, ὥστε νὰ ἀφειδήγητη τῶν πάντων, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς καταστροφῆς τῆς πολυτίμου ὑγείας του. «Ο ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγε με». Ἐὰν ἐπετρέπετο εἰς ἔχαστον ἵνα ἐγκωμιάζῃ ἑαυτόν· ἐὰν ἡδύναντο αἱ νεκροὶ νὰ δμιλῶσι, μόνος δ προκείμενος ἐπίσημος νεκρός, δ εὔγλωττος οὗτος ἱεροκήρυξ, δ ἡδυεπής οὗτος ρήτωρ τοῦ δρθιδόξου δμβωνος, ἡδύνατο καπ' ἀξίαν νὰ ἐπαινεθῇ. Ἀλλὰ τίς ή ἀνάγκη ἐγκωμιαστῶν καὶ ἐγκωμίων, ἀροῦ, «τῶν πραγμάτων λαλούντων, πᾶς ἀδέσποτος εἶναι λόγος;» Τὰ ἔργα (εἰπέ ποτε μέγας ἐροκήρυξ), τὰ ἔργα εἶναι ή γλῶσσα τοῦ Θεοῦ· διὰ τί νὰ μὴ προσθέσωμεν ἡμεῖς δτι τὰ ἔργα εἶναι ή γλῶσσα καὶ τῶν ἀνθρώπων; "Αν οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ή μεγάλη τοῦ Νεοφύτου δραστηριότης, ήν ἀνέπτυξεν ὡς πρωτοσύγκελλος Κυζίκου καὶ πατριαρχείων· ή ἐπὶ πολλὰ ἔτη μετ' ἐπιστήμης ποίμαντις τῶν ἐπαρχιῶν Χίου, Κασσανδρείας καὶ Δέρκων, ἔνθα τὰς λαμπροτέρας ἀσημένιες· αἱ ἀδιάκτιοι αὐτοῦ ἔργασίαι εἰν τῇ Ἱερᾷ συνόδῳ, τῷ μεγάλῳ συμβουλίῳ, τῇ ἔθνοσυνελεύσει, ης μέχρι πρὸ ὅλίγου διετέλει πρόεδρος, καὶ ταῖς λοιπαῖς Ἀμφικτυονίαις τῆς Ἐκκλησίας, ἐνθα ἡγανίζετο μέχρι θανάτου ὑπὲρ τῆς σωτηρίας, τῆς ἐδραιότητος καὶ τῆς δεξιῆς τοῦ πολυειδῶς καὶ πολυτέρπως, ἐσωθεν καὶ ἔξωθεν, ὑπὸ δικιδόξων καὶ ἀλλοφύλων, ὑπὸ δικιγενῶν καὶ ξένων, υπὸ φίλων καὶ ἔχθρῶν πολεμούμενου αἰκουμενικοῦ θρόνου· ή μέριμνα αὐτοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἱερῶν κανόνων, σὺς τέκνα ἀχάριστα τῆς Ἐκκλησίας ἀνερυθριάστως καὶ ἀθεοφρέως κατεπάτησαν καὶ περιεφρόνησαν· ή πρὸς πάντας ἀγάπη, τὸ εὑπρόσιτον, τὸ εὐπροσήγορον, τὸ εὐγενὲς

τῶν τρόπων καὶ αἰσθημάτων, καὶ τέλος, ἡ χαρακτηρίζουσα εὐτὸν ἐλεημοσύνη, δλα ταῦτα εἶναι ὁ πολύτιμος τοῦ Εὐαγγελίου μαργαρίτης, ὃν ὁ φρόνιμος οὗτος ἔμπορος, πωλήσας τὰ πάντα, ἡσυχίαν, ἀνάπτωσιν καὶ τρυφήν, ἡγόρασεν ἐν τῇ πανηγύρει τῆς ἐπιγείου παροικίας του· δλα ταῦτα εἶναι ὁ ἀμαράντινος στέφανος, εἶναι ἡ ζώσα στήλη τῶν λαμπρῶν κατορθωμάτων, ἅτινα θὰ διαιωνίσωσι τὴν ἀγαθὴν μνήμην του.

Ἄλλ' ὡς σεβάσμιε Ἱεράρχα, εἰ καὶ ἔχωρίσθης σωματικῶς ἀφ' ἡμῶν, εἰ καὶ παραδίδεις τὸν χρονίαν εἰς τὴν γῆν, ὡς ἡν, καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὸν Θεόν, δις ἔδωκεν αὐτό, τὸ δνομά σου ἐν τούτοις διαιμενεῖ προσφιλές καὶ εὐλογητὸν ἀπὸ τὰ πλήθη τῶν δρθιδόξων. Ἐκοπίασας ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ· εἰργάσθης ἐν τῷ ἀμπελῷ τοῦ Κυρίου· ηὔξησας τὸ δοθέν σοι τάλαντον· τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἡγωνίσω, τὸν δρόμον θετέλεκας· τὴν πίστιν τετήρηκας· τὴν ἀποστολήν σου ἐν τῷ κόσμῳ πιστῶς ἔζεπλήρωσας. Πορεύου λοιπὸν τὴν ἀγαθὴν πορείαν· ἔχεις συνοδούς πόρους τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἰδρωτάς σου· ἔχεις ἐφόδιον ἀσφαλές τὰς προσευχὰς τῶν δρφανῶν, τὰ δάκρυα τῶν πτωχῶν, καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους· ἔχεις εἰσηγητὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ παμβασιλέως Χριστοῦ αὐτήν σου τὴν πατρῷαν εύσέβειαν, ἐν ἥξησας, ὑπὲρ ἣς ἐκοπίασας, καὶ ἐν ἥ ἔμεινας πιστὸς ἄχρι θανάτου.

Τοῦ ἀοιδίμου Νεοφύτου, τοῦ περικλεοῦς ποιμενάρχου τῶν Δέρκων, αἰωνία ἡ μνήμη! αἰωνία ἡ μνήμη! αἰωνία ἡ μνήμη!

Δ' ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ Τῷ ΚΑΤΑ ΤΟῦ ΤΖΙΒΑΛΙΟΝ ΙΕΡῷ ΝΑῷ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ,

τελουμένου μνημοσύνου ὑπέρ ἀναπαύτεως τῆς ψυχῆς τοῦ
ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει κλεινοῦ καὶ σφοδρῷ πόνῳ. Καισαρεῖας,

ΕΡΣΤΑΘΙΟΥ ΚΛΕΟΒΟΓΛΟΥ,

συλλειτουργώντων τῶν μητροπολιτῶν

Καισαρείας Μεθοδίου, Ρόδου, Μιτιλήνης, Ἀγκύρας,
Σισανίου, Λήμνου καὶ Γρεβενῶν,

ΙΤΗ Ζ' ΜΑΡΤΙΟΥ ΑΩΟΣ'.

«Καὶ δῶσω ὑμῖν ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου
καὶ ποιμανοῦσιν ὑμᾶς ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστύμης».

(Ἴερεμ. γ', 15)

1. ΕΠΕΞΕ, σεβασμιώτατοι ιεράρχαι, ἔπεσε, φεῦ! τὴν
μόρσιμον τοῦ θανάτου πτεῶσιν καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Και-
σαρέων δ' ἄγγελος· ἔκλεισε τὸ εὐδίνητον στόμα· ἐσίγησεν,
οἴκοι! διὰ παντὸς ἡ εὐλαλος αὕτη καὶ καλλικέλαιδος τοῦ
Πνεύματος ἀηδῶν· δ' ὁ διδάσκαλος τῶν ὀρθῶν δογμάτων τοῦ
χριστιανισμοῦ· δ' προασπιστὴς τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας·
δ' ὁδηγὸς τῆς νεότητος· δ' θιύντωρ καὶ πηδαλιοῦχος τοῦ με-
γάλου ἔκφωτιστικοῦ καθεδρύματος τῶν πατριαρχείων· δ' τοῦ
οὐρανοφάντορος τὴν σφίσιν, τὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐσέβειαν
εἰς τὸν θρόνον τῶν Καππαδόκων ἀντάξιος διάδοχος, δ' κλει-
νός, δ' πολύς, δ' εὐσταθῆς Κλεόβουλος. Ἀπεσβέσθη καὶ διω-
στήρ οὗτος τοῦ ἔκκλησιαστικοῦ στερεώματος· προσετέθη εἰς
τοὺς τάφους τῶν μεγάλων ιεραρχῶν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων,
τοῦ Δέρκων, τοῦ Σύρου, τοῦ Χαλκηδόνος, τοῦ Κορυτσᾶς καὶ
τῶν λαϊπῶν καὶ διμόστροπος αὐτοῖς οὗτος ποιμὴν καὶ διδά-
σκαλος. Φρικτὸν γῆσθάνθησαν κλονισμὸν τὰ τέκνα τῆς εὐσε-

Εόρονος Καππαδοκίας ἐπὶ τῇ ἀσθενείᾳ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς τῶν· πένθος μέγα ἔκαλυψε τὴν Ἐκκλησίαν τὸ δεινὸν ἄκουσμα, διὰ δὲ πάτος τῶν θεολόγων τῆς δρθεδόξου Ἀνατολῆς, δὲ βαθύσοφος ἐλληνιστής καὶ φιλόλογος, η Ἀττικὴ μέλισσα, δὲ γλωσσομαθὴς καὶ εὑρυμαθέστατος, δὲ ἐπιστήμων καὶ ζηλωτὴς Κλεόβουλος δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν τοῖς ζῶσι. Δὲν εἶχεν εἰσέτι μεταδοθῆ εἰς τὸ δημόσιον η σπαρακικάρδιος αὐτη φήμη, καὶ οἱ πάντες ἡσθάνθησαν διὰ μέγα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν συνέδη δυστύχημα· πανταχοῦ δάκρυα· πανταχοῦ κατήφεια καὶ θλῖψις, ἀλλὰ καὶ εὐλογίαι συνάμα τοῦ δινόματος καὶ λιταὶ ἐγκάρδιοι καὶ δεήσεις παρηκολούθησαν τὴν ἀγγελίαν τῆς τελευτῆς. Καὶ σύλλογοι ἐκπαιδευτικοί, καὶ σωματεῖα φιλάνθρωπα, καὶ κοινότητες καὶ ἀτομα ἐφιλοτιμήθησαν καὶ συμφιλοτιμούνται τίς τίνα νὰ υπερβάλῃ εἰς τὴν ἔκφρασιν η θυμασμοῦ, η εὐγνωμοσύνης πρὸς λειτουργόν, διτις, καὶ πρόσβατον καὶ ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας καλὸς γενόμενος, διήνυσε τὸ ύπερπεντηκονταετές στάδιον τοῦ βίου του, πολλὰ ποιήσας, πολλὰ δὲ καὶ διδάξας ύπερ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῶν ὁμοίων του. Ἡ δὲ Καππαδοκικὴ ἐκπαιδευτικὴ ἀδελφότης, τὸ ἄγαλμα τοῦτο τῶν ἀγώνων τοὺς ἀοιδίμου, λιτὸν μὲν, πλὴν ἐγκάρδιον ἀποτίνουσα εὐγνωμοσύνης φόρον, δημοτελέστατον σήμερον ἐπιτελεῖ μνημόσυνον ύπερ τῆς ἀναπαύσεως ἱεράρχου, διτις τὴν μὲν γεννήσασαν αὐτοὺς πατρίδα ἐποίμανε μετ' ἐπιστήμης, τοῦ δὲ ἀγλασθαλοῦς αὐτῶν σωματείου ἐγένετο ἰδρυτής καὶ εὐεργέτης, προστάτης καὶ ψυχῆ. Ἐὰν δὲ εἰς τοιαύτην ἐπισημον τελέτὴν κληθεὶς δὲ πολλοστὸς ἐγὼ κήρυξ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιταφίου δὲν δικαιώσω τὰς προσδοκίας τῶν ἀκροατῶν μου· ἐὰν οἱ λόγοι, ἀνάλογοι τοῦ διανοητικοῦ μου ἀναστήματος, δὲν ἀνταποκριθῶσι κατὰ πάντα εἰς τὸ μέγεθος τῆς ἐπιχειρήσεως, οὐδὲν ἐκ τούτου θαυμαστόν καθόσον σπανιώτατοι σήμερον ύπαρχουσι παρ' ἥμεν οἱ σοφοὶ καὶ εὐγλωττοί Κλεόβουλοι· Κλεόβουλειον δὲ πάντως ἐδεῖτο καὶ γλώστ-

σης καὶ διανοίας ὁ ἐπιχειρῶν ἵνα ἐγκωμιάσῃ ἐπαξίως τὸν
Κλεόβουλον.

A'

2. Ο βίος τοῦ δημοσίου λειτουργοῦ διττῶς παρ' ἡμῖν
ἔξετάζεται· ὁ βίος, ὁ πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὸ δημό-
σιον, καὶ ὁ βίος ὃ ἐν αὐτῷ· ὁ πρῶτος, δοτις καὶ βίος παιδε-
κός, καὶ μαθητικός, καὶ ἴδιωτης ἐπονομάζεται, λαμβάνεται
ὑπὲρ δψιν ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὃσον ἔχρησίμευσε προπαρασκευὴ
τοῦ δευτέρου, καὶ βάσις τοῦ σχηματίσαι τὸν ἀτομικὸν χα-
ρακτῆρα· καθ' ὃσον διεροκήρυξ, ἐλαχίστην δίδων σημασίαν
εἰς τὰ περιττά, εἰς τὰ ἐγκώμια τοῦ γένους καὶ τῆς πατρί-
δος, τῆς εὐγενείας καὶ τοῦ πλούτου, δλην αὐτοῦ τὴν προσο-
χὴν ἐφιστᾷ εἰς τὸ μέρος ἑκείνο, καθ' ὃ δ ἀνθρωπος παρουσι-
ᾶζεται εἰς τὴν κοινωνίαν ἐμπεπιστευμένος ἀνωτέραν ἀπο-
στολήν, καὶ φέρων τοὺς εὐγενεῖς τίτλους ἢ διδασκάλους καὶ
ἐδηγοῦς, ἢ κυβερνήτους καὶ ποιμένος τῆς ἀνθρωπότητος. Τού-
του ἔνεκα καὶ ἡμεῖς μικρὸν ἐνδιατρίψαντες εἰς τὰ τῆς παι-
δικῆς καὶ ἴδιωτιδος πολιτείας, ἥτις ὑπῆρξε διὰ τὸν ἀείμνη-
στον Κλεόβουλον ἀγωνισμὸς μέγας πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων,
πρὸς ἐκμάθησιν ἔνων γλωσσῶν, πρὸς ἀποιαμένευτιν ἥμικῶν
παραγγελμάτων καὶ πρὸς σχηματισμὸν χαρακτῆρος εὔστα-
θοῦς καὶ ἀδαμαντίνου, δλην ἡμῶν στρέφομεν τὴν προσοχὴν
εἰς τὸν δημόσιον αὐτοῦ βίον, καθόστον οὗτος ἐγένετο συνέχεια
διδασκαλίας, ἐνισχυομένης ὑπὸ τῆς πράξεως, καὶ πράξεως
δῷδουχομένης ὑπὸ τῆς διδασκαλίας.

3. Εὔστρατιος ὁ Κλεόβουλος (οὕτως ὠνομάζετο πρὶν ἑ-
ρωθῆ) γεννᾶται (1824) εἰς τὸ Παλλαδάριον τῆς Προύσης,
χωρίον ἀφανές, ἐκ γονέων πενιχρῶν μὲν τ' ἀγαθὰ τοῦ κό-
σμου, πλουτούντων διμως τὴν προγονικὴν κατὰ Θεὸν εύ-
σέβειαν, ἣν μετὰ τοῦ γάλακτος ἐνεστάλαξαν ἐπιμελῶς εἰς
τὴν ἀπαλὴν καρδίαν τοῦ τέκνου των, τὸ ὄποιον, εἰσέτι μι-
κρόν, ἀφιεροῦσιν, ὡς ποτε ὁ Ἐλκανὰ καὶ ἡ "Αννα τὸ παιδά-
ριον Σαμουήλ, εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Κυρίου, εἰς τι πα-

ράκείμενον μοναστήριον τῆς Θεομήτορος, ἐνθικὴν τότε ἡγουμενεύων ἐνάρετός τις καὶ φιλομαθῆς θεῖος του. Αἱ νυχθήμεροι ἐν αὐτῷ προσευχῇ καὶ δεήσεις, αἱ αὔστηραι νηστεῖαι καὶ ὑπωπιασμοὶ τοῦ σώματος, ἡ ἀδιάλειπτος τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις, καὶ ἡ μελισταγής τῶν δρυθοδξῶν ἀκολουθιῶν ψαλμωδία, ἀφ' ἐνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου, τὸ καλὸν παράδειγμα τοῦ γηραιοῦ καὶ σεβασμού προστάτου του, ἐνέσπειραν ἐν αὐτῷ τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ μετὰ ταῦτα δυντῶν μοναχικοῦ καὶ κληρικοῦ βίου του. Ἄλλὰ τὸ διδασκαλεῖον τοῦτο τῆς εὐσεβείας δὲν ἤδυνατο, βεβαίως, νὰ ἐπαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ καὶ εἰς τὸν εὑρύτατον νοῦν καὶ τὴν ἀπέραντον φιλομάθειαν τοῦ νέου τούτου Λευκτού. Τρέχει λοιπόν, καθὼς ἡ διψῶσα ἔλαφος, ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων τῆς νερᾶς καὶ ἥθικῆς μορφώσεως τὸ πρῶτον εἰς Κίον, καὶ ἐπειτα εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἐνταῦθα γνωρίζεται μετὰ τοῦ τότε τῶν πατριαρχείων Ἱεροχήρυκος Εὐσεβίου τοῦ Πανᾶ καὶ τῇ συστάσει αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου τοῦ Γ', παραλαμβάνει αὐτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν του ὁ τότε μὲν Δέρκων, ἐπειτα δὲ καὶ Κωνσταντινουπόλεως Γερμανός, ὁ πολὺς ἔκεῖνος ἐν πατριάρχαις, ὁ φιλομουσότατος καὶ μέγας εὐεργέτης τῆς Ἐκκλησίας, καὶ κρατήτας αὐτὸν ὑπότροφον τῆς καλλικάρπου ἐν Ἑηροκρήνῃ σχολῆς, τὸν ἀποστέλλει μετὰ δύο ἔτη καὶ εἰς τὸ ἔθνικὸν ἐν Ἀθήναις πανεπιστήμιον. Ἡ περὶ τὸ μανθάνειν μεγίστη εὐχέρεια, ἡ ἀοκνος σπουδὴ καὶ μελέτη, ἡ ταχικὴ καὶ ἀνελλιπής εἰς τὰς παραδόσεις φοίτησις, ἐπὶ δὲ πᾶσιν, ἡ εὐστάθεια τοῦ χαρακτῆρος, ἡ εὐγένεια τοῦ ἥθους, τὸ κόσμιον τοῦ σχῆματος καὶ ἡ χρηστὴ πρὸς πάντας συμπεριφορά, κατέστησαν μετ' οὐ πολὺ τὸν ἀσθέτικον σεβαστὸν μὲν παρὰ τοῖς συμφοιτηταῖς καὶ τοῖς συνοίκοις, καθὼς ποτε καὶ τὸν μέγαν Βασιλειόν, προσφιλὴ δὲ παρὰ τῷ πολυμαθεῖ λόγῳ καὶ πράγματι μεγάλῳ Οἰκονόμῳ τῷ ἐξ Οἰκονόμων Κωνσταντίνῳ, παρὰ τοῦ διπέσου πολλὰς ἐκαρπώθη ὡφελείας, ὡς καὶ ὁ τούτου διμά-

προπος καὶ πολυσύμβολος ποιμήν τῆς Σύρου, δὲ Λυκοῦργος Ἀλεξανδρος.

4. Ὡς ὀλοκλήρων ἐτῶν κέρδη ἀκαδημαϊκὰ καὶ ἡθικὰ κεφάλαια δὲν ἔμελλον, ἐξ ἄποντος, νὰ μείνωσιν ἀχρησιμοποίητα, ἀλλὰ νὰ πολυπλασιασθῶσιν ἐν αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις διὰ τῆς διδασκαλίας, τῆς πνευματικῆς ταύτης δοσοληψίας καὶ συναλλαγῆς, καὶ διορθίζεται ἐπὶ ἐν ἑτοι μὲν καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν γραμμάτων εἰς τὸ ἐν Χάλκῃ θεολογικὸν φροντιστήριον, ἐπὶ δύο δὲ ἐτη σχολάρχης τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Τραπεζούντας, καὶ μετὰ ταῦτα καθηγεμών τοῦ τε θεωρητικοῦ καὶ τοῦ πρακτικοῦ βίου τῶν τέκνων τοῦ περιφανεῖς μεγάλου λογοθέτου Νικολάου Ἀριστάρχου. Ἐνταῦθα εἰς οἰκίαν τοιαύτην, ἐνθα καὶ ἀπλῇ ἀναστροφὴ ἥτο σχολείον πολλῶν κοινωνικῶν γνώσεων, ἐπιδίδεται ἀκαμάτως ἐπὶ τρία ἔτη, εύρων καὶ βιβλιοθήκην πλουσιωτάτην, εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀθανάτων μνημείων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας· παρασκευασθεὶς δὲ εἰς μαθήσεις σπουδαιοτέρας τε καὶ τελειοτέρας, μετέβη εἰς Γερμανίαν, ἐνθα, συναπανθίσας δὲ τις ἐνδυμίζε χρήσιμον εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Λειψίας, ἀνέδειξεν ἕαυτὸν πάμμουσον τῆς παιδείας ἐνδιαίτημα, καὶ τέμενος ἵερὸν τῆς θεολογίας, λέξει καὶ φράσει ἐκφαντορικῇ ὑπερμαχῶν καὶ χρατύνων διὰ τοῦ σοφοῦ καλάμου του ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην τὰ δρθόδοξα δόγματα. Συνεργασθεὶς δὲ ἀρκούντως ἐν Παρισίοις καὶ μετὰ τοῦ περικλεοῦς Ἀνδρᾶ Γυιτὲ εἰς τὸ σπουδαῖον σύγγραμμα «Χριστιανικὴ Ἔνωσις», ἐπανέρχεται τῷ 1863 εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ χειροτονεῖται ἀργιμακνδρίτης καὶ ἱεροχήρυս τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου. Ἐντεῦθεν ἔρχεται δριστικῶς εἰσερχόμενος εἰς τὸ μέγα στάδιον τοῦ πρακτικοῦ καὶ δημοσίου βίου, λαμπρύνας καὶ τιμῆσας δια εἰς αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία ἐνεπιστεύθη ὑπουργήματα. Αὕτη ἐν συντόμῳ τοῦ μαθητικοῦ καὶ ιδιώτου αὐτοῦ βίου ἡ ἐξιστόρησις. "Εως ἐδώ εὑδρούμος ἦτο δὲ λόγος· ἔρρεε, καθὼς

πλέει τὸ πλοῖον, ὅταν ἀπαντήσῃ οὕριον ἀνεμον· ἐφεξῆς δυμῶς, πλημμύραν ἀπαντῶν κατερθωμάτων γενναίων τοῦ ἀοιδίου, ἵλιγγι φέρει τὴν λοιπὴν ἔκθεσιν, καὶ οὐθέλον ἀφήσει αὐτὴν εἰς ἄλλους ίκανωτέρους μου, ἐὰν μὴ ἐκ πειρᾶς ἔγνωριζον δτι τοῦ ἔχλεκτοῦ ἀκροατηρίου μου ἡ εὐγενῆς ἐπιείκεια θέλει ἀναπληρώσει καὶ πάλιν τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἑμοῦ λόγου.

5. Ἀνατραφεὶς ἐξ ἀπαλῶν δυνάμων δ πολὺς Κλεόβουλος, ως ἐπρεπεν εἰς ἀνδρα προωρισμένον θεόθεν ἐνδόξως νὰ προστῇ ποιμνίου λογικοῦ καὶ μεγάλου, δὲν ἔμελλε βεβαίως νὰ διαφύγῃ τὰ δυματα τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, ἥτις, ως μήτηρ φιλόστοργος, ἀείποτε μεριμνήσασα περὶ τῆς ἐν Χριστῷ καὶ κατὰ κόσμου ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως τῶν πνευματικῶν τεκνῶν της, ἐνεχέρισε τοὺς οἰκακας τῆς μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς εἰς τὰς σπιθαρὰς χείρας τοῦ δεξιοῦ τούτου πηδαλιούγου, δστις, ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διευθύνας αὐτήν, ἔμελλεν ἐξ ἀπαντος νὰ τὴν ἀνυψώσῃ καὶ μέχρι πανεπιστημίου, ἐὰν μὴ ἐκαλεῖτο εἰς ἑτέραν διακονίαν, ἐπίσης σεβαράν. Πῶς ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἀγλασκάρπον τοῦτο φυτώριον τῶν Μουσῶν· τίνα ζωὴν ἐνέπνευσεν εἰς τε διδάσκοντας καὶ εἰς διδάσκομένους καὶ τίνα ἀνέπτυξε περὶ τὸ διευθύνειν φρόνησιν καὶ δραστηριότητα, μαρτυροῦσι μὲν μυρία τῶν μαθητῶν στόματα, ζωγραφεὶ δὲ πάνυ λαμπρῶς προσφώνημά τι, τὸ δποῖον βαρυαλγοῦντες καὶ σκυθρωπάζοντες ἀπηγύθυναν πρὸς αὐτόν, δτε ἀναχωρῶν ἀνέβαινε τὰς βαθμίδας τῆς πρωτοσυγκελλίας, οἱ μαθηταὶ καὶ τῶν καθηγητῶν δ σύλλογος. Δὲν ἐνδιατρίβω πολὺ καὶ εἰς τὸ μέρος τοῦτο, καθόστον πολλοὶ μετ' ἐμὲ θὰ λαλήσωσι σήμερον πολιτικοὶ ρήτορες· δὲν ἀναφέρω τὸν ζῆλον καὶ τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην καὶ λογικότητα, ἀτινα ἀνέπτυξεν ἐν τῇ ἀποστολῇ του εἰς τὴν Βλαχίαν· δὲν ἐνθυμίζω τὰς ποικίλας αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπιτροπὰς καὶ τὰς συνελεύσεις συνεργασίας· δὲν λέγω δτι τοσοῦτον ἐτίμησε τῆς πρωτοσυγκελλίας τὴν ἔδραν, ὥστε ἐφείλκυσε

πὸν θαυμασμὸν καὶ τὰς εὐφημίας οὐ μόνον οἰκείων, ἀλλὰ καὶ ξένων· οὐ μόνον ἴδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων· σιωπῶ, ὡς παστύνωστον, διτι, εἴτε κατὰ τὰς ἡμέρας ἔκείνας ἐξῆλθεν ἔργον σοφὸν ἀπὸ τὰ πατριαρχεῖα, ἢτο πρεσβὺτῆς οἰκείων τοῦ Κλεοβούλου· δλα ταῦτα τὰ σιωπῶ — "Ἐργα σπουδαιότερα, Ἐργα θαυμασιώτερα ἐλκύουσι τὴν προσοχήν μου· δι ποιμαντορικδις αὐτοῦ μετ' ἐπιστήμης βίος, θστις καὶ καθ' ἑαυτόν, ἀσχέτως τῶν ἀλλων τούτων κατορθωμάτων, ἔξεταζόμενος, παρέχει· ὑλην ἀφθονον εἰς πλείστους δσους ἐπιταφίους.

6. 'Η μεγάλη ἄξια τοῦ ποιμαντορικοῦ ἐπαγγέλματος· ἡ ἀγιότης τῆς λειτουργίας· ἡ ἐπίγνωσις τοῦ καθήκοντος τοῦ διδάσκειν· ἡ ἀφθονία τῶν φυσικῶν καὶ ἐπικτήτων χαρισμάτων· ἡ ἀπέραντος ἔκτασις τῶν γνώσεων τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας καὶ τὰ παραδείγματα τῶν μεγακλεῶν προκατόχων του ἔκίνουν τὴν εὐγενή αὐτοῦ καρδίαν καὶ ἔξεκαιον τὸν ἱερὸν πόθον τῆς ἐν Χριστῷ τελειώσεως τῶν ἀγαπητῶν Καιταρέων του. Μεγαλοπρεπής καὶ ἀπλοῦς· γλυκὺς καὶ σοβαρός· σκεπτικὸς καὶ ταχύς· αὔστηρὸς καὶ πρᾶξος· δλος φλόδ καὶ ζῆλος· ἀνάψας αὐτὸς ἐν τῷ πυρὶ τῆς θεεκῆς ἀγάπης, δι' αὐτῆς ἐζήτει νὰ φωτίσῃ τὸν νοῦν καὶ νὰ θερμάνῃ τὰς καρδίας τοῦ ποιμνίου του. 'Ικανώτατος περὶ πὸ διδάσκειν, καὶ γνωρίζων δτι ἀνέβη τὸν θρόνον οὐχ ἵνα δοξασθῇ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἵνα δοξάσῃ τὸν Θεὸν ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ πλησίου του, «ἐκήρυσσε τὸν λόγον, ἐφίστατο εὐκαίρως, ἀκαίρως, ἥλεγχεν, ἐπετίμα καὶ παρεκάλει ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ». 'Η πίστις, ἡ εὐσέβεια, ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του, ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἰδῃ εἰς μίαν ποίμνην καὶ τ' ἄλλα τοῦ Χριστοῦ προβάτα, ἀφαιροῦντα καὶ αὐτὸν τὸν ὑπνον ἀπὸ τοὺς δρθαλμούς του, τῷ ἐνέπνεον τὴν ἰδέαν νὰ προλεάνῃ τὴν ὁδὸν τῆς ἔνωσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ πρὸ πάντων τῶν συνοίκων, καὶ σχεδὸν δρμοπίστων Ἀρμενίων. 'Η ἀρμενικὴ Ἐκκλησία

ἔχει πρὸς τὴν δρθοδόξουν τὴν αὐτὴν σχέσιν, δποίαν σχέσιν
ἔχει κλάδος δένδρου, δστις συνετρίβη, δλίγον, πλὴν καὶ δὲν
ἀπεσπάσθη ὄλοσγερῶς, ἀλλ' ἔκμυζῇ εἰσέτι ἀπὸ τὸν θρεπτι-
κὸν χυμόν, δ ὁποῖος ζωογονεῖ καὶ τὸ δένδρον ὀλόκληρον· το-
σοῦτον σμικρὰ καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ παρεννοήσεως τῶν
θεολογικῶν δρῶν εἶναι μεταξὺ τῶν δύο τούτων· Εκκλησιῶν
ἡ διαφορά· αὐτὰς λοιπὸν ἔζητει νὰ συνενώῃ· τοῦτον τὸν
κλάδον τὸν συντριβέντα νὰ προσκολλήσῃ ἐντελῶς εἰς τοῦ
δένδρου τὸν κυριμόν· ἔτιλε τοὺς πρώτους καταδέσμους· εἰργά-
σθη πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου ὄλσψύχως· ἔκινησε δι' αὐτὸν καὶ
γλῶσσαν καὶ κάλαμον, καὶ ἐν τῇ ἀγωνίᾳ αὐτῇ τοῦ θανάτου
τὰ τρεμοσβύνοντα χεῖλη του ἐπρόφερον συγκεχυμένως
ἔνωσις Αρμένιοι Χίου.

7. Καθὼς δὲ ποτε δ πατριάρχης Ἰακώβ, ποιμαίνων τὰ
πρόδατα τοῦ πενθεροῦ του, ὑπέμενε δι' αὐτὰ τὰ καύματα
τῆς ἡμέρας καὶ τὸν παγετὸν τῆς νυκτός, καὶ ἀφίστατο δ
ὑπνος ἀπὸ τῶν δρθαλμῶν του, σύτως δ ἀοιδῆμος Κλεστού-
λος δὲν ἔδιδεν ὑπνον τοῖς δρθαλμοῖς, σύμε εἰς τὰ βλέφαρά
του νυσταγμόν, βλέπων τὴν λογικήν του ἐκλογάδα νὰ ἐπι-
βουλεύηται ἀπὸ ξενοφάνους καὶ ξενοθρήσκους προσηλυτευ-
τάς, οἱ δποῖσι, ἓις μονίδις ἄγριος καὶ λύκοι βραχεῖς, ἐπέπειτον
εἰς τὴν χώραν ἐκείνην τῆς εὐσεβείας· παρωξύνετο τὸ πνεῦ-
μα του, ἔκλαιε, προσηγύχετο καὶ ἐπρομάχει διὰ τῶν δπλων
τῆς διδασκαλίας. «Ἐτοιμος ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ
αἰτοῦντι λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, μετὰ πραύτητος
καὶ φόβου» Θεοῦ ἐπέστελλεν εἰς τοὺς Ἀμερικανοὺς μισ-
σιοναρίους τὰς ἀδαμαντίνους τῷ ὄντι ἐκείνας ἐπιστολάς.
Τὸ χρίσμα τῆς γριτιανικῆς ἀγάπης, συνδυαζόμενον μὲ
τὴν συνετὴν παρηγησίαν· ἡ κοιτικὴ λεπτότης μὲ τὴν δογ-
ματικὴν καὶ ιστορικὴν ἀπόδειξιν· ἡ σοφὴ ἀντιπαράθεσις τῶν
Ἐκκλησιῶν προτεσταντικῆς καὶ δρθοδόξου μὲ τὴν ἀκριβῆ
γνῶσιν ἀμφοτέρων· ἡ αὐστηρότης τῆς ἀνασκευῆς μὲ τὴν
γλυκύτητα τῆς ἀβροφροσύνης καὶ ἡ ἀττικὴ χάρις μὲ τὴν

λογικότητα τῶν ἐπιχειρημάτων είναι τὰ χαρακτηριστικά τοῦ ἀριστουργήματος τούτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν φιλολογίας. Τὸ κατ' ἑμέ, διμολογῶ, δτι οὐδαμοῦ οὐδέποτε ἀνέγνων ἔργον ἐπιστολιματίον τοσοῦτον σύντονον, εὔσεβες καὶ σεφόν. "Ω! τί θησαυρὸς ἀνεκτίμητος δὲν είναι τοιούτος ποιμενάρχης καὶ ἐπιστήμων καὶ ζηλωτής!"

8. Ἀλλά, δποιός τις ἐδείγθη καὶ ἐν τῇ διανοητικῇ ἀναπλάσει «τοῦ γεωργίου τοῦ ἀμπελῶνος, τῶν σπλάγχνων τῆς χαρᾶς, τῆς καυχήσεως καὶ τοῦ στεφάνου του», ώς ὠνόμαζε τοὺς Καππαδόκας, δ ἀείμνηστος; Πλοῦτος καὶ τιμή, χαρὰ καὶ δόξα ἦπον εἰς τὸν σεφὸν ἔκεινον ποιμένα τὴ διανοητικῇ ἀνύψωσις τῆς εὐσεβόρρονος Καππαδοκίας, ἥτις, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, «μητρόπολις καὶ καθηγεμῶν τῶν λόγων ὑπάρχουσα», ἐταπεινώθη ἐπ' ἐσχάτων, καὶ ἐσμικρύνθη καὶ ἔζοφωθη καὶ αὐτὴν ἀπώλεσε τὴν μητρικὴν γλῶσσάν της. Πρὸς ἐπίτευξιν διμως τοῦ ιεροῦ τούτου σκοποῦ πρὸς πόσας δὲν είγεν δ μακάριος νὰ ἀντιπαλαίσῃ δυσχερεῖας; πόσα νὰ ὑπερικήσῃ προσκόμματα; πόσας νὰ ἔχριζώσῃ στρεβλὰς ἰδέας; πόσας νὰ θερμάνῃ ψυχρὰς καρδίας καὶ νὰ ἴδρυσῃ τῶν γραμμάτων τὸν θρόνον ἐπὶ τῶν ἔρειπίων τῆς ἀμαθείας; ἀκέυων τις τοὺς ἀγῶνας, τὴ ἀναγινώσκων τὰς ἐγκυκλίους ἔκεινον ἐπιστολάς, καταλαμβάνεται δλῶς ἀπὸ σεβασμὸν ιερὸν, βλέπων πατέρα φλογίζομενον ἀπὸ τὸν ζῆλον τῆς νοερᾶς ἀναμορφώσεως τῶν πνευματικῶν παιδίων του. Μετὰ τοὺς μεγάλους φωστῆρας τῆς Ἀνατολῆς, μετὰ τοὺς Βασιλείους καὶ Γρηγορίους, οὐδεὶς εἰργάσθη ἔκει τοσοῦτον ὑπὲρ τῶν γραμμάτων, δσον δ γραμματικώτατες Κλεέσουλος. «Ἀντέχεσθε, ἔγραφε πρὸς τοὺς χριστιανούς του μὲ χάριν ἀπαράμιλλον, ἀντέχεσθε τῆς θείας ἀληθείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης καὶ μαθήσεως, ἥτις ἔστι τῶν πατροπαραδότων κειμηλίων τὸ καλλιστον κληροδότημα, καὶ τοῦ θείου φωτὸς τὸ ἀδυτον καὶ ἀπαστράπτον ἀκτινοβόλημα». Φιλόσοφος βαθὺς καὶ ψυχολόγος ἄριστος, ἐγί-

νωσκεν δτι καὶ λέξις καὶ κρίσις καὶ ἔννοια εὐχερέστερον ἀποταμιεύεται εἰς τὸν νοῦν καὶ μονιμωτέρα καθίσταται, δταν πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς συντρέξωσι πλειότερα αἰσθητήρια, καὶ δταν ἡ χρῆσις τοῦ πρακτικοῦ μέρους γίνηται συχνοτέρα, ἀτρύτους κόπους κατέβαλεν ἵνα ἴδρυσῃ οἰκοτροφεῖα ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Τὰς ἡμέρας ἔτρεχε, καὶ τὰς νύκτας διετέλει σκεπτόμενος τίνι τρόπῳ νὰ σωματοποιήσῃ τὸ ἴδαινικὸν τοῦτο τῶν πάθων του, τὸ γλυκύθυμον τοῦτο ὄνειρόν του. Ἀλλὰ φεῦ! πνεῦμα ἀντίλογίας καὶ θάνατος, θάνατος πρώωρος ἔμελλον Ἰσως νὰ ματαιώσωσιν ἢ ν' ἀναβάλωσιν ἐπ' ἀρίστον τὴν βλάστησιν τῶν ἀγαθῶν του σπερμάτων, ἐὰν δὲ προορατικὲς ἔκεινος νοῦς δὲν περιεχαράκωντες τὰς ἀγαθάς του προθέσεις διὰ τῆς συστάσεως τῆς Καππαδοκικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος ἐξ ἀνδρῶν φιλομούσων, ἢ δὲ ἔξιδιασμένη φρόνησις τοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ δὲν συνίστα διάδοχον ἔκεινου ἀνδρα ρέκτην πρὸς τὰ καλά, δραστήριον καὶ διὰ νοὸς πρακτικωτάτου πεπροικισμένον.

9. Ταῦτα, ἀγαπητοί, ἐν σκιαγραφίᾳ, τοῦ πολυῦμνήτου Κλεοβούλου τὰ κατορθώματα· πειθήνιος καὶ φιλομαθῆς ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ· αὐστηρὸς τὰ ἥθη ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νεότητος· φίλος τῶν γραμμάτων καὶ θαυμαστὴς τοῦ καλοῦ στάθμη τοῦ μαθητικοῦ βίου καὶ καὶ τοῦ διδασκαλικοῦ ὑποτύπωσις· καθηγεμὼν τῆς νεότητος καὶ πιστὸς ἐν τῇ διακονίᾳ, ἐγένετο ποιμὴν κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ποιμάνας μετ' ἐπιστήμης, «ἐνίσχυσε τὸ ἡσθενηκός, ιάτρευσε τὸ κακῶς ἔχον, κατέδησε τὸ συντετριμμένον, ἐζήτησε τὸ ἀπολωλός καὶ τὸ ἰσχυρόν ἐν τῇ πίστει κατέστησεν ἰσχυρότερον» διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς διδασκαλίας. Ἀγγελος Κυρίου παντοκράτορος, ἐξέφερεν ἀείποτε ἀπὸ τῶν χειλέων εὐγήνη, εὐλογίαν καὶ παραίνεσιν. Ὑπηρέτης Χριστοῦ, ἡγωνίσθη, δση δύναμις, ὑπὲρ τῆς καθαρότητος τῶν ἀξιωμάτων τοῦ Εὐαγγελίου. Οἰκονόμος μυστηρίων Θεοῦ, διένειμε μετὰ διακρίσεως τὴν χάριν εἰς τοὺς πιστούς του.

Φῶς τοῦ χόσμου, τὸν φωτισμὸν τῆς γνώσεως ἔζήτει νὰ μεταλαμπαδεύῃ εἰς τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ λογικοῦ ποιμένου του. Διὰ ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα τὰ εὐσεβῆ τέκνα τῆς Ἀνατολῆς πρὸς αὐτὸν ἔστρεφον τὰ δυματα, καθὼς οἱ ναυτιλλόμενοι πρὸς τὸν πολικὸν ἀστέρα· διὰ ταῦτα ἡ γαπᾶτο παρὰ πάντων διὰ ταῦτα ἐγένετο τὸ ἀντικείμενον τοῦ σεβασμοῦ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ξένων τῆς πίστεως· διὰ ταῦτα ἡ πρωτοφανῆς καὶ ἔκταχτος αὕτη τῶν δρθιδεξῶν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἥρη ἡμέρας κίνησις. Ἐάν δὲ ὁ Θεός, κατὰ τὰς ἀνερμηνεύτους βουλὰς τῆς πολυποικίλου αὐτοῦ σοφίας, μετεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σταδίου τῶν ἀγώνων του, ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἐνέγραψεν ἥρη τὸ διομά του εἰς τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς, ἡ ἴστορία εἰς τὰς ἑαυτῆς σελίδας, οἱ δὲ εὐσεβοτραφεῖς Καππαδόκαι, ἀπαντῶντες ἀνὰ πᾶν διανοητικὸν καὶ ἡθικὸν αὐτῶν βῆμα τὰ ἔγνη τῆς διαβάσεως ἔχειν, οὐαὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ διὰ τοῦ οὐρανοφάντερος λέγει ἡ Ἐκκλησία.

«Ζῆ Κλεοβουλος καὶ θανὼν ἐν Κυρίῳ.

Ζῆ καὶ παρ' ἡμῖν, ως λαλῶν ἐκ τῶν ἔργων».

Τοῦ μεγακλεοῦς καὶ σοφοῦ ποιμενάρχου τῆς Καισαρείας Κλεοβούλου αἰωνία ἡ μνήμη, αἰωνία ἡ μνήμη!

Ε' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕΓΑ ΡΕΥΜΑ ΙΕΡῷ ΝΑῷ

ΤΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ,

Τῇ ΙΗ' ΑΠΡΙΛΙΟΥ ΑΩΟΣ',

ΕΨΙ ΤΗΣ ΚΗΔΕΙΑΣ,

ΠΑΤΡΑΙΟΥ ΜΟΡΣΟΥΡΟΥ.

α. Η εὐσέβεια πρὸς πάντας ὡρέλιμος ἐστιν,
ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς
μελλούσης. (Α' Τιμ. 8', 8)

α'. ΚΑΘΩΣ, δέσποτα παναγιώτατε, ὁ εύρισκόμενος εἰς
τὴν κορυφὴν ὑψηλοῦ ὅρους, ἔχων δρίζοντα εὔρὺν καὶ καθα-

ρόν, κατασκοπεῖ τὰ πέριξ, καὶ εὐχερέστερον ἐξ ἀπόπτου δύναται νὰ χωρογραφήσῃ τοὺς λόφους καὶ τὰς κοιλάδας, τὰ δάση καὶ τοὺς δρυμούς, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς διαφόρους μορφὰς τοῦ γηίνου ἐδάφους, τὰς ὄποιας σχηματίζει ἡ ἀπέραντες ποικιλία τῆς φύσεως, τοιουτοτρόπως δὲ κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου, ἀναβὰς ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν σκοπιὰν τοῦ θανάτου, καθαρὸν ἔχων τὸ δύμα τῆς διανοίας ἀπὸ τὰ ἐπιπροσθοῦντα ἐν τῷ κόσμῳ κωλύματα ἡ φύσις ἡ ἐλπίδος ἡ κολακείας, ἐπισκοπεῖ τὴν πνευματικὴν ἀρουραν τῆς ψυχῆς, καὶ ζωγραφεῖ διὰ τοῦ καλάμου τὴν ποικιλίαν τῶν λόγων καὶ ἔργων, τῆς διαγωγῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος ἔκεινου, εἰς δὲ τὴν κηδείαν ἐκλήθη νὰ περιγράψῃ τὰ πνευματικὰ κατορθώματα· συλλέξας δὲ ἐξ αὐτῶν ἄνθη εὔσμα, πλέκει στέφανον ἀμαράντινον, καὶ τιθεὶς αὐτὸν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ νεκροῦ, αὐτοῦ μὲν τὴν μνήμην διαιωνίζει εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς, παρατρύνει δὲ τοὺς ἐπιζώντας εἰς Ἐπαίνον καὶ εἰς μίμησιν τοῦ τεθνηκτος. Τοιούτον στέφανον ἐπιτάφιον ἔρχομαι νὰ πλέξω σήμερον ἐνδὲ τῶν περικλεῶν γόνων τῆς εὐτελεῖας κοινότητος τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, τοῦ προσκειμένου ἐνώπιον ἡμῶν ἐπισήμου νεκροῦ Παύλου τοῦ Μουσούρου. Ὁ βίος αὐτοῦ, γόνιμος εἰς κατορθώματα πολλὰ καὶ καλά, τοσαύτην μοὶ παρέγει ἀφθονον ὑλην ἔγκωμίων, ὥστε εἰς ἀδιέξοδον θὰ περιεπλεκόμην λαβύρινθον ἔργων, μεστῶν ζήλου καὶ εὐσεβείας, ἐὰν μὴ ἐκράτουν εἰς χεῖρας τὸν μίτον τῆς συγκεφαλαιώσεως τῆς ὅλης τοῦ ἀσιδίμου βιωτῆς, θεωρήσας αὐτὸν ὑπὸ τρεῖς γενικὰς ἐπόψεις, ὡς οἰκογενειάρχην φρόνιμον, ὡς λειτουργὸν τοῦ κράτους πιστὸν καὶ ὡς εὐτελεῖας τέκνον τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ στενὸν δὲ τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ λόγου τὸ αὐτοσχέδιον νομίζω ίκανονὶς συνηγόρους ὑπὲρ τῆς εὐμενοῦς ἀκροάσεως τοῦ εὐτελεῖόρρωνος καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου μου.

β'. «Ος δ' ἀν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Οἱ λόγοι οὓτοι τοῦ

Θεανθρώπου εἰδίκως ἀναφέρονται εἰς τοὺς Ἱερεῖς, οἵτινες κύριον σκοπὸν ἔχουσι τὴν ἐξάκολούθησιν τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον. Ἐλλά ἀρά γε εἰς μόνους τοὺς Ἱερεῖς ἐπεβλήθη τὸ μέγα τοῦτο καθῆκον καὶ ἡ μεγίστη ἐξ αὐτοῦ ἀνταμοιβὴ; Οὐχί. Ἐκτὸς δὲ γίστων ὠρισμένων περιστάσεων, καθ' ἡς ὁ Ἱερεὺς ἔχει ἔλως ἴδιαζοντα δικαιώματα καὶ καθῆκοντα, ὅποια, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ διακονία τοῦ κηρύγματος, ἡ ἀφεσίς τῶν ἀμαρτιῶν ἐν τῇ ἐξομολογήσει, ἡ ἐπιτέλεσις τῶν μυστηρίων καὶ τὰ δμοια, κατὰ τὰ λοιπὰ συνταυτίζεται καὶ κλῆρος καὶ λαός. Ὁ οἰκογενειάρχης εἶναι ἐν τῷ χριστιανισμῷ οὐ μόνον ὁ φυσικὸς πατέρως, ἀλλὰ καὶ ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας του. Πότε καθῆκοντα δὲν ἐπιβάλλονται εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας! Ἡ σύζυγος, τὰ τέκνα, οἱ θεράποντες εἰς αὐτὸν στρέφουσι τὰ δμοια, ὡς οἱ ναυτιλλόμενοι εἰς τὴν ναυτικὴν πυξίδα, καὶ κατ' αὐτὸν ρυθμίζουσι καὶ λόγους καὶ ἔργα καὶ διαγωγήν. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην διδαχθεὶς ὁ ἀείμνηστος Παῦλος ὁ Μεσσηνὸς παρὰ τοῦ δμωνύμου πατρὸς καὶ τῶν διαφόρων διδασκάλων του, καὶ μάλιστα τοῦ περιωνύμου Λογάδου, δὲν ἔμελλε βεβαίως νὰ περιορίσῃ αὐτὴν αἰχμάλωτον εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῆς θεωρίας, ἥτις στείρα μένει καὶ ἄγονος, ἐὰν δὲν ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν· «οὐχ ἵνα εἰδῶμεν τί ἐστιν ἀρετὴ σκοπούμεθα, ἀλλ' ἵνα ἀγαθὸι γενώμεθα διὰ τῶν ἔργων», εἴπε πάνυ χριστιανικῶς εἰς τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων. Ὅστις εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μεσσηνοῦ, ὁ δποῖος ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκογενείας του ἦτο ἔμψυχος στήλη διδασκαλίας εὔσεβοῦς καὶ πράξεων ἀγαθῶν, ἔχεινος δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὰ θαλερὰ δάκρυα, τεὺς στεναγμούς καὶ τὴν ἀμετρον θλῖψιν τέκνων, θρηνούντων τὴν στέρησιν φιλοστόργου πατρός, γυναικὸς δύρρημένης τὴν χηρείαν ἀπὸ σύζυγου προστριλοῦς, καὶ θεραπείας εὐλογούσης μετ' εὐγνωμοσύνης τὸ δνομα εὐεργετικοῦ δεσπότου. Δὲν ἔγνώρισα ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἀνδρα· ἡ ἀγαθὴ

δμως αύτοῦ φῆμη καὶ αἱ καλαὶ πληροφορίαι, ἃς παρὰ πολλῶν σήμερον προχειρώς συνέλεξα, βάλλουσιν εἰς τὸ σπέμα μου τὰς εὑφημίας ταύτας. Τί λέγω; τοὺς λόγους μου τούτους ἀναγινώσκω εἰς τὰ ὑμέτερα πρόσωπα· ἡ σκυθρωπότης ὑμῶν· ἡ παρουσία τοσούτων καὶ τοιούτων ἐπισήμων ὅμογένων καὶ ἔνων· ἡ συρροὴ τοῦ λαοῦ πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τούτου περιβόλου, καὶ πρὸ πάντων αἱ ἔγκαρδιοι δεήσεις, ἃς ὁ πρῶτος ἐν τοῖς ἴσοις ἀρχιθύταις τῆς ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἵερᾶς συνόδου ἀναπέμπουσιν εἰς τὸν "Ὕψιστον, τί ἀλλοὶ εἰσὶν εἰμή δικαίωσις καὶ, οὕτως εἰπεῖν, στίλβωσις τῶν ἔμῶν ἐπιταφίων ἐπαίνων;

γ'. Ἐν τῷ περιωρισμένῳ κύκλῳ τῆς οἰκογενείας τοιούτος φανεῖς, δποτος ἀνεδείχθη εἰς τὴν δημόσιον αύτοῦ λειτουργίαν; Ὁ ἐν δλίγοις πιστὸς καὶ ἐπὶ πολλῶν πιστός ἐστιν. "Οστις ἐνδομύχως αἰσθάνεται τὸ ἐστὶ πατήρ, εἴτε σαρκικὸς εἴτε πνευματικός, ἔκεινος ἐννοεῖ καλλιστα, ἔκεινος καὶ ἐκπληροῦ πιστῶς τὰ χρέη αὐτοῦ εἰς τὸν εὐρύτατον ὄρbeζοντα τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας. Κατὰ τοῦτο τὸ μέτρον ἔξετάζοντες τὰ πράγματα, δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τό: διὰ τὸ διείμνηστος Μουσοῦρος εἶχεν ἀπεριόριστον ἀφοσίωσιν εἰς τὴν μετὰ θρησκευτικῆς, ὡς εἰπεῖν, εὐλαβείας ἐκπλήρωσιν τῶν δημοσίων καθηκόντων του. Ἐὰν ἡ κυβέρνησις τοῦ σεβχοτοῦ ἡμῶν κυριάρχου ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ βαθμῶν καὶ τίτλων καὶ παρασήμων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀπὸ μέρους του ἐτίμησε τὴν κυβέρνησίν του, ἀποδεῖξας διὰ τῶν ἔργων εἰς τοὺς ἔξω, διὰ καὶ ἐκ Ναζαρὲτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι. Ἐὰν ἰδωμεν τὸν Παῦλον νέον, μόλις 23 ἐτῶν, κατέχοντα θέσιν ἐπίσημον, ὡς διερμηνέα τοῦ νομάρχου τῆς Ἀδριανούπολεως, ἣ διεξάγοντα εὐδοκίμως τὰς ὑποθέσεις τῆς ἀρχιγραμματείας ἐν τε Βιέννη καὶ ἐν Λονδίνῳ παρὰ τῷ σεβαστῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, πρεσβευτῇ τῆς Τουρκίας, κυρίῳ Κωνσταντίνῳ Μουσούρῳ. Ἐὰν ἰδωμεν αὐτὸν ἰδιαιτερον γραμματέα τοῦ μεγαλεπηρό-

λου Ρεσίτ πασᾶ καὶ πρῶτον μεταφραστὴν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου· ἐὰν ἀκολουθήσωμεν αὐτὸν εἰς τὴν περιοδέαν του μετὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου εἰς τὴν Ρωμυλίαν, ἢ τὴν ἀρχιγραμματείαν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἔξωτερικῶν, καὶ μετὰ ταῦτα μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τοῦ χράτους· ἐὰν ἀναλογισθῶμεν δτι ἐπὶ ἔξαετίαν διεπέλεσεν ἡγεμὼν τῆς Σάμου, ἐπιτυχῶς κυβερνήσας, καὶ δτι μέχρι τέλους ἦν πρόσδρος τοῦ τμήματος τῶν δημοσίων ἔργων εἰς τὸ ἀνώτατον συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας· ἐὰν ἔξετάσαντες εὔρωμεν τοὺς ἀλλεπαλλήλους τούτους προσβιβασμούς, καὶ πρώτιστα τοῦ χράτους καὶ πολλῶν ξένων κυβερνήσεων παράσημα, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς δικαίας ἐκτιμήσεως τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν του, θέλομεν ἵδει δτι ἡ κυβέρνησις τοῦ σουλτάνου ἀπώλεσεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Παύλου Μουσεύρου ἔνα τῶν πολυτίμων αὐτῆς λειτουργῶν, τὸ γένος μέλος ἐκλεκτόν, καὶ ἡ κοινωνία πολίτην ἐνάρετον.

δ'. 'Αλλ' ἐὰν ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ χράτος τοιοῦτον εὔρον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀειμήστου ἄνδρα, δποῖον εὔρεν αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία; Καὶ μόνη ἡ ἀποψίς τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων τοῦ μακαρίου ἥδυνατο νὰ παράσχῃ ὅλην ἀφθονον εἰς σύνταξιν ἐπιταφίων, ἐὰν ἡ θρησκεία ἔηταξετο ἀφηρημένως καὶ ἀσχέτως πρὸς τὴν ἐπίγειον ὑπαρξίαν τοῦ ἀνθρώπου· Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον εἶναι ἡ πρωτίστη ἐντολή, ἐν ἥ δλος ὁ νόμος καὶ σὶ προφῆται κρέμανται. 'Αλλ' ἡ ἐντολὴ αὕτη, ἥτις φαίνεται τόσον ἀπλῆ, πόσα δὲν συνεπάγεται καθήκοντα κοινωνικά; Θρησκεία θεωρητική, μὴ ἐφαρμοζομένη ἐν τῇ πράξει, εἶναι βεβήλωσις τοῦ ἱερωτέρου αἰσθήματος, εἶναι περιφρόνησις τῆς ἀληθείας, εἶναι ὕδρις κατὰ τοῦ Θεοῦ. «Ο λαὸς οὗτος τοῖς χειλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ». Κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν εἰδότων, τὸ θρησκευτικὸν μέρος τῆς βιοτῆς τοῦ ἀοιδίμου παρίστα τι ἴδιατερον καὶ δλως χριστιανικόν· ἡ ἄκρα αὐτοῦ εἰς Θεὸν εὐσέβεια ἐμαρτυρεῖτο διὰ τῶν ἔργων·

τὰ ἔργα ἡσαν ἡ σφραγὶς τῆς εὐσεβείας του. Ἀγαθὴν ἐντύπωσιν μ' ἐνεποίησεν, δτε πρὸ ἐνὸς ἔτους, τυχαίως, εἰδόν αὐτὸν προσευχόμενον ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου Δημητρίου εἰς τὴν Ξηροκρήνην. Ἐάν «βῆμα ποδὸς καὶ γέλως ὁδόντων ἀναγγέλλῃ τὰ περὶ ἀνθρώπου», ἡ στάσις αὐτοῦ ἐν τῷ Ἱερῷ τόπῳ, ἡ εὐσχημοσύνη, ἡ ἀνυπόκριτος κλίσις τοῦ αὐχένος καὶ τὸ δλον ἐν γένει αὐτοῦ παρίστα ἀνθρωπὸν ἐπιγεινώσκοντα δτι περιστοιχίζεται ὑπὸ ἀγγέλων συλλειτουργούντων μὲ τοὺς ἕρεις, παρίστα αὐτὸν συναισθανόμενον δτι εὑρίσκεται ἐνώπιον τοῦ ἀοράτου Θεοῦ.

ε'. Τοιαύτη ἐν σκιαγραφίᾳ αὐτοσχεδίῳ ἡ ἀτελὴς ἔξιστορησις τοῦ βίου τοῦ ἀειμνήστου «Παύλου τοῦ Μουσούρου». Πατήρ φιλόστοργος, σύζυγος προσφιλής, φρόνιμος οἰκογενειάρχης, πιστὸς λειτουργὸς τοῦ κράτους, ἐνάρετος πολίτης, φίλος εἰλικρινῆς καὶ τέκνον τῆς Ἐκκλησίας τιμιώτατον, ἔξεμέτρησε τὸ ζῆν εἰς ἡλικίαν ἑτῶν 64, ἔχων τὴν συνεδήσιν ἐλαφρὰν καὶ ἀκραιφνὴ τὴν πεποίθησιν δτι ὡς ἀνθρωπὸς ἐπραξεν δτι καλὸν ἐδυνήθη ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῷ κράτει, ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ θρησκείᾳ τῶν πατέρων του. Καὶ οὕτος μὲν οὕτω· ἡμεῖς δέ, ἀγαπητοί, ἐξ εὐγνωμοσύνης ἡ καὶ ἐκ καθήκοντος χριστιανικοῦ εἴπωμεν περὶ αὐτοῦ· αἰωνίας σου ἡ μνήμη [τρίς].

ΣΤ' ΛΟΓΟΣ.

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΙΕΡῷ ΝΑῷ ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΙΩΝ,

ΕΠΙ ΤΗ ΚΗΔΕΙΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΑΞΕΛΟΥ,

Τῇ Η' ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΤΟΥ ΑΔΟΣΤ'.

Σεβασμιώτατε δέσποτα!

α'. ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΝ μέλος γενεᾶς σεβαστῆς, γενεᾶς, ἥτις διὰ θυσιῶν ὑπερανθρώπων προσεκτήσατο τὸν θευμασμὸν τοῦ

πεπολιτισμένου κόσμου καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ ξένους, ὑπέκυψε, σφεῦ! ὑπὸ τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου. Ὁ ΑΞΕΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, λείψαντον χαρείας ἀνδρῶν μεγάλων, μεγάλην κεχτημένων καὶ τὴν χαρτερίαν καὶ τὴν θέλησιν, καταβαίνει σήμερον εἰς τὸν τάφον, καὶ συνθάπτει ἐν ἑαυτῷ ἐν εἰσέτι πιστὸν τέκνον τῆς Ἐκκλησίας. Προστίθεται καὶ δ ἀγαθὸς οὗτος πολίτης εἰς τοὺς ἀγαθοὺς συμπολίτας του· δ γνήσιος πατριώτης εἰς τὰ γνήσια τέκνα τῆς καινῆς πατρίδος, καὶ δ λάτρις τῶν γραμμάτων εἰς τῆς παιδείας τοὺς ἔραστάς. Καὶ δῆμος ἀρχιερέων σεβαστός, καὶ λειέων πληθύς, καὶ συρροὴ πλήθεως ἀπέρρου καὶ ἐκλεκτοῦ συνωστίζονται ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τούτου περιβόλου, καὶ συμφιλοτιμοῦνται ἵνα παραστήσωσιν δ εἰς πρὸς τὸν ἔτερον οἷαν ἀγάπην καὶ ἡλίκον σεβασμὸν εἶχον πρὸς ἄνδρα, οὕτινος τὸ μὲν πνεῦμα ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Θεόν, ἐς ἔδωκεν αὐτό, τὸ δὲ σῶμα, ἥδη νεκρὸν προκείμενον, ἀπολαμβάνει τὰς νενομισμένας ἐπικηδείους τιμάς καὶ τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν.

Πένθιμος δλως ἡ τελετή, κατανυκτικὴ ἡ ὑπόθεσις· οἱ δοφαλμοὶ τῶν φίλων καὶ τῶν οἰκείων πληροῦνται ἀπὸ δάκρυα, ἡ δὲ καρδία πάντων, πιεζομένη ὑπὸ τῆς λύπης, ζητεῖ, οὕτως εἴπειν, ἀνακούφισιν ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἀειμνήστου. Τὰ κατορθώματα δὲ ταῦτα ἔρχομαι ἵνα ἔκθεσω σήμερον ἐνώπιον ὑμῶν ἐν συντομίᾳ καὶ ἐν ἀπλότητι· μακρὰν παντὸς ὑπερβολικοῦ ἐπαίνου, ἡ ἀκαίρου ἐπιχρίσεως, ἀνοικείων δλως ἀμφοτέρων εἰς τὸ σοφαρὸν τῆς διακονίας, θέλω σκιαγραφήσει τὰ χεφαλαιωδέστερα τῶν ἔργων, ἀτινα ἔβδομήκοντα ἐτῶν βίος δραστήριος καὶ πολύπλαγχτος ἔξετέλεσε μετ' ἀκριβείας. Πέποιθα δὲ ὅτι ἡ εὐμενής ἐπιείκεια τοῦ εὐγενοπρεποῦς ἀκροστηρίου μου θέλει καὶ αὖθις ἀναπληρώσει τὸ πάντη ἀτεχνον καὶ ἀτελές τοῦ ἐμοῦ λόγου.

6'. Ἡ ζωὴ τοῦ καθόλου ἀνθρώπου εἰναι; Ζιβλίον, τοῦ δοπίου σελίδες καὶ γραμμαὶ εἰναι; δ ὑλικὸς χρόνος, ἔχαστη ζωέρα, ὥρα καὶ στιγμή, περιεχόμενον δὲ τὰ χωριώτερα γε-

γονότα, περὶ δὲ στρέφεται σύμπασα ἡ ἐνεργητικότης, ἡ θελησίς, ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἐπίγνωσις τοῦ καθήκοντος, ἡ συναίσθησις τῆς ἀποστολῆς, δὲ ἄγνδος πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔρως, ἡ ἀγάπη τοῦ καλοῦ καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος· τὸ δὲ ἴδιαζον χαρακτηριστικὸν τοῦ χριστιανοῦ εἶναι πρὸς τούτοις δῆλοις ἡ εὐσέβεια, ἥτις διατελεῖ δι μοχλὸς καὶ, οὕτως εἰπεῖν, τὸ πνεῦμα, διπερ διήκει δι' δλου ἐν γένει τοῦ βιβλίου τῆς ζωῆς. Ἀλλ' ἄρα γε δυνάμεθα νὰ ἀνελέξωμεν βιβλίον τοιούτον δλόκληρον, καὶ μάλιστα ἐὰν τύχη μακρόν, καθὼς ἡ ζωὴ τοῦ ἀειμνήστου Ἀξελού, καὶ ἔξετάσωμεν ἀνὰ ἑκάστην σελίδα τὰς προτάσεις καὶ τὰς ἰδέας του; ἀλλαγοῦ ἵσως, οὐδέποτε διμως ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ διμβωνος θὰ ἥτο δυνατὸν τὸ τοιούτον, καθ' ὃντον ἐνταῦθα λαμβάνονται ὑπ' ὅψιν τὰ γενικώτερα καὶ δια ἀπαιτοῦνται! Ινα συγηματίζωμεν γενικὴν ἰδέαν περὶ τοῦ νεκροῦ.

γ'. Καθὼς τὸ πλοῖον εἰς τὸ πέλαγος τῶν ὥκεανῶν ἀλλοτε μὲν ἡσύχως καὶ ἀταράχως πλέει τὰ ὑγρὰ τῆς θαλάσσης κέλευθα, ὑπὸ οὐρίου φερόμενον ἀνέμου, ἀλλοτε δὲ ὑφίσταται τὰς δεινὰς προσβολὰς τῶν ἀνέμων καὶ τῶν κυμάτων, καὶ φαίνεται μὲν μακρόθεν καταποντίζόμενον, ὑπερνικῷ διμως τὰς τριχυμίας, καὶ φθάνει ἀβλαβές εἰς τὸν λιμένα του, τοιουτατρόπως δὲ βίος τοῦ ἀειμνήστου Ἀξελοῦ τοταύτας ὑπέστη καὶ τηλικαύτας τὰς περιπετείας τῆς τύχης, ὥστε ἐξ ἀπαντος θὰ ὑπέκυπτεν ὑπὸ τὸ δεινὸν βάρος αὐτῶν, ἐὰν μὴ καρτερία ἔκτακτος ἔχρατει αὐτὸν ἀκλόνητον εἰς δλας ταύτας τὰς ἀλεπαλληλους προσβολάς. Μόλις εἰσέρχεται εἰς τὰ ἔτη τοῦ μειρακιώδους τῆς ἡλικίας του, εἰς καιρὸν, καθ' ὃν ἔχει εἰσέτι ἀνάγκην πατρικῆς κηδεμονίας καὶ μητρικῆς περιθάλψεως, καὶ ἡ γενικὴ τότε τοῦ "Ἐθνους κίνησις μακρύνει αὐτὸν ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ τὸν τόπον τῆς γεννήσεως του, τὴν Κωνστ]πολιν, καὶ γίνεται τὸ μὲν πρῶτον ἀπλοῦς στρατιώτης, μετ' διλγα δὲ ἔτη καὶ ἀξιωματικὸς, δτε μετὰ τοῦ

Φανιέρου εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Παλλάδος, ὑποστὰς μὲν καρτερίαν παραδειγματικὴν τὰς στερήσεις καὶ τὰς σκληραγγίας, δυσαὶ συνεπάγεται πόλεμος ἄνισος καὶ δεινός. Ἐνῷ δὲ, ὡς στρατιώτης, εύρισκετο ἀείποτε ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ θανάτου, ἐνῷ εἰς ἔκαστον αὐτοῦ βῆμα δὲν προσέκρουεν εἴμην εἰς πτώματα καὶ ἐρείπια· ἐνῷ τὸ μέλλον παρίστατο πρὸ τῶν δρθαλμῶν του σκοτεινὸν καὶ ἀδηλον· ἐνῷ τὰ πάντα τῷ ὑπεμίμνησκον ἀρχαῖον τι γνωμικὸν ἔνον «ἐν τοῖς διπλοῖς σιγάτωσαν οἱ νόμοι», τοὺς νόμους αὐτοὺς ἐζήτει νὰ μάθῃ, δσάκις ἀπὸ τῶν στρατιωτικῶν του ἐκδρομῶν εὑρίσκει τινα ἀνάπταυλαν, καὶ εἰς δλίγων ἐτῶν σπουδὴν καὶ μελέτην τοσοῦτον κατέστη ἵκανὸς εἰς τὰ νομικὰ, ὥστε ἐπὶ μὲν τοῦ Κυθερήτου διωρίσθη εἰσηγητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου· δτε δὲ ὁ ἀοιδόμος Ὅθων κατέβη εἰς Ἑλλάδα, εύρισκομεν τὸν Ἀξελὸν εὐγλωττὸν δικηγόρον τοῦ Ναυπλίου, σύτινος ἐγένετο (τῷ 1850) καὶ ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν ἔθνικὴν βουλὴν· δπόσον δὲ ἡ νομομάθεια αὐτοῦ ἐξειπιμήθη πότε, φαίνεται καὶ ἐκ τῆς συμμετοχῆς, ἦν ἔλαβε τῷ 1843 ἐν τῷ καταρτισμῷ τοῦ Ἑλληνικοῦ συντάγματος. Ἐγένετο πρῶτος γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν στρατιωτικῶν μετὰ τοῦ βαθμοῦ ταγματάρχου· ἐξασκήσας δὲ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα διωργάνωσε καὶ τὸ πρωτόκολλον τῶν ἡμετέρων πατριαρχείων, τὸ στάδιον τοῦ δικηγόρου, διωρίσθη ἐπαξιώς τῶν κόπων του γενικὸς πρέξενος ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ πρὸ πενταετίας γενικὸς ἐνταῦθα τῆς Ἑλλάδος πρόξενος.

δ'. Τοιαύτη ἐν σκιαγραφίᾳ ἡ βιογραφικὴ ἔκθεσις τοῦ προχειμένου νεκροῦ. Ἄλλα, εἰς δλας ταύτας τὰς λειτουργίας, εἴτε δημοσίας, εἴτε ἴδιωτικάς, ἐπολιτεύθη ἀρά γε σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὔσεβῶς; Ἐθεώρει πᾶσαν εἰς αὐτὸν ἀναφερομένην ὑπόθεσιν μετ' ἐπιμελείας καὶ δικαιοσύνης, ἢ μήπως προσωπικότης καὶ ἴδιοτέλεια κατέστησαν πολλὰς οἰκογενέας δυστυχεῖς; Ἡ ἀθωότης εὑρεῖ ἀρά γε ἐν αὐτῷ συνή-

γορον καὶ προσεπιστήν, ἢ παρηγκωνίσθη ὑπὸ τῆς ἀδικίας; Ἡτο κύριος ἔσυτο; ἦτο ἀποφασιστικός; Εἶχεν ἀτομικὴν θέλησιν καὶ πρωτοβουλίαν, ἢ ἦτο δργανον παθῶν ἀγενῶν, πολλάκις καὶ ἐνὸς ύπαλλήλου; Ἰδοὺ ζητήματα, εἰς τὰ δόποια ἡ ἀνθρώπινος δικαιοσύνη οὐδέποτε θέλει ἀποφανθῆ μὲ δικαιοσύνην, καθόσον ἔκαστος κρίνει τὸν ἄλλον ἀναλόγως τῶν ἐντυπώσεων, τῶν σγέσεων, τοῦ συμφέροντος, τῆς ἔχθρας ἢ τῆς φιλίας. Ἐὰν ἔξήταζον τὸν βίον τοῦ προκειμένου νεκροῦ ὡς ρήτωρ πολιτικός, ἐὰν ἐτατόμην εἰς τοὺς συμπολιτευομένους ἢ ἀντιπολιτευομένους, ίσως γέθελον ἔξετάσει αὐτὸν ὑπὸ τὸ πρόσμα τῶν ἀτομικῶν μου συμφερόντων, καὶ μετρήσει αὐτὸν μὲ τὸν πῆγυν τῆς συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας μου· ἀλλ' ὡς κήρυξ τοῦ Ἑναγγελίου, εὑρισκόμενος εἰς τὸ ἄσυλον τοῦτο τῆς ἀληθείας, δὲν δύναμαι, ἀλλ' οὐδὲ θέλω νὰ κρατήσω ἢ μόνα τὰ ἄνθη ἔκεινα, δσα ἔθηκεν εἰς τὸ κάνιστρόν μου· ἡ ἀλήθεια, ἡ αἰδήμων αὔτη καὶ ἀγνὴ κόρη τοῦ οὐρανοῦ γεωργοῦ. Φιλοστοργία πατρική· ίσχυρὰ θέλησις· ἐκτακτοὶ φιλοπονία, ἀποφασιστικότης· ἔρως διάπυρος πρὸς τὴν πατρίδα· ἀφοσίωσις εἰς τὸ καθῆκον· ἀγάπη πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ σέβας πρὸς τὸν Θεόν· ίδού ἀρεταῖ· ίδού ἄνθη δυνάμενα νὰ πλέξωσι τὸν ὥραιότερον στέφανον. Ἀλλὰ τὰς λαμπρὰς ταύτας χριστιανικὰς καὶ πολιτικὰς ιδιότητας δὲν ἐπισκιάζει ἀρά γε ἡ ίδιοτροπία τις, ἡ θυμὸς ἀκαιρος, ἡ ἀμαρτία, εἰς δὲς ὑπόκεινται πολλάκις καὶ σι σεμνότεροι τῶν ἀνθρώπων; Ἐάν, ρίψαντες ἐν βλέμμα εἰς τὸν οὐρανόν, ίδητε δτι καὶ αὐτὸς δ λαμπρὸς γῆλιος φέρει τινὰς ἀμαυρὰς κηλίδας ἐπὶ τοῦ φωτεϊόλου δίσκου του, ἐὰν ἐνθυμηθῆτε τὸ τῆς Γραφῆς, δτι «ώς ράκος ἀποκαθημένης πᾶσα ἡ ἀνθρώπινος δικαιοσύνη», καὶ δτι οὐδεὶς εὑρίσκεται καθαρὸς ἀπὸ ρύπου, καὶ ἐπειτα ἔξετάσητε ἀπαθῶς τὸν βίον τοῦ προκειμένου, θέλετε δμολογήσει δτι δλαι αῦται αἱ μνημονευθεῖσαι αὐτοῦ ἀρεταὶ ἐπισκιάζουσι καὶ ἀφανίζουσι τὰς αὐτοῦ ἀμαρτίας. Τι λέγω; Ὁ προκειμένος νεκρός, παιδιόθεν ἀνατραφεὶς ἐν

τῇ εὐσεβείᾳ καὶ μαθών παρὰ τῶν εὔτεοῦν γονέων αύτοῦ
ὅτι ἡ μετάνοια εἶναι τὸ καθαρτήριον λουτρὸν τῆς ψυχῆς,
καὶ ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη καλύπτει πλήθος ἀμαρτιῶν, ἐν τῇ
ἐλεημοσύνῃ καὶ μετανοίᾳ ἔζητησε νὰ ἔξευμενίσῃ τὸ θεῖον-
ἔφοδιασθεὶς δὲ διὰ τοῦ σώματος καὶ αἷματος τοῦ Θεανθρώ-
που, πλήρης ἐλπίδων χρηστῶν, παρέδωκε τὸ πνεῦμά του εἰς
τὸν Θεὸν τῶν πνευμάτων.

Ζ. ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚῷ ΝΑῷ,

συλλειτουργούντων τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ ἐπτά μητρο-
πολιτῶν, τελουμένου μνημοσύνου τοῦ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΞΕΝΟΚΡΑΤΟΡΟΣ,

Τῇ ΙΒ' ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΩΔΟΥ.

Παναγιώτατε δέ σποτα!

α'. πιετεις εἰς Θεόν, ἔρως τῆς πατρίδος καὶ ἀγάπη πρὸς
τὸν πλησίον, ὡς ἀκτινοβόλοι ἐστίαι ἐκπέμπουσαι πολλὰς
τὰς λαμπηδόνας χριστιανικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρετῶν, ἐλ-
κύουσι τὴν προσοχήν μου, προτιθεμένου νὰ πλέξω τὸν ἐπι-
τάφιον στέφανον τοῦ Κωνσταντίνου Ξενοχράτους, ὑπὲρ οὐ
σήμερον ἡ ὑμετέρα παναγιότης μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν ἀγιω-
τάτης καὶ Ἱερᾶς συνόδου αὐτοκλήτως ἐπιτελεῖ πατριαρχι-
κὸν μνημόσυνον. Ἄλλα, ἐὰν ρήτορες δεινοὶ καὶ τῆς τέχνης
εὔρεται, καλούμενοί ποτε παρὰ τῆς ἴδιας αὐτῶν πόλεως ἵνα
δηλώσωσι λόγῳ τὴν ἀρετὴν τῶν πεσόντων ὑπὲρ πατρίδος
ἐν τῷ πολέμῳ, μίαν μόνην ἔχοντες νὰ ἔξυμνήσωσιν ἀρε-
τὴν, τὴν φιλοπατρίαν, εὔρισκον τὸν πάντα χρόνον ἀνεπαρ-
κῆ πρὸς τοῦτο τὸν σκοπόν, τί ἡδύνατο νὰ κατορθώσῃ ἀκομ-
ψος καὶ ταπεινὸς Ἱεροχήρυξ, μόλις πρὸ δύο ἡμερῶν κληθεὶς
ἵνα ἔξυμνήσῃ σύχι φιλοπατρίαν ἔηράν, ὡς οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλὰ

καὶ πίστιν εἰς Θεὸν ἀφωσιωμένην καὶ συμπάθειαν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἵλαρὰν καὶ ἀνυπόκριτον; Τί ἡδύνατο δὲ νὰ εἴπῃ, ἐὰν καὶ περισσότερος ἐνυπῆρχε χρόνος, καὶ ἐνιαυτὸς δλόκληρος, ἀφοῦ τὸ ἀδαιμάντινον σύμπλεγμα πίστεως καὶ φιλοπατρίας καὶ κοινῆς ἀγάπης συνήλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸν εἰς ἐν μόνον πρόσωπον, καὶ ἔκαστη τούτων συμφιλοτιμεῖται καὶ σπουδάζει νὰ φανῇ τῆς ἀλλης πρέσχουσα καὶ κυριωτέρα; Καὶ λοιπὸν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ κλείσωμεν τὸ στόμα; Πλούτος ἀγαθῶν καὶ εὑεργεσιῶν πληθὺς θὰ ἐπιβάλωσι σιωπήν, διότι δ λόγος δὲν δύναται νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς τὰς ἀρετὰς τοῦ εὐφημουμένου; Καὶ ὑπάρχει μεγαλείτερος ἔπαινος τοῦ νὰ νικᾷ τῶν κατορθωμάτων τὸ μέγεθος τὴν δύναμιν τοῦ λόγου; Μακρὰν λοιπὸν τοῦ γὰ πρόξενήσῃ εἰς ἐμὲ δειλίαν ἡ δυσχέρεια τῆς ἐπιχειρήσεως, ἕπι μᾶλλον μὲ παρορμῷ εἰς τὴν ἐκφώνησιν τοῦ προκειμένου ἐπιταφίου, καθόσον τοσοῦτον μεγαλείτερος ἀποβατεῖ δὲ ἔπαινος, δσῳ περισσότερον ὑπολείπεται τῆς πραγματικῆς ἀξίας τοῦ ἐπανουμένου.

β'. Πίστις εἰς Θεόν. Οὐδὲν σοφώτερον καὶ οὐδὲν γλυκύτερον ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ἀπὸ τὴν ζῶσαν εἰς Θεὸν πίστιν· διότι ἐν μὲν ταῖς εὐτυχίαις ἡ πίστις αὕτη γίνεται πρόξενος μεγάλων εὑεργεσιῶν, εἰς δὲ τὰς δυστυχίας ἀνυψοτὸς φρόνημα καὶ στρέφει τοὺς ὄφθαλμοὺς τῶν ὀπαδῶν τῆς εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς παγκοσμίου σωτηρίας, δστις, τελειωθεὶς διὰ παθημάτων, ἐγένετο τὸ αἰώνιον πρότυπον ἄκρας ὑποταγῆς καὶ πεποιθήσεως εἰς τὸ θελημα τοῦ Ὑψίστου. Τὴν ἀναντίρρητον ταύτην ἀλήθειαν κηρύσσει μὲν γενικῶς ἡ ἴστορία τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀποδεικνύει δὲ εἰδικῶτερον ἡ ἴστορία τοῦ ἡμετέρου γένους. Τὸ ἔθνος ἡμῶν, μόλις διασῶσαν τὸ σκάφος τῆς ὑπάρξεώς του ἀπὸ τρομερὸν ναυάγιον, εἰ καὶ δλον τὸ πολύτιμον φορτίον ἐλευθερίας καὶ δξῆς ἔρριψεν εἰς τὴν ἀγρίαν θάλασσαν τῶν περιστάσεων, διετήρησεν δμως ὡς πυξίδα ἀσφαλῆ καὶ ἱερὰν παρακαταθήκην τὴν πίστιν.

ἢ πίστις ἐφώτιζεν αὐτό, πεσδὸν εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας· ἢ πίστις παρεμύθει αὐτὸν εἰς τὰς συμφοράς· ἢ πίστις ἀπομάσσουσα τὰ δάκρυά του, τῷ ἐνέπνεε καρτερίαν καὶ φρόνησιν· ἢ πίστις παρήγαγε τὰ ἔθνικὰ ἔκεινα προπύργια, τοὺς μεγάλους ἡμῶν πατέρας, εἴτινες ἔκρεμασαν μὲν τὰ δργανά των εἰς τὰς ἴτέας τοῦ δρμητικοῦ ποταμοῦ τῶν καταστροφῶν, οὐδέποτε δμως οὐδαμῶς ἔπαυσαν ψάλλοντες τὰς ὠδὰς τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς γῆς οὐχὶ ἀλλοτρίας, ἀλλοτριωθείσας δμως κατὰ τὰς ἀνερμηνεύτους βουλὰς τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Τοιούτων μεγάλων προγόνων ἀπόγονος, τοιούτων πατέρων οὓδος ὁ Κωνσταντῖνος Ξενοκράτης, δὲν ἔμελλεν ἢ ν' ἀκολουθήσῃ πιστῶς τὰ ἵχνη τῶν γεννητόρων του. Θηλάσας ἀπὸ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ μετὰ τοῦ γάλακτος τῆς σαρκὸς καὶ τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας, ἐν τῇ εὐσεβείᾳ διήνυσε τὸ μακρὸν στάδιον τῆς ζωῆς του καὶ ἐν εὐσεβείᾳ παρέδωκε τὸ πνεῦμά του εἰς τὸν Θεόν, ἀφεὶς εἰς τοὺς ἐπιζώντας πολλὰ τὰ δείγματα τῆς ζώσης αὐτοῦ πίστεως, πολλὰς δὲ καὶ τὰς ἀφορμὰς νὰ εὐλογῶσι τὸ δνομά του αἱ ἐπερχόμεναι γενεαῖ. Ποιὰ τὰ δείγματα καὶ αἱ ἀφορμαὶ αὗται; Δύο μόνον λαμβάνομεν ἐνταῦθα ὡς κυριώτερα καὶ δεσπόζοντα τῶν ἀλλων· τὴν ἀκραν φιλοπατρίαν καὶ τὴν κοινὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, αἵτινες ὡς ἀκριβῆ κάτοπτρα ἀπινδαλματίζουσι πιστῶς τὴν εἰκόνα τοῦ Κωνσταντίνου Ξενοκράτους.

γ'. "Ἐρως τῆς πατρὸς δος. "Οτι δὲν δύναται νὰ ύπαρξῃ πίστις καὶ θρησκευτικὴ μάρφωσις χωρὶς ἀκοῆς, τοῦτο καὶ διακάριος Παῦλος διδάσκει καὶ ἡ παρατήρησις τῆς ἀνθρωπινῆς φύσεως μαρτυρεῖ. Τῷ δντι· δ ἀνθρωπος, καθὼς γεννᾶται γυμνὸς τὸ σῶμα, οὕτω γυμνὸς γεννᾶται καὶ τὴν ψυχήν. Αἱ ἐν αὐτῷ φύσει ύπάρχουσαι νοεραὶ καὶ ἥθικαι ἰκανότητες δέον ν' ἀναπτυχθῶσιν ἔξωθεν διὰ διδασκαλίας δρθῆς καὶ παραδειγμάτων ἐναρέτων, ἀλλως τὰ θεσπέσια ταῦτα δῶρα συμπνίγονται ἀπὸ τὰς ἀκάνθας τῆς ἀμαθείας καὶ τῶν προλήψεων. Πρὸς ἐπίτευξιν δμως τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ ἀπαι-

τεῖται ἡ ὑπαρξίας διδασκάλων μεμορφωμένων· ἡ ἴδρυσις παντοδαπῶν σχολῶν, ἔργαστηρίων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας· ἀνάπτυξις κοινώνική· ἐλευθερία εἰς τὸ σκέπτεσθαι καὶ εἰς τὸ πλάττειν, καὶ συνδρομὴ πολλῶν ἀλλων ἡθικῶν κεφαλαίων. "Ολα δὲ ταῦτα δὲν ἀπαντῶσιν εἰμὴ εἰς τόπον, ἐνθαῦτα ὑπάρχει εύνομία, ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ τάσις εἰς τὴν πρόσδον· εἰς τοιοῦτον τόπον, ὡς εἰς μέγα πανδιδακτήριον, φωτίζεται ὁ νοῦς διὰ τῆς ἀληθείας καὶ ἔξαγνιζεται ἡ καρδία διὰ τῶν πράξεων τῆς ἀγαθῆς θελήσεως. 'Οποια ἄρα τιμή· διοίκησις εὐγνωμοσύνη ὁφελεῖται εἰςτοὺς διοικήμους ἐκείνους ἀνδρας, οἵτινες, συντελέσσαντες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐγένοντο οὐ μόνον εὔεργέται τῆς πατρίδος, ἀλλὰ καὶ τύπος ἀκραιγνής τῆς φιλοπατρίας; 'Ενταῦθα δὲν δυνάμεθα νὰ θαυμάσσωμεν ἐπαξίως τὸ φιλόπατρι τοῦ Ξενοχράτους· διὰ τοῦ αἴματος καὶ τῶν ἴδρωτῶν, διὰ τῆς τιμιότητος καὶ τῆς ἐργασίας, διὰ τῆς ἡθικῆς συνδρομῆς καὶ τῶν χρημάτων, διὰ παντὸς ἐν γένει θεμιτοῦ μέσου προσεπάθει νὰ φανῇ φιλόπατρις· νέος ἔξειθηκε πλειστάκις τὴν ζωὴν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας, γέρων ἐδαπάνα μέγα τοῦ πλούτου του μέρος ὑπὲρ τῆς εὐχαλείας τῆς πατρίδος του. Φιλοξενούμενος εἰς ξένην γώραν, ἐνθαῦτα ἐτίμα τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα, δὲν ἐσκέπτετο εἰμὴ διὰ τῆς φιλτάτης αὐτοῦ πατρίδος τὸ μεγαλεῖον. Τοῦτο ἡν διερός πόθις τῆς καρδίας· τοῦτο τὸ διηγεκὲς μέλημα τοῦ νοός· τοῦτο ἐγλύκανε τὰς πικρίας τοῦ βίου· τοῦτο ἐνεψύχου αὐτὸν εἰς τὰς παντοειδεῖς ἔθνικὰς συνδρομὰς καὶ θυσίας. Καὶ ἀπλῇ ἡ ἀνάγνωσις τῆς διαθήκης τοῦ ἀσιδίου, γωρίς τινος ἀλλῆς περὶ αὐτοῦ εἰδήσεως, ἀρκεῖ νὰ πείσῃ ἔκαστον διειργασίας πατριωτισμὸς ἐφλόγιζε τὰ στέρνα τοῦ Ξενοχράτους.

δ'. 'Α γάρ πη πρὸς τὸν πλησίον. 'Οποια δέ τις ὑπῆρξε καὶ ἡ φροντὶς αὐτοῦ πρὸς περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν καὶ ἀνακούφισιν τῆς πτωχείας; Εὐγενής καρδία, δὲν ἡδύνατο αὐτὴ μὲν νὰ ἐντρυφᾷ εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλούτου, καὶ οἱ ἀλλοι νὰ φλογίζωνται εἰς τὴν κάμινον τῆς στερήσεως ἥ-

τῆς ἀρρωστίας. Ἐὰν τὸ ἔθνικόν μας νοσοχομεῖον ἐνέγραψεν ἥδη μεταξὺ τῶν μεγάλων αὐτοῦ εὑεργετῶν καὶ τὸ πελύ-
τεμον δνομα τοῦ Ξενοχράτους, τὸ ἴδιοσυντήρητον νοσοχομεῖον
αὐτοῦ εἰς Βουκουρέστιον θὰ ἴσταται αἰωνίως ζῶσα στήλη
τῆς συμπαθείας αὐτοῦ πρὸς τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα,
ἔλεγχος δὲ πικρὸς τῶν σκληροκαρδίων καὶ τῶν ἀσπλάγχνων.
Ἄλλα, μήπως προνοῶν διὰ τὸ σῶμα, τὸ μέλει τὴν ἀνάπτυ-
ξιν τοῦ πνεύματος τῶν ὁμοπίστων καὶ ὁμοεθνῶν αὐτοῦ; Καὶ
ἄλλαχοῦ μὲν ἄλλα· ἐνταῦθα δὲ δ ἐλληνικὸς φιλολογικὸς
σύλλογος, ἡ ἀδελφότης Ξηροχρήνη καὶ ἡ θεολογικὴ τῆς
Χάλκης σχολή, αἱ ἀκροπόλεις αὗται τοῦ πνεύματος καὶ
τῆς καρδίας, εὔρον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ξενοχράτους ικανὸν
ἀντιλήπτορα. Καταλείπων πάντα ταῦτα τὰ ιερὰ καθιδρύ-
ματα, ἵνα εὐφημήσωσι τὸν ἄνδρα δῖον ἔχαστον ἔχει δυνά-
μεως ἡ εὐχαριστίας, ὡς μαθητὴς τῆς θεολογικῆς σχολῆς,
ἔχφραζω σήμερον παρρησίᾳ ἐκ μέρους τῶν συμμαθητῶν
μου τὴν ἀκρανίαν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν γενναῖαν συν-
δρομήν, ἢν τὸ φιλότιμον τοῦτο τέκνον τῆς Ἐκκλησίας
ἐποιήσατο εἰς τὴν θεολογικὴν σχολήν, τὸ ιερὸν τοῦτο καὶ
μοναδικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς θεολογίας ἐνδιαίτημα, δι' οὐδικαίως
δύναται νὰ καυχηθῇ τὸ ἡμέτερον γένος. Εἰς τὰς προσευχὰς
καὶ δεήσεις καὶ τὰς ἱλαστηρίους πρὸς Θεὸν θυσίας, μετά
τὰ σεπτὰ δνόματα τοῦ ἀπαραμίλλου πατριάρχου Γερμανοῦ,
τοῦ ἀθανάτου τὸ κλέος Τυπάλδου, θέλομεν μνημονεύει εὐ-
λαβῶς καὶ τὸ δνομα τοῦ Ξενοχράτους. Οὐδέποτε θέλομεν
λησμονήσει τὴν πρὸς τὸ γένος καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς συμ-
πάθειαν, καὶ ἐν εὐγνωμοσύνῃ καρδίας θὰ παρορμῶμεν τοὺς
ὅμογενεῖς νὰ λέγωσι μεθ' ἡμῶν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ
ΞΕΝΟΚΡΑΤΟΥΣ, τοῦ μεγάλου ἔθνικοῦ εὐεργέτου, αἰωνία
ἡ μνήμη, αἰωνία ἡ μνήμη!

2) ΕΝ ΤΗΙ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΙ.

Η' ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕΓΑ ΡΕΥΜΑ ΙΕΡῷ ΝΑῷ
ΤΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ,
ΕΠΙ ΤΗΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΙ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ
ΕΙΡΗΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΤΗΙ ΙΔ' ΑΥΓΓΟΥΣΤΟΥ ΤΟΥ ΆΓΟΖ.

α'. ενοπιον τῶν θυρῶν τοῦ θυσιαστηρίου εύρισκόμενος καὶ καλούμενος ἵν' ἀναβῶ τὴν ύψιστην βαθμίδα τῆς ιερωσύνης, αἰσθάνομαι ἐντὸς τῆς καρδίας μου δτὶ ἀντίθετα διασταύρουνται αἰσθήματα· αἰσθήματα χαρᾶς καὶ αἰσθήματα φόβου· χαρᾶς μέν, καθόσον ἀξιοῦμαι σῆμερον τῆς μεγίστης τῶν τιμῶν, ἵνα καταλεγῶ καὶ ἔγω, καίπερ ἐλάχιστος ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ιεραρχῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, φόβου δέ, καθόσον τὸ μέγεθος τοῦτο τῆς τιμῆς μεγαλειτέρας ἀπὸ τοῦδε μοὶ ἐπιβάλλει ὑποχρεώσεις, ἐπειδὴ καὶ ἀγιότητα ἀπαιτεῖ τελειοτέραν, καὶ τοῦ ἕργου τῆς ἀνωτάτης ταύτης διακονίας πλήρη ἐπίγνωσιν, καὶ ἀφοσίωσιν ἀκάματον περὶ τὴν ἀνελλειπτὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἐπισκοπικῶν μους καθηκόντων.¹ Ανώτερον ἄρα καὶ ἀνώτερον λίαν τῶν ἀσθενῶν μου δυνάμεων τὸ εἶδος τούτου τοῦ λειτουργῆματος, ἥθελον δ' εὐσεβάστως παραπτηθῆ αὐτοῦ, ἐὰν μὴ καλῶς ἐγίνωσκον, δτὶ ἀφθονος ἀνωθεν καταπέμπεται ἡ ἀντίληψις εἰς τὸν ἐπιθυμοῦντα, ἐν τῷ ζήλῳ αὐτοῦ, ἵνα πράξῃ τι ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ πλησίον.² Ισως ἔπειτεν ἵνα, ἀρκούμενος εἰς τὰ δλίγα ταῦτα, κλίνω τὴν κεφαλὴν καὶ λάβω διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης μέγα ἀξιωμα· κρατούμενος δμως ὑπὸ τῆς ἰδέας δτὶ τὸ εὔσεβες τοῦτο ἀκροατήριον, τὸ ἀθρώς συρρεῦσαν ἐντὸς τοῦ ιεροῦ τούτου περιβόλου, ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τι

περὶ ιερωσύνης, πρὶν ἡ κλίνω τὸ γόνυ ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου, ἐπιτραπήτω μαι ἵνα εἶπω τινὰ περὶ τοῦ τέλος δρεῖται εἰναι διερεὺς καθόλου, τέ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τί δρεῖται ἔχειν πρὸς ἐκπλήρωσιν ἀκριβῆ τῆς ἀποστολῆς του. Ταῦτα ἀκούσαντες, θέλετε μὲ δικαιώσει, καὶ θέλετε κατανοήσει τὸ αἴτιον καὶ τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ φόβου, ἄτινα κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην ὥραν κατέχουσι τὴν καρδίαν μου.

β'. "Οταν δ Θεός εις τὴν ἔρημον τοῦ Σινᾶ καθίδρυε τὸ μέγα τῆς ιερωσύνης ἀξίωμα, ἐζήτει παρὰ τῶν λειτουργῶν αὐτῆς πρὸ παντὸς ἀλλού ἀγιότητα, «ἴνα ὢσιν, εἶπεν, ἡγιασμένοι, δτι ἔγώ ἀγιός εἰμι». Ἐὰν ἀπὸ τὸν ἀτελῆ Ἰουδαῖον τοσαύτην ἐζήτει ἀγιωσύνην, δποίαν δὲν ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν χριστιανόν, δτις εἶναι τέλειος ἐν τῇ πίστει; Ὁ χριστιανὸς ιερεὺς δρεῖται νὰ ἡ ἀγιώτερος τοῦ Ἐβραίου, δσον τελειοτέρα εἶναι ἡ ιερωσύνη τοῦ Ἀαρὼν ἦτο σαρκική, περιωρισμένη καὶ πρόσκαιρος. Σαρκική, διότι κληρουνομικῶς μετεδίδετο ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν· περιωρισμένη, ἐπειδὴ ἦν διὰ μόνον τὸ γένος τῶν Ἐβραίων, καὶ πρόσκαιρος, καθόσον ἔμελλεν ἴνα ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν ιερωσύνην τῆς γάριτος, ἐνῷ ἡ τοῦ Χριστοῦ ιερωσύνη εἶναι πνευματική, ὡς μεταδιδομένη οὐχὶ κληρονομικῶς, ἀλλὰ κατ' ἐκλογὴν τοῦ Θεοῦ· εἶναι παγκόσμιος, ὡς μὴ περιοριζομένη, ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων φυλῆς μιᾶς ἡ γλώσσης· εἶναι αἰώνιος, καθόσον δ ἀρχηγὸς αὐτῆς μένει εἰς τὸ διηνεκές. Ἡ ιερωσύνη τοῦ Ἀαρὼν ἦτο, τέλος, ἀτελῆς, διότι προσέφερε μὲν ὑπὲρ ἀμαρτιῶν εὐχάς καὶ θυσίας ἱλαστηρίους, δὲν ἤδύνατο δμ.ως καὶ νὰ συγχωρήσῃ ἔξι κικελας δυνάμεως, ἐνῷ ὁ ιερεὺς τοῦ Χριστοῦ ἔλαβε κατὰ διαδοχὴν ἀπὸ τῶν Ἀποστολῶν παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ιερωσύνῃ τὸ ἀνεκτίμητον δικαίωμα τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀμαρτήματα, προσφέρων τῷ Θεῷ οὐχὶ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Θεανθρώπου. Βαθαὶ τῆς ἀξίας τοῦ χριστιανοῦ ιερέως!

Τί εἶπον; συνέκρινα τὸν Ἱερέα τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Ἱερέα τῆς συναγωγῆς, καὶ δὲν συγχρίνω αὐτὸν πρὸς τοὺς ἀγγέλους! Ὄστις εἰς τινας ἥθελε φανῆ πρωτάκουστον τοῦτο, τὸ ἄλλως λίαν γνωστὸν καὶ ἀληθές, διὰ τὸ Ἱερεὺς τῆς χάριτος, συγχρινόμενος καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους, εὐρίσκεται ἀνώτερος, ἐπειδὴ, ἐνῷ ὁ Ἱερεὺς Ἱερουργεῖ τὴν ἀναίμακτον καὶ λογικὴν θυσίαν καὶ ἔκτελεῖ πάντα τὰ μυστήρια, οἱ ἀγγελοι μετὰ τρόμου ἀτενίζουσι καὶ ὑπηρετοῦσι τὸν Ἱερέα. Ὅποια λοιπὸν ἀγιότης ἀπαιτεῖται εἰς τοιαύτην διακονίαν; Καθὼς δὲ λύχνος ἀνάπτει καὶ καίει, οὕτως ὁ Ἱερεὺς τίθεται ἐπὶ τὴν λυχνίαν τῆς Ἐκκλησίας ἵνα φωτίσῃ τὸ σκότος τῆς διανοίας, ἵνα θερμάνῃ τὴν καρδίαν τοῦ ποιμνίου του. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ὅποιους κόπους, τίνας θυσίας δὲν χρεωστεῖ νὰ καταβάλῃ; πόσας κακάς του κλίσεις νὰ ἔχῃ ὅση; πόσας ἀρετὰς νὰ ἐμφυτεύσῃ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς καρδίας του; Ζῶν ἐν τῷ κόσμῳ, διφείλει νὰ ζῇ ὡς μεμακρυσμένος τοῦ κόσμου· ἀναστρεφόμενος τοὺς ἀμαρτωλούς, νὰ ἔχῃ βίου καθαρότητα· ταπεινοφροσύνην ἐν τῷ μέσῳ τῆς κοινῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως· πιωχείαν ἐν τῷ πλούτῳ, ὑπομονὴν εἰς τὰς θλίψεις καὶ σταθερότητα ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐναντίον καὶ αὐτῶν τῶν βασιλέων καὶ τῶν τυράννων. Τὸ θάρρος ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ἡ εἰλικρίνεια ἐν τῇ ἀναστροφῇ, ἡ Ἱερὰ γενναιότης καὶ ὁ συνετὸς ἡρωϊσμὸς ἐν τοῖς διωγμοῖς, τὸ σῶφρον, τὸ κόσμιον, τὸ φιλόξενον, τὸ διδακτικόν, τὸ ἀμαχον, τὸ ἀφιλάργυρον, εἴ τι, ἐνὶ λόγῳ, σοφὸν καὶ ἀγιον, πρέπει νὰ ἔναι τὸ ἀναφαίρετον κτῆμα τοῦ Ἱερέως· τοῦτο συμβολικῶς παριστᾶ καὶ ὁ ἀετός, ἐπὶ τοῦ ὅποιου ἴσταται ὁ ὑποψήφιος, προφέρων τῆς πίστεως τὴν ὄμολογίαν.

γ'. Ἀλλὰ πρὸς τέ η τοσαύτη ἀγιότης τοῦ Ἱερέως, εἰ μὴ ἕνα ἀγιάση τὸ ἔαυτον παίμνιον; Ὁ ἰδιώτης μόνον τῶν πράξεών του φέρει τὴν εὐθύνην, ἐνῷ ὁ Ἱερεὺς φέρει τὴν εὐθύνην καὶ τῶν πράξεων τοῦ ποιμνίου του. Ὁ ἰδιώτης σώζεται καὶ καταστρέφεται μόνος του, ἐνῷ ὁ Ἱερεὺς σώζεται, ὅταν σώσῃ,

καὶ καταστρέφεται, δταν καταστρέψῃ τὰς ψυχὰς τοῦ ποιμένου. Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τὸν Ἱερουργὸν τοῦ Εὐαγγελίου, ἐάν, ποιμαίνων τὴν λογικὴν αὐτοῦ ἔχλογάδα, ὑπομένῃ δι' αὐτῆν, καθὼς ὁ Ἰακὼβ διὰ τὰ πρέσατα τοῦ πενθεροῦ του τὰ καύματα τῆς ἡμέρας καὶ τὸν παγετὸν τῆς νυκτός, καὶ ἀφίσταται ὁ ὑπνος ἀπὸ τῶν δρθαλμῶν του. Οὐαὶ δὲ εἰς τὸν ποιμένα ἔκεινον, δτις ποιμαίνει ἑαυτόν. Οὐαὶ εἰς ἔκεινον, ἐάν νομίζῃ δτι ἔχαθισεν ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου ἵνα δοξασθῇ παρὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἰδεὺ διὰ τοῦ καὶ σι ἀγιώτεροι τῶν φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας, σι Γρηγόριοι καὶ οἱ Χρυσόστομοι, μετὰ τρόμου ἀπέφευγον τὴν κλῆσιν, καθέστον ἐγίνωσκον ἀκριβῶς δτι ἀκανθώδης καὶ δύσβατος καὶ στενὴ εἰναῖς ἡ ὁδὸς τῆς ἱερωσύνης. Καὶ βέβαια, τὸ δυσχερέστερον τοῦ νὰ φωτίζῃ τις τοὺς ἐσκοτισμένους, νὰ δηγγῇ τὰ πλανώμενα, νὰ ἐνισχύῃ τοὺς ἀσθενεῖς ἐν τῇ πίστει, νὰ διεγείρῃ τὸ καταπίπτον φρόνημα τῆς εὐσεβείας εἰς τοὺς ραθύμους, νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς δλιγαψύχους, νὰ παραμυθῇ τοὺς θλιβούμενους, νὰ προλαμβάνῃ τὸ κακόν, νὰ ἐνισχύῃ τὴν ἀρετήν, καὶ, ἐν ἀλόγῳ, νὰ μεταβάλλῃ τὴν γῆν εἰς cūρανόν;

δ'. Ἀλλὰ πῶς δύναται δ ποιμὴν νὰ κατορθώσῃ ταῦτα πάντα, καὶ ἀγιάσῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ ἑαυτοῦ ποίμνιον; Τὰ πάντα δύναται δ ποιμήν, ἐάν ἔχῃ ζῆλον ὑπὲρ τῆς δοκῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ζῆλον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ποιμένου του. Τὸ δεύτερον τοῦτο πρέπει νὰ ἔναι τὸ διαρκὲς ὄνειρον τοῦ ποιμένος, διότι τότε μόνον δοξαζεται δ Θεός, δταν σωθῇ δ ἀνθρώπος. Τοῦτο ἐδίδαξε διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτὸς δ Χριστός. Ὁ Κύριος ἡμῶν ἐλαττεύθη ἀπὸ τὰ πλήθη διὰ τὰς πολυειδεῖς ἀγαθοεργίας αὐτοῦ καὶ τὰ θαύματα, ἔζητηθη μάλιστα ἵνα γείνη καὶ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ δημος ἔλα ταῦτα ἐνόμιζεν ἀνάξια τῆς ἀληθινῆς δοκῆς, μόνον δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐθεώρει τοιωτον, διότι ἔσωζε δι' αὐτοῦ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν του. «Νῦν ἐδοξάσθη διὸς τοῦ ἀνθρώπου», ἔλεγε διὰ τοῦτο τὰς παραμονὰς τοῦ πάθους του. ἀν-

σπάς δὲ ἐκ νεκρῶν, ὡς δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τῶν μαθητῶν δὲν ἔζητε εἰ μὴ νὰ ποιμαίνωσι τὰ ἀρνία του. «Σιμώνῳ Ἰωνᾷ, ἀγαπᾶς με πλειον τούτων; ποίμαινε τὰ πρόβατά μου». Τοσοῦτον δὲ δίς καὶ τρὶς ἐπιμένει εἰς τὴν ἑρώτησιν, ὥστε κινεῖ μέγρι δακρύων τὸν Πέτρον· «ἐλυπήθη δ Πέτρος δτι εἴπεν αὐτῷ τὸ τρίτον «φιλεῖς με», καὶ εἴπεν αὐτῷ· «Κύριε, σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις δτι φιλῶ σε». λέγει αὐτῷ δ 'Ιησοῦς· «ποίμαινε τὰ ἀρνία μου».

ε'. Εἰς τοιαύτην ποιμαντορίαν, καθὼς δ Πέτρος, καλοῦμαι καὶ ἔγω σήμερον. Ἀλλὰ ποῦ εἰς ἐμὲ τὴν ἀγάπην, τὴν πίστιν, δ φλογερὸς ζῆλος τοῦ Πέτρου; Καὶ δμως ἔκεινος μεθ' ὅλα ταῦτα ὡνομάσθη παρὰ τοῦ Χριστοῦ Σατανᾶς· τρὶς ἡρνήθη τὸν Κύριον καὶ ἐδίστατεν εἰς τὸ παντοδύναμον λιτὸν κάλεσμα· τίς εἰμι ἔγως δ μεταξὺ κακίας καὶ ἀρετῆς σαλεύων καὶ σαλευόμενος; Ὑπὲρ τὸν Πέτρον λοιπὸν ἔχω ἀνάγκην τῆς ἀνωθεν ἀντιλήψεως, μήπως ἐπιχειρήσας νὰ περιπατήσω ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς ἀρχιερωσύνης, καταποντισθῶ εἰς τὰ κύματα τῆς ἀντιλογίας ἢ ἀπιστίας, τῆς ραθυμίας ἢ τῆς ἀρνήσεως. Ἐν τῇ κρισίμῳ καὶ φεβρῷ ταύτῃ θέσει εὐρισκόμενος, ὡς ποιμένες τῆς λογικῆς μάνδρας τοῦ Χριστοῦ, γρήζω τῶν ὑμετέρων εὐχῶν καὶ δεήσεων. Προσάγοντές με ἦδη ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου ἵνα διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος λάβω τὸ μέγχ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξιωμα, δεήθητε ἀπὸ βαθέων καρδίας ἵνα τὴ θελα χάρις, τὴ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, κατατηνώσατα ἐν ἐμοί, μεταστρέψῃ με εἰς ἄνδρα ἄλλον, ἄνδρα δόκιμον, ἐργάτην τοῦ ἀμπελῶνος Κυρίου ἀνεπαίγυντον, καὶ δυνάμενον ἵνα προσέχῃ ἑαυτῷ καὶ πάντῃ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἔθετο ἐπίσκοπον ποιμάναι τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην τοῦ Θεοῦ, ἦν περιεποιήσατο τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἱματι. Γένοιτο!

Θ. ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕΓΑ ΡΕΥΜΑ ΙΕΡΩ ΝΙΩ
ΤΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ,

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΦΑΕΙΑΝ ΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΦΟΥΡΤΟΥΝΙΑΔΟΥ,
ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΙΡΗΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΦΩΤΙΟΥ,
ΚΑΤΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ ΔΩΟΖ'.

α'. **ΜΕΓΑΛΗ** πάντοτε ύπηρξεν ἡ τιμή, τὴν ὁπίσταν Θεὸς
καὶ ἀνθρώποι ἀπέδωκαν εἰς τοὺς ιατροὺς τοὺς ἐπιστήμονας·
καὶ ἐνῷ δὲ Θεὸς κηρύττει διὰ στέματος τοῦ Σειράχ, δτὶ ἡ
τέχνη κάμνει· τὸν ιατρὸν νὰ ἔχῃ δεθῆν τὴν κεφαλήν, μὲ
Θάρρος νὰ παρουσιάζηται ἐνώπιον ἀρχόντων καὶ βασιλέων
καὶ νὰ ἐπαινῆται καὶ θαυμάζηται παρ' αὐτῶν· «ἐπιστήμη
ιατροῦ ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἔναντι μεγιστάνων
θαυμασθήσεται»· σὶ ἀνθρώποι ἔθεωρησαν ἀείποτε τὸν ιατρὸν
ώς ἔξοχόν τι ὑποκείμενον, τὸ ὅποῖον ἔχει ἀξίαν ἵσην πρὸς
πολλοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· «ιατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν
ἀνταξίος ἄλλων», ἐλεγε διὰ τοῦτο δὲ μέγας ποιητὴς τῆς
ἀρχαιότητος. Ἡ σκέψις αὕτη ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸ πνεῦμα
μου σήμερον, δτε μέλλω νὰ ἐκφωνήσω τὸν ἐπικήδειον τοῦ
προκειμένου ιατροῦ **ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΦΟΥΡΤΟΥΝΙΑΔΟΥ**,
δτις ἀπολαμβάνει παρ' ἡμῶν τὰς τελευταίας τιμάς, ἀντα-
ξίας τῶν κόσπων, τοὺς ὁποίους κατέβαλε διὰ ν' ἀποκτήσῃ τὴν
φιλάνθρωπον ἐπιστήμην τοῦ Ἰπποκράτους, καὶ ἐφαρμόσας
αὐτὴν εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, νὰ φανῇ χρήσιμος πρὸς τοὺς
ὅμοίους του. Καὶ τοῦ ἄλλο σημαίνει, παρακαλῶ, ἡ συρρόη αὐ-
τῇ ἀνθρώπων πάστης τάξεως καὶ ἡλικίας περὶ τὸ νεκρικὸν
τοῦ Βασιλείου φέρετρον, εἰ μὴ διὰ νὰ ἀποδώσωμεν φόρον
τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν πρὸς ἀνδρα, δτις ἐδαπάνησε τὸν
χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πόνων τῆς

πασχάτης ἀνθρωπότητος, καὶ μάλιστα τῶν πτωχῶν, οἵτινες, στερούμενοι χρημάτων, στεροῦνται καὶ ιατρικῆς ἐπισκέψεως καὶ φλογίζονται ἐν τῇ καμίνῳ τῆς ἀρρωστίας; Διὰ νὰ κατανοήσωμεν δμως, ὡς δεῖ, τὸ δίκαιον τῆς τοιαύτης εὐγνωμοσύνης, θέλω παραστήσει, δσον εἶναι δυνατὸν εἰς ἑρέα, τις ὁφείλει νὰ ἥναι ὁ ἀληθῆς ιατρός, καὶ διεῖ δὲ προκειμένος ἡτο πράγματι τοιοῦτος.

6'. Γνῶσις ἀλριδῆς τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ φιλανθρωπίας ἀνεξαρτετος εἶναι τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀληθοῦς ιατροῦ· εἶναι δὲ τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα τόσον στενὰ συνδεδεμένα μεταξύ των, ὅτε τὸ ἐν προϋποθέτει τὸ ἔτερον. Καθὼς δὲν ἀρχεῖ μόνον νὰ γνωρίζῃ ὁ ιατρὸς καλῶς τὴν τέχνην του, καὶ νὰ τὴν ἔξασκῃ μετὰ φιλανθρωπίας, ἔστω πολλάκις καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, εἰσερχόμενος εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ἀσθενοῦς, δπερ εἶναι πλῆρες ἀέρος μεμολυσμένου καὶ δηλητηριώδους, οὕτω δὲν ἀρκεῖ τὸ νὰ ριψοκινδυνεύῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, πρέπει νὰ γνωρίζῃ καλῶς καὶ τὴν ιατρικήν, ἵνα μὴ ἔκθετη εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν του ἀρρωστου· τέχνην ἄρα ἐσπουδασμένη καὶ προαίρεσις ἀγαθὴ πρέπει νὰ συνυπάρχωσιν εἰς τὸν ιατρόν. Αἱ ἀλλαι ἐπιστήμαι, ὡς, π. γ. ἡ δικαστική, ἢν καταστρέψῃ, δύναται νὰ καταστρέψῃ μόνον συμφέροντα ἐκτὸς τοῦ σώματος ἀσχετα μὲ τὴν ζωὴν, ἐνῷ ἡ ιατρικὴ βάλλει πολλάκις εἰς κίνδυνον καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίαν τοῦ ἀτόμου· διὰ τοῦτο πρὸ παντὸς ἀλλού ὁ ιατρὸς ὁφείλει νὰ ἔχῃ συνείδησιν. Καὶ δμως, κατὰ δυστυχίαν, ἐὰν ρίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν, θέλομεν ἰδεῖ διεὶ πολλάκις ἀρπάζουσι τὴν τιμὴν τοῦ ιατροῦ ἀγράμματοι, καὶ διεὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Γαληνοῦ καὶ τοῦ Ἰπποκράτους ἐπικάθηται τὰ πολλὰ ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἀγυρτεία. Δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τίνα τρομερὰν εὐθύνην ἀναλαμβάνουσιν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων δσοι, μὴ δντες ἐπιστήμονες, μετέρχονται τὸ ἀκανθώδες τοῦ ιατροῦ ἐπάγγελμα. Καθὼς δὲ δὲ φονεύς, τοιουτοτρόπως οἱ τοιοῦτοι

Ιατροί είναι ξενόχει θανάτου ένώπιον παντὸς νόμου, θείσθ
καὶ ἀνθρωπίνου· διότι, ἐνῷ παρουσιάζονται ὡς σωτῆρες,
γίνονται καταστροφεῖς ὀλοκλήρων οἰκογενειῶν, μηδὲν ἄλλο
σκεπτόμενοι παρὰ τὸ ἔδιον αὐτῶν συμφέρον· οὐαὶ εἰς τοὺς
τοιούτους!

γ'. 'Αλλ' ὅποιάς τις εἶναι ὁ ἀληθῆς ιατρός; 'Ο ἀληθῆς
ιατρὸς εἶναι φίλος τοῦ ἀσθενοῦς, σωτὴρ τῆς οἰκογενείας, εὐ-
εργέτης τῆς ἀνθρωπότητος· Ιατρὸς τοιούτος εἶναι θησαυρὸς
ἀνεκτίμητος, τοῦ ὅποιου ἡ ὑπαρξίας θεωρεῖται παρὰ πάντων
κοινὸν εὐτύχημα. Καὶ πράγματι, τί ὑπάρχει πλέον παρή-
γορον εἰς τὸν ἀσθενῆ, δοτικόν, ἐνῷ φλογίζεται εἰς τὴν κάμινον
τῆς ἀσθενείας, ἐνῷ κυρτοῦται ἀπὸ τὸν πόνον καὶ σπαράττει,
στρέφεται εἰς τὴν κλίνην, καθὼς ὁ πληγωμένος σκώληξ, βλέ-
πει τὸν ιατρὸν μὲν καλὴν διάγνωσιν καὶ ἀνάλογα φάρμακα
νὰ δροσίζῃ τὴν φλόγα, νὰ καταβάλῃ τὸ πάθος καὶ νὰ ἐπα-
ναφέρῃ τὴν ἀνάπτασιν καὶ τὴν ύγειαν; 'Οστις ἐδοκίμασε,
καὶ τις δὲν ἐδοκίμασε διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, τὴν ἀλή-
θειαν τῶν λεγομένων μου, ἔκεινος δύναται νὰ ἔκτιμήσῃ ὡς
πρέπει τὸν καλὸν ιατρόν. Διὰ νὰ γεννῇ δμως τις καλὸς ια-
τρός, πόσοι κόποι καὶ θυσίαι, τί ἀγρυπνίαι καὶ τὶ μελέται
δὲν ἀπαιτεῦνται; 'Εὰν χρειάζεται καὶ χρόνος καὶ πεῖρα διὰ
νὰ μάθωμεν καλῶς καὶ τὴν ἐσχάτην τέχνην, τί χρειάζεται
διὰ νὰ ἔξαχριβώσωμεν ἐπιστήμην, ἢτις εὐρίσκεται εἰς ἀδιά-
κοπον πρόσδοον, παρακολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν ἀνθρω-
πότητα καὶ ἔχει ίστορίαν, δογηνὸν καὶ ἡ ἀνθρωπότης ὀλόκλη-
ρος; Κατὰ ταῦτα κρίνοντες τὸν προκείμενον νεκρόν, βλέπο-
μεν διτὶ ἦτο καὶ ἐπιστήμων καὶ φιλάνθρωπος, ἐπομένως ἀλη-
θῆς ιατρός.

δ'. 'Αρχίσας τὰ πρῶτα μαθήματα εἰς τὸ χωρίον τῆς γεν-
νήσεως αὐτοῦ, τὸ Φαναράκιον, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνός
μας, τῇζανε παιδείᾳ καὶ ἡλικίᾳ ὑπὸ τὴν σύντονον ἐπιτήρη-
σιν γονέων εὔσεβῶν, καὶ πρὸ πάντων τοῦ σεβασμοῦ καὶ
πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ, τοῦ εὐκλεῶς δικὸς πατριαρχεύ-

σαντος κ. Γρηγορίου τοῦ Ε', δστις, ἔχπαιδεύσας αὐτὸν καὶ εἰς τὸ κοινὸν τοῦ Γένους φυτώριον, ἔξαπέστειλεν ἔπειτα καὶ εἰς τὴν ἐσπερίαν Εύρωπην πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Ιατρικῆς. Τὸ τῆς Πέστης πανεπιστήμιον καὶ τὸ νοσοκομεῖον τῆς Βιέννης ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι, ἀλλὰ συγγρόνως καὶ οἱ πρῶτοι μάρτυρες τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς προσόδου τοῦ Βασιλείου, τὸν δποῖον καὶ ἀνέδειξαν ιατρὸν. 'Αλλ' ἡ λεπτὴ συνελίθητις τοῦ μακαρίτου δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν ν' ἀναπαυθῇ, ὡς οἱ πολλοί, ἐν τῇ ίδεᾳ δτι γινώσκει τὰ πάντα, καὶ ἐπεβύμει τὰς θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς γνώσεις του νὰ τὰς ισχυροποιήσῃ τελειοτέρα σπουδὴ καὶ πεῖρα ποικίλη καὶ μακροτέρα, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀφεὶς τὸ ἐνταῦθα δημόσιον στάδιον του, ἐπισκεφθεὶς τὰ νοσοκομεῖα Παρισίων, Λονδίνου καὶ Πετρουπόλεως, καὶ ὡς ἡ ἐργάτις μέλισσα, ἀπανθίσας δ τι ἐνόμιζε χρήσιμον, ἐπανέρχεται εἰς Κωνσταντινούπολειν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι ἐπιβίσται εἰς τὴν ἔξαστησιν τοῦ εὐγενοῦς ἐπαγγέλματος αὐτοῦ.

ε'. 'Αλλ' ἀν διακαής τῆς μαθήσεως ζῆλος ἔστεψε τὰς προσπαθείας του, ἀν ἡ ἀδιάχλειπτος σπουδὴ καὶ μελέτη κατέστησεν αὐτὸν ιατρὸν ἐπιστήμονα, ἐκχρπώθη ἀρά γε καὶ τὴν συναίσθησιν δτι δ ιατρὸς δρεῖλει νὰ ἥναι φιλάνθρωπος; 'Υμεῖς, ἀγαπητοί μου, λαλήσατε ἀντ' ἐμοῦ· πωτάκις τὸ ἥμερον καὶ ἴλαρὸν αὐτοῦ πρόσωπον καὶ ἡ λελογισμένη διάγνωσις τῆς ἀσθενείας δὲν ἔχυσταν γλυκερὸν βάλσαμον καὶ δὲν ἐπράῦναν τοὺς πόνους ὑμῶν, δτους; ἐπεσκέψθη δ μακαρίτης;

σ'. 'Αλλ' δ ἀληθής ιατρός, ἔκτος τῆς τέχνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας, ἔχει καὶ ἀπειρότερον εἰς τὸν Θεὸν πεποίθησιν· διότι, καθὼς ἡ στήλη τοῦ πυρὸς ἐφώτιζε καὶ ὠδήγει τοὺς 'Ισραηλίτας καὶ ἐφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐσκότιζε δὲ τοὺς Αἴγυπτίους καὶ ἀπεμάχρυνεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῶν 'Ιουδαίων, οὕτως δ ἐπιστήμων, εύρισκων εἰς ἐκαστον βῆμα τῆς ἐρεύνης του ἀπειρον σορίζειν καὶ δύνα-

μιν, μετεωρίζεται πρὸς τὸν Θεόν, ἐνῷ ὁ ἡμιμαθῆς χάνεται εἰς σκέψεις ἀγόνους, σκοτίζεται ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ τοῦ ἐννοήσας τὰ πάντα καὶ καταλήγει εἰς τὸν σκεπτισμὸν καὶ τὴν ἀπιστίαν· διὰ τοῦτο μέγας τις μεγάλης χώρας φιλόσοφος εἶπεν δὲ «ἡ τελεία γνῶσις φέρει εἰς τὸν Θεόν, ή δὲ ἀτελής εἰς τὴν ἀθετίαν». Ἡ δὲ Ἱερὰ Γραφὴ κηρύζεται στεντορείως δτε «θεμέλιον καὶ ἀρχὴ τῆς σοφίας εἶναι ὁ φόδος τοῦ Κυρίου». Εἰς τὸν φόδον τοῦτον ἀνατραφεῖς διακείμενος, διανύει τὸ στάδιον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, τύπος γενόμενος τοῦ εὔσεβοῦς χριστιανοῦ, τοῦ ἐναρέτου συζύγου καὶ πατρός, τοῦ φρονήμου οἰκογενειάρχου καὶ τοῦ καλοῦ πολίτου. Τοιαύτη ἐν σκιαγραφίᾳ ἡ βιστὴ τοῦ μακαρίτου· ἡμεῖς δέ, ἐπαινέσαντες τὰς ἀρετάς, ζηλώσαντες τὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων, μιμηθέντες τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἔκφράσαντες δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν δι' δὲ τοῦ καλὸν ἐπροξένησεν εἰς τὴν κοινότητα ταύτην, εἰπωμεν ἀπόκαρδίας. Τοῦ Ιατροῦ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΦΟΥΡΤΟΥΝ ΑΔΟΥ αἰωνία τῇ μνήμῃ!

I' ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΡΥΣΟΠΟΛΙΝ ΙΕΡῷ ΝΑῷ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΗΔΕΙΑΝ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΡΕΒΕΛΑΚΗ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,
ΚΑΤΑ ΜΑΡΤΙΟΝ ΤΟΥ ΑΩΟΗ'.

α'. ΘΔΙΒΕΡΑ ἐπὶ τρεῖς ἥδη ἡμέρας διαδίδοται φῆμη καθ' δλην τὴν ἀχανῆ ταύτην πρωτεύσυσαν. Ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν συμπολίτης· διάπολος τοῦ ἀκραιφνοῦς Ἐλληνος· ἡ ζῶσα τῆς τιμιότητος εἰκών· ἡ στάθμη τῆς φιλοπονίας· διάπογραμμὸς τοῦ εὔσεβοῦς χριστιανοῦ, τοῦ φιλοστόργου πατρὸς καὶ τοῦ φρονήμου οἰκογενειάρχου, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΕΒΕΛΑΚΗΣ,

δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν τοῖς ζῶσιν. Ἐπειδὴ τὸ φῶς τῶν δρθαλμῶν· ἔπαιστεν ἡ κίνησις τῆς καρδίας, καὶ τὸ νεκρωθὲν αὐτοῦ σῶμα, σκεῦος καὶ δργανον ψυχῆς καθαρᾶς καὶ ἀδόλου, καταβαίνει εἰς τὸν τάφον, ἐγκαταλείπεται δὲ πιστεῖν αὐτοῦ μνήμη ἀγαθὴ εἰς τοὺς γνωρίζαντας ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἀνδρα. Καὶ κλῆρος σεβαστὸς μετὰ τοῦ ἀνθευτοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας, καὶ λαὸς πολύς, καὶ ἔνοι καὶ ἀλλογενεῖς ὥσπερ οὖνται ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ τούτου περιβόλου, φιλοτιμούμενοι ἵνα δὲ εἰς ὑπερβάλῃ τὸν ἔτερον εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς ὑπολήψεως, καὶ ἀπονείμῃ ἀύτῷ τὸ τελευταῖον χαῖρε. Τοιούτου νεκροῦ ἐπισήμου κληθεὶς ἵνα πλέξω ἐγὼ τὸν ἐπικήδειον, περιορίζωμαι εἰς τὰ γενικώτερα εἴ τι ἔπραξεν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ εἴ τι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐπικαλούμενος συνάμα τὴν εὔμενη τῶν ἀκροατῶν μου συγκατάβασιν καὶ διὰ τὸ λιτὸν τῶν φράσεων καὶ διὰ τὸ ὅλως αὐτοχέοις καὶ ἀτεχνὲς τοῦ λόγου.

6'. Ἐθνος ἔνδοξον, θρησκεία ἀληθῆς καὶ γονεῖς ἐννοοῦντες τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν εἰναι κυρίως οἱ τρεῖς παράγοντες τῶν μεγάλων προσώπων. Ὁ ἄνθρωπος, υἱὸς τῆς στιγμῆς, ἵνα δυνηθῇ εἰς τὸ ἀπαρατήρητον τοῦτο χρονικὸν διάστημα νὰ μάθῃ καὶ παραστήσῃ ἀξίως τὸ ἐπιβαλλόμενον αὐτῷ πρόσωπον εἰς τὴν ἀπέραντον σκηνὴν τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τριῶν τούτων παραγόντων ἔχει ἀνάγκην σχεδὸν ἀπόλυτον. Ἐν τῇ μελέτῃ τῆς ἴστορίας τῆς πατρίδος του, εὑρίσκων καὶ ζηλῶν τὰ μεγάλα τῶν προγόνων αὐτοῦ κατορθώματα, μερφόνει τὸν ἀρρενωπὸν χαρακτήρα· ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν πατέρων του, ἐὰν ἐν αὐτῇ διασταυροῦται ἡ ἀλήθεια μετὰ τῆς λογικότητος, ἀποκτᾷ τὸ χρίσμα τῆς εὐσεβείας, καὶ ζῆ ἐν τῷ κόσμῳ συμφώνως τῷ αἰωνίῳ αὐτοῦ προορισμῷ· οἱ δὲ γονεῖς του, γενόμενοι δὲ τύπος, καθ' ὃν διαπλάττεται ἡ ἀπλαστος τοῦ παιδὸς καρδία, χορηγοῦσιν αὐτῷ καὶ τὰ μέσα πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν σωματικὴν αὐτοῦ εὐημερίαν. Τὰ τρία ταῦτα δῶρα τοῦ οὐρανοῦ συνελθόν-

τα ἐπὶ τὸ αὐτὸν ἔδωκαν τὴν ὑπαρξίν εἰς τὸν ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ
ΡΕΒΕΛΑΚΗΝ. Ἡ μικρὰ μέν, πλὴν πολύχλυτος διὰ τὴν
ἀγραν αὐτῆς φιλομάθειαν καινότης Κέας ἐγκαίρεται τῷ
1812 τὴν γέννησιν τοῦ Δημητρίου· γονεῖς δὲ μέγα ἐπὶ εὐ-
γενείᾳ ἄμμα καὶ εὐτεθείᾳ κομῶντες ἐνετάλαξαν εἰς τὴν
ἀπαλήν καρδίαν τοῦ παιδὸς αὐτῶν τὴν πίτιν τοῦ Χριστοῦ
καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ τὸ πνεῦμα. Ἀλλά, φεῦ! οἱ χρόνοι ἔκει-
νοι, χρόνοι δυστυχίας καὶ ἀθλιώτητος, ἐπειδὴ βαρὺς ἐπέκειτο
ἐπὶ τὸν τράγηλον τοῦ Ἐλληνος τῶν περιστάσεων δικοίος,
δὲν ἐπέτρεψαν ἵνα διαμείνῃ ἐπὶ πολὺ ὑπὸ τὸν ὥραῖον ἔκει-
νον πάτρον σύρανδον δινεαρδὸς Δημήτριος. Τὸ δεξιὸν τῆς φύ-
σεως, δὲ πλετετος ποθος πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων, τὸ γοργὸν
τοῦ νοός, τὸ εὐγενὲς τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν γονέων αὐ-
τοῦ ἡ συνετὴ στοργὴ ἡγάγκασαν αὐτὸν ἵνα ζητήσῃ ὑπὸ^{τοῦ} τὸν ἐπίστης ὡραίον σύρανδον τῆς φιλέλληνος Ἰταλίας διε
δὲν ἡδύνατο νὰ εὕρῃ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος του· φο-
τήσας δὲ ἐτῇ τινὰ εἰς τὰ ἔκει ἐκπαιδευτήρια καὶ ὡς φιλό-
πονος μύρμηξ συναγαγὼν πᾶν εἰ τι ἐνόμιζε χρήσιμον πρὸς
δαψιλῆ διάθρεψιν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ἐπεννχάμπτει ἔκει-
θεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίθλεψιν τῶν γο-
νέων εἰσάγεται εἰς τὸ στάδιον τοῦ ἐμπορίου· ἡ τιμιότης εἰς
τὰς συναλλαγὰς καὶ ἡ δραστηριότης ἐν τῇ ἐνεργείᾳ, οἱ δύο
οὔτοι μοχλοὶ τοῦ ἐμπορίου, εὖθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐγένοντο διὰ τὸν
νεαρὸν Ρεβελάκην ὡς δύο πόλοι, περὶ οὓς ἐστρέφετο πᾶσα
αὐτοῦ ἡ προσοχὴ. Ἀλλ᾽ ἐνῷ ἡσχολεῖτο εἰς τὸ ἐμπορικὸν
στάδιον, δὲν ἔλειπε συνάμμα καταγινόμενος περὶ τὴν ἔκμά-
θησιν ἔνων γλωσσῶν, τὴν ἀπόκτησιν διαφόρων ὀφελίμων
γνώσεων καὶ τὴν καλλιέργειαν σχέσεων ὑψηλοτέρων κύ-
κλων ὡς δὲν ἔλειψε βραδύτερον νὰ ἐνασχοληθῇ περὶ τῆς
ἀγωγῆς τῶν τέχνων αὐτοῦ, καταγινόμενος εἰς τοῦτο μετὰ
τῆς ἐναρέτου καὶ κατὰ πάντα ἀξίας αὐτοῦ συζύγου, ἡς πρὸ^{τοῦ}
διετίας θανούστης πάντες ἔτι θρηνοῦσι τὴν στέρησιν. Ἔστε-
φθησαν δὲ τοσοῦτον αἱ ἐνδελεχεῖς αὐτοῦ μέριμναι, ὥστε ἢ

δραστηριότης, τὸ τίμιον, τὸ φιλοδίκαιον, τὸ φιλογενὲς καὶ φιλότιμον αὐτοῦ τεσσούτον βαθέως ἐνεχαράχθησαν εἰς τὴν καρδίαν τῶν τέκνων του, ὥστε, ὡς ἔγραφέ μοι χθὲς εἰς τῶν μάλα σεβαστῶν μοι φίλων, «τὰ τέκνα ταῦτα ἐγένοντο η̄ ζῶσα εἰκὼν τοῦ πατρός των».

γ'. Ἀλλ' ἐὰν τὰ πώτα σπέρματα, ἀτινα ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του καὶ τὴ μετὰ ταῦτα πλατυτέρα ἐκπαίδευσις ταιοῦτον ἀνέδειξαν αὐτὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, διόποιός τις ἀνεδειγμή καὶ πρὸς τὴν ἀμώμητον θρησκείαν τῶν πατέρων του; Θηλάστας ἀπὸ τῆς εὐσεβεῖς μητρός του μετὰ τοῦ γάλακτος τῆς σαρκὸς καὶ τὸ γάλα τῆς εὐτελείας, καὶ αὐξήστας ἐν αὐτῇ, ἐκανόνιζε τὴν δικιγωγὴν αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀναλλοιώτους ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου. Ἔγων ἀείποτε ἀκλονήτους τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις του, οὐδέποτε ἐγένετο παίγνιον τῶν ποικίλων μορφῶν τῆς πλάνης ἢ τῆς ἀδιαφρούριας τῆς θρησκευτικῆς, κατὰ τῶν διοίων συντρίβεται ἢ δοκησιοφία καὶ τὴ ήμιμάθεια. Ἡ ἐλπὶς τῆς ἀλιχνασίας, μετατοπίζουσα τὰς κλίσεις τῆς καρδίας ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνέπνεεν εἰς αὐτὸν αἰσθήσατα ἀνάλογα τοῦ ύψηλοῦ προσορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἡ δὲ θερμὴ αὐτοῦ πίστις, δόμοία πρὸς τὸ πυρῶδες ἄρμα τοῦ Ἁλιού, ἐκράτει αὐτὸν μέτεωρον μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τοῦ χρόνου καὶ τῆς αἰωνιότητος. Ἀλλ' ἡ ἀγάπη αὐτοῦ πρὸς τὸν πλησίον ἡ ἀγάπη αὕτη καὶ μόνη ἐδύνατο ἵνα πλέξῃ ἐπὶ τῆς κορυφῆς του τὸν ὥραιότερον στέφανον. Ὅτε τῷ 1862 τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο ἐν Χάλκῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, διόποιαν γλυκύτητα τρέπων, διόποιαν εὐγενῆ συμπεριφορὰν καὶ λόγους ἡρτυμένους τῷ ἄλατι τῆς φιλαδέλφιας δὲν ἀνέπτυσσεν, ἀναβαίνων σχεδὸν καθ' ἐκάστην τὸν λόφον τῆς ἀγίας Τριάδος, ἵνα παρηγορῇ ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ τὸν ἡμέτερον διδάσκαλον, τὸν ἀσίδιμον Τυπάλδον, ὅτε ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀμαυρώσεως τῶν σωματικῶν δρθαλμῶν ἐνίσχυεν ἐπὶ μᾶλλον τὸ δύμα τῆς μεγάλης ἐκείνης ψυχῆς πρὸς θεωρέافν πραγμάτων θειοτέρων!.

δ'. Διὰ τοσούτων καὶ τηλικούτων πεπρωκισμένος ἀρετῶν καὶ μαθήσεως οὐ τῆς τυχεύσης ἐφειλκύταιο τὴν εὔνοιαν καὶ ὑπόληψιν τοῦ τότε πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας λέρδου Στράτφορδ δὲ Ρέδκληφ, τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ τῆς Γουρ-κίας ἀνδρὸς Ρασίτ καὶ ἄλλων ἔξδρχων πρωστῶν. Ὁ λόρδος Ρέδκληφ (τόπε τὴν Κάνιγκ), διότις σύγχρονος διπλω-μάτης, κληρονομήσας παρὰ τοῦ περιωνύμου αὐτοῦ θείου, τοῦ Γεωργίου Κάνιγκος, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν ἔκεινον φιλελ-ληνισμὸν, ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὸν ἡμέτερον Ρεβελάκην εὔνοι-αν καὶ ὑπόληψιν ἔξιδιασμένην, ἀναθέτων αὐτῷ ὑψηλὰς ὑπο-θέσεις τῆς πρεσβείας του. Ἡ μεγάλη αὕτη εὔνοια τοῦ ἀπα-ραμίλλου τούτου πάτρωνος τοσοῦτον μεγάλην ἐνέπνευεν εἰς τὸν εὐνοούμενον ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην, ὥστε δύναμεθα νὰ εἴπωμεν διὰ ἐν τῷ πρωτώπῳ τοῦ Ρεβελάκη ὁ Ἑλληνι-σμὸς ἔξερχαζεν ἐν σμικρογραφίᾳ τὴν ἀνερμήνευτον αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸ ἵπποτεικὸν ἔθνος τῆς μεγαλοπράγμονος Ἀλβιῶνος.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀπ' αὐτῶν ἔτι τῶν μυθικῶν αὐτοῦ χρόνων τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ ἔχον σύνθημα, παρεδό-θη μετ' αὐταπαρηνησίας εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς μεγάλης ταύτης ἀποστολῆς του. "Οὐοιον πρὸς τὸ καρποφόρον δένδρον, δπερ, ἐνῷ σι διαβαίνοντες ρίπτουσι κατ' αὐτοῦ ξύλα καὶ λί-θους, αὐτὸς ἀντὶ ἐκδικήσεως ρίπτει πρὸς αὐτοὺς τοὺς καρ-ποὺς αὐτοῦ, ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὰ βέλη τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ διὰ τῶν πρεσβότων τῆς μεγαλοφυΐας του. Τὸν ἐκπολιτιστι-κὸν αὐτοὺς ἐπιδιώκον σκοπὸν ἀσμενον παραδίδεται εἰς τὰς ἀγκάλας παντὸς ἴσχυροῦ, δστις ἥθελε τείνει αὐτῷ χεῖρα βο-ηθείας· ἐπειδὴ δὲ τὸ μέγα ἔθνος τῶν Ἀγγλῶν, τὸ μεγαλο-φυὲς καὶ φιλοπρόσδοσον, τὸ φιλάνθρωπον καὶ ἀτρόμητον ἐν τῇ ἀποδόσει τῆς δικαιοσύνης, ἀνέκαθεν ἔτεινε χεῖρα βοηθείας εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν, οἱ "Ἑλληνες δὲν δυνάμεθα νὰ κρατήσω-μεν τὸ πλημμυροῦ τὰς ἡμετέρας καρδίας αἰσθημα τῆς εὐ-γνωμοσύνης καὶ νὰ μὴ κηρύσσωμεν στεντορείως τὴν ἀπε-

ρίγραπτον ήμῶν ἀφεσίωσιν πρὸς τὸ μέγα τοῦτο καὶ εὐγενὲς ἔθνος. Ἰδοὺ διὰ τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῷ στόματι τοῦ Ρεβελάκη τὸ δόνομα "Ἄγγλος ἡτο σύνθημα τοῦ ἑλληνισμοῦ Ἱερόν.

ε'. Αὕτη ἐν σκιαγραφίᾳ τοῦ ἀειμνήστου Ρεβελάκη ἡ βιοτῆ. Πολίτης χρηστός, πατήρ φιλόστοιχος, οἰκογενειάρχης φρόνιμος, χριστιανὸς εὐσεβὴς καὶ ἀκραιφνῆς πατριώτης, διήνυσε τὸ στάδιον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ πατρὶς καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Καὶ οὗτος μὲν οὕτω ἡμεῖς δὲ παραδίδοντες εἰς τὴν γῆν τὸ λείψων τοῦ ἀγαθοῦ τούτου συμπολίτου ἡμῶν, καθὼς ἡ Μεγαρίς ἔκεινη παρὰ τὴν ἔκατην ἔστιαν τὰ ὅστα τοῦ χρηστοῦ Φωκίωνος, ἐκφωνήσωμεν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας: Τοῦ ἀσιδίμου ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΡΕΒΕΛΑΚΗ αἰώνια τὴ μνήμη !

ΙΑ ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕΓΑ ΡΕΥΜΑ ΙΕΡΩ ΝΙΩ,

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΗΑΒΙΑΝ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ,

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

Τῇ ΚΩ ΜΑΪΟΥ ΤΟΥ ΑΔΩΝΙ.

Σεβασμιώτατε δέσποτα !

α'. ΧΕΣΣ, ἡμέρᾳ, καθ' ἣν τοῦ Βυζαντίου ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία κατέβαινεν εἰς τὸν τάφον: χθές, ἐօρτῇ τῆς παρθενομάρτυρος Θεοδοσίας, παράδοξος σύμπτωσις! ἔξεμέτρει τὴ ζῆν καὶ ἡ τοιμάζετο διὰ τὸν τάφον καὶ δὲ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Θεοδοσίας ἐπώνυμος ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ. Πενθεύσιν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἔκεινης τὰ τέκνα τὸν πατέρα, οἱ οἰκεῖοι τὸν συγγενῆ, καὶ τὸν φίλον οἱ φίλοι. Ἐνῷ δὲ ἡ στρατευομένη ἐπὶ τῆς γῆς Ἐκκλησία τοῦ λριστοῦ ἀπονέμει· αὐτῷ σωματικῶς τὸν ὕστατον ἀσπασμόν, ἔχομαι καὶ ἐγώ,

κληθείς ύπὸ τῆς φωνῆς τοῦ καθήκοντος. ἵνα συλλέξαις ἀνθη
τινὰ ἀπὸ τοῦ λειμῶνος τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν λοιπῶν ἀρε-
τῶν αὐτοῦ πλέξω στέφανον ἐπιτάφιον, καὶ τιθεὶς αὐτὸν ἐπὶ¹
τῆς κορυφῆς του, ἐπιφωνήσω αὐτῷ μετὰ τοῦ παναγίου
Πινεύματος· «Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθανόντες·
ναί, (λέγει τὸ Πινεύμα) ἵνα ἀναπαύσωνται ἀπὸ τῶν κόπων
αὐτῶν, τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκλαυθεῖ μετ' αὐτῶν».

6'. Εἶπον ἀνθη τῆς εὐσεβείας· ἀλλὰ τί εἶναι εὐσέβεια;
Ἡ εὐσέβεια εἶναι σύμπλεγμα, εἶναι ἀνθρώπου ἀπὸ δόγμα-
τα ἀληθινὰ καὶ πράξεις ἐναρέτους. Τοιαύτη εὐσέβεια ὑπῆρ-
ξεν εἰς τὸν βίον καὶ τὴν πίστιν τοῦ προκειμένου; Πᾶσα
ἀρετὴ τοσοῦτον λαμπροτέρα καθίσταται, διὸν τὸ χωνευτή-
ριον, ἐνῷ ἐδοκιμάσθη, ὑπῆρξε καὶ φλογερώτερον καὶ διαρκέ-
στερον. 'Υπάρχει δὲ δοκιμασία σκληροτέρα καὶ μᾶλλον ἐπι-
κίνδυνος, διὸν ἡ δοκιμασία τῆς δοξῆς; Πάντοιε καὶ παν-
ταχοῦ εὐρέθησαν ἀνθρώποι, οἵτινες τὰ πάντα περιεφρόνησαν
μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς των, σπανίως ὅμως, σπανιώτατα
εὐρέθησαν γαραγτῆρες τοσοῦτον δυνατοῖ, ὥστε νὰ μὴ συν-
τριβῶσιν εἰς τὰς ύψαλους τῆς φιλοδοξίας· «πολλοὶ τὸν πλωῦ-
τον ἐμίστησαν, τὴν δὲ δοξαν οὐδείς», ἔλεγε διὰ τοῦτο σύμ-
πασσα ἡ ἀρχαιότης. 'Εν τούτοις ὁ χριστιανισμός, διὰ τις ἀνέ-
τρεψε τὰ πάντα καὶ ἀνεκαλύπτε τὴν κτίσιν, ἀνέτρεψε καὶ
τὸ πάγκοιν τοῦτο ἀξιωμα, καὶ οἱ ὄντως Χριστιανοί, δοξαν
καὶ ἀτιμίαν ἐξ Ἰησοῦ καταφρονήσαντες, ἐν μόνον ἔχουσιν ἐλα-
τήριον, ἕνα μόνον σκοπόν, τὴν δοξαν, οὐχὶ ἔαυτῶν, ἀλλὰ τοῦ
Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν οὐχὶ τιμῆς σα-
λευομέντις, ἀλλ' ἔκτιμήσεως δικαίας τῆς πίστεως αὐτῶν
καὶ τῶν ἔργων παρὰ τοῦ ἀδεκάτου δικαστοῦ. 'Εν τῇ ἀλη-
θείᾳ ταύτη ἐγεννήθη, ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ὁ προκείμενος οὐ-
τος ἀδελφὸς Θεοδόσιος. 'Εξ ἀπαλῶν δυνχῶν τὰ ιερὰ γράμ-
ματα μαθών, ἔθεώρει τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴν ὡς σύντομόν τινα
ὅδοιπορίαν. ἔκρινε λοιπόν, ὡς ὅλως ἀδιάφορον, ἐὰν ὁ δρόμος
τῆς ὁδοιπορίας ταύτης ἦτο ἐστρωμένος μὲν χέρτα ἀπαλὰ

· καὶ ἄνθη εὔσουμα, ἦ μὲ ἀκάνθας καὶ μὲ τριβόλους. Ὁπειδὴ δὲ γένεσις καὶ φθορὰ καὶ ἀέννας κίνησις εἶναι ὁ πρώτιστος νόμος τῆς φύσεως, καὶ ἐπομένως οὐδὲν δύναται νὰ μείνῃ ἀμετακίνητον καὶ σταθερόν, ὑπέμενε μετὰ καρτερίας τὰς μεταβολὰς τῆς τύχης, φιλοτοφῶν χριστιανικῶς θτὶ δάκτυλος τῆς πρόνοιας ὅπει τὸν κόσμον, καὶ διὶ οὐδὲ θριξὶ πεσεῖται ἐξ τῆς κεφαλῆς τινος ἄνευ τῆς θείας θελήσεως. Θεῖν πατῶν διὰ τῶν ἄκρων τὴν γῆν, καὶ νοῦν καὶ δύματα εἰχεν ἐστραμμένα πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐν αὐτῷ μόνῳ ἔξεδέχετο σταθερὰν καὶ ἀναλλοίωτον εύδαιμονίαν. διὰ τοῦτο οὔτε δῶρα, οὔτε τιμαὶ· τί λέγω; οὔτε θλῖψις καὶ στενοχωρία, οὔτε λιμὸς καὶ διωγμός, καὶ γυμνότης καὶ κίνδυνος καὶ μάχαιρα ἵσχυσαν ἵνα γωρίσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον.

γ'. Ἰνα κατατήσωμεν διὰ πραγμάτων ψηλαφητὰ τὰ λεγόμενα, ἀναφέρομεν τρία μόνον ἀνέκδοτα τοῦ βίου του, ἐξ ὧν τὸ μὲν παριστᾶ τὴν σταθερότητα αὐτοῦ εἰς τὸν χριστιανισμόν, τὸ δὲ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὸ τρίτον τὴν ἀποστροφήν του πρὸς τὴν δωροληψίαν· ταῦτα δὲ ἀποτελοῦσι τὰ κύρια καὶ πρωτεύοντα χρώματα τῆς εἰκόνος τοῦ χρακτῆρός του. Νεώτατος εἰσαχθεὶς ἐν τῷ παλατίῳ ὡς φαρμακοποιός, εὑρέθη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ ἀπροσδοκήτως ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ, διτις ἡρώτησε τοὺς περὶ αὐτὸν τίς ἦν, πῶς ἐκαλεῖτο καὶ τί ἔκει ἐζήτει δ παῖς ἔχεινος. Ὁπειδὴ δὲ εἰς τῶν ὑπασπιστῶν εἰπεν διὶ ἦν φαρμακοποιὸς καὶ ἐκαλεῖτο Ἀβδουλάχ, διότι, εἶπε, χριστιανόποιος ὅν, προτίθεται νὰ δεχθῇ τὸ δόγμα τοῦ προφήτου, δ νεαρὸς Θεοδόσιος, μηδόλως δειλιάσσας μηδὲ ποσῶς ὑποχριθεὶς, ἀνέκραξε σταθερῶς καὶ μεγαλοφῶνως. «Οχι Ἀβδουλάχ, ἀλλὰ Θεοδόσιος· είμαι καὶ θὰ ἔμαι διὰ παντὸς χριστιανός· διτις, μεγαλειώσατε, ἀντὶ ἀγαθῶν φθειρομένων, περιφρονεῖ τὴν θρησκείαν, ἐν ἥ δ δάκτυλος τοῦ βασιλέως τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἔθηκεν, οὐδέποτε ὁ ἄνθρωπος ἔχεινος ἔσται

πιστὸς ὑπῆκοος καὶ ὑπάλληλος ἀφωσιωμένος βασιλέως· ἐπιγείου». Εἶπε καὶ ἐσιώπησεν. Ἡ ἀδολος καὶ εἰλικρινὴς αὕτη παρρησίᾳ τοσοῦτον ἔξετιμήθησαν παρὰ τοῦ μεγαλεπηθολού ἔκεινου ἄνακτος, ὡςτε ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἔκεινης κατέστησεν αὐτὸν ἴδιαιτερον αὐτοῦ φαρμακοποιόν, καὶ μόνον τὰ φάρμακα ἔκεινα ἐδέχετο, διὰ ἐφερον τὴν σφραγῖδα τοῦ Θεοδόσιου. Μέγα ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἥνοιγετο ἐνώπιόν του τὸ στάδιον εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἀξιώματα. ἡ τρυφὴ καὶ εὔζωτα, οἱ ἀγώριστοι οὐτοι τῶν μεγιστάνων δορυφόροι, ἐδείκνυντο προσύμποι νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὰ νεύματα τοῦ νεαροῦ τούτου ἀσκληπιάδου. Ἀλλ' ὁ Θεοδόσιος, ἀνατραφεὶς ἐν τῇ αὐστρῷ ἡ θύικη τοῦ Εὐαγγελίου, ταῦτα μὲν περιεφρόνησεν ὡς ἀνάξια τῆς χριστιανικῆς κλήσεως αὐτοῦ, τὴν δὲ σουλτανικὴν εὔνοιαν μετεγειρίσθη πρὸς δφελος τῶν ἀδικουμένων, ἀνεξχρήτως φυλῆς ἢ θρησκεύματος. Τὸ θύικὸν τοῦτο καὶ ἀκέραιον τοῦ χρρακτῆρος αὐτοῦ καὶ αἱ κατόπιν ἀρεταὶ του τοσοῦτον ἔξετιμήθησαν παρὰ τοῦ σουλτάνου, ὡςτε τὸ πρῶτον ἀπένειμεν εἰς χριστιανόν, τὸν Θεοδόσιον, τὸ παράσημον τοῦ ἱρτιγάρ, καὶ πολὺ ὑστερον ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ διὰ τοῦ μετζιτιέ. “Οτε δὲ κατὰ τὴν ἴστορικῶς κληθεῖσαν Χαιρέτειον ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης ἐγένετο ἀνάγκη νὰ ἀποσταλῇ ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως, δπως ἔξετάσῃ τὰ τῶν χριστιανῶν παράπονα κατὰ τοῦ διοικητοῦ των, ὁ Θεοδόσιος ἐκρίθη ὁ ἀρμεδιωτερος ἵνα εὕρη καὶ ἀποδώσῃ τὸ δίκαιον. Τὰ πάντα, χρήματα καὶ ἀπειλαί, ἐπιβούλαι καὶ ὑποχρεώσεις διεσταυροῦντο καὶ προσεφέροντο παρὰ τοῦ ἀδικοῦντος διοικητοῦ ἵνα διαστρέψωσι τὴν εὐθύδικίαν τοῦ ἀπεσταλμένου. Εύτυχῶς ἡ πρᾶξις δὲν διέψευσε τὴν θεωρίαν, καὶ ὁ κηρύξχες ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου δτε δ πιστὸς εἰς τὸν Θεὸν εἶναι πιστὸς καὶ εἰς τὸν βασιλέα προύτιμησε νὰ συνταχθῇ μὲ τὴν ἀλήθειαν, εἰς οὐδὲν πάντα τὰ λοιπὰ λογισάμενος. “Οτε δὲ ἀνάξιος λειτουργὸς τοῦ ‘Ψίστου προσέφερεν αὐτῷ δῶρα, ἵνα διὰ τῆς προστασίας αὐτοῦ

ἀναβεῖσθη εἰς θρόνον ἀνθερον, προτιμῶ, εἴπεν ὁ Θεοδόσιος,
τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συνειδήσεώς μου τὴν ἡσυχίαν
ἀπὸ τὰ σὰ χρήματα καὶ τάγαθὰ τοῦ κόσμου· κάλλιον πέ-
νης καὶ τίμιος ἡ πλούσιος ἀσυνείδητος.

Ταῦτα εἴπεν ἐν τοιαύτῃ ὅντως πενιχρῷ γρημάτων κατα-
στάσει ἀπέθανεν· ἀλλ' ἀπέθανε πλούσιος ἐν τῇ εὐσεβείᾳ-
ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀφθονίᾳ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν, πατήρ φι-
λόστοργος, οἰκογενειάρχης φρόνιμος· πολίτης χρηστὸς καὶ
χριστιανὸς εὐτελέστατος· ταῦτα πάντα τὰ ἀνεκτίμητα πλε-
ονεκτήματα ἀζίνει εἰς μὲν τὰ τέκνα του κληρονομίαν ἀνα-
φαίρετον, εἰς δὲ πάντας ἡμᾶς ἀφορμὴν νὰ λέγωμεν ἐγκαρ-
δίως:

ΤΟῦ ἀειμνήστου συμπολίτου ἡμῶν ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΤΟΥ
ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ αἰωνία ἡ μνήμη!

ΙΒ' ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΓΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΝ Τῷ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚῷ ΝΑῷ,
ΤΕΛΟΥΜENΟΥ ΤΟΥ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΘΙΝΕΡΟΥ ΜΗΜΟΣΥΝΟΥ ΤΟΥ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΟΥ ΙΒ',

συλλειτουργοῦντος τοῦ τεποτηρητοῦ τοῦ σίκουμενικ. θρόνου

ΕΦΕΣΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ

μετὰ ἐννέα ἱεραρχῶν, τῇ ίζ' σεπτεμβρίου φωση'.

α'. ΤΙΣ. Ὡς θεόλεκτος τῶν ἱεραρχῶν χορεία, τίς ἡ μεγά-
λη αὕτη κίνησις καθ' ὅλους τοὺς ναοὺς τῆς ἀχανοῦς ταύτης
βασιλίδος τῶν πόλεων; Τίς ἡ τοσαύτη συρροή πλήθους
εὐσεβοῦς καὶ πολλοῦ ἐντὸς τοῦ πατριαρχικοῦ τούτου περι-
βόλου; Τίς ἡ πένθιμος, πλὴν ἀγγελικὴ ὑμνῳδία τοσούτων
σεβασμιωτάτων ἱεραρχῶν καὶ εὐλαβῶν ἱερέων, ἡ συγκινοῦσσα

τὴν καρδίαν, καὶ πληροῦσα τοὺς διθαλμούς ἀπὸ δάκρυσ; Μέγα σήμερον μεγάλου πατριάρχου ἐπιτελεῖται μνημόσυνον, καὶ λιταὶ ἑγκάρδιοι καὶ θερμαὶ δεήσεις τέκνων εὐγνωμονούντων ἀναπέμπονται πρὸς τὸν Ὑψιστὸν ὑπὲρ τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν πατρός, θυτικοῦ, δραμάτου μετ' ἀγαλλιάσεως τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐν τῷ στερεώματι τῆς Ἐκκλησίας, πρὸ τεσσαράκοντα ἥδη ἡμερῶν ἔδυσε σωματικῶς, ἵνα πινευματικῶς ἀνατείλας περιβληθῇ τὴν δόξαν, ἥτις ὁφείλεται ὡς μισθὸς πρὸς πάντα ἐργάτην δόκιμον ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου. Εἰς τὴν ὅλως κατανυκτικὴν ταύτην τελετουργίαν ἐρχόμενος καὶ ἐγὼ ἵνα προσθέσω μετὰ τῆς κοινῆς τῶν πιστῶν φωνῆς τὴν φωνὴν μου, ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἀφ' ἐνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐπιείκειαν, ἐὰν μὴ διάλογος ἀνυψωθῇ πρὸς τὸ ὑψός, εἰς ὃ ζῆλος ἔνθεος καὶ ἀγάπη τοῦ ποιμανὸς, καὶ καρτερία ἀκλόνητος, καὶ μακροχρόνιος ποιμαντορία ἀνεβίβασαν τὸν σήμερον παρ' ἡμῶν μνημονεύσμενον πατριάρχην.

6'. Πᾶς ἀνθρώπος λαμβανόμενος ἐπὶ μέρους εἶναι σύντομος περίληψις τοῦ μεγάλου δράματος, ὅπερ καλεῖται ἀνθρωπότης· είναι μικρογραφικὸν ἀντίτυπον τοῦ φυσικοῦ αὐτῆς μεγέθους· φέρει ἐπομένως ἐν μικρογραφίᾳ πάντα ἔκεινα τὰ πλεονεκτήματα ἢ τὰ ἐλαττώματα, οἵτα ἀνύψωσαν, ἢ ἐταπείνωσαν τὴν ἀξίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Τὰ ἰδιώματα ταῦτα ἢ ἀφορῶσι τὸ ἀτομὸν αὐτοῦ ἰδιαιτέρως, καὶ ἀναφέρονται εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ἢ εὑρύνονται πέραν τοῦ κύκλου τῆς ἀτομικότητος, καὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν δημοσίαν αὐτοῦ λειτουργίαν ἐν τῷ κόσμῳ. Τὰ πρῶτα, ἀφορῶντα τὸ ἀτομόν, είναι ἔργον τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἀνωθεν δικαιοσύνης· τὰ δεύτερα, ἀφορῶντα τὴν κοινωνίαν, τὴν Ἐκκλησίαν, ἡμᾶς αὐτούς, ὑπόκεινται, κατὰ φυσικὸν λόγον, καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν ἐκτίμησιν. Δὲν προτιθέμεθα, ταῦτα λέγοντες, νὰ στήσωμεν, ὡς οἱ πάλαι Αἰγύπτιοι, δημόσιον δικαστήριον καὶ χρίνωμεν τὸν ἀποθανόντα, ἀλλ' ἵνα ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, καὶ

οὐγὶ ἔκ τῶν κοινῶν τόπων καὶ τῶν τετριμένων ἐγκωμίων πλέξωμεν τὸν δίκαιον ἐπιτάφιον τοῦ ἀσιδίου ΙΩΑΚΕΙΜ, ὃστις ἐπὶ δύο σχεδόν γενεὰς ἀνεδείχθη στύλος; δη; Ἐκκλησίας. Ἀλλοι πρὸ ἐμοῦ διμιλήσαντες ἀπαλλάττουσί με εὔτυχῶς τῆς ὑποχρεώσεως τῆς βιογραφίας· τὸ πνεῦμα, τὸ διῆκον δι' δλων τῶν ποιμαντικῶν πράξεων τοῦ πατριάρχου, ἃς ἔκεινοι λεπτομερῶς ἔξειθηκαν, κινεῖ τὴν προσοχήν μου.

γ'. Οὐδὲν ἀπόλυτον ἐν τῷ κόσμῳ· οὐδὲ ὁ βίος ἄρα καὶ ἡ πολιτεία τινὸς δύναται ἀπολύτως νὰ ἔξετασθῇ. Τόπος καὶ χρόνος καὶ περιστάσεις προσθέτουσι βάσεος, ἥ ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τὴν ἀξίαν ἔκαστης πράξεως. Πᾶσα ἀρετή, καθ' ἔαυτὴν ἀνεκτίμητος, λαμβάνει κῦρος αἰώνιον, ἐὰν δοκιμασθῇ εἰς τὸ γωνευτήριον τῶν κινδύνων καὶ τῶν ἔκτακτων δυσχερειῶν. Κατὰ ταῦτα χρίνοντες, εύρισκομεν μέγαν ἄνδρα τὸν ἀείμνηστον ΙΩΑΚΕΙΜ· μεγάλην ἐπομένως τὴν ἀπώλειαν καὶ ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ὑπέστη ἥ Ἐκκλησία.

δ'. Καθὼς οἱ Ἐβραῖοι εἰς τὴν Ἕρημον, ξένοι καὶ παρεπιδημοι εύρεθέντες ἡμεῖς εἰς τὴν ἡμετέραν πατρίδα, εἴχομεν ἀνάγκην Μωυσέως καὶ Ἀαρών εἰγόμεν ἀνάγκην οὐ θρησκευτικοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολιτικοῦ τινος κέντρου, ἵνα συντηρηθῶμεν, οὕτως, ως ἔθνος αὐτοτελές. Κέντρον τοιοῦτον ἀνέδειξεν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ τὸν πατριάρχην, ἐνέπνευσεν εἰς τὸν κατακτητὴν τῆς ἡμετέρας πόλεως τὸ μέτρον τοῦτο, καὶ δι θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κατακτηθέντος λαοῦ ἀνεγνωρίσθη ὑπ' ἔκεινου ἐπίσημος ἔθνάρχης μετὰ πολλῶν πολιτικῶν προνομιών. Ἐάν δὲ ὁ πατριάρχης εἴναι τὸ κέντρον τῆς ἔθνεις ἡμῶν καὶ θρησκευτικῆς ὑπάρξεως, ἐννοεῖται σίκαθεν ὅποιαν εὐθύνην ἔνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀναλαμβάνει ὁ περιποιούμενος εἰς ἔαυτὸν τὸ μέγα τοῦτο ἀξιωμα. Ζῆλος ἔνθεος καὶ φιλοπατρία ἀκραίφνής, νοῦς δεξιὸς καὶ στιβαρὰ χεῖρες, τόλμη μετὰ συνέσεως καὶ θάρρος ἀκλόνητον δέον νὰ ὕσι τὰ γαρακτηρίζοντα πᾶσαν αὐτοῦ

πρᾶξιν. Τὰ ἀπαραίτητα ταῦτα πλεονεκτήματα, σπανίως συναπαντώμενα ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ, συνεκεντρώθησαν ἀθρόα εἰς τὸν ἔκτακτον ἄνδρα, οὗτος ἐπιτελοῦμεν σήμερον τὸ ἱερὸν τοῦτο μνημόσυνον.

ε'. Τὸ πρωτίστως καὶ χρίως χαρακτηρίζον τὰς πρᾶξεις ἐνδές πατριάρχου καὶ παντὸς ἐν γένει πνευματικοῦ ἄρχοντος εἶναι ὁ ζῆλος ὁ ἔνθεος· εἶναι δὲ ζῆλος ἔνθεος ἡ τελείᾳ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ ποιμανοῦ· ἀγαπῆ δὲ ὁ Ἱερὸς ποιμὴν τὸ ποίμνιόν του, ἐὰν διδάσκῃ, ἐὰν ἀγιάζῃ αὐτὸν καὶ ὁδηγῇ εἰς νομὰς σωτηρίους, ἐὰν περιφρουρῇ μετὰ καστερίας τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του. 'Ο ποιμὴν εἶναι ὁ λύχνος, δοτις φωτίζει τὸν νοῦν διὰ τῆς ἀληθείας καὶ θερμαίνει τὴν καρδίαν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ διὰ τῆς φλογὸς τοῦ Θεοῦ ἔρωτος· εἶναι τὸ ἀρραγὴς προπύργιον τῆς πίστεως κατὰ τῆς πλάνης· εἶναι ὁ πατήρ, εἶναι ὁ λατρός, εἶναι ὁ παράκλητος τῶν πνευματικῶν τεκνίων του. Δύναται δημως ἀνὴρ εἰς, προωρισμένος ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, νὰ ἐπαρκῇ ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε, καὶ αὐτοπροσωγως ἀκούῃ καὶ βλέπῃ τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τοσούτων πιστῶν, διεσπαρμένων καθ' ἄπασαν τὴν ἀπέραντον σκηνὴν τῆς δριδοῦσις; Οὐδεμία διοικησις, ἐκκλησιαστικὴ ἢ πολιτικὴ, δύναται ἕνα δι' ἐνὸς καὶ μόνου διεξαχθῆ· οὕτε ὁ θεόπτης καὶ θαυματουργὸς αὐτὸς Μωϋσῆς ἐδυνήθη μόνος νὰ φέρῃ τοὺς Ἰσραηλίτας. «Οὐ δυνήσομαι», εἶπε, μόνος φέρειν ὑμᾶς . . . καὶ ἔλαβον ἐξ ὑμῶν ἄνδρας σοφοὺς καὶ ἐπιστήμονας καὶ συνετούς, καὶ κατέστησα αὐτοὺς ἥγεισθαι ἐφ' ὑμῶν». Ιδού τὸ πνεῦμα πάσης ἐν γένει ταχτικῆς διοικήσεως. 'Ο πατριάρχης, καθὼς καὶ οἱ μητροπολῖται, μὴ δυνάμενος μόνος νὰ φέρῃ τοσούτον λαόν, λαμβάνει ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας συναντιλήπτορας, ἄνδρας ἐκανούς, δοκίμους, καὶ γνωρίζοντας τὸ ἔργον τῆς τοιαύτης διακονίας. 'Εν τῇ ἐκλογῇ δὲ τῶν τοιούτων προσώπων διέκριθη, ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ πατριάρχης ΙΩΑΚΕΙΜ. Ιδού διὰ τί ἐν τῶν πρωτίστων αὐτοῦ μελημάτων μέχρι τῆς

τελευταίας αὐτοῦ ἀναπνοῆς ἦν ἡ μόρφωσις τοῦ κλήρου, καὶ ἡ πρεσβαγωγὴ καὶ βελτίωσις τῆς θεολογίκης ἐν Χάλκῃ σχολῆς, τοῦ μόνου τούτου παρ' ἡμῖν πνευματικοῦ φυτωρίου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ Ἐκκλησία ἀπεκδέχεται τοὺς ζηλωτὰς καὶ ἀξίους λειτουργοὺς καὶ ποιμένας τῆς. Ἰδοὺ διὰ τὸ ἀσθενεῖς
ἰδίοις ἀναλώμασι μόνος αὐτὸς τοσούτους νέους ἔξεπαλιθεύσει
καὶ ἐμόρφωσε περὶ τὸ διοικεῖν, καὶ προτίγαγεν ἐν τῇ Ἐκ-
κλησίᾳ, ὅπους πάντες εἰ ἄλλοι πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς
τοῦ αἰώνος ἡμῶν ὅμοι λαμβάνομενοι. Ὁ ύπερ τῆς Ἐκκλη-
σίας ζῆλος τοῦ πατριάρχου ΙΩΑΚΕΙΜ ἔξεδηλώθη ἐτί¹
καταφανέστερον, ὅτε, ὡς λύκοι βαρεῖς, ἐπέπεσαν κατὰ τῆς
δρθιδοῖς πολιμνῆς ξένοι ἀπόστολοι, ξένα εὐαγγελιζόμενοι καὶ
ἄλλοτειρα, ἥτις εὐηγγελίσαντο ἡμῖν οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι
τοῦ Χριστοῦ, καὶ αἱ τύνοδοι, καὶ οἱ πικτέρες, καὶ ἡ παράδοσις,
καὶ ἡ Γραφή. Ἀνθρώποι, δέλεαρ ἔχοντες τὸ γλυκὺ τοῦ
Ἰησοῦ ὄνομα, σκοπὸν δὲ τὴν ἔξιντωσιν τῆς δρθιδοῖς· καὶ
τὴν πνευματικὴν ὑποδούλωσιν τῶν πιστῶν, ἐπλημμύρησαν
πολλὰ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας μέρη. «Σίμων, Σίμων,
ἴδού ὃ Σατανᾶς ἐζήτησεν ὑμᾶς τοῦ συνιάσαι ὡς τὸν σῖτον·
ἔγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἔχλειπῃ ἡ πίστις σου». Ὁ
Χριστὸς δέεται ύπερ πίστεως τοῦ Πέτρου, καὶ οἱ καυ-
γώμενοι εἰς τοῦ Πέτρου τὸ δνομα ἐργάζονται διὰ παντὸς
μέσου ἀθεμίτου καὶ θεμιτοῦ ἵνα ἔχλειψῃ ἡ πίστις τῶν πι-
στῶν. Ὅπερ τὸ ἡμετού τῆς οἰκουμένης ἀγνοεῖ τὸν ἀληθινὸν
Θεόν· φυλαὶ καὶ γλῶσσαι καὶ λαοὶ ἀθρόοι κάμπτουσιν εἰσέτι
τὸ γόνυ ἐνώπιον τῶν εἰδώλων. Ζῶα καὶ δάση καὶ ποταμοί,
ἡ κτίσις δλόσκληρος ἀρπάζει τὴν λατοείαν τοῦ κτίσαντος·
εἰκῇ καὶ μάτην ἐπὶ δέκα εἰνέα ἡδη αἰώνας ἔχύθη καὶ γύ-
νεται διὰ τὴν μερίδα ταύτην τῆς ἀνθρωπότητος τὸ αἷμα
τοῦ Χριστοῦ. Ἰδού στάδιον ζῆλου καὶ δραστηριότητος καὶ
ἐνεργείας, καὶ οὐχὶ τὸ δρθιδόξον πλήρωμα, τὸ ὁποῖον ἐάν
δεν ἔγη νὰ καυχθῇ, ἀλλ' οὐδὲ θέλει, εἰς τὸν πλεῦτον, ἥ
τὴν δύναμιν, ἥ τὴν σοφίαν, δύναται διμως μετὰ παρρησίας

νὰ καυχᾶται ὅτι ἀθικτὸν διεφύλαξε καὶ ἀμόλυντον τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως αύτοῦ. Τί λοιπὸν ὁ πατριάρχης ΙΩΑΚΕΙΜ; Δὲν ἔκοιμήθη, δὲν ὑπνώσε, δὲν ἀνεπαύθη πρὶν ἣ διὰ γραμμάτων ποιμαντορικῶν καὶ ἱεροκηρύκων ἀναλόγων καθησυχάση τὰς σκανδαλισθείσας τῶν ἀπλοῖκωτέρων συνειδήσεις, καὶ ἐπαναφέρη αύτοὺς εἰς τὴν ὁδόν, ἀφ' ἧς ἐπλανήθησαν.

σ'. 'Αλλ' ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πατριάρχου εἴπομεν ὅτι ἔχορηγήθησαν εἰς τὸ ἔθνος καὶ πολλὰ προνόμια πολιτικά. 'Ως ἀρχηγὸς τοῦ ἔθνους ὁ πατριάρχης, ἐτέθη ὡς χρήκος συνδέων καὶ ὡς μεσίτης μεταξὺ τοῦ ὑπηκόου καὶ τοῦ κυριάρχου καὶ ὁ λαὸς εὑρίσκεν οὕτως ἀνακούφιστιν τινα καὶ παραμυθίαν. 'Ἐνῷ δὲ ἄλλοτε εἰς καιροὺς χαλεπωτέρους ἡ φωνὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας εὑρίσκεν ἦχῷ εἰς τὰ ὕτα τῶν κρατούντων, σήμερον αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις, σφάλματα προγενέστερα, καὶ ἐπιβούλαι τῶν ἔγθρῶν τοῦ κράτους, ἔρριψαν τὴν μὲν κυβέρνησιν εἰς περιπλοκὰς ἀδιαλείπτους, εἰς μέγαν δὲ κίνδυνον ἐνέβαλον τὴν τιμήν, τὴν περιουσίαν, τὴν ζωὴν αὐτὴν τῶν Χριστιανῶν. 'Ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων καθ' ἔκαστην ἐπιστέλλονται εἰς τὰ ἡμέτερα πατριαρχεῖα ἔγγραφα ἐκτραγωδεῖντα τὴν ἀπελπιστικὴν θέσιν τῶν Χριστιανῶν. Σφαγαὶ καὶ λεηλασίαι καὶ φθοραὶ παρθένων, καὶ ἀρπαγαὶ ἐκκλησιῶν, καὶ ἵερῶν ἴδρυμάτων βεβηλώσεις καὶ καταπάτησις παντὸς δικαίου, θέσου καὶ ἀνθρωπίνου. ὅτι αἰσχρόν, ὅτι θηριῶδες καὶ ὅτι βάρβαρον καὶ ἀτιμάζον τὸν λογικὸν ἀνθρώπον διαπράττεται, κατὰ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, εἰς τὰς ἐπαρχίας. 'Ἐντεῦθεν συμβούλια ἐπὶ συμβούλιων, καὶ ἐπὶ συνδόων σύνοδοι καὶ συνελεύσεις ἀδιάκοποι καὶ νυχθήμεροι κόποι. 'Ο πατριάρχης, ὡς κυβερνήτης ἔμπειρος, συνδυάζων τὴν τολμην μετὰ τῆς σκέψεως καὶ μετὰ τῆς δραστηριότητος τὴν ὑπομονήν, αὐτοπροσώπως καὶ διὰ ταχριῶν παριστᾶ εἰς τὴν κυβέρνησιν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. ζητεῖ τὴν θεραπείαν· ἡ κακοδουλία δικώς τῶν ἀνθρώ-

πων ύπερνικῷ τὴν ἀγαθὴν τῆς κυνηγήσεως θέλησιν· ἐντεῦθεν ἀμφοτέρωθεν παρεξηγήσεις καὶ ἐπικρίσεις καὶ καταχραυγαὶ ἀδικοι· τοῦτο, ἀντὶ ν' ἀπενθαρρύνῃ, ἔτι μᾶλλον αὐξάνει τοῦ ἀκαμάτου ΙΩΑΚΕΙΜ τὴν διαστημότητα. Τοσαύτην δὲ ἀνέπτυξεν ἕκτακτον καρτερίαν καὶ ἐπιμονὴν ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ὡστε ἐξήντα λησταὶ εἰς τὸ παντελές τὸ ἥδη γεγηρακός αὐτοῦ σῶμα καὶ ἐπετάχυνε τὸν θάνατόν του. Γαῦτα λαλῶ πρὸς τοὺς λογικῶς σκεπτομένους καὶ γνωρίζοντας ἐκ τοῦ πλησίον τὰ ἡμέτερα πράγματα, οὐχὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀρεσκομένους νὰ ἐπικρίωσι τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ τραγῳδοῦντας ἔξω τοῦ χρόνου.

ζ'. Οὕτως ἐν συντόμῳ ἐπολιτεύθη ὁ πατριάρχης ΙΩΑΚΕΙΜ. Ποιμὴν ἐμπειρος καὶ ζηλωτὴς καὶ ἀκάματος, εἰργάσθη φιλοπόνως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ηὗξησε τὸ δοθὲν αὐτῷ τάλαντον. 'Αλλ' ἔδει καὶ ὁ Ἀρχὼν σύτος τῆς χάριτος νὰ προστεθῇ εἰς τὸν λαόν του· ἡ δὲ στολὴ τῆς πατριαρχείας ζητεῖ τὸν Ἐλεαζαρ, ζητεῖ τὸν διαδοχὸν. 'Ως οὐδέποτε, σήμερον αἱ περιστάσεις εἶναι κρίσιμοι· ἐπὶ ἡφαιστείου κάθηται ἡ Ἀνατολή· ἐκ τῆς διαχειρίσεως τοῦ παρόντος ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τοῦ μέλλοντος. 'Ως οὐδέποτε ἀριστεῖται χειρες σεβαραὶ καὶ νοῦς δεξιῶς καὶ αὐταπαρηγήσα πλήρης, ἵνα διασωθῶμεν ἀπὸ τὸν ἐπικρεμάμενον καθ' ἡμῶν κίνδυνον. 'Ἐπικατάρατος ὁ ἀνθρωπος ἐκεῖνος, δστις ἥθελε προτιμῆσε τὸ ίδιον ἀπὸ τὸ κοινὸν συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας. Μακρὰν τὰ πάθη, μακρὰν δὲ γωνίσμὸς καὶ αἱ μικροφιλοτιμίαι· ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τῆς Ἐκκλησίας ἔστωσαν τὰ μόνα κινοῦντα τὴν καρδίαν καὶ τὰς ψήφους ἡμῶν ἐλατήρια εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου πατριάρχου. 'Οθεν δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου ἵνα εἰς μὲν τὴν ἐπὶ γῆς στρατευσμένην Ἐκκλησίαν ἐγείρῃ ἐν τοῖς χαλεποῖς τούτοις καιροῖς τὸν χρήσιμον, τὴν δὲ ψυχὴν τοῦ παρ' ἡμῶν σήμερον μνημονευομένου παραλαβών εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων, κατατάξῃ μετὰ τῶν ἀπ' αἰώνων κοιμη-

Θέντων εὐσεβῶν πατριαρχῶν, τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν λοιπῶν ἀγίων, ἐπειπόντες ἀπὸ καρδίας:

Τοῦ ἀσιδίκου πατριαρχοῦ ΙΩΑΚΕΙΜ αἰωνία ἡ μνήμη!

ΙΓ' ΛΟΓΟΣ.

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΙΕΡῷ ΝΑῷ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΠΡΙΓΓΗΠΟΥ,

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΗΔΕΙΑΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΑΛΒΟΚΟΡΕΣΣ,

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

ΚΑΤΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ ΆΔΟΥ.

α'. **Η ΘΔΙΒΕΡΑ** καὶ σπαραξικάρδιος ἰδέα δτι θάνατος πρόωρος σὲ ἀφήρπασεν ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός, τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν συγγενῶν σου, φίλατατε Ἰωάννη, εἰς καιρὸν δτε λαμπάδες γάμων καὶ στέφανοι ἔπρεπε νὰ εὐτρεπίζωνται διὰ σέ, δστις ὡς ἀγνὸν καὶ εὐώδες ρόδον τῆς ἀνοίξεως ἀπώλεσας τὸ λαμπρὸν σου γρῶμα, ἐμαράνθης καὶ ἔπεσας εἰς τὴν γῆν, ἐνθυμίζει μοι τὸ ἱερὸν τοῦτο τῆς Γραφῆς λόγιον: «Πᾶσα σάρξ ὡς χόρτος καὶ πᾶσα δσξα ἀνθρώπου ὡς ἀνθος γόρτου-ξηράνθη δχόρτος καὶ τὸ ἀνθος ξέξπεσε». Δὲν θὰ ὑπῆρχον λόγοι παρηγορίας ἵνα πραύνωσι τὸ σφοδρὸν ἄλγημα τῆς καρδίας τοῦ δυστυχοῦς πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν σου, ἐὰν μὴ ἡ χαρακτηρίζουσα αὐτοὺς εὐσέβεια ἐμετρίαζε τὴν θλῖψιν καὶ ἐνέπνεε τὴν ἰδέαν δτι, εἰ καὶ ἔχωρίσθης ἀπ' αὐτῶν σωματικῶς, ζῆς δμως πνευματικῶς μετ' αὐτῶν, καὶ ἡ ἀγαθὴ περὶ σου ἐλπὶς μὴ ἐπέχει τὸ γλυκερώτερον βάλσαμον εἰς τὴν σπαρασσομένην ἥδη καρδίαν των. Εἴπον ἀγαθὴν περὶ σου ἐλπίδα, διότι, καθὼς ἡ ζωὴ σου δὲν ἥτο ἦ ἀνθοδέσμη μικρὰ μέν, πλὴν ἔχ τῶν εὐωδεστέρων ἀνθέων τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, τῆς χριστιανικῆς ἀπλόστητος, τῆς υἱικῆς ὑπακοῆς, τῆς ἀσκοῦ φιλοπονίας, τῆς ἀθώας συμπεριφορᾶς καὶ

πῆς ἀγγελοχῆς πολιτείας σου, οὕτως ὁ θάνατός σου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀρχὴ ἀπόλαυσεως τῶν στεφάνων, οἵτινες διεβλοῦται ὡς μισθὸς εἰς τὰ λαμπρά σου ταῦτα προτερήματα.

β'. 'Ο θάνατος τοῦ εὔσεβοῦς, ὡς ὁ προκείμενος νεανίας, δύμοιςίζει πρὸς τὴν προερτίον νύκτα μεγάλης πανηγύρεως, δτε δ ἀνθρώπος καταχλινόμενος ἐπὶ τῆς στρωμάτης αὐτοῦ ἀποτινάσσει τὴν κόπωσιν τῶν ἔργασίμων ἡμερῶν καὶ αἰσθάνεται ἐνδομέγχως ἀνερμήνευτόν τινα ἀγαλλίασιν ἐν τῇ προσδοκίᾳ δτι μικρὸν δσον καὶ δ κώδων θέλει καλέσει αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, ἵνα ἐντρυπήσῃ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς πνευματικῆς ταύτης ἑορτῆς. 'Εὰν δικίσις εἰναι τὸ μέγα ποίημα τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἐκάστη σφαῖρα τῶν δντων ἀποτελῇ ἴδιον φύσια τοῦ μεγάλου τούτου ποιήματος, οἱ ἀγῶνες ἐν τῇ εὔσεβείᾳ, οἱ νυχθήμεροι κόποι πρὸς ἀπόκτησιν γνωσεων ὠφελίμων, ἡ ἀσκνος σπουδὴ καὶ μελέτη, ἡ δραστηριότης πρὸς πορισμὸν τῶν μέσων, δι' ὧν συντηρεῖται τὸ σῶμα καὶ προσάγεται ἡ πνευματικὴ μόρφωσις, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον καὶ πᾶσα ἐν γένει ἀρετὴ εἰναι δ ἀτομικὸς ὕμνος, τὸν δόποιον τίτλομάσεν ἵνα ψάλῃ ὁ ὄμβρρων οὗτος υἱὸς οἰκογενείας εὔσεβοῦς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων, δτε δ ἐσχάτη σάλπιγξ θὰ ἔξεγειρῃ καὶ αὐτὸν ἀπὸ τῆς κλίνης τοῦ τάφου του. 'Ο θάνατος αὐτοῦ, μακρὰν τοῦ νὰ προτρέψῃ ἡμᾶς εἰς σύνταξιν Ἱερεμιάδος, ἐμβάλλει ἀπ' ἐναντίας εἰς τὸ στόμα ἡμῶν συγγαρητίαια, καὶ ἐνθυμίζει ἡμᾶς αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ Σολομῶντος «Ἀδελφιδός μου, λέγει, ἐκεῖνος κατέβη εἰς τὸν κῆπον αὐτοῦ, εἰς φιάλας τοῦ ἀξώματος, ποιμαίνειν ἐν κήποις καὶ συλλέγειν κρίνα». κατέβη δ θεάνθρωπος Ἰησοῦς εἰς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς Ἐκκλησίαν, κρατῶν εἰς χεῖρας τὰς φιάλας τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, τῶν πρωρισμένων διὰ τοὺς πιστούς, δτοι διὰ ζωῆς ἀθώας ἔμελλον νὰ σκορπίσωσι περὶ ἐκατοὺς δσμὴν ἀγαθοῦ καὶ ἀκηλιδώτου δνόμιματος, ἀρέσκεται εἰς τὰς ἀρετὰς τῶν ἀκολούθων

του, καὶ συλλέγων αὐτοὺς ὡς χρίνα, τοὺς φέρει εἰς τὴν ἀνθοδόγην τῆς αἰωνιότητος. Καὶ τί χρίνον ἀγνότερον τῆς ζωῆς τοῦ προκειμένου; Ἐνθυμοῦνται εἰσέπι αὐτὸν δισὶ μετ' αἴτου συνεσπούδαζον, εἴτε ἐν Ἀθήναις, εἴτε ἐν ταῦθι, διε τὸν μέσω τοῦ κόσμου, ὡς εἰς μέγα μουτεῖον τῶν ἀριστοτεχνημάτων τῆς ἀνωθεν σοφίας, ταύτην τὴν σοφίαν ἔζήτει σύμβουλον ἀγαθὴν τοῦ βίου, ταύτην δόηγὸν τῶν πράξεων καὶ ἀντιλήπτορα· θεν ἀποταμιεύων εἴτε ὑψηλόν, ἀληθὲς καὶ ὡραῖον ἐγράφη εἰς τὴν ἀμύμητον γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος, ἢ τὰς νεωτέρας ἀγγλικήν, γαλλικήν καὶ γερμανικήν, ἃς ἀρισταὶ ὡμίλει καὶ ἔγραφε, παρεῖγεν ἐκυτὸν τύπον ἐπιμελοῦς μαθητοῦ, νέου φρονίμου, φίλου προσφιλοῦς καὶ υἱοῦ φιλοστόργου καὶ εὐγνώμονος πρὸς τε τοὺς γονεῖς καὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους του, τοὺς διποίους ἐτίμα καὶ ἐσέβετο ὡς ἀλλούς γεννήτορας.

γ'. Ταῦτα, φίλτατε Ἰωάννη, εἰς σὲ μὲν ὡς τὸ τελευταῖον μου ἐπὶ τῆς γῆς χαῖρε· εἰς τὸν πατέρα, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ φίλους σου ὡς βάλσαμόν τι παραμυθίας· εἰς δὲ τὸ εὔτεοτραχές καὶ ἐκλεκτὸν τοῦτο ἀκροστήριον ὡς δικαίωσις τῆς εὐγενοπρεποῦς αὐτοῦ προθυμίας, ἣν ἔδειξε τοῦ νὰ τιμήσῃ τὴν σὴν κηδείαν καὶ νὰ κράξῃ μετ' ἐμοῦ· Αἰωνία σου ἡ μνήμη!

ΙΔ' ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΙΕΡῷ ΝΑῷ, ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΙΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΗΔΕΙΑΝ

ΕΡΑΤΟΡΥΣ Ν. ΒΑΜΒΑΚΗ,

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

Τῇ Κείτη ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΩΟΗ.

Η ΘΛΙΒΕΡΑ καὶ σπαραξικάρδιος ίδέα διε θάνατος πρόωρος σὲ ἀφήρπασεν ἀπὸ τὰς ἀγκάλας συζύγου προσφιλοῦς, φιλο-

σπόργου πατρὸς καὶ ἀδελφῶν ἡγαπημένων, εὐτεβής ἀδελφῆς;
εἰς καὶ δὸν δέ τι ζωὴ σου ἦτο βαρύτιμος διὰ τὸ νεογνὸν
τεκνίον καὶ τὴν εὐγενοπρεπῆ σου οἰκογένειαν, ρίπτει ἡμᾶς
εἰς τὴν δεινοτέραν ὀθυμίαν καὶ κάμνει ν' ἀναχράξωμεν μὲν
πόνον ψυχῆς διὰ ποτὲ εἴπε μετὰ τρόιου διὰ βασιλεὺς τῶν
Ἀμαληκιτῶν εὑρισκόμενος ὑπὸ τὴν σπάθην τοῦ Σαμουήλ·
«Εἰ οὕτω πικρὸς διὰ θάνατος». Δὲν παρῆλθον δύο εἰσέτι γρά-
νοι, δέ τε οἱ στέφανοι τῆς παρθενίας ἐκόσμησαν τὴν κορυφῆν
σου, καὶ φρυματα ὑμεναίων ἐψάλησαν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας,
δέ τε, εἰσάγουσά σε εἰς τοῦ γάμου τὴν κοινωνίαν, διεώρα ἐν
σοὶ μετὰ γαρδίς τὴν πιστήν σύζυγον, τὴν οἰκοδέσποιναν τὴν
φρονίμην καὶ τὴν μητέρα τὴν μετὰ λόγου φιλόστοργον,
ἥτις, συντελοῦσα τὸ ἐπ' αὐτῇ εἰς τὴν οἰκοδουλήν τοῦ σώ-
ματος τῆς κοινωνίας, μελλεῖς νὰ παράστης εἰς τὸν κόσμον
ἐναρέτους χριστιανοὺς καὶ καλοὺς πολίτας, καὶ ίδού αἰφνης
κατὰ δυστυχίαν καλεῖται σῆμερον νὰ σὸν ἀποδώσῃ τὰς
τελευταίας ἐπικηδείους τιμάς. Δὲν θὰ ὑπῆρχον εἰς ἐμὲ λέ-
ξεις ἵνα παραστήσω τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς εἰς τὸν πε-
θλιμμένον σύζυγον, εἰς τὸν πατέρα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ
τοὺς φίλους, ἐὰν μὴ ἔγνωριζον διὰ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐ-
τοὺς εὐσέβεια μετριάζει τὴν λύπην καὶ τοῖς ἐμπνέει τὴν
ἰδέαν διτοι, εἰ καὶ ἀφηρπάγης ἀπὸ τοῦ μέσου αὐτῶν σωμα-
τικῶς, ζῆς δμῶς νοερῶς μὲν αὐτούς, καὶ διὰ τὴν ἀγαθὴν περὶ¹
σοῦ ἔλπις των ἐπιχέει εἰς τὴν ἥδη σπαρασσομένην καρδίαν
των τὸ γλυκερώτερον βάλσαμον. Εἰγον περὶ σοῦ ἀγαθὴν
ἔλπιδα, διότι, καθὼς ἡ ζωὴ σου δὲν ἦτο ἡ ἀνθεδέσμη μικρὰ
μέν, πλὴν ἀπὸ τὰ μᾶλλον εὐώδη ἄνθη τῶν γριστιανικῶν
ἀρετῶν, οὕτως διάνκτος σου πρωμηνύει τὴν εὐτυχίαν, ἢν
παρεπεύασαν αἱ ἀγαθαὶ πράξεις σου.

6'. Έάν, εὐτεβεῖς μου ἀκροσταταῖ, διὰ Θεὸς ἦναι διὰ πατος
τῶν ποιητῶν, ἐὰν ἡ κτίσις ἦναι τὸ ἔξογον ποίημα, ἐν τῷ δι-
Θεὸς ἔξεφρασε τὰς ιδέας του διὰ ρυθμοῦ καὶ μέτρων κανονι-
κῶν καὶ ποικιλων· ἐὰν ἔκάστη σφαῖρα τῶν ὅντων ἦναι

Ιδιαίτερον άσμα τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου ποιήματος, άσμα
ὅλως ιδιαίτερον, άσμα ἔρυθρον, άσμα ἀρμονικὸν καὶ θεῖον
χριτός καὶ ὁ βίος τῆς προσκειμένης νεαρᾶς γυναικός. Γεννηθεῖσα
ἀπὸ γονεῖς εὐσεβεῖς, τὸν Γεώργιον καὶ τὴν Συμφράγδαν
Κωνσταντινίδου, καὶ ἐν καιρῷ συζευχθεῖσα τὸν ἀγαπητὸν
φίλον μου Νικόλαον τὸν Βαμβάκην, παρίστα τὸν τύπον τῆς
φιλοστόργου θυγατρός, τῆς πιστῆς συζύγου καὶ τῆς εἰλικρι-
νοῦς φίλης, τῆς ἀφωσιωμένης μητρός, τῆς ἐναρέτου χριστια-
νῆς καὶ τῆς καλῆς πολιτείδος. Ή ΕΡΑΤΩ ΒΑΜΒΑΚΗ,
ώς μοι ἔγραψε πρὸ τριῶν ὥρῶν καὶ εἰς τῶν μᾶλλον διακε-
κριμένων λογίων τῆς Περαίας, ή ΕΡΑΤΩ ΒΑΜΒΑΚΗ
συνεκέντρου ἐν ἔχυτῇ τὴν ἀρχαιότροπον χριστιανικὴν ἀνα-
τροφὴν μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ,
πολιτισμοῦ δικιαστικοῦ τοῦ κακῶς παρά τινων ἐννοούμενου,
ἀλλὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἔκεινου, δστις, σύνθημα ἔχων τὴν
ἀνύψωσιν τοῦ λογικοῦ πλάσματος εἰς τὴν περιωπὴν ἔκεινην,
εἰς ἣν ἀπ' ἀρχῆς ἡ θεία πρόνοια προώρισεν αὐτό, ἐργάζεται
ἀνενδότως εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ νοῦ, εἰς τὴν διάπλασιν τῆς
καρδίας, εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ
πλησίον, καὶ καθιστᾷ τὸν ἀνθρώπον εὐδαίμονα ἐπὶ τῆς γῆς,
καὶ οἰκήτορα μακάριον τοῦ παραδείσου. Καρδία πλήρης αι-
σθημάτων ἀγνῶν, νοῦς πεφωτισμένος ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς παι-
δείας· θέλησις ἀκράδαντος εἰς τὴν ἔξασκησιν τοῦ καλοῦ,
συμπεριφορὰ εὐγενοπρεπῆς· φιλοστοργία ἀκραιφνῆς καὶ συ-
ζυγικὴ ἀφοσίωσις ἡσαν τὸ λαμπρὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἀνα-
τροφῆς, ἣν ἡ Ἔρατὼ ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς· διὰ τοῦτο
ἡ ζωὴ ἀντῆς, δσον μικρὰ καὶ ἀν ἦτο, διότι μόλις εἶδεν εἴ-
κοσι δύο ἀνοίξεις, ἦτο δικιαστής ζωὴ εύτυχης, δὲ θάνατός της
ώς δ ὑπνος τῶν ἀθώων ὑπάρξεων. Εύρεθεις πλησίον τῆς
ἐπιθανατίου κλίνης τῆς, μοὶ ἔλεγε τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ
πνευματικὸς αὐτῆς πατὴρ καὶ κοινωνῆσας αὐτὴν τῶν ἀχράν-
των μυστηρίων, ἐστάθη δλίγον καὶ παρετήρουν μὲ πε-
ριέργειαν τὰς τελευταίας ὥρας τῆς. Δὲν δύνασθε, ἔλεγε,

δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε μὲ πόσην ἀταραξίαν, μὲ πόσην γαληνὴν ψυχῆς ἔξεδέγετο τὸν θάνατόν της. Τὴν στιγμὴν ἔκεινην ἐνόμιζες ὅτι ἔβλεπες ἵερεα εὐλαβῆ ἐπιτελοῦντα σο-
βαρῶς τὰ φρικτὰ καθήκοντα τῆς ύψηλῆς του διακονίας.
“Ολὴ πίστις, δλη ἐλπὶς καὶ ἀφεσίωσις, προσέφερεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν τελευταίαν αὐτῆς θυσίαν· τί λέγω; προσέφερεν αὐτὸ τὸ ἀχειροποίητον θυσιαστήριον τῆς ψυχῆς της, ἐνῷ ζῶσα προσέφερε τὰ λογικὰ αὐτῆς δλοχαυτώματα. Ἀγωνία
ἱερὰ μὲ κατέλαβε τὴν στιγμὴν ἔκεινην· αἰσθήματα δλως
ἀντίθετα· αἰσθήματα λύπης καὶ αἰσθήματα γαρδῆς ἀνεκλα-
λήτου ἐπληρυμμέρησαν τὴν καρδίαν μου. “Ερριψία νερῶν ἐν
βλέμμα ἐπὶ τῆς ψυχορραγίουσης· ἐνθυμήθην τότε καὶ δσα
ἔγὼ ἐγνώριζον ἐξ ἴδιας μου πείρας, καὶ δσα ἥκουσα νὰ λέ-
γωνται παρ’ ἄλλων περὶ αὐτῆς ἀγαθά. ‘Η ταπεινοφροσύνη,
ἥτις ἔξομοιάζει τὸ πλάσμα μὲ τὸν πλάστην του, ἴδιατερον
γαρακτηριστικὸν τῆς προκειμένης, ἔλεγες ὅτι ἦλθε τὴν ὥραν
ἔκεινην νὰ τὴν ἀναβιβάσῃ εἰς τὸ μέγα ὑψος, εἰς ὃ ὥρισεν
ἀπ’ ἀρχῆς τοὺς ταπεινόρρονας δ Θεός. ‘Η πίστις ἔβλεπες
ὅτι τόσον τὴν ἐνεθάρρυνεν, ὥστε ἀτάραχος παρεδίδετο εἰς
τὰς ἀγκάλας τοῦ θανάτου, ἡ δὲ ἐλπὶς της εἰς τὸν Θεὸν τῇ
ἐνέπνεε τὴν εὔσεβοπρεπῆ ἰδέαν, ὅτι δικαιοῦντα τὰ κρίνα τοῦ
ἀγροῦ καὶ προνοῶν διὰ τὰ μικρὰ στρεψθία ἔμελλε νὰ προ-
νοήσῃ καὶ διὰ τὸ μονογενὲς τεκνίον της, τὸ δποῖον μετὰ τὸν
Θεὸν ἐνεπιστεύετο εἰς τὸν προσφιλῆ σύντροφον τῆς ζωῆς
της· δλα δὲ ταῦτα ἐφαίνετο ὅτι ἦλθε νὰ στεφανώσῃ ἡ ἀ-
κράδαντος πεποιθήσις εἰς τὴν αἰώνιον μακαριότητα.

γ’. Τῷ δοῦτι, ἀδελφοί, ἐὰν ὑπάργη στιγμή, καθ’ ἣν δ
θυητὸς δυναται νὰ λογισθῇ πρόγυματι μακάριος, ἡ στιγμὴ
αὐτη εἶναι ἡ ὥρα τοῦ θανάτου εἰς τοὺς εὔσεβεῖς. ‘Η ζωὴ
εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεως διὰ τὸ λογικὸν πλάσμα, δ δὲ
θανάτος ἡ θύρα ἡ εισάγουσα ἀπὸ τοῦ χρόνου εἰς τὴν αἰώ-
νιότητα· ἐν αὐτῇ ιστάμενος δ θυητὸς ἔξετάζει τὸ παρελθόν
αὐτοῦ καὶ κρίνει διὰ τὸ μέλλον. ‘Ἐπι τῆς φλιᾶς τῆς θύρας

ταύτης σταθεῖσα καὶ ἡ προκειμένη, ἔφειψεν ἐν βλέψιαι
ἐταστικὸν ἐπὶ τοῦ γρόνου, παρετήρησε τὴν εἰκόνα τοῦ βίου
της· εἶδε τὰ διαβήματα αὐτῆς κατευθυνόμενα πρὸς ἐργα-
σίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου· εἶδε τὰς γεῖτρας σκορπιζόσας
ἔλεημοσύνην· εἶδε τὰ ὄτα καὶ τὸ στόμα πλήρη ωδῶν
πνευματικῶν· εἶδεν δὲι οἱ δρθαλμοὶ αὐτῆς ἔβλεπον εἰς τὴν
κεφαλήν της, τὸν Χριστόν, κατὰ τὸ ιερὸν τῆς Γραφῆς λόγιον,
«τοῦ σοφοῦ οἱ δρθαλμοὶ αὐτοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ», καὶ
εὑροῦσα τὴν εἰκόνα αὐτῆς ἐν πᾶσιν ἀρμονικήν καὶ τελείαν,
εἶκασε μετ' ἀγαλλιάσεως ἀμυθήτου τὴν μέλλουσαν εὐδαι-
μονίαν της καὶ μετ' ἐλπίδος παρεδέθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ
Θανάτου, καὶ ἀνέρχεται ἦδη τὰς βαθμίδας τοῦ οὐρανοῦ.

Παρακολουθήσωμεν λοιπὸν αὐτήν, ἀδελφοί, παρακολου-
θήσωμεν αὐτήν, ἔστω καὶ μακροθεν διὰ τῶν εὐγῶν μας,
καὶ μακαρίσαντες αὐτήν διὰ τὴν ὁδόν, ἣν πορεύεται σήμε-
ρον, ἐπιφωνήσωμεν ἀπὸ καρδίας:

Τῆς ἀειμνήστου ΕΡΑΤΟΥΣ ΒΑΜΒΑΚΗ αἰωνία ἡ
μνήμη!

ΙΕ ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΜΕΓΑΛῷ ΡΕΥΜΑΤΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΥ,

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΘΕΜΕΛΙΟΥ ΛΙΘΟΥ
ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΤΗΣ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΥ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ,

Τῇ ΣΤΡΑΤΙΟΥ ΤΟΥ ΑΩΟΘ.

ΤΙΣ ἡ συρρεὴ ἐνταῦθα τοῦ πλήθους τούτου τῶν εὐσεβῶν
τέκνων τῆς ἐλληνοπρεπούς κοινότητος Μεγαλου Ρεύματος;
Τίς ἡ παρουσία τοσούτων κληρικῶν καὶ τὰ ἐναρμόνια ἄσμα-
τα τὰ ἀναπεμπόμενα πρὸς τὸν "Ψιστὸν; Διὰ τί ἀθρέοι μετὰ
τὴν ιερὰν μυσταγωγίαν μετέβημεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας εἰς
τοῦτον τὸν περίβολον; Μεγάλην, ἀδελφοί, σημερον τελοῦμεν

πανήγυριν· καταβάλλοντες τύχη ἀγαθῆ τὸν θεμέλιον λίθον τῆς εὐλογεύσου λέσχης ἡμῶν, καταβάλλομεν τὰ θεμέλια ἡμίκοδον ἄμα καὶ διανοητικοῦ σίκεδομηματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, ὡς ἀπὸ πηγῆς ζωηᾶς, ἡμεῖς τε καὶ αἱ κατόπιν γενεαὶ ἀφθοναὶ θέλομεν ἀντλεῖν νάματα πολλῶν ὀφελίμων καὶ κοινωνικῶν γνώσεων. Εάν ὁ ἀνθρώπος ἐτέθη ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ὁ ἔμπορος, ἵνα ζητήσῃ καὶ εὔρῃ τὸν πολύτιμον μαργαρίτην διὰ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀγαθεργίας· ἐάν δὲ Ἐκκλησία διὰ τῶν ιερῶν αὐτῆς λειτουργῶν ἐτάχθη θεόθεν ταμιοῦχος καὶ παροχεὺς τῆς σωτηρίας διὰ τῆς δοθείσης αὐτῇ ἑξουσίας τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀμαρτήματα, ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται ἵνα μὴ ρήξῃ φωνὴν ἀγαλλιάσεως καὶ ἡ εὐλογήσῃ ἀπὸ βαθέων καρδίας πᾶν μέσον θεμιτὸν συντελοῦν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ιεροῦ αὐτῆς σκοποῦ εἰς τὸν κόσμον. Ἰδεὺ διὰ τοῦ ἔρχεται δι' ἐμοῦ σήμερον γηρόσυνος νὰ εὐλογήσῃ τὸν θεμέλιον λίθον ἐνδιαιτήματος, διπερ ἐπαγγέλλεται πλεῖσθ' ὅτα πνευματικὰ καὶ κοινωνικὰ ἀγαθεργήματα εἰς τὴν ἡμετέραν παροικίαν.

Αἱ λέσχαι καὶ οἱ σύλλογοι δύνανται, καὶ δικαίως, νὰ δοματῶσι σγολεῖα τοῦ λαοῦ· εἰς αὐτὰ μανθάνει δὲ ἐνηλικί, καθὼς εἰς τὸ σγολεῖον ὁ παῖς, πολλὰ τῶν μέτων ἔκείνων, διὰ τῶν ὅποιων δύναται τὴν μὲν ἐπίγειον αὐτοῦ διαμονὴν νὰ καταστήσῃ ἀνετωτέραν, νὰ εὔκολύνῃ δὲ καὶ πλατύνῃ τὴν ὁδὸν τοῦ σύρανοῦ διὰ τῆς μαθήσεως τῶν θεωρητικῶν ἄμα καὶ πρακτικῶν ἀληθειῶν, αἵτινες τιμῶσι τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἔναδεικνύουσιν αὐτὸν βασιλέα τῆς κτίσεως καὶ εἰκόνα δυντῶς τοῦ δημιουργοῦ. Αἱ λέσχαι καὶ οἱ σύλλογοι δύνανται ἔτι δικαιότερον νὰ κληρῷσι προσαύλιον καὶ νάρθηξ τῆς Ἐκκλησίας. Κλήμης δὲ Ἀλεξανδρεὺς ὠνόμασε τὴν φιλοσοφίαν προπαιδείαν τινὰ τῆς θεολογίας εἰς τοὺς δυναμένους νὰ καρπωθῶσι τὴν εὐσέβειαν διὰ τῆς γνώσεως. Οὐ δὲ Τερτυλιανὸς εἴπεν δτι, ἐάν οἱ ἔθνικοι φιλόσοφοι δὲν κατώρθωσαν νὰ εἰσέλθωσι μέχρι τοῦ βωμοῦ τῆς ἀληθείας καὶ νὰ λατρεύω-

σιν αὐτὴν ἐντὸς τοῦ ναοῦ αὐτῆς, ἔκρουταν ὅμως τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ διὰ τῶν φυσικῶν αὐτῶν περὶ Θεοῦ γνώσεων, καὶ ὡδήγησαν τὸν κόσμον μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, εἰς τὸ διπέπον δύναται νὰ φάσῃ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια. Ἀλλὰ ποὺ ἀλλαχοῦ δύνανται νὰ διδαχθῶσι καὶ ἀναπτυγθῶσιν ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον καὶ προσφορώτερον διὰ τὸν λαὸν ἀλήθειας ποικίλης γνώσεως καὶ σοσίας; ποὺ ἀλλαγοῦ δύναται ν' ἀκούσῃ ὁ ἑργάτης καὶ ὁ ἔμπορος, ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ πᾶς ἐν γένει πολίτης τὰ διάφορα αὐτοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ δικαιώματα καὶ καθήκοντα, ἢ εἰς τὰς διαλέξεις, αἵτινες γίνονται ἀπὸ τῆς ἔδρας τῶν λεσχῶν καὶ συλλόγων; Τί, μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν, σωτηριωδέστερον διὰ τὸν ἀνθρώπον, ἢ ἡ ὑπαρξίας τοιούτων καθιδρυμάτων, ἐνθα διαπλάττονται τὰ ἥθη, μαλάττεται τὸ σκληρὸν τῆς καρδίας, φωτίζεται ὁ νοῦς καὶ ὁ ἀνθρώπως ὁ πιεζόμενος ὑπὸ τῷ βάρος τῶν κόπων καὶ μεριμνῶν τοῦ βίου εύρισκει τινὰ πνευματικὴν ἡδονὴν καὶ ἀνάπταυλαν; Αἰώνια λοιπὸν ἡ μνήμη ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν, αἵτινες πρῶτοι συνέλαβον τὴν ἴδεαν τῆς ἱδρύσεως τοιούτων καταστημάτων ἀθάνατα τὰ δινόματα τῶν συντελειώντων εἰς τὴν ὑπαρξίαν καὶ προσαγωγὴν αὐτῶν. Χωρεῖτε λοιπόν, ἀδελφοί, εἰς τὰ πρόσωπα μετὰ θύρους· μὴ δειλιάτε· μὴ στρέψετε εἰς τὰ ὄπίσω μετὰ δέσους ρίπτοντες βλέμμα δειλὸν εἰς τὸ πενιχρὸν τοῦ ὑμετέρου ταμείου· ἀναλογούσθητε δτὶ οὐδαμοῦ ἡρχίσαμεν δημοσίου λείριον ἔχοντες ἐκ τῶν προτέρων οὕτε τὸ δέκατον τῆς διαπάνης· ἀλλ' ὁ Ἔλλην, ἐπιχειρηματίας καὶ τολμηρός, εἶναι συνάμα μέχρι θυσίας φιλόστιμος καὶ ἔχερε καὶ τέρει εἰς πέρας καὶ συντρεῖ ἀπὸ αἰώνων πολλῶν καταστήματι, ἀτίνα οὐδεμίαν εἰχόν ποτε καὶ ἔχουσι τακτικὴν πρόσοδον· ὁ Ἔλλην, καθὼς ἡ γῆρας τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ δύο λεπτὰ ἐὰν ἔχῃ, ρίπτει αὐτὰ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τοῦ ἔθνους του, καὶ ἐν τῇ πράξει αὐτοῦ ταύτη ἀντλεῖ τὴν μεγαλειτέραν αὐτοῦ εὐδαιμονίαν, ὥστε μετὰ παρρησίας δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν δτὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου

«μακάριέν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν» είναι τὸ σύνθημα τοῦ Ἐλληνος. Μεγάλως συγχινοῦμαι τὴν στιγμὴν ταύτην θέτων πρώτος πρώτην ἥδη φορὰν ἐν τῇ εὔσεβοτραφεῖ ταύτῃ παροικίᾳ τὸν θεμέλιον τῆς ἀγαθοεργοῦ καὶ φιλομούσου λέσχης ἡμῶν· καὶ διθαλμοὺς καὶ νοῦν καὶ καρδίαν στρέψω τὴν ὥραν ταύτην πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπικαλοῦμαι ἐφ' ὑμᾶς τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων. Κύριος ὁ Θεὸς ἐπιστεγάσοι τὸ ὑμέτερον οἰκοδόμημα. Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογήσοι καὶ κατευθύνοι τὰς ὑμετέρας προσπαθείας διατηρῶν ἄρρηκτον τὸν ἀγαστὸν σύνδεσμον ὑμῶν διὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἀγάπης καὶ δμονίας ἡμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Εἴθε, ὡς σήμερον καταβάλλομεν· τὸν λίθον τῆς λέσχης, οὗτως ἐντὸς δλίγου νὰ καταβάλωμεν καὶ τὸν θεμέλιον λίθον σχολῆς Ἑλληνικῆς ἀναλόγου τῆς φήμης, ἣν ἐπὶ φιλομαθείᾳ γαίρει ἡ Ἑλληνοπρεπῆς κοινότης τοῦ Μεγάλου Ρεύματος. Γένοιτο.

ΙΣΤ' ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΚΑΤΑ ΤΟ ΝΕΟΧΩΡΙΟΝ ΙΕΡῷ ΝΑῷ,

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΥΔΕΙΑΝ ΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΦΕΟΔΩΡΗ,

ΚΑΤΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΩΟΘ'.

α'. ΗΜΕΙΣ συνεστήσαμεν πανηγύρεις, ἡμεῖς δλοι;, τέκνον μου, εἶχομεν διασκέδασιν καὶ χαρὰν δτε σὺ ἐγεννήθης, σὺ δὲ μόνος ἔκλαιες· ζῆσον μὲ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε, δταν ἀποθάνης, σὺ μόνος νὰ χαίρης, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ θρηνῶσι καὶ νὰ χόπτωνται διὰ τὸν θάνατόν σου, ἔλεγέ ποτε πατήρ φιλόστοργος πρὸς τὸν οἰόν του. Τοῦτο ἐνθυμίζει με ὁ θάνατος τοῦ

προκειμένου ἐπισήμου νεκροῦ, τοῦ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ ΚΩΝ-ΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. Ἐνῷ κλαίουσι τὰ τέκνα τὴν ωραν ταύτην τὸν προσφιλῆ πατέρα, ἐνῷ ἡ ἐπιστήμη τοῦ Ἰπποχράτους θρηνεῖ τὸν ἀκάματον αὐτῆς θεράποντα, σὶ πολίται τὸν ἀγαθὸν αὐτῶν συμπολίτην, τὸ πιστὸν τέκνον ἡ Ἐκκλησία, σὶ οἰκεῖοι καὶ φίλοι τὸν εἰλικρινῆ φίλον καὶ συγγενῆ, ἐνῷ σὲ πάντες πικρὰ καταγέομεν δάκρυα διὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, αὐτὸς μόνος μὲ γαλήνην ψυχῆς καὶ ἀταράξιαν, προέντας ζωῆς χριστιανικῆς, παραδίδει τὸ πνεῦμα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ τῶν πνευμάτων καὶ πάστης σαρκός, «ἡτοι μάσθην, λέγων διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐταράχθην». Ἰδοὺ ἐν δλίγοις δ λαμπρότερος ἐπιτάφιος· αὐτὰ καὶ μόνα ἦρχει νὰ παραστήσωσι τίς δ προκείμενος. Ἄλλὰ διὰ νὰ καταστήσωμεν ψηλαφητά, ὡς εἰπεῖν, τὰ λεγόμενα, ἃς εἰπώμεν διὰ βραχέων καὶ ἀπλούστατα διποίσ τις ἐφάνη δ ἀείμνηστος ὡς ἐπιστήμων καὶ ὡς χριστιανὸς πολίτης καὶ πατῆρ.

6'. Ἐὰν ὑπάρχῃ, εἴπε τις τῶν νεωτέρων φιλοτόφων (*), ἐὰν ὑπάρχῃ ἐπιστήμη κοσμική, ἥτις νὰ ἔχῃ δικαιώματα ἀπαράγγειαπτα ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἐπιστήμη αὗτη εἶναι ἡ ιατρική. Ἡ ύγεια εἶναι τὸ πρώτιστον ἀγαθὸν καὶ τὸ θεμέλιον τῆς εὐζωίας· πᾶν ἀγαθὸν ἐπίγειον ἀνευ τῆς ύγειας εἶναι τι μάταιον καὶ κενόν· καὶ αὐτὸς δὲ δ νοῦς τοσοῦτον ἐξήρτηται ἐκ τῆς ιδιοσυγκρασίας καὶ τῆς διαθέσεως τῶν δργάνων τοῦ σώματος, ὥστε, ἐάν ποτε ἦτο δύνατὸν νὰ εὑρεθῇ μέσον, διπερ νὰ καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους ίκανωτέρους καὶ σοφωτέρους παρ' δ τι ποτὲ ἐγένοντο, τὸ μέσον τοῦτο πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐν τῇ ιατρικῇ ἐπιστήμῃ. Ἰδοὺ διὰ τί ἡ ἀνθρωπότης δλόσκληρος, εὐγνωμονούσα, ἐτίμησε τοὺς ιατροὺς διὰ τῶν ἐξοχωτέρων τίτλων, δ δὲ ἀθάνατος ποιητὴς τῆς ἐστίας τῶν φώτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐθεώρει τὴν ὑπαρξίαν ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν ἵσην μὲ τὴν ὑπαρξίαν πολ-

(*) Ο Καρτέσιος.

λῶν ἄλλων ὁμοῦ ἀνθρώπων· «ἰατρὸς γάρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων». Τοῦτο ἔξηγεται τὰ δάκρυα, τὴν γενικὴν κατήφειαν, τὴν θλῖψιν καὶ τὴν παρουσίαν τοσούτων ὁμογενῶν καὶ ξένων, ἐπισήμων λατεκῶν καὶ κληρικῶν, καὶ τοῦ λαοῦ, ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ τούτου περιβόλου, ἵν' ἀπονείμωσι τὸ ὕστατον ἐπὶ τῆς γῆς «χαῖρε» πρὸς ἰατρὸν δαπανήσαντα δλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐφαρμογὴν τῆς φιλανθρώπου ἐπιστήμης του.

γ'. Τακτικὴ σπουδὴ, μελέτη νυχθήμερος, ἀφοσίωσις καὶ αὐταπαρησία, εἰς κυριώτεραι σύτοι παράγοντες πάσης ἐν γένει τέχνης καὶ ἐπιστήμης, ησαν ἀπ' αὐτῶν τῶν παιδεικῶν χρόνων τοῦ Κωνσταντίνου οἱ ἀχώριστοι αὐτοῦ σύντροφοι. Φιλοστόργως ἀγαπώμενος παρὰ τῶν εὐπορούντων αὐτοῦ γονέων, Ἀντωνίου καὶ Ἀννης Καραθεοδωρῆ, καὶ διατελῶν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν κηδεμονίαν τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ θείου, τοῦ ἐν Ἀδριανούπολει τελειωθέντος πατριάρχου Κυρίλλου, δὲν ἔχασυνώθη ὑπὸ τῶν μητροκῶν θωπευμάτων καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ πατρός· δὲν τρέχεσθη εἰς τὴν ἀπόκτησιν περιωρισμένων τινῶν γνώσεων, ὡς συμβαίνει τοῦτο, δυστυχῶς, εἰς τοὺς περισσοτέρους παρ' ἡμῖν πλουσιόπαιδας, εἴτινες δληγην αὐτῶν τὴν σπουδὴν, καὶ τὴν καύχησιν, καὶ τὴν ἐλπίδα ἔχουσιν ἐστραμμένα εἰς τὸν πατρικὸν πλοῦτον· ἀλλὰ μικρὸς ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἀποφοιτήσας τῆς σχολῆς τῆς πατρίδος αὐτοῦ Ἀδριανούπολεως, καὶ τελειώσας τὴν σειρὰν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων εἰς τὸ γυμνάσιον τοῦ Βουκουρεστίου, ἐστάλη μαχρᾶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὁδοιπορίαν, καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Ἰταλίας, Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου, ἐνθα, ἐκτὸς τῶν γλωσσῶν, λατινικῆς, ἴταλικῆς, γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς, ἃς ἄριστα ὡμίλει καὶ ἔγραφε, συνέλεξεν εἴ τι καλὸν ἐφεῦρεν ἢ ἱατρικὴ πρὸς εὐεργεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἥλθε τῷ 1830, ἐν ἡλικίᾳ ὅκτω καὶ εἴκοσιν ἔτῶν, εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔξηκολούθησεν ἄγρι θανάτου τὸ φιλάνθρωπον αὐτοῦ ἔργον.

δ'. Ἐνταῦθα μετὰ τοῦ ἔτέρου αὐτοῦ θείου, τοῦ διασῆμου ἐπὶ ἀρετῇ καὶ γλωσσομαθείᾳ ἱατροφιλοσόφου καὶ θεολόγου ἐμβριθοῦς, ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ, συνετέλεσε σπουδαίως εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς ἱατρικῆς σχολῆς τῆς κυβερνήσεως, καὶ ἐδίδαξεν ἐν αὐτῇ 45 δλα ἑτη, 5 τὴν πειραματικὴν φυσικὴν καὶ ἀνατομίαν, καὶ 40 τὴν χειρουργίαν, εἰς ἣν ηδοκιμησεν ὡς οὐδεὶς ἔτερος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει· μάρτυρες τούτου πολλοὶ μὲν ἀπὸ βεβαίου θανάτου διασωθέντες, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἱατρῶν, σίτινες, μαθηταὶ αὐτοῦ χρηματίσαντες, ἀναφέρουσι μετὰ σεβασμοῦ ἄμα καὶ εὐγνωμοσύνης τὸ ὄνομα τοῦ διδασκάλου των Κωνσταντίνου. Ἀλλ' ἡ φήμη αὐτοῦ ὡς καλοῦ χειρουργοῦ δὲν περιωρίσθη εἰς τὰ στενὰ ὅρια τῆς ἡμετέρας πρωτευόστης, καὶ ἡ ἀκαδημία τῶν Παρισίων ἔξετίμησεν αὐτὸν ὡς δεξιὸν ἐν τῇ δυσχερεῖ ἐπιστήμῃ τῆς χειρουργίας· ὁ δὲ τότε εὐκλεῶς βασιλεύων μεγαλεπήσολος σουλτάν Μαχμούτης, ὡς καὶ μετὰ ταῦτα ὁ γλυκὺς καὶ ἀγαθὸς αὐτοῦ υἱὸς σουλτάν Μεδζίτης, ἔσχον αὐτὸν ἄχρι θανάτου ἀμφότεροι ἰδιαιτερον ἱατρόν, καὶ τὴν περιεποιοῦντος βασιλικῶς καὶ ἐτίμησαν διὰ διαφόρων τίτλων καὶ βαθμῶν καὶ παρασήμων. Τὴν ἀνακτορικὴν ταύτην καὶ τὴν παρὰ πάσαις ἔκτοτε ταῖς κυβερνήσεσιν εὔνοιαν μετεγχειρίσθη ὁ ἀειμνηστος πρὸς κοινὴν μὲν ἐν γένει ὡφέλειαν, ἰδίως ὅμως τῆς πολυπαθοῦς, πλὴν πολυχλύτου Χίου, ἣν ἐπὶ εἶκοσιν ἥδη ἐτη ἐπαξίως ἀντεπροσώπευσεν, ὡς καὶ ποὺ κεχαγιᾶς ἐνταῦθα· ὁ δὲ νῦν σουλτανεύων, συνεχίζων τὴν δικαίαν ἔκτίμησιν τῶν ἀοιδίμων πατρὸς καὶ πάππου του, εἴπερ τις καὶ ἄλλος καὶ αὐτὸς ἐκτιμῶν τὰ καλὰ καὶ βραβεύων, ἀνέδειξε τὸν Κωνσταντίνον γερουσιαστὴν τοῦ κράτους.

ε'. Ἀλλ' ὁ «ἐν ἐνὶ δόξιμος καὶ ἐν παντὶ δόξιμος ἐστιν». "Ανθρώπος τοιαύτην κατέχων κοινωνικὴν θέσιν, καὶ διὰ τοσούτων πεπροικισμένος γνώσεων, δὲν ἔμελλε, βεβαίως, νὰ μὴ ἀπασχολήσῃ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ καὶ τὴν ὀραστηριό-

τητα καὶ εἰς ἐπέρας λειτουργίας προσφιλεῖς καὶ ἐπιβαλλομένας εἰς πάντα ἵκανὸν πολίτην. Ἀλλὰ τί προσφιλέστερον ἔχει δὲ Ἑλλην ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων του; Πεῖσον τὸ κέντρον πάσης ἐλληνικῆς κοινότητος, ἢ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ σχολεῖον του; Διὰ τούτων δὲ Ἑλλην ἐσώθη καὶ σώζεται, δι’ αὐτὰ θυτιάζει τὰ πάντα καὶ δι’ αὐτὰ ἀποθνήσκει. Ἰνα δὲ φυλάξῃ τὴν ιερὰν ταύτην παρακαταθήκην ἀθίκτον καὶ ἀπαραμείωτον, ἐμπιστεύεται αὐτὴν εἰς τὰς γειτανὰς ἀνθρώπων, πρὸς οὓς ἀγαθὴν ἔχει ὑπόληψιν. Τοιαύτην ὑπόληψιν ἀγαθὴν ἔσχον πρὸς τὸν ἀείμνηστον Κωνσταντίνον πᾶσαι τῆς πρωτευούσης αἱ κοινότητες. Ἐκκλησίαι καὶ σχολεῖα καὶ λέσχαι καὶ σύλλογοι ἔτυχον τῆς φιλοπόνου καὶ πεφωτισμένης ἐφορίας τοῦ Κωνσταντίνου· τὸ αἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον εὗρεν ἐν αὐτῷ δραστήριον συνεργάτην εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἔθνεων κανονισμῶν καὶ ἀγαθὸν πάρεδρον ἐν τῷ μικτῷ συμβουλίῳ. Εὔγνωμονει πρὸς τὸν ἄνδρα τούτον τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους σχολήν· εὔγνωμονει τὸ Ζάππειον· ἡ ἐκκλησία τῶν Εἰσοδίων τῆς Περαίας γηθόσυνος πολλάκις ἐνέγραψε τὸ δονομα αὐτοῦ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν φιλοτίμων ἐπιτρόπων της, ἡ δὲ εὐσεβοτραφής ἐνταῦθα κοινότης τοῦ ἁγίου Νικολάου, δίδουσα αὐτῷ ἥδη τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν, θαλερὰ λείει δάκρυα, ἀπορφανίζουμενη ἀνδρός, δστις, ἀγαπῶν τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου Κυρίου, διετέλεσεν ἄχρι θανάτου τοῦ περικαλλοῦς τούτου ναοῦ ἐπίτροπος.

σ'. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα τί ἔτερον εἶναι ἢ ἀποτέλεσμα ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς, ἀληθινῆς παιδείας καὶ ζώσης πίστεως, ἀτινα ως κληρονομίαν ἀναφαίρετον ἐλαβεν ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς γονεῖς του; Εάν δὲ καὶ μόνη ἡ ἀναστροφὴ μετὰ τῶν σπουδαίων ἀνθρώπων τὰ μάλιστα συντελῇ εἰς τῶν ἡμετέρων ἡθῶν τὴν βελτίωσιν, καὶ τὴν ἀπόκτησιν γνώσεων ποικίλων, δοποῖαν ὡφέλειαν δὲν καρποῦνται τὰ τέκνα, τὰ δποῖα, ζῶντα ὑπὸ τὴν πατρικὴν σκιάν, ἀναπνέουσι τὴν σε-

φίαν, τὰ ξῆθη καὶ τὴν εὐσέβειαν τοιούτων γονέων; Βλέπων τις τὰ τέκνα τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίνου, ἔξετάξων αὐστηρῶς τὸν ιδιωτικὸν αὐτῶν καὶ τὸν δημόσιον βίον, ἀναλογίζόμενος τὴν παρὰ πάντων πρὸς αὐτὰ ὑπόληψιν καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ ἐν τῷ δλῷ αὐτῶν βίῳ ἐγκατοπτριζόμενος τὴν εἰκόνα τοῦ πατρὸς των, δύναται ν' ἀναφωνήσῃ ἀνευ ὑπερβολῆς· «Οὕτε τὰ τέκνα ταῦτα ἔπρεπεν ἄλλου πατρὸς τέκνας, οὐδὲ ὁ πατὴρ αὐτῶν οὗτος ἄλλων τέκνων πατὴρ νὰ ὀνομασθῇ»· τοσοῦτον ἀμοιβαίως διατελοῦσι πρὸς ἄλλήλους στέφανοι καυχήσεως. Ταῦτα δλίγα ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ ἐπεστήμονος τούτου καὶ φιλανθρώπου ἴατροῦ, τοῦ χρηστοῦ πατρὸς καὶ πολίτου τὰ κατορθώματα. Ἡμεῖς δέ, παραχολουθοῦντες αὐτὸν διὰ τῶν εὐχῶν μας μέχρι τοῦ τάφου καὶ ἐπέκεινα, εἴπωμεν ἀπὸ καρδίας:

«Γαῖαν ἔχοις ἐλαφρὰν καὶ μνήμην αἰωνίαν».

ΙΖ' ΔΟΓΩΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΓΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΓΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΗΔΕΙΑΝ ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΑΣ,

ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΤΟΥ Ι. ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΟΥ.

ΦΥΓΕΙΣ καὶ τέχνη καὶ τύχη συνελθόντα ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐπλεξαν τὴν λαμπρὰν ταύτην ἀνθοδέσμην, τὴν ΟΥΡΑΝΙΑΝ, τὴν δποίαν ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ἐναποθέτομεν εἰς τὴν ἀνθοδόχην τῆς αἰωνιότητος. Καὶ ἡ μὲν φύτις ἔδωκεν ὥραιότητα σώματος καὶ κάλλος προσώπου καὶ εὐφυΐαν πνεύματος· ἡ τέχνη ἐπῆλθε βοηθός, ἐκάλλυνεν ἔτι μᾶλλον τὸ κάλλος διὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῶν γραμμάτων, λαδοῦσα δὲ συνεργάτην τὴν φαντασίαν, τὴν γοργότητα τοῦ πνεύματος, τὴν εὐφυΐαν, ἐφώτισε τὸν νοῦν διὰ γνώσεων ποικίλων καὶ ἀναλόγων τῆς κοινωνικῆς θέσεις καὶ ἡλικίᾳ, ἐμόρφωσε τὴν καρδίαν, ἐρρύθμισε τὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος.

καὶ τὴν μαζέε διὰ τὸν κόσμον μητέρα ἀξίαν τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς κλήσεως· ἡ δὲ τύχη προσῆλθε καὶ αὐτὴ μειδιώσα, ἔδωκε γονεῖς ἀγαθοὺς καὶ πλουσίους καὶ παρέσχεν ἀφθονα τὰ μέσα εἰς τὴν φύσιν καὶ τύχην, ἵνα τελειώσωσι τὸ ἔργον, τὸ διποῖν ἔκειναι φιλοτίμως ἐπεχείρησαν. Τὸ ἔργον ἐπερατώθη καὶ παρήχθη τὸ νεαρὸν τοῦτο ἀριστοτέχνημα, ἡ χαρὰ τοῦ πατρός, τῆς μητρὸς ἡ ἐλπὶς καὶ τῶν ἀδελφῶν τὸ προφίλες ἀγαλμάτιον. Ἀλλὰ φεῦ! διθάνατος ἀνέτρεψε τὰ πάντα, ἡ φύσις ἡλιούμη, ἐματαιώθησαν οἱ κόποι, καὶ διπλούτος κατέστη ἀνωφελής καὶ ἄχρηστος. Ἐνῷ δὲ μήτηρ καὶ πατὴρ ἤρξαντο σκεπτόμενοι περὶ γάμων τῆς ΟΥΡΑΝΙΑΣ καὶ ὑμεναίων, ἐνῷ τῇ Ἐκκλησίᾳ γηθόσυνος ἔξεδέ, ετο τὴν στιγμὴν νὰ ἐπιθέσῃ τοὺς στεφάνους τῶν παρθένων ἐπὶ τῆς νεαρᾶς κορυφῆς τῆς προσφίλους ταύτης αὐτῇ νεάνιδος, αἴφνης καλεῖται παρὰ προσδοκίαν ν' ἀπονείμῃ αὐτῇ τὰς ἐπικηδείους τιμάς. Ὡ ματαιότης! ὡ ἀθλιότης τῶν ἀνθρωπίων! Καὶ λοιπὸν νεότης καὶ παιδεία καὶ πλούτος ἔξαφανίζονται εἰς τὴν ὥραν θέαν τοῦ θανάτου! Καὶ λοιπὸν οὐδεμία διάκρισις ἐν αὐτῷ νέου καὶ γέροντος, πένητος καὶ πλουσίου!

Ἐξῆλθον (λέγει μέγας τις ἀσκητής, Ἐφραίμ δὲ Σύρος) εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων μου· ἔκαθητο ἔκει γυνή τις λευχειμούσσα· παρετήρει, ἐσκέπτετο, ἐμελέτα. Τίς εἰ; τὴν ἡρωτησα.—Η Δικαιοσύνη, ἀπεκρίθη· ρίψων, μολις εἶπεν, ἐν βλέμμα εἰς τοῦτον τὸν τάφον· εἰδεις τὰ δυτικά καὶ τὴν τέφραν; Παρατήρησον τώρα τὸν ἄλλον· βλέπεις καρμίαν διαφοράν; Οὐδεμίαν, ἀπεκρίθην. —Καὶ δικώς, εἶπεν τῇ Δικαιοσύνῃ, οὗτος εἶναι τάφος βασιλέως, καὶ ἔκεινος δ τάφος ἐνὸς ἐπατέου. —Καὶ λοιπόν, εἶπον, ποῦ τῇ διάκρισις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων; —Ἐκεῖ, εἶπεν τῇ Δικαιοσύνῃ, δεῖξασα τὸν οὐρανόν. "Ἄν οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, δὲν ζητῶ τὰ δάκρυά σας, δὲν ἔκφωνῶ Ἱερεμιάδας, δὲν θρηνῶ τὴν νεκράν μου. Βλέπω διὰ τῶν διθαλμῶν τῆς πίστεως, καθὼς δ Σολομών, δτε ἐπλεκε μυστικῶς τὸν στέφανον τῆς Ἐκκλησίας, τὸν ἀδελφιδὸν ἔκει-

νης νὰ καταβαίνῃ εἰς τὸν κῆπον αὐτοῦ καὶ κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας τὰς φιάλας τῶν ἀρωμάτων τοῦ κρίνου τούτου νὰ μεταφυτεύῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἔδαφος τῆς βασιλείας του. «Αν λοιπὸν σήμερον ή γῇ ἐστερήθῃ ἐν ἄνθος εὐώδες, ἐπλουτίσθη ὅμως δί’ αὐτοῦ ὁ λειμῶν τοῦ παραδείσου. Σήμερον προσετέθη μία ἔτι παρθένος εἰς τὰς παρθένους τοῦ Εὐαγγελίου, φρονίμη καθὼς ἔκειναι, ἀκακος ὡς τὸ ἀρνίον, ἀκεραία ὡς η περιστερά. Αὐτὸν καὶ μόνον ἤδυνατο νὰ ἐπιχύσῃ τὸ γλυκερώτερον βάλσαμον εἰς τὴν ἥδη σπαρασσομένην καρδίαν τῶν ἀτυχῶν γονέων, οἵτινες ἐστερήθησαν τὸ μονογενὲς αὐτῶν τοῦτο θυγάτριον. »Αν εἰς τὴν σκληρὰν ταύτην δοκιμασίαν ἀσπασθῶσιν εὐλαβῶς τὴν χεῖρα τῆς ἄνωθεν προνοίας, ἐστωσαν βέβαιοι δτὶ ή πίστις αὐτῶν δὲν εἶναι κατωτέρα τῆς πίστεως τοῦ Ἀβραάμ, δτὶς ἐδοκιμάσθη εἰςτὰς οἰκογενειακὰς δυστυχίας. «Καὶ τῆς ἐλεημοσύνης (λέγει διὰ τοῦτο ὁ Χρυσορρήμων) καὶ τῶν ἀλλων συλλήβδην ἀρετῶν μείζονα ἔχει ἀξίαν τὸ ὑπομένειν ἀγοργύστως τὰς συμφοράς». Τοῦτο λοιπὸν ἐστω εἰς αὐτοὺς πηγὴ παραμυθίας, εἰς ἡμᾶς δέ, ἀπονέμοντας τῇ ΟΥΡΑΝΙᾳ τὸ ὑστατὸν χαῖρε, αἰτία νὰ λέγωμεν πρὸς αὐτήν:

«Γαῖαν ἔχοις ἐλαφρὰν καὶ μνήμην αἰωνίαν».

ΔΟΤΩΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΙΕΡῷ ΝΑῷ ΤΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΙΓΗΣ,

ΕΠΙ Τῇ ΑΝΑΚΟΜΙΔῇ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΟΣΤΕΩΝ

ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ

(ΤΟΥ ΑΠΟ ΣΙΝΑΙΟΥ),

ΥΠΟ ΤΟΥ ΤΟΤΕ ΗΝ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΟΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΑΖΗ,

νῦν δὲ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΑΣΑΝΔΡΕΙΑΣ,

Τῇ Α' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΩΣΣ.

Καὶ ὥρκισεν Ἰωσήπ τοὺς υἱούς Ἰσραὴλ. λέγων. ἐν τῇ
ἐπισκοπῇ, ἡ ἐπισκέψεται ὁ Θεὸς ὑμᾶς. καὶ συνανοί-
σετε τὰ ὄστα μου ἐντεῦθεν μεθ' ὑμῶν. (Γεν. Ν', 25).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ ὁ ἀοιδιμός τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης, ὁ σοφὸς καὶ γενναῖος τῆς δρθισδεξίας προασπι- στής, ὁ εὐχλεής τοῦ θεοβαδίστου δρους Σινᾶ ἀρχιεπίσκοπος, μεταστὰς πρὸ ἐξ ῥδη ἐτῶν εἰς τὴν μακαρίαν τῶν δικαίων λῃξιν, πρόκειται ἡμῖν καὶ πάλιν ἀφορμὴ θλιβερᾶς καὶ συγ- κινητικῆς πανηγύρεως. Σήμερον, σεβασμιώτατε δέσποτα, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, συνήλθομεν ἵνα θρηνήσωμεν τὴν τελείαν ἀφ' ἡμῶν στέρησιν τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου Κωνσταντίου, ἵνα ἐπιτελέσωμεν ἱεροπρεπῶς τὴν ἀνακοι- δήην τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ λειψάνου ἐκ τοῦ ναοῦ τούτου τῆς Ζω- δόγου Πηγῆς, ἐνθα ἀναπεσὼν ἐπανεπάύετο. Ἀλλ' ἦτο ἄρα γε ἀνάγκη καὶ πανηγυρικοῦ τινος λόγου, ὅπως ἔξυμνηθῶσι δι' αὐτοῦ αἱ παντοῖαι ἀρεταῖ καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ σε-

φοῦ πατριάρχου, καὶ παρακινηθῶμεν οὕτως εἰς τὴν δυνα-
τὴν αὐτῶν μίμησιν; Τῶν μὲν ἀρετῶν καὶ τῆς σοφίας αὐ-
τοῦ δὲ ἔπαινος πρεπωδέστερον ἔξυφάνθη ἀλλοτε διὰ φητορι-
κῆς γλώσσης ἐμπείρων τοῦ θείου λόγου ὑπηρετῶν· οἱ δὲ ὑπὲρ
τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους γενναῖοι αὐτοῦ ἀγῶνες καὶ
τὰ παλαιότατα, αἱ πρὸς τοὺς χρείαν ἔχοντας πολυειδεῖς
αὐτοῦ εὐεργεσίαι εἰσὶν ἔχ πολλοῦ τοῦ χρόνου ἐγκεχαραγμέ-
ναι εἰς τὴν μνήμην παντὸς χριστιανοῦ· πάντα δὲ ταῦτα δι-
αιωνισθήσονται ἐν τῇ ἀμερολήπτῳ Ἐκκλησιαστικῇ καὶ πο-
λιτικῇ ἴστορίᾳ. Ἡδη δὲ οὐδὲν ἄλλο λείπεται, εἰ μὴ ἀπλῇ
τις καὶ ἀπαράτκευος ἀφήγητις τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης
ἱερᾶς πανηγύρεως, καθαγιάζουσα καὶ τὴν τοῦ λέγοντος
γλῶσσαν καὶ τὰς τῶν ἀκροωμένων ἀκοάς.

Θρῆνος καὶ στεναγμὸς καὶ κατήρεια κατεῖχε τότε τὸν πο-
λυπληθῆ ἔκεινον λαὸν ἐπὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἔκφορᾶς τοῦ
ἀειμνήστου πατριάρχου. Λύπη καὶ συνοχὴ καρδίας ζωγρα-
φεῖται καὶ σήμερον εἰς τὰ πρόσωπα τῶν περιεστώτων ἐπὶ τῇ
παραστάσει τῆς αὐτῆς συγκινητικῆς πράξεως. Τότε ἔκειτο
δὲ νεκρὸς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἱεροῦ ναοῦ τοῦ πατριαρχικοῦ θρό-
νου, οὗτοις ἐπὶ τετραεπίαν δλην ἦν δὲ πνευματικὸς κυβερνή-
της καὶ θύντωρ· ἥδη κεῖται ἡ σορὸς τῶν λειψάνων αὐτοῦ ἐν-
τὸς τοῦ Ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, οὗτοις δὲ αὐτὸς ἦν
θεμελιωτὴς καὶ δομήτωρ. Τότε ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἀρχιερα-
τικοῦ θρόνου, περιθενθημένος τὴν χρυσούραντον αὐτοῦ περι-
βολὴν καὶ κληροδοτῶν τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀπαρχ-
μύθητον ἔκεινον λαόν· ἥδη ἀναπαύεται ἐντὸς Ἱερᾶς καὶ με-
γαλοπρεποῦς λάρνακος ἐν χρώματι ἡλεκτροφακεῖ, πληρῶν
μύρου εὐωδίας τὰς ψυχὰς τοῦ περιεστῶτος λαοῦ. Ἐκεῖ χο-
ρεῖται πατριαρχῶν, ἐπισκόπων καὶ Ἱερέων, κηδεύουσαι τὸν
πατριάρχην καὶ ἀρχιεπίσκοπον καὶ ἀρχιερέα, προέπεμπτον
αὐτὸν μετὰ θρήνων εἰς τὸν τάφον, ἐνταῦθα δὲ ἄλλαι χορεῖται
ἀρχιερέων καὶ Ἱερέων, ἐπιτελοῦσαι Ἱερὸν ὑπὲρ ἀναπαύσεως
αὐτοῦ μνημόσυνον, ὑποδέχονται αὐτὸν μετὰ θρησκευτικῆς

εύλαβείας ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάφου. Ἀλλὰ πόσον διαφέρουσιν αἱ ἀφορμαι τῆς παρούσης κάκείνης τῆς τελετῆς! Ἐλυτήθη-
μεν, ναὶ! ἔθρηνήσαμεν καὶ τότε ἐπὶ τῷ πικρῷ θανάτῳ τοῦ
σοφοῦ καὶ ἐναρέτου πατριάρχου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ, ἀλλ'
εῖχομεν τούλαχιστον τὴν μικρὰν μέν, ἀλλὰ γλυκεῖαν πα-
ραμυθίαν, διτι κατέχομεν τὸ ίερὸν καὶ σεβάσμιον αὐτοῦ λεί-
ψανον ὡς κειμήλιον πολύτιμον, ὡς θησαυρὸν ἀνεκτίμητον,
ὡς καύγημα διηνεκές· σήμερον δμως, δπότε δλως ἀραιεῖ-
ται ἀφ' ἡμῶν καὶ ἡ τελευταῖα αὕτη παρηγορία, δικαίως
λογιζόμεθα τὴν στέρησιν ἀνεπανόρθωτον, τὴν λύπην ἀπα-
ραμύθητον, ἀκαταλόγιστον τὴν ζημίαν!

'Αλλὰ ἐν τούτοις παρατηρῶ, ἀδελφοί, ἀφ' ἑτέρου, διτι ἡ
σήμερον γίνομένη ἀνακομιδὴ τοῦ ιεροῦ αὐτοῦ λειψάνου εἰς
τὴν ίερὰν τῆς μετανοίας αὐτοῦ Μονὴν ἀποδεικνύει ἔτι λαμ-
πρότερον τὴν μεγάλην τοῦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ ἀρετήν, καὶ
μάλιστα τὸν ἀφιλόδοξον καὶ ταπεινὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα. Ὁ
θεόπτης ἔκεινος καὶ προφήτης Μωϋσῆς, δι μεγάλης χάριτος
παρὰ Θεοῦ ἤξιωμένος, καίτοι εὑμείρησεν ἀνατρέφεσθαι· νη-
πιόθεν ἐντὸς βασιλικῶν παλατίων ἐν τῷ μέσῳ πάντων τῶν
ἐπιγείων ἀγαθῶν, ἡρνήθη δμως πᾶσαν πρόσκαιρον δόξαν καὶ
ἀνάπτυσιν καὶ τρυφὴν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, τῶν υἱῶν
'Ισραήλ, προτιμήσας ἵνα συνδιαιτᾶται μετ' αὐτῶν· ταλαι-
πωρούμενος· «μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ
τοῦ Θεοῦ, ἡ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν» (*Ἐβρ. IA', 25*). Εἰ καὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο τοῦ θεόπτου Μωϋ-
σέως ὑπάρχει διμολογουμένως μέγα καὶ δυτέφικτον, ἀλλ'
δμως νομίζω, διτι ὑποφαίνεται τις ἀπομίμησις αὐτοῦ ἐν δλῃ
τῇ ἐπιγείῳ ζωῇ τοῦ πατριάρχου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ ἀπὸ τῆς
γεννήσεως μέχρι τοῦ τάφου. 'Υφ' δσων καὶ σῶν ἐπιγείων
ἀγαθῶν δὲν περιεχυκλοῦτο ὁ ἀείμνηστος! ἄλλοι δμως παρὰ
τὸν ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΝ ἐγκαυχώμενοι περὶ πολλοῦ ποιεῦνται
καὶ πατρίδος ἐνδόξου περιφάνειαν, καὶ γονέων ἐπισήμων
λαμπρότητα, καὶ πατριαρχικῶν θρόνων περιβλεπτον δόξαν,

καὶ κραταιῶν κυβερνήσεων ὑψηλὴν εὐμένειαν καὶ δωρῆ-
ματα, καὶ ἀνάπαισιν καὶ πλούτην καὶ τρυφὴν καὶ πᾶσαν
τὴν τοῦ κόσμου κενόσπουδον ματαιότητα, τῷ δὲ ἀειμνήστῳ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΩ ἐνὸς μόνου πρὸ πάντων ἔμελε δι' ὅλου τοῦ
βίου, τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι· ἐπὶ τούτῳ παιδιόθεν μὲν
ἔξελέξατο αὐτοθελήτως τὸν μοναστικὸν βίον, ἐγγραφεὶς τῇ
τῶν Σιναϊτῶν Ἱερᾷ ἀδελφότητι, μετὰ δὲ ταῦτα ἐμπεπιστευ-
μένος ἔνεκα τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ καὶ συνέσεως τὴν πνευματι-
κὴν κυβερνησιν τῆς αὐτῆς κοινότητος, κύριον αὐτοῦ μέλη-
μα διὰ παντὸς εἰχε τὴν πρόσοδον καὶ τὴν εὔκλειαν αὐτῆς,
ώστε καὶ ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης περιωπῆς τοῦ πατριαρχικοῦ
θρόνου ἀνυψωθεὶς, ἀνὰ μέσον τοσούτων φροντίδων, οὐδέποτε
διέλιπε μεριμνῶν καὶ τῆς πεφιλημένης αὐτῷ Μονῆς, ἣς
πατήρ καὶ κηδεμὼν καὶ προστάτης καυχώμενος ὑπεγράφε-
το. Ἀλλ' δε πλέον, καμπτόμενος μᾶλλον ὑπὲ τῶν πολυ-
ειδῶν αὐτοῦ ἀγώνων ἡ τῆς πολυετοῦς ἡλικίας, ἔμελλε κα-
ταλιπεῖν τὴν ἐφήμερον ταύτην ζωήν, καὶ μεταβῆναι εἰς τὴν
ἀγήρω ἔκεινην μακαριότητα, συγκαλεσάμενος τοὺς συνα-
σκουμένους αὐτῷ ἀδελφούς, ὡς ἄλλος πατριάρχης Ἰωσήφ,
ἔξητήσατο παρ' αὐτῶν ταύτης τῆς τελευταίας ἐπιθυμίας
αὐτοῦ τὴν ἐκπλήρωσιν, τὸ μετακομίσαι τὸ θνητὸν αὐτοῦ
σκῆνος, κατὰ τὸ ἀνέκαθεν εὐσεβεῖς ἔθος, εἰς τοὺς τάφους τῶν
προκεκοιμημένων αὐτοῦ πατέρων καὶ προκατόγων, εἰς τὴν
ἐν Σιναΐ τῷ δρεὶ Ἱερὰν αὐτοῦ Μονῆν, ἐν ἡ ἵσσοιν ηὗξατο
ἐκ νεότητος τὴν ἑαυτοῦ μετάνοιαν, εἰς τὴν Ἱερὰν αὐτοῦ Μο-
νῆν, ἣν μετὰ ζῆλου καὶ πάσης θυσίας μέχρι τέλους κυβερ-
νῶν, διεπέλει ὡς ἴδιαν πατρίδα καὶ φίλων καὶ τιμῶν καὶ
σεβόμενος. «Καὶ συνανοίσετε τὰ δστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ'
ὑμῶν». Ἐπὶ τούτῳ καὶ γεράρδος Ἱεράρχης, δ ἐπάξιος τοῦ
θρόνου καὶ τῶν ἀρετῶν ἔκεινου διάδοχος, σήμερον τὰ θειό-
τατα μυστήρια τελεσιουργῶν, μετ' ἄλλης σεβαστῆς χορείας,
ἐπιτελεῖ Ἱερὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τῆς μακαρίας ἔκεινου ψυ-
χῆς, καὶ ἐκπληροῖ ἐν τῇ ἀνακεψιδῇ τῶν Ἱερῶν τούτων

δυτέων ἔαυτοῦ μὲν γρέος σεβαστὸν καὶ δφειλόμενον, τοῦ δὲ μεταστάντος τελευταίαν ἐντολὴν καὶ ἐπιθυμίαν· «καὶ ἔσται ὁ Θεός σου μετὰ σοῦ διὰ παντός· καὶ ἐμπλησθήσει καθάπερ ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή σου, καὶ τὰ δυτά σου πιανθήσεται». (Ἡσαίας, ΝΗ', 11).

Αλλὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ἀγαπητοί, εἰς τὰ Ἱερὰ ταῦτα δυτά συγκινητικῶς ἀποδέποντι, ἐπέρχεται μοι ἡ θεία ἔκεινη δρασις τοῦ θεοπνεύστου προφήτου Ἰεζεκιήλ, καθ' ἣν προφρατικῶς προεπήτευσεν ἐπὶ τὰ ἐν τῷ πεδίῳ ἔκεινῳ δυτέα περὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. «Υἱὲ ἀνθρώπου, προφήτευσον ἐπὶ τὰ δυτά ταῦτα καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς· τὰ δυτά τὰ »ξηρά, ἀκούσατε λόγον Κυρίου..... Ἰδοὺ ἐγὼ φέρω ἐφ' ὑμᾶς »πνεῦμα ζωῆς, καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα, καὶ ἀνάξω ἐφ' »ὑμᾶς σάρκα, καὶ ἐκτενῶ ἐφ' ὑμᾶς δέρμα, καὶ δώσω πνεῦμα »μου εἰς ὑμᾶς, καὶ ζήσεσθε, καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος» (ΛΖ', 3—6). Οὕτως, ἀδελφοί, ἀναστήσονται τότε «ἐν φωνῇ Ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ» πάντες οἱ ἀπανταχοῦ ἀπ' αἰώνος κεκοιμημένοι, καὶ παραστήσονται ἐνώπιον τοῦ ἐρχομένου «κρίναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, κρίναι λαοὺς ἐν εὐθύτητι». Οἱ δὲ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἐπὶ τῆς γῆς ἀγωνισάμενοι ἐγερθήσονται, ἵνα λάβωσιν ἐκ χειρὸς Κυρίου τέλειον τὸν ἀποκείμενον αὐτοῖς στέρανον τῆς δοξῆς. Ταύτης οὖν τῆς ἀγαθῆς μερίδος δεηθῶμεν δπως καταξιωση καὶ ἡμᾶς ἐν ἔκεινῃ τῇ ἡμέρᾳ ὃ δίκαιος κριτής, ὅτιώς καὶ δικαίως καὶ ἀμεμπτως βιοῦντας, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἡδη δὲ ἀποδόντες τὸν προσήκοντα τελευταῖων ἀσπασμὸν τῇ προκειμένῃ σοοῷ, δεῦτε καὶ ἀναβοήσωμεν μετὰ ποθου καὶ υἱικῆς στοργῆς ἐκ τρίτου ὑπὲρ τοῦ μεταστάντος:

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἀείμνηστε πατριάρχα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΕ!
Αἰωνία σου ἡ μνήμη! Αἰωνία σου ἡ μνήμη!

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΟΓΕΡΑ ,

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ,

ΔΟΞΩΣ ΕΠΙΚΗΔΑΡΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΟΙΔΙΜΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΣΥΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ ΛΥΚΟΥΡΓΟΝ ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤ. ΝΑΩ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

•Καὶ ὑπέστρεψε ἐγώ καὶ εἶδον ματαιότητα ὑπὸ τὸν ἥλιον. (Ἐκκλ. δ', 7)

ΔΥΣΜΟΙΡΟΣ ἐγώ ! τί πρῶτον, τί δ' ὕστερον νὰ εἴπω ἐν τῇ σεβαρωτάτῃ ταύτῃ στιγμῇ; Πῶς νὰ προσιμιάσωμαι τὸν λέγον, ποίαν ὑπόθεσιν νὰ συμπλέξω, τί, τέλος, νὰ ἔξιστορήσω ἐν ὥρᾳ, καθ' ἣν ἡ σιγὴ μόνη γίνεται σάλπιγξ ἡχητικὴ καὶ κήρυξ μεγαλοφωνότατος; Σεβασμιώτατε μητροπολίτα! ιερώτατοι ποιμενάρχαι! ὑμεῖς σήμερον ὑπὲρ πάντας ταὺς παρόντας κατανοεῖτε τοὺς λόγους, δι' οὓς καὶ τοῦ μᾶλλον εὐγλώτου ρήτορας ἡ γλῶσσα δεσμεύεται. Τί λαπόν; νὰ θρηνήσω τῆς Ἐκκλησίας τὴν ζημίαν, τὴν τῆς κοινωνίας στέρησιν, τὴν τῆς θεολογίας βλάβην, τὸ τοῦ ιεροῦ κλήρου δυστύχημα; διότι ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ράνονται πως ὡς τὰ μᾶλλον ἀρμόζοντα πρὸς τὴν τῆς παρούσης ἐπικηδείου δμιὰς ὑπόθεσιν. 'Αλλὰ τίς δὲν θέλει μου καταμεμφθῆ ὅτι ἐπιτείνω τὴν κοινὴν ἀθυμίαν καὶ κατήρειαν καὶ καθίστημι δέσυτέραν τὴν ἐκ τοῦ παθήματος θλῖψιν, τὴν τοσοῦτον γενικήν τε καὶ πάνθημεν; Τί δέ; νὰ ἐπαριθμῆσω τοῦ προκειμένου νεκροῦ τὰς πολλὰς καὶ παντοίας ἀρετάς, καὶ νὰ στρέψω εἰς ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια κατὰ τὸ σύνηθες τὸν λόγον; 'Αλλὰ τίς πάλιν δὲν βλέπει ὅτι τὰ

Ισχνὰ τοῦ λόγου ἐγκώμια καὶ σὲ ἔπαινοι οἱ κενοὶ καὶ αἱ λοιπαὶ μεγαληγορίαι ἀρμόδιουσι μόνον εἰς ἔκεινους, οἵτινες εἶναι γυμνοὶ τῶν σπανίων ἔκεινων προτερημάτων καὶ ἀμεροὶ; Οὕτως ἐγὼ πάντοθεν, ὡς εἴπεν, δυστυχής. Καὶ δσῳ βαθύτερον ἀναλογίζομαι τοῦ λαχόντος μοι κλήρου τὴν σοβαρότητα, τοσούτῳ μᾶλλον γίνομαι δυστυχέστερος.

Ἄλλὰ τι λέγω; μὴ δὲν εἶναι δυστυχημάτων καὶ θλίψεων καὶ ἀστασίας καὶ ἀβεβαιότητος καὶ κινδύνων καὶ συμφορῶν καὶ πικριῶν καὶ περιπετειῶν μεστὸς ὁ ἀνθρώπινος εύτος βίος; Καὶ σὲ ἄλλο βούλεται νὰ παραστήσῃ ἡ ἀγία Γραφή, δταν πολλαχοῦ παραβάλλῃ αὐτὸν πρὸς ὕδατα καὶ πρὸς θάλασσαν; Ἐπικρατεῖ γαλήνη καὶ νηνεμία; ἡ δψις τῆς θαλάσσης λευκαίνεται καὶ καθίσταται ἀργυροειδής, καὶ ἡ γείτων χέρσος ὑπ' αὐτῆς εἰρηνικαῖς ταῖς περιπλοκαῖς καταφιλεῖται καὶ κατασπάζεται. Πνέει αὔρα ἐλαφρά; ἐν τῷ ἀμαὶ ἡ θάλασσα τραχύνεται καὶ εἴτε πορφυροῦσαν εἴτε κυανῆν τὴν ἑαυτῆς γράσαν εἰς τοὺς ὅρωντας προβάλλει. Ἐξεγέρεται ἀνεμος σφοδρός; παραγρήμα μαίνεται καὶ ἀναβράζει καὶ εἰς ὑψος μέγιστον διανίσταται. Καθ' ὅμοιον τρόπον, ἀδελφοί, καὶ ὁ ἀνθρώπινος βίος. Σπιγμιαίαν φαιδρότητα ἀντικαθίστησι σταθερὰ κατήσεια καὶ λύπη. Δέξαν παρεδικὴν ἀμαυροῦ διαρκῆς ἀδοξία. Μικρὰν εύτυχίαν δ:αδέχεται δυστυχημάτων δμιλος. Πλεῦτον ἀμύθητον συνοδεύει ἐσχάτη πενία. «Υγείαιν καὶ ἀχυὴν καταμαραίνουσιν ἀσθένειαν καὶ γῆρας. «Ωστε, καθὼς ἡ θάλασσα εἶναι ἀδύνατον νὰ μένῃ ἡ αὐτὴ ἐπὶ πολύ, εὕτω καὶ δ τοῦ ἀνθρώπου βίος. Καὶ ἐὰν διαπορούμενοι θελήσωμεν νὰ μάθωμεν τὸ διὰ τοῦ ἰδού ἔχομεν τὸν ἴερδν Ἐκκλησιαστὴν προχείρως λύοντα ἡμῶν τὴν ἀπορίαν· διότι, λέγει, πάντα τοῦ κόσμου τὰ πράγματα εἴναι μάταια. «Καὶ ὑπέστρεψα ἐγὼ καὶ εἶδον ματαιότητα ὑπὸ τὸν ἥλιον».

Οὐαὶ λοιπὸν εἰς ἐμέ! δστις, ἐνῷ τοσαύτην καὶ τηλικαύτην δυστυχίαν τοῦ τλήμονος ἀνθρώπου διορῶ πανταχοῦ

ἐπιπολάζουσαν, ἐνῷ ἐκ τοῦ θεωπνεύστου στόματος τοῦ ἱεροῦ
Ἐκκλησιαστοῦ ἔκτραγωδούμενην ἀκούω τῶν τοῦ κόσμου
πραγμάτων τὴν ματαιότητα, ἐνῷ μάλιστα ἰδίοις ὁφθαλ-
μοῖς βλέπω ταῦτα βεβαιούμενα ὑπὸ τοῦ ἄπνου ἐνώπιον ἡ-
μῶν κειμένου ἱεράρχου, περιπλανῶμαι μάτην ζητῶν τοῦ
παρόντος λόγου ὑπόθεσιν, καὶ θορυβοῦμαι εἰκῇ, καὶ δυστανα-
σχετῶ ἐν οὐ δέοντι.

“Ψιλοτε Θεέ! καθαίρετα τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς γο-
ρηγέ! Σύ, ἥλιε τῆς δοξῆς, κατάπεμψον ἐπ' ἐμὲ ἀκτῖνα φω-
τὸς καὶ δύναμιν, οὐχὶ δπως ἐπαινέσω διὰ τῶν γλαφυρῶν
καὶ ἐπαγωγῶν τῆς ρητορικῆς τέγνης σγημάτων τὸν ἐκ τοῦ
ματαίου τούτου κόσμου εἰς τὸν χορὸν τῶν δικαίων μετα-
στάντα κλεινὸν ἱεράρχην,—τούτο τῆς ψευδοῦς κοσμικῆς αἰ-
γλῆς τὸ σελάγισμα μαχρὰν τοῦ ταπεινοῦ σου ἕκετο—ἀλλ’
δπως δυνηθῶ νὰ παραστήσω ἐν τῇ συντομωτάτῃ καὶ αὐ-
τοσχεδίῳ ταύτη δμιλίᾳ δι τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ μάταια.
«Εἶδον ματαιότητα ὑπὸ τὸν ἥλιον» καὶ μόνη ἡ ἀρετὴ πραγ-
ματικὸν τοῦ βίου τούτου κέρδος.

‘Ακούω, ἀγαπητοί, καὶ ἀκούετε πάντως καὶ ἐξ ὑμῶν
πολλοί, τοὺς μουσολήπτους καὶ ἐνθουσιῶντας ποιητὰς ἔξι-
ψοῦντας ἔξαισίως τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου· τοὺς βαθεῖς
φιλοσόφους κατὰ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος διασκοποῦν-
τας καὶ θαυμάζοντας τὴν δύναμιν τῆς διανοίας αὐτοῦ· τοὺς
λογογράφους διὰ κομψοῦ δγκου καὶ σοβαρᾶς μεγαλοπρεπείας
ἀφηγουμένους τὰ κατορθώματα καὶ τὰς πράξεις· καὶ πρὸ
πάντων βλέπω καὶ βλέπετε τοὺς καλλιτέχνας, οἵτινες ἀνθα-
μιλλώμενοι τρόπον τινὰ πρὸς ἐκείνους, σίνει θεοποιοῦσιν αὐ-
τόν, ἀναρριπίζοντες τὰς αὔρας τοῦ τύφου καὶ τῆς οἰήσεως
αὐτοῦ. Θέλγουσιν ἀναντιρρήτως ταῦτα καὶ ἀρέσκουσι, καὶ
κατακηλοῦσι τὰς ἀκοάς, καὶ τοὺς ὁφθαλμοὺς κατατέρπουσιν.
‘Αλλ’ οὐχὶ ἡμεῖς οὕτως, οὐχὶ διότι ταῦτα πάντα εἰναι
ἀπλᾶ φαντασίας καὶ τέχνης ἐπινοήματα, σκιερά, νεφελώδη
καὶ δλως ἀβάσιμα, καὶ τὸ δεινότερον, ψυχοβλαβῆ καὶ θανά-

σιμ. Ἐμφυτῶσι τὸν τύφον ἀναφλέγουσι τὴν ἀλαζονεῖαν· γονιμοποιοῦσι τὴν αὐταρέσκειαν· χρατύνουσι τὴν ματαιότητα· ἀνάπτουσι φλόγας παθῶν καὶ πόθων ἔγχοσμίων. Καὶ ἀντὶ νὰ μεταρσιῶς δῆθεν ὑπερνέφελον τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη, καὶ νὰ ἀναβιβάζωσιν ὡς ἀγγελον πτερωτὸν καὶ ἀθάνατον εἰς τὸν οὐρανόν, ἐφέλκουσιν αὐτὸν τοὺν αντίον γαματί, καὶ ὡς θυητὸν καὶ αἰχμάλωτον κατακρατοῦσι πεπεδημένον ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης καὶ δέσμιον.

Πόρρω λοιπὸν ἀφ' ἡμῶν ταῦτα, ἀπερ ἡδύναυτό πως νὰ ἔναι ἀνεκτὰ μόνον, δτε πυκνὸν ἐπεπόλαζεν ἔτι τῆς πολυθείας τὸ σκότος, καὶ δὲν εἶχεν ἔξαπλωθῆ τῆς εὐσεβείας τὸ εἰλικρινὲς καὶ καθαρώτατον φῶς. Ἀφ' ἡμῶν, λέγω, τίτινες τὴν τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας χρατοῦμεν λαμπάδα, τὴν φρεινὴν καὶ φερέσθιον. «Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώτει τὴν τάξιν» (*). Ἡ Ἐκκλησία, θτις παιδεύουσα διδάσκει, καὶ παιδεύει διδάσκουσα ὡς μήτηρ φιλόστοργος, διμιλετ οὐχὶ πρὸς χάριν καὶ τέρψιν, ἀλλὰ πρὸς νουθεσίαν καὶ ψυχικὴν ὡφέλειαν. Ἐλέγγει, ἀλλὰ δὲν καλακεύει· νουθετεῖ, ἀλλὰ δὲν θωπεύει· λυπεῖ, ἀλλὰ σώζει. Σκέψαι, λέγει, ὡς ἄνθρωπε· πάροικος ὑπάρχεις ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, καὶ οὐχὶ κάτιοικος. Ἀποδηματικὸν βίος καὶ σὺ παροδίτης. Τὸ πολίτευμά σου καὶ ἡ δοξα σου, ἡ μακαριότης καὶ εὐδαιμονία σου ὑπάρχει ἄνω που, ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἐκεῖ η ζωή, ἔκει ἡ ἀθανασία, ἔκει τὸ φῶς, ἔξ οὐ τῶν μακαρίων αἱ ψυχαὶ φαιδρύνονται, καὶ ὑπὸ γλυκυτάτης φλογὸς τῶν θείων ἐρώτων ἀναζωογονοῦνται καὶ εὑφραίνονται. Ἐκάστη τῆς προσκαλέσου ταύτης ζωῆς στιγμὴ ὥθετ σε ἐπὶ τὸν τάφον βιασίως. Μή κατατέρπει λοιπὸν καὶ ἀγάλλου, ὡςπερ νήπιον, μηδὲ, ὡς ἄνους, ἐκβακχεύου ἐπὶ τοῖς ἀπατηλοῖς καὶ ἀστάτοις τὸν βίου τούτου τερπνοῖς. Ἐκάστη τοῦ βίου τὴν ζωήν, ὡς ἔλιξ, στρεφομένη, περιτυλίσσει τὸ νῆμα τῆς ζωῆς σου. Καὶ ἐν ᾧ αὐτῷ καθ' ἔαυτὸν τὸ μῆκος τοῦ ἀραχνείου τούτου νήμα-

(*) Ἰωάν. Η': 32.

τος ύπάρχεις βραχύτατον, ἀπειλεῖται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ διακοπῇ καὶ ὑπὸ τῆς ἀσθενεστάτης προσβολῆς. Βλέπεις τὰ δένδρα καὶ τὰ δινθη, ἀπερ ἐν καιρῷ μὲν ἔαρος θάλλουσι καὶ χλοάζουσι καὶ ἀγάλλονται καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῶν ἐπιδείκνυνται, ἐν δὲ ὥρᾳ χειμῶνος γυμνὰ καὶ πτωχὰ καὶ ξηρὰ καταλείπονται; κατὰ τὸν διοικον συμβάλλει καὶ εἰς σὲ τρόπουν καὶ τοῦτο μελῳδεῖ διὸ θεῖος ὑμνῳδὸς διὰ τῆς θεσπεσίας αὐτοῦ λύρας, ἡς τὰς χορδὰς ἀνωθεν πλήσσει ἡ μυστικὴ τοῦ ἀγίου Πνεύματος δύναμις. «Ἀνθρωπος ὁσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ καὶ ὁσεὶ ἄνθος τοῦ ἄγρου οὕτως ἔξανθήσει». (*)

Ταῦτα ἡ Ἐκκλησία διδάσκει, καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ καὶ τοῦ Ψαλμῳδοῦ τὰ θεόπνευστα στόματα ἀνακηρύττουσιν, ἀλλὰ τις ἀκούει τῆς φωνῆς αὐτῶν; Τις προσέχει τὸν νοῦν εἰς τὴν διδασκαλίαν ταύτην; Φεῦ! εὐάριθμοι πάνυ, τούλαχιστον παρ' ἡμῖν. Καὶ ἀκούσατε, ἀν ἐκ πείρας δμιλῶ καὶ κατὰ λόγον.

Ἐὰν περιέργως διέλθωμεν τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας· ἐὰν φιλοπεύσως ἐπισήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, εἰς τοὺς λόγους, εἰς τὰς διαγωγάς, εἰς τὰς σχέσεις καὶ συζητήσεις· ἐὰν εἰσδύσωμεν εἰς τὸν οἰκιακὸν καὶ τὸν δημόσιον βίον, καὶ μετὰ φιλοσοφικῆς καὶ χριστιανικῆς διανοίας διερευνήσωμεν τὰ φρονήματα καὶ τὰς πράξεις τῶν λαμπρῶν καὶ τῶν ἀφανῶν, καὶ τῶν πλουσίων καὶ τῶν πενήτων, τῶν ισχυρῶν καὶ τῶν ἔδυνάτων, καὶ τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ἀστῶν, καὶ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν, θέλομεν μάθεις δυστυχῶς δτι ἡ κοινωνία, ἐν ἣ ζῶμεν, καὶ περ χριστιανική, ἀσπάζεται παραδόξως τὰ ἐναντία ἔχεινοις, ἀπερ κηρύττουσιν τὴν Ἐκκλησία καὶ δὲ τὴν Ἐκκλησιαστής. Αμφιβάλλεις περὶ τούτου; ἐρώτησον, ἀν βούλεσαι, διὰ τί ψεύδεσαι, ὡς ἀνθρωπε; διὰ τί ἐπισρκεῖς; διὰ τί κλέπτεις; διὰ τί τὸν πλησίον σου ἐπιβουλεύεσαι; διὰ τί πρὸς ἀπόλαυσιν προσκαίρου

(*) Ψαλμ. 56:

καὶ ροώδεις δόξης, στιγμιαίας καὶ ἐπιβλαβοῦς ἡδονῆς μυρίων δσων κακῶν γίνεσαι εἰς τὴν κοινωνίαν πρόξενος; διὰ τέ δὲν ἐλέγχεσαι ύπὸ τοῦ συνειδότος, δταν ἔνεκα τῆς σῆς ἀκράτου ματαιοιδεῖας καὶ ἀπληστίας τοσοῦτοι πάσχωσι καὶ καταστρέψωνται, τοσοῦτοι στενάζωσι καὶ πένωνται, τοσοῦτοι ἀναξιοπαθῶσι καὶ διαβάλλωνται; Διὰ τέ, μὲ ἐρωτᾶς; διδτι τούτου καὶ μόνου τοῦ βίου τὴν ὑπαρξίν παραδέχομαι, θέλει σοι ἀποκριθῆ ὁ φιλήδονος, ὁ φιλαρχος, ὁ φιλοχρήματος, ὁ φιλέκοιχος, ὁ ἀπληστος καὶ ἐν γένει ὁ εἰς τὸν κόσμον μόνον προσηλωμένος ἀνθρωπος. Τί τὸ μέλλον ἡ ἀβέβαιον τι καὶ σκοτεινὸν καὶ νεφελῶδες καὶ τῆς ἐμῆς ἔξουσίας καὶ κυριότητος ἀλλότριον; Τὸ δὲ παρελθὸν τί; μὴ δὲν παρῆλθεν ὡς πρὸς ἐμὲ ἀνεπιστρεπτεί; μὴ δὲν ἐσβέσθη ὡς ἀστραπή, καὶ δὲν διεσκεδάσθη ὡς νέφος ἀφεγγὲς εἰς τὸ ἀχανὲς καὶ τὸ ἄπειρον; "Οὐτως ματαιοπονίας καὶ ἀνοίας αὐτόχρημα τὸ ἀναζήτειν αὐτοῦ τὰ ἔχη.—'Ακούετε; 'Ο μάταιος καὶ φιλόχοσμος οὐδέποτε ἀξιοῖ νὰ ἔξετάσῃ τὰς ιδίας τρίβους, τὰς γραμμὰς τῆς ἑαυτοῦ πορείας, τὰ σημεῖα ἐν γένει καὶ τὰ γρώματα τῶν ἑαυτοῦ πράξεων, ἀπερ παριστῶσι τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. «μέντοι γέ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἀνθρωπος» (*). Καὶ δὲν ἀγνοεῖτε δτι ἐν τῷ κόσμῳ πάντα τὰ γινόμενα καὶ τὰ γενησόμενα συναρμολογοῦνται καὶ συνέχονται μετὰ τῶν γεγονότων· καὶ δτι μόνος ὁ ταῦτα δέινδεσχῶς παρατηρῶν, καὶ ἐπιστάμενος νὰ συνδέῃ εἰς τὸ αὐτὸ τὰς αἰτίας, καὶ νὰ συμπλέκῃ φυσικῶς, αὐτός, λέγω, μόνος γίνεται πεπειραμένος ἀνθρωπος, καὶ δύναται, καθ' "Ομηρον εἴπειν, νὰ προλέγῃ «τά τε δντα, τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἔσντα». Έὰν δὲ τοῦτο οὕτως ἔχῃ, ὥσπερ δὴ καὶ ἔχει, ἔπειται δτι ὁ μάταιος εἶναι φύτει ἐπιπόλαιος καὶ κοῦφος καὶ ἀχρήστος, καὶ διέρχεται τὸν βίον μήτε διδασκόμενος, μήτε μανθάνων τι. Πῶς δὲ τοῦτο; διότι περὶ μὲν τοῦ παρελθόντος

(*) Ψαλμ. λη', 7.

ἀδιαφορεῖ, τοῦ δὲ μέλλοντος καταφρονεῖ, καὶ μόνον τὸ ἐνεστώς ἔγχολποῦται, ἢ μᾶλλον τυφλῶς εἰς αὐτὸ παραδίδοται. — Τοῦ ἐνεστώτος ἄρα, λέγει, ἡ ἡδεῖα ἀπόλαυσις εὔδηλον διτὶ πρέπει νὰ ἥναι τὸ κύριόν μοι μέλημα. "Ο τι δὲ τὸ σῆμερον ἀνιαρδὸν ἀπεργάζεται, ἀποκρουστέον καὶ ἀποδιωκτέον, διη δύναμις. Ἀποσκορακιστέον δ' ὡσαύτως δ τι δικαιοιστύνην λέγεσι καὶ ἀρετὴν καὶ φιλανθρωπίαν καὶ καταφρόνησιν τῶν σωματικῶν ἀπολαύσεων καὶ ἡδονῶν καὶ φιλοπατρίαν καὶ τὰ τούτοις παρέμοια. Ἡ μᾶλλον μεταχειριστέον καὶ ταῦτα φρονίμως κατὰ τὰς περίστασεις ὡς φενάκην πρὸς ἔξαπάτησιν τῶν πολλῶν, καὶ ὡς προσωπείον ἐπίπλαστον πρὸς εὐχερεστέραν ἀπόλαυσιν τῶν ἐπιζήλων τοῦ κόσμου τούτου πραγμάτων. Κατορθῶμαται, λέγει, δ σκοπὸς διὰ τῆς λεγομένης αὐταπαρνήσεως; ἐπίχρωσον ὡς τάχος τὸ σὸν πρόσωπον τῷ ψιμυθίῳ τούτῳ, καὶ ἐπαίνει καὶ ἔγκωμβαζε αὐτήν. Ἄλλα διὰ τῆς λεγομένης δικαιοιστύνης; ταύτην ἔχε ἀεὶ διὰ στόματος. Ἄλλα διὰ τῆς φιλανθρωπίας καὶ φιλοπατρίας; μὴ κάμνε ταύτας ἀείποτε γεραίρων καὶ μακαρίζων καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἴδιαν.

Τοιαύτας λοιπὸν τίθησι τοῦ ἑαυτοῦ βίου ἀρχάς, καὶ τοιαῦτα σεμνολογεῖ δ τοῦ κόσμου ἀνθρωπος, καὶ ἐπαίρεται καὶ μεγαλαυγεῖ καὶ ἀλαζονεύεται. Ὁθενδήποτε, λέγει, ἀν στρέψω τοὺς ὅφθαλμούς, βλέπω χαράν, εὐδαιμονίαν, εὐτυχίαν, τέρψεις καὶ ἡδονάς. Πανταχοῦ πολλὴ ἡ διάχυσις, πολλὴ ἡ θυμηδία, οὐδὲν σκυθρωπόν, οὐδὲν κατηφές. Ὡδε προκαλοῦσι με τῆς ὡραιότητος καὶ τῆς καλλονῆς τὰ θέλγητρα ἔκει λαμπυρίζει τοῦ πανισχύρου γρυσοῦ ἡ δύκις. ἀλλαγῆς βλέπω ἡνεῳγμένον στάδιον μεγαλεῖου καὶ δᾶσης εύρυ· καὶ ὁπουδήποτε ἀν περίεργον κατευθύνω τὸ βλέμμα, πανταχοῦ νέα ἀνακαλύπτω τοῦ κόσμου τὰ γοητεύματα. Πάντα πρόπον λοιπὸν θέλω μεταχειρισθῆ· πᾶν μέσον θέλω εἰς ἐνέργειαν θέσει· οὐδὲνός, τέλος, θέλω φεισθῆ, δπως θρέψω καλῶς τὴν σάρκα, δπως ἀναπαύσω τὸ σῶμα, δπως κρατύνω

τὴν ὑγίειαν, ἐπως μηκύνω τῆς ζωῆς τὸν χρόνον, ὑψωθῶ
εἰς ἀξιώματα, ἀπολαύσω τιμῶν, καταστῶ περίβλεπτος καὶ
ἐπίφοβος εἰς τοὺς ἄλλους.

Καὶ δμως, θῶωπε, πλανᾶσσαι· καὶ δμως ἀπατᾶσαι· καὶ
δμως οὐδέποτε θέλεις δρέψει τῆς δρέξεώς σου τοὺς καρπούς·
Παράδοξος καὶ σκληρὸς καὶ ἀπότομος ἵσως δ λόγος, ἀλλ'
δμως ἀληθής, καὶ ἴδου. Μόλις ἐπιχειρεῖς τῶν πονηρῶν σχε-
δίων σου τὴν ἀξιοκατάκριτον ἀρχήν, καὶ ἴδου διεκόπη σου
τῆς ζωῆς τὸ νῆμα! Μόλις ἀρχεσσαὶ· νὰ αἰσθάνησαι τὴν
ἡδύτητα τῶν θανατίμων τῆς δρέξεώς σου ἡδονῶν, καὶ ἴδου
προστηνέγθῃ, σοι ἀπροσδοκήτως τὸ πικρὸν ποτήριον τοῦ θανά-
του. Μόλις βλέπεις δτι ἀνυψώθης εἰς θέσιν περίβλεπτον, εἰς
τὴν σε ἀνύψωσαν οὐχὶ αἱ ἀρεταὶ σου, οὐχὶ τὰ ἀγαθὰ ἔργα σου,
οὐχὶ αἱ ὑπὲρ τῆς πατρίδος εὐγενεῖς σου θυσίαι, ἀλλ' αἱ φί-
λαρχοὶ δρμαὶ σου, αἱ ταραχοποιαὶ πράξεις σου, αἱ δουλικαὶ
ὑποκλίσεις σου καὶ αἱ κολακεῖαι· καὶ ἴδου, ἴδου δι' ἀρρά-
του χειρὸς Ἐλαῖες τὸ θανατηφόρον ράπισμα, καὶ καταστρέ-
ψας οἰκτρῶς τὸν βίον, ἀράς καὶ ἀναθέματα παραλαμβάνεις
ώς συνοδειπόρους εἰς τὸν τάφον πορευόμενος. Οὔτε τὸν πλοῦ-
τὸν σου τὸν πολὺν ἐφοδήθη δ θάνατος· οὔτε τὴν ισχύν σου
ἐπιτοήθη· οὔτε εὐλαβήθη τὴν δοξαν σου. Κατεφρόνησε δὲ
καὶ τῶν ὕψηλῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν σου μεγάρων· εἰσῆλθεν
αὐτοῖς οὐλῶς ἐντὸς τῶν θαλάμων· παρεγένετο ἐνώπιόν σου
ἀπροσδόκητος. Δακρύοντα δέν σε ἥλεησε· παρακαλοῦντα
δέν σε ὠχτειρε· διὰ δώρων δέν διεφθάρη, ἀλλ' ἥρπατεν, ἔσυ-
ρεν, ἔχώρισεν ἀνηλεῶς τοῦ σώματος τὴν ψυχήν σου, καὶ
δ βοηθῶν οὐδείς, οὔτε φίλος, οὔτε ἀδελφός, οὔτε συγγενής,
οὔτε προστάτης.

Τί λοιπὸν ὡφελήθης; πόσον διήρκεσεν ἡ εὐχαρίστησις
τῶν ἐπιθυμιῶν, ἡ ἡδύτης τῶν ἡδονῶν καὶ ἡ λαμπρότης
τῆς εύτυχίας σου; Παρατήρησον τοῦ λύχνου τὴν φλόγα,
ἥτις ἔκπεμπει τὰς φωτοβόλους ἀκτίνας καὶ φωτίζει τοὺς
πέριξ. Βλέπεις δτι ἡ φλὸξ αὔτη, πρὸν τελέως ἀποσθεσθῇ, ἔκ-

πέμπει λάμψιν τινὰ ζωηράν; Μάνθανε λοιπὸν δτ: δσον χρῶν νον ἡ ζωηρὰ αὐτῇ τοῦ λύχνου λάμψις διαρκεῖ, τοσοῦτον διαρκεῖ καὶ ἡ εὐχαρίστησις τῶν τερπνῶν καὶ ηδέων τοῦ κόσμου τούτου. Καὶ ἐὰν εἰς τοὺς ἔμοὺς λόγους ἀπίστης, προσπέλασον τῷ ἐπὶ κλίνης κατακειμένῳ φιλοκόσμῳ, εἰς δν ἡ λῆξις τοῦ παρόντος βίου προσεγγίζει, καὶ τῆς ζωῆς ἔξαντλεῖται τὸ ἔλασιν. Ἐρώτησον αὐτόν· τί ἦν δ ἀμύθητος ἔκεινος χρυσός, δν τοσοῦτον περιπαθῶς συνήθροιζες καὶ διερύλαττες; λάμψις, θέλει σοι ἀπαντήσει, μικρά! Ἄλλ' ἡ δᾶς ἔκεινη ἡ τοσοῦτον ἐπίφθονος καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐθυμία; λάμψις μικρά! Ἄλλ' αἱ ἡδοναὶ ἔκειναι αἱ εὐφρόσυνοι καὶ ἡ λοιπὴ εὐμάρεια τοῦ βίου; τὰ πάντα λάμψις μικρά!

Βαθαὶ τῆς συμφορᾶς! Λάμψις τὰ πάντα μικρά! καὶ τὸ πρᾶγμα, ἀδελφοί, οὕτως ἔχει. Ἄλλ' ἂν ἀπλῶς λάμψις μικρὰ ἡσαν πάντα τοῦ βίου τὰ εὐφρόσυνα, τὸ κακὸν δὲν ἥθελεν εἶναι τοσοῦτον ὀφρόητον. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ταῦτα εἶναι συγχρόνως καὶ αἰτία, δι' ἣν δ φιλόκοσμος καὶ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ γίνεται δυστυχής. Ὁ φιλόκοσμος ἐν τῷ κόσμῳ δυστυχής!..... Παράδοξον ίσως ἐφάνη εἰς ὑμᾶς τὸ ἀκουσματικὸν πρὸς τὸ πρᾶγμα. Ὁ φιλόκοσμος ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, καὶ ἀγαπᾶται ὑπὸ τοῦ κόσμου. Τιμῆ τὸν κόσμον, καὶ τιμᾶται ὑπὸ τοῦ κόσμου. Πῶς λοιπὸν δυστυχής; Ιδοὺ ἡ ἀντίθεσις. Δουλεύει τῷ κόσμῳ, καὶ βραβεύεται ὑπὸ τοῦ κόσμου. Πῶς λοιπόν, ἐνῷ ζῇ ἐν τῷ κόσμῳ, εἶναι δυστυχής; Ιδοὺ τὸ παράδοξον. Καὶ ὅμως, ἀγαπητοί, εἶναι δυστυχής. Ναί· δυστυχής, δυστυχέστατος! διότι τὸ δργανόν, δι' οὐ τὴ φιλία αὐτῇ ἐνεργεῖται, καὶ δεσμὸς δ συνδέων τὸν φιλόκοσμον μετὰ τοῦ κόσμου εἶναι, φεῦ! ἡ ἀμαρτία. «Ος ἂν βουληθῆ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἔχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται» (*). Τί δὲ εἶναι ἀμαρτία; τί ἄλλο, ἡ ἀκαταλόγιστος, ἀνόητος, μωρὰ καὶ ύβριστικὴ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ πρᾶξις, ἥτις πάντας

(*) Ιακώβ, δ', 6.

ἴνατρέπει, πάντα συγχέει καὶ διαφθείρει καὶ καταστρέφει; Οπου ἂν ἀνακύψῃ, ἡ δύνας αὐτῆς ἡ δυσειδής καὶ ἐπαχθεστάτη τρόμον προξενεῖ καὶ φρίκην καὶ ἔκπληξιν. Καὶ ἂν ζωγράφος τις ἀπεικόνιζεν αὐτήν, δὲν ἦθελε, νομίζω, τοῦ σκοποῦ ἀστοχήσει, ἢν παρίστα ως γυναῖκα μέλαιναν, θηριόμορφον, πῦρ καὶ καπνὸν ἀποπνέουσαν, σίας οἱ ποιηταὶ περιγράφουσι τὰς Σκύλλας.

Τοιαύτην λοιπὸν σύτκηνον, σύνευνον, δύμοδίαιτον καὶ συνοδειπόρον κέχτηται ὁ φιλόκοσμος ἀνθρωπὸς ἐν τῷ βίῳ. Καὶ δταν καθεύδῃ, καὶ δταν ἀγρυπνῇ· καὶ δταν κατακλίνηται, καὶ δταν ἔξεγειρηται· καὶ δταν ἐντρυφῇ· καὶ δταν εὐωχῆται· καὶ ἐν ᾧ καθηδύνεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἡδονῶν· καὶ ἐν ᾧ εὐφραίνεται ἐπὶ ταῖς ἀπολαύσεσι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις· καὶ ἐν ᾧ νομίζει ἑαυτὸν δλειώτατον, πάντοτε τὸ φάσμα τοῦτο τὸ ἀποτρόπαιον ἐμφανίζεται ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ πάντοτε οὗτος φρικιᾷ ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς τερατωδεστάτης μορφῆς τῆς ἀμαρτίας. «Ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἔστι διὰ παντός». (*)

Τοῦ ματαίου λοιπὸν καὶ φιλοκόσμου ὁ βίος εἶναι δυτικὸς δυστυχής. Ἄλλ' ἡ τελευτή; ἡ τελευτή, οἶμαι! ἀγωνιώδης, καὶ ἡ ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου χριτοῦ ἐμφάνισις τρομακτική! Ναί· τρομακτική, ἀγαπητοῖς διότι αἱ μὲν ἡδοναὶ τοῦ βίου παρῆλθον κονιορτοῦ ταχύτερον· οἱ δὲ τούτων καρποί, αἱ ἀρπαγαί, αἱ πλεονεξίαι, αἱ ἐπιφρέκται, αἱ ἀσέλγειαι καὶ τὰ παρόμοια μένουσι γεγραμμέναι ἀνω. Ποίοις λοιπὸν δρθαλμοῖς θέλει ἰδεῖ τὸν Κύριον; πῶς θέλει παρασταθῆ εἰς τὸ τῆς χριστεως βῆμα, δταν ἀκριβῆς πάντων μέλλη νὰ γείνῃ ἔξετασις; Τίς ὁ βοηθήσων αὐτὸν κατὰ τὴν φθερὸν ἔκεινην ἡμέραν, ἥτις εἶναι «ἡμέρα δργῆς, ἡμέρα θλιψεως, ἡμέρα ἀωρίας καὶ ἀφρνιτιμοῦ, ἡμέρα γυνόρου καὶ σκότους, ἡμέρα νεφέλης καὶ διμήλης, ἡμέρα σάλπιγγος καὶ κραυγῆς»; (**)

(*) Ψαλμ. ν', 5.

(**) Σοφον. α', 15.

Ούδεις, οὐδείς. Τοιαύτη, τέλος πάντων, τοῦ ματαίου καὶ φιλοκόσμου ἡ τύχη, ἡς, πανοικτέρμων Θεέ, πολυεύσπλαγχνε καὶ πολυέλεε! Σὺ εὑδόκησον, ἵνα μηδεὶς ἐξ ἡμῶν καταστῇ ἄξιος.

Ἄλλως δικαὶος ἔχει τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὸν ἐνάρετον καὶ φιλόθεον, τὸν συμπαθῆ καὶ φιλάνθρωπον, τὸν ὑπέρτερον τῶν ἡδονῶν καὶ τῆς ἀλλής τοῦ κόσμου ματαιότητος. Τούτου τὴν κορυφὴν καταστέφει δὲ ποικιλανθῆς στέφανος τῶν εὐεργετικῶν αὐτοῦ ἔργων· ἀναδεῖ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ἡ χάρις· περικοσμεῖ δὲ φανωτάτη μαρμαρυγὴ τῶν θεαρέστων αὐτοῦ πράξεων. Εἰς τούτον ἡ τοῦ θανάτου παρευστία εἶναι πόνων ἀπαλλαγὴ καὶ δρόμος ἐπὶ τοὺς στεφάνους καὶ τὰ βραβεῖα, τὰ ἀποκείμενα εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀρετῆς ἀγωνισταμένους. Δι' αὐτὸν δὲ οὐρανός, δι' αὐτὸν δὲ παράδεισος, δι' αὐτὸν ἡ βασιλεία, ἡ ἀνάπτωσις, ἡ τιμή, πᾶν ἀγαθόν. Καὶ ἐν ᾧ δὲ φιλόκοσμος καὶ μάταιος, ἀμαρτινοὶ, θάπτεται καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἔξαρσινζεται· «Ἐν ματαιότητι ἦλθε καὶ ἐν σκότῳ πορεύσεται» (*). δὲ φιλόθεος τούτωντίον ἀνθεῖ καὶ αὐξάνει πάντοτε, καὶ πρεσβαίνων κατὰ τὸν Ἰσαὰκ μέγας γίνεται, καὶ ἐν πάσῃ γενεᾷ διαλάμπει φωστήρος δίκην. «Λάμψει ὡς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος, καὶ ἀπὸ τῶν δικαίων τῶν πολλῶν ὡς οἱ ἀστέρες εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἔτι» (**).

Τούτων λοιπὸν τῶν ἀμαράντων στεφάνων· ταύτης τῆς ἀειθαλοῦς δόξης θέλων νὰ καταστήσῃ μετόχους ἡμᾶς δὲ Σωτήρ, διδάσκει διὰ τοῦ ἡγαπημένου αὐτοῦ μαθητοῦ τὴν καταφρόνησιν τῶν ματαιοτήτων τοῦ κόσμου, ὡς ρευστῶν καὶ ἀστάτων· «Ο κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία, δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰώνα» (*). Τῆς δὲ θείας ταύτης διδασκαλίας τὸν σπόρον πότε ἀλλοτε ἡ Ἐκκλησία

(*) Ἐκκλ. 5'. 4. (**) Δανιήλ, 16', 3.

(*) Ἰωάν. ἐπιστ. A', 6', 7.

ἡδύνατο νὰ σπείρῃ ἀφειδέστερον ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, καὶ νὰ καταστήσῃ γονιμώτερον; Πότε ἀλλοτε ἥθελε κατορθώσει εὐχερέστερον νὰ καταπείσῃ ἡμᾶς, δπως στρέψωμεν καὶ ἴδωμεν τὴν ὑπὸ τὸν ἥλιον ματαιότητα, ὡς ἐμπρέπει χριστιανοῖς, καὶ νοήσωμεν δτὶ δ παρὸν βίος εἶναι ἀποδημίᾳ, ἡ νομιζομένη δσξα τύφος καὶ ὄνειρος, αἱ περὶ τὸ σῶμα ἥδοναὶ καπνὸς καὶ νέφος, καὶ μόνον τὸ κατὰ Χριστὸν ζῆν βραβεῖον καὶ γέρας μόνιμον καὶ ἀναπαλλοτρίωτον; Πότε ἀλλοτε καὶ ἡ πατρὶς ἥδύνατο νὰ διδάξῃ ἡμᾶς πειστικώτερον δτὶ ὑπάρχει καὶ πλάξ τις ἀδραυστος, καὶ στήλη εἰς αἴῶνα τὸν ἀπαντα ἀδιάστειστος, ἐφ' ἣς καταγράφει τῶν ἐναρέτων αὐτῆς πολιτῶν τὰς πράξεις; Ἀναντιρρήτως οὐδέποτε ἀλλοτε ἡ σήμερον. Καὶ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ, ἡ ἐν τῷ ιερῷ τούτῳ τόπῳ καὶ κατὰ ταύτην τὴν ὥραν. Καὶ δι' οὐδενὸς ἀλλου μέσου ἡ διὰ τῆς θέας τοῦ προκειμένου περιβλέπτου νεκροῦ. Καὶ γίνεται λοιπὸν κατ' ἔξοχὴν ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ ἡ Ἐκκλησία διδασκαλεῖον σεμνότατον, ἐνθα διδάσκεται εὐχρινῶς ἡ ἀληθῆς φιλοσοφία, καὶ ἐκελέγχεται κενὴ καὶ ἀσοφος ἡ κατὰ κόσμον θεωρία. "Ωστε κατανοεῖτε νῦν καλλιστα, νομίζω, τὴν αἰτίαν, δι' ἣν προιμιαζόμενος ἔλεγον δτὶ ἀντὶ παντὸς ἐπαίνου πρὸς τὸν ἀσύδιμον ἱεράρχην προτιμοτέρας ἡ διδασκαλία περὶ τῆς τοῦ κόσμου ματαιότητος· καὶ γίνεσθε, δὲν ἀμφιβάλλω, ἐπιεικέστεροι τῷ λέγοντι. Ἐνταῦθα λοιπὸν δ νοῦς ἡμῶν καὶ ἡ διάνοια μακράν τῆς τύρβης, τῶν θορύβων καὶ τῶν ἀλλων ματαιοτήτων τοῦ κόσμου ἰστάμενα, καὶ οἵσοντες διὰ τῆς θέας τοῦ νεκροῦ ἐνδὲ τῶν παρ' ἡμῖν διασημοτέρων καταυγαζόμενα, ἀντιλαμβάνονται καθαρώτερον τῆς ἐννοίας τῆς ρήσεως ταύτης· «καὶ ὑπέστρεψα ἐγὼ καὶ εἶδον ματαιότητα ὑπὸ τὸν ἥλιον».

Εἰδὸν ματαιότητα ὑπὸ τὸν ἥλιον, κηρύττει δ Ἐκκλησιαστής, καὶ ἐπαναλαμβάνει μυρίων σαλπίγγων δξύτερον δ ἀπνοὺς ἐνώπιον ἡμῶν κατακείμενος ἱεράρχης. Ἄλλ' ὅντας πάντα ματαιότης; τὰ πάντα ἀρά γε φθείρονται σὺν τῇ

φθορῷ τοῦ σώματος καὶ μαραίνονται καὶ φίλουσι καὶ κατα-
πίπτουσιν, ὡς τὰ ἀνθη, τὰ ἔξωθεν δι' ὠραίων φύλλων πε-
ριγλαίνιζόμενα; Μαραίνονται, ναὶ· ἐπαναλέγω αὐθίς, ἀδελ-
φοῖς, καὶ καταπίπτουσιν, ὥσπερ ἔχεινα· καὶ τοῦτο διδάσκει
ἡμᾶς κάλλιστα διὰ παραδείγματος ὁ προκείμενος νεκρός.
«Καὶ ἔσονται οἱ νεκροὶ τῶν ἀνθρώπων εἰς παράδειγμα». (*)
Καταλείπονται ἄρα καὶ αἱ διὰ πόνων κτηθεῖσαι περιουσίαι
καὶ αἱ πολυδάπανοι καὶ λαμπραὶ οἰκίαι; Ναὶ· ἀγαπητοί,
καταλείπονται· ή, μᾶλλον εἰπεῖν, καὶ αὗταις ὡς ἐφῆμερα ἔρ-
γα ἀνθρώπων φθείρονται. Καὶ τούτου μάρτυς παντὸς ἀλ-
λου πιστότερος ἡ πόλις αὕτη, ἡ ἐπιφανὴς διὰ τὴν τῶν κα-
τασκευασμάτων λαμπρότητα, μεγαλώνυμος διὰ τὴν ἴσχυν
καὶ τὴν δύναμιν, διαπρεπής καὶ πολύκροτος διὰ τὴν σοφίαν,
ἥτις νῦν (δὲν βλέπετε;) ἐν ἑρειποίσι μόνοις τῆς παλαιᾶς σε-
μνότητος φέρει τὰ σύμβολα! Καὶ αἱ τιμαὶ δὲ τοῦ κόσμου
αἱ ἀρεῖηλοι καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ οἰκεῖοι καὶ τὰ τέκνα καὶ
τῶν φίλων οἱ προσφιλέστατοι, καὶ τὰ πάντα καταλείπον-
ται; Καταλείπονται, ναὶ· καταλείπονται. Καὶ μετὰ στιγ-
μάς χρόνου βραχείας μέλλομεν ἐμπράκτως τοῦτο νὰ κατα-
δεῖξωμεν πάντες ἀνεξαιρέτως ἡμεῖς. Καὶ γυμνὸς διητῶς δ
ἀνθρωπὸς ἔξερχεται τοῦ κόσμου τούτου καὶ πάντων ἐστερη-
μένος; Ναὶ· γυμνός· διότι, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, «οὐ-
δὲν εἰσηγάγαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον διτὶ οὐδὲ ἔξενεγκεῖν
τι δυνάμεθα». (**) Καὶ πρὸς τί μὲν ἡ τοσοῦτον γραφικωτά-
τη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καλλονή, ἣν συγχροτοῦσιν αἱ
δρῆς αἱ ἀνατεταμέναι, αἱ μειδῶντες δρθαλμοί, ἡ κραδα-
νομένη κόμη, οἱ εὐμήκεις δάκτυλοι, τῇ ἀνεστηκοῦσα ἡλικία,
ἡ λευκότης ἡ ἐπανθοῦσα; Πρὸς τί δὲ καὶ τὰ τοσοῦτον ὑπερ-
φυϊα τῆς ψυχῆς πλεονεκτήματα, ἀπέρ καθιστῶσι τὸν ἀν-
θρωπὸν ἄγαλμα τῷ διητιὶ θεότευχτον καὶ εἰκόνα θεόγραφον

(*) Ἱερεμ. Θ', 22.

(**) Γιανόθ. Α', ε', 8.

πασῶν γαρίτων ἀνάπλεων; Τί λοιπὸν παραμένει εἰς τὸ ἀτυχὲς τοῦτο πλάσμα; Μόνη ἡ ἀρετὴ, ἐξ ἣς ἀναθάλλει πᾶν ἄνθος κοσμιότητος, καὶ ἀναπηγάζει πᾶσα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀγλατὰ. Τὰ πάντα ἀμαυροῦνται καὶ μαραίνονται· αὕτη δὲ μόνη διαλάμπει μέχρι τελευταῖς ἀναπνοῆς, καὶ δόξαν ἀληθῆ καὶ μνήμην ἀγαθῆν παρασκευάζει. Ταύτης τὸ κάλλος ἀδιαλείπτως χλοάζει καὶ ἔαρίζει, καὶ οὐδὲν ἴσχυει νὰ καταμαράνῃ αὐτό, οὔτε αἰχμαλωσία, οὔτε δουλεία, οὔτε πενία, οὔτε νόσος, οὔτε αὐτό, τὸ πάντων τυραννικώτατον, ὁ θάνατος. Οἱ δὲ ἔρασται τοῦ κάλλους αὐτῆς τὰ εἰς τοὺς ἀλλοὺς μεγάλα νομίζομενα μικρὰ ὑπολαμβάνουσι. Καὶ καταφρονοῦσι τῶν περιβλέπτων, καὶ γελῶσι τὰ περιμάχητα, καὶ τὰ μόνιμα καὶ ὑπερχόσμια μόνον ἐπιποθοῦσιν. Εἰς τὴν χρείαν λοιπὸν τῶν τοιούτων καταταχθεὶς ἐκ νεότητος καὶ ὁ ἀσθετικὸς Σύρου καὶ Τήνου ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξανδρος, ἐνέδυσεν ἔχυτὸν τῷ λαμπρῷ καὶ ἀρθάρτῳ τῆς ἀρετῆς χιτῶνι, καὶ σύτῳ κατηγλαῖσμένος ἀπεδήμησε χαίρων εἰς τὰς σύρανίους μονάς. Ἡ ἀρετὴ αὕτη ὑπῆρξεν ἡ αἰτία, δι' ἣν δὲ μακάριος τὴν τελευτὴν μεταβολὴν ἐπιλογίζομενος εἰς τὸ βέλτιστον ἐφόδιον εἶχε τὴν πρὸς τὸν θάνατον ἀφοβίαν. Καὶ μαρτυρεῖτωσαν οἱ παρεστῶτες δόπσον ἀτάραχον ὑπῆρξεν αὐτοῦ τὸ θάρρος, δόπσον σταθερὰ ἡ πεποιθησίς, δόπσον μεγάλη ἡ εἰς τὸν Θεὸν ἐλπὶς καὶ πίσις.

Πλήν, φεῦ! αὐτὸς μὲν ἀπῆλθεν, ὡς ἀπέρχεται ὁ δίκαιος καὶ ὁ ὑπὸ Θεοῦ πεφιλημένος. Ἀλλὰ τὸ κενὸν αὐτοῦ τὸ δυσαναπλήρωτον ἡ μὲν Ἐκκλησία ἀναλογιζόμενη ἀλγεῖ, ἡμεῖς δὲ πάντες θλιβόμεθα καὶ πενθοῦμεν. Τὰ τῆς διανοίας αὐτοῦ προτερήματα ὑπῆρξαν λαμπρά. Ἡ θεολογικὴ παιδεία λιπαρὰ καὶ βαθεῖα. Αἱ γνώσεις παντοδαπαί. Αἱ λοιπαὶ μαθήσεις ποικίλαι καὶ ἀμφιλαφεῖς. Ἡ καρδία χριστιανικῶτά τη. Ἡ ἐλεημοσύνη δαψιλής. Ἡ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀφοσίωσις ἀπεριόριστος. Τὸ πρὸς τὴν πατρίδα φίλτρον βαθύτατον· καὶ τὰ ἀλλα παρέρχομαι. Ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν σο-

φῶν καὶ ἐπιστημόνων δύνασθε νὰ μάθητε τὴν περὶ τοὺς λόγους δύναμιν αὐτοῦ. Ἡ τοῦ πανεπιστημίου φιλομαθῆς νεάτης ἔλαβε πεῖραν τῶν σοφῶν αὐτοῦ διδαγμάτων, ὡν μετ' ἐπιμελείας καὶ καρποφορίας πολλῆς ἥκροστο, ἐν δσῳ χρόνῳ ὡς καθηγητής διετέλεσεν δ ἀօδιμος. Ὁ λαὸς τῆς Ἐρμουπόλεως, δ ὑπ' αὐτοῦ κυβερνήθεις χριστοφιμήτως, μέλλει ἐπὶ μαχρὸν χρόνον νὰ θρηνῇ τὴν στέρησιν τοῦ καλοῦ αὐτοῦ πνευματικοῦ ποιμένος. Ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ, καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει· καὶ ἐν τῇ καθηγητικῇ ἔδρᾳ καὶ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἀμβωνι· καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν τῇ παιμαντορίᾳ ἐδείχθη δ ἀօδιμος δοκιμώτατος. Πλήν, οἶμοι! στερούμεθα ἥδη αὐτοῦ. Καὶ ύμεις μάλιστα, σεβάσμιοι ἱεράρχαι, εὐλόγιας κόπτεσθε διὰ τὴν συμφοράν. Καὶ δητῶς, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, δρθαλμὸς πονηρὸς καὶ βάσκανος ἔβασκανε τὴν Ἱεραρχίαν τῶν δρθοδόξων Ἑλληνικῶν τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησιῶν. Ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου ἀφηρπάγησαν ἐκ τοῦ μέσου οἱ διαπρεπέστεροι τῶν Ἱεραρχῶν. Ἀπῆλθεν δ ἀγχινούστατος ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Κύριλλος. Ἀπεδήμησε μετ' ὀλίγον δ διορατικώτατος μητροπολίτης Δέρκων Νεσφύτος. Καὶ νῦν πέμπεται εἰς τὸν τάφον δ πολὺς Ἄλεξανδρος, δ Σύρου καὶ Τήνου ἀρχιεπίσκοπος, ἐν ἀχμαιοτάτῃ τοῦ βίου ἡλικίᾳ, πλήρης ζῆλου καὶ ἀγνοῦ χριστιανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, πλήρης ἀγαθῶν ἐλπίδων. Μαρτυροῦσί μου τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων ἡ τελευταία μαχρὰ θαλασσοπορία καὶ ὅδοιπορία, ἦν δ ἀօδιμος πρὸ μικροῦ ἐπεγείρησεν, ὑπακούσας εἰς τὴν κλῆσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξηντλημένος τὸ σῶμα, ἔθεν μὲν ἐκ τῆς διηνεκοῦς μελέτης καὶ τῆς λύπης ἐπὶ τοῖς δεινοῖς, τοῖς ἐνσκήψασιν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις καιροῖς εἰς τοὺς πολυπαθεῖς ἀποστολικοὺς θρόνους τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἔθεν δὲ ἐκ νόσου χρονίας καὶ δδυνηρᾶς, δμως ἀκμάζων ἀείποτε τὸ πνεῦμα ἀξιοπρεπῶς ἀντεκροτώπευσεν ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐν Βόνη Συνδρῶ τῶν σοφῶν θεολόγων τὴν τε πέμψασαν αὐτὸν Ἐκκλησίαν καὶ

σύμπασαν καθόλου τὴν δρθεδοξίαν. Ἀλλ' ὁ ἀμελικτος θάνατος διέκοψε τὸ νῆμα τῆς πολλαχῶς χρησίμου αὐτοῦ ζωῆς.

Καὶ ἔκεινος μέν, ὡς προλαβόντως εἴπον, ἀπῆλθε, μνήμην ἀγαθὴν καταλιπὼν καὶ ὑπόδειγμα εὔσεβειας καὶ ἐναρέτου βίου εἰς τοὺς ἐπιγιγνομένους. Ἐγὼ δέ, δοτις ἐπιμελῶς ἀπέφυγον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ λόγου νὰ ἐγκωμιάσω τὰ σπάνια ἔκεινου προτερήματα, συνορῶ νῦν δτι ἀτελῶς πάνυ ἐσκιαγράφησα τὴν τῆς ματαιότητος εἰκόνα, καὶ ἀσθενεστάτοις ρήμασι περιέγραψα τὸ θεσπέσιον μεγαλεῖον τῆς ἀρετῆς, ἥπερ ὡς κύριον προεθύμην τῆς ὅμιλας μου ταύτης θέμα. Ἐνταῦθα ὅμως, δτε ὁ λόγος μέλλει νὰ καταστραφῇ, καὶ ἡ γλῶσσα δὲν διατρέχει τὸν τῆς ἀποπλανήσεως κίνδυνον, τολμῶ ἀφέως, εὔσεβες ἀκροαταῖ, νὰ ἀνακηρύξω δτι εἰς τοιούτων θαυμαστῶν καὶ διδακτικωτάτων εἰκόνων συντέλεσιν, κατ' ἐμὲ κριτήν, εἰς παρ' ἡμῖν ὑπῆρχε δεξιώτατος λογοτέχνης. Τίς δ' οὔτος; δηδη, φεῦ! μὴ ὑπάρχων δὲνώπιον ἡμῶν τὸν αἰώνιον ὑπὸν κοιμώμενος καὶ ἀναπαυμένος. Ἐκείνου ἡ δεσμευθεῖσα ὑπὸ τοῦ θανάτου γλῶσσα-τὸ αἰώνιως κλεισθὲν στόμα· ἡ διὰ παντὸς διακοπεῖσα φωνὴ ἡδύνατο νὰ πλέξῃ εἰς τὴν θεοειδῆ ἀρετὴν τὸν προσήκοντας ἐπαίνον, καὶ νὰ παραστήσῃ δεόντως τὴν ματαιότητα τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων. Καὶ τοῦτο διότι ἔκεινος κατεῖγε τὴς τέχνης τοῦ λέγειν τὸ μυστήριον καὶ διὰ τῆς εὐλήπτου καὶ κατανυκτικῆς καὶ πειστικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας ἡδύνατο νὰ ἔκριώσῃ σήμερον ἐκ τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὸ δουλικὸν τοῦ κόσμου φρόνημα, καὶ νὰ ἐμμυτεύσῃ βαθύτατα τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν. Ἀλλ' ἔκεινος σιγά-καὶ ἔγὼ δὲλάχιστος ἀνυψῷ πάλιν τὴν ἀσθενῆ μου φωνήν.

Κατανοήσατε, ἀδελφοί, κατανοήσατε τὴν ματαιότητα τοῦ παρόντος βίου. Ἀναλογίσασθε ὅπόσον ἀσήμαντος εἶναι σύμπας ὁ κόσμος, μάλιστα μυριάδες μυριάδων κόσμων, ὡς πρὸς μίαν μόνην ψυχήν. Θεωρήσατε τὴν μεσονύκτιον δᾶσαν

τῶν οὐρανῶν· κόσμους βλέπετε ἐπὶ κόσμων· πομπὴν θαυμα-
στῆν· ἀρμονίαν καὶ λάμψιν ἔξαισίαν· χορὸν ἀστέρων φωτο-
ειδῶν, ἐν τῷ στερεώματι ἔζωγραφημένων. Καὶ καθὼς ἐν λύ-
ρᾳ μιᾷ διάφοροι μὲν αἱ νευραὶ, μία δὲ ἡ συμφωνία· οὕτω
καὶ ἐν τῷ χορῷ τῶν ἀπειραρίθμων τούτων οὐρανίων φαινο-
μένων διάφορα μὲν τὰ σώματα, μία δὲ ἡ συγχροτουμένη
παγκάλῃ ἀρμονίᾳ· διότι εἰς εἰναι δ ταῦτα κινῶν ποιητὴς
καὶ ἀριστοτέχνης, δ δάκτυλος τῆς προνοίας τοῦ πανσόφου
Θεοῦ. Ἐξ' ὅτων λοιπὸν θεωρεῖτε, πρόσθετε μυρίους καὶ δισ-
μυρίους ἔτι κόσμους· ζυγοστατήσατε ἔπειτα διὰ τοῦ οἰκείου
ἔκαστος λογισμοῦ τὴν ψυχήν, καὶ θέλετε ίδει ὅτι μία μόνη
ὑπερτερεῖ πάντων τούτων, καὶ ἔξελέγγει πενιχρὰν καὶ πτω-
χὴν τὴν καταπληκτικὴν ταύτην μεγαλοπρέπειαν τῆς ἁψύ-
χου πλάστεως. Ταύτης λοιπὸν παντὶ σθένει ἐπικελεῖσθε, τὰ
μὲν ράχη τῆς ματαιότητος ἀποβάλοντες, περικοσμούμενοι
δὲ τῇ φωτολαμπεῖ καὶ ἀφθάρτῳ τῆς ἀρετῆς στολὴ.

**ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΟΚΚΙΝΟΥ,
ΠΡΥΤΑΝΕΩΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ,
ΔΟΞΟΣ
ΕΙΣ ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚ. ΣΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝΟΥ,
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΛΙΓΚΟΥΡΓΟΥ,
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚῷ ΝΑῷ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ,
Τῇ Ια' ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ Άρνε.**

«Σιγῶντά με περιμενούσι καὶ φθεγγομένω προσέξουσι καὶ λαλοῦντος ἐπὶ πλειον, χειρα ἐπιθήσουσιν ἐπὶ στόμα αὐτῶν. (Σοφία Σολούμ. κεφ. Η', στίχ. 16')

ΤΙΣ ΟΣΟΝ ἀδαμαντίνην καὶ ἀν κατεκλήρωσεν αὐτῷ ἡ φύσις τὴν στερρότητα τῆς γνώμης πρὸς τῶν ἀτυχημάτων τὰ μέγιστα, τίς δσον καὶ ἀν παρεσκεύασεν ἔσυτῷ διὰ τῶν φιλοσοφῶν λόγων ἀπτωτὸν τῆς ψυχῆς τὴν εὐστάθειαν πρὸς τῶν ἀνθρωπίνων δεινῶν τὰς καταιγίδας, τίς δσον καὶ ἀν ἐμφορῆται ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς θρησκευτικῆς πίστεως καὶ ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς ἔγκοσμίου ματαιότητος, τίς ἐξ δλων, λέγω, τούτων ἡδυνήθη νὰ φυλάξῃ ἀτρεπτον τὴν αἰσθησιν καὶ στεγνὸν πυρίνων δακρύων τὸν περίλυπον δρθαλμὸν εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς συμφορᾶς, ἢτις ἀπέσβεσε τὰς γλυκυτέρας τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐλπίδας, ἀναρπάσασά σε δσον προσώρως τόσον καὶ σχληρῶς ἐκ μέσου τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ ἡμῶν, ὡ φίλη καὶ ἵερὰ κορυφή;

“Οταν δὲ οὐ μόνον ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ δυσφορῶσιν οἱ σεμνοὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐπιστήμης λειτουργοὶ καὶ πενθῶσιν ἐπὶ τῇ σῇ τελευτῇ οἱ βέλτιστοι ἐκ

τῶν ἀποστόλων τοῦ κηρύγματος τῆς γριστιανικῆς ἀγάπης, μένει ἄρα τῇ χορείᾳ τῶν σῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ συναδέλφων καὶ τῶν προσφιλῶν σοι φοιτηῶν αὐτοῦ ἀλλη τις λειτουργία, ἵνα τιμήσωσι τὸ ἀγαπητὸν δνομά σου, εἰμὴ ν' ἀκολουθήσωσι τὸν ρυθμὸν τοῦ διεθνοῦς πένθους, διν ἐπὶ τοῦ πολυκλαύστου τάρου σου ἐτόνισαν ὡς κοινὸν καὶ ἐναρμόνιον θρῆνον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ Ἐκκλησίας τὰ μέλη, ἐν τῇ Δύσει δὲ οἱ πολύτιμοι κατὰ τὴν εὔανδρον Ἀγγλίαν καὶ τὴν σοζὴν Γερμανίαν πρόμαχοι τῆς θρησκευτικῆς εἰρήνης καὶ ἐλευθερίας;

Τὸ ἔθνικὸν ἡμῶν πανεπιστήμιον δὲν ἤδυνατο νὰ ὑστερήσῃ ἐν τῇ ἀπονομῇ τῶν τιμῶν, τῶν δφειλομένων εἰς τὸν ἔξοχον αὐτοῦ καθηγητὴν, τὸν κλείσαντα διὰ τῆς λαμπρᾶς καὶ τελεσφόρου διδασκαλίας τὰς παραδόσεις τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, οὕτε νὰ μείνῃ ἀλλότριον τῆς θλίψεως, ἥν ἀπὸ τοῦ ἐνδε μέχρι τοῦ ἀλλού ἄκρου ἤσθάνθη σύμπας δ ἐλληνισμὸς καὶ συνεμερίσθη ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ πᾶσα ψυχὴ συμπαθής πρὸς τὰς τύχας τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Λαβούσης τῆς κυριερνήσεως, ὡς δργάνου τῆς πανελληνίου γνώμης, τὴν περὶ τῶν ἐπικηδείων τιμῶν πρωτοδουλίαν, ἡ σύγκλητος τοῦ πανεπιστημίου ἐψηφισατο συγγρόνως ἵνα τῇ ἐπιμελείᾳ τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἀρχῆς τελεσθῇ εἰς μνήμην τοῦ σεπτοῦ Ἱεράρχου τὸ νενομισμένον μνημόσυνον. Ἐν τῇ τελέσει αὐτοῦ παρήγορος ἐν τῇ κοινῇ συμφορᾷ μοῖρα ἔκλήρωσε τὸ τελεταρχικὸν λειτούργημα εἰς Ἱεράρχας, οὓς κοινῶνια γνώμης καὶ προαιρέσεως καὶ Ἱερὰ τῆς φιλίας πίστις συνδέει μετὰ τοῦ ἀειμνήστου. Τῆς φιλίας ἡ φωνὴ παρορμᾶ καὶ ἐμὲ πρὸς τὸν λόγον, ἂν καὶ δὲν ἀρχῇ ἵνα μοὶ μεταδώσῃ τὴν ἀπαιτούμενην δύναμιν πρὸς τὸ νὰ δμιλήσω ἐπαξίως τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀοιδόμου καὶ τῶν δικαίων ἀξιώσεων τῆς σεβαστῆς δμηγύρεως. Ὁ ἐγώισμὸς τῆς φιλίας, συντρέχων μὲ τὴν περίπτωσιν τοῦ πρυτανικοῦ λειτουργήματος,

λογισθήτω μοι ύπό τῆς ὑμετέρας εὐμενείας ὡς ἐλαφρυντικὸν τῆς τολμηρᾶς ἐπιβολῆς δικαιολόγημα.

Οὕτε ἔμδν, οὕτε τῆς παραύσης ὥρας ἔργον εἶναι ν' ἀναγράψω ἀκριβῇ εἰκόνα τῶν κατὰ τὴν γέννησιν καὶ τὸν βίον περιπετειῶν τοῦ πολυκλαύστου φίλου καὶ ἱεράρχου, ἀναγκαῖον δημοσιεύσαι τὸ δηλώσαι ἐν διάγοις ἐκ τίνων περιστάσεων καὶ διὰ τίνων μέσων καὶ τρόπων κατωρθώθη, ὥστε νὰ θεωρηθῇ ὁ ἀείμνηστος ὡς ὁ εὐγενέστερος ἐν ἡμῖν τύπος τῆς ἀρχιερωσύνης, ὡς ἡ τιμιωτέρα τοῦ θειοτάτου αὐτῆς ἀξιώματος ἐκδήλωσις.

Ἡ ἀπὸ τῆς τύχης εὕνοια παρέσχεν αὐτῷ νὰ γεννηθῇ ἐξ ἐγκρίτου πατρός, οὗτινος τὰς ἴδιωτικὰς καὶ τὰς πολιτικὰς ἀριστείας ἔμαθεν ἐξ ἀπαλῶν δύνχων νὰ θεωρῇ ὡς κέντρον τῆς ἰδίας περὶ τὴν ἀρετὴν αὐτουργίας. Ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως καὶ τῶν κοινωφελῶν πράξεων διηλος ἀπετέλει ἐκ τῆς παιδικῆς ἔτι αὐτοῦ ἡλικίας μέρος τῆς πρακτικῆς ἔκείνης παιδεύσεως, ἣν ἐνσταλάζουσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων ἀποτελεσματικώτερον τὰ τοῦ οἴκου αὐτῶν παραδείγματα ἢ ἡ θεωρητικὴ τῶν διδασκάλων ἔρμηνεία.

Τυχὼν ἐλευθερίου ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ καὶ ἐν τοῖς διδασκαλείοις, ηύτυχησε νὰ οἰκειωθῇ ἐν νεωτάτῃ ἔτι ἡλικίᾳ καὶ πρὸς τὸν καλλικέλαδον τῆς Ἐκκλησίας ρήτορα καὶ σοφὸν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων διδάσκαλον, τὸν ἀστίμιον Κωνσταντίνον Οἰκονόμον τὸν ἐξ Οἰκονόμων, πρὸς ὃν ὁ πατὴρ αὐτοῦ συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐν Σμύρνῃ συνδιατριβῆς.

Ἀπεθαύμασε τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἁρπάν τῶν λόγων καὶ ζηλωτὴς ἐκατέρας αὐτῶν κατέστη παρὰ τῷ πολιιῷ διδασκάλῳ ὁ νεαρὸς μαθητής, διετήρησεν δημοσιές ὡς ἀναπαλλοτρίωτον κειμήλιον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς κρίσεως. Ἐμφυτον εἶχεν ἐν τῇ ψυχῇ τῆς εὐσεβείας τὸ φρόνημα, δωρηθὲν αὐτῷ ἐκ τῆς φύσεως καὶ ἐπιρρωσθὲν διὰ τῆς τῶν γονέων ἀγωγῆς· ἀλλ' ἡ πρὸς τὸν

Οίκονόμον οίκείωσις περιεποίησεν αὐτῷ καὶ τῆς θεολογικῆς μαθήσεως τὸν ἔρωτα καὶ τῆς ἱερωσύνης τὸν ζῆλον, ἃς τὸ ἐπάγγελμα δὲ νεαρὸς εὐπατρίδης οὔτε ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν ὄμηλίκων καὶ διμοταγῶν αὐτοῦ ἀπετράπη νὰ θεωρήσῃ ὡς τὸ σεμνότερον ἐπὶ τῆς γῆς λειτουργημα, οὔτε ἐκ τῶν ἔξωτερικῶν μειονεκτημάτων αὐτοῦ ἀνεγαιτίσθη νὰ δρεσῃ ἑαυτῷ ὡς τὸν τελικὸν καὶ ἀπλανὴ τοῦ βίου σκοπόν. Διακούσας τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἡμετέρῳ πανεπιστημίῳ τῶν θεολογικῶν μαθημάτων καὶ γνωσθείσης τῆς ἔξαιρέτου εἰς αὐτὰ ἐπιδόσεώς του, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ σεπτοῦ καὶ ἀειμήστου βασιλέως Ὅθωνος εἰς Γερμανίαν, ἵνα καταρτισθῇ τελειότερον εἰς τὴν θεολογικὴν μάθησιν. Μετὰ ζωηρᾶς ἀναπολῶ πάντοτε μνήμης τὴν στιγμὴν τῆς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀναχωρήσεώς του, διστὶ διὰ πρώτην φορὰν ἀπῆλαυσα τότε τῆς εὐτυχίας τοῦ νὰ γνωρίσω προσωπικῶς ἔκεινον, διτὶς μετὰ παρέλευσιν δλίγων ἐνιαυτῶν ἔμελλεν ἀποδῆ τοῦ Ἐθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὸ καύγημα, ἐμοῦ δὲ τῶν φίλων δὲ προσφιλέστατος καὶ σεπτότατος. Προπέμψας πρὸς ἀποχαιρετισμὸν μέχοι τοῦ ἀτυοπλοίου τὸν ἔξογον φιλέλληνα καὶ ἀκραιφνῆ προστάτην ἀπάντων τῶν ἐν Γερμανίᾳ Ἑλλήνων σπουδαστῶν, τὸν Εἰρηναῖον Θεόσιον, ἐγνωρίσθην δι' αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀλεξανδροῦ, μεταβαίνοντος ἐν τῇ συνοδίᾳ τοῦ μεγάλου φιλέλληνος, ἵνα μεταλάβῃ ἐκ τῶν πολυχρήμων ἔστιῶν τῆς σοζῆς Γερμανίας τοῦ ἴεροῦ καὶ ἀσέστου πυρὸς τῆς ἐπιστήμης. Ἐπεδοθη μετὰ φλογερᾶς ἀρσιώσεως εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θύραθεν σοφίας καὶ τῶν θεολογικῶν ἐπιστημῶν. Πολλάκις οἱ σοφοὶ καθηγηταὶ τῶν πανεπιστημίων τῆς Λειψίας, τῆς Ἀλλης καὶ τοῦ Βερολίνου, ἐν οἷς ἐφοίτησεν δὲ Ἀλεξανδρος, ἐθαύμασαν τὸν νέον φοιτητὴν διὰ τὴν μάθησιν, δοσον καὶ διὰ τὴν δύναμιν τῆς κρίσεώς του καὶ τὰ βέλτιστα ἐπὶ τῇ θαυμασίᾳ αὐτοῦ ἐπιδόσει οἰωνίσαντο τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει καὶ τῇ δρθεδόξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὐδὲνερος, δὲ Γισχενδέρφιος, δὲ Θολούχιος, δὲ Βερυχάρδος,

δ Μύλλερος καὶ ἄλλοι εἰχον σχηματίσει λαμπρὰν περὶ τοῦ Λυκούργου. Ιδέαν, πρὸν ἀκόμη γνωσθῆ ἐν ἡμῖν ἡ μεγάλη τοῦ ἀνδρὸς ἀξία. Μετασχών τῶν μελετῶν καὶ τῶν συζητήσεων τοῦ ἐν Βερολίνῳ φροντιστηρίου, τὸ διποτὸν διηγύθυνεν ὁ πολὺς ἐπὶ ἐπιστήμῃ καὶ ἐπὶ εὔσεβειᾳ καθηγητὴς Φ. Στράους (ἔτερος τὴν φύσιν καὶ τὴν γνώμην παρὰ τὸν δμώνυμον αὐτῷ συγγραφέα τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ), ἔλαβε ποτε ως θέμα τῶν δμιειῶν αὐτοῦ τὴν παράστασιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ζέοντος θργκευτικοῦ αἰσθήματος, ἀπεινα διακρίνει τὴν δρθόνδεον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐφιλοτιμήθη νὰ βεβαιώσῃ διὰ θερμῶν καὶ πειστικῶν λόγων τοὺς Γερμανοὺς θεολόγους περὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας, ἣν ώς νεκρὰν καὶ ἀδιαφόρως ἔχουσαν πρὸς τὰ ζωτικὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ζητήματα πολλοὶ ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ, τινὲς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀλλων δμοδίξων Ἐκκλησιῶν ἀπεικόνιζον. Ὁ σεμνὸς αὐτοῦ καθηγητὴς μετὰ τῶν συμφοιτητῶν εἰς ἥδυτάτην περιήλθον κατάνυξιν ἐκ τῆς πραγματείας τοῦ Ἐλληνος σπουδαστοῦ καὶ μετὰ πνευματικῆς χαρμονῆς ἐπευφήμησαν τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ἡ ἡμέρα ἔκεινη ἔμεινεν ἀξιομνημόνευτος ἐν τοῖς γρονικοῖς τοῦ Βερολινείου φροντιστηρίου. Καταβὰς εἰς τὴν πατρίδα μετὰ τὴν τελείωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, διεκρίθη ἀμέσως καὶ ἐν συγγραφαῖς καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ως ὁ σπουδαιότερος τῶν ἐν ἡμῖν θεολόγων. Ἀντεποιοῦντο δὲ ἔκτοτε ἐκ παντὸς τρόπου τῆς πραγματικῆς τοῦ ἀνδρὸς οἱ ἐμβοιθέστεροι καὶ σπουδαιότεροι ἐκ τῶν τοῦ ἀνωτέρου κλήρου, ως ὁ ἀοιδίμεος ἀρχιεπίσκοπος Μαντινείας Θεοφάνης καὶ ὁ ἐπιζῶν σεβασμιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης κ. Διοινύσιος. Διωρίσθη μετ' ὀλίγον καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ ἔθνικῷ πανεπιστημίῳ κατὰ πρότασιν τοῦ σοφοῦ καὶ ἐναρέτου λειτουργοῦ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πολιτείας, τοῦ ἀειμνῆστου Μιχαὴλ Ποτλῆ. Ἡ πανεπιστημιακὴ ἔδρα ὑπῆρξε διὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἡ ἀρετηρία καὶ τὸ ἔρεισμα τῆς

μεγάλης ύποληρψεως, ήν ἀπήλαυσε παρὰ τοῖς συναδέλφοις, τοῖς φοιτηταῖς καὶ παρὰ τῷ κλήρῳ καὶ τῷ πληρώματι τῆς δρθιόδεξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἔσω καὶ τῆς ἔξω Ἑλλάδος διὰ τὸν πλοῦτον τῶν γνώσεων, διὰ τὴν ἐμβούθειαν τῆς κριτικῆς ἐπιστήμης καὶ διὰ τὴν περὶ τὴν δρθιότητα τῆς πίστεως σπουδῆν. Ὄλιγοι εὐτυχῶς ὑπῆρξαν οἱ φιονήσαντες αὐτῷ τῆς ύπερδόξου παιδείας καὶ ἀρετῆς καὶ ἡ ἀμουσος αὐτῶν φωνὴ ἀπέσδη ὡς δλιγοδρανοῦς κύματος τὸ πάφλασμα ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς ἔθνικῆς συνειδήσεως, ἐκπροσωπωμένης ὑπὸ τῶν δοκίμων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ πρακτικῇ εὐσεβείᾳ κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν. Ἀπεφάσισε δὲ τότε νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν διηνεκῆ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ πόθον τοῦ νὰ περιβληθῇ δηλονότι τὸ ιερατικὸν σχῆμα, καὶ νὰ ἐπιδώσῃ ἔαυτὸν ἀπερισπάστως καὶ ἀδιαιρέτως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Μεταβὰς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἡ σπάσατο μετὰ περιπαθοῦς πίστεως καὶ ἀγάπης τοὺς τόπους, οὓς ἔστησαν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν οἱ πόδες, καὶ δεξάμενος τὴν ιερατικὴν χειροτονίαν, προεχειρίσθη ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει εἰς πρεσβύτερον καὶ εἰς ἀρχιμανδρίτην τοῦ πατριαρχικοῦ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνου.

Τῆς ἐγκαρδίου πίστεως καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τὴν δύναμιν, δτε ἀνεστρέφετο εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἐδοκιμάζετο πρὸς μετάληψιν τοῦ ιεροῦ σχήματος, λαμπρὸν σώζω ἐν τῇ μνήμῃ μαρτύριον τὰς πρὸς τὸν συνάδελφον καὶ φίλον Δημήτριον Βερναρδάκην ἐπιστολὰς τοῦ ἀειμνήστου, ἀς ἐγραφεν ἐκ τῶν ἐμπνεύσεων τῶν θεοβαδίστων τόπων καὶ ἐκ τῆς ὄλομεροῦς συναισθήσεως τῆς νέας αὐτοῦ ἀποστολῆς ἐμφορούμενος. Ἐπανῆλθε πρὸς ἡμᾶς σεμνὸς καὶ ἀσπάσιος ἐν τῷ νέῳ αὐτοῦ σχήματι, ἡ δὲ γαριτόφωνος αὐτοῦ εὐγλωττία κατεκήλησε τὰς ἀκοὰς ἡμῶν διὰ τοῦ λαμπροῦ ἔκείνου λόγου, σύτινος τὴν ἡδυτάτην ἀρμονίαν ἀδύνατον νὰ λησμονήσῃ δστις αὐτοῦ ἡχροάστατο. Ἡτο δὲ οὗτος δ ἐκφωνηθεὶς εἰς τὸ εὐγενὲς τῆς πλάνης τῶν πολιτικῶν παθῶν θῦμα,

εἰς τὸν ἄρτι ἐκ τοῦ βίου μακρὰν τῆς φίλης πατρίδος μεταστάντα Μιχαὴλ τὸν Ποτλῆν. Ἡ χάρις τοῦ ὑφους, τῶν ἰδεῶν τὸ ὕψος καὶ τῶν ἡθικῶν καὶ θρησκευτικῶν αἰσθημάτων τὸ κάλλος, ἀτινα συμμιγῇ ἀποπονέει δ λόγος, εἰναι ὡς ἀνακαίνισίς τις τῆς μεγάλης ἐποχῆς, ἦν ἔχαραξεν εἰς τὰ χρονικὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐγλωττίας ἡ θεσπεσία τοῦ Χρυσοστόμου δύναμις.

«Σιγῶντά με περιμενοῦσι καὶ φθεγγυμένω προσέζουσι καὶ λαλοῦντος ἐπὶ πλεῖστον, χειρὶ ἐπιθήσουσιν ἐπὶ στόμα κατών». .

Ἐκ τῶν νεωτέρων οὕτε δ Βοσουέτος ἐν τῇ Δύσει, οὕτε δ Οίκονόμος ἐν ἡμῖν ἔστησαν μέτρα δυνάμεως καὶ χάριτος, πρὸς τὰ ὅποια νὰ μὴ ἐδείχθῃ ἴσοστάσις δ Λυκοῦργος ἐν τῷ πολυθρυλήτῳ εἰς τὸν Ποτλῆν λόγῳ. Τῶν αὐτῶν μετεῖχε προτερημάτων καὶ δ εἰς τὸν φιλόπατριν πρώην τῆς Μολδαυίας ἡγεμόνα Μιχαὴλ Σοῦτσον λόγος, καὶ ἀλλαεὶς δμοίας περιστάσεις ἔργα τοῦ Ἀλεξάνδρου, διακρίνονται δὲ ἐκ τῶν τελευταίων δ εἰς τὸν ἐνάρετον Ἀθανάσιον Α. Μιαούλην ἐπικήδειος καὶ δ εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων Γρηγορίου τοῦ πατριάρχου πανηγυρικὸς λόγος.

‘Αλλ’ ἐπῆλθεν ἡ ἐποχή, καθ’ ἓν ἔμελλε νὰ περιβληθῇ δ Ἀλεξανδρος τῆς ἀρχιερωτύνης τὸ ἱερὸν ἀξιωμα καὶ νὰ καταυγάσῃ διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς παιδείας αὐτοῦ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ καθόλου Ἑλληνισμοῦ τὸ στέρεωμα.

Ἡ σευνὴ ἀρχιεπισκοπὴ Σύρου καὶ Τήνου ἔχήρευεν ἀπὸ τῆς ἀποσιώσεως τοῦ ἐναρέτου αὐτῆς ποιμενάρχου Δανιὴλ.

Ἡ δύμφωνος τῶν Ἐρμουπολιτῶν γνώμη καὶ τοῦ πανελληνίου ἡ ὄλομερὴς ἐπιθυμία καὶ κρίσις ἀπήτουν ἐπιτακτικῶς τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Λυκούργου εἰς ἀρχιεπίσκοπον Σύρου καὶ Τήνου· ἀλλ’ ἡ πάνδημος τῆς πεφωτισμένης κοινῆς γνώμης ἐκδήλωσις προσέκοπτεν εἰς ἀντιπράξεις ὑποχθονίων ἐνεργειῶν, τὰς δποίας εὐτυχῶς ἐματαίωσε τοῦ βασιλέως ἡ

εὐθυκρισία, λαβούστα ὁδηγὸν εἰς τὴν πατριωτικὴν αὐτῆς ἀπόφασιν τὴν λελογισμένην τῶν Ἐρμουπολιτῶν ὑπὲρ τοῦ Ἀλεξάνδρου εὐστάθειν καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν τῆς ὁρθοδοξίας πατριαρχῶν, τὴν ἀδέκαστον ἐτυμηγερίαν, ἐνώπιον τῆς δοσίας ἐνόηταιν ἐπὶ τέλους οἱ ἀναρμοδίως εἰς τὸ ζήτημα ἀναμιγθέντες ὅτι δὲν ἡδύναντο πλέον νὰ πιστευθῶσι, κατηγοροῦντες τοῦ Λυκούργου, ὡς μὴ ἀρτίως τὰ περὶ τὴν πίστιν δῆθεν ἔχοντος. Ἡ εὐχὴ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐπληρώθη, καὶ δὲ Λυκοῦργος ἀνηλθεν ἐπὶ τὸν ἔγχριτον θρόνον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σύρου καὶ Τήνου, ἐφ' οὗ ἐδέθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς θείας προνοίας ν' ἀναπτύξῃ καὶ ἐκδηλώσῃ ἐν ἀπάσῃ αὐτοῦ τῇ δυνάμει τὴν βαθεῖαν παιδείαν, τὴν εὐτέλειαν, τὴν ἀγάπην καὶ τὰς ἀλλας αὐτοῦ ἀρετὰς ἐπὶ ὥρελείᾳ τοῦ λογικοῦ ποιμνίου, ἐπὶ τιμῇ τῆς πατρίδος, πρὸς δοξαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ χαρὰν πάσης εὐγενοῦς χριστιανικῆς ψυχῆς.

Δύο ἀντιθέτους ροπὰς καὶ παραδόσεις εὔρεν ὁ Λυκοῦργος ἀμφισθητούσας πρὸς ἀλλήλας τὸ χράτος ἐν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς Ἐκκλησίας βίῳ, τὴν μὲν ἐπὶ τῆς ἀπολύτου αὐθεντίας τῆς Ἐκκλησίας στηριζομένην, τὴν δὲ τὸ ὑπέροχον τῆς πολιτικῆς ἔξουσίας χράτος ἀντιτάττουσαν. Ἡ πρώτη ἥθελεν αὐταρχικὴν τῆς Ἐκκλησίας τὴν δύναμιν οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς βίου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς διευθετήσεως ἀκόμη τῶν θεμάτων ἐκείνων, ἀτινα δὲν ἥσαν μὲν ὅλως τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀλλότρια, ἀνήκον δμως ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν μᾶλλον εἰς τὴς πολιτείας δικαιοδοσίαν. ἡ δευτέρα, ἐκ τῶν ἐναντίων ἀναγωροῦσσα ἀρχῶν, ὑπεστήριζεν δλομερὲς καὶ ἀπεριόριστον τῆς πολιτείας τὸ χράτος ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου εἴτε τῆς δργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτῆς βίου, εἴτε καὶ τῶν καθαρῶς ἐσωτερικῶν αὐτῆς ὑποθέσεων. Πρόμαχοι τῶν ἀντιπάλων τούτων ἰδεῶν ἥσαν παρ' ἡμῖν δ σοφὸς Οἰκονόμος καὶ ὁ κλεινὸς καὶ τοῖς πᾶσιν ἀνεπιληστος

Θεοκλητος δ Φαρμακίδης. Ἐκάτερος αὐτῶν ἐφόδιον εἶχεν ἔμβριθή παιδείαν καὶ ἔνθεον ὑπὲρ τῆς δοξῆς τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ζῆλον, τῶν δὲ ίδεων αὐτῶν ἡ ἀντίθεσις ἦτο μὲν σημεῖον ὑπερβολῆς, εἶχεν δμως ἐκατέρωθεν καὶ δικαιολογικὴν τινα βάσιν ὡς πρὸς τὰ ἀτοπήματα, ἃ τινα ἐκαστος αὐτῶν ἐφεβεῖτο ἐκ τῆς ὀλομεροῦς ἐπικρατήσεως τοῦ ἐναντίου συστήματος. Οὔτε δ Οἰκονόμος ἕστεργε νὰ ἐπίδῃ τὴν πολιτείαν κρατοῦσαν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἐκκλησίας βίου, οὔτε δ Φαρμακίδης ἐδέχετο νὰ ἴσῃ καταδεδουλωμένην τὴν πολιτείαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας· πλὴν οὔτε δ Φαρμακίδης οὔτε δ Οἰκονόμος ἥθελον εὐχαριστηθῆ, ἀν, ὑπερισχύοντος εἴτε τοῦ ἐνὸς εἴτε τοῦ ἑτέρου συστήματος, ἐπήρχοντο εἴτε διὰ τὴν πολιτείαν εἴτε διὰ τὴν Ἐκκλησίαν αἱ δειναὶ συνέπειαι, ἃς ἐκάτερος αὐτῶν ὥριζεν ὡς τὴν ἀπαραίτητον τῶν ἐναντίων ἀρχῶν ἔκβασιν. Ἡ ἰσχυρὰ τῶν πολυμαθῶν ἀνδρῶν ἤρις εἶχεν ἀναφλέξει ἐν ἡμῖν τὰ πνεύματα τῶν κληρικῶν καὶ τῶν πολιτευομένων, καὶ εἶχε μὲν διαδεχθῆ τὴν μεγάλην ἐκείνην τῆς θεολογικῆς διχοστασίας καταιγίδα τῶν ὅρμητικῶν ἀνέμων ἡ ἀπνοια, μάλιστα δὲ μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνδόου, ἀλλ' ἐξηκολούθησεν δ σάλος, ὃν εἶχον παρασκευάσει αἱ φρεβαὶ ἐκείναι τοῦ βορρᾶ καὶ τοῦ νότου ἀντίποιαι.

Ο Λυκοῦργος ἐνόησεν δτι ἡ νέα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας θέσις ἀπῆτει καὶ νέαν πραγμάτων τάξιν. Ἀναλαβούσης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἔξωτερικὴν κοινωνίαν πρὸς τὴν σεπτὴν καὶ μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς αὐτοκεφάλους καὶ ὁρθοδόξους τῆς Ἀνατολῆς θρόνους, τῶν σκοπῶν ἡ ἐνότης δὲν ἐπέτρεπε πλέον τὴν πρὸς ἀλλήλας ύποψίαν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἵν τῶν ἀντιθέτων ίδεων ἡ ἐπίδρασις εἶγεν ἰσχυρῶς αὐξῆσει.

Θεωρῶν ὡς περιστούδαστόν τι χρῆμα καὶ δικαιώμα τὴν αὐτοῖς οὐσίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν

διακόσμησιν τοῦ καθαρῶς πνευματικοῦ αὐτῆς βίου, συνηθισθέντο συνάμα καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς κυριαρχικῆς τῆς πολιτείας αὐτοτελείας πρὸς διαρρύθμισιν παντὸς ἀντικειμένου συναφοῦς πρὸς τὴν ύλεικήν καὶ τὴν πνευματικὴν αὐτῆς ὑπαρξίαν, συντήρησιν καὶ ἐμπέδωσιν.

Συνεκέρχαστεν δὲ τις ὑπῆρχεν ἔλλογον καὶ ἀληθίες ἐν ἔχατέρῳ τῶν συστημάτων καὶ ἀνήρεσ τὴν ἀντίθεσιν, διαλλάξιας αὐτὰ πρὸς ἄλληλα ἐν ἀνωτέρᾳ ἐνότητι. Ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη καὶ ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἀπέκτησαν οὕτω λειτουργόν, ὃστις συνδέσας τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ Φαρμακίδου ἀκρίβειαν μὲ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν χάριν τοῦ Οἰκονόμου, δὲν ἐζήλωσεν εὐτυχῶς οὐδετέρου τῶν σοφῶν τούτων ἀνδρῶν τὰς ὑπερβολάς.

Τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ ἡ φήμη ἐξεχύθη ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἕσω καὶ ἔξω Ἑλλάδα, ἔφθασε δὲ καὶ εἰς τὰς ἐν Εὐρώπῃ ἔλληνικὰς ἀποικίας. Συνέβη τότε ἡ ἐν Λιβερπούλῃ ἔλληνικὴ παροικία νὰ ζητήσῃ Ἑλληνα ἀρχιερέα ἵνα ἐγκαινίσῃ τὸν λαμπρὸν ναὸν, δινείχεν ἀνεγείρει εἰς τὴν πάτριον λατρείαν. Ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς συνόδου ἐκεῖνος, δινείχεν τὸ θάμbos καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν λογάδων τῆς Ἀγγλίας, οἵτινες πολυπληθεῖς ὥσταύτως εἶχον συρρεύσει εἰς τὴν τελετήν. Οἱ ἐγχριτώτεροι διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὸ ἀξιώματα αὐτῶν λειτουργοὶ τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐλογίσαντο ὡς καταθύμιον εὐτύχημα τὴν πρὸς τὸν Ἱεράρχην οἰκείωσιν. Ἡλθε μετὰ τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ ἀνωτέρου ἐν γένει αὐτῆς κλήρου εἰς συνάφειαν, ἔχων παραστάτην ἄξιον αὐτοῦ καὶ τῆς φήμης τῆς ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας ἀνδρα σοφώτατον καὶ χρηστότατον, τὸν ἀρχιειδίακον τοῦ Οὐεστμίνστερ κ. Στάνλευ.

Ο πεφωτισμένος λειτουργὸς καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐλ-

ληνικῆς Ἐκκλησίας ἐδέξατο μετὰ χαρᾶς τὴν φιλίαν χεῖρα, ἦν δὲ αὐτοῦ ἔτειναν τῇ δρθιδὸςφ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ μεγάτιμοι καὶ θεοπρόσδηποι τῆς ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας λειτουργοί. Ἐν ταῖς ἐντεύξεσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν πρωτοθρόνον πάσης Ἀγγλίας καὶ ἀρχιεπίσκοπον Καντερβερίας, πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἐβράκου, πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Λονδίνου, Κεστρίας, Λιγκολνίας καὶ ἄλλων τῆς Ἀγγλίας θρόνων τοσαύτη ἐπέλαμψεν ἡ ἔμφυτος αὐτῷ τοῦ ἥθους χάρις, τόσην ἐπεδείξατο τῶν γνώσεων τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν ἐμβρίθειαν, τοσαύτην τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης τὴν δύναμιν, τόσην τῶν τρόπων τὴν προσήνειαν, ὥστε τὸ δνομα αὐτοῦ κατέστη σεπτὸν ἄμα καὶ ἀγαπητὸν τοῖς πᾶσιν. Ἐριλοτιμῆθησαν δὲ καὶ οἱ ἔγχριται τῆς τῶν λαϊκῶν τάξεως νὰ ἔλθωσιν εἰς κοινωνίαν μετ' αὐτοῦ, καὶ τὰ τιμιώτερα τῆς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας δινόματα ἐσπούδασαν, ἐκθύμιως πρὸς ἀλληλα ἀμιλλώμενα, περὶ τὴν τιμὴν ταύτην· ἀλλὰ τὸ τιμιώτατον καὶ προσφιλέστατον συνάμα διὰ τὸν Ἑλληνα ἴεράρχην ἀπόκτημα ἦτον ἡ φιλία, ἦν ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνέδεσε μετὰ τοῦ ἐπισημοτέρου πολιτικοῦ ἀνδρὸς τῶν νεωτέρων χρόνων, τοῦ μεγαλόφρονος καὶ μεγαλοδόξου Γλάδστωνος, δστις καὶ προέστατο τότε τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Ἀμφότεροι περιπαθῶς ἀντεποιήθησαν καὶ περιχαρῶς μετέλαθον τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλίας.

Ο περιβλεπτος τῆς Ἀγγλίας κυβερνήτης διεκρίνετο οὐχὶ μόνον ἐν τῇ πολιτικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ φιλολογίᾳ διὰ τὰς ἀξιολόγους αὐτοῦ συγγραφάς, καὶ ίδιως διὰ τὰς βαθειας καὶ λαμπρὰς περὶ τὸν Ὁμηρον μελέτας. Πλὴν ἡ μεγάλη αὐτοῦ ψυχὴ δὲν ἀπέπνεε μόνον τῆς πατρίδος καὶ τῆς φιλολογικῆς δοξῆς τὸν ἔρωτα, ἀλλ' ἐφλέγετο καὶ ὑπὸ θείου ἀληθῶς ζῆλου ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς εἰς τὸν πολιτισμὸν προκοπῆς σύμπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διὰ τῆς θρησκευτικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἄμα ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως. Ως ἀναγκαῖον ὅρον πρὸς κατόρθωσιν τῶν μεγάλων

σκοπῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐλογίζετο τὴν ἀμοιβαίαν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν προσέγγισιν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλας κοινωνίαν αὐτῶν ἐν πνεύματι εἰρήνης καὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης. Πρεσβότερον τὴν πέτραν τοῦ σκανδάλου, ἡν δὲ τοιμάζετο ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία νὰ κυλινδήσῃ κατὰ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως ἀπασῶν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τοῦ ἀμαρτωλοῦ τῆς ἀναμαρτησίας δόγματος καὶ τὸν ἐπιφερόμενον ἔξι αὐτοῦ κατὰ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐλευθερίας κίνδυνον, ὑπέλαβε δικαιώσως ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλομένην τὴν ἀνάγκην ἀμοιβαίας τινὸς συνεννοήσεως τῆς ὁρθοδόξου ἀνατολικῆς καὶ τῆς ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας, ἵνα εἰς πνευματικὴν περιερχόμενοι διμοσπονδίαν γνωρίσωσιν, ἔκτιψησωσιν, ἀγαπήσωσι καὶ ὑποστηρίξωσιν ἀλλήλας ἐν τῇ χριστικότητι τῶν καιρῶν, ἐν ταῖς περιπετείαις τῶν ἀμοιβαίων κινδύνων. Ὁμοίας τρέφων καὶ ὁ Λυκούργος ιδέας, ἔθαύμασεν ἐν τῇ πρὸς τὸν Γλάδστωνα κοινωνίᾳ τὸ μεγαλεῖον τῆς χριστιανικῆς προσαιρέσεως, τὴν εὑρύτητα τῶν σκέψεων καὶ τὴν σύνεσιν τῶν κρίσεων τοῦ ὑπερτίμου αὐτοῦ φίλου. Ἡ πνευματικὴ τῶν ἀνδρῶν ἔνωσις παρέμεινεν ἀχώριστος ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν δὲ πίστιν αὐτῆς ἔξεδήλωσεν ὁ Γλάδστων καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ φίλου. Καὶ ἡ σεπτὴ τῶν Βρεττανῶν ἄνασσα ἐπειθύμησε νὰ γνωρίσῃ τὸν Λυκούργον καὶ παρευσιασθέντα ἐδεξιώσατο αὐτὸν μετὰ βασιλικῆς ὡς ἀληθῶς σίκειστητος, μετ' ἀφελεστάτης ἥγουν εύμενείας. Καταβαίνων εἰς τὴν Ἑλλάδα, διέβη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, προσκομίζων τῷ σίκουμενικῷ πατριάρχῃ, τῷ μεγατίμῳ Γρηγορίῳ ΠΑΠΙΟΝΙΩΝ, τὰς ἐγκαρδίους προσρήσεις καὶ τὴν διμολογίαν τοῦ βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ τῆς ἄκρας ὑπολήψεως, ἅτινα διέπεμπεν αὐτῷ ὁ κλεινὸς λόρδος Στράτφορδ Ρεδκλήφ Κάνιγκ, διστις εἶχε μάθει ἐκ τοῦ Λυκούργου πόσον ἡ γνώμη τοῦ πατριάρχου ἦτο στερρὰ καὶ ἀνένδοτος πρὸς τὰς γοητείας τῆς διπλωματικῆς τέχνης καὶ προσηλωμένη εἰς μόνην τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν δικαίων τῆς Ἐκ-

κλησίας και τοῦ ἔθνους. Κατανυγεὶς εἰς βαθεῖαν συγκένησιν ὁ Κάνιγκ, ἐμήνυσε διὰ τοῦ Λυκούργου τῷ πατριάρχῃ δτι ἀληθῶς σεμνύνει τῶν Γρηγορίων και τῶν Χρυσοστόμων τὸν θρόνον. "Αμα τῇ καθόδῳ τοῦ Λυκούργου, και ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης και τῆς Ἐλλαδὸς ἡ Ἐκκλησία και οἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν θρόνοι τῶν δρθιοδόξων Ἐκκλησιῶν ἤκουσαν περιχαρεῖς τῆς ἔκθεσεως τῶν πεπραγμένων, και τὴλόγησαν ἀπὸ καρδίας τὸ ἔργον τῆς προσεγγίσεως τῆς δρθιοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας και τῆς Ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας, ἡ δὲ προθυμία τῆς εἰς τοῦτο προσαιρέσεως τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν ἔξεδὴ λώθη τορῶς διὰ πρᾶξεων, &ς ἐνέπνευσε τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης τὸ φιλάδελφον πνεῦμα.

. 'Η ύποληψις και αἱ τιμαὶ, ὡν ἀπῆλαυσεν ὁ Λυκούργος ἐν Ἀγγλίᾳ και παρὰ ταῖς ἀδελφαῖς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἐκκλησίαις, περιέθεντο αὐτῷ ἀναγκαίως τὴν σημασίαν οἵνει διεθνοῦς τινος ἑκδίκου ἐπὶ τῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας συμφερόντων. Διὸ και δταν ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία περιήλθεν εἰς τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην τοῦ νὰ ὑπερασπίσῃ ἔσωτὴν κατὰ τῆς διχοστασίας και τῆς ἀρπαγῆς, ἦν ἡ ἔκθεσμος Βουλγάρων τινῶν σπουδαρχίας ἐμελέτησε, πάντες ἐν Ἐλλάδι πέδε τὸν Λυκούργον ἔστρεψαν τοὺς δρθιαλμοὺς ὡς τὸν ἴκανώτερον νὰ συμβουλεύσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ προσήκοντα και νὰ παραστατήσῃ αὐτῇ λόγῳ τε και ἔργῳ ἐν τῇ μεγάλῃ ἀνάγκῃ.

'Η τῆς Ἐκκλησιαστικῆς αὐταργίας ἀντιποίησις τῶν νέων αἱρεσιωτῶν ἐστερεῖτο και τῆς ἀπὸ τῆς διαφωτᾶς τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος βάσεως και τοῦ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς αὐτονομίας τίτλου, ὡν διλημματικῶν δρῶν ὁ ἔτερος ἐλογίσθη πάντοτε ὡς ἀπαραίτητον προσὸν διὰ τὴν διοικητικὴν τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτοτέλειαν. Τῶν γεωγραφικῶν και πολιτικῶν δρῶν ἡ ταυτότης, συνεπαγομένη ἀναγκαίως ἐπὶ δρθιοδόξου πληρώματος τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, ἀπεδείχνυε τὰς λεγομένας βουλγαρικὰς ἀξιώσεις

ώς νεωτερισμὸν ἐπίσης τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ κράτει ἐπικίνδυνον. Η πολιτικὴ ἐπεχείρει πόρρω παντὸς ἐνδίκου λόγου, ἐν μέσῳ βαθείας εἰρήνης καὶ ἀνευ ἐννόμου πολεμικοῦ κηρύγματος, νὰ κυριεύσῃ τὴν σεμνὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀκρόπολιν, καὶ νὰ ὑποχρεώσῃ τὸ πιστὸν αὐτῆς πλήρωμα, ἵνα ἀνταλλάξῃ τῆς πνευματικῆς ἐνότητος καὶ ἐλευθερίας τὸ ἀτέμητον γέρας πρὸς τῶν πολιτικῶν κερδοσκοπιῶν τὰς περιπλοκάς. Εἰργάσθη δὲ Λυκοῦργος εἰς ἀπεσθῆσιν τῶν κινδύνων διὰ τῆς λελογισμένης ἔκεινης εὔσταθείας καὶ συνέσεως, ἡτις ἀποτελεῖ τῶν μεγάλων χαρακτήρων τὴν δύναμιν. "Απασα ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησίᾳ ἡχολούθησε μετ' ἔκφραστικῆς διμοφωνίας τὴν διεύθυνσιν, ἦν ἡ βαθεῖα τοῦ Ἑλληνος ἀρχιεπισκόπου κρίσις ἔχαραξεν αὐτῇ ἐν τῷ κρισμῷ τούτῳ ζητήματι. "Αν δὲ εἰμινηστος Φαρμακίδης τότε ἐπέζη, ἥθελε βεβαίως μακαρίσει ἑαυτόν, διτὶ ἔβλεπε τὸν ποτὲ τοῦ Οἰκονόμου μαθητὴν ὡς τὸν ἄριστον ἐν τοῖς προιμάχοις ὑπὲρ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

"Αχλόνητος εἰς τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ καὶ εἰς τοῦ καθήκοντος τὴν ἐκπλήρωσιν, διεξήγαγε τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ μετὰ καρτερικῆς ἀνδρίας, ἀλλ' ἅμα καὶ μετὰ τῆς ἐνθέου ἔκεινης μετριοφροσύνης, ἡτις ἡτον ἐκ τῶν ἡδυτάτων ἀρετῶν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἥθους. "Ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος ἐθλίβη δὲ εἰμινηστος, διότι εὑρέθη εἰς διαφωνίαν καὶ ἥλθεν εἰς ἀναπόδραστον σύγκρουσιν πρὸς τὸν γηραιὸν αὐτοῦ συμπολίτην καὶ ἀνάδοχον ἐν τῇ πνευματικῇ χειροτονίᾳ, τὸν μακαριώτατον πρώην πατριάρχην Ἱεροσολύμων. "Αλλ' ἡ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πατρίδα πίστις ἐπέβαλον αὐτῷ ὡς βαρεῖαν, πλὴν ἅμα καὶ ἀπαραίτητον θυσίαν τὴν πρὸς τὸν πνευματικὸν πατέρα διάστασιν. "Ἐπιστρέψαντα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐδέξαντο αὐτὸν δὲ εἰμινηστος μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεόφιλος μετὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου, δὲ λαὸς καὶ ἡ κυβέρνησις ἐν πνευματικῇ χαρᾷ καὶ μετὰ δικαίων ἐπαίνων διὰ τὴν τελεσφόρον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνέργειαν.

Μόλις ἐσγέλασεν ἐπὶ μικρὸν ἐκ τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀγῶνος, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὰ πνευματικὰ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς αὐτοῦ ἔργα, ἐπιχειρήσας ἄμα καὶ τῇ συγγραφῇ τῆς ιστορίας τῶν δογμάτων. Εἶχεν ἐγκύψει ἐξ ἀρχῆς ὁ ἀειμνηστος εἰς τὴν μελέτην τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὃν τὴν εὐφρωτάτην φιλολογίαν εἶχε καλλιεργήσει καὶ ἐπεξεργασθῇ παντὸς ἀλλου ἐν ἡμεῖν βαθύτερον καὶ διομερέστερον. Ἡ βραχύτης τοῦ χρόνου δὲν ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ δρέψῃ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ πόνων τὸν ὥρατον καρπόν, διτις, ἀν ἐτελειοῦτο ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, ἥθελε καθέξει εἰς τὸν σεμνὸν κῆπον τῆς ἐν ἡμεῖν θεολογικῆς φιλολογίας τὴν θέσιν ἔχεινην, ἦν ή ἀρχαία ποίησις ἔταξεν εἰς τὰ περιμάχητα τῶν Ἐσπερίδων μῆλα.

Συνέβη νὰ συνημερεύσω μετ' αὐτοῦ ἐν Ἐρμουπόλει ἐπὶ τινας ἡμέρας κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ παρελθόντος ἔτους. Εἶχε δὲ λάβει ἐπιστολὴν τοῦ Γλάδστωνος, ἐν ᾧ ὁ σεπτὸς φίλος ἔξεδήλου τὴν λύπην αὐτοῦ διὰ τὴν ἀτελῆ ἀντιπροσώπευσιν τῆς δρθιδέζου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ σύνοδον τῶν παλαιῶν Καθολικῶν, εἰς ἣν προσκληθεὶς ὁ Λυκοῦργος δὲν ἤδυνήθη νὰ παρασταθῇ, διότι ἐκωλύθη ἐκ τοῦ καθήκοντος τῆς ἐπιτικέψεως διαφόρων τόπων τῆς ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ ἀρχιεπισκοπῆς, τὸ δόπιον ἀναγκασθεὶς νὰ παραλείψῃ ἐν τῷ προηγηθέντι ἔτει διὰ τὴν εἰς Κωνστ.] πολιν μετάβασιν, δὲν ἤδυνήθη ἐπὶ πλεῖον ν' ἀναβάλῃ. Ἐγίνωσκεν ὁ Λυκοῦργος ἐκ τῆς ἐν Γερμανίᾳ διατριβῆς αὐτοῦ τὸν λαμπρὸν πρέμαχον τῶν παλαιῶν Καθολικῶν, τὸν σοφὸν Διολίγγερον, δὲ Γλάδστων εἶχεν ἐπιμεληθῆ τῆς πρὸς ἀλλήλους προσεγγίσεως τῶν δύο ἐπισήμων ἀνδρῶν, οἵτινες κοινὴν εἶχον τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν. Ἡ τοῦ Γλάδστωνος ἐπιστολὴ καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ὑπηρετήσῃ τότε κοινὸν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν συμφέρον καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τὴν τιμὴν περιέστησαν τὸν Λυκοῦργον εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ μὴ ἀπολειφθῇ τῆς ἐπι-

ούσης συνόδου, τῆς έμελλε εὰ συνέλθῃ εἰς Βόννην ἐντὸς ταῦ 1875. "Οτε δὲ δρισθεὶς διὰ τὴν σύνοδον χρόνος ἐπέστη, τὰ τῆς ὑγείας αὐτοῦ εἶχον λάθε: ἐπιστραλεστάτην ρωπήν, διεγείρουσαν τοὺς συμπαθεῖς φοβους πάσης ἐλληνικῆς ψυχῆς, ἀλλ' δὲ Λυκοῦργος, εἰς οὐδὲν τὸν τῆς ζωῆς θέμενος κλίνδυνον, ἐπεχειρησε τῇ ἀποδημίᾳ αἰτησάμενος παρὰ τῆς κυ-
βερνήσεως, ἵνα, ἔκτος τοῦ εὐπαιδεύτου καὶ προσφιλοῦς κ.
Ζήκου Ρώση, συνοδεύσῃ αὐτὸν καὶ δὲ ἔγκριτος ἐν τοῖς νεω-
τέροις τῶν παρ' ἡμῖν θεολόγων, δὲ καθηγητὴς τοῦ ἡμετέρου
πανεπιστημίου, κ. Νικόλαος Δαμαλᾶς, ὃν ἀπὸ τῆς περισά-
σεως ταύτης μεγάλως ἐξετίμησεν καὶ τὴν περιστή-
νσθησαν εἰς τὴν ἐν Βόννη σύνοδον οἱ ἡμέτεροι καὶ οἱ πάν-
τες σώζομεν νωπὴν τὴν μνήμην τῆς ἔξαιρέτου ἐντυπώσεως,
ἥν διήγειρε μεταξὺ τῶν εἰς αὐτὴν ἐξ ἀπάσης τῆς Εὐρώπης
συνελθόντων μεγατίμων πρωτώπων τὸ θεσπέσιον τοῦ Λυ-
κούργου ήθος, τὸ μεγαλοπρεπὲς παράστημα, ἢ συμπαθὴς
τῶν τρόπων ἡδύτης, τῶν θεολογικῶν γνώσεων τὸ βάθος καὶ
τῆς χριστιανικῆς αὐτοῦ ἀρετῆς τὸ υψός. Μεταξὺ τῶν δρι-
δόξων παρέστησαν εἰς τὴν σύνοδον ἄνδρες ἐκ τῶν διακεκρι-
μένων κληρικῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ρωμουνίας
καὶ τῆς Σερβίας, ἐκ τῆς Ισχυρᾶς δὲ καὶ ὁμοδόξου Ρωσίας
ἔγκριτος χορεία κληρικῶν τε ἄμα καὶ λατιῶν.

'Επὶ τῶν μερικῶν συνεδριάσεων, ἀς συνεκρότησαν τὰ
μέλη τῶν κατὰ μέρος Ἐκκλησιῶν, διτοι εἶχον ἀντιπροσω-
πευθῆ εἰς τὴν σύνοδον, οἱ δριθόδοξοι ἀπαντες, οἵ τε ἐκ τῆς
Ρωσίας, οἵ τε ἐκ τῶν ἀλλων Ἐκκλησιῶν ἀνεχήρυξαν ἐν
ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ πρόσεδρον τῶν μερικῶν συνελεύ-
σεων τὸν ἀργιεπίσκοπον Σύρου καὶ Τήνου. 'Ενώπιον τῆς
ἐπιστήμης καὶ ἔναντι τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ πᾶσα προκατάλη-
ψις, ἐκ φυλετικῶν ἦ πολιτικῶν λόγων ἀλλοτε προελθοῦσα,
ώσει καπνὸς διελύθη, καὶ ἐπεῖδον ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ ὁρθόδοξος
τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὸν ἀγαπητὸν αὐτῶν υἱὸν ἐκπροσω-
ποῦντα καὶ ἐνασκοῦντα τὴν ἥγεμονείαν τοῦ ἐλληνικοῦ

πνεύματος ἐπὶ τῶν ὑψίστων συμφερόντων τοῦ χριστιανικοῦ, πολιτισμοῦ, τῆς ἡγεμονείας ταύτης ἐθελουσίως παραχωρούντων τῶν ὁμοδόξων ἔθνῶν, τῶν δὲ λοιπῶν ἀναγραφόντων τὸν ἔναλιμακτὸν τοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ θράψαντον εἰς τὰ γρονικὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ καὶ δίκαιον ἦτο τοσαύτην νὰ περιβλήθῃ τιμὴν δι' ἑαυτόν, διὰ τὴν πατρόδα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὃ σεμνὸς ἵεράργυρης, διστις οὐδεὶς ἦτον αὐτοῦ ἀρμοδιώτερος πρὸς τὸ νὰ προσδιορίσῃ διὰ τῆς πολυμαθείας ἄμα καὶ τῆς κριτικῆς αὐτοῦ ἐπιστήμης τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῶν περὶ τῶν δογμάτων ἐκφράσεων τῶν Ἐλλήνων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οὐδεὶς δοσον αὐτὸς ἤδυνατο ἄμα μὲν νὰ φυλάξῃ ἀκεραίαν τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐν ἡμῖν δογματικῆς διδασκαλίας, ἄμα δὲ καὶ νὰ πείσῃ τοὺς πάντας διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου καὶ διὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ γαρακτῆρος, διτὶ δὲ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἀντεγομένη τῆς περὶ τὰ κυριώτατα δόγματα ἀτρεκείας, δὲν ἐπιδιώκει ἕηρὸν θεωρητικὴν νίκην, ἀλλὰ ἐμφρονεῖται ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ μὴ ἐπιρρεύσῃ εἰς τὰ διαυγῆ τῆς πίστεως νάματα, ἀτινα ἔχουσι τὰς πρηγὰς αὐτῶν ἐκ τῶν ἱερῶν Γραφῶν καὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνοδῶν, τὸ θολὸν φεῦμον τῶν ἀνθρωπῶν ἐπινοιῶν καὶ ἐπιτεγνήσεων, τὸ δόπιον εἴτε δὲ πλάνη εἴτε δὲ ἴδιοτέλεια τῶν ἀνθρώπων ἐξήτησε νὰ παροχετεύσῃ εἰς τοὺς ἀκηράτους λειμῶνας τῆς γριστιανικῆς πίστεως.

Οἱ ἡγήτορες τῶν Παλαιῶν Καθολικῶν συνεῖδον ἐκ τῶν ἔξηγήσεων τοῦ Λυκούργου τὴν εἰλικρίνειαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἐπιμονῇ τῶν ἡμετέρων εἰς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ δόγματος τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύσεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ ἐνοργανὴ διτὶ δὲ ἀκρίβεια αὕτη πρέπει νὰ ἐχληφθῇ ὡς δρός ἀπαραίτητος διὰ τὴν τελεσφόρον τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν προσέγγισιν, ἥπις δὲν δύναται παρὰ ἐπὶ μιᾶς μόνον νὰ στηριχθῇ βάσεως, διτὶ δηλαδὴ μόνος δο Χριστός ἐστι κεφαλὴ τῶν ἀπανταγοῦ τῆς οἰκουμένης χρι-

στιανῶν, δοσοὶ εἰς τὸ χριστιανικὸν ἔθαπτίσθησαν βάπτισμα. Τὴν ἀρχὴν ταύτην μία μόνη Ἐκκλησίᾳ διαφθείρει, ἡ παπικὴ δηλονότι, παρεισάγουσα τὸν πάπαν ὡς δρατὴν τῆς καθολικοῦ Ἐκκλησίας κεφαλήν, ὡς τοποτηρητὴν τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὡς κοινωνὸν καὶ ταμίαν τῆς ἔξουσίας αὐτοῦ, φθάνει δὲ εἰς τὸ παράβολον συμπέρασμα διὰ τῆς βαθμιαίας τῶν ἀργικῶν χριστιανικῶν δογμάτων μετακινήσεως, μέγρις δτοῦ, πάντας ὑπερβάστα τοῦ λόγου καὶ τῆς πίστεως τοὺς σταθμούς, κατετόλμησε νὰ ἔκτεινῃ ἀσεβὴ χεῖρα καὶ πρὸς τὴν μεγαλειότητα τοῦ Ὑψίστου, ἀντιποιούμενη τοῦ ἀποκλειστικοῦ καὶ ἀναπαλλοτριώτου αὐτοῦ κτήματος, τῆς αὐτοαληθείας καὶ τοῦ ἀλαθήτου, ἵνα στηρίξῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸν καταρρέοντα αὐτῆς θρόνον.

Λαλοῦντος τοῦ Λυκούργου, οἱ πάντες ἀντείχοντο τῶν λόγων, οὓς μετ' ἀρρήτου ὡς πάντοτε γάριτος, ἀλλὰ καὶ μετὰ φωνῆς ἥδη ἔξησθενημένης ἀπῆγγειλε. «Σιγῶντά με περιμενοῦσι καὶ φθεγγούμενῷ προσέξουσι, καὶ λαλοῦντος ἐπὶ πλεῖστον χεῖρα ἐπιθῆσουσιν ἐπὶ στόμα αὐτῶν».

Ἐκ τῶν δοθεισῶν ἀμοιβαίων πληροφοριῶν καὶ ἔξηγήσεων ἐπῆλθεν ὡς ἀσπάσιον ἀποτέλεσμα ἡ ἐπὶ πολλῶν ἀντικειμένων συνεννόησις τῶν κορυφαίων τῆς συνέδου, καὶ ὡς ἐκ τῆς συνεννοήσεως ταύτης οἱ πάντες προσδοκῶμεν τὰ βέλτιστα ὑπὲρ τῆς ἐν πνεύματι εἰρήνης καὶ ἀμοιβαίας ἀγάπης συντελέσσεως τοῦ θειοτάτου ἕργου τῆς προσεγγίσεως, ἵσως δὲ βαθμηδὸν καὶ τῆς ἐνώσεως τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν. Οἱ κάποι τῆς εἰς τὴν σύνοδον μεταβάτεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐργασιῶν ἔξηντλησαν τὰς ἥδη ἔξησθενημένας αὐτοῦ δυνάμεις, ὡς ἔγραφεν ὁ περιφανῆς αὐτοῦ φίλος, ἀπαντῶν εἰς τὸ ἐμὸν τηλεγράφημα.

Καὶ δοθάνατος εἶχεν ἥδη προεγχαράγξει ἐπὶ τῆς γλυκείας μορφῆς τὴν ἀλυτὸν αὐτοῦ σρραγῆδα. «Οτε δὲ κατέβη εἰς Ἀθήνας, πόση ὑπῆρξε πάντων ἡμῶν ἡ χαρὰ διὰ τὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ καὶ πόσον τῇ χαρᾷ συμπαιγῆς ἡ θλῖψις, διότι

ἐβλέπομεν τὴν πολύφωτον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἐλληνισμοῦ λυχνίαν, ἀπαναλισκομένου ταχέως τοῦ ζωηφόρου ἐν αὐτῇ ἐλαίου, νὰ βαίνῃ πρὸς τὴν ὥκυμορον ἀπόσθεσιν, ἀρ' οὐ πασῶν λαμπροτέραν ἔξεφηνε τὴν τελευταίαν αὐτῆς ἐλλαμψιν. Μοιραίος ἀλλ' ἔνδεξες ὑπῆρξεν αὐτοῦ δὲ θάνατος: διότι, ὡς ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ ἔγραψεν δὲ Γλάδτων, «εὐχλεές εἶναι τὸ μαρτύριον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης», ὑπὲρ ὧν δὲ ἀείμνηστος προσήνεγκεν εἰς τὸν ἐπουράνιον πατέρα τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὡς πολύτιμον καὶ εὐπρόσδεκτον θυσίαν.

Τὸ δονομα αὐτοῦ θέλει ζῆ τίμιον καὶ ἀθάνατον εἰς τὴν μνήμην τῆς πατρίδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας. "Οταν δὲ τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ Ὑψίστου τελειωθῇ ποτε τὸ ἔργον, εἰς τὸ δόποιον τόσον ἀποτελεσματικῶς εἰργάσθη δὲ ἀείμνηστος μετὰ τοῦ περισπουδάστου αὐτοῦ φίλου Γλάδτωνος, δταν ἀπασαι αἱ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι ἀγαπήσωσι καὶ προσεγγίσωσιν ἀλλήλας, ὡς ἀχώριστοι ἀδελφαῖ, σύμπασα ἡ χριστιανωσύνη θέλει εὐλογήσει καὶ δοξάσει τὴν μνήμην αὐτοῦ, ἵσα τῇ τῶν περιφανεστέρων ἡρώων τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ ΝΙΚΟΜΗΔΕΩΣ,

(ΝΥΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΒΙΖΥΗΣ)

ΔΟΓΩΣ ΕΠΙΚΗΔΑΞΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΟΙΔΙΜΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΝ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΕΥΘΥΒΟΥΛΗ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ ΧΑΛΚΗΝ ΝΑΩ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΤΗ Κ' ΙΟΥΝΙΟΥ, ΑΩΝΩ'.

«Τὴν σορίαν αὐτοῦ διηγήσονται ἐθνη καὶ τὸν
ἐπιαννον αὐτοῦ ἀναγγελεῖ ἡ Ἐκκλησία».

ΤΕΘΝΗΚΑΣ, τέλος πάντων, ἀείμνηστε διδάσκαλε Κων-
σταντίνε Εύθυρούλη, μετὰ πολύμηνον τοῦ φάρυγγος ἀσθέ-
νειαν· νεκρὸς καὶ ἀπνοὺς πρόκεισαι σῆμερον ἐνώπιον τῶν
συγγενῶν σου, ἐνώπιον τῶν πολλῶν φίλων σου, ἐνώπιον τῆς
μουσοτρέφου χορείας τῶν συναδέλφων σου, ἐνώπιον τοῦ το-
σούτου αὐθορμήτως συρρεύσαντος πλήθους· καὶ γίνεσαι λοι-
πὸν σῆμερον ἀντικείμενον πικροῦ πένθους καὶ λύπης, πολυ-
ετής λειτουργὸς τῆς θύραθεν καὶ ἔσωθεν παιδείας, ἐπίσης
λυπηρὸν θῦμα τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἔκκλησιαστικῶν ἀγώ-
νων σου.

Κλαίομεν λοιπὸν σήμερον, φίλοι ἀδελφοί, ἔνα τῶν ἔξο-
χωτέρων καὶ λογιωτέρων ἀνδρῶν, οἵτινες διὰ τῆς θαυμασίας
αὐτῶν παιδείας ποδηγετοῦσιν ἡμᾶς εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν
Ἐλληνικὴν ἐκπαίδευσιν. Κλαίομεν καὶ πενθοῦμεν τὸν σοφὸν
ποδηγέτην καὶ καθηγητὴν τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Μεγάλῃ
τοῦ γένους σχολῇ. Καὶ ἡμεῖς μὲν πάντες κατηφεῖς καὶ θρη-
νοῦντες σὲ συνοδεύομεν, ἀείμνηστε διδάσκαλε, ὅχι πλέον εἰς

τὴν εὔγλωττον καὶ σοφὴν διδασκαλίαν σου, ὅχι εἰς τὰς πολυμαθεῖς καὶ σοφάς συνδιαλέξεις σου, ὅχι εἰς τὰς ὑψηλὰς θεολογικὰς συζητήσεις σου, ὅχι εἰς τὴν ἔξαισταν καὶ ἐπίμονον μετὰ ζῆλου σπουδὴν τῆς συγγραφῆς σοφῶν συγγραμμάτων τῆς τε ἕσω καὶ ἔξω παιδείας, ἀλλ' εἰς τὸ ἔσχατον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος κατάντημα, εἰς τὸ ψυχρὸν τοῦ τάφου καταγώγιον! Σὺ δομας, σοφὲ ἄνερ, ἐγκαταλείπεις ὅπισθέν σου θρήνους πολυαριθμῶν συμπολιτῶν, ἀγαπητῶν συναδέλφων, εἱλικρινῶν φίλων καὶ συγγενῶν, καὶ τέλος ἀλήκτους κοπετούς φιλτάτης νεαρᾶς συζύγου μετὰ τριῶν ἀπὸ δύο μέχρις ἔξι ἐτῶν νηπίων τέκνων!

Πόσον βαρεῖαι, πάσον ἀληθεῖς ἀπεσθανουσιν ἐνίστε αἱ ἀπευκταῖαι προαισθήσεις! Ἀπό τινων ἡδη γρόνων δεινῶν ταραττεμένη ἡ τοῦ ἀειμνήστου σύζυγος διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας του ἐφώναζε λέγουσα· «Θέλει σὲ καταστρέψει οὗτος ὁ πολύς σου ζῆλος εἰς τὴν πολύμοχθον καὶ πολύωρον νυκτερινὴν μελέτην τῶν φιλοσοφικῶν σπουδῶν πρὸς συγγραφὴν διαφέρων πραγματειῶν τῆς τε θύραθεν καὶ ἔσωθεν σοφίας». ἀλλ' ἐν τούτοις ἀξίνει ὅπισθέν του δρφανὴν καὶ πενομένην σύζυγον καὶ τρία νήπια τέκνα! Τοσοῦτον μέγας ἦτον ὁ ζῆλος αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς προσδόου τοῦ ἔθνους καὶ τῆς γενναίας ύπερβασπίσεως τῆς Ἐκκλησίας κατὰ ταῦ φευδοῦς· ὥστε καὶ σύζυγος καὶ τέκνα καὶ ζωὴ ἡσυχος ἔθεωροῦντο ὑπὸ τοῦ σοφοῦ διδασκάλου ὡς δευτερεύοντα χρέη. «Οἱ ἀγῶν αὐτοῦ ἐν τῇ παροίκῳ ταύτῃ ζωὴ ἦν τὸ ἔθνος του, ἡ Ἐκκλησία του.

‘Αλλ’ ὅποιαν ἀντίθεσιν παρουσιάζει ἡ σήμερον ἡμέρα! πόσον χαρομένυνος, καὶ πόσον πένθιμος! ἐνῷ σήμερον ἡ Μεγάλη τοῦ γένους σχολὴ πανηγυρίζει ἐζετάζουσα τὴν πρόσδον τῶν εἰς αὐτὴν φοιτῶντων νέων, συνάμα καὶ πενθεῖ, διότι ἀπώλεσεν ἔνα τῶν σπανίων αὐτῆς καθηγητῶν, τοῦ ὅποίου τὴν ἀνεπανόρθωτον στέρησιν ἀπὸ πέρυσι θρηνεῖ καὶ κλαφίει.

Αλλὰ διὰ τί ἡ τεσαύτη ἐν τῷ ἑρῷ ναῷ συρροή ἡμέρων καὶ ἀλλοτρίων; διὰ τί ἡ κατήφεια πάντων; τίς ἡ αἰτία τούτων; ἡ τοῦ κηδευομένου ἔξοχος παιδεία, καὶ ἡ παραδειγματικὴ εὐσέβεια καὶ τιμιότης, δι’ οὓς ἀγνὸς τοῦ βίου τούτου ἔξερχεται, τὸν ἀγῶνα τὸν καὶ λέγοντας τοῖς φίλοις τοῦ βίου τετέλεσε, τὴν πίστιν τετήρησε. Καὶ ἦδη τὰ μὲν θίνη διηγοῦνται τὴν σοφίαν αὐτοῦ, ἡ δὲ Ἐκκλησία ἀναγγέλλει τὸν ἐπαίνον αὐτοῦ. Ναὶ, μετὰ παρηγορῆσας ἡ Ἐκκλησία ἀναγγέλλει τὸν ἐπαίνον αὐτοῦ, διοτι διαλάμπει διὰ παραδειγμάτιστος ζῆλος τοῦ ἀσιδέου ὑπὲρ τῆς προσόντος τοῦ θίνους καὶ τῆς εὐκλείας τῆς διθεσδέξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν βίον αὐτοῦ, ὡς θέλετε πληροφορηθῆ, ἀφ’ οὗ συνοπτικῶς διεξιλθωμέν τὸν βίον τοῦ ἀειμνηστοῦ.

Γέννημα πρωτικὲς ὑπῆρξεν δὲ Εὐθυνούλης τῇ βασιλεύσης τῶν πολεων ἐκ καταγωγῆς Χίων εὐτεθῶν, ἀλλ’ οὐχὶ εὐπόρων. Ἐκ φύσεως νοήσιμην, εὐαίσθητος, γρηγορός, καὶ ὡς φύσει φιλότιμος εἰς τὰ κακὰ διγῶν, ἐγκαίρως ἐπεδοθῇ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν γραμμάτων, ἐπιτημοστάτου τότε τυχών διδασκάλου ἐν τῷ Μεγάλῳ Ρεύματι, ἐν ώρᾳ παρώχουν οἱ γονεῖς αὐτοῦ, τοῦ διδασκάλου, λέγω, τοῦ ἀσιδέου ἔκεινου Νικολάου Λογαράδου, τοῦ συντάκτου τοῦ λεξικοῦ «Κιβωτός». ὑπὸ τοιούτῳ ἐπιτημοστάτῳ καὶ διαπρεπεῖ διδασκάλῳ δὲ Εὐθυνούλης διεπλάττετο τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν πρῶτον μὲν κατ’ οἰκοι, οὐτεροῦ δὲ διδασκάλου τοῦ Θουμασίου ἔκεινου ἀνδρός, τοῦ Λογαράδου, ἐν τῇ κατὰ τὸ Φανάριον φιλοσοφικῇ σχολῇ, διηγυστεῖ διὰ τῆς ἔξαιτίας ἐπιμελείας αὐτοῦ ἀπασταν τὴν ἐλληνικὴν ἐγκύρωτον παίδευσιν, διακούσας παρ’ αὐτοῦ φιλοσοφίαν, λογικὴν καὶ θολογίαν· καὶ κατὰ τὴν φιλοτιμίαν καὶ φιλοπονίαν ἐκ πάντων τῶν μαθητῶν διεκρίνετο· θίνεν καὶ τοσοῦτον ἔξεμαθε τὸν ἐλληνα λογικόν, ὡς τε ἄριστος ἐλληνιστὴς ἀνεσεγγίη. Ἐγὼν δὲ τοιαύτην ἰκανοτητα, καὶ πολλῶν γνώσεων κάτοχος ὡν, ἔσπευσε νὰ φανῇ ὀφέλιμος εἰς τὸ προσφιλές αὐτοῦ γένος· διότι τίς ἡ τῆς παιδείας χρη-

σιμότης, ἂν ταύτης δὲν γένηται χρῆσις ὑπὲρ τῆς κοινωνίας, γενομένη σύτῳ ἀγαθοποιὸν δργανον;

Κατὰ τὴν δργῶσαν λοιπὸν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν προσελήφθη διζηλωτὴς τῶν πατρών Εὐθυεύλης ὑπὸ τοῦ κλεινοῦ Σαμουήλ, τοῦ διευθυντοῦ τῆς Μεγάλης τοῦ γένους ἐν Ξηροχρήνῃ σχολῆς, καθηγητὴς τῆς φιλολογίας, ἐν ᾧ διετέλει διδάσκων μετ' ἀξιεπαίνου ζήλου ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀξιοθύμαστος εἶναι ἐνταῦθα διαδίκυος Εὐθυεύλης· διότι διὰ τῆς τελεστρόφου διδασκαλίας τοῦ τοσοῦτον ὡφελιμώτατος εἰς τὸ γένος καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἔδειχνυτο, ὥστε κοινῶς γένος καὶ Ἐκκλησία ἀπεφάσισαν ἵνα ἀποστείλωσι τοῦτον εἰς τὴν Εὐρώπην, δπως ἐπεκτείνῃ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώστεις του.

Μετὰ πενταετῆ λοιπὸν διατριβὴν ἐπὶ ἐν ἔτος ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ τέσσαρα ἐν Παρισίσις, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν φίλην αὐτοῦ πατρίδα, περιλαβὼν εἰς ἑαυτὸν ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν, ὡς ἔξαγεται τοῦτο, διὰ νὰ μὴ πολυλογῶ, ἐκ τῶν πολυμαθῶν αὐτοῦ φιλοσοφικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων.

'Αλλ' ἐν εἰς τὴν ἐν Παρισίσις αὐτοῦ σπουδὴν δὲν δύναμαι νὰ παραλείψω. Τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀσκονος καὶ ἀκάματος αὐτοῦ σπουδὴ εἰς τὰς ἐπιστήμας, ὥστε ἐβλάβη ἡ ὑγεία αὐτοῦ, καὶ παρὰ μικρὸν ν' ἀφήτη πένθος ἀπαρηγόρητον, ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη προσῆλαθε τὸν κίνδυνον.

Θαυμαστὸς λειπόν διεύθυντος εἰς τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἐκπαίδευσιν, θαυμαστὸς εἰς τὴν δημόσιον αὐτοῦ διδασκαλίαν, καὶ ἔτι θαυμαστὸς εἰς τὴν ἐν Παρισίσις αὐτοῦ σπουδὴν τῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ λίαν ἀξιοθαύμαστος εἰς τὴν ἔναρξιν πάλιν τῶν ύψηλῶν διδασκαλικῶν αὐτοῦ χρεῶν εἰς τὴν αὐτὴν Μεγάλην τοῦ γένους σχολὴν, ἡς ἐπόπτης ἦν ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, καὶ αὕτη ἀναγγέλλει τὸν ἐπαινον αὐτοῦ, διότι πραγματικῶς ἔβλεπε μεθ' ὅποιου ἀκαμάτου ζήλου ἀνέλαθε τὴν διδασκαλίαν τῶν φυσικομα-

Οηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας· ἀλλ' ὁ φιλόπονος οὗτος ἀνὴρ δὲν ἡρκέσθη εἰς μόνην τὴν διὰ ζώσης φωνῆς διδασκαλίαν· διότι, ἐπειδὴ διττῶς ἐνεργεῖται ἡ διδασκαλία, διττῶς καὶ ὁ θαυμάσιος ἀνὴρ ἐδίδαξε, καὶ διὰ ζώσης φωνῆς ἀπὸ διδασκαλικῆς καθέδρας καὶ διὰ συγγραφῆς πολυπόνων καὶ ὄγκωδεστάτων βιβλίων, καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἣν ἐδίδαξε καὶ ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῆς δρθιδεξίας, δι' ἣν ἡγενέτο.

Σεῖς δὲ οἱ αὐθιρμήτως συρρεύταντες πάντες, καὶ καθηγηταὶ καὶ μαθηταὶ τῶν τριῶν μεγάλων ἔθνεικῶν σχολῶν καὶ λαϊποὶ ἐλλόγιμοι φίλοι τοῦ ἀειμνήστου, εἰσθε μάρτυρες ἀμροτέρων, καὶ διηγήθητε τὴν σοφίαν αὐτοῦ· ἡ δὲ Ἐκκλησία καὶ ὁ τῶν θεολόγων σύλλογος ἀναγγέλλουσι τὸν ἔπαινον αὐτοῦ· διότι τίς, Κωνσταντῖνε Εὐθυδούλη, διηγήσεται τὸ δεύτερον εἶδος τῆς πολυπόνου καὶ πολυμόχθου διδασκαλίας σου; αὐδεῖς, εἰ μὴ αὐτὰ τὰ ἀδάνατα συγγράμματά σου δεόντως ἔξυμνυντες τὸ συγγραφικὸν πνεῦμά σου, καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀναγγέλλει τὸν ἔπαινόν σου.

Μέγας λοιπὸν ὑπῆρξεν δομαχάριος οὗτος ἀνὴρ καὶ διὰ τὸν εὐσεβέστατον καὶ χριστιανικώτατον αὐτοῦ βίον, καὶ διὰ τοὺς συγγραφικοὺς αὐτοῦ ἀγῶνας εἰς τε τὴν θύραθεν καὶ ἔσωθεν σοφίαν. Ναί, μέγας, ἀλλ' ἡ διττὴ αὕτη διδασκαλία αὐτοῦ, ἡ μετ' ἀπαραδειγματίστου ζῆλου ἔκτελουμένη, ἀνενέωσε πάλιν τὸ ἐν Παρισίοις πάθημα τοῦ λάρυγγος καὶ ἐπὶ δύῳ σχεδὸν ἐτῇ ἡ λατρικὴ ἐπιστήμη δὲν ἴσχυσε νὰ ἔχειεψῃ αὐτό, ἀλλὰ κατέβαλε τὸν σοφὸν διδάσκαλον, καὶ ἦδη χάνομεν τὸν ἡμέτερον Εὐθυδούλην. Ὁποῖον λυπηρὸν συμβάν! ὅποια ἀνεπανόρθωτος στέρησις διὰ τὰς σοφὰς καὶ θεολογικὰς αὐτοῦ γνώσεις, δι' ἃς ἡ Ἐκκλησία εἶχε τὸν ἀειμνηστον μέγα στήριγμα.

Δὲν ζῆς πλέον, ἔχοχε ἀνερ Εὐθυδούλη· ποῦ ἐγκαταλείπεις τὴν δλῶς ψυχῆς καὶ σώματος ἀφωσιωμένην σύζυγόν σου; ποῦ ἀφίνεις τὰ τρία φίλτατα νήπια τέκνα σου; φίλοι,

δ σοφὸς διδάσκαλος, δ εἰλικρινέστατος ἡμῶν φίλος, δὲν ὑπάρχει πλέον συγγενεῖς καὶ οἰκεῖοι, τέθηκεν δὲ πολυτέλεστος ὑμῶν σύζυγος καὶ πατήρ· δὲν μένουσι πλέον εἰς ἡμᾶς, εἰ μὴ τὰ ψυχρὰ λείψανα ἀπαρηγορήτου πένθους.

Πρόσελθε καὶ σύ, ὡ νεολαία, διὰ νὰ κλαύσῃς ἐξ ἔκεινων ἐνα, cίτινες πρόωρα καταβαίνουσιν εἰς τὸν τάφον ὑπὲρ σοῦ ἀγωνισθέντες, διὰ νὰ σὲ δημιουργήσωσι πολίτην κόσμιον καὶ εὔσεβη· ἀτυχεῖς νέοι! στερούμενοι τοὺς ἔζοχωτέρους ἀνδρας! πόσον εἶναι ἄξιον νὰ θρηνήτε τὰς ἀνεπανορθώτους στερήσεις τούτων!

Ἄλλὰ ποῦ εἴσθε, τέλος πάντων, συγγενεῖς καὶ σύζυγος μὲ τὰ φίλτατα νήπια τέχνα τοῦ μακαρίτου; προσέλθετε ἀπαντες, περικυκλώσατε τὸν νεκρόν, ἵνα τὸν τελευταῖον λάθητε ἀσπασμόν, ἀσπάσθητε τὰ ἄφωνα αὐτοῦ χεῖλη, τὰ ὅποια τοσάκις γλυκέως ὑπὲρ ὑμῶν ἐλάλησαν· ἡμεῖς δὲ ἀπαντες οἱ λοιποὶ ἃς δώσωμεν ἐπὶ τέλους τὸν τελευταῖον ἡμῶν ἀσπασμόν, καὶ δμωφώνως ἃς ἔκφωνήσωμεν.

Τοῦ ἀειμνήστου διδάσκαλου τοῦ γένους Κωνσταντίνου Εὐθυνούλου αἰωνία εἴη ἡ μνήμη! Αἰωνία ἡ μνήμη! Αἰωνία ἡ μνήμη!

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΕΝ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΩ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΛΟΓΩΝ.

4

ΣΒΛΙΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ, ἐκφωνηθεὶς ἐν
τῷ Σιναϊτικῷ Μετοχίῳ τῇ ιβ' δεκεμ. 1861,
εἰς τὸν μητροπολίτην Σαμακούσιου Νεόφυτον,
ὑπὸ Γενναδίου Παππαρούση.

1—7

5

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ, ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ^{τῷ}
Ἀλεξάνδρου Λασκάρεως ἐν τῷ κατὰ τὸ Σταυ-
ροδρόμιον ναῷ τῶν Εισοδίων τῇ κε' φεβρουα-
ρίᾳ 1863, εἰς τὴν Σοφίαν Γ. Δέλτα.

8—16

6

ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ ἐν Σύρῳ ναῷ
τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος κατ' αὐ-
γουστον τοῦ 1866 ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σύ-
ρου Ἀλεξάνδρου Λυκούργου.

17—20

ΔΟΤΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΛΑΔΙΑΙ

ΔΩΡΟΘΕΟΥ ΕΥΕΛΠΙΔΟΥ.

ΣΕΛΙΣ

Α' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῇ Δ' χυριακῇ τῶν νηστειῶν, κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1871.	29—50
Β' ΛΟΓΟΣ ἐν τῇ ὑπέρ τῆς Μακεδονικῆς φιλεκταιδευτικῆς ἀδελφότητος γενομένη πατριαρχική λειτουργίᾳ, τῇ ιθ' σεπτεμ. 1871.	56—68
Γ' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀρμενικοῦ πατριαρχείου, τῇ ζ' Ιανουαρ. τοῦ 1872.	68—71
Δ' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀρμενικοῦ πατριαρχείου, τῇ παρασκευῇ τῆς Διακαίησικου 1872.	71—73
Ε' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ἔορτῇ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, τῇ ζ' μαΐου τοῦ 1872.	63—75
Ϛ' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ἔορτῇ τῆς Μακεδονικῆς ἀδελφότητος, τῇ κβ' Ιουλίου τοῦ 1873.	75—81
Ζ' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ ἐπὶ τῇ κηδείᾳ τοῦ τοποθητοῦ τοῦ ἀρμενικοῦ πατριαρχείου ἐν Μεσαχώρῳ, τῇ ιβ' φεβρουαρίου τοῦ 1874.	81—83
Η' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ προσφωνηθεῖσα τῇ κγ' ἀπριλίου 1874 ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ αὐτοῦ εἰς μητροπολίτην Κορυτσᾶς.	84—86
Θ' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ ἐκφωνηθεῖσα τῇ ιθ' μαΐου 1874 ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ἔορτῇ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ συλλόγου.	87—89

Ι' ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος ἐπὶ τῷ μνημοσύνῳ τοῦ ἐκ Κορυτσᾶς Εὐθυμίου Παπαΐωάννου, τῇ ίσῃ τοῦ 1874.

89—94

ΙΑ' ΛΟΓΟΣ ἐπικήδειος εἰς τὴν Σορίαν Θερινοῦ, ἔκφωνηθεὶς ἐν Σταυροδρομίᾳ τῇ ίσῃ Ιουλίου τοῦ 1874.

95—99

8

**ΔΟΓΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΛΑΔΙΑΙ
ΕΙΡΗΝΟΓΠΟΛΕΩΣ ΦΩΤΙΟΥ.**

Α' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ πρὸς τὸν ἀρχεπίσκοπον Σύρου καὶ Τήνου Ἀλέξανδρον Λυχοῦργον ἐν Μιτιλήνῃ, τῇ κείτη ἀπριλίου 1870.

100—104

Β' ΛΟΓΟΣ ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τῶν λειψάνων τοῦ μεγάλου λογοθέτου Νικολάου Ἀριστάρχου, τῇ ίσῃ φεβρουαρίου 1875, ἐν τῷ κατὰ τὴν Ξηροκορήνην ναῷ τοῦ ἀγ. Δημητρίου.

105—112

Γ' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ εἰς τὸν μητροπολίτην Δέρκων Νεόφυτον, ἐν τῷ μητροπ. ναῷ τῶν Θεραπείων, τῇ σ' αὐγούστου 1875.

112—117

Δ' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΝΗΜΟΣΥΝΟΣ εἰς τὸν μητροπολίτην Καισαρείας Εὐστάθιον Κλεοβουλον, τῇ ζ' μαρτίου 1876, ἐν τῷ κατὰ τὸ Τζιβαλίον ναῷ τοῦ ἀγ. Νικολάου.

118—128

Ε' ΛΟΓΟΣ ΕΙΠΙΚΗΔΕΙΟΣ εἰς Παῦλον Μουτσούρον, τῇ ιη' ἀπριλίου 1876, ἐν τῷ κατὰ τὸ Μέγα Ρεῦμα ναῷ τῶν Ταξιαρχῶν.

128—133

Ϛ' ΛΟΓΟΣ ΕΙΠΙΚΗΔΕΙΟΣ εἰς Κωνσταντίνον Ἀξελόν, ἐν τῷ ναῷ τῶν Εισοδίων, τῇ γ' αὐγούστου τοῦ 1876.

133—138

ΣΕΛΙΣ

**Ζ' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ εἰς
Κωνσταντίνον Ξενοχράτη, τῇ ἵδι δεκεμβρὶ τοῦ
1876, ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ.**

**Η' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ ἐπὶ τῇ εἰς ἐπίσκοπον Εἰ-
ρηνουσπόλεως ἀναρρήσει, ἐκφωνηθεῖσα τῇ ἵδι
αὐγεύστευ τοῦ 1877.**

**Θ' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ εἰς Βασιλείου
Φουρτουνιάδην Ιατρόν, ἐκφωνηθεὶς κατὰ σε-
πτέμβριον τοῦ 1807 ἐν τῷ κατὰ τὸ Μέγα
Ρεῦμα ναῷ τῶν Ταξιαρχῶν.**

**Ι' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ εἰς Δημήτριον
Ρεβελάκην, ἐκφωνηθεὶς κατὰ μαρτίου τοῦ
1878 ἐν τῷ κατὰ τὴν Χρυσόπολιν ναῷ.**

**ΙΑ' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ εἰς Θεοδόσιον
τὸν Βυζάντιον, τῇ κατ' μαΐου τοῦ 1878, ἐν τῷ
κατὰ τὸ Μέγα Ρεῦμα ιερῷ ναῷ.**

**ΙΒ' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ εἰς
τὸν οίκουμ. πατριάρχην Ἰωακείμ τὸν Β', ἐν
τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ ζ' σεπτεμ. 1878.**

**ΙΓ' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ εἰς Ἰωάννην
Καλβοκορέσην, ἐν Πριγκήπῳ κατὰ σεπτέμ-
βριον τοῦ 1878.**

**ΙΔ' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ εἰς Ἐρατώ
Ν. Βαμβάκη, τῇ κατ' δεκεμβρίου 1878, ἐν τῷ
ναῷ τῶν Εἰσοδίων.**

**ΙΕ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς τῇ σ' μαρτίου
1879 κατὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λιθού
τοῦ καταστήματος τῆς ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι
φιλοσμούστου ἀδελφότητος.**

**ΙΓ' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ εἰς τὸν Ια-
τρὸν Κωνστ. Καραθεοδωρῆ, ἐν τῷ κατὰ τὸ
Νεοχώριον ναῷ, κατὰ δικτύων τοῦ 1879.**

138—142

143—147

148—152

152—157

157—161

161—168

168—170

170—174

174—177

177—182

ΙΖ' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ εις Ούρανίαν 182—184

9

ΛΟΓΟΣ έκφωνηθεὶς ἐν τῇ Ζωοδόχῳ
Πηγῇ ὑπὸ Κωνσταντίνου Γαζῆ, ἐπὶ τῇ ἀνα-
κομιδῇ τῶν ιερῶν δυτέρων τοῦ ἀστέριού πατρι-
άρχου Κωνσταντίνου τοῦ ἀπὸ Σιναίου, τῇ α'
σεπτεμβρίου τοῦ 1865.

185—189

10

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ὑπὸ Νικηφόρου
Καλογερᾶ εἰς τὸν ἀστέριον ἀργυρεπίσκη. Σύρου
καὶ Τήνου Ἀλέξανδρου Λυκοῦργον, ἔκφωνη-
θεὶς ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῶν Ἀθηνῶν

190—206

11

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ εἰς τὸν
αὐτόν, ἔκφωνηθεὶς ἐπίστης ἐν τῷ μητροπολιτ.
ναῷ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς καθη-
γητοῦ καὶ τότε πρυτάνεως τοῦ Ἐθνικοῦ πανε-
πιστημίου Ἐμμανουὴλ Κοκκίνου, τῇ ίδ' δε-
κεμβρίου 1875.

207—225

12

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ εἰς τὸν ἀείμνη-
στογ διδάσκαλον τοῦ Γένους Κωνστ. Εὔθυ-
νεύλην, ἔκφωνηθεὶς ὑπὸ Κωνσταντίου Νικο-
μηδέως (νῦν μητροπολίτου Βιζύης) ἐν τῷ κατὰ
Χαλκηνὸν ναῷ τοῦ ἀγ. Νικολάου, τῇ κ' Ιου-
νίου 1859.

226—231

**ΣΥΛΛΟΓΗ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΛΟΓΩΝ,
ΕΚΦΩΝΗΘΕΝΤΩΝ
ΥΠΟ ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΩΝ
ΤΗΣ ΘΡΟΔΟΣΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΠΟ ΤΟΥ ΆΩΞΑ'—ΆΩΠΑ',
ΚΑΙ ΥΠΟ ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΣΧΟΛΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ.**

**ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ
ΥΠΟ
Β. Δ. ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΟΣ.
ΤΟΜΟΣ Ε'.**

**ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.
ΤΥΠΟΙ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ**

1886.

Τῇ ὑπὸ ἀριθμὸν 137 καὶ ἡμερομηνίᾳ 15 ρετζέπ 1303
7 ἀπριλίου 1304 (1886).

*Αδείᾳ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ὑπουργεῖου τῆς Παιδείας.

ΦΙΛΟΙ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ.-

Τὸ Γ' τεῦχος τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἔκδιδομένης «Συλλογῆς Λόγων» περιλαμβάνει λόγους δέκα καὶ ἑπτά. Τούτων εἰς μὲν ἔξεφωνήθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Διομήδους Κυριακοῦ (1885) τῇ ἑορτῇ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν· ἕτερος δὲ ἐπίσης κατὰ τὴν αὐτὴν ἑορτὴν (1883) ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Παπαρηγοπούλου· δύο ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ν. Δαμαλᾶ, ὃν δὲ μὲν (1878) περὶ τοῦ ιδιαίζοντος χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας, ὃ δὲ ἐπίσης κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν (1884), πέντε λόγοι τοῦ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας κ. Φιλαρέτου Βαφείδου, ὃν εἰς μὲν ἐπικήδειος εἰς Ἡλίαν Τανταλίδην (1876), τέσσαρες δὲ συμβουλευτικοὶ καὶ διδακτικοὶ (1879, 1880, 1882). τέσσαρες τοῦ νῦν μητροπολίτου Ἡρακλείας κ. Γρηγορίου, ὃν οἱ μὲν δύο ἐν Χίῳ (1873, 1877) περὶ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος, ὃ δὲ τρίτος ἐν Σέρραις συνταχτήριος (1879) καὶ δέ τέταρτος ἐν τῷ Ἰωακειμείῳ παρθεναγωγείῳ (1884), τοῦ ἀρχιμανδρίτου κ. Γρηγορίου Ζυγανθηοῦ δύο λόγοι ἐπικήδειοι, ὃ μὲν εἰς τὸν Χαλκηδόνας Γεράσιμον (1875), ὃ δὲ εἰς Ἡλίαν τὸν Τανταλίδην (1876). Πρὸς δὲ Νικηφόρου Γλυκᾶ (νῦν μητροπολίτου Μηθύμηνης) λόγος ἐπικήδειος εἰς Κωνστάντιον Α' (τὸν ἀπὸ Σιναίου οἰκουμενικὸν πατριάρχην (1859), καὶ ἕτερος ἐπιτάφιος εἰς τὸν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Δειρῶν Γενναδίου (1859).

Ἐγράφον ἐν Φεναρίῳ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1886.

B. Δ. ΚΑΛΛΙΦΡΩΝ.

ΔΟΤΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΩ: ΝΑΩ: ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΥΠΟ

Α. ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ,
ΚΑΘΕΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ,

ΚΑΤ' ΕΝΤΟΛΗΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΣΥΓΚΛΗΤΟΥ,

τελουμένου τοῦ ὑπὲρ τῶν εὐεργετῶν τοῦ πανεπιστημίου
μνημοσύνου, κατὰ τὴν 30 Ιανουαρίου τοῦ 1885,
ἔσρτὴν τῶν Τριῶν Ιεραρχῶν.

Σεβαστὴ δικήγυρις!

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ λαμπρὰ καὶ χαρμόσυνος ἀνέτειλεν ἡ ἔօρ-
τὴ τῶν τριῶν μεγάλων ιεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ
πάλιν ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν γεραίρει καὶ τιμᾷ διὰ τῶν προση-
κόντων ἐγκωμίων τὴν μνήμην τῶν φωστήρων τούτων τοῦ
νοητοῦ αὐτῆς στερεώματος, Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρη-
γορίου τοῦ θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Καὶ
πάλιν τὸ ἡμέτερον πανεπιστήμιον τελεῖ κατὰ τὴν ἔσρτὴν
ταύτην τὸ νενομισμένον μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν εὐεργετῶν
αὐτοῦ. Τῇ ἀρετῇ ὁφείλεται δικαίως ὁ ἔπαινος. Ἐγκωμιά-
ζομεν κατ' ἔτος τοὺς μεγάλους ἔκείνους πατέρας, διότι καὶ
διὰ τῆς σοφίας αὐτῶν, ὃν μαρτύρια εἶναι τὰ ἀθάνατα ἔρ-
γα τῶν, καὶ διὰ τῆς ἀγιότητος τοῦ βίου αὐτῶν καὶ διὰ τῶν
ἀγώνων τῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐλάμπρυναν τὴν Ἐκκλησίαν
ἡμῶν. Ἐγκωμιάζομεν κατ' ἔτος τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ τοὺς
εὐεργέτας τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν πανεπιστημίου, διότι διὰ τοῦ
πλούτου αὐτῶν, ὃν ὑπὸ φιλοπατρίας καὶ τοῦ πρὸς τὰ καλὰ

Ξρωτος κινούμενοι προσήγνεγκον τῷ ἀνωτάτῳ τούτῳ ἐκπαιδευτηρίῳ, ὑπεστήριξαν τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν τοῦ Εθνους ἡμῶν, ἢτις εἶναι εἰς τῶν πρωτίστων παραγόντων τῆς ἔθνεικῆς ἡμῶν ἀναπτύξεως καὶ προόδου. Λίαν δὲ δρθῶς ἀπ' ἀρχῆς ὠρίσθη, ίνα τὸ μνημόσυνον τῶν εὐεργετῶν τοῦ πανεπιστημίου τελήται κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην, διότι ἀνέκαθεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει κατὰ λόγον δίκαιον τῇ ἑορτῇ τῶν τριῶν ἱεραρχῶν ἐπανηγυρίζετο καὶ ὡς ἑορτῇ τῶν σχολείων. Τοῦτο δέ, διότι ἐν τοῖς προσώποις τῶν ἱεραρχῶν ἔχεινων κατὰ θαυμάσιον τρόπον ἡνώθησαν λίαν ἀρμονικῶς τῇ θρησκείᾳ καὶ τῇ παιδείᾳ, ἡ θεία καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ, διχριστιανισμὸς καὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Οἱ πατέρες ἔκεινοι ὑπῆρξαν συνάμα καὶ τοῦ Εὐαγγελίου διαπρύσεοι κήρυκες καὶ τῆς ἀρχαίας σοφίας θαυμαστοί καὶ μύσταις θερμότατοι.

'Αναλαβὼν ψήφῳ τῆς ἀκαδημαϊκῆς συγκλήτου, ὡς κοσμήτωρ τῆς τῶν θεολόγων σχολῆς, νὰ εἴπω τὸν προσήκοντα τῇ τελετῇ ταύτῃ λόγον, καὶ ἐκπληρῶν νῦν τὸ βαρὺ δί' ἐμὲ τοῦτο καθῆκον, ἐπικαλοῦμαι τὴν ἐπιεικῆ ὑμῶν ἀκρόασιν. Εστωσαν δὲ θέμα τοῦ λόγου οἱ τρεῖς ἱεράρχαι ὑπὸ διττὴν θεωρούμενοι ἐποψίν, καὶ ὡς τέλειοι ἐπιστήμονες θεολόγοι καὶ ὡς ἔζοχοι ἐκκλησιαστικοὶ ποιμένες.

Πρῶτον οἱ ἱεράρχαι ἔκεινοι ὑπῆρξαν πρότυπα ἐπιστημόνων θεολόγων. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι πατέρες ἦσαν κάτοχοι ἐν ἔξοχῳ βαθμῷ πάστης τῆς σοφίας τῶν συγχρόνων των. Ὁ μέγας Βασιλεὺς καὶ ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος ἐγένοντο, ὡς γνωστόν, μαθηταὶ τῆς νεοπλατωνικῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, ἔτι δὲ σπουδάζοντες ἐνταῦθα, ἐπέδωκαν τοσοῦτον ἐν τοῖς γράμμασιν, ὥστε καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἔθνεικῶν διδασκάλων τῶν ἔθναυμάσθησαν, τὸν Γρηγόριον μάλιστα ἐζήτησαν νὰ κρατήσωσιν ἐν Ἀθήναις, ἵνα ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ρητορικῆς. Καὶ εἰς τὰς

πατρίδας των δ' ἐπιστρέψαντες ἐπηγγέλθησαν ἐπὶ τινα χρόνον τὸ ἔργον τοῦ ρήτορος, ἵνα οὖ ὑπείκοντες βαθυτάτῃ τῆς καρδίας αὐτῶν κλίσει ἀντήλλαξαν αὐτὸ πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν λειτουργημα. Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐγένετο, ὡς γνωστόν, μαθητὴς τοῦ Λιβανίου, δοτις ἐνωρίτατα διεῖδεν ἐν αὐτῷ τὴν ἔκτακτον ἔκεινην φυσικὴν εὐγλωττίαν, δι' ἣς μετὰ ταῦτα ἐμελλε νὰ ἐκπλήξῃ τὸν κόσμον, καὶ διὰ τοῦτο μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐρωτώμενος τίνα καταλείπει διάδοχον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ρητορικῆς, εἶπε τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο «τὸν Ἰωάννην, εἰ μὴ τούτον χριστιανὸν ἐσύλησαν». Πόσον κάτοχοι ἦσαν οἱ μακάριοι οὗτοι πατέρες τῆς ἔθνικῆς σοφίας, δεικνύουσι τὰ μέχρις ἡμῶν σωζόμενα συγγράμματά των, ἐν οἷς ἀνὰ πᾶν βῆμα ἐλέγχονται γνῶσται ἀκριβέστατοι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ιδίως τῶν ποιητῶν, ρητόρων καὶ φιλοσόφων. Ὁ Βασιλεὺς γράφει τὸν ἐλληνα λόγον ὡς ἀρχαῖος ἀττικὸς συγγραφεύς· τοῦ Γρηγορίου τὸ ὑφος παραβάλλοντι πρὸς τὸ τοῦ Ἰσοκράτους· τὸν δὲ Χρυσόστομον δικαίως συνέχριναν πρὸς τὸν Δημοσθένη. Βεβαίως ζῶντες ἐν ἐποχῇ μεταγενεστέρᾳ καὶ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος πόρρω ἀπεχώστη, δὲν ἔξισοῦνται οἱ πατέρες ἐντελῶς κατὰ τὴν τέχνην τῶν λόγου πρὸς τοὺς κλασικούς. Ἡ βραχυλογία, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ σωφροσύνη τῶν ἐκφράστεων καὶ ἡ εὐρυθμία τοῦ λόγου τῶν κλασικῶν δὲν εὑρηται παρὰ τοῖς ἡμετέροις πατράσιν ἐν ἴσω βαθμῷ. Πλατειασμός τις, δγκος καὶ ἐπίδειξις τις ἐν τῷ λόγῳ, ἐλλειψίς γενικὴ τῆς τῶν βυζαντινῶν ἐποχῆς, παρατηρεῖται πιος καὶ παρ' αὐτοῖς. Δέον διμως νὰ παρατηρηθῇ δὲ, ἀν οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ ὑφος καὶ τὴν τέχνην τοῦ λόγου ὑπολείπονται τῶν ἀρχαίων, εἰναι διμως πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἀνώτεροι κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἐννοιῶν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν. Τὰ συγγράμματα αὐτῶν εἰναι ἀληθῶς ἀνεξάντλητοι θησαυροὶ θρησκευτικῶν, ἥθικῶν καὶ φιλοσοφικῶν γνώσεων. Ὁ χριστιανισμὸς συνεπλήρωσε τὸν πνευματικὸν πλοῦτον τῆς ἀρχαιότητος δι-

ἀποκαλύψεως νέων ίδεων, συνέτεινε δὲ μεγάλως εἰς τὸ νό^τ στραφῆ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα βαθύτερον πρὸς ἑαυτὸν καὶ συναισθανθῆ ἔτι μᾶλλον τὰς ἐνδομύχους αὐτοῦ ἀνάγκας.
Ἐνεκα τούτου καὶ ἡ φιλοσοφία μετὰ τὴν ἐμφάνισεν τοῦ χριστιανισμοῦ εἰτέδυσε μάλιστα κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους βαθύτερον εἰς τὰ μεταφυσικὰ προβλήματα, τὰ ἀνέκαθεν ἀπασχολήσαντα τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, καὶ ἡ ποίησις δὲ καὶ ἡ τέχνη ἐν γένει τῶν χριστιανικῶν χρόνων, καὶ ἀν δὲν ἔφθασαν βεβαίως εἰς τὴν τεχνικὴν τελειότητα τῶν ἀρχαίων, ὑπερέβησαν διμως αὗτὰς ὡς πρὸς τὴν ἐχφρασιν βαθύτερων αἰσθημάτων καὶ ὑψηλοτέρων ίδεων. Οἱ τρεῖς λοιπὸν ἔκεινοι ἱεράρχαι ἐγένοντο κάτοχοι πάσης τῆς σοφίας τῶν συγχρόνων αὐτῶν καὶ Ἰσταντο μάλιστα ἐπὶ κορυφῆς αὐτῆς. Τοιουτοτρόπως, ἡ ἔθνικὴ παιδεία, ἥτις κατ' ἀρχὰς μάλιστα ἐφάνη ἀντίπαλος τῷ χριστιανισμῷ, διλγον κατ' ὀλίγον συνεφιλιώθη μετ' αὐτοῦ καὶ ἀρρηκτον συνέδεσε μετ' αὐτοῦ δεσμόν. Ἡ φιλία αὕτη ἡρχισε νὰ ἐγκαινιζηται διὰ τῶν Ἐλλήνων πατέρων. Ἐνῷ ἐν τῇ δύσει ὁ Τερτουλλιανός, πρόδρομος κατὰ τοῦτο γενόμενος τοῦ πρὸς τὰ γράμματα ἐχθρικοῦ πνεύματος, διπερ ἐμελλε νὰ ἐπικρατήσῃ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀνεφώνει. «Τί κοινὸν μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Ἱεροσολύμων, τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῆς Στοᾶς τοῦ Σολομῶντος (”), οἱ Ἐλλήνες πατέρες κατενόησαν ταχέως τὴν ἐσωτερικὴν συγγένειαν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ συνεῖδον δτὶ ἡ ἐλληνικὴ φιλοσοφία, ἥτις καταπολεμοῦσα τὰς θρησκευτικὰς προλήψεις τοῦ λαοῦ καὶ τὴν πολιωθεῖαν μετὰ τῶν μύθων αὐτῆς, ὑψώθη εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου Θεοῦ, τοῦ ποιητοῦ τοῦ κόσμου, τῆς ἀρχικῆς καὶ ἀπολύτου μονάδος κατὰ Πυθαγόραν, τοῦ ἐνὸς κατὰ τοὺς Ἐλεάτας, τοῦ νοῦ κατὰ τὸν Ἀναξαγόραν, τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ κατὰ Πλά-

• (*) De praescriptit haeret. c. 14. c. 8.

τωνα, τοῦ πρώτου κινοῦντος κατ' Ἀριστοτέλη, ἐπετέλεσε παρὰ τοῖς ἔθνικοῖς τὸ ἔργον, διπέρ ἐπετελέσθη παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις διὰ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν, καὶ ἴδιως διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ θείου τῆς χριστιανικῆς πίστεως θεμελιωτοῦ, δι' ἣς δριστικῶς κατηργήθησαν μὲν τὰ πολυθεϊστικὰ θρησκεύματα, ἐπεκράτησε δὲ ἐν τῷ κόσμῳ, τούλαχιστον τῷ πεπολιτισμένῳ, ἡ λατρεία τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, τοῦ παναγάθου Πατέρος ἡμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Διὰ τοῦτο δὲ μὲν φιλόσοφος καὶ μάρτυς Ἰουστίνος ἐνόμιζεν, δτι εἰτὸς δ θεῖος λόγος, δστις ἐνέπνευσε τοὺς ἀρχαίους προφήτας, ἐφώτισε διά τινων αὐτοῦ ἀκτίνων καὶ αὐτοὺς τοὺς ἔθνικοὺς σοφούς, δὲν ὥχνει δὲ νὰ δονομάζῃ χριστιανούς τὸν Σωκράτη καὶ τὸν Ἡράκλειτον καὶ πάντας τοὺς μετὰ λόγου βιώσαντας ἐκ τῶν ἀρχαίων (*), εἰ δὲ Ἀλεξανδρινοὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς Κλήμης, Ὁριγένης, Δίδυμος διὰ τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας ἐσπούδαζον νὰ παρασκευάζωσι τὰ πνεύματα τῶν μαθητῶν αὐτῶν πρὸς τὴν πνευματικωτέραν καὶ ὑψηλοτέραν κατανόησιν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἦν γνῶσιν ἀπεκάλουν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀπλῆν πίστιν. Τὴν συμφιλίωσιν ταύτην τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ πλήρη εύρισκομεν παρὰ τοῖς τρισὶ μεγάλοις ιεράρχαις, ὃν τὴν μνήμην σήμερον ἐπιτελοῦμεν. Ὁ μέγας Βασίλειος προτρέπει τοὺς χριστιανούς νέους εἰς ἀνάγνωσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, συμβουλεύων μόνον αὐτούς, ἵνα, καθάπερ τῆς ροδωνιᾶς τοῦ ἀνθροΐς δρεψάμενοι, τὰς ἀκάνθας ἐκκλίνομεν, οὕτω καὶ ἐν τῇ μελέτῃ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, δσον χρήσιμον καρπωσάμενοι, τὸ βλασφερὸν ἀποφεύγωσιν (*). Ὁ δὲ Γρηγόριος δ Ναζιανζηνὸς δονομάζει τὴν παλέυσιν «τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν τὸ πρῶτον», καταχρίνει δὲ ὡς «κακῶς εἰδότας» ἐκείνους τῶν χρ-

(*) Β. Ἀπολογ. κεφ. 44.

(*) Παρατ. η'.

στιανῶν, δοις τὴν «ἔξωθεν παιδείαν διαπτύουσιν ὡς ἐπί-
βουλον καὶ σφαλεράν καὶ Θεοῦ πόρρω βάλλουσαν». (*). Ο
δὲ Χρυσόστομος, ως δεικνύει καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, ἐτράφη
πρὸ πάντων ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημο-
σθένους.

Εἶναι ἀληθές, δτι μέχρι τοῦ Γ' αἰώνος ἀντίθεσίς τις καὶ
πάλη παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν πατέρων καὶ τῶν συγχρόνων
σοφιστῶν καὶ ρήτορων, μεταξὺ ἔθνικῶν σοφῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ
Ἐκκλησίας καὶ χριστιανικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἀφ' ἑτέρου,
ἥτις κατέληξεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸ λυπηρὸν γεγονός τῆς δια-
λύσεως τῶν ρητορικῶν σχολῶν· εἶναι ἀληθές, δτι οἱ πατέρες
ἔγραψαν συγγράμματα καθ' Ἑλλήνων· εἶναι ἀληθές, δτι
“Ἑλληνες καὶ χριστιανοὶ ἔξελαμβάνοντο τότε ὡς δύο τινὰ
ἀντίπαλα καὶ ἀντίθετα. Ἄλλ' ἡ ἀντίθεσις αὗτη, ἐὰν ἔξετά-
σῃ τις τὴν οὐσίαν αὐτῆς καὶ μὴ μείνη μόνον εἰς τὰς λέξεις,
πειθεται δτι δὲν ἦτο ἀντίθεσις Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ
χριστιανισμοῦ, ἡ Ἑλληνισμοῦ καθόλου καὶ νέας πίστεως,
ἄλλα μᾶλλον ἀντίθεσις εἰδῶλολατρικῆς πολυθείας καὶ χρι-
στιανικοῦ μονοθείσμου. “Ἑλληνας λέγοντες οἱ πατέρες τότε
δὲν ἔνδουν τοὺς λαλοῦντας τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ
ἔμφορουμένους ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ
πολιτισμοῦ, ἄλλα τοὺς εἰδῶλολάτρας. Εἶναι δὲ γνωστόν,
δτι cι τῶν πρώτων αἰώνων σοφισταὶ καὶ ρήτορες ἔξ ύπερ-
μέτρου καὶ τυφλοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα
ἀντετέθησαν πρὸς τὸν χριστιανισμὸν ὡς πρὸς ἔξωθεν ἐκ τῆς
Ἀνατολῆς ἐρχομένην σοφίαν, καὶ ὑπὸ ἔθνικοῦ φανατισμοῦ
καταληφθέντες δὲν ἔθαύμαζον μόνον τὴν ἀρχαίαν φιλοσο-
φίαν, φιλολογίαν καὶ τέχνην, ὡς ἦτο δίκαιον, ἄλλ' ἥθελον
νὰ ύπερασπίσωσι καὶ αὐτὴν τὴν ἔθνικὴν πολυθείστικὴν θρη-
σκείαν μετὰ πάντων τῶν ἐνίστε ατόπων μύθων αὐτῆς καὶ
ἀτελειῶν, καὶ ταύτην ἀντέτασσον κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ.

(*) Ἐπιτάφ. εἰς Ἀθν. ιε.

Ἐνῷ λοιπὸν οἱ ἡρωες τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, δ Πυθαγόρας, δ Σωκράτης, δ Πλάτων, δ Ἀριστοτέλης, εἶχον πολεμήσει τὸν πολυθεῖσμόν, ἐφ' ω̄ οἱ πλεῖτοι αὐτῶν κατηγορήθησαν καὶ ἐδιώχθησαν καὶ ἐσπούδαζον νὰ ὑψώσωσι τὸν κόσμον εἰς τὸν ἔνα καὶ μόνον Θεόν οἱ ἐπίγονοι αὐτῶν, οἱ νεοπλατωνικοὶ Πλωτίνος, Ἰάμβλιχος, Πορφύριος, Πρόκλος, Ἰουλιανὸς ἐπολέμησαν τὸν χριστιανικὸν μονοθεῖσμὸν καὶ ὑπεστήριξαν τὴν λατρείαν τῶν θεῶν τῆς μυθολογίας. Διὰ τοῦτο δικαίως καὶ αὐτὸς δ Κίββον^{παρατηρεῖ}, διὰ ἔπαισχον οἱ τότε σοφισταὶ ἐκ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ (*). Καὶ πράγματι τῇ ἀλλοὶ ἦ θρησκευτικὸν φανατισμὸν δικαίουται τις νὰ δινομάσῃ τὸ διτι δ Ἰουλιανός, δ νεοπλατωνικὸς οὗτος σοφιστὴς ἐπὶ τοῦ θρόνου, διημέρευεν ἐν τοῖς ἔθνικοῖς ναοῖς προσφέρων θυσίας τῷ Διὶ, τῷ Ἀρεὶ, τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, καὶ διτι καθ' ὑπνους εἶχεν ἀποκαλύψεις αὐτῶν, καὶ συνωμίλει μετ' αὐτῶν! (*). Ἰδοὺ περὶ τίνος διεφώνουν οἱ πατέρες πρὸς τοὺς συγχρόνους ἔθνικοὺς σοφιστάς, ἵδοὺ περὶ τίνος ἦτο ἡ πάλη, μεταξὺ τῶν τότε ἔθνικῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας· οὐχὶ περὶ τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, ἢν ἀμφότερα τὰ μέρει ἐτίμων, ἀλλὰ περὶ τοῦ πολυθεῖσμοῦ καὶ τῆς μονοθείας. Ποῦ ἔκειτο ἡ ἀλήθεια ὡς πρὸς τοῦτο παρὰ τοῖς τότε σοφισταῖς ἡ παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πατράσι, περὶ τούτου σῆμερον δὲν ἐπιτρέπεται καν συζήτησις. Ἀληθεῖς ἀντιπροσώπους τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς σοφίας ἥδύνατο τις κατὰ ταῦτα νὰ θεωρήσῃ δικαιότερον τοὺς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἢ τοὺς συγχρόνους σοφιστάς.

Μένει λοιπὸν ἀναντέρρητον, διτι ἐν τοῖς προσώποις τῶν τριῶν μεγάλων ἱεραρχῶν ἡνῶθησαν ἀρμονικῶς ἢ ἐπιστήμη

(*) Gibbon Histoire de la décadence etc 1. 522. Π.βλ. περὶ τῆς πας τοῖς νεοπλατωνικοῖς θεούργιξ Léveque La science de l'invisible p. 91. Cousin hist, gen de la philosophie. 187.

(*) Gibbon. αὐτόθι.

καὶ ἡ θρησκεία. Τὴν ἀρμονίαν ταύτην ἐπεζήτησε πάντοτε ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἐν ᾧ ἀνέκαθεν τὰ γράμματα ἐτιμήθησαν. Ἡ πλατωνικὴ καὶ ἀριστοτελικὴ φιλοσοφία ἐκαλλιεργήθησαν, ὡς γνωστόν, πάντοτε παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἐκχλησιαστικοῖς πατράσι καὶ συγγραφεῦσιν ἀπὸ τοῦ Ὁριγένους, Συνεσίου, Νεμεσίου, Αἰνείου τοῦ Γαζαίου, Ζαχαρίου τῆς Μυτιλήνης, Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου, Γρηγορίου τοῦ Νύστης, τοῦ ὑποτιθεμένου Ἀρεοπαγίτου καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, μέγρι τοῦ Πλήθωνος, τοῦ Βησσαρίωνος καὶ τοῦ Σχολαρίου. Ἐάν δὲ θελήσωμεν νὰ κατέλθωμεν καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους μέχρι τοῦ Εὐγενίου, θὰ εὑρώμεν τὴν αὐτὴν ἀγάπην πάντοτε τρεφομένην ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐν γένει. Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία δὲν ἴδρυσε ποτε Ἱεράν Ἐξέτασιν, ἵνα καταδιώξῃ τοὺς ἔργάτας τῆς ἐπιστήμης· δὲν ἔστησε ποτε πυράς, ἵνα παραδώσῃ αὐταῖς Οὔσους καὶ Ἱερωνύμους· δὲν κατεδίωξέ ποτε Κοπερνίκους καὶ Γαλιλαίους· δὲν ὑπάρχῃ παρ' αὐτῇ Index librorum, σκοπῶν νὰ στηλιτεύσῃ καὶ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἀνάγνωσιν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων· δέδοται δὲν ἔξεδόθη ποτὲ ἐν αὐτῇ ἐγκύκλιος καὶ σύλλαβος κατὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν προσδόων αὐτῆς. Οἱ κληρικοὶ ἡμῶν, ταῦτα ἔχοντες ύπ' ὅψιν καὶ συνεχίζοντες τὰς ὥραιας παραδόσεις τῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ ἔξαχολουθῶσιν ἀγαπῶντες πάντοτε τὴν ἐπιστήμην. Πρότυπα αὐτῶν ὡς πρὸς τοῦτο ἔστωσαν πάντοτε οἱ σήμερον παρ' ἡμῶν ἐγκωμιαζόμενοι τρεῖς μεγάλοι Ἱεράρχαι. Παρῆλθε πλέον ἡ ἐποχή, καθ' ἣν κληρικοὶ ἀπαλέσευτοι ἤδυναντο νὰ παιμανῶσι τὸν λαόν. Ὁ ἐλληνικὸς λαός ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐντεῦθεν μάλιστα ἐπεδόθη εἰς τὰ γράμματα. Ἡ ἐπιστήμη, ἀφ' ὅτου ἴδιως ἴδρυθη τὸ ἡμέτερον πανεπιστήμιον, ὁ ἀκτινοβόλος οὐτος φάρος, δοτις διαχέει τὸ φῶς αὐτοῦ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν, ἤρχισε νὰ φωτίζῃ διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς τὸ έθνος ἡμῶν. Μονον ἀληθῶς ἐπιστήμονες κληρικοὶ δύνανται

σήμερον ἐπαξίως νὰ ἐπιτελέσωσι τὸ ἔργον τῶν. Λαὸς πεπαιδευμένοι θέλουσι καὶ τὴν θρησκείαν ἐπιστημονικῶς νὰ κατανοήσωσι, ζητοῦντες πανταχοῦ τὸν λόγον τῶν πραγμάτων. Διὰ ταῦτα, δπως εἰ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἡσαν τότε κάτοχοι πάσης τῆς σοφίας τῆς ἐποχῆς αὐτῶν, οὕτω καὶ εἰ θεολόγοι ἡμῶν πρέπει νὰ γνωρίζωσι τὴν σύγχρονον ἐπιστήμην. Τοῦτο δὲ πρὸς δύο σκοπούς, πρῶτον μὲν ἵνα διὰ τῶν ἀληθειῶν αὐτῆς διαφωτίζωσι καὶ τὰ τῆς θρησκείας δόγματα καὶ καθιστῶσιν αὐτὰ καταληπτὰ τῷ λαῷ καὶ στηρίζωσιν αὐτὰ κατὰ πάσης ἐνστάσεως καὶ ἀμφιβολίας, δεύτερον δὲ ἵνα ἀποκρεύωσι τὰς πλάνας αὐτῆς, δσαι τελενουσι νὰ διασείσωσι τὰ θεμέλια τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων.

Τὴν ἐπιστήμην μηδεὶς ἀς φεύγειται. Ἡ ἐπιστήμη ὡς ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας, τῆς φύσεως δηλ. καὶ τῶν αἰτιῶν τῶν ὄντων, δὲν δύναται νὰ ἥναι κατ' ἀρχὴν καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἀντίθετος πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ἀληθείαν. διότι πᾶσαι αἱ κατὰ μέρος ἀλήθειαι εὑρίσκονται ἐν ἐσωτερικῇ ἀρμονίᾳ πρὸς ἀλλήλας καὶ ἀποτελοῦσι μίαν κυρίως ἀληθείαν. Αἱ βάσεις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, αἱ μεγάλαι θρησκευτικαὶ ἀληθείαι τοῦ πνευματικοῦ καὶ προσωπικοῦ Θεοῦ, τῆς πνευματικῆς καὶ ἐλευθέρας ψυχῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, εἰναι καὶ ἔσονται ἀείποτε ἀσάλευτοι, διότι αἱ ἀληθείαι αὗται ἔγκεινται ἐντῷ βάθει τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καὶ εἰναι αἱ πρώτισται ἀρχαὶ, αἱ ἔξηγοῦσαι τὸ αἰνιγμα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, εἰς ἀς καὶ ἐὰν ἐπὶ τινα χρόνον φαίνωνται ἔγκαταλείπουσαι αὐτάς, ἐπανέρχονται καὶ θὰ ἐπανέρχονται πάντοτε ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἐπιστήμη. Ἡ ἀθεία καὶ δύλισμός, ἀτινα ἐνίστε ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιστήμης ἐδιδάχθησαν, κατεδικάσθησαν κατὰ μικρὸν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης. Καὶ αὐταὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, ἐν δύματι τῶν δόποιων ἐζήτησάν τινες νὰ καταπολεμήσωσι τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας, οὐδὲν ἴσχύουσι κατ' αὐτῶν, κατὰ

τὰς μαρτυρίας αὐτῶν τῶν μεγίστων αὐτῶν ἀντιπροσώπων Βερνάρδον, Ἐρδμάνου, Βουᾶ 'Ρεῦμόνδ καὶ ἄλλων (*), διότι ἔξετάζουσι τὴν ὑλην μόνον καὶ τοὺς νόμους αὐτῆς, δὲν δύνανται νὰ ἐπιληφθῶσι τῶν θρησκευτικῶν καὶ μεταφυσικῶν ζητημάτων, χωρὶς νὰ ἔξέλθωσι τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν. Ἀγαπᾶτε λοιπόν, ὡς λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἀγαπᾶτε τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐρευνᾶτε ἐν αὐτῇ μετὰ θάρρους, καὶ διότι τοῦτο εἶναι ἀληθῆς ἐλληνικὴ παράδοσις, καὶ διότι ἡ ἐπιστήμη ἡ ἀληθῆς οὐ μόνον δὲν ἀντίκειται τῇ θρησκείᾳ, ἀλλὰ καὶ ὑποστηρίζει αὐτήν.

Δεύτερον οἱ τρεῖς μεγάλοι ιεράρχαι ὑπῆρξαν πρότυπα ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων. 'Υπῆρξαν μὲν καὶ ἄλλοι πατέρες λαμπροὶ τῆς Ἐκκλησίας θεότορες, βεβαίως δικαῖοι μεταξὺ τῶν πρώτων ἐκ τούτων, ἀν μὴ οἱ πρώτιστοι, εἶναι καὶ οἱ τρεῖς μεγάλοι ιεράρχαι, ὃν δὲ βίος ἀληθῶς ὑπῆρξε συνεχῆς ἀπὸ καρδίας ἀφοσίωσις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας. 'Εξετάζοντες αὐτοὺς ὡς ἐκκλησιαστικοὺς ποιμένας, διπορούμεν τέ πρῶτον, τέ δέ ὑστερὸν νὰ θαυμάσωμεν παρ' αὐτοῖς. Πόσον ἡτον μέγας δὲ ζῆλος των πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου! Τοῦ ζήλου τούτου τρανὰ μαρτύρια εἶναι οἱ ἀπειράριθμοι σωζόμενοι λόγοι των, οἵτινες μέχρις ἡμῶν μένουσιν ἀριστα πρότυπα ἐκκλησιαστικῆς εὐγλωττίας. Τίς ποτε κήρυξε ιερὸς διεσάλπισε τρανώτερον τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως καὶ ὑψώθη πλειστερὸν ἐμβατεύων εἰς τὰ θεῖα μυστήρια, δισον δὲ μέγας Βασίλειος, δὲ δικαίως οὐρανοφάντωρ κληθείς; Τίς κηρύττων ἔξεπληξε τοὺς συγγρόνους του πλειστερὸν τοῦ Γρηγορίου, οὐ δὲ ρητορικὴ δεινότης ὑπῆρξε τοσοῦτον περιλάλητος κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτοῦ, ὥστε πάντοθεν συνέρρεον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἵν' ἀχροασθῶσιν αὐτοῦ, καὶ δι-

(*) Τὰς περὶ τούτου μαρτυρίας αὐτῶν εὑρίσκει τις ἐν τῷ ὠραίῳ συγγράμματι τοῦ I. Σκκλατσούνη, «Θρησκεία καὶ ἐπιστήμη», σελ. 129 — 146.

διὰ τὴν δύναμιν, μεθ' ἡς ρητορεύων ὑπερήσπισε τὴν θεότητα τοῦ λόγου, θεολόγον ἐκάλεσαν; Τίς ρήτωρ τῆς Ἐκκλησίας κατέθελξε ποτε τὰ πλήθη πλειστερον ἢ δὲ Ἰωάννης, διὸ οἱ μετὰ ταῦτα αἰώνες δικαιώντος Χρυσόστομον ἐκάλεσαν, οἱ δὲ νεώτεροι χριτικοὶ εὐλόγως πρὸς τοὺς ἀρίστους τοῦ κόσμου ρήτορας παρέβαλον; Πόσον ἦτο ἔπειτα μέγα τὸ θάρρος τῶν, μεθ' αὖ ὑπερήσπισαν τὸ δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπεστήριξαν ἀπέναντι τῶν ἴσχυρῶν τῆς γῆς τὴν πίστιν, ἢ ἡλεγξαν τὰ ἥθη τῶν συγχρόνων τῶν, μηδὲ ἀντῶν τῶν αὐτοκρατόρων φειτάμενοι, ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν δὲ αὐτοκράτωρ ἦτο τὸ πᾶν, τὴν δὲ δργήν του ἔτρεμον πάντες! Καὶ τίς ποτε ἔδειξε παρρησίαν μεγαλειτέραν τοῦ Βασιλείου, διτις δὲν ἐφεδήθη νὰ ἀντιστῆ κατὰ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ βιαζού Οὐάλεντος, ἵνα ὑποκύψῃ εἰς τὴν θέλησίν του καὶ παύσῃ ὑποστηρίζων τὴν δρθιδόξιαν, δπως ἐπικρατήσῃ δὲ παρ' ἔχεινου ὑποστηρίζεμενος ἀρειανισμός; Ἀδύνατον, εἶπε τῷ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀποσταλέντι Μοδέστῳ, νὰ δεχθῶ νὰ παύσω ὑποστηρίζων τὴν ἀλήθειαν. Αἱ ἀπειλαὶ τοῦ αὐτοκράτορος οὐδὲν ἴσχύουσιν εἰς ἐμέ. Περιουσίαν δὲν φοβοῦμαι νὰ ἀπολέσω, μηδὲν ἔχων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· ἡ ἔξορία δὲν μὲ πτοεῖ, διότι πανταχοῦ τῆς γῆς εἴμαι παρεπίδημος· βασάνους τὸ ἀσθενὲς τοῦτο σῶμα δὲν δύναται νὰ ὑποστῆ, δὲ θάνατος εὐχόλως θέλει με ἐνώσει μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα, εἶπεν, ἀνάγγειλον τῷ αὐτοκράτορι! (*). Τοιαύτην τολμηρὰν γλῶσσαν ἐλάλησεν ὁ Βασιλεὺς, προκειμένου νὰ ἀποκρούσῃ ἀδίκον ἀπαίτησιν τοῦ αὐτοκράτορος. Τίς ἔδειξε μεγαλειτέρον θάρρος τοῦ Γρηγορίου, διτις, ἐνῷ ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο τότε τὸ κέντρον τῶν Ἀρειανῶν καὶ τῶν Ἡμιαρειανῶν, ἀνέλαβε τὸ βαρύτατον ἔργον, ὡς ἐπίσκοπος μικρᾶς τινος δρθιδόξου κοινότητος, νὰ ἀντιπαλαίσῃ μόνος ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῶν ἀντιπάλων τῆς δρθιδόξιας ὑπὲρ ταύτης;

(*) Παρὸτι Γρηγορίῳ Ναζιχνζηνῷ; λόγῳ 43.

Τίς ήλεγχέ ποτε μετὰ τοὺς προφήτας τολμηρότερον τὰς παρεκτροπάς τῶν ἴσχυρῶν τῆς ἡμέρας ή δὲ Χρυσόστομος, διτις ἐν ταῖς ἡμέραις ἔκειναις τοῦ γενικοῦ ἔξευτελισμοῦ τῶν χαρακτήρων καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἄρχοντας εὐτελεστάτης κολακείας πικρότατα ἐμάστισε τὰς ἡθικὰς τῆς Εὐδοξίας παρεκτροπάς, προθύμως δὲ ἐδέχθη χάριν τοῦ δικαίου, καταβίβαζόμενος ἀπὸ τοῦ περιβλεπτοτέρου τότε ἐπισκοπικοῦ θρόνου, νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἔξορίαν, δημοκρατίας ; Πόση ἦτο πρὸς τούτοις ἡ εὐαγγελικὴ ἀπλότης καὶ μετριοφροσύνη αὐτῶν ! Εἶναι γνωστόν, δτι καὶ δὲ Γρηγόριος καὶ δὲ Χρυσόστομος κατηγορήθησαν ὑπὸ τῶν μὴ εὐρισκόντων ἄλλο τι νὰ μεμφῶσιν αὐτοῖς ἔχθρῶν των ἐπὶ τῷ ἄγαν λιτῷ βίῳ αὐτῶν, δὲ μέγας Βασίλειος, καίπερ ὡν μητροπολίτης τῆς πλουσιωτάτης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μητροπόλεως, ἔνη ὡς ἀπλοῦς μοναχός. Πόση ἦτο ἔξ ἄλλου ἡ φιλανθρωπία των καὶ ἡ περὶ τῶν πτωχῶν μέριμνα αὐτῶν ! Καὶ τίς διμιλεῖ θερμότερον περὶ τῆς πρὸς τοὺς πάσχοντας συμπαθείας καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Βασιλέου, τοῦ Γρηγορίου καὶ τοῦ Χρυσόστομου ; Δὲν εἶναι δὲ Βασίλειος, διτις ἰδρυσε τὸ περιφημότερον πτωχοχομεῖον τῆς ἐποχῆς του ἐν Καισαρείᾳ ; Δὲν ἐπολλαπλασίασεν δὲ Χρυσόστομος τὰ πτωχοχομεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δπως ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἔκει πολυπληθῶν πτωχῶν ; Δὲν ἦτο δὲ Γρηγόριος πατὴρ τῶν πτωχῶν καὶ δυστυχῶν προσώπων ; Ἐν γένει ἥθελεν ἐπιλείψει με δὲ χρόνος διηγούμενον πάντα τὰ ἔξοχα προσόντα τῶν μεγάλων ἔκεινων ἱεραρχῶν, τὰς περὶ τοῦ κλήρου καὶ τῆς μορφώσεως αὐτοῦ μερίμνας των, τὰς περὶ τῆς ἔξαπλώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν ἔτι ἔθνικῶν φροντίδας των, τὴν ἀγνότητα καὶ χρηστότητα αὐτῶν καὶ πάσας τὰς ἄλλας ἀρετάς, τὰς κοσμησάσας αὐτούς, αἵτινες ἀπέδειξαν αὐτοὺς δητῶς πρότυπα ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων.

Τοιαῦτα τέλεια πρότυπα ἔχοντες καὶ ὑμεῖς, οἱ νῦν λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, μιμήθητε αὐτά, ἵνα δοξά-

σητε καὶ ύμεις ἐκ νέου τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, δπως ἔκεινοι ἐδόξασαν αὐτήν. Δεῖξατε καὶ ύμεις τὸν αὐτὸν ζῆλον πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ διαδώσατε εἰς τὸν λαὸν τὰς σωτηρίους ἀργάς τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Μιμήθητε καὶ ύμεις τὴν τόλμην αὐτῶν, δταν πρόσκηται νὰ ὑπερασπίσητε τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀλήθειαν. Μιμήθητε καὶ τὴν μετριορροσύνην καὶ τὴν περὶ τὸν βίον εὐαγγελικὴν λιτότητα αὐτῶν. Μιμήθητε τὴν πατρικὴν αὐτῶν περὶ τῶν πτωχῶν καὶ πασχόντων μέριμναν, συμμεριζόμενοι καὶ διευθύνοντες μάλιστα πᾶσαν παρ' ἡμῖν φιλανθρωπικὴν ἔνέργειαν. Μιμήθητε τὰς περὶ μορφώσεως τοῦ κλήρου φροντίδας αὐτῶν, πεποιθότες δτι ἄνευ καλῶς μεμορφωμένου κλήρου οὐδὲν δύναται ἡ Ἐκκλησία νὰ πράξῃ. Μιμήθητε τέλος τὴν ἀγιότητα καὶ χρηστότητα αὐτῶν καὶ πάσας τὰς λοιπὰς μεγάλας ἀρετάς, αἵτινες ἔχοσμουν αὐτούς.

Τοιοῦτοι, φιλόχριστον ἀκροατήριον, ἐγένοντο οἱ παρ' ἡμῶν ἔορταζόμενοι σήμερον τρεῖς Ἱεράρχαι, πρότυπα ἀληθῶς ἐπιστημόνων θεολόγων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων. Ὁ κλῆρος ἡμῶν δύναται νὰ ἀποβῇ ὁ ἄριστος κλῆρος, ἐὰν μιμηθῇ τὰ πρότυπα ταῦτα. Τοῦτο εὔχομαι ἀπὸ καρδίας. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει μεγίστην ἀνάγκην ἐπιστήμονος καὶ χρηστοῦ κλήρου. Ἡ πρόσδος αὐτῆς, εἰς ἣν γιγαντιαίοις βήμασι βαίνει, θὰ ἥναι ἀσφαλής, ἐὰν ὁ λαὸς μένη ἐστηριγμένος ἐν τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τῇ ἀρετῇ. Τοῦτο δὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ κατορθωθῇ ἄνευ καλοῦ κλήρου· διότι, ἐὰν ὁ λαὸς γίνη ἀσεβής καὶ ἀνήθικος, καὶ ἂν ἥθελε πολιτισθῆ καὶ προβῇ εἰς τὰ πρόσω ἐν τῷ σταδίῳ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως, πάντα ταῦτα τὰ ἀγαθά, στερούμενα σταθερᾶς βάσεως, θὰ καταρρεύσωσιν εὐκόλως. Τοῦτο ἐπαθον δσοι λαοὶ ἐπολιτισθησαν χωρὶς νὰ θέσωσι στερεὰν βάσιν γνησίαν καὶ ἀληθῆ θρησκευτικὴν μόρφωσιν. Τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ εἶναι ἀληθής καὶ

πεφωτισμένη εύσέβεια και ἡθικότης ἐν τῷ λαῷ. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ παγκόσμιας ιστορία. Εἴθε τὰς ἀληθείας ταύτας ἀκούσωσιν οἱ διευθύνοντες τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος! Ήτέροι νοιτο! Γένοιτο!

14

ΔΟΓΩΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ Τῷ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΝΑῷ· ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ,

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ,

ΤΗ Λ' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1883 ΕΠΙ ΤΗ ΕΟΡΤΗ

ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ.

Α δε λ φοὶ ἐν Χριστῷ.

ΚΛΗΘΕΙΣ νὰ διμιλήσω κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, καθ'
ἥν, τελουμένου μνημοσύνου ὑπὲρ τῶν τοῦ πανεπιστημίου
εὐεργετῶν, ἡκούετο ἀλλοτε ἡ φωνὴ συναδέλφων πολὺ ἐμοῦ
πρὸς τοῦτο ἀρμοδιωτέρων, ἐδίστασα τὸ κατ' ἀρχάς. Ἀλλ'
ἐπειτα ὑπῆκουσα εἰς τὸ δόγμα τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἀρχῆς,
ἀναλογισθεὶς δτὶ ἡ ἀνατεθεῖσά μοι ἐντολὴ ἐν μέρει δὲν ἦτο
δῆλως ἀλλοτρία πρὸς τὸ ἔργον, εἰς δ ἀφέρωσα ἀπαντα τὸν
βίον, διότι ἐν μέρει ἡ τοῦ ἐλληνικοῦ θήνους ιστορία τί ἄλλο
εἶναι ἡ μνημόσυνη διηνεκὲς τῶν εὐεργετῶν αὐτοῦ;

Ο νεώτερος ἐλληνισμός, ταυτίσας τὴν ἑορτὴν τῶν γραμμάτων μετὰ τῆς ἑορτῆς τῶν τριῶν ιεραρχῶν, ὃν σήμερον ἐπιτελοῦμεν τὴν μνήμην, ἀπέδειξεν δόπσον εὐχρινῇ εἶχε τὴν
συνειδησιν τοῦ χαρακτῆρος, δι' οὗ ἡθέλησε νὰ περιβάλῃ

τὴν ἔθνικὴν ἡμῶν πατέρευσιν. Παιδεία καὶ πίστις, πίστις καὶ παιδεία, ὑπῆρξαν οἱ δύο πόλοι, περὶ οὓς ἔδει νὰ περιστρέφηται ἡ πνευματικὴ καὶ ἡθικὴ ἡμῶν διάπλασις.

Διὰ τί δυως ἡ διάπλασις αὕτη ἐτέθη ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Βασιλείου, τοῦ Γρηγορίου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου μᾶλλον ἡ τοσούτων ἄλλων πρωταγωνιστῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὡν αἱ εἰκόνες κοσμοῦσι καὶ καθαγιάζουσι τὸν ἵερὸν τοῦτον ναόν; Μήπως διότι ἦσαν σοφώτεροι αὐτῶν; Ὁ ἅγιος Ἰωάννης δ Δαμασκηνὸς καὶ δ πολὺς Φώτιος, ἵνα εἰς τούτους περιορισθῶμεν, ὑπῆρξαν ὀμολογουμένως πολυμαθέστεροι. Ἄλλος δὲ διδάσκαλοι, ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ, ἐγένοντο οἱ τρεῖς ἱεράρχαι, οὐδὲ ἴδρυται πολλῶν καὶ πολυκρότων ἐκπαιδευτηρίων, οὐδὲ ὡς ἀθληταὶ τῆς πίστεως ὑπερέβαλον πάντας τοὺς λοιπούς.

Βεβαίως ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ αὐτῆς περιφανῶς. Τῷ 372 δ ὑπαρχος Μόδεστος διετάχθη ὑπὸ τοῦ Οὐάλεντος νὰ προσαγάγῃ τὸν Βασιλειὸν ἐξ ἀπαντος εἰς τὴν μετὰ τῶν Ἀρειανῶν κοινωνίαν. «Οθεν καλέσας τὸν ἐπίσκοπον, «πῶς, εἶπεν αὐτῷ, τολμᾷς σὺ μόνος νὰ ἀνθίστασαι εἰς τὸν παντοδύναμον βασιλέα;» Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Βασιλείου, τί ἐννοεῖ ταῦτα λέγων, ἀπεχρίθη δ Μόδεστος· «Ἐννοῶ δτι σὺ μόνος ἀποδυσπετεῖς πρὸς τὸ δόγμα τοῦ αὐτοκράτορος, δπερ ἥσπασθησαν ἥδη πάντες οἱ λοιποί». Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν δ θεῖς ἀνήρ· «Αὐτὸς ὁν κτίσμα Θεοῦ, οὐδὲν οὐδέποτε θέλω προσκυνῆσει κτίσμα, οὐδὲ τὸν ὑπαρχον αὐτόν, οὐδὲ αὐτὸν τὸν βασιλέα». Τότε ἀναπηδήσας δ ὑπαρχος ὑπ' ὅργῃς, «λοιπόν, ἀνέκραξε, δὲν πτοεῖσαι τὴν ἔχουσίαν ταύτην;—Καὶ διὰ τί, ἀπεχρίθη δ Βασιλεῖς, νὰ τὴν πτοηθῶ; τι δύναται κατ' ἐμοῦ;—Δήμευσιν, ἔξαριαν, βάσανον, θάνατον!» — «Ἄλλο τίποτε ἀπειλησόν με, ὑπέλασθεν δ πρᾶξος Βασιλείος· διότι ἐξ δλων δτα ἀπηρίθμησας δεινῶν οὐδὲν φοβοῦμαι. Τι θέλεις δημεύσεις ἀγαθὸν ἀνθρώπου μὴ ἔχοντος εἰμή δύο τριβώνια καὶ δλίγα βιβλία; Ἐξαριαν δὲν δύναμαι νὰ πάθω, διότι δπου-

δῆποτε λογίζομαι γῆς ὁδοπέρος ἀπατρις. Βασάνους δὲν δύναται νὰ ὑποστῇ τὸ ἀσθενὲς τοῦτο σῶμα, τὸ μέλλον νὰ ἐκπνεύσῃ ἅμα μίαν λαβὴν πληγήν. 'Ο δὲ θάνατος θέλει πληρώσει ἀπάσας τὰς εὐχάς μου, φέρων με πρὸς τὸν Θεόν». 'Εκπλαγεὶς ὑπὸ τοσαύ-ης παρρησίας ὁ ὑπαρχος, «τολμηροὶ εἶναι οἱ λόγοι σου, εἴπε, καὶ οἵους οὐδέποτε ἐνώπιον ἔμοι, τοῦ Μοδέστου, ἔξήνεγκεν». — 'Αλλ' ἵσως, παρετήρησεν ὁ Βασιλειος, οὐδέποτε ἐνέτυχες ἐπισκόπῳ. Πρᾶξις εἰμεθα καὶ ταπεινὸν ἐν παντὶ, οὐ μόνον πρὸς τὸν βασιλέα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἐλάχιστον τῶν ἀνθρώπων. Προσκειμένου δικιας περὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως, πῦρ καὶ ἔφος καὶ θῆρες καὶ οἱ τὰς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες τρυφὴ μᾶλλον ἡμῖν εἰσιν ἢ κατάπληξις ἀκούετω ταῦτα καὶ βασιλεύς». "Οθεν ὑπαρχος καὶ βασιλεὺς ἡγαγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ ἐνδώσωσιν, θρήσκαντες ὄνυχον τὸν ἰερὸν ἀνδρα.

Μετ' οὐ πολὺ ἔθριαμβευσεν δριστικῶς ἡ ὀρθοδοξία διὰ Θεοδοσίου τοῦ Α', δεστις εἰσήγαγε τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει εἰς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ ἐκάθισεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, δην ἔθεντος τέως ἡ αἵρεσις. 'Ο ἐπίσκοπος δὲν κατεχεῖσθατο τῇ νίκῃ ταύτῃ καὶ τῇ ισχυρῷ τοῦ Θεοδοσίου προστασίᾳ· δὲν κατεδίωκε τοὺς Ἀρειανούς, δὲν ἀπέβαλε τὸν πενιχρὸν αὐτοῦ βίον. Οὕτω δικιας πολιτευόμενος ἔηρεθεισε τοὺς αὐλικούς, ὃν περιεφρόνει τὴν κενοδοξίαν καὶ δὲν συνεχώρει τὰ πταίσματα, ἔξηρέθισε τοὺς Φαρισαίους τῆς πίστεως, τοὺς ἀγανακτήσαντας ἐπὶ τῇ ἐπιεικείᾳ αὐτοῦ. Τὴν δὲ ἔνεκα τούτου δυσχέρειαν τοῦ Γρηγορίου τοῦ ἔντονος ἀντὶ νὰ ἐλαττώσῃ ἡ τότε, τῷ 380, συγκροτηθεῖσα δευτέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος, καθ' ἥν τὰ κατ' αὐτοῦ πάθη ἐκορυφώθησαν. 'Ο Γρηγόριος ἤδυνατο νὰ κατισχύσῃ, ἤδυνατο ν' ἀγωνισθῇ τούλαχιστον. 'Αλλ' εἶχε τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς διαθέσεις τοῦ εἰρηναίου τῶν γραμμάτων βίου μᾶλλον ἢ τοῦ θυελλώδους πολιτικοῦ. Δὲν λέγω δτι εἶχεν ἵδει πρό τινος ἄνευ εὑρεσύ-

νης τινὸς ἔσωτὸν φερόμενον ὑπὸ τοῦ ρεύματος τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τοῦ νεύματος τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὸν ὑπατὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον. «Ἄμα δικαῖος ἴδων προκύψασαν ταραχὴν καὶ σύγχυσιν, ἄμα ἴδων ὅτι ἔδει νὰ παλαισθῇ, παρελθὼν εἰς τὴν σύνοδον, «ἄνδρες συμποίμενες τῆς Ἱερᾶς ποίμνης Χριστοῦ, εἶπεν, αἰσχρὸν μὲν ἂν εἴη καὶ παντελῶς οὐχ ὑμῶν, εἰ τοὺς ἀλλούς εἰρήνην παιδεύοντες, αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους πόλεμον ἥρασθε . . . Εἰ δέ τι ὑμῖν ἔγώ τῆς διαστάσεως αἴτιος, οὐκ εἴμι σεμνότερος Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου· βάλετε με εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ παύσεται ἀφ' ὑμῶν ὁ κλύδων τῶν ταραχῶν· αἱροῦμαι· παθεῖν δὲ τι ἂν βούλησθε, καὶ περ ἀθῶς ὡν, τῆς ὑμῶν ἔνεκεν δμονείας. Θρόνου ἔξωστε, πόλεως ἀπελάσσατε· μόνον τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰρήνην ἀγαπήσατε». Μεθ' δ συγκαλέσας λαὸν καὶ ἀρχιερεῖς ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἀνήγγειλε δημοσίᾳ τὴν παρατησιν αὐτοῦ καὶ τὴν ὑποχώρησιν.

Τίς ἡδυνήθη ποτὲ ν' ἀναγνώσῃ ἀνευ συγκινήσεως τὸν λόγον, δι' οὗ δὲ Ἱεράρχης ἐπεσφράγισε τὸν δημόσιον αὐτοῦ βίον, νῦν μάλιστα δτε ἀντιπαρῆλθον τὰ πάθη καὶ τὰ συμφέροντα, τὰ τότε ματαιώσαντα τὴν ἐντύπωσιν τῆς καλλιεπίας ἔκεινης; Οὐδέποτε δὲ τοῦ ρήτορος δεινότης εἰς τηλεκοῦτον προῆλθεν ὑψός, οὐδὲ κατῆλθε βαθύτερον εἰς τὰ μύχια τῶν καρδιῶν. Ἀφελῶς ἀπολογηθεὶς ὑπὲρ τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ τῶν δοκιμασιῶν, ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῶν πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ ἀγώνων, ἔρχεται ἐπειτα εἰς τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτιάσεις. «Μὲ κατηγοροῦσι, λέγει, δτι προστάμενος τῆς Ἐκκλησίας ἐν καιροῖς, καθ' οὓς δὲ Ἐκκλησία ἀπέβη παντοδύναμος διὰ τῆς τοῦ βασιλέως εὔσεβείας, ἐν καιροῖς, καθ' οὓς διὰ τῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τροπῆς ἡδυνάμεθα νὰ ἔκδικηθῶμεν, δὲν ἀνταπέδωκα τὰς καθ' ὑμῶν ἀλλοτε γενομένας ὕβρεις. Καὶ πῶς, κραυγάζουσι, κατέστημεν νῦν ἰσχυροὶ καὶ οἱ διώκται ἡμῶν σώζονται; Ναὶ βεβαίως σώζονται· διότι δι' ἐμὲ ἀποχρῶσα εἰναι τὴν ἔκδίκησις,

δτι ἡδυνάμην νὰ ἔκδικηθῶ. Μὲ κατηγοροῦσιν δτι οὔτε τράπεζαν πολυτελῇ ἔχω, οὔτε συνοδείαν πολυάριθμον· δὲν ἡξευρον τῇ ἀληθείᾳ δτι ἔργον ἡμῶν ἦτο νὰ ἐρίζωμεν ἐπὶ πλούτῳ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ πρὸς τοὺς ὑπάτους καὶ τοὺς στρατηγούς. Ἐὰν ἥμαρτον κατὰ τοῦτο, συγχωρήσατέ μοι· προχειρίσατε ἐπίσκοπον ἔτερον, ἀρεστὸν τῷ ὅχλῳ, ἐμοὶ δὲ ἐπιτρέψατε νὰ ἀπέλθω εἰς τὸν ἡσύχιον καὶ εἰρηνικὸν τῶν ἀγρῶν βίον». Τότε καταστρέφων τὸν λόγον, ἀποχαιρετίζει πᾶν δτι ἡγάπησεν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ πόλει, καὶ πᾶν δτι ἔμελλε νὰ ἔγκαπαλίπῃ.

«Χαῖροις, Ἀναστασίᾳ μοι, τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμε, ἀνέκραξεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ μικρὸν τῆς ἀγίας Ἀναστασίας παρεκκλήσιον, ἐν τῷ δποίῳ, ἐπὶ τῆς καταδρομῆς τῶν Ἀρειανῶν, ἀντῆχει ἡ μελίσσωτος αὐτοῦ φωνὴ, χαῖρε μοι, ἐξεφώνησε δεικνύων τὸν θρόνον, ἐφ' οὐ τῇδη ἵστατο, χαῖρε μοι, ὡς καθέδρα, τὸ ἐπίφθονον ὑψός καὶ ἐπικίνδυνον. Χαίρετε, τῶν ἐμῶν λόγων ἐρασταί, καὶ δρόμοι, καὶ συνδρομαῖ, καὶ γραφίδες, φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι, καὶ ἡ βιαζομένη κιγκλὶς αὕτη τοῖς περὶ τὸν λόγον ἐθίζομένοις. Χαίρετε βασιλεῖς καὶ βασίλεια, δσον τε περὶ τὸν βασιλέα θεραπευτικὸν καὶ οἰκείον· εἰ μὲν καὶ βασιλεῖς πιστόν, οὐκ οἰδα· Θεῷ καὶ τὸ πλεῖον ἀπιστον· κροτήσατε χεῖρας, δὲν βοήσατε· ἄρατε εἰς ὑψός τὸν ρήτορα ὑμῶν· σεσίγηκεν ὑμῖν ἡ πονηρὰ γλῶσσα καὶ λάλος. Ἐπὶ πᾶσί τε καὶ πάντων βοήσουμαι· χαῖρε μοι, ὡς Τριάς, τὸ ἐμὸν μελέτημα καὶ καλλώπισμα, καὶ σώζοιο τοῖςδε, καὶ σώζοις τούςδε, τὸν ἐμὸν λαέν· ἐμὸς γάρ, κἄν ἄλλως οἰκονομώμεθα. Τεκνία, φυλάσσοιτε μου τὴν παρακαταθήκην, μέμνησθέ μου τῶν λιθασμῶν».

‘Αλλ’ εἰς τὴν κραυγὴν ταύτην οὐδεμία ἀνταπεκρίθη ἡχώ. Ἡ μὲν ἀνωτέρα κοινωνία ἐπέχαιρεν ἐπὶ τῇ ἀποχωρήσει αὐτοῦ, δὲ βασιλεύς, δ πρὸ μικροῦ ἀναγαγὼν εἰς τὴν πατριαρχικὴν καθέδραν τὸν ἀνδρα, ἥθελεν τῇδη ἐπωσδήποτε νὰ ἐπαλλαγῇ τῆς ἐκραγείσης ἴσχυρᾶς ἀντιπολιτεύσεως· καὶ

ἴσως αὐτὸν τὸ εἰδός τῆς εὐγλωττίας τοῦ Γρηγορίου ἦτο
ἐπιτηδειότερον νὰ παραμυθήσῃ μᾶλλον ἢ νὰ φύονηματίσῃ
τὰς ψυχὰς τῶν πολλῶν. Ὁθεν δὲ ἀρχιεπίσκοπος εὐλογήσας
τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, κατῆλθε τοῦ θρόνου καὶ ἀπῆλθεν ἐκ
Κωνσταντινουπόλεως, ἐν σιγῇ βαθείᾳ ἀδικλείπτως διώκο-
μενος ὑπὸ τοῦ φύόνου, τὸν δόποντον ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ὑπεροχὴ
οὐδέποτε ἀφοπλίζουσιν.

Παρῆλθον ἔκτοτε ἔτη δικτωκαΐδεικα. ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ
θρόνου τῆς βασιλευούσῃς ἔκάθητο δὲ Ἱωάννης ὁ
Χρυσόστομος, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀφορμῶν αἱ αὐταὶ ἐπανελήφθησαν σκηναῖ. Ἀλλ' ὁ Χρυσόστομος δὲν ὥμοιαζε τὸν
Γρηγόριον ἐκέκτητο δὲ τι ἐκεῖνος δὲν εἶχεν, ἐκέκτητο τὴν
τόλμην καὶ τὴν καρτερίαν, τὴν ἀπαραίτητον εἰς πάντας
χειροβόμενον τὰ δημόσια πράγματα ἄνδρα, ἵνα πλησίστιος
διεπλεύσῃ τοὺς χειμῶνας καὶ τὰς θυέλλας, ἐντὸς τῶν δο-
ποίων κλυδωνίζεται συνήθως ἡ τύχη αὐτοῦ. Ὁθεν τὸ
δρᾶμα ἀπέβη φοβερὸν μᾶλλον ἢ κατανυκτικόν. Κληθεὶς ἐξ
Ἀντιοχείας, ἵνα διαδεχθῇ τὸν ἀποθανόντα Νεκτάριον, τὸν
ἀδρανῆ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ διάδοχον, ἡξιώθη κατ'
ἀρχὰς δεξιώσεως, ἥτις ἐπηγγέλλετο αὐτῷ εἰρηγνικὴν τὴν
διεξαγωγὴν τοῦ νέου αὐτοῦ λειτουργήματος. Ὁ μὲν λαὸς
ἐφαίνετο γεγοητευμένος ὑπὸ τῆς ἀπαραμίλλου αὐτοῦ φήμης
καὶ εὐφραδείας, ἡ δὲ βασιλισσα Εὐδοξία, ἥτις ἦγε καὶ ἐφε-
ρε τὸν ἀσθενῆ Ἀρκαδίον, ἔδωκεν εἰς τὸν ἱεράρχην δείγματα
ἔξαρστα εὐλαβείας καὶ τιμῆς. Ἀλλ' ἡ κοινωνία ἐκείνη δὲν
ἦτο ἄξια νὰ κυβερνᾶται ὑπὸ Γρηγορίων καὶ Χρυσοστόμων.
Ἐν τῇ αὐλῇ ἡ πολυτέλεια ὑπερέβαινε πᾶν μέτρον· ἐν τοῖς
ἱπποδρομίοις δὲ μὲν μεγιστᾶνες κατησώτευον τὸ χρήμα αὐ-
τῶν, τὸ δὲ πλήθος, τὸν οὐδὲν ἡττον πολύτιμον καιρόν· ἐν
τοῖς θεάτροις ἡ ἀσχημοσύνη τῶν χορῶν καὶ τῶν ἀσμάτων
ἦτο ἀποτρόπαιος. Τὸ δὲ θλιβερώτερον, διατρόποι ἀντὶ νὰ
θεραπεύωσι τὴν νόσον, αὐτοὶ ὑπὸ τῆς ἐπιδημίας ἐτιρώ-
σκοντο. Πολλοὶ τῶν ἱερέων καὶ οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐπισκόπων

έζων καὶ ἐπολιτεύοντο εἰς τρόπον ἥκιστα ἐπιτήδειον νῦν ἐπιδοκιμάσῃ τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν πολλοὶ τῶν μοναχῶν ἐγκαταλιπόντες τὸν ἔρημικὸν αὐτῶν βίον ἐπλήρουν τὰς δδοὺς καὶ τὰς οἰκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ρᾳδίσυργοῦντες, κερδοσκοποῦντες, ἀκολασταίνοντες. Οἱ Χρυσόστομοι δὲν περιέμενεν, δπως δὲ Γρηγόριοις, νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτοῦ οἱ παραβάται ἐκεῖνοι τῶν ἐντολῶν τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἑαυτῶν ἐπαγγελιῶν, ἀλλ' αὐτὸς πρῶτος κατ' αὐτῶν ἐπεξῆλθε. Περισδεύσας ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐπαρχίαις, καθήρεσε τρεισκαίδεκα ἐπισκόπους τῆς Λιδίας καὶ τῆς Φρυγίας, ἀποφηνάμενος παρρησίᾳ δτι τὸ δηλητήριον τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς σιμωνίας εἶχε παρεισδύσει εἰς δλας τὰς τάξεις τοῦ κλήρου, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀνωτάτας.

'Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν μητρόπολιν αὐτοῦ ἐκεραυνοβόλησεν ἀπὸ τοῦ θρόνου τὴν ἀφροσύνην τῶν μεγιστάνων, τὴν ἀργίαν τῶν πολλῶν καὶ τὴν ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ ἱερατικοῦ καὶ τοῦ μοναχικοῦ σχῆματος ἔρπουσαν ἀνομίαν καὶ κακοήθειαν. Βλέπετε τὰ νέφη τὰ ἐπισωρευθέντα ἐκ τούτου ἐπὶ τῆς ἀδυσωπήτου ἐκείνης κεφαλῆς. Οἱ μὲν πολὺς τοῦ λαοῦ δμιλος ἔμενε πάντοτε πιστὸς εἰς τὸν ἀρχιποίμενα αὐτοῦ· διότι δὲ οἱ Χρυσόστομος ἤτο δὲ πραότατος, δὲ ἐπιεικέστατος τῶν ἀνθρώπων, δσάκις εἶχε νὰ νουθετήσῃ καὶ νὰ σωφρονίσῃ τοὺς ἔξ ἀσθενείας ψυχῆς, ἡ ἀμαθείας τοῦ πνεύματος παρολισθαίνοντας τοῦ καθήκοντος· ἀλλὰ πᾶσα ἡ πεπωρωμένη κακία, πᾶσα ἡ ἀγέρωχος ἀμαρτία, πᾶσα ἡ πονηρὰ ὑπόχρισις, ἐμελέτησαν ἐκδίκησιν. Καὶ τὸ παραδόξοτερον, τοῦ παρασκευαζομένου τούτου πολέμου προσταντο παρήλικές τινες δπωσοῦν δέσποιναι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Μάρση, ἡ Καστρικία, ἡ Εύγραφία, τῶν δποίων τοὺς καλλωπισμούς, τοὺς ἀκαίρους καὶ ἀνωφελεῖς καλλωπισμούς πολλάκις ἐπ' ἐκκλησίας ἐστηλίτευσεν δὲ εροκήρυξ. Αὐτὴ ἡ βασιλίς Εὐδοξία ὑπέλαθεν ἑαυτὴν προσθεβλημένην οὐχὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους· τὸ καλλός

αύτης ἡτο ἀναμφισβήτητον καὶ ἀπρόσβλητον· ἀλλὰ διότε αἱ κατὰ πολυτελείας μεμψιμοιρίαι τοῦ Χρυσοστόμου ὑπηνίσσοντο πρὸ πάντων τὴν αὐλήν, καὶ πλὴν τούτου ὁ ρήτωρ διμιλήσας που περὶ ἀδόξιας κατηγορήθη ὑπὸ τῶν ἔχθρῶν δτι εἰς τὴν Εὐδοξίαν ἀνέφερε τὴν ἀδοξίαν ταύτην. "Οθεν ἀπεφασίσθη νὰ ἀπελαθῇ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ δχληρὸς ἔκεινος ἐλεγκτής. Μοναχοί, ιερεῖς, ἀρχιερεῖς, ὃν προεξῆρχεν ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος Θεόφιλος καὶ πολυάριθμοι ναῦται, οὓς οὗτος εἶχε συνεπαγάγει μεθ' ἑαυτοῦ, ἀπετέλεσαν οἱ μὲν τὴν σύνοδον, ἥτις παρανόμως καθήρεσε τὸν Χρυσόστομον, οἱ δὲ τὴν στρατιάν, ἥτις ἔμελλε ν' ἀντιπαραταχθῇ κατὰ τοῦ ἀφωσιωμένου εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον λαοῦ. Ἡ ἀπόφασις τῆς συνόδου ἐπεκυρώθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ βασιλέως, εἰς δὲ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς, συλλαβὼν διὰ νυκτὸς τὸν Χρυσόστομον, ἀπήγαγε διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τινὰ παρακειμένην τοῦ Εὔξείνου πόντου παραλίαν· ἀλλὰ δὲν προέφθασε νὰ χωρήσῃ περαιτέρω.

Τὴν πρωΐαν ἄμα γνωσθέντος τοῦ τολμήματος, κατεξηγέρθη ὁ λαὸς ὡς εἰς ἄνθρωπος, καὶ μιᾶς φωνῆς ἀπῆτησε τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ποιμένος καὶ προστάτου αὐτοῦ, πλὴν δὲ τοῦ λαοῦ καὶ ὁ στρατὸς διέκειτο συμπαθῶς πρὸς τὸν ιεράρχην. Οἱ ναῦται τοῦ Θεοφίλου καὶ οἱ παντοδαποὶ μοναχοὶ ἐπεχείρησαν νὰ στηρίξωσι τὰ ἀποφασίσθεντα· ἀλλὰ κατετροπώθησαν καὶ κατεσφάγησαν· αὐτὸς δὲ Θεόφιλος μετὰ κάπου διέφυγε τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ὁ δὲ λαὸς ἐπλησίασεν ἥδη εἰς τὰς πύλας τῶν ἀνακτόρων, δτε ἡ βασίλισσα ἐντρομός προσπεσοῦσα εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἀρκαδίου, ὡμολόγησεν δτι μόνη ἡ ἀνάκλησις τοῦ Χρυσοστόμου δύναται νὰ καταπαύσῃ τὴν στάσιν. "Οθεν διετάχθη ἡ ἀνάκλησις, καὶ τότε ἀπειρα ἀκάτια καὶ πλοῖα ἐκάλυψαν τὸν Βόσπορον· λυγνοκαίαι λαμπραὶ ἐφώτισαν τὰ παράλια τῆς Εύρωπης καὶ τῆς Ἀσίας, καὶ αἱ ἀγνευφημίαι τοῦ νικηφόρου πλήθους ἔχα-

ρέτησαν τὸν ἐπίσκοπον ἐπανελθόντα ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν.

Ἄλλ' δ θριάμβος δὲν διήρκεσε πολύ. Ὁ Χρυσόστομος ἐπανέλαβε τὰ πικρὰ αὐτοῦ κηρύγματα, οἱ δὲ γρηγοροῦντες αὐτοῦ ἔχθροι παρεσκεύασαν νέαν ἀφορμὴν δυσμενεῖας τῆς βασιλίσσης κατὰ τοῦ ἱεράρχου. Πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς θείας Εἰρήνης εἶχεν ἐγερθῆ πρὸ μικροῦ στήλη ἀργυρᾶ τῆς Εὐδοξίας, ὃ δὲ ἐπαρχος τῆς πόλεως ἐπετέλει περὶ αὐτὴν χοροὺς καὶ ὀρχήσεις, δι' ὃν ἐταράττετο καὶ διεκόπτετο ἡ θεία λειτουργία. Ὁ Χρυσόστομος ἐπιτιμήσας διὰ λόγου τοὺς θορύβους τούτους ἐσυκεφαντήθη ἀμέσως εἰς τὴν βασιλισσαν, ὡς δυσχεραίνων ἐπὶ ταῖς ἀπονεμομέναις αὐτῇ τιμαῖς. Ὁργίσθη λοιπὸν αὐθίς ἡ Εὐδοξία, καὶ ἡγανάκτησεν αὐθίς ὁ ἀρχιερεύς, δοτις μηδεμίαν δεχόμενος παραχώρησιν περὶ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ καὶ τὰ δικαιώματα, ἀπῆγγειλε τότε τὸν περιβόητον λόγον, δι' οὗ ἀπροκαλύπτως ἥδη καθήπτετο τῆς βασιλίσσης, εἰπὼν ἐν προσειμίῳ, διε «πάλιν Ἡρωδίᾳς μαίνεται, πάλιν ταράττεται, πάλιν τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωάννου ἐπὶ πίνακι ζητεῖ», ὥστε ἡ ρῆξις ἀπέβη ἀδιάλλακτος. Ἡ καταδίκη τοῦ ἀνδρὸς ἀπεφασίσθη τὸ δεύτερον, καὶ ἥδη ἐλήφθη πρόνοια ἵνα ἑκτελεσθῇ ἀσφαλῶς. Σύνοδος πολυάριθμος ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς, χειραγωγουμένη ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου, ἐπεκύρωσεν ἀνεξετάστως τὴν πρώτην κατὰ τοῦ Χρυσόστομου ἀπόφασιν, ἀπόσπασμα δὲ στρατιωτῶν βαρβάρων εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα περιστελῇ τὸν λαόν. Καὶ τὴν παραμονὴν τοῦ πάσχα τοῦ ἔτους 404 οἱ ξένοι οὗτοι ἐμβαλόντες σκανδαλωδῶς εἰς τὸν πατριαρχικὸν οἴκον συνέλαβον τὸν ἀρχιερέα. Τὸ πλήθος ἐπεχείρησεν ἀντισταθῆ, ἀλλὰ κατεδιώχθη, ἀπηνῶς ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων ταγμάτων. ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐξωρίσθη εἰς Κουκουσὸν τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας, ἐν τῷ μέσῳ τῶν βράχων τοῦ δροῦ Ταύρου. Ἐκεῖ δὲ διήγαγε τέ οὐ πόλοιπον τοῦ βίου, ὡς ὁ Γρηγόριος ἐν Ἀριανζῷ, καλλιεργῶν τὸν κῆπον αὐτοῦ καὶ περὶ τὴν θρησκευτικὴν μούσαν

διατρίβων. Ἐκκαλέσας τὴν καθ' ἑαυτοῦ ἐκδοθεῖσαν παράνομον ἀπόφασιν ἐνώπιον συνόδου οἰκουμενικῆς, δὲν ἔπαισεν ἀγωνιζόμενος τὸν καλὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῆς δρθοδοξίας ἀγῶνα, διὰ συνεχοῦς ἀλληλογραφίας μεθ' δλων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Ἄλλ' ἐκ τούτου ἔκεκαύθη ἡ ἔχθρα τῶν πολεμίων αὐτοῦ, καὶ διετάχθη ἡ μεταφορὰ τοῦ Χρυσοστόμου εἰς ἔτι χείρονα ἔξοριαν, εἰς τὴν περὶ Πιτυοῦντα ἔρημον, ὅπου δρμας δὲν ἔφιασεν, ἐκπνεύσας ἐκ ταλαιπωρίας καθ' ὁδὸν ἐν Κομάνοις, εἰς ἡλικίαν ἐτῶν ἔξήκοντα, δλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἀμειλίχου αὐτοῦ ἀντιπάλου Εὐδοκίας.

"Ινα μὴ παρατείνω τὸν λόγον, περιορίζομαι εἰς τὰ δλίγα ταῦτα ὑποδείγματα τῆς πολιτείας τῶν ἀνδρῶν ἔκεινων, πεποιθὼς δτι εἶναι ἵκανὰ νὰ βεβαίωσωσι τὴν Ἱερὰν αὐτῶν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Διάφοροι βεβαίως ὑπῆρξαν οἱ τρόποι, καθ' οὓς ἔξεδηλώθη ἡ ἀφοσίωσις αὕτη, ἀπαντες δμως μαρτυροῦσι τὴν ἀρετὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, ἢ τε παθητικὴ εὑστάθεια τοῦ Βασιλείου, καὶ ἡ συγκεκινημένη ὑποχώρησις τοῦ Γρηγορίου, καὶ ἡ ἀκάθεκτος δρμὴ τοῦ Χρυσοστόμου. Ἄλλὰ τίς ἡδύνατο νὰ ἀμφισῆτησῃ καθ' δλα ταῦτα τὸ πρωτεῖον πρὸς τὸν Ἀθανάσιον Ἀλεξανδρείας, δστις ἐνομοθέτησεν αὐτὸ τῆς πίστεως τὸ Σύμβολον, καὶ ἀντιπαρετάχθη ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ τεσσάρων βασιλέων, ἐν οἷς κατελέγοντο δ Ἰσαπόστολος Κωνσταντίνος καὶ δ Ἰοστέφανος Παραβάτης· πρὸς τὸν Ἀθανάσιον, δστις τελῶν ποτε πανυγίδα, εἰδὲν ἀθύριδος ἐμβάλλοντα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τάγματα πολυάριθμα, ἵνα συλλάβωσιν αὐτόν, ἔστη ἀτρόμητος, δτε τὰ τάγματα ταῦτα ἔξηκόντισαν κατ' αὐτοῦ χάλαζαν βελῶν, οὐδὲ ἐπείσθη νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας, εἰ μὴ ἀφοῦ εἶδε πρότερον ἐν ἀσφαλείᾳ δντας τοὺς συλλειτουργοὺς αὐτοῦ· δστις πεντάκις ἔξωρίσθη καὶ πεντάκις ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μητρόπολιν αὐτοῦ ἐν Θριάμβῳ, ἀξιωθεὶς ὑπὸ τῆς θείας προνοίας ν' ἀποθάνῃ ἐπὶ

τοῦ θρόνου μετὰ τεσσαράκοντα καὶ ἔξι ἑτῶν ἀρχιερατείαν,
ἥς ἐνάμιλλον οὐδεμίαν ἄλλην ἀναφέρει ἡ ἱστορία οὕτε τῆς
'Ἀνατολῆς οὕτε τῆς Δύσεως, διὰ τὴν ἀκαταμέτρητον ἐπιρ-
ροήν, ἣν ἥσκησεν ἐπὶ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐν διαστή-
ματι ἑτῶν χιλίων καὶ πεντακοσίων. Καὶ δμως δτε ἀπεφα-
σίσθη νὰ καθαγιασθῇ ἡ ἔθνικὴ ἡμῶν παῖδευσις διὰ τῶν
εὐλογιῶν τῆς πίστεως, ἐν τῷ συνδυασμῷ τούτῳ ἡ πίστις
δὲν ἔξεπροσωπήθη διὰ τοῦ Ἀθανασίου, ἀλλὰ διὰ τοῦ Βα-
σιλείου, τοῦ Γρηγορίου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου. Διὰ τί τοῦτο;

'Ο Ἀθανάσιος ὑπῆρξεν δ πρῶτος νομοθέτης καὶ κυβερ-
νήτης τοῦ ὑπὸ τοιΣ Σωτῆρος εὐαγγελισθέντος χριστιανισμοῦ.
'Ἡ νέα κοινωνία ἡγωνίζετο ἐν μέσῳ κόσμου ἐτοιμορρόπου
μέν, κεκτημένου ὅμως πολλὰς εἰσέτι δυνάμεις ὑλικὰς καὶ
ἡθικάς, μάλιστα δὲ ἡθικάς, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν καλ-
λιέπειαν. 'Ο Ἀθανάσιος, ὡς πᾶς κράτους ἰδρυτής, μικρὸν
ἔφροντιζε περὶ τῶν θεωρημάτων τούτων καὶ χαρίτων· ἀλλ'
ὅταν εἶδεν δτι, λάθρᾳ παρεισδύσαντα, κατεσκεύασαν τὴν φο-
βερὰν τοῦ Ἀρείου αἵρεσιν, ἦτις ἡπείλησε τὴν ἀνατροπὴν τοῦ
νέου θρησκεύματος διασείσασα αὐτὴν αὐτοῦ τὴν κρηπίδα,
κατεξῆγερθη ἀδυσώπητος κατὰ τοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ διὰ
τοῦ περιβοήτου αὐτοῦ λόγου «κατὰ Ἑλλήνων», μὴ ἀρκε-
σθεις ν' ἀποκηρύξῃ αὐτοὺς ὡς εἰδωλολάτρας, ἤλεγζε προσέ-
τι καὶ ἔχλεύασε πᾶσαν τὴν σοφίαν αὐτῶν. Πρόδηλον ἄρα
δτι δ νεώτερος ἐλληνισμὸς προσαιρούμενος μὲν νὰ συνδυάσῃ
τὴν παῖδευσιν μετὰ τῆς πίστεως, ἀλλὰ πεποιθώς, δτι τὸ
ἀσφαλέστερον δρμητήριον καὶ τὸ ισχυρότερον ἔρεισμα τῆς
πνευματικῆς ἡμῶν διαπλάσεως ἔδει ν' ἀναζητηθῇ ἐν τῇ
γλώσσῃ, ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ ἐν τῇ μεγαλουργίᾳ τῶν προ-
γόνων, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναδείξῃ προστάτην αὐτῆς ἀν-
δρα σώσαντα μὲν τὴν δρθοδοξίαν ἐν κατεροῖς χριστίμοις, σώ-
σαντα δμως αὐτὴν διὰ πολέμου ἀσπόνδου κατὰ τοῦ ἐτέρου
τῶν δύο συστατικῶν τοῦ βίου ἡμῶν στοιχείων.

'Αλλοίαν ἐλαβον μορφὴν τὰ πράγματα δτε, περὶ τὰ τέλη

τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου ἐπισκόπου καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐπέτειλαν εἰς τὸν ὄρλιζοντα τῆς Ἐκκλησίας οἱ τρεῖς φαεινοὶ αὐτῆς ἀστέρες, Βασίλειος, Γρηγόριος, Χρυσόστομος. Ἡ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶχεν ἥδη καταδικάσει ἀμετακλήτως τὸν Ἀρειον καὶ τοὺς Ἀρειανούς· τὸ οἰκοδόμημα τοῦ χριστιανισμοῦ ἐστηρίχθη ἐπὶ θεμελίου ἀκραδάντου, ἐπὶ τῆς θείας τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρωπήσεως. Ἄλλὰ τότε ἐπέστη δ καιρὸς νὰ διασκευασθῇ καὶ νὰ διακοσμηθῇ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, ἵνα καταστῇ οἰκήσιμον ὑπὲρ ἀνθρώπων, οἵτινες ὁμολογήσαντες ἀμεταθέτως ὅτι πιστεύουσιν «εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Γιὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων», ἐπρεπεν ἥδη νὰ διεπαγκύωσι καὶ νὰ κατανοήσωσιν ἀπαντα τοῦ Σωτῆρος τὰ ἡθικὰ παραγγέλματα. Ταύτην τὴν ζωηφόρον ἐντολὴν ἀνέλαβον νὰ ἐπιτελέσωσιν οἱ τρεῖς μαθηταὶ καὶ διάδοχοι τοῦ Ἀθανασίου· καὶ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ λειτουργήματος τούτου ἐδέησε νὰ διλισθῶσι δι' ἀπάσης τῆς ἐπιστήμης, δι' ἀπάσης τῆς περὶ τὸν λόγον δεινότητος τοῦ προτέρου ἐλληνικοῦ κόσμου.

Ο Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος, ἔθνικοι ἔτι δυντες, ἐπαιδεύθησαν εἰς τὰς ἐν Ἀθήναις συγχλάς, συμμαθητὴν ἔχοντες τὸν Ἰουλιανόν, δστις ἐκ παιδῶν εἶχε δεχθῆ τὸ ἄγιον βάπτισμα. Ὁπόστον διάφοροι ἔξτριθον ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ τούτου λουτροῦ οἱ τρεῖς οὗτοι νέοι. Ο μὲν Ἰουλιανὸς ἀπὸ χριστιανοῦ ἐγένετο ἔθνικός, δὲ δὲ Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος ἀπὸ ἔθνικῶν ἐγένοντο χριστιανοί. Καὶ τοῦτο δὲν ἥρχετεν. Ο μὲν ἀπεκρύψεν ἀπαντα τὸν νέον κόσμον, οἱ δὲ δὲν ἐπάυσαν σέβοντες τὴν ἀρχαίαν ἡθικὴν διδασκαλίαν. Ο Βασίλειος γράψας τὴν «πρὸς τοὺς νέους παραίνεσιν», ἐπρέσβευσεν δις: ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ σοφία εἶναι ἀπαραίτητον προγύμνασμα καὶ καλλώπισμα πάσης χριστιανικῆς ψυχῆς: δις: «Ομῆρος, Σόλων, Θέογνις, Πορόδικος, Εὔριπόδης, Πλάτων ἀρετῆς εἰσὶ κήρυκες· καὶ δις: τὰ ἔργα καὶ τὰ φρονήματα τοῦ Περικλέους, τοῦ Σω-

χράτους καὶ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου δὲν ἀπῆδον ἐν πολλοῖς πρὸς τὰ ἱερώτατα τοῦ Εὐαγγελίου παραγγέλματα. Ὅταν δὲ ὁ Ἰουλιανὸς βασιλεύσας ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς πᾶσαν ἐλληνικὴν παῖδευσιν, ἀξιῶν ὅτι αὕτη εἶναι κτήμα ἀναπαλλοτρίων ἔκείνων, ὅστις ἐνέμενον εἰς τὴν λατρείαν τῶν ἀρχαίων θεῶν, καὶ διὰ κληρος τῶν χριστιανῶν εἴναι ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἀγροικία, ὁ Γρηγόριος, διτις ἦτο ὁ ἡμερώτατος τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἤδυνήθη νὰ μὴ ἀνακράξῃ ἐν τῷ πρώτῳ στηλιτευτικῷ, διτις, «πολλῶν καὶ δεινῶν δντῶν, ἐφ' οὓς ἔκείνος μισεῖσθαι δίκαιος, οὐκ ἔστιν διτις μᾶλλον ἡ τοῦτο παρανομήσας φαίνεται». διτις, ἐτόλμησεν αὐτὸς ὁ τῶν χριστιανῶν ὑπάτος νὰ βεβαιώσῃ διτις ἀπάντων τοῦ παραβάτου τῶν ἀνομημάτων τοῦτο ὑπῆρξε τὸ ἀνοσιώτατον, διτις ἐσοφίσθη νὰ καθιερώσῃ τὸ διαζύγιον τοῦ νέου δόγματος ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνισμοῦ.

Πάλιν δὲ ὁ Βασίλειος δὲν ἔδισταζε νὰ πέμπῃ πολυαριθμούς μαθητὰς εἰς τὸν ἔθνικὸν Λιβάνιον, πεποιθὼς διτις τὴν ἔκειθεν ὑπ' αὐτῶν πορισθεῖσαν δύναμιν τοῦ λόγου θέλει καταστήσει γρήσιμον βραδύτερον, εἰς διακονίαν τῶν τοῦ Σωτῆρος παραγγελμάτων. Ἀλλὰ καὶ ὁ Χρυσόστομος, διτις οὐδέποτε ὑψώσεν ἀναφανδόν, δπως οἱ δύο ἄλλοι, τὴν σημαίαν τῆς συμμαχίας τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νέου κόσμου, μήπως δὲν διετέλεσε μαθητῆς φιλτατος τοῦ μεγάλου τῆς Ἀντιοχείας σοφιστοῦ; «Μήπως δὲν ἥντλει, (ώς εἴπε τις τῶν εὐγλωττοτέρων αὐτοῦ ἐρμηνευτῶν), μήπως δὲν ἥντλει ἐκ τῆς διδασκαλίας ἔκείνης τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν ἄλλων ἐργατῶν τῆς ἐλληνικῆς μεγαλοφυΐας, ἵνα καταδείξῃ τὴν ἡθικὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἔμφυτον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει συναίσθησιν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ χρηστοῦ; Υπὸ τοὺς μελωδικοὺς τοῦ αἵστηροῦ τούτου ἐπιτιμητοῦ λόγους μήπως δὲν ὑποφαίνεται πάντοτε ἡ φαντασία, ἡ ἐμπνεύσαται τοὺς χαριεστάτους τοῦ ἀρχαίου κόσμου μύθους; Ἀπεσκυβάλισε μὲν τοὺς θεοὺς τοῦ Ὁμήρου, ἀλλὰ τὸ Ιδίω-

μα αύτοῦ ἔξακολουθεὶ δν ποιητικώτατον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε εἰκονίζει που τὴν ἐλεημοσύνην, εἰσάγουσαν ἡμᾶς εὐθὺς εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ χαιρετιζόμενην ὑπὸ τοῦ χοροῦ τῶν ἀγγέλων, ὡς βασιλισσαν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας οἱ φρουροὶ ἔκεινοι τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ σπεύδουσι νὰ ἀνοίξωσι τὰς πύλας αὐτῆς.

Διὰ τῶν χαρίτων τούτων τοῦ ἐλληνισμοῦ κοσμοῦντες τὴν πίστιν, καὶ διὰ τῶν εὐλογιῶν τῆς πίστεως κρατύνοντες τὸν ἐλληνισμὸν οἱ τρεῖς ἱεράρχαι, ἐποίησαν κηρύγματα καλλιεργικὰ ἄμα καὶ ψυχοτρόφα, ἐν οἷς συνεδύαζον τὰ ὑψιστα ἐπιτηδεύματα τῆς τοῦ λόγου δεξιότητος μετὰ τῆς μυστηριώδους ἐκείνης θρησκευτικῆς δυνάμεως, εἰς ἣν, οὕτως ἐκδηλουμένην, δὲν εἰμποροῦν ν' ἀνθέξωσιν, ἔστω καὶ προσκαίρως, αἱ συνειδήσεις καὶ αἱ καρδίαι· κηρύγματα, τὰ δποῖα μέχρι τῆς σήμερον θαυμαζόμενα ἀπανταχοῦ γῆς, παρεκτὸς ἵσως ὑπὸ τῆς παρούσης τῶν Ἑλλήνων γενεᾶς, κατεγορήτευον τότε οὐ μόνον χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἑβραίους, ἀθρόους εἰς τὰς ἔκκλησίας συρρέοντας, ἵνα ἀκροασθῶσιν αὐτῶν. Καὶ δταν ὁ Βασίλειος ἔξεδήμησε πρὸς Κύριον ἐν Καισαρείᾳ τῇ 1ῃ ἰανουαρίου (379), ἡ ἐπαρχία ἀπασα προσέδραμεν εἰς τὴν ἐκφορὰν αύτοῦ χριστιανοὶ καὶ μὴ χριστιανοὶ συνέχλαυσαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, διότι ἀπαντας ἀδιακρίτως κατέθελξε, παρεμύθησεν, εὐηργέτησεν. Οὐκ δλίγοι δὲ ἀπέθανον ἐν τῷ δεινῷ ἐκείνῳ ὠθισμῷ μακαριζόμενοι ὡς συναποθανόντες μετὰ τοσοῦτον ἱεροῦ ἀνδρὸς καὶ δνομασθέντες «θύματα ἐπιτάφια».

Τοιαῦτα θρησκευτικῆς καλλιεπείας θαύματα δὲν ἐπανελήφθησαν ἔκτετε παρ' ἡμῖν. Ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἡ πίστις ἀπέβη νεκρά, ἡ πατέρες ἡμῶν ἡθελητήριον ἐναρκώθη. Ὡστε δτε οἱ πατέρες ἡμῶν ἡθελησαν νὰ βαπτίσωσι τὰς νέας γενεᾶς ἐν τῇ ἱερᾷ κολυμβήθρᾳ τῆς ἡθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναβιώσεως, ἡναγκάσθησαν ν' ἀναδράμωσι πεντεκαίδεκα δλους αἰῶνας ἵνα παράσχωσιν αὐ-

ταῖς ἀναδόχους ἀνταξίους τῆς ἐπιβολῆς: τὸν Βασίλειον, τὸν Γρηγόριον, τὸν Χρυσόστομον. Εἴθε δὲ οἱ θεῖοι ἄνδρες θαυματουργήσωσι καὶ νῦν δπως πάλαι: εἴθε ἐμφυσήσωσιν εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν, εἰς τὴν διάνοιαν ἡμῶν ζωήν, τὴν σώτειραν τῶν ἔθνων ζωήν, καὶ εἴθε τῇ συναρωγῇ αὐτῶν προσμειδιάσῃ ἐπὶ τέλους ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς.

15

ΔΟΤΩΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΕΘΝΙΚῷ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ
ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Μ. ΔΑΜΑΛΑ,
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΕΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ,

περὶ τοῦ ἴδιαζοντος χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς
ἔλληνικῆς Ἐκκλησίας,
Τῇ Κείνη ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΔΩΣΗ,
ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΟΣ ΤΗΝ ΠΡΥΤΑΝΕΙΑΝ.

ΕΘΟΣ ἀκαδημαϊκὸν ἐπεκράτησεν, ἵνα τὴν περὶ τὰ πρα-
κτικὰ ἴδιως τοῦ πανεπιστημίου ζητήματα καὶ συμφέροντα
ἀσχολουμένην λογοδοσίαν τοῦ πρώην πρυτάνεως ὡς ἀναγ-
καῖον συμπλήρωμα παρακολουθῇ ἡ παρὰ τοῦ νέου ἀνάπτυ-
ξις θεωρητικοῦ τινος θέματος παρεχομένη τρόπον τινὰ ὡς
ἀπαρχὴ τῆς τὸν σκοπὸν τοῦ καθιδρύματος τούτου ἀποτελού-
σης ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ θεωρίας, ἥτις προώρισται νὰ
ρυθμίζῃ πᾶσαν ἐν τῷ πνευματικῷ βίῳ τῆς κοινωνίας ἐνέρ-
γειαν καὶ νὰ γοργηγῇ τὴν ἀπαραίτητον πρὸς δοθήν καὶ σκό-

πιμον πρᾶξιν θεωρητικὴν βάσιν, ἡς ἀνευ ἡ ἀνθρώπινος κοινωνία ὡς πλοῖον ἀνευ πηδαλίου κυμαίνεται ἐν τῷ ταραχώδει πελάγει τῆς χρυσίας καὶ τῶν προλήψεων, τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐγωιστικῶν συμβερόντων, μὴ δυναμένη νὰ βαδίσῃ τὴν εἰς ἣν ἐκ Θεοῦ πρεσώρισται εὐθείαν καὶ βασιλικὴν ὁδὸν τῆς ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἐφικτῆς μαχαριότητος, τῆς συνισταμένης ἐν τῇ διώξει καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν ἐπιτεύξει τοῦ ἀληθεύς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ὡν σύμβολον διαπαιδαγωγούν εἰς ἀμφότερα ταῦτα ἐστὶ τὸ καλόν.

Τῷ εὐλόγῳ δὲ τούτῳ ἔθει ἐπόμενος, ἔγνων ἴνα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς παρούσης ἀκαδημαϊκῆς ἑօρτῆς παραστήσω ὑμῖν τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐλληνικῆς δρθισδέξου Ἐκκλησίας, τῆς μεγάλης ταύτης θρησκευτικῆς κοινωνίας, εἰς ἣν τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ὑπὸ τὴν ἐμπνευσιν καὶ χειραγωγίαν τοῦ ἀγίου Πνεύματος κατώρθωσε νὰ ἐγχαράξῃ τὸν τύπον τοῦ ἰδιορυθμοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος καὶ μεγαλοφυΐας.

“Οπως ἀνεύρωμεν δὲ τὸν ἰδιάζοντα τοῦτον χαρακτῆρα ἀνάγκη νὰ θεωρήσωμεν τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τῆς ἴστορικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν λατινικήν· διότι αἱ δύο αὗται Ἐκκλησίαι εἰσὶν οἱ δύο κύριοι κλάδοι τῆς ὅλης γριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἡ δὲ γένεσις καὶ ἡ ὑπαρξία αὐτῶν ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι ἐκ τῶν ἔθνῶν τῶν ἀσπασθέντων τὸν χριστιανισμὸν δύο κατ’ ἔξοχήν, τὸ ἐλληνικὸν καὶ τὸ ρωμαϊκόν, ἥσαν τότε σχετικῶς εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, συνισταμένου κυρίως εἰς τὴν ἐκ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας καὶ φιλοσοφίας προκύψασαν συνελθησιν τῆς ἀνωτέρας ἐν τῷ ἀνθρώπῳ φύσεως καὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ τοῦ ὁμοιωθῆναι θεῷ, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἀπόκτησιν ποικίλων βιωφελῶν γνώσεων ἐπιστημονικῶν τε καὶ τεχνικῶν, δι’ ὧν ἡ ὄψις τοῦ κόσμου ἡμερώθη πως καὶ ὁ ἀνθρωπός ἤρξατο ζῶν διπλωσοῦν συμφωνότερον πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἰδίας πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς φύσεως· ἡ θρησκευτικὴ

διμως καὶ ἡθικὴ τῶν ἔθνῶν ἐκείνων μόρφωσις ἦν ἀτελεστάτη, διότι περιωρίζετο εἰς ἀρνητικὴν συναίσθησιν τοῦ γελού καὶ ματαλού τῆς ἔθνικῆς θρησκείας καὶ τῆς ἀδυναμίας πρὸς εὔρεσιν τοῦ ἀληθοῦς ἐν τῇ θρησκείᾳ· καὶ τοιαύτη μὲν ἦν ἡ τῶν πεπαιδευμένων γνώμη· ὁ δὲ δχλος ἐνέμενεν εἰς δλας τῆς ἔθνικῆς θρησκείας τὰς μωρίας καὶ μετὰ φανατισμοῦ ἀγρίου κατέτρεχε πάντα τολμῶντα νὰ προσβάλῃ τὴν τοσοῦτον ἐλκυστικὴν διὰ τὸν ὑλικὸν ἀνθρωπὸν θρησκείαν ἐκείνην. Ἐν ψ λοιπὸν ἐν τῇ θεωρίᾳ τοιαῦται ἦσαν αἱ ἰδέαι καὶ αἱ προλήψεις τῶν λογίων καὶ τοῦ δχλου, ἐν τῇ πράξει ἀμφότεροι ἐκυλίοντο εἰς τὸν βάρδορον πάσης κακίας καὶ διὰ τοῦτο κατὰ διπλοῦν λόγον εἶχον ἀνάγκην τῆς χριστιανικῆς ἀποκαλύψεως, ἦν καὶ διὰ τοῦ χρόνου ἡσπάσαντο, ὡς ἐν αὐτῇ εύρόντες παραμυθίαν καὶ ἀνάπτωσιν τῆς βεβαρημένης αὐτῶν συνειδήσεως καὶ ἵκανοποίησιν τῆς τέως ματαίας ἐπιθυμίας αὐτῶν τοῦ γνῶναι τὸν δημιουργὸν καὶ προνοητὴν Θεὸν καὶ κατανοῆσαι τὴν πρὸς ἡμᾶς σχέσιν αὐτοῦ καὶ τὴν παροῦσαν ἡμῶν κατάστασιν. Διὰ τοὺς λόγους λοιπὸν τούτους ἀμφότερα τὰ ἔθνη ταῦτα πρῶτα πάντων ἡσπάσαντο τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἥρξαντο οἰκειούμενα καὶ ἐφαρμόζοντα ἐν τῷ βίῳ κατὰ τὴν ἴδιαν ἔκαστον φύσιν· ἡ φύσις δὲ αὐτῇ εἶχεν ἡδη ἐκδηλωθῆ ἐν αὐτῇ αὐτῶν τῇ ἔθνικῇ ιστορίᾳ, ἡτοις μαρτυρεῖ δτι ὁ μὲν Ἔλλην περὶ οὐδενὸς ἄλλου τοσοῦτον ἐφρόντισεν, δσον περὶ τοῦ ἀληθοῦς, φρονῶν δτι ἐκ μόνης τῆς θεωρητικῆς ἀληθείας, τῆς σοφίας, δύναται νὰ προέλθῃ καὶ ἡ δρθὴ πρᾶξις καὶ ἐπομένως διὰ μόνης ταύτης ἐπιτυγχάνεται ὁ ἀληθῆς τοῦ ἀνθρώπου προορισμός· τὴν τοιαύτην δὲ θεωρητικὴν τοῦ ἐλληνισμοῦ τάξιν ἀνωμολόγησε καὶ ὁ θεῖος τῶν ἔθνῶν διδάσκαλος, λέγων περὶ τῶν Ἔλλήνων δτι οὐτοις σοφίαν ζητοῦσιν (Α'. Κρ. α', 22).

‘Ο δὲ Ρωμαῖος ἐξ ἐναντίας ἐθεώρει πᾶσαν γνῶσιν ὡς μέσον ἀγονού εἰς ἔνα καὶ χύριον πρακτικὸν σκοπόν, τὸ πολιτικὸν συμφέρον, δπερ εὔρε τὴν ὑψίστην αὐτοῦ ἔκφρασιν ἐν

τῇ ιδέᾳ τῆς κοσμοκρατορίας· καὶ ἐν ᾧ ὁ "Ἐλλην ἀνέκαθεν ἐπεζήτησε μόνην τὴν διὰ τῆς σοφίας κατάκτησιν, ὅπως κυριεύσῃ διὰ ταύτης τοῦ κόσμου πνευματικῶς, ὁ Ρωμαῖος ἐζήτησε νὰ ἀρξῇ τοῦ κόσμου ύλικῶς διὰ τῶν πολιτικῶν μέσων ὑγιείς νομοθεσίας καὶ καλῆς διοικήσεως· καὶ κατώρθωσε μὲν τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἔθνος συγκατεστράφη τῷ πολιτικῷ αὐτοῦ οἰκοδομήματι, ἐν ᾧ ὁ "Ἐλλην διὰ μαρίων διελθὼν κρίσεων καὶ περιπετειῶν ἐπέζησε καὶ ἀπεδείχθη καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους αὐτοὺς χρόνους δικύος μοχλὸς τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἀνατολῆς.

Τοιαύτη λοιπὸν ἦν ἡ φύσις ἐκατέρου τῶν ἔθνῶν τούτων, ἥτοι τοῦ μὲν πρώτου ἔξοχως θεωρητική, τοῦ δὲ δευτέρου ἔξοχως πρακτική καὶ ιδίως πολιτική· καὶ διὰ τοῦτο εὐθὺς ὡς ἐκάτερον αὐτῶν ἥλθεν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν χριστιανισμόν, ἐζήτησεν ἐν αὐτῷ τὸ μέσον πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ, μεθ' αὐτοῦ εἶχε συνταυτίσει τὸν ἰόιον ἐπὶ τῆς γῆς προορισμόν· καὶ ὁ μὲν Ἐλλην ἀμαίνειος αὐτὸν ἀνεφώνησεν: «ἰδοὺ τὸ μέσον δι' οὗ θέλω φωτίσει τὸν κόσμον», δ δὲ Λατίνος «ἰδοὺ τὸ μέσον δι' οὗ θέλω δεσπόσει τοῦ κόσμου»· εἰς τὰς δύο δὲ ταύτας ἐκφράσεις συγκεφαλαιοῦται ὀλόκληρος ἡ ιστορία τῆς ἐλληνικῆς καὶ λατινικῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὃσον ἡ μὲν πρώτη εἰς τοῦτο χυρίως ἀπέβλεψε, πῶς νὰ φωτισθῇ καὶ νὰ φωτίσῃ τὸν κόσμον διὰ τοῦ φωτὸς τῆς θείας ἀποκαλύψεως· ἡ δὲ ἐτέρα πῶς νὰ δργανωθῇ οὕτως, ὥστε νὰ ἐλκύσῃ εἰς ἔσωτὴν τὴν πᾶσαν πνευματικὴν ἔξουσίαν καὶ δι' αὐτῆς τὴν κοσμικὴν τῆς δλῆς οἰκουμένης. Ἡ διαίρεσις λοιπὸν τῆς δλῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἰς δύο μεγάλους κλάδους ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν, ὑπῆρχεν ἀναγκαῖα συνέπεια τῆς φυσικῆς διαφορᾶς, τῆς ἐνυπαρχούσης εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν δύο τούτων ἔθνων, τῶν χυρίων μοχλῶν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ. Τοῦτον δὲ τὸν χαρακτῆρα ἐκατέρας αὐτῶν παρατηροῦμεν καὶ σήμερον ἔξετάζοντες τὰς διαφορὰς αὐτῶν ἐν τοῖς δόγμασι, τῇ ἡθικῇ

καὶ τῇ σχέσει τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν πολιτείαν, πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν, πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ πρὸς τὸ ἄτομον. Καὶ δὲν εἶναι μὲν βεβαίως δικαιολογία τοῦ συγίσματος ἡ διαφορὰ αὐτῇ τῇ φύσεως, διότι, ὡς οἱ πρῶτοι ὀκτὼ αἰώνες ἀπέδειξαν, τὸ ἄγιον πῦρ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἡ θερμὴ πίστις περιώριζεν ἐν νομίμοις ὅροις τοὺς κοσμικοὺς τοῦ λατινικοῦ χαρακτήρας πόθους, ἀχρις οὐ ἀνέστησαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔκεινη ἀνδρες πολιτικοὶ μᾶλλον ἢ ἐπίτικοι, οἵτινες πνίξαντες πᾶσαν τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ καθολικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου φωνὴν ἐζήτησαν νὰ ὑποτάξωσι καὶ αὐτὸς τὸ δύγμα εἰς τὴν μοναρχικὴν αὐθαιρεσίαν ἐνὸς τῶν πολλῶν ἐπισκόπων καὶ οὕτως ἐγένοντο παράτιοι νὰ προστεθῇ εἰς τὰς ἥδη ύφισταμένας μικροτέρας περὶ τὰς τελετὰς καὶ ἔθιμα διαφορὰς μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ θεμελιώδης δογματικὴ διαφορά, ἥτις ἔκτοτε ἦγειρε φραγμὸν καὶ τεῖχος ἀνυπέρβλητον μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. .

Καθ' ὅσον μὲν ἀρρεφῇ εἰς τὸ δύγμα αὐτὴ ἢ πρώτη καὶ θεμελιώδης μεταξὺ τῶν δύο διαφορὰ σαφῶς ἐνδεικνύει τὴν περὶ ἣς ἀνωτέρω ὁ λόγος ἀρχήν, ἐξ ἣς ὥρυθη ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία εἰς μονομερῆ καθιέρωσιν θεμελιώδους δύγματος· διότι τωράντι μέχρι τοῦ ὅγδου αἰῶνος πάντες οἱ δύγματικοὶ ὄρισμοὶ ἐγίνοντο δι' ὅρων τῶν οἰκουμενικῶν συνάδων, ὃν οὐδεμία πλέον ἐπέτρεψεν οἰανδήποτε μεταβολὴν τοῦ συμβόλου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνάδου, καθ' ὅσον ἔμεώρει αὐτὸς ἔκδιδάτκον περὶ τῆς ἀγίας Τριάδος τὸ τέλειον, ὡς ρητῶς λέγουσιν ἡ Δ' καὶ ἡ Γ' οἰκουμενική, καὶ ἐπομένως ἐπαρκοῦν διὰ τὴν εἰς ἣν προώριστο δημοσίαν γρῆσιν, διότι ἐν αὐτῷ περιέχονται πᾶσαι αἱ θεμελιώδεις ἀλήθειαι τῆς χριστιανικῆς πίστεως· διὰ δὲ τοὺς ἄλλους ἀκριβεστέρους ὄρισμοὺς τῶν καθ' ἔκαστα δογμάτων συνέτασσον ίδίους δογματικοὺς ὄρους· οὕτως ἐπολιτεύθησαν πᾶσαι αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ἀπὸ τῆς τρίτης ἀγρι τῆς ἑδόμης· καὶ ἐν

τούτοις ὁ πάπας πρῶτος ἐτόλμησε νὰ προσθέσῃ εἰς αὐτὸν τὸ σύμβολον ὡς θεμελιώδες δόγμα τὸ «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» χωρὶς νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἀπόφασιν οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀφ' εὑρίσκεται δὲ καὶ τὸ μάλιστα δλόχληρος ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀνθίστατο ἐξετάζεσσα τὸ ζήτημα καὶ κατ' αὐσίαν καὶ κατὰ πύπον· εἰσήγαγε λοιπὸν τὴν προσθήκην ταύτην αὐθαιρέτως εἰς τὸ σύμβολον ὁ πάπας Βενέδικτος ὁ Η' κατὰ τὸ 1014 ὅπως καταδεῖται ὅτι αὐτὸς ἐστὶν οὐ μόνον ἵσος, ἀλλὰ καὶ ἀνώτερος τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων· καὶ ἵσος μὲν μάλιστα, διότι δύναται μόνος νὰ δογματίζῃ· ἀνώτερος δέ, διότι διέκειναι δὲν ἐτόλμησαν νὰ πράξωσιν, αὐτὸς πράττει, εἰσάγων εἰς αὐτὸν τὸ σύμβολον νέαν τινὰ θεμελιώδη περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος διδασκαλίαν· ὥστε πράγματι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἑκείνης ὁ πάπας ἀπένειμεν ἐκευτῷ ἐμπράκτως τὸ ἐν τοῖς δόγμασιν ἀναμάρτητον, σφετερισθεὶς οὕτω τὴν μάνη τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ θεόθεν δεδομένην ἔξουσίαν ταύτην.

Τοιαύτην λοιπὸν ἔννοιαν εἶχεν ἡ προσθήκη τοῦ σιλιούπια, διότι διὰ τὸ ἐκ τῆς Γραφῆς ἀμάρτυρον καὶ διὰ τὸ αὐθαιρετὸν τῆς καθιερώσεως τοσούτῳ δεινῶς ἐπολεμήθη παρὰ τῶν ἡμετέρων, οἵτινες, ἔννοήσαντες ἐνωρὶς τὰς μοναρχικὰς τοῦ πάπα τάσεις, λίαν εὐλόγως ἐξήτουν νὰ ισχύσῃ καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀνέκαθεν ἐπικρατήσασα ἀρχὴ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ πνεύματος προήλθον καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ μονομερεῖς μεταβολαὶ ἐν τοῖς δόγμασι καὶ ταῖς δογματικὴν χαρακτῆρα φερούσαις ἐνθέσμοις ἐκκλησιαστικαῖς παραδόσειν, ἃς μεταβολὰς ρητῶς ἀπηγόρευσε διὰ τοῦ δρου αὐτῆς ἡ ἐνδόμητη οἰκουμενικὴ σύνοδος· τοιαῦται δὲ ἡσαν ἡ ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ βαπτίσματος ἀντικατάστασις τῆς καταδύσεως διὰ τῆς ἐπιγύσεως ἢ ἀπολούσεως, ἣτοι ἡ ἀνύψωσις τῆς διὰ μόνους τοὺς κλινικοὺς δεδικαιολογημένης ἔξαιρέσεως εἰς κανόνα, διτις διὰ τοῦ χρόνου κατήργησεν ἐντελῶς τὸν ἀρχαῖον κανόνα, τὴν κατάδυσιν· πρὸς δὲ ἡ ἐν τῷ

μυστηρίω τῆς εὐχαριστίας καινοτομία τῆς στερήσεως τοῦ ποτηρίου εἰς τοὺς λατικούς, καὶ τῆς μετὰ χιλίων ἑτῶν ἀποκλειστικὴν χρῆσιν τοῦ ἐνζύμου ἀρτοῦ μεταβολῆς τῆς ὑλῆς ταύτης τοῦ μυστηρίου εἰς ἄζυμα· ὡσαύτως καὶ ἡ ἀπαγρευσις τοῦ μεταλαμβάνειν τὰ νήπια καὶ πάντες εἰς λοιπὸν ἄτοποι καὶ αὐθαίρετοι νεωτερισμοί, οὓς ἡ ὀρθόδοξος δογματικὴ δεόντως χαρακτηρίζει καὶ ἐπικρίνει. Πᾶσαι αἱ μεταβολαὶ αὗται οὐδένα ἀλλον εἰχον σκοπόν, ἢ νὰ συνηθίσωσι βαθμηδὸν τὸν δυτικὸν κλῆρον καὶ λαδν εἰς τὴν Ιδέαν διὰ ὁ πάπας δύναται κατὰ τὸ δόκον νὰ νομοθετῇ καὶ μεταβάλῃ εἰαδήποτε δόγματα καὶ δογματικὰς παραδόσεις ἥθελε θεωρῆσει καλὸν. Ἐπέθηκε δὲ τὴν κορωνίδα εἰς τὴν αὐθαίρεσίαν ταύτην διὰ τῆς Βατικανῆς συνοδού, ἐν ἣ ἀνεκήρυξεν ὡς δόγμα τὴν ἀναμαρτησίαν αὐτοῦ, ἀνυψώσας οὕτως εἰς ἀρθρον πίστεως καὶ ἀλήθειαν τῆς ἀποκαλύψεως τὸ ἀτοπώτατον τῶν πλασμάτων, ἅτινα ἀπὸ θεμελιώσεως τῆς Ἔκκλησίας ἐτόλμησεν ἀνθρώπος νὰ δημιουργήσῃ, καὶ καθ' ἣς ἀφεύκτως ἥθελεν ἔξεγερθῆ ἡ συνείδησις ὀλοκλήρου τῆς ἀργαίας καθολικῆς Ἔκκλησίας, ἡς τὸ γνήσιον πνεῦμα μόνη ἡ ἐλληνικὴ Ἔκκλησία διετήρησεν, ἀνακηρύξασα τὴν δογματικὴν ἴσστητα πάντων τῶν ἐπισκόπων, τῶν διεπόχων τῶν Ἀποστόλων, οἵτινες πάντες ἐν οίκουμενικῇ συνέδρῳ συνηγμένοι, ἀποτελοῦσι τὴν ἀλάνθαστον ποιμαίνουσαν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἔκκλησίαν. κατὰ τὴν ἀρχὴν δέ, ἦν καθιέρωσεν ἡ λατινικὴ Ἔκκλησία, οἱ ἐπίσκοποι οὐδὲν ἀλλοι εἰσὶν ἡ ἐπίτροποι τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἐπισκόπου, τοῦ πάπα Ρώμης, κατέχοντες τὴν ἔδραν αὐτῶν, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἕδιοι πρὸ τοῦ τίτλου αὐτῶν γράφουσι, «χάριτι Θεοῦ καὶ τῆς ἀποστολικῆς ἔδρας» (Dei et apostolicae sedis gradia). αὕτη δὲ ἡ ἀρχὴ ἀφήρετε πλέον ἐκ τοῦ ἀξιώματος τούτου τὸν κυριώτατον αὐτοῦ χαρακτῆρα, καθ' ὃν διακρίνεται τοῦ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ μετέστησεν οὕτω τὸν ἐπίσκοπον εἰς τὴν τάξιν ἀπλοῦ ὑπηρέτου καὶ διακόνου τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἐπι-

σκόπου τοῦ πάπα. Ἐκ τῆς σχέσεως λοιπὸν ταύτης τῶν ἐπισκόπων πρὸς ἀλλήλους ἐν τε τῇ ἑλληνικῇ καὶ λατινικῇ 'Ἐκκλησίᾳ ἔξαγεται ὁ αὐτὸς πρεμνημονευθεὶς χαρακτὴρ ἀμφοτέρων τῶν' Ἐκκλησιῶν, διότι ἡ μὲν ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐντελοῦς δογματικῆς ιστητὸς τῶν δργάνων τῆς χάριτος καὶ φέρει οὕτω τὸν χαρακτῆρα πολιτείας ἑλευθέρας, διν ἀνέκαθεν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἔφερεν, ἐν ᾧ ἡ λατινικῇ μετέβαλε τὴν πολιτείαν ταύτην εἰς ἀπόλυτον ἔξουσίαν ἐνὶς ἐφ' δλων τῶν λοιπῶν. Εάν δὲ νῦν στρέψω μεν τὰ δηματα τὴν ἦμῶν εἰς τὸ χριστιανικὸν ἥθος, θέλομεν παρατηρήσει καὶ ἐνταῦθα διτι ἡ μὲν ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ δρθῶς καὶ ἄνευ ὑστερεσθούλιας ἐρμηνεύσασα τὴν χριστιανικὴν ἀποκάλυψιν ἐστήριξε τὴν χριστιανικὴν ἥθικὴν ἐπὶ τῆς ἑλευθέρας συνεργασίας τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς θείας χάριτος καὶ ἐπομένως ἔθεώρησε τὸν ἥθικδν βίον τοῦ χριστιανοῦ, ὡς προέδν, τῆς ἴδιας ἐαυτοῦ θελήσεως, ἐνισχυομένης ὑπὸ τῆς θείας χάριτος εἰς ἀπόκρουσιν καὶ ἔξαλειψιν τῆς ἀμαρτίας καὶ κατόρθωσιν τοῦ θείου θελήματος· ἡ δὲ λατινικὴ Ἐκκλησία ἔξι ἐναντίας ἐκλόνησε τὰς βάσεις τῆς χριστιανικῆς ἥθικῆς διὰ τῆς ἀτοπωτάτης θεωρίας περὶ τῶν ὅρων supenerogationis, καθ' ἣν οἱ ἄγιοι, οἵτινες καὶ αὐτοὶ ὄμολογοῦσιν διτι διὰ μόνης τῆς θείας συνεργείας κατώρθωσαν νὰ πλησιάσωσι μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ καταλάβωσι τὴν τελειότητα (Φιλ. γ', 12). οἱ ἄγιοι, λέγομεν, οὕτωι ἐπλήρωσαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἔκαψον καὶ περισσότερον ἀκόμη τοῦ ἀπαιτουμένου· τοῦτο δὲ τὸ περισσότερον δύναται νὰ διατεθῇ ὑπὲρ τῶν ἔχοντων ἀμαρτήματα ἡ στερουμένων ἀγαθῶν ἔργων καὶ διατίθεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ ὑπὲρ τοῦ πάπα, δοτις αὐθαιρέτως ἐσφετερίσθη πᾶσαν τὴν ἐπὶ τῆς μετανοίας ἔξουσίαν τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων καὶ πνευματικῶν, οὓς καὶ κατέστησεν ἀπλοῦς ἐντολοδόχους αὐτοῦ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς μετανοίας, καὶ πλέσας θησαυρὸν τῶν ἀγίων, διανέμει αὐτὸς τοῦτον εἰς τοὺς στερουμέ-

νους ἀγαθῶν ἔργων καὶ πλεονάζοντας κακῶν χριστιανούς· διὰ ταύτης δὲ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἀναλόγου πράξεως, δι' ἣς, λέγουσι τὰ εὐχολόγια τῶν Λατίνων, ὡς ὁ ἄγιος πατὴρ χαρίζει ἀφεσιν ἀμαρτιῶν τοσού των ἢ τεσσάρων ἡμερῶν εἰς τοὺς ἀπαγγέλλοντας τοσάκις τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα σκόπιμον προσευχὴν ἢ ἔκτελοῦντας εἰανδήποτε ἐντολὴν τοῦ πάπα, ἐκλόνησε τὴν βάσιν τῆς ἀναγκαιότητος τῆς ἐσωτερικῆς ἔργασίας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἀγιασμὸν καὶ πνευματικὴν τελείωσιν καὶ συνέδεσε τούτον πρὸς ἀπειρους ἔξωτερικοὺς τύπους κωλύοντας καὶ καθιστῶντας περιττὰ ἴδια ἀγαθὰ ἔργα, δι' ὧν ὁ χριστιανὸς νὰ πληροῖ τὰ πρὸς τὸν Θεόν, τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ κράτος, τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸν πλησίον ἐν γένει καθήκοντα αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν δρθόδοξος Ἐκκλησία λέγει πρὸς τὸν χριστιανόν· «ἐὰν θέλῃς νὰ ἥσαι ἥθικὸς ἀνθρωπὸς, κατόρθωσον τῇ συνδρομῇ τῆς θείας γάριτος, διὰ τῶν μυστηρίων παρεχομένης, νὰ πληροῖς πάντα τὰ χρέη πρὸς τὸν Θεόν καὶ τοὺς ὅμοιους σου». ὁ δὲ πάπας λέγει· «ἔγὼ ἔχω θησαυρὸν τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῶν ἀγίων καὶ δύναμαι δι' αὐτοῦ νὰ τολ ἀναπληρώσω τὰ ἔργα ἑκεῖνα, ὡν ἔχεις ἀνάγκην πρὸς ἀγιασμὸν». διὰ ταύτης λοιπὸν τῆς παπικῆς διδασκαλίας χαλαροῦται ἡ κατορθωτικὴ τῶν ἀρετῶν ἀπέφασις τῆς θελήσεως τοῦ χριστιανοῦ, διατάσσονται νὰ ἀναπληροῦ τὰ ἀπαρίτητα πρὸς ἀγιασμὸν ἀγαθὰ ἔργα.

Ως εἰ μὴ δ' ἥρχει ὁ διὰ τοῦ θησαυροῦ τῶν ἀγίων σφετερισμὸς καὶ συγκέντρωσις εἰς ἑαυτὸν τοῦ ἀπολύτου δικαιώμαστος τῆς μεταδόσεως τοῦ ἀγιασμοῦ εἰς τοὺς ζῶντας, ἐπεξέτεινε τὴν ἐνέργειαν τοῦ θησαυροῦ τούτου καὶ ἐπὶ τῶν τεθνεώτων διὰ τοῦ δλως ἀμαρτύρου ἐκ τῆς Γραφῆς δόγματος αὐτοῦ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός, καθ' ὃ καθαίρονται ἐν τῷ "Ἄδη" διὰ τοῦ πυρὸς πᾶσαι αἱ ψυχαὶ τῶν θανατίμοις περιπεσόντων πλημμελήμασι καὶ μὴ τὸ ἐπιτίμιον αὐτῶν πληρωσάντων ἢ μὴ μετανοησάντων διὰ τὰ συγγνωστὰ αὐτῶν ἀμαρτήματα.

πιστῶν, εἰς οὓς μεγάλην ἀνακούφισιν δύναται νὰ παρέσχῃ πάλιν ὁ ὑπὸ τοῦ πάπα χορηγούμενος θησαυρὸς τῶν ἔργων ὑπερπερισσεύσεως τῶν ἀγίων.

Διὰ τῆς θεωρίας λοιπὸν ταύτης καταφέρεται καίριον κατὰ τῆς χριστιανικῆς ἡθικῆς τραῦμα, καθ' ὅτον καθίστανται περιστὰ τὰ ἀληθῶς καὶ πράγματι ἀγαθὰ ἔργα καὶ ἐπισκοπίζεται ἡ γραφικὴ διδασκαλία περὶ τῆς διὰ μόνης τῆς ἀξιομισθίας τοῦ Χριστοῦ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν τῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων πιστῶν. Ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐξ ἐναντίας ἡ ἔξουσία τῆς τῶν ἀμαρτιῶν ἀφέσεως ἀνήκει εἰς πάντα ἀπλῶς ἐπίσκοπον καὶ τοὺς ἐντολοδόχους αὐτοῦ πνευματικούς, οἵτινες οὐδεμίαν ἀλλην συνθήκην συνδέουσι ταύτη ἡ τὴν ἔμπρακτον μετάνοιαν· τὰ δὲ ἀγαθὰ ἔργα εἰσὶ τὰ δι' ὃν ὁ χριστιανὸς δύναται νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν ἀγιότητα· καὶ ὁ ἀγιώτατος δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ κατὰ τοῦτο ὁ ἀγιώτατος, καθ' ὅτον ἔχει διλιγώτερον παντὸς ἀλλοῦ ὑστέρημα, οὐδὲν δμως περίσσευμα ἀγαθῶν ἔργων, ἀτινά εἰσι προσωπικὰ καὶ ἀμεταβίβαστα· μόνη δὲ ἡ ἀξιομισθία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μεταβίβαζεται διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῶν μυστηρίων εἰς πάντας τοὺς πιστούς εἰς ἀφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ κατόρθωσιν τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν.

Ἐν δὲ τῇ διδασκαλίᾳ τῆς σχέσεως τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν πολιτείαν καταφαίνεται τρανώτερον ἡ ἐν πάσῃ ἀλλῃ διεφορᾷ ἡ σχέσις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν· διότι ἡ μὲν ὀρθόδοξος Ἐκκλησία στηριζομένη εἰς τὸ «ἡ βασιλεῖα ἡ ἐμὴ οὐκ ἐστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου», τὸ διποτὸν εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν πρὸς τὸν Πιλάτον (Ιωάν. ιγ', 38), καὶ εἰς τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ τοῦ ἀποδιδόντος τὰ τοῦ καίσαρος καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ (Ματθ. κβ', 21) καὶ ἀναγνωρίζουσα καὶ τὴν πολιτικὴν ἔξουσίαν ὡς ἐκ Θεοῦ καθεστηκυῖαν ἐμμέσως (Α' Πέτρ. 6', 13. Ρωμ. ιγ', 1—7), κηρύττει διὰ πολλῶν κανόνων ἀποστολικῶν καὶ συνοδικῶν (ἀποστ. 5', πά, πγ' τῆς δ', γ' καὶ ζ' τῆς ζ', 1) τὸν πλήρη χωρισμὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς

έξουσίας ἀπὸ τῆς πολιτικῆς, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἔχει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν διάθεσιν αὐτῆς τὰ κοσμικὰ μέσα : δπλα, φόρους, ἀμοιβὰς καὶ ποινὰς πρὸς ἐφαρμογὴν διὰ τούτων τοῦ ἡθικοῦ νόμου· ἡ δὲ τὰ πνευματικὰ μέσα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τῶν μυστηρίων καὶ τῶν πνευματικῶν δωρεῶν καὶ ποινῶν πρὸς δικαίωσιν καὶ ἀγιασμὸν τοῦ ἀτόμου. Ἐν ᾧ λοιπὸν ἡ διδασκαλία τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ οἱ κανόνες τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπαγορεύουσι τοῖς κληρικοῖς ἐν γένει πᾶσαν εἰς τὰ πολιτικὰ ἀνάμικτιν καὶ παραχγέλλουσι πᾶσι τοῖς πιστοῖς ὡς καθῆκον συνειδήσεως τὸ πειθεσθαι τῇ καθεστώσῃ ἔξουσίᾳ, ὁ πάπας ἐξ ἐναντίας θεωρεῖ τὴν κοσμικὴν ἔξουσίαν ὡς ἀνήκουσαν τῇ πνευματικῇ (παράβαλε τὴν 24ην πρότασιν τοῦ συλλάβου τοῦ πάπα Πίου τοῦ Θ', δι' ἣς καταδικάζει τὴν πρότασιν διτοῦ ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ μεταχειρισθῇ βίαν), καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἀξιοῖ πολιτικὴν ἔξουσίαν πρὸς τῇ ἔκκλησιαστικῇ καὶ λαμβάνει ταύτην δσάκις τοῦτο ἐγχωρῆ, καὶ εἰς τοὺς ἐντολοδόχους αὐτοῦ ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς ἐπιτρέπει νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς βιουλὰς καὶ νὰ λαμβάνωσι πολιτικὰς θέσεις, ἀντικρυς οὕτω παραβατῶν τοὺς προμνημονευθέντας κανόνας καὶ ὑποπίπτων οὕτως εἰς τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως, ἦν οἱ κανόνες ἐπιβάλλουσι τοῖς κοσμικὰς φροντίδας ἀναλαμβάνουσι κληρικοῖς.

Ἡ μὲν λοιπὸν ἐλληνικὴ Ἐκκλησία θεωρεῖ, συνῳδὰ τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ, τὴν σφαίραν τῆς πολιτικῆς ἔξουσίας δλως ἀνέξαρτητον τῆς πνευματικῆς καὶ κηρύσσει διτοῦ οὔτε δ κοσμικὸς ἄρχων δύναται νὰ ἡ καὶ ἔκκλησιαστικός, οὔτε τὰνάπαλιν ἔκαστος ἔστιν ἀπόλυτος κύριος ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν ἴδιων ὑποθέσεων· τὰ δὲ κοινὸν ἡ μικτὸν χαρακτῆρα φέροντα τητήματα λύονται τῇ ἐλευθέρᾳ συναινέστει καὶ συμπράξει ἀμφοτέρων τῶν ἔξουσιῶν· ὁ δὲ πάπας, ἐξ ἐναντίας, ἀξιοῦ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ὑπὸ αὐτὸν κληρικῶν τὸ δικαίωμα τῆς ἐνασκήσεως πολιτικῆς ἔξουσίας, ἀρνεῖται δὲ εἰς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς πᾶν δικαίωμα ἀναμίξεως εἰς τὰ λόια πράγματα·

Διὰ τούτου δὲ δείκνυει δτι θεωρεῖ τὴν πολιτείαν οὐχὶ ἀνέξαρτητον καὶ ισότιμον ἀρχῆν, ἀλλ' ὅργανον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς καὶ ὑποκειμένην ταύτην. Διὰ τοῦτο δὲ δικαίως τὰ νεώτερα κράτη διείλουσι νὰ ἔχασφαλισωσιν ἔαυτὰ διὰ νομοθετικῶν μέτρων ἀπὸ πάσης παπικῆς ἐπεμβάσεως ἀρνούμενα εἰς τοὺς κληρικοὺς οἰουδήποτε βαθμοῦ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι ἢ διορίζεσθαι εἰς οἰουδήποτε πολιτικὸν χαρακτῆρα φέρουσαν θέσιν ἢ ἀξιώματα καὶ μὴ θυστάζοντα οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον τῶν ίδίων δικαιωμάτων χάριν τῶν παπικῶν ἀξιώσεων.

Πρὸς δὲ τούτοις ἐν τῇ σχέσει τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὰ σχολεῖα ἡ μὲν ἐλληνικὴ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει τὸ δικαίωμα καὶ καθῆκον τῆς πολιτείας νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς εἰς πάντα τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα εἰδή τῶν κοσμικῶν καὶ βιωτικῶν γνώσεων διαμορφώσεως τῶν μελῶν αὐτῆς, δπως ἔξυπηρετήται ὁ γενικὸς τῆς κοινωνίας σκοπὸς καὶ πληρώνται αἱ πολυειδεῖς αὐτῆς ἀνάγκαι, ὑπὸ μόνον τὸν εὐλογὸν καὶ ἀπαραίτητον δρον νὰ λαμβάνηται φροντὶς καὶ περὶ τῆς ἐν πᾶσι τοῖς σχολείοις τούτοις μεταδόσεως τῶν ἀναγκαίων χριστιανικῶν γνώσεων, δι' ὧν καὶ μόνον μορφοῦνται ἡθικὸς καὶ χρηστὸς πολίται καὶ καθίσταται τὸ πολιτικὸν σῶμα ύγιες καὶ ἀκμάζον. ἢ δὲ λατινικὴ Ἐκκλησία ζητεῖ νὰ ὑποτάξῃ ἐντελῶς καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν εἰς ἔαυτὴν καὶ νὰ ὑπαγάγῃ τὰ σχολεῖα εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἔαυτὴς ἔξουσίαν καὶ κυριότητα, δπως ἔγχαράξῃ τὴν σκοπίμως διεσκευασμένην ίστορίαν καὶ ἐπιστήμην εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων καὶ δεσπόσῃ οὕτως ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τῶν συνειδήσεων τῶν πιστῶν.

Καὶ ἐν τῇ σχέσει δ' ἔκατέρας τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων πρὸς τὸν γάμον καὶ τὴν οἰκογένειαν καταφαίνεται ἡ δύναμις τῶν ἀρχῶν, ἐφ' ὧν ἔκατέρα στηρίζεται. διότι ἡ μὲν ἐλληνικὴ Ἐκκλησία, δρθῶς ἐρμηνεύουσα τὴν ἀγίαν Γραφήν, ἥτις θεωρεῖ μὲν ἀνωτέραν τοῦ γάμου τὴν ἀγαμίαν, σπάνιον

δμως τοῦ Θεῷ δῶρον καὶ δεόμενον συντόνου προσοχῆς πρὸς συντήρησιν, ἐδημιούργησεν ιδίαν μοναχικὴν τάξιν ἐκ τῶν ἔχοντων τὸ χάρισμα τῆς ἑγκρατείας, μεταξὺ δὲ τούτων ἐκλέγει κατὰ προτίμησιν τοὺς σχετικῶς δλιγαρθρίμους ἐπιστόπους αὐτῆς· εἰς πάντα δμως τὸν λοιπὸν πολυπληθῆ κληρον, πρεσβυτέρους, διακόνους καὶ λοιπούς, ἐπέτρεψε καὶ συνέστησε τὸν γάμον, δπως οὕτω διὰ τῆς πολυαρθρίμου καὶ διακεκριμένης κατά τε τὴν ἀρετὴν καὶ μόρφωσιν κοινωνικῆς ταύτης τάξεως χορηγήσῃ εἰς τοὺς λαῖκους τὸ πρότυπον ἀγαθῶν συζύγων καὶ πατέρων, καὶ δώσῃ οὕτω τοὺς μὴ δυναμένους ζῆσαι βίον ἀμεμπτον καὶ σώφρονα ἐκτὸς τοῦ γάμου λαῖκοις τὸ καλὸν παράδειγμα τοῦ ἐφημερίου αὐτῶν, οὕτω δ' ἐνισχύσῃ καὶ ὑποστηρίξῃ τὸν γάμον ὡς τὸ σύνηθες μέσον τῆς ἡθικοποιήσεως τῆς κοινωνίας, καθ' ὅσον δι' αὐτοῦ ἀποσοβεῖται ὁ κίνδυνος τῶν παρανόμων σχέσεων καὶ συμβιώσεων· ή δὲ λατινικὴ Ἐκκλησία ἐναντίον τῶν ἀποστολικῶν καὶ συνοδικῶν κανόνων (ἀποστ. Ἑ, τῆς 5' χγ') ἡθέλησε νὰ χωρίσῃ πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς κληρικοὺς πάσης σύναφείας πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ πολιτείαν, ὡν φυτώριον διγάμος, καὶ γὰρ προσηλώσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν πάπαν· καὶ ή ἐν αὐτῇ δὲ χαλάρωσις τῶν κωλυμάτων συγγενείας καὶ η ἔξαρτησις τούτων ἐκ μόνης τῆς διαχριτικῆς τοῦ πάπα ἔξουσίας οὐκ δλίγον συντελεῖ εἰς τὴν ἔξαφάνισιν τῆς ἀγιότητος τῶν συγγενικῶν σχέσεων, ἥτις ὑπάρχει σπουδαῖον δργανον τῆς ἡθικῆς ἀναστροφῆς τῶν συγγενῶν, θεωρούντων ἀλλήλους ἐνεκα τὸν κωλύματος τοῦ γάμου ὡς ἀδελφούς, εἰς οὓς πᾶσα ἀλλη πλὴν τῆς πνευματικῆς ἀγάπης σχέσις ἔστιν ἀθέμιτος καὶ ἀνάσιος.

Τέλος δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σχέσει τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰ ἄπομον καθορᾶται σαφῶς τὸ πνεῦμα ἐκατέρας τῶν Ἐκκλησιῶν· διότι ή μὲν ἐλληνικὴ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ θρησκευτικῇ ἐρεύνη ἀφίησι πλήρη ἐλευθερίαν τῆς ἐπιστήμης ὑπὸ τὸν δρον νὰ μὴ ἐξέρχηται αὐτῇ τῶν ὅριων, ἀτινα ὁ πεπερα-

τμένος ἀνθρώπινος λόγος τίθησιν αὐτῷ καὶ νὰ ζητῇ δι' αὐθαιρέτων ὑποθέσεων νὰ καταρρίψῃ θεμελιώδεις ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς πίστεως· καὶ ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει δὲν γίνεται διώχτρια τῆς πλανωμένης ἐπιστήμης· ἀλλ' ἀποκηρύσσεις ἀπλῶς τὰς ὑποθέσεις ταῦτας ὡς ἀντιχριστιανικάς· συνιστῶσα δὲ πᾶσι τοῖς μέλεσιν αὐτῆς τὴν μελέτην καὶ ἀνάγνωσιν τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν ψυχῶφελῶν ἐν γένει βιβλίων δπως φωτισθῶσι καὶ μορφώσωσιν ἰδίαν περὶ τοῦ χριστιανισμοῦ πεποίθησιν, ζητεῖ μόνον παρ' αὐτῶν, δπως μένωσιν ἐν κοινωνίᾳ μετ' αὐτῆς, νὰ συμφωνῶσιν ἐν τοῖς συμπεράσμασιν αὐτῶν πρὸς τὰ δόγματα τῶν ἐπτὰ ὁκουμενικῶν συνδόδων, διότι ταῦτα εἰσιν αἱ θεῖαι τοῦ Εὐαγγελίου ἀληθείαι, ἐφ' ὃν ἡ δρθῶδοξία στηρίζεται· ἡ δὲ λατινικὴ 'Ἐκκλησία ἀπαιτεῖ εἴς ἐναντίας τυφλὴν ὑπακοὴν εἰς δλας τὰς διατάξεις τοῦ Ρωμαίου ποντίφηκος, δστις ἐπανειλημμένως ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν καὶ ἀνάγνωσιν τῆς ἀγίας Γραφῆς (παράβαλε τὰς διατάξεις 'Ιννοκεντίου τοῦ Γ' (1229) καὶ Κλήμεντος τοῦ ΙΑ' (1713) ἐν τῇ Βούλλᾳ Unigenitus) καὶ ἀξιοῖ νὰ κυριεύῃ δλοτελῶς αὐτὸς τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τῶν πιστῶν ὑποχρεῶν αὐτοὺς νὰ δέχωνται ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων· καὶ δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς ταῦτα, ἀλλ' ἀξιοῖ νὰ ἐπεμβαίνῃ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν συνειδήσιν τοῦ ἀτόμου διδάσκων (ἐν τῷ συλλάβῳ καὶ τῇ ἔγκυκλῳ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Θ') διτι δ πάπας πρέπει νὰ ὑπακούηται οὐ μόνον ἐν τοῖς συνεχομένοις τῷ δόγματι καὶ τῷ ἥθει, ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσιν ἀπλῶς. "Ολα δὲ τὰ χριστιανικώτατα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ εὑεργετήματα, τὴν ἔξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, τὴν ἐλευθέρων ἔξαστησιν τῆς λατρείας ἔκάστου θρησκεύματος, ἀτινα ἡ θεῖα Γραρή κηρύγτεσσα τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν μόνον διὰ πνευματικῶν μέσων προσέλκυσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀληθείαν, σαφῶς ἀναγνωρίζει, δ πάπας ἀποκηρύττεις ὡς αἱρέσεις ἐν τῷ συλλάβῳ καὶ τῇ ἔγκυκλῳ· ὡσαύτως

δὲ ἀποκηρύγγει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου καὶ ἐν γένει πᾶν τὸ γνησίως χριστιανικὸν πνεῦμα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, δοτικές σέβεται τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου, ἣν αὐτὸς δὲ Θεὸς ἡθέλησεν, δὲ μηδένα βιάζων, ἀλλ᾽ ἐν παντὶ ἐπιζήτῳ τὴν ἐλευθέραν συναίνεσιν καὶ συνεργασίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ τῇ μὲν ἐλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ, σεβομένῃ καὶ ἀναγνωρίζουσα τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πολίτου, δὲν ἐπειδόμενοι εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ συνεῖδησιν, συνιστῷ δὲ μόνον τὴν κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς ἡθικῆς τοῦ Εὐαγγελίου χρῆσιν τῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων, ὃν ἀπολαύει τὸ ἀτόμον ἐν τῇ πολιτείᾳ· πρὸς δὲ τούτοις θεωροῦσα τὴν πολιτείαν, δπως καὶ τῷ δυντὶ τυγχάνει, φυσικὸν φίλον καὶ σύμμαχον ἔσειται εἰς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ πραγματοποίησιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἐμπνέεται πάντοτε ἐξ αἰσθημάτων συμπαθείας καὶ ἀγάπης πρὸς αὐτήν, καὶ ἐκ παντὸς τρέπου συντρέχει ταύτην εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ὑποχωρεῖ καὶ ἐν οἷς ἔχει προφανῶς δίκαιον, δπως ἀποφύγη τὴν σύγχρουσιν πρὸς αὐτήν· ἡ δὲ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησίᾳ, ἐπειδὴ θεωρεῖ ὡς ἀνήκουσαν αὐτῇ τὴν πολιτικὴν ἔξουσίαν, θεωρεῖ κατ' ἀκολουθίαν τὴν πολιτείαν ὡς φυσικὸν αὐτῆς ἀντίπαλον καὶ ἐμπνέεται ὑπὸ αἰσθημάτων οὐχὶ εὐνοϊκῶν πρὸς ταύτην, ἀντιστρατεύομένη εἰς τὰς συμφώνους ταῖς ἀρχαῖς τοῦ νεωτέρου χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ἐνεργείας τῶν κυβερνήσεων καὶ λαῶν. "Υπὸ πᾶσαν λοιπὸν ἐποψιν ἔξεταξομένη ἡ ἐλληνικὴ Ἐκκλησίᾳ, ἐστὶν Ἐκκλησία τῆς ἀληθείας, ἀτε διὰ τῶν πατέρων καὶ διδασκάλων αὐτῆς ἐπιτυχεῖσα τὴν δρθήν κατανόησιν καὶ ἀκριβῆ δρισμὸν τῶν ἀληθειῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὃν τὰς κυριωτάτας διὰ τῶν ἐξ αὐτῆς κατὰ τὸ πλεῖστον συγχρητηθεισῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ὥρισατο καὶ παρέδωκεν εἰς δόλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς ἐλευθερίας, διότι αὐτῇ ἀνακηρύσσει τὴν ἴστητα καὶ ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐπισκόπων καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶν κῦ-

ρος μόνον τῶν συνδόδων, πρὸς δὲ τούτοις σέβεται τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀτόμου τοσοῦτον τοῦ νὰ μὴ ἀναγκάζηται νὰ δέχηται ἀνθρωπίνους δοξασίας, ἀλλὰ μόνον θείας ἀληθείας, ὡς καὶ τοῦ νὰ ἀρχηται ἐκὼν παρ' ἔκεινου, εἰς οὐ τὴν ἐκλογὴν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, διὰ τῆς πολιτείας δηλονότι, συμμετέχει· ἐν φοιναντίον ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐστὶν Ἐκκλησία τῆς ἀνθρωπίνης αὐθεντίας, εἰς ἣν ἀποκλειστικῶς στηρίζεται ἡ παπικὴ δεσποτεία, ἥτις εὔρεστα τὴν Δύσιν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς βαρβαρότητος ἔθηκε τὰς βάσεις πρὸς μοναρχικὴν διοικησιν τῆς Ἐκκλησίας, τὰ δὲ ὅργανα αὐτῆς, οἱ Ἰησουσταὶ καὶ οἱ ὑπεράλπειοι θεολόγοι καὶ κληρικοί, κατώρθωσαν διὰ τοῦ χρόνου νὰ κάμωσι τὸν λαὸν νὰ πιστεύῃ εἰς τοὺς πλέον ἀτόπους ἴσχυρισμούς, ὡς ιστορικὰς ἀληθείας, καὶ οὕτως ἀπεθέωσαν τὸν πάπαν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Λατίνων χριστιανῶν, οἵτινες ἤνεγκθησαν ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὴν τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ ἀναμαρτήτου· πρὸς δὲ τούτοις ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία τοῦ δεσποτισμοῦ, διότι κατέστησε τοὺς ἐπισκόπους διακόνους τοῦ πάπα καὶ πρὸς τούτοις ὑποχρεοῖ τοὺς πάντας εἰς ἀποδοχὴν τῶν αὐθαιρέτων αὐτοῦ ἀνθρωπίνων ἐνταλμάτων καὶ διδασκαλιῶν.

"Ἐνεκεν λοιπὸν τῶν δύο τούτων χαρακτήρων τῆς ἀληθείας καὶ ἐλευθερίας, σύς ἔχει, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐστὶν ἡ δυναμένη νὰ πληρώσῃ τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ παρέγουσα τὴν δέουσαν ἀνατροφὴν καὶ παρασκευάζουσα ἀληθεῖς χριστιανούς καὶ χρηστούς πολιτας· δὲ παπισμὸς ἐξήντλησε τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, ἐκχριστιανίσας τὰ ποτὲ βάρβαρα φύλα τῆς Δύσεως, νῦν δὲ κατέστη ἐμπόδιον τῆς ἀληθοῦς πνευματικῆς τῶν κοινωνιῶν προσδόου. Αἱ δὲ διαμαρτυρόμεναι πάλιν Ἐκκλησίαι προηλθον εἰς φῶς νεκρογενεῖς, καθόστον ἐστεργημέναι τῆς γνησίας ἀποστολικῆς διαδοχῆς καὶ τοῦ ἐκ ταύτης ἀπορρέεντος θείου κύρους καὶ δυνάμεως τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἄξιώματος καὶ ἐπε-

μένως τοῦ ἔνιαίου δργάνου τῆς ἀλανθάστου δογματικῆς διατυπώσεως τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας, τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀφίνουσιν ἔσχατον κριτὴν τῶν δογμάτων τὴν κεφαλὴν ἑκάστου χριστιανικοῦ ἀτόμου, καὶ ἐντεῦθεν ἐπέργεται χάος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ· διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον, τὴν Ἑλλειψιν δηλονότι πνευματικοῦ διοικητικοῦ κέντρου, οὐδεμίαν αὐτοτελῆ θρησκευτικὴν κοινωνίαν ἡδυνήθησαν νὰ ἀποτελέσωσιν, ἀλλὰ συνεχωνεύθησαν εἰς τὸ κράτος, τὸ ὄπειν διὰ λαϊκῶν διοικεῖ ταύτας, δικάζει περὶ τῆς δρθοδοξίας τῆς διδασκαλίας τῶν κληρικῶν αὐτῶν καὶ νομοθετεῖ καὶ περὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐνδυμάτων· ἔνεκα δὲ τῆς Ἑλλειψεως ταύτης θέλου κύρους αἱ Ἐκκλησίαι αὗται δὲν δύνανται νὰ ἀσκήσωσιν ἐπὶ τοῦ κράτους τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ ἀτόμου τὴν ἀναγκαίαν πρὸς χριστιανικὴν αὐτῶν μόρφωσιν καὶ διαπαιδαγώγησιν ἐπιρροήν.

Μόνη λοιπὸν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ὡς ἡ Ἐκκλησία τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία τοῦ μέλλοντος, καὶ ταύτην ἀνάγκη νὰ ἐγχολπωθῶσι καὶ ὑποστηρίξωσι πάντες οἱ τὴν ἀληθῆ πρόδον καὶ εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ ἐπιζητοῦντες, διποτισμοῦσι καὶ σώσωσι τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ δεινῶν καταιγίδων καὶ κλωδώνων, εὑς ἐξ ἀνάγκης διθρησκευτικὸς δεσποτισμὸς καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἀναρχία θέλουσι προκαλέσει· διὰ τοῦτο λοιπὸν πᾶσα ἡ ἐνέργεια τῶν τοῦτο κατανοούντων σπουδαίων ἀνδρῶν ἐν πάσῃ τῇ Εὐρώπῃ πρέπει νὰ ἔχῃ τέλος καὶ σκοπὸν τὴν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἔνωσιν· ἡ μετὰ ταύτης ἔνωσις τῶν παλαιοκαθολικῶν καὶ ἡ ἐγκατάστασις δρθοδόξου πατριάρχου ἐν Βερολίνῳ ἥθελεν εἰσθαι ἀσυγχρίτως μεγαλείτερον κτύπημα διὰ τὸν παπισμὸν παρ' δλους τοὺς Falk τοὺς νόμους, εἵτινες οὐδέποτε δύνανται νὰ καταβάλωσι δι' ύλικῶν μόνον μέσων τὴν ἐκ τῆς πνευματικῆς σφαίρας ἀρυθομένην τὴν δύναμιν αὐτῆς παπικὴν δεσποτείαν· μόνη δὲ ἡ μετὰ τῆς δρθο-

δεξιες ήμων Ἐκκλησίας ἐνωσις τῶν δρθοφρενούντων Γερμανῶν, Ἀγγλων καὶ ἄλλων τοιούτων καὶ ἡ βαθμιαία τῆς δογματικής καὶ ἴστορικής χριστιανικής ἀληθείας διάδοσις εἰς τὸν λαόν ἐν γένει δύνανται νὰ κλονήσωσι καὶ καταρρίψωσι βαθμηδὸν τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὐ δ παπισμὸς στηρίζεται· εἰς τοῦτο δ' ἀνάγκη νὰ ἐπιστήσωσι σπουδαίως τὴν προσοχὴν αὐτῶν οἱ πολιτικοὶ ἀνδρες, οἱ ἀναλαβόντες ἐν τῇ Δύσει τὸν κατὰ τοὺς παπισμοὺς ἀγῶνα.

Ὑπὲρ πάντας δμως τοὺς ἄλλους τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἀναλογιζόμενον δτι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ δρεῖται τὴν διατήρησιν τοῦ ἰδίου ἑθνισμοῦ καὶ τὴν ἐκ τῶν δεινῶν διάσωσιν, χρέος ἱερὸν ἔχει νὰ χορηγήσῃ ταύτη ἐν τῷ ἰδίῳ πάλιν συμφέροντι τὰ μέσα δπως καταστῇ αὐτῷ ἐτι χρησιμωτέρας καὶ θεραπεύσῃ τὴν δεινὴν πνευματικὴν νόσον, ὡφ' ἣς νῦν κατεχόμεθα. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνάγκη νὰ ἐνισχυθῇ ἐκ παντὸς τρόπου τὸ κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς δρθοδέξου Ἐκκλησίας, ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἥτις ἀπὸ εἰκοσι καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἀπηνῶς καὶ ἀμειλικτῶς καταδιώκεται ἐκεῖθεν, θθεν ἐδικαιοῦτο νὰ προσδοκᾷ πᾶσαν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν καὶ τὰ λοιπὰ δὲ πατριαρχεῖα τοῦ γένους τῆς αὐτῆς ὑποστηρίζεως χρήζεισιν, ἀφ' οὐ καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν ἐδημεύθησαν καὶ οἱ ὑπ' αὐτὰ λαὸι καταρραβίουργοῦνται, δπως ἐγερθῶσιν ἐναντίον τῶν πνευματικῶν αὐτῶν πατέρων καὶ ἐνδιασκάλων. Πάντα δὲ ταῦτα ἀνάγκη νὰ ἐνισχυθῶσι δι' ἀδρᾶς χρηματικῆς χορηγίας, δπως δυνηθῶσι νὰ συντηρηθῶσιν ἐν ταῖς πονηραῖς ταύταις ἡμέραις καὶ νὰ ἔξαπλωσωσι τὴν εὐεργετικὴν τῆς Ἑλληνικῆς δρθοδέξου παιδείας ἐπιφροήν ἐπὶ τοῦ ποιμνίου αὐτῶν· ἰδίως δμως πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ τῆς ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, ἐξ ἣς κυρίως ἔξηρτηται ἡ θεραπεία τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἡμῶν νοσήματος. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους οὐδὲν ἀτυχῶς ἐγένετο, δπως διαρρυθμισθῶσι δεσντῶς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν πράγματα, κανο-

νιζομένων τῶν προσδότων τῶν κληρικῶν καὶ ἔξασφαλίζο-
μένης δι' ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου τῆς σκοπίμου γρήσεως
τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων ὑπὲρ τῶν λειτουργῶν
τῆς Ἐκκλησίας· αἱ δὲ δαπάναι, ἃς τὸ κράτος καταβάλλει
διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἐλαττοῦνται καθ' ίκανάς χιλιάδας
δραχμῶν τῶν εἰσοδημάτων, ἀτίνα λαμβάνει κατ' ἕτος ἐκ
τῶν διαλελυμένων μενῶν. Μεγάλην δὲ ἀτυχῶς δλιγωρίαν
καὶ ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἔδειξε καὶ δεικνύει
τὸ κράτος, ἐν ᾧ ἡ Ἐκκλησία πάντοτε συντρέχει καὶ ὑπο-
στηρίζει καὶ ὑπείκει εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς ἀξιώσεις· καὶ ἀν
μὲν τοῦτο προέρχηται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ κράτος ἐκλονίσθη εἰς
τὴν θρησκευτικὴν αὐτοῦ συνείδησιν καὶ τὴν πεποίθησιν εἰς
τὴν θείαν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας, δφείλει τότε τοῦτο
νὰ χειραφετήσῃ αὐτὴν καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ ταύτη νὰ κανονί-
σῃ τὰ καθ' ἔαυτήν, ὡς αὕτη νομίζει σκοπιμώτερον. ἐνόσῳ
δμως ἀνακηρύσσει αὐτὴν ὡς τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν,
χρέος Ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον ἔχει νὰ χορηγήσῃ ταύτη τὴν
ἀπολύτως ἀναγκαῖαν πρὸς πληρωσιν τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς
συνδρομήν· ἀφορῶντες δὲ εἰς τὴν εὔσεβή καὶ φιλόχριστον
γνώμην τοῦ ἐπαξιως νῦν τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ τῆς
παιδείας θιύνοντας κ. ὑπουργοῦ, οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν ὅτι
θέλει προθύμως χορηγήσει τὴν συνδρομήν ταύτην, καθ' ὅσον
μάλιστα ἔδωκε δείγματα τῆς ἀγαθῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν
διαθέσεως αὐτοῦ δι' ὧν ὑπέβαλε νομοσχεδίων.

Κύριοι! Διὰ τῆς νέας πολιτικῆς καταστάσεως, ἣν ἡ
συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἐδημιούργησεν, εἰσερχόμεθα εἰς τὴν
τελευταίαν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος φάσιν, καθ' ἣν μέλ-
λει δριστικῶς νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἡ Ἐκκλη-
σία ἡ Ἑλληνική, ἐὰν ἡ μὲν Δύσις ὁρθοφρονήσῃ καὶ ἔγκατα-
λιποῦται τὴν ἀπηρχαιωμένην αὐτῆς πολιτικὴν ἀνυψώσῃ
εἰλικρινῶς τὴν σημαίαν τῆς ὑποστηρίζεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ
ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἡμεῖς δὲ σωφρονήσαντες κατανοήσωμεν
ὅτι νῦν χορηγεῖται ἡμῖν ἡ τελευταία προθεσμία, δπως ἐγ-

καὶ νίσωμεν νέαν ἐποχὴν ἀγαθῆς διοικήσεως καὶ εὐνομίας διὰ τῆς δργανώσεως δλων τῶν ἔθνικῶν μέσων καὶ δυνάμεων.

Καὶ ἀληθῶς η̄ κοινὴ γνώμη συναισθάνεται· νῦν τὴν ἀνάγκην ταύτην καὶ ὡς σύνθημα αὐτῆς ἔχει σήμερον ἀγαθὴν διοίκησιν καὶ εὐνομίαν· αὕτη δμως ἐξ ἀνάγκης προσπατεῖ λειτουργοὺς τῆς πολιτείας ἐναρέτους καὶ ἡθικούς· τοιούτους δὲ μόνη η̄ χριστιανικὴ θρησκεία παρασκευάζει· διότι ἡθικὴ οὐδὲν ἄλλο κατ' οὐσίαν εἶναι η̄ καθυπόταξις τῆς σαρκὸς εἰς τὸ πνεύμα· ταύτην δὲ μόνος ὁ χριστιανός, ὁ πνευματικὸς ἀνθρώπος, δύναται νὰ κατορθώσῃ· διότι μόνος αὐτὸς ἔχει τὴν πρὸς τοῦτο ἀπαραίτητον θείαν δύναμιν ἐν ἔαυτῷ· καὶ διὰ τοῦτο μόνος αὐτὸς ἐμφορεῖται ἐκ τῶν πνευματικῶν ἀρχῶν τῆς αὐταπαρησίας καὶ ἀγάπης τοῦ πλησίον, τῆς καταφρονήσεως τοῦ πλούτου, τῆς δόξης τῶν ἔξωτερικῶν τιμῶν καὶ τῶν ύλικῶν καὶ σαρκικῶν ἥδονῶν καὶ ἀπολαύσεων· μόνος αὐτὸς θεωρεῖ σκοπὸν ἀποκλειστικὸν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὴν ὠφέλειαν τοῦ πλησίον καὶ τὴν εὐσυνέδητον ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος καθηκόντων αὐτοῦ· ἐν φῷ δὲ ύλικὸς ἀνθρώπος, δισὶ πλέον διανοητικῶς ἀνεπτυγμένος εἶναι, τοσούτῳ πανουργότερον ἐπιδιώκει τὴν διὰ παντὸς μέσου πλήρωσιν τῶν κοσμικῶν αὐτοῦ καὶ σαρκικῶν παθῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, δι' ὧν ἀνατρέπεται η̄ ἡθικὴ τῶν κοινωνιῶν τάξις καὶ προώρως μαρανονται καὶ παρακμάζουσι τὰ ἔθνη. Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν ἀγαθὴν διοίκησιν καὶ εὐνομίαν, διεβλομεν πρῶτον νὰ ζητήσωμεν ἀληθεῖς καὶ πράγματι χριστιανοὺς ἀρχοντας, ὑπαλλήλους καὶ πολίτας· τοιούτους δμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν, ἐν δισὶ δὲν ἔχομεν κλῆρον μεμορφωμένον καὶ ἄξιον τῆς ύψηλῆς αὐτοῦ ἐντολῆς καὶ ἀποστολῆς. Οὕτος λοιπὸν εἶναι δὲ πρῶτος στοιχειωδέστατος δρός τῆς ἀγαθῆς διοικήσεως καὶ εὐνομίας, καὶ τοῦτο πρέπει πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ συναισθανθῶμεν καὶ κατανοήσωμεν δτι η̄ μεγίστη καὶ

χυριωτάτη τοῦ ἐλληνισμοῦ δύναμις δὲν ἔγκειται οὔτε εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δύναμιν οὐδὲ εἰς αὐτὴν τὴν δξύνουσαν καὶ μορφούσαν τὴν διάνοιαν πνευματικὴν δύναμιν τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ πολιτισμοῦ, δσον εἰς τὴν ἀκαταγώνιστον τὸ θικήν ρώμην, ἢν προσδίδωσιν αὐτῷ ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ, ἤτις διὰ τοῦτο δύναται καταλλήλως νὰ ἐπικληθῇ δ ἡθικὸς καὶ πνευματικὸς τοῦ ἐλληνισμοῦ ἀκρογωνιαῖς λίθος, διὰ τοῦτο ἀνάγκη πάντες πάσῃ δυνάμει νὰ ὑποστηρίξωμεν χρηγούντες τὴν Ἐκκλησίᾳ τὴν τὰ μέσα πρὸς ἔξακολούθησιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ μεγάλου αὐτῆς ἔργου, οὔτινος ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν τοῦ ἄγίου Πνεύματος ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ χριστιανισμοῦ ἡμερῶν κατήρξατο. “Οπως δηλονότι ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς περιόδῳ ἡ Ἐκκλησία τὴν κατώρθωσε νὰ λύσῃ δρῦῶς καὶ ἐπιτυχῶς πάντα τὰ ζητήματα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὰς θεμελιώδεις χριστιανικὰς ἀληθείας, δι’ ὃν δ χριστιανὸς ἐπιγινώσκει τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν δημιουργὸν καὶ Σωτῆρα αὐτοῦ Θεόν, καὶ νὰ διατυπώσῃ ἐν συμβόλοις καὶ δογματικοῖς δροῖς τὴν θεμελιώδη χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ἢν πᾶσαι αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι ἐξ αὐτῆς παρέλαβον, οὕτω καὶ νῦν ἐνισχυομένη καὶ ὑποστηρίζομένη ὑπὸ τοῦ δρθιδόξου χράτους, θέλει δυνηθῆ νὰ ἀποκτήσῃ ἀξίους διαδόχους τῶν Ἀθανασίων, Κυρίλλων, Βασιλείων, Γρηγορίων, Χρυσοστόμων, καὶ τῶν λοιπῶν φωτήρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ δι’ αὐτῶν κατερθώσῃ νὰ συμπληρώσῃ μὲν τὴν τῶν δρθιδόξων δογμάτων διατύπωσιν καὶ διδασκαλίαν, ἢν εἴχε σταματήσει ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἀθλιότης, νὰ ἐργασθῇ δὲ πρὸς διάδοσιν τῶν ἀληθειῶν τούτων τῆς πίστεως, ἰδίᾳ δὲ καὶ πρὸ πάντων νὰ ἀσχοληθῇ εἰς τὴν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ ἐφαρμογὴν τῶν ὑγιεστάτων αὐτῆς πνευματικῶν ἀρχῶν καὶ ἀληθειῶν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν γρέος ἴερὸν καὶ ἀπαραίτητον ἔχομεν νὰ ἀπαιτήσωμεν πάντες παρὰ τῆς πολιτείας νὰ κανονίσῃ, διὰ τάχιστα, ἐκ συμφώνου μετά τῆς Ἐκκλησίας τοὺς ἀπαραιτήτους πρὸς διαρρύθμισιν τῶν

έκκλησιαστικῶν ἡμῶν πραγμάτων δρους διὰ τῆς ἀπαιτήσεως προσόντων παρὰ τῶν κληρικῶν καὶ τῆς συστάσεως ἔκκλησιαστικοῦ ταύτερου. Μόνον δὲ δταν πάντες ἡμεῖς, ὀλόκληρον δηλαδὴ τὸ ἐν τῇ Ἑλλάδι δρθόδοξον πλήρωμα κατανοήσῃ τὴν ὑψίστην ταύτην ἔθνικὴν ἀνάγκην, καὶ ἐργασθῇ ἐκθύμως πρὸς πλήρωσιν αὐτῆς, θέλει καταστῆ δυνατὴ παρ' ἡμῖν ἀγαθὴ διοίκησις καὶ εὐνομία, θέλει ἔκλείψει ὁ συνέχων ἡμᾶς νῦν πολιτικὸς μαρασμός, καὶ θέλει γένει ἐφικτὴ ἡ πλήρωσις τοῦ μεγάλου καὶ ἔξοχου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους προορισμοῦ.

Β' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΝΑΩ: ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΓΓΟΥ,

ΤΗ Λ' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1884 ΕΠΙ ΤΗ ΕΟΡΤΗ

ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ.

ΕΑΝ ἐπιστήσωμεν τὸν νοῦν, πανιερώτατε δέσποτα καὶ ἀγαπητοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς, εἰς τὸν χαρακτῆρα, δν ἡ σήμερον πανηγυρίζομένη οὐ μόνον ἀκαδημαϊκή, ἀλλὰ καὶ διντιῶν ἔθνεκή ὀλοκλήρου τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων ἐορτὴ φέρει, θέλομεν κατανοήσει, δτι τὸ φιλόσοφον ἡμῶν γένος ἀνέκαθεν ἐν τῇ γνώσει καὶ σορίᾳ ἐπεζήτησε τὴν πυξίδα τοῦ σκοπίου πρακτικοῦ βίου, ἐν τῇ βαθείᾳ συναισθήσει καὶ πεποιθήσει, δτι ἡ γνώσις ἐστι τὸ φῶς ἐκεῖνο τῆς λογικῆς ψυχῆς, τὸ καθοδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν εὔρεσιν τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ τοῦ ἡθικοῦ βίου, δι' ἣς μόνης ἀποκτᾷ προσρισμὸν ἀντάξιον τῆς λογικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτοῦ φύσεως.

Διότι τῷ δντι πανθομολογούμενον καὶ ἀναμφισβήτητον

ΤΟΜΟΣ Γ'.

γεγονός ἔστιν, ὅτι ἔκ τοῦ κύκλου τῶν ιδεῶν, ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεων, ἀς ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων ἐσχημάτισε περὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, περὶ ἑαυτοῦ ὡς ὄντος καὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὰ ἔξω ἑαυτοῦ, ἔξηρτηται καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ὁ βίος αὐτοῦ, καὶ τοῦτο, διότι ἡ πρᾶξις οὐδὲν ἄλλο ἔστιν, εἰ μὴ ἡ ἐν τῷ βίῳ ἐφαρμογὴ καὶ τὸ ἀπαύγασμα τῶν διξασιῶν καὶ πεποιθήσεων, ὃν ἐκαστος ἐμφορεῖται, ὅ τι δηλαδὴ φρονοῦμεν ἐν τῇ καφεδίᾳ ἡμῶν, καὶ πιστεύομεν ὡς ἀληθὲς περὶ τῆς φύσεως καὶ σχέσεως ἡμῶν πρὸς τὰ ἔξω, τοῦτο καὶ σόματι δμολογοῦμεν, πρὸς τοῦτο καὶ ρυθμίζομεν τὰς πράξεις καὶ τὸν βίον ἡμῶν. "Απας λοιπὸν δι πρακτικὸς καὶ ἡθικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου ἔξηρτηται ἔκ τοῦ θεωρητικοῦ, τὸ ἡθικὸς ἐκ τοῦ δόγματος, ἡ πρᾶξις ἐκ τῆς γνώσεως, τὰ ἔργα ἐκ τῆς πεποιθήσεως. Αὕτη δὲ ἔστιν ἡ θεμελιώδης τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀληθεια, ἣν ἡ συνελόγησις καὶ ἡ ίστορία ἑκάστου ἀτόμου τρανῶς μαρτυρεῖ, διτι δηλονότι οἷαι αἱ ιδέαι, τοιαῦται καὶ αἱ πράξεις, οἷαι οἱ λόγοι, τοιαῦτα καὶ τὰ ἔργα, οἷαι αἱ ἀρχαί, τοιοῦτος καὶ δι βίος ἑκάστου ἀνθρώπου.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν δρῦμος ἔθηκε τὸ ἡμέτερον Εθνος; ὡς ἀρχὴν πάστις πνευματικῆς ἔργασίας, τὴν ζήτησιν τῆς σοφίας, τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας· διότι ἀνευ ταύτης οὐδὲ νὰ κινηθῶμεν, οὐδὲ νὰ ἔργασθῶμεν, οὐδὲ νὰ ζήσωμεν ὡς πνευματικὰ διτα δυνάμεθα. Πῶς δμως εύρήσομεν τὴν ἀπαραίτητον ταύτην πυξίδα τοῦ πρακτικοῦ βίου, τὴν σοφίαν καὶ ἀληθειαν; Ἰδοὺ τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον καὶ πρακτικώτατον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ζήτημα, εἰς δι οὐδεμίᾳ ἄλλῃ ἀπάντησις λογικῶς τε καὶ πραγματικῶς δυνατή, εἰ μὴ ἔχεινη, ἦν ἡ τῶν δικαίως σήμερον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὑμνουμένων μεγάλων πατέρων τριάς ἔξηγήσατο καὶ ἀνέπτυξεν εἰς τὸ εύσεβες ἡμῶν Εθνος, διτι δηλαδὴ τὴν ἀληθειαν ταύτην, ἵς ἔχομεν ἀπαραίτητον διὰ τὸν βίον ἀνάγκην, τὸ φῶς αὐτὸ τῆς λογικῆς ἡμῶν ψυχῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ εὔρωμεν ἀλλαχοῦ, εἰ μὴ ἐν τῇ πηγῇ αὐτοῦ καὶ τῷ ἐν τῷ κόσμῳ ἀπα-

γάσματι αύτοῦ, τουτέστιν ἐν τῷ Θεῷ καὶ τῇ ἀποκαλύψει αὐτοῦ· τοῦτο δέ, διότι μόνος ὁ αἰτίος πάντων καὶ ὁ σκοπὸς πάντων, τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, ὁ πρῶτος ΩΝ καὶ δυτικὸς ΩΝ γινώσκει τελείως καὶ μεταδίδωσι τὴν τοῦ ὄντος ἐπιστήμην, τὴν ἀλήθειαν, ἡς ἡμεῖς διὰ τῶν πεπερασμένων καὶ ἀσθενῶν καὶ ἐκ τῆς ἀμαρτίας τήχειωμένων διανοητικῶν ἡμῶν δυνάμεων ἔμμεσον μόνον καὶ ἀτελῆ καὶ ἀνεπαρκῆ διὰ τὰς ἀνάγκας ἡμῶν ἴδεαν δυνάμεικα νὰ συλλαβθωμεν.

Τοῦτο τοίνυν τὸ θέμα ὑπεβάλλει ἡμῖν σήμερον ἡ ἕορτὴ τῶν μεγάλων τοῦ ἡμετέρου γένους διδασκάλων καὶ πατέρων, δι τοῦ δηλαδὴ πᾶσα σοφία παρὰ Κυρίου (Σοφία Σειράχ, ῥ. 1), καὶ δι τοῦ μόνη ἡ σοφία αὕτη, ἡ θεία ἀποκάλυψις, ἐστὶ τὸ φῶς τὸ καθοδῆγον καὶ ἐνισχύον τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὴν γῆν τοινυν καὶ σκόπιμον χρῆσιν τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων.

“Οπως δὲ καταδειχθῇ ἡ θεμελιώδης αὕτη τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀλήθεια, ἀνάγκη πρῶτον νὰ ἀπεβλέψωμεν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν καθ' ἔαυτὸν καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ διὰ τῶν ἴδιων δυνάμεων ἔξαχθέντα πορίσματα περὶ τῆς ἀληθείας καὶ σοφίας καὶ τοῦ κριτηρίου ταύτης. Ἐπειδὴ δὲ τὸ βαρόμετρον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, καταλειπομένης εἰς τὰς ἴδιας ἔαυτῆς δυνάμεις καὶ ἀναζήτουσης τὰς πρώτας ἔαυτῆς καὶ τοῦ κόσμου ἀρχὰς καὶ αἰτίας, παρέχουσιν ἡμῖν τὰ δύο μεγίστα τῶν αἰώνων πνεύματα, ἡ ξυνωρίς τῶν μεγάλων φιλοσόφων, τῶν ἀφιερωσάντων τὸν βίον αὕτων εἰς τὴν τοῦ δυντος ἀναζήτησιν καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν ἐπίγνωσιν, τοῦ θείου, φημί, Πλάτωνος, τοῦ προφήτου τούτου ἐν τοῖς φιλοσόφοις, καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας Ἀριστοτέλους, φέρε νῦν ἔξετάσωμεν τι ἀμφότεροι οὗτοι διδάσκουσι περὶ τῆς πρώτης ἐπιστήμης, ἢν δὲ μὲν Πλάτων ἐπιστήμην τοῦ δυντος, δ δ' Ἀριστοτέλης πρώτην φιλοσοφίαν, καὶ θεολογικήν, ὡς τῷ Θεῷ ἀνήκουσαν, ἐπωνόμασε (τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ

6, 1, 19, 11, 7, 15), ώς καὶ περὶ τῆς ἀσφαλοῦς πρὸς εὔ-
ρεσιν τῆς ἀληθείας μεθόδου.

Τὰ δύο ταῦτα δαιμόνια πνεύματα, ἐν διώ δ παρὼν κε-
σμος μένει, θέλουσι δικαίως θεωρεῖσθαι οἱ ὑπάτοι καὶ εἰ
πρυτάνεις τῶν φιλοσόφων, οὐχὶ τεσσάτον διὰ τὰ μερικὰ τῆς
φιλοσοφικῆς αὐτῶν ἐρεύνης ἔξαγόμενα καὶ πορίσματα, διὰ
τὴν ἐπιστημονικὴν τῶν καθ' ἔκαστα διδασκαλίαν, ἐν ἥ,
ώς ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρωπίνοις, ἀλήθεια καὶ ἀπάτῃ συναλ-
λάσσονται, ἀλλὰ διὰ τὴν δρθήν μέθοδον πάσης ἐπιστημο-
νικῆς ἐρεύνης, ἦν ἀμοιβαίως ἀλλήλους συμπληρώσαντες
ἐδίδαξαν τῇ ἀνθρωπότητι διὸ δλην τὴν παροῦσαν περίοδον
τοῦ βίου ταύτης. Διότι δὲ μὲν θεῖς Πλάτων, δρμώμενος ἐκ
τῆς ἀρχῆς, διὰ σύνεμπτων γνῶσιν ἐπιστημονικὴν καὶ ἀσφαλῆ
δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν, εἰ μὴ διὰ τῶν ἰδεῶν, ἢτοι τῶν νοητῶν
ἔκείνων ἀρχετύπων, τῶν περιλαμβανόντων τοὺς κοινοὺς
τῶν ἀντικειμένων ἔκάστου εἶδους χαρακτῆρας, διδάσκει διὰ
τὰ μὲν αἰσθητὰ μόνον ἐκ τῶν νοητῶν κατανοοῦνται, τὰ δὲ
μερικώτερα τῶν νοητῶν ἐκ τῶν γενικωτέρων διὰ τῶν ἰδεῶν,
αἵτινες ἀνάμνησίς τις οὖσα ἔκείνων, ἀτίνα αἱ ψυχαὶ παρὰ
τῷ Θεῷ ἐδιδάχθησαν, καὶ τῶν ἐν τῇ διανοΐᾳ τοῦ δημιουρ-
γοῦ ἀργικῶν τύπων ἀναγγώρισις, συνδέονται πρὸς ἀλλήλας,
ώς γένη καὶ εἰδῆ, ώς ἀνώτεραι καὶ κατώτεραι, οὕτως ὡσ-
τε ἀπὸ τῆς κατωτάτης καὶ μερικωτάτης μέχρι τῆς ἀνω-
τάτης καὶ γενικωτάτης ἀλύσεως δίκην συνέχονται. ἡ δὲ
ἀνωτάτη καὶ γενικωτάτη τούτων ἐστὶν ἡ τοῦ μεταφυσικῶς
ἀγαθοῦ ἰδέα (Πλάτ. Πολιτ. Βιβλ. 6, σελ. 504), ἢτις ἐστὶν
αἱ τις αἱ πιστή μηδὲ καὶ ἀληθείας (Πολιτ. 6, 508),
καὶ σὺ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς διότι, ώς
κατωτέρω (Πολιτ. 6, 509) λέγει· «καὶ ὥσπερ τὸν ἥλιον
παρέγειν τοῖς ὁραμένοις οὐ μόνον τὴν τοῦ δρᾶσθαι δύναμιν,
ἀλλὰ καὶ τὴν γένεσιν καὶ αὔξην καὶ τροφήν, οὐ γένεσιν
αὐτὸν ὄντα, οὕτω καὶ τοῖς γινωσκόμενοις μὴ μόνον τὸ γι-
νώσκεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ παρείναι, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰναί τε

καὶ τὴν οὐσίαν ὑπ' ἔκεινου αὐτοῖς προσεῖναι, οὐκ οὐσίας
 δυτος τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἔτι ἐπέκεινα τῆς οὐσίας πρεσβείᾳ
 καὶ δυνάμει ὑπερέχοντος». Διδάσκει λοιπὸν σαφέστατα ὁ
 θεῖος τῶν φιλοσόφων Ὅμηρος δτι, δπως μόνον διὰ τῶν
 νοητῶν τύπων κατανοοῦμεν τὰ αἰσθήτὰ ἀντικείμενα, καὶ
 διὰ τῶν ἀεὶ ἀνωτέρων καὶ γενικωτέρων τὰ κατώτερα καὶ
 μερικώτερα, οὕτω καὶ διὰ μόνης τῆς γενικωτάτης ἰδέας, τῆς
 ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ, ἡμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὰ περὶ ἡμᾶς νοεῖν τε
 καὶ γινώσκειν δυνάμεθα· ἐκποδὼν δὲ ἔσας τὴν μηδόλως ἐκ
 τῶν πραγμάτων υποστηριζομένην θεωρίαν τῆς ἀναμνήσεως
 προκοσμίου καὶ ὑπερκοσμίου διδασκαλίας τῶν ψυχῶν, ἡτις
 ἐν τούτοις καὶ αὐτὴ καταδεικνύει, δτι ἐν Θεῷ πάντοτε τὴν
 αἵτιαν τῆς γνώσεως ἀνεζήτει δ δαιμόνιος ἀνήρ, ἔρχεται
 συνεπής τῇ διδασκαλίᾳ ταύτῃ περὶ Θεοῦ νὰ διδάξῃ ἐν τῷ
 Φαίδωνι (χεφ. 85) τὴν ἀνάγκην θείας ἀποκαλύψεως πρὸς
 ἀκριβῆ γνῶσιν ἡμῶν αὐτῶν καὶ μελλούσης ἡμῶν τύχης,
 ἣν διὰ τῶν ἔξῆς ἀνακηρύττει. «Ἐμοὶ γάρ δοκεῖ περὶ τῶν
 τοιούτων, ἵσως ὥσπερ καὶ σοὶ (λέγει δ Κένης τῷ Σωκράτει),
 τὸ μὲν σαφὲς εἰδέναι ἐν τῷ νῦν βίῳ ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ
 παγχάλεπόν τι, τὸ μέν τοι αὖ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν (τῆς
 ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσεως καὶ τύχης αὐτῆς) μὴ
 οὐχὶ παντὶ τρόπῳ ἐλέγχειν καὶ μὴ προαφίστασθαι, πρὶν ἂν
 πανταχῇ σκοπῶν ἀπείπῃ τις, πάνυ μαλθακοῦ εἶναι ἀνδρός·
 δεῖν γάρ περὶ αὐτὰ ἐν γέ τοι τούτων διαπράξασθαι, ἢ μα-
 θεῖν δπη ἔχει ἢ εὔρειν, ἢ, εἰ ταῦτα ἀδύνατον, τὸν γοῦν
 βέλτιστον τῶν ἀνθρωπίνων λόγων λαβόντα καὶ δυσεξέλεγ-
 κτότατον, ὥσπερ ἐπὶ σχεδίας κινδυνεύοντα διαπλεῦσαι τὸν
 βίον, «εἰ μή τις δύναιτο ἀσφαλέστερον ἐπὶ βεβαίωτέρου δχήματος,
 ἢ λόγου θείου τινὸς διαπορευθῆναι». Κατὰ
 ταῦτα λοιπὸν ἡ πρώτη μεταφυσικὴ τοῦ Πλάτωνος ἀρχὴ
 ἐστὶν δτι μόνη ἢ διὰ θείας ἀποκαλύψεως γνῶσις δύναται
 νὰ παράσχῃ ἡμῖν τὴν βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ βάσιν, ἡς ἔχο-

μεν ἀπαραίτητον ἀνάγκην, δπως ἀσφαλῶς καὶ σκοπίμως διαπλεύσωμεν τοῦ προσκαίρου τούτου βίου τὸ πέλαγος· διότι, ὡς λέγει, ὁ ἀνθρώπινος λόγος πιθανὴν μόνον καὶ οὐχὶ βεβαίαν παρέχεται τὴν τῶν πνευματικῶν πραγμάτων γνῶσιν. Εἰς τοῦτο λοιπὸν ἴδιως ἔγκειται ἡ μεγάλη τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας ἀξία, δτι, ἐρευνήσασα τοὺς νόμους τῆς ημετέρας διανοίας, κατέδειξεν δτι οὐδὲν ἐπὶ μέρους δυνάμεθα ἀσφαλῶς καὶ τελείως νὰ ἔννοήσωμεν, ἐὰν μὴ τὸ γενικώτατον ἔννοήσωμεν· τούτου δὲ ἡ γνῶσις ἄνευ ἀποκαλύψεως ἀδύνατος. Καὶ δ μέγας δ' αὐτοῦ μαθητής, δ' Ἀριστοτέλης, ἀναγνωρίζει ὡσαύτως, δτι μόνον ἐκ τῶν ἀνωτέρων καὶ γενικωτέρων δυνάμεθα νὰ ἔννοήσωμεν τὰ ὑποκείμενα καὶ μερικώτερα, καὶ δτι μόνος δ Θεὸς κατέχει τὴν ἀκρανήν καὶ ἀνωτάτην ἐπιστήμην καὶ σοφίαν λέγων ἐν χεφ. 2 τοῦ Α' βιβλίου τῶν μετὰ τὰ φυσικά. «Ο γὰρ τὸ ἐπίστασθαι δι' ἔαυτὸν αἱρούμενος τὴν μάλιστα ἐπιστήμην μάλιστα αἱρήσεται, τοιαύτη δ' ἔστιν ἡ τοῦ μάλιστα ἐπιστητοῦ· μάλιστα δ' ἐπιστητὰ τὰ πρῶτα καὶ τὰ αἰτια· διὰ γὰρ ταῦτα καὶ ἐκ τούτων τὰλλα γνωρίζεται, ἀλλ' οὐ ταῦτα διὰ τῶν ὑποκειμένων». ἀρχικωτάτη δὲ τῶν ἐπιστημῶν καὶ μᾶλλον ἀρχικὴ τῆς ὑπηρετούσης ἡ γνωρίζουσα τίνος ἔνεκεν ἔστι πρακτέον ἔκαστον· τοῦτο δ' ἔστι τάγαθὸν ἐν ἔκαστοις, δλῶς δὲ τὸ ἀριστον ἐν τῇ φύσει πάσῃ. Ἐξ ἀπάντων οὐν τῶν εἰρημένων ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην πίπτει τὸ ζητούμενον ὄνομα· δεῖ γὰρ ταύτην «τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ αἰτιῶν» εἶναι θεωρητικήν· καὶ γὰρ τάγαθὸν καὶ τὸ οὐ ἔνεκα ἐν τῶν αἰτίων ἔστι», καὶ κατωτέρω «μόνη γὰρ αὕτη (ἡ πρώτη φιλοσοφία) ἔαυτῆς ἔνεκεν ἔστι· διὸ καὶ δικαίως ἀν οὐκ ἀνθρώπινη νομίζοιτο αὐτῆς ἡ κτησίς· πελλαχὴ γὰρ ἡ φύσις δούλη (ἢ) τῶν ἀνθρώπων ἔστιν, ὡστε, κατὰ Σιμωνίδην, Θεὸς ἀν μόνος τοῦτο ἔχοι γέρας, ἀνδρα δ' οὐκ ἀξιον μὴ οὐ ζητεῖν τὴν καθ' ἔχυτὸν ἐπιστήμην», καὶ πάλιν κατωτέρω· «οὔτε τῆς τοιαύτης χρὴ ἀλλην

νομίζειν τιμιωτέραν· ἡ γάρ θειοτάτη καὶ τιμιωτάτη· τοιαύτη δὲ διχῶς ἀν εἶη μόνον· ἦν τε γάρ μάλιστ' ἀν δ Θεὸς ἔχοι, θεία τῶν ἐπιστημῶν ἐστι, καὶ εἰ τις τῶν θεών εἶη· μόνη δ' αὕτη τούτων ἀμφοτέρων πετύχηκεν· δε γάρ Θεὸς δοκεῖ τῶν αἰτίων πᾶσιν εἶναι, καὶ ἀρχὴ τις καὶ τὴν τοιχύτην (σοφίαν) ἡ μόνος ἡ μάλιστ' ἀν ἔχοι ὁ Θεός». «Ωστε κατὰ τοῦτο σύδόλως διαφωνεῖ τῷ διδασκάλῳ δ' Ἀριστοτέλης· ἀφορῶν δύμας εἰς τὰ μέσα, ἄτινα ἡ εἰς ἑαυτὴν καταλειπμένη ἀνθρωπίνη διάνοια διατίθησι, κηρύζει μόνην ἡμῖν ἐφικτὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον, τὴν διὰ τῆς ἐπαγωγῆς καὶ ἀποδείξεως προσκτωμένην μετὰ λόγου ἐμπειρίαν, δι' ἣς πειρώμεθα ἀνελθεῖν ἀπὸ τῶν καθ' ἔκαστα εἰς τὰ καθ' δλου· καὶ δταν ἀνέλθωμεν εἰς τὰ καθ' δλου, πάλιν κατεργόμεθα διὰ τοῦ συλλογισμοῦ ἡ τῆς ἀποδείξεως εἰς τὰ καθ' ἔκαστα, ἄτινά εἰσι τὰ πρότερα καὶ γνωριμώτερα, ὡς ἐγγύτερον τῇ αἰσθήσει ἡμῶν (Προτέρ. Ἀναλυτ. Β', 23, σελ. 68. «Ἀπαντα πιστεύομεν, ἡ διὰ συλλογισμοῦ ἡ ἐξ ἐπαγωγῆς». Υστέρ. Ἀναλ. Α', 18, σελ. 81. «Μανθάνομεν ἡ ἐπαγωγὴ ἡ ἀποδείξει». ἔσπει δὲ ἡ μὲν ἀπόδειξις ἐκ τῶν καθ' δλου, ἡ δ' ἐπαγωγὴ ἐκ τῶν κατὰ μέρους· δλος δὲ δ θησαυρὸς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἀποτελεῖται διὰ τῶν δύο τούτων τρέπων τῆς γνώσεως, ἤτοι πρῶτον τῶν καθ' δλου ἐκ τῶν καθ' ἔκαστα (Υστέρ. Ἀναλ. Β', 19, σελ. 99. «Δῆλον δὴ δτι ἡμῖν τὰ πρῶτα ἐπαγωγὴ γνωρίζειν ἀναγκαῖον· καὶ γάρ καὶ αἰσθήσις οὕτω τὸ καθ' δλου ἐμποιεῖ»· εἴτα δὲ τῶν καθ' ἔκαστα ἐκ τῶν καθ' δλου· γίνεται δὲ ἡ ἀπὸ τῶν καθ' ἔκαστα ἐπὶ τὰ καθ' δλου ἔφοδος διὰ τῆς ἐρεύνης τῶν ἀρχῶν καὶ αἰτίων, ὅλης, εἰδους, οὖ ἔνεκα καὶ δθεν ἡ κίνησις ἡ τῆς αἰτίας, ἡς ἡ γνώσις ἀποτελεῖ ιδίως τὴν ἐπιστήμην (ἐ πίσ τα σθα, λέγει, οἰόμεθα, δταν εἰδῶ μεν τὴν αἰτίαν. Υστέρ. Ἀναλ. Β', 11). ἡ μέθοδος δύμας αὕτη τῆς δι' ἐπαγωγῆς καὶ ἀποδείξεως κτωμένης μετὰ λόγου ἐμπειρίας καὶ ἐπιστήμης δύναται μὲν νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς δλας τὰς ἐμ-

πειρικὰς ἐπιστήμας, τὰς ἔχουσας ἀντικείμενον ὑποπίπτον εἰς τὴν ἄμεσον ἔξέτασιν καὶ παρατήρησιν ἡμῶν, δὲν δύναταις δῆμως νὰ ἐφαρμοσθῇ καθ' ὅλου ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν βουλῶν αὐτοῦ, ἀτινα δὲν εἶναι ἀντικείμενον ἄμεσου πείρας, οὐδὲ δυνάμεθα νὰ ἔξαγαγώμεν διὰ τῆς ἐπαγωγῆς καὶ ἀποδεῖξεως ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ τοῦ πνεύματος ἡμῶν ἀσφαλῆ περὶ τούτων πορίσματα· διότι ή μὲν ὅλη δργανον ἀπλοῦν τοῦ πνεύματος καὶ ἀνόμοιον αὐτῷ, τὸ δὲ πνεῦμα ἡμῶν δημοιονμὲν τῷ Θεῷ καὶ εἰκὼν αὐτοῦ κατὰ τὴν προσωπικότητα, ἀτελῆς δῆμως καὶ ἀπείρως ὑποδεεστέρα αὐτοῦ οὐσία· ἐὰν δὲ τοῦ πεπερασμένου ἀνθρώπου εἴτε σοφοῦ, εἴτε καλλιτέχνου (τοῦ Πλάτωνος λ. χ. Φειδίου ἢ Ἰκτίνου) τὴν διάνοιαν ἀτελῶς ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἥθελε κρίνει πᾶς τις καὶ μάλιστα ἴδιωτης ἀνήρ, διότιν χάσμα ὑφίσταται μεταξὺ τῆς πεπερασμένης κτίσεως καὶ τοῦ ἀπείρου καὶ ἀπειροτελείου ταύτης δημιουργοῦ καὶ ἀρχιτέκτονος; διὰ τοῦτο δυνάμεθα μὲν ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ νὰ ἔξαγαγώμεν ἰδιότητάς τινας τοῦ δημιουργοῦ τούτου τῶν ἀπάντων, σύδεποτε δῆμως νὰ λάβωμεν πλήρη καὶ τελείαν διὰ τὰς πνευματικὰς ἡμῶν ἀνάγκας γνῶσιν αὐτοῦ καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς ἀναφερομένων βουλῶν αὐτοῦ, εἰ μὴ καθ' ὅσον αὐτὸς ἔσαυτὸν καὶ ταύτας ἡμῖν ἀποκαλύπτει.

Διὰ τοῦτο ή μὲν τοῦ Ἀριστοτέλους πρώτη φιλοσοφία, ή ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τῷ εἰς τὴν ἄμεσον ἡμῶν παρατήρησιν καὶ ἔξέτασιν ὑποκειμένῳ, ἀναζητοῦσα τὴν κλίμακα, δι' ἣς νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ δημιουργοῦ ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς σχέσει διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ ἐπαγωγῆς καὶ συλλογισμοῦ, οὐδέλως ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ αὐτῆς κατασκευάσασα τὸ πρῶτον κίνοῦν, διπερ διὰ θεωρητικῆς μόνον ὁδοῦ ἔρχεται εἰς συνάφειαν πρὸς τὸν κόσμον, μηδέλως δὲ κατανοήσασα τὸν Θεὸν ὡς δημιουργὸν καὶ προνοητήν, καὶ ἐπομένως μὴ δυνηθεῖσα οὐδὲ κἄν δρθήν φυσικὴν θεογνω-

σίαν, πολλῷ δὲ μᾶλλον θεολογικὴν ἐπιστήμην νὰ καταρτίσῃ· ή δὲ μέθοδος αὐτοῦ δύναται νῦν νὰ χρησιμεύσῃ μόνον δπως συγκρίνωμεν τὰ ἔξαγόμενα τῆς ἡμετέρας μετὰ λόγου ἐμπειρίας περὶ τῆς αἰτίας καὶ τοῦ σκοποῦ ἡμῶν, τοῦ ἐκ τῆς πνευματικῆς ἡμῶν φύσεως ἐνδεικνυμένου πρὸς τὴν θείαν ἀποκάλυψιν, καὶ εύρωμεν τὰς ἀναλογίας καὶ τὴν σχέσιν ἐν γένει τῶν ἀληθειῶν ταύτης πρὸς ἑκεῖνα, ἢτις ἐστὶν αὕτη, δτι ἡ ἔξηγησις, ἣν παρέχει ἡ ἀποκάλυψις, τῆς καταστάσεως καὶ τῶν φαινομένων τοῦ ἡμετέρου πνεύματος ἐστὶν ἐπαρκής καὶ ἡ μόνη λογικῶς δυνατή. Αὕτη λοιπόν ἐστιν ἡ μόνη νῦν δυνατὴ διὰ τὴν συστηματικὴν καὶ ἀπολογητικὴν θεολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας χρήσις τῆς ἐμπειρικῆς μεθόδου ἐν σχέσει καὶ ἀναφορᾷ πρὸς τὴν θείαν ἀποκάλυψιν. Μόνη δημιώς ἡ τοῦ Πλάτωνος μέθοδος, δι' ἣς ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ ἀναζητοῦμεν τὴν κλίμακα, ἡ χρώμενοι δυνάμεθα νὰ κατέλθωμεν εἰς τὸν αἰσθητὸν τοῦτον κόσμον καὶ κατανοήσωμεν αὐτὸν ἐν ταῖς πρώταις ἀρχαῖς αὐτοῦ, ἐν μεγάλῳ καὶ ἐν συνδλῷ, ἐστὶν ἡ μόνη τελεία καὶ ἀπόλυτος τῆς τοῦ δντος ἐπιστήμης, τῆς θεολογικῆς δηλονότι, προϋπόθεσις· διότι καὶ ἐν τῷ παρόντι βίᾳ διὰ τῆς ἀποκαλύψεως ἐφωτίσθη ὁ ἀνθρωπός περὶ τῶν ὑψίστων μεταφυσικῶν ἀληθειῶν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι βίᾳ τελείως φωτισθήσεται, δταν πάντες οἱ ἄγιοι ἔδωσι τὸν Θεόν, καὶ γένωνται διδαχτοὶ αὐτοῦ. Τὴν ἀνάγκην δὲ ταύτην τῆς πλατωνικῆς μεθόδου διὰ τὰς πρώτας μεταφυσικὰς ἀληθείας ὥφειλον νὰ ἀναγνωρίσωσι καὶ πᾶσαι αἱ θετικαὶ λεγόμεναι ἡ ἐμπειρία καὶ ἐπιστήμαι, αἵτινες ὥφειλον ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῶν νὰ παρατηρήσωσιν δτι μόλις ζητήσωσι νὰ ἀνυψωθῶσιν ἀπὸ τῶν καθ' ἔκαστα εἰς τὰ καθ' δλου, ἀναγκάζονται πρὸς ἔξηγησιν τῶν φαινομένων νὰ καταφύγωσιν εἰς ὑποθέσεις· ἐὰν λοιπὸν εἰς ἀντικείμενα τῆς ἀμέσου πείρας δμολογησοῦνται ἀγνοιαν τῆς αἰτίας τῶν φαινομένων, πῶς ζητοῦσιν ὑστερὸν ἐμπειρικὰς ἀποδείξεις ἐπὶ μεταφυσικοῦ καὶ ὑπερχοσμίου πεδίου;

Διὰ τοῦτο δρεῖλουσι νὰ δεχθῶσι τὴν ἀποκάλυψιν, ἐὰν μὴ ὡς ἔχουσαν ὑπερκόσμιον ὑπαρξίαν, ὡς αἱ πλατωνικαὶ ἰδέαι, αἱ νοηταὶ αὐταὶ σφραγίδες καὶ τὰ ἀρχέτυπα τῶν πραγμάτων, ἐν τῷ λόγῳ καὶ τῇ διανοίᾳ τοῦ ὅγμιουργοῦ, τούλαχιστον ὡς ὑπόθεσιγ ἔξηγοῦσαν ἐπαρκῶς τὰ πνευματικὰ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου φαινόμενα. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ θεμελιώδης τῆς πλατωνικῆς πρὸς τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν διαφορά, διτὶ δηλαδὴ διὸ μὲν Πλάτων κριτήριον τῆς ἀληθείας ἐν τῷ παρόντι βίῳ τίθησι τὸν ἐκ τοῦ θείου λόγου δι’ ἀποκαλύψεως καὶ ἐμπνεύσεως σοφισθέντα καὶ φωτισθέντα ἀνθρώπινον λόγον, διὸ δὲ Ἀριστοτέλης τὸν ἔξι ἐαυτοῦ δι’ ἐπαγωγῆς καὶ συλλογισμοῦ φωτιζόμενον ἀνθρώπινον· καὶ διὰ τοῦτο δρθῶς πάνυ διερὸς Αὔγουστῖνος ἀνεκήρυξεν δτ. δ πλατωνικὸς φιλόσοφος ἐστὶ σχεδὸν χριστιανὸς (Platonicus fere christianus).

Ἐὰν δὲ νῦν προέλθωμεν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν πορισμάτων τοῦ εἰς ἐαυτὸν καταλειπομένου ἀνθρωπίνου λόγου περὶ τῆς αἰτίας καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, ἀνάγκη νὰ παρατηρήσωμεν διτὶ δύο τινὰ ἔξηγαγεν διὸ πὸ τοῦ Θεοῦ προσκαίρως εἰς τὰς ἴδιας δυνάμεις ἐγκαταλειφθεὶς πρὸς συνασθησιν τῆς ἀνάγκης θείας ἀποκαλύψεως καὶ βοηθείας ἐθνικός· πρῶτον διτὶ ἔστι τι καὶ ὑπάρχει τὸ τῶν δλων αἰτίον, καὶ δεύτερον διτὶ τοῦτο ἐδημιούργησεν ἡμᾶς ἔνεκεν τῆς ἴδιας ἀγαθότητος, δπως δι’ ἐναρέτου βίου γενόμενοι ὅμοιοι αὐτῷ ζῆσθωμεν σὺν αὐτῷ. Ἡ δὲ ὁδὸς δι’ ἣς φθάνει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἰς τὰ ἔξαγόμενα ταῦτα ἔστιν ἡ ἀριστοτελικὴ τῆς μετὰ λόγου ἐμπειρίας. Διότι ἡ ἐν χρόνῳ ἐμφάνισις ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἔστι γεγονός, οὐ τὴν αἰτίαν πρὸ παντὸς ἀλλου ἐρευνῶντες προαγόμεθα ἐκ τῆς ὑπηρετικῆς αἰτίας τῶν γονέων ἡμῶν, τοῦ δι’ οὐ ἐγεννήθημεν, εἰς τὴν τοῦ γένους γεννητικὴν δύναμιν, τὸ ἐξ οὗ ἐγεννήθημεν, ἐκ ταύτης δὲ εἰς τὸ ὑψὸν ἐγεννήθημεν, ἥτοι τὴν ποιητικὴν ἡμῶν αἰτίαν, τὴν χορηγγῆσασαν εἰς πρόσκαιρον δν τὴν πρόσκαιρον ταύτην δύναμιν πρὸς διατήρησιν ἐαυτοῦ. Αὕτη ἔστιν ἡ ὁδός, δι’ ἣς δ

ἄνθρωπος ἐρευνῶν τὴν αἰτίαν ἔαυτοῦ ὡς ἐν γρόνῳ λαβέντος
ὑπαρξίαν, ἔφθασεν ἐκ τῆς ὑπηρετικῆς εἰς τὴν ποιητικὴν ἔαυ-
τοῦ αἰτίαν, τὴν ἔξω καὶ ὑπεράνω τοῦ ὑλικοῦ τούτου κόσμου
ἀναγκαῖως οὖσαν· διότι ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου προϋ-
ποτίθησι νεῦν πάνταφον, θέλησιν παντοδύναμον καὶ τελείαν
ἀγάπην, ἄτινα μόνον πνεύματος ἀπείρου καὶ ἀπολύτου
προσόντα τυγχάνουσιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ δημιουργός, ἡ αἰτία
ἡμῶν, ἐστὶ συγγέρων καὶ σκοπὸς ἡμῶν, οὗτοι ἔξι ἀγάπης
ἔδημιούργησεν ἡμᾶς, ὅπως ζήσωμεν σὺν αὐτῷ καὶ δι' αὐ-
τῶν, ἐπειταὶ διὰ σκοπὸς τοῦ πρωταρίου τούτου βίου ἡ διὰ
τῆς πληρώσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ δικοῖωσις τῷ Θεῷ,
ἥς βραβεῖον ἡ μετ' αὐτοῦ συμβίωσις. Ἐνταῦθα διμως ἀρ-
χεται τὸ μέγα ἥθικὸν πρόσθλημα, διέπερ ἡ φυσικὴ θεογνωσία
ἀδύνατετ νὰ ἐπιλύσῃ. Διότι ὁ ἀνθρώπος, ζοτις βεβαίως ἐκ
τῶν τριῶν κυρίων πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, νοήσεως,
θελήσεως καὶ συναισθήσεως, ἀρύεται τὸν προορισμὸν αὐτοῦ,
ὅτις ἐστὶν ἡ γνῶσις τοῦ ἀληθίου, ἡ κατόρθωσις τοῦ ἀγα-
θοῦ, καὶ ἡ ἐν τῇ πνευματικῇ ἀγάπῃ μακαριότης, οὐ μόνον
οὐδὲν τούτων δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ἐν τῷ παρόντι βίῳ, εἰς
τὰς ἴδιας δυνάμεις ἐγκατατελειψμένος, ἀλλὰ μάλιστα διὰ
τῆς πλάνης καὶ τῆς οἰτήσεως ἐχλαμβάνει τὸ ψεῦδος ὡς ἀ-
λήθειαν καὶ ἀν φθάσῃ δὲ μέχρι τῆς γνώσεως ἀληθείῶν
τινων, δὲν ἔχει τὸ σθένος τῆς θελήσεως, ὥστε νὰ ἐφαρμόσῃ
ταύτας εἰς τὸν βίον· διότι ὁ ἐγωίζμος τῆς κατωτέρας φύ-
σεως καὶ ἡ τοῦ ἡδέος ἀντίρρασις ἀποπνίγει τὴν πρὸς τὸ
ἀγαθὸν τάσιν, καὶ ἡ ἐγωίστικὴ σαρκικὴ ἀγάπη τὴν πνευ-
ματικήν. Πάντα δὲ ταῦτα καθιστῶσι τὸν ἀνθρώπον δυσ-
τυχῆ καὶ ἐλεεινόν, διότι ἡ νόησις, θέλησις καὶ συναίσθησις
εὔρισκεται εἰς ἀδιάκοπον καὶ ἀδιάλλαχτον πόλεμον πρὸς
τὴν κατωτέραν αἰσθητιν, δρεξὶν καὶ ἐγωίζμῳ τοῦ σαρκικοῦ
ἀνθρώπου, ἐν ᾧ καθ' ἐκάστην δὲ πνευματικὸς ἀνθρώπος νι-
κᾶται, πληγόνεται, ἐξευτελίζεται, καὶ καταντῷ νὰ περιφρονῇ
καὶ βδελύσσεται αὐτὸς ἔαυτόν, καὶ ἐπομένως ἀδύνατετ νὰ

εῦρη ἐν τῷ παρόντι βίῳ τὴν εὐτυχίαν καὶ μακαρίστητα, ηγή τὸ φυσικὸν αὐτοῦ ποθεῖ, καὶ δι' ἣν ἐπλάσθη. Τὸ πρόσβλημα δὲ τοῦτο οὐδεμίαν φιλοσοφικὴν καὶ ἔκ τῶν προτέρων λύσιν ἐπιδέχεται, καθ' ὅσον ὁ ἀνθρώπος ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲ τὴν αἰτίαν τῆς κακῆς ἑαυτοῦ καταστάσεως δύναται ἀσφαλῶς νὰ γνωρίσῃ, οὐδὲ τὸ φάρμακον ταύτης νὰ εὕρῃ· ἐπέτυχε δὲ τούτων μόνον διὰ τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ἡς τὴν ἀνάγκην ἐκ τε τῆς ἀνέλπιδος ἑαυτοῦ καταστάσεως καὶ τῆς περὶ Θεοῦ, ὡς αἰτίας ἑαυτοῦ, θεμελιώδους ἀληθείας συνησθάνετο· διότι ὁ Θεός ἔστιν ὁ πρῶτος καὶ κύριος ἡμῶν αἰτίας καὶ πατήρ, καὶ ἐπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν αὐτῷ ἦττονα τοῦ ἀνθρώπινου πατρὸς στοργήν, διτὶ δηλαδὴ ἀφῆκε τὸν βαρέως νοσοῦντα ἀνθρώπον, ὡς ἔκθετον ἐν τῷ κόσμῳ. Διτὶ δὲ δὲν ἐπραξεῖ τοῦτο ἀπόδειξις ἡ ιστορία τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ἡτις ἀρχομένη ἐκ τοῦ παραδείσου, ὡς ἡ βίβλος τῆς Γενέσεως μαρτυρεῖ, τελευτῇ διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸν μέλλοντα βίον καὶ τὴν δημιουργίαν καινοῦ οὐρανοῦ καὶ καινῆς γῆς, ἐν ᾧ δικαιοσύνη κατοικεῖ. Οἱ δὲ τολμῶντες νὰ ἀρνῶνται τὸν ιστορικὸν Θεὸν τῆς ἀποκαλύψεως, καὶ ζητοῦντες ἀντεισαγχαγεῖν τὴν ἰδέαν ἀγνώστου καὶ ἀστέργου Θεοῦ, δμοιοι εἰσι τοῖς ζητοῦσι πείσαι τὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τραφέντα καὶ πάσης περιποιήσεως τυχόντα, διτὶ οὐχ ὁ προνοήτας περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἀγνωστός τις καὶ μηδέν ποτε δεῖξας δι' αὐτὸν ἐνδιαφέρον ἔστιν ὁ πατήρ αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἐν αὐτῇ τῇ ἰδέᾳ πατρὸς παναγάθου καὶ παντεδυνάμου κεῖται, διτὶ δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ καὶ ἐγκαταλίπῃ μέχρι τέλους εἰς τὴν ἀθλιότητα καὶ κακοδαιμονίαν τὸ ἴδιον πλάσμα· ἐντεύθεν λοιπὸν ἡ ἐκ τε τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπαρατητος ἀνάγκη τῆς ιστορικῆς θείας ἀποκαλύψεως, ἡτις μόνη ἔλυσε τὸ μέγα ἔκεινο τοῦ ἀνθρώπινου βίου ἡμικὸν πρόσβλημα, διδάξασα ἡμᾶς, διτὶ ὁ Θεὸς ἐδημιεύργησε τὸν ἀνθρώπον ἐκ δύο φύσεων, τῆς πνευματικῆς, καθ' ἣν ἔστιν δμοιος αὐτῷ,

ἔχων νόησιν, βούλησιν καὶ συναίσθησιν, καὶ τῆς ὄλικῆς καὶ σαρκικῆς, τῆς φύτει τῷ πνεύματι ἀντιστρατευομένης καὶ ζητούσης νὰ ἐλκύσῃ πρὸς τὴν ὑλήν, ἢν ἔδωκεν δὲ Θεὸς δύπως χρησιμεύσῃ εἰς βάσανον καὶ δοκιμασίαν τοῦ πνεύματος, ὥστε δηλαδὴ δὲ ἀνθρώπως ποιούμενος χρῆσιν τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων σύμφωνον τῇ βουλήσει καὶ τῷ σκοπῷ τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ, καθυποτάξῃ τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, καὶ, καταδεῖξας οὕτω τὴν πρὸς τὸν πνευματικὸν δῆμοισιργὸν καὶ κόσμον ἀγάπην αὐτοῦ, λάβῃ ἐνδίκως τὸ γέρας τῆς ἀθανασίας καὶ συμβιώσεως μετὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὗτη ἐστὶν ἡ οὐσία τοῦ ἡθικοῦ βίου, διτις μόνον εἰς τὸν ἀνθρωπὸν εἰναι δυνατός· διότι ἡθος καὶ ἡθικὸς βίος οὐδὲν ἄλλο κυρίως ἐστὶν ἢ ἀγῶν καὶ πάλη τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς σαρκός, τῆς ζητεύσης νὰ γενηθῇ ἀντὶ δούλης κυρίᾳ αὐτοῦ, πρὸς μέρφωσιν ἀγαθῶν καὶ πνευματικῶν καὶ οὐχὶ κακῶν καὶ σαρκικῶν ἔξεων. ἔξεις δὲ ἀγαθὰ μορφοῦνται· διὰ σειρᾶς ἀγαθῶν πράξεων, ἐκπηγαζουμένων ἐκ τῶν πνευματικῶν ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεων, τῶν συνισταμένων ἐν τῇ τελείᾳ ὑποταγῇ εἰς τὰς ὑπαγορεύσεις καὶ ἐντολὰς τοῦ ἀπολύτου πνεύματος, καὶ τῷ ἀπολύτῳ κράτει ἐπὶ τῆς ὑλῆς καὶ τῆς σαρκός, ἦτις οὐδὲν ἄλλο εἰ μὴ ὅργανον τοῦ πνεύματος καὶ τῶν πνευματικῶν σκοπῶν πρέπει νὰ ἥκατὰ τοῦτο δέ καὶ ἡθικὸς ἀνθρωπός, δὲ διότι, ὡς ἀπλῶς ὄλικόν, ὑπόσκειται εἰς τοὺς νόμους ὄλικῆς ἀνάγκης καὶ οὐδεμίαν πάλην ἢ ἀγῶνα ἀνωτέρας φύτεως πρὸς κατωτέραν ἔχει νὰ ἀναλάβῃ, ἀλλ' εἴς ἀνάγκης ἐπεται τῇ μιᾷ καὶ μόνῃ ὄλικῇ αὐτοῦ φύτει καὶ ταῖς ὑπαγορεύσεσι ταύτης καὶ δὲ Θεὸς δέ, τῷ ἀπόλυτον πνεύμα, κατὰ νόμους αἰωνίους καὶ ἀναλλοιώτους τῆς πνευματικῆς ἀπειροτελείου αὐτοῦ οὐσίας βιῶν, πρὸς ἣν οὐδὲν ἀντιφερίζει, δὲν ὑπόσκειται εἰς πειρασμόν,

ούδ' εἰς τὸ δυνατὸν παρεκκλίσεως, ἀτινα ἀποτελοῦσι τὴν οὐσίαν τοῦ ἡθικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἔχοντος τὴν σχετικὴν τυπικὴν ἐλευθερίαν, τοῦ δύνασθαι ἐκλέγειν μεταξὺ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς ἔχει τὴν ἀπόλυτον πραγματικὴν ἐλευθερίαν, συνισταμένην εἰς τὸ δεῖ επεσθαι τοῖς αἰωνίοις καὶ ἀναλλοιώτοις πνευματικοῖς νόμοις τῆς ἀπειροτελείου πνευματικῆς αὐτοῦ φύσεως· διὰ τοῦτο λοιπὸν μόνον περὶ τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἡθικοῦ καὶ ἀνηθίκου βίου, περὶ ὑπακοῆς καὶ παρακοῆς τοῦ Θεοῦ, περὶ πάλης καὶ ἀγῶνος πρὸς μονοκρατορίαν, περὶ πειρασμοῦ καὶ δοκιμασίας, καὶ νίκης καὶ ἥττης, καὶ στέφανων καὶ βραβείων, καὶ κολάσεως καὶ καταδίχης. Τοιοῦτον ἡθελησε τὸν ἀνθρώπον ὁ Θεός, διπλοῦν τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν, καὶ ἐλχόμενον πρὸς τὰ ἄνω ὑπὲ τοῦ πνεύματος, καὶ πρὸς τὰ κάτω ὑπὲ τῆς ψλῆς, διπλαῖς ὑπάρχῃ τὸ δυνατόν πάλης καὶ ἀγῶνος, ἐφ' οὐ στηρίζεται ὅλος ὁ ἡθικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἔδωκεν εἰςτὸν προπάτορα ἡμῶν Ἀδάμ τὴν ἐντολήν, δι' ἣς ἐμελλε νὰ καταδειξῇ ἐν προτιμῷ ἐλευθέρως τὸν πνευματικὸν κόσμον τοῦ ψλικοῦ, καὶ τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἡδέος, ἢ τούναντίσιν· τοῦτο δὲ κατ' ἀνάγκην ἐπρεπε νὰ προηγηθῇ τῆς αἰωνίου συμβιώσεως μετὰ τοῦ Θεοῦ· διότι κατὰ τοὺς αἰωνίους νόμους τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἀνευ ἀγῶνος στεφανοῦται· «στέφανος δὲ καὶ μέγιστος στέφανός ἐστιν» ἡ μακαρία μετὰ τοῦ Θεοῦ συμβίωσις, ἡτις μόνον εἰς τοὺς ἐλευθέρως κατορθώσαντας τὸ ἀγαθόν, ἦτοι τὸ θεῖον θέλημα καὶ νικήσαντας τὴν σάρκα δύναται νὰ χορηγηθῇ ὡς γέρας· διότι μόνοι εἰ ἔργῳ ἀγαθοῦ ἄξιοι νὰ συζήσωσι τῷ ἀπολύτως ἀγαθῷ· Ὁ ἀνθρώπος δύμως ἔξ ἀπάτης καὶ ἀσθενείας ἐνικήθη ὑπὲ τῆς κατωτέρας αὐτοῦ σαρκικῆς φύσεως, καὶ ἡνάγκασε τὸν ἀληθῆ πατέρα αὐτοῦ νὰ παιδεύσῃ αὐτὸν πατρικῶς εἰς σωτηρίαν, ἀπομακρύνας προσκαίρως τῆς παρουσίας αὐτοῦ, ἡς ἐγένετο ἀνάξιος, καὶ καταδικάσας νὰ ὑπεστῇ τὰς συνεπείας τῆς παρακοῆς, διπλαῖς

συναισθανθή τὰ ἀποτελέσματα ταύτης. "Οπως δὲ κατανοήσῃ τὴν μακρὰν τῆς θείας γάριτες κατάστασιν αὐτοῦ καὶ ἡθικὴν ἀχρείωσιν καὶ ύποδεύλωσιν εἰς τὴν σάρκα, ἔδωκεν αὐτῷ πρὸς τῷ φυσικῷ τῆς συνειδήσεως καὶ τὸν γραπτὸν νόμον τῶν ἐντολῶν, ἵνα καταμάθῃ, διτὶ οὐδόλως ἀρκεῖ πρὸς ἡθικὸν βίον ἢτε σχετικὴ μόνον γνῶσις τοῦ δικαίου καὶ ἀδίκου, ἡ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐγγεγραμμένη, καὶ ἡ κατηγορηματικὴ προστακτική, καὶ τὸ «δύναται διότι διφείλεις» τοῦ Καντίου, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ θεῖον κύρος τῶν ἐντολῶν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου δὲν ἴσχυει νὰ σώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας καὶ ἀνηθικότητος· διότι δὲ νόμος λέγει μὲν καὶ ἐντέλλεται «μὴ κλέψῃς», ἀλλὰ λαλεῖ πρὸς σαρκικὸν ἀνθρωπὸν, ὅντα ἀπληστὸν κοιλίαν ὡτα μὴ ἔχουσαν· ὥσαύτως δὲ καὶ τὰς ἄλλας λογικωτάτας ἡθικὰς ἀπαιτήσεις καὶ ἀγίας καὶ δικαίας ἐντολὰς ἀπευθύνει; ἀλλὰ πρὸς σαρκικὸν ἀνθρωπὸν, ἀσθενῆ τὴν θέλησιν καὶ ἔρματον τῆς ὅλης τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ διὰ τοῦτο δὲ θεῖος καὶ ἀγιος νόμος οὐδὲν ἀλλο κατώρθωσεν, εἰ μὴ νὰ καταστῇση μείζονα καὶ προδηλοτέραν τὴν ἡθικὴν εὐθύνην καὶ ἐνοχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφαιρέσας ἀπ' αὐτοῦ πᾶταν ἀγνοίας πρόφασιν, ὡς δὲ θεῖος τῶν ἔθνων διδάσκαλος πειστικώτατα ἀπέδειξε (Ρωμ. 2, 17 καὶ ἐφ. 7, 7 καὶ ἐφ.)· ἐπήνεγκεν δμωας δὲν γίνεται ἡθικὸς διὰ «ξηρᾶς διδάσκαλίας καὶ φιλοσοφίκης μόνον ἡθικῆς», ἀλλ' διτὶ πολλῷ δραστηριώτερα μέσα καὶ φάρμακα ἀπαιτοῦνται πρὸς ἡθικὸν βίον, ἥτοι δύναμις θεία, φωτίζουσα τὸν νοῦν, ἐνισχύουσα τὴν θέλησιν καὶ καθαρίζουσα τὴν καρδίαν, πρὸς δὲ καὶ τέλειον ἡθικὸν πρότυπον ἴστορικοῦ ἀναμαρτήτου προσώπου, πρὸς δὲ νὰ ρυθμίζωμεν δλας ἡμῶν τὰς σκέψεις, λόγους καὶ πράξεις· διότι οὐδεμία διδασκαλία πειστικωτέρα καὶ σκοπιμωτέρα τῆς διὰ τοῦ παραδείγματος πανσεβάστου καὶ προσφιλοῦς διδασκάλου.

Ταῦτα δὲ πάντα εἶδόθησαν τῷ ἀνθρώπῳ διὰ τῆς δευτέ-

ρας τελείας ἀποκαλύψεως, τῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἡγαπημένου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ Πατρός, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διτις πληρώσας τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ συμφωνηθεῖσαν ποινὴν τῆς ἀμαρτίας διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος, ἦρε τὴν ἀνικανότητα τοῦ γένους ἡμῶν πρὸς τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίαν, καὶ ἀνέλαβε νὰ χορηγήσῃ τοῖς παραδεχθησομένοις τὸ ὑπὲρ αὐτῶν τελεσθὲν ἔργον πιστοῖς τὴν θείαν χάριν καὶ ὄνταμιν, δι' ἣς δ ἀνθρώποις καθαρίζεται, δικαιοθετεῖται, φωτίζεται, ἀγιάζεται, καὶ διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, δν ἐμπνέει τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς ἀναγεννηθέντας πιστούς, διαθερμαίνον τὴν καρδίαν αὐτῶν καὶ ἀνύψοιν καὶ ἐλκύον πρὸς τὸν πνευματικὸν κόσμον, κατορθοῖ νὰ καθυποτάξῃ τὴν σάρκα εἰς τὸ πνεῦμα καὶ ζήσῃ ὡς ἡθικὸς ἀνθρώπος. Ἡ ἐπενέργεια δ' αὐτῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔστιν δὲ πρώτιστος καὶ ἀπαραίτητος τοῦ ἡθικοῦ βίου ὅρος καὶ παράγων διότι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰναι δὲ τὸ «ὑδρογόνον ἐν τῷ ἀεροστάτῳ». διότι μόνον δι' αὐτοῦ δύναται δ ἀνθρώποις ν' ἀπαλλαγῇ τῆς πρὸς τὰ κάτω Ἑλξεως τῆς ὑλῆς καὶ τῆς σαρκός, καὶ νὰ μεταρσιωθῇ εἰς πνευματικὰς καὶ ἐπουρανίους σοραίρας, ἐν αἷς πληρούμενος ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ἀγαθὸν νὰ κατορθώσῃ εὐκόλως τὴν πλήρωσιν τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἡθικῆς.

'Ιδοὺ λοιπὸν τὸ περιεχόμενον τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως θεογνωσίας, ἡτις δὲν εἶναι μόνον φῶς, φωτίζον τὸν ἀνθρωπὸν περὶ τῶν ψύστων καὶ σπουδαιοτάτων τοῦ βίου προβλημάτων, ἀλλὰ καὶ ὄνταμις μεταδιδούσα εἰς τὸν διὰ τῆς πίστεως ἀποκαλόντα τὴν ἀπάτην καὶ σῆσιν τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου τὸ σθένος τῆς θελήσεως, τὸ ἀπαραίτητον πρὸς κατανίκησιν τῶν κατωτέρων καὶ ἀναξίων τοῦ πνεύματος ἐπιθυμιῶν καὶ δρέξεων, καὶ ἐπομένως πρὸς ἡθικὸν βίον, οὐ τινος θεμελιώδης προύποθεσις «ἡ θεία συνέργεια»; τῆς πάλιν δρος ἀπαραίτητος ἡ πίστις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς

θείας τῆς ἀποκαλύψεως ἀληθείας, ή ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τῆς ἀποκαλύψεως, καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ἐλπίς.

Ίδων λοιπὸν διὰ τί ἡθικὸς βίος ἀνευ τῆς θείας τελείας ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως ἀδύνατος· καὶ διὰ τούτο οἱ ἴσχυριζόμενοι διὰ τὴν τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως οἱ ἀνθρώποι δύνανται νὰ γίνωσιν ἡθικούς, οὐδὲν ἀλλο λέγουσιν, εἰ μὴ διὰ δύναται τὸ δένδρον νὰ παραγάγῃ καρπούς, καὶ ἀφ' οὐ κόψωσι τὰς ρίζας αὐτοῦ, η μᾶλλον, ἵνα ἀκριβεστάτη γρηγορώμεθα εἰχόνι, διὰ δύναται τὸ κλῆμα νοσούσης ἀμπέλου καὶ ἀνευ θειώσεως νὰ παραγάγῃ καλοὺς καὶ εὐχύμους καρπούς· τούτου δὲ τοῦ ἴσχυρισμοῦ διάψευσιν πρόχειρον καὶ πρόδηλον παρέχει ἡμῖν ἡ ἴστορία τῆς ἀνθρωπότητος, ἣν ἀριστα συνώψισεν ἴδιως ἐν τοῖς δυσὶ πρώτοις κεφαλαίοις τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐπτὰ πρώτων κεφαλαίων αὐτῆς ἀνέπτυξεν διὰ τῶν ἔθνων ἀπόστολος καὶ ἡτις πληρέστατα ἐπιμαρτυρεῖ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἐν ἀρχῇ θέματος τοῦ ἡμετέρου λόγου, καταδεικνύουσα διὰ ἀνευ τῆς ἐν Χριστῷ θείας ἀποκαλύψεως, ἀνευ πίστεως καὶ πεποιθήσεως εἰς τὰς θείας ἀληθείας καὶ τὰ δόγματα ταύτης, διὰ ἀνθρωπος οὐ μόνον μένει ἐν τῷ σκότει τῆς ἀγνοίας τῶν ὑψίστων περὶ τῆς ἔαυτοῦ φύσεως καὶ προορισμοῦ ἀληθειῶν, οὐ μόνον ἀδυνατεῖ νὰ ζήσῃ ἡθικὸν βίον, καθιστάμενος ἔρμαιον τῆς κατωτέρας αὐτοῦ φύσεως, ἀλλὰ καὶ καταβιάζεται εἰς θέσιν χείρονα καὶ τῆς τῶν ἀλόγων ζώων, ἐν οἷς εὐλόγως καὶ φυσικῶς ἡ ὑλικὴ ψυχὴ δουλεύει τῇ ὑλῇ δι' ἣν ἐπλάσθη, ἐν ᾧ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἀθάνατον πνεῦμα δουλεύει τῇ δι' αὐτὸν πλασθείσῃ καὶ δούλῃ καὶ δργάνῳ αὐτοῦ ὑλῇ· οὕτω δὲ διάγει παρὰ τὴν ἔαυτοῦ φύσιν κτηνῶδη βίον, μηδένα ἀλλον προορισμὸν ἔχων, εἰ μὴ νὰ συντελῇ εἰς τὴν χαλάρωσιν καὶ διάλυσιν τῶν ἱερωτάτων σίκογενειακῶν, κοινωνικῶν, πολιτικῶν καὶ ἔθνικῶν δεσμῶν, οἵτινες πάντες ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἡθικῶν ἀποκλειστικῶς ἔδραζονται καὶ στηρίζονται· διότι καὶ ἡ πολιτικὴ κοινωνία,

ἢ μεγίστη τῶν ἄλλων, οὐδὲν ἄλλο ἔστιν εἰ μὴ ἡθικὴ κοινωνία, καὶ δόσον ἄνευ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸ πρόσωπον, τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἴδιοκτησίαν τοῦ πλησίου, διὸ τὴν πολιτείαν προορισμὸν ἐκ Θεοῦ ἔχει καὶ δι' ὑλικῶν μέσων καὶ δυνάμεως νὰ ἐπιβάλῃ, ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία ἥθελε φθάσει εἰς ἀποσύνθεσιν καὶ παρακμὴν καὶ καταντήσει ἐπίγειος κόλασις. Διὸ καὶ τὸ βαρόμετρον τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἔκαστου ἔθνους ἔστιν ἡ ἡθικὴ αὐτοῦ καταστασίς. Οὐδὲ μεῖζων ἡ διαφθορά, τοσούτῳ νοσωδεστέρᾳ καὶ ἀσθενεστέρᾳ τὴν πολιτείαν, καὶ τοσούτῳ μεῖζους οἱ κίνδυνοι τῆς αὐτονόμου αὐτῆς ὑπάρξεως, ὡς ἡ ἴστορία τοῦ ἡμετέρου ἔθνους μεγάλῃ φωνῇ διδάσκει. Ἀπὸ τοῦ δεινοῦ δὲ τούτου κινδύνου τῆς διαφθορᾶς, γὰρ τούτως ἤρξατο λυματινομένη πάσας τὰς τάξεις τοῦ ἔθνους, οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σώσῃ ἡμᾶς, εἰ μὴ ἡ χριστιανικὴ ἀγωγὴ καὶ ἡ τῶν σωτηρίων δογμάτων καὶ ἀληθείῶν τῆς θείας ἀποκαλύψεως διδασκαλία, ἣν μόνον κλῆρος θεολογικὴν ἔχων μάθησιν δύναται νὰ κατορθώσῃ καὶ ἐπιτύχῃ. Καὶ ἐπὶ δύο μὲν ἡδη γενεὰς οἰκτρῷς παρημελήθη τὸ τοιούτον· ἀν δὲ καὶ εἰς τὴν τρίτην γενεὰν ἐπεκταθῆ τὸ κακόν, μέγας ὑπάρχει φόβος, μήπως καὶ πάλιν ἔξωθεν ἐπιβληθῇ ἡμῖν ἡ ποινὴ τῆς τοιαύτης δλιγωρίας.

Καὶ ιδὲ λοιπὸν πλέον καὶ ἐπείγουσα ἀνάγκη, δπως σύμπαν τὸ ἐλληνικὸν ἀνανήψη, καὶ ἀναιμιμνησκόμενον τῶν μεγάλων αὐτοῦ πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς εὐσεβείας, ὡν σήμερον τὴν μνήμην πανηγυρίζομεν, σκεφθῆ ὡρίμως περὶ τῶν μέσων, δι' ὧν θέλει δυνηθῆ νὰ ἀποκτήσῃ κλῆρον εὐπατίθευτον καὶ ἐννοοῦντα καὶ δυνάμενον νὰ ἐκπληρώσῃ ὡς δεῖ τὸ ὑψηλὸν τοῦ θείου κηρύγματος καὶ διδασκαλίας ἔργον.

Καὶ οἱ μὲν ἀείμνηστοι ἀνδρες, οἵ τε διδάξαντες καὶ οἱ συνεισεγκόντες ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου πανεπιστημίου, τοῦ μεταδιδόντος σὺν ταῖς ποικίλαις ἄλλαις κοινωφελέσι καὶ τὴν θεολογικὴν μάθησιν, ἐπετέλεσαν, δη δύναμις, τὸ ἔσωτῶν κα-

Θῆκον πόδες τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ γένος, καὶ δικαίως ἀνεπέμψαμεν διὰ τῆς Ἐκκλησίας τὰς ύπερ μακαρίας μνήμης καὶ αἰώνιου ἀναπαύσεως αὐτῶν δεήσεις σήμερον. Ἐὰν δὲ καὶ ἡ κυβέρνησις καὶ αἱ ἀπανταχοῦ ἐλληνικαὶ κοινότητες χορηγήσωσι τοῖς λειτουργοῖς τοῦ Ὑψίστου τὰ μέσα ἐπαρκοῦς συντηρήσεως, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀπαιτήσωσι παρ' αὐτῶν θεολογικὴν μάθησιν, θέλομεν εύτυχήσει καὶ ἡμεῖς νὰ ἴδωμεν ἐν τῇ γενεᾷ ἡμῶν κρείττονας ἡμέρας καὶ καιροὺς ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου Κυρίου. Γένοιτο! Γένοιτο! Ἀμήν!

16

**ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΒΑΦΕΙΔΟΥ,
ΚΛΗΓΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ,**

ΔΩΤΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

**ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ Τῷ: ΕΝ ΧΑΛΚΗ: ΝΑΩ: ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΕΙΣ
ΗΛΙΑΝ ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΝ
Τῇ Α' ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΑΩΩΣ'.**

ΑΛΓΟΣ ψυχικὸν καὶ ἔκπληξις βαθεῖα, σεβασμιώτατε δέσποτα καὶ λοιπὴ πενθηφόρος ὄμήγυρος, συνέσχε χθὲς τὰς ψυχὰς ἡμῶν πάντων, δτε περὶ τὴν πρωΐαν διεδόθη ἡ λυπηρὰ ἀγγελία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου ἡμῶν διδασκάλου Ἡλία Τανταλίδου! Φωνὴ σπαραξιάρδιος καὶ πενθήρης, διαπλέουσα τὴν Προποντίδα, ἀνήγγειλε τῇ βασιλευούσῃ τὴν μόρσιμον πτῶσιν ἐνδὲ τῶν λογάδων τοῦ ἡμετέρου ξύνους· ὁ βαρὺς καὶ νεκρικὸς τῶν κωδώνων ἥχος διέδιε πανταχοῦ τὸ θλιβερὸν δυστύχημα. Ἡ καλλικέλαδος τῆς βασιλευούσης ἀηδῶν συνελήφθη εἰς τὴν δολίαν τοῦ θανάτου

παγίδα. Ἀπέθανεν δὲ Τανταλίδης, δὲ μεγαλόφωνος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ρήτωρ, δὲ σοφὸς τῆς νεωτέρας Ἐλλάδος ἐλληνιστής, δὲ γλυκὺς τῆς ποιήσεως θεράπων, ἀπέθανεν δὲ γηραιὸς τοῦ ἔθνους διδάσκαλος. Ναὶ ἀπέθανε, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν θρηνεῖ ἔνα τῶν μαχιμωτέρων καὶ ἐμπειροτέρων αὐτῆς στρατιωτῶν ἀπέθανε, καὶ τὸ ἔθνος δακρυρροεῖ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ ἐνὸς τῶν φιλοπατρίδων καὶ χρηστῶν αὐτοῦ τέκνων. Ἀπέθανε, καὶ τὴν μὲν θεολογικὴν σχολήν, ἀπὸ τοῦ ὑψους αὐτῆς κατερχομένην, σπένδει δάκρυα εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τοῖς πόνοις καὶ ἀγῶσι τοῦ σοφοῦ καὶ γεραροῦ αὐτῆς διδασκάλου, ἡμεῖς δέ, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ φίλοι, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ διπλωσίδηποτε τὸν ἄνδρα γνωρίσαντες, πανταχθεν ἐνταῦθα συναυλισθέντες, ἀποδίδομεν τῷ ἀνδρὶ τὸν τελευταῖον τῆς καρδίας χαιρετισμόν.

Καὶ λοιπὸν ἀνήρ, πλήρης μαχρότητος ἡμερῶν, ἐτελειώθη ἐν δλίγῳ! Ἡ χεὶρ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν ἐκάλυψε διὰ τῶν ψυχρῶν βλεφάρων τὴν εἰς αἰῶνας σκοτισθεῖσαν αὐτοῦ δψιν! Τὸ διπνον αὐτοῦ σῶμα ἰδοὺ παραδίδοται μετ' δλίγον τῷ τάφῳ. Ἡ εὐγνωμοσύνη χαράσσει καὶ θὰ χαράξῃ ἐπὶ τοῦ λίθου τὸ δνομα αὐτοῦ· ἡ εὐαίσθητος καρδία ποτίζει καὶ θὰ ποτίσῃ διὰ δακρύων τὸν τάφον αὐτοῦ. Καὶ διὰ τούτων ἄρα γε ἀποδίδοται ἀνταπόδοσις ἀξία εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ, τοὺς γνωστοὺς τῇ πατρίδι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ; Οἱ ἀπόγονος θὰ πλέξωσιν αὐτῷ στέφανον ἐπαίνων ἀλλ' ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ, ἡ ὑπὸ τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου μαρανθεῖσα, δύναταις νὰ φέρῃ αὐτόν; Ἡ ιστορία θὰ ἀναγγείλῃ τὸ δνομα αὐτοῦ· ἀλλ' εἰς ταύτην προσέχει ἄρα γε τὸ οὖς αὐτοῦ, τὸ προσαρμοσθὲν ἥδη εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς;

Θεὲ μέγιστε! Καὶ διὰ τοῦτο ἄρα γε ἡ παντοδύναμος ἀγαθότης σου προσκαλεῖ τὸν ἀνθρώπων εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἵνα μόνον γεννηθῇ καὶ ἀποθάνῃ; Τί λοιπὸν ἔσται οὕτως ἐνώπιον τῆς χλόης, τῆς ἀπολλυμένης ἐν τῷ πεδίῳ, ἡ ἐνώπιον τοῦ μύρμηκος, τοῦ ἐκτιθεμένου εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ

δότου; Ὡ θεία ἀρετὴ καὶ σοφία! διὰ τοῦτο ἄρα γε οἱ ἔρασται σου θυσιάζουσι πᾶσαν αὐτῶν τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν, δπως ἐγκαταλείψωσιν αὐτὰ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου; Διὰ τοῦτο γεννᾶται δὲ ἀνθρώπος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, δπως, ἀροῦ πρωτηγουμένως ἀγωνισθῆ, ταλαιπωρηθῆ, στερηθῆ καὶ ύποστη πλεῖστα δσα δεινά, ἐπὶ τέλους παραδοθῆ εἰς τὸν τάφον, ἐπὶ τέλους ἔχμηδενισθῆ εἰς τὸν ἀπειρον τῆς λήθης ὥκεανόν; Οὔτως, ἀγαπητοί, δοξάζουσι πολλοὶ τὴν σήμερον, οἱ ὀπαδοὶ τῆς φευδοῦς καὶ νοσηρᾶς ἐπιστήμης, οἱ λατρευταὶ τῆς ὅλης. Ὁ ἀνθρώπος κατ' αὐτοὺς οὐδὲν διαφέρει: τῆς μαρασινομένης ἐν τῷ ἀγρῷ χλόῃς, οὐδὲ τοῦ ἀνθοῦ τοῦ ἀνατέλλοντος τὴν πρωΐαν καὶ δύοντος τὴν ἑσπέραν· κατ' αὐτοὺς δὲ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μόνον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· πέραν τοῦ ἀστρου τῆς γῆς δὲν ὑπάρχει ὑπαρξία, δὲν ὑπάρχει ζωή. Ἀλλ' ὅτον σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπος, σφαλερὰ καὶ φευδῆς εἶναι τὴν ιδέαν αὐτῇ, τοσούτῳ ἵλαρὰ καὶ χαριζόμενος εἶναι τὴν διδασκαλία τῶν ιερῶν ἡμῶν βιβλίων καὶ τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης.

Ὁ ἀνθρώπος, ἀγαπητοί, μολονότι πάσχει καὶ ἀναξιοπαθεῖ πολλάκις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, μολονότι τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν αὐτοῦ πολλάκις παραγνωρίζεται, καὶ ἀντὶ τῆς βασιλικῆς πορφύρας καὶ ἀλουργίδος φέρει τὰ πενιχρὰ τοῦ πτωχοῦ ράκη, μολονότι ἐπὶ τέλους θνήσκει καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ καλύπτει τὴν χρυερὰ πλάκη, εἶναι δμως καὶ ἀθάνατος, ἀνήκει καὶ εἰς τὸν κόσμον τῶν πνευμάτων, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔχει νὰ ἔκπληρώσῃ προορισμὸν ὑψηλὸν καὶ θεῖον. Ὁ ἀνθρώπος δὲν ζῇ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διὰ τὸν κόσμον· τοῦτο εἶναι ἀπάτη ἀναξία τῶν παραδεχομένων αὐτὴν· δὲ ἀνθρώπος, ὡς πνεῦμα, ἔχει καὶ προορισμὸν πνευματικόν. Πάντες ἡμεῖς ἔρχομεθα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, δπως συνεργήσωμεν διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· δπως διὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς ἡμῶν ἐνεργείας συμβασιλεύσωμεν τῷ βασιλεῖ ἡμῶν Χριστῷ. Ἰδοὺ δὲ καθολικὸς τῆς ἀνθρωπότητος προορισμός.

‘Αλλ’ εἰς τὸν γενικὸν τοῦτον προσορισμὸν συνεργαῖσι καὶ οἱ μερικοὶ προσορισμοὶ, τοὺς δποίους ἔχουσιν ἔκαστος ἐξ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. Τοιοῦτον ἴδιαίτερον προσορισμὸν ἔσχε νὰ ἔκπληρωσῃ καὶ ὁ προκείμενος ἀπίνους ἡμῶν διδάσκαλος. ‘Εξετάσωμεν αὐτὸν διὰ βραχέων.

‘Ητον, ἀγαπητοί, ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐποχὴ, ἐποχὴ, καθ’ ἣν ἐτίθεντο τὰ θεμέλια τῆς διανοητικῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν παλιγγενεσίας, δτε ἐν τῷ περιεωνύμῳ τοῦ Βυζαντίου Φαναρίῳ ἐγεννᾶτο τῷ 1818 ὁ ἀօδιμος Ἡλίας ὁ Τανταλίδης ἐκ γονέων ὀρθοδόξων Ἀνδρέου καὶ Φωτεινῆς· ἀνατραφεὶς δὲ ὁ ἀօδιμος ὑπὸ τοιούτοις εὔσεβεσ γονεῦσι καὶ τὰς πρώτας τῆς παιδείας αὐτοῦ καὶ ἀναπτύξεως ἀρχὰς ἀπὸ διδασκάλων σοφῶν λαβών, φέρων ἔδωκεν ἔαυτὸν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐπιγείου αὐτοῦ προσορισμοῦ. Τὰ γράμματα, ἡ παιδεία, ἡ περὶ τὰς ἱερὰς μούσας ἐπασχόλησις, ἵδον ὁ προσορισμὸς αὐτοῦ. Καὶ λοιπὸν εἰσάγεται εἰς τὴν μεγαλώνυμον τῆς Ξηροχρήνης σχολήν, τίθεται ὑπὸ διδάσκαλον τὸν περιφανῆ ἔκεινον καὶ σοφὸν Λογάδην, καὶ ὑπὸ τοιούτῳ διδασκάλῳ παιδευόμενος, καθίσταται ἀξίς αὐτοῦ μαθητής. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος, ἀγαπητοί, νὰ ἐκθέσῃ τις ὑμῖν ἐν μακρηγορίᾳ τὴν σιδηρᾶν τοῦ νεαροῦ Τανταλίδου ἐπιμέλειαν καὶ τὴν εἰς τὰ μαθήματα ἐπίδοσιν· φύσει ὑπάρχων ὁ ἀօδιμος ἐπιδεκτικὸς μαθήσεως, κεκτημένος προτερήματα καὶ πειρα καὶ σπάνια, περικοσμούμενος ὑπὸ νοὸς ὀξέος καὶ διαφανοῦς, φαντασίας οὐρανοπετοῦς καὶ ἰλαρᾶς καὶ χαρδίας εὐαισθήτου καὶ εὐγενοῦς, ἐγένετο ἄμα δπαδὸς καὶ μαθητὴς τῶν μεγάλων τῆς ἐποχῆς ἔκεινης διδασκάλων. Ἀποτερματίζει λοιπὸν τὸν δόλιχον τῶν μαθημάτων τῆς μεγάλης τοῦ Γένους ἡμῶν σχολῆς, ἐπαινεῖται καὶ θαυμάζεται διὰ τὴν εὐμάθειαν αὐτοῦ· καὶ ὑψηλοτέρας φιλοσοφικῆς παιδεύσεως δρεγόμενος, φοιτᾷ ἐπὶ διετίαν ἐν τῇ εὐαγγελικῇ τῆς Σμύρνης σχολῇ, καὶ ἐπὶ ποὺ παρόντος παραλαμβάνεται ἐν τῇ εὐγενεῖ καὶ φιλομούσῳ φίλῳ τοῦ ἐν μαχαρίᾳ τῇ λήξει σοφοῦ Στεφ. Καραθεοδωρῆ.

‘Αλλ’ ὁ Ἡλίας Τανταλίδης, μείζονα καὶ εύρυτέρων τοῦ νοὸς αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ποθῶν, θέλων νὰ ἴκανοποιήσῃ τὴν γράμματα διψῶσαν αὐτοῦ ψυχήν, ἀπαίρει εἰς τὴν σοφὴν τοῦ ἐλληνισμοῦ πρωτεύουσαν, τὰς Ἀθήνας, δπως ἔκει κορέσῃ τὴν ἀπληστον αὐτοῦ τῆς παιδείας δίψαν. Ἐκεῖ βλέπει διφθαλμοφανῶς, δι τι ἄλλοτε ἐν τοῖς βιβλίοις ἔθαυματαζεν. ἔκει βλέπει τὰ τρόπαια τῶν μεγάλων ἡμῶν προγράνων, ἔκει τοὺς περιπάτους καὶ τὰς στοὰς καὶ τὰ λύκεια, ἔκει τοὺς Κεραμεικοὺς καὶ τὴν Πινύκα καὶ τὸν “Ἀρειον Πάγον, ἔκει τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸ πανεπιστήμιον, δπου καὶ διακούσας ἐπιστημονικῶς τὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας μαθήματα, γνωρίζεται ἄμα καὶ παρὰ τοῖς περιφανεστέροις τῆς Ἑλλάδος λογίσις, καὶ συνδέεται διὰ δεσμῶν ἀρρήκτων. Ἐκεῖ γνωρίζει τὸν γεραρὸν τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας διδάσκαλον, τὸν Ἀσώπιον, ἔκει τὸν “Ἐλληνα φιλόσοφον καὶ ἐλληνιστὴν τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἐποχῆς τὸν ἄριστον, Φίλιππον τὸν τὸν Ἱωάννον, ἔκει τέλος φιλικῶς συνδέεται μετὰ τοῦ ἀρχεπλούτου καὶ γνησίου κληρονόμου τῆς προγονικῆς ἡμῶν παιδείας, Κωνσταντίνου τοῦ Οἰκονόμου. Ἐνταῦθα μετὰ τοῦ σεβασμοῦ καὶ σοφοῦ τούτου διδάσκαλου συνδεδεμένος διατελῶν, ἔλαβεν ἀναμφισβόλως οὐ μικρὰν ὥθησιν καὶ πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἕσω ἡμῶν παιδείας, τῆς ἐκκλησιαστικῆς. Καὶ λοιπὸν διέγει τοῦδε ὡς φιλολόγος καὶ ἀρχαιολόγος γνωστός, ὁ μέγας τιμώμενος καὶ παρὰ πάντων θαυμαζόμενος διὰ τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ χαρίσματα, ἔμελλε νὰ καταγίνῃ καὶ περὶ τὰ ιερὰ γράμματα, καὶ νὰ καταστῇ ἐφάμιλλος τῶν ἑαυτοῦ διδάσκαλων.

Οὕτω λοιπὸν ἄριστα συγκεχροτημένος τὴν τε ἕσω καὶ ἔξω σορίσιν, φέρων μεθ’ ἑαυτοῦ ταμείον δλόχληρον γνώσεων παντοδαπῶν, ἐπανακάμπτει εἰς τὴν γεννησαμένην αὐτὸν Κωνσταντινούπολιν, δπως ἐνταῦθα μεταγγίσῃ τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀντληθέντας θησαυρούς. Ἐνταῦθα διως τὰς διατριβὰς ποιούμενος καὶ βλέπων τὴν ἔλλειψιν τῶν θεολογικῶν καὶ

ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων, συλλαμβάνει τὴν μεγάλην καὶ σοδαρὰν ἰδέαν περὶ ἔκδόσεως περιοδικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συγγράμματος, συναντιλήπτορα καὶ βοηθὸν εἰς τοῦτο κεκτημένος τὸν μέγαν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν φιλολογίᾳ Σπέφανον τὸν Καραθεοδωρῆ. Τὸν θρόνον τῆς Κωνστ.] πόλεως ἔκδοσμει τότε ὁ ἀσύδιμος Γερμανός, δοτικός, ἀσπασάμενος τὴν ἰδέαν τοῦ Τανταλίδου, προτρέπει αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ σχεδίου πραγμάτωσιν. 'Αλλ' ἡ μεταξὺ ἐπελθοῦσα βραδύτης ὠθεῖ τὸν Τανταλίδην εἰς μείζονα ἐργασίαν πρὸς παρασκευὴν ὅλης. 'Ανοίγονται λοιπὸν αὐτῷ εἰς πνευματικὴν πανδαισίαν αἱ βιβλιοθήκαι τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς, καὶ ἴδιως ἡ τοῦ παναγίου Τάφου· ἐκτίθενται πρὸς αὐτοῦ τὰ σοφὰ τῶν πατέρων ἡμῶν συγγράμματα, καὶ ὁ Τανταλίδης ἐπιπίπτει ὡς ἔλαφος διψαλέα, δπως κορέση τὴν δίψαν τοῦ τε γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. 'Αλλ' ἐνταῦθα, φεῦ! ὑπὸ τὰς ὑπερβολικὰς μελέτας καταβληθεῖς, γίνεται θῦμα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ζήλου· ἐνταῦθα στερεῖται δυστυχῶς τοῦ φωτὸς τῶν δοφθαλμῶν αὐτοῦ, καὶ μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας τῶν φίλων αὐτοῦ ιατρῶν, καὶ τοι μικρά τις βελτίωσις ἐπηνέχθη εἰς τὴν σκοτισθεῖσαν αὐτοῦ δψιν, μένει ἐπὶ τέλους ἀόρματος ἐ πολυόρματος Τανταλίδης.

Στεροῦμαι, ἀγαπητοί, τῆς δεξιᾶς ἔκεινης γραφίδος καὶ τῆς στωμάτου γλώσσης, δπως παραστήσω ὑμῖν τὴν μεγάλην συγχίνησιν καὶ θλίψιν, ḥην προύξενησε τὸ δυστύχημα τοῦτο ἐπὶ συμπάσης τῆς ἐλληνικῆς ἡμῶν κοινωνίας. Σωρὸς ἐπιστολῶν καὶ ποιημάτων συλλυπητηρίων συλλυποῦνται τὸν Τανταλίδην διὰ τὴν στέρησιν τοῦ σωματικοῦ αὐτοῦ φωτός. Σεμναὶ Μοῦσαι, τὸν Παρνασσὸν καταλιποῦσαι, δπως αὐτὸς ἐ Τανταλίδης ἐν τινὶ ἀπαντήσει λέγει, ἔρχονται νὰ σίκτείρωσιν ἀπόστολον ἐκ τῶν Μουσῶν, ἐσκοτισμένον φίλον. Λυπεῖται καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῷ δυστυχήματι

'Ελεεινός (λέγ') εἶναι ὁ στερηθεὶς τὸ φῶς του,
ὅταν ὡς πέπλος μελανός,

καὶ ἡλιος καὶ οὐρανός, καὶ γῆ ἀπλοῦντ' ἐμπρός του.

Βλέμματα πλανῶ, ξνω καὶ κάτω βλέπει,

τὰ πάντα μαῦρα σκοτεινά,

μετάνικτα παντοτεινά. καὶ μαύρ' εἰς ὅλα σκέπη,

λυπεῖται καὶ διὰ τῶν γρωμάτων πούτων χαρακτηρίζει τὸ δυστύχημα, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπελπίζεται, δὲν αἰτιάται τινα.

Εὔτεβής τις ὁν (ἀναφωνει) μηδέλως ἀπατάσθια,

μηδὲ τὸν εὔσπλαχγχνον Θεόν,

ώς θελητὴν ἀδικιῶν ἀδίκως αἰτιάσθια.

Ἄλλα, καίτοι ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐστέρησεν αὐτὸν τοῦ φωτὸς τῶν ὁφθαλμῶν αὐτοῦ, προώρισεν δῆμας καὶ διὰ μείζονα προορισμὸν πρὸς ὠφέλειαν. τοῦ τληπαθοῦς θύνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡδη ἀπό τινων ἐτῶν ἐπὶ τοῦ μαγευτικοῦ ἔκεινου τῆς Χάλκης λοφίσκου ἴδρυτο προνοίᾳ ἐκκλησιαστικῇ ἡ θεολογικὴ σχολή. Ἐκεῖ λοιπὸν προσκαλεῖται ὁ Τανταλίδης, ἵνα μορφώσῃ ἐλληνοπρεπῶς καὶ διδάξῃ τὴν προγονικὴν ἡμῶν σοφίαν εἰς τοὺς νέους τῆς χάριτος λευτέας. Καὶ δρχεται λοιπὸν διὰ τὸν Ἡλίαν Τανταλίδην νέον στάδιον εὗρὺ καὶ ἐνδοξον, τὸ στάδιον τῆς 300τοῦ αὐτοῦ διδασκαλίας. Ἄλλα τί με δεῖ, ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενον, διὰ τῆς ἰσχνῆς μου φωνῆς νὰ ἐκθέσω ύμιν τοὺς ἀτρύτους ἀγῶνας καὶ τὴν μεγάλην ὠφέλειαν, ἃς δ ἀօδίμως ἐγένετο πρόξενος; Ὡ σύ, ἵερὰ σκιά τοῦ Σταυρουπόλεως Τυπάλδου, σὺ περιπταμένη νῦν περὶ τὴν ψυχρὰν λάρνακα τοῦ σοφοῦ συνεργάτου σου, παράστησον τὸν ζῆλον, μεθ' οὐ δ ἀօδίμως πρὸς μόρφωσιν τῆς λευτικῆς νεολαίας εἰργάζετο. ·Σὺ ἵερὰ θεολογικὴ σχολή, ἀνάγγειλον διὰ τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν σου τὴν σοφίαν καὶ βαθύνσιαν τοῦ διδασκάλου σου. Σεῖς πατριαρχεῖα, καὶ πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς, σεῖς ἀναγγείλατε τὴν εἰς πάσας τὰς περιστάσεις χρησιμότητα τοῦ ἀνδρός, σεῖς καταδεῖξατε τὴν εἰς τὰ θεολογικὰ τοῦ διδασκάλου πολυμάθειαν καὶ χρίσιν καὶ τὴν εἰς πάντα τὰ θεολογι-

καὶ ζητήματα ἐπιτυχῆ αὐτοῦ συνεργασίαν. Ἀλλὰ καὶ σεῖς, ἔνδοξοι οἶκοι τοῦ Καραθεοδωρῆ καὶ Βαλταζῆ, σεῖς Φίλιπποι Ἰωάννου καὶ Ραγκαβῆ, καὶ Παπαρρηγόπουλοι καὶ λοιποὶ λογάδες τοῦ τε ἡμετέρου ἔθνους καὶ τῶν ξένων, σεῖς διασαλπίσατε τὴν μεγάλην τοῦ ἀνδρὸς εὑρυῖαν, τὴν στωμυλίαν, τὴν δξύνοιαν καὶ κρίσιν, τὸ εὐτράπελον καὶ τὴν μεγάλην καὶ θετικὴν αὐτοῦ πολυμάθειαν· σεῖς ἀναγγείλατε τὰς μεγάλας αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους θυσίας, δι' ἣς ἡ μὲν μεγάλη Ἐκκλησία ἀνηγόρευσεν αὐτὸν μέγαν ρήτορα τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐτίμησε διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ «Σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος». Σεῖς!

Τοιοῦτος, ἀγαπητοί, ὑπῆρξεν ἐν συντόμῳ ὁ πολυκύμαντος, ἀλλ᾽ ἄμα καὶ ἔνδοξος βίος τοῦ ἀφ' ἡμῶν μεταστάντος διδασκάλου καὶ φίλου. Ἐκετάζοντες καὶ μελετῶντες τὸν βίον αὐτοῦ, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα σημεῖα ἄξια προτοχῆς καὶ θαυμασμοῦ εύρισκομεν, ὡς τὴν ἀγνότητα τῆς καρδίας, τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων καὶ λοιπὰς πολετικὰς καὶ χριστιανικὰς τοῦ ἀνδρὸς ψρετάς, δύο δμως σημεῖα, τὸ κέντρον, σῦτως εἴπειν, τοῦ ἐπὶ γῆς αὐτοῦ βίου ἀποτελοῦντα, δὲν δύναται τις καὶ ἀμβλωπῶν ἔτι νὰ παρέδῃ.

Τὰ σημεῖα ταῦτα, ὡς καὶ ἀνωτέρω ὑπεδείγθη ἀρκοῦντας, είναι «ἡ παιδεία καὶ ἡ θρησκεία». Ἐπιστήμη Ἑλληνικὴ καὶ θρησκεία χριστιανικὴ είναι οἱ δύο ἄκροι καὶ κύριοι χρίκοι, περὶ οὓς συνδέεται δλόχληρος ἡ ἀλυσίς τῆς ἐπὶ γῆς ἀναστροφῆς αὐτοῦ. Ὅπηρξάν ποτε καὶ ὑπάρχουσιν ἔτι καὶ νῦν πολλοί, οἵτινες ἐν τῇ πλάνη αὐτῶν διεσχυρίζονται τὸ ἐπαρκοῦν τῆς παιδείας ἔντελος δλως καὶ οὐδόλως ποτιζομένης ὑπὸ τῶν ἰλαρῶν καὶ δροσερῶν τῆς θρησκείας ναμάτων. Ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι πλανῶνται ἀπάτην οἰκτράν. Ναὶ μὲν ἀληθὲς ὑπάρχει διτὶ ἡ ἐπιστήμη μηδὲν είναι πρεσβυγενεστέρα τοῦ χριστιανισμοῦ, διότι αἱ ρίζαι αὐτῆς κείνται ἐν αὐτῷ τῷ πνεύματι τοῦ ἀνθρώπου. Είναι ἀληθὲς διτὶ τὸ πνεῦμα ἡμῶν προώφεισται εἰς τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων καὶ ἐπομένως είναι

άξιον τῆς ἐπιστήμης τὸ ν' ἀφιεροῦ τις αὐτῇ ὀλόκληρον τὴν ζωήν. ἀλλ' ἐπίσης εἶναι ἀληθὲς ὅτι καὶ τὸ πνεῦμα ἡμῶν πρῶτον ἐν τῷ χριστιανισμῷ εὑρίσκει τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ χριστιανισμὸς εἶναι ἔκεινος, διτις ἔξυψος τὴν ἀληθῆ ἐπιστήμην. Βεβαίως ὁ χριστιανισμός, καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος, εἶναι θρησκεία καὶ οὐχὶ ἐπιστήμη. ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἀνέῳξε μέγαν κόσμον ἰδεῶν, τὸ δὲ τέρμα αὐτοῦ δὲν εἶναι ὁ χωρισμός, ἀλλ' ἡ ἐνδτῆς ἀμφοτέρων. Ἐὰν δὲ Ἀπόστολος λέγῃ ὅτι ἐν τῷ Χριστῷ εἰσιν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως (Κολ. 3', 3). δι' αὐτοῦ οὐδὲν ἔτερον λέγει εἰ μὴ ὅτι, καθὼς ἐν τῷ Χριστῷ ζητοῦμεν καὶ εὑρίσκομεν τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, οὕτως ἐν αὐτῷ λαμβάνομεν καὶ νέαν ἔννοιαν καὶ ἴδεαν τῶν περὶ τὸν κόσμον. διότι ἐν αὐτῷ μανθάνομεν τὸν ἀληθῆ προσορισμὸν τῆς ἀνθρώποτητος καὶ τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ιστορίᾳ. Ὁρθότατα διὰ τοῦτο ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος καὶ τοὺς ἐγγύτατα τῇ ἀληθείᾳ ισταμένους μαθητὰς τοῦ Πλάτωνος παρομοιάζει μὲ τοιούτους, οἵτινες, ἐντὸς σκοτεινοῦ δάσους περιπλανώμενοι, μάτην ζητοῦσι τὴν ἔξοδον. Ἀληθῶς ἔχει καὶ ἡ ἐπιστήμη τοὺς ἀληθεῖς αὐτῆς θησαυρούς. ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐπιστήμῃ ἀνετράφησαν καὶ cὶ μεγάλοι ἡμῶν πατέρες· ἀλλ' αἱ ἀλήθειαι τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας εἶναι μόνον ὡς οἱ ἐν τῷ νυκτερινῷ οὐρανῷ διεσκορπισμένοι ἀστέρες, ἐνῷ δὲ τῇλοις, δ φέρων τὴν ἡμέραν, ἀνέτειλε πρῶτον μετὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Οὐδεὶς λοιπόν, δρῶς σκεπτόμενος, δύναται νὰ διηγησυριθῇ τὸν χωρισμὸν τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας· διότι ἡ ἀληθῆς ἐπιστήμη εἶναι ἀχώριστος τῆς ἡθικότητος, ἡ δὲ ἀληθῆς ἡθικότης ἔχει πάντοτε τὰς θρησκευτικὰς αὐτῆς ρίζας· διὰ τοῦτο cὶ ἀληθεῖς διαδοῦ τῆς ἐπιστήμης ἡσαν καὶ εἶναι πάντοτε μαθηταὶ τῆς οὐρανίου σοφίας, περὶ τῆς δὲ ἀπόστολος Ἰάκωβος λέγει ὅτι αὗτη «πρῶτον μὲν ἔστιν ἀγνῆ, ἔπειτα εἰρηνικῆ, ἐπιεικῆς, εὐπειθῆς, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν» (γ', 17).

Τὸν σύνδεσμὸν τοῦτον τῆς ἀληθίους ἐπιστήμης καὶ τῆς θρησκείας, διπλὶς ἴστορικῶτατος καταφαίνεται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἴστορίᾳ, λαβὼν ἐν ἔψει καὶ διείμνηστος ἡμῶν διδάσκαλος ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, περὶ ἀμφοτέρας κατεγένετο καὶ περὶ αὐτὸν ὡς κέντρον εἰργάζετο πρὸς ἑξύψωσιν τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ μεγαλείου. Τοῦτο ἔθετο ὡς ἐπίγειον αὐτοῦ προορισμόν, «ὡς πεπαίδευμένος Ἑλλην Χριστιανός» νὰ φανῇ τῷ ἔθνει καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ γρήσιμος. Τοῦτο καὶ τὸ κατώρθωσεν, ἀγαπητοῖ, ἀρχεῖ νὰ ρίψωμεν παροδικόν τι βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ βίου. Βεβαίως τὸ μέγα δυστύχημα τῆς πηρώσεως τῶν αὐτοῦ δρθαλμῶν δὲν τῷ ἐπέτρεψε τὴν εὐρεῖαν ἐπιστημονικὴν ἔργασίαν. ἀλλὰ καὶ σύτως ἔχων, πόσον διεκρίθη ὡς συγγραφεὺς δξύνους καὶ εὐφραδής, σεῖς οἱ τὰ «παίγνια αὐτοῦ καὶ τὰ ἰδιωτικὰ στιχουργήματα», τὴν σπουδαίαν ἀλληλογραφίαν, τὰς πολυσελίδους καὶ ἐμβριθεὶς αὐτοῦ διατριβὰς καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς λόγους ἀναγνόντες, σεῖς εἴπατε τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἀξίαν. Ἀλλ' ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ αὕτη παίδευσις ἔφερε καὶ τὴν θρησκευτικὴν χροιάν. Πολὺ δρθῶς δύναται τις νὰ δισχυρισθῇ δτι, ἐσην παιδείαν καὶ γνῶσιν ἐκέκτητο καὶ ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἡμῶν φιλολογίας, τὴν αὐτὴν ἐκέκτητο καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ θρησκευτικῆς. Καθὼς ἦτο λάτρης πιστὸς τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Δημοσθένους, σύτω φαίνεται ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ καὶ πιστὸς θιασώτης τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου. Ἀνάγνωτε καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς αὐτοῦ διατριβὰς, ἀνάγνωτε τὴν περὶ ἐκκλησιαστικῆς μαυτικῆς πραγματείαν καὶ τὰς ἐν τῇ «Ἀρμονίᾳ» ἐμβριθεὶς αὐτοῦ σκέψεις περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος, καὶ τότε θέλετε μὲ δικαιώσει. Παιδεία λοιπὸν ἐλληνικὴ καὶ παιδεία ἐκκλησιαστική, ἵδε τὰ δύο κεντρικὰ σημεία τοῦ Ἡλία Τανταλίδου, περὶ δὲ ἐστράφη διβιωτικὸς αὐτοῦ κύκλος. Τὸν Τανταλίδην δὲν διέκρινε μόνον νοῦς ἐπιστημονικός, ἀλλὰ καὶ ἀρετὴ Χριστιανική· ἀλλ' ὅταν δὲν νοῦς κοσμήται ύπὸ τῆς ἀρετῆς,

τότε δὴ οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ εἶναι ἀθῶοι, τότε αἱ γνώσεις σωτηριώδεις, τότε οἱ σκοποὶ ἀβλαβεῖς καὶ αἱ συμβουλαὶ ἀγαθαὶ· τότε ἡ διάνοια εὐγνωμόνως ἀνέρχεται πρὸς τὸν αἰτιὸν τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐρευνᾷ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τὸν Τανταλίδην δὲν διέκρινε μόνον καρδία, ἀλλὰ καρδία, ὑπὸ ἀρετῆς ἐμψυχουμένη· ἀλλὰ τότε ἐν τῷ συνδέσμῳ τούτῳ καὶ αἱ ἐπιθυμίαι αὐτῆς εἶναι ἄμεμπτοι καὶ αἱ ἐλπίδες θεῖαι καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη καθαρωτάτη.

Ἄγαπητοί, ἀνακαλέσατε ἐν τῇ μνήμῃ ὑμῶν τὸν προκείμενον νεκρόν. Οὐ "Ψυστος διετήρει αὐτὸν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ καὶ διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἀρετὰς προώρισεν αὐτὸν νὰ ἔργασθῇ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ πρὸς δρελος αὐτῆς. Ἡμεὶς μετὰ χαρᾶς ἐθυσιάζομεν καὶ θυσιάζομεν αὐτῷ τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, διότι δὲν δυνάμεθα νὰ προσενέγκωμεν αὐτῷ ἄλλην θυσίαν. Ἡ ἀδεκαστος ἴστορία ἀνέγραψε καὶ θὰ ἀναγράψῃ ἀκολούθως τὸ γρυσοῦν αὐτοῦ ὅνομα εἰς τὰς χρυσᾶς αὐτῆς στήλας, εἰς δὲ τὰς καρδίας πάντων τῶν γνωρισάντων αὐτὸν ἀνεξάλειπτος θὰ διαμείνῃ ἡ μνήμη αὐτοῦ. Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν ἡ διάνοια, ἡ διὰ τῶν ὁρίων τοῦ κόσμου ἀνιπταμένη πρὸς τὸν θρόνον τοῦ αἰώνου, ἡ θεωροῦσα τὰς τελειότητας αὐτοῦ καὶ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ διερχομένη τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τοὺς παρελθόντας αἰώνας καὶ τοὺς μέλλοντας, νὰ συναναμιχθῇ ἐπὶ τέλους μετὰ τῆς κόνεως; Εἶναι δυνατὸν τὸ πνεῦμα τῆς σοφίας καὶ συνέσεως, τὸ πνεῦμα τῆς γνώσεως καὶ τῆς εὐσεβείας, νὰ σθεσθῇ ὡς φθαρτὴ λαμπάς; Εἶναι δυνατὸν ἡ ὑπὸ τῆς ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης, τῆς πραφότητος καὶ φιλανθρωπίας κεκοσμημένη καρδία νὰ καταβρωθῇ ὑπὸ τῆς ὑλῆς; Μακρὰν ἀφ' ἡμῶν αἱ ὑλόσφρονες αὗται ἰδέαι, διότι ἡμεῖς, ἐπὶ τε τῆς θείας Γραφῆς καὶ τῆς ἀληθεύς ἐπιστήμης τεθεμελιωμένοι, ἀκραδάντες πιστεύομεν τὴν ἀθανασίαν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς. Καὶ δὲξ ἡμῶν λοιπὸν μεταστάς σεβαστὸς διδάσκαλος τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀπώλετο· ἡ

μνήμη αὐτοῦ ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀνεξάλειπτός,
γέγραπται δὲ τὸ δνομα αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οὐρανίᾳ τῆς ζωῆς
βίβλῳ. Ὁ Ἡλίας Τανταλίδης, καίτοι ἀπόθανὼν τὸν σω-
ματικὸν τοῦτον θάνατον, καίτοι μετ' ὀλίγον ἔξαφανίζεται
ἀφ' ἡμῶν καὶ μία δράξ γῆς μέλλει μετ' ὀλίγον νὰ καλύψῃ
τὸ σεπτὸν αὐτοῦ σκήνος, αὐτὸς δικαῖος δὲν ἀπέθανε, τὸ δνομα
αὐτοῦ θὰ μνημονεύται ἐν τῇ ιστορίᾳ, τὸ πνεῦμα αὐτοῦ θὰ
περιέπταται περὶ ἡμᾶς, ἡ καρδία ἡμῶν θὰ φέρῃ αὐτὸν καὶ
ἄνωθεν, διου νῦν καὶ πρὸ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης
ἴπταται, θὰ ἐπιβλέπῃ ἐφ' ἡμᾶς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ
συναδέλφους, τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους. Μή λοιπὸν μάτην
καταβαλλώμεθα, κλαίοντες καὶ κοπούμενοι ἀνωφελῶς. Μή
γινώμεθα ὥσπερ οἱ θενικοὶ καὶ οἱ λοιποί, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλ-
πίδα. Ἀπ' ἐναντίας ἐσμὲν βέναιοι δι: θὰ ἐπανίδωμέν ποτε
ἀλλήλους ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ζωῆς.

Φιλάνθρωπε Κύριε! δοτήρ τῆς ζωῆς καὶ κάτοχε τῆς
ἡμετέρας ὑπάρξεως. Σὺ ὁ εἰς "Ἄδου καταβὰς καὶ μοχλοὺς
σιδηρούς συντρίψας καὶ τῇ τριγμέρῳ σου ἀναστάσει ζωὴν
ἡμῖν χαριτάμενος, ἐπάκουσον καὶ τῆς φωνῆς τῶν δούλων
σου, δεομένων σου ὑπὲρ ἡσιαπαύσεως τοῦ κεχοιμημένου ἡμῶν
διδασκάλου. Ναί, Κύριε, ἀνάπταυσον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου
σου Ἡλία ἐν σκηναῖς δικαίων καὶ χώρᾳ ζώντων. Ἐπιβλε-
ψον ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ἡμῶν, καὶ ὡς κατὰ τὸ ἄγιόν σου
θέλημα ἀφεγέλες ἀφ' ἡμῶν τὸν καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον
καὶ φίλον, σύτως ἐν ταῖς δειναῖς ταύταις περιστάσεσιν ἔγει-
ρον καὶ ἐτέρους διδασκάλους τοῦ βαστάσαι τὸ δνομά σου
ἐναντίον ἔθνῶν. Ἡμεῖς δέ, ἀγαπητοί, ἀποδίδοντες τῷ σοφῷ
καὶ ἀειμνήστῳ διδασκάλῳ τὸν τελευταῖον ἐπὶ γῆς ἀσπα-
σμόν, ἀναρωνήσωμεν τὸ: αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἀξιομακά-
ριστε διδάσκαλε!

Β' ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ:

ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΥΤΟΥ,

ΤΗ ΙΑ' ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ (Ε' ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ),

ΤΗ ΙΣ' ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΑΔΟΘ'.

"Ερχεσθε, ὅτι ἡδη, ἐτοιμά ἔστι πάντα· καὶ ἥρξαντο
ἀπὸ μᾶς παρατείσθαι πάντες (Λουκ. ιδ', 15 – 24).

ΟΥΤΩ ποτέ, παναγιώτατε δέσποτα, καὶ λοιποὶ ἐν Χρισῷ
ἀδελφοί, δὲ παλαιὸς τοῦ Ἰσραὴλ λαὸς ἡρνήθη νὰ συμμετά-
σχῃ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίᾳς. Ἀφοῦ δὲ φιλάνθρωπος Θεὸς
ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν καὶ ἐντεῦθεν
μυριοτρόπως παρεσκεύασε τὸν λαὸν τοῦτον εἰς σωτηρίαν,
ἄφοῦ ἔδωκεν αὐτῷ νόμον θείον καὶ οὐράνιον, προφήτας καὶ
διδασκάλους, ἀγίους, γῆν ρέουσαν μέλι καὶ γάλα καὶ το-
σαῦτα ἄλλα ἀγαθά, ἔστειλεν ἐπὶ τέλους καὶ τὸν Γίδην αὐτοῦ
τὸν μονογενῆ δόπιος ἀπαλλάξας αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας
ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν προτέραν μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίαν,
ἄφ' ἣς ἐξέπεσεν. «Ἐρχεσθε, (ἐφώνει αὐτοῖς δὲ Κύριος τῆς
δόξης), ἐρχεσθε, διτὶ ἡδη ἐτοιμά ἔστι πάντα». Ἄλλ' οἱ Ιου-
δαῖοι, ἀντὶ μετὰ καρδίας εὐγνωμονούσης καὶ συνειδήσεως
συντετριψμένης νὰ ἀποδεχθῶσι τὴν οὐράνιον ταύτην κλήσιν,
ἀντὶ νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν θείαν ἀποστολὴν τοῦ ἐν μέσῳ
αὐτῶν σαρκὶ φανέντος Γίδη τοῦ Θεοῦ καὶ οὕτω μέτοχοι τῆς
υἱόθεσίας αὐτοῦ γενόμενοι σωθῶσιν, αὐτοὶ γεηράς καὶ σαρ-
κικὰ φρονοῦντες, ἀρνοῦνται. «καὶ ἥρξαντο ἀπὸ μιᾶς παρα-
τείσθαι πάντες». Ἡ θεία εὐσπλαγχνία παρέχει αὐτοῖς ἀγαθά,
δὲ δρθαλμὸς οὐκ οἶδε καὶ οὐς οὐκ ἥκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν
ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, καὶ αὐτοὶ θυσιάζουσι τὰς δωρεὰς
ταύτας εἰς πράγματα φθαρτὰ καὶ μηδαμινά, δὲ μὲν εἰς τὸν

ἀγρόν αύτοῦ, δὸς εἰς τοὺς βοῦς αύτοῦ καὶ δὲ τρίτος εἰς τὴν γυναικαν αύτοῦ. Ὁ Θεὸς προσκαλεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπὸ τοσούτων αἰώνων προπαρακουεισθεῖσαν αὐτοῖς σωτηρίαν, καὶ αὐτοὶ ἐν μιᾷ ροπῇ χρόνου ἀπολακτίζουσιν αὐτήν. Ὡς τῆς ἀσυγγνώστου ἀχαριστίας, βαβαὶ τῆς ἀμαρτωλῆς ὀλιγωρίας τῶν Ἰευδαίων!

Ἄλλὰ μήπως αὐτὰ ταῦτα δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ ἐπομένων καὶ ἐφ' ἡμᾶς νὰ ἐφερ- μέσωμεν τὴν εἰκονικωτάτην τοῦ δείπνου παραβολήν; Μή- πως καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, δὲν ἔχληθημεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν καλούμεθα καθ' ἐκάστην εἰς τὴν πλουσιωτάτην ταύτην τοῦ Κυρίου τράπεζαν; ἀντικαταστήσαντες τοὺς Ἰουδαίους ἡμεῖς, δὲν νέος τῆς χάριτος Ἰσραὴλ, προσκαλούμεθα ὑπὸ τοῦ φιλανθρώπου καὶ φιλευσπλάγχνου Θεοῦ εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, τὸν ἀληθῆ καὶ οὐράνιον ἡμῶν προορισμόν, προσ- καλούμεθα εἰς τὴν φρειτὴν ταύτην καὶ αἴματι τοῦ Κυρίου φοινισσομένην τράπεζαν, δπως αὐτῆς ἀπολαύοντες μέτοχοι γενώμεθα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· καὶ διμως τὴν κλήσιν ἡμῶν ταύτην δλιγωρεῦμεν καὶ ἐμπαίζομεν. καὶ διμως τὰ ἀγαθὰ ἔκεινα τὰ οὐράνια θυσιάζομεν εἰς τὴν εἰς τὰ γῆινα προσήλωσιν ἡμῶν. Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θέλω, ἀγα- πητοί, διμιλήσει ὑμῖν σήμερον δεικνύων ποῦ μὲν προσκαλεῖ ἡμᾶς ὁ Θεός, τί δὲ ἡμεῖς προσβάλλοντες ἀποχρούμεν τὴν πρόσκλησιν ἔκείνου.

Εἶναι ἀναντίρρητον, ἀγαπητοί, δτι καὶ μεθ' ὅλην τὴν ποικιλίαν καὶ διαφορὰν τῶν ἐπὶ γῆς προορισμῶν τῶν ἀν- θρώπων, ὑπάρχει καὶ κοινός τις πᾶσι προορισμός, κιενὴ τις κλήσις, ἡς πάντες δύνανται νὰ γείνωσι μέτοχοι, ἀρκεῖ νὰ θέλωσιν. Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐνώπιον τῆς ἡθικῆς. εἴναι ἀδιάφορον ποῦ τις τις ἀνήκει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. ἐάν τις ἐρ- γάζηται τὴν γῆν ἢ καλλιεργῇ τὸ πνεῦμα, ἐάν ἐνεργῇ διὰ τῆς σμίλης ἢ διὰ τῆς γραφίδος, ἐάν ἐρευνᾷ τὰ ἐπὶ γῆς ἢ τὰ ἐν οὐρανῷ, ἐάν ἢ πλούσιος ἢ πτωχός, ταῦτα πάντα

είναι ἀνιστήτητες, είναι διαφοραὶ καιρικαὶ, αἵτινες ἐνώπιον τοῦ αἰωνίου Θεοῦ, ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ ἡμῶν προσορισμοῦ ἔχλείπουσι. Ταῦτα είναι μόνον δργανα, είναι: τὸ ὑλικόν, ἐξ οὗ κατασκευάζομεν τὸ οἰκοδόμημα τοῦ κοινοῦ ἡμῶν προσορισμοῦ, είναι cι διάφοροι κρίκοι τῆς μεγάλης ἀλύσεως, οἵτινες συμπλεκόμενοι φθάνουσι μέχρι τοῦ τελευταίου ἐπὶ κεφαλῆς κρίκου, τοῦ στεφάνου τῶν ἀνθρωπίνων προσορισμῶν. Ὁ προσορισμὸς οὗτος, εἰς τὸν ὄποιον πάντες καὶ φύσει καὶ χάριτε τείνομεν, τὸν ὄποιον οὔτε συστήματα φιλοσοφικά, οὔτε συστήματα θρησκευτικὰ ἡδυνήθησάν ποτε νὰ ἀποκαλύψωσιν, είναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, είναι τὸ ὑψίστον ἀγαθόν, ἐν ᾧ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εύρισκει τὴν πλήρη αὐτῆς ἵκανοποίησιν διεδήποτε καὶ ἀν κατορθώσῃ ὁ ἀνθρωπὸς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὄποιουδήποτε ἀγαθοῦ καὶ ἀν ἐπιτύχῃ, πάντοτε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα μένει ἀνικανοποίητον, ζητεῖ τι, τὸ ὄποιον δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τὸ ὄποιον εύρισκει μόνον ἐν τῷ Θεῷ. ἔκει ὑπάρχει ἡ ἀνάπτωσις ἡμῶν, ἔκει ἡ πλήρης ζωή, ἔκει ἡ πλήρης καὶ τελεία ἵκανοποίησις τῆς ψυχῆς.

Ἄλλὰ πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς κοινῆς ταύτης κλήσεως, πρὸς μετοχὴν τῶν οὐρανίων τούτων ἀγαθῶν, ἀπαιτεῖται χάρις τοῦ Θεοῦ ἀφ' ἐνδές καὶ συνέργεια ἡμῶν καὶ θέλησις ἀφ' ἑτέρου· θέλεις νὰ ἐπιτύχῃς τοῦ ὑψίστου τούτου προσορισμοῦ; ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ είναι ἑτοίμη· ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ γῆς καὶ τὰ μυστήρια αὐτῆς μεταδίδουσί σοι τὴν χάριν ταύτην. Πρόσελθε εἰς τὴν τράπεζαν ταύτην τὴν μυστικήν, μετάλλαθε τῆς θείας τροφῆς, καὶ ἔσο βέβχιος δτε ἔχεις ἐν σεαυτῷ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἰδού, ἀγαπητοί, ἐν τῶν μέσων, τὰ ὄποια ἡ πανάγαθος τοῦ Χριστοῦ πρόνοια πιετάξατο πρὸς σωτηρίαν. Ἰδοὺ ἡ τράπεζα τῆς στημερινῆς παραβολῆς, εἰς ḥην πάντες προσκαλούμενοι καὶ τῆς ὄποιας γευσόμενοι, μετέχομεν καὶ τῆς ἀλλῆς ἐν οὐρανῷ τραπέζης τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας.

Τίς θμως ἡ τράπεζα αὕτη τῆς θείας εὐγαριστίας; ποτε
ἡ ἐν αὐτῇ παρατιθεμένη τροφὴ καὶ αἱ ἐντεῦθεν ὡφέλειαι;
Ἐνταῦθα, ἀγαπητοί, φρίττει ὁ ἄνθρωπος συγκρίνων τὰ βλε-
πόμενα πρὸς τὰ νοούμενα. Ἐνταῦθα τράπεζαν βλέπομεν
φυσικήν, καλύμματα καὶ σκεπάσματα καλύπτοντα αὐτήν-
καὶ δμως ἡ τράπεζα αὕτη εἶναι ἡ ἀγιωτάτη καὶ μυστηριώ-
δεστάτη πασῶν, εἶναι ὁ Γολγοθᾶς ὁ ἱερώτατος, εἶναι ὁ
σταυρὸς ὁ θειότατος, ἐφ' τούτῳ ἐτέλεσθη τὸ μυστήριον τῆς ἡμε-
τέρας σωτηρίας. Ἐνταῦθα δὲν βλέπομεν τὴν πολυτελειαν
καὶ ποικιλίαν ἔκεινην, ἣν ἀπαντῶμεν συνήθως εἰς τὰς ἀβρο-
διαίτους καὶ πλουσιωτάτας τραπέζας τῶν ἀνθρώπων· δὲν
ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα τῶν αἰμάτων οἱ γεμάρροι, οὐδὲ τῶν
χρεάτων αἱ κατακοπαί, οὐδὲ αἱ καρηβάριαι καὶ αἱ καρυ-
κεῖαι, οὐδὲ αἱ κνίσσαι καὶ οἱ καπνοὶ οἱ ἀτερπεῖς, οὐδὲ αἱ
ταραχαὶ καὶ κραυγαὶ αἱ ἐπαγθεῖς, ὡς παρατηρεῖ ὁ θεῖος
Χριστός (ὅμιλ. 45 εἰς Ἰωάν.). Ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς
τὸ διὰ τοῦ διθαλμοῦ βλεπόμενον ἐν τῇ τραπέζῃ ταύτῃ, βλέ-
πομεν ὅλην ἄρτου καὶ οίνου· καὶ δμως ὁ ἄρτος οὗτος καὶ ὁ
οίνος εἶναι αὐτὸς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου· γενέμεθ
ἄρτου καὶ οίνου, καὶ δμως ἡ σύσια τοῦ γενομένου εἶναι αὐ-
τὸς ὁ Χριστός· αὐτὸς ὁ Χριστὸς κεῖται ἐν τῇ μυστικῇ καὶ
ἀγιωτάτῃ ταύτῃ τραπέζῃ πληρότερον, ραπιζόμενος καὶ
σφαγιαζόμενος· αὐτὸς ὁ Χριστὸς πρόκειται ἡμῖν ἐνταῦθα
οὐ μόνον «ὅπως ἴδωμεν αὐτόν», ὡς λέγει λαμπρῶς ὁ αὐτὸς
Χριστός τούτος, ἀλλὰ καὶ «ὅπως ἀψώμεθα αὐτοῦ καὶ φάγω-
μεν αὐτὸν καὶ ἐμπήξωμεν τοὺς δόδοντας ἡμῶν εἰς τὴν σάρκα
αὐτοῦ» (Ἐθ. ἀνωτ.).

Μυστηριώδης λοιπὸν καὶ ἀγία, βασιλικὴ καὶ ἀληθῶς
θεία εἶναι ἡ τράπεζα τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου,
ἀλλὰ μυστηριώδης καὶ ἀγία καὶ ἡ ἐντεῦθεν ὡφέλεια καὶ ὁ
καρπός. Ήτιμιωτάτη αὕτη τροφὴ, ἀγαπητοί, ἡ ἐπὶ τῆς φρι-
κτῆς ταύτης τραπέζης μεταλλαγμένη, εἶναι ἡ ἀνακαι-
νίασσα καὶ ἀνακαινίσσουσα τὸν ἀνθρώπον· τὸ αἷμα τὸ τιμ-

ώτατον είναι: τὸ ἔκχεῦσαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι ἡ τιμὴ τῆς οἰκουμένης, εἶναι τὸ τίμημα, δι' εὗ ἡγοράσθη ἡ Ἐκκλησία. Διὰ τοῦ αἰματος τούτου ἀνθηρὰ διατηρεῖται ἡ ἐν ἡμῖν βασιλικὴ εἰκὼν τῆς ψυχῆς, τὸ καλλονός αὐτῆς δὲν μαραίνεται, ἡ εὐγένεια αὐτῆς δὲν κηλιδοῦται. Θαυμαστὰ ἀληθῶς τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, θαυμαστὸν δυνατὸν τὸ θυσιαστήριον. Ἀνέβαινε ποτε ἐκ τοῦ παραδείσου πηγὴ προχέυσα ποταμοὺς αἰσθητούς, ἀλλ’ ἡ ἀπὸ τῆς τραπέζης ταύτης ἀναβαίνουσα πηγὴ προγέει ποταμοὺς πνευματικούς, καταρθεύοντας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Χρυσὴ εἶναι ἡ πηγὴ, αὕτη, καταχρυσοῦσα τοὺς ἐντεῦθεν πίνοντας. Ἀρχεῖ τις νὰ βαπτισθῇ ἐν τῇ πηγῇ ταύτῃ καὶ θέλει ἔξελθει ἐντεῦθεν καὶ τοῦ χρυσοῦ χρυσότερος. Ἀρχεῖ νὰ μεταλάβῃ ἄξιως τῆς μυστικῆς ταύτης τροφῆς καὶ θέλει ἀπέλθει ἔαυτοῦ ἀγιώτερος καὶ καθηκώτερος.

Ἡ τροφὴ αὕτη, ἀγαπητοῖς, δὲν εἶναι δπως τὸ ἀρχαῖον ἔκεινο μάννα, τὸ ὅπερον ἔτρεφε τοὺς Ἰουδαίους. Ἐνταῦθα τρέφεται ἡ ψυχὴ. Διὰ τοῦ σώματος καὶ αἷματος τοῦ Κυρίου οὐ μόνον αἱ διάφοροι ἡμῶν ἀμαρτίαι ἀποκαθαίρονται, ἀλλὰ καὶ συνενούμεναι μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς ἐν σώμα φέρομεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὴν δύναμιν ἔκεινην, δε' ἡς ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὅλως νέα καθίσταται. Ὡς πόσον φωτιδρὰ εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ τρώγοντος τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ πίνοντος αὐτοῦ τὸ αἷμα! Ἡ διάνοια τοῦ τοιούτου δὲν περιπλέκεται τότε εἰς τὰ μάταια καὶ πρόσκαιρα τοῦ κόσμου τούτου πράγματα, ἀλλὰ φωτιζομένη ὑπὸ τοῦ θείου φωτὸς ἀνέργεται μέχρι τοῦ ὑψίστου αἵτου τῶν δυντῶν, ἀνερευνᾷ τὴν σοçίαν αὐτοῦ καὶ δύναμιν καὶ ζῇ ἐν αὐτῷ βίον πνευματικόν· αὐτὸν τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν καρδίαν. Τοῦ τοιούτου αἱ ἐπιθυμίαι δὲν εἴναι γῆγίναι καὶ πρόσκαιροι, ἀλλὰ θεῖαι καὶ ἀμεμπτοῖ, αἱ ἐπίδειξ οὐράνιαι, ἡ πρὸς τὸν Θεόν ἀγάπη ἀγιωτάτη, ἡ φιλανθρωπία ἀνυπόκριτος, αἱ εὐποιήσι ἀνευ ἐπιδείξεως, ἡ καρδία αὐτοῦ καθίσταται πραεῖα ὡς δ ἀμνός, εἰρηνικὴ ὡς

ἥ πρωινή αὔγη. Ἀλλὰ πόσον θαυμαστὴ εἶναι καὶ ἡ βούλησις τοῦ τοιούτου! Ἐνέργεια ἀληθῆς, ἐνέργεια γενικῆς, σκοπὸς ἱερός, δραστηριότης, ἀγρυπνία, ίδοι τὰ ἐντεῦθεν ἀποτελέσματα.

Τοιαύτη εἶναι, ἀγαπητέ, ἡ τράπεζα αὕτη ἡ μυστηριώδης, τοιαύτη ἡ πνευματικὴ αὕτη τροφή, τοιοῦτο τὸ αἷμα, δι' οὗ προσῆλθεν ἡ σωτηρία τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, τοιοῦτο τὸ φρικτὸν τοῦτο αἷμα, δι' εὗ ἡ ψυχὴ ἡμῶν λουσμένη καθίσταται καὶ τὸν νοῦν φωτεινοτέρα καὶ τὴν θέλησιν ἀγιωτέρα καὶ τὴν καρδίαν θειοτέρα. Τοιαύτη ἡ τροφὴ ἡ θεία, δι' ἣς ὁ οὐρανὸς βατὸς ἡμεῖν καθίσταται, δι' ἣς ὡς διὰ γεφύρας ἀσφαλοῦς μεταβεβίνομεν εἰς τὸν ἐν Θεῷ προορισμὸν ἡμῶν. Ἀτένισον πρὸς τὴν τράπεζαν ταύτην, γριστιανέ, καὶ ἵξε τὸν Χριστὸν ὡς ἄρνιον ἄκακον σφαγιαζόμενον καὶ θυδμενον-προσέγγισον δὲλγυν καὶ ἄκουσον ἀπὸ τοῦ πράξου αὐτοῦ στόματος τὰς φιλανθρώπους ταύτας λέξεις: ἀνθρωπε, διὰ σὲ αἱ μαστιγώσεις καὶ οἱ κολαφισμοί, διὰ σὲ αἱ ἐκ τοῦ ἄκανθίνου στεφάνου καὶ τῶν ἥλων πληγαί, διὰ σὲ ἡ ἔκ τῆς πλευρᾶς μου ἔκροή τοῦ αἷματος καὶ τοῦ ὕδατος, διὰ σὲ τὸ περίλυπον τῆς ψυχῆς μου, διὰ σὲ ἔπαθον, ἀνθρωπε, διὰ νὰ μὴ πάθης σύ, διὰ σὲ ἐπλήρωστα τὸ βαρὺ τοῦτο τίμημα, διὰ νὰ μὴ τὸ πληρώσης σύ, διὰ σὲ ἀπέθανον, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνης σύ, μόνον ἐλθὲ καὶ φάγε μου τὸ σῶμα καὶ πίε μου τὸ αἷμα: «Ἐρχεσθε, διτὶ ἥδη ἔτοιμά ἔστι πάντα».

Τί ἀπαντῶμεν, ἀδελφοί, εἰς ταῦτα; Ἀποδεχόμεθα εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν τοῦ προσκαλοῦντος ἡμᾶς Χριστοῦ; προσερχόμεθα εἰς τὴν μυστικὴν ταύτην τῆς θείας εὐχαριστίας τράπεζαν, διπάς ταύτης συμμετέχοντες συμμετάσχωμεν καὶ τῆς οὐρανίου βασιλείας; θυσιάζομεν εἰς τὴν καθολικὴν ταύτην πρόσκλησιν, εἰς τὸν καθολικὸν καὶ ὑψιστὸν τοῦτον προορισμὸν τοὺς μερικοὺς καὶ ἐπιγείους ἡμῶν προσορισμούς, εἰς οὓς ἔκαστοι εἰμεθα κεκλημένοι; «Ω δυστυχῶς οὐχί· δυστυχῶς καὶ πολλοὶ εἴ τις ἡμῶν, διπάς οἱ κεκλημένοι

τῆς σημερινῆς παραθολῆς, ἀπαρνοῦνται τὴν κλῆσιν ταύτην, περιφρονοῦσι καὶ ἀπολακτίζουσιν αὐτήν, οἱ μὲν τοὺς ἄγρους αὐτῶν προφασιζόμενοι, οἱ δὲ τοὺς βόας καὶ ἄλλοι τὰς γυναικάς των.

Ματαιόφρονες καὶ κενοὶ ἄνθρωποι! μεθ' ὑπερηφανείας καὶ παμπῆς σπεύδομεν εἰς τὰς βασιλικὰς τραπέζας καὶ τὸ συμπόσιον τῶν μεγιστάνων, τὰ δποῖα οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰ μὴ γῆ καὶ σποδός, καὶ ἀρνούμεθα νὰ προσέλθωμεν εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ μυστηριώδη τοῦ Κυρίου τράπεζαν! Μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης θεοποιοῦντες τὴν κόνιν, προσηλούν μεθα εἰς τὸν ἐπίγειον ἡμῶν προσριτιμὸν καὶ ως κονιορτὸν ἀνεμοφόρητον ἀπορρέπτομεν τὴν οὐράνιον ἡμῶν κλῆσιν!

«Καὶ ἥξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες· ὁ πρῶτος »εἶπεν· ἀγρόν ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἔξελθειν καὶ ίδειν »αὐτόν· ἔρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον». Δὲν ἀπαρνοῦνται οὕτω καὶ πολλοὶ ἕξ ἡμῶν; Χριστιανέ, ἐλθὲ εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Κυρίου. Ἰδοὺ προσκαλεῖ σε ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν προσευχῶν αὐτῆς καὶ τῶν ἀσμάτων, προσκαλεῖ σε διὰ τῶν ιεροχηρύκων, προσκαλεῖ σε διὰ τῆς κρούτεως τῶν κωδώνων καὶ τῆς φωνῆς τῶν κρακτῶν, προσκαλεῖ σε διὰ τοῦ Ιεροῦ Εὐαγγελίου, προσκαλεῖ σε τέλος δι' αὐτῆς τῆς φρικτῆς καὶ ἀναιμάκτου θυσίας, τὴν δποίαν ἐκεῖ κάτω τελεῖ ὁ ιερεὺς τοῦ Ὑψίστου, ἐλθὲ καὶ κοινώνησον τῆς θείας ταύτης τροφῆς. Ἀγρόν ἡγόρασα, ἀποκρίνεται, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἔξελθειν καὶ ίδειν αὐτόν. Εἴμαι ἄνθρωπος οἰκογενειάρχης, λέγουσι πολλοί, ἔχω γυναικα καὶ παιδία νὰ διαθέψω, πῶς δύναμαι νὰ ἔλθω εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ νὰ μεταλάβω τῆς θείας εὐχαριστίας; Εἴναι ἀνάγκη νὰ κερδίσω χρήματα, διὰ τούτο πρέπει νὰ ἀπέλθω εἰς τὸν ἄγρόν μου, εἰς τὸν ἀμπελῶνά μου, εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα ὑπόθεσιν· ἀλλως καταστρέφομαι. Ἀνάγκη νὰ υπακούσω, λέγουσιν ἔτεροι, εἰς τὴν φωνὴν τοῦ καθήκοντος, ἀνήκω ως ὑπάλληλος εἰς τὴν δεῖνα ἑταίριαν, ἐργάζομαι εἰς τὸ δεῖνα γραφεῖον, διὰ τούτῳ

ἀνάγκη νὰ παραμελήσω τὰ θρησκευτικά μου καθήκοντα. Ἐγώ, λέγουσιν ἄλλοι, εἴμαι πολιτικός, εἴμαι πρέσβερος ἢ πάρεδρος τοῦ δεῖνος υπουργείου ἢ συμβουλίου ἢ ἐπιτροπῆς, ἔχω σήμερον πολλὰς ἔργαστας, πρόκειται περὶ σπουδαίοτάτου ζητήματος· πῶς δύναμαι νὰ πηγαίνω εἰς τὴν καλούσαν με ἐκκλησίαν; Τί δὲ λέγουσι δύστυχῶς καὶ πολλοὶ τῶν λογίων; ἡγόραστα χθὲς σπουδαίον βιβλίον, ἀνάγκη νὰ τὸ φιλελογήσω, νὰ τὸ ἀναγνώσω, νὰ τὸ σπουδάσω· ἔκαστη στιγμὴ τοῦ χρόνου εἶναι πολυτιμοτάτη· ἀν παραιτηθῶ τοῦ ἔργου μου, χάνει ἡ ἐπιστήμη. Οὕτως, ἀγαπητοί, πολλοὶ πάτης τάξεως καὶ ἡλικίας τὸ ύλικὸν καὶ κοσμικὸν συμφέρον προσβάλλομενοι, σύτε καιρὸν εὔτε δρεξίν εἶχουσι νὰ μεταλάβωσι τῶν ἀγγεάντων μυστηρίων, πωλούμντες οἱ δειλαῖοι τὰ οὐράνια εἰς τὰ ἐπίγεια, δπως οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι τὸ μάννα εἰς τὰ σκόρδα καὶ κρόμμια τῆς Αἰγύπτου, δπως ὁ ἄσωτος υἱὸς τοὺς ἄρτους τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς τὰ κεράτια τῶν χοίρων καὶ δπως ὁ Ἡσαῦ τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ εἰς τὸ δλίγον ἔψημα τῆς φακῆς. Ἀλλ' ἐλθὲ τούλαγιστον σὺ δ ἔτερος, δ ἐπίσης προσκαλούμενος, ἵδε τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς τραπέζης, ἀποφάσισον νὰ συμμετάσχῃς τοῦ δείπνου ἀντὶ νὰ περιπλέκησαι εἰς τὰ τοῦ κόσμου· ἵδε πότεν βατὸς εἶναι δ οὐρανός, ἐν μόνον βῆμα καὶ εἰσαι ἐντὸς αὐτοῦ. «Ζεύγη βιών ἡγόραστα πέντε καὶ ἔχω ἀνάγκην δοκιμάσαι αὐτά». Ἰδοὺ τί ἀποκορύνονται ἄλλοι μεταξὺ ἡμῶν. Οἱ τοιοῦτοι δὲν εἶναι δπως οἱ πρῶτοι, εἴναι χειρότεροι αὐτῶν, δὲν ἀπέκτησαν πρὸ δλίγου περιουσίαν τινά, δὲν καταγίνονται εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσωσι τοιαύτην, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ πολλαπλασιάσωσιν αὐτήν· διὰ τοῦτο ἀγοράζουσι βόας διὰ νὰ καλλιεργήσωσι τοὺς ἀγρούς των, διὰ νὰ αὐξάνωσι τὰ εἰσοδήματά των, διὰ νὰ πλουτήσωσιν. Εἶναι ἀνάγκη, λέγουσιν οἱ τοιοῦτοι, νὰ πλουτήσω, νὰ γείνω ἄλλος Κροῖτος διὰ νὰ ἔχασφαλίσω τὸ μέλλον μου· ἀλλὰ διὰ νὰ κατερθώσω τοῦτο, ἀνάγκη νὰ ἀφιερωθῶ βληγῇ ψυχῇ καὶ σώματι εἰς τὰς ἔργαστας

μου, ἀνάγκη νὰ δοκιμάσω τοὺς βόρας μου. Ἰδοὺ σήμερον -
ἔνεκα τοῦ δεῖνος ἡ δεῖνος πολέμου ἡ ζητήματος τὰ ἔμπο-
ρεύματα εὐρίσκονται εἰς τοισύτην κατάστασιν, τὰ συναλ-
λάγματα εἰς ἑκείνην, τὸ νόμισμα ἔπαθε ταύτην ἡ ἑκείνην
τὴν μεταβολήν· ἀνάγκη ἄρα νὰ σπεύσω νὰ ἐπωφεληθῶ τὰ:
περιστάσεις, νὰ γράψω, νὰ διατάξω, νὰ ἀγοράσω, νὰ πωλή-
σω. Τοιαῦτα ἀποκρίνονται· ἐὰν δὲ ἐρωτήσῃς αὐτοὺς ἐὰν ἐօρ-
ταζωσι τούλαχιστον τὰς μεγάλας ἔσρτας, ἐὰν ἀπέρχωνται
εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν κοινωνῶσι τοῦ σώματος καὶ αἱμα-
τος τοῦ Κυρίου, σᾶς ἀπαντῶσι ψυγρῶς, «ζεύγη βοῶν ἥγο-
ρασα πέντε, καὶ ἀνάγκη δοκιμάσαι αὐτά». ἀθλιε θνητέ!
δοκιμάζεις τοὺς βόρας σου καὶ τὰ κτήματά σου καὶ τὸν
πλοῦτον, καὶ δὲν δοκιμάζεις σεαυτόν; δὲν σκέπτεσαι δτι
διὰ τῶν φιλοπλούτων καὶ πλεονεκτικῶν σου ἐναποθολήσεων
ὑποβάλλεσαι ὑπὸ τὴν ζυγὸν τοῦ πλούτου καὶ τῆς πλεο-
νεξίας;

Αῖ! καλῶς! δὲν ἔρχεται οὗτος, διότι ἔχει τὸν ἀγρόν του,
δὲν ἔρχεται ἑκείνος, διότι ἔχει τοὺς βόρας του· ἀλλ' ἂς ἐλθῃ
τούλαχιστον δ τρίτος ἑκείνος, ὁ κομψὸς καὶ χαρίεις, ὁ μύρα
περιηλειμμένος καὶ ἐσθῆτα καινοπρεπῆ περιβεβλημένος· καὶ
διὰ σὲ παρεσκευάσθη, ἀγαπητέ, ὁ μέγας οὗτος δεῖπνος, καὶ
διὰ σὲ δ Κύριος τῆς δοξῆς ἔχεις τὸ πολύτιμον αὐτοῦ αἱμα-
ἐλθε· ἀλλὰ τί ἀποκρίνεται; γυναῖκα ἔγημα καὶ οὐ δύναμαι
ἐλθεῖν· ὡ τῆς σκληρότητος! δὲν λέγει τούλαχιστον ἐν πα-
ρακαλῶ, δὲν λέγει· συγχώρησόν με, δτι δὲν δύναμαι νὰ ἐλ-
θω, ἀλλὰ σκληρῶς ἀπαντᾷ· οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Τοσοῦτον
ὅ τάλας εἶναι περιπελεγμένος εἰς τὰς παγίδας τοῦ κόσμου
τούτου, τοσοῦτον εἶναι προστηλωμένος εἰς τὰς ματαίας καὶ
κενάς αὐτοῦ ἡδονάς, ὥστε ἐκτὸς αὐτῶν οὐδὲν ἀλλο δύναται,
οὐδὲν θέλει, οὐδὲν γινώσκει· οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Καὶ διὰ τοῦ
χριστιανέ; γυναῖκα ἔγημα, ιδοὺ μόλις ἐπέτυχον ἐπιγείου
ἀγαθοῦ πρὸ πολλοῦ ἐλπιζομένου, δὲν ἔχω ἀνάγκην ὑψηλο-
τέρου· καὶ δὲν ἔρχεται μετὰ τῆς συνύγου σου; ἀλλ' ἐλθε-

— σὺ δ ἄγαμος· σὺ δύναμαι ἐλθεῖν, ἀνάγκη νὰ ύπάγω εἰς τὸ θέατρον, εἰς τὸ ὠδικὸν καφενεῖον, εἰς τὸν χορόν. Ἰδοὺ πρὸ δλίγου συνεκροτήθη θέατρον γαλλικόν, ἵταλικόν, ἑλληνικόν· εἰ ἀοιδὴ καὶ ἡθοποιὸν αὐτῶν εἴναι ἀριστοτέχναι, εἴναι ἔχ τῶν καλλιτέρων θεάτρων τῆς Εὐρώπης, ἡ μουσικὴ αὐτῶν εἴναι ἔχ τῶν σπανίων, αἱ χρεύτριαι ἔχ τῶν τεχνικωτάτων· διὰ τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τὸ μυστήριον τοῦ δείπνου καὶ δὲν ἔχω. Τί λέγεις σὺ δ ἀτέλος; οὐδὲναμαι ἐλθεῖν. Ιδοὺ κεχεπιακὼς ἔχ τῆς ὅλης ἐργασίας τῆς ἑδομάδος, ἀνάγκη νὰ ἀπέλθω εἰς τὰ καφενεῖα καὶ καπηλεῖα, νὰ πίω οἶνον, νὰ διασκεδάσω, νὰ ἀναπαυθῶ. Καὶ σὺ δ τέταρτος ἢ τὸ τετάρτη; τὸ ἀξιωμά μου, ἡ θέσις μου ἡ κοινωνική, τὸ πνεύμα τοῦ αἰῶνος μὲν ἀναγκάζει νὰ συμμορφωθῶ πρὸς τὸν συρμὸν καὶ τὴν πολυτέλειαν ἀνάγκη νὰ πορευθῶ εἰς τὸ Πέρα εἰς τοῦ δείπνος ἢ τῆς δείπνος κατάστημα, νὰ προμηθευθῶ τοῦτο ἢ τὸ ἄλλο ἔνδυμα, τοῦτο ἢ ἔχειν τὸ κάσμημα, τὸ ὑφασμα, τὸ ἐπιπλον, τὴν τροφήν, τὸν μάγειρον.... Καὶ δ Χριστὸς δ ἔκει κάτω θυσιαζόμενος; καὶ δ Χριστὸς δ ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενος, δ ἀκάνθινον στέφανον περιβεβλημένος καὶ τὴν πλευρὰν νυσσόμενος; ὡ φεῦ, χριστιανὸ! πόσον ἔξεκλιναμεν ἄμα καὶ ἡχρειώθημεν! καὶ φέρομεν ἔτι τὸ δνομα χριστιανὸς καὶ καυχῶμεθα δτι εἰμεθα δρθόδεξοι, ἀπόγονοι τῶν καλῶν κάγαθῶν ἡμῶν πατέρων! Καὶ δὲν τοὺς μιμούμεθα τούλαχιστον κατὰ μικρόν; ἔκεινοι ἀλλοτε σύχι ἀπαξ καὶ δις καὶ τρις καὶ τετράκις τοῦ ἔτους, ἀλλὰ πολλάκις, ἀλλὰ καθ' ἐκάστην σχεδὸν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας ἐγκαταλείποντες τὰ ἐπίγεια αὐτῶν ἔργα προστήρχοντο εὐλαβῶς καὶ μετὰ συγκινήσεως εἰς τὴν μυστικὴν ταύτην τράπεζαν· ἥμεις δὲ οἱ περιτισμένοι, οἱ λόγιοι, οἱ πεπολιτισμένοι, οἱ μόνον κατὰ τὰς τέσσαρας ὡρισμένας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐποχὰς δὲν προτερχόμεθα, ἀλλὰ πολλοὶ μὲν ἀπὸ πενταετίας καὶ δεκαετίας καὶ είκοσιετίας δλως ἀπέχομεν τῆς θείας μεταλήψεως, πολλοὶ δὲ καὶ ὡς ἀσυμβίβαστον

δῆθεν πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, πρὸς τὸν συρμὸν καὶ τὸν πολιτισμὸν περιφρονοῦμεν αὐτὴν καὶ ἀπαρνούμεθα.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ἔξ απαντος ἥθελέ τις ἐκ τῶν νεωτέρων παρατηρήσει τὸ μὲν. Καὶ πρὸς τὸ ταῦτα, κήρυξ τοῦ θείου λόγου, ταῦτα τὰ ἑωλα καὶ τὰ κρόνια, ταῦτα τὰ δῖοντα μεσαιωνισμοῦ καὶ δεισιδαιμονίας, καὶ δὴ ὑπερμετοῦντος τοῦ 19ου αἰῶνος; Τίς ποτε λόγος, θεῖος ἢ ἀνθρώπινος, ἐδίδαξε νὰ μὴ ἔχῃ τις κλίσιν εἰς τὸν ἐπίγειον αὐτοῦ προσορισμόν, τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ καὶ τὸν ὁμπελῶνα, τὸ ἐμπόριον ἢ τὴν τέχνην καὶ ἐπιστῆμαν; Ἡ τίς ποτε ἀπηγόρευσε τὴν ἀνάπαισιν καὶ τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν τοῦ κόσμου ἀγαθῶν, ἢ τέλος παρὰ τίνος θέλει καταδικασθῆ ὁ ἀνθρωπὸς ἐκεῖνος, ὁ ψυχρῶς μὲν διασκείμενος πρὸς τὰ τῆς θρησκείας, οὐδένα δμως βλάπτων, ἀλλ', ἀπεναντίας, πράττων τὸ ἀγαθόν, καὶ ἀγαπῶν τὸν πλητσὸν καὶ τὸ ἔθνος του καὶ ἀφοσιούμενος εἰς τὴν τοῦ κόσμου εὐδαιμονίαν; Τοιαῦτα καὶ μυρία ἔτερα ἀκούομεν καθ' ἔκαστην ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ παρὰ πολλῶν. Αλλὰ μὴ ἀπατώμεθα, χριστιανοί· ἀς συνεννοηθῶμεν, καὶ εἴναι μὲν ἀληθές, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ἔλεγον, δτι ἔχομεν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ἔκαστος διάφορον ἔργον καὶ προσορισμόν· εἴναι ἀληθές δτι οὐδὲν κακόν, πλὴν τῆς κακίας, ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, δτι τὰ πάντα ἐξηλθον καλὰ λίαν ἐκ τῆς γειτος τοῦ σεργεῦ ἀρχιτεκτονος, δτι καθῆκον ἡμῶν εἴναι νὰ ἐργαζῶμεθα, νὰ μεριμνῶμεν περὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, περὶ τῶν τέχνων καὶ τῆς οἰκογενείας ἡμῶν, νὰ ἀπολαύωμεν τῶν ἀθώων τοῦ κόσμου τούτου ἀπολαύσεων καὶ τῶν ἀγαθῶν· ἀλλ' ἀληθέστερον ἀφ' ἔτέρου εἴναι δτι ἔχομεν καὶ προσορισμὸν οὐράνιον καὶ πνευματικόν, δτι δὲν εἴμεθα μόνον σάρκες καὶ δστὰ καὶ αἷμα, ἀλλὰ καὶ ψυχὴ καὶ πνεῦμα ἀθάνατον· δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ φροντίζωμεν καὶ διὰ ταύτην τὴν θείαν μερίδα, τὴν ἐν ἡμῖν ἐνοικοῦσαν; καὶ τε ὠφελήσει ἀνθρωπον, ἐὰν κερδίσῃ τὸν κόσμον δλων καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;» Νατ, ἐργάζου χριστιανέ, καταγίνου,

πλαύτει, ἀπόλκυε τῶν μὴ κωλυσμένων ἀγαθῶν, ἀλλὰ ἐν μέτρῳ μὴ θυσιάσης ποτὲ εἰς ταῦτα τὰ πρόσκαιρα τὴν ψυγγάν σου, μὴ ἀπειπολήσῃς τὸν δεῖπνον, εἰς ἓν καλεῖσαι, εἰς τὸν ἄγρον σου ἢ τὰ ζεύγη τῶν βιών σου ἢ τὴν γυναικά σου. Ἰδοὺ τί σε διδάσκει ὁ Χριστός, ἵδού τί ἐπιτάσσει σοι καὶ αὐτὸς ὁ δρῦς λόγος. Ἀλλὰ μὴ ἀπατᾶται καὶ σὺ ὁ νεανιεύσμενος, ὃ δοκῶν εἶναι σοφὸς καὶ νοοῦσων ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι πρᾶγμα ἀδιάφορον, ὅτι καὶ ἄνευ θρησκείας δύνανται νὰ γείνης ἐπίσης ἥθικός, δπως καὶ ὁ στηρίζων τὴν ἥθικήν ἐπὶ τῆς θρησκείας· ρίψων ἐν βλέμμα εἰς τὴν ιστορίαν καὶ θὰ ἴδης δτι, ἀφ' ὅτου διερράγη ἐν τῷ κάστρῳ ὁ σύνδεσμος θρησκείας καὶ ἥθικής, ἡ μὲν θρησκεία κατέστη ἀνήθικος, ἡ δὲ ἥθικὴ ἀθρησκος· θὰ ἴδης δτι μόνον ἔκεινη ἡ θρησκεία εἶναι ἡ ἀληθής, τὰς γεννᾷ ἥθικήν ζωηφόρον, καὶ δτι μόνον ἔκεινη ἡ ἥθική εἶναι ζωηφόρος, τὰς ἐδράζεται· ἐπὶ ἀληθεύς θρησκείας. "Οπως τὸ δένδρον τὸ στερούμενον ρίζης δὲν δύναται νὰ παραγάγῃ καρπούς, οὕτω καὶ ὁ ἀνθρωπὸς ὁ μὴ ἔχων θρησκείαν. "Ιδε ἐν τῇ ιστορίᾳ τοὺς ἀρχαίους "Ελληνας καὶ Ρωμαίους πότε ἤσαν ἥθικώτεροι; δταν ἤσαν θρησκευτικώτεροι· ἀτένισον καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν ιστορίαν· πότε ἤμεθο ἀνθρωποι ἀγαθοί, ἐνάρετοι, κηδόμενοι τῶν κοινῶν; δταν ἤμεθα θρησκευτικώτεροι, δταν ἡδραζόμεθα ἀραρότως ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως.

Θεὲ καὶ Κύριε τοῦ ἑλέους! σὺ ὁ ἐτάξων καρδίας καὶ νεφρούς, σὺ οἰσθα παντὸς ἀλλού κάλλιον τὴν πρὸς τὴν ἀγίαν σου θρησκείαν ἀδιαφορίαν ἡμῶν, σὺ οἰσθα πόσον δλεγώρως διακείμεθα πρὸς τὴν μυστικὴν ταύτην τράπεζαν τοῦ Υἱοῦ σου καὶ Θεοῦ ἡμῶν. Ναί, Κύριε! ἡμάρτομεν, ἡνομήταμεν, ἡδικήταμεν ἐνώπιόν σου· σὺ προσκαλεῖς ἡμᾶς εἰς τὸ θαυμαστὸν τῆς θείας εὐχαριστίας μυστήριον, καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγήρω καὶ ἀκατάλυτον βασιλείαν σου, καὶ ἡμεῖς ἀποκρούμεν τὴν πρόσκλησιν μηδεμινὰ καὶ μάταια προφασικά μεναι· ἀληθῶς, Κύριε, θμιλογούμεν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ δεόμε-

Θέσου «μὴ στήρης ἡμῖν τὴν ἀμαρτίαν ταύτην». Ἐνσχυσον ἡμᾶς μᾶλλον εξ ὑψους κατοικητηρίου σου, κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς τὴν χάριν τοῦ Πνεύματός σου καὶ δόήγησον ἡμᾶς εἰς τὸ ποιεῖν τὸ θέλημά σου τὸ ἄγιον. Γένοιτο!

Γ' ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΕΝ ΠΕΡΑΝ: ΙΕΡΩ: ΝΑΩ: ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΙΩΝ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,
ΤΗ Ε' ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΝΙΣΤΕΙΩΝ,
6 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1880.

ΑΠΟ τῆς σῆμερον, πανιερώτατε δέσποτα, καὶ λοιποὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἀρχόμεθα κυρίως τῶν ἡμερῶν τοῦ πάθους καὶ τῶν ἀγώνων τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία, πρασκευάζουσα ἡμᾶς εἰς τὰς ἀγίας ἡμέρας τοῦ κοσμοσωτηρίου τοῦ θεανθρώπου πάθους, προσάγει ἡμῖν εἰς μίμησιν τὴν ιστορίαν αὐτοῦ. «Ἴδου ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροτόλυμα, καὶ δὲ μίδι τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαξουσιν αὐτῷ, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν καὶ ἀποκτενεῦσιν αὐτόν» (Μάρκ. 1', 33 – 4).

Ἄπαξ ἐν γένει δὲ βίος τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἀπ' ἀρχῆς τῆς γεννήσεως αὐτοῦ μέγρι τοῦ ἐπὶ Γολγοθᾶ μαρτυρίου, εἶναι βίος πάθους καὶ ἀγώνος. Ήτε ως βρέφος, εἴτε ως νεανίαν, εἴτε ως ἄνδρα ἐξελθόντα εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, βλέπετε τὸν Κύρον πολεμοῦντα καὶ ἀγωνίζομενον, ποτὲ μὲν κατὰ τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ δόλου τοῦ Ἡρώδου καὶ τῶν δπαδῶν αὐτοῦ, ποτὲ δὲ κατὰ τῶν ραβδιουργιῶν καὶ συκοφαντιῶν τῶν γραμματέων καὶ φριταλίων· ἐδῶ μὲν βλέπετε αὐτὸν πολεμοῦντα τὰς ἀλόγους ἀπαιτήσεις τοῦ Ιουδαϊκοῦ

λαοῦ καὶ τὰς σαρκικὰς αὐτῶν περὶ Μεσσίου ἰδέας, ἔχει δὲ τοὺς πειρατημούς τοῦ σατανᾶ· ἐνταῦθα παρατηρεῖτε αὐτὸν μετὰ υἱικοῦ σεβασμοῦ ἐπικρίνοντα τὰς παρατηρήσεις τῶν γονέων αὐτοῦ καὶ συγγενῶν, ἀλλαχοῦ δὲ πατάσσοντα τὰς ἀνοήτους ἀξιώσεις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ στιγμῇ δτε προαγγέλλει τὸν τελευταῖον καὶ μέγιστον ἀγῶνα αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ δτε ἐν πνεύματι προβλέπει τοὺς κολαρισμοὺς καὶ τὰς ὕβρεις, τὰ ἐμπτύσματα καὶ τὸν ἀκάνθινον στέρανον, τὸν σταυρὸν καὶ τὴν λόγχην, ἀγωνίζεται καὶ πολεμεῖ τὴν μωρὰν καὶ ἀνόητον ἀπαίτησιν τῶν υἱῶν τῆς βροντῆς· «ὅδε ήμεν ἵνα εἰς σου ἐκ δεξιῶν καὶ εἰς ἔξ αριστερῶν καθίσωμεν ἐν τῇ δοξῇ σου». Ἀλλὰ τοιοῦτος εἶναι καὶ διὸς παντὸς χριστιανοῦ. Οὐ κόσμος ἐν ᾧ ζῶμεν εἶναι κόσμος ἀγῶνος καὶ πολέμου, εἶναι τὸ στάδιον, εἰς δὲ πάντες κατερχόμεθα ἵνα παλαίσωμεν καὶ ἀγωνισθῶμεν κατὰ ποικίλων ἐγθρῶν. Ἄφ' οὖ χρόνου ἀπέπτη ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἡ οὐρανία ἔχεινη ἀρμονία καὶ ἀντ' αὐτῆς εἰσέδυσεν ἡ ἀμαρτία, τὸ σύμβολον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου εἶναι δὲ ἀγῶν καὶ ἡ πάλη. Πανταχοῦ ἐν τῷ κόσμῳ βλέπετε ἀντιθέτεις, πανταχοῦ συγκρούσεις, πανταχοῦ ἀγῶνας, δυνάμεις ὑλικαὶ ἀγωνίζονται κατὰ πνευματικῶν, ἀμφότεραι δὲ αὗται παλαίσουσι κατὰ τῶν ἡθικῶν· ὁ κόσμος τοῦ ἀγαθοῦ ἐγείρεται κατὰ τοῦ κακοῦ, ἡ συνειδήσις κατὰ τῆς πραγματικότητος, ἡ ἐλευθερία κατὰ τοῦ νόμου. Ἐν τοιούτῳ κόσμῳ τεθεὶς δὲ ἀνθρώπος ύπὸ τοῦ Θεοῦ προώρισται νὰ ἀγωνίζηται καὶ παλαίη κατὰ τῶν ποικίλων αὐτοῦ ἀντιθέσεων καὶ ἐναντιοτήτων. Ρίψατε ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἴδιωτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἡμῶν βίου καὶ θὰ ἴδητε τοὺς μὲν ἀγωνίζομένους κατὰ τῶν ραφδισυργιῶν καὶ συκοφαντιῶν τῶν ἄλλων, τοὺς δὲ κατὰ τῆς ἀπάτης καὶ ὑποκρίσεως· θὰ ἴδητε τινάς μὲν παλαίοντας κατὰ τῆς δυστυχίας καὶ τῶν λοιπῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν, τινάς δὲ κατὰ ποικίλων πνευματικῶν, κατὰ τῆς ἰδιοτελείας καὶ τοῦ ἐγωισμοῦ, κατὰ τῆς κακίας

καὶ διαφθορᾶς· εἰσδύσατε βαθύτερον εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον καὶ θὰ ἰδῆτε διὰ πάντες κινούμεθα κατὰ φύσερον καὶ κοινοῦ ἔχθροῦ, τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ αἷματος, τῆς ἐν ἡμῖν ἀμαρτίας. Ποσάκις ἐν ταῖς ἐνεργείαις ἡμῶν δὲν κατέκανόσταται κατὰ τοῦ πνεύματος ἡ ἀμαρτία; ποσάκις δὲν αἰτιθανόμεθα τὸν ἐσωτερικὸν τοῦτον πόλεμον; ποσάκις δὲν ἀντιστρατεύονται ἀλλήλοις ὁ νόμος τῆς συνειδήσεως καὶ ὁ νόμος τῆς ἀμαρτίας; «Βλέπω δὲ ἔτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου», ἀνεφώνει ὁ Παῦλος, «ἀντιστρατεύομεν τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αιγματωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας» (Ρωμ. 7', 23). Ἀγῶν λοιπὸν καὶ πάλη, πόλεμος καὶ μάχη, ἵδε τὸ σύμβολον, ἵδε ἡ σημαία τοῦ γριστιανοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Τὴν σημαίαν ταύτην καὶ πάντοτε μὲν πρέπει νὰ αἴρωμεν καὶ ὑπ' αὐτὴν νὰ ταστώμεθα, ἵδια δμως ἐν ἐποχῇ, εἰς ἡ ἡμετέρᾳ, ἐν ἐποχῇ ἡθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας. Ἐδιὰ σήμερον εἶναι ἡ ἐποχή, καθ' ἣν, κατὰ τὸν ἀπόστολον, ἀνάγκη νὰ «ἐνδυθῶμεν καὶ ἀναλάβωμεν τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ» ('Ἐφ. 5', 13) ἐναντίον ἔχθροῦ, δστις, πολλὰς καὶ ποικίλας ἐπενεγκών ἡμῖν ζημίας, ἐπαπειλεῖ καὶ τὴν τελείαν ἡμῶν ἔχρυλλισιν καὶ ἔξόντωσιν, ἐναντίον ἔχθροῦ, δστις ἐπονομάζεται «τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς». Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θέλω, ἀγαπητοί, περιορίσει σήμερον τὸν λόγον, δεικνύων «ποὺ συνίσταται τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς ἐποχῆς» καὶ «πῶς ἡμεῖς δυνάμειν νὰ πολεμήσωμεν αὐτὸ συντελεστικώτερον».

Εἶναι γνωστόν, ἀγαπητοί, διὰ τὴν ἐποχήν, ἔκαστος αἱών παραδέχεται, κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡττον κοινῶς καὶ δροφώνως, ἀξιώματά τινα καὶ θεωρίας καὶ ἀκολουθεῖ ἴδιατέρας τινὰς τάσεις καὶ σκοπούς. Τὴν προσήλωσιν καὶ προσχόλησιν εἰς ταῦτα πάντα δικαίως ἐπονομάζομεν τὸ «πνεῦμα τῆς ἐποχῆς». διὸ τοῦτο εἶναι τὸ διέπον καὶ κυβερνῶν συνήθως τὴν ἐποχήν· ἡ ἐπιρροή τῆς προσκολλήσεως ταύτης, καίτοι ἀπαρατήρητος καὶ ἥρεμος, εἶναι δμως ἴσχυρὴ

καὶ ἀποτελεσματική· ὅ τι εἶναι ὁ ἀήρος σύτος· ὁ φυσικὸς διὰ τὸ σῶμα, τοῦτ' αὐτὸν εἶναι καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς διὰ τὴν ψυχήν· εἶναι πραγματικῶς ὡς μία ἀόρατος δύναμις, ἡτις ζωογονεῖ τὴν ἐποχὴν ἔχειν γεννητὸν αὐτὴν εἰς κίνησιν. Τὰ πάντα ἐν τῇ ἐποχῇ ἔχειν γε κινοῦνται ὑπὸ τοῦ πνεύματος αὐτῆς, καὶ τὰ διανοήματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ συναισθήματα καὶ τὰ βουλήματα εἶναι ἀποτυπώματα φέροντα τὴν σφραγίδα τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς. Καὶ εὐτυχῆς μὲν ἡ ἐποχὴ ἔχειν γε, τῆς ὀποίας τὰ ἀξιώματα καὶ αἱ θεωρίαι εἶναι ἀληθεῖς καὶ λογικαί, τῆς ὀποίας τὰ συναισθήματα καὶ αἱ τάσεις εἰσὶ σύμφωνοι πρὸς τὸ καθήκον καὶ εὐγενεῖς, τῆς ὀποίας οἱ σκοποὶ καὶ τὰ ἔργα εἰσὶν ἀξιαὶ πρὸς τὸν προσορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ πνεῦμα τότε αὐτῆς εἶναι ἀγαθὸν καὶ ἡθικόν· τότε πνοή τις ἀνωθεν κατεργούμενη ζωγονεῖ τὰ πάντα καὶ δημιουργεῖ μεγάλα καὶ ἔξοισια· δυστυχῆς δημοσίης ἡ ἐποχὴ, τῆς ὀποίας τὸ πνεῦμα εἶναι πονηρὸν καὶ διεστραμμένον· τότε καὶ αἱ θεωρίαι αἱ ἀρχουσται εἶναι φευδεῖς καὶ πονηραὶ καὶ αἱ τάσεις καὶ αἱ ἐπιθυμίαι ὄλιστι· καὶ καὶ διεφθαρμέναι καὶ τὰ ἔργα καὶ αἱ ἐνέργειαι ἐναντίαι τοῦ καθήκοντος καὶ ἀνάξιαι τοῦ ἀνθρώπου. Δυστυχῶς τοιούτον φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ τὸ πνεῦμα, τὸ ὀπεῖον ἄργει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐποχῇ. Δὲν θέλω νὰ καταδικάσω αὐτὸν ἐκ τῶν προτέρων, δὲν θέλω νὰ παραστήσω αὐτὸν ἐμπαθῶς ὡς διεφθαρμένον καὶ σκολιόν· θέλω νὰ προχωρήσω εἰς τὴν ἀνάλυσιν αὐτοῦ καὶ ἀνατομήν καὶ τότε πιστεύω ὅτι καὶ οἱ ἐγκωμιασταὶ αὐτοῦ καὶ ἐπαινέται, ἐὰν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι, θέλουσι συμφωνήσει μετ' ἐμοῦ.

Ποιῶν λοιπὸν τὸ πνεῦμα τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς, καὶ δὴ πρῶτον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὰς θεωρίας, τὰ διανοήματα καὶ ἀξιώματα; Δυστυχῶς τὸ πνεῦμα τοῦτο εἶναι ἡ πλάνη καὶ τὸ φεῦδος, ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἀδιαφορία. Εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι ὁ αἰών ἐνῷ ζῷμεν εἶναι ὁ αἰών τῶν γραμμάτων, τῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως, τῶν ἐπιστημῶν καὶ

τῶν τεχνῶν· ἵσως ἐν δλῃ τῇ πορείᾳ τῆς Ιστορίας δὲν ἀπαντώμεν τοιούτον, εἰς παρατυρεῖται δὲ ΙΘ' αἰών. Ὄποια κίνησις πανταχοῦ τοῦ κόσμου ἐν ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμαις, τῇ προσδῷ καὶ τῷ πολιτισμῷ! δοποῖον ἐνδικφέρον δεικνύομεν ἀπαντες διὰ τὴν μόρφωσιν! Καὶ δημως παραλλήλως τούτοις βαίνει ύποκρυπτόμενον τὸ πνεῦμα τοῦ φεύδους καὶ τῆς ἀπιστίας, τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀδιαφορίας. Ἀπὸ ικανοῦ ἥδη χρόνου ἀπέπτη τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ πολλῶν καὶ εἰς τὸν θρόνον αὐτῆς ἐκάθισε τὸ φεύδος. Βεβαίως καὶ σήμερον ζητεῖται τὴν ἀλήθειαν, ἐγκωμιαζεται καὶ ύπερυφοῦται ὑπὲρ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἀγαθά· ἀλλ' τὴν ἀλήθειαν νομίζουσι πολλοὶ δτι εὑρίσκεται μόνον εἰς τινας ἐπιστήμας, δτι ἐπιβάλλει δὲ κατ' ἀνάγκην ὁ νοῦς καὶ τὴν καρδία τοῦ ἀνθρώπου, δτι ἐπιτάσσει δὲξ ἀποκαλύψεως λόγος τοῦ Θεοῦ, δτι διδάσκει τὴν φιλοσοφία καὶ τὴν θεολογία εἶναι λέγουσι φεύδη, εἶναι ίδεαι μὴ πραγματικα· ἔκεινο μόνον πιστεύουσιν ὡς ἀληθέας, δτι ύποβαλλεται εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν. δτι δύνανται νὰ κατανοήσωσι διὰ τοῦ δρθοῦ λόγου. Ἡ σκέψις λατιπὸν καὶ τὴν ἀμφιβολία, δρθολογισμὸς καὶ δὲ υλισμός, ίδοὺ δὲ χαρακτὴρ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς. Τί εἶναι, λέγουσι, θρησκεία, τί Χριστὸς καὶ Ἐκκλησία; Τί ἀνθρώπες καὶ ἀθανασία ψυχῆς; τὴν ταύτιζουσι τὸν Θεὸν μετὰ τοῦ κόσμου, τὴν ἀρνεῦνται αὐτὸν. τὴν θρησκεία, λέγουσιν, εἶναι περιττή, εἶναι μία πλάνη τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. τὴν θρησκεία εἶναι τὴν γέννημα τοῦ φόβου τῶν ἀνθρώπων τὴν προέλον τῆς τυφαννίας τῶν ιερέων. Ὁ Χριστὸς καὶ τὴν χριστιανικὴν θρησκεία δὲν ἔχουσι τὸ ύπερφυσικὸν καὶ θεῖον, τὸ υἱός καὶ τὴν αὐθεντία αὐτῶν εἶναι ἀνθρωπίνη, τὸ σύνολον τῶν δογμάτων αὐτῆς καὶ τῶν χανόνων τῆς ἡθικῆς προέλον ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως. Ὁ δὲ ἀνθρώπος καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἀποτέλεσμα τῆς υλῆς, βαθμὸς τις ἀνωτέρα τῆς ἀναπτύξεως τῆς υλῆς. Τοιαῦτα εἶναι αἱ θεωρίαι καὶ αἱ ίδεαι, τὰς ὄποιας συγνότατα ἀκούομεν καὶ ἀναγινώσκομεν

σήμερον. Καὶ τὸ δυστύγημα εἶναι δτι αἱ θεωρίαι αὗται δὲν ἀνήκουσι μόνον εἰς τάξιν τινὰ ἀνθρώπων, εἰς σύστημά: τι φιλοσοφικόν, ἀλλὰ κινδυνεύουσι νὰ καταστῶσι κτήμα πολλῶν. Ὁ ύλισμὸς καὶ ἡ ἀπιστία, ἡ ἀμφιβολία καὶ ἡ σκέψις κατήντησε σήμερον συρμός. Τὸ δυστύγημα εἶναι δτι πολλαὶ ἀνασταντωταὶ καὶ μὴ ἐννοοῦντες πολλάκις περὶ τίνς πρόκειται εὐχόλως ἀποδέγονται αὐτάς, αὐτοχειροτονοῦσιν ἔκαυτοὺς ύλιστὰς καὶ διαδέουσι τὰ πράγματα, πολλάκις εἰς ἀποτελέσματα καθαρᾶς ἐμπειρικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἔρεύνης, τὰ διποτὲ ἔχουσιν ἔτι χαρακτήρα ὑποθετικόν, παρέχουσι χαρακτήρα θετικόν καὶ θρησκευτικόν. Τὸ δυστύγημα εἶναι δτι τὰς ίδεας ταύτας ἀπαντῷ τις σήμερον κηρυσσομένας παροησίᾳ, γραφομένας ἐν πολυειδέσι συγγράμμασι, καὶ τὸ δὴ λυπηρότερον, ἀκούει τις καὶ παρὰ νέων, χθὲς ἔτι καὶ πρώην διανυσάντων τὸ πρῶτον στάδιον τῶν σπουδῶν αὔτῶν.

Ἄλλὰ μήπως καλλίτερον εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ συναισθήματα τῶν ἀνθρώπων, τὰς τάσεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας ; δυστυχῶς οὐχί. Καθὼς τὰ διανοήματα καὶ αἱ ίδεαι τοῦ αἰώνος εἶναι ύλιστικαί, οὕτω καὶ αἱ τάσεις αὐτοῦ καὶ τὰ συναισθήματα. Καὶ ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ ύλισμὸς καὶ δὴ χείρων τοῦ πρώτου, δ λεγόμενος «πρακτικός». Τὸ πνεῦμα τοῦ αἰώνος εἶναι ἐστραμμένον εἰς τὴν ὑλην καὶ τὴν σάρκα, τὰς ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις, τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὴν προσκόλλησιν εἰς τὰ γήινα. Ἀντὶ τῶν πνευματικῶν ἔκείνων συναισθημάτων, δι' ὧν διεκρίνοντο ἐποχαὶ προγενέστεραι, ἀντὶ τῶν συναισθημάτων τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς γαρῆς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, ἀντὶ τῶν συναισθημάτων τῶν θρησκευτικῶν, τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν φόβου, τῆς εὐσεβείας καὶ ἀγάπης ὁ αἰών ἡμῶν εἶναι δλως σαρκικός, δλως γῆινος, δλως κοσμικός. Ἐχει βεβαίως καὶ δ αἰών ἡμῶν τὰς μεγάλας ἔκείνως

καρδίας, αἵτινες ἐνθουσιώσιν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθεύς καὶ τοῦ θείου· ἀλλὰ τὸ καθολικὸν αὐτοῦ χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ προσήλωσις εἰς τὴν ὅλην, εἰς τὴν κόνιν καὶ εἰς τὴν σηπεδόνα. Επεθύμουν νὰ ἀπατῶμαι, ἀλλὰ τὰ πράγματα δέν με διαψεύδουσιν. Ἀτενίσατε εἰς τὰς κοινωνίας τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς· θὰ ἴδητε ἐδῶ μὲν ἀμιλλωμένους πολλοὺς πρὸς ἀλλούς ἐν τῇ πολυτελείᾳ, ἐν τῇ περὶ τὴν διαιταν τρυφῇ, ἐν ταῖς πολυμαπάνοις διασκεδάσεσιν, ἀλλαγοῦ δὲ φιλοτιμουμένους τινὰς νὰ ὑπερβῶσιν ἀλλούς ἐν τῇ ἔξωτερικῇ λαμπρότητι, ταῖς κολοσσιαίαις οἰκοδομαῖς, καὶ ἐτέροις. Τὸ εὐχαριστήσαι τὴν ὑπερώαν, τὸ διασκεδάσαι, τὸ ἀπολαῦται τὸ σκοτώνειν τὸν καιρόν, ὡς λέγουσιν, ἐν τοῖς ταπεινοτάτοις θεάτροις καὶ καφενεοῖς, ἵδου ἡ τάσις καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος. Τὸ ἀξιώματα αὐτοῦ εἶναι «φάγωμεν καὶ πίωμεν· αὔριον γὰρ ἀποθανούμεθα». ἡ σημαία αὐτοῦ εἶναι ἡ κοιλία, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἡ τρυφὴ δηλαδὴ καὶ ἡ μαλθακότης, ἡ κλίσις καὶ ὁ ἔρως τῶν ματαίων ἐπιδείξεων, ἡ προσήλωσις εἰς πᾶν διεύχαριστεῖ τὴν σάρκα, εἰς πᾶν δὲ λέγει ἡ θεία Γραφή, «αἱ ἐπιθυμίαι τοῦ κόσμου τούτου». Τοιοῦτον ἐπὶ τέλους εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ σχετικῶς πρὸς τὰ βουλήματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ ἔργα, τὰς πράξεις καὶ τὰς ἐνεργείας. Ἐν ᾧ ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν βούλησιν ἐλευθέρων, ἡ δὲ ἐλευθερία χυρίως ἡ ἀληθῆς συνίσταται εἰς τὴν συμφωνίαν τῶν πράξεων πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἀγαθόν, πρὸς τὰς ἡθικὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἀξιώματα, τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἀντ' αὐτῶν τίθησι τὸ συμφέρον καὶ τὴν ἰδιοτέλειαν, τὴν φιλαυτίαν καὶ τὸν ἔγωγιμόν, τὴν προκατάληψιν καὶ τὴν οἰησιν. Πολὺ σπανίως βλέπει τις σήμερον τὴν ἀρετὴν καὶ τὰς ἡθικὰς αὐτῆς ἀρχὰς πραγματοποιουμένας. Καὶ ἐνταῦθα ἀναμφισβόλως ἡ ἡμετέρα ἐποχὴ ἔχει νὰ δείξῃ ἡμῖν ἐνεργούς καὶ σιδηρᾶς βουλήσεις, προσωπικότητας ἐδραζομένας ἐπὶ τοῦ ἀσαλεύτου θεμελίου τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἡθικῆς· ἀλλὰ τὸ χαρακτηρίζον αὐτὴν καθόλου εἶναι ἡ ἄνευ ἀργῶν

ἐνέργεια, ἡ ἀχαρακτηρισία· οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἡμετέος αἰώνος ἡ ἐνεργοῦσι συνήθως ἀνεύ ἀρχῶν παντὶ ἀνέμῳ φερόμενοι ἡ στηριζόμενοι τὸ πολὺ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἰδιοτελείας καὶ τοῦ ἐγωισμοῦ· ἐντεῦθεν αἱ πράξεις αὐτῶν ἡ δὲν εἶναι ἥθικαί, ἡ, καὶ ἔὰν εἶναι τοιχύται, μετ' ὀλίγον τρέπονται εἰς τὸ ἐναντίον, ἐπειδὴ στεροῦνται θεμελίου ἴσχυροῦ· ἐντεῦθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀρετῆς ἀναβαίνει ἡ κακία, εἰς τὸν τῆς αὐταπαρνήσεως δὲ ἐγωισμὸς καὶ ἡ φιλαυτία, εἰς τὸν τῆς ἀφιλοκερδείας τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἰδιοτέλεια· ἐντεῦθεν αἱ τοσαῦται ἀλλαι κακίαι, τῶν ὅποιων πάντες εἰμεθα μάρτυρες.

Ίδού, χριστιανοὶ ἀδελφοί, τὸ πνεῦμα τοῦ ἡμετέρου αἰώνος, τὸ ἀρχὸν ἐν ταῖς νεωτέραις κοινωνίαις. Πόσον διάφορον εἶναι τοῦτο τοῦ πνεύματος, τὸ δόποιον ἐπεχράτει εἰς ἐποχὰς προγενεστέρας. Ἀλλοτε καίτοι οἱ πατέρες ἡμῶν ἤτοι τὸν σοφοῖ, ἥτοι τὸν πεπολιτισμένοι, ἀπήλαυνον μικροτέρων ἐλευθεριῶν ἡ ἡμεῖς, εἴχον δικαίως καὶ γνώσεις ἀληθεστέρας καὶ συναισθήματα θρησκευτικώτερα καὶ βούλησιν ἥθικωτέραν. Εἶναι ἀναμφίριστον δτὶ καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ὑπάρχουσιν ἔκατοντάδες δῆλαι καὶ χιλιάδες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, νέων καὶ γερόντων, παρ' οὓς ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι κενὴ λέξις, παρ' οὓς ἡ θρησκεία εἶναι πολύτιμον τῆς ψυχῆς κειμήλιον, παρ' οὓς ἡ καθαρὰ καρδία τιμᾶται πλειότερον τοῦ χρυσοῦ· ἀλλ' αἱ ἔκατοντάδες αὗται καὶ χιλιάδες δύοιαζουσι πρὸς σταγόνας γλυκέος ὕδατος ἐν μέσῳ τῶν ἀλμυρῶν κυμάτων τοῦ ὥκεανου. Ἡ ἐποχὴ ἐν ᾧ ζῶμεν εἶναι χριστιμωτάτη· μελανδς ὁρίζων περικαλύπτει ἡμᾶς, ἡ ἀτμοσφαίρα, ἣν ἀναπνέομεν, εἶναι μεμολυσμένη, τὸ ἔδαφος ἐφ' οὐ πατοῦμεν σέεται. Δὲν πρέπει ἐπειμένως νὰ παλαιώμεν, νὰ ἀγωνιζώμεθα κατὰ τοῦ προφανοῦς κινδύνου; Ἀλλὰ πῶς νὰ ἀντεπεξέλθωμεν καὶ πολεμήσωμεν τὸ πνεῦμα τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς συντελεστικώτερον; Εἰς τοῦτο ἡδη μεταβαίνω ἐπικαλούμενος τὴν ὑμετέραν προσοχήν.

Τρία τινὰ νομίζω, ἀγαπητοί, λίαν συντελεστικὰ καὶ

ώφελιμα, εἰς τὰ δόποια πρέπει νὰ στρέψωμεν τὴν ἡμετέραν προσοχὴν: «τὴν οἰκογένειαν, τὸ σχολεῖον καὶ τὴν θηρσκείαν». Ἐν πρώτοις εἰς τὴν οἰκογενειακὴν μόρφωσιν. Εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας, πόσον μέγας, πόσον ύψηλὸς καὶ θεϊος εἴναι ὁ προορισμὸς τῆς οἰκογένειας. Ἡ οἰκογένεια εἶναι ἡ βάσις καὶ ἡ κυρία ἐστία τῆς ἡθικῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου· διὰ τοῦτο δταν θέλωμεν νὰ ἔκτιμησωμεν τὴν ἡθικὴν κατάστασιν κοινωνίας τινός, ἀμέσως τὰ δυματα τῆμῶν στρέφομεν πρὸς τὴν οἰκογένειαν. Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ πρῶτον μετὰ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος λαμβάνομεν καὶ τὰς πρώτας ἀρχὰς πάσης ἡμῶν ἀναπτύξεως. Καθήκον τῶν γονέων δὲν εἴναι μόνον τὸ διατηρῆσαι τὴν ζωὴν τῶν παιδῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀναθρέψαι καὶ παιδαγωγῆσαι αὐτά· τὸ καθόλου πνεῦμα τῆς οἰκογένειας, ἡ δλη αὐτῆς ἀτμοσφαῖρα καὶ ἡ διάταξις, ἡ σπουδαιότης καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ ἔξουσία καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ πρὸ πάντων ἡ θρησκευτικότης· Ιδοὺ τὰ ἐπιδρῶντα ἀνεπαισθήτως ἐπὶ τῆς τρυφερᾶς καρδίας τοῦ παιδός. Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ δὲν πρόκειται μόνον νὰ δώσωσιν εἰς τὸν παιδία τὰς πρώτας στοιχειώδεις γνώσεις, ἀλλὰ πρὸ πάντων νὰ ἐμπνεύσωσιν αὐτῷ αἰσθήματα εὔγενῆ καὶ μεγάλα καὶ στηρίζωσι τὴν βούλησιν αὐτοῦ. Ναἱ· εἴναι ἀνάγκη, δπως λέγομεν συνήθως, αἱ γνώσεις νὰ χειραφετήσωσι τὰ τέκνα αὐτῶν, τοὺς μίοντας καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τὴν χειραφετήσει νὰ δώσωσιν αὐτοῖς ἡθικὰς καὶ θρησκευτικὰς ὑποθήκας, βακτηρίας, ἐφ' ὃν νὰ δύνανται νὰ στηρίζωνται δταν ἔξελθωσιν εἰς τὸ διασθηρὸν ἔδαφος τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τηροῦσιν ἄρα γε ταῦτα πάντα οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες; Εἰς πολλὰς οἰκογένειας τῶν κατωτέρων τάξεων τὸ κυριώτερον μέσον τῆς ἀνατροφῆς εἴναι ἔτι ἡ ράβδος, δ φόδος καὶ δ τρόμος, ἡ ἀγροτικὴ καὶ πολλάκις τὸ κακὸν παράδειγμα, εἰς τινας δὲ τῶν ἀνωτέρων ἡ μεγίστη ἐλευθερία, αἱ θωπεῖαι καὶ ἡ τρυφερότης, ἡ τάσις πρὸς τὴν εύμάρειαν, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸ ἔνειζειν· λησμονοῦσιν οἱ δυστυχεῖς δτι οὕτως

Ἐλαφρῶς ἐννοοῦντες τὴν οἰκογενειακὴν μόρφωσιν, γίνονταις αἴτιοι τῆς δυστυχίας καὶ καταστροφῆς τῶν τέκνων αὐτῶν, γίνονταις αἴτιοι τῆς κοινωνικῆς καχεξίας. Χριστιανοί, πατέρες καὶ μητέρες! Κατανοήσατε τὸν μέγαν καὶ ἄμα δυσκλώτατον προορισμὸν ὑμῶν συνενώσατε τὴν σπουδαιότητα μετὰ τῆς ἀγάπης, τὴν πατρικὴν ἔξουσίαν μετὰ τῆς ἐλευθερίας, τὴν ἥθικὴν μόρφωσιν μετὰ τῆς θρησκευτικῆς, καὶ μὴ ἀμφιβάλλετε διτὶ θέλετε εὑεργετήσει τὴν ἀνθρωπότητα καὶ καταστήσει τὰ τέκνα ὑμῶν εἰτυχῆ. Πατέρες καὶ μητέρες, ἀποβάλλετε ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν τὴν τυχὸν ὑπάρχουσαν νεκρὸν λάμψιν τῆς κοσμικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ στηρίζατε τὴν ἀληθῆ καὶ ἀθάνατον αἰγλην τῶν οἰκογενειακῶν ἀρετῶν. ἔθιζετε τὰ τέκνα ὑμῶν εἰς τὴν ἐγκράτειαν, εἰς τὴν λιτήν καὶ αὐστηρὸν δίαιταν· μὴ διαφθείρετε τὰ εἰς τὴν φιλόστοργον ὑμῶν μέριμναν ἐμπιστευθέντα ἀπαλὰ πλάσματα γαργαλίζοντες τὸν οὐρανίσκον αὐτῶν διὰ λιγνευμάτων, διεγείροντες ἐν αὐτοῖς ἐπιθυμίας εὐκόλως μεταβαλλομένας εἰς ἔξεις, ὑποτρέφοντες τὴν μαλθακότητα καὶ τὴν πολυτέλειαν ἐν τῇ κατοικίᾳ, ἐν τῇ τοῦ οἴκου σκευασίᾳ καὶ τοῖς ἐνδύμασιν αὐτῶν. Ζηλώσατε τὴν ἀπλότητα τῶν πατέρων ἡμῶν, τὴν καρτερίαν καὶ μεγαλοψυχίαν ἐν τοῖς δεινοῖς τοῦ βίου καὶ ἐν γένει, ὡς λέγεται ἀπόστολος, «ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου» ('Ἐφεσός', 4). Οὕτω θέλετε παράσχει εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τέκνα, οὕτω θέλετε ἐπισπάσει τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων.

'Αλλὰ δὲν ἀρκεῖ μόνον τοῦτο ἀνάγκη νὰ προσέξωμεν καὶ εἰς τὴν σχολειακὴν ἡμῶν μόρφωσιν. "Ο τι ἀρχίζει τὴν οἰκογένεια, ὅτι πράττει αὐτῇ ἐν σπέρματι καὶ ἀρχῆ, τοῦτο ἀποτελεῖος τὸ σχολεῖον. Τὸ σχολεῖον πρόκειται νὰ φωτίσῃ τὸν νοῦν, νὰ ἐξευγενίσῃ καὶ ἥθικοποιήσῃ τὸ συνατόθημα καὶ νὰ ισχυροποιήσῃ τὴν βούλησιν. 'Αλλὰ παρ' ἡμῖν δὲν ἐκπληροῦται δυστυχῶς ὁ σκοπὸς οὗτος κατὰ πάντα. Δὲν ἐννοῶ

διὰ τούτου ὅτι τὰ σχολεῖα ἡμῶν δὲν εἶναι καλά, ἢ δτι στερούμεθα τοιςύτων· παρακαλῶ μή με παρεξηγήσητε. Είναι ἀναμφήριστον ὅτι ἀπό τινων ἑτῶν μεγάλας ἐποιησάμεθα προσδόους ἐν τοῖς γράμμασι σχετικῶς πρὸς τὰ σύνοικα ἡμῶν ξένη· καὶ σχολεῖα πολλὰ ἀρρένων καὶ θηλέων ἴδρυθησαν καὶ νέοι πολλοὶ ἀνεπτύχθησαν καὶ διδάσκαλοι ἐπολλαπλασιάσθησαν, καὶ ἡ παιδεία ἐν γένει ύπερ ποτε ἐπεξετάθη παρὰ τῷ λαῷ ἡμῶν· ἀλλὰ ζῆτεῖται, ἐκπληροῦται κατὰ πάντας ὁ ἀληθῆς σκοπὸς τῶν σχολείων; Ἐν πρώτοις ἐν τοῖς σχολείοις ἡμῶν ἡ μεγαλειτέρα προσοχὴ καταβάλλεται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας. Ἀναγινώσκομεν καὶ σπουδάζομεν τεὺς "Ἐλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς, π. χ. καὶ ἐν ὧ προσρισμὸς τῆς κλασικῆς ταύτης παιδείας δὲν εἶναι μόνον ἡ μέρφωσις τοῦ νοῦ καὶ ἡ λογικὴ ἀνάπτυξις, ἀλλὰ καὶ ἡ καλλιλογικὴ μέρφωσις τῆς καρδίας καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς βουλήσεως, παρ' ἡμῖν δὲν παρατηρεῖται πάντοτε ἡ τελευταία αὕτη δύνης· μανθάνομεν μόνον δλίγα ἐλληνικὰ καὶ λατινικά, εἰς δὲ τὰ ἰδανικὰ καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα, τὰ ἐν τῇ ἀρχαιότητι παρουσιαζόμενα, ὡς καὶ τοὺς μεγίστους ἔκείνους καὶ ἴσχυροὺς χαρακτῆρας συνήθως ἀμβλυπούμεν· ἡ μάθησις τῶν γλωσσῶν τούτων εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔηρα γραμματική. Ἐπειτα πῶς τὰ σχολεῖα ἡμῶν εἶναι ἐσωτερικῶς διερρυθμισμένα; Ἐκάστη ἐπαρχία, ἐκάστη πόλις, ἐκάστη κώμη, ἐκάστον σχολεῖον εἶναι διαφόρως διωργανωμένον· τὸ λεγόμενον διμοιόμορφον σύστημα δὲν κατωρθώῃ ἀκόμη νὰ εἰσαχθῇ. Οὔτε ἡ αὕτη μεθόδος πανταχοῦ ἐπικρατεῖ, οὔτε τὰ αὐτὰ μαθήματα, οὔτε τὰ αὐτὰ διδακτικὰ βιβλία· ἀλλὰ καὶ ποῦ παρ' ἡμῖν τὰ κατάλληλα διδακτικά βιβλία; πότε ἐφροντίσαμεν νὰ συστήσωμεν ἐταιρίας πρὸς σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν διδακτικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων καὶ νὰ ὑποστηρίξωσι τοὺς διαφόρους ἡμῶν λογίους εἰς συγγραφὴν ἡ μετάφρασιν τούλαχιστον καταλλήλων συγγραμμάτων; Ἐπειτα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διοργανισμῷ καὶ τοῖς προγράμ-

μασιν ἡμῶν θέλομεν νὰ μιμηθῶμεν τοὺς ξένους, τοὺς Γερμανούς, τοὺς Γάλλους, ἢ Ἐλβετούς· καὶ δὲν καταδικᾶσσαν τοῦτο κατ' ἀρχήν· διότι τὰ γράμματα καὶ ἡ ἐπιστήμη ἔχουσι χαρακτῆρα κοσμοπολιτικόν, εἶναι κτῆμα πάντων, ἀλλὰ παρ' ἐνὶ ἑκάστῳ λαῷ πρέπει νὰ ἔχῃ τὸν ίδιαντερον ἔθνικὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ πνεῦμα· τοῦτο δὲ ἡμεῖς κινδυνεύομεν νὰ ἀπολέσωμεν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων, στερούμεθα καὶ τοῦ κυριωτέρου ἐν τῇ παιδείᾳ δργάνου, τῆς γλώσσης· δὲν ἐμφράσαμεν ἔτι γλῶσσαν λαλουμένην καὶ γραφομένην, ἵνα καταστήσωμεν αὐτὴν βάσιν τῆς παιδείας. Οἱ παῖδες ἡμῶν ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάσκονται χωρὶς νὰ ἔννοῶσι τίποτε· μανθάνομεν γράμματα ἐπὶ γλώσσης, ἣν δὲν ἔννοοῦμεν. Εἰναι τὰς διηγήσεις διηγήσεις ἀπὸ πολλοῦ προσπαθοῦμεν δπως ἡ παίδευσις ἡμῶν ἢ πραγματική, δπως στηρίξωμεν αὐτὴν ἐπὶ τῆς καθημίλουμένης, ἀλλ' ἔτι δὲν κατωρθώθη τελείως.

'Ἐπὶ πᾶσι τούτοις, ἀγαπητοῖς, ἡ προσοχὴ ἡμῶν πρέπει νὰ στραφῇ καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν· δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἡ ἐπιμεμελημένη ἡ οἰκιακὴ ἀνατροφή, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ πληρῶστε τὰ σχολεῖα τελείως τὸν προορισμὸν αὐτῶν· ἀνάγκη νὰ πνέῃ ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ χριστιανικὴ αὔρα, τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι παρ' ἡμῖν τὸ μᾶλλον παρημελημένον· οὕτε θερμοί εἰμεθα πρὸς τὴν πίστιν τῶν πατέρων ἡμῶν, σύτε ψυγροί, εἰμεθα χλιαροί. "Ω πόσον ἔξεπέσαμεν δυονάρα τὸ κεφάλαιον τοῦτο! Ποῦ ἡ ἀλλοτε τοσοῦτον θαυμαζομένη ἐν ταῖς οἰκογενείαις ἡμῶν θρησκευτικότης; πόσαι ἀρά γε οἰκογένειαι προσεύχονται κατ' εἰκονί, ἢ πληροῦσι τὰ λοιπὰ αὐτῶν θρησκευτικὰ καθήκοντα! "Ημεῖς· οὖ μόνον ἐν ταῖς οἰκογενείαις ἡμῶν εἰμεθα ἐλλειπεῖς ἐν τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ γαῶ. Ἰδοὺ παρῆλθε καὶ ἡ πέμπτη ἑβδομάδας τῶν νηστειῶν· πόσοι ἀρά γε ἐσύγνασσαν ταχτικῶς εἰς τὰς ιερὰς ἀκολουθίας ἢ θὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν μετάληψιν τῆς θείας εὐχαριστίας; καὶ τί λέγω ταῦτα, ἀφοῦ ἡμεῖς καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἔτι αἰσχυνόμεθα νὰ

κάμνωμεν πολλάκις! Ή θρησκευτική μόρφωσις είναι; Ετί ανάγκη νὰ διεισδύῃ βαθύτερον καὶ ἐν τοῖς σχολείοις ἡμῶν. Εἶναι ἀληθὲς δτι καὶ μεθ' ὅλην τὴν ἐν τοῖς ἐσχάτοις καταφορὰν κατὰ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, παρ' ἡμίν διδάσκονται εὐρέως· δὲν πρέπει δμως νὰ περιορίζωνται μόνον εἰς τὴν ἐντεῦθεν ἀπόκτησιν γνώσεων, ἀλλὰ πρὸ πάντων, εἰς τὴν ἡθικὴν καὶ θρησκευτικὴν διάπλασιν τῆς καρδίας καὶ τῆς βουλήσεως· δὲν πρέπει ὁ μαθητὴς νὰ μανθάνῃ μόνον ὅτι ὑπήρξε ποτε δ Ἰωσῆφ καὶ δτι ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του, ἢ δτι ὁ Μωϋσῆς ἔλαβε τὸν νόμον παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Σινᾶ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης γεγονότα· πρέπει ταῦτα καὶ νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ παιδὸς καὶ νὰ παρερμῶσιν αὐτὸν εἰς μίμησιν μὲν τῶν ἐπανετῶν, εἰς ἀποστροφὴν δὲ τῶν ψεκτῶν. 'Αλλ' ἐπὶ τέλους πρέπει ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις νὰ συμπληρωθεῖ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου, καὶ πρέπει νὰ ἀκούηται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ ἀντηχῇ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος· σήμερον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀργεῖ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καθεύδει δ Ἡριτός· περιορίζομεθα εἰς τὸ κήρυγμα μόνον κατὰ τὰς τεσσαρακοστάς, ἐν ᾧ ἀλλοτε οὐδέποτε συνήρχοντο οἱ πιστοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν χωρὶς νὰ ἀκούωσι καὶ τὰ ἄγια τοῦ Θεοῦ λόγια.

Χριστιανοὶ ἀδελφοί! καὶ ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε καὶ ἐκ τοῦ ἴσχνοῦ μου λόγου ἐπείσθητε, πιστεύω, δτι ἡ ἐποχὴ ἐν ἥ ζῶμεν εἴναι κρίσιμος, κριτιμωτάτη· δὲν πρόκειται ἐνταῦθι περὶ τυχαίου τινός, πρόκειται περὶ κινδύνου μεγίστου. Τὸ πονηρὸν τῆς ἐποχῆς πνεῦμα ἐπορχεῖται ἀσυστόλως δηλητηριάζον καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὴν βούλησιν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ μείνωμεν ἐκτὸς τῆς ἐπηρεάς αὐτοῦ, ἀφοῦ ἀναπνέομεν αὐτό· ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ, καίτοι ἀπαρατήρητος, εἴναι δμως μεγάλη· διὰ τοῦ λοιπὸν νὰ καθήμεθα ἀμέριμνοι, ἐν ᾧ δ ἔχθρος ἐπίκειται βαρὺς προσηλυτέζων ἔχάστοτε καὶ ἐξ ἡμῶν κύριων δπαδούς; Συνατπιειθῶμεν

οι πάντες, ἔξεύρωμεν τὰ κατάλληλα τῆς ἀμύνης μέσα,
ἔὰν τὰ ὑπ' ἐμοῦ προταθέντα ἀστοχήσωσι, καταβάλλωμεν
εἰ πλεύσιαι ἐκ τοῦ θησαυροῦ ποῦ πλούτου αὐτῶν, οἱ λόγιοι
ἐκ τοῦ ταμείου τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἐμπειρίας αὐτῶν καὶ
ἐν αὐταπαρνησίᾳ καὶ συνειδήσει, ἐν ἀγάπῃ καὶ ὁμονοίᾳ
ἔργαζόμενοι· μὴ ἀμφιβάλλωμεν δτι καὶ τὸ τάλαντον γένος
ἀπὸ τοῦ κινδύνου τούτου ἀπαλλάξομεν καὶ τὴν ἀναξιωτα-
θεύσαν τῆμῶν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν προσήκουσαν αὐτῇ περια-
πήν ἀνυψώσομεν. Γένοιτο!

Δ' ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΕΝ ΠΕΡΑΝ ΙΕΡΩ: ΚΑΩ: ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΙΩΝ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,
ΤΗ Θ' ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ (ΙΒ' 16—),
ΤΗ 23 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1880.

ΘΕΟΣ καὶ κόσμος, ὅλη καὶ πνεῦμα εἶναι δύο ἄντιθέσεις,
αἵτινες δι' ὅλης τῆς ιστορίας διήκουσι, καὶ κατὰ τὰς δόποιας
καὶ οἱ ἀνθρώποι εἰς δύο διακρίνονται συστήματα. 'Υπάρ-
χουσιν ἀνθρώποι, οἱ δόποιοι νομίζουσιν δτι οὐδὲν πέραν τοῦ
κόσμου τούτου ὑπάρχει, ἢ καὶ ἐν κατὰ διάνοιαν καὶ θεω-
ρίαν παραδέχονται καὶ ἔτερον κόσμον καὶ προορισμὸν καὶ
Θεόν, διὰ τῆς πράξεως δημος αὐτῶν καὶ τοῦ βίου ἀποδει-
κνύουσι τὸ ἐναντίον. Οἱ τοιοῦτοι τὸν ἀνθρώπον θεωροῦστε
πλασθέντα μόνον διὰ τὸν κόσμον τοῦτον, δο κόσμος οὗτος
κατ' αὐτοὺς εἶναι τὸ μόνον θέατρον τῆς ἐνέργειας τοῦ ἀν-
θρώπου· τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου εἶναι τὰ μόνα, πρὸς
τὰ δόποια πρέπει νὰ τείνῃ ὁ ἀνθρώπος. Τί ἐστι πνεῦμα, τί
ἐστι προορισμὸς πνευματικός, τί ἐστι Θεός καὶ αἰωνιότης,
ταῦτα κατ' αὐτοὺς εἶναι χίμαιρα καὶ μῦθος· ἀρκεῖ τις, κατ'
αὐτούς, νὰ τύχῃ καλῶν ἐν τῷ κόσμῳ περιστάσεων, νὰ ἐπε-

τύχη πλούτου, δόξης καὶ τῶν τοιούτων, καὶ τότε σύδεν ἔτερον ἔχει νὰ ἐπιθυμήσῃ· τὸ πᾶν δι' αὐτὸν εἶναι τετελεσμένον, ἔξεπλήρωσε τότε τὸν προορισμὸν αὐτοῦ· παραδίδοται τότε εἰς τὰ κοσμικὰ αὐτοῦ ἀγαθά, ἀναπαύεται, εὐημερεῖ, μέχρις οὐ ἔλθῃ ἡ μοιραία τοῦ θανάτου ὡρα, ἡ μετάγοντα αὐτόν, ὡς λέγει, ἀπὸ τοῦ εἶναι εἰς τοὺς μὴ εἶναι, εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν. "Ω πόσον ἀπελπικός, πόσον σκληρὰ καὶ ωμή εἶναι ἡ θεωρία αὕτη! ἀλλὰ καὶ πόσοι δυστυχῶς οἱ ἀσπαζόμενοι αὐτήν, ἢν οὐχὶ πάντες ἐν θεωρίᾳ, ἀλλὰ ἐν πρᾶξει καὶ ἐνεργείᾳ! Ἀπέναντι τῆς τάσεως ταύτης, ὑπάρχει ἡ ἐπέρα, ἡ ἀληθής καὶ ὑγιὴς θεωρία, καθ' ἣν ὁ ἀνθρωπὸς δὲν ἐπλάσθη κυρίως διὰ τὸν παρόντα κόσμον, ἀλλὰ διὰ τὴν αἰώνιστητα. Τοῦ δευτέρου συστήματος οἱ διπαδοὶ γινώσκοντες καλῶς διὰ τὸν κόσμος οὗτος δὲν εἶναι ἡ μόνιμος καὶ διαρκής αὐτῶν πατρίς, δὲν στήνουσιν ἐνταῦθα τὰς σκηνὰς αὐτῶν, ἀλλ' ὡς πάροικοι καὶ παρεπίδημοι διατελοῦντες, ἐνεργοῦσι διὰ νὰ λάβωσιν δοσον τὸ δυνατὸν πλείονα ἐφόδια διὰ τὴν αἰώνιον αὐτῶν πατρίδα. δὲν περιφρονοῦσιν οἱ τοιοῦτοι τὸν παρόντα κόσμον ἀπολύτως, δὲν θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς κακὸν μόνον καὶ πονηρόν, ὡς κοιλάδα μόνον τοῦ κλαυθμῶνος καὶ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ ὡς τὸ πρόσκαιρον στάδιον, εἰς τὸ διπολέον ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἵνα πληρώσαντες τὸν ἀγῶνα αὐτῶν μεταβῶσιν ἐπειτα εἰς τὴν χώραν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς αἰώνιστητος· διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀγαθὰ δὲν θεωροῦσιν ὡς τὰ μόνα καὶ ἀπόλυτα, ὡς οἱ πρῶτοι, ἀλλ' ὡς σχετικά, ἀλλ' ὡς δργανα, ἡ δρθὴ τῶν διποίων χρῆσις συντελεῖ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἐπουρανίου αὐτῶν προορισμοῦ· διὰ τοῦτο δημοσίες οὐδὲ προσκολλῶνται αὐτοῖς, οὐδὲ ζητοῦσιν ἐν αὐτοῖς τὴν εὐδαιμονίαν καὶ μακαριότητα αὐτῶν, ἀλλ' εὑμοιρήσαντες μὲν αὐτῶν διὰ τῆς δρθῆς καὶ δικαίας χρήσεως ἐπωφελοῦνται πρὸς σκοποὺς ὑψηλοὺς καὶ θείους, ἀμοιρήσαντες δὲ οὐδαμῶς ἀπελπίζονται, διότι ἡ ἐλπὶς αὐτῶν εἶναι ὁ Θεός.

Τοιαύτη είναι, ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς, ἡ διπλὴ αὕτη, ἀλλὸ
ἀντίθετας θεωρία, τὴν δύσιαν ἀπαντῶμεν δι' δλης τῆς ιστο-
ρίας διήκουσαν καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐποχῇ βαθείας τὰς ρίζας
ἔχουσαν. Ἡ σημαία ἔκατέρας τῶν θεωριῶν τούτων είναι
γῆ καὶ προσκόλλησις εἰς τὰ τῆς γῆς καὶ τοῦ κόσμου, ἡ
Θεός καὶ πνεῦμα καὶ τάσις πρὸς αὐτόν. Τῆς πρώτης τῶν
θεωριῶν τούτων λαμπρὰν καὶ ζωγραφικωτάτην εικόνα πα-
ρέχει ἡ μὲν τὸ σήμερον ἀναγνωσθὲν ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἐν τῇ
παραβολῇ τοῦ πλουσίου. Τὴν παραβολὴν ταύτην λαμβά-
νοντες καὶ ἡμεῖς ὡς ἀντικείμενον τῆς ὀμιλίας ἡμῶν, ἀπέ-
ναντι τοῦ πλουσίου ἔκεινου, τοῦ θεωροῦντος μόνον τὸν πλού-
τον αὐτοῦ καὶ τὴν ἐντεῦθεν εὔμάρειαν ὡς τὸν προορισμὸν
αὐτοῦ, τοῦ «θησαυρίζοντας δηλ. ἔσατῷ», θέλομεν ἀντιπα-
ραστῆσει τὴν εἰκόνα «τοῦ εἰς Θεὸν πλουτεῦντος». «Οὕτως
ὁ θησαυρίζων ἔσατῷ καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν».

‘Απλούστατα, ἀγαπητοῖς, καὶ ἀφελέστατα δέ Κύριος ἡμῶν,
καθὼς πολλάκις ἐσυνείθιζεν ὅρμώμενος εἰς τοὺς λόγους αὐ-
τοῦ ἐκ τῶν ἐρωτώντων αὐτόν, ἡ ἐκ τῆς περικυκλούσης φύ-
σεως, ἡ ἐκ τῶν ἥθων καὶ ἔθμων τῶν Ἰουδαίων, οὕτω καὶ
ἐνταῦθα λαβὼν παρά τινος ἀφορμὴν ὀμιλεῖ ἐν παραβολῇ,
σκοπῶν νὰ καταδείξῃ τὴν ἀντίθεσιν τοῦ πλουσίου, τοῦ θη-
σαυρίζοντος ἔσατῷ καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτεῦντος. «Ἀνθρώπουν
τινὸς (λέγει) πλουσίου ηὑφόρησεν ἡ χώρα, καὶ διελογίζετο
καθ ἔσατόν· τί ποιήσω; καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μεί-
ζονας οἰκοδομήσω». “Ω ποία ἀντίθεσις ἐνταῦθα! Ό Θεός
δὲ βρέχων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους καὶ ἀνατέλλων τὸν ἥλιον
αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, θέλων ἵσως νὰ κορέσῃ τὴν
πλεονεξίαν τούτου καὶ διορθώσῃ αὐτόν, δίδει αὐτῷ πλουσιο-
παρόχως τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου· καὶ οἱ ἄγροι αὐτοῦ
εὐφοροῦσι καὶ αἱ ἄμπελοι εὐκληματοῦσι καὶ οἱ κῆποι πα-
ράγουσιν ἀριθμόνως· ἀρθονταί λοιπὸν πανταχόθεν σπερμάτων,
ευθηνία σίτου, οἶνου, ἑλαῖου καὶ τῶν τοιούτων· ἀλλ' ἵδε καὶ
πῶς εὗτος ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν κύριον. Δὲν λαμβάνει ὑπ’

δψιν τὴν κοινὴν φύσιν, δὲν ἀναμιμνήσκεται τὸ ρητὸν τῆς Γραφῆς: «διάθρυπτε πεινῶσι τὸν ἄρτον σου». ἔχει πολλοὺς τοὺς διδάσκοντας αὐτὸν τὴν ἀγάπην καὶ ἐλεημοσύνην, ἔχει προφήτας, ἔχει διδασκάλους, ἔχει τοὺς πεινῶντας αὐτοῦ ἀδελφούς, τοὺς γυμνητεύοντας, τὰ δρφανά, τὰς χήρας, ἀλλ' οὗτος κωφεύων πρὸς πάντας, διαλογίζεται τί πρέπει νὰ κάμη. Οὕτω πολλάκις συμβαίνει ἡ μὴ καλῶς ἐννοούμενη εύτυχία νὰ ἐμβάλῃ τὸν ἀνθρώπον εἰς λαθύριθμον ἀδιέξοδον, νὰ παρέγῃ αὐτῷ πράγματα, νὰ προξενῇ φροντίδας καὶ μερίμνας, νὰ καθιστᾷ αὐτὸν δυστυχῆ. Τί δυστυχέστερον ἀληθῶς τοιούτου ἀνθρώπου; ἀντὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν ἐπὶ τῇ ἀφθονίᾳ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ, ἀντὶ νὰ ἐκλάβῃ ἐαυτὸν ὑπηρέτην τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ καὶ σίκονόμον τῶν δμοδούλων αὐτοῦ, τήκεται, ἀνησυχεῖ, ταράσσεται· πάσχει δμοίον τοῖς ἵκτερικοῖς, τὰ πάντα βλέπων κατὰ τὴν διάθεσιν τῶν δρθαλμῶν αὐτοῦ· πανταχοῦ βλέπει χρυσόν, σίτον, σίνον, ἀγαθά! πάσχει δμοίον τοῖς γαστριμάργοις, οὔτινες, διαρρηγνύμενοι τὴν γαστέρα ὑπὸ τῆς λαιμαργίας, δὲν λέγουσιν ἀρχεῖ, ἀλλὰ ζητοῦσι τροφὰς καὶ σιτία, ἵνα αὐτὴν καὶ πάλιν πληρώσωσι· πάσχει δμοίον τοῖς ὕδρωπικεῖς, οὔτινες διστριχούσι, τοσούτῳ μᾶλλον καὶ διψώσι. «Τί ποιήσω; καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μεζονας οίκοδομήσω». Βεβαίως περιέμενέ τις ἀλλην ἀπόφασιν τοῦ πλουσίου. Βεβαίως περιέμενέ τις νὰ εἴπῃ: ἀς πληρώσω τὰς ψυχὰς τῶν πεινῶντων, ἀς ἀνοίξω τὰς ἀποθήκας μου καὶ καλέσω τοὺς ἐνδεεῖς· ἀς φωνήσω αὐτοῖς: ἔλθετε, χορτάσθητε οἱ λιμώττοντες ἄρτῳ, πίετε οἱ διψῶντες, ἐνδύτασθε οἱ γυμνητεύοντες. Ἀλλ' οὐχ! οὐδὲν τούτων λέγει, ἀπ' ἐναντίας ἀποφασίζει νὰ καθαιρέσῃ τοὺς σιτοβολῶντας αὐτοῦ, νὰ εὑρύνῃ τὰ δοχεῖα αὐτοῦ, νὰ διαρρήξῃ τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ καὶ οίκοδομήσῃ μεζονας. Εἶναι γῆ καὶ σποδός, εἶναι χεῦς, δλίγων ἔτῶν, δλίγων μηνῶν, δλίγων ἡμερῶν καὶ ὥρῶν ζωὴν ἔχει, ἐπέστηταν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν του καὶ αὐτὸς ἀφρόνως καὶ σαρκικῶς ὅλως σκεπτόμενος λέγει:

« καθελῶμου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω ».

“Αινθρωπε ! πρὸς τί ταῦτα πάντα ; πρὸς τί αἱ καθαιρέσεις τῶν ἀποθηκῶν, πρὸς τί αἱ διαρρήξεις τῶν ταμείων, πρὸς τί εἰ μετὰ κόπου συνωθισμοὶ τῶν ἀγαθῶν σου ; Μὴ γάρ ἔχεις λιθίνην τὴν καρδίαν ; δὲν εἶσαι καὶ σὺ ἀνθρωπος, φέρων τὴν αὐτὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν ; Ἡ φύσις πᾶσα μαρτυρεῖ σοι περὶ τῆς ἀγάπης καὶ συμπαθείας αὐτῆς πρὸς τὸ δμοειδές, καὶ σὺ μένεις ἀτεγκτος πρὸς τὸ δμογενές ; Ἰδε πῶς πολλὰ τῶν δένδρων ἐπικλίνουσι πρὸς ἀλληλα τοὺς κλώνους αὐτῶν, πῶς πολλὰ τῶν ζώων περιποιοῦνται καὶ συμπαθοῦσι τὰ δμοειδῆ, καὶ σὺ ἀρνεῖσαι τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφούς σου συγγένειαν ; Ἰδε τὴν δυστυχίαν, τὴν ἔνδειαν, τὴν ἐλεεινότητα τοῦ πλησίου σου· κάμφθητι κανὸν μικρόν, μαλάχθητι ἐπὶ τεῖς δεινοῖς, τὰ δόποια τὸν κατατρύχουσιν· οὐ μόνον πεινᾷ, οὐ μόνον διψᾷ, οὐ μόνον γυμνητεύει δυστυχής, ἀλλὰ καὶ πάσχει ὑπὸ ἀσθενείας δεινῆς βεβλημένος· προσέρχονται οὐτῷ τὰ τέκνα ζητοῦντα ἄρτον, προσέρχονται ζητοῦντα ἐνδύματα, ζητοῦντα θέρμανσιν, ζητοῦντα στρωμάνην καὶ αὐτὸς κατάκειται κλινήρης. Τί ποιήσω, λέγει, τοῖς ἀθώοις τούτοις πλάσμασιν ; Ἰδοὺ μετ' δλίγον ἀποθνήσκει τῆς πείνης δ πρωτότοκος, ή ἐλπὶς καὶ τὸ στήριγμα τῆς οἰκογενείας, ή παραμυθία καὶ ή προστασία τῆς μητρός. Ἰδοὺ ἀκολούθως πήγνυται ὑπὸ τοῦ ψύχους δ νεώτερος· δ μὲν φέρει ἐναργῶς τοὺς χαρακτῆρας τῶν γονέων, δ δὲ εἶναι ἐπιτήδειος πρὸς τὰ μαθήματα. Ἰδοὺ οὗτοι ἀπόλλυνται· καὶ ἐγὼ μετ' αὐτῶν. Τί ποιήσω ; τί γένωμαι ; φεῦ τῆς ἀμηχανίας !

‘Αλλ’ οὐδαμῶς, ἀγαπητοί, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λαμβάνεις ὑπ’ δψιν δ τῆς παραδολῆς· πλούτιος· τὸ μόνον τὸ δόποιον σκέπτεται εἶναι νὰ καθαιρέσῃ τὰς ἀποθήκας του καὶ νὰ συνάξῃ ἔκει τὰ ἀγαθά του· ἀλλὰ τότε τούλαχιστον μετὰ τὴν συγκομιδὴν αὐτῶν, μαλάσσεται τὴν καρδίαν πρὸς τὰς ποικιλίας καὶ πολλὰς δυστυχίας τοῦ πλησίου του; οὐχί, οὐδαμῶς· ἀλλ’ ως ἀνθρωπος ὄλικος καὶ κοσμικός, δὲν σκέπτε-

ταὶ περὶ ἀνωτέρας τινὸς καὶ υψηλοτέρας ἡδονῆς, δὲν ἔχει ἐν νῷ σύρανται τινὰ καὶ θείαν ἴδεαν, δὲν λαμβάνει ὑπὲρ δψίν δτι διατελεῖ ἐν σγέσει σὺ μόνον πρὸς τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Θεόν· ἀλλ' ὥστε μόνον διὰ τὸν κόσμον τοῦτον καὶ τὰ πρότκαιρα ταῦτα ἀγαθὰ ὑπάρχει, ἀναφωνεῖ· «ψυχὴ μου, ἔχεις πολλὰ ἀγαθά, κείμενα εἰς ἑτη πολλά· ἀναπαύει, φάγε, πίε, εὐφραίνου. Οὕτως δὲ θησαυρίζων ἔστω τῷ». 'Υπὸ τυφλότητος πνευματικῆς κατεγόρουνος, οὐτε Θεὸν οὐτε αἰώνιότητα διαλογίζουνος, ἀποτείνεται εἰς τὴν ψυχὴν τούτην καὶ λέγει αὐτῇ· «ψυχὴ μου, ἔχεις πολλὰ ἀγαθά, κείμενα εἰς ἑτη πολλά». 'Αλλ' ἀρά γε ἡ κτήσις αὐτῶν εἶναι βεβαία καὶ πραγματική; Οὕτω νομίζει, διὸ καὶ λέγει· ἔχεις εἰς. 'Αλλ' ἀρά γε τὰ πολλὰ ἀγαθά, τὰ δόποια ἔχει, εἶναι ἀληθῆ καὶ θετικά; Οὕτω νομίζει. 'Αλλ' ἀρά γε τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, τὰ κείμενα εἰς ἑτη πολλά, εἶναι αἰώνια καὶ ὀθάνατα, εἶναι ἀπηλλαγμένα τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἀρπαγῆς; Οὕτω θέλει· νομίζει δτι, δπως τὰ ἀγαθὰ αὗτοῦ ἔχει ἐναποτεταμιευμένα εἰς τὰς ἀποθήκας αὗτοῦ, οὕτως ἔχει καὶ τὰ ἑτη καὶ τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς τούτου. 'Ω πόσον μωρός, πόσον ἀνόητος εἶναι δὲ ἀνθρώπος οὗτος! Τετραπλῆ εἶναι ἡ μωρία αὐτοῦ, πρῶτον δτι λησμονεῖ τὸν δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν τούτων Θεὸν καὶ θεωρεῖ τὴν περιουσίαν του ὡς ἴδιον κτήμα, δεύτερον δτι πάντα ἔχει προωρισμένα δι' ἔστων μόνον καὶ οὐδένας ἔτερον, τρίτον δτι τοιαῦτα ἀγαθὰ προσφέρει εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ τέταρτον δτι οὐδέποτε ἀναμιμνήσκεται τὸν ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ, τὸν ἐν πάσῃ στιγμῇ δυνάμενον νὰ παρουσιασθῇ θάξαντον. «Οὕτως δὲ θησαυρίζων ἔστω τῷ»!

«Ψυχὴ μου, ἔχεις πολλὰ ἀγαθά, κείμενα εἰς ἑτη πολλά· ἀναπαύει, φάγε, πίε, εὐφραίνου». 'Ιδού η εἰκὼν τοῦ πλουσίου τοῦ θησαυρίζοντος έστω τῷ. ἀναπαύεις, ἀπολαύσεις καὶ ἡδοναὶ σαρκικαὶ· εὐμάρεια καὶ φρεστώνη, γήινα δλως φρονήματα, η κοιλία εἶναι δὲ Θεὸς αὗτοῦ, δεδουλωμένος ὑπάρχει δλως εἰς τὰ πάθη αὗτοῦ. 'Αλλ' ἀκούεις καὶ τὴν δικαίαν

κατ' αὐτοῦ ἀπόρφασιν τοῦ Θεοῦ· «εἴπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεός· ἄφρον,
ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτεῖσιν ἀπὸ σοῦ· & δὲ ἡ-
τοίμασσας τίνι ἔσται;» Ἀφρον, λέγει, ὁ νομίζων τὰ δῶρα τοῦ
Θεοῦ ἕδιον κτῆμα· ἄφρον, ὁ τοιαῦτα ύλικὰ καὶ κοσμικὰ προσ-
φέρων εἰς τὴν ἀὑλον καὶ ἀθάνατον ψυχήν σου· ἄφρον, ὁ
μηδαμῶς λαμβάνων κατὰ νοῦν τὸ πρόσκαιρον καὶ θνητὸν
τῆς φύσεώς σου, πρὸς τί ἡτοίμασσας ταῦτα, τίνος κληρο-
νομία μέλλουσι νὰ καταστῶσιν, ἀφοῦ ταύτην τὴν νύ-
κτα ἀπαιτοῦσι τὴν ψυχήν σου ἀπὸ σοῦ; Ἡ γῆ παρήγαγέ
σοι πολλὰ τὰ ἀγαθά, ἡ πλεονέξια σου καὶ φιλαργυρία κα-
τέχωσαν αὐτὰ εἰς ἀποθήκας καὶ σιταδιλῶνας, ἡ φιληδόνια
σου καὶ φαστώνη προώρισαν διὰ τὴν ψυχήν σου εἰς ἔτη πολ-
λά, ἀλλὰ τίνος ἔσονται αὔριον, ἀφοῦ τὴν νύκτα ταύτην
δὲν ὑπάρχεις πλέον ἐν τοῖς ζῶσιν; «ἀ δὲ ἡτοίμασσας τίνι
ἔσται; Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἔσειτῷ». Τοιούτον εἶναι τὸ
τέλος τοῦ πλουσίου τούτου· πρὸς τὰ γῆνα μόνον προσηλω-
μένος καὶ τὰ πρόσκαιρα τοῦ κόσμου τούτου ἀγαθά, κακήν
αὐτῶν χρῆσιν ποιούμενος, κλείων τὸ δόματα καὶ τὴν καρδίαν
ἀπὸ τῶν περιστοιχούντων αὐτὸν ἀδελφῶν, τὴν αὔξησιν μό-
νον καὶ συσσώρευσιν τῆς περιουσίας αὐτοῦ διαλογίζομενος
καὶ τὰς ἐντεῦθεν ἀπολαύστεις καὶ ἥδονάς. ίδεν τί ἐπὶ τέλους
πάσχει, ποῦ καταντῷ· ἔρχεται μία ροπὴ ἀπροσδόκητος,
ἀκούεται ἡ βροντώδης καὶ φοβερὰ τοῦ Θεοῦ φωνή, ἀπαστρά-
πτει ἡ λάμψις τοῦ διστόμου τοῦ θανάτου φασγάνου καὶ ὡς
ἴστδες ἀράχνης διαλύονται τὰ σχέδια αὐτοῦ καὶ αἱ ἐλπίδες.
«Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἔσειτῷ».

‘Αλλὰ πόσον διάφορος εἶναι, ἀγαπητός, «δ εἰς Θεὸν πλου-
τῶν!» οὗτος ὑπὸ διαφόρων φρονημάτων ἐμφορούμενος, ἀλ-
λην χρῆσιν τοῦ πλούτου αὐτοῦ πεισόμενος, ἀλλο ἔχει καὶ
τὸ τέλος αὐτοῦ. Ό εἰς Θεὸν πλουτῶν δὲν εἶναι προσκεκολ-
λημένος εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ, δὲν θυμιτεῖ
αὐτά, δὲν ἀφοσιοῦται αὐτοῖς. Οὕτως ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς
ὑγιοῦς καὶ εὐαγγελικῆς ἀρχῆς, ὅτι ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώ-

που δὲν είναι δικός μου διπερασμένος καὶ φθαρτός, ἀλλ' ή αἰωνιότης καὶ ή ἀθανασία, θεωρεῖ αὐτὸν μόνον ως στάδιον, ἐνῷ ἐτέθη νὰ ἀγωνισθῇ, μόνον ως γέφυραν, δι' ἣς δύναται νὰ διαβῇ εἰς τὸν οὐρανόν· ἐπομένως καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὰ παρομαρτοῦντα αὐτῷ ἀγαθὰ θεωρεῖ ἐπαξίως οὐχὶ ως ἔχοντα ἀξίαν ἀπόλυτον, ἀλλὰ σχετικήν· διπλούτος κατ' αὐτὸν δὲν είναι καθ' ἑαυτὸν οὔτε καλές οὔτε κακός, είναι μόνον μέσον καὶ δργανον καλῶν καὶ πονηρῶν ἔργων, ἀρετῆς καὶ κακίας. 'Ο πλοῦτος δι' αὐτὸν εἶναι τι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αὐτῷ ἐμπιστευθὲν πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς ἡθικῆς καὶ τῆς θρησκείας, τῆς κοινωνίας καὶ πολιτείας, διὰ τὸν ὅπεραν μέλλει ποτὲ νὰ δώσῃ λόγον, περὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης διαχειρίσεως τοῦ δποίου εἶναι ὑπεύθυνος. Τοιαῦτα φρονῶν περὶ τοῦ πλούτου, οὔτε ὑπερτιμᾷ οὔτε ὑποτιμᾷ αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοῦ δρθοῦ φρονήματος ἀποδίδει αὐτῷ τὴν πρέπουσαν ἀξίαν καὶ καθιστᾷ αὐτὸν δργανον τῶν ἐπὶ γῆς μυστηρίων τοῦ Θεοῦ.

Οὕτω λοιπὸν δι μὴ θηταυρίζων ἔαυτῷ, ἀλλ' εἰς Θεὸν πλούτων πλούσιος, ὑπὸ τοιούτων ἰδεῶν ἐμπνεόμενος, ως ὑπηρέτης καὶ οίκονόμος τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν, δὲν καθαιρεῖ τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ, δὲν διαρρηγούει τοὺς σιτοβολῶντας αὐτοῦ, οὐδὲ σαρκικὰ καὶ γῆνα φρονῶν λέγει ἔαυτῷ· «ψυχὴ μου, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου», ἀλλὰ σιτοβολῶντας μὲν καὶ ἀποθήκας θεωρεῖ τὰς γαστέρας τῶν πεινῶντων καὶ τὰ σώματα τῶν γυμνητευόντων, μόνην δὲ ἀναπαυσιν καὶ ἥδονὴν τὸ ὑποστρέψαι τοὺς πάσχοντας, τὸ παρηγορῆσαι τοὺς πενθοῦντας, τὸ βοηθῆσαι τοὺς κακῶς ἔχοντας. Κανὼν τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ τῆς ἐνέργειας δὲν είναι ἡ ἴδια ἥδονὴ καὶ ἀπόλαυσις· ναί, ἀπολαύει καὶ αὐτὸς τῶν τοῦ κόσμου τούτου ἀγαθῶν, διότι τὰ πάντα καλὰ ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· ἀλλὰ οὐδέποτε προσκολλᾶται αὐτοῖς, οὐδέποτε φυσᾷ καὶ ἀλαζούεται, ἀλλ' ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ, ἀλλ'

ώς τέκνον τῆς ἀρετῆς ἀκολουθεῖ τὴν μεγίστην χριστιανικήν· ἀρετὴν, τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Ναί, τὴν ἀγάπην, τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου, διπλῶς διδάσκεται αὐτὴν ὁ Κύριος, τὸν στέφανον τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, τὸ κύριον γνώρισμα τοῦ γνησίου χριστιανικοῦ βίου. Τοῦ τοιούτου πλευσίου διδύμου ἀπας εἶναι παράδειτος χριστιανικῶν ἀρετῶν, εἶναι ἀρωματεύοντας τὸν πλησίον ἡμῶν ἀγαπῶμεν τὴν ἐν αὐτῷ εἰκόνῃ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπὶ τέλους καθολική, οὐδένα ἀποκλείει τῆς ἱερᾶς αὐτῆς περιφερείας, ἀλλὰ πάντα ἀνθρώπον ἀνεξαρτήτως θένους, θρησκείας καὶ καταστάσεως περιλαμβάνουσα, ἔχων δὲ παρὰ Θεοῦ πλούσια τὰ πρὸς τοῦτο μέσα, δοξάζει καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν, διατάσσειν αὐτὸν ἵκανον. Ήνα πληρώσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἔργον Θεοῦ.

Καὶ λοιπὸν ὡς κοινὸς πάντων πατήρ σκορπίζει, δίδωσι τοῖς πένησιν ἀφειδῶς καὶ πλουσιοπαρόχως. Δὲν περιμένει νὰ ζητήσωσι παρ' αὐτοῦ βοήθειαν, ἀλλ' αὐτὸς ἐπισκεπτόμενος τὰς καλύβας καὶ τρώγλας τῶν πτωχῶν, καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἔξεταζων τὴν κατάστασιν αὐτῶν, δικαίως καὶ ἐπαξίως ἔρχεται αὐτοῖς εἰς ἐπικουρίαν. Γινώσκει οἰκογένειάν τινα στερουμένην τοῦ ἐπιουσίου ἀρτου, καὶ διμως ἐννόμως προσπαθοῦσαν νὰ διατηρήσῃ τὴν οἰκτρὰν αὐτῆς καὶ ἐλεεινὴν ζωήν; Ἐκεῖ συναντᾶτε καὶ τὸν ἀγαθὸν πλούσιον· γινώσκει που μητέρα τινὰ συσφίγγουσαν ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς βρέφη πεινῶντα καὶ κλαίοντα; Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ὁ παρήγορος ἀγγελος· μανθάνει δια πατήρ τις ἀφαιρεθεὶς ἔνεκα νόσου τὰς σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις δὲν ἔχει ἀλλο καταφύγεον εἰ μὴ τὴν προσευχὴν, η̄ δια ἀδελφοὶ η̄ ἀδελφαὶ ἐν ὅρφανίκ καταλειφθέντες διὰ πολλῶν κόπων καὶ μόχθων παλαίσουσι κατὰ τῆς περικυκλούσης αὐτοὺς ἀθλιότητος; Ἐκεῖ ἐν μέσῳ αὐτῶν παρίσταται καὶ ὁ ἀγαθὸς πλούσιος. Πανταχοῦ βλέπε-

πετε αὐτὸν σπεύδοντα, πανταχοῦ γινόμενον ἄγγελον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ στελλόμενον, ἵνα ἐν ταῖς σκοτειναῖς τῆς δυστυχίας ὥραις σώσῃ πολλοὺς ἀπὸ τῆς ἀπελπισίας, πανταχοῦ φέροντα τὴν λάμψιν τῆς χαρᾶς καὶ τὴν ζωὴν εἰς ἔκεινα τὰ χεῖλη, ἀφ' ὧν ἡ λύπη πρὸ πολλοῦ ἐξηφάνισε τὸ μειδίαμα. Ἀλλὰ δὲν περιορίζεται μέχρις ἐνταῦθα· δπως πολλάκις ἀναξιοπαθοῦσι τὰ ἄτομα, οὕτω καὶ αἱ κοινότητες καὶ τὰ ἔθνη. Καὶ ἐνταῦθα βλέπετε τὸν εἰς Θεὸν πλουτοῦντα πλούσιον ἐν τοῖς πρώτοις· δὲν θεωρεῖ ἐαυτὸν ἔνον τοῦ θίνους, εἰς δὲ ἀνήκει, τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις τὸν ἀνεγέννησεν, ἀλλὰ μέλις αὐτῶν ἀναπόσπαστον· διὰ τοῦτο πάντοτε παρίσταται αὐτοῖς ὡς ἄγγελος σωτηρίας, ἐπὶ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ πιστῶς ἔγκαρπερῶν. Ὅπως ποτὲ πλοίον ὑπὸ δεινῆς τρικυμίας καταλαμβανόμενον καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐν μέσῳ οὐρανῷ πυριφλεγοῦς καὶ θαλάσσης ἀγριαινούσης κινδυνεῦον νὰ καταποντισθῇ, σώζεται ὑπὸ τῶν πιστῶν αὐτοῦ ναυτῶν, πιστῶς ἐκπληρούντων τὸ καθῆκον αὐτῶν, τῶν μὲν κρατούντων τὸ πηδάλιον αὐτοῦ, τῶν δὲ τὰ ἴστια συζελλόντων καὶ πάντων ἀτρομήτως περιφρενούντων τὸν τριγμὸν τῶν σανίδων καὶ τὸν μυκηθμὸν τῶν παφλαζόντων κυμάτων· οὕτω πολλάκις συμβαίνει καὶ κοινότητες καὶ ἔθνη καὶ ἐκκλησίαι ὑπὸ ζάλης καὶ κυμάτων θρησκευτικῆς καὶ ἡθικῆς διαφθορᾶς περικλυζόμεναι, νὰ σώζωνται ὑπὸ τῶν γηησίων καὶ ἀληθῶν αὐτῶν τέκνων, τῶν εἰς Θεὸν πλουτοῦντων πλουσίων. Πιστοὶ οἱ τοιοῦτοι ἐν τῇ φυλακῇ αὐτῶν, διηγεκῶς καὶ ἐνεργῶς τείνουσι πάσῃ δυνάμει εἰς τὴν σωτηρίαν, τὴν εὔκλειαν καὶ τὴν τελειότητα τῆς πασχούσης αὐτῶν μητρός, ἀνάζωπυροῦσι τὴν ἡθικὴν καὶ θρησκείαν, ἐπανάγουσι τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ ἐν γένει συντελοῦσιν εἰς τὴν πρόσδον καὶ εύτυχίαν αὐτῆς.

Οὕτως «δε εἰς Θεὸν πλουτῶν! Φαντάζεσθε βεβαίως ἡδη καὶ τὸ τέλος τοῦ τοιούτου πλουσίου. Δὲν ἀκούεται ἐνταῦθα ἡ τρομερὰ ἔκεινη φωνὴ τοῦ δικαιοχρίτου Θεοῦ, ἥν ἡκούγα-

μέν ἐπὶ τοῦ πρώτου πλουσίου: «ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ ἀπαιτοῦσι τὴν ψυχήν σου ἀπὸ σοῦ». ἀλλὰ φωνὴ συγκινοῦσα εἰς δάκρυα ἡθικῆς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, φωνὴ ἀνταμείθουσα τὴν ἀρετὴν. Ποῦ μὲν ἀκούεται ἡ δλολυγὴ τῶν κοπτομένων καὶ δύρομένων ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ προστάτου καὶ κηδεμόνος, ποῦ δὲ ἡ πένθιμος φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας εὐλογούσης καὶ ἔγκωμιαζούσης αὐτῶν· ἐνταῦθα χέονται δάκρυα καρδιῶν συγκεκινημένων καὶ εὔγνωμονων, ἐκεὶ σπείρονται ἄνθη ἡ διαχέονται μύρα, παριστῶντα δικαίως τὰ ἄνθη καὶ μύρα τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ. Εὐλογούσιν οἱ πάντες τὸν τοιούτον πλούσιον, μνημονεύουσι τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ καὶ ἀγάπην καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔγχαράττουσιν ἡ ἐπὶ μνημείων λαμπρῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν, ἡ ἐπὶ τῶν πτυχῶν τῶν καρδιῶν αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ πλέον τούτου· τὸ ὄνομα αὐτοῦ μνημονεύει καὶ δ Θεός, ἔγγράφων αὐτὸν ἐν βιβλῷ ζώντων· ἔκειθεν, ἐκ τῶν χρυσαυγῶν ἔκεινων θόλων τῆς αἰωνιότητος, ἀκούεται ἡ ἀνταμείθουσα τὴν ἀρετὴν φωνὴ τοῦ Θεοῦ: «εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ δλίγα ἡς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Οὕτως δ εἰς Θεὸν πλουτῶν».

Διεζωγράφησα ύμεν, ἀγαπητοί, κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς δύο εἰκόνας τοῦ ἑαυτῷ θησαυρίζοντος καὶ εἰς Θεὸν πλουτοῦντος πλουσίου· εἰδέτε τὰ σκιερὰ καὶ φωτεινὰ ἔκατέρας χρώματα, τὴν δυσαρμονίαν καὶ ἀρμονίαν, τὸν θάνατον καὶ τὴν ζωήν, τὴν θλῖψιν καὶ τὴν χαράν, ἣν ἐμποιοῦσι. Δὲν προτίθεμαι ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος νὰ προτρέψω ύμᾶς εἰς τὴν μίμησιν ταύτης καὶ τὴν ἀποστροφὴν ἔκεινης· εἴναι ἀδίκημα νὰ πράξω τοῦτο, προκειμένου περὶ τῆς Περαίας δρθεδόξου κοινότητος· ύπαρχουσι μεταξὺ ύμῶν πολλοὶ οἱ εἰς Θεὸν πλουτοῦντες, οἱ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἀρωγοὶ τῶν πτωχῶν καὶ δρφανῶν, οἱ πατέρες καὶ προστάται τοῦ γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας. 'Αλλ' ἐν δὲν θέλω ἀποδειλιάσει νὰ παραινέσω ύμᾶς, ως κήρυξ τοῦ θείου λόγου· μὴ διαλίπητε,

ἀγαπητοί, εὐεργετοῦντες καὶ εὐποιοῦντες, μὴ παύσητε εἰς Θεὸν πλουτοῦντες. Διατρέχομεν δυστυχῶς κρίσιμον, κρισιμωτάτην περίσσον τῆς ιστορίας ἡμῶν πρόκειται ἥδη ἡ νὰ ταφῶμεν ὑπὸ ἐρείπια τῆς ἡξιψιθῶμεν εἰς τὴν προσήκουσαν αἰγλην καὶ τὸ κλέος. Περιστάσεις δειναῖ, ἔχθροι πολλοὶ καὶ ποικίλοι πανταχόθεν, καὶ ἕσωθεν καὶ ἔξωθεν περιστοιχούσιν ἡμᾶς· ἀφ' ἐνὸς θρησκευτικὴ ἀδιαφορία, ἀφ' ἐτέρου ἡθικὴ ἔκλυσις, τὸ μὲν κοσμικότης καὶ ὑλισμός, τὸ δὲ δλιγωρία τοῦ καθήκοντος καὶ πλειστα ἔτερα παρακωλύουσι τὴν ἡμετέραν πρόσοδον. Δὲν θέλω νὰ διεκτραγωδήσω τὴν κατάστασιν ἡμῶν· δὲν καθήμεθα ἐπὶ ρόδων, βαίνομεν ἐπὶ ἄκανθῶν· εἰναι εὐτύχημα δτὶ συναισθανόμεθα τοῦτο πάντες· εἰναι εὐτύχημα δτὶ τῶν κοινῶν καὶ ἔκκλησιαστικῶν ἡμῶν πραγμάτων ἔχομεν ἔμπειρον καὶ στιβαρὸν οἰακοστρόφον· εἰναι εὐτύχημα δτὶ παρ' ἡμῖν πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰς Θεὸν πλουτοῦντες· ἀνάγκη ἄρα πάντες, μικροί τε καὶ μεγάλοι, πλούσιοι καὶ πένητες, ἔμποροι καὶ λόγιοι, κλῆρος καὶ λαός, ἔκαστος κατὰ τὸ ἐνόν, ἔκαστος κατὰ τὸ ἔμπιστευθὲν αὐτῷ τάλαντον νὰ ἐργασθῶμεν· «ἐργασθῶμεν ἔως τὸ φῶς μεθ' ἡμῶν ἔστιν· ἔρχεται σκότος, δτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι».

Ε' ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ: ΝΑΩ:

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

ΤΗΙ ΚΥΡΙΑΚΗΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ,

ΤΗΙ 7 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1882.

ΛΑΜΠΡΑ καὶ φωσφόρος ἀνέτειλε καὶ πάλιν, παναγιώτατε δέσποτα καὶ λοιποὶ εὔσεβες χριστιανοί, ἡ εὔσημος τῆς ὁρθοδοξίας ἡμέρα. Καὶ πάλιν ὅμνοι καὶ ὧδαι πνευματικαὶ ἀναπέμπονται ἐκ μυριάδων στομάτων εἰς τὸν "Ψιστον ἐπὲ

τῷ θριάμβῳ τῆς ὀρθοδοξίας. Καὶ πάλιν καρδίαι μυριοπληθεῖς ἀπὸ τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης πάλλουσι παλμὸν καρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἐπὶ ταῖς νίκαις καὶ τοῖς θριάμβοις τῆς θρησκείας τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐπὶ τοῖς μνημεόσι καὶ τοῖς τροπαίοις, τὰ δόποια ἥγειρεν ἡ ὀρθοδοξία. Καὶ δικαίως· διότι «αὕτη ἔστιν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡ-
μῶν» ('Ιωάν. ε', 4). Ἐν τῇ ἀκατασχέτῳ καὶ διηνεκὲτ μεταβολῇ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων, ἐν ταῖς ἀνατρο-
παῖς καὶ διαταράξει τῶν ἀνθρωπίνων προσώντων, οὐδὲν διατελεῖ ἀμετάβλητον καὶ ἀκαταμάχητον· τὰ πάντα ρέουσι,
τὰ πάντα μεταβάλλονται, τὰ πάντα ἀνατρέπονται· ἡ ἐρ-
χομένη στιγμὴ καταπίνει τὴν παροῦσαν, ἡ χθὲς ἡμέρα δὲν ἔπιστρέφει πλέον καὶ μεταξὺ τῆς κοιτίδος καὶ τοῦ τάφου ρέει τὸ ρεῖθρον τῆς ζωῆς ἡμῶν· ὁ χρόνος δέχεται ἡμᾶς ἐπὶ τῶν πτερύγων αὐτοῦ καὶ ρίπτει πρὸ τῶν πυλῶν τῆς αἰωνιότητος. Οὔτω τὰ πάντα παρέρχονται, ἀνθρώποι καὶ ἀνθρώπινα· ἀφυλλοίς νῦν καὶ νεκρὰ παρίσταται ἕξω ἡ φύσις· ἀκμαία καὶ ζωηρὰ ἐπανέρχεται μετ' ὀλίγον κατὰ τὸ ἔαρ· θλίψεις νῦν καὶ στενοχωρίαι μαστίζουσι τὴν ἀνθρωπότητα· χαρὰ καὶ εὐθυμία ἀντικαθίστησι τὸ πρότερον· πτωχεία καὶ ἀδεξία σήμερον εἶναι ὁ κλῆρος τῶν πλείστων· δόξα καὶ πλοῦτος ἔσται μετ' ὀλίγον τὸ ἀντάλλαγμα. 'Υπῆρξαν ἐν τῷ κόσμῳ ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά· τί δεικνύει ἡμῖν σήμερον ἡ ιστορία αὐτῶν; τὰ δνύματα μόνον αὐτῶν καὶ ἵσως συντρίμματά τινα καὶ κόνιν. 'Υπῆρξαν ἄλλοτε βασιλεῖαι κραταιαῖς, δυνάμεις φεβεραῖς· ἀλλὰ πεῖσον σκῆπτρον δὲν συνετρίβη, ποία πορφύρα δὲν διερράγη, τίς στέφανος δὲν ἐμαράνθη ὑπὸ τοῦ πανισχύρου νόμου τῆς μεταβολῆς καὶ φθαρτότητος; τοῦ νόμου τούτου ἡ ἀγριαίνουσα θύελλα κατέβαλε καὶ συνέτριψε τὰ ἀγέρωχα αὐτῶν ὅψη.

Οὔτω, χριστιανοί, ρέουσι τὰ πάντα, μεταβάλλονται, ἀνα-
τρέπονται· ἐν μόνον δὲν μεταβάλλεται ἐν τῇ καταστρεπτί-
κῃ ταύτῃ δίνῃ· ἐν μόνον δὲν καταστρέφεται ἐν τῷ πελάγει

τοῦ τὰ πάντα μετασχηματίζοντος χρόνου· ἐν μόνον δὲν ἡττᾶται, ή πίστις τοῦ Ιησοῦ Χριστοῦ. Ἐπέρχονται καὶ κατ' αὐτῆς θύελλαι, συσπειροῦνται καὶ κατ' αὐτῆς δυνάμεις καταστρεπτικαῖ, ἀλλ' αὕτη διασχίζουσα τὰς ἴσχυρὰς αὐτῶν φάλαγγας, ἀδλαβής καὶ ἀκαταμάχητος ἵσταται ἐπὶ τοῦ θείου αὐτῆς ὑψους καὶ τῆς μεγαλειότητος· τὸ ὑψός καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς εἶναι τοιοῦτον, ὥστε οὐδεμίᾳ δύναμις δύναται νὰ καταβάλῃ αὐτό, οὐδεὶς νόμος τῆς φύσεως τοῦτης νὰ κατασυντρίψῃ· ἀπ' ἐναντίας νικᾷ πάντα τὰ ἐμποδών· διότι ὁ Θεός εἶναι ὁ ἰδρυτὴς αὐτοῦ, ὁ Θεός εἶναι ὁ κυβερνήτης καὶ προνοητὴς αὐτοῦ· διότι, ὡς λέγει ὁ μαθητὴς τῆς ἀγάπης, «πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον· καὶ αὕτη ἔστιν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν» ('Ιωάν. Α', ε', 4). Ἀπόδειξις τούτου ἡ σήμερον χαρμοσύνων ἔσορταζομένη πανήγυρις τῆς δρθιδοξίας, ἀπόδειξις ἡ δισχιλιετὴς ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἣ πανταχοῦ νίκαι καὶ τρόπαια αἰώνια διαβλέπομεν. Τί ἀρμοδιώτερον λοιπὸν διὰ τοῦτο, ἀγαπητοί, ἡ ἀντὶ παντὸς ἄλλου νὰ διαζωγραφήσω ὑμῖν σήμερον τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου θριαμβευτικὴν πορείαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως; Ἐπιτραπήτω μοι λοιπὸν νὰ πράξω τοῦτο διὸ τὸ δυνατὸν συντόμως καὶ σαφῶς.

'Εξετάζων τις, ἀγαπητοί, ἀπαθῶς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐμφάνιστεν τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἐν ἐποχῇ καθ' ἦν ἦρχεν ἀπιστία καὶ δεισιδαιμονία, διαφθορὰ καὶ πονηρία, καὶ λαμβάνων ὑπ' ὅψιν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ μέσα, τὰ δποτε πρὸς διάδοσιν αὐτῆς μετεχειρίσθη ὁ θεῖος αὐτῆς ἰδρυτής, ἀφ' ἐτέρου δέ, τὰ διάρροχα κωλύματα, τὰ δποτε περιενέβαλε πρὸς τοῦτο ὁ κόσμος, ἀναμφιβολώς θέλει ἀναφωνήσει: «αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ 'Υψιστοῦ». Τί ἡσαν τὰ δργανα, τὰ δποτε ἡ δεξιὰ τοῦ 'Υψιστοῦ μετεχειρίσθη πρὸς τοιαύτην μεγάλην ἐπιχείρησιν; δώδεκα ἀλιεῖς καὶ τελῶναι ἐκ τῆς κατωτάτης τάξεως τῆς κοινωνίας, ἐκ τοῦ μᾶλλον περιφρονούμενου λαοῦ τοῦ κόσμου. Τί δὲ ἐπικόπουν κυρίως; νὰ

Ξεριζώσωσι τὴν ἀρχαίαν ἔκεινην δρῦν τοῦ ἔθνισμοῦ, οἱ κλάδοι τῆς δοποίας ἐκάλυπτον σύμπασαν τὴν γῆν, καὶ ἀντ' αὐτῆς νὰ φυτεύσωσιν ἔτερον δένδρον ἀγλαὸν καὶ καρποφόρον. Ἡδη αὐτὴ ἡ ἴδεα τοῦ νὰ ἵδρυσωσι θρησκείαν καθολικὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἐραίνετο ἀνθρωπίνως ἔξεταζομένη μωρὰ καὶ ριψοκινδυνος· ἡ θρησκεία αὕτη ἐπρεπε νὰ καταστῇ γενικὴ θρησκεία τοῦ κόσμου, νὰ συνενώσῃ ἐν ἑαυτῇ τὸ σύνολον τῶν λαῶν, τὴν δληγη ποικιλίαν τῶν ἔθνικοτήτων, τὰς πολλὰς καὶ διαφόρους τάξεις καὶ καταστάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ἐν τῇ θρησκείᾳ ταύτῃ δὲν ἐπρεπε νὰ ὑπάρχῃ πλέον διάκρισις ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἐλευθέρου καὶ δούλου, "Ἐλληνος ἡ βαρβάρου, πλουσίου ἡ πένητος. Ἐπειτα ἡ θρησκεία αὕτη ἦτο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τὴν ἥδη ὑπάρχουσαν πίστιν τῶν ἔθνικῶν· τὰς γελοέσσας εἰκόνας τῆς ἡδυπαθοῦς μυθολογίας, τὰς γοητευτικὰς ἡδονὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης, τὴν κοινὴν ἡδυπάθειαν καὶ μαλθακότητα ἐπρεπε νὰ ἀντικαταστήσῃ ἡ αὐστηροτέρα ἡρική, ἡ σκληροτέρα μετάνοια, ἡ μεγαλειτέρα θυσία καὶ αὐταπάρνησις· ἡ πολυθεῖα ἐπρεπε νὰ καταπέσῃ, ἀντ' αὐτῆς δὲ ἐπρεπε νὰ στηθῇ ἡ πίστις εἰς Θεὸν ἐσταυρωμένον· ἡ λατρεία αὐτῆς, ἡ τοσοῦτον λαμπρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆς, ἐπρεπε νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ λατρείας ἀπλῆς καὶ ἀσήμου, τὰ δὲ ἀμφιβέατρα καὶ ἱπποδρόμια καὶ τὰ λοιπὰ θεάματα ἐπρεπε νὰ διαδεχθῶσι πυραὶ καὶ σφαγαὶ καὶ διωγμοί.

'Αλλὰ μήπως καὶ αὐτὴ ἡ ἔθνικὴ θρησκεία καθ' ἑαυτὴν ἔξεταζομένη ἦτο εὔχολον πρᾶγμα νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας; 'Ο ἔθνισμὸς ἦτο τότε μία τοιαύτη θρησκεία, ἥτις στενῶς συνεδέετο μεθ' δλων τῶν δψεων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τοῦ δημοσίου, τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ. "Ολα τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, ἀπαντα τὰ ἔργα καὶ αἱ ἐνέργειαι τῶν ἀνθρώπων ἥσαν βεβαπτισμέναι ἐν τῷ ἔθνισμῷ· πᾶς ἐπομένως δὲ παρουσιαζόμενος ἐναντίον τῆς ἔθνικῆς θρησκείας, παρίστατο ὡς ἔχθρος αὐτοῦ τοῦ κρά-

τους καὶ τοῦ δημοσίου βίου, παρίστατο ὡς διαπράττων ἔγκλημα καθοσιώσεως. Τί δὲ τέλος ἐφῆδνει δικόσμος περὶ τῆς θρησκείας ταύτης; Διὰ δύο λέξεων δύναται τις νὰ ἀπαντήσῃ διτὶ τοῖς μὲν «Ιουδαίοις ἐφαίνετο σκάνδαλον, τοῖς δὲ «Ἐλλησι μωρίᾳ». Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἔθεωρετο ὡς δεισιδαιμονία τις μισάνθρωπος καὶ μισόκοσμος, οἱ χριστιανοὶ ὡς ἔθνος ἄθεον καὶ ἀπιστον, ὡς ἀνθρώποι πονηροὶ καὶ διεφθαρμένοι, ὡς δηταὶ εἰπιδουλευμένοι τὴν εὐημερίαν καὶ ὑπαρξίαν τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων· διὰ τοῦτο καὶ πάντα τὰ φυσικὰ καὶ ἡθικὰ ἀτυχήματα ἀπέδιδον εἰς τοὺς χριστιανούς· συνέβαινον, φέρ' εἰπεῖν, ἀνομοθρίαι, λιμοί, λοιμοί, καταποντισμοί; αἰτία τούτων ἐνόμιζον διτὶ εἶναι οἱ χριστιανοί· διὰ τοῦτο ἐπὶ τούτους ἐπέρριπτον τὴν εὐθύνην, διὰ τοῦτο αὐτοὺς ἐτιμώρουν καὶ ἐπροπηλάκιζον.

Ίδού, ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς, ποτε κωλύματα ἀμέσως καὶ ἀπὸ ἀρχῆς παρενεβλήθησαν εἰς τὴν θριαμβευτικὴν πορείαν τοῦ χριστιανισμοῦ· τὰ πάντα ἐφαίνετο διτὶ συνηνώθησαν νὰ ἔκμηδενίσωσι τὴν νίκην αὐτοῦ· καὶ αὐτὴ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ, καὶ αὐτὰ τὰ δργανα καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ λατρεία καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἀντιπαρέταξαν πρόχωμα ἀνυπέρβλητον. Καὶ δημιώς ταῦτα πάντα ὡς ἴστος ἀράχνης διερράγησαν καὶ διχριστιανισμὸς διηλθει νικηφόρος καὶ ἐν θριάμβῳ. Δὲν παρῆλθον ἀκόμη 150 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ θεία αὐτοῦ θρησκεία διεδόθη εἰς ἀπασάν τὴν ὑφῆλιον. Δὲν ὑπάρχει, λέγει δ ἄγιος Ἰουστῖνος, οὐδὲ ἐν γένος ἀνθρώπων, εἴτε βραχίων εἴτε Ἐλλήνων, εἴτε δι' οἰουδήποτε δινόματος δινομαζομένων, ἐν οἷς νὰ μὴ τιμᾶται τὸ δινόμα τοῦ σταυροθέντος Ἰησοῦ. Ὁ χριστιανισμὸς ἐκ τῆς μικρᾶς καὶ ἀσημάντου γωνίας τῆς Παλαιστίνης ἀφορμηθεὶς κατέκλυσε τὴν Ἀσίαν, τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀφρικήν· ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ μέχρι τοῦ Εύφρατού, ἀπὸ τοῦ Δουνάδεως μέχρι τοῦ Νείλου, καὶ πανταχοῦ ἔδλεπε τις πεφωτισμένογ τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, ἥκουε δὲ ὑμνους καὶ·

δεήσεις ἀναπεμπομένας πρὸς τὸν ἑσταυρωμένον Θεόν. Τοσοῦτον γόνιμος ἦν δ σπόρος τοῦ Εὐαγγελίου, ὥστε ἐν ὑπῆρχε τόπος γῆς, ἐνῷ νὰ μὴ καλλιεργηθῇ καὶ καρποφορήσῃ πλουσίως· δ χριστιανισμὸς ὡμοίαζε πρὸς τὸν μικρὸν ἔκεινον σπόρον τοῦ σινάπεως, δστὶς καταβαλλόμενος εἰς τὴν γῆν ἀνατέλλει καὶ αὔξει εἰς δένδρον εὐσκιόφυλλον καὶ ὑψίκομον. Ἰδού τὸ πρῶτον σημεῖον τῆς νίκης καὶ τοῦ θριάμβου τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἀναμφιβόλως εἰς τὸν θριάμβον τοῦτον συνετέλεσαν καὶ ἄλλα δευτερεύοντα αἴτια, ἡ ἐνστῆς τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἡ ἐπικρατοῦσα συγχοινωνία, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλοσοφία καὶ ἔτερα· ἄλλα ταῦτα πάντα ἦσαν ἔργα τῆς θείας προνοίας, ἦσαν μέσα, τὰ δποῖα ἐπρεπε νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ δύναμιν καὶ καταγγώγην· δ χριστιανισμὸς ἐπρεπε νὰ νικήσῃ, διότι ἡτο θεῖος, διότι «αὕτη ἔστιν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν».

Στρέψατε ἡδη, ἀγαπητοί, τὸ βλέμμα ὑμῶν εἰς ἔτερον θρίαμβον μεγαλοπρεπέστερον καὶ ἐνδοξότερον· ἀναπαραστήσατε εἰς τὴν διάνοιαν ὑμῶν ὅλα τὰ δυνατὰ κωλύματα, τὰ ἐποία δύνανται νὰ ἀνατρέψωσι μίαν μεγάλην ἐπιχείρησιν, καὶ τότε θέλετε ἔκτιμος εἰς δεόντως τοὺς διωγμούς, οἵτινες κατεφοίνιξαν καὶ καθημάτωσαν τὸν χριστιανισμόν· εἰναι τὴν ἐποχὴ τῶν διωγμῶν, τὴν ἐποχὴ τῶν μαρτύρων, τὴν ἐποχὴ τῶν αἰμάτων, τὰ δποῖα ἔχύθησαν· ὑπὲρ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ. Μόλις οἱ ἵεροὶ ἀπόστολοι ὑψώσαν τὴν φωνὴν αὐτῶν καὶ ίδού ὅλαι· αἱ ἀνθρώπιναι δυνάμεις ἐκμανεῖσαι δπλίζονται δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων διὰ νὰ καταπνίξωσι καὶ ἔξοντάσωσιν αὐτήν. Δὲν ἀρκοῦσιν αἱ συκοφαντίαι τῶν Ἰουδαίων καὶ ἔθνικῶν, δὲν ἀρκοῦσιν οἱ δξυγράφοι κάλαμοι καὶ αἱ φιλοσοφικαὶ ἀποδείξεις τῶν ἔθνικῶν λογίων, τῶν καταρραφδιουργησάντων καὶ διαστρεψάντων τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Οἱ Χριστιανοὶ ἔχουσι νὰ πολεμήσωσι καὶ ἀγωνισθῶσι καθ' ὅλων τῶν εἰδῶν τοῦ θανάτου, τὰ δποῖα ποτε ἐφε-

ρεν ἡ ἀνθρωπίνη εύφυΐα. Πανταχοῦ ἀθροίζονται δικαστήρια, πανταχοῦ τοιχοκολλώνται προκηρύξεις, πανταχοῦ ἀνάπτονται πυραὶ, ἀκονῶνται μάχαιραι, πήγνυνται πάσσαλοι καὶ ίδου ἄρχεται πόλεμος φρικώδης, οἷον οὐδέποτε ἐπέζευσεν διόσμος. Ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους αἰῶνας οἱ χριστιανοὶ διώκονται ἀδίκως καὶ ἀνηλεῖς· σύτε ἡ τρυφερότης τῆς ἡλικίας, οὕτε ἡ ἀσθενεία τοῦ φύλου, σύτε ἡ σεβασμιότης τῆς πολιαῖς γενειάδος δύναται νὰ καταπραύνῃ τὴν λύσσαν τῶν δημίων. Ποτὲ μὲν βλέπει τις γέροντας κεκυρωμένον ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ γήρατος καὶ συρόμενον εἰς τὸ ἀμφιθέατρον, ἵνα ψυχαγωγήσῃ βαρβάροις, εἰθισμένοις νὰ εὑφραίνωσι τοὺς δοφθαλμοὺς διὰ τῶν σπασμωδικῶν κινήσεων δυστυχοῦς, ἐμπεισόντος εἰς τοὺς αἰμοχαρεῖς δυνχας τίγρεως λυσσώσης· ποτὲ δὲ γενναῖον στρατιώτην, διστις θριαμβεύσας κατὰ τῶν πολεμίων τοῦ κράτους θυσιάζεται ὑπὸ τῶν ἔχθρῶν τοῦ Χριστοῦ. Ἐνταῦθα βλέπει τις παρθένον κοσμίαν παραδίδομένην εἰς τὸν φονικὸν σίδηρον στρατιώτου ἀγρίου· ἔκει παιδίον τρυφερὸν ποικιλοτρόπως βασανίζομενον, διότι διμολογεῖ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ· μάτην ἔκτείνει τὰς ἀθώας αὐτοῦ χεῖρας πρὸς τὸν ἀσπλαγχνὸν δῆμιον, ἐπὶ τέλους θνήσκει ἐν μέσῳ τῶν μειδιαμάτων τῆς ἀθωότητος. Οὕτω πανταχοῦ οἱ χριστιανοὶ φραγγελοῦνται, τηγανίζονται ἐπὶ πεπυρακτωμένων ἔδρων, καίσονται ἐπὶ τῶν πυρῶν καὶ τῶν πασσάλων, καταμελίζονται διὰ τῶν τροχῶν, ρίπτονται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἄγρια θηρία, καὶ τὸ αἴμα αὐτῶν ρέει ποταμηδόν.

Οὕτω περιέμενέ τις νὰ καταποντισθῇ ὁ χριστιανισμὸς ὑπὸ τοῦ αἴματος τῶν ἀγίων αὐτοῦ μαρτύρων· ἀλλὰ τὸ αἷμα τοῦτο ἔχρησίμευσεν ως σπόρος τῆς περαιτέρω διαδόσεως τῆς χριστιανικῆς πίστεως· καὶ μεθ' δλους τοὺς πολέμους καὶ τὰς προσβολὰς ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου, καὶ μεθ' δληγη τὴν βιαιότητα καὶ ἀπανθρωπίαν τῶν διωκτῶν, ἡ χριστιανικὴ πίστις διῆλθε νικηφόρος διὰ τῶν φεβερῶν τούτων θυελ-

λῶν καὶ τρικυμιῶν. Εἰς μάτην οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ λαοὶ ἐγείρονται κατὰ τῆς νέας διδασκαλίας, εἰς μάτην οἱ νόμοι καὶ τὰ δικαστήρια παραπτευάζουσιν ἱκριώματα, ἐφευρέσκουσι βασανιστήρια καὶ πολλαπλασιάζουσι τὸν θάνατον, εἰς μάτην δὲ δῆμος συνωμοτεῖ, ἐπινοεῖ κολάσεις καὶ ἔξαντλεῖ δόλον αὐτοῦ τὸ μῆσας πρὸς ἔξοντωσιν τοῦ χριστιανικοῦ δνόματος· εἰς μάτην. Τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ ἀνυψώται μετ' δλίγον ἐπὶ τῶν ἀνακτόρων τῶν Καισάρων, κοσμεῖ τὰς πορφύρας αὐτῶν καὶ τὰ διαδήματα καὶ ἀπαττράπτει ἀπὸ τῶν δπλων αὐτῶν· ἡδη αἱ θεστήτες τοῦ Καπιτωλίου τρέμουσιν, δρῶσαι τὴ φυτευθὲν τοῦ σταυροῦ ξύλον, τὰ μαντεῖα τῶν ψευδῶν Θεῶν σιγῶσι καὶ τὰ εἰδωλα αὐτῶν πίπτουσιν ἀπὸ τῶν βωμῶν αὐτῶν· δὲ χριστιανισμὸς ἀνυψώται ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Καισάρων, ἀναγνωρίζεται ὡς θρησκεία τοῦ χράτους καὶ τίθεται ὡς βάσις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος. Ἰδοὺ γεγονός θαυμαστόν, προκαλοῦν τὴν ἔκπληξιν παντός· ίδοὺ θρίαμβος μοναδικὸς ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς ιστορίας· «αὕτη ἔστιν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν».

Αλλὰ καὶ ἔτερον θρίαμβον οὐχ ἡττον μεγαλοπρεπῆ καὶ ἔνδοξον κατήνεγκεν ἡ πίστις τῶν πατέρων ἡμῶν. Ωσεὶ μὴ ἥρκουν τὰ διάφορα κωλύματα, τὰ δποῖα παρενεβλήθησαν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν αὐτῆς ἐν τῷ κόσμῳ, ὧσεὶ μὴ ἥρκουν τὰ τοσαῦτα αἴματα τῶν μαρτύρων, τὰ καταρδεύσαντα τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ὧσεὶ μὴ ἥρκουν αἱ κατηγορίαι καὶ συκοφαντίαι τῶν Ιουδαίων καὶ ἔθνικῶν, ἔμελλον νὰ ἀναφανῶσι καὶ ἔτεροι ἔχθροι ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς, ἔχθροι πολλῶν κινδυνωδέστεροι καὶ φοβερώτεροι, ἔχθροι ἀπειλήσαντες αὐτὴν αὐτῆς τὴν οὐσίαν. Οἱ ἔχθροι οὗτοι εἶνε, ἀγαπητοί, ἡ πολυκέφαλος τῶν αἱρέσεων ὅδρα, ἡτις, ὡς τὸ μυθολογικὸν ἔκεινο τέρας, ἀποτεμνομένης τῆς μιᾶς αὐτῆς κεφαλῆς, ἔτικτεν ἔτεραν φοβερωτέραν· ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες οἱ αἱρετικοί, ἀλλὰ μὴ δυντες ἐξ ἡμῶν, ἐζήτησαν νὰ διαστρέψωσιν αὐτὰ

τὰ ἀκήρατα καὶ πανάχραντα δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, συγχαταφύροντες αὐτοῖς ἰδέας ἔθνικὰς καὶ ιουδαικάς, ἦ διὰ τοῦ στενοῦ αὐτῶν λόγου προσπαθοῦντες νὰ εἰσδύστωσιν εἰς τὰ μυστήρια τῆς θεότητος καὶ διὰ τοῦτο στρέβλοῦντες αὐτὰ καὶ παραχαράττοντες. Στρέψατε, ἀγαπητοί, μικρὸν τὸ βλέμμα ὑμῶν εἰς τὴν τρικυμιώδη τῶν αἱρέσεων θάλασσαν καὶ θέλετε ἐκτιμήσει δεσντῶς τὸν κίνδυνον τῆς γριστιανικῆς πίστεως. Ἰδοὺ ἐνταῦθα δὲ Λίβυς Σαβέλλιος, συγχέων τὰ τρία τῆς θεότητος πρόσωπα καὶ μίαν μόνην ὑπόστασιν τῆς θεότητος δογματίζων. Ἰδοὺ ἔκει δὲ Ἀρειος ἀρνούμενος τὴν αἰωνίαν ὑπάρξιν τοῦ Υἱοῦ καὶ κακοφρόνως αὐτὸν ἐν τοῖς κτίσμασι καταλέγων. στρέψατε δεξιὰ, καὶ ἴδετε δὲ κακόφρων Νεστόριος, διαιρῶν τὴν μίαν ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐξ ἐνὸς δύο Χριστοὺς παραδεχόμενος· ἀποβλέψατε ἀριστερὰ, καὶ ἴδοὺ δὲ ἀτυχῆς Ευτυχῆς σύγχυσιν καὶ μίξιν τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων δογματίζων· ἀποβλέψατε περαιτέρω εἰς τοὺς Μονοθελήτας, μίαν μόνην θέλησιν τοῦ Σωτῆρος ἀποδεχομένους· παρατηρήσατε ἐπειτα τοὺς Εἰκονομάγους, ἀρνούμενους τὴν προσκύνησιν τῶν ἱερῶν εἰκόνων, καὶ ποῦ μὲν ταύτας τοῖς ποσὶν αὐτῶν καταπατοῦντας, ποῦ δὲ τὰ ἱερὰ βιβλία καὶ σκεύη κατακαίοντας καὶ ἐν γένει ὡμῶς καὶ βανδαλικῶς τὴν Ἐκκλησίαν διώχοντας. Ἀλλὰ διὰ τί δὲν βλέπετε καὶ τοὺς Μανιχαίους, τοὺς Μοντανιστάς, τοὺς Γνωστικούς καὶ τὰς ἄλλας φάλαγγας τῶν αἱρέσεων; "Ω πόσος κλύδων κατέλαβε τὴν Ἐκκλησίαν! 'Οποία θύελλα φεβερά! 'Ενόμιζε τις διτὶ ἡ χριστιανικὴ δλκὰς ἔμελλε νὰ καταποντισθῇ, νὰ ναυαγήσῃ· καὶ διωρὶς πᾶν τούναντίον συνέβη. 'Ο κλύδων μετ' δλίγον παρέχεται, ἡ θύελλα κοπάζει καὶ διαδέχεται αὐτὴν γαλήνην εἰρηνική· συντρίμματα μόνον αἱρέσεων βλέπομεν ἐπιπλέοντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ναυάγια οἰκτρά, θραύσματα καὶ λείψανα καταποντισμοῦ, μαρτυροῦντα τὴν ἀνθρωπίνην πώρωσιν. Καθὼς ἐν καιρῷ τῶν διωγμῶν ἡ Ἐκκλησία

παρέταξε τὰ ἡρωϊκὰ αὐτῆς τέκνα μέχρις αἴματος θυσία-
σθέντα, οὕτω καὶ νῦν χορεύαν δῆλην σοφῶν καὶ ἐναρέτων
πατέρων καὶ διδασκάλων. Οἱ μακάριοι καὶ θεοφόροι πατέ-
ρες ἡμῶν, ἀναλαβόντες «τὸν θυρεδὺ τῆς πίστεως καὶ τὴν
περικεφαλαῖαν τοῦ σωτηρίου καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύ-
ματος» ('Εφ. 5', 16), κατέρχονται στερρῷ εἰς τὸν κατὰ τῶν
αἵρεσεων ἄγῶνα. Συγχροτοῦσι συνόδους τοπικὰς καὶ οἰκου-
μενικάς, συγγράφουσι συγγραφὰς πολυτίμους καὶ γλώσση
τρανῆ καὶ εὐλαλήτῳ ἀναπτύξαντες καὶ διατρανώταντες
τὰ σεπτὰ τοῦ πνεύματος λόγια διασκεδάζουσι τὰς ἔρεσχε-
λίας καὶ φληγαφίας τῶν αἱρετικῶν. Ἡ Νίκαια, ἡ Κων-
σταντινούπολις, ἡ Ἐφεσος, ἡ Χαλκηδόν, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ
Ἀλεξάνδρεια, τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τοσαῦται ἄλλαι πόλεις,
ἐναύλους ἔτι ἔχουσι τὰς θεοπεσίους αὐτῶν φωνάς· ἔτι κε-
λαδεῖ ἡ χρυσῆ καὶ εὐλαλὸς γλώσσα τοῦ Χρυσοστόμου· ἔτι
ὑψηγορεῖ καὶ περιηγεῖ τὴν Ἐκκλησίαν ἡ σάλπιγγος τρα-
νωτέρα φωνὴ τοῦ Βασιλείου· ἔτι δὲ ύψηγόρος Γρηγόριος εἶσω
τοῦ γνόφου τῶν ἀπορρήτων εἰσελάσας θεολογεῖ τὴν ἄγιαν
Τριάδα· ἔτι δὲ φιλόσοφος τοῦ Νύστης νοῦς προχέει τὰ θεο-
φεγγῆ τῆς ἀληθείας ρεῖθρα· ἔτι δὲ Ἀθανάσιος, δὲ πατήρ τῆς
δρθοδοξίας, διὰ τῆς νέκταρ ἀποσταζούσης αὐτοῦ θεολογίας
κατακηλεῖ τὰς ἀκοὰς τῶν πιστῶν· ἔτι . . . καὶ τίς ἡ γρεία
νὰ ἀναφέρω καὶ τὸν λοιπὸν λαμπροφανῆ χορὸν τῶν φωτει-
νῶν ἀστέρων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ στερεώματος; Οὕτω διὰ
τῶν τοιούτων καὶ τηλικούτων πατέρων καὶ διδασκάλων
ἐνίκησεν ἡ δρθοδοξία καὶ κατησχύνθη ἡ αἱρεσίς· οὕτως αἱ
θεόλεκτοι σύνοδοι διὰ τῶν θεοπεσίων ἡμῶν πατέρων ἀπε-
λάσασαι πάντα ζόφον αἱρέσεως καὶ ἀποδιώξασαι τοὺς βα-
ρεῖς αὐτῆς λύκους, ἐστερέωσαν ἀκραδάντως τὴν δρθοδοξίαν
καὶ φρυκτωροῦσαι καὶ σελαγίζουσαι ἔστησαν τὴν θριαμβευ-
τικὴν αὐτῆς στήλην· «αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν
κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν».

'Αλλὰ μὴ νομίσητε, ἀγαπητοί, δτι τὰ τρόπαια τῆς

άγιας ήμων θρησκείας έστησαν μέχρι τούτου· εύτυχώς δὲ χριστιανισμὸς ἔθριαμβευσε καὶ ἀλλαχοῦ. Τὸν θρίαμβον τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ ἐμβλέπομεν καὶ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ καθόλου καὶ ἡθικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος· τίς δύναται νὰ ἀρνηθῇ διὰ τὸ χριστιανισμὸς ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ; τίς ἀρνεῖται διὰ τὸν ἐποχῆς ἔκεινης πάντες οἱ ἀνθρώποι ἀπετέλεσαν, οὕτως εἰπεῖν, μίαν μεγάλην οἰκογένειαν, διὰ τὴν ἀνεγνωρίσθησαν τὰ προσωπικὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ τὴν ἐτέθησαν αἱ ἀληθεῖς βάσεις τοῦ ἀληθῶς ἐννοούμενου πελιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου; οὐδεὶς εὖ φρονῶν πράττει τοῦτο σήμερον. Ἐὰν πρότερον ἔκράτει ἐν τῷ κόσμῳ ἡ ἀπάνθρωπος δουλεία, ίδού δὲ χριστιανισμὸς κατασυντεῖθει τὰ νεῦρα αὐτῆς καὶ ὑψώνει τὸν δοῦλον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων. Ἐὰν πρότερον ἡ γυνὴ διετέλει ἐν καταστάσει ἀνιστητος καὶ ἀτιμίας ἐνώπιον τοῦ ἀνδρός, ίδού δὲ πίστις τοῦ Ἰησοῦ περιβάλλει αὐτὴν διὰ τῆς ἀλευργίδος τῆς ἐλευθερίας. Ἐὰν τὰ τέκνα ἐτέλουν ὑπὸ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν γονέων, ίδού τὸ Εὐαγγέλιον ἀναγνωρίζει αὐτὰ μέτοχα τῆς αἰωνίου βασιλείας.

Ἄλλὰ καὶ τίς δύναται νὰ ἀμβλυωπήσῃ πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, ἐφ' οὓς σεμνύνεται ὁ ἡμέτερος αἰών; τίς δὲν βλέπει τὰ πανταχοῦ γῆς ιδρυμένα νοσοχομεῖα, βρεφοχομεῖα, δραπανοτροφεῖα καὶ τοσούτους ἄλλους ἀγλαοὺς καρποὺς τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης; τίς μυωπάζει πρὸς τὴν ἔξοντωσιν τῶν φρικωδῶν ἔκεινων θεαμάτων, τὰ δόποια κατεκηλίδουν τὸ ἀνθρώπινον δνομα, πρὸς τὸν μετριασμὸν τῶν πολλῶν καὶ φρικωδῶν πολέμων καὶ πρὸς τὸ φρελεύσπλαγχνον ἐν γένει καὶ φιλάνθρωπον πνεῦμα, τὸ δόποιον ἄρχει ἐν τῷ κόσμῳ; Ἀλλὰ καὶ τίς τέλος ἀβλεπτεῖ πρὸς τὰ καθολικὸν τῆς παιδεύσεως καὶ τῶν γραμμάτων, πρὸς τὴν διατήρησιν καὶ ἀναζωπύρησιν αὐτῶν ἐν ἐποχαῖς ἀμαθείας, καὶ τὴν ἀνύψωσιν αὐτῶν εἰς τὸν κόσμον τῆς ἀληθείας; Οὕτως δὲ χριστιανισμὸς καὶ ἐγταῦθα βαθέως ἔστησε τὴν

στήλην τοῦ θριάμβου αὐτοῦ· διότι «αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν».

Χριστιανοί τοιαῦτα εἶναι τὰ τρόπαια, τὰ διποῖα ἔστησεν ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἱστορίας· τοιαῦταις αἱ νίκαις καὶ οἱ θριάμβοι, τοὺς διποίους κατήνεγκε κατὰ τοῦ κόσμου· τοιοῦτοι οἱ πόλεμοι καὶ οἱ ἀγῶνες, τοὺς διποίους ἡγωνίσθη ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς. Ἀλλ' ἀρά γε Ἐληξανδρίαν πλέον οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ πόλεμοι; ἀρά γε δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν διτι μετὰ τούτους ἐπεκράτησε πλέον εἰρήνη; Δυστυχῶς οὐχ! δυστυχῶς καὶ αἱ ἡμέραι ἐν αἷς ζῶμεν εἶναι ἡμέραι ἀγώνων καὶ πολέμων. Καὶ σήμερον ἔτι δι χριστιανισμὸς ἔχει ποικίλους καὶ φοβεροὺς ἔχθρούς· καὶ σήμερον ἔτι δι 'Ἐκκλησίας ἔχει νὰ παλαίσῃ κατὰ διαφόρων ζιζανίων, ἐσωτεροῦ καὶ ἔξω τῆς περιβολῆς αὐτῆς φυομένων. Εἶναι ἀληθὲς διτι οἱ κίνδυνοι οὓτοι δὲν εἶναι τοσοῦτον φανεροί, ὡς ἀλλοτε· εἶναι ἀληθὲς διτι οἱ ἔχθροι οὓτοι δὲν εἶναι ἐκ τοῦ συστάδην παρατεταγμένοι κατὰ τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως, ὡς ἀλλοτε· ἀλλὰ τις ἀρνεῖται διτι μεγάλη καταστροφὴ ἐπαπειλεῖ τὴν χριστιανικὴν καθόλου καίνωναν; τίς δύναται νὰ μὴ παραδεχθῇ διτι ἰστάμεθα ἐπὶ ἐδάφους σειομένου; Καὶ μεθ' ὅλα τὰ φῶτα, τὰ δποῖα φωτίζουσι τὴν ἡμετέραν ἐποχήν, καὶ μεθ' ὅλην τὴν ἐν πᾶσι παρατηρουμένην πρόσοδον, οἱ χρόνοι ἐν οἷς ζῶμεν εἶναι πονηροί. Ἀχριθῶς τοῦτο παρατηρεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διτι δηούς ὑπάρχει πολὺ φῶς, ἔκει ἐπιχρατεῖ καὶ πολλὴ σκιά, καὶ δοσον τὸ φῶς εἶναι λαμπρότερον, τοσοῦτο καὶ ἡ σκιὰ σκοτεινοτέρα καὶ μελανωτέρα. Ρίψατε πέριξ ὑμῶν ἐν βλέμμα καὶ θὰ ἴδητε τοὺς νεωτέρους τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας πολεμίους. Ἀφήσατε τὸν ὄλισμόν, τὸν κοινωνισμόν, τὸν μηδενισμὸν καὶ τὰ ἔτερα φευδῆ συστήματα, τὰ διποῖα οὐ μόνον τὸν χριστιανισμόν, ἀλλὰ καὶ πάσαν ἐν γένει θρησκείαν ἄρδην ζητοῦσι νὰ ἀνατρέψωσι· παραδείγματα τούτου πρόσφατα ἔχετε τὴν ὁμόδοξον Ρωσσίαν· γινώσκετε ὅποια λυττώδης πάλη διεξάγεται νῦν.

γινώσκετε τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰς συνεπέιας τῶν ἔκει δια-
πραττομένων. Ἀποδλέψατε μόνον εἰς τὸ ἀντιχριστιανικὸν
πνεῦμα, τὸ δποῖον ἀνέδην κατορχεῖται ἐν μέσῳ τοῦ χρι-
στιανικοῦ κόσμου. Ἐνῷ τὸ πνεῦμα τοῦτο τοσοῦτον κατεπο-
λεμήθη ἄλλοτε, διατηρεῖται δμως δυστυχῶς μέχρις ἡμῶν
ὑπὸ νέαν μορρὴν καὶ ἔνδυμα καὶ ἀντενεργεῖ ἰσχυρότερον ἢ
ἄλλοτε. Τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀπαντῶμεν πανταχοῦ ἐν τῇ ἡμε-
τέρᾳ ἐποχῇ· ἐνταῦθα ἀκούετε βλασφημίας κατὰ τῆς ὑπάρ-
χεως τοῦ Θεοῦ, κατὰ τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κα-
τὰ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ, κατὰ τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπάρχεως
τῆς Ἐκκλησίας· ἡ θρησκεία, λέγουσι, τὰ βραγχήν τῶν πο-
λεμίων φωνάρια, εἰναι μωρά καὶ δ χριστιανισμὸς ἀσθένεια
τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· ἔκει βλέπετε τὴν ἀναιδεστέραν
ἀνηρικότητα, διαπράττονταν παρρησίᾳ τὰ δργια αὐτῆς· πρὸς
τι, λέγουσιν, ἡ ἥθικότης; πρὸς τί ἡ ἀρετὴ καὶ οἱ ἀγῶνες
αὐτῆς; δὲν ὑπάρχει ἔτερος κόσμος, δὲν ὑπάρχει κρίσις· δ
ἄνθρωπος ἐπλάσθη διὰ τὸν κόσμον τοῦτον· διὰ τοῦτο φάγω-
μεν καὶ πίωμεν, αὔριον γάρ ἀποθανούμεθα. Ἀλλαχοῦ πά-
λιν βλέπετε τὴν τάσιν τοῦ ἔκλακευσαί, οὕτως εἰπεῖν, τὴν
Ἐκκλησίαν· τοῦ καταστῆσαι αὐτὴν θεράπαιναν τῆς πολι-
τείας, τοῦ περιορίσαι τὴν δύναμιν αὐτῆς, τοῦ ἀρπάσαι καὶ
καταστρέψαι τὰ δίκαια αὐτῆς. Οὕτω πανταχοῦ παρουσιάζε-
ται τὸ ἀντιχριστιανικὸν πνεῦμα, πολεμοῦν συστηματικῶς
καὶ τὸν χριστιανισμὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ τὸ δυστύχη-
μα εἰναι δτι αἱ ιδέαι αὗται παρεισέδυσαν καὶ μεταξὺ ἡμῶν·
διότι πάθεν ἀλλοθεν θὰ ἔξηγήσωμεν π. χ. τὴν διάρρηξιν τῶν
ἄρχαίων ἡμῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων; πάθεν ἀλλοθεν
τὴν γενικῶς σχεδὸν σήμερον παρατηρουμένην ἀδιαφορίαν
πρὸς τὴν ἀγίαν ἡμῶν θρησκείαν, τὴν ψυχρότητα καὶ περε-
φρόνησιν τῶν ἀγίων αὐτῆς θεσμῶν, τὴν ύλοφροσύνην καὶ
κοσμικότητα, ἡ ὅποια κατέχει τοὺς πλείστους ἐξ ἡμῶν, καὶ
τοσαῦτα ἄλλα δεινά, τῶν ὅποιων τὰς συνεπέιας πάντες
αἰσθανόμεθα;

Χριστιανοί! τῇ ἀληθεῖᾳ λίαν πονηρὰ εἶναι τῇ ἐποχῇ, τὴν δύπολαν διερχόμεθα· τῇ ἀληθεῖᾳ οὐ μικρὸς κίνδυνος ἔπαπειλετ τὴν ἄγίαν ἡμῶν πίστιν· ἀλλὰ μὴ δειλιῶμεν· ἀναμφισβόλως τῇ νίκῃ ἔσται ὑπὲρ ἡμῶν. "Ἄς περιβομβώσι τὰς βλασφήμους αὐτῶν θεωρίας οἱ πολέμιοι τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας· ἀς ἔκτοξεύωσι κατ' αὐτῆς βέλη δέξα καὶ λειδία· ἀς πολεμῶσιν αὐτὴν καὶ ἀρπάζωσι τὰ δίκαια αὐτῆς· τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἀήττητος, τὰ θεμέλια αὐτῆς εἶναι θεῖα καὶ ἐπὶ τέλους θέλει κατισχύσει. 'Αλλ' ἐντεῦθεν δὲν ἔπειται διτεῖς καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ δικτελῶμεν ἀμέριμνοι· ἀνάγκη νὰ πράττωμεν τὸ ἐπιβαλλόμενον ἐνὶ ἔκάστω καθῆκον. Ποιμένες τοῦ λαοῦ καὶ ὑπηρέται τοῦ θείου λόγου! ἴδου νῦν ἔπειτη κατιρρέει, δτε, κατὰ τὸν σύρανοβάμονα Παῦλον, «οὐκ ἀνέξονται πολλοὶ τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἴδιας ἐπιθυμίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύουσι διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν. Κηρύξατε» λοιπὸν «τὸν λόγον, ἐπίστητε ἐγκαίρως, ἐλέγξατε, ἐπιτιμήσατε, παρακαλέσατε ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ». (Β' Τιμ. δ', 2—3.). Διδάσκαλοι τῆς νεολαίας! ἐνσπείρετε εἰς τὰς εὐπλάστους καρδίας τῶν νέων τὰ σπέρματα τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας· σκοπὸς τῆς διδασκαλίας ὑμῶν δὲν εἶναι τὸ διαπλάσαι ἀπλῶς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ χριστιανούς. 'Αλλὰ καὶ σεῖς, πατέρες καὶ μητέρες χριστιανῶν! «ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν παιδείᾳ καὶ νυιθεσίᾳ Κυρίου» (Ἐφεσ. σ', 4.) διότι σεῖς εἰτε δι πρῶτοι οἰκοδόμοι τῆς ἀνατρορῆς καὶ παιδαγωγίας τῆς ἀνθρωπότητος. Πάντες δέ, ἀγαπητοί, μηκέτι ὥμεν «νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας» (Ἐφεσ. δ', 14). Στῶμεν καὶ κρατῶμεν τὰς παραδόσεις τῆς ἄγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἀπεβάλωμεν δὲ πᾶν ἔκφυλον καὶ ἐναντίον, καὶ ἀγγελος ἐξ σύρανοῦ καταβῆ καὶ διδάξῃ ἡμᾶς οὕτω. Οὕτω πράττοντες ὥμεν ἀραρτώς πεπεισμένοι διτεῖς τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ θέλομεν ἔξελθει νικηφόροι καὶ ἐν θριάμβῳ ἐκ τοῦ πολεμοῦντος ἡμᾶς πολεμίου. Οὕτω

πράττοντες ὡμεν βέβαιοι θτι καὶ πάλιν ἡ ἀγία τὸ μῶν πίστις στεφθῆσεται διὰ στεφάνων δόξης καὶ νίκης. Ναὶ, ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἀναμφιβόλως ἐπὶ τέλους θέλει κατισχύσει, διότι «αὕτη ἔστιν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν».

17

ΔΟΤΟΙ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ,

ΝΥΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΡΑΚΑΛΙΑΣ.

Α' ΛΟΓΟΣ, (*)

π' Ἀπαύγασμά ἔστι φωτὸς ἀΐδιου, σοφία καὶ ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ (Σοφ. Σολ. ιβ', α'. 26).

ΦΑΙΔΡΑΝ ἀγεις σήμερον ἑορτήν, εὐλογημένοι χριστιανοί μου, ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, τὴν τῶν τριῶν μεγάλων ἱεραρχῶν καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων, Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Φαιδράν ἄμα ἑορτήν ἑορτάζει καὶ ἀπαν τὸ εὔσεβες τὸ μῶν Γένος, τὴν τῶν Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων. Τίς δὲ ὁ λόγος τῆς συναφείας καὶ τοῦ συνδέσμου τῶν δύο τούτων ἑορτῶν; τίς ὁ λόγος τῆς ἀπονεμομένης συγχρόνως τιμῆς εἰς τε τὴν ἱερὰν τὸ μῶν θρησκείαν (κατὰ πρώτιστον λόγον) καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ παιδείαν, ἐν τῷ προσώπῳ τῶν τριῶν τούτων ἱεραρχῶν; Ὁ λόγος τοῦ συνδέσμου ἀμφοτέρων τῶν θεοδωρήτων τούτων ἀγαθῶν, τῆς ἀμέσως,

(*) Ἐξεφώνησε τούτον ἐν Χίῳ, μητριπολίτης Χίου ὢν, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, τῷ φωτι.

δηλούντι, παρὰ Θεοῦ ἀποκεκαλυμμένης πίστεως διὰ τῶν ἄγίων αὐτοῦ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ τῆς ἐμμέσως διὰ τοῦ λόγου παρὰ τῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος δημιουργογένεσης ἐπιστήμης, ἃστιν δλως ἐσωτερικός, διὰ ἀμφότερα ταῦτα ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς τοῦ οὐρανίου τῶν φώτων Πατρὸς ἐκβλαστάνουσι καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος ἀποτερματίζονται, διερ ἐστὶν ἡ ἔξημέρωσις τῶν ἔθνων καὶ ἡ ἡθικὴ καὶ πνευματικὴ τοῦ ἀνθρωπίου γένους ἀναγέννησις καὶ ἀνάπλασις. "Ανευ τῶν οὐρανίων ἀληθειῶν τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἐν τε τῇ παλαιᾳ καὶ τῇ καινῇ Διαθήκῃ θρησκείας, ἀνευ τῶν φώτων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἃτινα ἐπενήργησαν ἐπὶ τε τοῦ ἀρχαίου καὶ νέου κόσμου, καὶ δοτημέραι ἀριστήλως ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ἡθικὴν μέρφωσιν, τὴν κοινωνικὴν πρόσοδον καὶ τὴν πολιτικὴν εύνομίαν τῶν ἔθνων, σύμπασα ἡ ἀνθρωπότης περιῆλθεν εἰς ἀντιπνευματικὴν ἡθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀποκτήνωσιν καὶ ἀγριότητα, ἡς τὸ τέλος ἀποσύνθεσις, δλεθρος, καταστροφή. "Οτι δὲ ἀμφότερα τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, ἡ τε ἄγια Γραφὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ σοφία, ἐκ τῆς αὐτῆς οὐρανίου πηγῆς ἀπορρέουσι, καὶ εἰς τὸ αὐτὸ τέλος ἀποσκοποῦσι, τοῦτο ἔρχομαι διὰ βραχέων δηλῶσαι· «ἀπαύγασμά ἔστι» κτλ.

Δύο μέσα μετεχειςίσθη, εὐλογημένοι χριστιανοί μου, ἡ ἀπειρος τοῦ Θεοῦ σοφία καὶ ἀγαθότης εἰς προπαρασκευὴν τῶν ἔθνων πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου, διερ περιέχει συλλήβδην πάσας τὰς ὑψηλὰς ἀληθείας τῆς πίστεως καὶ πάσας τὰς θείας ἐντολάς, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως καὶ τῆς πραγματικῆς ἐφαρμογῆς τῶν διοίων δ ἀνθρωπος, πνευματικῶς καὶ ἡθικῶς ἀνακαινίζεμενος, καθίσταται δμοιος τῷ Θεῷ, καὶ ἐπομένως εὔτυχης καὶ μακάριος ἐν τε τῷ νῦν αἰώνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Τίνα δέ εἰσι τὰ μέσα ταῦτα; ἡ παλαιὰ ἄγια Γραφὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη, ἡ καθόλου περὶ τὸ ἀληθές, τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀσχολουμένη· ἐν δὲ ἡ τριὰς αὕτη τοῦ ἀληθίους, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγα-

θεού, ἡ ἐκδηλωθείσα κατά τε θεωρίαν καὶ πρᾶξιν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, τῇ φιλολογίᾳ, τῇ τέχνῃ, τῇ ἐπιστήμῃ, τῇ νομοθεσίᾳ, τῷ πολιτεύματι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἐν τε τῷ δημοσίῳ καὶ τῷ ιδιωτικῷ βίῳ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀνήγαγεν αὐτοὺς (ἐφ' ὅσον εἰς μόνας τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις τοῦτο ἦν ἐφικτὸν) εἰς τὸ ἐπακρόν τοῦ πολιτισμοῦ, καθ' ὃν μάλιστα χρόνον τὰ λοιπὰ ἔθνη τοῦ κόσμου εἰς παντελὴ ἀμαθίαν, βαρβαρότητα καὶ κακοδαιμονίαν κατέκειντο, εἰς πόσον ἄρα γε μακαριωτέραν κατάστασιν δὲν ἤθελε περιαγάγῃ αὐτούς, ἀν αὕτη ἦν συνημμένη ταῖς ἐκ τῆς θείας Γραφῆς φωτιστικαῖς τοῦ παναγίου Πνεύματος λαμπτήδσι; Τὸ δὲ θαυμαστόν, έτι καθ' ὃν χρόνον προήγετο ἡ Ἑλλάς διὰ τῶν προσπαθειῶν μόνου τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, δαιμονίως μεταρσιουμένη διὰ τῶν ἑαυτῆς φιλοσόφων, καὶ πρὸ πάντων τοῦ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος, εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἀ π ο λ ύ τ ο u, τὴν ἴσχυρῶς κλονίσασαν τὰ θεμέλια τοῦ πολυθεϊσμοῦ, κατ' αὐτὸν δὴ τούτον τὸν χρόνον προήγετο καὶ ὁ θεῖος λόγος διὰ τῶν ἀγίων προφητῶν ἐν τῇ Ἰουδαϊᾳ ἐξ ἀμέσου θείας ἐπιπνοίας, καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος προσπαθείας. Θρησκεία ἄρα καὶ ἐλληνικὴ σοφία πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τείνουσαι, παραλλήλως καὶ ἀμοινικῶς, βουλῇ θείᾳ, συνεβάδιζον ἐν δυσὶ λίσαν ἀπ' ἀλλήλων ἀφεστηκυίας χώραις, τῇ Ἑλλάδι, φημί, καὶ τῇ Ἰουδαϊᾳ.

"Αλλὰ τὶ τὸ ἐκ τούτων τῇ ἀνθρωπότητι ὅφελος, ἢν αἱ θρησκευτικαὶ ἀλήθειαι τῆς Ἰουδαϊας καὶ τὰ ἔκλαμπτα φῶτα τῆς Ἑλλάδος ἔμενον διὰ παντὸς περιωρισμένα ἐντὸς τοῦ στενοῦ γεωγραφικοῦ αὐτῶν κύκλου; οὐδὲν πάντως, οὐδέν. "Εδει ἄρα νὰ ἔξελθωσιν ἐκ τῆς μικρᾶς ἔκεινης περιφερείας, νὰ συναντηθῶσι καὶ ποιήσωσι τὸν ἐν τῷ πρωτόκολλῳ Χριστῷ ἀσπασμὸν ἐν τῇ πρωτευούσῃ πόλει τοῦ ἀρχαίου κόσμου Ἀλεξανδρείᾳ, νὰ ἴσχυθῶσι καὶ ἔξαπλωθῶσιν ἀπ' ἄκρων ἔως ἄκρων γῆς, νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς προζύμη εἰς διανοητικὴν καὶ πνευματικὴν τοῦ φυράματος τοῦ ὅλου ἀν-

θρωπίνου γένους ἀνάπλασιν, καὶ οὕτω νὰ προπαρασκευάσωσι τὰ ἔθνη πρὸς ὑπόδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου, «ἔλθόντος τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν».

Πρὸς τὸν μέγαν λοιπὸν καὶ παγκόσμιον τοῦτον σκοπὸν ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου, βουλῇ πάντως τῆς θείας προνοίας, δὲ μέγας ἔκεινος τῆς ἀρχαιότητος δορυκτήτωρ, ὁ Μακεδών, λέγω, Ἀλέξανδρος, δστις καταστρέψας ἐν βραχεῖ διαστήματι χρόνου τὸν μέγαν βασιλέα τῆς Περσίας, πρὸς τιμωρίαν τῆς προγεγενημένης κατὰ τὴν Ἑλλάδος ἐπιθέσεως, αἱρεὶ διὰ χειρὸς στιβαρᾶς τοὺς παναρχαίους ἔκεινους φραγμούς, τοὺς διαχωρίζοντας ἀπ' ἀλλήλων τὰ ἔθνη, ἔξημερος καὶ ρυθμίζει ἀνόμων καὶ κακονόμων ἄγρια φῦλα, «σπείρει, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Πλούταρχου, τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Ἀσίαν», εἰσάγει δηλοντί τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμόν, τὴν παιδείαν, τὴν γλώσσαν εἰς τὰς ἀτιθάσσους ἔκεινας καὶ βαρβαροφώνους φυλὰς τῶν Ἀσιανῶν, καὶ οὕτω γίνεται «χεῖλος ἐν καὶ φωνῇ μίᾳ πᾶσιν» ἡ Ἐλληνίζουσα. Ἰστοροῦσιν δὲ Ἀρριενὸς καὶ δὲ Πλούταρχος δτι ἐντὸς τῶν βασιλείων τῆς Περσεπόλεως ἐδιδάχθησαν τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εύριπίδου, καὶ δτι ἡμέραν τινὰ παρέστησαν ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου τριάχοντα χιλιάδες περσοπούλων, δμιλούντων ἐλληνιστί.

Καὶ ἀλληλῶς, δστις διέλθῃ μετὰ προσοχῆς τὴν ιστορίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀναλογισθῆ τὰς ταχείας αὐτοῦ προσδόους ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τὸ διλιγάριθμον καὶ ἀνεπαρκὲς τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν χρηματικῶν αὐτοῦ πόρων, καὶ τὰ λοιπὰ μεγάλα καὶ ἀνυπέρβλητα φυσικά τε καὶ ἥθικὰ κωλύματα, ἀφ' ἑτέρου δὲ πάλιν τὰ μυριάριθμα τῶν Ἀσιανῶν ἀρειμάνιαστιφη καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν τοὺς ἀνεξαντλήτους, θελει πάντως δμολογήσῃ δτι τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ ἐντεῦθεν προσγενομένη καθολικὴ τοῦ κόσμου ἥθική, πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ μεταπολίτευσις καὶ μετάπλασις, καὶ ἡ ἔξαπλωσις τῆς ἐλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης εἰς

τὰς βαρβαροφώνους φυλὰς τῆς Ἀσίας, δτὶ οὐκ ἦν ἀποτέλεσμα τυφλῆς εἰμαριένης, ἀλλ' ἔργον «μεγάλης βουλῆς», ἔργον δηλονότι αὐτῆς τῆς πανσόρου καὶ παντοδυνάμου προνοίας, ἡτις «πόρρωθεν εἰδε προκαταβάλλειν τῶν μεγάλων πραγμάτων τὰς ἀφορμάς», ὡς φησι Πολύδιος καὶ μετ' αὐτὸν διέγεις Βασίλειος.

“Οτι δὲ η μεταπολίτευσις αὕτη καὶ η συγχώνευσις τῶν ἔθνων οὐκ ἦν ἔργον τύχης, ἀλλ' ἔργον τῆς θείας προνοίας, δείκνυται ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγίας Γραφῆς, ἡτοι ἐκ τῆς προφητείας τοῦ Δανιήλ, καθ' ἦν τὸ πανάγιον Πνεῦμα, συνεχίζου τὴν ιστορίαν τῶν μεγάλων πολιτικῶν τοῦ κόσμου μεταβολῶν, προλέγει διὰ στόματος τοῦ ἀγίου τούτου προφήτου τὰ ἐφεξῆς· δτὶ η μεγάλη περισκὴ βασιλεία μέλλει νὰ ἀνατραπῇ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξανδροῦ, καὶ τὸν μὲν βασιλέα τῆς Περσίας παρομοιάζει πρὸς χριστόν, τὸν δὲ μέγαν Ἀλεξανδρὸν πρὸς τράγον· δρα (λέγει) τὸν μέγαν ἔκεινον κατακτητὴν μεθ' οἵας καὶ διόσης ὅρμῆς ἐκ τῆς Δύσεως κινεῖται πρὸς τὴν Ἀνατολήν, δμοιος (λέγει) ἐστίν, ἐν τοῖς ταχυτάτοις καὶ ὅρμητικοις ἀλμασιν αὐτοῦ, πρὸς τοὺς τράγους, οὐδὲν δύναται ν' ἀναστείῃ καὶ παρεμποδίσῃ τὴν θριαμβευτικὴν αὐτοῦ πορείαν, οὔτε τὰ δρη, οὔτε η θάλασσα, οὔτε οἱ κρημνοί· ἥδη διέγεις καὶ ἀγέρωχος βασιλεὺς τῆς Περσίας κεῖται ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐν τῇ θέᾳ αὐτοῦ, λέγει, ἔξαγριομται, δ' Ἀλεξανδρὸς τὸν συλλαμβάνει, τὸν ρίπτει εἰς τὴν γῆν, τὸν καταπατεῖ· οὐδεὶς δύναται νὰ τὸν ἔχσπάσῃ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ· «καὶ εἶδον (λέγει δ' Δανιήλ) τὸν τράγον φθάνοντα ἔως τοῦ χριοῦ, καὶ ἔξηγριώθη πρὸς αὐτόν, καὶ ἐπαισε τὸν χριόν, καὶ συνέτριψεν ἀμφότερα τὰ κέρατα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ίσχὺς τῷ χριῷ στῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἐρριψεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν καὶ συνεπάτησεν αὐτὸν καὶ οὐκ ἦν δ' ἔξαιρούμενος τὸν χριὸν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ, καὶ δ' τράγος τῶν αἰγῶν «έμεγαλύνθη ἔως σφόδρα» καὶ δτε εἶδον τὴν δρασιν ταύτην, (προστίθησιν δ' Δανιήλ), ἐταρά-

χθην καὶ ἔπεισα κατὰ πρόσωπόν μου, καὶ ἐζήτουν ἐξήγησιν τοῦ δράματος, καὶ ᾧδού ἀκούω φωνὴν λέγουσαν πρός με· «υἱὲ ἀνθρώπου, σύνει· ὁ χριὸς ὃν εἶδες, ὁ ἔχων τὰ κέρατα, βασιλεὺς Μῆδων καὶ Περσῶν ἐστιν, ὁ δὲ τράγος τῶν αἰγῶν βασιλεὺς Ἐλλήνων».

Ἐξ αὐτῆς ἄρα τῆς θείας Γραφῆς ἀποδείκνυται ἐναργῶς, δτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὡς εἴπον, ἦν ἔργον «μεγάλης βουλῆς», ἔργον τῆς πανσόφου καὶ παντοδυνάμου προνοίας, πρὸς μετάδοσιν τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν φώτων, ἅμα δὲ καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, τοῦθ' δπερ μάλιστα τὰ μετὰ ταῦτα ἴστορικὰ γεγονότα ἐπικρατύουσι· καὶ ᾧδού πῶς.

Μόλις παρῆλθον τρέάκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου συγχωνεύσεως τῶν ἔθνῶν καὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς ἐλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης ἄχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἀσίας, καὶ ᾧδού, θείᾳ πάντως ἐπινεύσει καὶ εὔδοξᾳ, εἰς ἐκ τῶν διαδέχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, βασιλεὺς τῆς Αιγύπτου, μεταπέμπεται ἐκ τῆς Ἰουδαίας ἐβδομήκοντα ἀνδρας, ἐλληνιστάς, οἵτινες μεταφράζουσιν ἐλληνιστί, κατ' ἐπίπνοιαν θείαν, τὰς ἀγίας Γραφάς, καὶ ταυτοτρόπως αἱ μέχρις ἔκεινου τοῦ χρόνου εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους γνωσταὶ θεόπνευστοι βίβλοι τῶν προφητῶν γίνονται ἀπὸ τοῦδε εἰς πάντα τὰ ἔθνη προσιταὶ καὶ καταληπταὶ, ὡς μεταπεφρασμέναι ὑπάρχουσαι εἰς γλῶσσαν ἥδη παγκόσμιον, παρὰ πάντων τῶν ἔθνῶν νοούμενην καὶ λαλουμένην, τὴν ἐλληνικήν. «Ἐπειδὴ Χριστὸς ἡγγιζε παραγενέσθαι καὶ πρὸς ἔκαυτὸν τὴν οἰκουμένην λαλεῖν (γράφει ὁ φωτώνυμος Φωτιός), ἡ ἐλληνικὴ δὲ γλῶσσα τῶν ἀλλων μᾶλλον τοῖς ἔθνεσιν ἐπεπόλαζε, τηνικαῦτα καὶ ἡ τῶν Ἐβραϊων φωνὴ πρὸς τὴν τῶν Ἐλλήνων μετεβέβλητο πρὸ ἐνιαυτῶν οὐ πλέον τριακοσίων τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας. Ἐχρῆν γάρ, ἐχρῆν, δι' ἣς ἐμελλε γλώσσης τὰ πλείω τῶν ἔθνῶν εἰς θεογνωσίαν χειραγωγεῖσθαι, δι' αὐτῆς καὶ τοὺς γρηγοριανούς πρε-

αγγέλλεισθαι, οἵ τὸν κοινὸν λυτρωτὴν προεφήτευον». Τὰ αὐτὰ γράφει ἀπαραλλάκτως καὶ ὁ κλεινὸς Γάλλος Rollin: «ἡ θεῖα πρόνοια (λέγει) προπαρεσκεύασε τὰ ἔθνη πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος διὰ τῆς μεταφράσεως τῶν ἀγίων Γραφῶν, καὶ συνῆψε ταῦτα, διάφορα δητὰ τὰς διαλέκτους καὶ τὰ ἥθη, εἰς μίαν κοινωνίαν, μίαν λατρείαν, μίαν διδασκαλίαν, διὰ μιᾶς μόνης γλώσσης, τῆς ὡραιοτέρας, τῆς γονιμωτέρας, τῆς εὐηγχοτέρας πασῶν, τῆς ἐλληνικῆς» (Hist. ancien T. VII) P. 392.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν κατάδηλον γίγνεται, δτι ἡ ἐλληνικὴ παιδεία καὶ γλώσσα δργανον θεόχρηστον ἔχρημάτισε τῆς θείας προνοίας. Καθὼς δὲ τοιοῦτον ἔχρημάτισε πρὸ τῆς ἐντάρκου τοῦ θείου Λόγου οἰκονομίας, ως εἰδόμεν, καὶ προπαρεσκεύασε τὰ ἔθνη ἥθικῶς καὶ πνευματικῶς μετὰ καὶ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ τελειοτάτου νόμου τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος, οὕτω καὶ μετὰ τὴν θείαν τοῦ λυτρωτοῦ ἐνανθρώπησιν δργανον ἐπιτηδειότατον ἔχρημάτισε πρὸς διατύπωσιν, διάδοσιν καὶ στερέωσιν τῶν ψύστων ἀληθειῶν τοῦ Εὐαγγελίου, δι' ὧν ὁ κόσμος ἀνεγεννήθη καὶ ἀνεπλάσθη δλοτελῶς.

Ἐπιλείψει με δ χρόνος διηγούμενον, εὐλογημένοι χριστιανοί μου, τὰς ὑπηρεσίας, δις ἡ ἐλληνικὴ παιδεία τῇ δρθοδξίᾳ προσήγεγκεν, ως πιστὴ φίλη καὶ ἀφωτιωμένη θεραπαινίς· καὶ ποίησις, καὶ ρητορεία, καὶ διαλεκτική, καὶ ὠραῖαι τέχναι, καὶ ἀπαξιπλῶς πάντα τὰ τῆς ἐλευθερίου ἐλληνικῆς παιδεύσεως ζωτικὰ στοιχεῖα μετηγγίσθησαν, οὕτως εἰπεν, εἰς αὐτὴν τὴν οὖσαν τῆς δρθοδξίας. Πᾶσαι αἱ χρίσιμοι μάγαι τῆς δρθοδόξου καθολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν αἱρέσεων συνήρθησαν ἐπὶ πεδίου ἐλληνικοῦ. Ἐν ἐλληνικαῖς χώραις συνηγέρθησαν αἱ ιεραὶ ἔκειναι ἀμφικτυονίαι, αἱ οἰκουμενικαὶ, λέγω, σύνοδοι, ἐλληνιστὶ συνετάχθησαν τὰ ιερὰ αὐτῶν ψηφίσματα καὶ οἱ δροι· ἐλληνιστὶ συνετάχθη καὶ αὐτὸ τὸ πανάχραντον σύμβολον καὶ «οἰκουμενικὸν μά-

θημα τῶν πιστῶν». διὰ τῆς ἐλληνικῆς, τέλος πάντων, παιδείας, ἣν ἔκπεπώκαστιν, οὕτως εἰπεῖν, οἱ θεοὶ ἡμῶν πατέρες καὶ πρὸ πάντων οἱ σῆμερον ἑορταζόμενοι Ἱεράρχαι καὶ οἰκουμενικοὶ διδάσκαλοι, ἐξηπλώθη, ἐκρατύνθη, ἐδοξάσθη τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, διασωθὲν ἀλύμαντον ἀπὸ τῶν παμποικίλων ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων αἰρέσεων, ἃς ὁ Ἀδης ἐκ τοῦ σπασμώδους καὶ ξηροῦ αὐτοῦ φάρυγγος κατὰ τῆς δρθιδοξίας ἐξέβρασεν.

Ἄλλα, καθὼς ἡ δρθιδοξία πίστις διωκομένη ὑπὸ τῶν παταχθονίων τούτων λεγεώνων τοῦ Ἀδου, προσελάθετο ἴσχυρὸν σύμμαχον καὶ ἐπίκουρον πάντα τὰ τῆς ἐλληνικῆς παιδεύσεως στοιχεῖα, καθαγιασθέντα ὑπὸ τῆς ἐνυποστάτου τοῦ Θεοῦ σοφίας, ὃν ζῶν καὶ δαψιλέστατον ἥσαν ταμεῖον οἱ Κλήμεντες, οἱ Ὁριγένεις, οἱ Πάνταινοι καὶ ὁ λοιπὸς θιάσος τῶν ἀγίων πατέρων καὶ μάλιστα οἱ σῆμερον ἑορταζόμενοι φωστήρες τῆς οἰκουμένης, οὕτω πάλιν καὶ ἡ δρθιδοξία· Ἐκκλησία, ἐν καιροῖς ἀντιξόοις καὶ χαλεποῖς, καθ' οὓς ἐκινδύνευε ν' ἀπολεσθῆ πᾶν ζώπυρον τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, ἐχρημάτισεν δητῶς θεότευκτος κιβωτός, διασώσασα αὐτὴν, ὑπὸ τὸ πενιχρὸν καλογήρικὸν ράσον, ἀπὸ τοῦ παγκοκνου κατακλυσμοῦ τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος· ἡ ἱερὰ δὲ αὕτη ἀλληλεγγύη δρθιδοξίας καὶ ἐλληνικῆς παιδείας, τῆς ἐσωτερικῆς τῆς θύραθεν σοφίας, καταφαίνεται ἐναργῶς ἐν ἐκάστη σχεδὸν σελίδῃ τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἴστορίας.

Τὴν ἱεράν δὲ ταύτην ἀλληλεγγύην καὶ τὸν στενὸν ἀμφοτέρων σύνδεσμον, διὸ τὸ πάντοφος πρόνοια τοῦ Ὅψιστου γηδόκησε νὰ κρατύνῃ διὰ σκοπίμου συνδυασμοῦ καὶ ἀλληλουχίας τῶν ἴστορικῶν γεγονότων, τὴν ἱεράν, λέγω, ταύτην ἀλληλεγγύην καὶ τὸν στενὸν ἀμφοτέρων σύνδεσμον πάνυ καλῶς συνορῶσα καὶ ἡ καθολικὴ συνείδησις τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν γένους ἀνέκαθεν καθιέρωσε τὴν ἡμέραν ταύτην οὐ μόνον ὡς θρήσκευτικὴν ἑορτήν, ἀλλ' ἅμα καὶ ὡς ἑορτὴν

έθνικήν τῶν ἐλληνίδων Μουσῶν, ἀναθεῖσα τὴν προστασίαν τῶν ἐλληνικῶν ἔκπαιδευτηρίων εἰς τοὺς τρεῖς μεγίστους ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας, ως πᾶσαν θείαν τε καὶ ἐλληνικήν ἐπιστήμην ἐν ἑαυτοῖς συγκεντρώσαντας.

'Ιδού ἐν συνόψει, εὐλογημένοι χριστιανοί μου, ίδού οἱ λόγοι καὶ τὰ αἴτια τῆς ἐν τῇ παρούσῃ ἡμέρᾳ ἐνώσεως, η̄ μᾶλλον, τοῦ συνταυτισμοῦ τῶν δύο ἕορτῶν, τοῦδε ὅπερ προεθύμην ν' ἀποδεῖξω. 'Ιδού δὲ καὶ δ λόγος, δι' δν τὸ ἔθνος ἡμῶν ἀπαιτεῖ τὴν ἐν δρθιδοξίᾳ καὶ ἀμα ἐλληνοπρεπεῖ μαθήσει διαπαιδαγώγησιν τῆς εὐσεβοῦς νεολαίας. Καὶ δητας ἀνευ τῆς ἐναρμονίου ἐνώσεως ἀμφοτέρων, δηλοντί θρησκευτικῆς ἀγωγῆς καὶ βασίμου ἐλληνικῆς ἔκπαιδεύσεως, ἀδύνατον, ἀδύνατον, ἀδελφοί, τὸ ἡμέτερον ἔθνος νὰ προσδεύσῃ. Τοῦτο δ' ἔχοντες πρὸ δρθιαλμῶν καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν καιροῖς σιδηροῖς, καθ' οὓς σύμπασα ἡ Ἀνατολὴ κατέκειτο εἰς παχύτατον σκότος ἀμαθείας, δι' ἀδρᾶς δαπάνης, διὰ πολυειδῶν κινδύνων καὶ μόχθων κατώρθωσαν ν' ἀνεγέρωσι περικαλλές καὶ εὐρύχωρον τέμενος τῶν ἐλληνίδων Μουσῶν, οὔτενος ἐδῶ, ἐδῶ πλησίον ἵστανται τὰ ἐρεπια, μαρτύρια ως ἀληθῶς ζωντανὰ τῆς δόξης, τῆς εὐνομίας, τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἀμα δὲ καὶ τῶν δεινῶν καιρικῶν περιπετειῶν τῆς φίλης πατρόδος! 'Εφρόντιζον δὲ οἱ ἀείμνηστοι ἔκεινοι ἀνδρες δπως οἱ ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ τούτῳ φοιτῶντες καταρτίζωνται οὐ μόνον ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ κατὰ Χριστὸν διαπαιδαγωγῶνται, πᾶν διθνεῖον καὶ ἔκφυλον δυνάμενον νὰ δηλητηριάσῃ τὰς ἀθώας αὐτῶν ψυχὰς καὶ νὰ διασείσῃ τό τε θρησκευτικὸν καὶ τὸ ἔθνικὸν αὐτῶν φρέσνημα δλως ἀποδιοπομπούμενοι. Πρὸς δὲ τὴν ιερὰν καὶ ἔθνωφελῇ ταύτην πρόσθεσιν τῶν ἰδρυτῶν καὶ συντηρητῶν τῶν Χίων ἔκπαιδευτηρίων ἀχριδῶς συμμορφούμενοι καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι, μετὰ πολλῆς προσυμπίας συνημιλλῶντο ν' ἀναδεῖξωσι τοὺς πάρ' αὐτοῖς μαθητευομένους ἀληθεῖς χριστιανούς, ἐλευθέρους

πάσης προλήψεως καὶ δεισιδαιμονίας, πρὸς δὲ καὶ χρηστὰ μέλη τῆς κοινωνίας. Πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ἀπαίτησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πατρός ἀποδλέποντες καὶ σήμερον οἱ ἐντιμότατοι ἔφοροι, ὁ σοφὸς καὶ ἐνάρετος ἡμῶν γυμναστὴρχης καὶ ὁ σύλλογος τῶν ἑλλογίμων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων τῶν ἡμετέρων δημοσίων σχολείων, παντὶ σθένει ἀντιφίλοτιμοῦνται πρὸς ἔκείνους, δπως ἀναδεικνύωσιν ἔκαστοτε νέους μεμορφωμένους θρησκευτικῶς τε καὶ ἔθνικῶς.

Μακάριαι ψυχαὶ τῶν ἴδρυτῶν καὶ εὑεργετῶν τῶν Χίων ἐκπαιδευτηρίων, εἴη τὸ δνομα ὑμῶν εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας! Ὅμεις δλιγάριθμοι δντες, διὰ τῶν μικρῶν ὑμῶν πόρων, ἐν τῷ σμικρῷ τούτῳ τόπῳ κατωρθώσατε δ τι περ εἰ λογάδες τοῦ ἔθνους, οἱ πρίγκηπες, φέρε, Μαυροῦζαι καὶ ἄλλοι ἔκατομμυριεῦχοι τῶν χρόνων ἔκείνων καὶ πολλὰ παρὰ τοῖς κρατοῦσιν ἵσχυοντες μολις κατώρθωσαν, ἐκ βάθρων ἀνεγείραντες καὶ δι' ἀδρῶν δαπανῶν συντροῦντες μέγα ἐκπαιδευτήριον οὐχ ἀπλῶς διὰ τὴν τῆς Χίου, ἀλλὰ διὰ πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν· ἐκπαιδευτήριον ἀνώτερον μὲν ἵσως τοῦ τῶν Κυδωνίων, τῆς Σμύρνης καὶ τῶν Ἰωαννίνων, ἐφάμιλλον δὲ πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑηροκήγειον μεγάλην τοῦ Γένους σχολήν, τὴν ὑπὸ τῶν ἀειμνήστων Μουρουζῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰώνος δι' αὐτοκρατορικοῦ φιρμανίου παγιωθεῖσαν καὶ προικισθεῖσαν. Πῶς μὴ θαυμάσωμεν τὴν φιλογένειαν, τὴν αὐταπάρνησιν, τὴν ὅμονοιαν, τὸν ὑπὲρ τῆς εὔκλειας καὶ τῆς προσδού τοῦ ἔθνους θεοφιλῆ ὑμῶν ζῆλον; δικαίως τὰ δνόματα ὑμῶν, δικαίως ἐνεγράφησαν χρυσοῖς γράμμασιν ἐν ταῖς ἀκαταστρέπτοις δέλτοις τῆς ἔθνικῆς ἡμῶν ἴστορίας, παραπεμφθέντα εἰς τὴν εὐλογίαν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. Αἰώνια ἡ μνήμη ὑμῶν, ἀξιομακάριστοι πατέρες τῆς Χίου, ἀειμνηστε Ἀδαμάντιε Κοραῆ, εὑεργέτα τῆς πατρός καὶ τοῦ ἔθνους, πολλὰ ὑπὲρ αὐτῶν λόγω τε καὶ ἔργω ἐμόχθησας, ἀπασαν τὴν ζωήν σου σωκρατικῶς ἀφιέρωσας εἰς τὴν

ἔθνικήν πρόσοδον καὶ πνευματικήν ἀναγέννησιν, ξένος ἐν ἔξ-
ην ὑπὲρ τούτων διαβίωσας· αἰώνια σου ἡ μνήμη, σοφῶτατε
τοῦ ἔθνους διδάσκαλε! Σκιαλὶ ερατὶ τῶν ἀρχιδιδασκάλων
τῆς Χίου, Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, Νεοφύτου τοῦ Βάμβα,
τοῦ Βαρδαλάζου καὶ τῶν λοιπῶν μακαρίων τῆς Χίου κα-
θηγητῶν· αἰώνια ἡ μνήμη ὑμῶν, ἀξιοσέβαστοι ἀνδρες!
Σοφὲ τοῦ Ὑψίστου ἀρχιερεῦ Δωρόθεο Πρώτε, καὶ σὺ μαθη-
ματικῶτατε Ἰωάννη Τζελεπῆ, μάρτυρες γενναῖοι τοῦ Χρι-
στοῦ, μύρον ἄγιον ἐκβλυστάτωσαν τὰ ἀθλητικὰ ὑμῶν λε-
ψίαν!

Πάντως ἡ ἀπειρος τοῦ Ὑψίστου δικαιοσύνη ἀποδώσει
ὑμῖν «ἐν ἔκεινῃ τῇ ἡμέρᾳ» τὰ ἐπαθλα, ἀνθ' ὧν ὑπὲρ τοῦ
φωτισμοῦ τοῦ γένους καρτερικῶν ἡγωνίσθητε. Ναὶ, ἀπό-
κειται ὑμῖν ὁ τῆς ἀθανασίας στέφανος, «ὅν ἀποδώσει ὑμῖν
ὁ Κύριος ἐν ἔκεινῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής». οὐ μόνον
δὲ ὑμῖν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς τε εὐεργέταις καὶ ἰδρυταῖς τῶν
ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ γένους δημοσίων ἐκπαιδευτηρίων,
καὶ τοῖς μεθ' ὑμᾶς συναγωνισαμένοις· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ
ἐνταῦθα τὸ ἐπὶ τῆς γῆς προκαταρκτικὸν κριτήριον τοῦ Θεοῦ,
ἥτοι ἡ ἴστορία, ἐστεφάνωσεν ὑμᾶς, γεραίρουσα τοὺς θεοφι-
λεῖς ὑμῶν ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ γένους ἀγῶνας καὶ
παραπέμψασα τὰ δνόματα ὑμῶν μετ' εὐφημιῶν εἰς τὴν εὐ-
λογίαν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. Ὁ Θεὸς μακαρίσαι ὑμᾶς!
὾ Θεὸς μακαρίσαι ὑμᾶς! Εἴη τὸ δνοματικόν τῶν ὑμῶν
μακαριστὸν καὶ εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰώνας!

Εἶδομεν ἀνωτέρω, εὐλογημένοι γριστιανοί μου, δτὶ ἡ
ἔλληνικὴ παιδεία δργανον θεόχρηστον ἔχρημάτισε τῆς θείας
προνοίας καὶ πρὸ τῆς ἐνσάρκου τοῦ Θεοῦ Λόγου οἰκονομίας
καὶ μετ' αὐτήν. Εἶδομεν προσέτι τὴν ιερὰν ἀλληλεγγύην
θρησκείας καὶ ἔλληνικῆς παιδείας καὶ τὸν στενὸν ἐσωτερικὸν
αὐτῶν σύνδεσμον, δν ἡ θεία πρόνοια ηύδρυησε νὰ συνάψῃ καὶ
ἐνισχύσῃ μυστηριωδῶς διὰ σκοπιμωτάτης ἀλληλουχίας τῶν
ἱστορικῶν γεγονότων, τοῦθ' δπερ ίδιως ἐναργέστερον κατα-

φαίνεται ἐν τῷ συνδυασμῷ τῆς ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου συγχωνεύσεως τῶν ἔθνῶν, τῆς δι' αὐτοῦ μεταδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης ἄχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς ἀμέσως ἐπακολουθησάσης μεταφράσεως τῶν ἀγίων Γραφῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι φωνῇ. Εἶδομεν προσέτι τὸν λόγον, δι' ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν καθιέωσαν κατὰ τὴν παροῦσαν θρησκευτικὴν ἔօρτὴν τελεῖσθαι σύναμα καὶ τὴν ἔօρτὴν τῶν Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων, ὑπαγαγόντες αὐτὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τριῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν καὶ ὀκουμενικῶν διδασκάλων.

Ταῦτα δὲ πάντα ἴδοντες καὶ πεισθέντες περὶ τῆς στενῆς συναφείας ἀμφοτέρων, πίστεως καὶ Ἑλληνικῆς παιδείας, ἐννοοῦμεν ἡδη πάνυ καλῶς διὰ τίνα λόγον Κλήμης δ Ἀλεξανδρεύς, δ Πάνταινος, δ Θεολόγος Γρηγόριος, δ μέγας Βασιλειος καὶ ἄλλοι τῶν πατέρων συχνοὶ συνιστῶσι τοῖς πᾶσιν ὡς προεισαγωγὴν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ γλώσσαν. «Καὶ τοῖς ἔξω δὴ τούτοις μαθήμασι προτελεσθέντες, τηνικαῦτα τῶν Ἱερῶν καὶ ἀπορρήτων ἀκούσομεθα παιδευμάτων», φησὶν δύρανοφάντωρ τῆς Ἐκκλησίας πατήρ· ἐπομένως ἐννοοῦμεν ἡδη πάνυ καλῶς διὰ τίνα λόγον διχασμὸς αὐτῶν καὶ ἡ τῶν διθείων καὶ ἐκφύλων ἡθῶν καὶ ἴδεων ἀπομίμησις καὶ ἀπόμαξις, εἰς ᾧ, δυστυχῶς, πελλοὶ τῶν νέων καὶ τῶν νεανίδων ἐναβρύνονται, ἐστὶν διεθριωτάτη τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει, καὶ δλῶς ἀντικειμένη τῇ προσδόψῃ καὶ εὐημερίᾳ αὐτοῦ. Τούτων τοίνυν καλῶς ἐννοηθέντων, ἀγε δὴ μοι σὺ δ τῆς καθολικῆς συνειδήσεως τοῦ ἔθνους καὶ τῶν πατρίων καταφρονῶν καὶ τὰ διθεῖα καὶ ἐκφύλα ἀποθαυμάζων, εἰπέ μοι, δύνασαι νὰ δνομασθῆς Ἑλλην καὶ δρθόδοξος χριστιανός; οὐδόλως, οὐδαμῶς· εἰσαι πολέμιος, εἰσαι προδότης τῆς Ἐκκλησίας, τῆς πατρίδος, τοῦ ἔθνους σου.

‘Αναλογίσθητε, γονεῖς, δποίαν βαρεῖαν εὐθύνην ἀναλαμβάνετε δτοι ἀντὶ νὰ ἐκθρέψητε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν «παιδείᾳ

καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου», ἀντὶ νὰ ἔκθρέψητε αὐτὰ δρθιόδξως καὶ ἐλληνοπρεπῶς, παραδίδετε αὐτά, δλως ἀστήρικτα καὶ ἀστοιχείωτα ἐν τῇ πατρώῳ εὐσεβείᾳ, εἰς σγολεῖα ἀλλοεθνῶν καὶ ἐπεροδόξων. Ἀναλογίσθητε, γονεῖς, δποίαν εὐθύνην ἀναλαμβάνετε δσοι παραδίδετε τὰ ἄπαλά καὶ ἀθώα ταῦτα δντα εἰς τιθοὺς ἀλλοθρόσυς καὶ ἀλλοδόξους. Ἄλλ' εἴποι τις ἀν τῶν κενοσπούδων καὶ ματαιοσχόλων. «ἄφες τὰ ἔωλα ταῦτα· δ παρών αἰών εἶναι αἰών τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς προσδου, τῶν φώτων· αὐτὰ δποῦ μᾶς λέγεις εἶναι ληρήματα, δὲν εἶναι τῆς ἐποχῆς, δὲν εἶναι τοῦ συρμοῦ». Ἐχεις δίκαιον, ἀνθρωπε, εἶναι τοῦ συρμοῦ βέβαια καθημένη ἡ θυγάτηρ σου λ. χ. παρὰ τὴν τράπεζαν νὰ μὴ καταδέχηται νὰ ποιῇ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν δοτήρα παντὸς ἀγαθοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπομειδῶσα νὰ ἐμπατέῃ τοὺς εὐσεβῶν τοῦτο πράττοντας· ναὶ, εἶναι τοῦ συρμοῦ νὰ ἀναγινώσκῃ ἀτελευτήτως τὰ ἀθλια ἔκεινα καὶ σκανδαλώδη μυθιστορήματα, ἵνα μάθῃ τὶ; ἐρυθριῶ, αἰσχύνομαι, σιωπῶ . . . εἶναι τοῦ συρμοῦ βέβαια νὰ παρουσιάζηται ἡμίγυμνος εἰς τὰ σαλόνια καὶ νὰ χορεύῃ τοὺς ἀσέμνους ἔκεινους τῶν Εύρωπαίων κορδακισμούς! ναὶ, εἶναι τοῦ συρμοῦ, τῆς σημερινῆς προσδου, τῶν σημερινῶν φώτων νὰ ἀναμιγνύηται πολλάκις εἰς συνδιαλέξεις, μηδόλως αὐτῇ προσηκούσας, δπως ἐπιδείη τάχα πνεῦμα· ὦ! ἀλλ' ἀφίσταμαι Εἴπατέ μοι, χριστιανοί μου, οἱ ἐπὶ τοιαύτῃ ἔκφύλῳ καὶ ἔθνοκτόνῳ ἀγωγῇ τῶν τέκνων αὐτῶν ἐνασμενιζόμενοι γονεῖς οὐκ εἰσὶν ἀληθεῖς λυμεῶνες τῆς κοινωνίας, ἀληθεῖς προδόται τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ἔθνους, τῆς πατρόδος; Ἀναλογίσθητε προσέτι, γονεῖς, δποίαν εὐθύνην ἀναλαμβάνετε δσοι τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀστήρικτα δντα εἰς τε τὴν κατὰ Χριστὸν εὐσέβειαν καὶ τὸ ἔθνεκὸν φρόνημα, πέμπετε εἰς Εύρωπην οὐκ εἰμὶ φωτοσένεστης, οὐδόλως, οὐδαμῶς· τουναντίον εἰμὶ φίλος, καὶ φίλος μάλιστα ἐνθουσιῶν τῆς ἀληθινῆς προσδου, τῶν ἀληθινῶν φώτων. Εὔχομαι πάντες οἱ γονεῖς νὰ ἀποστείλωσι τὰ τέκνα των

εἰς Εύρωπην, πρὸς ἔκμαθησιν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν· ἀλλὰ πότε; ἀφ' οὗ πρότερον θωρακίστωτιν αὐτὰ διὰ τοῦ διπλοῦ θώρακος τῆς κατὰ Χριστὸν ἀγωγῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστημονικῆς ἐκπαιδεύσεως· ἄλλως, μὴ περιμένετε νὰ ἐπανίδητε εἰ μὴ ἐγωιστάς, ἀλαζόνας, δοκησισόφους, καταφρονητὰς τῶν πατρίων, ύλιστας, ἀθρήσκους, ἀθέους.

Ἡ τοιαύτη δὲ ἀντορθόδοξος καὶ ἀνθελληνικὴ ἀγωγὴ καὶ ἐκπαιδευσις, δὲ πιθηκισμὸς καὶ ἡ δισυλωπρεπής ἀπομίμησις τῶν ξένων ἡθῶν καὶ ἔθιμων, ἡ ἀπόμαξις παντὸς δὲ τοῦ κακὸν περιέχει τὴν εὐρωπαϊκὴν κοινωνίαν, ταῦτα εἰσι, χριστιανοὶ μου, ταῦτα εἰσιν τὴν φαγενώδης γάγγραινα, τὴν καταβιβρώσκευσα ἐλεεινῶς τὸ ἔθνικὸν ἡμῶν σῶμα· ταῦτα εἰσι τὰ κυριώτατα αἴτια, δι' ἢ διπισθεδρομεῖ, φθίνει διημέραι τὸ ἡμέτερον γένος. Ἐτι δὲ μᾶλλον διπισθεδρομήσει, φείσαι ἡμῶν, Κύριε! ἂν αἱ ἐκκλησιαστικαὶ καὶ αἱ ἔθνικαὶ ἡμῶν ἀρχαὶ μὴ φροντίσωσιν ἐγαίρως περὶ τῆς θεραπείας τοῦ κακοῦ, διὰ καταλλήλων σωτηρίων μέτρων.

Ἄλλ' ἀφέντες τὴν περὶ τούτων εἰδικωτέραν μέριμναν ταῖς ἀρμοδίαις ἀρχαῖς, σπουδάστωμεν ἡμεῖς νὰ διατηρήσωμεν ἀλύμαντα τὰ ἡμέτερα Χρισταϊδευτήρια, ἐπιρωνύοντες τὸν θεοφιλῆ ζῆλον τῶν ἐντίμων ἐφέρων, τοῦ σοφοῦ γυμνασιάρχου, τῶν ἐνδελεχῶς μεριμνῶντων ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως αὐτῶν καὶ προαγωγῆς, δπως ἂν καὶ εἰς Πούπιδὸν ἔξελθωσι νέοι κατηρτισμένοι ἐν τῷ φοβῷ τοῦ Θεοῦ, τῇ πατρῷ φεύγενει, καὶ τῇ ἑλληνοπρεπεῖ ἀγωγῇ καὶ παιδεύσει, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ εὔσεβοῦς ἡμῶν γένους καὶ τῆς μερικῆς ἡμῶν πατρίδος, ἀνθαμιλλώμενοι ἀμα διὰ τῶν ἀναλόγων ἡμῶν συνδρομῶν πρὸς τοὺς ἔξω φιλοπάτριδας συμπολίτας, οἵτινες οὐ διαλείπουσι, καίπερ μακρὰν αὐτῆς διαμένοντες, εἰ πολλοὶ δὲ οὐδὲ τὴν Χίον δλως ιδόντες, καὶ δμως ἐτησίως μὲν ὥρισμένα ποτὰ ἀποτίοντες ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως αὐτῶν καὶ προαγωγῆς, ἐκτάκτως δὲ καὶ διὰ πλουσίων κληροδοτημάτων ταῦτα συντρέχοντες. Ἰδοὺ καὶ πάλιν

τερίστασις ἀρμοδία, εὐλογημένοι χριστιανοὶ μου, παρουσιάζεται πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν γενναῖων καὶ φιλομούσων ὑμῶν αἰσθημάτων. Οἱ κύριοι ἔφοροι πρόκειται κατ' αὐτὰς νὰ καλέσωσι τοὺς πάντας εἰς συνδρομὴν ὑπὲρ τῶν σχολείων. "Ἄν λοιπὸν ἀγαπᾶτε τὴν πατρίδα, δρείλετε, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως ὑμῶν, νὰ συνδράμητε ἔκαστος τὰ σχολεῖα· διότι ἐκ τῆς συντηρήσεως καὶ προσαγωγῆς τῶν σχολείων τὰ μάλιστα ἔξαρτάται ἡ πρόσδος καὶ ἡ εὐημερία τῆς πατρίδος. Εὐελπίζομαι δέ, καθὼς εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ νοσοκομείου συνδρομὴν ἐφάνητε φιλότιμοι καὶ γενναῖοι, σῦτω νὰ φανῆτε καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν σχολείων προσεχῶς ἐνεργηθησομένην.

"Ἄγιοι τρισμέγιστοι Ἱεράρχαι, οὐρανοφάντωρ Βασίλειε, θεολόγε Γρηγόριε, καὶ Ἰωάννη Χρυσόστομε! Εἰς τὴν ὑμετέρχν προστασίαν καὶ πάλιν ἀνατιθέμεθα τὰ ἡμέτερα ἐλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια, διαφυλάξατε αὐτὰ ἀπὸ πάστης ἐπηρείας, ἀπὸ παντὸς ἀντιξόου καὶ ἀνιαροῦ συναντήματος· μακάριοι τῆς Χίου διδάσκαλοι, Δωρόθεε, Ἀθανάσιε, Νεόφυτε, Βαρδαλάχε, καὶ σὺ ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφὲ καὶ προκάτοχε μητροπολίτα τῆς Χίου, πρωταθλητὰ Πλάτων, ἐνώσατε τὰς δεήσεις ὑμῶν μετὰ τῶν δεήσεων τῶν σήμερον ἐօρταζομένων μεγάλων Ἱεραρχῶν καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων καὶ καθικετεύσατε τὸν οὐράνιον Πατέρα τῶν φώτων ἵνα καταπέμπῃ δαψιλῶς τὴν ἀγίαν αὐτοῦ χάριν καὶ εὐλογίαν ἐπὶ τὸν γυμνασιάρχην, τοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους, καὶ ἐνισχύῃ αὐτοὺς εἰς τὸ ἐπίμεσχθον ἔργον τῆς διανοητικῆς μορφώσεως καὶ τῆς ἡθικῆς διαπλάσεως τῆς δρθιόδοξου Χίας νεότητος· δεήθητε τοῦ Ὑψίστου μετὰ τῶν τριῶν Ἱερῶν προστατῶν τῆς παιδείας, δπως τὰς μὲν ψυχὰς τῶν ἐν Κυρίῳ ἀναπαισχυμένων ἰδρυτῶν καὶ εὐεργετῶν, ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, τῶν ἡμετέρων σχολείων ἀναπταύσῃ ἐν κολποῖς Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ἐν χώρᾳ ζώντων καὶ ἐν σκηναῖς δικαίων· τοῖς δὲ ἔφοροις καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν κοπιῶσι καὶ ἐργαζομένοις καὶ τοῖς γενναῖοις ὑπὲρ αὐ-

τῶν συνεισφέρουσι, τοῖς τε μακρὰν καὶ τοῖς ἔγγύς, ἀποδῷ
τὴν ἀντιμεσθίαν ἀπειροπλάσιον ἐν τε τῷ νῦν αἰώνι καὶ ἐν
τῷ μέλλοντι. Γένοιτο.

Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν ἰδρυτῶν καὶ εὐεργετῶν τῶν Χίων
ἐκπαιδευτηρίων, αἰωνία ἡ μνήμη, αἰωνία ἡ μνήμη!!!

Β' ΛΟΓΟΣ. (*)

εἰδοὺς ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ παραδοθῆσεται
ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς γραμματεῦσι
καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν
τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐ-
τὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν· καὶ
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. (Μάρκ. 1. 33—34).

Εὐλογημένοι χριστιανοί μου.

ΤΗΝ περικοπὴν ταύτην τοῦ πρὸ μικροῦ ἀναγνωσθέντος
Ἐναγγελίου θέμα λαμβάνων, θέλω διμιλήσει σήμερον πρὸς
ὑμᾶς περὶ τῆς ἐν τῷ φρικτῷ Γολγοθᾷ θυσίας τοῦ θεανθρώ-
που, περὶ τῶν κοσμοσωτηρίων αὐτῆς ἀποτελεσμάτων καὶ
περὶ τῶν συμβόλων, εἰκόνων καὶ τύπων, τῶν προεικονίζοντων
τὴν φοβερὰν ταύτην θυσίαν ἐν δλῃ τῇ πολιᾳ ἀρχαιότητι.

'Ἐκ δὲ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ θέματος τούτου καταδειχθῆ-
σεται καὶ πάλιν λαμπροτέρα τὴν ή ἀλήθεια τῶν ἀγίων
Γραφῶν καὶ ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ, πρὸς αἰσχος μὲν τῶν
μωροσάφων θείστων καὶ ἀπίστων, στηριγμὸν δὲ ὑμῶν τῶν
ἀγαπητῶν μοι ἐν Κυρίῳ τέκνων ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν πίστει
καὶ εὐσεβείᾳ, ἐφ' ἡ πάντοτε διεκρίθη ὁ χριστοφόρος τῆς Χίου
λασδ. Μηδόλως δὲ φανῇ εἰς ὑμᾶς τοῦτο παράδοξον, ἀν
δηλονότι, δσάκις λαμβάνω ἀφορμήν, ἐπιτίθεμαι κατὰ τῶν
λημεώνων τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως· πράττω δὲ τοῦτο

(*) 'Εξεφωνήθη ἐν Χίῳ τῇ Ε' Κυριακῇ τῶν νηστειῶν, τῇ ιγ'
μαρτίου φωοζ'.

ούχ ὡς ἀμφιβόλλων περὶ τῆς σταθερᾶς καὶ ἀκλονήτου εὐσεβείας τοῦ λογικοῦ μου παιμένου, περὶ ἣς ἡ τε ἀρχαιότερα καὶ ἡ νεωτάτη αὐτοῦ ἴστορία περιφανῶς μαρτυρεῖ, ἀλλ' δπως ἐκάστοτε ἔκτελῶ τὸ ποιμαντορικόν μου καθῆκον ἐν τῷ καθεπλζειν, κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀσθενῶν μου γνώσεων, τὴν δρθόδοξον Χίαν νεολαίαν, τοὺς δπλοὺς τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιστήμης καὶ ἀληθείας, πρὸς ἀντίκρους τῶν ἰδεῶν καὶ φροντιμάτων τῶν μισαγρίστων σοφιστῶν τοῦ παρόντος αἰώνος, αἵτινες καὶ διὰ λόγου καὶ διὰ συγγραμμάτων πειρῶνται οἱ ἀθλιοὶ νὰ δηλητηριάσωσιν ἰδίως τὰς ἀστηρίκτους τῶν νέων ψυχάς, εἴ που τοιαύτας εὔρωσιν, ἐμβάλλοντες εἰς αὐτὰς κατὰ πρῶτον τὸν δισταγμὸν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν, δπως ἐν βαθυτρό̄ν καὶ κατ' ὅλγον καταστρέψωσι, τὸ καθ'έαυτούς, σύμπαν τὸ θεότευχτον τοῦ χριστιανισμοῦ οἰκεδόμημα, μηδέλως ἐνθυμούμενοι ὅτι «πᾶς ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δὲ ἀν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν» (Ματθ. ακ., 4:4), δπερ προεῖπεν ἡ αὐτοαλήθεια, ὁ Χριστός, ἡ δὲ ἴστορία ΙΘ' αἰώνων ἐπεμπαρτύρησε. Παρεκινήθην δὲ μάλιστα πρὸς τοῦτο, εὐλογημένοι χριστιανοὶ μου, σήμερον, καθότι ἀνέγνων που πρὸ μικροῦ, δὲ πρόσκειται ἐν τιν: πόλει τῆς Ὀλλανδίας νὰ τελεσθῇ ἑορτὴ καὶ πανήγυρις, καθ' ἥν παρασταθήσεται ἄπασα ἡ ἀριστοκρατία, οὕτως εἰπεῖν, τῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν πρὸς τιμὴν δὲ τίνος τελεσθήσεται ἡ πάνδημος αὕτη ἑορτή; πρὸς τιμὴν τοῦ πρὸ 200 περίπου ἐτῶν ἀποθανόντος κορυφαίου τῶν ἀσεβῶν, τοῦ πανθείστοῦ, φημι, Ἰουδαίου Βενιαμίν τοῦ Σπινόζα· ὁ δὲ σοφὸς χριστομάχος Ρενάν μεταβαίνει προσεχῶς ἐκ Παρισίων εἰς Οὐτρέγτην δπως ἐκφωνήσῃ λόγον πανηγυρικὸν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀσεβοῦς Ἰουδαίου.

Τί δὲ περιέχει ἡ τοῦ Σπινόζα διδασκαλία; δι τι διαβολικὸν θύναται νὰ συλλάβῃ δὲ ἀνθρώπινος νοῦς πρὸς ἀνατροπὴν πάσης θρησκευτικῆς, ἡθικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τάξεως, διότι ταυτίζει τὸ ἄπειρον πρὸς τὸ πεπερασμένον, τὸ

ἔντως ὅν πρὸς τὸ μὴ ὄν, τὸν Θεὸν δηλονότι πρὸς τὸ μηδέν.
 Ἐπομένως ἀρνεῖται πάσαν θρησκευτικὴν καὶ ἡθικὴν ἀρχήν,
 καὶ συνείδησιν, καὶ καθῆκον, καὶ ὅσιον, καὶ ἱερόν, καὶ νόμους
 καὶ δίκαιον. Ἰδού ποτὲ σύστημα διδασκαλίας ἔρχεται νὰ
 θαυμάσῃ καὶ πανηγυρικῶς τιμήσῃ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Σπι-
 νᾶς τὸ πανδαιμόνιον τῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν! τοῦτο δὲ
 τί ἄλλο ἔστιν, ἀγαπητά μοι τέκνα, εἰμὶ «έπιδειξις κατὰ
 τοῦ χριστιανισμοῦ»; Ἰδού ποὺ φέρει τὸν ἀνθρώπον, ἀδελφὸν
 μου, ἡ ὑπερφίαλος ἀλαζονεία, ἡ φευδώνυμος φιλοσοφία, ἡ
 ἐκπόρνευσις τῆς ἐπιστήμης!

Ἄπειναντι λοιπὸν τῶν ἐκ τῆς Ἐσπερίας διαδιδομένων
 ὀλεθρίων τούτων ίδεῶν καὶ παραδειγμάτων καὶ τῶν τούτοις
 παραπλησίων, καθῆκον τὴν ὄψιν μοι φωνήν, ἀποδεικνύων, τὸ κατὰ
 δύναμιν, τὴν ἀληθείαν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως καὶ τὴν
 θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Ἀρχόμενος δὲ νῦν τοῦ λόγου ἔξαιτοῦ-
 μαι θερμῶς τὴν ἀνωθεν χάριν καὶ εὐλογίαν, πρὸς ἐνίσχυσιν
 μὲν τῆς ἐμῆς ταπεινότητος, πνευματικὴν δὲ καρποφορίαν
 ὑμῶν, τῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῶν μοι τέκνων.

«Ιδού ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀν-
 ορώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς γραμματεῦ-
 σι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐ-
 τὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιξουσιν αὐτῷ, καὶ ματιγώσουσιν
 αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ
 τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται». (Μάρκ. ι', 33—34).

Οἱ γενάρχαι τοῦ ἀνθρώπου γένους, εὐλογημένοι γρι-
 στιανοὶ μου, γευσάμενοι τοῦ ἀπηγγεευμένου ἔκεινου καρποῦ,
 τουτέστιν ἐγκαταλιπόντες τὴν οἰκείαν ταξιν, εἰς ἣν ἔταξεν
 αὐτοὺς ὁ δῆμιουργὸς τοῦ παντός, καὶ ἐπιθυμήσαντες ἐξ
 ἀχαλινώτου ὑπερφρανέας νὰ γίνωσι θεοὶ ἔξεβληθησαν τοῦ
 παραδείσου τῆς τρυφῆς, κατὰ τὴν ἐκφρασιν τῆς ἀγίας Γρα-
 φῆς, ἔξεπεσαν δηλονότι τοῦ ὕψους τῆς προτέρας δεξῆς καὶ
 μακαριστῆτος, καθάπερ πάλαι ἔξεπεσεν δύσμονυλος αὐτῶν

Ἐωσφόρος, διὰ τὸ αὐτὸ ἀμαρτημα τῆς ἀποθεώσεως· ἔφθαρ-
τοι δὲ δύντες τὸ πρότερον καὶ ἀθάνατοι εἰ πρωτόπλαστοι,
ἀποστερηθέντες ἐφεξῆς διὰ τὴν ἀνταρσίαν τῆς θείας χάρι-
τος, ἡς δένδρον ἦν ἡ ἀθανασία σταύρῳ, ὑπέκυψαν εἰς τὴν φθο-
ρᾶν καὶ τὸν θάνατον, εἰς θάνατον, λέγω, διττόν, θάνατον
φυσικόν, τὸν τοῦ σώματος μετὰ πασῶν τῶν τοῦ προσ-
καίρου τούτου βίου ἀθλιοτήτων, καὶ εἰς θάνατον ψυχὴ καὶ δυ-
νὴ πνευματικόν, τουτέστιν εἰς αἰώνιον χωρισμὸν καὶ
ἀπαλλοτρίωσιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀτελεύτητον
ἐν τῷ "Ἄδῃ αὐτῆς καταδίκην. Εἰς δὲ τὰς θλιβερὰς ταύτας
συνεπέιας τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος ὑπέκυψαν σύμ-
παντες εἰς ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον
λέγοντα· «Ωστερ δί' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κό-
σμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος, οὕτως
εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ὃ πάντες
ἡμαρτον» (Ρωμ. ε', 12).

Οὕτω δὲ φρικῶδες καὶ ἀπειρον μεστοιχῶν ἥγειρεν ἡ προ-
πατορικὴ ἀμαρτία μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, Θεοῦ καὶ ἀν-
θρώπου! Καὶ ἡ μὲν ἀπειρος τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη τιμωρεῖ
προστηκόντως τὸν ἀντάρτην ἀνθρωπον αὐστηρότατα, (ἄλλως
γάρ ἡ ἀτιμωρησία ἀπάρνησις ἀν εἴη τῆς ἀπολύτου θείας
δικαιοσύνης), ἀλλ' ἡ ἀπειρος αὐτοῦ ἀγαθότης καὶ εὐσπλαγ-
χνία ἐπιζητεῖ ταυτοχρόνως τὴν ἀφεσιν καὶ σωτηρίαν αὐτοῦ.
ἄλλα πῶς συμβιβάζονται αἱ δοκοῦσται αὗται ἀντίθετοι ἀξι-
ώσεις; Τὰς ἀντιρρόπους ταύτας ἀξιώσεις τῆς ἀπειρου δι-
καιοσύνης πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς ἀπειρου εὐσπλαγχνίας καὶ
ἀγαθότητος ἀξιμονικώτατα συναρμολογεῖ ἡ ἀπειρος τοῦ Θεοῦ
σοφία διὰ τῆς συγχρόνως δοθείσης τοῖς πρωτοπλάστοις θείας
ἐπαγγελίας περὶ ἀποστολῆς λυτρωτοῦ, μέλλοντος νὰ ἴκανο-
ποιησῃ ὡς ἐκ μέρους τῆς ἀδύνατούστης τοῦτο πρᾶξαι πε-
περασμένης ἡ τοῦ ἀντάρτιδος ἀνθρωπότητος τὴν ἀπειρον
τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς δικαιοσύνην καὶ νὰ σώσῃ τὴν κατά-
κριτον ἀνθρωπότητα, «έλθοντος τοῦ πληρώματος τῶν και-

ρῶν» (Γαλ. δ', 4). Καὶ δή, «δτε ἥλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου», καὶ δν ἡ ἀπηλπισμένη ἔχ τῶν πειραμάτων τῆς ἀνθρωπίνης φιλοσοφίας καὶ ἀγωνιώσα ἀνθρωπότης περιήλθεν εἰς τὸ ἐπακρον τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀσεβείας, κἀντεῦθεν ἐπέκειτο, θάττον ἡ βράδιον, πλήρης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κοινωνικὴ ἀποσύνθεσις, καταστροφὴ καὶ διάλυσις, δτε, λέγω, «ἥλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου», δ ἀπειρος καὶ αἰώνιος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρός, «τὸ ἀταπείνωτον αὐτοῦ »ὕψος ταπεινώσας, κλίνας οὐρανούς, συμπήξας ἔκυτῷ ἐκ τῶν ἀγνῶν καὶ παρθενικῶν αἰμάτων τῆς ἀειπαρθένου καὶ »Θεοτόκου σάρκα ἐμψυχωμένην λογικὴ τε καὶ νοερῷ ψυχῇ, »Θεὸς ὁν τέλειος καὶ ἀνθρωπὸς γίγνεται τέλειος· δ πρὸ αἰώνων γεννηθεὶς ἀ μή τωρ ἐκ Πατρὸς γεννᾶται ἐν »χρόνῳ ἀ πάτωρ ἐκ μητρὸς, εύδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἄγιου Πνεύματος· γεννᾶται δὲ ἐν φάντνῃ ἀλόγων ζώων, δπως διὰ τῆς ταπεινώσεως κατασυντρήψη τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀχαλίνωτον ἀλαζονείαν, δι' ἣν οὐτος τῆς πρώτης ἔκεινης δοξῆς καὶ εὐδαιμονίας ἔξεπεσε; καθοδηγεῖ τὴν ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένην ἀνθρωπότητα εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων αὐτοῦ τελειοτήτων, διδάσκει αὐτὴν τὴν ὑψίστην καὶ τελειοτάτην ἥθικήν καὶ διὰ λόγου καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς ἐπὶ γῆς παναγίας αὐτοῦ ζωῆς, «πληροὶ πᾶσαν δικαιοσύνην» δ ἀναμάρτητος, καὶ ἐπὶ τέλους δπως ἀποπληρώση τὸ πρὸς τὴν παρωργισμένην θείαν δικαιοσύνην τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς δρειλόμενον χρέος τῆς καταδίκου ἀνθρωπότητος (Ματθ. γ', 15), ὑφίσταται αὐτὸς ἀντ' αὐτῆς τὴν τιμωρίαν τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, ἦν ὥφειλε δηλονότι νὰ ὑποστῇ «σύμπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος». αὐτὸς ἀντ' αὐτῆς ὑφίσταται τοὺς κεραυνοὺς τῆς θείας δργῆς, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δθεν ὑπομένει ραπίσματα, κολαφισμούς, μαστιγώσεις, ἐμπτυσμούς, βλασφημίας, ἐμπαιγμούς, χλαμύδας κοκκίνην περιβάλλεται, ἀκανθίνῳ στεφανοῦται στεφάνῳ,

δέος καὶ χολὴν ποτίζεται, καὶ μετὰ πολλὰ καὶ φρικωδέστατα βάσανα καταδικάζεται εἰς τὸν μᾶλλον πικρὸν καὶ ἐπονεότερον θάνατον, τὸν θάνατον τοῦ σταυροῦ· τὸ αἷμα ρέει ποταμηδὸν ἐκ τῆς κεφαλῆς, ὡς ἐκ τοῦ ἀκανθίνου στεφάνου, ἐπὶ τῶν παρειῶν καὶ χροτάφων, καθαιμάτσον τὸ πάγκαλον, τὸ κεχαριτωμένον καὶ γλυκύτατον τοῦ Ἰησοῦ πρόσωπον, ρέει ἐκ τῶν καθηλωμένων χειρῶν καὶ ποδῶν, ρέει ἐκ τῶν κατεξεσχισμένων ὑπὸ τῆς μαστιγώσεως νώτων, ρέει ἐκ τῆς λογγονύκτου πλευρᾶς· ὅλον τὸ ὠραιότατον καὶ πανάγιον σῶμα τοῦ «ώραίου κάλλοι παρὰ πάντας βροτοὺς» θεανθρώπου ἐστὶ καθημαγμένον, αἵματόφυρτον, σπασμωδικῶς ὑπὸ τῶν σφοδρῶν ἀλγηδόνων καὶ πόνων ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀνατινασσόμενον καὶ ἀσπαζον· ἀγνώριστος, ἀγνώριστος κατήντησεν, ἀδελφοί μου, δὲ Υἱὸς τῆς Παρθένου! «Καὶ εἶδομεν αὐτὸν, (λέγει δὲ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας), καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἀτιμον καὶ ἐκλεῖπον παρὰ τοὺς οὐρανούς τῶν ἀνθρώπων (Ἡσ. νγ', 2,3). Καίτοι δὲ τὸ ζωγρρυτον τοῦ θεανθρώπου Μεσσίου αἷμα ρέει ἐν μόνῳ τῷ Γολγοθᾷ, ἀλλ' ὅμως βρέχει, καθαρίζει, ἀγιάζει σύμπαντα τὸν μεμολυσμένον, ἀκάθαρτον καὶ κατάχριτον κόσμον.

Δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὴν ἀγάπην καὶ σωτηρίαν ἡμῶν δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ γενόμενος ἀνθρωπός, «ἔταπείνωσεν ἔαυτὸν μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ·» (Φιλ. 6', 8). δι' ἡμᾶς τοὺς οὐτιδαγούς καὶ ἀγνώμονας ὑπέμεινεν δὲ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ δημιουργὸς τοῦ παντός, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, τοσάντας δόδύνας καὶ πόνους! πόνους εἰς τὴν κεφαλήν, πόνους εἰς τὰς χεῖρας, πόνους εἰς τοὺς πόδας, πόνους εἰς τὰ νῶτα, πόνους, τέλος πάντων, καθ' ἄπαντα τὰ τετραυματισμένα αὐτοῦ μέλη φρικώδεις! βασανίζεται ὑπὸ δίψης δόδυνηρᾶς, ζητεῖ δλίγας σταγόνας ὑδατος δπως δροσίσῃ δλίγον τὰ πυριφλεγῆ αὐτοῦ χεῖλη! διψῶ, (χράζει) διψῶ· καὶ ὅμως οἱ μαρμάρινον καρδίαν ἔχοντες σταυρωταί

του πρὸς ἐπαύξησιν τῶν δεινῶν αὐτοῦ, τί, νομίζετε, προσφέρουσιν αὐτῷ ἀντὶ ὑδατος; «ὅκος μετὰ χολῆς μεμιγμένον», ποτὸν κατάπικρον, ἀηδέστατον· διὸ καὶ «γευσάμενος ὁ Ἰησοῦς, κατὰ τὸν ἵερὸν εὐαγγελιστὴν, οὐκ ἤθελε πιεῖν!» (Ματθ. xζ', 34).

Ταῦτα δὲ πάντα τὰ ὑπὲρ ἡμῶν ἀχραντα πάθη τοῦ λυτρωτοῦ προορῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ὁ ἵερος Ἡσαΐας χράζει πάλιν· «Οὕτος τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν δῦναται . . . αὐτὸς ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν . . . τῷ μώλωπε αὐτοῦ ἡμεῖς λάθημεν· ὡς πρόσχτον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἀφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ» ('Ησ. νγ'. 4—7). Ναὶ, οὐδόλως, οὐδόλως ἦνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ, ἀδελφοὶ μου, δι πραότατος καὶ γλυκύτατος Ἰησοῦς, τὸ ἀρνίον τὸ ἄκακον, τὸ «πρὸ καταβολῆς κόσμου ἐσφαγμένον ἀρνίον» ('Αποκ. 6, 6), οὐδένα ἔξήνεγκε γογγυσμὸν κατὰ τῶν δημίων αὐτοῦ! ἀν δὲ κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ἐπιθανατίου αὐτοῦ ἀγωνίας ἦνοιξε τὰ ὑποτρέμοντα αὐτοῦ χεῖλη, ἦνοιξεν αὐτά, οὐχ δπως ἐκφέρη κατάραν, ἀλλ' ἀφεσιν, συγχώρησιν τῶν ἐαυτοῦ σταυρωτῶν, «συμπάσης τῆς ἀμαρτωλοῦ ἀνθρωπότητος». «Πάτερ, εἰπεν (ὑψών τοὺς σθεννυμένους αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν). Πάτερ, ἀφες αὐτοῖς· οὐ γάρ οἴδασι τί ποιοῦσιν». Ὡς ἀπέρρου συγκαταβάσεως, ὡς ἀπέρρου ἐλέους, ὡς ἀπέρρου θείας ἀγάπης. (Λουκ. xγ'. 34).

Ἐκπνέει, τέλος πάντων, ἐκπνέει ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τῆς δόξης ὁ Κύριος· ἀλλ' ἐν τῷ ἐκπνέειν ὁ ἥλιος σκοτίζεται, τοῦ ναοῦ τὸ καταπέτασμα διαρρήγνυται, τρέμει πᾶσα ἡ κτίσις καὶ δεινῶς συνταράσσεται· δρῶσα Θεὸν ὑδριζόμενον· συνάμα δὲ καὶ νεκροὶ ἐκ τῶν τάφων ἀνίστανται εἰς μαρτύριον, δτι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἐζωοποίησεν, ἀνήγειρεν ἐκ τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς σύμπασαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Τί δὲ τὰ τούτων πάντων ἔξαγόμενον, ἀδελφοὶ μου;

“Οτι, καθώς ἐν τῷ Ἀδάμ ὀμαρτήσαντι πάντες εἰ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἦμαρ τὸν καὶ ἀπέθανον, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, οὕτω πάλιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νέου Ἀδάμ, τοῦ θεανθρώπου, τῷ μεσίτου Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, σύμπατχη ἀνθρωπίνη φύσις ἐζωοποιήθη, τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπερθεόδοξασμένη ἔκαθιτεν ὡς πόσον ἐν τῇ ἑαυτοῦ ταπεινώσει ὁ Κύριος ὑπερψυχος τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀξίαν! Ἀλλὰ τίς δὲ λόγος τῆς διπλῆς ταύτης ἀλληλεγγύης τοῦ τε Ἀδάμ καὶ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν δλῆν ἀνθρωπότητα; ἦ, ἵνα εἴπω σαφέστερον· πῶς σύ μπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἦμαρ τε καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ Ἀδάμ; Μυστήριον! πῶς δὲ πάλιν σύ μπαν ἐζωοποιήθη καὶ ἐδικαιώθη ἐν τῷ σταυρῷ θανάτῳ τοῦ Χριστοῦ; Μυστήριον! Καὶ λοιπὸν μυστήριον ἀντιτάσσεται πανσόφως ὑπὲρ τῆς θείας προνοίας ὡς ἀντέρρευπον εἰς μυστήριον! Ὁποία, ὡς ἀληθῶς, ἀδελφοί μου, μυστηρίων θεοπρεπῆς ἀρμονία ἀποκαλύπτεται! μυστηρίων ὑπὲρ λόγου μὲν σηνῶν, οὐδαμῶς δὲ παρὰ λόγου ἀλλ’ ἀληθῆλα ἐναρμονίως συμπληρώντων. Καὶ τὴν ὑπερθαύμαστον ἀρμονίαν τῆς ἀπείρου δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀπείρου εὐπλαγγήλιας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀπείρου αὐτοῦ σοφίας τελεσιουργήθεισαν, ἐν δὲ τῷ μυστηρίῳ τῆς ἐντάρκου τοῦ Θεοῦ Λόγου οίκονομίας ἥμεν ἀποκαλυφθείσαν ἐκπληττόμενος καὶ διὰ μέγας Ἀπόστολος, ἔλεγεν· «ὡς βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνέξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ δόσει αὐτοῦ» (Ρωμ. ια', 33). Τὴν ἀρμονίαν δὲ ταύτην παραδηλῶν καὶ διερός προφητάναξ ἔψυχλεν ἐμμελέστατα· «Ἐλεος καὶ ἀληθεία συνήντησαν, δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεργάλησαν» (Φιλιπ. δ', 8). Τὴν δὲ πάλιν μυστηριώδη ἐκείνην ἀλληλεγγύην τοῦ τε Ἀδάμ καὶ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν δλῆν ἀνθρωπότητα παραδηλώσας ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ψύχλει θεοπρεπῶς τὰ ἐπόμενα· «Ἐψεύσθη πάλαι

Αδάμ καὶ Θεὸς ἐπιθυμήσας (γενέσθαι) οὐ γέγονεν· ἀνθρωπος γίνεται Θεός, ίνα Θεὸν τὸν Ἀδάμ ἀπεργάσηται». (Ἀκαθ. ἑσπερ.) τουτέστιν, ἐπιθυμήσας ὁ ἀνθρωπός ἐξ ἀχαλινώτου ἀλαζονείας νὰ γίνῃ Θεός, ἐψεύσθη τῶν ἐλπίδων καὶ ἔπεσεν σίκτρως ἀποκτηνωθεὶς εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀπωλείας, συμπαρασύρας καὶ πάντας τοὺς ἑσυτοῦ ἀπογόνους· ἀλλ' ὁ πάνσοφος Θεός, πρὸς διόρθωσιν τοῦ πρὸς ἀποθέωσιν ἀνομῆματος τοῦ ἀνθρώπου, ὅλως τὴν ἐναντίαν ἔβαδισε, «μαρφὴν δούλου λαβών, ἐν δμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος (Φιλιπ. 6', 7) καὶ μέγρι σταυρικοῦ θανάτου ἑαυτὸν ταπεινώσας». Οὕτω δὲ εἰς τὴν ἀκρανοτάτην τοῦ πρωτοπλάστου ὑπερηφανίαν ἀντιτάξας ἀκρανοτάτην ταπείνωσιν, ἀνέσπασεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀβύσσου τῆς ἀπωλείας μετὰ πάντων τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ καὶ Θεὸν αὐτὸν πάλιν κατὰ χάριν εἰργάσατο, εἰς τὴν προτέραν ἀξίαν καὶ δόξαν ὑπερθαυμάστως ἐπαναγαγήσας.

‘Αλλ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενομένου, παρέσταται ἡμῖν φυσικώτατα τὸ ἀκόλουθον ζήτημα. Οὐκ ἡδύνατο ἀρά γε ὁ Γιὸς τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ παντοφίᾳ Αὐτοῦ, νὰ οἰκονομήσῃ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπινου γένους, κατ' ἀλλον τινὰ τρόπον, καὶ οὐ δι' αἰματηρᾶς θυσίας; τάχα ἀπαραιτήτως ἀπηγείτο αἷμα πρὸς ἔξαγορὰν καὶ ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἀπὸ τῆς ἀμάρτιας τῆς κατάρας καὶ τοῦ θανάτου; ‘Ακούσατε, χριστιανοί!

‘Η θεία δικαιοσύνη, περιένθρισθείσα ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων, ἀπήγει πόινήν, καὶ ποινὴν αὐστηροτάτην, ἀνάλογον πρὸς τὸ τῆς ἀνταρσίας ἀμάρτημα, θάνατον σωματικὸν καὶ ψυχικόν, αἰώνιον· καθότι ἐν τῇ καθόλου ὑπερθαυμάστῳ ἀρμονίᾳ τοῦ σύμπαντος ἡ ὑπαρξίας τοιούτου ἀνταρτικοῦ δυντος εἶη ἀν δύσηχος παραφωνία· ἔδει λοιπὸν ὁ ἀντάρτης ἀνθρωπός νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ μηδέν, ἔδει νὰ ἐξαλειφθῇ ἐκ τῆς βίθου τῶν δυντῶν καὶ ἀποθάνῃ διὰ παντός, οὐ μόνον θάνατον φυσικὸν καὶ σωματικόν, ἀλλ' ἐν ταυτῷ καὶ θάνατον πνευματικόν, αἰώνιον· ταυτόσην ἔδει ἡ ψυχὴ αὐτοῦ νὰ

καταταρτωθή αἰωνίως, ἀπαλλοτρίουμένη, τῆς θείας χάριτος, ἔξω που τῆς παγκάλου δημιουργίας, ἐν τῷ "Ἄδῃ, ἐνθα πρότερον ἤδη ἔξορισθείς ἐκ τῶν οὐρανίων τοῦ πνευματικοῦ κέντρου γάρ των ὁ ὄμοιός της ιστείται ἐπιθυμήσας ἀντάρτης· Ἐωσφόρος μετὰ πάντων τῶν οἰκείων ταγμάτων τεταρτάρωται. Ἐντεῦθεν δὲ ἐννοεῖτε, χριστιανοί μου, δτι δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνωθεὶς ὑποστατικῶς μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἐπομένως ἀναλαβὼν ἐφ' ἔκατόν, πλὴν τῆς ἀμαρτίας, πάσας τὰς συνεπείας τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, ἔδει ὡς ἀλληλή γεγονός, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἀνθρωπότητος, ἦτε ντιπρόσωπος ποιος καὶ ντικατάστατης, ἔδει, πρὸς ἵκανοποίησιν τῆς θείας δικαιοσύνης, νὰ ὑποστῇ τὴν ποινήν, ἢν ὥφειλε νὰ ὑποστῇ σύμπασα τὴν Ἀδάμῳ ἀμαρτάνεστα ἀνθρωπότητος· ἔδει νὰ γίνη κατάρα, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, δπως ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας καὶ τῆς δργῆς τοῦ οὐρανίου Πατρός, ἀποθνήσκων ἐπὶ τοῦ σταυροῦ! «Ἐπικατάρατος γάρ, φησὶν ἡ Γραφή, πᾶς δὲ χρεμάμενος ἐπὶ ἔύλου» (Γαλ. γ', 13). ἔδει νὰ θυσιασθῇ καὶ διὰ τοῦ ἴδιου αἵματος καθαρίσῃ, ἀγιάσῃ καὶ δικαιώσῃ τὴν μεμολυσμένην καὶ ἀμαρτωλὸν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, εἰς τὰς φλέβας τῆς ὁποίας ἔρρεεν αἷμα ἐφθαρμένον, ἀκάθαρτον, αἷμα ἐπικατάρατον μετὰ πασῶν τῶν πονηρῶν κλίσεων καὶ δρέξεων, ὡς ἀναβλύσαν καὶ μεταδοθὲν εἰς τοὺς ἀπογόνους ἐκ μεμολυσμένης πηγῆς, ἕτοι ἐκ τῶν πρωτεπλάστων, ὃν τὴν σάρξ, τὸ αἷμα, δλη τὴν φύσις δλοτελῶς ἐφθάρη, καταζεφωθέντος συνάμα τοῦ νοῦ καὶ διαστραφείσης τῆς θελήσεως κατὰ τινα μυστηριώδη τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἐπικοινωνίαν καὶ ἀλληλεπίδρασιν, δι' ἣν «ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ», κατὰ τὴν ἀγίαν Γραφήν. Καὶ δινῶς, ἀρθείσης τῆς θείας χάριτος, διὰ τὴν προπατορικὴν τῆς ἀποθεώσεως ἀμαρτίαν, τὴν ἀνθρώπινης φύσις μετέστη ἐκ τῆς ἀφθαρσίας εἰς τὴν φθοράν, ἐκ τῆς ζωῆς εἰς τὸν θάνατον, ἐκ τῆς εὐλογίας εἰς

τὴν κατάραν, ἐκ τῆς δόξης εἰς τὴν μέχρις ἡθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀποκτηνώσεως ἀτιμίαν, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ιστορία· θάνατον λοιπόν, θάνατον ἀγωνιώδη, δύσυνηρόν, θάνατον ἀτιμον, ἐπονεδίστον, θάνατον σταυρικόν, κατηραμένον, ἀλλὰ καὶ συνάμα ζωοποιὸν ἀντιτάσσει ὁ σαρκωθεὶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀντίρρυπον εἰς τὸν θάνατον, σάρκα εἰς τὴν σάρκα καὶ αἷμα εἰς τὸ αἷμα, πρὸς ἀνταναίρεσιν τοῦ θανάτου; πρὸς ἀφθαρτίαν τῆς σαρκός, πρὸς ἀγιασμὸν καὶ κάθαρσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. «Ωστε λοιπόν, κατὰ λογικὴν τάξιν καὶ φυσικὴν ἀκολουθίαν, μόνον αἱ ματσφυρτοὶ θυσὶα ἐν τῷ Γολγοθᾷ ἔδει νὰ ὑπάρξῃ τὸ ἀνάλογον μέσον τοῦ ἔξι λασμοῦ καὶ τὸ θεῖον λύτρον τῆς ἀνθρωπότητος. Ἰδοὺ δὲ πῶς περὶ πάντων τούτων ἐν θαυμασιωτάτῃ συντομίᾳ ἔκφραζεται ὁ μαχάριος Παῦλος· «Οἱ ἀγιαζόμενοι ἔξι ἑνὸς (τοῦ Ἀβραὰμ) πάντες, δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ἀδελφοὺς καὶ αἱλεῖν Ἐπεὶ δὲν τὰ παιδία κεκοινώηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλήσιως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστε τὸν διάβολον Οὐ γάρ δήπου (φύσεως) ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται (τουτέστιν οὐ λαμβάνει μορφὴν ἀγγέλου, ἀλλὰ μορφὴν καὶ φύσιν ἀνθρώπου). «Οθεν ὕφειλε καὶ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς δμοις θῆται, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεὸν (ἥτοι μεσίτης πρὸς τὸν Θεόν), εἰς τὸ ἰλάσκεσθαι τὰς ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ». ἐνῷ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι». (Ἐθρ. 6', 14—18). «Οθεν ἀνακεφαλαίσθυντες λέγομεν πρὸς σαφήνειαν. Ἐπειδὴ οἱ πρωτόπλαστοι περιέστησαν ἐκ τῆς ἀπθαρτίας εἰς τὴν φθοράν, τὸ δὲ ἐφθασμένον αἷμα αὐτῶν μετεδόθη εἰς τοὺς ἀπογόνους μετὰ πασῶν τῶν πονηρῶν ἔξεων καὶ ἀταξιῶν, διὰ τοῦτο, διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου, παραπλήσιως, ἡδύδεκησεν δὲ πάντας τοὺς Θεούς, «ἐπιλαβόμενος

σπέρματος Ἀνδράκαμ», ταυτέστιν ἐνωθεὶς ὑποστατικῶς μετὰ τῆς ἡμετέρας φύσεως, νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν διαφθαρεῖσαν φύσιν ἡμῶν, ταυτέστι δὶ' αἴ μα τοις, ἀλλὰ δὶ' αἴματος παναχράντου, πανασπίλου, ἀπειροτίμου, ζωοποιοῦ! Ἰδοὺ οἱ λόγοι, εὐλογημένοι χριστιανοί μου, τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ θεανθρώπου! Ἰδοὺ οἱ λόγοι τῆς αἵματηρᾶς αὐτοῦ θυσίας, «τῆς ἐφάπαξ προσενεχθείσης» ('Εβρ. 6', 14) ἔκει ἐπάνω, ἐν τῷ φρικτῷ Γολγοθᾷ!!! . . .

'Αλλὰ πρᾶγμα παράδοξον! Μελετῶν τὴν θρησκειολογίαν τῶν ἔθνων, παρατηρῶ δις οὐ μόνον οἱ θεοσεῖς Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ εἰδωλολατροῦντα ἔθνη τῆς ἀρχαιότητος καί, ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀνέκαιρέτως συνησθάνετο δις ἡ μαρτυρία τῶν ἁγίων ποιησάντων τὸν Θεοῦ, δις εἶναι ἄξιον ποιεῖν τὴς, καὶ διὰ τῆς ποιησίας δρεῖται νὰ ἔξιλε ὡση τὴν θείαν δργήν καὶ δικαιοσύνην. 'Οποια δὲ ἦν ἡ ποιητὴ αὕτη, ἡ τὸ μόνον μέσον τοῦ ἔξιλασμοῦ παρὰ πᾶσιν ἐν γένει τοις ἔθνεσι, πεπολιτισμένοις, βαρβάροις τε καὶ ἀγρίοις, πρὸς ἀποτροπὴν τῆς θείας δργῆς, καὶ ἀφεσιν καὶ δικαίωσιν τοῦ ἀνθρώπου! ἡ θυσία, τὸ αἷμα καὶ πολλάκις τὸ ἀνθρώπινον αἴ μα! Παντὸς τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἡ πίστις συνέκειται λαϊσμοῦ τοῦτο, δις οὐ δύναται νὰ ὑπάρξῃ «ἔξιλασμός, ἀφεσις καὶ δικαίωσις», εἰμὴ δὶ' αἴμα τοις. διθεῖν φησὶ καὶ διθεῖος 'Απόστολος περὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν θυσιῶν, «ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται καὶ χωρὶς αἵματοχυσίας οὐ γίνεται ἀφεσις». ('Εβρ. 10', 22). Διὰ ταῦτα μυριάδες ἀσπαρόντων θυμάτων ἐπλήρουν τὸ πάλαι τοὺς βωμοὺς καθ' ἔκάστην ἀπανταχοῦ! 'Απας δὲ ἀρχαῖος κόσμος, δύναται τις εἰπεῖν, δις κατεκλύζετο ὑπὸ αἵματος. 'Ομελογία λοιπὸν ἐνοχῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνωπίον τοῦ Θεοῦ καὶ ἰλαστήριον αἵματόρυπτον θύμα, «ἰδοὺ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἀπασῶν ἐν γένει τῶν θρησκειῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι». ἡ δμοιόμορφος δὲ αὕτη δὶ' αἵματοφύρτων θυσίῶν λατρεῖα παντὸς τοῦ ἀρχαίου κόσμου στηρίζεται οὐσιωδῶς εἰς μίσην

«ἀρχικὴν ἀληθειαν», ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ «ἀμέσως προΐσταν», περὶ οὓς αὐτίκα ἔροῦμεν.

Ίδε τι ἔπειταν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὰς θυσίας αὐτῶν, συμβολικῶς καὶ προφητικῶς προεικονίζούσας τὴν μέλλουσαν θυσίαν τοῦ λυτρωτοῦ ἐν τῷ φρικτῷ Γολγοθᾷ. Ὁ θεοσεβής Ἰσραηλίτης, προσφέρων θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν πρόσβατον, ἢ τράγον, ἢ μόσχον, ἢ ἄλλο τι τῶν λεγομένων καθαρῶν ζώων, ὡμολόγει διὰ τῆς θυσίας ταύτης δι τὸν οὐρανὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ οὐρανὸς ποιεῖ οὓς παρεκάλει δὲ διὰ τοῦ θύσαντος ιερέως, δι τοῦ θύματος, δι ποιῶν οὐρανὸν οὐρανόν την ποιεῖν, ἣν αὐτὸς δι προσφέρων ὥφειλεν ἀπόστολος, κατὰ λογίσης εἰς τὸ θυόμενον καὶ εἰς αὐτὸν προσφερόμενον ζῶον, ὡς ἀντικαταστάτην αὐτοῦ, καὶ δι ποιῶν ἡ ἴλαστηρίος αὐτῇ θυσίᾳ γένηται εὐπρόσδεκτος παρ' αὐτῷ. Ἀκολούθως δι μέγας ἀρχιερεὺς, εἰσκομίζων τὸ αἷμα τοῦ θύματος εἰς τὸ ἄδυτον, ἦτοι εἰς τὰ ἄγια τῶν ἀγίων, ἐρράντιζε διὰ τοῦ αἵματος τούτου τὸν λαὸν εἰς σημεῖον καθάρισμα τοῦ οὐρανοῦ. Απόστολος, ἐφαρμόζων τὰ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τυπικῶς τελούμενα ἐπὶ τοῦ θείου προσώπου τοῦ λυτρωτοῦ θαυμαστώτατα, λέγει. «Εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ιερεῖς τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν σκηνὴν (εἰς τὰ ἄγια τῶν ἀγίων) ἀπαξιῶντος μόνος δι ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος, δι προσφέρεις ὑπὲρ ἀντιτετατων τῶν λαοῦ ἀγνοητοῖς τοῖς τούτῳ πολλάκις προσφέρῃ ἔκαυτόν, ὥσπερ δι ἀρχιερεὺς (τῶν Ἰουδαίων) εἰσέρχεται: εἰς τὰ ἄγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, (ἐπειδὲ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου), νῦν δὲ ἀπαξίηπλη συντελείᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν ἀμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφε-

νέρω ταῖς καὶ καθόσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἀπαξὶ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο χρίσις, οὕτως δὲ Χριστὸς ἀπαξὶ προσενεγκεῖς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἀμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἀμαρτίας δρθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν» ('Εβρ. θ', 24-28). καὶ πάλιν «Χριστὸς παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, οὐδὲ δι' αἴμα τοις τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, εἰσηγήθειν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἄγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμενος· εἰ γάρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων καὶ σπόδος δαμάλεως βαντίζουσα τοὺς κεκαινωμένους (τοὺς μεμολυσμένους) ἀγίας ζει πρὸς τὴν σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, διὰ Πνεύματος αἰωνίου ἔκαυτὸν προσήνεγκεν ἀμωμον (θῦμα) τῷ Θεῷ, καθαρός εἰ εἰ τὴν συνειδῆσιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντες» ('Εβρ. θ', 11-14). καὶ πάλιν· «Ἐχομεν θυσιαστῆριον, ἕκ οὐ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἔξουσίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες· ὅν γάρ εἰσφέρεται ζώων «τὸ αἷμα περὶ ἀμαρτίας εἰς τὰ ἄγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως», τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς· διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἀγίασῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἐπαθείς», ('Εβρ. ιγ', 10-12). μετὰ τὴν θαυμασίαν δὲ ταῦτην ἐφαρμογὴν προστίθησιν δὲ Ἀπόστολος, διειποτέλειον νόμους ιερεῖς «ὑποδείγμασι (συμβόλοις) καὶ σκιᾷ λατρεύουσι» ('Εβρ. η', 5). καθόσον (ἐπιλέγει) «σὺ ἀνείχεν δὲ νόμος τῶν μελλόντων (τῶν ἐν τῷ νόμῳ τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος) ἀγαθῶν, οὐκ αὖτὴν τὴν εἰκόνα (τὴν ἀλήθειαν) τῶν πραγμάτων», καὶ διὰ τοῦτο «οὐκ ἥδυνατο τελεῖς ὁ σατανᾶς τοὺς λατρεύοντας» ('Εβρ. θ', 9). τὰ μέλλοντα δὲ ταῦτα ἀγαθὰ καλεῖ κατ' ἀντιδιαστολὴν ἐπουράνια (αὐτόθι). Παραπλήσια δὲ τοῖς Ἰουδαίοις ἐπραττον καὶ οἱ εἰδωλολάτραι ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ψευδοθέους αὐτῶν θυσίαις, εἰ καί, τοῦ καιροῦ προσέντος, αὗται ἀπώλεσαν παντάπαις

πὴν ἀληθῆ αὐτῶν σημασίαν, καθάπερ ἀπώλεσαν, κατα-
ζορωθέντας τοῦ νοῦ καὶ διαστραφείσης τῆς καρδίας αὐτῶν,
καὶ αὐτὴν τὴν γνῶσιν τοῦ ἐνὸς Θεοῦ, «λατρεύσαντες τῇ
κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα». (Ρωμ. α', 25). Παρὰ τοῖς ἔθνi-
κοῖς δὲ ἐσυνειθίζετο καὶ τοῦτο· δτε οἱ μηροὶ τοῦ θύματος κα-
τηναλίσκοντο ἐν τῷ βωμῷ, τὰ ἐψημένα ἥδη ἐντόσθια διε-
νέμοντο τοῖς παρεστῶσιν, ἡ δὲ διανομὴ αὐτῇ τῶν ἔγκά-
των ἐθεωρεῖτο ὡς δεῖγμα κοινωνίας· τῶν ἐσθίοντων
αὐτὰ μετὰ τῆς θεότητος, εἰς τὴν τὴν θυσίαν ἔκεινη προσε-
φέρετο.

Πλὴν δὲ τῆς ὁμοιομόρφου καὶ καθολικῆς λατρείας Ἰου-
δαίων τε καὶ ἔθνικῶν διὰ θυσιῶν καὶ αἴματογυστίας, ὑπῆρ-
χε προσέτι παρ' αὐτοῖς ἄπαξι καὶ γενέκη τις προσδοκία
καὶ ἐλπὶς εἰς μέλλοντα λυτρωτήν, ὡς βλέπομεν ἐν τῇ θρη-
σκειολογίᾳ Ἑλλήνων, Αἰγυπτίων, Περσῶν, Χαλδαίων, Ἰν-
δῶν καὶ λοιπῶν ἀρχαίων ἔθνῶν· διὸ καὶ διὰ Ιακώβου προφη-
τεύων δινομάζει τὸν μέλλοντα Σωτῆρα τοῦ κόσμου «προσ-
δοκίαν ἔθνῶν», «οὐκ ἐκλείψει, λέγων, ἀρχῶν ἐξ Ἰερύδα καὶ
ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἔως ἂν ἐλθῃ ὡς ἀπόκειται,
καὶ αὐτὸς προσδοκία ἔθνῶν» (Γεν. μθ', 10). Πῶς δὲ ἔξη-
γοῦνται τὰ θρησκευτικὰ ταῦτα γεγονότα, ἢτοι ἡ συναίσθη-
σις συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος ὡς ἐνόχου ἐνώπιον τῆς θεό-
τητος, ἡ καθολικὴ καὶ ὁμοιόμορφος διὰ θυσιῶν καὶ αἵμα-
των λατρεία πρὸς ἔξεμπνεισιν αὐτῆς καὶ ἡ παγκόσμιος ἐλ-
πὶς εἰς μέλλοντα λυτρωτήν; Ἀκούσατε, ἀδελφοί μου, καὶ
φρίξατε ἐπὶ τῇ φοιβερᾷ πωρώσει τῶν ἀπίστων καὶ θειστῶν.

Ο Θεὸς παιδεύων τοὺς πρωτοπλάτων τοὺς διὰ τὴν ἀμαρ-
τίαν αὐτῶν ὡς δικαίοις, παρεμυθήσατο αὐτοὺς συγχρό-
νως ὡς εὖσ πλαγάγχοντας αὐτοῖς μέλλοντα σωτῆρα καὶ λυτρωτήν, (ἢ δὲ θεία αὐτῇ ἐπαγγείλα,
ἥτις συνοπτικῶς καὶ συμβολικῶτερον ἐκφέρεται ύπο τοῦ
θεοπνεύστου Μωϋσέως ἐν τῇ Γενέσει, ἐφεξῆς ἐκτίθεται πλα-
τύτερον καὶ ἐκχαντορικῶτερον μεθ' διλων τῶν χρακτήρων

τοῦ λυτρωτοῦ καὶ τῶν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ περιστάσεων ἐν τοῖς δικοίως θεωπνεύστοις προφήταις), συγγρόνως δὲ τῇ περὶ μέλλοντος λυτρωτοῦ θείᾳ ἐπαγγελίᾳ, ύπέδειξεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς γενάρχας ἡμῶν καὶ θεσμὸν τινὰ λατρευτικόν, τὸν τῶν θυσιῶν, διὰ ἐπανέλαβεν ἔπειτα γραπτῶς ἐν τῷ νόμῳ Μωάεώς πλατύτερον· διὰ τίνα δὲ λόγον τοιωτὸν ἔθετο θεσμὸν; δπως συμβολικῶς προτυπώσῃ, διὰ ἐπηγγελμένος οὗτος λυτρωτὴς ἔμελλε νὰ θυσιασθῇ, καὶ διὰ τῆς αἱματηρᾶς αὐτοῦ θυσίας ἐπὶ τοῦ ξύλου τῆς καταδίκης νὰ ἔξιλεώσῃ τὴν ἀπειρον θείαν δικαιοσύνην καὶ νὰ δικαιώσῃ καὶ σώσῃ σύμπασαν τὴν ἔνοχον καὶ ἀμαρτωλὸν ἀνθρωπότητα· δὲ θεσμὸς οὗτος τῶν αἱματηρῶν θυσιῶν μετὰ καὶ τῆς θείας ἐπαγγελίας περὶ μέλλοντος λυτρωτοῦ μετεδόθη ὑπὸ τῶν γεναρχῶν τοῦ ἀνθρωπίου γένους εἰς τοὺς ἀμέσως αὐτῶν ἀπογόνους, καὶ δὶ αὐτῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη. Ἰδού, εὐλογημένοι γριστιανοὶ μου, ίδού ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ σκοπὸς τῶν θυσιῶν, ίδού ὁ ιστορικὸς λόγος τῆς καθολικότητος αὐτῶν παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν. Ἰνα δὲ ἐντελῶς πληροφορηθῆτε, διειποτέλειαν τοῦ ἀρχαίου κόσμου προεκόνιζον τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ αἱματηρὰν θυσίαν τοῦ Θεονθρώπου, ἔξετάσωμεν ίδίως τὸ τέρμα τῶν παρ'. Ἰευδαίοις θυσιῶν.

Ο προφήτης Δανιήλ, προλαμβάνων τὴν ιστορίαν κατὰ 490 ἔτη, προλέγει διτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ καταργηθῆσονται καὶ νὰδες καὶ θυσιαστήρια καὶ θυσίαι καὶ σπονδαί. «Μετὰ ἔξήκοντα δύο ἑβδομάδας (ἐτῶν), φησίν, ἔξαλοθρευθῆσεται χρίσμα (τουτέστιν ἀποκτανθῆσεται ὁ Χριστός), καὶ «κρίμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ». καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἄγιον διαφθερεῖ καὶ καταπαύσει θυσιαστήριον καὶ θυσίαν καὶ ἀρθῆσεται μετ' θυσίᾳ καὶ σπονδῇ» (κεφ. θ', 27). Καὶ ἀλγήθως, ἔρχεται ἀκολούθως ἡ ιστορία καὶ μαρτυρεῖ διτι μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ἀπὸ τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κατετράρη ἡ Ἱερουσαλήμ καὶ δ

ναὸς τοῦ Σολομῶντος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, διασπαρέντων τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ περάτων ἔως περάτων τῆς οἰκουμένης, ἐπομένως κατηγγήθησαν καὶ Ἱερωσύνη, καὶ θυσιαστήριον, καὶ θυσίαι, καὶ σπονδαί· δὲ λόγος τῆς παύσεως τῶν θυσιῶν καὶ τῶν συμπαρουμαρτουντῶν αὐταῖς προφανέστατος· τίς ἦν δὲ σκοπὸς τῶν θυσίῶν; ἡ συμβολικὴ προεικόνισις τῆς μελλούσης θυσίας τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς ἔθυσιάσθη, ἀρα ἔδει νὰ παύσωσι τὰ σύμβολα καὶ οἱ τύποι· ἐλθούσης τῆς γάριτος, νὰ παρέλθῃ ἡ τοῦ νόμου σχιά.

Τὸ δύμοισμοφόν δὲ τοῦτο καὶ ιστορικῶτατον γεγονός, ἢτοι ἡ ἐν τῇ θρησκευτικῇ λατρείᾳ καθολικὴ χρῆσις τῶν θυσιῶν καὶ τοῦ αἴματος παρὰ πᾶσιν ἀνεξαιρέτως τοῖς ἔθνεσιν, ἡ γενικὴ προσδοκία μέλλοντος λυτρώτος, ὡς καὶ πολλὰ ἔτερα παραπλησια, εἰτὲ αἰνίγματα ἄλυτα, μυστήρια ἀκατάληπτα τοῖς ἀπίστοις καὶ θεῖσταις, τοῖς ἀρνουμένοις τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀγίων Γραφῶν! μόνος δὲ Γολγοθᾶς λύει τὰ ἀλλως ἀνεξήγητα ταῦτα αἰνίγματα εὑμαρέστατα· οὐκ ἀπὸ δὲ σκοποῦ προσεπισημειῶσαι ἐνταῦθα καὶ τὸ ἔξῆς ἐμφαντικῶτατον γεγονός. Καθ' ἣν ὥραν δὲ πασχάλιος ἀμύνος ἔθυετο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὰ ἦν αὐτὴν ὡραῖν ἔθυετο καὶ ἔξεπνεε καὶ δὲ ὑπὸ αὐτοῦ πρωτυπούμενος Ἰησοῦς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· δθεν καὶ δὲ Ἀπόστολος λέγει· «τὸ πάσχα τὴν ὥμων ὑπὲρ τὴν ὥμων ἐτύθη Χριστός» (Α' Κορ. ε', 7). Μόνα τὰ δύο ταῦτα ιστορικὰ γεγονότα, ἡ δύμοισμοφός διὰ θυσιῶν λατρεία καὶ ἡ ἀπίστης καθολικὴ προσδοκία λυτρώτος ὑπεραρχεῖστι νὰ δεῖξωσιν ἡλίου φαεινότερον τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ τὴν θειότητα τοῦ χριστιανισμοῦ παρὰ παντὶ τῷ νοῦν ἔχοντι.

Δεῦρο δή μοι τὸν ὅ τοῦ Βολταίρη, τοῦ Ρενάν, καὶ τοῦ

Στράους, τῶν μωροσόφων ἀπίστων ἔκεινων θερμὸς θιασώ-
της καὶ ζηλωτής. Εἰπέ μοι τίς ὁ λόγος τῆς παρ' ἄπασις
τοῖς ἔθνεσιν ὄμοιομάρχου διὰ θυσιῶν καὶ αἰμάτων λατρείας
πρὸς ἔξευμένισιν τῆς παρωργισμένης θεότητος; τίς ὁ λόγος
δηλονότι τοῦ νὰ παραδεχθῶσι κοινῶς καὶ διοφώνως πάντα
τὰ ἔθνη ἀνεξαιρέτως τῆς ἀρχαιότητος, καθὼς καὶ τὰ σή-
μερον ἔτι εἰδωλολατροῦντα, τοσοῦτον κατὰ χρόνον καὶ τόπον
ἀφεστηκότα, καὶ τοσοῦτον ἀπ' ἀλλήλων διαφέροντα τὸν
χαρακτῆρα, τὸ πολίτευμα, τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥθη, τὰ ἔθι-
μα, τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τὸ «μόνον μέσον τοῦ
ἔξιλασμα» πρὸς ἀφεσιν καὶ δικαίωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ
«τὸ αἷμα καὶ μόνον τὸ αἷμα»; τίς ὁ λόγος προσέτι τῆς
«καθελικῆς καὶ σταθερᾶς τῶν ἔθνῶν πεποιθήσεως» εἰς τὴν
ἔλευσιν Σωτῆρος καὶ λυτρωτοῦ; ἀπόχριναι, λέγε, ἄγγει σε
ἡ ἀλήθεια· σιωπᾶς, καὶ δικαίως! διότι πάντα ταῦτα καὶ
τὰ παρόμοια ἴστορικὰ γεγονότα εἰσὶ παρὰ τῷ ἀφιλοσόφῳ
τὴν ἴστορίαν μελετῶντι θαύματα ὑπερφυσικά, αἰνίγματα
ἀνεξήγητα, μυστήρια ἀκατάληπτα! Κατανοεῖς σύ, τὸ αὐτο-
καλούμενον ἵστορὸν πνεῦμα, κατανοεῖς εἰς ποίαν ἀδυτ-
σον ἀντιφάσεων καὶ παραλογῶν περιπίπτεις; ἀρνεῖσαι τὴν
ἀρχὴν τῶν μυστηρίων, ὡς ἀντιβαίνουσαν δῆθεν εἰς τὸν δρθὸν
λόγον, ἀρνεῖσαι τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ ὡς μυστήριον
ἀκατάληπτον· ἀλλ' ἐν τούτοις λαθὼν σεαυτόν, παραδέχῃ,
κατὰ λογικὴν ἀντινομίαν, πληθὺν θαυμάτων καὶ μυστηρίων
τῆς ἴστορίας, παρὰ σοὶ καὶ μόνον παρὰ σοὶ, καὶ τοῖς ὄμοιοῖς
τους μωροσόφοις, ἀκαταλήπτων καὶ ἀκατανοήτων! Πρόσκει-
ται σοὶ λοιπὸν τὸ φοβερὸν τοῦτο δίλημμα, ἢ ἀρνήθητι τὴν
ἴστορίαν καὶ τὸν δρθὸν λόγον, ἢ ἀν σέβη τὴν ἴστορίαν καὶ
τὸν δρθὸν λόγον, ὅμολόγησον τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀγίων Γρα-
φῶν καὶ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ· μέσον οὖδεν!

Ταῦτα, εὐλογημένοι χριστιανοί μοι, τερὶς τῆς μεγάλης
ἔκεινης θυσίας τοῦ θεανθρώπου ἐν τῷ φρικτῷ Γολγοθᾷ, περὶ
τῶν κοσμοσωτηρίων αὐτῆς ἀποτελεσμάτων καὶ περὶ τῶν

συμβόλων, εἰκόνων καὶ τύπων, τῶν προεικονιζόντων αὐτὴν ἐν τῇ πολιᾷ ἀρχαιότητι· ἔξ αὐτῶν δὲ κατεδείχθη καὶ πάλιν ἡλίου φαεινότερον ἢ τε ἀλήθεια τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ.

Ἄπειροι εἰσιν αἱ δωρεαί, ἀδελφοί με, ἀνεκτίμητα καὶ ὑπερψύχηλα τὰ θεῖα χαρίσματα, ἀτινα δ τοῦ κόσμου Σωτῆρ, ἐν τῷ ἴδιῳ αἴματι, ἡμῖν ἐπεδαψιλεύσατο. «Οσῳ δὲ μᾶλλον τις μελετᾷ τὰ ἀγραντα πάθη καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου, τοσούτῳ μᾶλλον ἐκπλήσσεται ἐπὶ τῇ ἀπερινοήτῳ ἀγάπῃ, ἢν πρὸς τὸν κόσμον ἐπεδείξατο ὁ φιλάνθρωπος· καὶ πρὸς πεῖον κόσμον; Κόσμον βέβηλον, ἄθητον, ἄθεον, ἄνομον, ἀσεβῆ, ὑπὸ παντοίων τερατώδῶν κακιῶν βεβορβωμένον, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ μεγάλου τῶν ἔθνων Ἀποστόλου (δρ. Κορινθ. Β'), καὶ ἀληθῶς, «οτε ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις» (Ρωμ. ε', 20), κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· δτε δηλονότι περιτήλθεν ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὸ ξπακρὸν τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀστεβείας, κατὰ τὴν τερατώδη ἔκεινην ἐποχὴν τῆς ρωμαϊκῆς μονοκρατορίας, τότε καταδειχθείσης ἐναργῶς τῆς ἀνικανότητος καὶ ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπίνου φιλοσοφίας πρὸς τὴν ἡθικὴν καὶ πνευματικὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνόρθωσιν, τότε, λέγω, «ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ σωτήριος πάτειν ἀνθρώποις» (Τίτ. δ', 11). τότε ἐξεδηλώθη δρατῶς καὶ φηλαφητῶς ἡ ἀπειρως τοῦ οὐρανίου Πατρὸς ἀγάπη πρὸς τὸ ἀμαρτωλὸν καὶ κατάκριτον πλάσμα, καὶ ἡ περὶ ἀνορθώσεως καὶ παλιγγενεσίας αὐτοῦ πανάγαθος αὐτοῦ πρόσοια, διὰ τῆς εἰς τὸν κόσμον δηλονότι ἀποστολῆς τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ· «τοσοῦτον ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, (λέγει ὁ ἡγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου), ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέστειλεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ιωάν. γ', 15).

‘Αλλ’ ἡμεῖς τί ἀνταποδίδομεν τῷ παναγάθῳ καὶ δημι-

ουργῷ καὶ πλάστῃ ἡμῶν, τῷ οὕτως ἡμᾶς ἀγαπήσαντι καὶ
ὑπὲρ τῆς ἡμῶν ζωῆς καὶ σωτηρίας παραδόντι τὸν μονογενῆ
αὐτοῦ Υἱὸν εἰς θάνατον; ἐσχάτην, οἷμοι! ἐσχάτην, ἀδελ-
φοί μου, ἀγνωμοσύνην, πολλῷ τῷ μέτρῳ ὑπερακοντίζουσαν
τὴν τῶν σπαυρωτῶν καὶ δημίων αὐτοῦ· διότι τί ἄλλο πράτ-
τομεν, εἰ μὴ «ἀνασταυροῦμεν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ» ('Ἐθρ.
σ', 6) καθ' ἐκάστην διὰ τῆς ἀθετήσεως τῶν σωτηρίων
αὐτοῦ ἐντολῶν, καὶ διὰ τῶν πονηρῶν ἡμῶν πράξεων; μὴ
ἐπαναπαυώμεθα, ἀδελφοί μου, ἐν τῷ πράττειν ἐκ προμελέ-
της καὶ ἐν ἐπιγνώσει τὴν ἀμαρτίαν, μὴ ἐπαναπαυώμεθα
εἰς τὴν ἀπειρον τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγχνίαν· τοῦτο ἔστιν τῇ
φοβερωτέρᾳ τῶν ἀσεβειῶν. Ναὶ! ἀπειρος ἡ τοῦ Θεοῦ εὐ-
σπλαγχνία, ἀλλ' ἀπειρος καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ· διῷ δὲ
ἀκαταμέτρητος ἦν ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ εὐσπλαγχνία, ἦν πρὸς
ἡμᾶς ἐπεδεῖξατο, τοσοῦτον φοβερὰ ἔσται καὶ ἡ ἔκρηκτις τῶν
κεραυνῶν τῆς θείας αὐτοῦ δργῆς καὶ ἡ ἡμῶν, ἐὰν μὴ γενώ-
μεθα «σύμμορφοι τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐ-
τοῦ» (Ρωμ. ἄ, 23) διὰ τῆς νεκρώσεως τῶν παθῶν καὶ τῆς
ἐκπληρώσεως τῶν ἀγίων αὐτοῦ ἐντολῶν· ἀλλ' αἴρηται, ὑπὸ
τὸ βάρος τῆς ἀμαρτίας, ἀμετανόητοι ἀποθάνωμεν καὶ παρα-
στῶμεν ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ βῆματος ἀδιόρθωτοι·
τί ποιήσομεν, ἀδελφοί μου, δταν ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου
καψῆ αἰφνιδίως τὸ λεπτεπίλεπτον τῆς ζωῆς ἡμῶν ημακα καὶ
ἀπαγάγῃ ἡμᾶς εἰς τὴν φοβερὰν χώραν τῆς αἰωνιότητος;
"Ω τότε οὐαὶ ἡμῖν, τετέλεσται, ἀδελφοί μου, «ἐν τῷ "Ἄδῃ
οὐκ ἔστι μετάνοια! τί ποιήσομεν, ἢ τί ἀπολογησόμεθα
τότε, δταν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ
ἐπὶ γῆς ἐνδοξὸν παρουσίαν, ἐν τῇ ἔξασκήσει τῶν δικαιω-
μάτων, οὐκέτι τῆς θείας αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας, ὡς κατὰ
τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπὶ γῆς παρουσίαν, ἀλλ' ἐν τῇ πλήρει
ἔξασκήσει τῶν δικαιωμάτων τῆς ἀπειρού αὐτοῦ δικαιοσύνης
εἰπη πρὸς ἡμᾶς μετ' δργῆς καὶ ἀγανακτήσεως ταῦτα· «Ἐγώ,
ἀχάριστοι, ὁ Θεός καὶ δημιουργὸς τοῦ παντός, διὰ τὴν

σωτηρίαν ὑμῶν κατῆλθον ἐκ τῶν κόλπων τῶν πατρικῶν,
ἐσαρκώθην, ἐταπεινώθην, μυρία παθήματα ὑπέστην, τέλος
δὲ πάντων, καὶ «μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθην», σταυρωθεὶς ἐν
τῷ Γολγοθᾷ! Ἰδοὺ τὰ τραύματα τῶν χειρῶν καὶ τῶν πο-
δῶν μου, ιδοὺ ἡ αἰμοσταγῆς πλευρά μου, ιδοὺ τὸ σημεῖον
τῆς ἀπολυτρώσεως, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσηλωθεὶς, ὡςπερ εἴ
ζημην ἀρχιληστής, μεταξὺ δύο ληστῶν καὶ κακούργων, ἔξ-
πνευσα· διὰ τοῦ αἵματός μου ἀπελούσθητε, ἡγιάσθητε, ἐ-
φωτίσθητε, ἐδοξάσθητε καὶ συγχληρονόμοι τῆς οὐρανίου
βασιλείας μου προωρίσθητε, ἀλλ' ὑμεῖς, ἀγνώμονες ἀπέναν-
τι τῶν ἀπείρων τούτων εὐεργεσιῶν μου, τὸ αἷμά μου κατε-
πατήσατε, τὰ μυστήριά μου ἔβεβηλώσατε, τὰς ἐντολάς μου
ἡθετήσατε, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀπίστων ἔχθρῶν
τοῦ Εὐαγγελίου μου ἀσεβέστερον καὶ ἀντευαγγελικώτερον
διεβιώσατε· πορεύεσθε λοιπόν, ἀπόστητε, ἀποχωρεῖτε ἀπ'
ἔμοι ἢ ἔργάται τῆς ἀνομίας, οὐκ ἔστι κοινωνία φωτὶ πρὸς
σκότος· πορεύεσθε ἀπ' ἔμοι ἢ ἔμοι κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ
αἰώνιον, οὐκ εἰδία ὑμᾶς» (Ματθ. κέ, 4). «Ὤ! φοβερόν, ἀδελ-
φοί μου, «φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς γεῖρας Θεοῦ ζῶντος»!
(Ἐέρ. ι', 31).

Διὰ ταῦτα σπεύσωμεν, ἀγαπητὰ ἐν Κυρίῳ τέχναι, σπεύ-
σωμεν νὰ ἔξιλεωσωμεν τὴν θείαν δικαιισύνην ἐν δάκρυσι
μετανοίας καὶ ἔξομολογήσεως, ἐν συντριβῇ καὶ ταπεινώσει
καρδίας, ἐν ἐλεημοσύναις, ἐν σικτίρμοις πενήτων, βέναιοις
δύντες δτι, ἐν τῇ σταθερᾷ ἐλπίδι καὶ πίστει ἡμῶν εἰς τὸ αί-
μα τοῦ λυτρωτοῦ, τευχόμεθα τῆς ἀφέσεως τῶν ἡμετέρων
ἀμαρτημάτων· «Ιδού καἱρὸς εὐπρόσδεκτος, ιδού καἱρὸς
μετανοίας» (Β' Κορ. σ', 2). μὴ ἀναβάλωμεν τὴν μετάνοιαν
ἡμῶν εἰς τὴν αὔριον· «οὐ γάρ εἰδάμεν τί τέξεται ἡ ἐπιοδ-
σα»· μὴ ἀπελπισθῆς δέ, ἀδελφέ, διὰ τὸ πλήθος τυχὸν τῶν
ἀνομιῶν σου· «οὐ γάρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ἀμαρτία ἡ νικῶσσα
τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ»· ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ ἀπόγνωσις
ἔστιν ἡ φοβερωτέρα τῶν ἀμαρτιῶν, ἀντικρύς ἔστιν μετέβεια

καὶ ἀπιστία εἰς τὴν παντοδυναμίαν τῶν ἀχράντων παθῶν καὶ τῆς αἱματηρᾶς θυσίας τοῦ θεανθρώπου, ἐξ ὧν πηγὴ ἀνεκάντλητος, ἀπειρος ὥκεανὸς ἀξιομισθιῶν, δωρεῶν καὶ γαρίτων παντὶ τῷ ἀμαρτωλῷ κόσμῳ πανευσπλάγχνως ἔζερρευσεν· ἔχεις παραδείγματα προσέτι ἐνθαρρυντικὰ μεγάλων ἀμαρτωλῶν, μετανοησάντων καὶ τυχόντων τελείας ἀφέσεως, τὸ τῆς πόρνης, τὸ τοῦ τελώνου, τὸ τοῦ ἀσώτου, τὸ τοῦ Παύλου, τὸ τοῦ Πέτρου, οὐχ ἄπαξ, φλλὰ τρὶς τὸν Κύριον ἀρνηταχμένου, ὑστερον δὲ διὰ τῶν δακρύων τῆς μετανοίας οὐ μόνον συγχωρηθέντος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πρώτον ἀποστολικὸν ἀξιώματα πάλιν ἐπαναχθέντος· ἔχεις τὸ τῆς σήμερον ἕορταζομένης Μαρίας τῆς Αιγυπτίας, καὶ μυρία ἀλλα παραπλήσια παραδείγματα· ἀρκεῖ μόνον ἡ μετάνοιά σου νὰ μὴ ἦναι ὑποχριτικὴ μετὰ σοφιστικῆς τινος ὑστεροδουλίας, ἀλλ' ἀληθῆς, εἰλικρινῆς, ἀποφασιστικῆς· ἀρκεῖ μόνον μετανοῶν νὰ ποιήσῃς ἀπόφασιν σταθεράν, διτὶ δὲν θέλεις πλέον ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν δύὸν τῶν προτέρων ἀμαρτιῶν σου, «ώς δικύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον» (Β' Πέτρ. 6', 22. Παρ. κε', 11). καὶ ἔσο βέβαιος, δισω μέγας ἀμαρτωλὸς καὶ ὑπάρχης, δ. οὐράνιες πατήρ θέλει σὲ ἐναγκαλισθῆ περιπαθῶς μετὰ πατρικῆς στοργῆς καὶ ἀγάπης. Πορεύου λοιπόν, ἀδελφέ μου ἀμαρτωλέ, πορεύου εἰς τὸ δικαστήριον τῆς μετανοίας· γονυπετής καὶ προσπίπτων πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἀναμένοντός σε ταπεινοῦ τῆς θρησκείας λειτουργοῦ, ως κατενώπιον τοῦ Θεοῦ, ταπεινώθητε ἐξωμολογούμενος ἐν συντριβῇ καὶ ταπεινώσει καρδίας τὴν σὴν ἀθλιότητα· οὕτω δὲ δικέος ἀνθρώπος θέλει ἀρχίσῃ ν' ἀναγεννᾶται ἐν σοί· διότι ἐν τῇ ἀλαζονείᾳ, ως εἶδομεν, ἔγκειται ἡ ρίζα τῆς ἀμαρτίας καὶ ἡ κατάρα, ἐν δὲ τῇ χριστιανικῇ ταπεινώτει ἡ ρίζα πάσης ἀρετῆς, ἡ θεία χάρις, ἡ οὐράνιος εὐλογία· οὕτω δὲ προκαθάρας σεαυτὸν διὰ τῶν δακρύων τῆς μετανοίας καὶ ἐν παντοῖαις ἀγαθοεργίαις προετοιμασθείς, πρόσελθε τότε εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦτο τῆς χάριτος, ἐν ᾧ ἡ ἀναίμακτος ἐπιτελεῖται θυσία,

συνέχεια ούσα ἀναμηρίστως τῆς αἰματηρᾶς ἔκείνης θυ-
σίας, τῆς ἐφάπαξ ὡς τοιοῦτον ἐν τῷ Κρανίου τόπῳ
προσενεγχθείστης· πρόσελθε, λέγω, εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦτο
τῆς χάριτος, ἐφ' οὐ πάρεστιν οὐχὶ τυπικῶς καὶ συμ-
βολικῶς (καθὰ φλυαροῦσιν εἰς κατά γε τοῦτο εἰς οὐδα-
ζον τε εἰς λουθηροκαλένοι), ὡς πάλαι ἐν τῷ σκιώδει θυσια-
στηρίῳ τοῦ νόμου, «ὅπερ οὐκ ἥδυνατο τελεῖως αἱ τοὺς
λατρεύοντας», κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἀλλὰ πάρεστιν
ἀλληθῶς καὶ πραγματικῶς αὖτοῦ «τὸ πρὸ κατα-
βολῆς κόσμου ἐσφαγμένον ἄρνιον» (*Ἀποκαλ.* ἕ, 6), «ἔξι οὐ
οὐκ ἔχουσι φαγεῖν ἔξουσίαν οἱ τῇ σκηνῇ (τῇ σκιώδει καὶ
τοῖς συμβολοῖς) λατρεύοντες». κοινώνησον μετὰ φόβου Θεοῦ,
πίστεως καὶ ἀγάπης τοῦ θεανδρικοῦ σώματος καὶ τοῦ θεαν-
δρικοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου «εἰς ὅφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς
ἀρραβῶνα ζωῆς αἰώνιου», ὃν τύχαιμεν ἀπαντες ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃς ἡ δόξα, τὸ κράτος, ἡ τιμὴ καὶ
ἡ προσκύνησις, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν
καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰώνας. Ἀμήν.

Γ' ΛΟΓΟΣ, (*)

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά!

ΨΗΦΩ: τῆς πανσέπτου μητρὸς ἡμῶν μεγάλης τοῦ Χρι-
στοῦ Ἐκκλησίας, ἣτις πρὸ ἐπτακαίδεκα μηνῶν ἔξελέξατο
με ποιμαίνειν πνευματικῶς τὴν θέσσωστον ἐπαρχίαν Σερ-
ρῶν, μετατίθεμαι εἰς τὴν ἀγιωτάτην μητρόπολιν Ἡρα-
κλείας. Ως στρατιώτης δὲ τῆς Ἐκκλησίας, διφελω νὰ
ὑπακούσω προθύμως εἰς τὴν ἱερὰν αὐτῆς φωνήν μέλλων
δέ εσον οὕπω ἀποχωρισθῆναι ἀφ' ὑμῶν τῶν πνευματικῶν
μου τέκνων, αἰσθάνομαι ἐπείγουσαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἔξη-

(*) Ἐξετωνόθη ἐν τῷ ἐν Σερραῖς μητροπολιτικῷ ναῷ τῷ
ἀγίῳ Θεοδώρῳ, τῇ δὲ μαρτίου φωεθό.

γήσω διὰ βραχέων πρὸς ὑμᾶς τὰ ἐν τῷ παρόντι ἐπιβαρύνοντα τὴν καρδίαν μου αἰσθήματα καὶ ν' ἀνακουφίσω αὐτὴν μικρὸν ἀπὸ τοῦ πιέζοντος ἀλγους διὰ τὸν ἀφ' ὑμῶν γωρισμόν· διότι, εἰ καὶ ἡ πνευματικὴ τῆς ἐπαρχίας ταύτης διακυβέρνησις ὑπῆρξε μει βραχυχρόνιος, ἀλλ' ὅμως αἱ ἐκτάκτως δυσχερεῖς καὶ κινδυνώδεις περιστάσεις, καθ' ἃς ἐμόχθησα μεθ' ὑμῶν ὑπὲρ τῆς θεοτηρίκτου ταύτης πόλεως καὶ τῆς δλης ἐπαρχίας Σερρῶν, συνέδεσάν με μεθ' ὑμῶν ἀρρήκτοις δεσμοῖς στοργῆς καὶ ἀγάπης, καὶ δὲν δύναμαι, ἢ μετ' ἀλγούς ψυχικοῦ ν' ἀπογωρισθῶ τῶν προσφιλῶν μοι Σερραίων. Πέπεισθε δέ, τέκνα μου περιπόθητα, διὶ καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἐπισκοπικῇ παροικίᾳ μου ἡδέως πάνυ θελω μνημονεύει συμπάντων μὲν τῶν χριστιανῶν μου, ίδιως δὲ τῶν καλῶν κάγαθῶν ἔκεινων ἀνδρῶν, οἵτινες τῆς φιλίας αὐτῶν μὲ τὴν ἡδίωσαν, καὶ μετὰ προθυμίας συνέδραμον μοι εἰς σπουδαῖα τινα καὶ κοινωφελῆ ἔργα, ὡν τὴν ἐναρξίν ἐπιτυχῶς ἐποιησάμην, τῇ θείᾳ συναντιλήψει, ἀλλ' ὡν ἡ ἐντελής πραγματοποίησις διακοπεῖσα ἀπόκειται τῷ ἐμῷ ἀξίῳ καὶ ἵκανῷ διαδόχῳ. Ἀληθῶς αἱ πράξεις μου, ἀπολύτως καὶ καθ' ἔαυτὰς θεωρούμεναι, εἰσὶν δλίγαι, ἐν μέρει δὲ καὶ ἀτέλεστοι· ἀλλ' ὅμως ἀντὶς ἀναλογισθῆ διὶ τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ χρόνου κατηνάλωσα τὴν πόλεων, μετὰ τῶν ἀρμοδίων προσώπων πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως, διὰ τὴν ἐκ βορρᾶ πέρυσι συνεξορμήσασαν πλημμύραν πολυσπερῶν πανόπλων στιφῶν, βλοστρὸν καὶ βάσκανον βλέμμα ἐπιφριπτόντων ἐπὶ τῆς ἐπιφανοῦς ταύτης πόλεως, ἀντὶς, λέγω, τοὺς κινδύνους τούτους καλῶς ἀναλογισθῆ, ἀφ' ὧν ἐρρύσατο τὴν πανάγαθος πρόνοια τοῦ Ὅψιστου, καὶ ἐπομένως διὶ, ὡς ἐκ τῶν δεινῶν ἔκεινων περιστάσεων μολις ἔξ μηνας ἡδυνήθη ἀχολεύθως νὰ ἔργασθῶ, εἴτε ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως καὶ τῶν καταστημάτων, ἐκπαιδευτικῶν τε καὶ φιλανθρωπικῶν, εἴτε ὑπὲρ τῆς διεξαγωγῆς διαφόρων ὑποθέσεων τῆς δλης ἐπαρχίας, ίδιωτικῶν τε καὶ κοινῶν, δὲν θέ-

λει μὲ κατακρίνει, νομίζω, ἐπὶ ἀκηδίᾳ, νωθρότητι καὶ ἀναλγησίᾳ, ἡ ἐπὶ ἐλλείψει ἀγαθῆς θελήσεως. Εἰς τὴν προαγωγὴν διγμοσίων κοινωφελῶν ἔργων, ἀγαπητά μοι ἐν Χριστῷ τέκνα, δὲν ἀρχοῦσι μόνον ἀγαθὴ θέλησις καὶ ἐνέργεια, ἀλλὰ συναπαιτοῦνται καὶ χρόνος καὶ συνδρομὴ βοηθητικῶν περιστάσεων.

Ίσως κακαὶ πολλάκις πληροφορίαι, ἡμαρτημέναι κρίσεις περὶ οἰωνδήποτε ύποθέσεων, ἀντίθετα συμφέροντα καὶ ἀνθρώπινα πάθη, ἀτινα ἐν ἑκτάχοις μάλιστα καὶ ἀνωμάλοις καιροῖς δὲν δύνανται νὰ ἐκλείψωσιν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ίσως παρεμόρφωσαν τὰς εἰλικρινεῖς μου προθέσεις. ἀλλ' ὅμως ἐν συνειδήσει ἔμαυτὸν ἔξετάζων, μαρτύρομαι Θεὸν καὶ ἀνθρώπους, ὅτι ἐν πάσῃ σκέψει μου καὶ ἐνεργείᾳ οὐδέποτε τὸ ἔμδν ἀτομικόν, ἀλλὰ τὸ κοινὸν ὑμῶν συμφέρον εἶχον ὑπ' ὅψιν. Πάσας τὰς ἐνεργείας μου κατέτεινα, οὐγῇ μετὰ σπουδῆς ἀλογίστου, εἰς τὸ συνάψαι, κατὰ μικρόν, ἐν ἐνὶ πνεύματι καὶ φρονήματι πάντα τὰ ζωτικὰ στοιχεῖα τῆς πόλεως, πάντα τὰ σχετικῶς ἀρμοδιώτερα ἄτομα, οἰωνδήποτε ἀποχρώσεων, τρόπος κοινῆν καὶ ἐναρμόνιον καὶ τελεσφόρον συνεργασίαν ὑπὲρ βελτιώσεως καὶ προαγωγῆς τῶν ἐκπεπτωκότων ἐκπαιδευτηρίων τῆς πόλεως, ὑπὲρ ἐπεκτάσεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τε τῇ πόλει καὶ τῇ ὅλῃ ἐπαρχίᾳ, ὑπὲρ εύρέσεως σπουδαίων πόρων διὰ τακτικῆς ἔξελέγξεως τῶν ἐπὶ πεντεκατέδεκα ἥδη ἔτη ἀνεξέλέγκτων ἐκκλησιαστικῶν περιουσιῶν, χρηματικῶν τε καὶ κτηματικῶν, καὶ διὰ τῆς συγγωνεύσεως τῶν πολυπληθῶν ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ δι' ἐτέρων καταλλήλων μέτρων, καὶ ὑπὲρ ἀλλων προσέτι παραπλησίων κοινωφελῶν ἔργων, ἀτινα κατὰ πλάτος ἐκπλήνεται ἐν τοῖς κύρδοις τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως.

Ναί, ἀγαπητά μοι τέκνα, τὸ κοινὸν ὑμῶν συμφέρον ἀειποτε ἐπεδίωξα, διαβλέπων αὐτὸν ἐν τῇ δρθῇ τῶν καιρῶν ἐκτιμήσει, ἐν τῇ κοινῇ συμφιλιώσει καὶ δμονοίᾳ, ἐν τῇ μετριοπαθείᾳ, ἐν τῇ δικαιαιοθύνῃ, ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ αντα-

παρνήσει· πέπεισμας δέ, πάλιν λέγω, δτι σί εκτιμῶντες τὸ γαλεπὸν τῶν καιρῶν καὶ ἄμα ἀναλογιζόμενοι τὸ βραχυχρόνιον τῆς ἐνταῦθα ἀρχιερατείας μου, θέλουσι: κρίνει περὶ ἐμοῦ ἐπιεικῶς ἐφ' εἰς τούτο δ' ἔσται ἵκανη παραμυθία καὶ ἀνακούφισις εἰς τὴν ὑπὸ ἄλγους πιεζόμενην καρδίαν μου. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.

Ἐπειδὴ δὲ τελευταῖσιν ἥδη ἐμφανίζομαι πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ πανσέπτῳ τούτῳ ναῷ τοῦ Ὑψίστου, δπως προσφέρω τὴν ἀναίματον θυσίαν καὶ ἐπικαλεσθῶ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν τὴν θείαν αὐτοῦ χάριν καὶ εὐλογίαν, οὐδὲν ἄλλο προσφορώτερον ἡγοῦμαι, ἀποχωρῶν, νὰ προσφέρω ὑμῖν ιερὸν κληροδότημα εἰ μὴ λόγους τινὰς πατρικοὺς περὶ ἀγάπης καὶ διμονοτας.

Ἐντολὴν καὶ τὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἄλλήλους», εἶπεν δὲ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ἀπερχόμενος ἐπὶ τὸ ἑκούσιον πάθος. Αὐτὰ δὴ ταῦτα τὰ θειότατα ρήματα εὔκαιρον καὶ μὲ προσαναφωνῆσαι ἀπερχόμενον εἰς τὴν νέαν ἐπισκοπικὴν παροικίαν μου· καθ' ἔσον τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα οὐκ ἔσπιν ἀφορμὴ χρηματισμοῦ καὶ φιλοδοξίας, ἀλλ' αὐταπάρνησις, ἀλλὰ μαρτύριον, ἀλλὰ θυσία ὑπὲρ τῶν λογικῶν τοῦ ποιμήνου προσβάτων· τοιαύτην δὲ θυσίαν ὁ αἰώνιος ἀρχιερεὺς καὶ οὐρανίος τῆς Ἐκκλησίας νυμφίος ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἐπισκόπους, ἤτοι τοὺς πνευματικοὺς τῶν πιστῶν ποιμένας. «Ο ποιμὴν ὁ καλός, φησί, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν πρεσβάτων». Εὔχεσθε οὖν, ἀγαπητά μοι ἐν Κυρίῳ τέκνα, δπως δὲ θεάνθρωπος ἡμῶν λυτρωτὴς καὶ οὐρανίος τῆς Ἐκκλησίας νυμφίος εὐδόκιμον ἀναδείξῃ με εἰς τὴν πνευματικὴν ποιμαντοφίαν τοῦ νέου λογικοῦ ποιμήνου μου, ἵνα μὴ ρηθῇ καὶ περὶ ἐμοῦ, τοῦθ' δπερ μετὰ τρόμου ἀναλογίζομαι, τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου περὶ τῶν ποιμένων τοῦ παλαιοῦ Ἰσραὴλ· «ποιμένες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἐμίσαναν τὴν μερίδα μου τὴν ἐπιθυμητήν».

Εἶπον ἀνωτέρω, εὐλογημένοι γριτικοί μου, δτι δὲ Κύριος ἡμῶν, ἀπερχόμενος νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ξωτῆς

καὶ σωτηρίας, ἔδωκεν ὡς ιερὰν παρακαταθήκην τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς καὶ νὴν ἐντὸλῃ ν, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην· ἀλλὰ διὰ τέ τὴν ἐντολὴν ταύτην ὠνόμασε καινῆν; ὡς δὲ ἀγνωστὸν παντὶ τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ, διότι η ἀγάπη, ἦν ἐντέλλεται ὁ Θεάνθρωπος, οὐ γινώσκει ὅρια, ἀλλ' ἐπεκτείνεται ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους ἀνεξαιρέτως, ἐκρίζουσα πᾶν ἵγνος διχονοίας, μνησικακίας, φιλεκδικίας, φιλοδοξίας, ἰδιοτελείας, ἀλαζονείας, φθόνου, καὶ τῶν παραπληγίων κακῶν, καὶ παράγει δαψίλως παντοιεῖς σωτηριώδεις καρποὺς ἐναρέτων καὶ κοινωφελῶν πράξεων.

Οὔτε δὲ τέλης καὶ προεισαγωγικὸς νόμος τοῦ Μωυσέως, οὔτε η τῶν ἔθνικῶν φιλοσοφία ἡδυνήθη νὰ μεταρσιωθῇ εἰς τοσούτον ὑψος ἡθικῆς τελειότητος! λ. χ. δὲ μὲν Μωσαϊκὸς νόμος ἐντέλλεται μόνον τὴν πρὸς τοὺς ἀγαπῶντας ἀγάπην, ἐπιτρέπων τὸ ἀφαιρεῖν «δρθαλμὸν ἀντὶ δρθαλμοῦ καὶ δόντα ἀντὶ δόντος», τουτέστι τὴν ἀντεκδίκησιν· η. δὲ φιλοσοφία τῶν ἔθνικῶν παρομοίως ἡγνόσης παντάπασι καὶ αὐτὴ τὴν πρὸς τοὺς ἔχθροὺς ἀγάπην, καὶ τὸ γείριστον, οὐχ ἀπλῶς τὴν πρὸς τοὺς ἔχθρους ἀγάπην ἡγνόσην, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς πᾶν ἐν γένει τὸ μὴ ὄμοφυλον· διὰ τούτο τὸ λέξις ἔνος παρ' "Ἐλλήσιν ἦν Ισοδύναμος τῇ λέξει ἐχθρός· διεν καὶ τινες τῶν παρ' αὐτοῖς νομοθετῶν, οἱ φιλανθρωπότεροι, διποσ προφυλάττωσι τοὺς ἔνους ἀπὸ τῶν τοῦ δχλου ἐπηρειῶν, ἔθηκαν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ξενίου Διός. Πρῶτος καὶ μόνος δὲ χριστιανισμὸς ἔχήρυξε τὴν καθολικὴν τῶν ἀνθρώπων ἀγάπην, ἦν μόνον ψυχὴ Θεανθρώπου ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ, διὰ τῶν θείων καὶ γλυκυτάτων ἔκεινων ρημάτων: «Ἄγαπᾶτε τοὺς ἔχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοὺς κακοποιοῦντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς καὶ εὔχετε ὑπὲρ τῶν διωκόντων καὶ ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς». Καὶ ταύτην δὲ τὴν σωτῆριον διδασκαλίαν οὐ μόνον λόγῳ ἐδίδαξεν ὁ Θεάνθρωπος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ παναχράντου αὐτοῦ αἴματος ἐπεσφράγισεν ἐν τῷ φρικτῷ Γολ-

γεθῆ, εὐξάμενος ὑπὲρ τῶν ἔαυτοῦ σταυρωτῶν καὶ δημίων.
«Πάτερ, εἰπεν, ἀφες αὐτοῖς».

Καὶ οἱ μὲν πολιτικοὶ νόμοι ἀπάντων ἐν γένει τῶν ἔθνων συνιστῶσι τὴν λεγομένην ἀρνητικὴν ἀγάπην, καθ' ἐσον ἀπαγορεύουσιν ἀπλῶς τὴν ἀδικίαν τιμωροῦντες μόνον τὸν βλάπτοντα τὸν πλησίον· ὁ δὲ φιλοσοφικὸς νόμος ἐντέλλεται ἀπλῶς τὸ «ἀμύνεσθαι τοῖς φίλοις» καὶ τὸ «προσαιρεῖσθαι μᾶλλον ἀδικεῖσθαι ἢ ἀδικεῖν», ὡς διδάσκει Σωκράτης (παρὰ Πλάτωνι ἐν Γοργίᾳ). ὁ δὲ νόμος τοῦ Χριστοῦ, ὁ «τομώτερον σιδήρου μέχρι μυελοῦ καὶ δστῶν καρδίας διήκων», κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, οὐ μόνον ἀπαγορεύει τὸ δπωσδήποτε βλάπτειν καὶ ἀδικεῖν, ἀλλ' ἀπαιτεῖ προσέτι καὶ τὸ εὖ ποιεῖν καὶ βοηθεῖν τῷ πλησίον· «δσα ἀν θέλητε ἵνα ποιῶσιν εἰς ὑμᾶς οἱ ἀνθρώποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὅμοιως». καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἀπαιτεῖ τὸ ἀγαπᾶν καὶ εὐεργετεῖν καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἔχθροὺς καὶ διώκτας ἡμῶν. Καὶ ἡ μὲν τήρησις τοῦ πολιτικοῦ νόμου ἀποδείκνυσι τὸν κατὰ κόσμον δίκαιον ἀνθρώπον, ἡ δὲ τήρησις τοῦ ἡθικοῦ ἢ φιλοσοφικοῦ νόμου, τὸν κατὰ κόσμον ἀγαθὸν καὶ ἐνάρετον. ἡ δὲ τήρησις τοῦ χριστιανικοῦ νόμου τὸν τέλον εἰ οἱ ἀνθρώποι διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, μετὰ τὴν ἀνωτέρω περὶ τῆς πρὸς τοὺς ἔχθροὺς ἀγάπης διδασκαλίαν, προστίθησι τὰ ἐπόμενα. «Γίνεσθε τέλειοι, δτι καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειος ἐστιν». Τίς δὲ ὁ σκοπὸς τῆς περὶ καθολικῆς τῶν ἀνθρώπων ἀγάπης διδασκαλίας τοῦ Θεανθρώπου; ὁ σκοπός ἐστιν ὁμολογουμένως διττός· τὸ μέν, νὰ καταστήσῃ τὸν ἀνθρώπον διὰ τῆς ἡθικῆς τελειότητος εὔδαιμονα καὶ μακάριον ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ καὶ κληρονόμου τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· τὸ δέ, νὰ καταστήσῃ αὐτόν, δσον τὸ ἐφικτόν, εύτυχη καὶ εὐδαίμονα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ προσκαίρῳ καὶ ἐπιγείῳ ζωῇ. Ἐξηγούμεναι.

Ἡ ἀγάπη, εὐλογημένοι χριστιανοὶ μου, ἐστὶν ἡ κρηπίς, τὸ κεφάλαιον τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐνευ τῆς ἀγάπης οὐδεὶς

δψεται τὸν Θεόν, δστις ἔστιν ἡ αὐταγάπη· οὔδεις ἀξιωθήσεται τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος· ἄνευ τῆς ἀγάπης οὐδὲν ὡφελεῖ ἡ ὁμολογία τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· ἄνευ τῆς ἀγάπης οὐδὲν ὡφελεῖσθαι τὰ ἔργα τῆς λατρείας· ἄνευ τῆς ἀγάπης ὁ χριστιανισμός ἔστι φιλή τις οὐδέ α, ἀλλως; εἰπεῖν, λογική τις ἡ ιστορική γνῶσις, ἀναγομένη εἰς μόνην τὴν σφαῖραν τῆς διακοίας, μηδόλως θάλπουσα καὶ ζωογονοῦσα τὴν καρδιὰν· τουναντίον δὲ μετὰ τῆς ἀγάπης ἔστιν οὐδέ α καὶ α οὐθημα, ἀτε δὴ συναιχμαλωτίων «εἰς ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ» καὶ διάνοιαν καὶ καρδίαν καὶ ἐν ἀρμονίᾳ συνάπτων καὶ συναρμολογῶν ἀμφότερα· ἀμαρτὲν τὴν διάνοιαν φωτίζων τῷ φωτὶ τῆς θείας γνώσεως καὶ ἀληθείας, ἀμαρτὲν τὴν βούλησιν δικθεέματίν τοις κινῶν εἰς τὴν πλήρωσιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ἢτοι τῶν ἀγίων αὐτοῦ ἐντολῶν. Καὶ ἀπαξιπλῶς, ἄνευ τῆς ἀγάπης ὁ χριστιανισμός ἔστι νεκρὸς καὶ ἀγονος τύπος, ἀλλως εἰπεῖν, φαρισαῖσμα δεῖ! «Οθεν καὶ ὁ ἡγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου λέγει· «ὅ Θεὸς ἀγάπη ἔστι, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ». Ἰδοὺ ἐν συνόψει, ἀδελφοῖς μου, ἡ οὐσία, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ χριστιανισμοῦ! συνῳδὰ τούτῳ καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος ἀποφαίνεται· «Ἐὰν ταῖς γλώσσαις λαλῶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἥχῶν καὶ χύμβαλον ἀλαλάζον· καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν· καὶ ἐὰν ἔχω πάταν τὴν πίστιν ὥστε δρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. Καὶ ἐὰν φωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμα μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὡφελοῦμαι· ἡ ἀγάπη (προστίθησι) μαχρεύμει, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παραδύεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαρεῖ ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαρεῖ δὲ τῇ ἀληθείᾳ·

πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει· ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἔκπιπτει» (πρὸς Κορινθ. Α', 1γ'). Ἡ ἀγάπη, τέλος πάντων, ἀγαπητά μοι τέκνα, καθὼς ἐστιν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βάσις τῆς χριστιανικῆς ἡθικῆς, οὕτως ἐπίστης ἐστὶ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος, οἷον τῆς ἐνσάρκου τοῦ Θεοῦ Λόγου σίκονομίας· καὶ δῆλον ἐκ τῆς ἑξῆς εὐαγγελικῆς ρήσεως· «Τοσούτον ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, φησὶν ὁ ἐπιστήθιος μαθητὴς τοῦ Κυρίου), ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέστειλεν, ἵνα πᾶς δι πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον». καὶ ὅποιον, ἀλλοίμονον, ἡγάπησε κόσμον; κόσμον ἀντάρτην, ἀντίθεον, ἀρνησθεον, κακούργον, παμμίαζον, σποῖος μάλιστα ἦν ἐπὶ τῶν πρώτων γρόνων τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας· ὡς ἀφάντου γιλανθρωπίας! ὡς ἀπείρου ἀγαθότητος καὶ ἀγάπης! Ἐπομένως, καθὼς ὁ Θεός, καθὼς πηγὴ τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀγάπης, ἡγάπησεν ἡμᾶς, ἐγθροὺς δυτας αὐτῷ, οὕτως δοξεῖλομεν καὶ ἡμεῖς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς εἰς ἡμᾶς ἔξαμαρτάνοντας, ἢτοι τοὺς ἐγθροὺς ἡμῶν καὶ καθὼς ὁ Θεός, ὡς πολυεύσπλαγχνος, ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς τὴν ἀληθειαν καὶ τὴν ὑψίστην ἡθικήν, καὶ ἵνα θυσιασθῇ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας συμπάσης τῆς ἀμαρτωλοῦ ἀνθρωπότητος, οὕτως δοξεῖλομεν καὶ ἡμεῖς ἔλεεν καὶ εὐποιεῖν τὸν πλησίον, εἰσσθήποτε κανὸν, ἄμφυλος, ἀλλόφυλος, ὄμοθρησκος, ἀλλόθρησκος, φύλος, ἐχθρός· καὶ ἔαυτοὺς δὲ θυσιάζειν ἐν τελείᾳ αὐταπαρνήσει, γρείας τυχούσης, ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς πατρίδος, τοῦ ἔθνους, τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁποία, ἀληθῶς, ἐναρμόνιος συμφωνία, εὐλογήμενος χριστιανός μου, τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ χριστιανισμοῦ! ὅποια στενοτάτη ἀλληλεγγύη δογμάτων καὶ ἐντολῶν, ἀμοιβαίως συνηποτηριζομένων ἐν ὑπερθαυμάστῳ ἀλληλουχίᾳ καὶ συναποτελούντων ἐν συμφοίες, ὄμοιοις, ἀχώριστον, ἀδιάσπαστον καὶ ἀρμονικώτατον σύμπλεγμα! Τί λέγουσι πρὸ-

ταῦτα τὰ αὐτοκαλούμενα ἴσχυρὰ πνεύματα, ἢ οἱ ὄρθολογισταί, (κατ' ἀντίφρασιν), οἱ τὰ φύτει ἀδιάσπαστα πειρώμενοι διασπάσαι, τὴν μὲν ἡθικὴν τοῦ Εὐαγγελίου παραδεχόμενοι καὶ θαυμάζοντες, τὰ δὲ δόγματα, τὰ μυστήρια καὶ τὰ θαύματα αὐτοῦ ἀσυνεπῶς καὶ παραλόγως ἀποβάλλομενοι; Πλὴν ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

'Η ἀγάπη προσέτι ἔστιν, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, εὐλογημένοι χριστιανοί μου, καὶ ἡ κρηπὶς τῆς, κατὰ τὸ ἐφικτόν, εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιγείῳ καὶ προσκαίρῳ ζωῇ· διὰ τῆς ἀγάπης προάγονται τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ μερικὰ τῶν ἀνθρώπων συμφέροντα· διὰ τῆς ἀγάπης αἱ κοινωνίαι, εἴτε μικραὶ εἴτε μεγάλαι, ἀκμάζουσι καὶ εὐημεροῦσιν. "Οπου ἡ ἀγάπη ἐπικρατεῖ, ἐκεῖ τὰ πάντα διάκεινται ἐν ἀρμονίᾳ καὶ εύταξίᾳ· ἐκεῖ πρόσδος, εὐδαιμονία, χαρά, εἰρήνη, ἀληθινὴ ζωή! "Οπου δὲ ἐπικρατεῖ ἡ διχόνοια καὶ ἡ διαίρεσις, ἐκεῖ διπισθεδρόμησις, ἀποσύνθεσις, δλεθρος, καταστροφή! «Πᾶσα γὰρ βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα πόλις ἡ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθῆσεται» (Ματθ. 12'), φησὶν ἡ αὐτοαλήθεια, δ Χριστός. Τὴν δὲ ἀλήθειαν τῶν θείων τούτων ρημάτων ἐπιμαρτυρεῖ ἡ καθολικὴ τῶν ἔθνων ἱστορία. 'Αλλὰ τίς ἡ ἀνάγκη ἐτέων παραδειγμάτων; Τίς ἡ αἰτία τῶν πρὸ δικταετίας ἐν Σέρραις κακῶν, ὡν τὰ ἀποτελέσματα καὶ νῦν σώζονται; οὐχὶ ἡ διχόνοια καὶ ἡ διαίρεσις; ἀλλά, δοξά τῷ εἰρηνάρχῃ Θεῷ, ἡ γαλήνη πρὸ πολλοῦ ἐπανῆλθε καὶ ἐλπιζόμενόν ἐστι διὰ τῆς κοινῆς διμορφοσύνης νὰ ἐπανέλθωσι καὶ πάλιν τὰ κοινὰ τῆς πόλεως πράγματα εἰς τὴν πρώην σχετικῶς ἀνθηρὰν καὶ ἀκμαίαν κατάστασιν.

Δεῦτε λοιπόν, εὐλογημένοι χριστιανοί μου, οἱ πάντες, καὶ μάλιστα οἱ τὰ τῆς κοινότητος διέποντες, συνδεδεμένοι στερερῶς τῷ ἵερῷ συνδέσμῳ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ δμονοίας, περιστοιχίσατε τὸν νέον πνευματικὸν ὄμῶν ποιμένα, μετὰ ζήλου καὶ αὐταπαρνησίας συνεργαζόμενοι εἰς τὴν πραγμα-

γῆν τῶν κοινῆ συμφερόντων ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ δμονοίας πράττετε τὰ ὡφέλιμα τῇ πατρίδι, ἀναλογιζόμενοι διὰ τῆς ἱστορικωτάτης καὶ ἐλληνικωτάτης ταύτης χώρας, τῆς μεγαλωνύμου, λέγω, Μακεδονίας, τῆς γεννησάσης καὶ ἔκθεψαμένης τεս παγκοσμίους ἑκείνους ἄνδρας, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν μέγαν Ἀριστοτέλη, ὃν δμοίους ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ ἐπιστήμῃ οὕπω οἴδεν ὁ κόσμος, καρδία ἐστὶν ἡ ἐπιφανῆς αὕτη πόλις τῶν Σερρῶν. ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ δμονοίας προάγετε τὰ τε ἐκπαιδευτικὰ ὑμῶν καταστήματα ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τελειότερον, καὶ τὸν φιλεκπαιδευτικὸν μακεδονικὸν σύλλογον σὺν τῇ Οὐρανίᾳ, συντελοῦντες συνάμα καὶ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἥπης λίαν περιωρισμένης δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως· διαπαιδαγωγούντες ἐν ταύτῳ εἴ τε γονεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι τὰ τέκνα ὑμῶν δρθιδόξως καὶ ἐλληνοπρεπῶς, πᾶν δθνεῖον καὶ ἔκφυλον ἀπὸ τῶν ἀπαλῶν αὐτῶν ψυχῶν ἐκδιώχοντες, ἐκτρέφοντες αὐτὰ «ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου», καὶ γιγνόμενοι αὐτοῖς διὰ τοῦ ὑμετέρου παραδείγματος ζῶσα διδασκαλία εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, ἐκεῖνο καλῶς ἐνθυμιαύμενοι, διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔθνος, πίστις καὶ πατρίς, δρθιδόξια καὶ ἐλληνισμός, ἀδιαφρήκτως εἰσὶ συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα, καὶ διὰ δ προδότης τῆς δρθιδόξιας ἐστὶν ἄμα καὶ προδότης τῆς πατρίδος, δολοφόνος τοῦ ἔθνους. ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καὶ διὰ τῆς δμονοίας καὶ ἀγάπης προάγετε τὰ φιλανθρωπικὰ ὑμῶν καταστήματα, βοηθοῦντες, τὸ κατὰ δύναμιν, τοῖς πάσχουσιν ἀδελφοῖς ὑμῶν καὶ «έλαχίστοις ἀδελφοῖς τοῦ Κυρίου» κοινῆ τε καὶ ἴδιᾳ διὰ τε συνεισφορῶν καὶ κληροδοτημάτων καὶ διὰ λυσιτελεστέρας καὶ σκοπιμωτέρας ἀναπτύξεως τοῦ νοσοχομείου καὶ τῶν ἀδελφοτήτων, τῆς φιλελέημονος, φρυμί, καὶ τῆς φιλοπτώχου.

«Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» καὶ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ δμονοίας ἀποχρούετε εὐθαρσῶς καὶ εὐτόλμως τὰς δολίας, τυχόν, εἰσηγήσεις τῶν τοῦ ἐλληνισμοῦ πολεμίων, κρατούνοντες ἐν

ὑμῖν αὐτοῖς τὸ ἔλληνικὸν καὶ πάτριον φρόνημα ἐν τε τῇ τηρήσει τῶν πατρίων ἡθῶν καὶ ἔθιμων καὶ ἐν τῇ διὰ πάσης τῆς δυνατῆς θυσίας ὑποστηρίξει καὶ διαδόσει τῶν ἔλληνικῶν γραμμάτων εἰς τὴν χώραν τῆς Μακεδονίας, ἀτιναὶ οὐ μένον τὴν διάνοιαν φωτίζουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἥθος μορφοῦσι καὶ τὸ φρόνημα γενναῖον καὶ ἔμπεδον ἀπεργάζονται. Οὕτω δὲ πράττοντες, ἐστὲ βέβαιοι δτι καὶ οἱ ἔξω ἄμογενεῖς πρόθυμοιν καὶ γενναίαν παρέξουσιν ὑμῖν τὴν ἑαυτῶν συνδρομήν, πρὸς ὑποστήριξιν καὶ διάτωσιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἔλληνισμοῦ ἀπὸ τῶν ποικίλων ἐπιθέσεων καὶ ἐπιδρομῶν τῶν πολεμίων αὐτοῦ. Καὶ τί λέγω; 'Ἐν τῷ ἡθικῷ καὶ πνευματικῷ τούτῳ ἀγῶνι ὑμῶν ἔξετε ἀρωγὸν καὶ ἐπίκουρον αὐτὴν τὴν ἀκαταγώνιστον δύναμιν τοῦ δικαιοχρίτου Θεοῦ, δστις, κατὰ τὸν ἱερὸν προφητάνακτα, «διασκεδάζει βουλὰς ἔθιων, ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων».

Τὸν λόγον ὡδε καταλήγων, αἰτοῦμαι παρὰ πάντων συγχώρησιν, εἴτινα, τυχόν, ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀκων κατὰ τὴν ἐνταῦθα διαμονήν μου ἐλύπησα, ἐπως κάγὼ συγγινώσκω πάντας ὑμᾶς, τοὺς τε παρόντας καὶ τοὺς ἀπόντας, ἐξ δλης ψυχῆς καὶ καρδίας.

Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶη μεθ' ὑμῶν.

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ, ἀγαπητά μοι τέκνα, χαίρετε.

Δ' ΛΟΓΟΣ, (*)

αΟύκ ἔστιν ἀντάλλαγμα οὐδὲν πεπαιδευμένης ψυχῆς;

— «Σοφεὶ γυναικεῖς ὡκεδόμησαν οἶκους, ἢ δὲ ἔργων κατέσκεψε ταῖς χερσὶν αὐτῆς».

Σε δὲ σμιώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,
φιλόχριστος δομήγυροι.

ΑΠΑΝΤΑ τὰ νεώτερα χριστιανικὰ ἔθνη, καὶ δὴ καὶ τὸ ημέτερον, ἐπιγνόντα τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὅτι τὸ συμφέρον πάσης οἰκίας ιδίᾳ καὶ πολιτείας κοινῇ ἔγχειται ἐν τῇ ἐκπαίδευσει, ἀναπτύξει καὶ ἀναπλάσει τοῦ γυναικείου φύλου, καὶ διὰ χωρίς τούτου ἀδύνατον προκόπτειν καὶ εύδαιμονενίν οἰανδήποτε κοινωνίαν, προήχθησαν εἰς τὴν ἴδρυσιν παρθεναγωγείων πρὸς ἐκπαίδευσιν τῆς θηλείας νεότητος. “Οτι δὲ διὰ μόνης τῆς τοῦ ἄρρενος ἐκπαίδευσεως οὐχ οἴσν τε ἐστε τὸ ἀνθρώπινον γένος τυχεῖν τῆς κατὰ τὸ ἐφικτὸν πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς τελειότητος, ἐξ οὗ ή ἀληθής αὐτοῦ εὐδαιμονία, ἀλλ' ὅτε ἀναγκαῖως συναπαιτεῖται καὶ ή ἐκ παραλλήλου ἐκπαίδευσις τοῦ θήλεος καὶ ή ἡθικὴ αὐτοῦ ἀγωγὴ καὶ διάπλασις, οὐδεὶς εὖ φρονῶν ἀντερεῖ.

Καὶ διντας· δταν τὰ τέκνα καλῶς ἀγωνται ὑπ' ἀγαθῆς καὶ πεπαιδευμένης μητρός, ἐπιγινωσκούσης τὰ ἔαυτῆς καθήκοντα, τὰ πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον, τὴν οἰκογένειαν καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις, καὶ αὐξάνωσιν «ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου», τόπε πάντως ἀποδήσονται χρηστοὶ πολῖται, ἀληθεῖς χριστιανοί, ἐλεύθεροι πάσης προλήψεως καὶ δεισιδαιμονίας, καὶ ἐπομένως ὠφέλιμοι τὸ καθ' ἔαυτοὺς τῷ οἰκῳ, τῇ πατρίδι, τῷ ἔθνει, τῇ ἀνθρωπότητι. ἀν δέ, τούναντίον, ή μήτηρ ή ἀμαθής καὶ ἀπαίδευτος, καὶ ἀγνοητὰ ἔαυτῆς καθήκοντα, πῶς προσενεχθήσεται τῷ ἀνδρὶ;

(*) Ἐξεφωνήθη τῇ 20 μαΐου 1884 κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τοῦ ἐν Φαναρίῳ Ἰωακειμείου παρθεναγωγείου.

πῶς ἔχθρέψει τὰ τέκνα, ἄμαιρος αὐτὴ οὖσα πάσης γνώσεως καὶ παιδεύτεως; πῶς παιδαγωγήσει αὐτά, ἀπαιδαγώγητος οὖσα αὐτὴ καὶ ἀνάγωγος; πῶς δόδηγήσει αὐτὰ εἰς τὸ φῶς τῆς εὔσεβείας καὶ τῆς ἀρετῆς, αὐτὴ ἐν σκότει διαπορευομένη καὶ προσκόπουσα;

Τί οὖν ἐξ τούτων συμβῆσεται; δῆλον ἄπασιν· νέκρωσις τῆς ἔθνικῆς συνειδήσεως, κατάπτωσις καὶ ἀπόσθεσις παντὸς εὐγενοῦς καὶ γενναλίου φρονήματος, διαστροφὴ καὶ διαφθορὰ ἡθῶν, καταστροφὴ οἰκων, καὶ πόλεων καὶ ἔθνων καὶ ἐπικρατειῶν συμφοραῖ, καὶ δσα ἐπεται τοῖς στερεουμένοις χρηστῆς ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως. Εἰκότως ἄρα δ σφὸς ἀπεφήνατο· «Σφαὶ γυναικες ψικοδόμησαν οἴκους, ἡ δὲ ἄφων κατέσκαψε ταῖς χερσὶν αὐτῆς». ἐγὼ δ' ἀν εἰποιμ, οὐ μόνον οἴκους ψικοδόμησαν ἡ κατέσκαψαν, ἀλλὰ καὶ πόλεις καὶ κοινωνίας καὶ ἔθνη.

Ἡ τοῦ γυναικείου ἄρα φύλου ἔκπαλδευσις ἐπίσης ἀναγκαῖα ἐστὶ τῇ τοῦ ἀρρενος, ἵνα μὴ εἶπω καὶ μᾶλλον συμβάλλουσα εἰς τε τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἡθικὴν διάπλασιν τῶν οἰκων, τῶν κοινωνιῶν, τῶν πολιτειῶν, καθ' ὅσον ἡ γυνὴ τέτακται ὑπὸ τῆς θείας προνοίας πρῶτος παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος τῶν ἑαυτῆς τέκνων, ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας μέχρι τῆς ἥβης, καθ' ὃν χρόνον πᾶν δ τε καλὸν ἡ κακόν, ἐναποτυπούμενον τῇ ψυχῇ διὰ τῆς ζώσης καὶ πρακτικῆς διδασκαλίας τοῦ παραδείγματος ίδίως τῆς μητρός, διαμένει ἀνεξάλειπτον μέχρι τερμάτων βίου. «Ωσπερ γάρ, φησὶν δ ἐκ Χαιρωνείας φιλόσοφος, τὰ μέλη τοῦ σώματος εὐθὺς ἀπὸ γενέσεως πλάττειν ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἵνα ταῦτα δρθά καὶ ἀστραβῆ φύηται, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξ ἀρχῆς τὰ τῶν τέκνων ρυθμίζειν προσήκει· εὑπλαστὸν γάρ καὶ ὑγρὸν ἡ νεότης, καὶ ταῖς τούτων ψυχαῖς — ἀπαλαῖς ἔτι — τὰ μαθήματα ἐντήκεται· πᾶν δὲ τὸ σκληρὸν χαλεπῶς μαλάσσεται. Καθάπερ γάρ σφραγίδες τοῖς ἀπαλοῖς ἐναπομάττονται χηροῖς, οὕτως αἱ μαθήσεις ταῖς τῶν ἔτι παῖδίων

έναποτυπούνται» (Πλουτ. περὶ παῖδ. ἀγωγ.). Συνῳδὰ δὲ τούτῳ ἀποφαίνεται καὶ ὁ πιητὴς Φωκυλίδης. «Παῖδ' εἴ τ' ἔσται χρεὼν δὴ καλὰ διδασκέμεν ἔργα».

Εἰ γε, ὡς φασι, τὸ ἥμισυ τοῦ ἀνθρώπινου γένους, μὴ ἐκπαιδευμένης τῆς γυναικός, μένει ἀμεθές, βάρβαρον καὶ ἀπαίδευτον, ἐγὼ νομίζω δτὶ ἄπαν τὸ ἀνθρώπινον ἀποθαίνει, ἢ γενῦν τὸ πλεῖστον, πονηρὸν καὶ διερθαρμένον, μὴ τυχὸν χρηστῆς ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως παρὰ μητρὸς ἐναρέτου καὶ σοφῆς, ἡς οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα, κατὰ τὸν σορὸν παραμιαστήν. «Οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα οὐδὲν πεπαιδευμένης ψυχῆς».

Ἀνάγκη οὖν, πάλιν λέγω, φροντίζειν ἐπίσης περὶ τῆς τῶν θηλέων παιδεύσεως καὶ μηδενὸς κατολιγωρεῖν τῶν εἰς βελτίωσιν αὐτῶν συντελούντων, ὡς καὶ περὶ τῆς τῶν ἀρρένων, κατὰ τὸ ιερὸν τοῦ μεγάλου τῶν ἔθνῶν Ἀποστόλου παράγγελμα. «Οἱ πατέρες ἔκτρέφετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου». Πρόδηλον δὲ δτὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐν τῇ λέξει τέ καὶ περιλαμβάνει ἀπαξιπλῶς τά τε ἄρρενα καὶ τὰ θῆλεα. «ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησού, κατὰ τὸν αὐτόν, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ». ἀλήθεια δλως ἀγνωστος τῇ πολιιᾳ ἀρχαιότητι.

Κατὰ γὰρ τοὺς ἀρχαίους προευαγγελικοὺς χρόνους οὐ μόνον παρὰ βαρβάροις, ἀλλὰ καὶ παρ' Ἑλλησιν ἡ γυνὴ ἔθεωρετο δούλη τοῦ ἀνδρός· διοτί δὲ ἐκ τούτου καὶ ὀπόσα κακὰ εἰσέρρευσαν εἰς τε τὸν οἰκογενειακὸν καὶ τὸν δημόσιον βίον, εἰπάτω ἡ ἴστορία.

Τὸ δὲ παραδοξότερον, δτὶ, καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἀκμὴν τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς φιλοσοφίας, ἡ ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσις τῆς γυναικὸς ἦν ἡ αὐτή, οἷα καὶ κατὰ τοὺς ἡρωίκοὺς χρόνους. Οὕτω, λ. χ. παρ' Ἀθηναίοις καὶ τοῖς λοιποῖς Ἰωσί, τοῖς μᾶλλον προηγμένοις εἰς τὸν πολιτισμὸν παρὰ τὰ ἀλλα ἐλληνικὰ φύλα, ἡ γυνὴ ἦν δούλη, ἀπεστερημένη ἐλευθερίου ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως, ἔγκαθειργμένη

ἐν τῇ γυναικωτίδι μετὰ τῶν θεραπαινίδων, ἐπὶ τὸ ἀσιατικώτερον, καὶ ἀσχολουμένη εἰς τὴν ἡλακάτην καὶ τὰ λοιπὰ οἰκιακὰ ἔργα· διά τοι τοῦτο αἱ εὐπαίδευτοι γυναικες, αἱ μετὰ σοφῶν περὶ διαφόρων σπουδαίων ζητημάτων ἐν τοῖς δείπνοις ίδιως συζητοῦσσαι, σία λ. χ. ἦν ἡ περιώνυμος Ἀσπασία, ἀπεκαλοῦντο ἀδίκως, διὰ τὸ σπάνιον καὶ ἀσύνηθες τοῦ πράγματος, ἐταῖρα Ι. Γνωστὸν δὲ διπόσον συνεβάλετο εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ περικλεοῦς Περικλέους διὰ τῶν σοφῶν αὐτῆς συμβουλῶν ἡ πνευματωδεστάτη καὶ φιλόσοφος ἐκείνη Μιλησία.

Ἀληθῶς, ὁ πλατὺς τὸν νοῦν Πλάτων ἐν Θεειταῖς τῷ λέγει· «οὐκ ἔστι περὶ δτου θειοτέρου ἢν ἀνθρωπος βαυλεύσαιτο ἥ περὶ παιδείας [ἔλευθερίου ἀγωγῆς] καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκείων». ἀλλὰ τοῦ θείου τούτου χρήματος ἀπεστέρεες καὶ αὔτδες τὸ θῆλυ γένος, οἱ καὶ οὓς νοῶν ἐνταῦθα μόνους τεὺς ἄρρενας.

Πρῶτος καὶ μόνος δὲ θεοδώρητος χριστιανισμὸς ἀνύψωσε τὴν γυναικαν ἐκ τῆς καταπτώσεως ταύτης, καὶ τὴν προσήκουσαν αὐτῇ δέδωκε θέσιν, εἰκόνα Θεοῦ καὶ δμότιμον δμοίως τῷ ἀνδρὶ αὐτὴν ἀνακηρύξας, καὶ τοῖς συμπαρομαρτοῦσι τῇ δμοτιμίᾳ ἀναλόγοις ἱεροῖς καθήκουσιν, ὥσπερ ἐκεῖνον, περιβαλῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐν τῇ Γενέσει τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, ἣτις ἔστι προεισαγωγὴ εἰς τὴν τελειοτάτην χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ἡ ἐν τῇ Γενέσει, λέγω, συμβολικωτέρα ἐκείνη ἀφῆγησις πρὸς τοὺς ἀξέστους καὶ παχυλοὺς Ἰουδαίους περὶ τῆς πλάσεως τῆς γυναικὸς ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἄδαμ, τέ ἀλλο ὑπεμφαίνει εἰ μὴ τὸ δμοφυὲς καὶ τὸ ὅμοτιμον τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἀνδραν καὶ τὰ ἀμοιβαῖα αὐτῶν καθήκοντα, διε τὸ μὲν ἀνὴρ δφείλει περιθάλπειν καὶ περιφρουρεῖν αὐτὴν ώς τὸ ίδιον σῶμα, ώς τὰς ίδιας πλευράς, ἐν αἷς ἐγκλείσουται τὰ ἀσθενέστερα μέν, ἀλλὰ καὶ τὰ εὐγενέστερα τῆς ζωῆς δργανα, ἡ δὲ γυνὴ δι τοις ἀμοιβαῖως δφείλει ύπεικεν αὐτῷ ἐν

εὐγνωμοσύνη, ἀφοσιώσει καὶ πίστει, καὶ τιμᾶν καὶ εὐλα-
βεῖσθαι αὐτὸν;

Αλλὰ τὸ δύματιμον τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ τὴν
καθόλου θέσιν αὐτῆς ἐν τε τῇ σίκογενείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ
διατρανοῦ ἔκφαντορικῶς διάμεγας Ἀπόστολος τῶν ἔθνῶν ἐν
τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ, κεφ. Ε', ἐδαφίως ἢ καὶ ἐφεξῆς.
Ἐπειδὴ οὖν ἡ γυνή, κατὰ τὴν οὐράνιον χριστιανικὴν διδα-
σκαλίαν, εἰκὼν καὶ δύμωμά ἔστι τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ καὶ διά
άνηρ, καὶ ἐπομένως δύματιμος, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνύψωσις αὐ-
τῆς εἰς τὴν θέσιν τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ ἐν τε τῇ σίκογε-
νείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ—διὰ τοῦ μεγάλου μάλιστα μυστηρίου
τοῦ γάμου—σκοπὸν ἔχει ἄγιον καὶ ἱερόν, τὴν ἐπέκτασιν καὶ
τὸν πλατυσμὸν τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, τὸν ἀγιασμὸν τοῦ
οίκου διὰ τῆς «ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου» ἀγαγῆς
τῶν τέκνων, (ἐφ' ὧ καὶ «κατ' οἴκον Ἐκκλησία» ἡ χριστια-
νικὴ οἰκογένεια ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἀποστόλου ἀποκαλεῖται),
τὴν ἡθικὴν τῆς κοινωνίας προχοπὴν καὶ ἐπίδοσιν, καὶ τὴν
ἐντεῦθεν ἐπὶ γῆς ἀληθῆ, κατὰ τὸ ἐφικτόν, μακαριστητα τοῦ
ἀνθρώπου, ἡ συμπαρομαρτεῖ ἡ ἐν τῷ μέλλοντι νέῳ βίῳ,
εἰς ὃν προωρισται ἡ ἀνθρωπότης δι' ἀπειρον ἀγάπην τοῦ
οὐρανίου τῶν φώτων Πατρός, αἰωνίᾳ καὶ ἀτελεύτητος μα-
καριότης· ἐπειδὴ, φημί, ἡ ἀνύψωσις τῆς γυναικὸς εἰς τὴν
ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν σκοπὸν ἔχει ἄγιον καὶ ἱερόν, ὡς
δεδῆλωται, ἀναγκαῖον ἐστιν ἐπακριβῶς αὐτὴν ἐπιγνῶναι
πάντα τὰ ἔαυτῆς καθήκοντα, καὶ, συνελόντε εἰπεῖν, τὸν θεῖον
αὐτῆς προορισμὸν, ὃν κέκληται ἐκπληρώσαι ἐν τῷ δε τῷ
βίῳ. «Οπως δὲ ταῦτα ἐπακριβῶς ἐπιγνῷ, ἐπάναγκες ἐστιν
ἄμα μὲν πλουτισθῆναι τὴν διάνοιαν αὐτῆς διὰ τῆς προσ-
κτήσεως παντοίων ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ἄμα δὲ καὶ
τὴν καρδίαν ἡθικῶς διαπλασθῆναι. Ἄνευ γὰρ τῆς ἡθικῆς
διαπλάσεως, ἣτις ἐστὶν διάγνασμὸς τῆς καρδίας, καὶ, ἀ-
πλῶς εἰπεῖν, ἄνευ τῆς ἀρετῆς, ἡ διὰ παντοίων γνώσεων
ἀνάπτυξις τῆς διάνοιας δλῶς ἀλυσιτελής, μᾶλλον δὲ καὶ

λίαν ἐπιβλαβής τῷ ἀνθρώπῳ καθίσταται. Τὴν ἀληθεῖαν δὲ ταύτην σαφῶς ἀνεκῆρυξαν οἱ ὡς ἀληθῶς δαιμόνιοι ἔχεταις τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας πρωτοπλάσται, Πλάτων, φημι, καὶ Ἀριστοτέλης· «Πᾶσα ἐπιστήμη, χωρὶς οὐ μόνη δικαίοσύνης [τῆς ἀρετῆς], οὐ σοφίας, ἀλλὰ πάνουργίας φαίνεται» (Πλάτ. ἐν Θεοις τῇ τῷ ω). καὶ, «ῶσπερ τελειωθὲν βέλτιστον τῶν ζώων ἀνθρωπός ἐστιν, οὕτω χωρὶς θὲν νόμου καὶ δίκης χείριστον πάντων· χαλεπωτάτη γάρ ἀδικία ἔχουσα δύλα· διὸ καὶ γριώτας ὁ φημι εἶναι [τὸν εὐπαίδευτον ἀνθρωπὸν] ἀνευδρετῆς» (Ἀριστ. ἐν ἥθ. Νικομαχ.).

Οὕτως οὖν ἡ δρθοδόξος Ἑλληνίς, διὰ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐν εὐσεβείᾳ καὶ χρηστοῖς ἥθεσι διαπλάσεως τελειουμένη, καὶ ἀληθῆς εἰκὼν καὶ δμοίωμα τοῦ πενσόφου καὶ παναγάθου δημιουργοῦ, κατὰ τὸ ἐφικτόν, γιγνομένη, ἀσφαλές ἐστιν ἔχεγγυον τῆς ἐλληνοπρεπῶς καὶ «ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου» ἐκτραφησομένης νέας γενεᾶς, καὶ πιᾶς σωτήριος ἀσφαλῶς κατευθύνουσα εἰς λιμένα εὔδιον καὶ γαλήνιον τὸ πανελλήνιον σκάφος, διπέρ νῦν ἐν πελάγει ἀντορθοδόξων τε καὶ ἀνθελληνικῶν δοξασιῶν δεινῶς κλυδωνιζόμενον, καὶ κατὰ σκοπέλων καὶ συμπληγάδων δύνειών τηθῶν καὶ ἐκφύλων ἑθίμων προσαρασσόμενον, κενδυνεύει οἰκτρῶς κατασυντριβῆναι καὶ τέλεον ἀπολέσθαι.

Ἐκ τοιούτων σκέψεων δρμώμενος δῆποι, καὶ τῆς ὑπὲρ κατὰ Χριστὸν προκοπῆς καὶ ἐπιδόσεως τοῦ ἔθνους μεριμνῶν φιλοστόργως δὲν μακαρίᾳ τῇ λήξει διτως βαθυνούστατος, πολυτικώτατος καὶ φιλογενέστατος ἔκεινος τῆς δρθοδόξου Ἐκκλησίας πρωθιεράρχης, 'Ιωακείμῳ Β', τριουλήθῃ ἐπισφραγίσαι τὸν μακρὸν ποιμαντορικὸν αὐτοῦ βίον διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ περικαλλοῦς τούτου ἔθνικοῦ παρθεναγωγείου, ἐφ' ὃ φόρον εὐγνωμοσύνης τελοῦντες τῇ ἀνωθεν εὐλογούσῃ τὴν μάρτινον ιερᾶς ψυχῆς τοῦ περικλεοῦς πατριάρχου, ἐγκαρδίως ἀναφωγήσωμεν. Άιωνία τὴ μνήμη αὐτοῦ· οἰωνία τὴ μνήμη· οἰωνία τὴ μνήμη!

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΖΥΓΑΒΗΝΟΥ,

ΚΛΕΩΝΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ,

ΔΟΞΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΝ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ Τῇ Κῇ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ἈΩΟΕ' ΕΝ ΧΑΛΚῃ.

«Οτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.
(.Ιακ. Α', 12).

ΚΑΤΑΒΑΙΝΕΙ λοιπόν, ὃ σεβασμιωτάτη τῶν Ιεραρχῶν
χορεία καὶ λοιπὴ φιλόχριστος ὅμηγυρις, καταβαίνει σήμε-
ρον εἰς τὸ κοινὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατάντημα, καὶ
προστίθεται τοῖς πατράσιν αὐτοῦ καὶ ὁ ἀείμνηστος οὗτος
τῆς Χαλκηδόνος μητροπολίτης καὶ ποιμήν, ὁ γεράσιμος καὶ
σεβαστὸς ἐν Ιεράρχαις Γεράσιμος! Ναῖ· καταβαίνει διον οὐ πω·
ἀλλ' ἀφοῦ διήνυσεν ἐναρέτως καὶ εύσεβῶς τὸ μακρὸν καὶ
δυσχερὲς τοῦ ἐπιγείου αὐτοῦ βίου στάδιον, καὶ ὡς Θεοῦ
οἰκονόμος καὶ στρατιώτης στερρὸς μέχρι γήρως ἀγωνισά-
μενος ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας θεοφιλῶς καὶ μετ' ἀφο-
σιώσεως, ἐγένετο δόκιμος καὶ ἄξιος τῆς ἀμοιβῆς τῶν πόνων,
ἐφ' ὃ καὶ προσέρχεται νῦν Χριστῷ τῷ Θεῷ, ἵνα κομίσηται
τὸν στέφανον τῆς ἀγήρως δόξης καὶ τῆς ἀθανάτου ζωῆς·
«ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς».
‘Αλλ’ ἐν τούτοις, διὰ τί νῦν τόσῳ λυπηρὸν θέαμα παρίστα-
ται πρὸ τῶν δρθαλμῶν πάντων ἡμῶν; Διὰ τί νῦν ἐν μέσῳ
τοῦ πανσέπτου τούτου ναοῦ τοῦ Ὑψίστου, ἐνῷ ἀλλοτε κα-
τηγλαίζομένος τὴν λαμπρὰν τῆς ἀρχιερατείας στολὴν καὶ
τῷ Θεῷ τῶν δλων τὰ θειότατα ιερουργῶν, προσέφερεν αὐτῷ

εὐλαβῶς τὰς ὑπὲρ τοῦ λογικοῦ ποιμενίου προσφοράς καὶ λατρείας; Διὰ τί νῦν πρόκειται περιβεβλημένος μὲν αὐθίς, ἀλλ' ἄπινος ὅμως καὶ ἀκίνητος, καὶ τὸ τελευταῖον διὰ νεκρᾶς τῆς χειρὸς εὐλογῶν τὸν τοῦ Κυρίου λαόν; Μυστήριον, ἀδελφοί, ἐν αὐτῷ τελεσιουργεῖται ἔξασιον! Καὶ λατέρων πρόκειται πᾶσιν ἡμῖν εἰς τρανὸν μαρτύριον τῆς εὐτελείας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ τῆς ματαίότητος πάσης περὶ τὰ γῆινα τύρβης καὶ προσηλώσεως, ὅτι «πᾶσα σάρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου» (Ἡσ. Μ', 6). Ναί, ἀγαπητοί· σήμερον δὲν πρόκεινται ἐνώπιον ἡμῶν οὐράνιαι ἀμοιβαὶ καὶ στέφανος δόξης καὶ ἀθανασίας! Ταῦτα κεῖνται πέραν τῆς παρούσης ζωῆς. Σήμερον δὲν πένθιμος τῶν χωδώνων ἦχος, τὰ ἐπικήδεια ἐκκλησιαστικὰ φραστα, ἡ σεμνοπρεπὴς τῶν ἱεραρχῶν χορεία καὶ τοῦ ἐπιλοίπου εὐλαβοῦς κλήρου, ἡ βαρυαλγής τοῦ πιστοῦ λαοῦ συνεπισώρευσις, καὶ αἱ νεκρικαὶ λαμπάδες καὶ τὰ θυμιάματα κηρύττουσι καὶ τρανῶς μαρτυροῦσιν ὅτι δυτικῶς «ἡγούμενος μέγας πέπτωκεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐν τῷ Ἱσραήλ» (Α' Βασιλ. γ', 38).

Καὶ πάντες μὲν ἀληθῶς πενθεῦμεν τὴν ὁδυνηρὰν ταύτην καὶ ἀνεπανόρθωτον πτῶσιν τοῦ ἀειμνήστου τῆς Χαλκηδόνος ποιμενάρχου· οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ ἀσθενεῖς τὸν θερμὸν προστάτην, τὸ ποίμνιον τὸν καλὸν ποιμένα, δὲ κλῆρος τὸ ἀγλαὸν σέμνωμα, οἱ ἀρχιερεῖς τὸ καλλώπισμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὸν ἀφωνιμένον αὐτῇ λειτουργὸν καὶ ἐπίσκοπον· ἀλλ' αὐτὸς δὴ τοῦτο τὸ πένθος πάντων προκείσθω ἡμῖν σήμερον καὶ σεμνοτάτη ὑπόθεσις λόγων ἐπικηδείων· διότι δὲ μὲν βίος τοῦ ἀειμνήστου ἱεράρχου πλούσιες πολλῶν καὶ γενναίων καὶ ἀξιοζηλώτων ἀρετῶν καὶ πράξεων, προέστων τῆς ἐνθέρμου καὶ γνησίας αὐτοῦ εἰς Θεὸν πίστεως, ἦν ἐστερέου ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἡ θεία τοῦ παναγίου Πνεύματος χάρις· ἀλλ' ἡμεῖς,

ει καὶ γινώσκομεν, ὅτι πολὺ τῶν πραγμάτων καθυστερήσει κατὰ τὴν ἀξίαν δὲ λόγος, οὐχ ἡτεν πεποιθότες εἰς τὸν Θεόν, τὸν ἐνισχύοντα τοὺς ἀδυνάτους καὶ χορηγοῦντα λόγου δύναμιν, προσαγόμεθα νὰ θεωρήσωμεν, δσον ἐγχωρεῖ, τὰ σημαντικώτερα ἐν τῷ ἐπιγείῳ βίῳ τοῦ ἱεράρχου σημεῖα βιογραφικῶς, δπως δειχθῆ, ὅτι συνεργὸν καὶ συνεδίτην ἐν δλῳ τῷ βίῳ αὐτοῦ εἶχε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καθαρὰν καὶ ἀκράδαντον πίστιν, ἥτις διηγεῖται ἐθερμαίνετο ὑπὸ τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐνοικούστης θείας τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος, διὸ καὶ «δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς».

«Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔζετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενέκηκα τὸν κόσμον» (*Ιωάν. 15*, 33), ἐλεγεν δὲ Θεάνθρωπος ἡμῶν Σωτὴρ ἐν τῇ τελευταίᾳ καὶ θεοπρεπεῖ καὶ συγκινητικωτάτῃ ἔκείνη διδασκαλίᾳ καὶ διαθήκῃ πρὸς τοὺς ἁκυτοῦ μαθητάς, μέλλων δσον οὕπω νὰ ἀποχωρισθῇ αὐτῶν σωματικῶς, ἐρχόμενος πρὸς τὸν σταυρὸν καὶ τὸ ἔκούσιον αὐτοῦ πάθος. Ἀληθῶς· θλίψεις καὶ βάσανοι, διωγμοὶ καὶ μαρτύρια μέχρις αἴματος χαρακτηρίζουσι τὴν πρὸς τὸ ἄνω πολύτευμα πορείαν τῆς ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου στρατευομένης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καθώς, ἀφ' ἐνός, οὐδέποτε ἐπαύσατο τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, μᾶλλον δὲ ἀρχῶν τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου ἐπιπίτων μανιωδῶς κατὰ τῆς ἀγνῆς καὶ ἀμώμου νύμφης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οὕτως, ἀφ' ἑτέρου, δὲ θείος αὐτῆς θεμελιωτῆς καὶ οὐράνιος κυβερνήτης οὐδέποτε διέλιπεν ἀνεγείρων ἔκάστοτε ἐν αὐτῇ τοὺς χρησίμους καὶ δυναμένους νὰ καθιστηγῶσιν αὐτὴν εἰς τὸν γαλήνιον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας ἀσφαλῆ λιμένα. Ἀναθεωροῦντες, ἀγαπητοί, τὸν μακρὸν καὶ πολύμοχθον βίον τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει τούτου ἱεράρχου, ἀνευρίσκομεν ἐν αὐτῷ τὴν εἰκόνα τοῦ χρησίμου καὶ δυνατοῦ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτου· διότι καὶ αἱ περιστάσεις τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ αἱ σπουδαῖαι καὶ πολλαὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ

ὑπηρεσίαι αὐτοῦ μελετώμεναι, ἐπιβεβαῖοις μέν, ἀφ' ἑνδρᾶς, τὰ εὐαγγελικὰ ταῦτα τοῦ Κυρίου λέγια· «ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε, ἀλλὰ οὐαρεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον», δύνανται δὲ νὰ χρησιμεύωσιν, ἀφ' ἑτέρου, ὡς καλὴ ἀφετηρία ἀγῶνος ἱεροῦ καὶ ἐπαινετοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως καὶ εὐσεβείας εἰς πάντας, δσοι ζηλοῦσι τὰς πατρώας τῆς εὐσεβείας ἀρετὰς καὶ τοῦ ἡμετέρου γένους τὴν ἀληθήν εὔκλειαν, δσοι ποθοῦσι τὴν ἐν Χριστῷ προκοπήν τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος καὶ τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ μεγαλεῖον!

'Ως εἰς δὲ τῶν καλῶν τούτων καὶ στεφανηφόρων τοῦ Χριστοῦ στρατιωτῶν, τῶν ἀσμένων τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ἐνδύσαμένων καὶ τὸν θυρεὸν κατὰ τοῦ ἔχθροῦ ἀναλαβόντων τῆς πίστεως, ἔστω ἡμῖν δικαίως καὶ δι προκείμενος ἱεράρχης, ἀγλαὸς ὃν βλαστὸς τῆς ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ἀφορμαῖς πολυθαυμάστου Κρήτης, τῆς εὐκλεοῦς καὶ ἐνδόξου γενετέρας πολλῶν τῇ τε θύρᾳθν καὶ τῇ ἕσω σοφίᾳ, τῇ τε ἀρετῇ καὶ τῇ εὐσεβείᾳ κεκοσμημένων ἀνδρῶν, οἵτινες διντῶς ἔργω τε καὶ λόγω ὠφέλησαν τὸ ἡμέτερον γένος καὶ δὴ καὶ ἀπασαν τὴν δρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐν χαλεπωτάταις καιρικαῖς περιστάσεσιν. 'Εξ εὐσεβῶν δὲ γονέων, Θεοδώρου ιερέως, σακελλαρίου τὸ ἀξίωμα, καὶ Μαρίας γεννηθεὶς (1798) καὶ γριστιανικῶς ὑπ' αὐτῶν «ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου» ἀνατραφείς, παρ' αὐτῶν καὶ ἐδέξατο ἐκ βρέφους ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τῇ καρδίᾳ τὰ διντὰ πολυτιμότατα καὶ εὐαγγελικὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐσεβείας σπέρματα. Καὶ ταῦτα μέν, προϊόντας τοῦ χρόνου, δι' ἐπιμελοῦς πατρικῆς ἐπιτηρήσεως καὶ καλλιεργείας ἔρριζεσσόλησταν ἐν αὐτῷ βαθέως καὶ ἀστραλῶς, ὥστε ἡδύναντο, τυχόντα συστηματικῆς καὶ σπουδαίας ἀναπτύξεως καὶ παιδεύσεως, νὰ ἀναδείξωσι τὸν ἀείμνηστον δένδρον εύσκιόφυλλον καὶ πολύκλωνον, ἀποφέρον διντῶς ἐν καιρῷ αὐτοῦ καρποὺς πολλοὺς καὶ ἀγλαοὺς καὶ χρησιμωτάτους· ἀλλ' ἡ δυτικολία τῶν τότε καιρικῶν περι-

στάσεων ἐλαχίστην παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὴν πρὸς ἔκτενεστέραν σπουδὴν εὔκαιρίαν. Διδαχθεὶς τὰ ἐλληνικὰ καὶ τὴν ἄλλην ἐγκύκλιον παίδευσιν ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης, ἀρκούντως ἐπωφελήθη ἐκ τῆς σπουδαίας διδασκαλίας τοῦ τότε περιφήμου διδασκάλου αὐτόθι Γρηγορίου, παρ' ᾧ εἶχε προμαθητεύσας καὶ Ἀρτέμιος ὁ ἀοιδόμος πρώην πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἐπειτα δὲ πρόεδρος Κεστεντηλίου, καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνδρες. Ἀλλ' ὁ Γεράσιμος, πεπροικισμένος ἐκ φύσεως ὑπὸ πολλῶν καὶ σπανίων προτερημάτων καὶ ἔχων ἔμφυτον φιλομάθειαν, ἀνέπτυξε πρωτίμως τὰς δλίγας μὲν καὶ ἐγκυκλίους, ἀλλὰ βασίμους καὶ υγιεῖς αὐτοῦ γνώσεις, δι' ἐπιμόνου ἐνασχολήσεως καὶ δι' ἔμβριθοὺς νοημοσύνης καὶ μελέτης οἷκοι παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀναπληρώσας πολλά, πρὸς ἀπόκτησιν τῶν δποίων ἀλλοι εὐποροῦντες ἀπήργοντο εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Διότι ἐκ τούτων καλλιστα ἦδη κατενόησεν δις ἡ ἀληθής παίδευσις καὶ σοφία κατέρχεται ἀνωθεν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχῃ τις ἀσάλευτον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὸν φόβον τοῦ Κυρίου καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐκπληροῖ αὐτοῦ τὰς θείας ἐντολάς. Ναί, κατενόησε καλῶς τὸ θεῖον ἔχεινο λόγιον· «Ἐπειθύμησας σοφίαν; διατήρησον ἐντολάς, καὶ Κύριος χορηγήσει σοι αὐτήν· σοφίᾳ γὰρ καὶ παιδείᾳ φόβος Κυρίου» (Σοφία Σειράχ, ἀ, 26, 27).

Ἄλλ' ἐν τούτοις τὰ μεγάλα τοῦ ἀοιδίμου προτερήματα καὶ αἱ ἀρεταὶ δὲν ἥδυναντο νὰ στενοχωρηθῶσιν ἐν τῇ στενῇ δι' αὐτὸν περιφερείᾳ τῆς ἀλλως φιλτάτης αὐτῷ πατρόδος, ἀφοῦ μάλιστα κατὰ τὸ 1817 ἔχειροτονήθη καὶ διάκονος (μετονομασθεὶς ἀπὸ Ἐμμανουὴλ Γεράσιμος). διὸ μετὰ τοῦ δμοπάτριδος αὐτοῦ, τοῦ ἀοιδίμου Ἀρτεμίου, ἐπισκόπου τότε Ιερᾶς, ἀφικνεῖται κατὰ τὸ 1819 εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ διέτριβε παρ' αὐτῷ μέχρι τῶν παραμονῶν τοῦ μετ' δλίγον ἐκραγέντος φοβεροῦ καὶ κινδυνώδους χειμῶνος εἰς τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἡμέτερον Γένος! Ἀλλ' ὁ ἀε-

μνηστος Γεράσιμος ἔμελλε σωτήρια διδάγματα νὰ ἀντλήσῃ καὶ ἀπὸ τῶν θεοφίλων καὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ καὶ εὐσέβειᾳ κεκοσμημένων ἀνδρῶν τῆς πολυαύλου ἔκεινης ἐποχῆς, διὸ καὶ ἐτοιμάσας τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, ἐταπείνωσε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, κατ' ἵχνος τὸν βίον ἔκεινων καταχολουθῶν. Ἐντεῦθεν οὐδόλως ἔδραδυναν νὰ γνωσθῶσιν ἡ τε ἱκανότης καὶ τὰ λαμπρὰ προτερήματα τοῦ νέου Γερασίμου παρὰ τοῖς τότε τὰ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ιθύνουσι· διό, ἀφοῦ δὲν μακάριψ τῇ λήξει οίκουμενικὸς πατριάρχης Γρηγόριος δὲ Ε', δὲν αὐλαβὼν ἐν ταῖς χαλεπαῖς ἔκειναις ἡμέραις τοὺς σίακας τοῦ δεινῶς κυμαινομένου τῆς Ἐκκλησίας σκάφους, κατεβιβάσθη τοῦ θρόνου καὶ ἀνηγορεύθη δὲπὸ Πισιδείας Εὐγένιος, οὗτος προσλαμβάνει τὸν Γεράσιμον παρ' ἑαυτῷ καὶ διορίζει αὐτὸν δευτερεύοντα τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου. Διὰ πικρῶν δυτῶς δακρύων ἔκλαυσεν δὲ μακάριος τὸν φοβερὸν καὶ ἐνώπιον τῶν δοφθαλμῶν αὐτοῦ διαδραματισθέντα τοῦ Γρηγορίου θάνατον, δτε μικροῦ δεῖν ἐγένετο καὶ αὐτὸς θῦμα μετ' ἄλλων πολλῶν, ἐὰν μὴ φθάς ἀπεπήδα καὶ διεσώζετο ἔξω τῶν πατριαρχικῶν περιβόλων, τρέμων τὴν καρδίαν, πάσας τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ ἀναθέμενος τῷ Θεῷ καὶ μετὰ δακρύων καθ' ἑαυτὸν ἀνακράζων· «φύλαξόν με, Κύριε, δτι ἐπὶ σοὶ ἥλπισα» (Ψαλμ. ΙΕ', 1). Διασωθεὶς δὲ θείᾳ δυνάμει καὶ χάριτι, καὶ ἐπὶ τινα καιρὸν εἰσέτι διατελέσας τοῦ οίκουμενικοῦ θρόνου δευτερεύων, προσελήρθη κατόπιν ὡς ἀρχιδιάκονος ὑπὸ τοῦ τότε Νικομηδείας Παναρέτου. «Οτε δὲ (τῷ 1827), συνεπείᾳ ὑψηλῆς διαταγῆς τῆς σεβαστῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, δπως ἀποσταλῇ ἀνὴρ συνετὸς καὶ ίκανὸς εἰς Σάμον ἔνεκα τῶν ἐπὶ τῆς νῆσου ἀναφυεισῶν δυσχερειῶν κατὰ τὰς λυπηρὰς ἔκεινας περιστάσεις, ἔξελέγη καὶ ἐστάλη δὲοδικος εἰς τὴν δυσχερεστάτην ταύτην ἀποστολήν, κατώρθωσεν ἐντὸς δλίγου διὰ τῆς ἀνεκτικήτου βαρύτητος τοῦ ἑαυτοῦ γαραχτῆρος καὶ διὰ τῆς διακρινούστης αὐτὸν πολιεᾶς

συνέσεως καὶ ίκανότητος νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν εἰρήνευσιν καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ Σαμικοῦ λαοῦ, οὕτινος δικαίως διὰ τῆς εἰρηνικῆς καὶ τιμίας αὐτοῦ διαγωγῆς ἐπεσπάσατο μεγάλως τὴν εὔνοιαν καὶ συμπάθειαν. Δικαίως τούνυν ἐν πᾶσι τούτοις ἀπέδιδεν ἔγκαρδίους εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεόν, τὸν εὔοδώσαντα αὐτόν, καὶ ἐπεκαλεῖτο συντονώτερον ἀρωγὸν αὐτῷ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ὡς γινώσκων, δτι «φόβος Κυρίου δόξα καὶ καύχημα καὶ εὐφροσύνη καὶ στέφανος ἀγαλλιάματος» (Σοφ. Σειράχ α', 11).

Οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι ταχέως γενόμενος ἐντριβής καὶ ίκανὴν προσκτησάμενος ἐμπειρίαν διὰ τῆς καθημερινῆς διεξαγωγῆς πολυποικίλων καὶ σπουδαιοτάτων ὑποθέσεων καὶ διὰ σχέσεων καὶ συνεντεύξεων μετὰ πολλῶν καὶ σπουδαίων ἀνδρῶν τῆς εὐσεβοῦς ἔκεινης ἐποχῆς, πανταχοῦ διενεργῶν ἐπωφελῶς καὶ τὰ πάντα διὰ τῆς ἐμβριθοῦς αὐτοῦ νοημοσύνης καὶ φρονήσεως κατορθῶν, ἔφθασεν δητῶς εἰς μέτρον ἡλικίας, διακρινόμενος ἐν τῷ κλήρῳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας, ὡς περικοσμούμενος διὰ πολλῆς τῆς εὐφυΐας καὶ φρονήσεως, διὰ μεμετρημένης σκέψεως καὶ χρίσεως, διὰ βαθείας συνέσεως καὶ δραστηριότητος, ἀτινα πάντα, διὰ τῆς στερρᾶς αὐτοῦ εἰς τὸν Θεὸν πίστεως ἀναζωπυρούμενα, παρίστων αὐτὸν ίκανὸν καὶ πεπειραμένον καὶ ἄξιον ἵνα ἀναβῇ εἰς τὴν ἀνωτάτην περιωπὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. Διό, τοῦ ἀοιδήμου Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου εύκλεως τὸν οἰχουμενικὸν θρόνον περικοσμοῦντος, συνοδικὴ ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ ἀνάγεται εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς μητροπόλεως Πελαγωνέας τῷ 1833 ἔτει, καὶ εὐθὺς ἀπέρχεται εἰς τὴν ἀνωθεν κληρωθεῖσαν αὐτῷ ταύτην Ἐκκλησίαν, ἡς ὁ θρόνος προήχθη ἔνεκα τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ βαρύτητος, καὶ σημασίας εἰς τὴν ἀμέσως μετὰ τοὺς δώδεκα τάξιν καὶ βαθύτερα. Κατ λοιπόν, ἐνῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει σφόδρα ἡγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ σοφωτάτου Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου καὶ παρὰ

πάντων ἔζετιμῶντο αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ πρωτεῖγματα αὐτοῦ, ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐπαρχίᾳ ἐφέρετο, ὡς πατήρ, πατρικῶς καὶ φιλοστόργως πρὸς τὸ προσφιλές αὐτοῦ ποίμνιον. Ἐπὶ ἑπταετίαιν δὲ δλην ποιμανών μετὰ χριστιανικῆς φρονήσεως καὶ ἀρρενωπῆς συμπεριφορᾶς τὴν ἐπαρχίαν Πελαγωνείας καὶ παριστάμενος πανταχοῦ προστάτης καὶ ὑπερασπιστής τοῦ ἴδιου ποιμνίου, εὐλόγως ἐκέρδισε τὸν ἐγκάρδιον τούτου σεβασμὸν καὶ τὴν υἱικὴν ἀγάπην, καὶ ἀποχωρῶν ἐγκατέλιπε τὰς ευνοϊκωτέρας ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀναμνήσεις, ὥστε ἡ ἀξιοπρεπῆς πολιτεία τοῦ ἀοιδίμου ιεράρχου ἐφέρετο ὡς παράδειγμα καλῶς καὶ συνετοῦ ποιμένος καὶ ιεράρχου ὑπὸ τε τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς ἐπαρχίας Πελαγωνείας, καὶ ὑπὸ τῆς τοπικῆς διοικήσεως πρὸς τοὺς διαδεξαμένους αὐτόν. Καὶ ἀληθῶς λοιπόν, κατὰ τὸν φαλιμωδόν, «ἐποίμανεν αὐτὸὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ συνέσει τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὡδῆγησεν αὐτούς» (Ψαλμ. οζ', 72).

Παραλείποντες νὰ ἔξιστορήσωμεν τὰ καθέκαστα τῶν ποιμαντορικῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν καὶ τῶν προστατευτικῶν εὐεργεσιῶν κατὰ τὸ ἐπταετὲς διάστημα τῆς ἐν Πελαγωνείᾳ ἀρχιερατείας, παρατηροῦμεν δτὶ καταλλήλως μετατίθεταις εἰς τὴν τῆς Ἀδριανούπολεως μητρόπολιν κατὰ τὸ 1840, ὡς χρήζουσαν τότε δραστικωτέρας ποιμαντορικῆς ἕκανότητας καὶ συνέσεως καὶ ἐμπειρίας. ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐκτενέστερον καὶ σπουδαιότερον στάδιον ἐνεργείας ἔχων ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ δυντως θείας δεδομένον τῆς βοηθείας καὶ χάριτος διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ δυσχερείας, καὶ ἐπικαλεσάμενος ἀντιλήπτορα τὸν Θεόν, «τὸν δυνάμενον βοηθῆσαι», παρεγίνετο προστάτης τῶν ἀδίκως πιεζομένων καὶ ἀδικουμένων, ἐφρόντιζε πατρικῶς περὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ χριστιανικῆς μορφώσεως τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, ὃσον ἔτι συνέχώρουν αὐτῷ αἱ περιστάσεις, ἐμερίμνα περὶ τῆς ιεροπρεπείας τοῦ κλήρου καὶ τῆς εὐπρεπείας τῶν εὐαγῶν τῆς ἐπαρχίας ναῶν, καὶ παντοιοτέρσπεις ἀγωνιζόμενος ὡς πατήρ ὑπὲρ τῶν

πνευματικῶν αὐτοῦ τέχνων, κατέστη πράγματι διὰ ταῦτα προσφίλης τοῖς πᾶσι καὶ σεβαστός. Ἡ πατρικὴ αὐτοῦ φωνὴ ὑπῆρχεν ἵσχυρὰ καὶ σεβαστὴ οὐ μόνον παρὰ τῷ ἔαυτοῦ ποιμνίῳ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἐκεῖ ἵσχύουσιν ἐτεροδικοῖς καὶ τοῖς χριτοῦσιν, οἵτινες ἔξαιρετικάς ἀπένειμαν αὐτῷ τιμὰς ἀφ' ἔαυτῶν καὶ ἐκ μέρους τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἴκανότητα καὶ νοημοσύνην. Ὡστε ἀναντιρρήτως ἡ ἐν Ἀδριανούπολει ἀρχιερατεία αὐτοῦ ἀπέβη εὐκλεής καὶ ἀξιοζήλωτος· διότι καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀξιοπίστως μαρτυρεῖται, ὅτι οἱ εὐσεβεῖς Ἀδριανούπολειται σώζουσι ζωηρὰ ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν τὰ ἔξογα τοῦ ἀοιδίμου Ἱεράρχου προτερήματα καὶ τὰς ποιμαντορικάς καὶ εὐεργετικάς αὐτοῦ πράξεις· διὸ καὶ δικαίως, διε τοιεβδάσθη κατὰ τὸ 1853, πατριαρχεύοντος τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ, καὶ ἀνέλαβεν ἐπαξίως τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου τῆς Χαλκηδόνος τὴν ποιμαντορικὴν κυβέρνησιν, πάντες μιᾷ καρδίᾳ ἐθρήνησαν τὴν στέρησιν καὶ ἀποχώρησιν τοῦ καλοῦ αὐτῶν ποιμένος. Διότι διτῶς «ἐποίμανεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ συνέσει τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδῆγησεν αὐτούς».

'Αλλ' ὅμως μερικαὶ καὶ τοπικαί, οὕτως εἰπεῖν, ἐφαίνοντο αἱ ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὅλην ἐνέργειαι καὶ πράξεις τοῦ ἀοιδίμου Ἱεράρχου. Χαλκηδόνος δὲ μητροπολίτης γενόμενος, διετέλεσεν ἔκτοτε ἐπὶ πολὺ μέλος τῆς διαρκῶς ἐνδημούσης Ἱερᾶς καὶ ἀγίας συνόδου, ὡς εἰς τῶν δώδεκα πρώτων Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινοπόλεως, καὶ ἐγένετο χρήσιμος διὰ τε τῶν χριστιανικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν, καὶ διὰ τῶν περικοσμούντων αὐτὸν προτερημάτων καὶ διὰ τῆς πρὸς τὸ καλὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐν γένει καὶ τοῦ πλησίον μερικῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως. Πρὸ πάντων ὅμως, ἔχων τὴν μέριμναν τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ Ἐκκλησίας, αὐτός τε πολλάκις αὐτοπροσώπως ἐπεσχέπτετο αὐτήν, πολλάκις δὲ καὶ διὰ τῶν κατὰ καιρούς αὐτοῦ ἀντιπροσώπων, συμβουλεύων καὶ

παραπομπών τὰ βέλτιστα, καταλλάττων τοὺς διαφωνοῦντας καὶ εἰς ὁμόνοιαν παρακαλῶν, προτρέπων πατρικῶς εἰς τὴν παιδείαν καὶ τὴν εὐσέβειαν τοὺς πάντας, πολλάκις δὲ καὶ αὐστηρῶς φερόμενος, δικαίω τῷ λόγῳ, πρὸς τοὺς παρεκτρεπομένους τῶν ἔργων τῆς εὐσέβειας. Ἐπαξίως δὲ ἐκτιμῶν τὴν δρθήν καὶ βιωφελῆ παιδευσιν καὶ τιμῶν τοὺς σοφοὺς καὶ πεπαιδευμένους ἀνδρας, ἐπροστάτευσε νέους οὖ μόνον ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ δι' ίδιων ἔξεδων, φανερῶς τε καὶ ἐν χρυπτῷ ὑποστηρίζων αὐτούς, καὶ συνεργῶν οὕτως εἰς τὴν μόρφωσιν αὐτῶν καὶ ἀποκατάστασιν ἐν τῷ βίῳ.

Ἐπὶ τεσσαράκοντα δὲ καὶ πέντε ἔτη ἀφωσιωμένος λειτουργὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ διατελέσας, διεκρίθη ὡς συνετώτατος καὶ ἴχανώτατος ἵεράρχης ἐν ἐκάστῃ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κυβερνηθεισῶν τριῶν ἐπαρχιῶν, καὶ διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἀρετάς, τὰ σπάνια πλεονεκτήματα καὶ τὴν πολυχρόνιον πειραν ἐπεσπάσατο δικαίως τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ ίδιου λαοῦ καὶ τῆς ἐν Κωνστ.] πόλει δρθεόδοξου κοινωνίας, ἐφ' ὃ καὶ οὐ μόνον ἐτιμᾶτο καὶ ἡγαπᾶτο, ἀλλὰ καὶ ὡς μέλος τῆς ἀγίας καὶ ἱερᾶς συνόδου συχνότατα προσεκαλεῖτο συνεργῶν ἀείποτε δραστηρίως καὶ ἐπωφελῶς διὰ τῆς ὑγιοῦς αὐτοῦ νημοσύνης καὶ τῶν εὐσεβῶν φρενημάτων καὶ γνώσεων πρὸς τὴν τῆς Ἐκκλησίας οἰκεδομήν. Διὰ τούτο, προκειμένων σπουδαίων ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, πάντοτε ἡρωτᾶτο, καὶ αἱ γνῶμαι τοῦ ἀοιδίμου ἱεράρχου ἦσαν διὰ τὴν δρθέτητα αὐτῶν σεβασταῖ, ὡς ἀπορρέουσαι ἐκ τῶν ἀκηράτων πηγῶν τῆς πατρώς εὐσέβειας. Πολλάκις ἡμεῖς ίδιοις ὡσὶν ἥκούσαμεν τὰς εὐαγγελικὰς σκέψεις καὶ τοὺς εὐσεβεῖς στοχασμοὺς τοῦ ἀοιδίμου ἱεράρχου, εὐσεβῶς περὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ ὑποθέσεων ἀποφαινομένου, καὶ πικρῶς πρὸ πάντων κατακρίνοντος τὸ ἀντευαγγελικὸν πνεῦμα τοῦ αἰώνος, διπερ ἐφοβεῖτο, διότι ἔβλεπεν δτι ἐν πολλοῖς εἰσώρμησεν ἐντὸς τῶν σεπτῶν περιβόλων καὶ τῆς δρθεόδοξου

Ἐκκλησίας! Ἐχομεν χρέος, προσέθετε, καὶ καθήκον Ἱερὸν νὰ φυλάξωμεν καθαρὰν τὴν θεάν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ εὐσέβειας παρακαταθήκην, «έκτρεπόμενοι τὰς βεβήλους κενφωνίας τῆς ψευδωνύμου γνώσεως» (Β' Τιμ. Γ', 20), διότι. ὑποσκάπτουσι τῆς θρησκείας τὰ θεμέλια!

Ἄλλὰ τέ λέγω περὶ ἐμαυτοῦ; Ὅμετος, ὡς σεβασμίᾳ πῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Χριστοῦ χορεῖα, ὑμεῖς, οἱ ἐν πολλοῖς καὶ πολλάκις συνδιασκεψάμενοι καὶ συμπονήσαντες μετὰ τοῦ ἀοιδίμου Ἱεράρχου, ὑμεῖς, ἐπιμαρτυροῦντες τὴν ἀληθείαν τῶν λόγων μου, ἀνομολογήσατε τὴν εἰλικρινή αὐτοῦ εἰς Θεὸν πίστεν καὶ ἀγάπην, τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβειαν καὶ ἀφοσίωσιν, τὴν ἀγαθὴν ὑπὲρ τοῦ καλεῖ τῆς Ἐκκλησίας προσάρεσιν καὶ πλειστα ἀλλα τοῦ προσφιλοῦς ἐν Χριστῷ ὑμῶν ἀδελφοῦ καὶ συνετοῦ ποιμενάρχου βουλεύματα καὶ φρονήματα. Ἄλλὰ καὶ εἰς ποιὸν δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ περὶ τὰ ἔκκλησια-στικὰ καὶ κοινὰ τοῦ ἡμετέρου γένους πράγματα τριβὴ αὐτοῦ καὶ ἐμπειρία; Τίς ἡμῶν ἀγνοεῖ τὰς βαθείας καὶ λεπτομερεῖς αὐτοῦ γνώσεις τῶν συγχρόνων αὐτῷ γεγονότων, ἀτινα διηγούμενος, ἐφαίνετο ἀληθῶς ζῶσα οἰονεὶ ἴστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἡμετέρου γένους; Ἐν γένει, νοῦς βαθὺς καὶ στερρός, λεπτόνοις ἀκριβής, χαρακτήρισχυρός, θέλησις ἄκαμπτος, μετριοφροσύνη ἀληθής, ἀνυπόκριτος εὐσέβεια καὶ ἀκαταγώνιστοι καὶ ἀσφαλεῖς ἀρχαὶ περὶ πάντων σχεδὸν τῶν ποιαγμάτων, ταῦτα ἥσαν τὰ πρώτιστα χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου! Ταῦτα δὲ κρατυνόμενα διὰ τῆς ἐμβριθοῦς σκέψεως καὶ κρίσεως καὶ διὰ τῆς πολυετοῦς ἐμπειρίας, δικαίως ἐπεσπάσαντο πολλάκις τοῦ Ἱεροῦ κλήρου καὶ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος τὴν προσοχήν, καὶ διὰ τοῦτο συχνὰ διακαής εύχὴ ἐξεφράζετο, δπως, προβίβασθεις εἰς τὴν πατριαρχικὴν περιωπήν, ἀναλάβη τὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ποιμαντορίαν. Ἄλλος ὁ ἀσθενός, καίτοι πάντοτε ἀπέφευγε νὰ βαστάσῃ τὸ δυσβάστακτον τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος φορτίον, οὐχ ἦτον

προθύμως συνέπραττε καὶ συνειργάζετο ἐν πάσῃ ἀνάγκῃ μετὰ τῶν κατὰ καιροὺς διεπόντων τὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀποφεύγων δὲ ἀείποτε τὰς ἐπιδεικτικὰς τιμὰς καὶ τὴν ἀπονεμομένην καὶ παραχολουθοῦσαν αὐτὰς πρόσκαιρον δέξαν, τὸ καθ' ἑαυτόν, ἀπένεμε καὶ αὐτὸς σεβασμὸν καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς γεραρούς ἄνδρας τοῦ ἡμετέρου γένους, κοσμικούς τε καὶ κληρικούς, τούς τε κυβερνήσαντας εὐαγγελικῶς καὶ τοὺς νῦν εὔκλεῶς κυβερνῶντας τὴν οἰεὶν τῆς δρόθιος τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὀλκάδα.

'Αλλ' ἐπ' ἐσχάτων, καὶ περ μεγάλως τὸ σῶμα καταβεβλημένος ὑπὸ τῆς πρὸ πολλοῦ ἐμφωλευούσης αὐτῷ χρονίας νέσου βρογχίτιδος, εἶχεν δῦμως ἀκεραίας μέχρι τέλους τὰς διανοητικὰς δυνάμεις, καὶ προσισθανόμενος τὸ τέλος τοῦ βίου προσεγγίζον, ἔχοινώνησε μετὰ ζεούσης πίστεως τῶν ἀγράντων μυστηρίων εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰώνιου τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ἔχων δὲ παρ' ἑαυτῷ φίλους ἐπιστηθίσους καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν διατιθέμενος, προσεδόκα μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν πίστεως καὶ ἐλπίδος τὴν ὥραν, δπῶς, πιὼν καὶ αὐτὸς τὸ κοινὸν τοῦ θανάτου ποτήριον καὶ μεθιστάμενος τῶν τῆδε καὶ προσκαΐρων, ἀπέλθη ἐκεῖσε ἄξιος καὶ δόκιμος ἵνα λάβῃ παρὰ τοῦ οὐρανίου ἀγωνισθέτου τὸν τῆς ἀθανασίας στέφανον. «Οτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς».

Οὕτω λοιπόν, ἀγαπητοί μου ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, θεοφιλῶς καὶ θεαρέστως διεβίωσεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διείμυνθος ιεράρχης, οὗτοις τὸν θάνατον πενθοῦμεν, καὶ οὗτοις τὴν ψυχὴν ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μετεκαλέσατο εἰς τὴν αἰώνιότητα καὶ τὴν ἀθανασίαν. Ο μακρὸς ἐπὶ τῆς γῆς βίος αὐτοῦ ὑπῆρξε μὲν πολυποίκιλος, ἐν ταῖς ἐκάστοτε περιπετείαις, ἐπεσφραγίσθη δὲ δι' ἀκραδάντου ὑπομονῆς καὶ καρπερίας ψυχικῆς· ἀλλ' ἐκ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ προσκαΐρου αὐτοῦ βίου ποιίᾳ τινα διδάγματα πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ πορεύωμεν; Τί διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος νὰ μιμώμεθα ἐκ

τῆς ἀναθεωρήσεως τῆς ἀναστροφῆς τῶν ἡμετέρων Ἱεράρχῶν καὶ ἡγουμένων; Οὐδὲν ἄλλο εἰ μὴ τὴν πίστιν αὐτῶν, ἣν ἔχουσι πρὸς τὸν Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ἡμῶν. «Μνημονεύετε (λέγει) τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ὃν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν» (Ἐβρ. 1γ', 7). Ναὶ, τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐαγγελικὴν εὑσέβειαν ᾧς ἔχωμεν ἀείποτε εἰ πάντες πρὸ τῶν δοφθαλμῶν ἡμῶν· διότι, ἐὰν κατέχωμεν ταῦτα μέχρι θανάτου ἀσινῇ καὶ ἀδιαλόγητα ὑπὸ τοῦ φθοροποιοῦ πνεύματος τοῦ αἰῶνος καὶ τῆς ἐποχῆς, διασώζομεν διντῶς ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν τὸν φερέγγυον καὶ πολύτιμον ἀρραβῶνα τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μελλούσης ζωῆς καὶ μακαριότητος· «Γενοῦ πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς» (Ἄποκ. 6', 10).

Τελευταῖον, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, πάντες διοι παρηκολουθήσαμεν, κηδεύοντες τὸ σκῆνος τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου, δεῦτε ἀνυψώσωμεν τὰς χεῖρας καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν πρὸς τὸν "Ὕψιστον καὶ ὁμοφώνως μετὰ τῶν σεβασμίων τῆς Ἐκκλησίας λειτουργῶν συνικετεύσωμεν τὴν θείαν ἀγαθότητα ὑπὲρ τῆς αἰωνίου αὐτοῦ ἀναπτύξεως! Ναὶ! Δέσποτα Χριστὲ Βασιλεῦ, δὲ Θεὸς τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκτιρμῶν, ἐπάκουσον τῆς ταπεινῆς δεήσεως ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ συγχώρησον ὡς ἀγαθὸς τῷ ἀφ' ἡμῶν μεταστάντι πιστῷ δεύλῳ σου Γερασίμῳ πᾶν ἀμάρτημα ἔκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον! Ἀνάπταισον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν σκηναῖς δικαίων, ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν κόλποις Ἀβραάμ, μετὰ πάντων τῶν εὐαρεστησάντων σοι εὑσεβῶν ποιμένων καὶ Ἱεραρχῶν! Γένοιτο!

Β' ΛΟΓΟΣ

ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΕΝ ΧΑΛΚΗ: ΝΑΩ: ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓ. ΣΧΩΛΗΣ,

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

ΤΕΛΟΥΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΘΗΜΕΡΟΥ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΥ

ΗΛΙΑ ΤΑΝΤΑΛΙΔΩΥ,

ΤΗ 12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1876.

«Τίς σοφός καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; Δειξέτω ἐκ τῆς κακῆς
ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραύτητι σοφίας».

(Ἴαχώδ. γ', 13)

ΠΟΛΛΗΝ μὲν δδύνην καὶ πικρίαν, σεβασμιώτατε δέσποτα καὶ λοιποὶ φιλόχριστοι ἀδελφοί, προξενεῖ ἡ μνήμη καὶ
ἡ ἐνθύμησις τοῦ θανάτου εἰς πάντα ἀνθρωπον, εἰρηνεύοντα
ἐν τῷ ἴδιῳ οἴκῳ καὶ εὐδούμενον ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν
αὐτοῦ. ἀλλ' ἀρά γε πόσῳ μεγαλειτέραν καὶ πλεόνα δδύνην
καὶ πικρίαν δὲν ἔμποιει, ὡς εἰκός, οὐχὶ πλέον ἡ τοῦ θανάτου
μνήμη, ἀλλ' αὐτὸς ὁ φοβερὸς καὶ ἀνηλεής θάνατος εἰς
τοὺς ἐναπολειπομένους δρφανοὺς οἰκείους, φίλους καὶ συγγε-
νεῖς, μετὰ τὴν θανατηφόρον καταστροφήν; Τίς ἀγνοεῖ δτι
ἡ δδύνη καὶ ἡ πικρία, τὸ ἀλγός καὶ ἡ θλίψις ἀποδαίνουσι
τότε πολλῷ τῷ μέτρῳ ύπερβολικώτερα, δταν ἡ ἐκ τοῦ
θανάτου καταστροφῇ ἐξέρχηται πέραν τῶν στενῶν δρίων τοῦ
οἴκου καὶ τῆς οἰκογενείας; δταν ὁ ύπό τοῦ θανάτου ἀφαρ-
παζόμενος εἶναι ἡ ὑπαρξίας καὶ τὸ στήριγμα τῆς οἰκογενείας,
ὁ προστάτης καὶ κηδεμὼν τῶν ἀσθενῶν, ὁ διὰ πάσης χά-
ριτος εὐεργετήσας τὴν ἀνθρωπότητα; ἡ περιπλέον, ὁ ἐντεῦ-
θεν μεθιστάμενος ύπάρχει τοῖς πᾶσιν ἀγαστὸς καὶ πολύτι-
μος, διὰ τῆς ικανότητος καὶ τῶν γνώσεων, διὰ τῆς σοφίας
καὶ τῆς ἀρετῆς, διὰ δὲ τῆς εύσεβείας καὶ τῆς εἰς Χριστὸν
ἀκραιφνοῦς πίστεως ἐγένετο χρήσιμος εἰς τοὺς ἴδιους ὄμογε-

νεῖς, ἐτίμησε τὸ ίδιον ἔθνος καὶ ἐδόξασε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ; Τίς ἐξ ἡμῶν ἀγνοεῖ ταῦτα; Βεβαίως οὐδεὶς· διότι πάντες σχεδὸν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ συχνότατα ποτὶζόμεθα τὴν ἀμετρον πικρίαν τῆς ὁδυνηρᾶς τοῦ θανάτου δοκιμασίας! Τοιαύτης, ἀγαπητοί, ὁδυνηρᾶς καὶ σκληρᾶς δοκιμασίας ὁδύνην καὶ πικρίαν ἐποιέσθημεν ἐπ' ἐσχάτων, δτε πρὸ τεσσαράκοντα περιπλέον ἡμερῶν ἀφηρπάγη ὑπὸ τοῦ θανάτου προώρως καὶ ἀπροσδοκήτως ὃ γεραρὸς καὶ ἀειμνηστος τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ ἴδιᾳ τῆς Χαλκίτιδος ταύτης ἱερᾶς θεολογικῆς σχολῆς διδάσκαλος, ὁ σοφὸς καὶ τοῖς πᾶσι πεφιλημένος Ἡλίας ὁ Τανταλίδης.

'Ἄλλ' δσφ υπέρμετρος καὶ ἀν ἔξερράγη τότε δ κλαυθμὸς καὶ δ ὁδυρμός, δσφ βαθυτάτη δδύνη καὶ λύπη καὶ ἀν κατεκάλυψε πάντων ἡμῶν τὰς ψυχάς, ἢ δάκρυα πικρὰ ἔρρευσαν, ἢ πανταχόθεν ἀντήχησαν θρῆνοι καὶ κοπετοὶ ἐπὶ τῷ θλιβερῷ ἀκούσματι τοῦ θανάτου τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου, οὐχ ἥττον οὐδὲν τούτων, ἀλλ' οὐδὲ πάντα ὅμοι ήδυνήθησάν πως νὰ καταπραΰνωσι τὴν σφοδρότητα τοῦ παθήματος, ἢ νὰ ἀντικαταστήσωσι τὸ μέγεθος τῆς στερήσεως καὶ τῆς ἀπωλείας, καὶ οὕτω νὰ ἐπιδιψιλεύσῃ τὴν ποθητὴν παράκλησιν καὶ παρηγορίαν εἰς τὰς δδύνωμένας ψυχάς. Ἄληθῶς οὐδέν. Καὶ τοῦτο πάντες ὄμολογοῦσιν, δσοι κατὰ βάθος ἐγνώρισαν καὶ ἐξετίμησαν τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ ἀειμνήστου Τανταλίδου. "Ἄλλως τε δέ, τότε καὶ μόνον, δταν δι' ἐμβριθοῦς ἔρεύνης ἐξακριβωθῆ ὃ ἐπὶ γῆς βίος, αἱ ίδεαι καὶ αἱ ἀρχαὶ, οἱ λόγοι καὶ αἱ πρᾶξεις, τὰ ἔργα καὶ τὰ πονήματα τοῦ δντως σοφοῦ καὶ ἐπιστήμονος καὶ εὐτεβοῦς ἡμῶν διδασκάλου, τότε καὶ μόνον θέλει δικαιολογηθῆ δεδυτως τὸ πολὺ τῆς θλίψεως, τότε θέλει ἀναφανῆ ἡ σύνεσις καὶ ἡ φρόνησις αὐτοῦ τὴ πολλή, τότε καὶ μόνον ἐκ τῆς ἀπλότητος αὐτοῦ καὶ ταπεινοφροσύνης, ἐκ τῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς, ὡς ἐπὸ φεγγούρου πυρσοῦ, θέλει ἐκλάμψει ἡ περιφανῆς σπουδαιότης καὶ

ἡ ὑπέροχος ἀξία, τὸ ἀνεκτίμητον ὑψος τῶν ἀρετῶν καὶ τὸ διαπρεπὲς μεγαλεῖον τῆς πρὸς Θεὸν πίστεως καὶ ἀγάπης τοῦ ταπεινόφρονος μὲν, ἀλλὰ περιωνύμου διδασκάλου Ἡλία τοῦ Τανταλίδου, τηλαυγῶς ἐκπυρσεῦον τῆς ἀἰδίου αὐτοῦ δόξης καὶ ἀθανάτου μνήμης τὰς αὐγάς, οὐ μόνον ἐντές, ἀλλὰ δὴ καὶ πέραν τῶν δρίων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ τῆς δρθοδόξου ἀνατολικῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Τότε δὴ δικαίως μὲν ἡμεῖς εὐσεβοῦντες ἐπενθήσαμεν, δικαίως δὲ ἐν τῷ μέλλοντι «αἰνέσουσι τὴν σύνεσιν αὐτοῦ πολλοῖ, . . . τὴν σοφίαν αὐτοῦ διηγήσονται ἔθνη καὶ τὸν ἐπαίνον αὐτοῦ ἔξαγγελεῖ ἡ Ἐκκλησία» (Σοφ. Σειρὰ λθ', 9, 10).

Τεσσαράκοντα ἡμέραι ἐπληρώθησαν ἥδη, ἀγαπητοί, ἀπὸ τῆς τελευτῆς Ἡλία τοῦ Τανταλίδου, καὶ ἀληθῶς πολλοὶ λόγιοι τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔγραψαν καὶ μέλλουσι νὰ γράψωσιν εἰς τὸ μέλλον, πολλοὶ δὲ ἀλλογενεῖς καὶ ξένοι, διηγούμενοι τὴν σύνεσιν, τὴν σοφίαν, τὸν ἐπαίνον, τὰ πλεούσια φυσικὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ ἔξασια πνευματικὰ χαρίσματα τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός ἀλλὰ καὶ ἡ δρθόδοξας Ἐκκλησία, ἡ ὡς μήτηρ φιλόστοργος ἀξιοπρεπῶς τιμήσασα αὐτοῦ τὴν ἔζοδον πότε κηδείαν, ἐπιτελούσα σήμερον ἵερὸν μνημόσυνον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ προσάγουσα τῷ παναγάθῳ Θεῷ τὴν ἀναίμακτον τοῦ δεσποτικοῦ σώματος θυσίαν, εὐλόγως συνεκάλεσεν ἡμᾶς ἐν τῷ πανσέπτῳ τούτῳ τῆς ἀγίας Τριάδος ναῷ, δπως, μετὰ τῶν δεήσεων αὐτῆς συνενώσαντες διμοδυμαδὸν τὰς ἐγκαρδίους ἡμῶν δεήσεις, ἰκετεύσωμεν τὸν ὑψίστον Θεὸν ὑπὲρ τῆς αἰωνίου ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἀφ' ἡμῶν καὶ ἐνταῦθα κειμένου διδασκάλου. 'Αλλ' ἵνα μὴ ἐν σιγῇ καὶ ἀνευ λόγου παρέλθῃ τὸ ἵερὸν μνημόσυνον τοῦ ἀπὸ βρέφους διελθόντος ἐν μέσῳ τῶν λόγων ὀλόκληρον τὸν ἐπίγειον αὐτοῦ βίον, ἀλλ' ἀποτελεσθῇ δόσον οἷόν τε ἱεροπρεπεστερον, φέρον ἀνακούφισιν μὲν καὶ χαρὰν εἰς τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχήν, ὠφέλειαν δέ τινα καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν

προθύμως ἐνταῦθα συναθροισθέντων, ἀνέλαβον ἐν τῇ ἀσθενείᾳ μου καθῆκον ἵερδον καὶ παράκλησιν φιλικήν, δπως διὰ λόγου εὔφημως κοσμήσω τὸ σεπτὸν τοῦ ἀσθενοῦ μνημόσυνον, μᾶλλον δέ, ἀποδώσω, ώς μαθητής καὶ φίλος, ἐλάχιστον φάρον τῆς ὑπὲρ ἐμοῦ δφειλομένης εἰς τὸν ἀσθενοῦ διδάσκαλον ἀπείρου εὐγνωμοσύνης. Πέποιθα δέ, ἀγαπητοί, ἐπερειδόμενος ἐπὶ τῆς γνωστῆς ὑμῶν ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν ἵερὰν σκιὰν καὶ τὸ δνομα τοῦ ἀειμνήστου Τανταλίδου, πέποιθα δι τοιούτης καὶ ὑμεῖς πάντες εὔμενῶς θέλετε μὲ ἀκολουθήσει εἰς τὸν περὶ τούτου λόγον, ἐλάχιστον σήμερον χρόνον ἀφιεροῦντες ὑπὲρ τοῦ ἀφιερώσαντος δλόχληρον τὴν ζωὴν εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ γράμματα. "Ἀλλως τε δέ, θέλομεν συγχομίσει πολλὰ καὶ καλὰ καὶ χρήσιμα διδάγματα, ώς ἀλλοτε συνεχομένοις ταῦτα ἐκ τῆς ζωῆς καὶ μελιρρύτου αὐτοῦ διμιλίας καὶ διδασκαλίας, καὶ δὴ καὶ ἐκ τῆς γλυκυτάτης αὐτοῦ μετὰ πάντων ἀναστροφῆς. Διότι ὁ ἀσθενοῦς Ἡλίας ὁ Τανταλίδης ἦτον ἀληθῶς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων, καὶ διὰ τοῦτο ἀνέβλουζεν ἀκενώτως ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ σοφία καὶ βουλή, σύνεσις καὶ ἐπιστήμη, δση κατὰ θεωρίαν καὶ δση κατὰ πρᾶξιν καὶ ἐφαρμογήν. «Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραμήτῃ σοφίας». "Ιδωμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, πῶς ὁ γεραρδὸς Ἡλίας ὁ Τανταλίδης πρῶτον μὲν ἀνεδείχθη δντως σοφὸς καὶ ἐπιστήμων, καὶ δεύτερον, ποία ἡ ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστροφὴ καὶ ζωὴ αὐτοῦ, ἐξ ὧν δείκνυται δι τοιούτως, ἐγένετο πρᾶξις, ἐγκαλλωπίσας ἐκυρώθη δι τῶν ἔργων ἀγαθῶν, εἰργασμένων ἐν πραμήτῃ σοφίας, ἐν φύσει καὶ ἀγάπῃ τῇ πρὸς Θεόν.

«Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; » .Ἐάν, ἀγαπητοί, ἐρευνήσωμεν ἐμβριθῶς τὸ θεῖον νόημα τῆς σπουδαίας ταύτης ἔρωτήσεως τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου, ἀφ' ἐνδέ μέν, μανθάνομεν πόσῳ δύσκολον εἶναι νὰ εύρεθῇ δ κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν ζητούμενος ἐπιστήμων καὶ σοφός, ὁ διὰ τῶν

γνησίων καὶ λαμπρῶν γνωρισμάτων τῆς ἀληθοῦς σοφίας καὶ ἐπιστήμης κατηγλαῖσμένος· ἀφ' ἑτέρου δέ, πειθόμενα δι: ή σοφία καὶ ἐπιστήμη ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ παρουσιάζεται διττή· μία μὲν ή σαρκική καὶ ἐπίγειος, η σοφία τοῦ αἰώνος, ητις καὶ ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ θείου λόγου, ὡς ἀπεβαίνουσα πολλάκις πηγὴ φαυλότητος καὶ κακίας· ἑτέρα δέ, η ἀνωθεν ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων κατερχομένη, η θεία καὶ ἐπουράνιος, ητις καὶ εὐλόγως ἐπαινεῖται, καθότι γίνεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους πηγὴ πλουσία σωτηριῶδῶν χαρίτων καὶ ἁγαθοδωριῶν. «Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἐν τοῖς τελείοις· σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰώνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰώνος τούτου, τῶν καταργούμενων· ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ην προώρισεν δὲ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν» (Α' Κορινθ. 6', 6, 7). Ἐκ τούτου γίνεται φανερόν, δι: μεταξὺ τῆς θείας ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας ὑπάρχει οὐσιώδης διαφορά· καὶ τοῦτο, διότι καὶ αἱ πηγαί, ἐξ ὧν τὰ δύο ταῦτα τῆς σοφίας ρεῖμψε βλιսτάνουσι καὶ πλημμυροῦσιν, εἰναι οὐσιώδῶς διάφοροι. Καὶ ταύτης μὲν τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης καὶ σοφίας πηγὴ εἰναι δὲ ἀσθενῆς καὶ ἀτελῆς λόγος· ἔκείνης δέ, αὐτὸς δ παντέλειος Θεός, η πηγὴ πάσης γνώσεως καὶ σοφίας· «Πότερον, οὐχὶ δὲ Κύριός ἐστιν διδάσκων σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην» (Ιωάν. χβ', 2); Ἐντεῦθεν ἀλλος εἰναι δὲ κατὰ κόσμου σοφὸς καὶ ἐπιστήμων, καὶ ἄλλος δὲ ἀληθῆς καὶ κατὰ Θεού, δ ὑπὸ τῶν θείων μαρμαρυγῶν τῆς ὑπερθέου σοφίας ἀνωθεν καταλαμπόμενος. Προσέπτι ἀλλη μὲν εἰναι η τοῦ κόσμου σοφία καὶ ἐπιστήμη, περὶ ης η ἀγία Γραφὴ λέγει, δι: «ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστι» (Α' Κορινθ. γ', 19), ἀλλη δὲ η ἀνωθεν κατερχομένη ἀπὸ τοῦ Θεού, ητις κυρίως ἀναδεικνύει τὸν ἀνθρωπὸν θεαφίλη καὶ ἀγιον. «Ἄπαντας μα γάρ ἐστι φωτὸς ἀλόνου, καὶ διαπτέρων ἀκηλίδωτον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας καὶ εἰκὼν τῆς

ἀγαθότητος αὐτοῦ· μία δὲ οὖσα καὶ κατὰ γενεὰς εἰς ψυχὰς διάς μεταβαίνουσα, φίλους Θεοῦ καὶ προφήτας κατασκευάζει» (Σοφ. Σολομ. ζ', 26—27). Ταύτης, ἀγαπητοί, τῆς ὑπερκοσμίου καὶ ἐνθέου σοφίας καὶ παιδείας ὁ σείμινης τος Ἡλίας ὁ Τανταλίδης ἐγένετο ἔνθεμος φίλος καὶ ἔραστής μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας, καθ' ἣν ἐκπνέων παρέδιδε τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ πνεῦμα εἰς χεῖρας Θεοῦ. Ἀλλ' ἀρά γε πῶς ὁ ἀοιδίμος διδάσκαλος ἀπέβη, ή μᾶλλον, ἀνέδειξεν ἐσαυτὸν ταῦτον σοφὸν καὶ ἐπιστήμονα, οἷον ἀπαιτεῖ ἡ τοῦ θεοῦ Ἱακώβου, μᾶλλον δέ, ἡ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλία; «Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν;»

«Οστις δήποτε, ἀγαπητοί, ἐπισταμένως μέν, ἔστω δὲ καὶ ἐξ ἀπόπτου ἀναθεωρήσῃ τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴν καὶ ἀναστροφὴν τοῦ ἀοιδίμου Ἡλία τοῦ Τανταλίδου, εὔκολως πειθεται, διτὶ δλόκληρος ὁ βίος αὐτοῦ, ἀνάμικτος θλίψεως καὶ εὐφροσύνης, ἐνεφορεῖτο μὲν τοῦ ζῶντος πνεύματος τῆς σωτηρίου σοφίας καὶ ἐπιστήμης, ἀπέπνεε δὲ δοσμὴν εὐωδίας ἕργων θεαρέστων καὶ κοινωφελῶν· διότι, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου καθοδηγηθείς, προσεκτικῶς καὶ μεθ' ὑπακοῆς ἔκλινε τὸ οὖς αὐτοῦ εἰς τὴν θείαν καὶ μυστηριώδη φωνήν, τὴν φωνοῦσαν εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου. «Τέκνον, ἐξίχνευσον καὶ ζήτησον σοφίαν καὶ παιδείαν, καὶ γνωσθῆσεταί σοι, καὶ ἐγκρατῆς γενόμενος, μὴ ἀφῆς αὐτὴν ἐπ' ἐσχάτων γὰρ εὑρήσεις τὴν ἀνάπαυσιν αὐτῆς καὶ στραφῆσεται σοι εἰς εὐφροσύνην» (Σοφ. Σειράχ σ', 27, 28). Τῷ δοντι· ἐν τῇ θείᾳ ταύτῃ ρήσει σαφῶς βλέπει τις συγκεφαλαιούμενον δλόκληρον τοῦ ἀληθισμοῦ καὶ κατὰ Θεὸν σοφοῦ καὶ ἐπιστήμονος τὸν βίον, δστις, προιόντος τοῦ χρόνου, ἀναπτύσσεται ἀπαραλλάκτως, ὡς ὁ τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς κόκκος τοῦ σινάπεως. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τοῦ τοιούτου ὑψηλοῦ βίου ὁ ἀοιδίμος Τανταλίδης ἐσχε μὲν ἐμψυτον ἐν τῇ καρδίᾳ του τὴν παρὰ Θεοῦ ροπήν, συνέδραμον δμως καὶ εὐτυχῆ τινα περιστατικά, τὰ δποῖα οὐδὲν ἄλλο εἰσάν, ἡ αἱ πολυποίκιλαι

δόσι καὶ ἐνέργειαι τῆς θείας προνοίας, αἵτινες ποικιλοτρόπως ἐκδηλοῦνται, η̄ πρὸς δέξαν τοῦ παναγίου δνόματος τοῦ μεγάλου ἡμῶν Θεοῦ, η̄ πρὸς δῦνηγίαν ἔκάστου εἰς τὸν ίδιον αὐτοῦ προορισμὸν ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ λοιπὸν πατρὶς μὲν αὐτοῦ ὑπῆρξεν η̄ ἔνδοξος τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πόλις, η̄ προκαθεζομένη τῆς Ἑώας ἀπάσης, τόπος δὲ ίδιᾳ γενέθλιος αὐτοῦ τὸ περικλεές Φανάριον, τὸ πολλοὺς καὶ διαπρεπεῖς ἄνδρας ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρεταῖς ἔκθρέψαν καὶ ἀναδεῖξαν τῇ τε νεωτέρᾳ Ἑλλάδι καὶ τῇ δρθιδοξῷ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Ἐνταῦθα ἐξ ἐναρέτων καὶ εὐτεῖῶν γονέων δὲ ἀστέματος Τανταλίδης (τῷ 1818) γεννηθείς, ἀνεβλάστησεν δυτικὸς ἐξ ἀγαθῆς ρίζης βλαστὸς εὐχλεής μετὰ τῶν ἀλλων ἐξ αὐτοῦ ἀδελφῶν, ἀνατραφεὶς ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου καὶ ἐν πατρικῇ ἀγάπῃ καὶ ὑπακοῇ, πρώτιστα πάντων τὸν φόδον τοῦ Θεοῦ ἐμπνευσθείς, διότι οὗτος προκαταβάλλεται ὡς θεμέλιον θεοφίλοις βίου καὶ ἀρχὴ σοφίας καὶ γνώσεως. «Ἀρχὴ γὰρ σοφίας φόδος Κυρίου, σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτὴν» (Παροιμ. α', 7). Εἰς τοῦτο δὲ ἐπενήργησαν δραστηρίως καὶ αἱ κινδυνώδεις καὶ φονικαὶ περιστάσεις τῆς σιδηρᾶς ἔκείνης ἐποχῆς, καθ' η̄ ἔκαστος διηγεκῶς κινδυνεύων διετέλει μὲν ἀφωτιωμένος ψυχὴ τε καὶ καρδίᾳ εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστόν, ἐνέπνεε δὲ συνάμα καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ τὸν φόδον καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐλάβειαν, διότι μόνον παρὰ Κυρίου ἥλπιζον νὰ ἔχωσι τὴν ἐκ τῶν δεινῶν ἀπαλλαγὴν. «Τίς ἐνεπίστευτε Κυρίῳ καὶ κατησχύνθη; η̄ τίς ἐνέμεινε τῷ φόδῳ αὐτοῦ καὶ ἔγκατελείφθη; η̄ τίς ἐπεκαλέσατο αὐτὸν καὶ ὑπερεῖδεν αὐτόν;» (Σοφ. Σειράχ 6', 10).

Οκταέτης δέ που τὴν ἥλικαν ὑπάρχων, ἀγαπητοί, δὲ ἀστέματος Τανταλίδης, ἔχειροθετήθη μὲν ἀναγνώστης, κατὰ τὴν ίδιαν αὐτοδιογραφίαν, ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Χίου Δανιήλ, παρεδόθη δὲ ὑπὸ τῶν γονέων εἰς τὴν πατρικὴν ἐπιτήρησιν τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιμανδρίτου Γερασίμου τοῦ Κρητάς, ὑπὸ τοῦ διοίου ἐδιδάχτητο μὲν, ὡς ἔθις, τὰ πρῶτα τῇ

Ιερᾶς μαθήσεως γράμματα, ἐφοίτα δὲ ταχτικῶς καὶ εἰς τὸν ιερὸν ναὸν τοῦ Ὑψίστου, ὡς νέος τις Σαμουήλ, προθύμως τῷ Θεῷ ὑπηρετῶν. Διότι, κατὰ τὸ δυντως εὐσεβὲς καὶ ἀξιέπαινον πνεῦμα τῆς τότε ἐποχῆς καὶ ἐκπαιδεύτεως, ὁ ιερὸς ναὸς ἐλαγχίζετο ὑπὸ πάντων πρακτικὸν διδασκαλεῖον, τὰ μέγιστα συντελοῦν εἰς τὴν χριστιανικὴν μόρφωσιν καὶ διάπλασιν τῆς καρδίας, εἰς ἀπόκτησιν σεμνοπρεποῦς ἔξεως καὶ παρρησίας, εἰς ἐμφύτευσιν εὐαγγελικῆς εὐσεβείας καὶ πίστεως καὶ εἰς αὐξῆσιν ἀγάπης καὶ ἐλπίδος πρὸς τὸν Θεόν. Σχολεῖον λοιπὸν καὶ ναὸς, ἀμφότεροι κρουνοὶ διαυγεῖς καὶ ἀείζωοι ἀκενώτων ναμάτων ἀρετῆς καὶ σοφίας, θεωρίας καὶ πράξεως, ἐγαλούχησαν ἐκ βρέφους καὶ ἐξέθρεψαν τὸν νεαρὸν Τανταλίδην, τὸ μὲν διὰ τῶν μαθημάτων ἀρδεῦσαν ἐπιμελῶς αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, δὲ τὴν καρδίαν εὐσεβῶς διαπλάσας διὰ τῶν ιερῶν φυσικῶν καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τὴν δποίαν περιπαθέστατα διοιδίμος ἄχρι θανάτου ἡγάπησε. Καὶ πράγματι. Ἐάν τις ἀκριβῶς ἔξετάσῃ, ἐνταῦθα ἀναμφιλέκτως εὐρήσει καταβεβλημένας τὰς ρέας τῆς ἀληθεστάτης παιδείας καὶ τῶν εὐαγγελικῶν τοῦ ἀοιδίμου Τανταλίδου ἀρετῶν. Ἐντεῦθεν ἥρξατο ὑποφῶσκον καὶ ἀνατέλλον τὸ λαμπρὸν τοῦ Τανταλίδου ἀστρον, διπερ ἐπηγγέλλετο νὰ διαχύσῃ τὰς φερεσβίους αὐτοῦ αὔγας πρὸς φωτισμὸν τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν γένους καὶ κραταιώσιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Ἄφοῦ δὲ οὕτω προκατεβλήθησαν βαθέως τὰ σπέρματα ἢ αἱ ρέαι τῆς παιδείας ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νεαροῦ Τανταλίδου καὶ ἀνεθεριμάνθη ἐν αὐτῇ δὲ πόθῳ καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀληθεστάτης σοφίας καὶ παιδείας, ἥρξετο καὶ αὐτὸς νὰ βαδίζῃ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὑψηλοῦ ταύτης σκοποῦ. Ἀρξάμενος δὲ (τῷ 1827), ὡς αὐτὸς λέγει, τῶν ἐλληνικῶν μαθημάτων ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ, ηύτυχησε νὰ εὐνοηθῇ μεγάλως διά τε τὸ εὑρυθμὸν καὶ τὸ γλυκὺ τῆς φωνῆς αὐτεῦ ὑπὸ τοῦ περικοσμοῦντος τότε τὸν οἰκουμενικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως

θρόνον, τοῦ ἀστέριου καὶ σοφοῦ Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σινάιου, καὶ διωρίσθη μὲν τῇ προστασίᾳ αὐτοῦ πρῶτος ἐν τοῖς κανονάρχαις τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας (τῷ 1829), πρωτοψάλτου δυτοῦ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Κωνσταντίου, προενίσθη δ' ἐντὸς δλίγου καὶ εἰς τὴν περιώνυμον τῆς Ἑηροχρήνης σχολήν, τὴν γεραρὰν καὶ μεγάλην σχολὴν τοῦ ἡμετέρου γένους. Καὶ ἔρρεον μὲν ἐκ ταύτης ἀφθονα, ὡς ἐκ πολυκρούνου πηγῆς, τὰ ἀείζωα τῆς θύραθεν καὶ τῆς ἔτω σοφίας καὶ παιδείας ρεῖθρα, ἐπλημμύρουν δὲ πλουσίως οἱ εὐαγγελικοὶ καὶ οἱ ὑγιαίνοντες λόγοι καὶ αἱ γνώσεις τῆς παντοειδοῦς μαθήσεως, καταποτίζουσαι τὰς διψώσας τῆς φιλομαθοῦς νεολαίας ψυχάς. "Ωστε ὁ ἀστέριος Τανταλίδης φιλοπόνως, ὥσπερ τις ἐργάτις μέλισσα, διατρέξας πάσας τὰς τάξεις, καὶ ἐπιμελῶς καὶ λυσιτελέστατα διακεύσας πάντων τῶν μαθημάτων (1828—1834), ἐστέφθη μὲν δικαίως καὶ ἐπαξίως τοῦ ζῆλου καὶ τῆς ἐπιμελείας διὰ λαμπροῦ καὶ πολυτίμου στεφάνου, ἐπηγένθη δὲ ἡ ἐν τοῖς μαθήμασι θαυμασία αὐτοῦ ἐπίδοσις καὶ φερεπονία, ἡ ἀξιέπαινος φιλομάθεια πρὸς δ τι καλόν, ὑψηλὸν καὶ θεῖον. Καὶ εἶχε μὲν δῆπου ὁ ἀστέριος διδάσκαλος πολλὰ θαυμάσια ἐκ φύσεως πλεονεκτήματα καὶ χαρίσματα, οἷον εὐρύτητα καὶ ἐμβρίθειαν πνεύματος, ἔξαισταν εὐφυΐαν καὶ βαθύνοιαν, δρθότητα καὶ δᾶνοιαν κρίσεως, ἔμφυτον φιλομάθειαν καὶ εύμάθειαν, μνήμην ἀπέραντον καὶ ἀσφαλεστάτην, φαντασίαν ποιητικὴν καὶ οὐρανοβάμονα· εἶχε δ' ὅμως σὺν ταύταις εὐγενῆ καὶ εὐαίσθητον καρδίαν, ἀγνήν καὶ καθαρὰν θέλησιν καὶ προαἴρεσιν, ἀγάπην καὶ σεβασμὸν ἀπειρον πρὸς δ τι πάτριον καὶ τιμαλφὲς τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας· πλέον δὲ ὑπέρτερον τούτων ἀπάντων εἶχεν εύτυχῶς τὸν ὑπ' αὐτοῦ εὐγνωμόνως γεραρόμενον «σοφὸν τῶν Μουσῶν ὑποφήτην, τὸν πληρώσαντα τὴν γῆν Ἑλλαδικῆς σοφίας», τὸν σοφὸν μὲν ἐν λόγοις, ἀπλοῦν δὲ τοὺς τρόπους, τὸν ἀστέριον καὶ εὐενδόφρονα Νικόλαον τὸν Λογάδην. Οὗτος καὶ τὸν νεῦν τοῦ

μαθητοῦ ἐγύμνασε καὶ ἀνέπτυξε, καὶ τὴν διάνοιαν κατεπλούτισε καὶ ἐποδηγέτησε, καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν φαντασίαν ὑψοῦ ὑπερῆρεν, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν ἐμόρφωσε καὶ διέπλασε καὶ δλον τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατεκαλλώπισε δι' ἀμφιλαφοῦς ἔξωτερικῆς παιδείας καὶ ρητορικῆς, διὰ φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας, δι' ἐκκλησιαστικῆς παιδεύσεως καὶ μαθήσεως, διὰ θεολογικῶν καὶ πατρικῶν γνώσεων καὶ διδαγμάτων, τὰ δποῖα ὑπὸ τῶν τότε ἀοιδίμων διδασκάλων ἀνεπτύσσοντο καὶ ἐπαινετῶς ἐθεωροῦντο ἀναγκαιότατα στοιχεῖα καλῆς καὶ σπουδαίας ἀνατροφῆς, εὐσεβεῖς καὶ χριστιανικῆς παιδεύσεως. Διὰ τοῦτο πάντες σχεδὸν οἱ πρὸ ἡμῶν δεδιδαγμένοι δύντες μετὰ τῶν ἀλλῶν καὶ τὴν ἀπὸ Θεοῦ σοφίαν καὶ σύνεσιν, ἥσαν κατ' ἀμφοτέρας τὰς παιδεύσεις ἀληθῶς σοφοῖ, ἀπέχοντες δὲ ἀπὸ τῆς κακίας, ἀπέβαινον ἐπιστήμονες. « Ἰδοὺ γάρ θεοσέβειά ἔστι σοφία, τὸ δὲ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακιῶν ἔστιν ἐπιστήμη » (Ιὼν κη', 28).

Οὕτω λοιπὸν δ ἀείμνηστος Ἡλίας δ Τανταλίδης, πλουσίως συγχομίσας τοὺς καρποὺς τῶν κόπων ὑπὸ τὸν σοφὸν καὶ ἀοιδίμον Λογάδην, ἀπεροίησεν ἐκ τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς (1834), ἀριστα μὲν συνεπιφέρων ἐφδίαις εἰς τὸν βίον, μεγάλως δὲ ἐπισπάσας πολλῶν τὴν προσοχὴν διέτε τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ εὑφυίαν καὶ τινα ἀριστα ποιητικὰ πρωτόλεια. Ἐν τοσούτῳ ἀκατάσχετος δίψα πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν καὶ μάθησιν, διακαής πόθος πρὸς ἀπόκτησιν ὑψηλοτέρων γνώσεων καὶ ἐλπὶς τοῦ νὰ ἴκανοποιήσῃ ἀξίως τὴν ἔσυτοῦ φιλομάθειαν καὶ φιλοπονίαν παρορμῶσιν αὐτὸν καὶ ἀπέρχεται μετὰ τοῦ μακαρίτου αὐτοῦ πατρὸς εἰς Σμύρνην, ἐνθα ἐπὶ ἐν ἔτος ἡχροάσσατο ὑψηλοτέρων μαθημάτων ἐν τῇ εὐαγγελικῇ σχολῇ, ἀνθελογήσας μὲν κάκείθεν δ τι καλὸν καὶ χρήσιμον, μηδαμῶς δμως κορέσας δσους ἔτρεψε πόθους καὶ ἐλπίδας. Κάτοχος δὲ ἦδη ὧν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, κάτοχος δὲ καὶ τοῦ ἐν τοῖς προγονικοῖς συγγράμμασι πολυτέμου θησαυροῦ τῶν γνώσεων, δεσπόζων

δὲ ἄριστα τοῦ τε πεζοῦ λόγου καὶ τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως, ηὗτούχησεν ἐν Σμύρνῃ νὰ ἔκδώσῃ διὰ τοῦ τύπου τὸ πρῶτον αὐτοῦ ποίημα ·Ω δὴ εἰς τὸν Μάτον, τὸ δὲ ἐπόμενον ἑτοῖς (1835) ἐπανήλθεν εἰς Κωνσταντίανον πολιν. Ἐν τούτοις ὁ νέος Τανταλίδης ἐθλίβετο βαρέως, διότι ἐστερεῖτο ἔκτενος σταδίου, ὅπως θέση εἰς πρᾶξιν καὶ ἐφαρμογὴν τὰς ἐν τῇ ἀπεράντῳ αὐτοῦ διανοίᾳ ἀποτεθησαυρισμένας γνώσεις. Ἐλάχιστος δημως παρῆλθε χρόνος, καὶ ἴδού παρέστη πρὸς παρηγοράν αὐτοῦ εὔκταιοτάτη καὶ κατάλληλος εὐκαιρία, καθ' ἥν παραλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ σφροῦ καὶ ἀσιδίμου Στεφάνου τοῦ Καραθεοδωρῆ ὡς διδάσκαλος τῶν τέχνων αὐτοῦ. Ἐπὶ τετραετίαν δὲ περίπου (1836—1840) διαμείνας παρὰ τῇ εὐγενεῖ καὶ εὐσεβέφρονι τοῦ Καραθεοδωρῆ οἰκογενείᾳ διδίδιμος διδάσκαλος, ἐπετέλει μὲν πιστῶς πάντα τὰ ἀνατεθειμένα αὐτῷ τῆς ἐκπαιδεύσεως καθήκοντα, ἐπωφελεῖτο δὲ καὶ αὐτός, λίαν εὐφυής καὶ συνετώτατος ὡν, ἐκ τῆς εὐτεβούς καὶ εὐαγγελικῆς ἀναστροφῆς καὶ ζωῆς τῆς πολυσεβάστου οἰκογενείας, ἀξιωθεὶς ὑπ' αὐτῆς διδίου τιμῆς καὶ ἀγάπης καὶ λυσιτελῆ ἀπομαξάμενος ἔκειθεν μαθήματα οὐχὶ πλέον θεωρητικῆς, ἀλλ᾽ ἐμπράκτου χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας καὶ βίου θεοφίλοις. Ὡστε ἔκτοτε διδίδιμος Τανταλίδης ἦρξατο δῆλος ἀνακαινίζομενος, ἀνακαινίζων συνάμα τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἔσωτον ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀληθοῦς καὶ κατὰ Θεὸν σοφίας καὶ ἐπιστήμης καὶ ἐγκολπούμενος βίον σφροῦ καὶ πεπαιδεύμενου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. Δικαίως ἄρα διείμνηστος διδάσκαλος ἀποκαλεῖται τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν τῇ αὐτοδιογραφίᾳ αὐτοῦ «ἐποχὴν τῆς ἔσωτον ἀναγεννήσεως!»

Ἄλλ' δημως τέ νομίζετε, ἀγαπητοί; Μεθ' δλας τὰς ἀνεκτιμήτους ὠφελείας, μεθ' δλας τὰς μέχρι τοῦδε ἀποκτηθεῖσας γνώσεις ἐκ τε τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἴδιας μελέτης, ἡδύνατο διδίλομαθέστατος. Ήλίας ὁ Τανταλίδης, εὐρισκόμενος ἀπέναντι δεινοῦ γλωσσολόγου καὶ φιλολόγου,

ἀπέναντι ἀρίστου μαθηματικοῦ καὶ φιλοσόφου, ἀπέναντι
ἐπιστήμονος ἱατροῦ καὶ θεολόγου, τοῦ σοφοῦ, λέγω, Στε-
φάνου τοῦ Καραθεοδωρῆ, καὶ γευσάμενος ἄπαξ τῆς γλυκείας
ἔχεινης δέξης, τῆς περιποιηθείσης αὐτῷ διὰ τῆς ἔκδόσεως
τῶν νεανικῶν Πατρίων αὐτοῦ, ἤδηνατό ποτε νὰ θεωρῇ
ἔκατὸν σοφὸν καὶ ἐπιστήμονα τέλειον, ἢ καν πληρέστατα
ἴκανοποιουμένην τὴν ἀμετρον αὐτοῦ φιλομάθειαν διὰ μόνων
τῶν γυμνασιακῶν τῆς Ξηροχορήνης καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς
σχολῆς μαθημάτων; Οὐχὶ βεβαίως. Καθωπλισμένος λοιπὸν
διὰ τῆς προστασίας καὶ τῶν πολυτίμων συστάσεων τοῦ
ἀειμνήστου Στεφάνου, ἀπάλει (τῷ 1840) δ φιλομαθέστατος
Τανταλίδης εἰς τὰς κλεινὰς τῆς Ἑλλάδος Ἀθήνας, πλήρης
πόθων καὶ ἐλπίδων χρηστῶν. Καὶ πράγματι, διπλῇ ἐγέ-
νετο ἐν Ἀθήναις εἰς αὐτὸν ἡ ὥφλεια, θεωρητική τε καὶ
πρακτική. Καὶ θεωρητικὴ μὲν ἐγένετο, διότι ἡκροάστατο
ἐπὶ τετραετίαν περίπου τῶν φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν
μαθημάτων ἐν τῷ ἀνωτάτῳ τοῦ ἐλληνισμοῦ ἐκπαιδευτηρίῳ,
ἐν τῷ ἔθνικῷ πανεπιστημίῳ· πρακτικὴ δέ, διότι ἐν Ἀθήναις
εἶδε καὶ ἀνεμνήσθη ζωηρῶς καὶ διὰ ποιητικῆς φαντασίας
ἄπασαν τὴν ἐλληνικὴν ἀρχαιότητα, θαυμάσας τὴν Ἀκρό-
πολιν, τὸν Παρθενῶνα, τὴν Πνύκα, τὸ Θησεῖον καὶ τάλλα,
καὶ περιηγηθεὶς μετὰ τοῦ θερμοῦ αὐτοῦ προστάτου καὶ ἀοι-
δίμου διδασκάλου Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονό-
μων, Γεωργίου τοῦ Τομπάζη καὶ Νικολάου καὶ Γεωργίου
τοῦ Μαυροχορδάτου, πολλὰ τῆς Στερεᾶς, τῆς Πελοποννήσου
καὶ τῶν νήσων τοῦ Αιγαίου, τὰ δοποῖα μετέδωκαν εἰς τὴν
φύσει ποιητικὴν τοῦ Τανταλίδου φαντασίαν φῶς διαυγέ-
στερον, ἐνθουσιασμὸν μείζονα καὶ μουσοληπτοτέρας ἐμπνεύ-
σεις. Πλὴν τούτων, πρακτικώτερον ἐναπέφηνε τὸν ἀειδίμονον
Ἡλίαν Τανταλίδην ἡ πολύτιμος γνωριμία καὶ φιλία οὐ
μόνον τῶν ἐλλογιμωτέρων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἀνδρῶν, τοῦ
σοφοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Οἰκονόμου, τοῦ Ἀσωπίου, τοῦ
Φιλίππου Ἰωάννου, τοῦ Ραγκαβῆ καὶ Κοντογόνη καὶ πολ-

λῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ ἡ μετὰ τῶν περιφανεστέρων· ἐν· Ἀθήναις οἰκογενειῶν, Τομπάζη, Δοσίου, Μαύροχορδάτοι· καὶ λοιπῶν, μεθ' ὧν ἀείποτε ἀναστρεφόμενος, ἀπεμάττετε· δι τι καλὸν καὶ χρήσιμον, δι τι σοφὸν καὶ εὐσεβές, δι τι ἐπαν- νετὸν καὶ ἀξιάγαστον. Ζωηρότερον δημος ἐπέδρασαν ἐπὶ τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ Τανταλίδου καὶ τὰλλαί μὲν τοῦ εὐσεβοῦς καὶ πολυμαθεστάτου Οἰκονόμου; πρὸ πάν- των δημος τὸ εὐαγγελικὸν καὶ δρθόδοξον τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ εὐσεβείας πνεῦμα, τὸ ὅποιον, ἀν μὴ διπλοῦν, ἐγένετο δημος ἐπὶ τὸν ἀσύρματον Ἡλίαν Ισον τε καὶ ἀπαρ- μείωτον, θαυμασίως ὑπ' ἔκεινου ἐμπνευσθέν. Οὕτω λοιπὸν ἐν Ἀθήναις προσκτησάμενος θαυμασίαν ποιητικὴν δύναμιν καὶ φιλολογικὴν ἴκανότητα, καὶ δὴ καὶ φιλοσοφικὴν καὶ θεολογικὴν μάθησιν καὶ πεῖραν, ἀπετελέσθη τέλος ἄξιος μὲν τῶν σοφῶν καὶ μεγάλων διδαχάλων τοῦ ἡμετέρου γένους, ἄξιος δὲ νὰ συνδέσῃ τὴν μέχρις ἡμῶν κατερχομένην χρυσῆν ἄλυσιν τῆς μεγαλωνύμου γενεᾶς τῶν εὐσεβοφρόνων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς δρθόδοξου Ἐκ- κλησίας τοῦ Χριστοῦ. «Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον, ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβον» (Ψαλμ. χγ', 6). «Γενεὰ δὲ εὐθέων εὐλογηθήσεται» (Ψαλμ. ριβ', 2).

Φέρων οὕτως ἐξ Ἐλλάδος, ἀγαπητοί, πλούτιον θησαυρὸν παντοδαπῶν καὶ ὡφελίμων γνώσεων δὲ ἀσύρματος Τανταλί- δης, ἐπανέργεται ἐξ Ἀθηνῶν εἰς βασιλεύουσαν, ἵνα ἐκ ταύ- της, ὡς ἀπὸ ἐστίας φωταυγοῦς, ἐκπέμψῃ ἐπὶ τοὺς διατε- λοῦντας ἐν τῷ σκότει τῆς ἀμαθείας δύμογενεῖς αὐτοῦ τὰς λαμπτηδόνας τῆς ἑσυτοῦ πολυμαθείας. Ἀποβλέψας δὲ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ἐπιχει- ρεῖ ἀξιεπαίνως τὴν σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος, διθεν ἀμέσως ἥρξατο πρὸς συλ- λογὴν καὶ κατάταξιν ὑλῆς, σπουδαίως μελετῶν, καὶ ἐγ- ἄλλαις μέν, ἔξαιρέτως δὲ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ παναγίου τάφου ἐνασχολούμενος, μέχρις οὗ παραχωρηθῇ αὐτῷ ὑπὸ

τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἡ πρὸς ἔκδοσιν ἄδεια. 'Αλλ' ἡ ἐποχὴ, αὕτη προσιωνίζετο δυσμενεστάτη εἰς τὸ λαϊκόν μέλλον τοῦ ἀνεξιχνιάστου Τανταλίδου, διότι ἔκτοτε ἔφελλε, κατὰ τὰς ἀνεξιχνιάστους βουλὰς τῆς θείας προνοίας, καὶ καθηποδηλήθη εἰς πειρασμούς καὶ δοκιμασίας! Διότι, ἵνῳ ἡ μὲν τῆς ἐνδόσεως ἄδεια ἐπὶ μαχρὸν ἀνεβάλλετο, αἱ δὲ τῶν φίλων προσπάθειαι ἐξεμηδενίζοντο ἀπέναντι τῆς ἀδίκου μιᾶς τῶν ἀρχῶν ἴσχυρογνωμοσύνης, ἀνατέλλει ἡ ἀποφράς τῆς εἰς νοειμένου τοῦ ἔτους 1845ου, καὶ ὁ ἀστιδικός Ἡλίας ὁ Τανταλίδης ἐγείρεται ἐκ τῆς χλίνης τοῦ ὑπουροῦ ἐστερημένος τοῦ φωτὸς τῶν ὀφθαλμῶν, παθῶν τελείαν σχεδὸν ἀμαύρωσιν, πλὴν ἐλαχίστης τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ φωτεινῆς ἀχτίνος! 'Αλλὰ τοῦτο δὲν ἀρχεῖ· διὸ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ φθεροῦ δράματος πυρκετά, μετ' αὐτὸν πολὺ ἔκραγεισσα, κατέστρεψεν ὀλοτελῶς ἀπασαν τὴν μετὰ κόπων τοσούτων συναθροισθεῖσαν συστηματικὴν ἐργασίαν καὶ ὑλην, ἔφαίνετο δὲ κατὰ τὰς στιγμὰς τοῦ λυπηροῦ ἔχεινου παθήματος, δτὶ ἔσβισε μὲν αὐτῷ πᾶσα ἐλπὶς ἐνδέξου μέλλοντος, ἔδυσε δὲ διὰ παντὸς τὸ φεγγοσολοῦν ἀστρον τῆς δάκης τοῦ πολλὰ μὲν καὶ καλὰ τέως ἐπαγγελλομένου, ἥδη δὲ ἀρμάτου τελοῦντος μουστραφοῦς ποιητοῦ καὶ ἀρίστου Ἑλληνιστοῦ Ἡλία τοῦ Τανταλίδου!

'Αδύνατοι ἀληθῶς ἡμεῖς, ἀγαπητοί, καὶ ἀσθενεῖς ἵνα ἐμβατεύσωμεν εἰς τὰ βάθη τῶν ἀνεξιχνιάστων βουλῶν τῆς θείας προνοίας, τοῦτο μόνον σαφῶς βλέπομεν δτὶ μετὰ τὸ δεινὸν πάθημα τῆς ἀμαυρώσεως εἰς τὸν ἀείμνηστον Τανταλίδην ἀρχεται νέα ἐποχὴ βίου, ἐποχὴ ἀναγεννήσεως διὰ πειράς δοκιμασίας, «ἴνα τὸ δοκίμιον αὐτοῦ τῆς πίστεως πολὺ τιμιώτερον γρυπού τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἐπαινοῦ καὶ τιμὴν καὶ δόξαν ἐν ἀποκαλύψει· Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α' Πέτρ. α', 7). Καὶ δὴ ἀνατρέπεται μὲν θεόθεν τὸ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης πάντως σαφές διατυπωθὲν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ σχέδιον τοῦ μέλλοντος

βίου, ἀναστέλλεται δ' οἶοντι ύπὸ τῆς παντοδυνάμου τοῦ 'Υψιστοῦ δεξιᾶς ἡ δῖ' ἀνθρώπινων λογισμῶν πρὸς τὸ μὲλλον διακεχαραγμένη πορεία. Κλείεται μὲν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ἀμαυρώσεως ἡ δψις τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀναζεγεται αὐτῷ ἀφατος πλοῦτος ἐννοιῶν ἔσωτερικός, ἀναζεγεται ἡ εὐαγγελική, ἡ στενὴ καὶ τεθλιψμένη ὁδός, ἡ ύπὸ τῆς θείας σοφίας διατυπωθεῖσα καὶ μέλλουσα ν' ἀναβιβάσῃ τὸν ἀρμάτων Τανταλίδην εἰς τὸ ἀληθὲς καὶ πραγματικὸν ὑψος τῆς ἀθανάτου δόξης· διότι τὸ δεινὸν πάθημα ἐγένετο αὐτῷ λαυτρὸν πνευματικῆς καὶ σωτηρίου παλιγγενεσίας ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, ἀναδεῖξαν αὐτὸν διὰ τῆς ἐν Χριστῷ ὑπομονῆς καὶ καρτερίας ἀληθῶς καὶ δυτῶς σοφὸν καὶ ἐπιστήμονα καὶ σφρόδρα ἔχλεκτὴν ἔχοντα τὴν καρδίαν. «Ωσπερ γάρ ὅσκλιμάζεται ἐν καμίνῳ ἄργυρος καὶ χρυσός, οὕτως ἔχλεκτα καρδίαι ἐν Κυρίῳ». (Παροιμ. ι', 3).

Μετ' οὐ πολὺ λαίπον (τῷ 1846) προσκαλεῖται: ύπὸ τοῦ θιθύνοντος τότε τοὺς οἰκακας τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Ε', ὡς καθηγητῆς τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ρητορικῆς ἐν τῇ ιερῷ ταύτῃ θεολογικῷ σχολῇ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νέον καὶ πολύμοχθον τοῦτο τοῦ βίου καὶ τῆς ἐργάδους διδασκαλίας στάδιον δ' ἀοιδίμος Τανταλίδης ηὐδοκίμησεν, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, καὶ τοι ἐν τῷ ἔργῳ πολλάκις ἀπήντας ἀνυπερβλήτους δυσκελίας, δὲ κυρίως ὑπερενίκα διὰ τῆς μεγαλοφύτας καὶ τῆς ἀπεράντου καὶ πολυδέγμονος μνήμης αὐτοῦ. Προσθυμότας δὲ καὶ ὁμόθυμος συνεργάτης ἐπὶ εἰκοσαετίαν γενόμενος τοῦ ἐν μαχαρίᾳ τῇ λήξει εὐσεβοῦς καὶ σοφοῦ ἡμῶν διδασκάλου Κωνσταντίνου τοῦ Σταυρουπόλεως τοῦ Τυπάλδου, μεθ' οὐ δις (1857—1858) ἀπῆλθεν εἰς προσκύνησιν τῶν ἀγίων τόπων εἰς Ἱεροσόλυμα, δ' ἀοιδίμος Τανταλίδης τριάκοντα δλους χρόνους (1846—1876) ἔζηκολούθησε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀτρύτως διδάσκων τοὺς νέους τῆς χάριτος Λευΐτας τὰ ποιητικὰ ἀριστουργήματα τῆς ἐλληνικῆς μεγαλονότας

καὶ ἀγωνιζόμενος ἀείποτε νὰ διαπλάττῃ συνάμα καὶ τὴν
καρδίαν αὐτῶν εὔσεβῶς τε καὶ χριστιανικῶς διὰ σοφῶν καὶ
πατρικῶν νουθεσιῶν καὶ παραινέσεων, δι' ὧν συνηθέστατα
διεποίκιλε τὰς ἀνεκτιμήτους αύτοῦ διδασκαλίας. Καὶ
ταῦτα, διότι ἐφείδετο καὶ ἡγάπα γνησίως οὐ μόνον τοὺς
ἰδίους μαθητάς, ἀλλὰ καὶ τὸ σεπτὸν τοῦτο τῆς εὔσεβειας
καθίδρυμα, τὴν θεολογικὴν σχολήν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, ἐφ' ὧ
καὶ πολλάκις ηὐχήθη νὰ ἀπεθάνῃ ἐν ἐνεργείᾳ καθηγητῆς
ἐν αὐτῇ. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ὁ ἀστίμος Τανταλίδης
ἐν τῷ τριακονταετεῖ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ διαστήματι
πολλὰ διδάξας καὶ κεπιάσας, πολλὰ συμβουλεύσας καὶ συγ-
γράψας, πλὴν τῶν ἔκδοθέντων «Ιδιωτικῶν στιχουργημά-
των» (τῷ 1860), πολλὰ δὲ καὶ μεῖντον οὐδενὸς καὶ μακρο-
ουμίας ὑπενεγκὼν καὶ μετ' εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεόν
ἀποδεχόμενος τὰ εὐφρόσυνα συμβενηκότα, ἔξεμέτρησεν ἀώ-
ρας τὸ ζῆν (τῷ 1876, Ιουλίου 31), προσδληθεὶς τὸ τρίτον
ὑπὸ δξιτάτης περιτονίτιδος. Οὕτω διεξήγαγε τὸν ἐπίγειον
αὐτοῦ βίον ὁ ἀστίμος Τανταλίδης, πεφωτισμένος τὴν διά-
νοιαν καὶ μεμορφωμένος τὴν καρδίαν, διότι εἶχε διηνεκῆ
μελέτην ἐν τῷ λάρυγγι αὐτοῦ οὐχὶ τόσῳ τὴν ἀγονν καὶ
περιωρισμένην ἀνθρώπινον γνῶσιν καὶ σοφίαν, δσῳ τὸ ἀκέ-
νωτον καὶ ἀπειρον πέλαγος τῶν ἐννοιῶν τῆς μείζονος καὶ
ὑπερτέρας, τῆς ἐκκλησιαστικῆς, τῆς ἐκ τῶν ἀγίων καὶ θεο-
πνεύστων Γραφῶν ἀναβλυζόσης σορίας καὶ ἐπιστήμης,
ἥτις δικαίους καὶ ἀγίους καὶ φίλους τοῦ Θεοῦ παρασκευάζει.
Καὶ ἐμορφώθη λοιπὸν ἐν τῷ ἀστίμῳ Τανταλίδῃ ὁ ἐπιζη-
τούμενος ὑπὸ τοῦ θείου Ἰακώβου σορὸς καὶ ἐπιστήμων, ὁ
κατὰ Χριστὸν ἀνθρώπος. «Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν
ὑμῖν;» Ἰδωμεν δὲ ἐφεξῆς πῶς ἐκ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἀνα-
στροφῆς ἀποδείκνυται πράγματι τοιοῦτος. «Δειξάτω ἐκ τῆς
καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραύτητι σοφίας».

Οὐδὲν ἄλλο τῷ δυπτι, ἀγαπητοί, χαρακτηρίζει ἀκριβέστε-
ρον τὸν ἀληθῆ σοφὸν καὶ κατὰ τὸν Θεόν ἐπιστήμονα, δσον

τὰ θεάρεστα ἔργα καὶ ἡ κατὰ Χριστὸν ἀναστροφή, τῶν διποίων ἄρχη καὶ πηγὴ εἶναι μετὰ τῆς γνώσεως αὐτὴ τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἡ ἀληθῆς σοφία δὲν εἶναι κτήμα ἀποκλειστικὸν τῆς διανοίας, ἀλλ' ἐξ Ιου τῇ καὶ περιπλέον καταχυρεύει τὴν ἀνθρώπινον καρδίαν, ἥτις τότε καθίσταται πηγὴ παντὸς καλοῦ, ύψηλοῦ καὶ θείου ἔργου καὶ κατορθώματος. Ἀλλ' οὐχ ἡτον καὶ ὁ ἀσίδυμος Τανταλίδης εἶχε τὰ λαμπρὰ ταῦτα γνωρίσματα τοῦ ἀληθοῦς σφροῦ, εἶχε τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐσέβειαν συμπάρεδρον τῆς εὐαγγελικῆς αὐτοῦ ἐπιστήμης καὶ σοφίας, διού ἐπισφραγίζει δῆλος ὁ ἀξιάγαστος βίος τοῦ ἐνδόξου ἀνδρός, ὅστις εἶναι ἀπαύγασμα τῆς τε θεωρητικῆς σοφίας τοῦ νοός, καὶ τῆς πρακτικῆς ἐπιστήμης τῆς καρδίας· εἶχεν, ἐν γένει εἰπεῖν, ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ οἰκοῦσαν τὴν ἀνωθεν παρὰ Θεοῦ παιδείαν καὶ σοφίαν, ἥτις ἔστιν, ὡς ὁ θεῖος Ἰάκωβος λέγει, «πρῶτον μὲν ἀγνή, ἐπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάχριτος καὶ ἀνυπόχριτος» (Κεφ. γ', 17).

Ἄλλὰ πῶς ἔκδηλούται διτε πράγματι τῇ ἀληθῆς σοφίᾳ κατείχε τὴν καρδίαν αὐτοῦ; Ἐκ τῶν διτῶν ἔργων τῆς πεφωτισμένης αὐτοῦ διανοίας, μᾶλλον δ' ἐκ τῶν πιστῶν ἔχμαγειων τῶν εὐσεβῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας αὐτοῦ φαίνεται ὁ ἀξέιμνηστος Ἡλίας Τανταλίδης ἐπιδεινεῖς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν ποίησιν, καὶ ὡς πλουτῶν ποιητικῆς εὑφυίας καὶ φαντασίας, ἐγένετο, ὡς ὁμολογεῖται παρὰ πάντων, ἀριστος, ἐνθους καὶ μουσόληπτος ποιητής. Παραδειδόμενος δὲ πολλάκις εἰς τὸ ρεῦμα τῆς ποιητικῆς φαντασίας, καίτοι ἡδύνατο βεβαίως, ὡς ἄλλοι πολλοί, νὰ ὑπερπηδήσῃ τὰ δρια τοῦ σεμνοῦ καὶ τοῦ πρέποντος, τοῦ δροῦ καὶ τοῦ εὐσεβοῦς, ἀλλ' δημως οὐδέποτε ἐπαθεν ἢ ἐπραξεν ἐν τοῖς σεμνοτάτοις αὐτοῦ ποιήμασι τοιαύτην τῆς κοσμιστητος παρεβίασιν. Ἀλλὰ καὶ φιλοσοφῶν μεταρριζούμενος πολλάκις εἰς ύψηλάς ιδέας καὶ θεωρίας περὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου,

μελλούσης ζωῆς καὶ ἀνταποδόσεως, οὐδόλως παρεσύρετο ὑπὸ τοῦ ρεύματος τῶν ἴδεῶν καὶ τῶν σκέψεων τοῦ αἰῶνος, οὐδὲ ὑπερεπήδα τὰ δρια τῆς ὀρθοφροσύνης καὶ τῆς εὐσεβείας, τὰ τεθειμένα ὑπὸ τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν· ἀλλ' ἀεί-ποτε ἔστη ἀκράδαντος ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς εὐαγγελικῆς σοφίας καὶ ἐπιστήμης, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖται λαμπρῶς αἱ ἴδεαι καὶ αἱ διδασκαλίαι, αἱ σκέψεις καὶ τὰ φρονήματα, τὰ ἔργα καὶ τὰ πονήματα, οἱ ὑπὸ αὐτοῦ συγγεγραμμένοι ἔκ-κλησιαστικοὶ λόγοι καὶ αἱ ἀλλαὶ ἔκκλησιαστικαὶ πραγμα-τεῖαι καὶ διατριβαὶ, ἐξ ὧν ἀπαστράπτει τηλαυγῶς τῆς ἀπα-ραμίλου σεμνοπρεπείας καὶ κοσμιότητος ἡ εἰκών, ἐν οἷς διαλάμπει τῆς εὐαγγελικῆς σοφίας καὶ εὐσεβείας τὸ κάλ-λος. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἄλλο τρανῶς δηλοῖ, ἢ διὰ ἀείποτε ἐνε-φορεῖτο τῆς ἀληθεστάτης παιδείας, ἀείποτε ὡς ἀληθῆς σο-φὸς ὑπῆκουεν εἰς τὴν ὑπηχοῦσαν αὐτῷ θείαν φωνήν; «Δια-νοοῦ ἐν τοῖς προστάγμασι τοῦ Κυρίου καὶ ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ μελέτα διὰ παντός» (Σορ. Σειράχ 5', 37).

Ναί· μελετῶν διὰ παντός, ἀγαπητού, τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ὁ ἀείμνηστος Τανταλίδης καὶ ἔχων ἐκ βρέφους ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐρρίζωμένον τὸν θείον φόδον, προσεκτήσατο εὐχόλως ἐν τῷ βίῳ τὰς τρεῖς μεγάλας χριστιανικὰς ἀρετάς, τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πρᾶς τὸν Θεὸν ἐλπίδα, ἐξ ὧν ἀνεβλάσθησεν ἔτερες πνευματικὰ χαρίσματα, δι' ὧν πλουσίως περιεχοσμεῖτο ἡ εὐσεβής καὶ μακαρία αὐτοῦ ψυχή. Ποῖος τῷ δυντὶ εἶχεν ἢ ἐπεδείκνυε πλείονα θείον φόδον ἢ εὐλάβειαν ἐνώπιον τῆς θείας μεγαλωσύνης; πλείονα πίστιν καὶ πεποίθησιν εἰς τὴν χάριν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ; πλείονα ἐλπίδα εἰς τὰς θείας διαθήκας καὶ ἐπαγγελίας, εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν, εἰς τὴν ἀθάνατον ζωήν, ἢ τὴν δικαίαν παρὰ Θεοῦ ἀνταπόδοσιν; Ποῖος ἐνέμενε τοσούτῳ στερρός εἰς τὰ θεία δόγματα καὶ τοὺς ιεροὺς θεσμοὺς τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν· Ἐκκλησίας, γεν-ναίως ὑπὲρ αὐτῶν ἀείποτε ὑπερμαχῶν; Δικαιώς ἄφεν

τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ στερρᾶς αὐτοῦ εἰς Χριστὸν πίστεως ἔκηρτάτο χρυσῇ δὲ ἀλυσίς θείων ἀγαθοδωριῶν, αὐτὸς δὲ κατέβαλλε σπουδὴν πάσαν νὰ ἐπιχερηγῇ, δεῖ γάρ τοι τὴν πίστειν αὐτοῦ τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνώσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκράτειᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσέβειᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην», (Β' Πέτρ. α', 5—7), «ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος» (Κολασ. γ', 14).

'Αλλ' ἵνα εἴπω καὶ περὶ τῆς μεγάλης ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, ποὺς ἐπλάτυνε τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον καὶ κατέστησεν αὐτὴν τῆς ἀγάπης εἰκητήριον, συμφώνως πόδες τὰς θείας καὶ εὐαγγελικὰς ἐπιταγάς; Οὐδεὶς η̄ πολλὰ διλγοῖ, δισον δὲ αἰσθίμος διδάσκαλος! Τούτο διειλογοῦσι μὲν πάντες, ὁμολογεῖ δὲ καὶ αὐτὸς δὲ ίδιος ἐν τῇ σημειώσει τῶν ἐποχῶν τοῦ ίδιου αὐτοῦ βίου, ἐπιφέρων ἐν τῷ τέλει ταῦτα. «Φθορὰ τῆς ζωῆς μου η̄ ἀμετρος λύπη καὶ η̄ ἀμετρος ἀγάπη!» Καὶ ἀληθῶς. «μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ υπὲρ τῶν φιλων αὐτοῦ» (Ιωάνν. ιε', 13). 'Εάν τῷ δοντι, ἀγαπητοι, η̄ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπη θεωρηθῇ ως ἀλάνθαστον κριτήριον τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, καὶ εἰναι ἀληθὲς τοῦτο ως παρὰ Θεοῦ λεγόμενον, διτε δὲ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ οὐδὲ τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ (Α' Ιω. δ', 20), τότε δὲ αἰσθίμος Τανταλίδης μαρτυρεῖται διτε τὴν ἀγάπην τὸν Θεόν, τὴν πηγὴν τῆς ἀγάπης, ἀμέτρως ως οὐδεὶς ἄλλος. 'Ηγάπα δὲ κατ' ἐπίγνωσιν, διότι ἐγίνωσκεν ἐκ τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ ἐπίστευε τὴν ἀγάπην, τὴν διπάσην ἐπεδείξατο δὲ Θεὸς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Γινώσκων δὲ προσέτι διτε «καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἵνα δὲ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ» (ταύτ. δ', 21), τὴν ἀγάπην εἰλικρινῶς πάντας ἀνέκαιρετω, ως τὴν ἀγάπην ἔντειν, καὶ διὰ πάντας εἴχε τόπον η̄ ἀπέραντος αὐτοῦ καρδία. Ναί. η̄ θεοφιλὴς αὐτοῦ καρδία η̄ τον ἀληθῶν

εύρυτάτη καὶ ἀπέραντος, διὰ τοῦτο ἡγάπα περιπλέον καὶ αὐτοὺς τοὺς τυχόντας ἔχθρους τού. Καὶ ἀναξιοπαθῶν ὁ ἀοιδίμος, μηδέποτε μνησικακῶν, μηδέποτε μισῶν ἢ τρέφων ἐκδίκησεν, ὑπῆρχεν δλως ἀμνησίκακος καὶ μακρόθυμος, ἀφώπλιζε τοὺς ἔχθρους διὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης, μετέτρεπε τὴν ἔχθραν αὐτῶν εἰς φιλίαν, καὶ οὕτω θαυμασίως ἡνάγκαζεν αὐτοὺς νὰ ἀγαπῶσι καὶ δὴ καὶ νὰ σέβωνται αὐτόν. «Ωστε διὰ τῆς εὐαγγελικῆς αὐτοῦ καρδίας καὶ διὰ τῆς πλημμυρούσης αὐτὴν ἀγάπης κατώρθου οὐ μόνον αὐτὸς νὰ ἀγαπῇ τοὺς πάντας, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἄλλοι νὰ ἀγαπῶσιν αὐτόν, νὰ σέβωνται αὐτόν, τὸ δὲ δνομα αὐτοῦ νὰ ἦναι σεβαστόν, ἐπιθυμητὸν καὶ ἐπαινούμενον ὑπὸ πάντων. Καὶ δὴ ἀληθῶς, «ἔως τοῦ αἰῶνος οὐκ ἔξαλειφθήσεται, οὐκ ἀποστήσεται τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ τὸ δνομα αὐτοῦ λήστεται εἰς γενεὰς γενεῶν» (Σοφ. Σειρ. λθ', 9).

Οὕτω δ', ἀγαπητοῖ, ἔχων δ ἀοιδίμος διδάσκαλος τὴν ἀγνοτάτην καὶ εἰρηνικὴν σοφίαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐμπεφυτευμένην, ὥσπερ καλλίκαρπον καὶ καρποθριθές τι δένδρον, ποίους ἀληθῶς δὲν ἔφερεν ἀγλαοὺς καρπούς, δι' ὃν δύναται νὰ γνωσθῇ πράγματι κατὰ Θεὸν σοφὸς καὶ ἐπιστήμων; Ἔὰν δέ, κατὰ τὸ θείον λόγιον, τὸ δένδρον ἐκ τοῦ καρποῦ γινώσκηται, ἔπειται διὰ δοφὸς ἡμῶν διδάσκαλος ἐκέκτητο πάσας τὰς ἀρετάς, αἵτινες ἀπαυγάζουσιν ἐκ τῆς ἀγαθῆς καὶ θεοφιλούς καρδίας, ἐκ τῆς θερμαινούμενῆς ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀληθῶς ποτὸς εἶχεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τοσαύτην χαρὰν καὶ εἰρήνην; τοσαύτην ἀνεξικακίαν καὶ μακροθυμίαν; τοσαύτην ἴλαρότητα πνεύματος καὶ γαλήνην καρδίας; τοσαύτην δικαιοσύνην, χρηστότητα καὶ ἀνοχήν; τοσαύτην ἀγαθωσύνην, ὑπομονὴν καὶ πραστητα; Όμολογουμένως· ταῦτα σπάνιως ἄλλος τις εἶχε! Ποτὸς δὲν ἐγνώρισεν ἐν τῇ μετ' αὐτοῦ ἀναστροφῇ τὸ ἥθικὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἡθεκότητος κάλλος, τὸ δπεῖον ἔξήστρεψεν ἐκ τῆς μακκαρίας καὶ θεοφιλούς αὖ-

τοῦ ψυχῆς; Ποίος δὲν ἔθειμαζε τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ μετριοφροσύνην τοῦ ἡθους; τὸ εὐπροστήγορον καὶ προστηνὲς τῶν τρόπων; τὸ σεμνὸν μετὰ τῆς κοσμίου εὐτραπέλαις ἐν τῇ συμπεριφορᾷ; τὴν εὐγένειαν καὶ ἀγνότητα τῶν αἰσθημάτων; τὴν συμπάθειαν καὶ ἀγαθότητα τῆς προσιθέσεως; τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς εἰς τὰς δυνητικαῖς τοῦ βίου περιπτεταῖς; Βεβαίως πάντες ἐγνώρισαν καὶ ἔθειμασαν τὸν ἔσω καὶ κρυπτόμενον ἀνθρωπον, δοτικόν, ναὸς Θεοῦ γενόμενος, ἵτο πεπληρωμένος τῆς χάριτος καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, τῶν καρπῶν καὶ τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος. «Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεύμα, διαιροῦν ἴδιᾳ ἔκαστη φαντάσιον βιούλεται» (Α' Κορινθ. 6^ο, 11).

Καὶ λοιπόν, ἀγαπητοί, οὐδὲν θαυμαστόν, ἀνάποδο τοῦ εὐαγοῦς καὶ ἔχλεκτοῦ ἔκείνου σκεύους, ἐκ τῆς ἀγαθῆς τοῦ θεοφιλοῦ Ἡλία καρδίας, ἀπέρρεον τοσαῦται ἀρεταῖ, ἀνταποκρινόμεναι εἰς τὰς πολυποικίλους περιστάσεις τοῦ βίου! 'Οποιον λαμπρὸν καὶ ἀμφιητον ὑπόδειγμα ὑπομονῆς καὶ μεγαλοψυχίας ἀνακαλύπτομεν εἰς τὸν ἀσθενέαν Τανταλίδην! 'Απημαυρώθη, ἀγαπητοί, τὸ φῶς τῶν δοθαλμῶν αὐτοῦ εἰς αὐτὸ τὸ ἄνθος τῆς νεότητος. 'Αλλ' ὁ εὐσεβόφρων, φέρων τὸ πάθημα μετ' Ἰωβείου ὑπεμονῆς καὶ ἀνομολογῶν τὸν Θεὸν χριτὴν δικαιούμενον, καταδικάζει μᾶλλον ἐσυτόν, τοισυτοτρόπως ψάλλων: «'Αλλ' ὅμιλος, εὐσεβής τις ὁν, μηδόλως ἀπατάσθω, μηδὲ τὸν εὐσπλαγχνὸν Θεόν, ὡς θελητὴν ἀδικιῶν, ἀδίκως αἰτιάσθω. Εἴναι κριτής ἡμῶν εὐθύς, καὶ ἀδικεῖ οὐδένα.....». Ισως τὸ σκότος τὸ περόν, σκότος ποιητῆς δικαίας, ἱπέθηκε μοι πρὸς καιρόν, τὸ σκότος ταλλο ἀναιρῶν, ποιητῆς τῆς τελευταίας». 'Υπεμφαίνων δὲ ταπεινῶς διείκυνηστας τὴν ἑαυτοῦ δικαιοσύνην καὶ στερεὰν ἐλπίδα πρὸς Θεόν, προσεπιφέρει ὅτι, τῆς μελλούσης χρονεως παραστάσης, «τότε δίκαιος πρὸς φῶς ἀνέσπερον προσδοκεῖ, ἔκει καὶ φέγγεται χωφός, ἔκει καὶ δύονται σαφές βολβοί

χριστιανούμενοι» ('Ιδιωτ. Στιχουργ. Ἡλ. Τανταλ. σελ. 53 — 55). 'Επηλθεν δὲ θάνατος τοῦ μακαρίου πατρὸς καὶ μητρός; 'Αλλ' αὐτὸς ἡτον ἡ μόνη τῶν δρφανῶν παρηγορία, ἐπιλέγων τὸ τοῦ Ἰών μετ' εὐχαριστίας. «Ἐλη τὸ δνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἔως τοῦ αἰώνος» ('Ιών α', 21). 'Επηλθον τέλος εἰς αὐτὸν ἐπὶ τριετίαν ἀλλεπαλλήλως δεινοπαθήματα καὶ ἡ φοβερὰ νόσος, ἡ καταγγοῦσσα αὐτὸν εἰς τὸν τάφον. 'Αλλ' δὲ προσφιλῆς διδάσκαλος ὑπέμενε τὴν καταφορὰν μεγαλοψύχως. 'Αλλὰ καὶ αὐτὸν τὸ πικρὸν ποτήριον πίνων ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου, ἔπειν αὐτὸν τὸν εὔκόλων, τόσῳ γάληνιαίνως, τόσον ἀταράχως, καθὼς ἐπιειχαριέντως τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τότε εύθὺς εἰς ὑγείαν τοῦ φίλου Ιατροῦ καὶ πάντων τῶν κύκλῳ δακρυρροούντων!

'Οποία ἀταράξια καὶ γαλήνη ψυχῆς ἐν τῇ φοβερῇ ἐκείνῃ πάλη μετὰ τοῦ θανάτου. 'Εβλεπεν ἐν τῇ αὐτῇ στιγμῇ τὸν θάνατον ἐνώπιον αὐτοῦ δὲ εὐσεβόφρων Τανταλίδης, καὶ ἀναψώσας τὸ δημαρχαῖον εἰς οὐρανόν, ἐψαλλε τίς οἶδε ποίαν κατανυκτικωτάτην καὶ ἔξδιον ὑμνολογίαν ἡ ψαλμόν, τὸν δποίον ἔμελπον μὲν τὰ ἔμμουσα, ἀλλὰ μεμαραμένα αὐτοῦ χειλη, παρηκολούθει δὲ αὐτὸς διὰ τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χρούων τὸν μουσικὸν χρόνον εὐλαβῶς καὶ ἀρμονικῶτατα, καὶ οὕτω φάλλων δὲ οἰδίμος παρέδωκε τὸ πνεῦμα εἰς Θεόν, δστις καὶ ἔδωκεν αὐτό. «Καὶ τὸ πνεῦμα ἐπιστρέψει πρὸς τὸν Θεόν, δε ἔδωκεν αὐτό» ('Ευχλ. εβ', 7). Οὕτω λοιπὸν «τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη, καὶ τὸ δνομα τοῦ ζῆτος γενεάς» (Σοφ. Σειράχ κδ', 14).

Ναί· τοῦ μακαρίου Ἡλία τοῦ Τανταλίδου τὸ ἔνδοξον δνομα ζῆτος, καὶ θε ζῆτος εἰς γενεάς ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν συγγενῶν, τῶν οἰκείων καὶ φίλων, ἐν τῇ καρδίᾳ πάντων τῶν εὐγνωμόνων αὐτοῦ μαθητῶν, ἐν τῇ προσφιλεῖ αὐτῷ θεολογικῇ τῆς Χάλκης σχολῇ, ἐν τῇ καρδίᾳ πάντων τῶν ἀγκαπησάντων αὐτόν, ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἐλληνικοῦ έθνους, τοῦ φποίου ἔχρημάτων πολυτιμότατον ἐγκαλλώπισμα, θε ζῆτος ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας

μεγάλης, τῆς δρθισδόξου ἀνατολικῆς· Εκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τῆς δπολας ἐγένετο προασπιστής καὶ πρόμαχος καὶ ἐμπειρότατος θεολόγος, γενναῖως προασπιζόμενος τὰ δόγματα καὶ τοὺς θεσμούς, τὴν πίστιν καὶ τὰ δίκαια αὐτῆς. "Οθεν δικαίως «τὸ δνομα αὐτοῦ ζῆεις γενεάς». Διότι εἰργάσθη καὶ ἔκοπλασεν οὐχὶ μόνον ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἰδίων, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ πληγίου, ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, διασκορπίσας ὡφελίμως τὸ τάλαντον τῆς σοφίας καὶ τῶν γνώσεων, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ. Καὶ ἐδωροφάρησε μὲν τὸ ἔθνος διὰ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ διανοίας, ἥτοι διὰ τῶν ἀπαραμίλλων Παιγνίων, διὰ τῶν ἐμμούσων Ἰδιωτικῶν στιχών, διὰ τῶν ἐπιργαμμάτων, διὰ τῶν περὶ μουσικῆς πραγμάτων, διὰ τῆς ἐκδόσεως διαφόρων συγγραμμάτων καὶ διὰ πολλῶν ἐπιστολῶν καὶ πολλῶν καὶ ἀτρύτων κόσπων, ἀνθών καὶ παρ' αὐτοῦ ἐτιμάτο, ἢ δὲ Ἑλληνικὴ βασιλεία ἐκδιμησεν αὐτὸν καὶ διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ Σωτῆρος. Ἐδωροφάρησε δὲ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, προσενεγκών αὐτῇ μεγάλας ὑπηρεσίας διὰ τῆς διδασκαλίας, διὰ τοῦ λόγου, διὰ τῶν γνώσεων, διὰ τῶν συμβουλῶν του, διὰ συγγραφῶν καὶ διὰ τῆς εὔσεβούς αὐτοῦ μεγαλονοίας, ὑπάρχων δὲ οἰδίμος κανῶν δρθιοφροσύνης, κανῶν εὐαγγελικῆς εὐτεσένειας καὶ δρθισδόξου χριστιανικῆς πίστεως, ἐφ' οὓς καὶ ζῶντα μὲν ἐτίμησε πολλαχῶς ἡ Ἐκκλησία, κασμήσασα καὶ διὰ τοῦ δρφικίου τοῦ μεγάλου ρήτορος τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, τελευτήσαντα δὲ ἐκήδευσεν αἰχθεν ἀξιωπρεπῶς καὶ ἐφρόντισε προστηκόντως περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν τελευταίων αὐτοῦ πόθων! Ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν χρηστῶν τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐλπίδων, τῆς ἀκάκου Ἑλληνικῆς νεότητος, δὲν ἤμελησε τὸ παράπαν ἐπὶ διετίαν μάλιστα ἐτράπως κοπιάσας, ἐξδιώκεν ἐν Ἀθήναις μόλις πρὸ τοῦ θανάτου: (τῷ 1876) «Ἄσματα εἰς εύρωπακήν μελψδίαν, στιχευργηθέντα καὶ

ἀφιερωθένται εἰς τὴν μεγαλειστάτην βασίλισσαν τῶν Ἑλλήνων ΟΛΓΑΝ», ἀτρύτους τῇ ἀληθείᾳ καταβαλὼν χόπους εἰς τὴν τοῦ ἔργου ἀποπεράτωσιν.

Διὰ πάντων τούτων. ἀγαπητοῖς, διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἀναστρεψῆς ἀποδεικνύεται δὲ ὁ ἀοιδόμος καὶ πεφιλημένος διδάσκαλος σοῦτός καὶ ἐπιστήμων! Δικαίως ἄρα ἐκλαύσαμεν, δικαίως ἐπενθήσαμεν καὶ πενθεῦμεν τὸν θάνατον καὶ τὴν στέρησιν αὐτοῦ! Δικαίως ἐπήνεσταν τὴν σύνεσιν, τὴν σοφίαν καὶ τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ πολλοῖς, πολλῶν ἀπαγγειλάντων ἐπιχιδείους λόγους, πολλῶν ποιησάντων ποιῆμάτα καὶ πολλὰ ἐπιγράμματα. Δικαίως ἀνήφθησαν ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ αὐτοῦ τάφου νεκρίκαὶ λαμπάδες, κατετέθησαν ἀνθη καὶ στέφανοί ἔξι ἀνθέων καὶ συγχὰ ἔρρευσταν δάκρυα ἐγκαρδίου ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης! Δικαίως καὶ πάντες ἡμεῖς σῆμερον συνήλθομεν ἐνταῦθα, ἵνα ἔχχέωμεν τὰς καρδίας ἡμῶν πρὸς τὸν "Ὕψιστον ὑπὲρ αὐτοῦ! Δικαίως ἄρα κάγω, ἐπαινῶν τὴν σεπτήν αὐτοῦ κορυφήν, ἐπιλέγω· «Μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων, καὶ εὐλογία Κυρίου ἐπὶ κεφαλὴν αὐτοῦ!» Τοιουτορόπως, ἀγαπητοῖς, ἀναθεωρήσαντες τὸν βίον τοῦ ἀοιδόμου διδασκάλου Ἡλία τοῦ Τανταλίδου, καὶ ἰδόντες ἔξι ἀπόπτου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστροφὴν αὐτοῦ, ἀγωνισθῶμεν νὰ ἀρυσθῶμεν ψυχωφελῇ διδάγματα, ζηλοῦντες τὰς εὐαγγελικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς. Κατανεήσαντες δὲ τὰς σκέψεις καὶ τὴν σύνεσιν, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀληθεστάτην παιδείαν καὶ ἐπιστήμην, ἡτις ἐστὶν ἡ ζναβλύζουσα ἐκ τῶν ἀγίων καὶ θεοπνεύστων Γραφῶν, μιμηθῶμεν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπην καὶ τὸ χριστιανικῶτατον τοῦ ἀοιδόμου διδασκάλου πνεῦμα! Διότι τοιουτορόπως ἀποδαίνομεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ κόσμῳ χρηστοὶ καὶ δίκαιοι, μέλη τῆς κοινωνίας τίμια, χρήσιμοι τοῦ θίνους ἡμῶν ἀνδρες καὶ πιστὰ καὶ εὐσεβόφρονα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ!

Θεάνθρωπε Ἰησοῦ δὲ Σωτὴρ ἡμῶν, δὲ Θεὸς τοῦ ἐλέους

καὶ τῶν οἰκτιρμῶν! Ἐπίβλεψον ἐπὶ τὰς προσαγομένας σοι
ἔγχαρδόους δεήσεις τῶν ταπεινῶν δούλων σου, ἐπάκουον
τῆς φωνῆς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀνάπταιστον τὴν ψυ
χὴν τοῦ ἀφ' ἡμῶν μεταστάντος πιστοῦ δούλου σου Ἡλία-
κατάταξον, δέσποτα, αὐτὸν ἐν σκηναῖς δικαίων, ἐν κόλποις
τοῦ πατριάρχου Ἀθραέμη, ὅπου οἱ εὐτεβεῖς καὶ οἱ δίκαιοις
ἀναπαύονται, κατοπτεύοντες σὲ τὸ ἀέριον φῶς. Εὔσπλαγ-
χνισθεῖς δέ, πολυέλεε Κύριε, τὸν πιστὸν καὶ περιεύτιον λαόν
σου καὶ τὴν Ἐκκλησίαν σου, ἀνάδειξον ἐν καιρῷ ἀνδρας
χρησίμους καὶ πλήρεις σοφίας, δυνάμεως καὶ ἐπιστήμης,
ὅπως, διδάσκοντες εὐσεβοφρόνως τῷ λαῷ τὸ θεῖόν σου θέ-
λημα, καθιστῶσι πάντας ἀξίους τῆς οὐρανού βασιλείας
σου! Ἄμην!

Τοῦ ἀοιδίμου καὶ σοφοῦ διδασκάλου Ἡλία τοῦ Ταντα-
λίδου αἰωνία τῇ μνήμῃ! αἰωνία τῇ μνήμῃ! αἰωνία τῇ μνήμῃ!

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΓΛΥΚΑ

(ΝΥΝ ΜΗΕΜΝΗΣ)

ΔΟΤΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΝ Α'

ΤΟΝ ΑΠΟ ΣΙΝΔΙΟΥ,

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΠΑΤΡΙΑΡΧ. ΝΑΩΙ ΤΗ: 6 ΙΑΝΟΥΑΡ. 1859.

α' Έν ήμέραις αύτοῦ ἐστερέωτε τὸν ναόν.

(Συφ. Σειράχ γ', 1)

ΟΠΟΙΩΝ καὶ διότων ἡμερῶν ἔνδοξος ιστορία πρόσκειται σήμερον πρὸ τῶν ὀρθαλμῶν ἡμῶν, πατέρες καὶ ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ, τὸ ιερὸν καὶ αἰδέσιμον σκῆνος τοῦ μακαρίου πατριάρχου! Ιστορία ἀγώνων καὶ ιστορία στεφάνων· ιστορία πραγμάτων, καὶ ιστορία κατορθωμάτων· ιστορία τοῦ ἔθνους ἡμῶν, καὶ ιστορία τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Συνεπλήρωτε μὲν τὰς εὐχλεεῖς ἡμέρας τῆς ζωῆς αύτοῦ ὁ νέος οὗτος τῆς Ἐκκλησίας πατήρ καὶ φωστήρ, ὁ δὲ ἀρραγής τῆς πίστεως στύλος, διτις ἐν δλαις ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέου τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν, ίδού πρόσκειται κατηδαφισμένος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τὴν δροφήν. Ἄλλ' οὐδὲ αἱ ἡμέραις αὕται τῆς καταπτώσεως ἀπολείπονται τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἡμερῶν κατὰ τὴν λαμπρότητα· ἄλλ' ὅπερ ἐστὶ θαυμαστόν, καὶ καταπεσών ὁ στύλος, οὐ μόνον καταδεικνύει πρὸς ἡμᾶς δλον αὐτοῦ τὸν δγκον καὶ τὸ μεγαλεῖον, ἄλλα καὶ οὕτω στηρίζει ἐπι μᾶλλον καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις αὐτοῦ ἐπὶ γῆς ἡμέραις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· «ἐν ἡμέραις αύτοῦ ἐστερέωσε τὸν ναόν».

Ἡ τί ἄλλο συμβαίνει, ἀγαπητοί, εἰς τὸ ξένον τοῦτο καὶ μοναδικόν, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαραδειγμάτιστον φαινόμενον τῆς τοσαύτης συγκενήσεως δὲ λων τῶν κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Ἰδοὺ δὲ μέγας ἐν πατριάρχαις Κωνστάντιος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγάλης αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ἣν ἐπὶ τοσοῦτον ἐλάμπουνε καὶ ἐδόξασε διὰ τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, οὐκ ἔτι μὲν τελεσιουργῶν, ὡς ἄλλοτε, τὰ θειότατα, ἀλλ' ἄστυασιν ἐνταφίοις καὶ ἰλαστηρίοις προσευχαῖς κηδευόμενος, οὐκ ἔτι διδάσκων, ὡς ἄλλοτε, καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' αὐτὸς ὑποθεσις λόγου προκείμενος. Σύμπασα δέ, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ὁρθοδοξία, ἀντιπροσωπευμένη ὑπὸ τῶν παρόντων, περιέστηκε τὴν Ἱερὰν αὐτοῦ λάρνακα, καὶ εὐλαβῶς ἐπισπένδει τὸ δάκρυον τῆς συντριβῆς καὶ τῆς κατανύξεως. Ωστε εἰς δὲν βαθὺδὲν ἀνύψωσεν αὐτὸν ἡ σοφία καὶ ἡ ἀρετή, οὐ μόνον ὡς πατριάρχης ἀπλῶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὐδὲ ὡς πατὴρ μόνον καὶ προστάτης τοῦ θεοβαδίστου δρους Σινᾶ, ἀλλ' οἰκουμενικὸν ἀπάσης τῆς ὁρθοδοξίας σέμνωμα τε καὶ σέβασμα ἐλογίζετο. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τοῦ ὅσιως κηδεύοντος αὐτὸν παναγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ δεσπότου, συνυπουργοῦσι τὸ φιλάδελφον τοῦτο λειτούργημα καὶ οἱ κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ ἐνδῆμοις τες μακαριώτατοι πατριάρχαι Ἀντισχείας καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ μετὰ τῶν πενθούντων Σιναϊτῶν ἀμφιπονοῦνται τὸν μοναχὸν πατριάρχην καὶ πᾶσαι αἱ μοναχικαὶ καὶ Ἱεραρχικαὶ ἀδελφότητες· «κυκλόθεν αὐτοῦ στέφανος ἀδελφῶν, ὡς βλαστημα κέδρου ἐν τῷ Λιβάνῳ, καὶ ἐκύκλωσαν αὐτὸν ὡς στελέχη φοινίκων, καὶ πάντες οἱ υἱοί Ἀαρὼν ἐν δοξῇ αὐτῶν» (αὐτ. 13—14). Ἀλλὰ καὶ οὗτοι καὶ πάντες ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἐν φῷ οὕτω κατεπέσαμεν τὰς ψυχὰς ὑπὸ τοῦ κορυνοῦ πάθους, οὐχ ἡττον οἰκοδομούμεθα ἐν τῇ πίστει ἐνώπιον τοῦ μεγάλου τούτου νεκροῦ, καὶ ἐκ μόνης τῆς ὅψεως αὐτοῦ πολλὴν καρπούμεθα τὴν ὠφέλειαν, καὶ ἀποθαίνει ἄρα καὶ ἡ κηδεία αὐτοῦ ἔξασιόν τι ἱστορικὸν γεγονός, προσθήκη μὲν

δεξῆς εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ, διηγεκὲς δὲ μαρτύριον τῆς εὑ-
σεβείας τοῦ πιστοτάτου λαοῦ. Οὕτω, καθὼς ἐν πάσαις ταῖς
ἡμέραις αὐτοῦ, καὶ σήμερον, καὶ νεκρὸς ἀπόθαλνει στήριγμα
τῶν πιστῶν δὲ μακάριος καὶ ἀσιδίκος· «ἐν ἡμέραις αὐτοῦ
ἔστερέωσε τὸν ναόν».

Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν λόγων ἐπιταφίων; «Ἐκαστος ἐξ
ἡμῶν διὰ τὸν πατριάρχην Κωνστάντιον ὑπάρχει καὶ ἔγκω-
μιαστής καὶ πανηγυριστής δεξιώτατος. Σύμπασα δὲ δικεῖ
ἡ μεγαλοπρεπής καὶ κατανευγμένη ὁμήρυγρις ἀποτελεῖ τὸν
λαμπρότερον καὶ ὑψηλότερον ἐπιτάφιον λόγον, διτις ἡρω-
ζεν εἰς τηλικούτου ἀνδρὸς ἔκφοράν. Καὶ δικαῖος τὸ πλέον τῆς
εὐφημίας τοῦ ἀσιδίκου πατριάρχου ἀπόκειται καθ' αὐτὸν εἰς
τὸν χρόνον καὶ εἰς τὴν ιστορίαν, καθ' διον δούχη ἡ τον ιστο-
ρικὸς ἦ πολυίστωρ αὐτος ἀνὴρ ἀνήκει ἐπίσης καὶ εἰς τὸ ἔθνος
καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὃν ἀμφοτέρων ὑπῆρξε κόσμος καὶ
καύχημα. «τὴν σοφίαν αὐτοῦ διηγήσονται λαοί, καὶ τὸν
ἐπαίνον αὐτοῦ ἀναγγελεῖ ἡ Ἐκκλησία.» Εἳν δὲ ἀπέκειτο
εἰς ἐμέ, ἵνα ἔξυμνήσω τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις τοῦ ἀσιδί-
κου, οὐδέποτε σπουδαιοτέρα ὑπέθεσις διεκινδυνεύετο, ἐν στε-
νοτέρῳ χρόνῳ, εἰς ἀδεξιωτέραν γλώσσαν τε καὶ διάνοιαν.
Καὶ δικαῖος οὐ μόνον ἐγὼ τολμῶ τι εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς
πρωτέρω μετὰ προθυμίας ἀκεύσαι, ἀδιστάκτως πιστεύων,
ὅτι δὲ περὶ τοιούτου ἀγιωτάτου πατρός, οἷος δὲ πατριάρχης
Κωνστάντιος, οἰσσδήποτε λόγος ἀγιάζει καὶ τὴν γλῶσσαν
τοῦ λέγοντος καὶ τὰ ὡτα τῶν ἀκουόντων.

«Ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἔστερέωσε τὸν ναόν». Ἐπήνεσέ ποτε
δὲ σοφὸς Σειράχ τὸν ἱερέα τὸν μέγαν, Σίμωνα τὸν Ὄντου,
ἐπισκευάσαντα καὶ ἀνακαινίσαντα τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶν-
τος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ. «δις ἐν ζωῇ
αὐτοῦ ὑπέρραψεν οἶκον, καὶ ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἔστερέωσε
τὸν ναόν». ἀλλ' δὲ νόμος τῆς γάριτος, ὑψηλότερος τοῦ νόμου
τῆς σκιᾶς, διδάσκει διτις δὲ «Ὑψιστος οὐκ ἐν χειροποιήτοις
ναοῖς κατοικεῖ. Ναὸς δὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἀχειροποιη-

τος πρώτων μέν ἔστιν ἔκαστος ἐξ ἡμῶν τῶν πιστῶν, κατὰ τὸν θεοπέσιον Παῦλον, τὸν λέγοντα· «ὑμεῖς ἔστε ναὸς Θεοῦ ζῶντες»· (Β' Κορινθ. 5', 16). δεύτερον δέ, τὸ σύνολον τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, τὸ ἀπαρτίζον τὸ μέγα τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδόμημα, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον· «ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, δυντος ἀκρογωνιαῖς αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσαι ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη, αὕτε: εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν Πνεύματι» (Ἐφ. 6', 20 - 22). Καθὼς δὲ οἱ χειροποίηται οὗτοι ναοὶ ὑπόσχεινται εἰς διαφόρους περικετείας, σύτῳ καὶ δ ἀγειροποίητος τῆς Ἐκκλησίας ναὸς προσβάλλεται καὶ οὐ· τος ὑπὸ τῶν προσβολῶν τοῦ χρόνου καὶ τῶν καιρικῶν περιστάσεων, οὐ μόνον τῶν ἔξωτερικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἵσταται, καὶ ἐπομένως ἀπαιτεῖται σοφός τις ἀρχιτέκτων, ἵνα ἐπανορθώσῃ μὲν τὰ πεπονηκότα, στηρίξῃ δὲ τὰ σαλευόμενα, καὶ οὕτῳ στερεώσῃ τὴν δλην οἰκοδομήν. Αἰσθάνεται ἔκαστος ἐξ ἡμῶν, ἀδελφοί, καὶ μάλιστα εἰτις ἀσθενήστερος ἐν ἡμῖν, καθ' ἡμέραν τοιούτους κλονισμοὺς τοῦ ἴδιου ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ· ἀλλὰ μετὰ μειζόνων κινδύνων ἥσθιάνθη τούτους κατὰ καιρούς, καὶ καθ' ἔκάστην αἰσθάνεται καὶ τὸ μέγα σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Καθὼς δὲ ἔκάστοτε ἡ πρόνοια τοῦ Θεανθρώπου αὐτῆς δομήτορος καὶ θεμελιώτοῦ ἀνέστησε τοσούτους καὶ τηλικούτους σοφοὺς ἀρχιτέκτονας, τοὺς θεοπεσίους τῆς Ἐκκλησίας πατέρας καὶ ἱεράρχας, οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ ὑμῶν ἤγειρε τὸν σοφὸν πατριάρχην, οὗτον τοῦ σῆμερον θρηνοῦμεν τὴν στέρησιν, καὶ ἐνέπλησεν αὐτόν, ὡς ἀλλον Βεσελεήλ «πνεῦμα θείον σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστῆμης ἐν παντὶ ἔργῳ διανοεῖσθαι καὶ ἀρχιτεκτονῆσαι» (Ἐξόδ. λά, 2), διτις ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐστερέωσεν ἀληθῶς τὸν οἶκον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐστερέωσε τοῦτον διττῶς, διά τε τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς. Δεῦτε λοιπὸν καὶ θεωρήσωμεν

διὰ βραχέων ἀμφοτέρας ταύτας αὐτοῦ τὰς μεθόδους, ἵνα καὶ ἐν τῶν δλίγων τούτων στιγμῶν νέον λάβωμεν στηριγμὸν εἰς τὴν πρακτικὴν καὶ τὴν θεωρητικὴν πίστιν.

Διττὴν οὖδε τὴν σοφίαν, ἀγαπητού, ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· σοφίαν τὴν ἐν λόγοις, καὶ σοφίαν τὴν ἐν ἔργοις· ἑκάτερον δὲ τῆς σοφίας τὸ εἶδος διαλάμπει πραγματικῶς ἐν τῷ βίῳ τοῦ πατριάρχου. Καὶ κατὰ μὲν τὸ πρώτον ὁ Κωνστάντιος ὑπάρχει εἰς τῶν ἐπισημοτάτων καὶ ἐνδοξοτάτων λογίων τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὡς διδάξας ἐπὶ πολλὰ ἐτῇ ἀδιαλείπτως καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Γέννημα προσφιλὲς τῆς βασιλευόσης ταύτης τῶν πολεων, ἐκ πατρὸς μὲν Κρητός, μητρὸς δὲ Βυζαντίας, καὶ εὑμοιρήσας ἐκ φύσεως δλῶν ἔκεινων τῶν πνευματικῶν πλεονεκτημάτων, διὰ ἐξ ἀνάγκης προσπαιτοῦνται εἰς τὸν μέλλοντα διακύνειν τὸν δόλιχον τῶν μαθήσεων διαυλον, ἔγκαρχως ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Ἱερῶν γραμμάτων, ἐπισημοτάτου τυχῶν προστάτου, τοῦ ἴδιου πατροθείου αὐτοῦ, Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Σιναίου, ἀνδρὸς ἐν τοῖς τότε χρόνοις διαπρέποντος ἐπὶ συνέσει καὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ καὶ τῇ τοῦ ἥθους γλυκύτητι.

"Υπὸ τοιούτῳ ἀξιολόγῳ κηδεμόνι ἀνατρεφόμενος καὶ διαπλαττόμενος τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὸ ἑκκλησιαστικώτερον, τάχιστα διήνυσε διὰ τῆς εὐφύειας καὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ τὴν πρώτην ἐλληνικὴν ἔγκυκλιον παίδευσιν ἐν τῇ ἐνταῦθα πατριαρχικῇ σχολῇ, λιπαρώτερον τότε καὶ σκοτιμώτερον διδάσκομένην, καὶ ἥδη πρόστηbos ἐδιδάχθη τὴν κατ' Ἀριστοτέλην φιλοσοφίαν καὶ τὰ τῆς φυσικῆς ἀκριβέσεως παρὰ τῷ ἀειμνήστῳ διδασκάλῳ τοῦ γένους Σεργίῳ τῷ Μακραίῳ. "Ἐπειτα δὲ διάκονος ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ χειροτονηθείς, καὶ Κωνστάντιος ἀπὸ Κωνσταντίνου μετονομασθείς, συναπήλθε μετ' αὐτοῦ, ἀπαίροντος διὰ μοναστηριακὰς ὑποθέσεις εἰς Ἰάσιον τῆς Μελδαύας, ἐλλόγιμος καὶ σεμνοπρεπῆς λευτήτης τῆς χάριτος, καὶ σπουδαῖος συνέκδημος τηλικούτου περι-

φανοῦς ἀπόδήμου. Αὐτόθι δὲ διατρίβων καὶ καταγινόμενος δηγενέως εἰς τὰ γράμματα, ἔξεμαθεν ἐν δλίγῳ χρόνῳ καὶ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν. Πρὸς ἐπέκτασιν δὲ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν αὐτοῦ γνώσεων ἀποστέλλεται μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν ἐν Κιόσῳ ἀκαδημίᾳν, δῆποι ἐν τετραετεῖ διαστήματι, μετὰ συντόνου καὶ παραδειγματικῆς φιλοπονίας, ἐδιδάχθη πάσας τὰς ἐν αὐτῇ διδασκομένας ἐπιστήμας ὑπὸ τοῖς ἀρίστοις τῶν τότε καθηγητῶν, καὶ ἔξεμαθεν ἐντελῶς τὴν λατινικὴν καὶ ρωσσικὴν γλῶσσαν· ἀλλ' ἀφειδήσας ἔκαυτον ἐν τοῖς πανημέροις πόνοις καὶ ταῖς πανυυχίαις μελέταις, καὶ ὑποπεσὼν εἰς αἱμοπτυσίαν δεινήν, ἡναγκάσθη, κατὰ προτροπὴν τῶν ἔκειταντων, ἵνα μεταβῆ ὅσον τάχιον εἰς κλίμα εύχραστερον καὶ θερμότερον.

Ἐπανέρχεται λοιπὸν αὖθις εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἤδη πρὸς Κύριον τοῦ ἀστέριμου θείου αὐτοῦ ἐκδημήσαντος, μεταβαίνει εἰς Αἴγυπτον, κάκειθεν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, τὸ μοναστήριον τῆς μετανοίας αὐτοῦ, δῆποι χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαδεξαμένου τὸν θεῖον αὐτοῦ Δωροθέου ἱερομόναχος, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἀρχιμανδρίτης προχειρισθεὶς, πέμπεται αὖθις εἰς Κίσσεον, ἡγούμενος τοῦ ἔκεισε σιναϊτικοῦ μοναστηρίου. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ οὐ διέλειπεν δ ἀστέριμος καταγινόμενος εἰς τὰς φίλας μούσας, φερεπόνως μελετῶν, καὶ τὸν θεῖον λόγον κηρύττων, δῆποι γῆς περιττήθε, καὶ συγγράφων παντοίας ὕλης συγγράμματα, ἰδίως ἴστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικά, καὶ μάλιστα τὰ εἰς τὴν ἔθνεικὴν ἡμῶν ἴστορίαν ἀναφερόμενα. Ἐν ἄπασι δὲ τούτοις ἀναφενεται δ σοφὸς χριστιανός, δ βιζαντινὸς συγγραφεύς, πανταχοῦ διαλέμπει τὸ πνεῦμα τῆς εὐσεβείας, πανταχοῦ ἐπανθετεῖται ἐλληνικῆς εὐγλωττίας καὶ καλλιεπείας ἡ χάρις, τὰ πάντα μαρτυροῦσι τὸν ἔρωτα τοῦ καλοῦ, τὴν εἰς τὰ πάτρια ἀφοσίωσιν, τὸν ζῆλον ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς δόξης τοῦ δινόματος τοῦ Θεοῦ. Καὶ δικαίως· διότι «ἀρχὴ σοφίας φένος Κυρίου» (Παροιμ. ἀ, 7). Οὕτω λοιπὸν διὰ τῆς προ-

φορεικής καὶ ἐγγράφου διδασκαλίας, ἐστερέωσε τοὺς δημογενεῖς, ἐνισχύων αὐτῶν τὸ φιλομαθές, τὸ φιλογενές, τὸ φιλόθεον· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐστερέωσε καὶ ἐστήρξε τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἐν πράγματι σοφίας αὐτοῦ καὶ συνέσεως.

"Ετι ἐν Κισσῷ διατρίβων, πρὸς Κύριον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ ἔκδημήσαντος, ἐκλέγεται διάδοχος δ Κωνστάντιος· ὅθεν ἐπανελθὼν αὖθις ἀπαίρει εἰς τὴν ἄγιαν Πόλιν Ἱερουσαλήμ, καὶ λαμβάνει τὴν κανονικὴν χειροτονίαν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ ἑκείνου θρόνου, κατὰ τὰ ἀρχῆθεν νεομισμένα, καὶ γίνεται δ ἔκτοτε διάσημος ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου, καὶ τοιοῦτος μεταβαίνει εἰς Αἴγυπτον. Ἀναβαίνει τὸ δεύτερον εἰς Σινᾶ (1), κατέρχεται εἰς Κύπρον, διατρίβει ἐκεῖ δλῆν δεκαετίαν (2), καὶ τελευταῖον ἐπάνειστιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, πανταχοῦ διαλάμπων ταῖς χάρισι, πανταχοῦ διδάσκων, συμβουλεύων καὶ νουθετῶν, πανταχοῦ τιμώμενος ἔξισου καὶ ἀγαπώμενος.

Τοιοῦτον ὑψηλὸν καὶ διάσημον πρόσωπον, τοιοῦτος σοφὸς καὶ περικλεής ἀρχιερεύς, ἐφελκύων εἰς ἑαυτὸν ἀπάντων τὴν προσοχήν, οὐκ ἡδύνατο, ὡς εἰκός, μένειν πολὺ ἐν τῇ ἀπράγμονι διαίτῃ τοῦ σπουδαστηρίου αὐτοῦ. "Οθεν, δτε δειναὶ περιστάσεις τοῦ γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπήτησαν ὑπέρ ποτε τὸν ἄξιον ιθύντορα καὶ πηδαλιοῦχον τοῦ παγκοίνου σκάφους τῆς Ἐκκλησίας, οἱ πάντες τότε μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ ἀπέβλεψαν πρὸς τὸν Σιναίου Κωνστάντιον, καὶ ἀκοντα καὶ ἀπαναινόμενον ἀποσπῶσιν αὐτὸν ἀπὸ τῶν φίλων αὐτῷ διανοητικῶν ἀσχελήσεων καὶ ἀνυψοῦσιν ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης, ἀλλὰ καὶ πολυταράχου τῆς Ἐκκλησίας περιωπῆς. "Ω μακαρία ἔκείνη καὶ ἀξιομνημόνευτος ἡμέρα,

(1) "Απαξ ἀνέβη εἰς Σινᾶ, δτε καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δωροθέου, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιτόμου βιογραφίας αὐτοῦ.

(2) "Εξ ἔτη μόνον, ὡς ὁ ἴδιος γράφει ἐν ἐπιστολῇ τινι πρὸς τὸν Κ. Ἡρόφιλον.

καθ' ήν δὲ θρόνος τοῦ Γρηγορίου καὶ Χρυσοστόμου εἰδεν ἀναβαίνοντες τὸν ἄξιον διάδοχον τῶν Φωτίων καὶ Γενναδίων, φέροντα ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς κεφαλῆς τὸν αὐτὸν τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας στέφανον καὶ ἐν χερσὶ τὴν ράβδον τῆς ποιμαντορικῆς ἐπιστήμης! Ἰδοὺ λατρὸν ἐκπληροῦται καὶ ἐπ' αὐτὸν ἡ φωνὴ τοῦ Ἱερεμίου, τῇ λέγουσα· «καὶ δώσω ὑμῖν ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου, καὶ ποιμανοῦσιν ὑμᾶς ποιμανούντες μετ' ἐπιστήμης» (γ', 15). Τίς οὐ μνημονεύει τὴν λαμπρὰν ἔκεινην καὶ ἐνδόξον τῆς Ἐκκλησίας περιόδου; ὡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία! ἀντηχεῖς ἔτι τὰς μαχαρίας καὶ διατάρους τοῦ σοφοῦ πατριάρχου φωνάς, καὶ δε ἀπὸ τοῦ θείου τούτου βήματος ἀνέπειρε πέρδος τὸν Θεὸν μετὰ κατανύξεως τὰς ἰλαστηρίους δεήσεις ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, καὶ δε ἀπὸ τοῦ χρυσοστομικοῦ τούτου θρόνου χρυσοστομικὰς ἔκφωνῶν ὅμιλας ἐστήριζε τὸν λαὸν ἐν τῇ πίστει. Καὶ ἔσω καὶ ἔξω τοῦ ἀγίου τούτου ναοῦ βλέπομεν ἔτι τηλαυγῆ τὰ σύμβολα τῆς περὶ τὴν εὐ- πρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας φιλοτιμίας τοῦ πατριάρχου Κων- σταντίου.

'Αλλὰ τί δεῖ μακρηγορεῖν; 'Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐν γένει διεκοσμήθησαν· ὁ Ἱερὸς Κλῆρος κατέστη ὑπέρ ποτε σεβαστός, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἔτυχον τῆς δεούσης περιθάλψεως· αἱ ἐκκλησίαι τῆς Κων- σταντινουπόλεως ἄλλαι μὲν ἐκ βάθρων ἀνεκαίνισθησαν, ἄλλαι δὲ ἐπεκευάσθησαν, πᾶσαι δὲ ἀνεκτήσαντο τῆς κα- νονικῆς διατυπώσεως τὴν ἀρχαίαν μεγαλοπρέπειαν, κατὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐμψυχωθέντα λαμπρὸν ὑπογραμμὸν τῆς με- γάλης Ἐκκλησίας. Τὰ τοῦ Γένους καλλιστα διερρυθμίσθησαν, τῶν συμφερόντων καὶ τῶν παθῶν αἱ παλίρροιαι κατευ- νάσθησαν, ὑπὸ τῆς τοῦ πατριαρχικοῦ προσώπου αἰδεσιμότητας καὶ γλυκύτητος δυσωπούμεναι, ἀγάπη δὲ ἀδελφικὴ ἐν ταῖς καρδίαις πάντων ἔβασιλενε. Τὸ γρέος τοῦ κοινοῦ τηλαττώθη ἐπαισθητῶς, ἡ δημόσιος παίδεια εὑρε τὸν ἑαυτόν·

μουσηγέτην, καὶ τὰ γράμματα, ὑπὸ προλαβουσῶν περὶ στάσεων νοσήσαντα, αὐθὶς ἀνεψιαπυρῆθησάν τε καὶ ἐπιμήθησαν. Πρῶτος οὗτος συνέστησεν ἐν Κωνσταντίνουπόλει τὰ ἀληλοδιδαχτικὰ σχολεῖα, καὶ τούτων τὸ πρωτότυπον ἰδίαις δαπάναις ἀνήγειρε, καὶ μετὰ τὴν πατριαρχείαν αὐτοῦ τὸ δεύτερον ἀνεκαίνισεν. Ἐλλ' ὅπερ ἵσταται δειγματικόν της ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῶν δημογενῶν μερίμνης αὐτοῦ ἔστι τὸ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ φιλολογικὸν φροντιστήριον τῶν δημογενῶν ἐμπόρων, ὅπερ ὁρεῖται κατὰ μέγα μέρος καὶ τὴν σύστασιν καὶ τὴν συντήρησιν αὐτοῦ εἰς τὸν ζῆλον, εἰς τὰς διηγεκτὶς προτροπὰς καὶ εἰς τὰς μέχρι τέλους ἀδιαλείπτους καὶ γενναῖας χρηματικὰς συνεισφορὰς τοῦ φιλογενοῦς πατριάρχου. Ὅτε δὲ ἀσθένειαι ἀνθρώπων ἐπήγαγον, μετὰ τὴν πατριαρχείαν αὐτοῦ, λυπηρὰν διάλυσιν τοῦ ἔθνωφελοῦ τούτου καταστήματος, ὡ! πόσα κατέρρευσαν δάκρυα ἐκ τῶν δημάτων αὐτοῦ, καὶ διὰ ποιῶν καὶ πόσων ἐγκαρδίον ἀλγούς φωνῶν ἴσχυσεν ἐπὶ τέλους ὑπομαλάζαι τῶν καρδιῶν τὴν σκληρότητα, ἔως οὐ αὖθις ἀποκατέστησε τὴν σχολὴν ἐπὶ βάσεων ἐδραιοτέρων. Πρῶτος συνέλαβε τὴν ἰδέαν, καὶ πρῶτος καὶ μεῖζον πάντων συνετέλετε καὶ εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ πανσεβάστου καὶ περικαλλοῦς ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ τοῦ νοσοκομείου τοῦ Γένους· αὐτὸς παρὼν εἰς τὴν ἔργασίαν, αὐτὸς προτρέπων, αὐτὸς χορηγῶν. Καὶ ἐνσχυε μὲν αὐτὸν εἰς τοὺς τότε κόπους πνεῦμα πίστεως, καὶ ἄμα ἡ περὶ τὰς ἱερὰς ἀρχαιότητας ἀρχαία αὐτοῦ κλίσις, ἀλλὰ σῆμερον, δόποτε μετὰ πομπῆς ὑπάγει ἐνταφιασθῆσαμενος εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον θεοδόξαστον ναὸν, καὶ τεθῆ νεκρὸς παρὰ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς, ὡς τὸ ξύλον, τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, οὐ φαίνεται διὰ προϋπήρχεν ἐν τῷ ζήλῳ ἐκείνῳ προαίσθημά τι, διὰ τὸ εὐαγέστατον ἐκείνῳ ἔδρυμα ἔμελλεν εἶναι διὰ παντὸς ἡ μεγαλοπρεπῆς στήλη τοῦ τάρου αὐτοῦ; Αὐτὸς καὶ εἰς τὴν ἔξορλησιν τοῦ χρέους τοῦ παναγίου τάφου καὶ προεύμενήθη;

καὶ ἡγωνίσθη, καὶ συνεισῆνεγκεν δισον ἥδύνατο, ἐσια καὶ κάλλιστα ἀποδίδους τὰ χειροτονητήρια. Ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ μάλιστα ὑπερησπίσθη τὴν πατρώαν εὐσέβειαν ἐκ λύκων λυμαῖνομένων αὐτήν, ἀντιτάττων δπλα δικαιοσύνης, ὡς ἐπιδέξιος τῆς ὁρθοδόξιας ἀρχιστράτηγος, «φροντίζων τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπὸ πτώσεως, καὶ ἐνισχύσας πόλιν ἐμπολιορχῆσαι» (Σειρ. ή, 4). Ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τοσαύτης ζάλης πραγμάτων καὶ θορύβων τῆς θέσεως, καὶ μεθ' ὅλης τῆς ἐκ τούτου σωματικῆς αὐτοῦ νοσηλείας, οὐδὲ οὕτως ἀφῆκε τὸ ἔργον τῆς συγγραφῆς, ἀλλὰ τὰς μὲν ἡμέρας ὠχοδόμει τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐστερέου τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἔργοις, τὰς δὲ νύκτας ἐν λόγοις καὶ διὰ τοῦ καλάμου. Ἀλλὰ καὶ διε μετὰ τετραετίαν ἀπεχώρησε τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἐπὶ τέσσαρα καὶ είκοσιν ὅλα ἔτη ἐφησυχάζων εἰς τὸ μικρὸν τῆς Προποντίδος νησίδιον, τὴν ἐνδοξὸν ἥδη διὰ τὸν Κωνστάντιον Ἀντιγόνην, διετέλει ἔκτοτε καὶ μέχρι χθὲς καὶ πρώην στηρίζων τοὺς ὁρθοδόξους καὶ συντρέχων εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ συμβολῶν, καὶ διὰ χρημάτων, καὶ διὰ φιλολογικῶν ἔργασιῶν.

Οὕτως «ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε τὸν ναὸν», διὰ τῆς ἐν λόγοις καὶ ἔργοις σοφίας αὐτοῦ· ἀλλ' οὐχ ἥττον, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἐστερέωσε τὸν ναὸν, ὡς προέφημεν, καὶ διὰ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ.

὾ χριστομίμητε ἱεράρχα τῆς Ἐκκλησίας Κωνστάντιε! Καὶ τίς δύναται ἐπαξίως ἔξυμνησαι τὰς ἀρετάς, δι' ὃν ἐξέλαμψας ἐν τῷ σκότει τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἐδόξασας ἐν τοῖς ἔργοις σου τὸ δνομα τοῦ Θεοῦ; Ἐξ ἀπαλῶν δνύχων δδηγηθεὶς δ μακάριος εἰς τὴν μόνην καὶ ἀληθινὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, ἥτις ἐστὶν δ Χριστός, ἀπεμάξατο ἐξ αὐτῆς τοὺς θείους ἔκείνους χαρακτήρας, καθ' οὓς οἱ ἀληθεῖς μιμηταὶ αὐτοῦ διανύουσι τὴν δόδον τῆς προσκαΐρου ταύτης ζωῆς, περιπατοῦντες ἀκριβῶς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, μὴ ὡς ἄσσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί. Ἡκουσεν ἀπὸ στόματος τῆς ἐνυποστάτου

τοῦ Θεοῦ σοφίας τὸ οὐράνιον ἔκεινο μάθημα. «μάθετε ἀπὸ ἐμοῦ δτὶ πρᾶξές εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ», καὶ δτὶ «ἔλεγμῶν ἔστιν ὁ Κύριος καὶ οἰκτίρμων». Διὰ τοῦτο ἐκ νεότητος αὐτοῦ, καὶ ἕως γήρως καὶ πρεσβείου, τρεῖς ταύτας μεγάλας χριστιανικὰς ἀρετὰς ἔξήσκει διὰ παντὸς ὁ ἀοίδημος, τὴν πραστητα, τὴν ταπεινωσιν, τὴν ἐλεημοσύνην.

Γλυκὺς καὶ μειλίχιος πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ἐδέχετο ἐπίσης καὶ τὸν μέγαν καὶ τὴν μικρόν, καὶ τὸν πλούσιον καὶ τὸν πένητα, μετὰ τῆς ἀείποτε ἐπικαθημένης εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ φαινότητος, καὶ τῆς ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτοῦ χάριτος καὶ φιλαφροτύνης. Πρόσχειρον εἶχε πρὸς ἀπαντας τὸν λίαν παρήγορον γέλωτα τοῦ φίλτρου καὶ τῆς στοργῆς. Οὐδέποτε ἐν τῷ ὑψει τοῦ ἀξιωμάτος αὐτοῦ ἐφάνη βαρὺς καὶ πικρός, οὐδὲ πρὸς τοὺς οἰκέτας καὶ ἀκολούθους αὐτοῦ ἔδειξε πώποτε σημεῖον θυμοῦ καὶ δργῆς. Πρὸς δὲ τοὺς ξένους, οἵτινες πολλοὶ καὶ ἐπίσημοι ἔτρεχον ἄλλοιεν ἄλλοι, ὡς εἰς ἀκένωτον πηγὴν ἴστορικῶν παραδόσεων, ἵνα ἀντλήσωσι γνῶσιν, καὶ λάζωσι λύσιν τῶν ἀποριῶν αὐτῶν, μετὰ τοσαύτης ἐπιεικείας καὶ Νεστορείου γλυκύτητος διελέγετο, καὶ οὕτως εὐγενὴ ἀπεδείκνυε συμπεριφοράν, ὥστε πάντες ἔξήρχοντο καταγεγοητευμένοι οὐχ ἡττον ὑπὸ τῆς πραστητος, ἦ δὲ πολυμαθείας τοῦ Ἑλληνος πατριάρχου, δστις κατὰ τοῦτο, Μωύσης ἄλλοις ἦ Δαβὶδ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις διβεῖς, ἀποβαίνει ἀναντιρρήτως ἀξιος τοῦ θείου μακαρισμοῦ. «Μακάριοι οἱ πραεῖς, διὶ αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν» (Ματθ. ἔ, 5).

'Αλλ' ὁ μακάριος συνῆπτε μετὰ τῆς ἀρετῆς τῆς πραστητος καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην. Τοσαύτης ἡξιώθη καὶ ἀληθῶς δικαίας φήμης ἐπὶ σοφίᾳ καὶ πολυμαθείᾳ, τοσαύτας ἐτησίως διεγειρέετο γρηματικὰς τῶν μοναστηριακῶν προσόδων ποστητας κυριαρχικῶς καὶ αὐτοδικαίως, εἰς τοσοῦτον ὅφος ἡρθη ἀξιωμάτων ἐν δλῳ τῷ ἔθνει ἡμῶν, καὶ ἐν δλῃ τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τοσαύτα καὶ διὰ τῆς σοφίας καὶ

θιά τοῦ πλούτου καὶ διὰ τῆς δυνάμεως κατώρθωσε πρὸς εὔκλειαν τοῦ γένους καὶ ἐαυτοῦ καὶ πρὸς στερέωσιν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ δικαῖος μακρὰν τύφου καὶ αἵγειας καὶ τῆς ἄλλης ματαιόφρονος φαντασιοπληξίας, ἐταπείνου ἐαυτὸν ὡς ἀρτιγέννητον βρέφος, ἐν μόνον ἔχων πάντας καυχημα, τὸ εἶναι δοῦλος Κυρίου πιστός, καὶ δργανὸν οἰονδήποτε τῶν ὑπὲρ τῆς ἀγίας πίστεως κριμάτων τῆς θείας προνοίας, ἔκτελῶν οὕτω τὴν προφητικὴν ἐντολήν «μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ δυνατὸς ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος, ἐν τῷ συνιεῖν καὶ γινώσκειν τὸν Κύριον» (Α' Βασ. β', 10). Καὶ σύδεποτε μὲν ἐπεδίωξε τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων δοξαν, ἀλλ' ἡ δόξα πάντοτε κατόπιν τρέχουσα, κατελάμβανε τὸν δραπέτην αὐτῆς. Ἀνωνύμως πάντοτε ἔξεδιδε τὰ πολλὰ καὶ γενναῖα ἔργα τῆς διανοίας αὐτοῦ· καὶ δικαῖος τίς οὐ γινώσκει καὶ οὐ θαυμάζει τὸν ἀνώνυμον συγγραφέα τῆς Κωνσταντινάδος καὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν, καὶ τοσούτων ἄλλων ἀρχαιολογικῶν καὶ θεολογικῶν αὐτοῦ πραγματειῶν καὶ διατριβῶν; Οὕτως ἐν τῷ βάθει τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ ἀνεφαίνετο δλον αὐτοῦ τὸ ὑψός, καὶ, εἴ τις ἔτερος, ἐκτῆσατο καὶ ὁ πατριάρχης οὗτος τῇ ταπεινώσει τὰ ὑψηλά, τῇ πτωχείᾳ τὰ πλούσια· διότι δσον ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, τοσοῦτον ταπεινοῖς δίδωσι χάριν ἔκεινος, «οὐ ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἥρθη».

'Αλλ' ἡ μεγάλη καὶ ἔξαίρετος ἀρετὴ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου ὑπῆρχεν ἡ ἐλεημοσύνη. 'Αλλ' ἐνταῦθα . . . τίς ὁ πολὺς οὗτος θρῆνος καὶ ὁ κοπετὸς ὁ μέγας, ὁ κλονῶν καὶ σαλεύων σήμερον τὰς ἀγυιὰς καὶ ρύμας σου, ὡς πόλεις τοῦ Κωνσταντίου ἀγία καὶ βασιλεύουσα; Κλαυθμὸς οὗτος πενήτων, καὶ δύναμις δρφανῶν καὶ χηρῶν, οἵτινες κλαίουσιν ἐαυτοὺς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, στερηθέντες σήμερον τοῦ μεγάλου αὐτῶν προστάτου καὶ ἀντιλήπτορος. 'Εάν τις, ἀγα-

πητοί, ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν ἀρχαίων ἀγίων μνημονεύηται διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἐλεήμονος, οὗτος δὲ ἄγιος Ἰωάννης πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, δὲ ἄγιος Φιλάρετος, καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ δὲ πατριάρχης Ἀβραάμ, καὶ δὲ δίκαιος Ἰώδης, ἀναντιρρήτως τοιοῦτος ἐλεήμων ἀνεφάνη ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις δὲ πατριάρχης Κωντάντιος. Τεσσαράκοντα καὶ τρία ἔτη, ἀφ' ὅτου διαρκῶς διέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ τρισμακάριος, ἐν δλῷ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἡ ἑξυγράφος ἔκεινη καὶ ἀκάματος δεῖξιά, ἣν σήμερον ἀσπαζόμενη ἀκίνητον καὶ ψυχράν, ὑπῆρχεν ἐν ἀγνοίᾳ τὸ πλέον τῆς ἀριστερᾶς, ἀείρρος χρουνὸς ἐλεημοσύνης ἀφίσινως ἔκρεων εἰς πάντας τοὺς χρείαν ἔχοντας. Λιτός αὐτὸς καὶ ἀπέριττος, ἔξεκένου τὰ ἴδια εἰς τοὺς πένητας, ζῶν, καθὼς ἔζων εἰς μακάριοι ἀπόστολοι, «ώς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες» (Β' Κορινθ. 5', 10). Ποσάκις ἡ ἀπαλὴ ἔκεινη καὶ εὔσυμπταθητος καρδίᾳ ἔζεχέετο εἰς δάκρυα, πρὸς τὴν ταλαιπωρίαν τῶν πτωχῶν καὶ τὸν στεναγμὸν τῶν πενήτων! Ἡλέει δὲ μετὰ τῆς συνήθειας πάντοτε πραότητος καὶ ταπεινώσεως εὐλαβούμενος τὸ φιλότιμον τῶν ἐλεουμένων, καὶ ὡς εἰ αὐτὸς μᾶλλον ὑπὲρ ἔκεινων ἥλεεῖτο, εὐεργέτης ἀγαπητὸς καὶ κεχαριτωμένος, δποῖον ἀπαιτεῖ δὲ Θεός τὸν χριστιανὸν εὐεργέτην· «ἰλαρὸν γὰρ δύτην ἀγαπᾷ δὲ Θεός» (αὐτόι: θ', 7).

Οὕτως, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὁ σεβάσμιος οὗτος πατὴρ καὶ ἵεράρχης, οὕτως εὐηργέτησε καὶ χειρί, καὶ γλώσσῃ, καὶ φωνῇ, καὶ φρεσί, καὶ ἐν μεγάλοις καὶ ἐν μικροῖς, καὶ ἴδιᾳ καὶ δημοσίᾳ, καὶ πλουσίους καὶ πένητας, καὶ πεπαιδευμένους καὶ ἀμαθεῖς, καὶ ἀπαν συλλήβδην τὸ γένος καὶ τὸ λοιπὸν χριστιανικὸν δρθόδοξον πλήρωμα, τοσαύτας προσήνεγκεν ἔκδουλεύσεις καὶ εἰς τὴν θρησκείαν καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα· οὕτω καὶ διὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς «ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε τὸν ναόν», λαμπρὸν ἀρετῆς παράδειγμα προστησάμενος ἐαυτόν, καὶ τοῖς λογίοις τοῦ ἔθνους, καὶ τοῖς ἱεράρχαις τῆς Ἐκκλησίας.

Τοιούτον δὲ γενόμενον τὸν ἀσθίμον ἐτίμα μὲν δεδυτῶς δλον τὸ γένος διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν παγγενοῦς εὐλαβείας, ἐτίμησαν δὲ καὶ τῶν ξένων σοφῶν ὅσοι ἡξίωσαν ἐπιβλέψαι εἰς τὴν διανοητικὴν τοῦ γένους ἡμῶν κατάστασιν, ἐπαινέσαντες αὐτὸν ἐν συγγράμμασι πολυτίμοις. Ἡδη δὲ καὶ θρόνοι βασιλικοὶ καὶ κυβερνήσεις ἐπεκύρωσαν τὴν πάνδημον περὶ αὐτοῦ γνώμην, τιμήσαντες τὸν ἄνδρα διὰ τιμαλφῶν παρασήμων. Καὶ πῶτον μὲν ἡ αὐτοχρατορικὴ κυβέρνησις τοῦ τρισεβάστου ἡμῶν σουλτάνου, Ἀπόδολ Μεδζίτ, ἐπειτα δὲ καὶ ἡ τοῦ μεγαλειοτάτου αὐτοχράτορος πασῶν τῶν Ρωσιῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Β' καὶ ἡ τοῦ μεγαλειοτάτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὀθωνος τοῦ Α'. Καὶ αὗτοι οἱ βασιλεῖοι κόσμοι, μετὰ τῆς περιβολῆς τῆς δόξης τοῦ Ἱεραρχικοῦ ἀξιώματος, γίνονται σῆμερον εἰς αὐτὸν κόσμοις ἐπιτάφιοι, δι' ὧν οὕτος παρίσταται ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, κατὰ τὸν σερδὸν Σειράχ, «ώς σκεῦος χρυσίου δλασφύρητον, κεκοσμημένον παντὶ λιθῷ πολυτελεῖ» (ν', 10). Ούτως ἐδόξασεν ἐπὶ γῆς ὁ τῆς δόξης Θεὸς τὸν ἀντιδοξάσαντα αὐτὸν Ἱεράρχην. Ὁτε δὲ ηγόρασσεν ἵνα καλέσῃ τὸν ἔχειτὸν αὐτοῦ θεράποντα εἰς τὴν γῆν τῶν προφέων, ἐξαπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν προπομπὸν εἰς τὰ ἄνω βασιλεία, τὸν ἄγγελον τῆς μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸν μυχαριώτατον πατριάρχην Ἱεροσολύμων, διτις ἐξετέλεσε πρὸς τὸν ἀποδημοῦντα πρεσβύτερον ἀδελφὸν καὶ πατέρα πάντα τὰ χρέη τῆς εὐσεβείας, ὃσα ἡ πίστις καὶ τὸ φιλάδελφον ὑπηγόρευσαν. Καὶ δὴ δεξάμενος εὐλαβῶς δι' αὐτοῦ τὸν ἀρραβώνα τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ εὐλογήσας ἐξ ἀλητῆς ψυχῆς πάντας τοὺς ἀγαπητοὺς ἀδελφούς, πατριάρχας τε καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ δλην τὴν σιναϊτικὴν ἀδελφότητα, καὶ ἐπευξάμενος τὰ κρείττονα εἰς τε τὴν περιλημένην αὐτῷ Κωνσταντινούπολιν, εἰς δλον τὸ γένος καὶ εἰς δλην τὴν δριθοδοξίαν, ἀναπετών ἐκοιμήθη καὶ ὑπνωσεν ἐν εἰρήνῃ τῶν δικαίων τὸν ὑπνον δοφός, ὁ ἐνάρετος, ὁ ἐλέγμων πατριάρχης. Ἡ δὲ πολιά αὕτη καὶ αἰδέσιμος κεφα-

λή, καὶ τὸ σεβάσμιον τοῦτο εἶδος καὶ σχῆμα καταβίβαζονται μετὰ μικρὸν εἰς τὸν τάφον, δόπου συνθάπτεται μετ' αὐτοῦ διὰ παντὸς τοιούτος ἀνεκτίμητος θησαυρὸς ἴστορικῶν καὶ ἔθνικῶν ἡμῶν παραδόσεων. Μαχαρισθείη ἡ ψυχὴ σου, ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ εὐχὴ σου εἴη μεῖν ἡμῶν.

Ἄδελφοί καὶ πατέρες καὶ σύμπατα ἡ καθ' ἡμᾶς γενεά, ἡ ὁμογενῆς καὶ ὁμόδοξος· ἐχλείπει λοιπὸν σήμερον ἐκ μέσου ἡμῶν ὁ παναγιώτατος πατριάρχης Κωνστάντιος· αἱρέται ἐκ μέσου ἡμῶν τὸ πολύτιμον τοῦτο καὶ μόνον ἵσως λείψαντος τῶν λογίων τοῦ παρελθόντος αἰώνος, ὁ φίλος καὶ συμφράδυμων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως καὶ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη. Ἐπεισεν ὁ παλαιὸς οὗτος στύλος, τὸ τῆς ἱεραρχίας ἑδραίωμα, ἐν οἷς πατέρες ἡμῶν ἔθαμψασαν νέον, καὶ τοὺς ἐσεβάσθημεν γέροντα, καὶ ἡδὴ θρηνοῦμεν νεκρόν. Ἡ ἡμέρα αὕτη ὑπάρχει ἡμέρα πένθους διὸ τὸ γένος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν· «ἡγεύμενος μέγας πέπτωκεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐν τῷ Ἰσραὴλ» (Β' Βασιλ. γ', 38). Ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ χηρεύει· τίς δύναται ἀντικαταστῆσαι αὐτόν; μή τις τῶν ἐνθάδε παρόντων; μή τις τῶν γεραιτέρων; μή τις τῶν νεωτέρων; Ἐπέργεται μοι ἀναβοῆσαι τὸ τοῦ φωστήρος τῶν Νυσσαίων· «ἰδού βουλῆς καιρός, καὶ ὁ συμβουλεύων σιγῇ· πόλεμος ἡμᾶς περιεστάχησται, πόλεμος αἱρετικός, καὶ ὁ στρατηγῶν οὐκ ἔστι· κάμνει ταῖς ἀρρωστίαις τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὸν ιατρὸν οὐχ εὑρίσκομεν» (Λόγ. εἰς τὸν ἄγιον Μελέτ.)

«Ω Κύριε, σῶσον δή, ὡ Κύριε! Ἡμεῖς οὐδόλως διστάζομεν εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἀγίας σου Ἐκκλησίας αἰώνιον πρόνοιαν· πιστεύομεν δτι «σὺ μεῖν ἡμῶν εἰ πάσας τὰς ἡμέρας, ἔως τῆς συντελείας τοῦ αἰώνος» (Ματθ. κη', 20). οἶδαμεν δτι «ἔχουσία γῆς ἐν χειρὶ σου, καὶ τὸν χρήσιμον ἐγερεῖς εἰς καιρὸν ἐπ' αὐτῆς» (Σειρ. Ι, 4). ἐμάθομεν δὲ ἐκ μακρῶν χρόνων πείρας, δτι ἐν οὐδεμιᾷ ἀνάγκη καὶ περιστάσει ἐκλείψουσί σοι στρατιῶται. Καὶ νῦν, δεῖξον ἡμῖν, Κύριε,

τὰ ἀρχαῖα ἐλέη σου, καὶ χρίσον ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ ἐκ τῶν
ἀδελφῶν ἡμῶν, ἀντὶ τοῦ ἀναλαμβανομένου σήμερον Ἡλιού,
ἔτερόν τινα Ἐλισσαὶ εἰς προφήτην σου. Καὶ τεῦτον μὲν
τὸν δσιόν σου μετὰ τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ συναρπάζετον,
τὴν δὲ ἀγίαν καὶ ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν σου Αὐτός, πανά-
γαθε, χράτυνον, στερέωσον ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς ἀμωμήτου
πίστεως, τὴν δὲ πόλιν σου ταύτην παραμύθησον Αὐτὸς
ἄνωθεν ἀπὸ τῆς ἡδη καταλαβούσης αὐτὴν δδύνης καὶ θλέ-
ψεως. Ἡμᾶς δὲ πάντας ἐπισυνάγαγε εἰς τὴν βασιλείαν σου
τὴν αὔρανιον. Ἀμήν.

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

(ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΔΕΒΡΩΝ)

ΔΟΤΟΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ ΕΝ ΤΩ: ΙΕΡΩ: ΝΑΩ: ΤΗΣ ΣΩΘΑΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ

ΤΗ: 7 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1859.

«Ἐδωκεν αὐτῷ ἱεράτειαν λαοῦ.... καὶ περιέζωσεν
αὐτὸν περιστολὴν δύζη;» (Σωφ. Σειράχ, με', 7).

ΤΟΝ ΚΛΕΙΝΟΝ καὶ φερώνυμον τῆς περιφανοῦς ταύτης
πόλεως βλαστόν, τῆς τῶν Σιναϊτῶν ἀδελφότητος τὸν ἐνδο-
ξὸν προστάτην καὶ πρόεδρον, τῶν ἀλλοδαπῶν σοφῶν πε-
ριηγητῶν τὸ φιλόσοφον εὑρημα, τῶν ἡμεδαιπῶν· λογίων
τὸ χαριέστατον ἐντρύφημα, τὸν ἀντιλήπτορα τῶν πτωχῶν,
τὸν πολλάκις ψυχὰς ἀπόρων ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ἄδου ἀναρ-
πάσαντα, τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως τὸν γενναῖον πρόμαχον,
τῶν ἔθνικῶν ἡμῶν μελετημάτων τὸν περινούστατον σύμ-
βολον, τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰώνος τὸν πολυέστορα Φώτιον,
τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἱεροῦ κλήρου τὸ ἔξακουστον σέμνωμα, τῆς
μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τὸν τρισάλβιον πατριάρ-
χην Κωνστάντιον, ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ χθὲς ἡ μυρίαν-

δρος καὶ ἐκπληκτικὴ ἔκεινη πληθύς, διὰ γλώσσης ἱεροδιδα-
σκαλικῆς δεόντως ἔξυμνησε, καὶ κατέδεξε πῶς ὁ προσφιλέ-
στατος καὶ ἀνεψιὸς καὶ διάδοχος τοῦ ἀοιδίμου ἀρχιεπισκόπου
Σιναίου Κυρίλλου, ὁ νέος τότε Κωνσταντῖνος, τῆς πολλῆς
αὐτοῦ εὐσεβείας σπολισμὸν τὴν παιδείαν κεκτημένος, καὶ
αὐξανόμενος σωματικῶς τε καὶ ἡθικῶς παρ' ἔκεινῳ «ώς τὸ
ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων»,
ἔγενετο ἐγκρατῆς τεσσάρων γλωσσῶν φιλολογικῶν: τῆς
Ἐλληνικῆς, τῆς λατινικῆς, τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ρωσικῆς,
καὶ πῶς ἔξι αὐτῶν ἐσχημάτισε πυρήνα γνώσεων παντοδα-
πῶν, ἔξι οὖ ἀνεβλάστητες δένδρον μέγα καὶ ὑψίχερον, δένδρον
εὐθαλὲς καὶ πολύκαρπον, τοῦ δποίου τὸν γλυκασμὸν τὰ
τετραπέρατα τῆς οἰκουμένης ἐνετρύφησαν, καταδείξασα,
εἴπον, πῶς ὁ μακάριος Κωνστάντιος, τὸν σταυρὸν τῆς αὐ-
ταπαρνήσεως ἐπ' ὅμων ἀράμενος, τὸν ἄρραφον χιτῶνα τῆς
ἱερωσύνης ἡμιφιεσμένος, καὶ τὴν ράβδον τῆς ἀνωτάτης πνευ-
ματικῆς ποιμαντορίας ἐγκεχειρισμένος, διήγυσε τὸ στάδιον
τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ προσρισμοῦ· καὶ ἀναδειχθεὶς δοῦλος ἀ-
γαθὸς καὶ πιστός, εἰσέρχεται ἐνδοξὸς εἰς τὴν γαρὰν τοῦ
Κυρίου αὐτοῦ Σαβαὼθ παντοκράτορος, «δες ἔδωκεν αὐτῷ
ἱερατείαν λαοῦ, . . . καὶ περιέζωσεν αὐτὸν περιστολὴν
δόξης».

Τὴν στέρησιν αὐτοῦ ἔθρήνησαν χθὲς πάντες· συγγενεῖς
ὅμοι καὶ φίλοι, ἀπὸ μικροῦ ἔως μεγάλου, ἀπὸ πτωχῶν ἔως
μεγιστάνων, ἀπαν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, «πᾶς ἐκλε-
κτὸς Ἰσραὴλ». Πλὴν τί λέγω; ἡ θλίψις ἐπηνέχθη τρσῷ
βαρετα, ὥστε καὶ σεβαστῶν κυβερνήσεων τὰ σύμβολα,
παράσημα ἀδαμάντινα, ἐστεμμένων κεφαλῶν δωρήματα,
καὶ τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν εὑμένειαν ἀντιπροσωπεύοντα, τὸ
σκῆνος τοῦ ἀοιδίμου ἐν σκυθρωπότητι προέπεμψαν, καὶ ση-
μαται δὲ ἐκ τῶν νηῶν τὸ αἰδεσίμον αὐτοῦ λείψανον κεχυ-
φυῖαι ἀπεχαιρέτησαν. Ἡ δὲ μήτηρ ἡμῶν ἀγία· τοῦ Χριστοῦ
Ἐκκλησία, ἡ ἐν εὐσήμοις ἡμέραις συνάγουσα τὰ τέκνα;

«ώς συνάγει δρνις τὰ νοσσία ὑπὸ τὰς πτέρυγας ἐκυτῆς», ίνα παραθῇ αὐτοῖς τὸ οὐράνιον μάννα τῶν ἐδεσμάτων, τῆς εἰκονικῆς τοῦ Ἰορδάνου κολυμβήθρας τὰ καθηγιασμένα ὑδάτα μετὰ πικρῶν δακρύων συνέμιξε. Καὶ ταῦτα μὲν ἡ χθεσινὴ κηρύττει πανήγυρις, πανήγυρις ἔνδοξος μὲν καθ' ἐκυτήν, τιμητικὴ δὲ καὶ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ ἐνδοξού νεκροῦ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου. «Ἐδώκεν αὐτῷ ιερατείαν λαοῦ . . . καὶ περιέζωσεν αὐτὸν περιστολὴν δόξης». Σήμερον δὲ διπέριθλεπτος οὔτος ναός, διβαστάζων ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ τὸ μέγα κλέος σου τοῦ μεγάλου ιεράρχου, ὡς σεβάσμιε πάτερ! τὸ θεομητορικὸν τοῦτο τέμενος, διηγετίσω αὐτός, ξεινοί, εἰς κατοίκησιν τοῦ ιεροῦ σκήνους σου, τὸ ἀντηγῆσαν τοσάκις εἰς τὴν μελισταγῆ φωνήν σου, νῦν δὲ μέλλον νὰ καλύψῃ ὑπὸ τὰ ψυχρά, φεῦ! ἐδάφη τὸν ἐνθερμον αὐτοῦ ζηλωτὴν καὶ κτίτορα, ἄφωνον, ἄλαλον, νεκρὸν ἐν σκοτεινῷ τάφῳ κείμενον, κατηφής καὶ αὐτὸς σὲ προπέμπει καὶ περίλυπος. Ἐν δοξυφορίᾳ πολυπληθεστάτη τὸ λειψανόν σου κηδεύει, ἀντὶ τῶν πολλῶν σου ὑπὲρ αὐτοῦ ἐγκωμίων δάκρυ σοι προσφέρει, ἀνθ' ὧν σὺ ἔχυσας ιδρώτων· στεναγμούς αὐτὸς ἐκπέμπει, ἀνθ' ἔσων ὑπέστης σὺ ἀγώνων· πένθος σοι ἀπειδίει, ἀνθ' δσης ἐδαπάνησας μελάνης· φιλόξενον τάφον, ἀντὶ τῆς διὰ σου καλλιτέχνου σίκοδομῆς του· κυπάρισσον μαύρην, ἀντὶ τῆς μεγαλουργοῦ σου γραφίδος· λευκὴν μαρμάρου πλάκα, ἀντὶ τῆς χρυσῆς σου Κωνσταντινιάδος. Ἡμεῖς, ἀδελφοί, οἱ ἐν τῇ εὐκλείᾳ αὐτοῦ τιμῆν ἀδειον εύροντες, εὐχάς ικετηρίους πρὸς τὸν ζωῆς καὶ θανάτου τὴν ἔξουσίαν ἔχοντα ὑπὲρ αὐτοῦ ἀναπέμψωμεν.

Θεὲ καὶ Κύριε τοῦ ἐλέους καὶ πάσης παρακλήσεως! Ἐπάκευσον τῆς φωνῆς τοῦ περιεστῶτος λαοῦ σου! Τὸν ἐξ ἥμῶν μεταστάντα Κωνσταντίου πατριάρχην ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἀπ' αἰώνος δικαίων καὶ ιεραρχῶν κατάταξον, ἔνθα δ τῶν ἐορταζόντων ἡχος δ ἀκατάπαυστος, καὶ συγχώρησον αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα ἔκούσιόν τε καὶ

ἀκούσιον. Ἡμᾶς δὲ τῆς ἐναρέτου αὐτοῦ πολιτείας μιμητάς
ἀνάδειξον, καὶ ἐν μετανοίᾳ καὶ ἔξομολογήσει παράλαβε,
πρεσβείαις τῆς παναχράντου μητρός σου, τῆς Ζωοδόχου
Πηγῆς, καὶ πάντων σου τῶν ἀγίων, ὡς ἐλεήμων Θεός.
Αμήν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ

ΕΝ ΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΤΟΜΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΔΟΤΩΝ.

ΣΕΛΙΣ

13

ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῶν Ἀθηνῶν τῇ λ' Ιανουαρίου 1885
ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Α. Διομήδου Κυριακοῦ.

1—14

14

ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῇ λ' Ιανουαρίου 1883 ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου.

14—28

15

ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ ἔθνικῷ πανεπιστημίῳ τῇ κε' νοεμβρίου 1878 ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ν. Μ. Δαμασλᾶ.

28—49

ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῶν Ἀθηνῶν τῇ λ' Ιανουαρίου 1884.

49—67

16 ΔΟΤΟΙ

**ΦΙΛΑΡΕΤΟΓ ΒΑΦΕΙΔΟΥ,
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ.**

	ΣΕΛΙΣ
Α' ΛΟΓΟΣ ἐπικήδειος εἰς Ἡλίαν Τανταλίδην, ἐκφωνηθεὶς τῇ α' αὐγούστου 1876.	67 — 78
Β' ΛΟΓΟΣ συμβουλευτικὸς ἐκφωνηθεὶς τῇ ε' κυριακῇ τῶν νηστειῶν (ιε' δεκεμβρ. 1879).	79 — 91
Γ' ΛΟΓΟΣ διμόιως ἐκφωνηθεὶς τῇ ε' κυριακῇ τῶν νηστειῶν (ζ' ἀπριλίου 1880).	91 — 104
Δ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς τῇ θ' κυριακῇ τοῦ Λουκᾶ (κγ' νοεμβρίου 1880)	104 — 115
Ε' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς τῇ κυριακῇ τῆς δρθιδοξίας (ζ' φεβρουαρίου 1882)	115 — 129

17 ΔΟΤΟΙ

**ΓΡΗΓΟΡΙΟΓ ΒΡΖΑΝΤΙΟΥ,
ΜΥΝ ΜΗΤΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ.**

Α' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν Χίῳ, κατὰ τὴν ἐωτὴν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, τῷ 1873.	129 — 144
Β' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐπίστης ἐν Χίῳ τῇ Ε' κυριακῇ τῶν νηστειῶν (ιγ' μαρτίου) 1877.	144 — 166
Γ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν Σέρραις τῇ δ' μαρτίου 1879.	166 — 175
Δ' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν Κωνστ]πόλει, κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑσπερτὴν τοῦ Ἰωακειμείου παρθεναγωγείου, τῇ χ' μαΐου 1884.	177 — 182

18

ΛΟΓΟΙ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΖΥΓΑΒΗΝΟΥ,

ΚΛΕΩΠΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ.

ΣΕΛΙΣ

Α' ΛΟΓΟΣ ἐπικήδειος εἰς τὸν μητροπολίτην Χαλκηδόνος Γεράσιμον, ἐκφωνηθεὶς τῇ κέ φεβρουαρίου 1875.	183—195
Β' ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος εἰς τὸν Ἡλίαν Τανταλίδην, ἐκφωνηθεὶς τῇ ιβ'. δεκεμβρίου 1876.	196—220

19

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΓΛΥΚΑ.

(ΝΥΝ ΜΝΕΥΜΗΣ).

ΛΟΓΟΣ ἐπικήδειος εἰς Κωνστάντιον Α' τὸν ἀπὸ Σιναίου πατριάρχην, ἐκφωνηθεὶς τῇ σ' Ιανουαρίου 1859.	221—236
---	---------

20

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΔΕΒΡΩΝ.

ΛΟΓΟΣ ἐπιτάφιος εἰς τὸν αὐτόν, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ Ζωοδόχῳ πηγῇ τῇ ζ' Ιανουαρίου 1859.	236—239
---	---------

**ΣΥΛΛΟΓΗ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΛΟΓΩΝ,
ΕΚΦΩΝΗΘΕΝΤΩΝ
ΥΠΟ ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΩΝ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΩΞΑ'—ΑΩΠΑ',
ΚΑΙ ΥΠΟ ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΣΧΟΛΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ.**

**ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ
ΥΠΟ
Β. Δ. ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΟΣ.
ΤΟΜΟΣ Δ'.**

**ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.
ΤΥΠΟΙΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ**

1886.

Τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 137 καὶ ἡμερομηνίᾳν 15 ρετζέπ 1303
(7 ἀπριλίου 1301, 1886)

ἀδείᾳ τοῦ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου.

ΦΙΛΟΙ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ.

Τὸ Δ' καὶ τελευταῖον τεῦχος τῆς ἀνὰ χεῖρας «Συλλογῆς Λόγων» περιλαμβάνει λόγους καὶ δημιλίας ἐν συνόλῳ εἴκοσι καὶ ἑννέα. Τούτων εἰς μὲν ἔξεφωνήθη ἐν Ἀθήναις ἐπιμνημόσυνος εἰς Φίλιππον Ἰωάννου ὑπὸ Δ. Πανταζῆ καὶ ἔτερος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπίσης ἐπιμνημόσυνος, ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους Ἰ. Φιλαλήθους· ἐπτὰ λόγοι ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου μητροπολίτου Δέρκων Νεοφύτου, ὃν οἱ μὲν πρῶτοι τρεῖς συμβούλευτικοί, οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες ἐπιμνημόσυνοι· εἰς ἐπίσης ἐπιμνημόσυνος εἰς τὸν ἀειμνηστὸν μέγαν λογοθέτην τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας Νικόλαον Ἀριστάρχην ἐν Καΐρῳ ὑπὸ τοῦ ἱεροδιδ. Γρηγορίου Γώγου· τρεῖς ἐπιμνημόσυνοι ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Εὐμενίου Ξηρούδακη· εἰς ἐπίσης ἐπιμνημόσυνος εἰς Χαραλάμπην Πρετεντέρην ὑπὸ τοῦ πρώην Κεφαλληνίας Σπυρίδωνος· εἰς δημοίως εἰς τὸν Δέρκων Νεόφυτον, ὑπὸ Φιλοθέου Κωνσταντινίδου, νῦν μητροπολίτου Ξάνθης· εἰς συντακτήριος ὑπὸ τοῦ ἱεράρχου Νικομηδείας Φιλοθέου Βρυενίου· εἰς ἐπικήδειος ὑπὸ Γενναδίου Χαριούπολεως· δύσθ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀγχιάλου Γρηγορίου, ὃν δ μὲν περὶ τοῦ θριάμβου τῆς δρθοδεξίας, δ δ ἐπιμνημόσυνος· δύο λόγοι ὑπὸ Γρ. Καλλίδου, μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, ἀμφότεροι συμβούλευτικοί· εἰς ἐπικήδειος ὑπὸ Λεοντίου Ἐλευθεριάδου (νῦν ἐπισκόπου Κίτρους)· τέσσαρες ὑπὸ Διονυσίου Λάτα, ἀρχιεπισκόπου Ζαχύνθου, συμβούλευτικοί καὶ τρεῖς ὑπὸ τοῦ ἱεροδιδ. Στεφάνου Σουλλίδου, ὃν δ μὲν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, οἱ δὲ προσφωνητήριοι.

“Ωστε ἐν συνόλῳ ἡ ἀνὰ χεῖρας «Συλλογὴ» περιέχει λόγους τρεῖς πρὸς τοὺς ἔκατόν, ἐπιταφίους, ἐπικήδειους, συμ-

Εουλευτικούς, ἀναγόρευτηρίους, ἀντιπροσφωνητηρίους, εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, ἐπιμνημοσύνους, συντάκτηρίους, πανηγυρικούς, διδακτικούς κλπ.

Κατὰ τὴν ἀγγελίαν τὴν ἔκδεδομένην τῇ α' Ιανουαρίου 1886, ἐνῷ τὸ δλον πόνημα ἔμελλεν ἵνα ἀπαρτισθῇ ἐκ τυπογραφικῶν φύλλων τεσσαράκοντα δκτώ, ἥδη προέβη εἰς τυπογραφικὰ φύλλα ἐξήκοντα δύο καὶ ἐπέκεινα. Μετὰ τὸν πίνακα δὲ τῶν ἐν τῷ Δ' τόμῳ περιεχομένων ἐτέθησαν τὰ δύναματα ἰδίᾳ τῶν ἐκφωνησάντων τοὺς ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ περιεχομένους λόγους, καὶ τελευταῖον ἐδημοσιεύθη καὶ ὁ κατάλογος τῶν εὑαρεστηθέντων ἵνα συνδράμωσι καὶ ἐγκαίρως λαβόντων πρόνοιαν δπως ἐπιστρέψωσι καὶ τὰς ἀγγελίας.

Ἐγραφον ἐν Φαναρίῳ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1886.

Β Δ. ΚΑΛΛΙΦΡΩΝ.

21.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΝΤΑΖΗ

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΗΜΟΣΥΝΟΣ

ΕΙΣ

ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΝΑῷ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,
Τῇ 6 ΙΟΥΛΙΟΥ 1880.

ΕΠΟΜΕΝΟΙ τοῖς θεσμίοις καὶ διατάξει τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας οἱ πρὸς ταῦτα εὐσέβεις ἀείποτε σίκεῖοι τοῦ Ξναγγοῦ ἐξ ἡμῶν μεταστάντος Φιλίππου Ἰωάννου, ποθενοτάτου αὐτοῖς, καὶ πολλὴν τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην καὶ ζωηρὸν τὸ καθῆκον ἔχοντες, ἐπιτελοῦσι τὸ σημερινὸν τοῦτο μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς εὗ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐν οὐρανοῖς βράβευσιν παρεσκευασμένης μακαρίας αὐτοῦ ψυχῆς. Μερῖται καὶ μέτοχοι ἡμεῖς πάντες τῶν τοιούτων αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν καὶ ἐξόχως τιμῶντες τὴν ἀξιάγαστον τοῦ ἐν Κυρίῳ κεκοιμημένου μνήμην, συνήλθομεν ἐν τῷ πανσέπτῳ τούτῳ ναῷ ἵνα μετάσχωμεν τῆς δεήσεως ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ ἀγήρῳ μακαριότητι μονῆς αὐτοῦ. Λόγος εἰς τοιούτους πασιγνώστου κοινωφελοῦς, ἐναρέτου, διακεχριμένης ἐπιστήμης καὶ ἐν κοινωνικαῖς ἀρεταῖς σπανίσαις διελθούσης βιοτῆς ἄνδρας εἶναι πάντως τι παρέλκον καὶ περιττόν, διότι οὐδὲν ἐξ αὐτοῦ μανθάνει ἡ κοινωνία πλέον τῶν ὅσα περὶ αὐτῶν οἴδε καὶ ἐπισταται. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ πρὸς τοιούτους ἄνδρας τιμὴ καὶ ἀγάπη πάντων εἶναι τελεία καὶ πλήρης, δὲ λόγος οὕτε τὰ αἰσθήματα ταῦτα ἐπαυξάνει, οὕτε κραταῖοι, κραταὶ ἀποχρώντως δντα· εἶναι λατιπόν ἀπλοὺν ἔθιμον, πολλάκις, ὡς καὶ σήμερον, πιστεύω, πολὺ ἀποδέον τῆς πιστῆς

ΤΟΜΟΣ Δ'.

έξεικονίσεως τῶν εἰς οὓς λέγεται ἀνδρῶν. Γίγνομαι δὲ ἐγὼ τοῦ ἔθιμου τελεστήρης, πειθόμενος τῇ ζωηρῷ ἐπιθυμίᾳ τῶν πενθούντων οἰκείων τοῦ μνημονευμένου Φιλίππου Ἰωάννου, μηδὲν θελησάντων νὰ παραλειφθῇ τῶν πραγματικῶν καὶ τυπικῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς δρθιδόξου κοινωνίας ἡγιασμένων καθεστώτων.

Χάριν τοῦ είρμου τοῦ λόγου ἀναγκάζομαι νὰ ἐπαναλάβω ἐν συγάψει γεγονότα τοῦ βίου τοῦ μακαρίτου Φιλίππου, μνημονευθέντα καὶ ἐν τῷ ἐπικηδείῳ λόγῳ, τῷ ὑπὸ ἀξιοτίμου καθηγητοῦ τῆς θεολογίας ἐκφωνηθέντι..

Ἐγεννήθη ὁ Φίλιππος Ἰωάννου ἐν τῇ εὐάνδρῳ Ζαγορᾷ τῆς Θετταλομαγνησίας τῇ ιγ' αὐγούστου 1800. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωάννης Ρήγα Πάντου ἦτο ἐκ τῶν εὐπατριδῶν τῆς εἰρημένης κώμης· ἐπειδὴ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετήρχετο ἐμπόριον ἐν ἄλλοις καὶ ὑαλικῶν, προσεπωνομάσθη Γυαλᾶς. Καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Φιλίππου, Σοφία καλουμένη, ἦτο θυγάτηρ τοῦ ἐπίσης εὐπατρίδου καὶ ὀλβίου Ζαγοράτου Φιλίππου Συμπανίκου. Τὰ ἐκ γενετῆς καὶ ἐκ συμβεβηκότων ταῦτα προσόντα τῶν γονέων τοῦ Φιλίππου ὑπερέβαινον τὰ ἐκ καλῆς φύσεως καὶ ἀνατροφῆς αὐτῶν. Ἐνάρετοι, φιλάστοργοι, κατὰ Θεὸν πολιτευόμενοι, διέπρεπον διὰ τούτων μάλιστα ἐν τῇ καλῇ ἔκεινῃ κοινωνίᾳ.

Γόνος τοισύτων γονέων ὁ Φίλιππος, ἔτυχε λίαν ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς ἐν οἰκῷ καὶ ἀρμοδίᾳς καὶ ἀναλόγου παιδεύτεως ἐν τῷ σχολείῳ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, ὑπὸ διδασκάλους σοφοὺς καὶ πολὺ τὸ διάφορον ἔχοντας πρὸς τὴν εὔσκοπον πατέρευσιν τῶν μαθητῶν αὐτῶν. Ἡσαν δὲ οὗτοι ὁ θεῖος τοῦ Φιλίππου Νικέλαος Κασσαβέτης, γνωστὸς ὡς ἔγκριτος Ἑλληνιστής, καὶ ὁ ἀδελφὸς τούτου ἐπίσης λόγου ἄξιος ἀνήρ, ὁ Οικονόμος Κασσαβέτης καὶ μετὰ τούτων ὁ Ἰωάννης Χουνῆς.

Καὶ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας καὶ ἡ τῶν διδασκάλων τότε πρὸς τοὺς μαθητὰς σχέσις ἦσάν πως διάφοροι τῆς νῦν

καταστάσεως, στενότερος μὲν κατ' ἐπιφάνειαν ὁ τῶν μαθημάτων κύκλος, ἡ ἐπίδοσις δυναμώς εἰς ταῦτα πολλή. Ὁ μαθητὴς τῶν διδασκάλων τούτων Φίλιππος, ἄγων μοδίς τὸ 13ον ἢ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀπήγγελλεν ἀπὸ μνήμης τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, καλῶς ἐννοῶν καὶ γινώσκων & ἔλεγεν. Ὁ Ὄμηρος ἦτο οἰκειότερος τοῖς τότε ἀνθρώποις καὶ διημοσθένης, ἐπίσης δὲ καὶ ἀλλη χορεία τῶν φωστήρων τοῦ ἐλληνικοῦ στερεώματος. Ἡσαν καὶ παρηγορία τῆς πατρίδος καὶ ἐλπὶς αὐτῆς· οἱ πάντες ἥλπιζον ἐπ' αὐτούς, καὶ ἡ ἐλπὶς δὲν ἦτο ἐγρηγορότων ἐνύπνιον.

Ο εύφυής καὶ φιλομαθέστατος μαθητὴς Φίλιππος οὐ μόνον ἀπεστήθιζε ποιητὰς καὶ πεζογράφους, ἀλλὰ καὶ ἔκτοτε ἔγραφε καὶ ἐστιχούργει εἰς τὴν ἀθάνατον ἔκεινων γλῶσσαν. Ἡτο λοιπὸν καὶ τότε διετῶν παῖς Φίλιππος Ἰωάννου καύχημα τῶν διδασκάλων του, χαρὰ τῶν γονέων του καὶ ἀγλάτιμα τῆς συγγενείας. Τοῦ κόσμου τὰ πράγματα δὲν οὔριοδρομοῦσι πάντοτε· καὶ φύσεως δυστροπίαι καὶ ἀνθρώπων ἀδυναμίαι καὶ ἀντιθέσεις παρεμβάλλονται εἰς τὸ σταδίον τοῦ βίου καὶ ἐπηρεάζουσι τὴν πορείαν αὐτοῦ. Ἐνῷ δὲ Φίλιππος ἀμέριμνος τῶν τοῦ κόσμου, ἦτο προσηλωμένος δλοφύχως εἰς τὸν Ὄμηρόν του, καὶ ἔχαιρεν διημέραις ἔξοικειούμενος πρὸς τὴν σοφίαν τῶν προγόνων καὶ ἀριστερούμενος ἐξ αὐτῆς κράτος ὑψηλῶν αἰσθημάτων, σθένος φιλοπατρίας καὶ παρηγορίαν, ἵδου ἐν τῇ εὐδίᾳ ταύτη νέφος, καὶ συνέπεια αὐτοῦ τρικυμία ἐνσκήψασα εἰς τὸν οἶκόν του, διάνατος τοῦ πατρός του. Ὁ δρραχνὸς τότε Φίλιππος ὑπερχεωθῆ νὰ γίνη προστάτης τῆς πατρικῆς ἐπταμελοῦς οἰκογενείας καὶ τῆς πολυμερίμνου διοικήσεως τῶν τοῦ οἴκου ιθύντωρ, διότι διεσβύτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς Ρήγας διέμενεν ἐμπορευόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει, δῆσοι μετά τινα ἔτη καὶ ὁ Φίλιππος ἤγαγκάσθη νὰ μεταβῇ δι' οἰκογενειακὰς ὑποθέσεις καὶ ἔμεινεν ἄχρι τοῦ ἔτους 1821.

Μετά πολλὰς δὲ περιπετείας τῶν χαλεπῶν ἔκεινων καὶ-

ρῶν, ἡναγκάσθη δ Φιλίππος νὰ μεταβῇ εἰς Σκίαθον καὶ εἴτα εἰς Σχόπελον μετὰ τῆς ἔκει φυγούσης εἰς σωτηρίαν πατρικῆς του οἰκογενείας· ἀφήσας δὲ ταύτην ἔκει, μετένη εἰς Σύρον κατὰ τὸ 1826. Προτροπὴ δὲ τοῦ συμπατριώτου αὐτοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου Γρηγορίου Κωνσταντᾶ ἀνέλαβε νὰ διδάσκῃ Ἑλληνικὰ ἐν τῇ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀοιδίμου Γεωργίου Κλεοδούλου συστηθείσῃ Ἑλληνικῇ σχολῇ. Οὕτω μετεπάχθη σπρατιώτης εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου τῶν μουσῶν εἰς τὴν ἐστίαν των ἄλλον ἀγῶνα, οὐχ ἡττον σπουδαῖον. Βέβαια, ἐλευθερία ἀνευ παιδείας εἶναι δένδρον ἔηρδν ἀνευ φυλλώματος, ἀνευ ἀνθοδολίας, ἀνευ καρποῦ, ἀν θέλητε, καὶ ἀνευ σημασίας καὶ ἐπιρροῆς ἐν τῇ φύσει.

Οὕτω δὴ ἔμενεν ἐν Σύρῳ ὁ διακεχειριμένος διδάσκαλος Φιλίππος Ἰωάννου πάντοτε ἀχρι τοῦ 1828.

Τότε ἀνοίγει ἀλλο ἐνώπιον του στάδιον, ἐνῷ συνεδυάζετο ἀμφοτέρων τῶν ἀγώνων ἡ κλῆσις, "Ομηρος καὶ Μιλτιάδης.

Καὶ ἡ ἀνατρεψὴ καὶ ἡ παίδευσις εἰχον καταστῆσει τὴν καὶ φύσει τρυφεράν καρδίαν τοῦ Φιλίππου πάνυ εὔαισθητον ἔχαιρε καὶ ἐθλίβετο ἐκ λεπτῶν ἀφορμῶν, ἡνοιγε τῆς καρδίας του τὰ φύλλα δσάκις ἀπήντα καὶ ἐκτάτο φίλον τίμιον, εἰλικρινῆ, ἀφελῆ καὶ σεμνόν. Τοιούτον ἐγνώρισεν, ὡς καὶ πραγματικῶς ἦτο, τὸν ἐν τῷ μνημοσύνῳ τούτῳ παρόντα καὶ θλίψει καὶ πένθει εἰλημμένον, Ἀναγνώστην Οἰκονομίδην, συμμαθητὴν του ἐν Ζαγορᾷ, δν καὶ προσέντος τοῦ χρόνου, εἰς πλήρωσιν τῶν πρὸς αὐτὸν ἀδελφικῶν του τῷ δότι αἰσθημάτων, ἔκαμεν ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρόν. Δεῖγμα τῶν εἰλικρινῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας τοῦ Φιλίππου φέρω ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν τότε φίλον του Οἰκονομίδην, δπερ πλὴν τούτου δειχνύει καὶ πόσον γλυκά καὶ ἀρμονικά ἔγραφε καὶ τότε ἀκόμη δ Φιλίππος.

"Ιδοὺ τὸ ἀπόσπασμα ἀποχρίσεώς του.

«Ἄχ φιλτατε! πόσον οἱ ἀνθρώποι εἶναι ἀνόμοιοι μ' ἔσει!
» πόσον συγειθίζουν νὰ περιορίζουν μέχρι ψίλου δνόματος,

» καθώς δλα τὰ ἄλλα, οὗτω καὶ τὸ ἑρὸν χρῆμα τῆς φιλίας.
» "Οσον περισσοτέραν ἀπόπειραν λαμβάνω τοῦ κόσμου, τό-
» σον περισσότερον βεβαιοῦμαι ὅτι παρὰ τὸν Οἰκονομίδην
» φίλον ἄλλον νὰ εὕρω ἀδυνατῶ· καὶ καθ' ὅσον τοῦτο πλη-
» ροφορεῖμαι, κατὰ τοσοῦτον ἔξαπτεται εἰς τὴν καρδίαν μου
» ἡ λαμπρὰ τῆς φιλίας φλόξ. Φίλε, αἰσθάνομαι ὅτι αἱ ψυ-
» χαὶ μας ἐπλάσθησαν ἵνα συζῶσιν, ὅτι εἰς τὰ πρόσωπα
» ἡμῶν ἀναδειχνύονται οἱ θρυλούμενοι ἥρωες τῆς φιλίας,
» ὁ Πυθίας καὶ Δάμων, ὅτι ὁ ἔτερος μακρὰν τοῦ ἐτέρου οὐ-
» δὲ νὰ ζήσῃ ἔχει δρεξιν, οὐδὲ νὰ εὕρῃ δύναται τὴν εὐδαι-
» μονίαν του· εὔχομαι μακρὰ καὶ τερπνὴ συμβίωσις νὰ μάς
» φέρῃ εἰς ταυτόχρονον ἀποβίωσιν καὶ τάφον κοινόν.

» Μηδ' ἐμὰ σῶν ἀπάνευθε τιθέμεναι δστέ' ἔταιρε,

» 'Αλλ' ὅμοι, ὡς ἐτράφημεν ἐν ἡμετέροισι δόμοισιν,

» 'Ως δὲ καὶ δστέα νῶιν δμὴ σορὸς ἀμφικαλύπτοι».

"Οτε κατὰ τὸ 1829 ὁ Οἰκονομίδης διετέλει ὃν γραμ-
ματεὺς τοῦ ἐνδόξου μνήμης ναυάρχου Μιαούλη, ἐζητήθη ἡ
γνώμη του περὶ ἐκλογῆς καλοῦ διδάσκαλου τῶν ἐν τῇ ναυ-
αρχίδι υἱῶν αὐτοῦ. 'Ο Οἰκονομίδης ἀνενδοιάστως καὶ ἐτο-
μως συνέστησε τῷ ναυάρχῳ ὡς τοιοῦτον τὸν ἄξιον τῷ δντι
διδάσκαλον Φιλιππον. 'Ο Μιαούλης, ἔχων τελείαν ἐμπι-
στοσύνην εἰς τὸν γραμματέα του, τὸν ἀπέστειλεν εἰς Σύρον
καὶ προσεκάλεσεν εἰς τὴν ναυαρχίδα τὸν Φιλιππον. Μετέ-
βησαν δὲ εἰς ταύτην εἰς τὰ παράλια τῆς Ιωνίας πλέουσαν,
καὶ δ ναύαρχος παρέδωκε τὰ τέκνα του εἰς τὸν νέον διδά-
σκαλον. Γνοὺς δὲ δ περιώνυμος βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λου-
δοβίκος ὅτι δ ναύαρχος Μιαούλης ἔχει υἱούς, ἐζήτησε ν' ἀπο-
σταλῶσιν εἰς Μόναχον, καὶ ἐκπαιδευθῶσιν ἔκει δαπάναις
καὶ ἐπιμελείᾳ τῆς μεγαλειότητός του οἱ δύο νεώτεροι. Αθα-
νάσιος καὶ Νικόλαος· δ ναύαρχος εὐγνωμόνως ἀπεδέξατο τὴν
χάριν, ἀλλ' ἐδίσταζε νὰ ξενιτεύσῃ μικρὰ παιδία μόνα· κα-
τὰ γνώμην δὲ καὶ αὐταπάρνησιν τοῦ γραμματέως του Οι-
κονομίδου ἐδέχθη· δ ναύαρχος ἵνα δ τέως διδάσκαλός των

Φίλιππος τὰ συνοδεύση εἰς Μόναχον καὶ παραμένη ἔκει μετ' αὐτῶν, εἰπὼν δὲ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν Φίλιππον, ἔχουσιν ἄλλον φολόστοργον πατέρα. Ἐνῷ δὲ ἐν Μονάχῳ οὗτος ἐδίδασκε τὰ τέκνα ταῦτα καὶ τοὺς ἄλλους ἐν τῷ αὐτῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ ἐλληνόπαιδας τὴν ἐλληνικήν, συνάμα ἀπειθησαύριζε καὶ αὐτὸς πλοῦτον γνώσεων καὶ ἔξ ἀκροάσεων ἐν τῷ πανεπιστημάτῳ καὶ ἔξ ἀναγνώσεων ἐν ταῖς πλουσίαις ἔκει βιβλιοθήκαις ἅχρι τοῦ 1836, τιμώμενος παρὰ τῶν ἔκει σοφῶν μάλιστα διὰ τὴν ἐλληνομάθειαν καὶ χρηστότητά του. Γνωστὸν δὲ διὰ τοῦ ἐδίδαξε τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν τότε διάδοχον τοῦ βαυαρικοῦ θρόνου Μαξιμιλιανόν, καὶ τὸν ἀείμνηστον βασιλέα "Οθωνα καὶ ἐν Ἑλλάδι τὴν βασιλισσαν Ἀμαλίαν, καὶ ἐκτήσατο τελεῖαν καὶ πληρεστάτην εὐνοιαν αὐτῶν ἐφ' ὅρους ζωῆς των, δθεν καὶ πικρῶς τὴν πελευτὴν αὐτῶν ἐθρήνησε καὶ δι' ἐλεγένων τὰς καρδίας πολλῶν συνεχίνησεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῶν πρώτων τῆς πατρίδος ἥμῶν βασιλέων.

Οὕτω δοκιμώτατος ὁ Φίλιππος καὶ περὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλοσοφίαν, γνωρίζων δὲ καὶ ἐκ τῶν εὑρωπαϊκῶν γλωσσῶν πρὸς τὰς δύο κλασικὰς ἀρχαίας καὶ τὴν γερμανικήν, τὴν γαλλικήν καὶ τὴν ιταλικήν, ἀπεστάλη παρὰ τοῦ βασιλέως "Οθωνος εἰς ἐπίσκεψιν πανεπιστημάτων, γυμνασίων καὶ σχολείων τῆς μουσοτρόφου καὶ σοφῆς Γερμανίας καὶ μελέτην ἐκ τοῦ πλησίον τῶν ὀργανισμῶν αὐτῶν, ἐπὶ σκοπῷ ἵνα ἐπανελθὼν διαρρυθμίσῃ τὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι δημοσίας παιδεύσεως· καὶ τῷ ὄντι ἐπράξεν ἐπανελθὼν δὲ τι ἡτο τότε δυνατὸν νὰ πράξῃ ὡς σύμβουλος καὶ εἰσηγητῆς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. "Επειτα διωρίσθη καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας ἐν τῷ ἡμετέρῳ πανεπιστημάτῳ κατὰ τὸ 1839, ἀφ' εὗ ἐπὶ τινα χρόνον ἐχρημάτισε σύμβουλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς δημοσίας παιδεύσεως. "Ἐκτοτε δὲ ἅχρι τῆς θανῆς του, ἔζαιρέσει βραχέος διαλείμματος ἔνεκα πα-

λιτικῶν σάλων, ἐδίδασκεν ἀδιαλείπτως τὰ ἀνατεθέντα αὐτῷ μαθήματα, καὶ τὰ ἐδίδασκεν ὡς Φίλιππος, καὶ οἱ φοιτηταὶ ἐσέβοντο αὐτὸν ὡς καθηγητὴν καὶ πατέρα, διότι τὰς αὐτοῖς μεταδιδομένας γνώσεις τὰς ἥρτες διὰ λόγων καὶ ὑποθημοσυνῶν πατρικῆς στοργῆς καὶ ἀγάπης· ἔλεγεν δὲν διδάσκει μόνον ψυχρῶς καὶ ἀδιαφόρως μαθητάς, ἀλλὰ πολίτας τῆς πατρίδος, μέγαν τὸν προορισμὸν καὶ τὴν ἀποστολὴν ἔχουσης. Ἐν δὲ τῷ διαστήματι τῆς τεσταραχοντατοῦς καθηγεσίας του ἐδίδαξεν οὕτω περὶ τὰς 10,000 φοιτητῶν καὶ ἀκροατῶν. Ἡ θεικὴ ἄρα εἰκὼν ἐνετυπώθη εἰς μυριαρθρίους καρδίας, καὶ ἐκ τούτων ἀναπέμπεται δόξα καὶ τιμὴ εἰς τὴν μνήμην του.

Ἡ νοημοσύνη τοῦ ἀνδρὸς, ἡ ἀκεραιότης τοῦ χαρακτῆρός του, τὸ ἀξιοσέβαστον τοῦ ἥμιους του καὶ ἡ πανελλήνιος ὑπόληψίς του καθίστων αὐτὸν ἀναπόφευκτον εἰς ἀξιώματα καὶ σπουδαῖα σωματεῖα, ἐπιτροπάς καὶ τὰ τοιαῦτα. Οὕτω διετέλεσεν ὃν δἰς πρύτανις τοῦ ἔθνικοῦ πανεπιστημίου, καὶ βουλευτὴς καὶ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ ἐν τῇ α' περιόδῳ τῆς βουλῆς, ἐπὶ μακρὸν πρόεδρος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἔταιρίας καὶ μέλος ἀνέκαθεν τοῦ διέποντος τὰ τῆς Ριζαρείου ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς συμβουλίου, μέλος τῆς ἐφορείας τοῦ δρφανοτροφέου Χατζῆ Κώστα. Δὲν εἶναι δὲ περιττὸν νὰ προσθέσωμεν δὲι καὶ ἐπιθεωρητής ποτε τοῦ ἀνακτορικοῦ ταμείου ἐπὶ τῆς βασιλείας "Οθωνος ὑπῆρχε, καὶ διὰ τοῦ γερουσιαστικοῦ ἀξιώματος ἐτιμήθη. Ἀνετέθη δὲ αὐτῷ οὐ πολλοῦ καὶ ἡ ἐφορεία τῆς ἔθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ ἀπὸ πολλῶν ἡδη ἐτῶν ἡ διεύθυνσις τοῦ φιλολογικοῦ φροντιστηρίου.

"Ἐχων τάξιν εἰς τὰς ἐργασίας του καὶ εἰς ἄκρον φιλόπονος ὃν, δὲν παρημέλει οὐδὲν τῶν καθηκόντων του ἐν ταῖς εἰρημέναις λειτουργίαις. Ἡ δκνηρία, ἡ φυγοπονία ἡτο ἀγνωστον εἰς αὐτὸν νόσημα. Ἐληγμόνει δὲ ἡ εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο δὲι οὐτωσὶ ἐργαζόμενος καὶ ἀγωνιζόμενος κατηγάλισκεν ἔσυτόν. Ἐνόμιζε καὶ τοῦτο ἀκόμη καθηκόν του, ἐνῷ ἡδύνω-

το νὰ ἀργῇ καὶ νὰ ζῆ ἐν ἀναπαύσει, ἀπολαμβάνων δσα
ἄλλως καὶ διὰ τοῦ πολλοῦ χόπου, ἐνίστε δὲ καὶ διὰ θλί-
ψεων ἀπελάμβανεν. "Οταν δέ ποτε ὡς ἀνθρωπος ἐκωλύετο
νὰ διδάσκῃ ἐκ νόσου, διπλοὺς εἶχε τοὺς πόνους, φυσικούς,
τοὺς ἐκ τῆς νόσου, καὶ ἡθικούς, τοὺς ἐκ τῆς ιδέας: διεὶς οἱ φελ-
τατοι μαθηταὶ του στεροῦνται μαθημάτων.

Δεῖγμα τῆς περὶ τὴν ἑλληνικὴν δεινότητός του κατέλιπεν
ἡμῖν τὰ διεῖς ἔκδοσέντα Πάρεργά του. Ἀφῆκε δὲ καὶ πολλὰ
ἀνέκδοτα πονήματα, ἢ περ τὴ φιλοτιμία καὶ τὸ καθήκον τῶν
οἰκείων του δὲν θ' ἀφῆστη βέβαια ὑπὸ τὸν μοδιον.

Ἡ κυδέρνησις καὶ ἡ βουλή, τῇ εἰσηγήσει: καὶ προτάσει
τοῦ κατὰ τὸ 1871 ὑπουργοῦ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως
ἀξιοτίμου κυρίου Ἀθανασίου Πετρεζᾶ, ἔχουσαι ὑπ' ὅψιν
τοὺς δσημέραι ἔξαντλοῦντας τὰς ζωτικὰς δυνάμεις τοῦ ἀν-
δρὸς χόπους του ιδίως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἐνέχριναν νὰ παρά-
σχωσιν αὐτῷ ἀνεσιν ὡς βραβεῖον τῶν ἡθικῶν μάλιστα
ἄγωνων του, ψηφίζουσαι νόμον τὸν ἔξτης, λόγῳ ἔθνικῆς
εὐγνωμοσύνης.

"Ο ἐν τῷ ἔθνικῷ πανεπιστημίῳ καθηγητὴς τῆς φιλο-
σοφίας Φλιππος Ἰωάννου θέλει λαμβάνει ἐφ' ὅρου ζωῆς
καὶ ἀπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου πλήρη τὸν δν ἔχει μισθὸν
ταχτικοῦ καθηγητοῦ, εἴτε διδάσκων ἢ οὔ. "Αν δὲ τυχὸν
διὰ νέου νόμου τοῦ πανεπιστημίου δρισθῇ ἐνώπιος μισθὸς
διὰ τοὺς ταχτικοὺς καθηγητάς, θέλει δίδοται καὶ αὐτῷ
οὗτος· διατηροῦνται δὲ αὐτῷ ίσοβιώς πρὸς τῷ μισθῷ καὶ
πᾶσαι αἱ τιμαὶ καὶ πάντα τὰ δικαιώματα καὶ δ τίτλος
τοῦ ταχτικοῦ καθηγητοῦ».

Ἡ Α. Μ. ἀσπαζομένη τῆς ἔθνικῆς ἀγάπης τὰ δείγματα
πρὸς τοὺς ἀξίους αὐτῆς γεγονότας ἐτοίμως ἐκύρωσε τὸν νό-
μον τοῦτον.

Ο Φλιππος ἐκεῖνος, ὃν σήμερον μετὰ τόσης συγκινή-
σεως μνημονεύμεν, ἔξετίμησε προστηκόντως τὴν ἔθνικὴν
ταύτην τιμὴν καὶ βράβευσιν. "Οθεν εὐχαρίστησε μὲν εὐ-

γνωμόνως τὸν ταύτην προκαλέσαντα ὑπουργόν, ἀλλὰ δὲν ἔσπευσε νὰ ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῆς. Ἐνῷ ἡδύνατο δυνάμει τοῦ νόμου ν' ἀναπαύηται ἐν ἡσυχίᾳ διανύων τὰ ἔσχατα τοῦ βίου ἐτη, ἐξηκολούθει οὐχ ἡτον ζωηρῶς διδάσκων τὰ οἰκεῖα μαθήματα καὶ τὸ φιλολογικὸν φροντιστήριον διευθύνων ἄχρις ἔσχατων, δτε δὲ θεός ἔκάλεσεν αὐτὸν παρ' ἔαυτῷ.

Τὸ δτι δὲ ἐτιμήθη διὰ παρασήμων καὶ δωρημάτων βασιλικῶν παρὰ βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, δτι ἀπήλαυεν ἐξόχου ὑπολήψεως ἐπὶ παιδείᾳ παρὰ τοῖς ἐν τῇ πεφωτισμένῃ Εὐρώπῃ σοφοῖς, εἴναι βέβαια τιμαλφὴ εἰς τὸν στέφανον τῆς μνήμης του κοσμήματα, ἀλλὰ δηλοῦσι ταῦτα ἐκτιμησιν τῆς ἀξίας τοῦ ἀνδρὸς ἐκ τῶν παρόχων αὐτῶν, καὶ ἀνευ δμως τούτων δὲν θὰ ἥτο δλιγωτέρα ἡ περίκλυτος αὕτη ἀξία του. Τὸ δνομα Φιλιππος Ἰωάννου εἴναι ἔσπια φωτειδίους ἀκτῖνας ἐκπέμπουσα φιλοπατρίας, παιδείας, χριστιανικῶν ἀρετῶν, χαρακτῆρος εὐσταθοῦς καὶ πάσης ἀλλης ἀρετῆς. Ἀφῆκε, τὸν βίον μεταλλάξας, κενὸν δυσπλήρωτον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, πένθος εύσεβες ἐν τοῖς οἰκείοις, θλιψιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀλλὰ καὶ μνήμην ἀτίδιον καὶ πάσῃ τιμῇ καὶ δοξῇ κατεστεμένην.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΙΛΑΛΗΘΟΥΣ**ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΗΜΟΣΥΝΟΣ****ΕΙΣ****ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ,****ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῇ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΑΛΑΤΑΝ ΙΕΡΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑ****ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΦΑΤΙΑΝΗΣ****Τῇ 20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1880.**

Σε βασιώτατοι ιεράρχαι,
 προσφιλέστατοι ἔφοροι καὶ διδάσκαλοι τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς,
 φιλογενέστατοι καὶ φιλομουσότατοι ἀκροαταί.

ΚΑΤΑ ΤΟ Δ' ἄρθρον τοῦ ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῆς μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς συνταχθέντος καὶ συνυπογραφέντος ψηφίσματος τελεῖται σήμερον ἐν τῷ πανσέπτῳ τούτῳ ναῷ κατανυκτικωτάτη μνημόσυνος τελετή, ἀναιμάκτου μὲν θυομένου τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, τοῦ αἴροντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, δώρων δὲ τῷ Θεῷ προσφερομένων τῶν συμβόλων τούτων τῆς γλυκυτάτης χριστιανικῆς ἐλπίδος ὑπὲρ μακαρίας ἀναπαύσεως καὶ αἰωνίας μνήμης τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ ἡμετέρου γένους, τοῦ ἀοιδίμου Φιλίππου Ἰωάννου, ταχτικοῦ καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἀθήνησι πανεπιστημίῳ. Ἐκοι δέ, ὡς πρεσβυτάτῳ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν διακονίαν ἐν τοῖς διδασκάλοις τῆς μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς, ἀνετέθη τὸ ἔντιμον, ἀλλὰ καὶ σοβαρὸν καθῆκον τοῦ ἀγορεῦσαι ἐπὶ τῷ ἐξ ἡμῶν μεταστάντι, καὶ εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς μεταβάντι τὸν νόμιμον ἐπιτάφιον λόγον κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην θρησκευτικὴν τελετήν. Εὔσυνειδήτως καὶ ἀνυποχέτως ἀποφαίνομαι, καὶ μετὰ

παρρησίας ὄμολογῶ, ὅτι γέρων ἥδη καὶ ἀσθενής, φύσει δὲ οὕτε τὴν φαντασίαν ζωηράν, σύτε τὴν γλῶσσαν κεκτημένος εὔστροφον, δλως ἀνάξιος εἰμι τῆς τιμῆς ταύτης, οὐδὲ δύναμαι προσηκόντως, οὔτε διὰ τῆς φαντασίας ὑποτυπώσαι, οὔτε διὰ τοῦ λόγου ἐπιχρῶσαι ἐκφραστικὴν καὶ πανομοιότυπον εἰκόνα μέγα τιμῶντος τὸ ἡμέτερον γένος, καὶ ἀξίου πολλῶν καὶ καλῶν ἐπαίνων ἀνδρός. Ἐλλ' ὅμως τῇ ἐπισήμῳ κελεύσει τῶν ἀγαπητῶν μοι συναδέλφων ὑπείκων, καὶ τῇ μεγάλῃ ἐπιεικείᾳ τοῦ εὐμενοῦς ἀκροατηρίου πεποιθώς, παρίσταμαι σὺν πᾶσι τούτοις μετὰ συστολῆς πάλιν ἐνώπιον ὑμῶν, δπως αὐτοσχεδιάσω βραχέα τινὰ καὶ ἀκομψὰ περὶ τῶν πολλῶν καὶ καλῶν προσόντων τοῦ ἔξοχου τούτου καὶ σπανίου τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους, τῶν κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀκμασάντων ἐποχήν.

Οἱ μακαρίτης Φίλιππος, ὑπὲρ οὐ τὴν μνημόσυνον ταύτην ποιούμεθα τελετήν, εὐθαλής βλαστὸς τῆς ἐριβώλαικος Θεσσαλίας, ἐν ᾧ πρῶτοι κατώκησαν οἱ πρωτογενεῖς Ἐλληνες, οἱ ἀπὸ τοῦ Αἰακοῦ τὸ γένος ἔλκοντες, ἐγεννήθη δὲ ὁ πρῶτος τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς τιμῆς πρὸς τοὺς Τρῆνας ἀγωνισταμένων καὶ ὑπὸ τῶν διμηρικῶν ἐπῶν ὑμνηθέντων ἥρωῶν· γνήσιος οὐδὲ γονέων εὐσεβῶν καὶ ἀρχαιοτρόπων, ὡς ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας ἀνετράφη διὰ λόγου καὶ παραδείγματος ἐν παιδείᾳ καὶ νοοθεσίᾳ Κυρίου· ζηλωτὴς μαθητῆς διδασκάλων σοφῶν ἀκαμάτων καὶ αὐστηρῶν, τῶν γνωστῶν πᾶσιν ἡμῖν, Γαζῆ καὶ Κωνσταντᾶ, οὓς καθ' ὅλον τὸν μακρὸν αὐτοῦ βίον εἶχεν ὁ μακαρίτης τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τοῦ πρὸς τὰ γράμματα ἔρωτος καὶ τοῦ χριστιανικοῦ βίου· ἐξ ἀπαλῶν δνύχων δ ἀοιδίμος ἐνέκυψε μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης εἰς τὴν σύντονον μελέτην τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ τῶν ἱερῶν πατέρων, καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐνοῦσαν δέκτατην καὶ ἀκριβεστάτην αἰσθησιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὑψηλοῦ κατεγοητεύθη ἐκ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιαλείπτου ἀναγνώσεως τῶν κλασικῶν Ἐλλήνων τε καὶ Λα-

τίνων πεζογράφων καὶ ποιητῶν. Ἐφηβος δὲ γενόμενος, καὶ εὑρυτέρας παιδεύσεως ἐφίέμενος, περιῆλθε τὰ ἐν Γερμανίᾳ σοφὸς παιδευτήρια, καὶ, ὡς μέλισσα σοφὴ καὶ φιλόπονος, ἀπεθησαύρισεν ἐν τῇ χυψέλῃ τῆς ἑαυτοῦ διανοίας τὸ εὐωδέστατον κηρύκον καὶ τὸ γλυκύτατον μέλι τῆς ἀπαραμβίλλου τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνίας. Ἐπιμυῶν δὲ σφόδρα τάς τε πολυαρίθμους φιλολογικὰς γνώσεις ταξιθετήσαι, καὶ μετὰ τῆς καλαισθησίας καὶ τὸν πρακτικὸν ρυθμίσαι βίον ἐπιστημονικῶς, προσεκολλήθη τελευτῶν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἔκμαθησιν τῆς φιλοσοφίας, τῆς χρηπίδος τῆς ἐπιστήμης καὶ διδασκάλου τῆς τέχνης καὶ τῆθικῆς, καὶ μετὰ πολλοὺς μαχθούς καὶ ἀτρύτους ἀγῶνας ἀνεδείχθη τέλειος δοσον ἔνεστι καὶ εἰδικὸς τῆς φιλοσοφίας διδάσκαλος. Κάτοχος τηλικούτου πνευματικοῦ θησαυροῦ, ὥριμος δὲ τὴν τηλικίαν, τύπος δὲ χριστιανικῆς καλοχάγαθίας, ἐν ἀλλοις λέξεσιν, ἀληθῆς φιλόσοφος καὶ χριστιανός, κατῆλθεν εἰς τὴν πεφιλημένην πατρίδα, δπως ποιῶν καὶ διδάσκων μεγάλην ἀναδείξη τὴν Ἑλλάδα, αὐτὸς δὲ μέγας κληθῆ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, κατὰ τὴν ἀψευδῆ τοῦ ἀψευδοῦς Θεοῦ ὑπόσχεσιν.

Αμα δὲ πατήσας τὸ ἱερὸν καὶ μυριοπόθητον πάτριον ἔδαφος, διωρίσθη ψήφῳ τῆς πανεπιστημιακῆς συγκλήτου καὶ ἐπικυρώσει τῆς βασιλικῆς κυβερνήσεως ταχτικὸς καθηγητής τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἀθήναις πανεπιστημίῳ, ἐνθα μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς διετέλεσεν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ διδάσκων οὐχὶ τὴν ἀτίθασσον, ἀλλὰ τὴν χειροήθη φιλοσοφίαν, τὴν ἄγουσταν ἡμᾶς εὐχερῶς τε καὶ ἀπροσκόπτως εἰς τὰς ἀνάκτορας τῆς θείας ἀποκαλύψεως. Οὐ πολὺ δὲ τὸ ἐν μέσῳ καὶ δὲ ἐν Ἀθήναις διατρίβων δημόσιος καθηγητής προσκαλεῖται διδάσκαλος καὶ σύμβουλος ἴδιαιτερος τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως Ὅθωνος—οὐ θρηνεῖ τὸ τραγικὸν τέλος σήμερον ἡ Ἑλλάς, καὶ ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις μεταμελομένη, ἔξαιτετται συγγνώμην εἰλικρινῶς παρὰ τῆς μακαρίας αὐτοῦ ψυχῆς. Τῇς τότε ἀχαλινώτου δχλοκρατίας, τῇς ἐπενεγκούσης

τὴν οἰκτρὰν καὶ λήθης ἀξίαν τῶν καθεστώτων ἀνατροπήν, ὑπέστη καὶ δὲληθῆς φιλόσοφος ἀγοργύστως τὰ δλέθρια ἀποτελέσματα, ὡς συντηρητικὸς καὶ πιστὸς ὑπήκοος καὶ φίλος τοῦ νομίμου ἀρχοντος, καὶ οὐκ ὀδίγον ἔπιεν ἐκ τοῦ ποτηρίου τῆς χολῆς, διπέρ ἐπότισε τὸν φιλόστορογον πατέρας καὶ φιλόλαζον βασιλέα μέχρι πυθμένος ἡ ἀστοργας καὶ ἀντιχοινωνικὴ ἀνταρσία. Τῆς χαλεπῆς λαϊλαπος κατευνασθεῖσης καὶ ἀποκαταστάσης τῆς εὐδίας καὶ νηνεμίας, διακάριος, τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης ἀδικίας ἀμυνημονήσας, ἐπανέλαβε μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου τὴν ἀπὸ τῆς ἔδρας διδασκαλίαν τῆς φιλόσοφίας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πανεπιστημίῳ, καὶ τελεσφόρως ἐδίδαξε, μέχρις οὗ ἡ θεία φωνὴ ἐκάλεσεν αὐτὸν πλήρη ήμερῶν εἰς τὴν αἰωνίαν ἀνάπταυσιν ἀπὸ τῶν μόχθων καὶ πικριῶν τοῦ προσκαλέσαντού τούτου κόσμου. Ἐραστὴς δὲ διάπυρος ὃν δὲοδίμος, καὶ μέχρι βαθυτάτου γήρως τῆς κλασικῆς φιλολογίας, ἐδαπάνα τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως ἐν τῷ ἴδιαιτέρῳ αὐτοῦ σπουδαστηρίῳ, φύδας καὶ ἐπιγράμματα ποιῶν, καὶ Λατίνους ποιητὰς ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἰδίωμα μεθερμηνεύων κατὰ τὸν τύπον τῶν ἀρχαίων τῆς Ἑλλάδος ποιητῶν, ἔργα τωρόντι ἐφάμιλλα τῆς ἀρχαίας καὶ κλασικῆς ἐποχῆς, ὡς τιμῶντα τὰ μάλιστα παρὰ τοῖς ἀλλογενέσιν ἐλληνισταῖς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ πάνεπιστήμιον.

Ἐάν ηδη ἀποβλέψωμεν καὶ εἰς τὸν πρακτικὸν βίον τοῦ μακαρίου, εύρισκομεν δτι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐσπούδασεν ἐσαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ Θεῷ, ἔργατην ἀνεπαλσχυντον, δρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, διδάσκων τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀγάπην, τὴν εἰρήνην μετὰ πάντων τῶν ἐπικαλουμένων τὸν Κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας, φυλάττων ἀλώβητον τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως, ἣν παρέλαβε παρὰ τῶν εὐσεβῶν γονέων καὶ διδασκάλων, δσιος ὅν, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος τῶν ἀμαρτωλῶν. Διὰ ταῦτα ἡξίωσεν αὐτὸν ἡ θεία πρόσνοιας ἰδεῖν ἀπερο οἱ πρόγονοι

ήμων ἐπεπόθησαν ἵσειν καὶ οὐκ εἶδον. Εἰδε τὸ μέγα καὶ μοναδικὸν ἐν τῇ ἴστορίᾳ δρᾶμα τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἡμετέρου γένους ἀρχόμενον, ἀνελισσόμενον βαθμηδὸν καὶ ἀπὸ περιπετειῶν εἰς περιπετείας φύσιον καὶ ἐλπίδος μεστὰς μεταπίπτον, προεῖδε δὲ καὶ τὴν αἰσίαν καὶ ταχεῖαν αὐτοῦ λύσιν· ἀλλ᾽ αἴφνις ἀφ' ἡμῶν ἡρπάγη· ἡρπάγη, μὴ κακία ἀλλάξη σύνεσιν αὐτοῦ ἢ δύλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ· ἡρπάγη μὴ τὴν ἀγίαν αὐτοῦ ταπεινοφροσύνην κηλιδώσῃ ρύπος τις ἀνθρωπίνης ὑψηλοφροσύνης καὶ ματαιότητος· ἡρπάγη, ἵνα πνεῦμα καθαρόν, καὶ τῶν παντοειδῶν ἐλαττωμάτων τῆς σαρκὸς ἀπηλλαγμένος, προσφέρῃ διὰ παντὸς ὑμνους καὶ δοξολογίας πρὸ τοῦ θρόνου τῆς θείας μεγαλειότητος, ὅτι «τοῦτο οὐκ ἔξημῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον. Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Υψίστου».

Καὶ σὺ μέν, ὡ μακάριε Φιλιππε, τὸν ἄγῶνα τὸν καλὸν ἡγωνισμένος, τὸν δρόμον τετελεκώς, τὴν πίστιν τετηρηκώς, τῷ ἀμαράντῳ τῆς δικαιοσύνης ἐστεφανωμένος στεφάνῳ, συνευφραίνου διηγεκῶς μετὰ τῶν μακαρίων πνευμάτων τῶν προγενεστέρων σοι διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους, καὶ καθαρώτερον ἄνωθεν καθορῶν, ὅτι τῇ τοῦ νοῦ ἀναπτύξει οὐχ ὄμοιώς συμπαροματεῖ τῆς καρδίας ἡμῶν ἡ μόρφωσις, ὅτι ἡτον θερμὸς πρὸς τὴν πίστιν ἐσμὲν καὶ τὴν ἀγάπην, ὅτι πρὸς τὰ ύλικὰ μᾶλλον ἢ τὰ πνευματικὰ ρέπομεν κατὰ τὰ δόγματα τοῦ αἰώνος τούτου, ὅτι τῶν οἰκείων τὰ ἀλλότρια προτιμῶμεν ἡθη καὶ ἔθιμα, καθικέτευε θερμῶς τὸν πανάγαθον Θεόν, τὸν σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος, δπως ὁ οῖκος ἡμῶν, δ ναδες καὶ τὸ σχολεῖον ἀποτελέστωσιν ἐν τριάδι ἐνότητα πρὸς δριστικὴν ἐπανόρθωσιν τῶν κακῶς ἔχόντων, καὶ πρὸς ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἡμετέρου γένους ἐν τε τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· ἡμεῖς δέ, οἱ τὸ ἱερὸν τελοῦντες μνημόσυνόν σου, τὴν σωματικὴν στέρησίν σου μετὰ πάντων τῶν ἀμογενῶν θρηνοῦντες, καὶ πολλοὺς μιμητάς εὑχόμενοι τῇ πατρίδι, ἀπονέμοντες δέ σοι τὸν

δφειλόμενον ἔπαινον, ἐν κατανύξει ἐπιφωνεῦμεν: αἰωνία σου
ἡ μνήμη! αἰωνία σου ἡ μνήμη! αἰωνία σου ἡ μνήμη!

23

ΛΟΓΟΙ

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΔΕΡΚΩΝ.

Α' ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ. (*)

«Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἔκυτοῦ μαθηταῖς:
ὑψεῖς ἔστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου».

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τεῦ Θεολόγου καὶ
Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὴν φαιδρὰν καὶ χαρισσον
μνήμην ἐπιτελοῦμεν σῆμερον, φιλέορτον καὶ εὔσεβές μου
ἀκροατήριον. «Οσιον καὶ εύσεβες τὸ καθῆκον, διότι ὡς τέκνα
τῆς δρθισδέξου ἀνατολικῆς· Εὐκλητίας συνήλθομεν, ἵνα πα-
νηγυρίσωμεν τοὺς μεγίστους τρεῖς ἱεράρχας καὶ τιμήσωμεν
αὐτοὺς ὡς φίλους Θεοῦ. «ἔμοι δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι
σου δ Θεός», λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον διὰ τοῦ προφητά-
νακτος· φίλοι δὲ Θεοῦ γεγόνασιν οἱ φωστήρες οὗτοι τοῦ νο-
ητοῦ τῆς· Εὐκλητίας στερεώματος, καθότι σταυρώσαντες,
κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, τὴν σάρκα σὺν τοῖς παθήμασι
καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις (Γαλ. ε', 24), καὶ ἀραντες τὸν τοῦ Κυ-
ρίου σταυρόν, ἔλαμψαν ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν, καὶ ὡς
σπινθήρες διέδραμον ἐν ἀρεταῖς ἐκλάμποντες καὶ ἔργοις ἀγα-
θοῖς, διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ καὶ δλως οὐρανίου αὐτῶν πολιτεύ-
ματος ἀνεφάνησαν ἐν τῷ κόσμῳ φῶς ἀρετῆς καὶ ἀγιότητος.
«Үμεῖς ἔστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου».

(*) Βίζεφωντιθη ἐν Χίῳ τῇ 30 Ιανουαρίου 1857, ἐορτῇ τῶν
τριών ἱεραρχῶν.

Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἐπόμενοι τῷ εὐσεβεῖ τούτῳ νόμῳ τῆς Ἐκκλησίας, δοξάσωμεν σήμερον εὐσεβῶς καὶ πανηγυρίσωμεν γηθοσύνως τοὺς τρεῖς ἱεράρχας καὶ πανσέρφους διδασκάλους, διότι καὶ οὐρανός, καὶ γῆ, καὶ ἄγγελοι καὶ ἀνθρώποι, καὶ ἀπαστὴ ἡ Ἐκκλησία, ἡ τε θριαμβεύουσα καὶ ἡ στρατευομένη, ἀγάλλονται καὶ σκιρτῶσιν ἐν τῇ γεραρῷ μνήμῃ τῶν μελιρρύτων τούτων ποταμῶν τῆς θείας σοφίας. Ἀλλὰ πῶς δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ δοξάσωμεν τοὺς θεοδοξάστους τούτους ἱεράρχας; Δι' ἔγκωμιῶν ἕηρῶν καὶ λόγων πανηγυρικῶν ἀκάρπων; Ἀλλ' οὐ χρείαν τῶν τοιούτων ἔχομσιν οἱ πανάλιοι διδάσκαλοι· οἱ γὰρ ἀμαράντινοι στέφανοι τῆς θείας δέξιης μέγιστος κόσμος ὑπάρχει ταῖς θείαις αὐτῶν κορυφαῖς. Ἀλλὰ καὶ ποίᾳ γλῶσσα, ἡ ποῖον στόμα, τίς τολμητέλες πάντων ἡδύνατο νὰ λάβῃ ὑπόθεσιν πανηγυρικοῦ λόγου ἡ τὸν τῆς θεολογίας ἐπώνυμον Γρηγόριον ἡ τὸν χρυσοῦν τὴν γλῶτταν Ἰωάννην ἡ τὴν ἀτειστον βάσιν τῆς Ἐκκλησίας Βασιλείου; Καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοὶ ἀμηχανοῦσιν εἰς ἐπαίνον τῶν ἀρραγῶν τούτων πύργων τῆς Ἐκκλησίας. Μόνη ἡ σοφία καὶ ἡ ρητορικὴ δεινότης τῶν θεοφόρων τούτων ἱεραρχῶν ἡδύνατο νὰ πλέξῃ καὶ τοὺς στεφάνους αὐτῶν, πᾶσα δὲ ἀλλη λόγων δύναμις σιγησάτω.

Ἡ Ἐκκλησία, ἀγαπητοὶ χριστιανοί, θεσπίσασα εὐσεβῶς ἵνα ἔορτάζωμεν καὶ πανηγυρίζωμεν τὴν τῶν ἀγίων μνήμην, σκοπὸν προτίθεται νὰ προσκαλέσῃ ἡμᾶς εἰς μίμησιν τῆς ἐναρέτου αὐτῶν πολιτείας, ἀλλως γινόμεθα χαλκὸς ἡχῶν καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον· δταν ἡ ζωὴ ἡμῶν δὲν ὅμοιάζῃ τὴν τῶν ἀγίων, οὓς ἔορτάζομεν, τότε τοῖς χειλεσὶ μόνον τιμῶμεν αὐτούς, ἡ δὲ καρδία ἡμῶν πόρρω ἀπέχει. Ἱνα φανῶμεν λοιπὸν ἀκριβεῖς ἐκπληρωταὶ τοῦ θείου τούτου νόμου, καὶ δέξιοι πανηγυρίσταὶ τῶν ἡμετέρων τούτων πατέρων καὶ διδασκάλων, λάβωμεν ὡς θέμα τοῦ αὐτοσχεδίου τούτου λόγου ἡθικήν τινα διδασκαλίαν, πρὸς διόρθωσιν βίου καὶ προκοπὴν ἀρετῆς· ἀναγκαιότερον δὲ καὶ ὠφελιμώτερον ἔχρι-

να νὰ εἰπωμεν σήμερον δλίγα τινὰ περὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων. Θεωρήσωμεν δὲ πωῶτον τὸ χρέος, δπερ ἐπιβάλλεται τοῖς γονεῦσιν εἰς τὸ ἀνατρέψειν τὰ ἰδια αὐτῶν τέκνα, καὶ δεύτερον τίς εἶναι ἡ ἀληθῆς ἀνατροφὴ καὶ ἔκπαίδευσις. Κατανοεῖτε δὲ δτι ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις ὅχι μόνον ἀναγκαῖα ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ λίαν κατάλληλος εἰς τὴν τῆς ἡμετέρας σχολῆς ἐπέτειον ταύτην ἔօρτην.

Καὶ δμολογῶ μὲν δτι ὁ λόγος φανήσεται ἔηρδς καὶ ἄγαρις, διότι αἱ πολλαὶ τῆς θέσεώς μου ἀσχολίαι δὲν μοι ἐπέτρεψαν τὸν ἀνάλογον καιρὸν ὥστε νὰ ἔργασθω ὡς ἔδει· εἴθε δὲ ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ τῶν τριῶν διδασκάλων καὶ ἱεραρχῶν ν' ἀναπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα, καὶ διεγέρῃ τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν ἔκπλήρωσιν τοῦ Ἱεροῦ τούτου καθήκοντος, δπερ δύναται ἀποκαταστῆσαι καὶ ὑμᾶς καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν φῶς ἀρετῆς, φῶς δικαιοσύνης καὶ φῶς χριστιανικῆς τελειότητος. «Ὑμεῖς ἔστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου».

ΜΕΡΟΣ Α'.

Ἐξεπάζοντες καὶ μελετῶντες τὸν ἀνθρωπὸν, τὸν μικρὸν τοῦτον κόσμον, κατὰ τὸν Σταγειρίτην φιλόσοφον, μανθάνομεν δτι καὶ τὸ ἄριστον τοῦτο πλάσμα τοῦ Θεοῦ ἔχει τὰς αὐτὰς φυσικὰς δρμάς, αἴτιες ἐνυπάρχουσι καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἔμψυχα δντα. Ὁ ἀνθρωπὸς δμως αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ δύναμίν τινα, δι' ἣς καὶ τῶν λοιπῶν ζώων διαφερόντως διακρίνεται, καὶ εἰς ὑψηλοτέραν περιωπὴν ἀγωνίζεται καὶ σπουδάζει νὰ φθάσῃ· τὸ δὲ φαινόμενον τοῦτο εἶναι νόμος τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐγκεχαραγμένος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δημιουργοῦ. Ὄλα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα, καὶ αὐτὴ ἡ ἴστορία μαρτυροῦσι τρανώτατα, δτι ὁ ἀνθρωπὸς ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ σπεύδει καὶ προσπαθεῖ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἄκρον ἀωτὸν τῆς εὐδαιμονίας του· ἀλλαῖς λέξειν, ἀγωνίζεται νὰ ἔκπληρωσῃ τὸν ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντα νόμον τῆς ἀξίας του· ἀλλὰ τέ ἀπαντῶμεν εἰς ταύτην τὴν μεγάλην

καὶ κοπώδη πορείαν τοῦ ἀνθρώπου; ἀκάνθας καὶ τριβόλους,
σκοπέλους καὶ ύφαλους, βράχους καὶ κρημνούς τρέχει ὁ δυσ-
τυχής ἀνθρωπὸς πρὸς εὔρεσιν τῆς ἄκρας εὐδαιμονίας του·
ἀλλ' εἰς τὸν δρόμον του τοῦτον δὲν ἀπαντᾷ ἀλλο ἡ δάκρυα
καὶ στεναγμούς, διότι ὁ ἀνθρωπὸς εἰς οἰονδήποτε βαθὺὸν εὐ-
δαιμονίας καὶ ἀν φθάσῃ, ποτὲ δὲν εὐχαριστεῖται, πάντοτε
ζητεῖ νὰ εὕρῃ μεγαλείτερὸν τι, καὶ σύτῳ φθάνει εἰς τὸ χεῖ-
λος τοῦ τάφου κακοδαίμων, ὡς αὐτὸς ὁ πολυτάλαντος Κρο-
σσος. Ἡ δὲ ἱερὰ ἴστορία ἔξηγετ ἡμῖν ἀριστα καὶ τὸν λογον
καὶ τὰς αἰτίας τῆς τοιαύτης δυστυχίας καὶ ἀθλιότητος τοῦ
ἀνθρώπου.

Οἱ γενάρχαι ἡμῶν, παραβάντες τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἔκε-
νην ἐντολήν, εἶλκυσαν εἰς ἑαυτοὺς τὴν δικαίαν τοῦ Θεοῦ
δργὴν καὶ κατάραν, καὶ οὕτως ἐστεργήθησαν τῆς θείας χά-
ριτος, ἐσκοτίσθη τὸ λογικὸν αὐτῶν καὶ ἀπώλεσαν πᾶσαν
ἴκανότητα, δι' ἣς ἡδύνωντο νὰ διαμένωσιν ἐν τῇ ἥθικῇ εὐ-
δαιμονίᾳ καὶ μακαριότητι, ἀποκαταστάντες καὶ αὐτοὶ καὶ
cι ἀπόγονοι αὐτῶν υἱοὶ δργῆς καὶ κατάρας.

'Αλλ' ὁ ἀνθρωπὸς, τὸ ἔξαίρετον τοῦτο δημιουργημα τοῦ
Θεοῦ, αἰωνίως ἐπρεπε νὰ μένῃ καταδεδικασμένος; διὰ παν-
τὸς ἐπρεπε νὰ στενάζῃ ἐν τῇ κακοδαιμονίᾳ; Οὐχὶ βέβαια-
τὴ δὲ ἴστορία διδάσκει ἡμᾶς δι' ὁ ἀνθρωπὸς ἀπ' ἀρχῆς ἔξή-
τει μέσα πρὸς ἀνάκτησιν, τῆς ἀπολεσθείσης εὐδαιμονίας
του, ἀλλ' ἀνίκανος πλέον ἥθικῶς ἀπεπλανᾶτο εἰς ἀχανεῖς
ἐκτάσεις κινδυνώδους ἐρημίας, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ εὕρῃ
οὐδαμοῦ οὐδέποτε τὴν ἀπολεσθεῖσαν δραχμὴν τῆς ἀληθοῦς
εὐδαιμονίας του. 'Ινα φθάσῃ λοιπὸν εἰς τὸ τέρμα τῶν ἀγώ-
νων του καὶ εὕρῃ τὸ ποθούμενον φάρμακον τῆς ἥθικῆς αὐτοῦ
Θεραπείας εἰχε χρείαν ἀνωτέρας τινὸς δυνάμεως καὶ ύψη-
λοτέρας διδασκαλίας· καὶ, ὡς τοῦ θαύματος! ἡ ἀπειρος εὐ-
σπλαγχνία τοῦ Θεοῦ ἀναφαίνεται σωτὴρ τοῦ πεπτωκτός,
καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ νόμος γίνεται παιδαγωγὸς ἡμῶν, κατὰ
τὸν μακάριον Παῦλον. 'Ο δὲ θεάνθρωπος Κύριος ἡμῶν ἔρ-

χεται διδάσκαλος του ἀνθρώπου, καὶ διὰ τοῦ θείου φωτὸς τῆς εὐρανίου αὐτοῦ διδασκαλίας φωτίζει τὸν νέον Ἀδάμ εἰς εὔρεσιν τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας του. «Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα», λέγει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν. Ἡδη δὲ θεωρήσωμεν τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς τοιαύτης ἡθικῆς διδασκαλίας εἰς αὐτὰ τὰ νήπια, εἰς αὐτὰ τὰ ἄκακα καὶ ἀδολα βρέφη, εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν.

Τὸ βρέφος, ἀγαπητοί μου χριστιανοί, γεννᾶται ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ, φέρον τὸν προπατορικὸν ρύπον τοῦ παραπτώματος τοῦ Ἀδάμ. «Ἴδου γὰρ ἐν ἀνομίᾳς συνελήφθην καὶ ἐν ἀμαρτίᾳς ἔκτισθησέ με ἡ μήτηρ μου», λέγει ὁ προφητάνας Δαβὶδ. «Ως φέρον λοιπὸν τὴν λέπραν τῆς ἀμαρτίας, προσκαλεῖται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἵνα λουσθῇ ἐν τῷ πνευματικῷ Ἰορδάνῃ, δηλαδὴ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ θείου βαπτίσματος, ἀφ’ ἣς ἔξέρχεται τέκνον τοῦ νέου Ἀδάμ, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ δὲ πνευματικὴ αὐτοῦ μήτηρ, ἡ Ἐκκλησία, παραδίδει τὸ βρέφος εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ μητέρα λέγουσα αὐτῇ ἔκεινο, δπερ εἰπεν εἰς τὴν μητέρα τοῦ Μωϋσέως ἡ θυγάτηρ τοῦ Φαραὼ. «Λάβε μοι τὸ παιδίον καὶ θήλασον αὐτό». «Ωστε οὐ μόνον ἡ φύσις, ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία τῆς πίστεως ἐπιβάλλει εἰς τοὺς γονεῖς τὸ καθῆκον, ἵνα ἀναθρέψωσι τὰ τέκνα αὐτῶν, ἔως οὐ φθάσωσιν εἰς μέτρον ἡλικίας, εἰς ἄνδρας τέλειον. «Λάβε μοι τὸ παιδίον καὶ θήλασον αὐτό». Ἡ σχέσις λατιπὸν τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα δὲν περιορίζεται μέχρι τῆς γεννήσεως, ἀλλὰ κατὰ λόγον φυσικοῦ καθήκοντος ὑποχρεούνται οἱ γονεῖς νὰ φροντίζωσι περὶ δλων ἔκείνων τῶν μέσων, ἀπερ εἰσὶν ἀναγκαῖα εἰς τὴν φυσικὴν πρῶτον ἀνατροφὴν τῶν φιλτάτων αὐτῶν. Καὶ ἐγώ δὲν ἔπιμένω πολὺ εἰς ἀνάπτυξιν τούτου, καθότι καὶ αὐτὰ τὰ ἀλογα ζῶα διδάσκουσιν εἰς ἡμᾶς τὴν φυσικὴν ταύτην διειλήγων καὶ ὑποχρέωσιν. «Οσοι δὲ γονεῖς ἥθελον τολμήσει ν’ ἀρνηθῶσι τὴν ἀναντίρρητον ταύτην ἀλήθειαν, εἶναι χειρότεροι καὶ αὐτῶν τῶν ἀλόγων ζώων. «Οσοι γονεῖς ἀλλὰ δὲν πρέπει

νὰ μολύνω τὰς χριστιανικὰς ύμῶν ἀκοὰς οὐδὲ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ! οἱ τοιοῦτοι εἶναι σάρκες, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν! εἶναι παιδοκτόνοι! εἶναι ἀρνηταὶ αὐτῆς τῆς φύσεως!

Ἄλλὰ τί ἔπαθον; ποῦ παρεφέρθην; Καὶ ἡμπορεῖ ποτε νὰ εὑρεθῇ τοιοῦτός τις μεταξὺ εὐσεβῶν καὶ δρθιδόξων χριστιανῶν ὥστε νὰ παραβαίνῃ τὸν δλῶς ἱερὸν καὶ ἀπαράδατον τοῦτον νόμον τῆς φύσεως; Οὐχί! ποτέ! Οὐδαμῶς παραδέχομαι τοῦτο, καθόσον ἀπαντεῖς ύμεῖς, οἱ εὐσεβεῖς μου ἀκροαταί, καὶ γνωρίζετε τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην, καὶ φροντίζετε, ὥστε δὲ ἱερὸς σκοπὸς τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου νὰ μὴ καταστρέψηται ἐν τῇ θεοστυγεῖ ἀμελείᾳ τοῦ καθήκοντος τούτου. 'Υμεῖς ἀπαντεῖς χορηγεῖτε εἰς τὰ τέκνα ύμῶν δλα τὰ ἀναγκαῖα, καὶ φροντίζετε νὰ διατηρήτε αὐτά, ἀπερ. δ Θεὸς χαρίζει ύμιν, καὶ προσπαθεῖτε ὡς φυσικοὶ γονεῖς νὰ χορηγήσητε εἰς αὐτὰ δλα τὰ μέσα διὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἀνατροφὴν καὶ εὐζώΐαν. 'Αλλ' ἄρα γε ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ ὑφίσταται τὸ χρέος τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα; ἔως ἐδῶ περιορίζεται ἡ ὑποχρέωσις τῶν πατέρων καὶ τῶν μητέρων; καὶ ἀρκεῖ τάχα μόνη αὕτη ἡ ἀνατροφὴ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ παιδίον τέλειον ἀνθρωπὸν καὶ ἀξίον τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας του; 'Ιδωμεν.

ΜΕΡΟΣ Β'.

Ἡ φύσις αὐτὴ ἐπιβάλλει τοῖς γονεῦσι τὸ χρέος τοῦ φροντίζειν οὐ μόνον περὶ τῆς σωματικῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς μελλούσης αὐτῶν ἀποκαταστάσεως, καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν τοὺς γονεῖς ἀγωνιζομένους διὰ παντὸς πρὸς αὔξησιν τῶν χρημάτων καὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν, ὑποφέροντας καὶ κόπους καὶ ἀγῶνας, καὶ καύσωνας καὶ ψύχη, καὶ μυρίας ἀλλας κακουγίας καὶ περιφρονοῦντας καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον· μάρτυς δὲ ἀξιόπιστος αὐτὴ ἡ καθημερινὴ πεῖρα. 'Ολα δὲ ταῦτα εἶναι ἐκπλήρωσις χρέους φυσικοῦ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἰδίων τέκνων ἀλλ' ἡ

εύδαιμονία αὕτη εἶναι πρᾶγμα πρόσκαιρον, δπερ οὐ μόνον δὲν δύναται νὰ κορέσῃ τὴν ἄκραν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μόλις συνοδεύει αὐτὸν μέχρι τοῦ τάφου, καὶ ἔκει μετ' αὐτοῦ θάπτεται καὶ αὕτη. 'Η δ' ἀληθῆς καὶ ἀθάνατος εύδαιμονία καὶ μακαριότης εἶναι ἀγαθὸν τῆς μελλουσῆς ζωῆς, ἦν δύναται ν' ἀποκτήσῃ δὲνθρωπος διὰ τῆς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστεως, καὶ διὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, καὶ ἐν γένει διὰ τῆς εὐσέβειας. 'Η δὲ εὐσέβεια, λέγει ὁ θεός Παῦλος, πρὸς πάντα ὡφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλουσῆς» (Α' Τιμ. δ', 8). Ἀλλὰ τὸ ἀγνὸν καὶ ἀκάκον βρέφος πῶς δύναται νὰ ἔκδιδαχθῇ τὴν εὐσέβειαν ταύτην, δταν οἱ γονεῖς ἀμελῶσι τὸ πρώτιστον καὶ ἵερώτατον τοῦτο καθῆκον, δταν δὲ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ δὲν ἀνατρέφωσι τὰ τέκνα τῶν μὲ τὸ γάλα τῆς δρυδόξου χριστιανικῆς διδασκαλίας; Οἱ γονεῖς παραλαμβάνουσιν, ὡς εἶδομεν, τὰ τέκνα τῶν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐλεύθερα ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας μετὰ τὸ θεῖον βάπτισμα. 'Η δ' Ἐκκλησία παραδίδουσα ταῦτα τοῖς ιδίοις γονεῦσι λέγει αὐτοῖς· «λάβε μοι τὸ παιδίον καὶ θήλασον αὐτό», δηλαδὴ λάβετε, ὡς γονεῖς, τὸ τέκνον ὑμῶν, καὶ ἀναθρέψατε αὐτὸν χριστιανικῶς καὶ ἐναρέτως· διδάξατε εἰς αὐτὸν τὰ μυστήρια τῆς οὐρανού διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐμφυτεύσατε εἰς τὰς ἀγνὰς καὶ ἀκάκους αὐτῶν φυχὰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, τὴν τιμιότητα, τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην καὶ πᾶσαν ἄλλην χριστιανικὴν ἀρετὴν, ἵν' ἀποκαταστήσητε ταῦτα ἀληθῶς εὐδαιμονία καὶ ἀξία τῆς μελλουσῆς μακαριότητος. Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν λόγον οἱ γονεῖς εἶναι οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τῶν τέκνων, ἡ δὲ οἰκία αὐτῶν τὸ πρώτιστον σχολεῖον τῆς ἡθικῆς αὐτῶν μορφώσεως, δι' ἣς καὶ μόνης δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀληθῆς εὐδαιμονία καὶ μακαριότης, ἣς ἀνευ τὰς λοιπὰ πάντα μάταια καὶ φευδῆ.

'Αλλ' ἀρά γε οἱ γονεῖς καταλαμβάνουσι τὴν ὑποχρέωσιν

τοῦ ὑψηλοῦ τούτου καθήκοντος; Ἐννοοῦσι τὴν μεγίστην εὐθύνην, ἡτις ἐπίκειται αὐτοῖς; ἀλλοίμονον! Οἱ ἀνθρώποι τοῦ νῦν αἰῶνος φροντίζοντες ν' ἀποκαταστήσωσι τὰ τέκνα αὐτῶν πολύπλοια καὶ πολυκτήμονα, νομίζουσιν ὅτι ἔξεπλήρωσαν τὰ πρὸς αὐτὰ χρέη των ἀναπαυόμενοι εἰς τοῦτο καὶ μόνον. Ὡς τρομερὰ ἀπάτη! ἀλλ' ὡς καλοὶ γονεῖς! δὲν εἶναι τοῦτο τὸ κυρίως ζητούμενον διὰ τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν τῶν τέκνων ὑμῶν· τὰ πλούτην δὲν ἀποτελοῦσι τὴν ἡθικὴν αὐτῶν ἀνατροφήν· διότι τίς ἔξι ἡμῶν ἀγνοεῖ, δτι ὁ πλοῦτος εἶναι κακὴ καὶ θανατηφόρος μάχαιρα εἰς τὰς χεῖρας τῶν κακῶν ἀνατεθραμμένων τέκνων; Πότοι πλούσιοι υἱοὶ δὲν ἐπεβούλευθησαν τὴν ζωὴν τῶν ιδίων γονέων! Πόσοι τρισάριθλοι γονεῖς δὲν ἔθρήνησαν τὴν ἀπώλειαν τῶν τέκνων αὐτῶν, καταστραφέντων εἰς τὰς ἀσωτίας καὶ ἀκολασίας; Αἵτια δλῶν τούτων τῶν κακῶν ἡ κακὴ ἀνατροφή, προεργαμένη ἀπὸ τῆς στυγερᾶς ἀδιαφορίας καὶ ἀμελείας τῶν γονέων, οἵτινες οὕτως ἀποδαίνουσιν ἡθικῶς παιδοκτόνοι· Βαβαὶ τῶν κακῶν! Χειρότεροι καὶ τῶν ἀπίστων αὐτῶν· «εἰ δέ τις τῶν ιδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων, σὺ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων» (Α' Τιμ. ε', 7), λέγει δὲ τῶν ἔθνῶν διδάσκαλος.

Καὶ διὰ τί ταῦτα λέγεις πρὸς ἡμᾶς; Ἰσως ἥθελον εἴπεις εἰ σημερινοὶ γονεῖς. Ἡμεῖς δὲν φροντίζομεν τάχα διὰ τὴν ἔκπαιδευσιν τῶν ἡμετέρων τέκνων; δὲν δαπανῶμεν τὰ πλούτη τὴν ἡμῶν εἰς διδασκάλους; δὲν ἀποστέλλομεν αὐτὰ εἰς ἔνην γῆν καὶ μακρὰν ἀφ' ἡμῶν κειμένην, δπου ἡ σοφία καὶ δι πολιτισμὸς ἀκμάζει; Τὰ τέκνα ἡμῶν γνωρίζουσι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τὴν σημερινὴν συμπεριφοράν, λαλοῦσι καὶ γράφουσι τὰς γλώσσας τῶν ἔξηγενισμένων καὶ πεπολιτισμένων ἔθνῶν τῆς σοφῆς Εύρώπης· ἐπίστανται δὲ τόσας ἀλλας ἐπιστήμας. Πῶς λοιπὸν σὺ λέγεις, δτι δὲν ἔκπαιδεύομεν τὰ ἡμέτερα τέκνα; Ἐγώ, ἀγαπητοί μου ἀκροαταί, παραδέχομαι τὰς ἐνστάσεις ταύτας, καὶ δικαιῶ κατὰ τοῦτο

τοὺς ταῦτα ἀντιπροσάλλοντας. Δέχομαι τὴν τοιαύτην ἐκπαίδευσιν καὶ ἐκτιμῶ καὶ ὡς ὑφέλιμον καὶ ὡς ἀναγκαῖον μάλιστα· ἀλλ' ἐρωτήσατε, ὡς γονεῖς, τὰ οὕτως ἐκπαιδεύομενα τέκνα σας: Τί ἔστι χριστιανὸς δρθόδοξος; Τί ἔστιν Ἐκκλησία; Πότα εἰσὶ τὰ ἱερὰ μυστήρια καὶ τί δηλοῦσι; Τί διδάσκει τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον; Τί ἔστι καθῆκον φόβου καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν; Τί εἶναι ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, καὶ διὰ τί πρέπει ν' ἀγαπᾶ τὸν πλησίον, καὶ πότι λέγεται ἀληθῆς ἀγάπη; Τί ἔστι σύμβολον τῆς πίστεως καὶ τί διδάσκει; Κατὰ τί δρθόδοξος διαφέρει τῶν ἀλλων ἀπίστων καὶ αἱρετικῶν; Τί θὰ εἴπῃ τιμιότης καὶ ήθική; Κατὰ τί διαφέρει ὁ ήθικὸς χριστιανὸς ἀπὸ τὸν λεγόμενον ήθικόν, τὸν μὴ εἰς Χριστὸν πιστεύοντα; Ἐρωτήσατε, λέγω, τὰς ἀπλᾶς ταύτας ἐρωτήσεις, καὶ ἂν λάβητε τὴν ἀπαίτουμένην ἀπάντησιν παρὰ τῶν τέκνων σας, ὡ! τότε ἔστε μακάριοι γονεῖς διὰ τὴν κτῆσιν τοιούτων εὔσεβῶν καὶ ἀληθῶς πεπαιδευμένων τέκνων. Τότε χαίρετε ἀληθῶς καὶ ἀγαλλιάσθε, διτὶ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἀλλ' ὅμως μετὰ περισσοτέρας σπουδῆς καὶ ἀκριβείας ἔξεταζομένου τοῦ πράγματος, ἀποδεῖχθήσεται δλῶς τὸ ἐναντίον! Συνέπεσε νὰ ἴσω εἰς πολλὰ μέρη νέους ἐκπαιδευθέντας ἐν τῇ σοφῇ Εὐρώπῃ, αἰσχυνομένους νὰ λαλῶσι τὴν μητρικήν των γλώσσαν, πατρίδα δ' δινομάζοντας τὸ μέρος, ἔνθα τὴν εύτυχίαν αὐτῶν εὑρίσκουσι. Τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος, λέγουσιν, εἶναι λέξις κενή. Περιφρονοῦσι τοὺς ἴδιους γονεῖς, ὡς μὴ γνωρίζοντας δῆθεν τὸν σημερινὸν λεγόμενον πολιτισμόν, καὶ ἀποκαλοῦσιν αὐτοὺς ἀνθρώπους τοῦ μεσαιῶνος. Εἰς τὰ θέατρα, εἰς τοὺς δημοσίους χοροὺς διανυκτερεύοντες, δαπανῶσι τὸν πλοῦτον τῆς νεότητος αὐτῶν ἐν ἀκολασίαις καὶ τρυφαῖς. Εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἱερὰν προσευχὴν οὐδὲ κἄν τὸν ἔχθρὸν αὐτῶν ἀφίνουσι νὰ πλησιάσῃ. "Ολα αὐτά, λέγουσιν, εἶναι διὰ τοὺς προληπτικοὺς καὶ φανατικοὺς ἀνθρώπους! Αἱ βιελιοθήκαι αὐτῶν καταστολίζονται ἀπὸ βιβλία ἀθέων καὶ

ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν καὶ ἀπὸ διάφορα μυθιστορήματα ἀνεπισθήτως φεύγοντα καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, διότι πόσοι καὶ πόσαι δυστυχεῖς νέοι καὶ νέαι δὲν κατεστράφησαν ἡθικῶς ἐξ τῆς ἀναγνώσεως τῶν τειούτων ὀλεθρίων βιβλιαρίων! Τὰ ιερὰ ἐν τούτοις βιβλία τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης, τὰ συγγράμματα τῶν θείων πατέρων, καὶ τὰς ιστορίας τῶν μαρτύρων καὶ δρμολογητῶν καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀγίων ἀνδρῶν, οὐδὲ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν λαμβάνουσι! Ταῦτα, λέγουσιν, εἶναι διὰ τοὺς φανατικοὺς ἄνθρωπους. Φεῦ τῆς δυστυχίας! Ἀθλιοι γονεῖς! δυστυχισμένη πατέρι! Βλέπετε λαπόν, ἀγαπητοὶ χριστιανοί, τὰ δλέθρια ἀποτελέσματα τῆς κακῆς ἀνατροφῆς; Βλέπετε εἰς ποίαν ἀθλίαν καὶ ἀξιοδάκρυτον κατάστασιν φθάνουσι τὰ μὴ καλῶς ἀνατεθραμμένα τέκνα; διότι οἱ οὗτως ἔκπαιδευόμενοι συσχηματίζονται, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον (Ρωμ. ιβ', 2), τῷ αἰώνι τούτῳ τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, χωρὶς νὰ δοκιμάζωσι τί ἔστι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τί τὸ ἀγαθόν, τί τὸ ἐνάρετον καὶ τί τὸ τέλειον τῆς χριστιανικῆς πολιτείας· αἵτιοι δὲ τούτου αὐτοὶ οἱ γονεῖς! διότι δὲν ἐφρόντισαν ἔγκαλρως νὰ καλλιεργήσωσι τὰς ψυχὰς καὶ τὰς καρδίας τῶν ἰδίων τέκνων ἐνσπείροντες εἰς αὐτὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ύγιαίνουσαν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, οὐδὲ ἐπότισαν αὐτὰ μὲ τὰ ζωηφόρα νάματα τῆς ἡθικῆς τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ διὰ ταῦτα ἀντὶ νὰ φανῶσι τέκνα φωτός, καὶ φῶς ἐν τῷ κόσμῳ, ἀποκατεστάθησαν τέκνα σκότους, υἱοὶ τῆς ἀπωλείας καὶ δοχεῖα τοῦ Σατανᾶ, διότι ἡ παιδεία ἡ ἀνευ δικαιοσύνης εἰς τοιοῦτον βάραθρον κρημνίζει τὸν ἄνθρωπον· «πᾶσα ἐπιστήμη, λέγει καὶ ὁ δαιμόνιος Πλάτων, χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀλλης ἀρετῆς, πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται». Παιδείαν, λέγει καὶ τις τῶν ἡμετέρων νέων σοφῶν, δὲν πρέπει νὰ ἐννοῶμεν μόνην τὴν ἀναπτύσσουσαν τὸν νοῦν καὶ φωτίζουσαν τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ τὴν δι' ὅρθο-

δόξων παραδειγμάτων ἀδιάλειπτον γύμνασιν· αὕτη καὶ μόνη διαπλάσει τὴν καρδίαν, σωφρονίζει τὴν ψυχὴν καὶ κατευθύνει τὴν θέλησιν καὶ τὸ ἀγαθὸν πρὸς ἀπαρυγήν τοῦ κακοῦ.

‘Ἄγαπητοί χριστιανοί καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ! “Ολοὶ ἔστε χριστιανοί, καὶ χριστιανοί ὁρθοδόξοι καὶ εὐσεβεῖς· ὅλοι ἔχετε τέκνα, ἀπερ ἐν πιστεύθη ὑμῖν ὁ Θεὸς ὡς Ἱερὰν παρακαταθήκην. Ἐνθυμήθητε λοιπὸν διτὶ θέλετε δώσει λόγον μίαν ἡμέραν δι’ αὐτὰ πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ σωτηρία τῶν τέκνων ὑμῶν ἔσται στέφανος καὶ δόξα ὑμῶν καὶ μισθὸς οὐράνιος· ἐξ ἐναντίας δμως, θ μὴ γένοιτο, ἡ ἀπώλεια αὐτῶν εἰναι καταδίκη αἰωνία ὑμῶν τῶν γονέων, μὴ φροντισάντων διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. «Ἐχομεν τέκνα, λέγει ὁ σῆμερον συνεργαζόμενος Ἱεράρχης Ἰωάννης· φροντίζωμεν τούν περὶ αὐτῶν καὶ πάντα ποιῶμεν μὴ δ πονηρὸς ἡμᾶς αὐτὰ ἀφέληται» (Ὀμιλ. θ' εἰς τὴν πρὸς Τιμ. Α' ἐπιστ. Παύλου). Φροντίσατε διθεν περὶ τῆς ἀληθοῦς καὶ ὑγιαινούστης παιδείας καὶ ἀνατροφῆς τῶν φιλτάτων τέκνων σας, ἵνα μὴ ἐπιχαριμα τοῦ ἀνθρωποτόνου γένωνται. Πατέρες, μητέρες, δι’ ἀγάπην τῶν τέκνων ὑμῶν μὴ ἀδιαφορεῖτε εἰς τὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν, διότι δὲν εἰναι πρᾶγμα ἀδιάφορον, εἰναι τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Ἀκούσατε τί λέγει ὁ ὑμέτερος συμπολίτης, νῦν δὲ οὐρανοπολίτης, δ διάκονος τοῦ Χριστοῦ, δ σοφός, λέγω, Νεόφυτος δ Βάμβας. «Ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς παιδείας, ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς ἀνατροφῆς καὶ διδασκαλίας χρέμαται· ἡ εὐδαιμονία ἡ ἡ κακοδαιμονία αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἔκπαιδεύσητε αὐτὰ εὐσεβῶς, θέλουσιν ἀποδηματικούς, ἀθλια, ἐλεεινὰ καὶ ἀξιοδάχρυτα· οἱ δὲ γονεῖς, ὡς αἴτιοι τοῦ κακοῦ τούτου, ποτέ, ποτὲ δὲν θέλουσι δικρανούγει τὴν δικαίαν τοῦ Θεοῦ δργήν καὶ ἀγανάκτησιν! Μὴ λησμονήσητε, ὡ γονεῖς, διτὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ πατρὶς ἡμῶν ζητούσιν ἀνδρας καὶ εὐσεβεῖς καὶ ἐναρέτους καὶ πεπαιδευμένους. Φροντίσατε λοιπὸν διὰ πάσης φροντίδος καὶ σπουδῆς διὰ τὴν βελτίωσιν

καὶ προσγωγὴν τῶν ὑμετέρων ἐνταῦθα σχολείων, ὥστε τὰ φιλτάτα ὑμῶν τέκνα νὰ ἔκπαιδεύωνται εὐσεβῶς καὶ δρθεδόξως εἰς τοὺς κολπους τῆς ἀγαπητῆς αὐτῶν πατρίδος καὶ τὰς ἀγκάλας τῶν φιλοστόργων γονέων. Ἀφοῦ δὲ ἡλικιωθῶσιν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, ἀς ἀπέλθωσιν δπου ὁ ἀγγελος τοῦ Θεοῦ ὁδηγήσει αὐτά. Γονεῖς εὐσεβεῖς καὶ φιλόστοργοι! Ἡ βαρυστέναχτος καὶ πολυπαθής ὑμῶν πατρίς, ἡ ἔνδοξος καὶ περικλεής ἐπὶ ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ Χίος, ζητεῖ παρ' ὑμῶν τῶν τέκνων αὐτῆς τὴν ἀρχαίαν τῆς δόξαν καὶ εὔχειαν. Ἔπειτε, ναὶ, ἔπειτε, διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν Βαβυλών τὴ μεγάλη, πόλις αὕτη τὴ μεγάλη, ἀλλὰ τὰ μεγαλοπρεπῆ αὐτῆς ἔρειπια ἰστανται εἰς σημείον ἀντιλεγόμενον, ἐπιζητοῦντα τὴν ἀρχαίαν δόξαν τῆς Χίου, δι' ἣν καυχῶνται καὶ Ὄμηροι, καὶ Κορέσιοι, καὶ Γρηγόριοι, καὶ Κοραεῖς, καὶ Πρώτοι, καὶ Βάμβαι! καὶ τόσοι ἄλλοι ἔνδοξοι ἄνδρες! Ἀποκαταστήσωμεν λοιπὸν αὐτὴν ἐστίαν τῶν φώτων καὶ τῆς εὐσεβοῦς παιδείας, ὡς καὶ πρότερον. Τοῦτο εὑχεται τὴ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία, τοῦτ' ἀπαιτεῖ τὸ ἀληθὲς συμφέρον τῆς φιλτάτης ὑμῶν πατρίδος, τοῦτο ἐπιθυμοῦσιν οἱ εὐσεβεῖς διοπάτριδες ὑμῶν, οἵτινες, καίπερ μακρὰν δυντες, ἀποστέλλουσιν δμως μέρος τῶν κόπων καὶ τῶν ἴδρωτων αὐτῶν εἰς ἔκπαλδευσιν τῶν τέκνων τῆς φιλτάτης αὐτῶν πατρίδος, ἔργῳ καταδηλοῦντες τὸ πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἱερὸν χρέος καὶ καθῆκον, ὡς ἐδιδάχθησαν ἐν τῇ νεανικῇ αὐτῶν ἡλικίᾳ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἔνδοξον νῆσον. Σπουδάσατε λοιπὸν καὶ ὑμεῖς νὰ ἀναθρέψητε καὶ ἔκπαιδεύσητε τὰ τέκνα ὑμῶν εὐσεβῶς καὶ ἐναρέτως, διδάσκοντες αὐτὰ τηρεῖν πάνθ' δσα ἐντέλλεται τὴν ἡ σύρανιος τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλία, καὶ τὴ δρθεδόξος ἡμῶν μήτηρ Ἐκκλησία. Ψωμίσατε, ἀγαπητοί, τὰ τέκνα ὑμῶν τὸν ἀρτὸν τῆς συνέσεως, καὶ ποτίσατε αὐτὰ τὸ ὅδωρ τῆς ἀληθοῦς παιδείας καὶ σοφίας (Σειράχ ἰε, 3). Ἰδοὺ εὐλογοῦσιν ἡμᾶς ἀφοράτως οἱ σῆμερον πανηγυριζόμενοι ἱεράρχαι καὶ διδά-

σκαλοι της Ἐκκλησίας, οι πνευματικοὶ σύτοι προστάταις καὶ πρόμαχοι τῆς παιδείας καὶ τῶν γραμμάτων. Γίνωμεν τοῖνυν μιμηταὶ τούτων ἵνα φανῶμεν καὶ ἄξιοι πανηγυρισταῖς· φροντίσωμεν δὲ ἀπαντες δικιθυμαδὸν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ Ἱεροῦ τούτου καθήκοντος τῆς ὑγιοῦς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας τῶν τέκνων ἡμῶν, δπως φανῶμεν ἐν τῷ σκότει τοῦ κόσμου τούτου φῶς δικαιοσύνης, φῶς ἀρετῆς, καὶ φῶς ἀγιότητος κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. «Ὑμεῖς ἔστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου».

Β' ΛΟΓΟΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΛΛΟΥΣΗΣ ΚΟΛΑΣΕΩΣ. (*)

«Ος γάρ ἂν ἐπαιτχυνθῇ με καὶ τοὺς ἔμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἀμαρτωλῷ, καὶ ὁ νιός τοῦ ἀνθρώπου ἐπαιτχυνθήσεται αὐτὸν. διταν ἐλθῃ ἐν τῇ δοξῇ τοῦ πατρός, κύτου μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀγίων». (Μάρκ. η').

ΔΥΟ ΚΑΙ φοβερὰ βλέπομεν εἰς ταύτην τὴν περικοπὴν τοῦ σῆμερον ἀναγνωσθέντος Ἱεροῦ Εὐαγγελίου· τὴν φρειώδη ἡθικὴν κατάστασιν τῆς γενεᾶς· τῶν ἀνθρώπων ἐξ ἐνός, καὶ τὸ φοβερὸν μέλλον τῶν μὴ κατὰ Χριστὸν ζώντων, ἀλλ' ἐν σκότει καὶ πλάνῃ καὶ διαφθορᾷ καὶ διαστροφῇ καταδαπανώντων τὸν καιρόν, ὃν δὲ Θεὸς χαρίζει τῷ ἀνθρώπῳ, τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ ὡς φιλάνθρωπος ἀναμένων, ἀφ' ἐτέρου.

Οἱ πλάστης καὶ δημιουργὸς τῆς φύσεως ἡμῶν, ἐν τῇ δικαιᾷ ἀγανακτήσει καὶ ἐν δλῃ τῇ θεικῇ αὐτοῦ ἔξουσίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, ἀποκαλεῖ καὶ δινομάζει τὴν γενεὰν τῶν ἀνθρώπων γενεὰν μοιχαλίδα καὶ ἀμαρτωλόν· διότι δοῦλος τῶν παθῶν γενόμενος ὁ ἀνθρώπος, καὶ πεσὼν εἰς τὸν βόρ-

(*) Εξερωντήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει: τῇ 7 μαρτίου 1865, τῇ Γ' κυριακῇ τῶν νηστειῶν.

νερον τῆς ματαιότητος, λησμονήσας τὴν εὐγένειαν αὐτοῦ (διτὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐπλάσθη), φέρεται πτῶμα ἐλεειὸν ἐπίκνω τῶν κυριάτων τοῦ φοβεροῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἀμαρτίας· διαφθείρεται ἐν τῇ φθορᾷ, πλανᾶται ἐν τῇ πλάνῃ, καὶ διαστρέφεται ἐν τῇ διαστροφῇ. Ὁ ἀνθρώπος λοιπόν, τὸ ἔκλεκτὸν καὶ τιμαλφές πλάτυμα τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ, ἀποβαίνει τέκνον γενεᾶς μοιχαλίδος καὶ ἀμαρτωλόν, θῦμος τοῦ διαβόλου καὶ κληρονόμος, φεῦ! αἰώνιον φοβερᾶς κολάσεως. Δίκαιος δὲ Κύριος, καὶ δίκαιοις σύνας ἡγάπησεν, εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Ὡς Θεὸς λοιπὸν καρδιογνωστῆς καὶ δίκαιος παρρησίᾳ καὶ διαρρήδην ἀποφαίνεται κατὰ τῆς γενεᾶς τῶν ἀνθρώπων, κατακρίνων αὐτὴν ὡς μηδὲν ἴερδν καὶ δσιον ἔχουσαν, ὡς διεφθαρμένην τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν. Δυστυχισμένη γενεὰ τῶν ἀνθρώπων, γενεὰ σκολιὰ καὶ διεστραμμένη! γενεὰ παραπικραίνουσα! γενεά, ἢτις οὐ κατεύθυνας τὴν καρδίαν σου, οὐδὲ ἐπιστώθη μετὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμά σου! Τρομερὰ κατὰ σοῦ ἀπεφάσισεν δίκαιος κριτής, δὲ πάλιν ἐρχόμενος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Ἀνθρώποι ἀλαζόνες καὶ ὑπερήφανοι, ἀνθρώποι ἄρπαγες καὶ ἀδικοι, ἀνθρώποι σκληροὶ καὶ ἀφιλάνθρωποι, ἀνθρώποι συκοφάνται καὶ ὑποκριταί, καὶ φεῦσται, καὶ δόλοι, καὶ ρρδοιοργοι, ἀνθρώποι ἐν ἀκολασίᾳ καὶ αἰσχρότητι ζῶντες, χριστιανοὶ ἐπαιτιχυνόμενοι τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἀνθρωπάρεσκοι μᾶλλον ἡ θεάρεστοι ὅντες, χριστιανοί, λέγω, λόγω μόνον πιστοί, τοις δὲ ἔργοις καὶ ἀπίστων χειρονες ἐνώπιον τῶν δρθαλμῶν τῆς ὑπερτάτης δίκαιοσύνης, δὲν εἶναι παρὰ ἀνθρώποι γενεᾶς μοιχαλίδος καὶ ἀμαρτωλοῦ. Καὶ φοβερὰ μὲν ἡ κατάκρισις, δίκαια διμως καὶ ἀλάνθαστος· διότι δὲ κρίνων καὶ κατακρίνων εἶναι αὐτὸς δὲ Θεός, δὲ τάξων καρδίας καὶ νεφρούς· δὲ Θεός, διτὶς ἐν μὲν τῇ μακροθυμίᾳ αὐτοῦ ἀναμένει τὴν μετάνοιαν τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς δίκαιος δὲ ἡ τοίμασε μέλλον φοβερόν, τὴν αἰώνιον κόλασιν, κατὰ τῶν μὴ μετανοούντων. Τῆς μὲν

ἀρετῆς τὸ τέλος ἡ μακαριότης, τῆς δὲ κακίας ἡ τιμωρία· τῶν ἐναρέτων ἡ αἰώνιος μακαριότης, τῶν δὲ ἀμαρτωλῶν ἡ ἀτελεύτητος κόλασις. Ἰδοὺ τὸ φοβερὸν μέλλον, τὸ ἐποιμασθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου κατὰ τῶν ἐπαισχυνομένων αὐτὸν καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδῃ καὶ ἀμαρτωλῷ.

"Ω! πόσον ἡ ἀμαρτία σκοτίζει τὸν νοῦν καὶ διαφεύγει τὴν καρδίαν! πόσον ὁ ἀνθρωποκτόνος διάβολος δελεᾶζε: καὶ ἔξαπατῷ τὸν ἄθλιον ἀνθρωπὸν διὰ τῶν προσκαίρων ἥδονῶν τοῦ βίου, καὶ σύρει αὐτὸν εἰς ἔκεινην τὴν αἰώνιον καταδίκην τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Ἡ σωτήριος φωνὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ οὐράνιος διδασκαλία τοῦ ἐξ οὐρανοῦ καταβάντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ δὲν εύρισκει τὴν εἰς τὰς καρδίας τῶν χριστιανῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀποκαθιστῶσιν ἔαυτοὺς τέκνα δργῆς καὶ κατάρας, γενεᾶς μοιχαλίδος καὶ ἀμαρτωλοῦ, ἀξίους τῆς αἰώνιου κολάσεως. Ὁποῖον φοβερὸν μέλλον διὰ τὸν κακὸν χριστιανόν, τὸν χείλεσι μόνον τιμῶντα τὸν Χριστόν, τῇ δὲ καρδίᾳ πόρρω ἀπέχοντα· διότι, ἐὰν δὲ χριστιανὸς εἴχε πίστιν ζῶσαν καὶ ἐνεργὸν πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελίου, πρὸς τὸν θεάνθρωπον Σωτῆρα ἡμῶν, ποτὲ δὲν ἤθελεν ἀποδῆν καὶ ἀπίστου χείρων, ὥστε ν' ἀπιστῇ περὶ ἐνὸς μέλλοντος, καλοῦ μὲν διὰ τοὺς καλούς, κακοῦ δὲ διὰ τοὺς κακούς. Εἰ ἐπίστευεν δτὶ ὑπάρχει μέλλουσα κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις, ἐξ ἀπαντος ἐπραττε καὶ ἔργα ἀνάλογα, ὥστε νὰ μὴ ἐπαισχυνθῇ αὐτὸν ὁ Κύριος, δταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀγίων. Καὶ ίδού δτι διὰ τὴν ἀπιστίαν ἡμῶν, ἀδελφοί, γινόμεθα δημιουργοὶ τῆς αἰώνιου ἡμῶν καταδίκης. Φοβούμεθα τὸν πρόσκαιρον θάνατον καὶ δὲν φροντίζομεν πῶς ν' ἀποφύγωμεν τὸν αἰώνιον. Ὁποία ἀπιστία πρὸς τὸ φοβερὸν ἔκεινο μέλλον.

'Αλλά, ἀγαπητοί, ἡ σωτηρία δὲν εἶναι μακρὰν ἀφ' ἡμῶν. Ὁ Θεὸς ζητεῖ παρ' ἡμῶν θέλησιν καὶ πίστιν. Θέλεις λοιπόν, ἀδελφέ, τὴν αἰώνιον μακαριότητα; πίστευσον πρῶ-

τον διεύτερον διέναι αἰώνιος· εἰς ταῦτα τὰ δύο κεφάλαια τοῦ λόγου εὑρίσκεις τὸ δόλον τῆς σωτηρίας σου, εύρίσκεις τὴν αἰώνιον μακαρίστητα. Ὡ! ἔχει, ναὶ! ἔχει, εἰς τὴν δόξαν τοῦ αἰώνιου Πατρὸς βλέπεις καθήμενον τὸν ἐργάσμενον κρῖναις ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ λέγοντα πρὸς μὲν τοὺς δικαίους· «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς»· εἰς δὲ τοὺς ἀμαρτωλούς «πορεύεσθε ἀπὸ ἔμου οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον». «Ος γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἔμους λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἀμαρτωλῷ, ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, δταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀγίων».

ΜΕΡΟΣ Α'.

Μεταξὺ ἀπασῶν τῶν ἀναντιρρήτων ἀληθειῶν, ἃς τὸ λογικὸν ἄνευ δισταγμοῦ καὶ ἀμφιβολίας παραδέχεται, ἀγαπητοὶ χριστιανοί, μία εἶναι καὶ ἡ περὶ ὑπάρκειας μελλούστης κολάσεως. Εὑρέθησαν δύμας ποτὲ κοῦφοι τινες καὶ ἐπιπόλαιοι, μωρὰ καὶ παράλογα φρουρήσαντες καὶ ληρήσαντες περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Εἴπον δηλαδὴ ὅτι ὁ τοῦ ἀνθρώπου προορισμὸς εἶναι ἡ ἀπέλαυσις τῶν ἡδονῶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, μεθ' ἣν ἐπέρχεται ὁ αἰώνιος θάνατος, ἥ παντοτεινὴ ἀναισθησία· τοὺς δὲ διπάδοντας τῆς ζωώδους ταύτης ἡρχῆς θνητοφύχους ὧνόμασεν ἡ δρθὴ φιλοσοφία· Ισως δὲ καὶ σῆμερον εὑρίσκονται τοιοῦτοι, δοῦλοι καὶ ἀνδράποδα τῆς σαρκός, φρίττοντες ἀπέναντι τῆς φοβερᾶς ταύτης ἀληθείας, καὶ ἀρνούμενοι ταύτην συναρνοῦνται ἐν ταύτῳ καὶ τὴν ἐν ἡμῖν ὑπάρχουσαν ἀθάνατον ψυχήν. Ἄλλα τέ πρὸς τοῦτο; Εἴπε καὶ ὁ ἄφρων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· «οὐκ ἔστι Θεός»· μήπως διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει Θεός; Οὐδεὶς βεβαίως ὑγιαίνων κατὰ τὸν νοῦν ἥθελεν ἀρνηθῆ τὸ περὶ

μελλούσης κολάσεως καθολικὸν αἰσθημα· διότι ἡ ὑγιὴς φιλοσοφία ἀποδεῖξασα δτὶς ὁ ἄνθρωπος εἶναι οὐχὶ ἐν τῷ φθαρτῷ τούτῳ σώματι, ἀλλ' ἐν τῇ ἐν αὐτῷ ὑπαρχούσῃ ἀθανάτῳ ψυχῇ, εἴπε καὶ λέγει πρὸ αἰώνων εἰς δλας τὰς γενεὰς δτὶς ὑπάρχει κολασίς, ὑπάρχουσιν αἰώνιοι ποιναὶ διὰ τοὺς πονηρούς, ὡς καὶ ἀληκτὸς μακαριστῆς διὰ τοὺς δικαίους καὶ ἐναρέτους. 'Οχι, φιλόσαρκε καὶ φιλόκοσμε θνητόψυχε! ὁ θάνατος δὲν εἶναι ὁ αἰώνιος ὑπνος, ἀλλ' ἀρχὴ τῆς ἀθανασίας· ὁ τάφος εἶναι μὲν φυλακὴ τοῦ θνητοῦ σαρκίου σου, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ γέφυρα, δι' ἣς ἡ ψυχή σου μεταβαίνει εἰς τὴν τῆς αἰώνιστητος χώραν. Τότε δὲ μόνον ἵσως ἡδύνασθο νὰ ὑποστηρίξῃς τὴν παράλογον καὶ σαθρὰν δόξανσου, δταν ἀποδεῖχῃς προηγουμένως δτὶς σὺ μόνος μεταξὺ δλων τῶν σοφῶν ἀνδρῶν, παλαιῶν καὶ νεωτέρων, ἔξενρες τὴν ἀλήθειαν, ἔκεινοι δὲ πάντες ἐν σκότει ἀγνοίας διαπορεύονται. 'Η διδασκαλία περὶ ἀμοιβῆς καὶ τιμωρίας ἐν τῇ μελλούσῃ καταστάσει, λέγει σοφός τις ἐκ τῶν νεωτέρων, εἶναι πορογενεστέρας πάσης ἱστορικῆς βεβαιότητος. Καὶ τῷ δντι, κατὰ τὰς ἐμβριθεὶς ἔρευνας καὶ παρατηρήσεις πολλῶν σοφῶν ἀνδρῶν, ἀπεδείχθη δτὶς δπου γῆς εύρεθη κατοικῶν ὁ ἄνθρωπος, καίπερ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει ὑπάρχων, δμως ἥσθαντο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὸν περὶ αἰώνιου τινὸς τιμωρίας φόβον. 'Απ' ἀρχῆς τῶν αἰώνων εἰς δλα τὰ ἀρχαῖα καὶ νεώτερα φιλοσοφικὰ καὶ θρησκευτικὰ συστήματα δλων τῶν ἔθνων ἡ περὶ μελλούσης κολάσεως ίδεα ὑπῆρξεν ἀρχὴ δμολογουμένη καὶ ἀδιαφιλονείκητος. Πάντες οἱ θύραθεν σοφοί, καίπερ ἀμύητοι τῶν μεγάλων μυστηρίων τῆς οὐρανού ἀποκαλύψεως, αἱ δὲ φιλοσοφικαὶ αὐτῶν ἀρχαὶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ παχυλῆς δμίχλης δυστεβείας καὶ ὑπὸ τῆς κατ' ἀρέσκειαν πολυθείας, ἀποτέλεσμα μὴ ἀληθοῦς θεογνωσίας, ἀλλ' δμως πάντες εἰσὶν ὑπὲρ τοῦ δόγματος τούτου, δπερ δ σημερινὸς θνητόψυχος τολμᾶ ἐν τῇ θρασύτητι αὐτοῦ ν' ἀποβάλῃ οὐχὶ δὲ ἀλλο ἦ διότι τρέμει τὰς συνεπείας. 'Αλλ' δποία μωρία ἐμφαίνε-

ται ἐν ταύτῃ τῇ ἀρνήσει! Καὶ ιδοὺ ἔθνικὸς φιλόσοφος πῶς
ρητῶς καὶ σαφῶς ἀποφαίνεται περὶ ἄδου καὶ κολάσεως ἐν
τῇ μελλούσῃ ζωῇ. «Ἄδου τινὸς ἀνάγονται πύλαι βαθεῖαι;
καὶ ποταμοὶ πυρὸς καὶ σκότος ἐμπίπλαται: πολυφάνταστον
εἰδώλων, χαλεπὰς μὲν δύεις, οἰκτρὰς δὲ φωνὰς ἐπιφερόν-
των· δίκασται δὲ καὶ κολασται καὶ χάσταται καὶ μυχὸς
μυρίων κακῶν γέμοντες». Ἀκούεις, χριστιανὲ ἀκροστάτα,
περιγραφὴν ἄδου καὶ κολάσεως ὑπὸ ἀνδρὸς ἔθνικοῦ; Ἀλλὰ
καὶ ἔτερος ἔθνικὸς φιλόσοφος, διτις ἐγχθρικώτατα καὶ ἔχ τοῦ
συστάδην καταπολεμήσας τὴν χριστιανικὴν πίστιν, αὐ-
τός, λέγω, δὲ Κέλιος, ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τέλους κλίνας γόνυ
ἐνώπιον τῆς ἀληθείας ὡμολόγησεν, διτις οἱ χριστιανοὶ μετὰ
λόγου φρονοῦσι καὶ δοξάζουσιν, διτις οἱ ἐναρέτως ζῶντες θέ-
λουσιν ἀνταμειρῆται μετὰ θάνατον· οἱ δὲ τὰ φαῦλα καὶ
πονηρὰ καὶ ἀνόσια πράξαντες θέλουσι τιμωρηθῆναι
ἢ δὲ τοιαύτη δοξασία τῶν χριστιανῶν εἶναι δοξασία πάν-
των τῶν αἰώνων. Ἰδοὺ ἀληθεία, ἣν οὐδὲ αὐτὴ ἡ ἀπιστία
ἡδυνήθη ν' ἀρνηθῆ. Πάντοτε λαμπρὰ ἡ ἀληθεία, οὐδέποτε
ταπεινοῦται, αἰώνιως λάμπει, νικᾷ καὶ θριαμβεύει, οὐδεμιᾶς
δὲ βοηθείας χρείαν ἔχει. Καν δὲ μυρίους ἔχῃ τοὺς διώχτας,
αὕτη μένει ἀείποτε ἀκατανίκητος καὶ φοβερά· οὐ μόνον δὲ
καταισχύνει τοὺς ἔχθρους αὐτῆς, ἀλλά, καὶ τὸ πάντων
θαυμαστότερον, πολλάκις ἀναγκάζει αὐτοὺς ἵνα τὴν δμολο-
γήσωσι. Καὶ δὲ μὲν δυσσεβῆς θυητάκυρχος ταράττεται ἀπέ-
ναντι τῆς ἀληθείας ταύτης καὶ μετὰ μανίας ζητεῖ ν'
ἀποβάλῃ ταύτην, ὡς δέ σημιος προσπαθεῖ νὰ διασπάσῃ τὰς
ἀλύσεις τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν του· ἀλλὰ ματαία
προσπάθεια, αὐξάνουσα τὴν λύσιν τῆς ἀπελπισίας καὶ τῶν
ἄγωνων του. Καθότι τῇ περὶ μελλούσης κολάσεως ιδέα
ὑπῆρξεν ἀντικείμενον πίστεως καὶ δμόλογίας καὶ ποιητῶν
καὶ φιλοσόφων, καὶ βασιλέων καὶ λαῶν καὶ δλων τῶν αἰώ-
νων καὶ ἐποχῶν. Οὐδεμία θρησκεία ἡρνήθη ποτὲ τὸ κα-
θολικὸν τοῦτο αἰσθῆμα, διπερ ἀλλως εἶναι σύμφωνον εἰς τὴν

φύσιν τοῦ ἀνθράπου καὶ εἰς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὴ
λοιπὸν ἡ φυσικὴ θρησκεία, καίπερ ἀτελής καὶ ἀνεπαρκής εἰς
τὸν ἀναπαύση τὴν θιάναιαν καὶ τὴν καρδίαν μετὰ κύρους
θετικοῦ, θριστικοῦ καὶ ἀναμφιβόλου, ἀλλ' ὅμως τὴν περὶ¹
κολάσεως ίδεαν ἐθεώρησε πάντοτε ἀρχὴν ἀδιαφιλονείκησον.

'Αλλὰ μέχρι τοῦδε, ἀγαπητοὶ ἀκροσταῖ, εἰς ἀπόδεξιν
τῆς καθολικῆς ταύτης ἀληθείας Ἐλατήσαμεν πρὸς ὑμᾶς μὲ
τὴν γλῶσσαν τῆς φυσικῆς θρησκείας. Ἐλάδομεν δὲ τὰς
περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀποδεῖξεις ἐκ τῶν φυσικοῦ
αἰσθήματος, ἀκμάσαντος εἰς τὰς καρδίας ἀνθρώπων, λα-
τρευόντων τὴν κτίσιν περὰ τὸν κτίσαντα, ἀνθρώπων, οἵτινες
ἀγνοοῦντες τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἐμόρφων ἔκεστος Ἐναὶ Θεὸν
τῆς φαντασίας του· μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν φιλοσόφων καὶ
ὅλων τῶν ἀνθρώπων, τῶν διατελούντων εἰς τὸ σκότος τῆς
πολυθείας, καὶ κυριευμένων ὑπὸ τοῦ κράτους τῆς σαρκὸς
καὶ τοῦ κόσμου, αἱ περὶ θρησκείας ίδεαι ἡσαν λίαν συγκε-
χυμέναι, σκοτειναὶ καὶ ἀντιφατικαί. Παραδόξως ὅμως ἡ
περὶ μελλούσης τενὸς κολάσεως δόξα ὑπῆρξεν, ὡς ἡκούσατε,
μόνιμος, ἀναμφισβήτητος καὶ καθολική. 'Απασα τὴν ἀρχαιό-
της ἐπίστευσεν εἰς τὴν ὑπαρξίν μελλούστης τενὸς καταστάσε-
ως, μεκαρίας μὲν διὰ τοὺς ἐναρέτως βιώσαντας, ἀθλίας δὲ
καὶ κακοδαίμονος καὶ τιμωροῦ διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀμαρ-
τωλούς. 'Αλλ' ἡμεῖς ἃς ζητήσωμεν τὸ κῦρος εἰς τὴν
ὑπερτάτην βεβαίωσιν τοῦ δόγματος τούτου, οὐχὶ εἰς τὰ
συγγράμματα τῶν ἐθνικῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν οὐράνιον
διδασκαλίαν, ἣν ἀπεκάλυψεν ἡμεῖν αὐτὸς ὁ ἐξ οὐρανοῦ κατα-
βὰς. Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, δοτικὸς ἔδωκε τὴν θείαν αὐτοῦ
ψυχὴν λύτρον ἵνα ἔξαγοράσῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς τοῦ ἄδου τυρα-
νίδος καὶ ἐκ τῶν βασάνων τῆς αἰωνίου κολάσεως. "Ἄς
ἀνοίξωμεν λοιπὸν τὰς θείας Γραφὰς καὶ ἐρευνήσωμεν μετὰ
προσοχῆς καὶ εὐλαβείας τὰ ἐν αὐταῖς μυστήρια τῆς πάστεως
ἡμῶν καὶ θέλομεν ίδει διτὶ τῇ περὶ μελλούσῃς κολάσεως
διδασκαλία εἶναι δόγμα πάστεως λίαν σωτήριον καὶ στε-

νότατα συνδεδεμένον μὲ τὸ σύνολον τῆς διδασκαλίας τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως.

Τῷ δηντὶ, ἀδελφοὶ χριστιανοί, ἀναλυτικῶς προσβαίνοντες εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας ταύτης, βλέπομεν διεῖπε τῶν θεμελίων τοῦ δόγματος τούτου ἐποικοδομεῖται δλον τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, ἥτις εἶναις ἔργον τῆς περὶ ἡμᾶς ἀπείρου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν ἀφάτως ἑαυτὸν κενώσας ἐπὶ σταυροῦ ὑπὲρ ἡμῶν, ἀμαρτωλῶν δητῶν ἐν δὲ τῷ θείῳ αὐτοῦ θανάτῳ ἔξιλεόνει τὸν οὐράνιον αὐτοῦ Πατέρα καὶ ἴχανοποιεὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν θείαν δικαιοσύνην, ἀλλ' εἰς τὴν φρεστὰν ταύτην θυσίαν τοῦ θείου τούτου θύματος, εἰς τὸ δράμα τοῦτο τοῦ Γολγοθᾶ, τέ προτίθεται ἡ τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγχνία; Τί ζητεῖ ἡ δήλωσις αὕτη τῆς πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν ἀπείρου αὐτοῦ ἀγάπης; Εἰς τοῦτο τὸ φρικτὸν μυστήριον, ἀδελφοί, πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὸν λόγον τῆς αἰώνιου κολάσεως, εἰς ἣν πάντες ἐν τῷ προπατορικῷ ἀμαρτήματι κατεδικάσθημεν, ἔσωσε δ' ἡμᾶς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυθὲν αἷμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ αἰώνιος θάνατος, εἰς δὲν ὑπέκειτο δ' ἀμαρτωλὸς ἀνθρωπὸς, ἔφερεν εἰς ἐκεύσιον σφαγὴν καὶ θάνατον τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Οὐτῶς δὲ Σωτὴρ ἡμῶν ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, ἵνα τὸν τὸ κράτος τοῦ θανάτου ἔχοντα, ταυτέστε τὸν διάδολον, καταργήσῃ, καὶ ἀπαλλάξῃ ἐκ τῶν τοῦ ἄδου ἀλύτων δεσμῶν καὶ τῆς φθορᾶς πάντας τοὺς δμολογοῦντας Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα. «Ἐν τούτῳ, λέγει δὲ θεολόγος Ἰωάννης, ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, διτε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον ἰλασμὸν περὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν». Τὸ μέγα λοιπὸν κατ ἀνερμήνευτον μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ἀποδεικνύει ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀληθειῶν, διτε ὑπάρχει ἄδης, ὑπάρχει κόλασις, ὑπάρχει τόπος αἰώνιου θανάτου, ὃπου ἀπελεύσονται οἱ ἀμαρτωλοί. «Τὰ ἐσχατα τῆς ὁδοῦ

τῶν ἀμαρτωλῶν εἰσὶ βόθρος ἄδου» λέγει ὁ σοφὸς Σειράχ.

‘Αλλ’ ἐνώπιον τῆς φρικώδους δυσπιστίας χριστιανοῦ τενος, ἐνώπιον τοιαύτης μωρᾶς καὶ βλασφήμου ἀμφιβολίας, ἃς λαλήσῃ αὐτὸ τὸ ἀψευδέστατον στόμα τοῦ Θεοῦ. «Ἀποστελεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (ὁ ἐλευσόμενος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς) τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἔκει ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὁδόντων». ὁ δὲ μακάριος Πέτρος λέγει· «Οἶδε Κύριος εὑσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ρύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν». Ἀλλὰ καὶ ἔτερον δργανον τοῦ παναγίου Πνεύματος, δ ἀπόστολος Ἰούδας, λέγει· «ώς Σόδομα καὶ Γόμορρα καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύουσαι καὶ ἀπελθοῦσαι: σαρκὸς ἑτέρας πρόκεινται δειγματος πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι». Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ αὐτοῦ θρόνου διδάσκων τὸ εὐσεβεῖς αὐτοῦ ποίμνιον ἐλεγε περὶ τοῦ οὐσιωδεστάτου δόγματος· «μνημονεύετε τῆς φρικώδους καὶ φοβερᾶς ἡμέρας ἐκείνης, ἐν τῇ πάντες παρίστανται τῷ φοβερῷ βῆματι τοῦ Χριστοῦ δώσοντες δίκας τῶν πεπραγμένων, ἐνθα ἡ πηγὴ τοῦ πυρὸς καὶ ὁ σκώληξ ὁ ἀκοίμητος». «Ἐκδίκησις ἀσεβῶν πῦρ καὶ σκώληξ», λέγει ὁ σοφὸς Σολομών. Ἀλλ’ ἵνα φέρω ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν δλας τὰς περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης μαρτυρίας τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ τῶν θείων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἐπερπεν οὔτε ἐγὼ νὰ παύσω λαλῶν, οὔτε ὑμεῖς ν’ ἀποκάμητε ἀκούοντες.

Παῦσον λοιπόν, χριστιανὲ ἀδελφέ, τὰς περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης μωρᾶς καὶ βλασφήμους ἀμφιβολίας σου. διότι τοῦτο ἀρνούμενος ἀρνεῖσαι αὐτὸ τὸ φοβερὸν μυστήριον τοῦ σταυροῦ. Ἐὰν στοχάζησαι δτι, ἀρνούμενος τὴν μέλλουσαν κόλασιν θέλεις δυνηθῇ καὶ ν’ ἀποφύγῃς αὐτήν, πλανᾶσαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, δστις ἀπ’ ἀρχῆς είναις ψεύτης καὶ ἀν-

θρωποκτόνος. Έσο δμως βέβαιος, δτι τότε θέλεις αἰσθανθῆ τὰς τρομερὰς συνεπείας τῆς ἀπιστίας σου ταύτης, δταν ἀκούσης, φεῦ! ἔρατε τὸν ἄχρεον δοῦλον καὶ βάλετε αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἑξώπερον, δπου τὸ πῦρ οὐ σβέννυται καὶ δ σκώληξ οὐ τελευτᾷ». Ἐλλ' ἵσως συγκατατίθεσαι ἡδη νὰ δμολογήσῃς δτι ὑπάρχει μέλλουσα κόλασις, ἀμφιβάλλεις δμως δτι αὔτη ἐστὶ καὶ αἰώνιος. Ἰδοὺ ἔτερον φοβερὸν χάος, ἐντὸς τοῦ δποίου πλανωμένη ἡ διάνοια σου μακρὰν τοῦ κέντρου τῆς πίστεως κινδυνεύει ἀπολεσθῆναι εἰς τὴν τρομερὰν ἀνύσσον τοῦ θρησκευτικοῦ σκεπτικισμοῦ σου. ἀλλ' ἔγω μετὰ μικρὰν ἀνεσιν, τῷ οὐρανῷ φωτὶ τῶν ἀγίων Γραφῶν ἔρχομαι νὰ φωτίσω τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν σου, καὶ νὰ σοὶ ἀποδείξω δτι ἡ μέλλουσα κόλασις εἶναι αἰώνιος καὶ ἀπελεύτητος.

ΜΕΡΟΣ Β'.

«Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ». (Ματθ. κέ, 41).

Πολλά, ἀγαπητοὶ χριστιανοί, καὶ διάφορα τὰ πονηρὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου, δι' ὧν ἔξαπατῷ καὶ παγιδεύει δ μισόκαλος καὶ ἀνθρωποκτόνος οὗτος τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν. Ἐν δὲ τούτων εἶναι καὶ ἡ εἰς τινας χριστιανοὺς ἀμφιβολία καὶ δυσπιστία περὶ τῆς αἰώνιότητος τῆς μελλούσης κόλασεως· ὑποθέτουσι δηλαδὴ δτι ἡ μέλλουσα κόλασις, ἡ τοὺς ἀμαρτωλοὺς μετὰ θάνατον ἀναμένουσα, δὲν εἶναι αἰώνιος. Ὁποία ἐπικίνδυνος ὑπόθεσις! ποιον δὲ τὸ ἐκ τούτου χέρδος τοῦ σατανᾶ; Ψυχαὶ χριστιανῶν, ὑπὲρ ὧν δ Ἡριστὸς ἔχυσε τὸ πανάγιον αὐτοῦ αἷμα, ἵνα ἐλευθερώσῃ αὐτὰς ἀπὸ τῆς αἰώνιου ἔχεινης καταδίκης. Ἰδοὺ τὸ μέγα κατόρθωμα τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου διαβόλου! Ἀπιστῶν λοιπὸν δ χριστιανὸς εἰς τὰς ρήσεις τῶν θείων Γραφῶν, αἴτινες σαφῶς καὶ τραγικῶς κηρύττουσι τὴν αἰώνιότητα τῆς κόλασεως,

πρόσκαιρα δὲ φανταζόμενος τὰ μετὰ θάνατον μυστήρια, ἀρνεῖται τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, προσκολλᾶται εἰς τὰς ισοδοὺς ἡδονὰς τῆς ἀμαρτίας καὶ οὕτως ἀποθνήσκει ἀμετανόητος ἐλπίζων νὰ μετανοήσῃ ἐν τῷ "Ἄδη, δπου ὅμιως μετάνοια οὐκ ἔστιν. «Ἐν καὶ τοῦτο, λέγει ὁ θεὸς Χρυσόστομος, τῆς τοῦ διαβόλου μεθοδείας τὸ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ ἐπιλαθομένους τῶν τοιούτων ἀποφάσεων, τέλος κολάσεων εἰς τὸ μᾶλλον κατατολμᾶν τῆς ἀμαρτίας· ἀλλ' ὁ σκάληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει καὶ τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται». Ἀλλ' ἀρνούμενος, χριστιανός, τὴν αἰώνιότητα τῆς κολάσεως, τάχα στοχάζεσαι δτι δύνασαι νὰ τροποποιήσῃς τὴν ἀτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ; Πέσον πλανᾶσαι, ἀνθρώπε, μὴ θέλων νὰ πιστεύσῃς δτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι τοῦ Θεοῦ οὐ μὴ παρελεύσονται! Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Θεός· «ἐπέλθετε ἀπ' ἔμοι οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον». Ἀκούεις; δὲν εἶπε πρόσκαιρον καὶ προτωρινόν, ἀλλ' αἰώνιον καὶ ἀτελεύτητον! Ποίαν λοιπὸν ἀλλην τρανωτέραν ἀπόδειξιν ζητεῖς παρ' ἔμοι, ἀνθρώπε, περὶ τῆς αἰώνιότητος τῆς κολάσεως, ἀφοῦ ἀπιστεῖς εἰς αὐτὸν τὸν ὑπέρτατον καὶ ἀλάνθαστον λόγον τοῦ Θεοῦ; τρέμε λοιπόν, ἀθλε, ἀπὸ τοῦδε διὰ τὰς τρομερὰς συνεπείας τῆς ἀπιστίας σου ταύτης! ἐπειδὴ οὐ μόνον βλασφημεῖς, καθὸ χριστιανός, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπλοὺς ἀνθρώπους συλλογίζόμενος, πίστευσον εἰς αὐτοὺς τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς δτι παραλογίζεσαι.

Ἐγ τῇ παρούσῃ ζωῇ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τῇ προσκαίρῳ καὶ ματαίᾳ μετροῦμεν καὶ ὑπολογίζομεν αἰῶνας, χρόνους, καιρούς, ἡμέρας, ὥρας καὶ στιγμάς, διότι οἱ νόμοι τῆς φύσεως καὶ αἱ σχέσεις τῶν πραγμάτων καὶ τῶν περιστάσεων εἰναι ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἄμεσον σχέσιν μετὰ τῆς πεπερασμένης ὑπάρξεως καὶ φύσεως ἡμῶν. Ὁ περιωρισμένος νοῦς ἡμῶν βλέπει τὰ πάντα ἐν χρόνῳ καὶ ἐν τόπῳ. ἐνόσφρ δὲ εὑρισκόμεθα εἰς τὴν ματαίότητα τοῦ βίου τούτου, οὕτω πως θέλο-

μεν βλέπει τὰ πράγματα τοῦ αἰσθητοῦ τούτου κόσμου, διότι τοιαύτη εἶναι ἡ μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτῶν σχέσις καὶ ἀναφορά! Ἡ μετὰ θάνατον δύμας κατάστασις ἡμῶν θέλει εἰσθαι ἀνάλογος πρὸς τὴν νέαν ζωὴν, ἣν θέλομεν λάβει, διαν τὴν ἡ φοβερὰ ἔκείνη σάλπιγξ ἐξυπνήσῃ ἡμᾶς ἐκ τῶν τάφων εἰς ἀνάστασιν χρίσεως· τὴν ζωὴν ἔκείνην οὐδέποτε διαδεχθήσεται θάνατος, ἔσται αἰώνιος, καὶ ἵδιον πῶς ἀποφαίνεται περὶ τῆς παρὰ τῷ Θεῷ αἰώνιότητος ὁ μακάριος Πέτρος· «Ἐν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς, ἀγαπητοί, διτι μία ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χλιαὶ ἔτη, καὶ χλιαὶ ἔτη ὡς ἡμέρα μία» (Β' γ', 8). Συνάγομεν λοιπὸν ἐκ τούτων συμπέρασμα λογικώτατον καὶ πίστιν βεβαίαν καὶ ἀσφαλεστάτην, διτι αἱ μετὰ θάνατον προσδοκώμεναι δύο ἔκείναι καταστάσεις, ἡ μακαριότης, λέγω, διὰ τοὺς ἐναρέτους, καὶ ἡ κόλασις διὰ τοὺς ἄμαρτωλούς, εἰσὶν αἰώνιοι καὶ ἀτελεύτητοι· Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος σχετικῶς πρὸς τὴν ἀνθρώπινον κατάληψιν περὶ τῆς αἰώνιότητος ἔκείνης ἐκφράζεται οὕτως· «ῶστε καὶν ἡμέραν εἶπης καὶ αἰῶνα, τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔρεις. Εἴτε οὖν ἡμέρα ἡ κατάστασις ἔκείνη λέγοιτο, μία ἔστι καὶ οὐ πολλαῖ· εἴτε αἰών προσαγορεύοιτο, μοναχὸς ἀν εἴη καὶ πολλοστός», δηλαδὴ κατάστασις συνεχῆς, ἀδιέχοπος καὶ ἀτελεύτητος.

Ἀπορῶ λοιπὸν ποῦ στηρίζει τὴν φρικώδη πλάνην του διάρνουμενος ταύτην τὴν ἀλήθειαν. Λέγεις, ἀνθρωπε, διτι ἡ μέλλουσα κόλασις δὲν εἶναι αἰώνιος· ἔστω· ἀλλ' εἰπέ μοι, παρακαλῶ, πόθεν συμπεραίνεις τοῦτο; !σως ἐκ τῆς ἀγίας Γραφῆς· ἀλλὰ ποῦ ταύτης εἰδεῖς τοῦτο γεγραμμένον; δεῖξόν μοι τοῦτο καὶ πιστεύσω σοι· !σως ἐκ τίνος φιλοσοφικοῦ συγγράμματος, ἀλλὰ πρῶτον ἀρνεῖσαι τὸ κῦρος τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ πιστεύεις ληρήματα ἀνθρώπων, ἐν σκότει καὶ πλάνῃ διαπορευομένων· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει σκέψθητι σὺ αὐτός, ἐὰν ἦναι δυνατὸν νὰ δονομασθῆς ἀληθῆς χριστιανός, προσέτει καὶ ἐὰν δρθιοφρονῆς ἀπέγαντι καὶ αὐτῆς, ἢν θέ-

λης, τῆς δρθῆς φιλοσοφίας. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἀς ἔξελέγχη τοὺς παραλογισμούς σου αὐτὸς δ φιλοσοφικώτατος Πλάτων λέγων· «Οἱ δ' ἀν τὰ ἐσχατα ἀδικήσωσιν ἔσονται πάσχοντες τὰ μέγιστα καὶ δύσυνηρόστατα καὶ φοβερώτατα πάθη τὸν ἀεὶ χρόνον». Ἀκούεις, χριστιανέ; δὲν εἶπε προσκαΐρως, ἀλλὰ τὸν ἀεὶ χρόνον πλὴν λέγεις, ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ δὲν θέλει ἀφῆσει ἐν ἀθλεον πλάσμα του νὰ τιμωρήται αἰωνίως εἰς τὰς βασάνους τῆς κολάσεως· ἀλλ' εἰς τὴν μετρίασιν ταύτην τῆς ἀκιστίας σου πῶς τάχα παρατρέχεις νὰ ἐνθυμηθῆς καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ; ἐὰν μετρᾶς τὰ προσόντα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν πῆχυν τοῦ παραλογίζομένου νοός σου, πίστευσόν μοι, δτι οἱ ὑπολογισμοί σου πολὺ ἀπέχουσι τοῦ εἰναι ἀληθεῖς, διότι ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη δὲν δύναται ἥ ν' ἀποδώσῃ ἔχαστω ἀνθρώπῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· διὰ τοῦτο καὶ τοὺς μὲν δικαίους ἀποστέλλει εἰς ζωὴν αἰώνιον, τοὺς δὲ ἀμαρτωλοὺς εἰς κόλασιν αἰώνιον. Ἀλλ' ἔστω πρὸς δλίγον νὰ συνυποθέσω μετὰ σοῦ δτι ἡ μέλλουσα κόλασις δὲν εἰναι αἰώνιος, κατὰ λόγον τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης. Καὶ λοιπὸν δ Θεός, νικώμενος, ὡς λέγεις, ὑπὸ τῆς εὐσπλαγχνίας του, θέλει ἐλευθερώσει ἀπὸ τῆς φοβερᾶς ἔκεινης καταδίκης ἔνα ἀθλιὸν ἀμαρτωλόν, δστις ἔβασανθη ἔκετ, ἔστω, ἐὰν θέλης, καὶ μυρίους αἰώνας· μετὰ ταῦτα βέβαια θέλει κατατάξει αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ μετὰ τῶν δικαίων. Ἀλλὰ τότε ποῦ μένει ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἔξι-σου θεωροῦσα τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀμαρτωλὸν καὶ βραβεύουσα τὸν δεύτερον, ὡς καὶ τὸν πρῶτον; Ἐὰν δ' ἡ κακία συμβασιλεύῃ μετὰ τῆς ἀρετῆς, τότε διὰ ποῖον τάχα λόγον ἀλλον πρέπει νὰ ἔξασκηται ἡ ἀρετή; δὲν μένει λοιπὸν ἥ δ τῆς κακίας θρίαμβος, ἀλλ' ἀπαγε νὰ ἔξηγηθῇ οὕτως ἡ θεία δικαιοσύνη, ὡς σὺ ὑπολαμβάνεις καὶ συλλογίζεσαι. Ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, χριστιανέ, μόνον ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ τρέχει κατόπιν ἡμῶν καὶ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς μὴ βουλομένη τινὰς ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν

χωρίσαι· ἐν τῇ μελλούσῃ διμος η δικαιοσύνη τού δὲν ή-
τοίμασε παρὰ κόλασιν αἰώνιον διὰ τοὺς ἀμαρτωλούς καὶ
παράδεισον αἰώνιον διὰ τοὺς δικαιους· πᾶν δὲ φρόνημα ἔτε-
ρον, ἐναντίον εἰς αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως θυμῶν,
εἶναι μωρία, βλασφημία καὶ αὐτόχρημα ἀπιστία. Ὁ δὲ
ἄγιος Ἰουστῖνος, διδάσκος καὶ μάρτυς, ἴδοι πῶς σαφῶς
διεκδήλοι τὴν ἀλήθειαν ταύτην· «Ἄσπερ πᾶσι τοῖς γενομέ-
νοις σώμασιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συνυπάρχει καὶ τὸ σκέπαν ἔχειν,
οὕτω καὶ τῷ Θεῷ, δικαιώφ δητι, τοῖς τὰ καλὰ ἐλομένοις καὶ
τοῖς τὰ κακὰ προτιμήσασιν ἀκόλουθον ἔστι τὸ κατ' ἀξίαν
ἐκάστῳ ἀπονεῖμαι». Τρέμε λοιπόν, ταλαπώρε χριστιανέ,
ἐνώπιον τοιαύτης δικαιοσύνης, ἡτις εἰς τὴν ἀπιστίαν σου
ἔτοιμάζει σοι αἰώνιον κόλασιν! "Ω! ποῖος φόβος τότε δταν
τὴν φοβερὰν ἔκεινην φωνὴν ἀκούσῃς· «πορεύου ἀπ' ἐμοὶ δ
κατηραμένος εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον»! "Απελθε, θέλει σοὶ
εἶπε η θεία δικαιοσύνη, ἀπελθε, δοῦλε πονηρέ, εἰς τὰς βα-
σάνους τῆς αἰώνιου κολάσεως, ἀφ' οὗς ἡδύνασο νὰ σωθῆς,
ἀλλὰ δὲν ἥθελησας ἔνεκα τῆς τρομερᾶς ἀπιστίας σου. Ἐν
τῇ ζωῇ σου σὲ ἥλεον διὰ τῆς εὐσπλαγχνίας μου, ἐνταῦθα
διμος σὲ ἀνταμείβει· η δικαιοσύνη μου ἀξίως τῶν πράξεών
σου· πορεύου λοιπὸν μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸ πῦρ τὸ ἔξω-
τερον, καὶ ἀφίθμει ἔκει τὸ μέτρον τῶν βασάνων σου, ὃν
διμος τὸ τέλος ἔστιν αἰώνιον καὶ ἀτελεύτητον. «Καὶ βα-
σανισθήσονται ήμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώ-
νων» ('Αποκ. x', 20). ἀλλά, Κύριε, ρῦται ήμᾶς ἀπὸ τῆς
φοβερᾶς ἔκεινης ὥρας!

'Αγαπητοί! μὴ πλανώμεθα· δικαιοσύνη καὶ τὰ ἐν αὐτῷ
παρέρχονται ως ὄνται καὶ ως σκιά, διότι πάντα φθαρτά,
πάντα ματαιώτης ὅσα οὐχ ὑπάρχει μετὰ θάνατον. Πρὸς
τὸ φοβερὸν δὲ ἔκεινο σημεῖον τῆς φθορᾶς φέρεταις καὶ δ ἀν-
θρωπος, ἀμα ἐν τῇ καὶ λίᾳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἥσθάνθη τὴν
πρώτην ἀναπνοὴν τῆς προσκαΐρου ζωῆς. Σπεύδει, ναὶ.
σπεύδει πρὸς ἐν σημεῖον, πρὸς τὸ τέρμα ἀπάθεν μεταβαίνει,

ἀλλὰ ποῦ μεταβαίνει; ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν, ἀπὸ τῶν προσκαίρων εἰς τὰ αἰώνια. ἔκει δπου λέγεται χώρα τῆς ἀθανασίας καὶ τὴ μετὰ τὴν ζωὴν ταύτην αἰώνιος κατοικία τοῦ ἀνθρώπου· μεταβαίνει εἰς νέαν ζωὴν ἀνεπίδεκτον πλέον θανάτου, ἀλλ' ἔκει, εἰς τὴν φοβερὰν ἔκεινην αἰώνιότητα προώρισεν ὁ Θεὸς τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν τιμωρίαν τῆς κακίας. Ἐνταῦθα θριαμβεύει τὴ κακία, ἀλλ' ἔκει βασιλεύει τὴ ἀρετή. Ἐνταῦθα καταφρονεῖται τὴ τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγχνία, ἀλλ' ἔκει ἐκδικηθήσεται τὴ δικαιοσύνη αὐτοῦ. Ἰδοὺ ἐπὶ θύραις ὁ κριτής ἔρχεται ἀποδούναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα. ἔρχεται μὲν ζωὴν αἰώνιον διὰ τοὺς ἐναρέτους, καὶ μὲ κόλασιν ἀτελεύτητον διὰ τοὺς ἀμαρτωλούς. Τοῦτο είναι δόγμα πίστεως, εἶναι ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ ἀτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος· πᾶς δὲ ὁ ταύτην τὴν δομολογίαν τῆς πίστεως ἀρνούμενος χριστιανὸς δὲν εἶναι χριστιανός, δὲν εἶναι εὐσεβής, δὲν εἶναι μέλος τῆς Ἐκκλησίας ταύτης. Οὔτε δ σιφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, οὔτε δ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ, οὔτε δ ἔνδοξος ἐν τῇ δόξῃ, οὔτε δ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύi αὐτοῦ σωθήσονται, ἐὰν τὴ πρὸς τὴν φοβερὰν ἔκεινην αἰώνιότητα εὐτέβεια αὐτῶν δὲν συνοδεύῃ αὐτοὺς μέχρις ἔκεινου τοῦ φοβεροῦ θρόνου, πρὸς δεξιὰν τοῦ δόποιου εἶναι δ παράξεισος, πρὸς ἀριστερὰν δ' τὴ κόλασις. Ὁ ἀφρόνως λοιπὸν φρονῶν δτι μετὰ θάνατον ζωὴ δὲν ὑπάρχει, ἀσεβῶς δὲ δοξάζων δτι οὐκ ἔστι κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις, εἶναι πολὺ μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας, δσον πλησίον εἶναι εἰς τὸν ἄδην, εἰς τὸν τόπον τῆς ἀπωλείας, διότι ἔστι δίκης δοθαλμός, ὑπάρχει Θεός. Τρέμετε λοιπόν, ἀπιστοι, τρέμετε, ἀμαρτωλοί, τρέμετε, δλιγόπιστοι, τρέμετε, σκληροί καὶ δλιγόπιστοι χριστιανοί. Ἀλλὰ σταθῆτε, ἀδελφοί, μὴ ἀπελπίζεσθε, ὑπάρχει εἰσέτι καιρὸς σωτηρίας· μετανοήσατε, τὴ θύρα τοῦ ἐλέους εἶναι ἀνοικτή. Ἐπιστρέψατε, καὶ δ Πατήρ τῶν οἰκτιρμῶν ἔχει ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας τῆς εὐσπλαγχνίας. Πρὶν τὴ ἐλθωμέν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, δράμωμεν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου,

καὶ ἴδοὺ ἀνοίγεται τὸ μὲν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὁ Θεὸς εἰναι πλούσιος ἐν ἐλέει καὶ δέχεται τὴν μετάνοιαν τοῦ ἀμαρτωλοῦ· ταπεινωθῶμεν, ἀδελφοί, ὑπὸ τὴν κραταιάν χειρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὸ μᾶς ὑψώσῃ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ χαρῶμεν ἀγαλλόμενοι ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἀποθέμενοι δὲ πᾶσαν κακίαν καὶ πάντα δόλον, καὶ ὑποχρίσεις καὶ φθόνους καὶ καταλαλιάς, ἐκτενῆ δὲ εἰς ἔσωτοὺς τὴν ἀγάπην ἔχοντες, προσπέσωμεν πάντες εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἐν μετανοίᾳ καὶ ἔξομολογήσει κράζοντες: ὁ Θεὸς, ἰλάσθητι τὸ μὲν τοῖς ἀμαρτωλοῖς καὶ πάριδε τὰς ἀνομίας τὸ μῶν. Δέχθητι, φιλάνθρωπε, τὴν μετάνοιαν τὸ μῶν. Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαὸν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. Κατάπαυσον, Κύριε, τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς ταραχὰς τῆς Ἑκκλησίας σου, καὶ στερέωσον αὐτὴν ἐν τῇ πέτρᾳ τῆς ἐν σοὶ δμονοίας καὶ ἀγάπης. Ἐπουράνιε βασιλεῦ! τὴν πίστιν στήριξον, τὰ ἔθνη πράσυνον, τὸν κόσμον εἰρήνευσον, τὴν ἀγίαν σου Ἑκκλησίαν καλῶς διαφύλαξον, καὶ τὸ μᾶς ἐν μετανοίᾳ καὶ ἔξομολογήσει παράλαβε, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος. Ἀμήν.

Γ' ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΚΡΟΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΛΟΓΟΥ. (*)

εἽΨ χαιρῷ ἔκεινῳ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Καπερναούμ, καὶ ἡκούσθη ὅτι εἰς οἰκόν ἐστι, καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὃστε μηκέτι χωρεῖν μιδέ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλέλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν φέροντες, αἱρόμενον ὅπό τεσσάρων. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ· τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαί σου». (Μάρκ. 6°)

ΘΑΥΜΑΣΙΑ τὰ ἐλέη τοῦ Ὑψίστου, παναγιώτατε δέ-
σποτα, καὶ φιλόχριστε τοῦ Κυρίου λαέ! Ἰδοὺ δὲ Σωτὴρ τοῦ
κόσμου, δι μέγας διδάσκαλος τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἀνοίγει
καὶ εἰς τὴν Καπερναούμ τὸ μέγα σχολεῖον τῆς οὐρανίου
αὐτοῦ τοφίας, καὶ διδάσκει πρὸς τὸ ἔκει συνελθὸν πολὺ^{πλήθος} τὰ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου μαθήματα. Ἐν δλῳ
τῷ διαστήματι τῆς ἐπὶ γῆς διατριβῆς αὐτοῦ δὲ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστὸς διήρχετο πᾶσαν πόλιν καὶ κώμην καὶ χώ-
ραν, καὶ διποὺ ἀν ἵστατο ἡρμήνευε καὶ ἐξήγει τὰς ἀγίας
αὐτοῦ Γραφάς, δπως φωτίσῃ τὸν ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου
καθήμενον ἔκεινον λαὸν τοῦ Ἰσραήλ. Ο δὲ λαός, οὔτινος
τὴν σωτηρίαν εἰργάζετο ἐν μέσω τῆς γῆς δὲ Κύριος, ἔτρεχεν
δπισθεν αὐτοῦ ἵν' ἀκούσῃ τὸν τῆς διδαχῆς λόγον καὶ λαμ-
βάνῃ παρ' αὐτοῦ ἀφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ θεραπείαν εἰς τὰς
σωματικὰς αὐτοῦ ἀσθενείας, βεβαιοῖ δὲ ἡμῖν τοὺς λόγους
ἡ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἄρτι ἀναγνωσθείσα περικοπῇ. Ἐν
ῷ δὲ δὲ οὐράνιος διδάσκαλος ἔκήρυττε τὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς
ρήματα, δὲ δὲ λαός ἥκροάζετο μετὰ προσοχῆς καὶ εὐλα-
βείας εὑφρατινόμενος ἐπὶ τοῖς λόγοις τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ
τοῦ θείου στόματος αὐτοῦ, «ἰδὲν ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παρα-

(*) Ἐξεργωνήθη ἐν Κωνστ]πόλει τῷ 1868, Β' χυριακῇ τῶν
νηστειῶν.

λυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. 'Ο δὲ οὐράνιος ιατρός, ἴδων τὴν πίστιν τοῦ τε παραλυτικοῦ καὶ τῶν τὴν διδιχὴν αὐτοῦ ἀκροωμένων, λέγει τῷ παραλυτικῷ· «τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου· ἄρον τὸν χράββατόν σου καὶ ὑπαγε εἰς τὸν οἰκόν σου».

"Ω! πόσον θαυμάσια τὰ ἐλέη τοῦ Υψίστου! πόσον ἐναργῆ τὰ σωτήρια ἀποτελέσματα τῆς μετὰ πίστεως καὶ εὐλαβείας ἀκροάσεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ! 'Αλλὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, διδάσκοντος τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ ἔρμηνεύοντος τὰς ἀγίας αὐτοῦ Γραφὰς ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, ἐπιβάλλει τὸ ἱερὸν καθῆκον εἰς τοὺς ποιμένας καὶ λειτουργοὺς τοῦ κηρύγματος τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἔρμηνείαν τῶν ἱερῶν Γραφῶν πρὸς διδαχὴν καὶ νουθεσίαν τῶν πιστῶν καὶ εὐλαβῶν χριστιανῶν· ἀποδεικνύει τρανώτατα τὴν μεγίστην καὶ ἀπόλυτον ἀνάγκην τοῦ θείου κηρύγματος, οὐχὶ εἰς δλίγας καὶ ὠρισμένας ἡμερας, ἀλλ' ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάντοτε· διότι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι οὐράνιος ἄρτος, ὁ μόνος ἀναγκαῖος εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν χριστιανῶν.

"Οσον δ' ἀναγκαῖον φαίνεται καὶ ἔστι τὸ τοῦ θείου λόγου κήρυγμα, ὡς διδασκόμεθα τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης εὐαγγελικῆς περικοπῆς, τοσοῦτον εὐθύνονται καὶ κατακρίνονται ἱερωμένοι καὶ λατκοί, καὶ νέοι καὶ γέροντες, καὶ ἀνδρες καὶ γυναικες, καὶ πλούσιοι καὶ πένητες, καὶ ἄρχοντες καὶ ἄρχομενοι, καὶ σοφοὶ καὶ ἀγράμματοι, καὶ ἐν γένει πάντες δοῖ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθησαν, καταφρονηταὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ τυγχάνοντες, καὶ εἰς οὐδὲν τὴν τούτου ἀναγκαιότητα λογιζόμενοι. Λειτουργοὶ τοῦ Υψίστου καὶ διδασκαλοὶ τοῦ λόγου τῆς χάριτος αὐτοῦ! ἀκούσατε τέ πρὸς ὑμᾶς λέγει ὁ Θεός. «Εὐλαβεῖς ποιήσατε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ» (Λευτ. 1ε'). «Καὶ λαλήσατε τοὺς λόγους μου πρὸς αὐτούς, δτὶ σκοπὸν δέδωκά σοι τῷ οἰκῳ Ἰσραὴλ, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκζητήσω» (Ιεζ. γ'). 'Ιδοὺ ἡ ἀνάγκη τοῦ θείου κηρύγματος. Σὺ δέ, ὡ νέε τῆς χά-

ριτος Ἰσραὴλ, ἀφ' οὗ πληροφορηθῆς πόσον ἀναγκαῖον εἶναι τὸ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας κήρυγμα, μάνθανε μετὰ προσοχῆς πόσον ἀξιοκατάκριτος εἴναι ὁ χριστιανὸς ἔκεινος, δοτις δι' ἀσύγγνωστον ἀμέλειαν καὶ ρᾳθυμίαν παραπλησίαν τῇ ἀπιστίᾳ ἀποφεύγει τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ οὐσιωδεστάτου χριστιανικοῦ τούτου καθῆκοντος· διότι, ἐὰν δὲ Θεὸς ἐκζητῇ λόγον παρὰ τῶν λειτουργῶν αὐτοῦ, ὡς ἀμελησάντων ἵνα διδάξωσι τοὺς χριστιανοὺς τὰ πρὸς σωτηρίαν, πολλῷ μᾶλλον ἀπειλεῖ τρομερὰν ἐκδίκησιν κατὰ τῶν μὴ θελόντων ἀκοῦσαι λόγον Θεοῦ· «καὶ ἔσεσθε εἰς ἄβατον, καὶ ὑποχείριοι, καὶ εἰς ἀράν, καὶ εἰς ὀνειδισμόν· καὶ οὐ μὴ ἴδητε οὐκέτι τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν ρομφαίᾳ ἐκλείψετε, διτὶ οὐκ ἥκουσατε τῆς φωνῆς Κυρίου» (Ιερ. μθ', 2).

'Επικαλεσάμενοι λοιπόν, ἀγαπητούς, εὐλαβῶς τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάριν, πρόσχωμεν μετὰ πίστεως εἰς τὸν λόγον τῆς διδασκῆς τοῦ Κυρίου, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ πλήθους καὶ τοῦ παραλυτικοῦ, δπως ἴδων καὶ ἡμῶν τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐλάβειαν δὲν οὐράνιος διδασκαλος καὶ Σωτὴρ εἶπη ἐνὶ ἔκαστῳ· «τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου».

ΜΕΡΟΣ Α'.

«Πᾶσα γραφὴ θεοπνευστος, καὶ ὡρέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ· ἵνα ἄρτιος ἢ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἔξηρτισμένος» (Β' Τιμόθ. γ', 16, 17). 'Η Ἐκκλησία, ἀγαπητοί χριστιανοί, ἦγουν τὸ ἀθροισμα τῶν εἰς Χριστὸν πιστεύσαντων, δὲν δύοισάζει βέναια τὰ ἀθροισματα τῶν κοινωνιῶν ἔκεινων, ἐν αἷς αἱ μᾶλλον φρικώδεις ἐγκληματικαὶ πράξεις ἔθεωρούντο ἀρεταῖ· καθόσον, κατὰ τὰς μαρτυρίας καὶ τὰς περιγραφὰς τῶν ποιητῶν καὶ λογογράφων καὶ ἴστορικῶν τῶν ἀξιοθηρήντων ἔκεινων ἐποχῶν, ἡ πολυθεῖα κατέπνιξε τὴν περὶ ἐνὸς ἀληθινοῦ Θεοῦ ἴδεαν

καὶ πίστιν· ἔκαστος δ' ἐθεοποίει τὴν βίαν τοῦ πάθευς καὶ τῶν δρέξεων αὐτοῦ, πᾶν δὲ εἰδὸς κακίας διεπράττετο ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἔκεινων ἀδεῶς καὶ σκένης σύδενὸς ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως, πάντα δὲ ταῦτα, δηλαδὴ θρησκεία διεφθαρμένη, ἡθικὴ κακοφήβης καὶ ἐγκληματικὴ δὲν εἶναι· ἡ ἀναγκαῖα συνέπεια τῆς τῶν ἀληθειῶν τοῦ Θεοῦ ἀπωλείας.

'Αλλ' ἡ Ἐκκλησία οὖσα ἡ κοινωνία, ἡνὶ ἐσχημάτισαν αἱ ἀλήθειαι τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφθεῖσαι διὰ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, δι' ἐστι καὶ ὁ αἰώνιος ἀρχηγὸς αὐτῆς, ἔχει ἀναγκαῖαν συνέπειαν τὸν ἄγιον σκοπόν, δι' ὃν καὶ μόνον συνέστησεν αὐτὴν δοκίμιον. Εἶναι δὲ ὁ σκοπὸς οὗτος ἡ ἀνάπλασις, ὡς εἰπεῖν, τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς διαφθορᾶς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ ἀπὸ τῆς βεβήλου καὶ διεφθαρμένης ζωῆς εἰς βίον, οἷον ἀπαιτεῖ δὲ λέγων ἡμῖν· «Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐστε καὶ υἱοί· Υψίστου πάντες». 'Αλλ' ὁ μέγας οὗτος σκοπὸς δὲν ἐπιτυγχάνεται χωρὶς ἔκαστον τῶν μελῶν τῆς θεοσυστάτου Ἐκκλησίας νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀνάγκην τῆς γνώσεως καὶ τῆς ὠφελείας τῶν ἀγίων ἔκεινων βιβλίων, ἐν οἷς ἐμπεριέχονται οἱ νόμοι καὶ αἱ ἐντολαὶ καὶ αἱ λοιπαὶ θεῖαι διδάσκαλαι, δι' ὧν ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ βούλεται· ἀνυψώσαι εἰς τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα τὸν παραπεσόντα ἀνθρώπον· διότι δὲ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν ταύτην τὴν ἀνάγκην βλέπων λίαν οὐσιώδη διὰ τοὺς πιστούς, ἔγραφε πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Τιμόθεον, διτὶ δπως ἡ ἀρτίος δ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος, δηλαδὴ πᾶς χριστιανός, δέον ἵνα διδάσκηται παρὰ σοῦ τοῦ διδασκάλου καὶ κήρυκος τοῦ Εὐαγγελίου πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος μετὰ πασῶν αὐτῆς τῶν ἀληθειῶν, δπως ἐλέγχωνται αἱ κακίαι, ἐπανορθῶνται αἱ παρεκτροπαί, καὶ παιδεύωνται μετὰ δικαιοσύνης αἱ ἀμαρτωλαὶ πράξεις· καὶ οὕτω διὰ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως ἐν Χριστῷ ἀποδῶσιν ἀρτίοις ὅτι ἐν Χριστῷ πιστοί, τέλειοι δηλονότι ἐν πάσῃ ἀρετῇ, δισον δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις. Καὶ βεβαίως κοινωνία ὑπὸ Θεοῦ σχηματιζεῖσα κατὰ κλησιν ἀγίαν, κοινωνία, ἡς ὁ προφρ-

σμὸς εἶναι ἔνος τῆς ὅλης καὶ τῆς φθορᾶς, κοινωνία, ἥτις οὐκ ἔχει ὡδὲ μένουσαν πόλιν ἐπίγειον καὶ φθαρτήν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητεῖ, τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλήμ, δὲν ἡδύνατο παρὰ νὰ διδάσκηται διὰ διδασκαλίας ἀναλόγου πρὸς τὰς τοιαύτας ὑψηλὰς αὐτῆς ἀρχάς· αἱ δὲ τοιαῦται διδασκαλίαι ἀναγκαῖως δὲν ἐπαισθανοῦσιν πρὸς τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς σπιγμῆς τῆς παραπτώσεως τῶν προπτόρων ἡμῶν διὰ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγίων πατριαρχῶν καὶ τῶν προφητῶν μέχρι τῆς σωτηρίου ἐλεύσεως τοῦ λυτρωτοῦ ἡμῶν, διτις ἐγένετο δ ἀσφαλῆς παιδιάγωγος ἡμῶν καὶ διδάσκαλος αἰώνιος. Πόσον δὲ ἀναγκαῖον ἐθεώρει τὸ κήρυγμα τῶν οὐρανίων ἀληθειῶν δοκίμων οὐρανίων Ἰησοῦς Χριστός, ἀπέδειξε τοῦτο τρανώτατα διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ παραδείγματος· ἵνα μὴ φέρω δ' ἀλλας ἀποδείξεις, παραπέμπω ὑμᾶς εἰς τὴν Καπερναούμ. "Ω ἔχει ναί, ἔχει βλέπει τὸν οὐράνιον διδάσκαλον λαλοῦντα τὸν λόγον, καὶ ἔξηγοῦντας τὰς ἀγίας αὐτοῦ Γραφάς. Πλήθος πολὺ ἀχροαζομένων εὐλαβῶν ἐθαύμαζεν ἐπὶ τοῖς λόγοις τοῖς ἐκπορευομένοις διὰ σπόματος αὐτοῦ, ἐδέξασε τὸν Θεόν, διτις ἀπέστειλε λύτρωσιν τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ· ἀλλ' ἀκολουθήσωμεν τὸν Κύριον ἔως εἰς τὸ δρός τῶν Ἑλαιῶν, καὶ ἀκούσωμεν ὃποιαν τινὰ τελευταίαν παραγγελίαν δίδωσι τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, διτις ἔμελλε ν' ἀναληφθῆ ἐνδόξως πρὸς τὸν οὐράνιον αὐτοῦ Πατέρα. Ἰδού, ἀγαπητοί, τι ἐθεώρησεν ὡς ἀναγκαῖαν τελευταίαν παραγγελίαν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων δ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. «Πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντας τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ δυνομα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα δσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. κή, 19).

Ναί, ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῆς ἐν Χριστῷ κοινωνίας μάνης ταύτης τῆς πνευματικῆς τροφῆς χρείαν ἔχει, δηλοντάς τῆς

διδασκαλίας τοῦ θείου λόγου· διὰ τοῦτο δὲ ὁ σύραντος θεο-
μελιωτῆς αὐτῆς ταύτην μόνην ὡς τελευταίαν ἐντολὴν
ἔδωκε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. «Παρευθέντες μαθητεύ-
σατε διδάσκοντες τῷρεν πάντα δτα ἐντειλάμην ύμῖν».

Ταύτην τὴν διαταγὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ διδασκάλου
Χριστοῦ λαβόντες αἱ ἀπόστολοι, διεσπάρτησαν εἰς πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην ὡς πρόστατα ἐν μέσῳ λύκων, φέροντες τὴν πάνο-
πλαν τῆς παντοδυνάμου χάριτος τοῦ ἀγίου Πνεύματος,
ἐκήρυττον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπέστρεφον εἰς θεογνω-
σίαν ἔθνη τὰ πεπλανημένα, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ
τὸν λόγον βεβαιοῦντος δι' ἐπακολουθούντων σημείων καὶ
τῶν θαυμάτων. Κατόπιν ἔρχονται αἱ θεοφόροι τῆς Ἐκκλη-
σίας πατέρες καὶ διδάσκαλοι ἔξακολουθούντες τὸ ὑπέρ ἀν-
θρωπον ἔργον τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου, περιφρονοῦντες
πάντα κίνδυνον καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον· διότι κατενόσουν
ὅτι, εἰπερ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἔπαινεν ἀκουόμενος μεταξὺ τῶν
πιστῶν, ἐπῆρχετο ὁ ψυχικὸς θάνατος. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ
θεολόγος Γρηγόριος ὀνομάζει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἄρτον
ἀγγέλων, φῶν ψυχαὶ τρέφονται Θεὸν πεινῶσαι· ὥστε τὸ μό-
νον μέσον, ὅπερ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον
διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἦν αὐτὸς ἐθεμελίωσε καὶ συνέστησεν;
Ἔν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ διδασκαλία τῶν θείων
αὐτοῦ ἀληθειῶν, αἱ διδαχαὶ ἐνώπιον τῶν πιστῶν· διὸ καὶ
ὁ θεῖος Παῦλος μετ' ἐπιμονῆς ἔγραψε πρὸς Τιμόθεον· «Κή-
ρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὔκαίρως ἀκαίρως, ἐλεγξον, ἐπι-
τίμησον, παρακάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαγῇ»
(Β', δ', 2). Ἀλλὰ τίς τάχα ὁ σκοπός, καὶ ποιον τὸ τέλος
τῆς τοῦ θείου λόγου διδασκαλίας; Ἡ γνῶσις τῆς ἀληθοῦς
πίστεως, δι' ἣς ἡμεῖς γινόμενοι τέκνα Θεοῦ, καὶ ἐπομένως
ἀκριβεῖς φύλακες τῆς αἰώνιου αὐτοῦ Διαθήκης, γινόμεθα
κληρονόμοι τῆς μεγάλης κληρονομίας, τῆς αἰώνιου δόξης·
καὶ βασιλείας τοῦ οἰσθετήσαντος ἡμᾶς ἐν τῇ ἀπειρῷ αὐτοῦ
ἀγάπῃ καὶ εὐσπλαγχνίᾳ. Δὲν ἡξεύρω τί ἄλλο τίθελεν ἐπε-

Θυμήζει δ ἀνθρώπος, παρὰ μάλιστα τελεύτητον εὑδαικονίαν καὶ μακερίστητα. Καὶ ίδου αὕτη καὶ μόνη εἶναι δλος ὁ σκοπὸς καὶ δλον τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἐχεις, ἀνθρώπε, πίστιν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ; μὴ φοβοῦ, διότι ἔχεις πρὸ δρθαλμῶν τὸ παράδειγμα τοῦ παραλυτικοῦ τοῦ σημερινοῦ Εὐαγγελίου. «Ιδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πάστιν αὐτῷν, λέγει τῷ παραλυτικῷ ἀφέωντας σοι αἱ ἀμαρτίαι σου». Πόσον θαυμάστικα τὰ ἐλέη σου, Κύριε, πρὸς τοὺς μετὰ πάστεως δεχομένους τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἡγίου Εὐαγγελίου! Ἀλλὰ καὶ πόσον δικαία τῇ ὀργῇ σου κατὰ τῶν περιφρονούντων τὸ μέγα τοῦτο χριστιανικὸν καθῆκον.

ΜΕΡΟΣ Β'.

«Ἴδου ἐγὼ δίδωμι ἐνώπιον ὑμῶν σήμερον τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν κατάραν τὴν εὐλογίαν, ἵνα ἀκούσητε τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, δια ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον {Δευτέρον. 1α, 26}.

Οὗτοι, ἀγαπητοί, οἱ λόγοι τοῦ Μωϋσέως εἶναι ἡ τελευταία διαθήκη αὐτοῦ πρὸς τὸν λαὸν Ἰσραὴλ, μέλλοντα νὰ εἰσέλθῃ ἀνευ αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ὑπόσχεται αὐτοῖς εὐλογίαν, ἵνα τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ φυλάξωτε, καὶ ἀπειλεῖ αὐτοὺς τρομερὰν κατάραν, ἵνα μὴ ἀκούσωσι καὶ φυλάξωσιν αὐτάς. Ἐκ τούτου δύναται καὶ πᾶς ὁ νέος Ἰσραὴλ νὰ κατανοήσῃ πόθενς καὶ ποίας κατάρας ὑπεύθυνος γίνεται κωφεύων εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, δι' οὗ ὁ Θεὸς προετοιμάζει αὐτὸν διὰ τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλήμ. Ἐάν δὲ χριστιανὸς ἀποφεύγῃ τὸ ἀκοῦσαι λόγον, διὸ τοῦ καὶ μόνον γινώσκει τὰ τῆς πάστεως αὐτοῦ, πῶς δύναται νὰ ἴναι μέλος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας; καὶ μὴ ὡν μέλος ταύτης, πῶς δύναται νὰ γίνηται μέτοχος τῆς δόξης αὐτῆς ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βασιλείᾳ; Μὴ ἀνήκων λοιπὸν εἰς τὴν κανωνικὴν ἔκείνην τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἔπειται

δτε ἀπελεύσεται ὁ ταῖς ιτος; Εἰς τὴν δργὴν καὶ τὴν κατά-
ραν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν διάβολον! «Οἱ παιῶν τὴν ἀμαρτίαν
ἐκ τοῦ διαβόλου ἔστε», λέγει ὁ θεολόγος Ἰωάννης (Α', γ', 8).

Καὶ πῶς, Ιωάννης εἶποι τις, τὸ μὴ ἀκούειν τινὰ τὸν λόγον
τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀμαρτία; ἀλλ' ἐρωτῶ σε καγώ, χριστιανέ.
Ἐὰν ἀγνοήσῃς τὰ μέσα τῆς ἐναρέτου ζωῆς καὶ τοὺς εὐσεβεῖς
βίου, φρονεῖς δτε δύνασαι νὰ ἡσαι ἐνάρετος; Ἐὰν λοιπὸν
δὲν θέλῃς νὰ μάθῃς τὸν τρόπον τοῦ ἀγιασμοῦ διὰ τῶν ἐνα-
ρέτων πράξεων, πῶς σοὶ φαίνεται βαρὺς μανθάνων δτι, στε-
ρούμενος τῆς θείας διδαχῆς, στεφεῖσαι τῆς ἀγιαζούσης σε
θείας χάριτος, καὶ ἐπιμένως ἀποβαίνεις ἀμαρτωλότερος καὶ
αὐτῶν τῶν ἀπίστων; Ἀλλὰ θέλεις, χριστιανέ, νὰ κατα-
νοήσῃς μέχρι τίνος βαθμοῦ εἶναι ἀναγκαῖος εἰς τοὺς χριστια-
νοὺς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ; ἀκούσον. «Ἴδού ημέραι ἐρχονται,
λέγει Κύριος, καὶ ἔξαποστελῷ λιμὸν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ λιμὸν
ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὑδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον
Θεοῦ ('Αμώς γ', 11). Πόσον φρικώδης τοιαύτη κατάστασις
δι' ἓνα χριστιανόν! μυριάκις προτιμότερον διὰ τὸν χριστια-
νὸν πᾶσαι ὅμοι αἱ μάστιγες τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῆς
δργῆς τοῦ Κυρίου, ἥ ἥ φεβερὰ αὕτη ἀπειλὴ τῆς στερήσεως
τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Ναί, χριστιανέ, δοτις λιμώττει καὶ
διψή τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, οὐχ ἔχει ζωὴν ἐν Χριστῷ, οὐδὲ
κληρον ἐν τοῖς ἐν σύρανῷ ἐκλεκτοῖς. Τοσαύτη ἐπέρχεται ἡ
δργὴ τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας, κατὰ τῶν
χριστιανῶν ἐκείνων, στίνες, χριστιανοὶ δοντες, δὲν συναισθά-
νονται τὴν ἀνάγκην τῆς θείας διδαχῆς, δι' ἣς διδάσκονται
τι πιστεύουσι, καὶ δρθῶς πιστεύοντες τι δοφείλουσι πράττειν,
καὶ ἐναρέτως διάγοντες τι παρὰ Θεοῦ ἐλπίζουσιν. Ἐὰν δὲ
χριστιανοὶ συνησθάνοντο μετὰ φέρου καὶ τρόμου πόσον ἀ-
ξιοκατάχριτοί εἰσιν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, μὴ φλεγόμενοι ὑπὸ^{τοῦ} ζῆτος τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον αὐτοῦ, ἔθελεν εὔρισκεται
μεταξὺ αὐτῶν καὶ πίστις ζῶσα καὶ ζῆτος χριστιανικός, καὶ
ἡθικὴ ὄλως εὐαγγελική, ὄλως ἀγία. ἀλλά, δυστυχῶς, σή-

μερον μάλιστα, συμβαίνει πᾶν τούναντίον. Ἰδού τὴ εἰκὼν τῆς σημερινῆς φρειώδους καταστάσεως τῶν χριστιανῶν, ἣν ἔχω λαβὼν παρὰ προφήτου θεοπνεύστου. «αἷμα καὶ φθόνος, κλοπὴ καὶ δόλος, φθορά, ἀπιστία, ταραχή, ἐπιφρία, θρύ-
βος ἀγαθῶν, χάριτος ἀμνηστεία, ψυχῶν μιασμός, γάμων ἀταξία, μοιχεία καὶ ἀσέλγεια· τὴ γὰρ ἀσέβεια ἐστιν ἀρχὴ καὶ πέρας παντὸς κακοῦ» (Σοφ. Σολ. ιδ'). Ό μὴ θέλων νὰ παιδεύηται καὶ διδάσκηται ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου τί ἄλλο εἶναι τὴ αὐτόχρημα ἀσέβης; καὶ ἀμφιβάλλεις, χριστιανέ, εἰς τοῦτο; Λάβε ἀνὰ χειρας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, δηλονότι τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ διελθε δόλας τὰς τάξεις τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας, καὶ δεῖξον αὐτὸν πρὸς πάντας, καὶ ἐρώτησον ἐνα ἔκαστον ἢν γινώσκῃ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ ἢν πράττῃ συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ, διότι ὀνομάζεται χριστιανός. Τί βλέπεις καὶ τὶ πληροφορεῖσαι; ἐδῶ τὸ ψεῦ-
δος, τὴν ἀπάτην, τὴν ὑπόχρισιν καὶ τὴν δολιστητὰ· ἔκει τὸν φθόνον, τὰς προδοσίας, τὰς συκοφαντίας, τὴν καταλα-
λιάν, τὰς ἔριδας, τὰς μάχας, τὰς διχογνωμίας, τὰ σκάνδα-
λα καὶ τὰς φόνους, τὰς ἀρπαγὰς καὶ τὰς ἀδικίας· βλέπεις τὴν ἀλαζονείαν, τὴν σατανικὴν ὑπερηφάνειαν, τὴν ἀνευ-
λάβειαν, τὴν φρειώδη ἀπιστίαν, βίον ἀσωτον καὶ ἀκόλαστον, βλέπεις ... ἀλλὰ θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου! οὐδαμοῦ βίος ἐνάρετος, οὐδαμοῦ ἀγωγὴ καὶ μέριμνα εὐαγ-
γελικῆ· «Πάντες ἔξεχλιναν, ἀμα ἡγρειώθησαν, οὐκ ἐστιν ἔως ἔνός· οὐκ ἐστι συνιών οὐδὲ ἔκζητῶν τὸν Θεόν». Οὐδαμοῦ διάθεσις καὶ ζῆλος πρὸς τὸ ἀκοῦσαι λόγον Θεοῦ. Ό λαὸς προφασίζεται ἀμάθειαν, ἀλλὰ δὲν ἔρχεται εἰς τὴν Ἔκκλη-
σίαν ν' ἀκούῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διδαχθῇ τὰ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Οἱ σφοδροὶ καὶ πεπαιδευμένοι, ἐπαιρόμενοι εἰς τὴν ἄλλην αὐτῶν παιδείαν, περιφρονοῦσι τὴν κατὰ Χριστόν, φιλολογικῶς μόνον γινώσκοντες ὅτι ὑπάρχουσι καὶ δύο τινὰ βιβλία, λεγόμενα παλαιὰ καὶ νέα Διαθήκη. Εἰς τὴν ἔκκλησίαν δὲν ἔρχονται, διότι, λέγουσιν, οἱ ὄμνοι καὶ

τὰ τροπάρια καὶ αἱ λοιπαὶ μακραὶ ἀκολουθίαι εἰναις διὰ τεὺς καλογήρους καὶ τοὺς παππάδες! Φεῦ τῆς δλιγωρίας καὶ τῆς περιφρονήσεως! Ἄλλ' ἴδου πῶς ἔξελέγχει αὐτοὺς ὁ ἄγιος καὶ πολὺ ἀνώτερος κατὰ τὴν παιδείαν ἵεράρχης Διονύσιος ὁ Ἀρειοπαγίτης. «Οἱ ἐπ' ἔκκλησίας ὑμνοι καὶ τὰ ἱερὰ ἀναγνώσματα ἀφήγησις διδασκαλίας ζωῆς ἐναρέτου ἐστίν· καθόσον ἡ ἔκκλησία εἰναις σχολεῖον πρακτικὸν τῆς ἐν Χριστῷ ἡθικῆς. Αὐτοὶ οἱ ὑμνοι, αὐτὰ τὰ πνευματικὰ φίσματα, αὐτὰ τὰ συναξάρια τῶν ἀγίων, αὐτὴ ἡ Ὁκτώηχος καὶ τὸ Ψαλτήριον διεφύλαξαν ἡμῖν, ὡς σφοι χριστιανοί, καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἔθνισμόν. Ναί, δὲν δύνασθε ν' ἀρνηθῆτε τοῦτο· τὰ πολύτιμα ταῦτα κειμῆλια ἐφύλαξεν ἡμῖν ὁ Θεὸς οὐχὶ εἰς ἀκαδημίας καὶ πανεπιστήμια, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς τοὺς νάρθηκας τῶν Ἱερῶν ἔκκλησιῶν, καὶ μὴ λησμονήσητε τοὺς χαλεποὺς ἔκείνους καιρούς. Τί δὲ καὶ οἱ πλούσιοι χριστιανοί; ἔχουσιν ἀρά γε αὐτοὶ πλεισταὶ συναίσθησιν τῆς χριστιανικῆς ὑποχρεώσεως τοῦ ἀκούειν λόγου Θεοῦ; ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ αὐτὸν κατάκριμα εὑρίσκονται. Κατηγραμένε πλοῦτε! πόσα ἐμπόδια παρεμβάλλεις εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἔχοντων σε! Οἱ πλούσιοι δὲν ἔχουσι καιρὸν διὰ τὴν ἔκκλησίαν, διότι ἀγγυτεναῦσιν εἰς τὰ θέατρά, εἰς τοὺς χορούς, καὶ εἰς τὰς ἄλλας ψυχοθέραυς νυκτερινὰς διασκεδάσεις· δὲν ἔρχονται εἰς τὴν ἔκκλησίαν, διότι ἐνοχλεῖ αὐτοὺς τὸ πλήθος τοῦ δχλου· δὲν εἴναι λοιπὸν δι' αὐτοὺς οἶκος τοῦ Θεοῦ· καιρὸν διὰ διδαγῆς δὲν ἔχουσι, διότι κατατρώγει αὐτοὺς ἡ μέριμνα τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς ἡδυπαθείας· καταγένονται καθ' ἥμέραν εἰς τὸ νὰ ἐνδύουνται λαμπτρῶς καὶ νὰ εὐφραίνουνται μετὰ τῶν φίλων αὐτῶν· τὸν δὲ ἐν τῇ αὐλῇ αὐτῶν κατακείμενον πτωχὸν Λαζαρού οὐ βλέπουσιν, οὐδὲ φροντίζουσι περὶ τῶν πληγῶν αὐτοῦ. Λυποῦνται καὶ ἀνήσυχοισιν διτὶ οὐκ ἔχουσι ποθὲ νὰ συνέξωσι τοὺς καρποὺς αὐτῶν, δπως εἴπωσι τῇ ψυχῇ αὐτῶν: ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἕτη πολλά· φάγε,

πέ, εὐφραίνου. Ἀλλὰ πόσον φρικῶδες καὶ τῶν πλουσίων τούτων τὸ τέλος, οἵτινες μὴ φροντίσαντες νὰ διδαχθῶσι τὴν εὐαγγελικὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου κακῶς ἀπώλοντο. Ἀποθνήσκουσιν· ἐν δὲ τῷ Ἄδῃ ρανδα ὕδατος ζητοῦσι νὰ καταψύξωσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν καὶ οὐχ ὑπάρχει δ δώσων, διότι μεταξὺ τοῦ παραδείσου καὶ τῆς κολάσεως χάσμα μέγα ἔστι. Μεταξὺ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου καὶ τοῦ ἄφρονος πλουσίου ἀπροσπέλαστον τὸ διάστημα· δέ μεν, εἰς τοὺς κολπους τοῦ Ἀβραάμ, δέ, εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Οὕτως οἱ θησαυρίζοντες ἐν ἑαυτοῖς καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλαυτοῦντες. Οὕτως ἀπολοῦνται οἱ μὴ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ φυλάσσοντες αὐτόν.

Ἄλλ' ἡμεῖς, ἀγαπητοί ἀδελφοί, φύγωμεν τῶν τοιούτων τὸ κακὸν τέλος. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ διδασκαλία τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν σώζουσιν ἡμᾶς τοῦ τοιούτου φοβεροῦ κινδύνου. Ἡκούσατε ἡδη πόσον ἀναγκαῖος εἶναι· δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὸ τέλος καὶ διὰ τὸν σκοπὸν τῆς κλήσεως ἡμῶν. Ἡκούσατε δὲ καὶ πόσον φοβερὸν εἶναι· ἡ ὅργὴ καὶ ἡ ἐκδίκησις τῆς θείας δικαιοσύνης ἐναντίον ἔκεινων, οἵτινες ἀποφεύγουσιν ἀκοῦσαι λόγον Θεοῦ, καὶ ἀποβαίνουσιν ἀνάξια μέλη τῆς κοινωνίας, ἦν δὲ Χριστὸς ἡγίαστε διὰ τοῦ ἀχράντου αὐτοῦ αἴματος εἰς τὸ δρός τοῦ Γολγοθᾶ. Τοιούτον λοιπὸν ἡμεῖς ἀγιασμὸν ἔχοντες, θέλομεν μολύνει αὐτὸν διὰ πράξεων αἰσχρῶν, δι' ἔργων ἀνομίας καὶ ἀσεβείας; Προσέχοντες, ἀδελφοί, καὶ ἐπιμένοντες εἰς τὴν διδαχὴν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, προκόπτομεν εἰς τὴν πίστιν, προαγόμεθα εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ γινόμεθα κληρονόμοι δόξης αἰωνίου. Ἡμῶν τὸ πολίτευμα καὶ ἡ κλῆσις ἐν οὐρανῷ ἔστιν, διεξεῖθεν καὶ ἡ σωτηρία ἡμῶν παρὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ αἰωνίου Πατρός, παρ' οὐ πᾶσα δόσις ἀγαθή, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον. Ἐρχεσθε, ἀγαπητοί, συνεχῶς εἰς τὴν μητέρα ἡμῶν Ἐκκλησίαν, ἡτίς φιλοστόργως προσκαλεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ἀκρόστιν τῆς σωτηρίου διδασκαλίας. Ἰδοὺ ἡ φι-

λόστοργος φωνή αὐτῆς· «δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς». Ὁ λόγος αὐτῆς ἀγιάζει τὴν ἡμέτην, δόηται εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τέλος φέρει ἐκεῖ, δπου οὐκ ἔστι πόνος, οὐδὲ θλίψις, ἀλλ' αἰώνιος μακαριστῆς καὶ χαρὰς ἀνεκλαλήητος. «Οσοι λοιπὸν ἀμαρτωλοὶ καὶ πάσχοντες ἡθικὴν παραλυσίαν τῆς ψυχῆς, ἔρχεσθε μετὰ πίστεως καὶ ζῆλου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, δπου δὲ ζῶν καὶ ἐνεργῶν λόγος τοῦ Θεοῦ διδάσκεται καὶ τὰ ρήματα τῆς αἰώνιου ζωῆς ἔρμηνεύονται, καὶ ἔστε βέβαιοι δτι διδάσκαλος τῆς σωτηρίας ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, βλέπων τὴν πίστιν ἡμῶν, θέλει εἶπει καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸν ἐκεῖνο, δπερ εἶπε καὶ πρὸς τὸν σημερινὸν τοῦ Εὐαγγελίου παραλυτικόν· «τέκνουν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου». Ὁ Θεός τῆς εἰρήνης εἶη μετὰ πάντων ἡμῶν. Ἄμην.

Δ' ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΑΣΩΠΙΟΥ (*)

Αἰνέσωμεν δὴ ἀνθρας ἐνδόξους, τὸ σῶμα αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ ἐτέψη, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ζῆι εἰς γενεάς (Σοφ. Σειράχ).

ΟΥΤΩΣ ἀποφαίνεται δοσοφίς Σειράχ, ὡς εὔσχημος καὶ ἀριπρεπής καὶ φιλόχριστος δομήγυρος, ἔξυμνῶν τὰς ἀρετὰς τῶν μεγάλων καὶ θεοτεῖῶν ἀνδρῶν τοῦ Ἰσραήλ, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Ἐνὼχ καὶ προχωρῶν μέχρι Συμεὼν τοῦ μεγάλου ιερέως. Οἱ δὲ ἡμέτεροι πρόγονοι, ὡς γνωστόν, καὶ νόμῳ καθιέρωσαν ἵνα ἐπιτάφιοι λόγοι ἔχωνται εἰς τὰς κηδείας τῶν ἐν ἔργοις καὶ πράξεσιν ὠφελίμων γενομένων τῇ ιδίᾳ

(*) Ἐξερωνήθη τῇ 14 Ιανουαρίου 1873 ἐν τῷ ἐν Πέραν ιερῷ ναῷ τῶν Εισοδίων.

πατρίδι· ώστε καὶ θεῖος καὶ ἀνθρώπινος νόμος ὑποχρεοῖ τοὺς ἐπιζῶντας ἵνα κατὰ καθήκον εὐγνωμοσύνης καὶ χάριτος ἔξυμνῶσι τὰς ἀρετὰς τῶν εἰς τὴν αἰωνιότητα ἀποδημούντων ἐπιφανῶν καὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν.

Καὶ τοιαύτη λοιπὸν ὑποχρέωσις ἐπιβάλλεται καὶ ἡμῖν σήμερον, ἐπιτελούσι τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου τοῦ ἐλληνικοῦ γένους Κωνσταντίνου τοῦ Ἀσωπίου· διότι τὸν βίον αὐτοῦ διανύσας ὑπὲρ τῶν δμοπίστων καὶ δμογενῶν αὐτοῦ, ἐκτήσατο ἀπαράγραπτα δικαιώματα αἰωνίου εὐγνωμοσύνης καὶ χάριτος. Καὶ δσαι μὲν τιμαὶ ὠφείλοντο πρὸς τὸν γέροντα ἐκεῖνον διδάσκαλον ἡμῶν, τὸν ἐνδόξως ζῆσαντα καὶ τελευτήσαντα, ἐδόθησαν αὐτῷ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν δμοζήλων καὶ δμοτρόπων αὐτῷ καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου· σύμπασσα δὲ ἡ πόλις ἐκείνη τῶν ἐπιστημῶν ἐν «ὕμνοις καὶ ώδαις πνευματικαῖς» καὶ ἐν λόγοις ἐπικηδείοις ἐπαξίως ἔξυμνησαν τὰς ἀρετὰς καὶ προέπεμψαν εἰς τὴν αἰωνιότητα τὴν μακαρίαν ψυχὴν Κωνσταντίνου τοῦ Ἀσωπίου, «οὐ τὸ ἐνδόξον δνομα ἐν γενεᾷ αὐτοῦ ζῆ». Ἄλλα καὶ οἱ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ ἐλληνικοὶ σύλλογοι, ἦτοι ὁ φιλολογικός, ὁ ἡπειρωτικός, ὁ θρακικός, ἡ φιλεκπαιδευτικὴ μακεδονικὴ ἀδελφότης, καὶ ὁ φιλεκπαιδευτικὸς σύλλογος «Μικρὰ Ἀσία», ἐκ καθήκοντος καὶ βαθείας εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν μέγαν διδάσκαλον τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς φιλολογίας, ἐψηφίσαντο, ἔργον εὔσεβειας ἐκπληροῦντες, δημοτελές μνημόσυνον ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ μακαρίου Κωνσταντίνου τοῦ Ἀσωπίου· συνάμα δὲ καὶ λόγον ἐπιτάφιον εἰς ἔξυμνησιν τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ, δπως ἔργῳ δηλωθῶσιν αἱ δρειλόμεναι τιμαὶ πρὸς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, δστις καὶ ἐν λόγοις ἐδήλωσε τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔθνος, εἰς ὃ ἀνήκειν ὡς Ἑλλην, καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἐν γένει, ὡς διδάσκαλος ἐπιστήμης, ἀνυψούσης τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ προορισμόν· καὶ τὸ μὲν πρῶτον τελεῖται ἥδη, ὡς ὅρατε,

ἀναιμάκτου θυσίας προσφερομένης τῷ Ὅψιστῳ ύπερ τῆς μακαρίας ἔκεινου φυχῆς.

Ἄλλὰ τί εἶπω περὶ τῆς δευτέρας ὑποχρεώσεως, ήν ἐπέβαλεν ἐμοὶ ἡ μεγάτιμος αὕτη ἐπιτροπή, ἡ ἀξιοπρεπῶν ἀντιπροσωπεύουσα ἐνταῦθα τοὺς ἐν τῇ πρωτειούσῃ ταύτῃ συλλόγους τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων; Ἀληθῶς, ἀγαπητοί, λίγεν, ὡς εἰκός, ἐδειλίασα, ἀκούσας τὴν ἐπιεληθεῖσάν μοι ἐντολήν, ἵνα δηλοντί ἐγὼ ἀπαγγείλω καὶ τὸν λόγον εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου, σὺ τὰς ἀρετὰς καὶ τὸν βίον ἔξυμνησαν ἐπαξίως ἀνδρες, διαπρέποντες ἐπὶ πολυμαθείᾳ καὶ ρητορικῇ δεινότητι, ὡς ὁ τῇς θεολογίας καθηγητής καὶ πρωτοπρεσβύτερος κ. Ρομπότης καὶ ὁ τοῦ πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν πρύτανις καὶ καθηγητής τῆς ἴστορίας κ. Παπαρρηγόπουλος. Ἀλλὰ γενέσθω λατόν ὡς ἔδοξεν· σύδε γάρ πρόκειται· οἱ ἡμέρους καὶ οἱ ὅμοιοις, καὶ οἱ ὅμοιοις καὶ οἱ ὅμοιοις τοῦ ἐνδόξου γέροντος διδασκάλου νέα κρίνωσι· περὶ τῆς αὐτοῦ ἀξίας ἐξ ἐμού, εὐ τε καὶ χειρον εἰπάντος· διότι ἔκεινος δεδόξασται ἐκ τῶν ἴδιων αὐτοῦ ἔργων, «καὶ ζῆτε αἰωνίως ἐν γενεᾷ αὐτοῦ».

Ἐάν, ἀγαπητοί, ἀποδλέψωμεν εἰς τὸ χωρίον, ἐν φέτῃς προσκαλέσονται ταύτης ζωῆς τὰς πρώτας ἀναπνοὰς ἀνέπικευσεν ὁ μέγας αὐτος εὑργέτης τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, καὶ εἰς τὰ δεινά, ἀπέρ ἐπεκράτουν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην τῆς νεανικῆς αὐτοῦ Τήλικίας, καὶ εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν τοῖς σχολείοις τῶν Ἰωαννίνων, ταῦτα, λέγω, πάντας ἀκριβῶς ἐὰν ἔξετάσωμεν, συγχρίνωμεν δὲ τὸν νέον Κωνσταντίνον τοῦ Γραμμένου πρὸς τὸν πολύτιμον γέροντον καὶ καθηγητὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἔθνικον πανεπιστημίου, ἐξ ἀπαντος θέλομεν κλίνει γένου πίστεως ἐνώπιον τῆς ὑπερτάτης προνοίας τοῦ Θεοῦ, οὗτοι θαυμασίως οἰκουμενήσαντος τὰς τύχας τοῦ ἔθνους, δικερέσπειτος πάνται τὰ ἔθνη, καὶ δικερέσπειτος τοὺς κινδύνους οὓς διέτρεκεν, ἔζησε καὶ ζῆ. Ως θαυμαστά, Κύριε, τὰ μυστήρια τῆς θείας σου προκρίεται;

Οὐδεῖς βέβαια ἥλπιζεν δτι ἐκ τοῦ μικροῦ ἔκεινου χωρίου τοῦ Γραμμένου, εἰς δὲ ἐγεννήθη Κωνσταντίνος δὲ Ἀσώπιος, οὐδὲ ἐκ γονέων, οἷς ἤσαν οἱ τοῦ μακαρίτου, ἀνθρωποὶ δηλονότι εὐσεβεῖς μὲν καὶ πατριώται, ἀπλοῖκοι δὲ καὶ ἴδιωται, οὐδεῖς, λέγω, ἥλπιζεν δτι ἡμελλε νὰ ἀναδειχθῇ ἀνὴρ τοιούτος· τρανωτάτη ἄρα καὶ τούτο ἀκόδειξις δτι καὶ αἱ καλύβαι παράγουσι μεγάλους ἀνδρας.

Κωνσταντίνος δὲ Ἀσώπιος ἥρχισε τὰς πρώτας αὐτοῦ σπουδὰς ἐν τῷ μικρῷ αὐτοῦ χωρίῳ, οὕτως σχολὴ μὲν ἦν δὲ νάρθηξ τῆς ἐκκλησίας, διδάσκαλος δὲ δὲ τῆς ἐκκλησίας Ἱερεύς· πρῶτον δὲ βιβλίον, διπερ ἐπεδόθη τῷ παιδίῳ εἰς ἀνάγνωσιν, ἥξεύρετε ποιὸν ἦτο; τὰ ἐν τῇ Ἡπείρῳ λεγόμενα πινακίδια· πρὸ τοῦ πρώτου σταύρου τοῦ ἀλφαβήτου ἥξεύρετε, ἀγαπητοῖς, τί προέτασσον οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ γονεῖς καὶ διδάσκαλοι; τὸ σημεῖον τοῦ σταύρου· πρὸν ἦ δὲ διμαθητής προσφέρη τὴν λέξιν ἀλφα, ἥξεύρετε τί προσνεφώνει; σταυρός, βοήθεια! Καὶ ἴδού, ἀγαπητοῖς, δὲ ἀκρογωνιαῖς λίθος τῆς πρώτης ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τῆς ἐποχῆς ἔκεινης! Ἄλλὰ τίς δὲν βλέπει τὰ θαύματα τῆς ἐν Χριστῷ καὶ κατὰ Χριστὸν ταύτης ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως; Τίς δὲν κατανοεῖ δτι ἐν τῇ ἀπαλῇ καρδίᾳ τῶν παιδῶν τῆς ἐποχῆς ἔκεινης ἀνεπτύσσοντο τὰ πολυτελέμοτερα καὶ εὐγενέστερα αἰσθήματα, τοῦ πατριωτισμοῦ δηλονότι καὶ τῆς πίστεως; Ὁ πενιχρὸς ἔκεινος νάρθηξ, δὲ ἀπλοῖκος ἔκεινος, ἀλλὰ σεβαστὸς Ἱερεύς, τὰ πινακίδια, τῇ Ὁκτώηχος, τὸ Ψαλτήριον καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἐκκλησίας ίερὰ βιβλία τίς δύναται ν' ἀρνηθῆ δτι ἐχρησίμευσαν ὡς πρώτη ἀφορμὴ τῆς ἀναδείξεως τοσούτων καὶ τηλεκούτων ἐνδέξων καὶ μεγάλων τέκνων τῆς τε ἐκκλησίας καὶ τῆς πατρίδος; Καὶ ἐὰν δὲν ἀρχῇ εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ταύτης Κωνσταντίνος δὲ Ἀσώπιος, ἀνέγνωτε καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς νεωτέραν Ιστορίαν, καὶ θέλετε διμολογήσετε δτι οἱ μεγάλοι ἀνδρες του ἔθνους ἡμῶν ἐξῆλθον ἐν καιροῖς χαλεποῖς

τὸ κατ' ἀρχὰς ἐκ τοῦ νάρθηκος τῶν ιερῶν ἐκκλησιῶν καὶ
ἐκ τῶν καλυβῶν.

'Αλλ' ὁ μαθητὴς τοῦ νάρθηκος τοῦ Γραμμένου πέμπεται
ὑπὸ τῶν μακαρίων αὐτοῦ γονέων εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἰω-
αννίνων καὶ μαθητεύει παρὰ τῷ ἀοιδόμωῳ διδασκάλῳ Ψα-
λιδῷ· μετ' ὀλίγον δὲ ὁ ἐπιμελέστατος καὶ πρὸς μάθησιν δρ-
γῶν μαθητὴς καταλαμβάνει ἔδραν διδασκάλου ἐν ἡ ἐδιδά-
χθη σχολῇ, καὶ ὡς βλέπετε, ἀγαπητοί, ἐξ ἀπαλῶν δύνηων
Κωνσταντίνες δὲ Ἀσώπιος ἀναλαμβάνει τὸ μέγα τοῦ διδα-
σκάλου ἔργον κατὰ πρῶτον ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρόδι, ἐξ ἀκρα-
φονοῦς πατριωτισμοῦ δρμώμενος καὶ ἐκ ζήλου ἵνα μὴ διακο-
πῇ ἡ συνέχεια τῆς Ἑλληνικῆς μαθήσεως ἐν τῇ πρωτευούσῃ
τῆς πάντοτε φιλογραμμάτου Ἡπείρου, ἐν καιροῖς χαλεπεῖς
καὶ δεινοῖς· ἀλλὰ καὶ μαθητὴς τοῦ Ψαλιδᾶ καὶ διδάσκα-
λος ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων ὡν, οὐδόλως ἐπήρθη ὁ τὰ
πρῶτα γράμματα διδαχθεὶς νεανίας ἐν τοῖς «πινακιδοῖς καὶ
τῇ Ὁκτωήγῳ καὶ τῷ Ψαλτηρῷ». Ο τζουμ πὲ ζὲ καὶ
αἱ κορδὲ λλαὶ τῆς πόλεως Ἰωαννίνων οὐδόλως ἐδελέασαν
αὐτὸν εἰς τὸ νὰ μεταλλάξῃ τὴν φλοιάτα καὶ τὰ τσα-
ρούχια τοῦ Γραμμένου. Ναί, ἀγαπητοί, οἱ μακάριοι δι-
δάσκαλοι ἡμῶν ἐν τῇ Ἡπείρῳ τὴν φλοιάτα καὶ τὰ τσα-
ρούχια φοροῦντες, διέσωσαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ
τὴν προγονικὴν σοφίαν καὶ τὴν πίστιν ἡμῶν «ἐν δρεσι καὶ
σπηλαίοις καὶ ταῖς δπαῖς τῆς γῆς, Θλιβόμενοι, κακουχούμε-
νοι, διωκόμενοι!» Τί δὲ ὁ Ἀσώπιος ἐποίει τὸν ὀλίγον μισθόν,
διὸ ὡς διδάσκαλος ἐλάμβανεν; ἐδαπάνα, ἀγαπητοί, εἰς ὑπο-
στήρξιν καὶ βοήθειαν ἄλλων μαθητῶν ἀπόρων καὶ ἐνδεῶν
ἴδον δ ἀνθρωπος τοῦ Εὐαγγελίου· ίδον δ λάτρις τῶν ἑλλη-
νικῶν μουσῶν· ίδον δ μέγας πατριώτης καὶ ἐνδοξος συμπο-
λέτης τῶν Καπλανῶν καὶ Ζωσιμαδῶν.

'Αλλ' ὁ Ἀσώπιος ἦτο ἥδη εἰς θέσιν νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ
ἀμεθόδου τρόπου, καθ' ὃν ἐδιδάσκοντο τότε τὰ ἑλληνικὰ
γράμματα, ἐκ προαισθήματος δέ τινος προέβλεπε τὴν ἀνα-

πόδραστον ἀνάγκην ἐπιστημονικῆς μεθόδου εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διάδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας· καθότι ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ ἔφρόνει δὲ ἔμφρων καὶ ἀληθής πατριώτης δτε ἔγκειται τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος· διὸ καὶ ἐκ τοιούτων σκέψεων καὶ ἀρχῶν ὅρμωμενος, προέθετο ἵνα μεταβῇ καὶ ἐπισκεψθῇ καὶ μέρη τινὰ τῆς Εὐρώπης, ἐν οἷς ἐκαλλιεργεῖτο ἡ ἐπιστήμη τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἐπεσκέφθη λοιπὸν κατὰ πρῶτον τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν Βενετίαν· ἀκολούθως δὲ μετέβη εἰς τὴν Τεργέστην, προσκληθεὶς παρὰ τῶν ἔχει δημογενῶν, ἵνα διδάξῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

'Αλλ' ὁ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρως «οὐκ εἴα αὐτὸν καθεύδειν»· πληροφορούμενος δὲ τὰς μεγάλας προσδους, ἃς ἐποίει ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἡ Ἑλληνικὴ φιλολογία, ἐπεβύμει μὲν νὰ μεταβῇ ἔκεισε εἰς ἐπίτευξιν τοῦ διακαοῦς αὐτοῦ πόθου καὶ πρὸς πλήρη ἴκανοποίησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἐστερεῖτο δὲ φιλομαθῆς ἀνὴρ τὰ μέσα. 'Αλλ' ἰδοὺ φωνὴ εὐεργετική, ὡς ἐξ οὐρανοῦ προερχομένη, ἔρχεται εἰς ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν τῶν μεγάλων πόθων καὶ σκέψεων τοῦ Ἀσωπίου· διέγας δηλονότι εὐεργέτης τῆς 'Ελλάδος, δὲ εἰμινηστος Γυιλφορδ, ἀποστέλλει τὸν ἥδη γνωστὸν αὐτῷ Κωνσταντίνον τὸν Ἀσώπιον εἰς Γερμανίαν.

'Αλλὰ τίς δύναται νὰ παραστήσῃ τὴν μεγίστην ἀγαλλίασιν τοῦ Ἀσωπίου ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτη, καθ' ἣν ἡ θεία πρόνοια ἀπέστειλεν αὐτῷ τὸν μέγαν τῆς Ἑλλάδος εὐεργέτην Γυιλφορδ ἄγγελον εὐεργετικὸν εἰς ἐπίτευξιν τῶν μεγάλων ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτοῦ εὐχῶν καὶ πόθων; «Ὦς θαυμαστά, Κύριε, τὰ ἔργα σου!» Μεταβάς λοιπὸν εἰς Γερμανίαν καὶ τελειοποιήσας τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ γνώσεις, μετακαλεῖται ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου αὐτοῦ εὐεργέτου, ἵνα διδάξῃ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα εἰς τὴν ἐν Κερκύρᾳ Γυιλφόρδειον ἀκαδημίαν. Ἐνταῦθα λοιπὸν δὲ θερμουργὸς ἀνὴρ καὶ μέγας φιλόπατρις Ἀσώπιος ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη ἐδίδασκε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἐμόρφου καὶ προητοίμαζεν ἄν-

δρας ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας διὰ τὴν προσφιλή πατρόδα. Καὶ ἐντεῦθεν λοιπὸν ἄρχεται τὸ ὑπέρ τῆς πατρίδος περῶν ἔνδοξον στάδιον τοῦ κλεινού διδασκάλου Κωνσταντίνου τοῦ Ἀσωπίου· διότι, βλέπων τὰς κρισίμους περιστάσεις, ἃς διήρχετο ἡ πατρίς, καὶ προβλέπων τὸ ἔναγώνιον μέλλον αὐτῆς, ἔκρινεν διὰ τὴν ἀληθῆς παλιγγενεσία τὴν ἔργον ἀνδρῶν Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ μαθήσεως. Διὰ νὰ ἀκμάσῃ, Ἐλεγενὸς ὁ ἀσίδιμος, διὰ νὰ ἀκμάσῃ ἡ Ἑλλὰς ὑλικῶς, ἀνάγκη συνάμα νὰ ἀκμάζῃ διανοητικῶς διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκμαθήσεως τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων· ἀνάγκη ὥστε οἱ νῦν Ἑλληνες νὰ γνωρίσωσιν διὰ εἰσὶν ἐξ αἰματος συγγενεῖς καὶ ἀπόγονοι τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Περικλέους, Δημοσθένους, Φωκίωνος, Θεμιστοκλέους καὶ τῶν ἄλλων ἔκεινων μεγάλων καὶ ἔνδοξων ἀνδρῶν, «αἵτινες ἔχρωντο πολιτείᾳ, οὐ ζηλούσῃ τοὺς τῶν πέλας νόμους, παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ δικαιοῦνται ἢ μιμούμενοι ἐτέρους». Ἐλλά ἐν τούτοις τῇ Ἑλληνικῇ καρδίᾳ τοῦ Ἀσωπίου ἐπαλλαγεὶ παλμούς ἐλπίδος καὶ ἀπελπισίας, ἐν Κερκύρᾳ διαμένοντος καὶ διδάσκοντος, πληροφορουμένου τὰ συμβαίνοντα κατ' ἔκεινην τὴν ἐποχήν ἀλλὰ περιττὴν θεωρῶ τὴν διῆγησιν ἴστορικῶν γνωστῶν γεγονότων.

Ἐλλά ἄφες τὴν Κωνσταντίνην Ἀσώπιε, τὴν Κέρκυραν καὶ μετάβηθι εἰς τὰς κλεινάς Ἀθήνας· διότι δὲ βροτολογίδες Ἀρῆς ἐσίγησεν, αἱ δὲ Μουσαὶ δέον νὰ ἐπανελθωσιν· ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἀναφανῇ ἡ Στοά, ἡ Ἄκαδημία, ὁ Κεραμεικός, τὸ Λύκειον. Ή πατρίς ἔχει τὴδη ἀνάγκην ἀνδρῶν ἐπιστημόνων· αἱ δὲ Ἀθήναι ἀνευ Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ Ἑλληνικῆς σοφίας καὶ ἐπιστημῶν ἐστὶ πόλις νεκρά. Ἐλθετε λοιπόν, καὶ δοις ἔτεροι σοφοί καὶ ἐπιστήμονες, Ἐλθετε καὶ εἴπατε τῇ τλήμονι ταύτη τὸλει· «Ἐγειραί τὴ καθεύδουσα καὶ ἀνάστατη ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἐπιφεύγει στὸ Χρεστός, τὴ ἀληθεία, τὴ ζωὴ καὶ τὰ φῶς τοῦ κόσμου». Καὶ ἀναστήσατε λοιπὸν καὶ αὖθις τὴν πόλιν ἔκεινην, ἐν τῷ

Ξλαπρεύετο τὸ δνομα τοῦ ἀγνώστου Θεοῦ τὴν πόλιν,
ἐν ᾧ ἡχμασεν διπολιτισμός, αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι,
καὶ μετεδόθησαν εἰς ἄπαντα τὸν λοιπὸν κόσμον.

Ἄφεις λοιπὸν τὴν Κέρκυραν διτῆς Γυιλφορδείου ἀκα-
δημίας καθηγητής, ἔρχεται χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος εἰς
τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἥδη βασιλείου, καὶ ἀνα-
λαμβάνει τὸ μέγα καὶ ἔνδοξον ἔργον τοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ
ἐν Ἀθήναις ἐθνικῷ πανεπιστημώ. Περιττὸν δὲ εἰπεῖν πρὸς
εἰδότας τί ἐπράξει καὶ εἰς τί ἔχρησίμευσε τῇ δλῃ πατρίδι
Κωνσταντίνος δι' Ἀσώπιος, ὡς καθηγητής τοῦ πανεπιστη-
μίου τῶν Ἀθηνῶν· διότι ἄπας διβίος αὐτοῦ ἐστι μάρτις ἀξιό-
χρεως, εἰς διν ἀνάγω τὴν μαρτυρίαν· διετράνωσαν δὲ τὸν
ζῆλον καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ μακαρίου αὐτοῦ ἔκεινοι οἱ
σεβάσμιοι ἄνδρες, μεθ' ὧν συνεγήρασε διδάσκων· μαρτυρη-
σάτωσαν δὲ περὶ τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου καὶ διοι τῶν
Ἐλλήνων παρ' αὐτῷ μαθητεύσαντες διατρέπουσι σήμερον
ἐν ἐπιστήμαις. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡδεῖς ἐστηκότων πολλοὺς
βλέπω ἐκ τῶν ἐγκαυχωμένων διτι μαθηταὶ εἰσι τοῦ ἔνδοξοῦ
τῆς Ἐλλάδος διδασκάλου Κωνσταντίνου τοῦ Ἀσωπίου.
Ἐνθυμεῖσθε βεβαίως, ἀγαπητοί, τὸν ὡχρὸν ἔκεινον γέροντα,
τὸν μετωπίαν, τὸν φαλακρὸν διδάσκαλον, Κωνσταντίνον τὸν
Ἀσώπιον. Εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ὡχροῦ ἔκεινου γέροντος ὑπῆρ-
χε θερμότατον αἷμα ὑπὲρ τῆς ἡθικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλ-
ληνικῆς νεολαίας· ἡ μεγάλη καὶ φαλακρὰ καὶ σεβασμία
ἔκεινη κεφαλὴ περὶ σύδενὸς ἐπέρου ἐσκέπτετο ἡ περὶ μόνου
τοῦ ἡθικοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος. Οἱ μέγας πατριώτης
ἴξεπλήρου τὸ μέγα αὐτοῦ καθῆκον, οὐχὶ χάριν τοῦ δλίγου
μισθεῦ διν ἐλάμβανεν, ἀλλ' ἔνεκα ἀκραιφνοῦς ἀγάπης καὶ
ζῆλου πρὸς τὴν πατρίδα, ἔθεώρει δὲ τοὺς ὑπὸ αὐτοῦ διδα-
σκομένους οὐχὶ ὡς ἔνους τενάς καὶ ἀλλοτρίους, ἀλλ' ὡς
ἴδια τέκνα, ὡς ἴδιους ἀδελφούς, καὶ εἰς τῶν ὅποιων τὰς
χειρας ἔμελλον νὰ περιέλθωσι τὰ τιμαιλφέστερα συμφέροντας
τῆς προσφιλοῦ πατρίδος. Ναί, ο γέρων τῆς Ἡπείρου καὶ

διδάσκαλος τῆς Ἑλλάδος παρέσχε τῇ προσφιλεῖ πατρόδι καὶ τῇ δρθιόδεξῳ Ἐκκλησίᾳ, μεθ' ἡς αὐτῇ στενότατα συνδέεται, οὐ μόνον ἐκκλησιαστικὸς καὶ πολιτικὸς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ πλείστους δοσούς ἑτέρους ἐπιστήμονας, χρησιμωτάτους καὶ ὀφελιμωτάτους τῇ πατρόδι. Πρὸς πάντας δὲ τούτους ἵστι τί ἐντέλλεται καὶ παραγγέλλει καὶ διδάσκει δὲ πολυμαθῆς βιογράφος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ μέγας πολέτης τῆς Ἑλλάδος γέρων Ἀσώπιος. «εἰς ὑμᾶς, ὡς νέα γενεὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐναπόκειται ἡ τύχῃ τῆς πατρόδος. ὑμεῖς χρεωστεῖτε διὰ τῆς ὑμετέρας συνέσεως καὶ παιδείας ν' ἀνυψώσητε αὐτήν, καθιστῶντες ἴκανήν καθ' ἔαυτήν νὰ βουλεύηται, ὡς τὰ ἔνδοξα καὶ μεγάλα ἔθνη. Μὴ λησμονήσητε διὰ μόνον διὰ τοῦ ἐλληνισμοῦ πολιτίζεται ἡ Ἀνατολή· εἰς τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ ἐτοιμάσητε τὴν ἡμετέραν παιδείαν, ἀλλὰν θέλητε νὰ ὀφελήσητε καὶ τὴν πατρίδα, νὰ τιμήσητε καὶ τὸ ἔνδοξον δνομα δπερ φέρετε· μηδὲ τὴν ἐλαχίστην σπλιωσιν νὰ καταδεχθῆτε τοῦ ἐλληνισμοῦ· διὰ τὸ ἥθικὸν μεγαλείον τῆς πατρόδος, ὡς προσφιλέστατοι νέοι, μὴ διστάσητε νὰ προσφέρητε εἰς τὸν βωμὸν αὐτῆς καὶ αὐτήν ὑμῶν τὴν ζωήν, γινώσκοντες δτι, δσον οἱ ἀγῶνες ἐπιπονῶτεροι, τοσοῦτον ἐνδεξότερος ἔστι καὶ δ στέφανος, δν ἡ πατρὶς προσφέρει πρὸς τοὺς ἔργαζομένους ὑπὲρ τῆς δοξῆς αὐτῆς».

Αἱ ὑψηλαὶ αὐται καὶ ἀνεκτίμητοι ὑποθήκαι, ἀγαπητοί, καὶ τὰ παραγγέλματα ταῦτα ποίας τινὰς ἅρα γε ἀναμνήσεις, ποῖα αἰσθήματα διεγείρουσιν εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ ποῖα καθήκοντα ἐπιβάλλουσιν ἡμῖν, οἵτινες τὸ μνημόσυνον τοῦ δειμνήστου διδασκάλου ἐπιτελοῦμεν; Καὶ πῶς λοιπὸν αἱ τιμαὶ, ἀς προσφέρομεν τῷ εἰς τοὺς κόλπους τῆς θείας μακαριστητος μεταστάντι γηραιῷ διδασκάλῳ, μέχρι λόγων μόνον σταθήσονται; Ἀλλὰ τίς ἡ ὀφέλεια πρὸς τοὺς μεγάλους ἄνδρας, οἵτινες ἐν ἔργοις ἐδοξάσθησαν ἐν γενεᾷ αὐτῶν; Ἡ τε ἡμείς ὀφελούμεθα, ἀλλὰ μή, πρὸς τοῖς δοφειλομένοις ἐπαίνοις καὶ ἐγκωμίεις μιμώμεθα καὶ τὴν πίστιν

καὶ τὰ ἔργα, ἐν οἷς οἱ ἀείμνηστοι οὗτοι καὶ ἔαυτοὺς ἐδόξασαν καὶ τὴν πατρίδα ὡφέλησαν; Καὶ δὲ μὲν Ἀσώπιος καὶ οἱ τούτου ἐφάμιλλοι καὶ ὁμόζηλοι καὶ ὁμότιμοι εἰργάσθησαν καὶ ἔθηκαν τὰς βάσεις τοῦ ἥθικου μεγαλείου τῆς ἡμετέρας πατρίδος· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς ἔχεινων ἀπογόνους καὶ μαθητὰς ἐναπολεῖπεται ἥδη, ἵνα ἔξακολουθήσωμεν τὴν συνέχειαν τοῦ ἔργου, «τοῖς ἔχεινων ρήμασι καὶ παραδείγμασι πειθόμενοι». Ἐλλὰ σὺ μέν, ὡς μακαρία ψυχὴ τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς καὶ ἔθνικου διδασκάλου, ἀναπαύου εἰς τοὺς κόλπους τῆς θείας μακαριστητος.

Πρές δὲ τὴν ἐπιτροπὴν πῶν μεγατίμων τῆς πρωτευούσης ταύτης ἐλληνικῶν συλλόγων στραφήτω ἥδη δὲ λόγος. Ἀγαπητοί! Ἡ κατανυκτικὴ καὶ πάνδημος τελετή, ἣν διενήργησαν ἐν καθήκοντι καὶ κατὰ καθήκον οἱ ἐνταῦθα σύλλογοι, οὓς ἐπαξίως ἀντιπροσωπεύετε, ἔστι πρᾶξις δηλωτικὴ οὐ μόνον καθήκοντος εὐσεβείας ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ εὐσεβοῦς καὶ ὀρθοδόξου διδασκάλου ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὀρειλομένης εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν μέγαν συμπολίτην ἡμῶν καὶ μέγαν εὐεργέτην τῆς πατρίδος Κωνσταντίνον τὸν Ἀσώπιον. Τὸ δὲ μέγα καὶ εὐεργετικόν, ἀλλὰ καὶ λίαν δυσχερὲς ἔργον τῆς διαδόσεως τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, ὅπερ μετ' αὐταπαρνήσεως τῷ δόντι ἀνέλαβον οἱ σύλλογοι, ἔστι πρᾶξις, πράγματι καὶ κατ' ἀλήθειαν τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ ἀείμνηστου διδασκάλου· εἰναι δὲ μόνος ἀμαράντινος στέφανος, τὸν δόπειον δύνανται νὰ προσφέρωσι πρὸς ἔκεινον, δόστις ἔστι τὸ καύγημα τῶν ἐλληνικῶν συλλόγων. Ἄληθῶς δὲ τὸ ἔργον ἔστι λίαν δυσχερές, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐνδοξον· ἐπίπονον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον. Αἱ ὑποθήκαι, ὡν ἐμνήσθημεν, τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου πραγματοποιηθήσονται, ἐάν οἱ σύλλογοι οὗτοι, ἀνδρίζόμενοι καὶ κραταιούμενοι, καὶ πᾶσταν δυσχέρειαν ὑπερνικῶντες, ἔξακολουθῶσιν ἀνενδότις τὸ ἔργον, σύπερ ἥρξαντο. Ἡ ἐλληνικὴ νεολαία τῆς Θράκης, τῶν ἐν Δακίᾳ ἐλληνικῶν ἀποικιῶν, τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἡ-

περου, τῆς Θεσσαλίας, τῶν νήσων, τοῦ Πόντου, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Παλαιστίνης, τῆς Αιγύπτου λιμώττει «οὐχί» λιμὸν ἄρτου, ἢ λιμὸν ὕδατος», ἀλλὰ λιμὸν ἐλληνικῆς παιδείας καὶ μαθήσεως. Μόνοι δὲ οἱ σύλλογοι διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν καὶ οἱ λοιποὶ λόγιοι τοῦ θνους καὶ οἱ πλούσιοι διογενεῖς δύνανται νὰ προλένωσι τὸν ἐπαπειλούντα κίνδυνον. Ναὶ, ἐσμὲν δλίγοι, «ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ «στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐχ ἔξαπορούμενοι· «διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἔγκαταλεπόμενοι· καταβαλλόμενοι, «ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι». διότι δέ μέγας καὶ ἴσχυρὸς καὶ δυνατὸς ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς τῆς δρθεδόξου ἡμῶν πίστεως Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐνσημύει καὶ πλουτίζει ἡμᾶς τῇ δυνάμει τῆς γάριτος αὐτοῦ. Μὴ πτοώμεθα λοιπόν· ἀρχεὶ μόνον νὰ ἔχωμεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὴν ἀγάπην θερμὴν πρὸς τὴν πίστιν αὐτοῦ καὶ πρὸς τὴν προγονικὴν ἡμῶν σοφίαν. Ἀγαπητοί, μηδεὶς ἐπαναπαυέσθω εἰς τὴν ίδιαν εὐπραγίαν καὶ εὐημερίαν καὶ εἰς τὸν πλοῦτον, δινέκτηται, ἀδιαφορῇ δὲ περὶ τοῦ δόου. διότι, «καλῶς «μὲν φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἐαυτόν, διαφθειρούμένης τῆς «πατρόδοσος, οὐδὲν ἡττον ἔναντι πόλυτα· κακοτυγῶν δὲ εὐ-«τυχούσῃ πολλῷ μᾶλλον διατάξεται».

Ναί, ἀγαπητοί! Τοιαύτας ἀρχὰς είχον οἱ μεγάλοι εὐεργέταις τῆς πατρόδοσος ἡμῶν, καὶ ἐφάνησαν αὐτῇ χρήσιμοι οἱ μὲν διὰ τοῦ χρηματικοῦ αὐτῶν πλούτου, οἱ δὲ διὰ τοῦ θησαυροῦ τῆς σοφίας, καὶ διὰ τοῦτο μακαρίζονται καὶ θαυμάζονται ἐν γενεαῖς αὐτῶν. Οὐχ ἀδύνατον δὲ καὶ ἡμῖν τοῦτο, ἐὰν φιλοκαλῶ μεν μετέπειτε λεεῖσαι, χρώμεθα δὲ τῷ πλούτῳ οὐχὶ εἰς διπάνας ἀνωφελεῖς καὶ ματαίας καὶ ἀναξίας τῷ δυτὶ εἰς ἀληθῶς εὐγενεῖς καὶ μεγάλους ἀδρας, ἀλλ' εἰς ἔργα καὶ πράξεις σωστικὰς καὶ ὀφελέμους τῇ τε πατρόδι καὶ τῷ θνετῷ τοιούτοις δὲ εἰσι, χάρις τῷ Θεῷ, καὶ μεταξὺ ἡμῶν, ὡν. ή μινήμη ἀδίοις τοῖς ἐπαγγελμένοις. Καὶ τοσαῦτα μέν, ἀγαπητοί, εἰς ἐκπλήρωσιν καὶ

θήκοντος μεγίστης εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἀείμνηστον συμ·
πολέτην καὶ διδάσκαλον ἡμῶν Κωνσταντίνον τὸν Ἀσώπιον
εἰπορεν οὐχὶ δυν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ ἀξίᾳ ἀπῆτε, ἀλλ' δυν
εἰ μικραὶ ἡμῶν δυνάμεις καὶ δὴ καὶ εἰ περιστάσεις ἐπέ-
τρεπον καὶ συνεχώρουν. Ὁ δὲ Θεὸς τοῦ ἔλεους καὶ πάστης
παρακλήσεως τὴν μὲν ψυχὴν τοῦ μακαρίου ἔκεινου ἀνδρὸς
ἀνεπαύσει ἐν τῇ ἀγήρῳ μακαριάτητι, παρέχων αὐτῷ τὸν
στέφανον τῆς αἰωνίου δόξης, ἀντὶ ὧν ἡγωνίσατο ὑπὲρ τῆς
Ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ τῆς πατρόδος, ἡμῖν δὲ πᾶσι τοῖς ἄγγὺς
καὶ τοῖς μακρὰν δῷῃ τὸν ἀναθεν φωτισμὸν καὶ τὴν θείαν
ἐνσοχυσιν εἰς ἐκπλήρωσιν καὶ ἐκτέλεσιν ἔκεινων, ὃν ἐνεκά^{μακαρίζομεν καὶ θαυμάζομεν τοὺς ἐνδόξως ὑπηρετήσαντας καὶ χρηστάρους ἀναδειχθέντας τῇ πατρόδι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ.}
Αἰωνία σου τῇ μνήμῃ, ἀξιομακάριστε καὶ ἀείμνηστε διδά-
σκαλε Κωνσταντίνε Ἀσώπιε! «τὸ μὲν σῶμά σου ἐν εἰρήνῃ
ἔταφη, τῇ δὲ ἐνδοξοῖς μνήμῃ σου ζῆ ἐν γενεαῖς».

Ε' ΛΟΓΟΣ.

ΕΠΙ Τῇ ΕΚ ΒΙΕΝΝΗΣ ΑΝΑΚΟΜΙΔῇ ΤΩΝ ΟΣΤΕΩΝ

ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ (*)

εΔίκκιοι εἰς τὸν κιῶνα ζῶσι. Πνεῦμα φρεσούμενων τὸν
Κύριον ζήσεται· ἦν γάρ ή ἐλπίς αὐτῶν πρὸς τὸν σω-
ζοντα αὐτούς (Σοφ. Σειράχ, κερ. λα', 4).

ΕΜΕΑΛΛΕΣ ἄρα, παναγιώτατε δέσποτα, ἵνα ταῖς πατρι-
αρχικαῖς χερσὶν ἐκτελέσῃς τὴν θείαν ταύτην καὶ ἱερὰν μι-
σταγωγίαν, καὶ εὕη πρὸς τὸν εὔσπλαγχνον Θεὸν ὑπὲρ τῆς
μακαρίες ψυχῆς τοῦ Σωτηρίου Καλλιάδου! Κατανοῶ τὴν
συγχίνησιν τῆς καρδίας Σου· κατανοῶ τὸ βάθος τῶν τρυφε-

(*) Ἐξεφωνήθη τῇ 7 σεπτεμβρίου 1869 ἐν τῷ κατὰ τὰ
Θεραπεία Ιερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τελοψένου μνημοσύνου
περὶ τοῦ οἰκ. πατριάρχου Γρηγορίου τοῦς' καὶ τῆς ἁ. ευούσιου.

ρῶν αἰσθημάτων Σου, ἅτινα σὲ συνδέουσι στενότατα μετὰ τοῦ μακαρίτου ἔκείνου. Λυπηρὰ ἀληθῶς καὶ σπαραξιάρδιος ἡ στιγμὴ αὕτη διὰ τὴν εὐαίσθητον πατριαρχικήν σου καρδίαν. Ἀλλά, παναγιώτατε δέσποτα, τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ Ἰδιος ἔνεκεν ἀκραιφνοῦς καὶ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ μακαρίτου Σωτηρίου προσεκάλεσας.

Αὐτοπροαιρέτις ἡθέλησας ἵνα τελέσῃς τὴν θείαν ταύτην μυσταγωγίαν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ εἰλικρινοῦ φίλου Σου. Κατανεῶ τὴν συγκίνησιν τῆς καρδίας τῆς προσφιλοῦς συζύγου, καὶ τῶν φιλτάτων τέχνων, καὶ τῶν ἀλλων συγγενῶν καὶ φίλων τοῦ μακαρίτου· ἀνθρώπειν τὸ τῆς λύπης αἰσθημα· ἀλλ' ἐν ταῖς καρδίαις τῶν εὐσεβῶν καὶ δρθιδάξων χριστιανῶν, τῶν πιστῶν τοῦ Εὐαγγελίου τέχνων, οὐχ ἀρμόδει δπως κατισχύη ἡ θλιψὶς ἐν τῇ στερήσει συζύγου, πατρός, συγγενοῦς καὶ φίλου. Καὶ λόγος καὶ θρησκεία ἔξυφοις τὸν ἀνθρωπὸν καὶ κηρύττουσιν, δτι: «δίκαιοι εἰς τὸν «αἰῶνα ζῶσιν», δτι: «τὰ πνεύματα τῶν φεβουμένων τὸν «Κύριον οὐκ ἀποθνήσκουσι»· ναί, βλέπομεν τὸν ἀνθρωπὸν μετὰ τὸν θάνατον ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, ἐν ᾧ ὁ προκειμένος οὗτος ἀδελφὸς ἡμῶν· ἀλλ' οὐχὶ οὗτος ὁ τελευταῖς ἡμῶν προορισμός. Ὁ πραγματικὸς προορισμὸς τοῦ δρθιδάξου χριστιανοῦ οὐδόλως περιορίζεται ἐν τῷ τάφῳ· ὑψοῦται εἰς τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν αἰωνιότητα. Ὁ χριστιανὸς ἀποθνήσκων τότε μόνον δικαιοῦται ἵνα συνταράσσηται καὶ ὑπὸ τῆς ἀπομονώσεως καταλαμβάνηται, δταν κατέδη δτι τὸ βιβλίον τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ οὐ συμβιβάζεται μετὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς θρησκείας. Ἀλλ' δστις ἔχει τὴν συναίσθησιν δτι: διήγυσε τὸ στάδιον τοῦ βίου αὐτοῦ ἀκριβῆς τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Εὐαγγελίου φύλαξ, ἔκεινος ἀγάλλεται καὶ σκιρτᾷ, διότι: ἀπαλλάσσεται τῆς ματαιότητος καὶ ἀνέρχεται εἰς τοὺς οὐρανούς, καθ' δσον τὸ πνεῦμα τῶν φεβουμένων τὸν Κύριον ζήσεται. Πρὸς τοῦτο θέλω εἶπει καὶ περὶ τοῦ προκειμένου ἀδελφοῦ

ήμῶν τοῦ Σωτηρίου Καλλιάδου· ἔξετάσωμεν τὸν βίον αὐτοῦ, δποις ἰδωμεν εἰπερ ἔξεπλήρωσε τὸ καθῆκον πρὸς τὴν θρησκείαν ἥπερ ἀνήκε, πρὸς τὴν κοινωνίαν ἐν ἥ ἐπολιτεύθη, καὶ πρὸς τὴν οἰκογένειαν, ἃς μέλος ὑπῆρχεν.

Ο λόγος ἡμῶν δὲν θέλει παρουσιάσεις ἀνδρα βαθύπλουτον καὶ πολυτάλαντον, οὐδὲ ισχυρόν, ὡς ἀπαιτούσιν οἱ ἀνθρώποι οἱ ματαιόφρονες, ἀλλ' ἀπλῶς θέλει περιορισθῆ ἵνα ἀποδεῖξῃ δτι ὁ μακαρίτης ἔζησε καὶ ἐπολιτεύθη, ὡς ὅφελεις πᾶς δρθδοξος χριστιανός, καὶ ὡς πολίτης καὶ ὡς οἰκογενειάρχης, καὶ ἵνα ἀναμνησθῶμεν τῆς φράσεως τοῦ Ρωμαίου Θουκυδίδου, «ἔκεινος ἀπολαύει τῆς ἀληθοῦς δόξης, δστις ἐπιδιώκει κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν καὶ τὰς γενναῖας πράξεις». Ισως πολλοὶ τῶν ἀκροατῶν ἀγνοοῦσι τὴν καταγωγὴν τοῦ Σωτηρίου Καλλιάδου. Ή πατρὶς αὐτοῦ εἶναι τῇ ιστορικῇ Ἀκαρνανίᾳ. Ἐγεννήθη τῷ 1796, ἐὰν δὲ ζητήσωμεν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον καὶ εἰς τίνα οἰκογένειαν ἀνήκε, μολονότι ἐν τῷ βίῳ τοῦ χριστιανοῦ δὲν πρέπει νὰ ζητῶνται εὐγένειαι, ἀλλὰ πράξεις μεγάλαις καὶ γενναῖαι, ἀνήκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Καραγιαννοπούλων, μίαν τῶν διακεκριμένων τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Κατὰ τί χρήσιμος ἐφάνη τῇ σίκογένειᾳ αὕτη, καὶ πῶς διέπρεψεν, τῇ ιστορίᾳ μαρτυρεῖ. Γνωστὸν ὑπάρχει δτι ἐν Ἡπείρῳ καὶ τοῖς πέριξ ὑπῆρχε τυραννίσκος τις, ὁ Ἀλῆς πασᾶς, δστις πολλὰ μέσα μετῆλθεν ἵνα πλουτήσῃ καὶ κατεστῇ μέγας τύραννος καθ' δλην τὴν ἀκριβῆ σημασίαν τῆς λέξεως. Ἐπειδουλεύετο ἀπάσας τὰς μεγάλας οἰκογενείας, αἴτινες διεκρίνοντο διὰ τοῦ πλούτου αὐτῶν καὶ τῆς ἡθικῆς ἐπιρροῆς. Μεταξὺ τῶν διακεκριμένων τούτων οἰκογενειῶν, αἴτινες διέπρεπον ἐπὶ ἀρετῇ καὶ ζήλῳ καὶ ἀχραιφνεῖ πρὸς τὰ καλὰ ἀφοσιώσει, ὑπῆρχε καὶ ἡ τῶν Καραγιαννοπούλων· ὁ δὲ πονηρὸς τοῦ τυράννου δρθαλμὸς καὶ ἐπὶ ταύτης ἐπέπεσεν· ἤδουλήθη δπως ἔξοντώσῃ αὐτήν. Διό, ἀφοῦ μετῆλθε πᾶν μέσον ἀπηγνὲς καὶ ὡμόν, διήρπασεν ἀπασαν τὴν περιουσίαν αὐτῆς, ωστε αὕτη κατέστη παντελῶς

ξινδεής καὶ ἀπορος καὶ σχεδὸν καταστραφεῖσα. Μόλις δὲ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Σωτῆρού εἰκ τῇς οἰκογενείας ταύτης διεσώθησαν μετὰ τῶν τέχνων αὐτῶν εἰς Πάτρας τῆς Ἀχαΐας. Κατ' ἔκεινους δὲ τοὺς ἀλγεινοὺς χρόνους συνέπεσεν ἐν' ἀρχιερατεύῃ ἐν τῇ μητροπόλει ταύτῃ δὲ τὸν βίον αὐτοῦ δοξάσας διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου Γρηγόριος δὲ Δέρκων, ζηλωτὴς τῶν πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας, φιλόμουσος καὶ λίαν εὐμαθής περὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Πρὸς τοὺς ἀλλοις, ἄτινα ἀπησχόλουν τὸν Ἱεράρχην τοῦτον, ἦν καὶ ἡ εὑπρέπεια τῶν Ἱερῶν ἐκκλησιῶν μελημα αὐτοῦ ὑπῆρχεν, ἵνα μορφώσῃ Ἱερεῖς, διακόνους καὶ ψάλτας, καὶ τοιούτους ἐζήτεις παρὰ τοῦ Ἱεράρχου τῶν Πατρῶν, ἵνα μὲν τὴν Α. Θ. Π. ἐνώπιον τῆς σεβαστῆς παρουσίας τῆς δόπιας παριστάμεθα, καὶ δεύτερον τὸν προκείμενον Σωτῆριον Καλλιάδην.

'Ο θεῖος τοῦ μακαρίου, παραλαβὼν τὸν Σωτῆριον Καλλιάδην, ὁδηγεῖ εἰς Κωνσταντ]πολιν, καὶ παραδίδωσιν αὐτὸν εἰς χεῖρας τοῦ Γρηγορίου. 'Ο σεβάσμιος οὗτος μητροπολίτης εἶχε παρ' ἑαυτῷ τήν τε Α. Θ. Π. καὶ τὸν Σωτῆριον Καλλιάδην, οὓς ἀνέτρεφεν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου. ἀσκεῖ ἐκατέρους εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῶν αἰσθημάτων ἔκεινων, ἄτινά είσι τὸ διακριτικὸν γνώρισμα παντὸς γνησίου Ἐλληνος καὶ ὅρθοδόξου. Οὕτω παιδευόμενος δὲ ἀγαθὸς Σωτῆριος, ἔξετέλει συνάματα ἐν τῷ Ἱερῷ ναῷ τῆς μητροπόλεως ταύτης καὶ καθήκοντα Ἱεροψάλτου καὶ ἀναγνώστου, γενόμενος ἐντριβῆς περὶ τὴν μουσικήν. 'Αλλὰ τὰ πλεονεκτήματα τοῦ νέου οὐ περιωρίζοντο ἐντὸς τούτου μόνον τοῦ κύκλου· δὲ νέος ἐκέκτητο πρὸς τοὺς ἀλλοις δξύνοιαν οὐχὶ ἐπιπλαίον, ἀλλὰ μετὰ βαθείας κρίσεως καὶ εὐγενοῦς καρδίας. Καὶ σπουδάζοντες ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ἱερᾶς ταύτης μητροπόλεως ἥτε Α. Θ. Π. καὶ ὁ Σωτῆριος, προϊχθησαν εἰς μέτρον ἡλικίας. Καὶ δτε ἡ μὲν Α. Θ. Π. εἰσῆλθεν εἰςτὸ κληρικὸν τάγμα, δὲ Σωτῆριος Καλλιάδης, εἴτε διέτι δὲ διος ἀλλως ἀπεφάσισεν, εἴτε διότι δὲ γεραρὸς γέρων καὶ Ἱεράρχης

εῦτως ἔκρινε, διέμεινε λατικός. Κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐποχὴν, δτε πανικὸς φόβος κατεῖχε τὴν καθ' ἡμᾶς κοινωνίαν, μεταξὺ τῶν διακρινομένων οἰκογενειῶν ἐν Κωνσταντίπολεις ὑπῆρχε καὶ ἡ περικλεής οἰκογένεια τοῦ Σταυράκη Ἀριστέρχου, δστις ἦν καὶ πρῶτος διερμηνεὺς τῆς 'Υ. Πύλης. Οὔτος μετ' δξυδερχείας παρετήρησε τὰ προτερήματα τοῦ νέου Σωτηρίου· διὸ καὶ ζητήσας παρέλαβεν αὐτὸν παρὰ τὸν γεραροῦ μητροπολίτου Δέρκων καὶ κατέστησε γραμματέα αὐτοῦ. Οὔτως ἀπὸ καλῆς οἰκογενείας δρμώμενος δ Σωτήριος, εἰς διακεριμένην οἰκογένειαν εἰσῆλθεν. 'Ἐν αὐτῇ μετ' ἀκριβείας καὶ πολλῆς τῆς ἐπιστασίας ἔκτελῶν τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, εἴλκυσε τὴν προσοχὴν ἀπάντων τῶν μελῶν τῆς εὐγενοῦς ταύτης οἰκογενείας, καὶ ἤρξαντο νὰ διαγωῶνται μετ' οὐ πολὺ ἄλλα τινὰ περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἀξίου Σωτηρίου· ἀλλ' αἴφνης ἀφαρπάζεται ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ δ Σταυράκης Ἀριστέρχης, καὶ ἀπάγεται εἰς ἔξορίαν, καὶ ἔκει δίδωσι τέλος πικρὸν ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ· δ δὲ Σωτήριος ἔμεινεν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ πιστὸς εἰς τὸ καθήκον αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τῆς προσφιλοῦς συζύγου τοῦ μακαρίτου Σταυράκη Ἀριστέρχου, γυναικός, ἷς τὰ πλεονεκτήματα, δσοι ἐγνώρισαν αὐτήν, δεόντως ἔξετίμησαν, καὶ ἦν, ἔνεκα τοῦ ἀρρενωποῦ τοῦ νοδοῦ· αὐτῆς, δυνατόν τις ἵνα θεωρήσῃ ἀνδρα ἡ γυναικα. Αὕτη στερηθεῖσα τοῦ φιλτάτου αὐτῆς συζύγου, ἀνέλαβε μόνη τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἥθικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων αὐτῆς. 'Ἐνθεν μὲν ἡ χηρεία, ἔνθεν δὲ ἡ θλιψὶς ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ συζύγου αὐτῆς, καὶ ἀφ' ἐτέρου τὸ δεινὸν τῶν περιστάσεων καὶ τὰ περιστοιχοῦντα αὐτὴν ἀνήλικα τέκνα, ταῦτα πάντα συνέθλιβον καὶ συνετάραττον αὐτὴν. 'Αλλ' ἔχουσα νοῦν ἀνδρικὸν ἐνεδύετο ἀπασταν ἔκεινην τὴν ἀνδρείαν, ἷτις ἀπαιτεῖται δπως καταβάλῃ τοιαύτας ἀνυπερβλήτους δυσχερείας. Πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἡ γενναία αὐτη γυνὴ ἐφρόντισεν ἵνα μὴ ἀποξένωσῃ ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς οἰκογενείας αὐτῆς τὸν νέον Σωτήριον· ἐκ-

τιμήσασα τὰ πλεονεκτήματα αὐτοῦ, διέτρεψε τὴν ἐλπίδα
ὅτι θέλει χρησιμεύσει ὡς ὑποστήριγμα τῆς πολυποθεσὶς αὐ-
τῆς οἰκογενείας. Διὸ καὶ ἀπεφάσισε τὴν ἐχέφρονα καὶ ἀξιό-
λογον ἔκεινην ἀπόφασιν, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν σύζυγον
τῆς προσφιλοῦς αὐτῆς θυγατρὸς Ἐλένης, διπέρ καὶ ἐγένετο.
Τότε ὁ Σωτήριος ἦτι μᾶλλον συνεδέθη μετὰ τῆς οἰκογε-
νείας αὐτῆς· τότε ἐτι μᾶλλον ἐφιλοτιμήθη δπως καὶ εἰς τὴν
οἰκογένειαν αὐτὴν ἀποδῇ χρήσιμος, καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν
ἐν ᾧ ἔζη, ἀναλόγως τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναπτύξεως
τῶν πλεονεκτημάτων του. Οὕτω τοίνυν διετέλει διαπρέπων
ὁ Σωτήριος, φαινόμενος χρήσιμος πολυειδῶς καὶ πολυτρό-
πως πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν πολιτείαν. Τοιαῦτα δὲ
πλεονεκτήματα ἔχοντα οὐδεὶς ἥδυνατο νὰ παρίδῃ, καὶ μὴ
τὴν ἀνάλογον τούτων χρῆσιν ποιήσηται. 'Ως ἐκ τῆς ἴκανό-
τητος αὐτοῦ ἐνεκρίθη ἵνα ἀποσταλῇ τῷ 1849 εἰς τὰς Ἡγε-
μονίας δι' ὑπηρεσίαν τῆς ὑψηλῆς κυβερνήσεως, καθότι ἡ
οἰκογένεια τοῦ μακαρίου Ἀριστάρχου ἀντεπροσώπευεν ἐν
Κωνστ.] πόλει τὴν αὐθεντίαν τοῦ Βουκουρεστίου.

'Εκεὶ ἀπελθὼν ὁ Σωτήριος, ἀναλόγως τῶν πλεονεκτη-
μάτων αὐτοῦ ἀπήλαυσε μεγάλων τιμῶν καὶ ὑποδεξιώσεων
ἔκειθεν ἐπανελθὼν καὶ διατρίβων ἐν Κωνστ.]πόλει ἐν πολ-
λαῖς περιστάσεσι διεκρίθη. 'Ο κύκλος τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ
ηὗξανεν δυημέραι, καὶ ὡς εἰς τῶν προχρήτων τῆς πρωτευ-
ούσης δύμογενῶν ἐλάμβανε πολλάκις μέρος καὶ εἰς τὰ κοι-
νὰ ἡμῶν πράγματα, διακρινόμενος πάντοτε εἰς τὰς γενικὰς
συνελεύσεις, χρηματίσας πολλάκις ἐφορος τῆς μεγάλης τοῦ
Γένους σχολῆς, λαβὼν παρὰ τῆς ἡγεμονικῆς κυβερνήσεως
τῆς Βλαχίας τὸν τίτλον μεγάλου ποστελνίκου, καὶ τιμη-
θεὶς παρὰ τῆς Α. Μ. τοῦ σουλτάνου διὰ τοῦ αὐτοχροτορικοῦ
παρασήμου τοῦ νισάν Ιφτιχάρ· ἀλλὰ τὸ τιμελέστατον
πάντων τούτων τῶν ἀξιωμάτων ἦν τὸ τοῦ μεγάλου ὑπο-
μνηματογράφου, διπέρ ἀπένειμεν αὐτῷ ἡ Μεγάλη τοῦ Χρι-
στοῦ Ἐκκλησία.

Μέχρις ἐνταῦθα εἰδομεν τὸν Σωτῆριον ἄνδρα τέλειον, πληρέστατα καὶ μετὰ ζῆλου ἐνεργοῦντα ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἡμῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ μὴ λαμβάνων μέρος οὐδόλως ἔθεώρει ταῦτα ἐπιπολαίως καὶ ως ξένα. Τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀκραιφνῇ ζῆλον ἔθεώρει πρώτιστον καθῆκον παντὸς δρθοδόξου χριστιανοῦ. ὑπηρετῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τιμιότητος, ζῆλου καὶ προθυμίας ἀπαραδειγματίστου, τὰς περιστάσεις ἔκτιμῶν, καὶ τὸ έθνος μελετῶν, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν σπουδάζων, ἡγωνίζετο δπως δεικνύται ἀείποτε χρήσιμος· οὐδόλως ἔκαυχατο ως καταγόμενος ἐξ οἰκογενείας ιστορικὴν ἔχούστης τὴν ἀξίαν, οὐδόλως ἐπήρετο ως συνδεθεὶς διὰ τοῦ γάμου καὶ μετ' οἰκογενείας διακεκριμένης· ἀλλ' ὅσον ἡ δόξα ἐπέδωκε τὰ πλεονεκτήματα αὐτοῦ, καὶ ὅσον ἐτιμᾶτο, τοσοῦτον ἐταπεινοῦτο, καὶ ἐφαίνετο μισῶν τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν οἰησιν, τὰ σατανικὰ ταῦτα ἀποκυήματα· τὴν δὲ καρδίαν αὐτοῦ καὶ διάνοιαν διετήρησε καθαρὰν ἀπὸ τούτων· σύμβουλος σπουδαῖος ὑπῆρξεν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ μακαρίτου Σταυράκη Ἀριστάρχου, καὶ ἔξεπλήρωσε τὰ καθῆκοντα αὐτοῦ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως· περιττὸν δὲ θεωρῶ ίνα τὰ καθέκαστα τούτων ἔκθέσω, διότι τοῖς πλείστοις εἰσὶ γνωστά. Ο Σωτῆριος Καλλιάδης ἔξεπλήρωσε πρὸς αὐτὴν καὶ καθήκοντα εὐγνωμοσύνης καὶ καθήκοντα ἀγάπης.

Ἐξετάσωμεν ἥδη τὸν μακαρίτην καὶ ως οἰκογενειάρχην. Συζευχθεὶς τὴν προσφιλῇ θυγατέρα τοῦ Σταυράκη Ἀριστάρχου Ἐλένην, φαίνεται διε τὴ οἰκογενείας πρόνοιας καὶ κατὰ τοῦτο ἐπέτυχε, διότι εὑρε γυναῖκας ἀνάλογον τῶν φρονημάτων καὶ αἰσθημάτων αὐτοῦ· διότι ἐκ τοιαύτης οἰκογενείας αὕτη καταγομένη, καὶ τοιαύτης τυχοῦστα ἀνατροφῆς, συνδούσης τῇ καταγωγῇ αὐτῆς, οὐκ ἥδυνατο ίνα μειονεκτῆ τοῦ συζύγου αὐτῆς· κατὰ τὰ πλεονεκτήματα. Συνεπέϊ τῆς ἀγαθῆς ταύτης συμπτώσεως τῶν φρονημάτων καὶ αἰσθημάτων αὐτοῦ, συνεδέθησαν οἱ δύο σύζυγοι δι' ἀμοιβαίας ἀγάπης· καὶ ἀφοσιώσεως· «δι εὗρε γυναῖκα ἀγαθήν, εὗρε

Θησεύρδν», λέγει δ σοφὸς Σειράχ· τῷ δντι τοιούτου θησαυροῦ ἔτυχεν δ μακαρίτης. Ἀλλὰ μὴ εὐτυχήσας ἵνα ἦ γένος τῆς Κωνστ]πόλεως, ἀνήκων δὲ εἰς ἐπαρχίαν ἱστορικὴν καὶ οἰκογένειαν μεγάλην καὶ περιφερεῖ, ἐνδεχόμενον νὰ εἴπῃ τις δτι ἡν δένος τῶν ἥθων καὶ ἔθιμων τῆς πρωτευούσης· καὶ δτι ἀδαής τυγχάνων τῆς ἀγωγῆς ἡν ὥφειλεν ἵνα δῷ τοῖς τέκνοις αύτοῦ, ἵσως ἥγνσει τὸν τρόπον ἔκεινον τῆς ἀνατροφῆς, ἐφ' ω σήμερον πολλοὶ καυχῶνται. Πολλὰ εἰδῆ ἀνατροφῆς ὑπάρχουσιν, ἀδελφοὶ χριστιανοί· ὑπάρχει ἀνατροφή, ἢτις κέχτηται μόνην τὴν ἔξωτερικὴν ἐπίδειξιν, στερουμένη δμως πάντων ἔκεινων, δσα ἀπαιτούνται ἵνα διαπλάσωσι τὴν καρδίαν καὶ ἀνυψώσωσι τὸν νοῦν· ἀνωτέρα ταύτης ὑπάρχει· ἐτέρα ἀγωγή, ἢτις κατατείνει δπως καταστήσῃ τὰ τέκνα καλοὺς πολίτας πρὸς τὴν κοινωνίαν ἐν τῇ ζῶσι, καὶ πιστοὺς φύλακας τῶν πατρών θρησκευτικῶν δεδαγμάτων, καὶ ἢτις μόνη προσιδιάζει τῷ γνησίῳ Ἐλληνε καὶ χριστιανῷ δρθοδόξῳ. Τοιάυτην δντως ἀνατροφὴν ἐφρόντισεν ἵνα δῷ δ ἀοιδίμος τοῖς τέκνοις αύτοῦ, καὶ οὐχὶ τὴν δλεθρίαν ἔκεινην καὶ φυσιῶσαν, τὴν κτείνουσαν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ, τὴν καταρτίζουσαν καὶ ζωοποιούσαν αύτόν. Θεωρῶ περιττὸν ἵνα μακρηγορῶ περὶ τούτου πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λόγων μου, διότι ἔχω ἐνώπιόν μου τὰ προφῆται τοῦ μακαρίτου τέκνα· παραλείπω ἵνα λαλήσω ἰδίᾳ περὶ ἔκάστου τούτων, δπως μὴ ἀποδιδώσιν οἱ λόγοι μου εἰς τὴν συμπάθειαν· ἀφίημι ἔκάστη φ τῶν γνωστῶν αύτοῖς καὶ γνωρίμων δπως κρίνωσιν ἀμερολήπτως. Ἀνατρεφόμενος δ μακαρίτης μετὰ τῶν μεγάλων οἰκογενεῶν, οὐδενὸς ἀπελείπετο τῶν πρὸς τὴν δρθοδόξον καὶ δντως ἐλληνικὴν ἀνατροφὴν ἀπαιτούμενων ὑπὸ τῆς κοινωνίας. Βεβαίως δὲν ἥδυνατο δ ἀοιδίμος ἵνα ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἀνήκειν εἰς τὴν τάξιν τῶν βαθυπλούτων· ἔξωκονόμει τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας αύτοῦ μετὰ τῆς δινατῆς αύταρκείας· ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἥθικῆς μαρφώσεως τῶν τέκνων αύτοῦ καὶ ὑπὲρ

αύτῆς διετίθει ἀσμένως ἣν ἐκέχτητο μικρὰν περιουσίαν. Ὁ Σωτήριος ἡτο πάντη ἀπηλλαγμένος τῆς μαρίας τῶν πλουσίων ἔχεινων, οἵτινες δαπανῶσι τὸν πλούτον αὐτῶν πρὸς ἀπλῆν ἐπίδειξιν, καὶ ἀπέρχονται τοῦ βίου, οὐδὲν ἀγαθὸν καταλείποντες οὔτε τῇ κοινωνίᾳ οὔτε τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν τῇ ἑβαπτίσθησαν· εἰ καὶ μικρά τινα ἐκέχτητο, διετέλει ὅμως ἐμφορούμενος ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ τίνα χρῆσιν τούτων ἐπ' ἀγαθῷ πειθόσται. Προθύμως προσφέρων ἔσαυτὸν καὶ εἰς συνδρομὰς ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀναγκῶν, πολλοὺς ἔνδεεις ὑπεστήριζε διὰ τῶν χρημάτων αὐτοῦ. Καὶ τὸ φιλάμουσον αὐτοῦ οὕχι ἡττον ἐπεδείξατο διὰ πράξεων, αἵτινες μεγάλως τιμῶσι τὴν μνήμην αὐτοῦ. Δὲν διεκρίνετο μὲν ἐπὶ φιλολογικῇ καὶ ἀρχαιολογικῇ μαθήσει, ἀρχαύτως ὅμως ἦν εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Ἐστερεῖτο γνώσεων πολλῶν ἐπιστημονικῶν καὶ γλωσσῶν, ἀς εὐγενεῖς μὲν ἕθεώρει, ὡς πᾶς ἔχέφρων, οὐχὶ δὲ τοσοῦτον οὐσιώδεις ὡς πρὸς τὴν ἡθικὴν μόρφωσιν καὶ χριστιανικὴν δρθύσδοξον ἐπιπλέουσιν. Ὡς ἐκ τῶν ἀρχῶν δέ, ὑφ' ὧν ἐνεφορεῖτο ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ὡπερ ἀνήκειν, εἶχεν ἀπειρότερον θέλησιν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Μεταξὺ τῶν νέων, οἵτινες ἐπούδαζον ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ, διεκρίνετο εἰς Ἡπειρώτης, δὲ Βασιάδης. Ὁ Σωτήριος Καλλιάδης, καταμετρήσας κατὰ βάθος τὴν ἴκανότητα τοῦ νέου τούτου, καὶ εὑρὼν αὐτὸν ἐπιδεκτικὸν εύρυτέρας ἀναπτύξεως, οὐκ ἡθέλησεν δπως ἀφῆ τὸν διανοητικὸν ἀγρὸν τούτου ἀκαλλιέργητον, διτις ἔμελλεν ίν· ἀπενέγκῃ ἐπομένως καρποὺς ἀγλαοὺς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φιλολογίᾳ. Διὸ ἀπεφάσισεν δπως βοηθήσῃ αὐτὸν χρηματικῶς ίν· ἀπέλθῃ εἰς Παρισίους. Πρὸς τοῦτον ἐνεπιστεύθη καὶ τὰ δύο αὐτοῦ φίλτατα, τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Κωνσταντίνον, δπως ὑπὸ τὴν ἐνδελεχῇ αὐτοῦ ἐπιτήρησιν καὶ μέριμναν ἀκπαιδευθῶσιν ἐν Παρισίοις, διότι οἱ νέοι μεταβαίνοντες εἰς γῆν ἔνην χρήζουσιν ἐπιτηρητῶν. Μετέβη ἐκεὶ ὁ ἀγαθὸς Βασιάδης καὶ αὐτὸς σπουδάζων, καὶ ἐπὶ τὰ

πρόσω δσημέραι χωρῶν, πολλὴν δὲ καὶ ἄγρυπνον μέριμναν
ὑπὲρ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ παρακαταθήκης ἐπιδεικνύ-
μενος. Ἀλλ' η δξιδέρκεια τοῦ Καλλιάδου, καὶ τὸ πετρικὸν
φιλτρον, οὐχὶ τὸ ἐπιπόλαιον ἔκεινο, διπερ κτείνει τὰ τέχνα
καὶ καθίστησιν αὐτὰ οὐ μόνον ἀγγρηστα εἰς τὴν οἰκογένειαν
αὐτῶν καὶ τὸ ξθνος φέρει ἀνήκουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβῆ,
ἥσαν ἄγρυπνα ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τῶν τέχνων αὐτοῦ.
Ἐγραφε συνεχῶς πρὸς τὸν Βασιάδην συνιστῶν αὐτῷ, δπως
προάρχῃ, εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέχνων αὐτοῦ, μάλιστα
δπως ταῦτα ἐκπαίδευσινται ἐλληνικῶς. Τὸ δὲ ἐ λ λ η νι-
κῶς συνδέεται στενότατα μετὰ τοῦ δρθοδόξως, καὶ
οὕτω τῇ θείᾳ συνάρσει τὰ τέχνα ταῦτα ἀνεδείχθησαν τῇ
φροντίδι τοῦ Βασιάδου οἴα εἰσι καὶ φαίνονται. Ἀλλ' ὁ Βα-
σιάδης ἔτι μᾶλλον ἐφείλκυτε τὴν εὔνοιαν τοῦ Σωτῆρού
Καλλιάδου, δοὺς αὐτῷ ἀφορμὴν νὰ φανῇ ἐφάμιλλος τῶν
Ζωσιμαδῶν καὶ Καπλανῶν καὶ τῶν τούτοις δμοίων. Ο
Βασιάδης ἔξέφρασεν αὐτῷ τὴν ἐπιθυμίαν δπως ἐκδιθῶσι δι-
πάναις αὐτοῦ οἱ ὑπ' ἔκείνου σχολιασθέντες Φιλιππικοὶ λό-
γοι. Ο Καλλιάδης ἀναλαμβάνει ιδίᾳ δαπάνη τὴν ἔκδοσιν-
τὸ αὐτὸν ἐπράξειν ἐκδούς δμοίως ιδίᾳ δαπάνη τοὺς μεταφρα-
σθέντας παραλλήλους βίους τοῦ Πλουτάρχου καὶ τὴν
Ιστορίαν Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Σχαρλάτου τοῦ Βυζαν-
τίου. Πλὴν τούτων τῶν τῆς φιλομουσίας αὐτοῦ ἀποδεῖξεων,
καὶ ἐτέρους νέους ιδίαις δαπάναις ἔξεπαιδευσεν. Ἀποχωρή-
σας τῆς πατρόδος αὐτοῦ, ἀποξενωθεὶς αὐτῆς, ἐγκατασταθεὶς
ἐνταῦθα καὶ εἰς ἔτερον ἐνεργείας κύκλον εἰσελθών, ὑποτί-
θησι πᾶς τις δτι θήθελε καταστῇ ἐπιλήσμων τῆς γενετείρας
αὐτοῦ γῆς, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐγένετο ώς πρὸς τὸν Σωτῆρον
Καλλιάδην. Καὶ ἐνταῦθα διαμένων οὗτε τῆς ιδίας πατρό-
δος, οὗτε τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἐπελάθετο· τρεῖς ἐξ ἀδελφῶν
ἀνεψιοὺς αὐτοῦ, Ἰωάννην, Διονύσιον καὶ Ἡλίαν Καραγιαν-
νοπούλους ἔξεπαιδευσε πρῶτον μὲν εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς
Σύρου, εἶτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τελευ-

ταῖον εἰς Εύρώπην ἀποστείλας πρὸς ἐπιστημονικὴν αὐτῶν τελειοποίησιν. Τὰ γενναῖται ταῦτα ἔργα δεικνύουσι καὶ τὸ φιλόμουσον αὐτοῦ καὶ ἣν εἶχε μέριμναν πρὸς μόρφωσιν τοῦ ἔθνους. Ἀλλ' ἵσως ἥθελεν εἶπει τις: ταῦτά εἰσι μεγάλα κατορθώματα; Ναί, μεγάλα ἀληθῶς εἰσι· διότι πᾶν πρᾶγμα δέοντα ἵνα ἔξετάζηται σχετικῶς πρὸς τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ σκοπόν. Βλέποντες σήμερον πλούσιον τινα οἰκοδομοῦντα μέγαρα, καὶ λλιεργοῦντα κήπους, καὶ διαπανῶντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ εἰς χοροὺς καὶ εἰς θέατρα, ἀγνοῶ ἐὰν τὴν τοιαύτην δαπάνην ἥθελον ἐπιδοκιμάσσει οἱ ἔχεφρονες· ἀλλ' δταν λάθη τις ὑπ' ὅψιν δτι ἀνθρωπος, μικρὰ κεκτημένος, ἐξ αὐτῶν οἰκείᾳ βουλήσει διατίθησι καὶ ποσὰ ἀνάλογα ὑπὲρ τοῦ πλησίον καὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, τὰ τοιαῦτα ἔργα μεγάλα ἀληθῶς θέλει θεωρήσει, καὶ θέλει εἶπει δτι τὰ δύο ἔκεινου λεπτά εἰσι πολυτιμότερα τῶν θησαυρῶν τῶν πολυταλάντων πλούσιων, οἵτινες, διαπανώμενοι ἐφ' ἀ μὴ δεῖ, οὐδὲν λυσιτελές ὑπὲρ τῆς κοινωνίας κατεργαζόμενοι, μάλιστα βλάπτουσιν αὐτήν. Ἐν τούτοις πᾶς χριστιανὸς δύναται νὰ διμολογήσῃ δτι ὁ Καλλιάδης, οὕτω πολιτευόμενος ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, ἔξεπλήρωσε τὸ καθῆκόν του καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὸ ἔθνος καὶ πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Τοιαῦτα ἔργα δεικνύουσι τὸν Καλλιάδην ἐπαξίως διελθόντα τὸ στάδιον τοῦ βίου καὶ ἀναδειχθέντα μακάριον καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ, ἐν ἦν σκηναῖς δικαίων ἀναπαύεται ἥδη.

Ο ἀνθρωπος, ἀδελφοὶ χριστιανοί, οὐδαμῶς δρεῖτε ἵνα ἀπέρχηται τοῦ βίου μὴ καταλείπων ἵχνη τῆς διαβάσεως αὐτοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀλλ' δρεῖτε δπως διὰ παντοίων μέσων ἐκτελῆ τὸ καθῆκον αὐτοῦ πρὸς πάντας. Ο Ἐλλην μάλιστα καὶ χριστιανὸς δρθόδοξος δέοντα ἵνα ἔχῃ ὑπ' ὅψιν δτι ως ἐκ τῆς καταγωγῆς μὲν ἀνήκει εἰς ἔθνος μέγα, ὡς δρθόδοξος δὲ χριστιανὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἡτις ἐδοξάσθη καὶ δοξασθήσεται, καὶ ἡς πύλαι ἄδου οὐ κατισγύτουσι, καὶ τοι

πάνταθεν πολεμουμένης. Εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐδόλως ἀρμόδει
ἴνα ἐπαίρηται ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῇ ἐξ εὐγενῶν
καταγωγῇ· δεῖξον τὴν εὐγένειάν σου, ἄνθρωπε, ἐκ τῶν με-
γάλων πράξεών σου· θέλεις νὰ καυχᾶσαι ὡς δριόδοξος χρι-
στιανός; ἄγωνάσου τὸν καλὸν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀρετῆς
ἀγῶνα. Τί δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἡ ἐπὶ δριόδοξίᾳ καύχησις
τοῦ χριστιανοῦ, ἐὰν οὗτος εὐδέποτε ἐφάνη πρὸς αὐτὴν ὡφέ-
λιμος; Μόνον ἡ καύχησις οὐδόλως σὺ ἀνήκει, ἄνθρωπε,
ὅταν φέρηται ψυχρός, πολλάκις δὲ καὶ ἐπιβλαβής διὰ τὴν
πράξιν σου πρὸς τε τὸ ζῆντος, εἰς δ ἀνήκεις, καὶ τὴν ἔκκλη-
σίαν, ἐν ᾧ ἐγεννήθης καὶ ἀνετράφης. Ὁ Σωτήριος Καλ-
λιάδης, δε τέλος πάντων κατεῖδε προσεγγίζουσαν τὴν τε-
λευταίαν τῆς ζωῆς αὐτοῦ στιγμήν, καὶ ὡς καλὸς οἰκογε-
νειάρχης καὶ ὡς εὐσεβῆς χριστιανὸς διαθέμενος τὰ καθ' ἑα-
τόν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ οὐχ ἐπελάθετο τοῦ καθήκοντος
αὐτοῦ. Πρώτον μὲν διέπαξεν δπως δοθῶς τῇ ἐν Θεραπείαις
σχολῇ τριάκοντα χιλιάδες γροσίων, προσέτι καὶ πέντε χι-
λιάδες γρόσια τῷ τῆς ιερᾶς ταύτης μητροπόλεως ναῷ ἐπὶ
τῷ δρῳ δπως διὰ τῶν ἐξ αὐτῶν τῶν πέντε χιλιάδων γροσίων
ἐτησίως εἰσφερομένων πόκων ἀγοράζηται κηρὸς καὶ διανέ-
μηται δωρεάν τοῖς χριστιανοῖς ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ ἐπιτα-
φίου κατὰ τὸ μέγα σάββατον. Ἰσως τις τῶν πεπαιδευμένων
τῆς ἐνεστώσης ἐποχῆς ἦθελεν εἶπει ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, διε
μικρὰ ἡ ἴδεα τῆς προσφορᾶς πέντε χιλιάδων γροσίων ἐπὶ
τοιούτῳ σκοπῷ, καὶ ἐπομένως ἦθελε περιφρονήσει αὐτήν.
Ἄλλ' δχι! ἡ πίστις, χριστιανός, διαιρεῖται εἰς θεωρητικὴν
καὶ πρακτικὴν. Τῇ πρακτικῇ ἀνάγονται τὰ καθήκοντα τῆς
ἔξωτερικῆς λατρείας, ἡς μέρος ἀποτελοῦσιν αἱ διάφοροι βο-
ήθειαι, καὶ ἡ διανομὴ αὕτη τοῦ κηροῦ καὶ ἄλλα. Ἐκ τού-
του βλέπει πᾶς τις διειδεύθης καὶ ὡς πρὸς τοῦτο τὸ
καθήκον δὲν ἐδείχθη ἀδιάφορος, ἀλλ' ἐθεώρησε καὶ τούτου
τὴν ἐκπλήρωσιν ἀπολύτως ἀναγκαίαν. Δυστυχῶς δμως οἱ
εὐγενεῖς καὶ πεπαιδευμένοι τῆς σημερινῆς ἐποχῆς θεωροῦσι

τὰ τοιαῦτα μικροῦ λόγου ἄξια, μᾶλιστα καὶ μέμφονται τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας. Αὐτοὶ δύνες ψυχροί, καὶ τοὺς ἀλλούς ἀποτρέπουσι χλευάζοντες τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐκείνων φροντίδα. Λυτηρὸν ἀληθῶς τοῦτο, καὶ ἡθελον εὔχηθη δπως ἡ ὑψηλὴ αὕτη λεγομένη ἀνατροφή, ἵτις ρίπτει τοὺς χριστιανοὺς τούτους εἰς τοιαῦτας πλημμυμέλεις ιδέας, ἡρανίζετο ἀπ' αὐτῶν. Οἱ ἀπόστολος Ἰάκωβος λέγει: ὡς τὸ σῶμα ἀνευ ψυχῆς νεκρόν, οὕτω καὶ ἡ πίστις ἀνευ τῶν ἔργων. Τὰ ἔργα μόνα καθιστῶσι ζῶσαν καὶ ἐνεργὸν τὴν πίστιν τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰ δέ τις ἡθελεν ἔχει τὴν ἀσέβειαν ἵνα καταφρονῇ τῶν τοιούτων τελετῶν, ἀς μοὶ ἐπιτρέψῃ ἵνα εἴπω δτι, ἐάν μὴ ἡ Ἐκκλησία διέσωζεν ὡς παρακαταθήκην τὰ τοιαῦτα ἔθιμα, σύμβολα τῆς ὁρθοδοξίας, εἰς μάτην ἡθέλομεν καυχᾶσθαι σήμερον δτι ἐσμὲν χριστιανοί καὶ Ἐλληνες· διότι τὰ δύο ταῦτα εἰσὶ στενῶς συνδεδεμένα, καὶ σύδεις δύναται νὰ διασπάσῃ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων. Ὑπάρχουσί τινες, οἵτινες περιορίζουσι τὴν θρησκείαν ἐν μόνῃ τῇ κατὰ θεωρίαν πίστει τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ πλανῶνται· ὑπάρχουσιν ἔτεροι, οἵτινες καὶ αὐτὰς τὰς εὐαγγελικὰς ἀρχὰς κατὰ χώραν τιθέμενοι εἰς ἰδανικότητας μετεωρίζονται· οἱ τοιοῦτοι οὔτε εἰς Ἐκκλησίαν τινά, οὔτε εἰς ἔθνος ἀνήκουσι. Ποῦ θέλει εὐρεθῇ ἡ ἀρετή, ἐάν δ ἀνθρωπος ἐγκαταλειφθῇ ἀνευ θρησκείας; τίς ἐγγύησις περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τιμιότητος αὐτοῦ δύναται νὰ ὑπάρξῃ τότε;

'Εκ τῆς συντόμου ταύτης ἀφηγήσεως τοῦ ἐναρέτου καὶ χρηστοῦ βίου τοῦ μακαρίτου Σωτῆρος Καλλιάδου, καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς παρεκδάσεως, ἦν ἐποιησάμην, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἀνδρός, δέον ἵνα πεισθῶμεν δτι δ ἀνθρωπος χρεωστεῖ ἵνα ἡ ἐνάρετος, ἵνα ἐμμένων ταῖς ἀργαῖς τῆς θρησκείας αὐτοῦ ἀγωνίζηται δπως δι' ἔργων ἀγαθῶν καὶ πράξεων γενναίων διαινύσῃ τὸ στάδιον αὐτοῦ, ὑπέρτερος οὕτω τοῦ θανάτου γινόμενος. Τοιοῦτοι εἰσιν οἱ ἀληθεῖς χριστιανοί, καὶ τοιοῦτος ὑπῆρξεν δ Σωτῆρις Καλλιάδης. Οὔτε ἡ ὥρα,

οὗτε αἱ δυνάμεις μου μοὶ ἐπιτρέπουσιν ἵνα παρατείνω τὸν περὶ τούτου λόγον· ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡδυνάμην, ἥθελον εὐλα-
βηθῇ τὴν μετριοφροσύνην τοῦ μακαρίτου. Διὰ τοῦτο πε-
ραίνων τὸν λόγον μου λέγω: ὁ Σωτῆρις Καλλιάδης ἀ-
γαθὸς γενόμενος διὰ τῶν πράξεων αὐτοῦ ἀπῆλαυσε μνήμης
αἰωνίας, ἐπαναπαυομένης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εἰς τοὺς χόλ-
πους τοῦ Ὑψίστου, διότι ψυχὴ φοβουμένη τὸν Κύριον ζήσε-
ται. Ζῆ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Σωτηρίου Καλλιάδου ἐν τῇ αἰωνίᾳ
μακαρίστητι εὐφρατινομένη. Ὑπὲρ τοιαύτης μακαρίας ψυ-
χῆς καὶ ἡ Α. Θ. Π. ὑπερτέρα τῶν ἀσθενειῶν τοῦ γήρως
δειχθεῖσα, ἔσπευσεν ἵνα τελέσῃ σήμερον τὸ μνημόσυνον
τοῦτο, νέον διδοῦσα δεῖγμα τῆς ἀρχαίας φιλίας, δι' ἣς ἔχ
νεαρᾶς τὴλικίας μετὰ τοῦ μακαρίτου συνεδέετο. Ο δὲ Ὑψί-
στος ἀξιοτέλεστος πάντας δπως διανύσωμεν τὸ τοῦ βίου ἡμῶν στά-
διον ὡς ὁ μακαρίτης, γινόμενοι χρήσιμοι πρὸς τὸν πλησίον
διὰ τῶν ἀγαθῶν ἡμῶν πράξεων. Εἴθε τὸν μὲν κατατάξαι
ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν δικαιών, ἡμῖν δὲ χαρίζοιτο ὑγείαν καὶ
ζωὴν καὶ τέλος ἀγαθὸν καὶ μακάριον, δπως καὶ περὶ ἡμῶν
ρηθῇ τὸ «δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσιν».

Γ' ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗ (*).

αΣτερεωθήσεται τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐλεημοσύνας
αὐτοῦ ἐκδιηγηθήσεται Ἐκκλησίᾳ (Σοφ. Σειρέχ. λδ', 11).

ΚΑΙ ΘΕΙΟΣ καὶ ἀνθρώπινος νόμος, ἀγαπητοὶ χριστιανοί,
ἐπιδάλλει τὴν Ἱερὰν ὑποχρέωσιν καὶ τὸ εὔσεβες καθῆκον ἵνα
ἐπαινῶνται καὶ μακαρίζωνται οἱ ἐναρέτως βιώσαντες καὶ
οἱ ἐγαθαῖς πράξεσιν ἀποδιώσαντες, καὶ ὡν ἡ ἀγαθὴ μνή-

(*) Ἐξεφωνήθη ἐν Χίψ τῷ 10 μαρτίου 1857.

μη ἀθάνατος τοῖς μετέπειτα διαμένει καὶ σώζεται διὰ τὰς αὐτῶν εὐεργεσίας καὶ εύποιήας· «πάντες οὗτοι ἐν γενεαῖς ἐδοξάσθησαν, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν καύχημα» (Σοφ. Σειράχ, μδ', 7). Ταύτην δὲ τὴν δικαίαν καὶ εὐσεβῆ ὑποχρέωσιν καὶ ἡμεῖς γινώσκοντες, συνήλθομεν σήμερον ἵνα ἐπιτελέσωμεν τὸ μνημόσυνον τοῦ ἐν τῇ ἀγήρῳ μακαριστητοῦ μεταστάντος ἀγαθοῦ ἡμῶν πολίτου, Μανουὴλ τοῦ Ροδοκανάκη, οὐ αἱ ἀγαθαὶ καὶ χριστιανικαὶ πράξεις ἀληθῶς ἐστερεώθησαν, τὰς δὲ ἐλεημοσύνας αὐτοῦ ἐκδιηγήσεται· Ἐκκλησία. Ἐργῷ λοιπὸν τούτου ἀγαθοῦ γενομένου, Ἐργῷ διεβλομένι καὶ ἡμεῖς νὰ μακαρίσωμεν τὸν ἀείμνηστον τοῦτον ἄνδρα, διτὶς πολυειδῶς καὶ πολυυπέρπιως εὐηργέτησε τὴν ίδίαν αὐτοῦ πατρίδα. Καὶ τὸ θαυμαστὸν καὶ μνήμης ἀξιόν, ὅτι πρῶτος δι μακάριος οὗτος μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ ἐγένετο ἀρίζηλον παράδειγμα εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ Ἱεροῦ χρέους καὶ τοῦ καθήκοντος καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὴν φιλην αὐτοῦ πατρίδα. Καὶ τίς μὲν ἦν δι τρισδλίος οὗτος ἀνὴρ περιττὸν λέγειν πρὸς ὑμᾶς τοὺς συμπολίτας καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ· ἔγὼ μᾶλλον ἔχω χρείαν διδαχθῆναι τὰ περὶ τοῦ εὐσεβοῦς τούτου παρ' ὑμῶν αὐτῶν, οἵτινες συνανεστράφητε καὶ συνεζήσατε μετ' αὐτοῦ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ εὐσεβεῖ γῇ καὶ πατρίδι αὐτοῦ. Ἄλλα κενὸς καὶ μάταιος καὶ ἀκαρπος ἔπαινος εἶναι, ἐάν τις ἔπαινηται εἴτε διὰ τοῦ γένους τὴν λαμπρότητα, εἴτε διὰ τὸ ἐνδιόξον τῆς πατρίδος, εἴτε διὰ τὰ ἀνωφελῆ πλούτη, εἴτε διὸ ἐτερόν τι τῶν τοιούτων διακένων καὶ ψευδῶν καυχήσεων, διότι πάντα ταῦτα εἰς οὐδὲν λογίζονται μετὰ θάνατον· «ἐν γάρ τῷ ἀποθανεῖν τὸν ἄνθρωπον κληρονομήσει ἐρπετὰ καὶ θηρία καὶ σκώληκας», λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον (Σοφ. Σειράχ, Ι', 11); μόνη δὲ ἡ ἀρετὴ μένει ἀθάνατος καὶ ἡ ταύτης εὔκλεια ἀμάραντος· μόνος δὲ ἐνάρετος χαίρει τὴν ἀληθῆ δόξαν καὶ ζῶν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μετὰ θάνατον εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τὰ αἰώνια τοῦ παραδείσου σκηνώματα, εἰς τοὺς

κόλπους τοῦ Θεοῦ. Τοιοῦτος ἀληθῶς ἐφάνη καὶ ἐγένετο δι μακάριος Μανουὴλ, διότι, καίτοι μακρὰν τῆς φιλῆς αὐτοῦ πατρίδος εὐρισκόμενος, ζῆλως καὶ ἀγάπη πρὸς αὐτὴν κινούμενος, οὐδέποτε ἐπαύσατο εὐεργετῶν αὐτὴν καὶ ζῶν ἔτι καὶ μετὰ θάνατον, ἐντολὴν ιεράν καὶ διαθήκην ἀπαράβατον καταλιπὼν τῇ τε εὐσεβεῖ συζύγῳ καὶ τοῖς φιλτάτοις αὐτοῦ τέκνοις. Τεκμήριον δὲ καὶ ἀποδεῖξεις τῶν υπ' ἐμοῦ λεγομένων ἐστωσαν αὗται αἱ μεγάλαι δωρεαί, ἃς ὁ ἀείμνηστος οὗτος ἐδωρήσατο καὶ εἰς τὸν ιερὸν τοῦτον ναόν, δησπου καὶ τὸ μνημόσυνον τελεῖται ὑπὲρ τῆς μακαρίας ἔκεινου ψυχῆς, καὶ εἰς τὴν σχολήν, ἐν ἥ τὰ τέκνα τῆς φιλτάτης αὐτοῦ πατρίδος διδάσκονται καὶ ἐκπαιδεύονται. Ἀλλὰ καὶ τὸ νοσοκομεῖον, διπέρ μετ' οὐ πολὺ ἀνεγερθήσεται ἐξ βάθρων δαπάνη αὐτοῦ καὶ μόνου τούτου τοῦ φιλοπάτριδος, φιλοπτώχου καὶ ἐλεήμονος καὶ εὐσεβοῦς ἀνδρός, ἔσται μνημεῖον αἰώνιον καὶ ἀθανάτον τοῖς τε παροῦσι καὶ τοῖς μετέπειτα τῆς εὐσεβείας καὶ φιλογενείας αὐτοῦ· διότι ὡς τέκνον τῆς δρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡς τὸ πνευματικὸν γάλα ἐθήλασεν, ἐπίσπευεν δτε «δῷρον ἀγαθὸν ἔστιν ἡ ἐλεημοσύνη πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτὴν ἐνώπιον τοῦ 'Ψίστου'» (Ἴων, δ', 11). Ὡς φρόνιμος δὲ καὶ πιστὸς οἰκονόμος, οὐκ ἔθαψε τὸ παρά τοῦ Θεοῦ δοθὲν αὐτῷ τάλαντον τοῦ πλούτου, ἀλλ' ἐπολλαπλασίασεν αὐτὸν σκορπίζων καὶ δίδων τοῖς πένησι καὶ τῇ ἀπορούσῃ πατρίδι αὐτοῦ. «Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰώνα». Ἐνόσφ δὲ ἡ γῆ αὐτὴ μένει ὑπὸ τὸν οὐρανόν, μενοῦσι καὶ τὰ πρὸς τὴν Χίον μεγαλοδωρήματα τοῦ Μανουὴλ τοῦ Ροδοκανάκη. Ἀλλὰ τί εἴπον! δούραντες καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, αἱ δὲ χριστιανικαὶ αὗται πράξεις τοῦ ἀθανάτου τούτου ἀνδρὸς αἰωνίως ζήσονται μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ αἰωνίου Θεοῦ! Στερεωθήσεται τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ, ἡ δὲ Ἐκκλησία ἡ τε ἐν γῇ καὶ ἡ ἐν οὐρανῷ οὐδέποτε παύσεται ἐκδιηγουμένη τὰς ἐλεημοσύνας αὐτοῦ.

Καὶ τοιοῦτος μὲν λοιπόν, ἀγαπητοῖς, ἀναδέεικται ὁ ὄμη-

τερος συμπολίτης Μανουήλ δ Ροδοκανάκης καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀτε τέκνον αὐτῆς εὐσεβές, καὶ πρὸς τὴν πατρίδα, ἐν ᾧ ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη. Ἐγένετο δὲ ἀνὴρ εὐσεβῆς καὶ φιλόθεος, καὶ πολίτης φιλόπατρις καὶ εὐεργετικός. «διὸ καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται». Καὶ ἀληθῶς ρόδου ἀμάραντον, εὐοσμὸν καὶ καλλίφυλλον ἐφάνη δ φερώνυμος Μανουήλ δ Ροδοκανάκης ἐν τῷ πνευματικῷ τῆς Ἐκκλησίας κήπῳ, καὶ ἐλαίᾳ κατάκαρπος, καρποφορούσα καρπὸν δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας. Καὶ ἡ μὲν ἔνδοξος πατρὸς αὐτοῦ Χίος διὰ παντὸς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐπιτελοῦσσα, ἐκπληροῦ ἔργον καθήκοντος, οἱ δὲ συμπολῖται αὐτοῦ οἱ τε παρόντες καὶ οἱ ἀπανταχοῦ γῆς ἀπόντες ἔχουσι μέγιστον περάσειγμα πατριωτισμοῦ καὶ φιλογενείας τὸν εὐσεβέστατον καὶ χριστιανικώτατον τοῦτον ἄνδρα, οὐ τὴ εὐσέβεια, δ πατριωτισμὸς καὶ ἡ φιλογένεια καὶ αἱ λοιπαὶ αὐτοῦ ἀρεταὶ οὐ μόνον τὴν μακαρίαν ἔκεινου ψυχὴν κατακοσμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐσεβεῖς συζύγῳ καὶ τοῖς φιλτάτοις αὐτοῦ τέκνοις στέφανος ἀμαράντινος γίγνεται, διὰ δ πατήρ αὐτῶν «ώς φοῖνικ ἀνυψώθη ἐν αἰγιαλοῖς καὶ ὡς φυτὰ ρόδου ἐν Ἱερεχῷ, καὶ ὡς ἐλαίᾳ εὐπρεπής ἐν πεδίῳ, ὡς τερέβινθος ἔξετεινε κλάδους αὐτοῦ καὶ οἱ κλάδοι αὐτοῦ κλάδοι δόξης καὶ χάριτος, τὰ δὲ ἄνθη αὐτοῦ καρπὸς δόξης» (Σοφ. Σειρ. κδ', 14—19). «ἄνδρα γάρ ἱλαρὸν δότην εὐλογεῖ ἐ Θεός» (Παροιμ. Σολ. κδ', 8).

Ναί, ὡ μακαρία ψυχὴ τοῦ Μανουήλ! Τὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πατρίδα ἀγαθά σου, αἱ χριστοφίμητοι καὶ κοινωφελεῖς ἀγαθαεργίαι σου καὶ ἀπασταὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ τοῦ εὐσεβοῦς βίου σου ἀνεγράφησαν εἰς τὴν βίβλον τῆς αἰωνιότητος, ἦν κρατεῖ εἰς χειράς του «ὁ ἐν τῷ αἴματι αὐτοῦ ἀγοράστας ἡμᾶς τῷ Θεῷ» (Ἀποκαλ. ε', 9), η δὲ πατρίς σου μεγάλα παρὰ σου εὐεργετηθεῖσα διηγηθήσεται τὰς ἐλεημοσύνας σου εἰς γενεὰς γενεῶν. Αἰωνία σου ἡ μνήμη, μακάριε Μανουήλ! αἰωνία σου ἡ μνήμη, αἰωνία σου ἡ μνήμη!

Σὺ δὲ ἐπουράνιε Θεέ, βραβευτὰ καὶ μισθαποδότα τῶν φυλασσόντων τὰς θείας σου ἐντολὰς καὶ τὰ σὰ σωτήρια πρεστάγματα, ἀνάπτωσον τὴν ψυχὴν τοῦ πιστοῦ καὶ εὔσε-
βούς θεράποντός σου Μανουήλ, διπού οἱ δίκαιοι ἀναπάνονται τὴν μακαρίαν καὶ αἰώνιαν παρὰ σοὶ ἀνάπτωσιν, καὶ τάξον
ἀντὴν ἔνθα ἀπέδρα πᾶσα δύνη, λύπη καὶ στεναγμός. Εἴη
δὲ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν
τῷ οὐρανῷ. Γένειτο !

Ζ' ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ

ΘΩΜΑ ΡΑΛΛΗ (')

εΠίστει πλείονα θυσίαν Ἀθελ παρὰ Κάζιν προσήνεγκε τῷ Θεῷ, δι' οὗ ἐμαρτυρίθη εἶναι δίκαιος, μαρτυρούντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ δι' αὐτῆς ἀποθα-
νών εἰς λαλεῖται (Πρὸς Ἐθρ. ΙΑ', 4).

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ἡμῶν Ἐκκλησία, ὡς εὔσεβες μαս
ἀκροαταί, ἡ φιλόστοργος αὕτη μήτηρ πάντων τῶν εὔσεβῶν
καὶ δρθοδοξῶν χριστιανῶν, ἐν τῇ στοργῇ καὶ ἀγάπῃ αὐτῆς
ἀδιαλείπτως εὑχεται ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτῆς, ζώντων καὶ
τεθνεώτων, καὶ ἀεὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπικαλεῖται τὸ θείον ἔλεος.
οὐχ ἥττον δμως κατά τινα ἔξαιρεσιν, ὡς εἰπεῖν, πρὸς οἰκο-
δομὴν πνευματικὴν γενομένην, μέμνηται τῶν δηλούντων
τὴν ἑαυτῶν εὐσέβειαν καὶ πίστιν καὶ διὰ πράξεων ἔξωτερι-
κῶν, ἀναφερομένων εἰς τὸ καθῆκον τῆς ἔξωτερικῆς λατρείας.
καὶ τούτῳ δηλοῦσι τὰ ρήματα ἔκεινα, ἀπερ ὁ Ἱερεὺς ἐν τῇ
ἀνατιμάκτῳ θυσίᾳ λέγε: δεόμενος τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σφαγια-
ζομένου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ. «ἄγιασον, Κύ-
ριε, τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου. Σὺ

(') Ἐξεφωνήθη καὶ οὗτος ὁ λόγος ἐν Χίῳ.

«αύτοὺς ἀντιδόξασον τῇ θεῖκῇ σου δυνάμει» (Εὐχ. Ιερ. Λειτ.)

Καὶ τοῦτο λοιπὸν τὸ χρέος ἐκπληροῦμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον ψάλλοντες τὸ μνημόσυνον τοῦ παὸς Κύριον μετὰ στάντος περιφανοῦς συμπολίτου ἡμῶν Θωμᾶ τοῦ Ράλλη· ἡ Ἐκκλησία τῆς πολυφύλου καὶ περιχλεοῦς ταύτης πατρίδος του εὐχᾶς καὶ δεήσεις πρὸς τὸν "Ψιστὸν ἀναπέμπει, καὶ δημοτελὲς μνημόσυνον ἐπιτελεῖ ὑπὲρ τῆς μακαρίας ψυχῆς τοῦ τέκνου τῆς τούτου· διότι ἐν τούτοις τοῖς δώροις αὐτοῦ ἔδειξεν διὰ μακάριος κατὰ πόσον ἡγάπα τὴν εὐπρέπειαν καὶ εὐχοσμίαν τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, καὶ πόσον ἐμερίμνα ὑπὲρ τοῦ καθήκοντος τούτου.

Ἐν δὲ τῇ περιστάσει ταύτη δποίας πνευματικῆς εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως πληροῦται ἡ ἀνθεμδεσσα Χίος, ἡ πολύτεκνης καὶ καλλίπαις αὕτη νῆσος τῆς Μεσογείου, του αὐτην προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν καθορῶσα εἰς τὰ ἑαυτῆς τέκνα! δοξολογίαν καὶ αἰνεσιν προσφέρει τῷ Θεῷ τῷ παιδεύοντι καὶ πάλιν ἰωμένῳ, τῷ δοσμέραι εὐδοκοῦντι εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς πτώσεως αὕτης, εἰς τὴν ἵασιν τῶν πόνων καὶ τῶν τραυμάτων της. Ἡ τὴν ἀρχαίαν αὕτης δόξαν ἀπολέσασα Χίος, καὶ διὰ τοῦτο μέγα παθοῦσα, βαθυηδὸν ἀποτινάσσει τὸν βαρὺν πέπλον τοῦ πένθους αὕτης, ἐνδύεται δὲ νέαν στολὴν χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, ἣν ἔξυφαίνουσιν αὕτη εἰ ἀρεταῖ τῶν φιλοστόργων αἱ τῆς τέκνων, ἅτινα ζήλω εὐσεβείας καὶ πατριωτισμοῦ κινούμενα παντὶ σθένει καὶ διὰ πάσης εὐγενοῦς φιλοτιμίας προθυμοποιοῦνται εἰς τὸ νὰ ἐπαναφέρωσιν ἐν τῇ φιλῇ πατρίδι αὐτῶν τὴν ἀρχαίαν αὕτης δόξαν καὶ εὔχεσσαν καὶ λαμπρότητα· οἱ μακρὰν τῆς Χίου διατελοῦντες Χίοι, ἀρίγνωτοι καὶ περίφημοι ἐπὶ πλούτῳ ἀμά καὶ εὐσεβείᾳ, φιλοτίμως συνδυάζουσιν ἀμφότερα ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα αὐτῶν, ἵνα ἡ πατρίς των δοξασθῇ αὐθίς καὶ κατὰ λόγον δόξης θρησκευτικῆς λατρείας ἔξωτερικῆς. Δι' ἀναθημάτων δὲ καὶ ἀφιερωμάτων πρὸς τὰς ιερὰς ἐκκλησίας τῆς εὐσεβοῦς πατρίδος των ἀποδεικνύουσι τρανῶς,

ὅτι τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος εἶναι στενότατα συνδεδεμένον τῷ τῆς πίστεως καθήκοντι· τοῦτο δὲ κατὰ θείαν ἐντολὴν πρέπει νὰ δηλουται καὶ διὰ τῶν ἔξωτερικῶν ἔργων τῆς εὐσεβείας, διὰ τῶν διατῶν σημειών καὶ ἐνδείξεων τῆς λατρείας πρὸς τὸν Θεόν, «δὸν τρόπον ἐνετεῖλατο Κύριος τῷ Μωϋσῇ ἐν τῷ ὅρει Σινᾶ, ἢ ημέρᾳ ἐνετεῖλατο τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ προσφέρειν τὰ δῶρα αὐτῶν ἔναντι Κυρίου ἐν τῇ ἑρήμῳ Σινᾶ» (Λευΐτ. γ', 38).

Καὶ ίδού, ὡς εὐσεβεῖς συμπολίται, τοῦ ἐν τῇ πρωτοτόκῳ Ἐκκλησίᾳ μεταστάντος ἀειμνήστου Θωμᾶ, ίδοὺ μέγα καὶ λαμπρὸν παράδειγμα τῶν λόγων μου τούτων. Ἰδού προφανεσπάτη εὐσεβείας ἀπόδειξις, ἣν παρέχουσιν ἡμῖν οἱ εὐσεβεῖς ἔκτελεσται τῆς διαθήκης τοῦ φιλοχρίστου ἔκείνου ἀνδρὸς «νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ἡμῶν», εἰς μαρτύριον τῆς φιλοθέου καὶ εὐσεβεστάτης ψυχῆς αὐτοῦ. Τὰ βαρύτιμα καὶ πολύτιμα ταῦτα Ἱερὰ σκεύη, εἰς δὲ μετὰ τοσαύτης περιεργείας ἀτενίζετε τοὺς δρθαλμοὺς ὑμῶν, εἴναι προσφορὰ καὶ ἀφιέρωμα Θωμᾶ τοῦ Ράλλη πρὸς τὸν Ἱερὸν τοῦτον καὶ πάνσεπτον τῆς μητροπόλεως ναόν, τὸν τιμώμενον ἐπ' ὄντος τῶν τριῶν τοῦ Χριστοῦ καλλινήκων μαρτύρων Μηνᾶ, Βίκτωρος καὶ Βίκεντίου. Οἱ εὐσεβεῖς καὶ φιλοπάτριδες ἔκτελεσται τῆς διαθήκης τούτου τοῦ ἡμετέρου ἀγαθοῦ συμπολίτου καὶ φιλοθέου χριστιανοῦ οὐκ ἡμέλησαν οὐδὲ ἔδραδυναν εἰς τὴν ταχεῖαν ἔκτελεσιν καὶ ἀκριβῇ ἔκπλήρωσιν τῆς τελευταίας ρητῆς ἐντολῆς ἔκεινης τοῦ εὐσεβοῦς. Καὶ ίδού πρόκεινται ἡμῖν τὰ πολύτιμα ταῦτα Ἱερὰ ἀναθήματα εἰς ἔνδειξιν τῆς πίστεως τοῦ ἀφιερώσαντος ταῦτα «τῷ Θεῷ, δι' ἣς ἐμαρτυρήθη δίκαιος εἶναι, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖται». Λαλεῖται, ναί, καὶ λαληθήσεται καὶ εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον ἔσται μυημονεύμενος δὲ ἡμέτερος Θωμᾶς ἐν γενεαῖς γενεῶν διὰ τὴν πίστιν αὐτοῦ, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὸ σέβας πρὸς τὰ πάτρια καὶ νόμιμα, ὃν οὐκ

επελάθετο, ἀλλὰ διετήρει ταῦτα ἐν τῇ χριστιανικῇ αὐτοῦ καρδίᾳ μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἀναπνοῆς.

‘Οποῖαι εὔσεβεῖς ἀναμνήσεις ἀπησχόλουν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς του! ‘Οποῖα αἰσθήματα χριστιανικὰ ἡσθάνετο καθ’ ὧν ὥραν ἡτοιμάζετο διὰ τὸ μέγα ταξεδίον τῆς αἰωνιότητος! ‘Η χριστιανικὴ ψυχὴ καὶ καρδία τοῦ Θωμᾶ, ἀδελφοὶ χριστιανοί, δὲν εἶχεν ἐνώπιόν της κατὰ τὴν φοβεράν ἔκείνην ὥραν παρά, ὡς καλὸς φιλόπατρις, τὸ ἴνδαλμα τῆς φιλτάτης καὶ πολυπαθεστάτης πατρόδος του· καθὸ δὲ καὶ ἐκλεκτὸς χριστιανός, διατηρῶν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κύριου, ἃς ἐδίδαχθη κατὰ τὴν παιδείαν αὐτοῦ ἡλικίαν ἐν ταύτῃ τῇ εὔσεβει γῇ τῆς γεννήσεώς του, ἤκουε θείαν τινὰ καὶ μυστηριώδη φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ· «οὐέ, τίμα τὸν Κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων, καὶ ἀπάρχου αὐτῷ ἀπὸ σῶν καρπῶν τῆς δικαιοσύνης» (αὐτόθι, 9). Ἀπόδειξις δὲ τῶν λόγων μου ταῦτα τὰ Ἱερὰ σκεύη μονονούχη λέγοντα τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς μετεσομένοις ἐν γενεᾶς γενεῶν, διτὶ ἀπαρχὴ τῷ Θεῷ ἐσμεν καὶ προσφορὰ ἀπὸ καρπῶν δικαιοσύνης τοῦ περικλεοῦς καὶ εὔσεβεστάτου Θωμᾶ Ράλλη, ἐν δὲ τοῖς δώροις τούτοις προσεπιμαρτυρεῖ αὕτης δ Θεᾶς τὴν πίστιν αὐτοῦ καὶ δι’ αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖται.

Ναί, ὡς διμόπιστοι καὶ διμοπάτριδες τοῦ Θωμᾶ, ἀδελφοὶ χριστιανοί! διακάριος εύτος διὰ τῆς εὔσεβοῦς ταύτης πράξεώς του ἀπέδειξεν διτὶ οὔτε πλοῦτος, οὔτε δόξα, οὔτε ἄλλη τις ματαίότης τοῦ ματαίου τούτου βίου δύναται νῦν ἀπομακρύνη τὰς μεγάλας καὶ εὐγενεῖς ψυχὰς ἀπὸ τοῦ καθήκοντος τῆς πίστεως, ἀπὸ τοῦ χρέους τῆς εὔσεβείας, ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, δηλουμένων τούτων ἀπάντων ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ καθήκοντος τῆς ἔξωτερης λατρείας. Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τῆς μεγάλης ἐκδημίας του ἐδίδαξε τοὺς ἔγγις καὶ τοὺς μακρὰν διμοπίστους καὶ συμπολίτας αὐτοῦ τὸ μέγιστον τῆς εὔσεβείας μάθημα, διτὶ εἰς πάντα χριστιανὸν δ

ὑπέρ τῆς πίστεως ζῆλος πρέπει νὰ δηλουται καὶ δι' ἔργων εὔσεβῶν καὶ ἐναρέτων. Παντὸς χριστιανοῦ δὲ ζῆλος ἀναγκαῖος πρέπει νὰ ἐπεκτείνηται εἰς πᾶν δὲ τι ἀναφέρεται εἰς τὴν θρησκείαν, καὶ εἰς πᾶν δὲ τι ἀπαιτεῖται διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ἔξωτερικῆς λατρείας, εἰς τὴν εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἔχει δικαιώματα λατρείας πολλῷ μείζονα τῆς πρώτης σκηνῆς, διότι ἐν ἑκείνῃ «προσεφέροντο δῶρά αὐτεῖ καὶ θυσίαι μὴ δυνάμεναι κατὰ συνεδρήσιν τελειούσθαι ἀπὸν λατρεύοντα, μέχρι δὲ καὶ ρῦν διορθώσεως ἐπικείμενα»· ἐν ταύτῃ δημος «οὐ Χριστὸς παραγενόμενος καθαρίζει τὴν «συνεδρήσιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων διὰ τοῦ ἰδίου αἴματος, καὶ ἀγίαίζει ἡμᾶς διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ ἀγίου αὐτοῦ «σώματος εἰς ἀπολύτρωσιν καὶ κληρονομίαν μελλόντων «αἰωνίων ἀγαθῶν» (Ἐβρ. θ', 11). Ιδοὺ τέ λέγει δὲ «μάρτυς καὶ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς» κατὰ τῶν πλουσίων ἑκείνων χριστιανῶν, οἵτινες ἀδιαφορούσιν εἰς τὴν ἔξασκησιν τοῦ καθήκοντος τῆς ἔξωτερικῆς λατρείας· «οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός· διφελον ψυχρὸς εἶης ἢ ζεστός· οὕτως δὲ τοιούτος καὶ ψυχρὸς οὔτε ζεστός, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου· δὲ λέγεις δὲ «πλούσιός είμι καὶ πεπλούτηκα καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω· καὶ οὐκ οἶδας δὲ τὸν διατατάπωρος καὶ ἐλεεινὸς καὶ «πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός· ἀγόραστον (λοιπὸν) παρ' «έμοι ιμάτια λευκά, οἷα μὴ φανερωθῆ ἢ αἰσχύνη τῆς γυνούτητός σου» (Ἀποκαλ. Γ').

Πρὸς ὑμᾶς ἥδη, ὡς πλούσιοι συμπολίται τοῦ Θωμᾶ, ἀπουπερ ἀν ἦτε, στρέφω τὸν λόγον. Μετανοήσατε καὶ ὑμεῖς καὶ ζηλώσατε μιμούμενοι τὸ εὔσεβὲς παράδειγμα τοῦ ζηλωτοῦ τῶν καλῶν καὶ εὔσεβῶν ἔργων τούτου τοῦ καλοῦ συμπολίτου ὑμῶν· καὶ οὕτως πλούσιος ἦν, εἶπερ τις καὶ ἄλλος, οἶδεν δὲ τοιούτος γυμνὴ ἀρετῶν ἀπελεύσεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ἐὰν μή, ἔτι ζῶν, ἀγοράσῃ παρὰ τοῦ θείου ἐλέους τὰ λευκὰ ιμάτια τῆς μακαριότητος δι' ἔργων ἀγαθῶν, διὰ πράξεων

χριστιανικῶν. "Εσπευσε νὰ καλύψῃ τὴν ἐν ταῖς ἀμαρτίαις γύμνωσιν τῆς ψυχῆς του διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν τῆς πίστεως «καὶ δί' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖται». Διὰ τῶν δφθαλμῶν τῆς πίστεως βλέπω ἔκει εἰς τὴν θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων, ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ ἑσφαγμένου ἄρνιου, τὴν μακαρίαν ψυχὴν τοῦ Θωμᾶ φέρουσαν τὴν λευκὴν στολὴν τῆς μακαριστητος, τὸν στέφανον τῆς διξῆς, τὰς ἀδανάτους ἐπικαρπίας τῆς καλῆς χρήσεως τοῦ πλεύτου αὐτοῦ. Ἐν τῷ καθήκοντι τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβείας τὸν βίον διανύσας, ἐν τούτῳ καὶ τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν τῷ Κυρίῳ παρέδωκε, καὶ διὰ τοῦτο «πίστει πλείονα θυσίαν προσήνεγκε τῷ Θεῷ, δί' ἡς ἐμαρτυρήθη εἰναι δίκαιος, μαρτυρεύοντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ δί' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖται».

Καὶ ἡμεῖς μέν, ὡς εὐσεβεῖς συμπολεῖται τοῦ ἀξίου πάσης ἀγαθῆς μνήμης Θωμᾶ, εὐσεβὲς χρέος ἐκπληρώσαντες ὑπὲρ τῆς μακαρίας ψυχῆς ἐκείνου, καὶ δσίως τὰ ὅσια ἀποδώσαντες, καὶ τὸ καθήκον τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν δηλώσαντες, τὸ δφειλόμενον αὐτῷ τε ἐκείνῳ τῷ μακαρίῳ καὶ εὐσεβάστῳ ἀνδρί, καὶ τοῖς παντὸς ἐπαίνου ἀξίοις ἐκτελεσταῖς τῆς διαθήκης αὐτοῦ, ἐπράξαμεν ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν· τὰ δὲ πλείονα καὶ τέλεια εἰς ἐπαξίαν ἀντιμισθίαν τῶν τοιωτῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐναπόχεινται εἰς μόνην τὴν θείαν δικαιοσύνην, εἰς μόνον τὸν Θεόν, τὸν μόνον δυνάμενον ἀγιάζειν καὶ ἀντιδοξάζειν τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου αἵτοῦ, τοὺς πίστεις ἐκτελοῦντας τὸ καθήκον τῆς ἔξωτερηκῆς λατρείας. Εἴθε τοίνυν ἀναπαύσαι καὶ τὴν μακαρίαν ψυχὴν τοῦ εὐσεβεστάτου Θωμᾶ ἐν τῇ αἰωνίᾳ μακαριστητι μετὰ πνευμάτων δικαίων τετελειωμένων. Αἰωνία ἡ μνήμη αἵτοῦ!

22

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΓΑΓΓΟΥ

ΔΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ

**ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΛΟΓΟΘΕΤΗΝ
ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΝ.**

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΚΑΪΡΩ ΤΗ 2 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1875.

«Κίν τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐν εὐλογίαις· τὰ ὄστα αὐτοῦ
ἀναθέλοις ἐκ τοῦ τόπου αὐτών» (Σειράχ μᾶ', 14).

ΧΘΕΣ ἐν τῇ ιερᾷ καὶ πατριαρχικῇ Μονῇ τοῦ μεγαλο-
μάρτυρος Γεωργίου ἐγένετο, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἡ ἀνακοιν-
δὴ τῶν λειψάνων Νικολάου τοῦ Ἀριστάρχου, ἀνδρὸς εὐσε-
βεῖς καὶ ἐνδόξου, πρὸ ἐννέα ἔτῶν ἐν τῇ μητροπόλει ταύτῃ
τῆς Αἰγύπτου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, καὶ σῆμερον ἡ
τοῦ Χριστοῦ ἀγία καὶ ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, διὰ τοῦ πατρὸς
ἡμῶν καὶ πατριάρχου, τοῦ ιεροῦ κλήρου καὶ τοῦ χριστεπω-
νύμου λαοῦ, τελετὴ καὶ ἐνταῦθα μεγαλοπρεπῶς ιερὸν μνημό-
συνον ἐν προσευχαῖς, ἐν εὐλογίαις, ἀλλὰ καὶ ἐν εὐγνωμο-
σύνῃ πολλῇ, ἡς ἐγένετο ἀξίος ὁ πιστὸς αὐτῆς καὶ ἀσδύμος
οὗτος οἵτις.

‘Αποδεξάμενος ἐκ καθήκοντος τὴν πατριαρχικὴν ἐντολὴν
καὶ μετ’ αὐτῆς τὸ ἐπίζηλον εὐτύχημα, δπως, ἐλάχιστος
τῆς Ἐκκλησίας λειτουργός, δρεψάμενος τὴν ὥραν ταύτην
ἄνθη ὠραῖα καὶ ἐκλεκτὰ ἐκ τοῦ νοητοῦ λειμῶνος τῆς χρι-
στιανικῆς εὐσεβείας καὶ κοινωνικῆς ἀρετῆς τοῦ τελευτῆσαν-
τος, πλέξω ἀμάραντον στέφανον, καὶ εὐλαβῶς στεφανώσω
τὴν μακαρίαν καὶ ἐνδόξον αὐτοῦ μνήμην, ἔξαιτοδιαι τὴν
ὑμετέραν συγγνώμην, χριστιανοὶ ἀδελφοί, ἐὰν ἐκτελέσω
ἐλλειπόντις τὸ δσιον τοῦτο καθῆκον, δπερ, κυρίως, ἀπόκει-
ται εἰς τὴν ιστορίαν τοῦ ἐλληνικοῦ ἡμῶν ἔθνους καὶ τῆς
ὅρθιαδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ὑπὲρ ὧν ἀμφοτέρων ὁ Νικάλαος

Αριστάρχης ἐκ νεότητος αὐτοῦ-έντιμως καὶ εὐκλεῶς εἰργάσθη καὶ ἡγωνίσθη, καὶ πολλά, κατὰ καιρούς, γενναῖως ὑπέμεινε, νῦν μὲν «ἀνατέλλων ὡς ἀστὴρ ἔωθινὸς ἐν μέσῳ »νεφέλης, νῦν δὲ ἐκλάμπων ὡς ἥλιος ἐπὶ ναὸν Ὑψίστου, ἀλλοτε δὲ φαινόμενος ὡς τόξον φωτίζον νέφη σκοτεινά, ἢ »ώς σκεῦος χρυσίου δλοσφύρητον, κεκοσμημένον παντὶ λίθῳ πολυτελεῖ».

Άλλως δέ, τὴν μεγαλοπρεπή καὶ λαμπρὰν εἰκόνα τοῦ θρηνουμένου τούτου ἀνδρός, ἐν ἄλλῃ τοιαύτῃ περιστάσει, ἔγραψεν ὡς ἄριστα καὶ λίαν ἐπιτυχῶς, δεινὸς καὶ γλαφυρὸς κάλαμος σοφεῦ Ἱεράρχου, Εὔσταθίου τοῦ Κλεεβούλου, μητροπολίτου Καισαρέας.

Ἐξ εὐγενῶν καὶ φιλοχρίστων γονέων ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1799 σωτῆριον ἔτος γεννηθείς, πατρὸς μὲν Σταυράκη τοῦ Ἀριστάρχου, ἀνδρὸς ἐπιφανεστάτου καὶ μεγάλου διερμηνέως τῆς ὑψηλῆς Πύλης, μητρὸς δὲ Σοφίας, τῆς εὑσεβεστάτης καὶ ἔξοχου ἔκείνης γυναικός, ἦν πρώτην τῶν ἐν Ἀνατολῇ γυναικῶν ἡξιώσεν αὐτοκρατορικοῦ παρασήμου ὁ σουλτάνος, ἐκ τοισύτων γονέων γεννηθείς ὁ Νικόλαος Ἀριστάρχης, ἀνετράρη μάλα πρεπόντως καὶ ἔξεπαιδεύθη τὴν Ἑλληνικὴν πρῶτον καὶ ἐπειτα πᾶσαν ἄλλην παιδείαν, παρασκευαζόμενος ὑπὸ μεγαλόφρονος καὶ πολυπαθοῦς μητρός, αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοί αὐτοῦ, εἰς ἀξιώματα τῆς πολιτείας διαπρεπή καὶ ἀξια τῆς ἀρετῆς καὶ παιδείας τοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ γένους ἡμῶν εἰς τὴν μεγάλην Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐν Ἑορτῇ φινευθέντος πατρὸς αὐτῶν Σταυράκη τοῦ Ἀριστάρχου, μεγάλου διερμηνέως τῆς διθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Διέπρεψε τοίνυν ἐν καιρῷ ὁ Νικόλαος Ἀριστάρχης ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔκείνης μὲν πολύτιμος καὶ πιστὸς λειτουργὸς γενόμενος, ταύτης δὲ πρόμαχος καὶ προασπιστής, ὡς εὐλαβῆς χριστιανὸς καὶ ὡς περιβεβλημένος τὸ ἔκκλησιαστικὸν ἄμα καὶ πολιτικὸν ἀξιωμα τοῦ ἀρχοντος με-

γάλου Λογοθέτου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς καὶ μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Φύσει εὐγενής, χαριέστατος, μεγαλόσωρος καὶ μεγάθυμος ὁ ἄρχων μέγας Λογοθέτης Νικόλαος Ἀριστάρχης, ἀπελάμβανε τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀγάπην δυογενῶν καὶ ξένων, αὐτὸς πρῶτος πρὸς πάντας, ἀνεξαιρέτως, εὐεργετικός, προσηνής, μειλίχιος καὶ ἀγαθὸς ὑπάρχων, καὶ ὁ αὐτὸς πάντοτε, προτέρημα σπανιώτατον, εἰς τὰς εὔτυχεῖς καὶ τὰς δυστυχεῖς ἡμέρας τοῦ ἀνθρώπινου βίου.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις τριῶν ἐνδόξων σουλτάνων, τοῦ Μαχμούτ, τοῦ Μεμέτοπος καὶ τοῦ Ἀζίζη, τοῦ νῦν εὐκλεῶς βασιλεύοντος, τὸν Νικόλαον Ἀριστάρχην ἐξόχως ἐτίμησε, σύμβουλον τοῦ κράτους καὶ μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβούλου τῆς δικαιοσύνης ἀνέδειξε, δι' αὐτοκρατορικῶν παρασήμων τὰ χριστιανικὰ στήθη πρώτου αὐτοῦ μεταξὺ τῶν δμογενῶν ἐκόσμησε, καὶ πρεσβείας σπουδαίοτάτας ἐνεπιστεύθη αὐτῷ κατὰ καιρούς. Ἄλλα καὶ πολλὰ κυβερνήσεις τῶν βασιλέων τῆς Εἰρώπης βασιλικῶς ἐδιάβευσαν τὴν πολιτικὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἀλληγορίαν τοῦ ἀνδρός· οἱ δὲ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας εἶχον αὐτὸν ἀντιπρόσωπον πάντοτε παρὰ τῇ Υψ. Πύλῃ.

Πλήρης ζωῆς καὶ καλοκαγαθίας καὶ εὐγενεστάτης συμπειφορᾶς κατ' οἶκον, εἰς τὰ ἀνάκτορα, εἰς τὴν δδόν, εἰς τὴν ἔξοχήν, ἐν τῇ πενιγρᾷ καλύβῃ τοῦ πτωχοῦ ἢ τοῦ γωρικοῦ, διὸ ἡγάπα καὶ ἐτίμα ως ἀδελφὸν ἐν Χριστῷ ὁμότιμον, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν ἔξορίαν ὑπὲρ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀληθείας, διὸ Νικόλαος Ἀριστάρχης διηγήθε τὸν βίον ἐν ἀξιοπρεπείᾳ ἐλληνοπρεπεῖ, ἐν χαρᾷ γριστιανικῇ καὶ ἐν καρτεροφυγίᾳ φιλοσοφικῇ· φίλος ἀριστος, πολίτης τίμιος, "Ἐλλην καὶ γριστιανὸς ἀχραιφνῆς καὶ οἰκογενειάρχης ἀξιοσέβαστος καθ'" δλον τὸν βίον γενόμενος.

Ἡ Κωνσταντινούπολις, ἣν πολυτρόπως ἐτίμησε καὶ εὐηγέτησεν ἐπὶ 50 περίπου ἔτη, θὰ αἰσθανθῇ, ἀναμφίβολως.

χαρὰν καὶ συγχίνησιν, παραλαμβάνουσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς, ὡς κειμήλιον τιμαλφές, τὰ λείψανα ταῦτα τοῦ Ἰακὼβ τῆς γάριτος, ἄτινα, ὡς ἀλλος πάγκαλος Ἰωσήφ, ἐκ γῆς Αἰγύπτου κομίζει εἰς γῆν Χαναάν, εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων, ὁ τοῦ πατρὸς ἐπάξιος καὶ εὐσεβῆς οὗτος μίδις Γεώργιος Ἀριστάρχης, δοτις καὶ πρὸ ἐννέα ἔτῶν εἶχε τὸ δυστυχὲς εὔτύχημα εἰς τὴν ξένην μὲν, φιλόξενον δὲ ταύτην γῆν, μετὰ τῆς σεπτῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν, νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς, νὰ κλαύσῃ καὶ νὰ θάψῃ τὸν πεφίλημένον πατέρα, πρὸς ἀνάρρωσιν ἐνταῦθα ἐλθόντα καὶ ὑπὸ τοῦ περικλεοῦς ἀντιβασιλέως ἥμων βασιλικῶς φιλοξενηθέντα.

Καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐπληρώθη, ἀληθῶς, τὸ τοῦ σοφοῦ Σειράχ ἱερὸν λόγιον· «ἔτελεύτησεν αὐτοῦ ὁ πατὴρ ἐκαὶ ὡς οὐκ ἀπέθανεν· διοιον γάρ αὐτῷ κατέλιπε μετ' «αὐτόν· ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εἶδε καὶ εὐφράνθη, καὶ ἐν τῇ τε-«λευτῇ αὐτοῦ οὐκ ἐλυπήθη» (Σειρ. Λ', 4).

Βεβαίως, δὲν ἐλυπήθη ὁ μακάριος οὗτος πατὴρ, διότι ἔξεπνευστεν εἰς τὰς ἀγκάλας φιλτάτου υἱοῦ καὶ ἐνώπιον πε-φιλημένης συζύγου καὶ τὴν γαπημένων θυγατέρων, ἀντιπρο-σώπων τῆς θρησκείας, τῆς πατρόδος, τῶν φίλων, τῶν συγγενῶν, εἰς τὴν μυστηριώδη ἔκεινην ὥραν τοῦ θανάτου.

Δὲν ἐλυπήθη ἀποθνήσκων ὁ Νικόλαος Ἀριστάρχης· διότι εἶχε τὸ χριστιανικὸν θάρρος καὶ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ συνειδήσεως νὰ εἴπῃ τότε πρὸς τὸν κόσμον καὶ πρὸς τὸν Θεόν τὴν ἀποστολικὴν ἔκεινην καύχησιν· «τὸν ἀγῶνα «τὸν καλὸν ἡγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν «τετήρηκα· λοιπὸν γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὁ Θεός τῆς «σωτηρίας μου· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου».

Καὶ κατέπαυσεν ὡς ὁ Ἰακὼβ προσευχόμενος, εἰλο-γῶν καὶ ἐπιτάσσων τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ ἔζαρας τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κλίνην, ἔξελιπε καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. (Γεν. μθ', 33).

Παναγιώτατε καὶ μακαριώτατε δέσποτα!

Καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, κοσμῶν ἀξιό-
πρεπῶς καὶ ἐν δσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ κυβερνῶν τὸν οἰκου-
μενικὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ἐτέλεσας πρὸ ἐννεαετίας μετὰ
τῆς ἀγίας συνόδου τὸ μνημόσυνον τοῦ πρὸς Κύριον τότε με-
ταστάντος Νικολάου τοῦ Ἀριστάρχου· ἀλλὰ καὶ σήμερον
σὺ αὐτὸς πάλιν τὸν ἀποστολικὸν καὶ πατριαρχικὸν θρόνον
τῆς Ἀλεξανδρείας λαμπρύνων διὰ τῶν ἀρετῶν σου, τῇ
πανσόφῳ προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ, τελεῖς μεγαλοπρεπῶς, μετὰ
τῶν ἀρχιερέων καὶ Ἱερέων τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ἐνδέξου θρό-
νου σου, μνημόσυνον ἐπὶ τῇ ἀνακοινωθῇ τῶν λειψάνων τοῦ
αὐτοῦ ἐν Χριστῷ ἀγαπητοῦ σου μίοῦ καὶ φίλου περισπου-
δάστου, διὸ καὶ ὡς ἀρχιερεὺς καὶ ὡς πατριάρχης δεόντως
ἡγάσθης καὶ ἐπίμησας. «Οθεν εὐλόγως, μακαριώτατε, καὶ
ἢ Ἱερὰ αὕτη λειτουργία ἐπρεπενείς τὴν ὑμετ. παναγιώτητα.

«Εἶη τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐν εὐλογίαις, τὰ δστᾶ αὐτοῦ
ἀναθάλοι ἔχ τοῦ τόπου αὐτῶν».

Τὰ δστᾶ τοῦ ἀειμνήστου Νικολάου τοῦ Ἀριστάρχου ἀνα-
θάλλουσιν ἀληθῶς ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν τὴν εὐλογίαν καὶ
τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν εὑρεγετηθέντων, τὴν ἀγάπην καὶ
τὸ πένθος τῆς εὐσεβοῦς οἰκογενείας του, τὴν λύτην τῆς Ἐκ-
κλησίας καὶ τῆς πατρίδος, διτὶ ἐστερήθησαν τῆς ἴσχυρᾶς
αὐτοῦ προστασίας καὶ ἀντιλήψεως, ἀλλ᾽ οὐχ ἡττον ὅμως
καὶ τὴν χαρὰν καὶ τὰς χρηστὰς ἐλπίδας ἀμφοτέρων, «διτὶ²
ἐγνώσθη καὶ ζῆ ἐν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ».

«Πρὸ τελευτῆς μὴ μακάριζε μηδένα, καὶ ἐν τοῖς τέκνοις
γνωσθήσεται ἀνήρ», λέγει ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ (Σολ. I, 16).

‘Αδίδιμε Νικόλαε Ἀριστάρχε ! διηγέρεις τὸν ἐνδέξον καὶ
φιλόχριστον βίον σου εὐεργετῶν, ἀγαπῶν τὸν Θεὸν καὶ τὸν
πλησίον, καὶ ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς εὐκλείας τοῦ Εθνους
καὶ τῆς Ἐκκλησίας ζῆμῶν.

Τὸ δνομά σου διαμενεῖ ἐντιμον, ἀγαπητὸν καὶ ἀνάγρε-
πτον εἰς τὴν βίβλον τῆς ζωῆς.

Αγαπητοί ἀδελφοί! ἐξ ἀγάπης χριστιανικῆς, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνης ἔθνεικῆς πρὸς τὸν ἀποιχόμενον τοῦτον ἄνδρα, δοστις «ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ὑπέρραψε τὸν σῖκον τῆς πατρόδος, καὶ ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ», εἰπωμεν μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν πάπα καὶ πατριάρχου καὶ τῶν συλλειτουργῶν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων τοῦ Χριστοῦ.

Νικολάου τοῦ Ἀριστάρχου αἰώνια ἡ μνήμη! αἰώνια ἡ μνήμη!

Ο καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων τὴν ἔξουσίαν ἔχων, Χριστὸς δ ἀληθινὸς ἡμῶν Θεός, ίλασθητι τῷ ἐξ ἡμῶν πρὸς σὲ μεταστάντι καὶ συγχώρησον αὐτῷ, δεόμεθά σου, πᾶν ἀμάρτημα, ἔκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον. 'Αλλὰ καὶ ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς, παντοδύναμε, ἔγειρε τοὺς χρησίμους σου ἐν καιρῷ, καθὼς αὐτὸν ἤγειρας ἐν ἡμῖν, καὶ μὴ ἐγκαταλείψῃς ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τοὺς οἰκτιρμούς σου, φιλάνθρωπε, μὴ ἐγκαταλείψῃς ἡμᾶς εἰς τὰς πονηρὰς ταύτας ἡμέρας τῆς φαυλότητος, τῆς ἀνευλαβείας καὶ τῶν πολλῶν ἡμῶν ἀμαρτημάτων.

23

ΕΥΜΕΝΙΟΥ ΕΗΡΟΥΔΑΚΗ, ΚΛΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΔΟΓΙΑΣ

Α' ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ,

έκφωνηθείς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τῇ 10 Ιουνίου 1884,
τελούμενων τῶν τεσσαρακοστῶν τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου ιερέως
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ.

«Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς
τιμῆς ἀξιούσθωσαν» (Α' Τιμ. ε', 17).

ΤΑΥΤΑ, χριστιανοὶ ἀδελφοί, ταῦτα ἐντέλλεται τὸ σκεῦος τῆς ἔκλογῆς, ὁ οὐρανοθάμων Παῦλος! Οἱ πρεσβύτεροι, λέγει, οἱ καλῶς τὴν ὑψηλὴν καὶ ιερὰν αὐτῶν διακονίαν ἔκπληροιντες, οἱ ἀξιώς τῆς κλήσεως αὐτῶν περιπατοῦντες, διπλῆς τιμῆς ἔστωσαν ἀξιοί· «οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν». Τοιαύτης δὲ διπλῆς τιμῆς εἰναι ἀξιος καὶ ὁ ἀειμνηστος τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος, οὐ τὸ τεσσαρακονθήμερον ἐπιτελοῦμεν μνημόσυνον. Εἶναι δὲ ἀξιος τῆς διπλῆς ταύτης τιμῆς, πρῶτον μέν, διότι εὔσεβῶς καὶ ἐναρέτως ἔνιωσε, καὶ εἴτε διότι καὶ τὸ ἐμπεπιστευμένον αὐτῷ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον καλῶς καὶ θεαρέστως ἐπομάνεν, ὡς διὰ βραχέων δειξομεν.

A'

Οἱ ιερεύς, ἀδελφοί, εἰναι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ! Οἱ ἀπόστολοις Παῦλος ἐπιστέλλων τῷ Τιμοθέῳ δινομάζει αὐτὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ· «σὺ δέ, ὡς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ» (Α', Τιμ. Γ', 11). Καὶ δντως! ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἰναι ὁ ιερεύς, διότι ὑπὸ τίνος καλεῖται εἰς τὸ μέγα τῆς ιερωσύνης ἀξιωμα; «Υπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ! «Οὐχ ὑμεῖς, λέγει ὁ Σωτὴρ καὶ πρὸς τοὺς ιερεῖς, καθὼς

ἄλλοτε πρὸς τοὺς Ἱεροὺς ἀποστόλους· «εὐχ ὑμεῖς με ἔξελέ-
ἔασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἔξελεξάμην ὑμᾶς». «Ἐγὼ εἰμι δὲ καλέσας
ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, ἐγὼ εἰμι δὲ ἀναδείξας ὑμᾶς φῶς τοῦ
κόσμου, δλῆς τῆς γῆς, ἵνα ἀγιάσῃτε καὶ σώσῃτε τὰς ψυ-
χὰς τοῦ λαοῦ μου», καὶ «Ἐθήκεν ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε
καὶ καρπὸν φέρητε» (Ἰω. 1ε', 16). Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ὁ
ἱερεὺς εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, διότι καὶ ἡ ἀποστολὴ καὶ
τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι θεῖα. θεῖα εἶναι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἱερέως,
διότι ἀποστέλλεται ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἵνα παιδαγωγήσῃ
κατὰ Χριστὸν τοὺς πιστούς, δόδηγγή την αὐτοὺς εἰς τὸ ἄγιον
τοῦ Θεοῦ θέλημα, ἀγιάσῃ διὰ τῶν ἀγίων μυστηρίων καὶ
εὕτω σώσῃ τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Θείον δὲ πάλιν τὸ ἔργον τοῦ
ἱερέως, διότι ἔργον αὐτοῦ ἔστι τὸ προσεύχεσθαι καὶ διδά-
σκειν. Ἀλλαὶ λέξειν, δὲ Ἱερεὺς ἔργον ἔχει νὰ δμιλῇ μετὰ
τοῦ Θεοῦ, νὰ δμιλῇ δὲ καὶ πρὸς τοὺς πιστούς. Ὁμιλεῖ μετὰ
τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς προσευχῆς, δμιλεῖ δὲ πρὸς τοὺς πιστούς
διὰ τῆς θείας διδασκαλίας. Γαῦτα δὲ τὰ δύο θεωροῦντι καὶ
οἱ ἀπόστολοι ὡς ἴδια ἔργα. «ἡμεῖς (λέγουσιν), ημεῖς δὲ τὴν
προσευχὴν καὶ τὴν διακονίαν τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν».
Ναί, ὡς ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ, Ἱερεῖς τοῦ Ὑψίστου, εἰσθε οἱ
ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ οἱ ἀναβαίνοντες καὶ καταβαίνοντες τὴν
κλίμακα ἐκείνην, ἣν εἶδεν δὲ Ἰακώβ. Ἀναβαίνετε ἐκ τῆς
γῆς πρὸς τὸν οὐρανόν, δταν ἀναβιβάζητε τὴν διάνοιαν ὑμῶν
πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς προσευχῆς· καταβαίνετε δὲ ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν, δταν ἔξαγγέλλητε τοῖς ἄνθρωποις τὰς
ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, τὸ ἄγιον αὐτοῦ θέλημα. Ἀναβαίνετε
λαπίδην καὶ καταβαίνετε ἀδικλείπτως· προσεύχεσθε δηλοντές
καὶ διδάσκετε. Ὁμιλεῖτε μετὰ τοῦ Θεοῦ· δμιλεῖτε δὲ καὶ
πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· φωτίζεσθε πρῶτον καὶ εἴτα φωτίζετε·
ἀντλεῖτε ἐκ τῆς πηγῆς καὶ εἴτα ἀρδεύετε τὴν γῆν, ἵνα αὖ-
τη καρποφορήσῃ τὸν καρπὸν τῆς ζωῆς.

Τοιούτος, ἀγαπητοί, δὲ Ἱερεύς! Ἀλλ' ἵνα ἐπαξίως πλη-
ρώσῃ τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ διακονίαν, τὸ θείον αὐτοῦ ἔργον,

ὅποις τις ἄρα γε πρέπει νὰ ἔναι ; ὅποιαν τινὰ καθαρότητας
βίου δέονταν ἵνα κέκτηται ; πολάν πίστιν, πόσην εὔσεβειαν καὶ
ἀρετήν ; «Καθαρότηνται δὲ πρῶτον, παραγγέλλει ὁ θεολόγος
Γρηγόριος, εἴτα καθάραι· σοφισθῆναι καὶ οὕτω σοφίσαι·
γενέσθαι φῶς καὶ φωτίσαι· ἐγγίσαι Θεῷ καὶ προσαγαγεῖν
ἄλλοις· ἀγιασθῆναι καὶ ἀγιάσαι». Καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ, διε-
ρεὺς δέονταν ἵνα ἡ ἡ εἰκὼν τῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας παρέχων
πάντοτε καὶ ἐν παντὶ καὶ πρὸς πάντας τὸ καλὸν παράδειγ-
μα· διότι «πέφυκε, λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, πέφυ-
κεν ὡς τὰ πολλὰ τὸ τῶν ἀρχομένων πλῆθος, ὥσπερ εἰς
ἀρχέτυπόν τινα εἰκόνα τοὺς τῶν ἀρχόντων τρόπους ὅραν
καὶ πρὸς ἑκένους ἔξομοιοῦν ἔκαυτόν». Τοιούτος δρεῖλει ἵνα
ἡ διερεύς ! ὅποιός τις ἥδη ὑπῆρξε καὶ διοίδιμος πρωτο-
πρεσβύτερος Δημήτριος ;

Τὸ 96ον ἔτος τῆς παρελθεύσης ἔκατονταετηρίδος γεννά-
ται ὁ ἀειμνηστος ἐν ταύτῃ τῇ τῶν πόλεων βασιλευότη,
ἐν ἣ καὶ ἐκπαιδεύεται διδαχθεὶς τὰ τῶν χρόνων ἑκείνων
γράμματα, ὃν πρώτιστος σκοπὸς ἦν τὸ διαπλάττειν τὴν
καρδίαν καὶ ἐμφυτεύειν ἐν αὐτῷ τὴν ἀγάπην καὶ φόβον τοῦ
Θεοῦ. Τοῦ σκοποῦ δὲ τούτου εὐγερῶς ἐπετύγχανεν ἡ γενεὰ
ἑκείνη, διότι ἡ διδασκαλία αὐτῆς ἐτηρήσετο ἐπὶ τοῦ ζῶν-
τος λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τὸν ἀνθρώπον καὶ
οὐχὶ ἐπὶ φυχῶν παιδαγωγικῶν συστημάτων, ἀλλοτρίων
τῇ παιτροπαραδότῳ ἡμῶν ἀγωγῆ καὶ τοῖς ἥθεσι, δι' ὃν
πειρᾶται ἡ νέα γενεὰ νὰ ἔχανθρωπίσῃ, ὡς κηρύττει, τὸν
ἀνθρώπον, καὶ μάλιστα τὸν χριστιανόν ! Τὴν εὔσεβειαν
δὲ καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν διήγειρον ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ
νεαροῦ Δημητρίου πρὸς τοὺς μαθήμασι καὶ τὰ λαμπρὰ καὶ
περιφανῆ παραδείγματα τῆς συγχρόνου αὐτῷ εὐσεβοῦς γε-
νεᾶς. Τὸ εὔσεβες δ' αὐτοῦ φρόνημα ἔτι μᾶλλον ἐθέρμανε καὶ
ἀνεπτέρωσε καὶ ἡ ἱερὰ ἡμῶν ἐκκλησιαστικὴ μουσική, ἣν
μετ' ἐπιμελείας ἔξεμπλε, καὶ ἡς ὑπῆρξεν ἐνθερμός ἐραστής
μέχρι τῆς ὑστάτης αὐτοῦ πνοῆς διεξολογῶν καὶ ὑμῶν τῷ

Θεὸν διὰ τῆς λογικῆς καὶ μελωδικῆς αὐτοῦ φωνῆς καὶ ἀείποτε ἐνθυσιασθῶς ἀναβοῶν μετὰ τοῦ ψαλμῳδοῦ «ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἔως ὑπάρχω». Τὸν πρὸς τὴν Ἱερὰν δὲ ταύτην τῶν πατέρων ἡμῶν παραχαταθήκην ἔρωτα μετέδωκε καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ τὴν Ἱερὰν ταύτην τέχνην διδαχθεῖσι καὶ δὴ καὶ τῷ πολλὰ ὑπισχνουμένῳ ἔγγονῳ αὐτοῦ Γεωργίῳ, τῷ εὐθαρσῶς αὐτῆς ὑπεραμυνομένῳ κατὰ τῶν τὰ πάντα παρ' ἡμῖν ζηταύντων νὰ ἀνακαινίσωσιν.

Οὕτω τέλος καταρτισθεὶς δὲ ἀείμνηστος δεκαοκταέτης τὴν ἡλικίαν νυμφεύεται. Ἄλλὰ μόλις ἡξιώθη διαδειχθῆναι πατήρ σωματικῶν τέκνων, καλεῖται ἵνα καὶ πνευματικῶν τέκνων γένηται πατήρ καὶ προστάτης, καὶ ἐπομένως χειροτονεῖται διάκονος καὶ εἰτα πρεσβύτερος τῇ προτροπῇ καὶ κελεύσει τοῦ τότε οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Ἀγαθαγγέλου καὶ ἄλλων σεβασμίων Ἱεραρχῶν, ὃν ἀκαταμάχητος ἦν τότε δὲ ζῆλος καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ βλέπειν τὸν Ἱερὸν κλῆρον καθωρατίζομενον ὑπὸ εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων κληρικῶν. Ἐπὶ ἔτη-κονταετίαν ὀλόκληρον Ἱεράτευε τῷ Κυρίῳ δὲ εὐσεβής Ἱερεὺς Δημήτριος καὶ ἐπὶ ἅπαντα τὸν μακρὸν τοῦτον χρόνον οὐδὲ ἐπὶ μικρὸν ἐπελάθετο τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων καὶ τῆς ἀξίας, ἦν περιεβέβλητο. Ἡ συναίσθησις τοῦ ὑψους τῆς Ἱερωσύνης, ἥτις, ὡς μὴ ὠφελεν, δλίγοις παραμένει σήμερον, ἀείποτε ἦν νεάζουσα καὶ ἀκμαία ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἐγκατέλιπεν αὐτὸν ἡ ἀγάπη καὶ δὲ φό-
βος τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἡ εὐσέβεια. Ὑπὸ τῆς εὐσεβείας ἐνεπνέετο ἐν τε ταῖς συμφοραῖς τοῦ βίου καὶ ταῖς εὐτυχίαις· ὑπὸ τῆς εὐσεβείας ἐνεφορεῖτο, δτε ἔξετέ-
λει τὰ Ἱερατικὰ αὐτοῦ καθήκοντα. ὑπὸ τῆς εὐσεβείας τέ-
λος κινούμενος, ἀνέλαβε πρὸ δωδεκατίας μεγάλην καὶ
ἐπίπονον διὰ τὴν προκεχωρηκυῖαν αὐτοῦ ἡλικίαν πορείαν
καὶ ἀπῆρεν εἰς Ἰροσόλυμα ἵνα προσκυνήσῃ τοὺς τόπους, οὓς
ἔστησαν οἱ πόδες τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐν γένει δὲ βίος τοῦ μα-
καρίτου πρωτοπρεσβυτέρου ἦν βίος Ἱερέως εὐσεβοῦς καὶ εὐ-

λαβούσ· ιερέως συναισθανομένου τὸ θεῖον αὐτοῦ ἔργον καὶ ἀξιώματα. 'Ο εὑσεβής δ' αὐτοῦ βίος ἦν ἄμα δὲ ἀναδεικνύων αὐτὸν σεβαστὸν πρὸς πάντας· δὲ βίος οὗτος ἦν δὲ ἀξιώσας αὐτὸν τῆς ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως πατριαρχῶν, ιεραρχῶν, ιερέων καὶ ἐπιφανῶν τοῦ ἡμετέρου γένους ἀνδρῶν. Τὸν εὑσεβῆ καὶ ἐνάρετον αὐτοῦ βίον ἀμείβων καὶ δὲ τῇ εὑσεβείᾳ συζήσας ἀείμνηστος ἐν πατριάρχαις Γερμανὸς περιέβαλεν διὰ τοῦ δρφικού τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

'Ιδού, ἀδελφοί, πόσον ὠφέλιμος εἶναι ἡ εὑσεβεία· ἡ ἀληθῆς εὑσεβεία ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου ἀρχεται ἀμείβουσα τὸν χριστιανόν. 'Η γνησία εὑσεβεία οὐ μόνον εὕθετον διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀναδείκνυσι τὸν πιστόν, ἀλλὰ καὶ ἐπιδαψιλεύει ἄμα αὐτῷ τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σέβας τῶν ἄλλων, ἅτινα ὑπογλυκαίνουσί πως τὰς πικρίας τοῦ ἐπιγείου τούτου βίου· δητῶς, ἡ εὑσεβεία, ὡς διδάσκει δὲ ἀπόστολος Παῦλος, «πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστίν».

'Ασπασώμεθα λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, τὴν εὑσεβειαν ἀποστώμεν τῆς ἀσεβείας τῶν τελευταίων τούτων ἡμερῶν, ἥτις εἶναι ἡ κυρία αἰτία τῶν θλίψεων καὶ τῶν πικριῶν τοῦ ἡμετέρου βίου, καὶ ἥτις, τὸ φρικωδέστερον, παρασκευάσει ἡμῖν τὴν αἰώνιον καταδίκην. Μημηθῶμεν τὴν εὑσεβείαν καὶ εὐλάβειαν τοῦ εὐλαβούς ιερέως Δημητρίου οἱ πάντες, καὶ ιερεῖς καὶ λαός, καὶ γέροντες μετὰ νέων, καὶ γυναικες μετὰ παιδίων, ἵνα ἡσυχαίτερον τὸν ἐπὶ γῆς διαγάγωμεν βίον καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀποκειμένων βραβείων ἀξιωθῶμεν.

Οὔτως ἐβίωσεν ὁ ἀείμνηστος πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος. 'Ιδωμεν νῦν καὶ πῶς ἐποίμανε τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐμπιστευθὲν αὐτῷ ποίμνιον.

B'

'Ο ιερεύς, χριστιανοὶ ἀδελφοί, δὲν εἶναι μόνον ἀνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ προσέτι, λέγει δὲ ἀπόστολος Παῦλος, «ὑπὲρ

ἀνθρώπων καθίσταται». ἀλλαὶ λέξειν, δὲ ιερεὺς ἔχει ἔργον
οὐ μόνον τὸ ὑπὲρ ἐαυτοῦ προσεύχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ
λαοῦ· οὐ μόνον ἐαυτὸν προάγειν ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ χριστια-
νικῇ τελειότητι, ἀλλὰ συνάμα καὶ κυβερνᾶν τὰς ψυχὰς
τῶν πατῶν καὶ διδηγεῖν αὐτὰς εἰς νομὰς σωτηρίους. Ἐλλὰ
πόσον δυσχερὲς εἶναι τὸ ἔργον τοῦτο! Πότην ἐπιστήμην καὶ
σύνεσιν δέοντα ίνα κέχτηται δὲ ιερεὺς δὲ ἀναλαμβάνων νὰ κυ-
βερνήσῃ τὸν ἄνθρωπον! «Αὕτη, λέγει καὶ δὲ θεολόγος Γρη-
γόριος, αὕτη μοὶ φαίνεται τέχνη τις εἶναι τεχνῶν καὶ ἐπι-
στήμη ἐπιστημῶν; ἄνθρωπον ἄγειν, τὸ πολυτροπώτατον
ζῶον καὶ ποικιλώτατον». διότι δὲν εἶναι δυνατὸν πάντες οἱ
ἄνθρωποι νὰ διακυβερνηθῶσι διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου, διὰ τῶν
αὐτῶν μέσων, ἀλλὰ τοὺς μὲν «ἄγει λόγος, οἱ δὲ ρυθμίζον-
ται παραδείγματα» εἰ μὲν δέονται κέντρων, οἱ δὲ χαλινοῦ». Μεθ' δλα ταῦτα δημιώς δὲ οὐ πόλιτος οὐδὲ ιερέας κοσμού-
μενος πρωτοπρεσβύτερος ἔχετέλεσε καὶ τὸ ἔργον τοῦτο μετὰ
συνέσεως, ἔχεπλήρωσε καὶ τὴν ἀποστολὴν ταύτην καλῶς
καὶ θεαρέστως.

Οἱ ίδιοι οἷχος ἔχρησίμευσεν αὐτῷ ὡς πρῶτον σχολείον,
οὗτως εἰπεῖν, ἐνῷ προεγυμνάσθη εἰς τὸ μέγα καὶ δυσχερὲς
ἔργον τῆς κατὰ Χριστὸν ἀγωγῆς. Τὰ ίδια τέκνα καὶ τοὺς
ἔγγρηνος αὐτῶν προσεπάθησε κατὰ πρῶτον νὰ ἐκπαιδεύσῃ
χριστιανικῶς καὶ μέχρις ἐσχάτων οὐκ ἐπαύσατο ἐνσπείρων
ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τὴν ἀγάπην πρὸς πᾶν καλὸν καὶ
ἐπαινετόν. Ἐντεῦθεν δὲ εἴτα δρμηθεὶς ἐποίμανε καὶ τοὺς πι-
στοὺς πολλῶν συνοικιῶν τῆς πρωτευούσης μετὰ σπανίας
δεξιότητος καὶ συνέσεως, συμβουλεύων, νουθετῶν καὶ παρ-
εργάζων πάντας πρὸς πίστιν καὶ εὐσέβειαν, καὶ πρὸ πάντων
πρὸς τήρησιν τῶν πατρώων. Τὴν ποιμαντικὴν τοῦ ιεροῦ
ἄνθροδος σύνεσιν μαρτυροῦσιν αἱ ιεραὶ ἐκκλησίαι, ἐν αἷς διέ-
λαμψε καὶ διεκρίθη: η ἐκκλησία Νεοχωρίου, Μουχλίου,
ἀγιοταφιτικοῦ Μετοχίου, Φωτηρᾶ, Γαλατᾶ, Ἐξ Μαρμά-
ρων, Σαλματαμβρουκίου, Υψωμαθείων, Ἐδιρνεκαπίου, Ὁρ-

τάκιοι καὶ ἄλλων. Τὴν σύνεσιν αὐτοῦ μαρτυρεῖ ἔτι καὶ τὸ
ὅτι ἐπὶ δλόσκληρον τριαχονταετίαν ἔχρηματίσε μέλος τοῦ ἐν
τοῖς πατριαρχείοις Ἱεροῦ δικαστηρίου. Τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ
καὶ σύνεσιν τέλος μαρτυρεῖ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ὑπόληψις, ἡς
παρὰ πάντων ἀπήλαυε καθ' δλον αὐτοῦ τὸν βίον, καὶ τὸ
ἄγαθὸν δνομα, δπερ κατέλιπε τοῖς γνωρίσασιν αὐτὸν.

Τοιαύτην σύνεσιν ἐπεδείξατο καὶ τοιαύτην εὔσεβειαν ἦ-
σκησεν ὁ δειληνγότος πρωτοπρεσβύτερος, ἵνα παρασιωπήσω
τὰς λαϊπάς αὐτοῦ ἀρετάς, τὸ σῶφρον, τὸ ἐγκρατές, τὸ ἄτυ-
φον, τὸ ἐπίχαρι, τὸ κοινωνικόν, τὸ φιλάνθρωπον καὶ τάλλα.
Οὕτω δὲ εὐσεβῶς ζῶν καὶ συνετῶς καὶ θεαρέστως ποιμα-
νῶν τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ χριστεπώνυμον πλήρωμα, ἔφθα-
σεν εἰς λιπαρὸν γῆρας βιώσας σχεδόν τι περὶ τὰ 90 ἔτη,
ἀείποτε τιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπὸ πάντων.

'Αλλ' ὡς χριστιανοὶ ἀδελφοί, δὲ μὲν ἀοίδιμος πρωτοπρεσ-
βύτερος μετέστη ἡδη πρὸς Κύριον φέρων λαμπρὰν ἀπο-
λογίαν ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ βῆματος τοῦ Χριστοῦ τὴν
ἔσωτον πίστιν καὶ εὐσέβειαν. 'Αλλ' ἀρά γε εἴναι πολὺ μα-
κρὰν ἡ ἡμέρα καὶ τῆς ἡμῶν μεταστάσεως; δχι, ἀγαπη-
τοί, διότι καθ' ἐκάστην προχωροῦμεν καὶ βαδίζομεν· ποῦ
δημως; εἰς τὸν τάφον! Διὰ τίνων δὲ ἀρετῶν ἔκοσμηταμεν
ἔσωτοὺς ἵνα ἔχωμεν εὐτρόσωπον ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ
Θεοῦ; Κατανοήσωμεν πλέον τὸ βραχὺ τῆς ζωῆς ἡμῶν κα-
ταμάθωμεν δτι πᾶσα ὥρα, πᾶσα στιγμὴ παρερχομένη εἴναι
βῆμα πρὸς τὸν τάφον καὶ φροντίσωμεν ἵνα ἐγκαίρως κτη-
σώμεθα τὴν ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν, τὴν πίστιν καὶ τὰ καλὰ
ἔργα ὡς ἐφόδια διὰ τὴν μεγάλην καὶ φοβερὰν ἐκείνην ἡμέ-
ραν· διότι ταῦτα μόνα δύνανται νὰ εἰσαγάγωσιν ἡμᾶς εἰς
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Σὺ δέ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, φώτισον, συνέτισον καὶ κα-
θοδῆγησον πάντας ἡμᾶς εἰς τὸ ἄγιόν σου θέλημα καὶ ἐν-
σχυσον ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας. Τάξον δὲ καὶ
τὴν ψυχὴν τοῦ λειτουργοῦ σου Δημητρίου Ἱερέως προσκυ-

νητοῦ ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν σκηναῖς δικαίων, ἔνθα σύν ξεπόνος, οὐ θλιψίς, οὐ στεναγμός, ἀλλὰ ζωὴ ἀτελεύτητος.
Γένοιτο!

Β' ΛΟΓΟΣ
ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ,

ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ 22 Ιουλίου 1885,
τελουμένων τῶν τεσσαράκοστῶν τοῦ μητροπολίτου Νικοπόλεως

ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ.

«Ἐποίμενεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ,
καὶ ἐν τῇ συνέσει τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὡδήγησεν αὐτούς».
(Ψαλμ. οζ', 72)

ΚΑΙ ΤΩΙ ΟΝΤΙ, σεβασμιωτάτη τῶν λεραιοχών χορεία
καὶ λοιπὸν φιλόχριστον ἀκροατήριον! Καὶ τῷ δοντὶ! Ὁ ἀει-
μηνοτος τῆς Νικοπόλεως ποιμενάρχης Ἀμβρόσιος, οὗ βα-
ρυπενθοῦντες ἐπιτελοῦμεν σήμερον τὸ τεσσαρακονθήμερον
μνημόσυνον, ἐποίμανε τὸν περιούσιον τοῦ Κυρίου λαον, τὸ
λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, «ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας
αὐτοῦ, ὡδήγησε δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνέσει τῶν χειρῶν αὐτοῦ».
Ἐποίμανεν αὐτὸν ὡς ἀληθῆς τοῦ Εὐαγγελίου ποιμὴν διδά-
σκων καὶ δόδηγῶν αὐτὸν μετ' ἀγαθότητος καὶ πρφότητος,
ὑπεραμυνόμενος αὐτοῦ μετὰ συνέσεως καὶ φρονήσεως, ὑπερ-
μαχῶν καὶ προκινδυνεύων αὐτοῦ μετὰ προθυμίας καὶ αύ-
ταπαρνησίας. Ἐνὶ δὲ λόγῳ, ἐποίμανε τοὺς χριστιανοὺς τῶν
παροικιῶν αὐτοῦ «ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἐν
τῇ συνέσει τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὡδήγησεν αὐτούς». Διὰ ταῦ-
τα δὲ καὶ πικρὰ ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ κατήγαγον δάκρυα
οἱ ὑπ' αὐτοῦ τέως ποιμαινόμενοι. Διὰ ταῦτα βαθέως αἰ-
σθάνονται τὴν ἔσωτῶν καρδίαν συντετριμμένην οἱ τὴν ἀκα-
κίαν καὶ ἀγαθότητα τῆς καρδίας αὐτοῦ γνωρίσαντες καὶ
τὴν σύνεσιν αὐτοῦ ἐκτιμήσαντες. Διὰ ταῦτα ἔτι καὶ ἡμεῖς

συνήλθομεν ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ὑψίστου ναῷ, ἵνα εὐχάς καὶ δεήσεις ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ἀκάκου αὐτοῦ ψυχῆς τῷ Θεῷ ἀναπέμψωμεν. 'Αλλ' ἐν τῇ εὔκαιρᾳ ταύτῃ δὲν εἶναι ἄρα γέ δίκαιον νὰ θεωρήσωμεν, ἔστω καὶ διὰ βραχέων, τὸν ἐπὶ γῆς βίον τοῦ ἀοιδίμου πρὸς ἰδίαν νουθεσίαν καὶ διδασκαλίαν; Ναὶ, ἀδελφοί μου, καὶ δίκαια καὶ εὐκαιρος εἶναι ἡ τοιαύτη τοῦ βίου αὕτη ἔξτασις. Ἐξετάσωμεν λοιπὸν πρῶτον πῶς διείμνηστος Ἀμβρόσιος παρεσκευάσθη εἰς τὸ μέγα τῆς ποιμαντορίας ἔργον καὶ εἴτα πῶς ἔξεπλήρωσεν αὐτό.

A'

Οἱ πάντες, ἀγαπητοί, γινώσκομεν δτι πᾶσα τέχνη, πᾶσα ἐπιστήμη, πᾶν ἔργον ἐν γένει ἀπαιτεῖ τὴν προσήκουσαν παρασκευήν. "Οσῳ δὲ τὸ ἔργον σπουδαιότερον καὶ τιμιώτερον, τοσούτῳ καὶ ἡ παρασκευὴ δέοντα ἵνα ἡ συντονωτέρα καὶ τελειοτέρα. 'Αλλ' ἡδη ἡ τέχνη τεχνῶν καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν, κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, τὸ ἔργον δῆλον δτι τοῦ ποιμανείν τοὺς πιστοὺς δόπσης καὶ δόποις δεῖται παρασκευῆς καὶ ἐταιμασίας; 'Ο ποιμὴν ἔργον ἔχει τὸ τελεῖν τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀγιάζειν τοὺς πιστοὺς διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος. 'Αλλ' ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ Ἱεροῦ τούτου σκοποῦ, δέοντα αὐτὸς πρῶτος νὰ καθάρῃ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, δέοντα αὐτὸς πρῶτος νὰ ἐξαγιάσῃ τὸν ἑαυτοῦ βίον. 'Ο ποιμὴν ἔργον ἔχει τὸ διδάσκειν τοὺς πιστοὺς τὰ θεόσδοτα δόγματα καὶ τὴν ἡθικὴν τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως διδασκαλίαν. 'Αλλὰ πρὸ τούτου δέοντα ἵνα ἑαυτὸν πρῶτον ἀναδείξῃ ταμεῖον πάστης θείας μαθήσεως καὶ ἐπιστήμης, ἵνα δύνηται νὰ στηρίξῃ τὴν θείαν διδασκαλίαν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν, νὰ διασώζῃ αὐτὴν ἀνθεύετον ἐκ τῶν ζητούντων παραχαράξαι αὐτὴν καὶ πατάσσῃ τῇ ρομφαίᾳ τοῦ Πνεύματος τοὺς κατασοφίζομένους αὐτῆς, δέοντα πλουσίως νὰ κατέχῃ τὴν θείαν σοφίαν, ἵνα ἢ «ἔτοιμος διδόναι λόγον παντὶ τῷ αἰτοῦντι αὐτόν». 'Ο πο-

μήν ἔργον ἔχει προσέτι καὶ τὸ κυνηγενᾶν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. 'Αλλ' ἵνα καὶ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον δεξιῶς καὶ ἐπιτυχῶς καταρθώσῃ, δέον ἵνα πλουτῆ συνέσεως βαθείας, φρονήσεως καὶ πείρας οὐ τῆς τυχούσης, δι' ὃν νὰ δύνηται νὰ διευθύνῃ ἀσφαλῶς τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας καὶ κατάγη αὐτὸν εἰς δρμους ἀκινδύνους. Πότης δμως παρασκευῆς καὶ προετοιμασίας πάντα ταῦτα χρήζουσιν! 'Ο ποιμὴν δρεῖται ἵνα ἦ, κατὰ τὸν οὐρανοδάμανον Παῦλον, δι τύπος τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ». 'Αλλ' ἵνα ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ ὑψους τούτου πόσους ἀγῶνας δὲν πρέπει νὰ καταβάλῃ πρότερον, εἰς ποίας θυσίας δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποβάλῃ ἔσωτὸν ἀπ' αὐτῆς αὐτοῦ τῆς νεότητος; 'Ο ποιμὴν ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐμφυσήσῃ καὶ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς πιστοὺς πνεῦμα Χριστοῦ, δέον ἵνα αὐτὸς ἦ πεπληρωμένος τοῦ τοιούτου πνεύματος. 'Ο ποιμὴν ἵνα δυνηθῇ προσαγαγεῖν τοὺς ἄλλους τῷ Θεῷ, αὐτὸς πρῶτος δέον ἐγγίσαι αὐτῷ. «Καθαρθῆναι δὲ πρῶτον, ἀνακράζει καὶ διθεολόγος Γρηγόριος, καὶ εἰτα καθάραι· σοφισθῆναι, καὶ οὕτω σοφίσαι· γενέσθαι φῶς, καὶ φωτίσαι· ἐγγίσαι Θεῷ, καὶ προσαγαγεῖν ἄλλους· ἀγιασθῆναι, καὶ ἀγιάσαι».

Λοιπόν, ἀδελφοί μου, οἱ θέλοντες ν' ἀναδείξωτιν ἔσωτες ἀληθεῖς ποιμένας, ποιμένας κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, δρεῖται πρότερον νὰ ἔξαγιάσωτι τὸν ἔσωτὸν βίον, νὰ ἐγκύψωσιν εἰς τὴν μελέτην τῆς θείας τοῦ Σωτῆρος διδασκαλίας, νὰ ἐγγυμνάσωσιν ἔσωτοὺς εἰς πᾶν εἶδος ἀρετῆς καὶ τελειότητος· ἄλλαις λέξετιν, δρεῖται νὰ παρασκευάσωσιν ἔσωτοὺς δοσον οἵον τε τελειότερον. 'Αλλ' ἀρά γε διείμνηστος τῆς Νικοπόλεως ποιμενάρχης Ἀμβρόσιος ὑπέβαλεν ἔσωτὸν εἰς τοιαύτην παρασκευήν, ἡ τοίμασεν ἔσωτὸν δεόντως εἰς τὸ ποιμαντορικὸν ἔργον; Ναί, ἀδελφοί, διότι διμος αὐτὸς Ἱεράρχης, ἐκτὸς τοῦ δτι προηλθεν ἔξ οἰκογενείας παρασχούσης κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον τῇ Ἐκκλησίᾳ ποι-

μενάρχας καταγλαΐσαντας καὶ καταγλαΐζοντας ἔτι τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἐπιστήμης αὐτῶν καὶ συνέσεως, καὶ ἐξ ἀπαλῶν ἔτι δύνυχων, δυνάμεθα εἰπεῖν, παρεσκευάζετο ἐν τῷ Ἱερῷ τούτῳ σταδίῳ.

Γεννηθεὶς ἐν Βαφεοχωρίῳ τοῦ Βοσπόρου, διδάσκεται τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῷ γενεθλίῳ χωρίῳ ὑπὸ ἀνδρὸς τὰ μάλιστα πεπνυμένου καὶ συνετοῦ, πλουτοῦντος τοῦ κατὰ Θεὸν ζῆλου καὶ ἴκανον ὑπὲρ πάντα καὶ ἐπιτηδείου εἰς τὸ παιδαγωγεῖν ἐν Χριστῷ (*). Τοιαύτην δὲ θεὶς φαειήν κρηπίδα τῆς Ἱερᾶς αὐτοῦ μορφώσεως ἀπέρχεται εἰς τὴν θεολογικὴν τῶν Ἱεροσολύμων σχολὴν συνοδεύων τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν Νικόδημον, τὸν τότε μὲν τὴν θεολογικὴν ἔκεινην σχολὴν δεξιῶς διευθύνοντα, νῦν δὲ τὴν τῶν Κυζικηνῶν Ἐκκλησίαν μετὰ χλέους ποιμανόντα. Ἐνταῦθα δὲ ἀρκούντως καταρτισθεὶς τήν τε θύραθεν καὶ ἐσω σοφίαν καὶ ἴκανῶς γυμνασθεὶς ἐν τῷ Ἱερατικῷ βίῳ ὑπὸ τὴν νοήμουνα καὶ συνετὴν τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ διευθυνσιν, ἐπανέρχεται εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ καταλέγεται ἐν τοῖς τροφίμοις τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς, ἡς διευθυντὴς τότε ἐγρημάτιζεν διάσιμην τοῦ Σταυρουπόλεως Κωνσταντίνου δ Τυπάλδος. Ἀλλ' ἐν τῇ γεραρῷ ταύτῃ σχολῇ πόσα ὑψηλὰ διδάγματα τῆς τε κατὰ Θεὸν σοφίας καὶ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου δὲν ἐδιδάχθη ; Ἐν αὐτῇ δικιλῶς προσγένοντο τὰ νάματα τῆς βασιλίδος τῶν ἐπιστημῶν, τῆς Ἱερᾶς θεολογίας, ὑπὸ καθηγητῶν δοκίμων καὶ πεπειραμένων ἐν αὐτῇ τὰ παραδείγματα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν θερμῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβοῦς ἀνατροφῆς ἡσαν, οὕτως εἰπεῖν, ζῶντας ἐν αὐτῇ ἡ δοξολογία τοῦ Θεοῦ ἦν ἀπαυστος ἡμέραις καὶ νυκτὶς συγκινοῦσσα τὰς καρδίας τῶν ἐαυτῆς τροφίμων. Διστι, ἀπλῶς εἰπεῖν, ἄπας ὁ μακρὸς μαθητικὸς βίος ἐν τῇ Ἱερᾷ

(*) Οὗτος ἡν ὁ νῦν τῆς θεολογικῆς σχολῆς σχολάρχος Γερμανός Γρηγορίου.

ταύτη σχολῆ καὶ τότε καὶ σήμερον συνίσταται εἰς τὸ διδάσκεσθαι τὴν ὀρθόδοξον θεολογίαν μετ' ἀκριβεῖας καὶ καθαρότητος, εἰς τὸ προσκτάσθαι βίον εὐσεβῆ καὶ ἱεροπρεπῆ καὶ εἰς τὸ λατρεύειν τῷ Θεῷ ἐν ἐπιγνώσει καὶ συντριβῇ καρδίας. Ἐφοδιασθεὶς λοιπὸν καὶ δὲξιμηστος Ἀμβρόσιος διὰ τῶν πολυτίμων τεύτων ἐφοδίων ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ, ἀπεργοιτῷ εἴτα αὐτῆς ἀριστεύων καὶ ἀφιεροῖ ἔσυτὸν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν διακονίαν τοῦ θείου λόγου καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἴερῶν μαθημάτων ἐν ταῖς σχολαῖς τοῦ Πέραν. Οὕτω δὲ ἤρξατο παρασκευαζόμενος καὶ προαλειφόμενος εἰς τὸ δυσχερέστατον τῶν ἔργων τοῦ ποιμένος, τὴν διδασκαλίαν δηλονότι τῶν πιστῶν. Εὔδοκιμήσας δὲ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ διά τε τῆς φιλοπονίας καὶ τοῦ ζήλου αὐτοῦ, ἀπαίρει μετ' οὐ πολὺ εἰς Βάρναν, ἔνθα προσεκλήθη ἵνα διευθύνῃ τὴν ἑλληνικὴν αὐτῆς σχολήν. Ἄλλ' ἐνταῦθα ἐν μόνον ἑτοι παρέμεινε, διότι ἡ φωνὴ τοῦ ιδίου ἀδελφοῦ ἐπιμόνως ἔκάλει αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ παρ' αὐτῷ καὶ συναντιλάβηται αὐτοῦ ἐν τῇ κυβερνήσει τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κυζίκου· ἐνδίδει, ὑπακούει ταῖς ἀδελφικαῖς προτροπαῖς δὲ οἰδίμος καὶ προχειρίσθεις ἐπίσκοπος Λαμψάκου, ἐναποδύεται εὐθαρσῶς εἰς ποιμαντορικὸν ἔργον. Ἄλλὰ καὶ δὲ χρόνος οὗτος τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ἔχρησίμευσεν αὐτῷ ὡς χρόνος τῆς τελειοτέρας προπαρασκευῆς καὶ προγυμνασίας, διότι ἐποίμανε τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὴν δεξιὰν καὶ πεφωτισμένην διεύθυνσιν τοῦ ιδίου ἀδελφοῦ, ἐξ ἣς πολλὰ καὶ ἐδίδαχθη καὶ ἔμαθεν. Οὕτω παρεσκευάσθη δὲξιμηστος Ἀμβρόσιος ἐν τῷ ποιμαντορικῷ ἔργῳ. Διήγαγεν ἄπασαν τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν ἐν τῇ μελέτῃ καὶ σπουδῇ τῶν θείων λόγων, ἀνετράφη ἐν οἷκῳ μορφώσαντι ἔξχοις ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας, ἐσπούδασεν ἐν σχολαῖς μορφούσαις ποιμένας, ἐγυμνάσθη εἴτα εἰς διάφορα ποιμαντορικὰ ἔργα, καὶ τέλος ἐποίμανεν ὑπὸ τὴν ἀγρυπνον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐπιτήρησιν, ἡ ἀπλούστερον εἶπεν, ἐποίμανε ποιμανόμενος καὶ αὐτός.

Ἡ τοιαύτη δὲ παρασκευὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἀναδεῖξῃ αὐτὸν ἔνα τῶν διαπρεπῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ιεραρχῶν. Εἰς τοιαύτην αὐστηρὰν δοκιμασίαν καὶ παρασκευὴν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποβάλλωσιν ἑαυτοὺς πάντες οἱ τῆς ἐπισκοπῆς δρεγόμενοι. Οὐδεὶς ἀς τολμήση ποτὲ ἀνίπτοις χερτί, τὸ δὴ λεγόμενον, νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ ποιμαντορικὸν ἀξιώμα, διότι καὶ τὸ ἔργον εἶναι τῶν τιμιωτάτων καὶ δικίνδυνος τῶν ψυχῶν σήμερον μέγιστος καὶ οἱ ἔχθροι πολλοί τινες καὶ ποικίλοι, παντὶ σθένει καὶ πάσῃ μηχανῇ ζητοῦντες τὴν ψυχήν τῶν πιστῶν ἀπώλειαν καὶ τὴν ταπείνωσιν καὶ πτώσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὑμεῖς δέ, σεβάσμιοι τῆς Ἐκκλησίας ποιμένες, σήμερον ὑπέρ ποτε ἄλλοτε δρεῖλετε νὰ διπλασιάσητε τὴν προσοχὴν καὶ ἐγρήγορσιν ὑμῶν. Ναΐ, γρηγορεῖτε· διότι κατὰ τὰς πονηρὰς ταύτας ἡμέρας πολλοί εἰσιν οἱ ἐκπολιορκοῦντες τὰς πύλας τῆς Ἐκκλησίας καὶ ζητοῦντες νὰ εἰσπηδήσωσιν ἐν αὐτῇ, ἐνῷ ἢ ὡδόδως ἢ λίαν ἀτελῶς παρεσκεύασσαν ἑαυτούς. Γρηγορεῖτε, διότι πολλοί, καὶ τί λέγω πολλοί; «Οἱ πλείους ἡμῶν, σεβασμιώτατοι, (ἴνα κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον εἰπώ), οἱ πλείους ἡμῶν, πρὸν ἀποθέσθαι σχεδὸν τὴν πρώτην τρίχα καὶ τὰ παιδικὰ φελλίζεσθαι . . . πρὸν ἢ τὸν βόρδορον ἀποπλύνασθαι καὶ τὰ τῆς ψυχῆς αἰσχη, δσα ἢ κακία ἡμῖν προσεμάξατο, ἢν δύο ἢ τρία ρήματα τῶν εὐσεβῶν ἔξαστησωμεν, ἢ τὸ τριβώνιον εὖ περιστειλώμεθα, ἢ μέχρι τῆς ζώνης φιλοσοφήσωμεν, εὐθὺς ἐσμὲν σοφοί καὶ διδάσκαλοι, καὶ ὑψηλοὶ τὰ θεῖα καὶ γραμματέων τὰ πρώτα καὶ νομικῶν, καὶ ἀξιοῦμεν καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ραβδού, καὶ χειροτονοῦμεν ἑαυτούς οὐρανίους . . . καὶ ἀγανακτοῦμεν ἢν, εἰ μὴ σφόδρα ἐπαινούμεθα». Γρηγορεῖτε λαϊπὸν καὶ ἀγρυπνεῖτε· ἔξελαύνετε τοὺς τοιούτους καὶ ἐκδιώκετε, ἐὰν μέλη ὑμῖν τῆς ἴδιας ψυχῆς, ἐὰν κήδησθε τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἀγωνίζησθε ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ.

‘Αλλ’ ἔξετάσωμεν ἥδη πῶς δοῦτω παρασκευασθεὶς· Αἰρέτροις ἔξεπλήρωσε τὸ ποιμαντορικὸν ἔργον.

B'

Καλόν, ἀδελφοί μου, καλὸν καὶ τὰ μάλιστα ἀναγκαῖον τὴν παρασκευὴν εἰς τὸ ποιμαντορικὸν ἔργον. ‘Αλλ’ ἀρχεὶ αὐτῇ μόνῃ ἵνα ἀναδείξῃ τὸν ποιμένα τοιούτον, οἶον ἀπαίτεται αὐτὸν τὸ ἱερὸν Εὔαγγέλιον; Οὐδαμῶς. Οὐ ποιεῖν ἅμα ἀναλαβὼν τὴν ἐπιστασίαν τῶν ψυχῶν διείλει νὰ ἐπαυξήσῃ τὴν ἀγιότητα τοῦ ἑαυτοῦ βίου, ἵνα ἔχῃ παραμένουσαν ἐν ἑαυτῷ ἐσαεὶ τὴν πανσθενουργὸν τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριν, ἦν ἔλαβεν ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς ἱερωσύνης διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, διείλει νὰ πολλαπλασιάσῃ τὸν ζῆλον αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν πολλαπλῶν καὶ σοσφαρῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἑαυτοῦ ποιμνίου συμφερόντων. Εἰὰν δὲ, τούναντίον, διὰ τῆς ἀμελείας αὐτοῦ ἀπολέσῃ τὴν θείαν χάριν, ἐὰν διὰ τῆς ἀδιαφορίας καὶ ἀδρανείας αὐτοῦ γίνηται πρόξενος συμφορᾶς τῇ τε Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ποιμνῷ, τότε δοτοιούτος ἐπίσκοπος οὐδόλως ἐστὶ χρείσσων, οὐδαμῶς ὡφελιμώτερος τοῦ ἀπαρασκευάστως εἰσπηδῶντος ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου. Οὐ τοιούτος ἐπίσκοπος, τολμῶ εἰπεῖν, εἰναις δένδρον φθινοπωρινὸν ἄκαρπον, δις ἀποθανὸν καὶ ἐκριζωθὲν (Ιούδ. 12), δπερ ἐν τούτοις καταργεῖ τὸ λαμπρότερον ἔδαφος Ἱερᾶς γῆς. Εἰναι λίμνη κυματομένη ὑπὸ λαζαρίτος, ἐπὶ τῆς δύοις ἐν τούτοις, οἵονει ἐπὶ Ἱερᾶς στήλης, στηρίζεται ἀπαν τὸ οίκοδόμημα τοῦ οίκου τοῦ Κυρίου. Εἰναι νεφέλη προωρισμένη, ὡς ἄλλοτε, νὰ ἐμφαίνῃ τὸν Κύριον ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἥτις ἐν τούτοις ἀποχρύπτει αὐτὴν ἀφ’ ἡμῶν διὰ τοῦ ιδίου ζόφου. Εἰναι ἐστὴρ πλανήτης, δοτις προωρισμένος νὰ φυγαδεύῃ τὰ σκότη τῆς ἀπιστίας καὶ τῶν αἰσθητικῶν ἥδονῶν, ἐν τούτοις ἀποπλανᾷ ἡμᾶς τῆς εὑθείας ὁδοῦ· εἰναι χαλκοῦς δρις ὑψωθεὶς ἵνα θεραπεύσῃ τὰ τραύματα ἡμῶν, καὶ δοτις ἐν τούτοις τεθεὶς ἐν τῷ ναῷ πρου-

Ξένησεν ἡμῖν θάνατον. 'Ο τοιοῦτος ἐπίσκοπος, ἐνὶ λόγῳ, εἰ-
ναι «τὸ μυστῆριον τῆς ἀνομίας», περὶ οὗ λαλεῖ ὁ μέγας
τῶν ἔθνῶν διδάσκαλος (Β' Θεσσ. β', 7).

'Αλλ' ὁ ἀείμνηστος τῆς Νικοπόλεως ποιμενάρχης δὲν
ἐγένετο ἐκ τῶν τοιούτων ἐπισκόπων. Ἐποίμανε καὶ ἔκυ-
βερνησε τρεις ἀρχιεπισκοπάς, τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Σισιάνου,
τὴν τῆς Χίου, καὶ τέλος τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Νικοπόλεως.
Πάσας δικαὶος ἐποίμανε μετὰ ζήλου καὶ περισκέψεως, «προ-
σέχων ἐσαυτῷ καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ», κατὰ τὴν ἐντολὴν
τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Πάσας ἐποίμανεν «ἐν τῇ ἀκακίᾳ
τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ πάσας ὀδήγησεν ἐν τῇ συνέσει τῶν
χειρῶν αὐτοῦ», ἐμερίμνησε περὶ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν
συμφερόντων, ἡγρύπνησε καὶ περὶ τῶν λοιπῶν αὐτῶν ὑπο-
θέσεων· ὡς ἀληθῆς δὲ ποιμήν, ἐπείήτησε καὶ ἐπεδίωξε τὸ
συμφέρον ἀπάντων τῶν χριστιανῶν τῶν παροικιῶν αὐτοῦ,
ἄνευ διακρίσεων καὶ προτιμήσεων. Φύσει δὲ ὡν ἀγαθὸς ὁ
ἀοιδίμος, πρᾶξις, ἄκακος καὶ μετὰ ἀφοσιώσεως ἀγαπῶν τὰ
πνευματικὰ αὐτοῦ τέκνα, εὐηγρέτησε ταῦτα πολλαχῶς καὶ
ἐν πολλαῖς καὶ δειναῖς περιστάσεσιν. Ή τοιαύτη δὲ αὐτοῦ
ποιμαντορικὴ ἐπαγρύπνησις καὶ ἀγαθότης τῆς καρδίας κα-
τέστησεν αὐτὸν σεβαστὸν καὶ προσφιλῆ τοῖς πᾶσι. Καὶ
ἡδυνάμην πολλὰς τοῦ ἀοιδίμου νὰ ἀπαριθμήσω πράξεις
μαρτυρούσας τὸ γενναῖον τῆς ἐαυτοῦ ψυχῆς καὶ τὴν ποι-
μαντορικὴν ἐγρήγορσιν, ἀλλ' ἵνα μὴ μακρηγορῶ, μιᾶς μό-
νης ἐπιμνησθήσομαι. Δεινῶς οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν συνέσεις
καὶ συνετάρασσεν ὁ φοβερὸς ἔκεινος σεισμὸς τὴν παροικίαν
τοῦ ἀείμνηστου καὶ συνεστώρευεν εἰς ἔρειπια τὴν εὔπονδρον
καὶ εὐδαίμονα Χίον. Ἀπερίγραπτά εἰσι τὰ δεινὰ τῶν κα-
τοίκων αὐτῆς, τῶν μὲν τεθνεώτων ἥδη ὑπὸ τὰ ἔρειπια,
τῶν δὲ ζώντων τεθαυματένων καὶ μάτην ἐπικαλούμενων
θοήθειαν, καὶ ἄλλων φευγόντων ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ
ὅρη ἵνα τὸν θάνατον φύγωσιν· ἀπερίγραπτά εἰσιν ἡ σύγ-
χυσις, ἡ ταραχή, ὁ τρόμος ὁ ἐπιτκήψας εἰς πάντας, :^{πλ}

ξινδεια, ή γύμνωσις, δ λιμός. Τί δέ ἐν ταῖς φορεσις ταῦταις στιγμαῖς πράττει; δ ἡμέτερος Ἱεράρχης; Περιφρονῶ δ ἀσοδίμος πάντα κινδυνον, εἰς οὐδὲν λογιζόμενος τὴν ίδιαν ζωήν, ἔξερχεται εἰς τὰς ὁδοὺς ἡμέρυμνος καὶ ἀσκεπῆς, εἰσέρχεται εἰς τὰς σπενωπούς, ισταται ὑπὸ τὰ ἐτοιμάρροπα ἐρείπια καὶ ξνδακρυς παρέχει τὴν ἐν ταῖς αὐταις στιγμαις δυνατὴν συνδρομὴν εἰς τοὺς συναντῶντας αὐτῷ, ψωμίζων τὸν πεινῶντα, ἐνδύων τὸν γυμνόν, ἐπιστατῶν εἰς τὴν ἐκταφὴν ζώντων καὶ νεκρῶν ἐκ τῶν ἐρειπίων, παροτρύνων θερμῶς πάντας εἰς ἀμοιβαίαν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν, καὶ τοὺς πάντας παραμυθῶν καὶ παρηγορῶν διὰ τῆς εὐαγγελικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας. Τίς ἡδύνατο ἥδη νὰ μὴ σεβασθῇ καὶ ἀγαπήσῃ τοιούτον ποιμενάρχην; Τὸ γενναῖον τῆς ψυχῆς τοῦ μακαρίου Ἀμβροσίου καὶ τὴν αὐταπαρησίαν αὐτοῦ δείκνυσι καὶ τὸ ἔξτης γεγονός· ἐπρόκειτο ἐσχάτως νὰ ἀνεγερθῇ μητροπολιτικὸς οἶκος ἐν Νικοπόλει καὶ οἱ πάντες συνεισφέρον, ὡς εἴχε δυνάμεως καὶ φιλοτιμίας ἔκαστος, τὸν ίδιον δοῦλον. Τί δὲ ποιεῖ δ μεγάθυμος Ἱεράρχης; ἐκ τῶν πρώτων σπεύδει καὶ διατίθησιν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τούτου ἔργου τριακοσίας δλας λίρας, ἄλλαις λέξει, πᾶν δ τις ἔκέκτητο πρὸς τὴν ἑαυτοῦ διατροφὴν καὶ συντήρησιν. Καὶ ἐν γένει εἰπεῖν, δ καλὸς τῆς Νικοπόλεως ποιμὴν διὰ πολλῶν γενναίων πράξεων κατέδειξε πολλάχις τὸ συμπαθές, τὸ εὔσπλαγχνον, τὸ φιλάνθρωπον τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ ίδιου ποιμνίου ἀφοσίωσιν.

Τί δὲ περὶ τῆς συνέσεως καὶ φρονήσεως αὐτοῦ εἶπω; Τὸ συνετὸν καὶ περιεσκεμμένον τοῦ μακαρίου κατεδείχθη μὲν καὶ ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐπαρχιῶν αὐτοῦ καὶ τῇ ἀξιοπρεπεῖ συμπεριφορῇ αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀρχὰς, ὃν διὰ τοῦτο ἐπεσπάτο τὴν εὔνοιαν καὶ ὑπόληψιν, κατεφάνη δὲ προσέστει καὶ καθ' ὅν χρόνον ἔχρημάτισεν ἐνταῦθα μέλος τῆς Ἱερᾶς συνόδου. Δις προσεκλήθη ὡς συνοδικὸν μέλος καὶ ἐν ἀμφοτέροις ταύταις ταῖς εὐχαρίσταις ἔξεδήλωσε καὶ ἀπεκάλυψε

τὰ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους ἀγαθὰ αὐτοῦ αἰ-
σθήματα καὶ φρονήματα.

Ἐνῷ δὲ ἡ ἴκανότης τοῦ ἀօιδίμου σὺν τῷ χρόνῳ ἀνε-
πτύσσετο καὶ προήγετο, διὰ δὲ τῆς προσκτήσεως τῆς ἀπὸ
τῆς ἡλικίας πείρας ἀπέβαινεν δσημέραι ὥφελιμώτερος καὶ
πολυτιμότερος, αἴφνης ὑπὸ δεινῆς προσβάλλεται νόσου, ητις
κατηγαγεν αὐτὸν δυστυχῶς ἐν τῷ τάφῳ. Καὶ σύτως ἔδυ-
σεν δὲ στὴρ τοῦ ἀειμνήστου πρὶν ἡ ἔξακοντίσῃ ἀπασαν
αὐτοῦ τὴν λάμψιν καὶ τὸ φῶς· ἔδυτεν, ἔσβεσθη ἐν αὐτῷ
αὐτοῦ τῷ μεσουρανήματι, διότι σύτως ἔδοξε τῷ Κυρίῳ,
«οὐ τὸ δνομα εἴη εὐλαγημένον».

Τοιοῦτος, ἀδελφοί μου, ὑπῆρξε καὶ ἐγένετο δὲ ἀօιδίμος
τῆς Νικοπόλεως Ἱεράρχης Ἀμβρόσιος· ἐνὶ λόγῳ, ἐγένετο
ἱεράρχης δόκιμος· «δόκιμος δὲ γενόμενος, λήψεται τὸν στέ-
φανον τῆς ζωῆς», κατὰ τὴν θείαν ἐπαγγελίαν.

Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς, χριστιανοὶ ἀδελφοί, δοἱ τοῦ κλήρου
καὶ δοἱ τοῦ λαοῦ, προσπαθήσωμεν να ἀναδείξωμεν ἑαυ-
τοὺς ἔκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ ἔργῳ δοκίμους. Οἱ λαχόντες ποι-
μαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἃς ἀναδείξωσιν ἑαυ-
τοὺς ποιμένας δοκίμους· οἱ τὴν διδασκαλίαν τῶν πιστῶν
ἔγκειειρισμένοι ἃς παραστήσωσιν ἑαυτοὺς διδασκάλους
δοκίμους· οἱ τὴν ἔκπαίδευσιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τῆς νεό-
τητος ἐμπεπιστευμένοι γενέσθωσαν καὶ οὗτοι παιδαγωγοὶ
δοκίμοι· οἱ τὴν διακυβέρνησιν οἶκων καὶ τὴν ἀνατροφὴν
τέκνων ἀναλαβόντες γενέσθωσαν καὶ οὗτοι πατέρες καὶ
μητέρες δοκίμοι. Καὶ ἀρχοντες δὲ καὶ ἀρχόμενοι, καὶ ὑψη-
λοὶ καὶ ταπεινοί, καὶ πλούσιοι καὶ πένητες, καὶ ἄνδρες καὶ
γυναῖκες, καὶ πρεσβύτεροι καὶ νεώτεροι, καὶ οἱ πάντες ἐν
γένει, ἔκαστος κατὰ τὸ ἐφικτὸν αὐτῷ, γενέσθωσαν δοκίμοι
ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, διότι «ὅ γενόμενος δοκίμος οὗτος λήψεται
τὸν στέφανον τῆς ζωῆς».

Σὺ δέ, Κύριε δὲ Θεός ἡμῶν, δὲ ζωῆς κυριεύων καὶ τοῦ θα-
νάτου, ἐπάκουσον ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ὑεομένων τῆς

σῆς ἀγαθότητος καὶ ἀνάπαιστον τὸν ἀφ' ἡμῶν μεταστάντα
ἰεράρχην Ἀμβρόσιον ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἀγαθῶν σου ποιμένων
καὶ δός αὐτῷ τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. Συγχώρησον δὲ αὐ-
τῷ ὡς φιλάνθρωπος εἴ τι ὡς ἀνθρωπὸς σάρκα φορῶν καὶ
τὸν κόσμον οίκων ἐπλημμέλησεν δὲ δοῦλός σου οὗτος. Τὴν
ἀγίαν σου δὲ Ἐκκλησίαν περιφρούρει καὶ σκέπε διὰ παντὸς
καὶ δός αὐτῇ ποιμένας ποιμανοῦντας τὸν λαόν σου ἐν τῇ
ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν καὶ ἐν τῇ συνέσει τῶν χειρῶν
αὐτῶν δδηγοῦντας αὐτόν. Πάντας δὲ ἡμᾶς φώτισον, συ-
νέτισον καὶ καθοδήγησον εἰς τὸ ἄγιόν σου θέλημα. Γένοιτο.

Γ' ΛΟΓΟΣ
ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ,
ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῇ Β' κυριακῇ τῶν νηστειῶν
(9 μαρτίου 1886),
τελουμένων τῶν τεσσαρακοστῶν τοῦ μητροπολίτου Προύσης
ΝΙΚΟΔΙΜΟΥ.

«Γνωστῶς ἐπιγνώσει ψυχὰς ποιμνίου σου
καὶ ἐπιστήσεις καρδίαν σου σαῖς ἀγέλαις»
(Παρ. κζ', 23).

ΙΔΟΥ, σεβασμιωτάτη τῶν ιεραρχῶν χορεία καὶ λοιπὸν
φιλόχριστον ἐκκλησίασμα, ἵδιον ποτὸν εἶναι τὸ ὑψιστὸν παν-
τὸς ποιμένος καθῆκον! Ἡ ἀκριβῆς γνῶσις τῆς καταστάσεως
τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ ποιμνίου καὶ ἡ ἀφιέρωσις τῆς καρδίας
του ὑπὲρ αὐτοῦ! Τοῦτο συνιστᾷ, τοῦτο ἐντέλλεται παντὶ¹
ποιμένι τὸ πανάγιον Πνεῦμα διὰ τοῦ σοροῦ Σολομῶντας.
«Γνωστῶς ἐπιγνώσει ψυχὰς ποιμνίου σου, καὶ ἐπιστήσεις
καρδίαν σου σαῖς ἀγέλαις». Ἀλλαὶ λέξει, πρόσεχε, ὡς
ποιμήν, ἀκριβῶς νὰ γνωρίσῃς τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς
τοῦ ποιμνίου σου καὶ νὰ ἀφιέρωσῃς τὴν καρδίαν σου εἰς αὐ-
τό. Λοιπὸν διάγνωσις τῆς ποιμνῆς καὶ ἀφοσίωσις εἰς αὐτὴν

είναι τὸ καθῆκον τοῦ ποιμένος. Τὸ μέγα δὲ τοῦτο καθῆκον ἔξεπλήρωσεν, διὸν ἡνὶ αὐτῷ ἐρικτόν, καὶ ὁ τῆς τῶν Προυσαέων Ἐκκλησίας ποιμήν, ὁ ἀείμνηστος Νικόδημος, οὐ ἐπιτελοῦμεν σήμερον τὸ τεσσαράκονθήμερον μνημόσυνον, ὡς δι' ὀλίγων καταδεξούμεν.

Ο ποιμὴν δὲ καὶ δεῖ, χριστιανοὶ ἀδελφοὶ μου, δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, διμιῶν περὶ τῶν ἑαυτοῦ προβάτων ἐλεγε. «γινώσκω τὰ ἐμὰ» (Ιω. 1', 14). Ἀλλὰ καὶ παντὸς μετὰ Χριστὸν ποιμένος ἰδιον εἰναι νὰ γινώσκῃ τὰ ἑαυτοῦ πρόδοτα. Καὶ εἰναι μὲν ἀληθὲς δτὶ ἡ πλήρης καὶ τελεία γνῶσις εἰναι δυνατὴ εἰς μόνον τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρούς, τὸν ἐν α ποιμένα (Ιω. 1', 16), τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀλλ' οὐχ ἡτον καὶ πᾶς ἀληθῆς ποιμήν, δὲ κατ' εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ποιμήν, δρεῖται νὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα γνωρίσῃ καλῶς τὰ ἑαυτοῦ πρόδοτα, τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν κατάστασιν, τὰς πνευματικὰς αὐτῶν ἀνάγκας, τὴν πίστιν καὶ ὑπακοὴν αὐτῶν, διότι τὸ λαγικὸν τοῦ Χριστοῦ ποιμνίον ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ποιμένος εἰναι πολύτιμος παρακαταθήκη, ἡνὶ ἐνεπιστεύθη αὐτῷ οὐχὶ ἀνθρωπος ἢ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς δὲ ἀρχιποιμῆν, αὐτὸς δὲ ποιμήν τῶν ποιμένων, ἡ Χριστός. Ἡ ἀκριβῆς καὶ δοσον οἶν τε πλήρης γνῶσις τοῦ ποιμνίου εἰναι διὰ τὸν ποιμένα ἀναπόρευκτος, εἰναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἀνευ. Ἔὰν δὲ ποιμήν ἀγνοῇ τὰ ἑαυτοῦ πρόδοτα, διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ὑπολάβῃ ἔνα πρόδοτα ὡς ἰδια, ἡ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἑαυτοῦ! Ἔὰν ἀγνοῇ τὴν ἰδιαιτέραν κατάστασιν τινῶν ἐξ αὐτῶν, διατρέχει τὸν κίνδυνον, ἀντὶ εἰς τὰ «ἄρτι-γέννητα νὰ χορηγήσῃ τὸ λαγικὸν καὶ ἀδολον γάλα, δι-» οὐ νὰ αἰξηθῶσιν εἰς σωτηρίαν» (Α' Πέτρ. 6', 2), νὰ παράσχῃ αὐτοῖς στερεὰν τροφήν (Ἐβρ. 4, 14). Διατρέχει πρὸς τούτοις τὸν κίνδυνον νὰ θρέψῃ διὰ γάλακτος τὰ ἴσχυρότερα, νὰ ἀπομακρύνῃ τοῦ ὕδατος τὰ διψῶντα, νὰ ἀκτείνῃ τὴν ράζδον του ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν καὶ νὰ μὴ ἐπ-

τρέψῃ ἀνάπτυσιν τοῖς πεπονημένοις. Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα,
ὑπάρχουσι δυστυχῶς ποιμένες τῶν τελευταίων τούτων ἡ-
μερῶν, οἵτινες παραμελοῦσι τὸ ὑψίστον τοῦτο καθῆκόν των,
τὴν διάγνωσιν τῆς ἔσυνταν ποίμνης. Τὸ τοιοῦτον δὲ προέρ-
χεται ἐξ τοῦ δια ἄλλοι μὲν περιορχούσιν ἀπαν τὸ ἔργον τοῦ
ποιμένος εἰς τὴν τέχνην τοῦ ἐμφυσάν ἀπλῶς τὸν αὐλὸν τῶν
προκατόχων των ἄλλοι προτειμῶσι τὴν τέχνην τῆς φωνῆς
καὶ τοῦ λόγου, ἄλλοι δὲ πάλιν ἐπαναπάνονται ἐπὶ τῆς στε-
ρεώσεως τῆς ράβδου των, ἦ, ἵνα διμελήσωσι σαφῶς, οἱ μὲν
φρονοῦσιν δια ἀπαν τὸ ἔργον τοῦ ποιμένος συνίσταται εἰς τὸ
τελεῖν ἀπλῶς τὰς Ἱερὰς τελετάς, ὡς ἐδιδάχθησαν καὶ ἔμα-
θον. ἕτεροι τιθεῖσιν ὑπεράνω παντὸς τὴν τέχνην τοῦ Ἱεροῦ
κηρύγματος, καὶ ἄλλοι τέλος ἐλπίζουσι νὰ σώζωσι τὸ ἔσυ-
των ποίμνιον διὰ μόνης τῆς ἔξουσίας τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν.
Καὶ εἶναι μὲν ἀναντίρρητον, δια ταῦτα πάντα εἶναι ἀνα-
πόφευκτα καὶ σωτῆρια, καὶ ἡ θεῖα λατρεία, καὶ τὸ κήρυγμα,
καὶ ἡ ἔξουσία τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης
ἀναντίρρητον δια πάντα ταῦτα ἀπαιτοῦσι χεῖρας δεξιάς,
ἀπαιτοῦσι λελογισμένην καὶ φρόνιμον γρῆσιν. Ἰνα δὲ δ
ποιμὴν δύνηται νὰ παιῇται τοιαύτην εὔκαιρον καὶ κατάλ-
ληλον αὐτῶν γρῆσιν, πρώτιστα πάντων δρεῖται νὰ γινώ-
σκῃ τὴν κατάστασιν καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ποιμένου του.
Διότι τί θὰ συμβῇ, ἐὰν δ ποιμὴν ἀρκεσθῇ μόνον εἰς τὸ παί-
ζειν τὸν αὐλόν, ἐν ᾧ τὰ πρόσθατα ἔχουσιν ἀνάγκην τροφῆς;
Ἐὰν ζητῇ νὰ τὰ θρέψῃ διὰ τοῦ λόγου του, δ λόγος δ' αὐ-
τοῦ ἐν τούτοις ἀντὶ τροφῆς εὐχύμου καὶ θρεπτικῆς παρατί-
θεται αὐτοῖς ισχνὰ κάρφη ἀχύρου; ἐὰν ἀπειλῇ διὰ τῆς
ράβδου του, ἐν ᾧ εἶναι ἀνάγκη νὰ παραμυθήσῃ καὶ περι-
ποιηθῇ αὐτά; Ἐὰν ἀπολύτη τῶν δεσμῶν, ἐν ᾧ εἶναι ἀνάγ-
κη νὰ ἐμβάλῃ εἰς αὐτὰ τὸν φόβον τῶν αἰωνίων δεσμῶν;—
Λοιπόν, καὶ πάλιν τὸ ἐπαναλαμβάνω, σύτε μόνον τὸ Ἱερο-
πράττειν, σύτε μόνον τὸ κηρύγματειν, σύτε μόνον τὸ ἀπειλεῖν
ἡ ἀπολύτην ἀρκεῖ τῷ ποιμένι· δ ποιμὴν δρεῖται νὰ ποιήται

τὴν προσήκουσαν πάντων τούτων χρῆσιν· ἵνα δὲ κατερθώ-
σῃ τοῦτο, δέον νὰ γινώσκῃ ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τοῦ
ἔαυτοῦ ποιμνίου, νὰ γινώσκῃ τὰ ἔαυτοῦ πρόσωπα.
Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο πάλιν μόνον ἀρχεῖ· ἀπαιτεῖται ἔτι καὶ νὰ
ἀφιερώσῃ ἔαυτὸν εἰς τὸ ποιμνίον του, ἀλλαῖς λέξεσι, μετὰ
ἀφοσιώσεως καὶ αὐταπαρηγόριας νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῶν ψυ-
χῶν τοῦ ποιμνίου του. Διότι πολλὰ ὡφέλεια τῷ ποιμνίῳ, ἐὰν
γινώσκῃ μὲν αὐτὸν καλῶς δὲ ποιμήν, παραμελῇ δὲ αὐτὸν
ζητῶν τὴν ίδίαν εὐμάρειαν καὶ ἀνάπτασιν; Ἄληθής ποι-
μήν εἰναις μόνον δὲ γινώσκων τὰ ἔαυτοῦ πρόσωπα καὶ τιθέεις
ἄμα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων· τότε δὲ φυλάσ-
σων καὶ πληρῶν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν λέγουσαν
«γνωστῶς ἐπιγινώσει ψυχὰς ποιμνίου σου καὶ ἐπιστήσεις
καρδίαν σου σας ἀγέλαις», ὡς ἐπράξειν, δσον ἦν αὐτῷ δυ-
νατόν, καὶ δὲ ἀοιδίμος μητροπολίτης Προύσης Νικόδημος.

Οἱ ἀείμνηστοι οὕτοις ιεράρχης, ἀδελφοί μου, ἐκ Τενέδου
δρμώμενος, λίαν νεαρὸς τὴν ἡλικίαν χειροτονεῖται διάκονος
ὑπὸ τοῦ τότε μητροπολίτου Διδυμοτείχου Βησσαρίωνος καὶ
εἴτε ἐγγράφεται ἐν τοῖς τροφίμοις τῆς ἐν Χάλκῃ ιερᾶς θεο-
λογικῆς σχολῆς, ἐνθα μετ' ἐπιμελείας παραδείγματικῆς
ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ιερᾶς θεολογίας. Διαινύσας δὲ
τὸ μαθητικὸν στάδιον ἐν πάσῃ εὔσεβειᾳ, σεμνότητι καὶ
ἐπιμελείᾳ, κάλειται εἰς Ἀδριανούπολιν ὑπὸ τοῦ τότε μὲν
Ἀδριανουπόλεως, μετ' οὐ πολὺ δὲ μητροπολίτου Χαλκη-
δόνος, τοῦ ἀοιδίμου Γερκοσίμου τοῦ Κρητός. Υπὸ τὴν σοφὴν
δὲ ἀληθῶς διεύθυνσιν τοῦ ἐμβριθοῦς ἔκεινου ιεράρχου, τοῦ
ὑπὲρ πάντα ἀλλον ἐμπείρου εἰς τὸ γινώσκειν τὰ ἔαυτοῦ
πρόσωπα, πολλὰ ἐδιδάχθη καὶ ἐμαθεν δὲ ἀοιδίμος Νικόδημος.
Μετὰ μακρὰν δὲ καὶ εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν ἐν τε Ἀδριανου-
πόλει καὶ Χαλκηδόνι, ἐνθα ἐδίδαξεν ἐπιμελῶς τὰ ιερὰ
μαθήματα, ἔχήρυξε καρποφόρως τὸν θεῖον λόγον καὶ ὡκο-
δόμησε τοὺς πιστοὺς διά τε τοῦ φλόγου καὶ τοῦ καλοῦ
φύτοῦ παραδείγματος, προσκαλεῖται ὑπὸ τῆς ιερᾶς συνά-

δου, ινα ἀναδεχθή τὸ μέγα τῆς ποιμαντορίας ἀξίωμα.

Δύο μητροπόλεις ἔκυρέρνησε καὶ ἐποίμανεν δὲ ἀείμνηστος Νικόδημος, ἐπὶ 12 μὲν ἐτη τὴν μητρόπολιν Βαδενῶν, ἐπὶ 15 δὲ τὴν τῆς Προύσης. Ἐκατέραν δὲ ἐποίμανε μετ' ἐπιστῆμης καὶ αὐταπαρησίας ἀληθοῦς ποιμένος. Ἐπέγνω πρῶτον τὰς ἀνάγκας ἑκάστης καὶ εἴται μετὰ ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῶν. Δεινὴ ἦν ἡ θέσις καὶ μέγας δὲ κίνδυνος, διν διέτρεχον τότε οἱ χριστιανοὶ τῶν Βαδενῶν, διότι λύκοι ἄρπαγες καὶ μονιοὶ ἄγριοι εἶχον ἐφορμήση κατ' αὐτῶν. «Ως μέλισσαι κηρίον καὶ ὡς κύνες ἐλάφις», περιέζωσαν καὶ περιεκύκλωσαν τὸ ἄκακον ποίμνιον τοῦ Νικοδήμου οἱ ψευδαπόστολοι καὶ οἱ ψευδάδελφοι, ζητοῦντες νὰ ἀποπλανήσωσιν αὐτὸν τῆς ἀληθείας, νὰ διασαλεύσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς πέτρας, ἥτις ἐστίν δὲ Χριστός. Οἱ καλὸς δικιᾶς οὕτος ποιμὴν κατεῖδε τὸν κίνδυνον, ἀνεμέτρησε τὰς δυνάμεις τῶν ἄγριών τούτων πολεμίων καὶ χωρὶς νὰ ἀποδειλιάσῃ ἐπικαλεῖται τὴν θείαν ἀρψαγὴν καὶ ἀντεπεξέρχεται εὐθαρσῶς κατ' αὐτῶν. Θαυμασία είναι ἡ δραστηρίστης καὶ ἀφοσίωσις τοῦ ἀειμνῆστου κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἔκείνους καιρούς. Ἐκήρυττε πανταχοῦ μεγαλοφάγως καὶ ἐνθουσιωδῶς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἐπεδείκνυτο πρὸς πάντας πατρικὰ σπλάγχνα, ἐνουθέτει, συνεβούλευεν, ἕδρες σχολάς, πολλὰς μάλιστα ἴδια δαπάνη, καὶ, ὡσεὶ μὴ ἥρκουν ταῦτα πάντα, καὶ ἀπὸ τῆς διδασκαλικῆς ἔτι ἔδρας ἐδίδασκε, μὴ λησμονῶν ἄμα νὰ βάπτη καὶ τὸν κάλαμον κατὰ τῶν ψευδαποστόλων ἔκείνων. Πάντα δὲ ταῦτα ἐνήργει μετὰ νοημοσύνης οὐ τῆς τυχούσης καὶ συνέσεως. Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ φρονίμου, ἐπιμόνου καὶ δραστηρίας ἐνεργείας κατώρθωσε νὰ ἀποστείῃ τὸν μέγαν κίνδυνον τοῦ ποιμνίου του. Οὕτω ἐνεργοῦσι πάντες οἱ ποιμένες ἔκείνοι, δοσοὶ γινώσκουσι τὰ ἔσωτῶν πρόσδατα καὶ ἀφιεροῦσι τὴν καρδίαν των ὑπὲρ αὐτῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δὲ ἔζησε καὶ εἰργάσθη καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Προύσης· ἐδίδασκε καὶ ἐνταῦθα, ἐνουθέτει, παρήνει,

προύτρεπεν εἰς πᾶν καλὸν καὶ ἐπαινετόν, ἀνήγειρεν ἵεροὺς ναούς, ἀνίδρους σχολάς, καὶ ἐν γένει νυχθημερὸν ἐμόχθει ὑπὲρ τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ ποιμνίου, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ θῦμα ἐγένετο τοῦ τοιούτου ζῆλου καὶ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτοῦ: «Ινα δὲ μὴ μακρηγορῶ, ὁ ἀείμνηστος Νικόδημος πιστῶς, δοσον τὸ ἐπ’ αὐτῷ, ἐτήρησε τὴν ἐντολὴν τοῦ ἄγιου Πνεύματος· «Γνωστῶς ἐπιγνώσει ψυχὰς ποιμνίου του καὶ ἐπιστήσεις καρδίαν σου σαὶς ἀγέλαις σου». Ός ἐκ τούτου δὲ καὶ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ ἦν καρποφόρον, καὶ ἡ διδασκαλία τελεσφόρος, καὶ πᾶσα ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἀποτελεσματικὴ καὶ ὡφέλιμος τῷ ποιμνίῳ. Ός ἐκ τούτου ἔτι καὶ ἡγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἴδιου ποιμνίου.

Ἄλλ’ ὁ ἀοιδίμος οὗτος ποιμενάρχης περιεκοσμεῖτο καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων ἀρετῶν. Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβεια αὐτοῦ ἦν ἀείποτε θερμὴ καὶ ἀνυπόκριτος· ὁ ὑπὲρ τῶν πατρῶν ζῆλος ἀχμαῖος καὶ ἀκατάβλητος· ἡ φιλομουσία ἔκτακτος καὶ ἀπαράμιλλος μαρτυρουμένη ὑπό τε τῶν σχολῶν, ἀς ἀνίδρυσε καὶ τῆς πληθύσης τῶν νέων, οὓς ἐξεπαίδευσε καὶ ἐμόρφωσε. Τὸ δὲ εὐπροσήγορον, τὸ ἀόργητον, τὸ ταπεινόν, τὸ ἀφελὲς καὶ ἐνὶ λόγῳ τὴν ἀποστολικὴν αὐτοῦ ἀπλότητα μαρτυροῦσι πάντες οἱ ἐκ τοῦ σύνεγγυς αὐτὸν γνωρίσαντες καὶ τῆς μετ’ αὐτοῦ ὅμιλας ἀπολαύσαντες. Τὸ εὔγενὲς δὲ πάλιν τῆς καρδίας αὐτοῦ δείχνυσιν ἡ βαθεῖα εὐγνωμοσύνη, ἦν ἡσθάνετο πάντοτε πρὸς τοὺς οἱωδῆποτε τρόπῳ αὐτὸν εὐεργετήσαντας καὶ ἴδιᾳ ἡ πρὸς τὴν ἱερὰν θεολογικὴν σχολὴν καὶ τὸν διευθυντὴν αὐτῆς, τὸν μητροπολ. Σταυρουπόλεως Κωνσταντίνον ἔκεινον τὸν Τυπάλδον στοργῇ καὶ εὐγνωμοσύνῃ αὐτοῦ. Τέλος τὴν νοημοσύνην καὶ σύνεσιν αὐτοῦ κηρύττουσι μὲν καὶ ἀΐδιαι παροικίαι, κηρύττει δὲ ἔτι καὶ ἡ ἱερὰ σύνοδος, ἐν ἥ τρις παρεκάθισε καὶ εἰργάσθη μετὰ φρονήσεως καὶ εἰλικρινείας.

Τοιοῦτος ἐγένετο ὁ ἀείμνηστος τῆς τῶν Προσαέων Ἐκκλησίας ποιμὴν Νικόδημος· ἐπέγνω τὸ ἔαυτοῦ ποιμνιον καὶ

ἀφιέρωσε τὴν καρδίαν του ὑπὲρ αὐτοῦ· ἐνὶ λόγῳ, ἐξεπλήρωσε, τὸ κατὰ δύναμιν, τὸ ὑψιστὸν καθῆκον παντὸς ποιμένος.

Ἄλλα, χριστιανοὶ ἀδελφοὶ μου, δπως τῶν ποιμένων ὑψιστὸν καθῆκον εἶναι νὰ γινώσκωσι τὰ ἔκυτῶν πρόσωπα, οὕτω καὶ ἡμῶν τῶν ποιμανομένων ὑψιστὸν ἐπίσης καθῆκον εἶναι νὰ γινώσκωμεν καὶ ὑπακούωμεν εἰς τοὺς ποιμένας. «Τὰ πρόσωπα, εἶπεν ὁ Χριστός, τῆς φωνῆς μου ἀκούει». Ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ εἴμεθα τὰ πρόσωπα τῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ. Ο ποιμὴν ὃ δρείλομεν νὰ ὑπακούωμεν ἐν πρώτοις καὶ κυρίως εἶναι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ μετ' αὐτὸν πάντες ἔκεινοι, οἰαδήποτε καὶ ἀν ὄσιν οὗτοι, οἵς ἐνεπιστεύθη οὗτος τὴν ἔξουσίαν τοῦ ποιμανίειν. «διέτι αὐτός, λέγει ὁ οὐρανοθάμων Παῦλος, αὐτὸς ἔδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιμένας καὶ διδασκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἀγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς σίκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφ. δ', 11, 12). Λοιπόν, ἀδελφοί μου, ἀς ὑπακούωμεν τοῖς ποιμέσι τῆς Ἐκκλησίας, διότι οὗτοί εἰσιν οἱ πατέρες ἡμῶν, οὗτοί εἰσιν οἱ μεριμνῶντες περὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, οὗτοί εἰσιν οἱ διδάσκοντες, εὐλογοῦντες καὶ ἀγιάζοντες ἡμᾶς· ὑπακούωμεν αὐτοῖς· ὅ δὲ ἀκούων τῶν ποιμένων ἀκούει αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· «ὅ ἀκούων ὑμῶν, εἴπε πάλιν ὁ Κύριος, ἔμοι ἀκούει» (Λουκ. ι, 16).

Σὺ δέ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ζωῆς καὶ θανάτου χυριεύων, τὸν μὲν ἔξ ἡμῶν μεταστάντα ποιμένα ἀνάπαυσον ἐν χώρᾳ ζώντων καὶ ἐν ταῖς τῶν δικαίων σου σκηναῖς· τοὺς δὲ τῆς στρατευμένης σου Ἐκκλησίας ποιμένας φώτισον, συνέτισον καὶ ἐνίσχυσον εἰς τὸ ἐπιγινώσκειν τὰς ψυχὰς τῶν ἔκυτῶν παμνίων, καὶ ἀφιεροῦν τὴν ἔκυτῶν καρδίαν ὑπὲρ αὐτῶν. Ἡμᾶς δὲ τὰ πρόσωπα τῆς ποίμνης σου καθοδήγησον εἰς τὸ ἄγιόν σου θέλημα καὶ ἐπισυνάγαγε εἰς τὴν βασιλείαν τὴν οὐρανίον. Γένοιτο.

24

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ

ΕΙΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΝ ΠΡΕΤΕΝΤΕΡΗΝ ΤΥΠΑΛΔΟΝ,

ΚΑΘΕΓΗΤΗΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΥΠΟ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΚΕΦΑΛΛΙΝΙΑΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ,

ΚΑΤΑ ΜΑΡΤΙΟΝ ΤΟΥ 1886.

«Οὐ δέλω ὅμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοῦ!, περὶ τῶν κεκοιημένων,
ἴνα μὴ λυπήσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποί, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλ-
πίδα» (Α' Θεσσαλ. δ', 13)

ΤΑΣ ΠΟΛΛΑΣ, ἐπιζήλους καὶ ἀξιομιμήτους ἀρετὰς
τοῦ ἀνδρός, οὗτινος συνελθόντες σήμερον ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ
τεμένει τελοῦμεν εὐσεβῶς τὸ μνημόσυνον καὶ ὡς ἐπιστήμο-
νος, καὶ ὡς πολίτου, καὶ ὡς οἰκογενειάρχου, καὶ ρήτορες
εὐγλωττοι εὐφημιών καὶ ἐγκωμίων στέμμασιν ἐπαξίως ἐσε-
ψαν καὶ ἡ δημοσιογραφία τῆς πρωτευούσης ἀνὰ τὸ πανελ-
λήνιον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ξένοις, γνωστὰς ἐποίησεν.
Ἐντεῦθεν περιττὸν νομίζω νὰ-ἐπαναλάβω τὰ αὐτά, ἔστω
καὶ ἄλλως διατετυπωμένα καὶ ἐκπεφρασμένα, περιορίζομαι
δὲ εἰς τὸ ὑπομνήσαι ὑμῖν τοῖς φίλοις καὶ συγγενέσι τοῦ ἀφ'
ἡμῶν μεταστάντος, καὶ πρὸ πάντων τῇ παθούσῃ σεβαστῇ
αὐτοῦ οἰκογενείᾳ τοὺς λίαν παραμυθητικοὺς λόγους τοῦ
Ἀποστόλου «Μὴ λυπεῖσθε, ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιημέ-
νων, καθὼς καὶ οἱ λοιποί, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα».

Τὸ μὴ λυπεῖσθαι μηδὲ δακρύειν δλῶς ἐπὶ τῷ θανάτῳ
τῶν συγγενῶν καὶ φίλων οὔτε ὁ ἀπόστολος Παῦλος διὰ τοῦ
χωρίου τούτου τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῆς αὐτοῦ
ἀπαγορεύει, οὔτε οὐδαμοῦ ἀλλοθι ἐν γένει τῆς ἀγίας Γρα-
φῆς ἀπαντᾷ τοιαύτη τις ἀπαγόρευσις. Τούταντον πολλα-
χοῦ προστρέπει ἡμᾶς ἡ ἀγία Γραφὴ πρὸς τοῦτο. Οὕτω, χάριν

παραδείγματος, ἐν τῇ Σοφίᾳ Σειράχ (κεφ. κβ', 11) ἀπαντᾷ. «Ἐπὶ νεκρῷ κλαῦσον». Καὶ πάλιν αὐτόθι (κεφ. λή, 16): «Τέκνον, ἐπὶ νεκρῷ κατάγαγε δάχρυα». Οἱ δὲ Σωτῆρι
ἡμῶν, ἡ ἐνσάρκωθεῖσα τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία, διποιήσῃ
καὶ ἡμᾶς φιλανθρώπους, κατέλιπεν ἡμῖν καὶ παράδειγμα
τούτου κλαύσας ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ φίλου αὐτοῦ Λαζάρου.
Οὐδὲ τὸ δύνατο, ἀλλως τε, ἀπαγορεύσαι τὸ τοιοῦτον δ Θεός,
διότι τότε θὰ προσέχρουε πρὸς αὐτοὺς τοὺς δρους καὶ νόμους
τῆς φύσεως, οὓς αὐτὸς σύτος ἐδημιούργησε, θὰ ἀντέφασκον
οἱ λόγοι του πρὸς τὰ ἔργα του, αὐτὸς πρὸς ἑαυτόν.

Όντως πᾶς ἀνθρωπός, ἂν μὴ ἦ μωρός καὶ τὴλθιος, ἢ
σκληροχάρδιος, μισάνθρωπος, καὶ εἰς ἄκρον ἐγωλιτής, ἀγεται
ὑπὸ τῆς φύσεως νὰ λυπηθῇ καὶ νὰ δακρύσῃ καὶ ν' ἀνακα-
λύψῃ μετὰ σεβασμοῦ τὴν κεφαλὴν πρὸ τοῦ νεκροῦ οἰουδή-
ποτε ἀνθρώπου, ἔστω καὶ μὴ γνωρίμου αὐτῷ· διότι: εἰς τὸν
νεκρὸν ἔκεινον ἀτενίζων, θεωρεῖ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα, θεωρεῖ
«τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεῖσαν ἡμῖν ὥραιότητα, ἅμορ-
φον, ἀδοξον, μὴ ἔχουσαν εἶδος», καὶ πλήρης θαυμασμοῦ
ἀναφωνεῖ μετὰ τοῦ φωστήρος τῆς Δαμασκοῦ· «Ὅ τοῦ θαύ-
ματος! τί τὸ περὶ ἡμᾶς τοῦτο γέγονε μυστήριον; πῶς πα-
ρεδόθημεν τῇ φίλορῷ, καὶ συνεζεύχθημεν τῷ θανάτῳ»;
Ἄγεται ύπὸ τῆς φύσεως, λέγω, νὰ λυπηθῇ καὶ νὰ δακρύσῃ·
διότι νομίζει, δτὶ δ νεκρὸς ἔκεινος λέγει αὐτῷ σιωπηλῶς: —
«Ἡ αὐτὴ τύχη, τάχιον ἦ βράδιον, περιμένει καὶ σέ· σήμε-
ρον ἐμοῦ, αὔριον σοῦ.

Πολλῷ μᾶλλον παρορμᾶται νὰ λυπηθῇ καὶ νὰ κλαύσῃ
ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῶν γνωρίμων καὶ φίλων, καὶ μάλιστα τῶν
συγγενῶν. «Οσῳ δὲ πλείους ἀρετάς καὶ ἀγαθοεργίας συγ-
κομίζει μεθ' ἑαυτοῦ δ ἐντεῦθεν εἰς τὴν αἰωνιότητα μεθιστά-
μενος, δσῳ ὠραιοτέρας καὶ καλλιτέρας ἀναμνήσεις κατα-
λείπει τοῖς ἐπιζώσι, τόσῳ μείζωνα λύπην καὶ βαθύτερον
πένθος αἰσθάνονται οὗτοι ἐπὶ τῷ χωρισμῷ αὐτοῦ. Καὶ
τοιαύτην λύπην καὶ τοιοῦτο πένθος κατέλιπεν ἀκριβῶς τοῖς

τε συγγενέσι καὶ φίλοις αὐτοῦ δ πρὸ 40 ἡμερῶν ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ πρώτου σταθμοῦ τῆς Λαῆς εἰς τὴν αἰωνιότητα διαπρεπής Ιατρὸς καὶ καθηγητὴς Χαράλαμπος Πρετεντέρης Τυπάλδος.

Όντως ἐπὶ τῷ θενάτῳ αὐτοῦ ἐλυπήθη μεγάλως ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια, διότι ἀπώλεσε τὸν διάσημον αὐτῆς Ιατρόν. Τὴν μεγάλην δὲ ταύτην λύπην αὐτῶν ἔξεδήλωσαν προσωπικῶς δ τε βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα μεταβάντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ νεκροῦ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν ἐκδηλοῦσιν αὐτὴν αἱ Αὐτῶν μεγαλειότητες διὰ τῆς ἐνταῦθα ὑψηλῆς αὐτῶν ἀντιπροσωπεύσεως. Ἐπένθησε τὸ ἔθνικὸν πανεπιστήμιον, διότι ἐστερήθη ἐνὸς τῶν ἀγλαΐσμάτων αὐτοῦ. Ἐλυπήθησαν οἱ φοιτηταὶ τῆς Ιατρικῆς σχολῆς καὶ χιλιάδες ἀσκληπιάδαι, ποτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ τὰ φιλάνθρωπα καὶ εὐεργετικὰ νάματα τῆς Ιατρικῆς ἐπιστήμης ἐν τε τῇ πρώην ἀκαδημίᾳ Κερκύρας καὶ ἐν τῇ ἐνταῦθα καὶ ἡδη ἐγκατεσπαρμένοι ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολήν. διότι ἀπώλεσαν τὸν ἔξοχον, τὸν γλυκὺν καὶ εὐγενῆ τοὺς τρόπους, τὸν ἀκάματον καὶ ἀφωτιωμένον καθηγητὴν αὐτῶν, τινὲς δὲ ἔξ αὐτῶν καὶ τὸν προστάτην καὶ εὐεργέτην. Ἐλυπήθησαν οἱ καθηγηταὶ, διότι ἀπώλεσαν ἄξιον συνάδελφον, τιμῶντα τὸν σύλλογον αὐτῶν, ἐπένθησαν ἀκαδημίαι, ἐταιρίαι καὶ σύλλογοι. διότι ἀπώλεσαν πεφωτισμένον καὶ δραστήριον συνεργάτην.

Ἐπένθησεν ἡ ἔθνικὴ ἐπιστήμη. διότι ἐστερήθη μύστου συνενοῦντος τῇ βαθεῖᾳ θεωρητικῇ γνώσει σπανίαν παρατηρητικότητα καὶ δξιατάτην ἀντίληψιν. ἐστερήθη ἐνὸς τῶν ἄξιων αὐτῆς ἀντιπροσώπων ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ. Ἐλυπήθη ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία, διότι ἀπώλεσε τὸν ἱκανόν, ἀκάματον καὶ φιλάνθρωπον αὐτῆς Ιατρόν, δοτικὸν μεθ' ὑπομονῆς ἄμα καὶ ἐνδιαφέροντος παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς ιστάμενος προσεπάθεις νὰ ἀνακουφίσῃ αὐτὸν τῆς κατεχύστης αὐτὸν ἀσθενείας, σὺ μόνον δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων τῆς ἐπί-

στήμης, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν μειλιχίων καὶ ἐνθαρρυντικῶν αὐτοῦ λόγων καὶ τρόπων, ἀδιαφορῶν περὶ τῆς κοινωνικῆς τάξεως, εἰς τὸν οὗτος ἀνήκειν, ἢ ἣν οἰδεμίαν προέκειτο νὰ λάβῃ ἀμοιβήν. Ἐλυπήθη τὴ Κέρκυρα, διότι δὲ θάνατος τοῦ Χ. Πρετεντέρη ἀνέμυησεν αὐτῇ τὸν διάσημον καθηγητὴν τῆς ἀκαδημίας τῆς, καὶ τὸν φιλανθρωπὸν καὶ ἀφωτιωμένον εἰς τὸ καθηκόν του Ιατρὸν, διτις ἔξεθηκε τὴν ίδιαν ζωὴν εἰς προφανῆ κίνδυνον, παλαιών διὰ τῶν δπλῶν τῆς ἐπιστήμης κατὰ τοῦ ἐπιδραμόντος ἐναντίον αὐτῆς ἐν ἔτει 1855 ἀνθρωποφάγου θηρίου, τῆς χολέρας. Ἐθλίδη βαθέως τὴ γεγνήσασα καὶ ἐκθέψασα αὐτὸν Κεφαλληνίᾳ· διότι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χαραλάμπου Πρετεντέρη ἀπώλεσεν ἐν τῶν ἀγλαῶν καὶ μεγαθύμων αὐτῆς τέκνων, διπέρ ἀπέδωκεν αὐτῇ λαμπρὰ τὰ τροφεῖα· διότι κατὰ τὰς ἀποφράδας ἡμέρας τοῦ 1850, διετέλεσεν εἰς τὴν νῆστον ταύτην ἡ χολέρα, δὲ νεαρὸς τότε Ιατρὸς Πρετεντέρης ἀνέπτυξε μεγάλην ἐπιστημονικὴν ἴκανότητα, φιλανθρωπίαν καὶ αὐταπάρησιν, ἀγωνιζόμενος δπως σώση τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐκ τοῦ δρεπάνου τῆς βροτολογίου ταύτης ἐπιδημίας· ἀντεπροσώπευσε δὲ αὐτὴν καὶ ὡς πολιτικὸς εύδοκιμως καὶ μετ' ἀφοσιώσεως διετέλεσεν εἰς τῷ κοινοβουλίῳ τῆς πρώην Ἰονίου πολιτείας. Ἐπένθησε καὶ πενθεῖ πρὸ πάντων ἡ εύγενὴς καὶ σεβαστὴ αὐτοῦ οἰκογένεια· διότι ἀπώλεσεν ἔξοχον αὐτῆς μέλος· ἀπώλεσεν ἀγαθὸν συζυγὸν, φιλόστοργον πατέρα καὶ ἀγαπητὸν ἀδελφὸν καὶ συγγενῆ.

Τὴν λύπην ταύτην, τεκμήριον οὖταν ἀγάπης, εὔγνωμοςύνης καὶ ἐν γένει φιλανθρωπίας, οὔτε δὲ Ἀπόστολος οὔτε ἡ ἀγία Γραφὴ ἐν γένει ἀπαγορεύει, ἀλλὰ τοὺναντίον, εἴπομεν πολλαχοῦ, συνιστᾶ αὐτὴν. Ὅπαρχει δημως καὶ ἔτερον εἶδος λύπης περὶ τῶν κεκοιμημένων, οὐχὶ ὡς κεκοιμημένων, ἀλλ' ὡς εἰς τὸ παντελές καὶ διὰ παντὸς ἀπολλυμένων καὶ μηδενὶ ζομένων, ἥτις δὲν εἶναι λύπη ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἀπελπισίας καὶ ἀπογνώσεως, καὶ ταύτης

παραινετ ήμᾶς δ Ἀπόστολος ἀπέχεσθαι, ὅτε γέννημα οὐ-
σῆς ἀποτρόπαιον τῆς ἀπιστίας καὶ ἀθείας· διὸ καὶ δὲν λέ-
γει ἀπλῶς «Μὴ λυπεῖσθε, ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημέ-
νων», ἀλλὰ προστίθησι καὶ τὸ «καθὼς καὶ οἱ λοιποί, οἱ μὴ
ἔχοντες ἐλπίδα». Ὅμεις, λέγει, οἱ χριστιανοί, οἱ πιστεύ-
σαντες εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, οἱ προσδοκῶντες «ἀνά-
στασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰώνος». οἱ ἔχον-
τες ἀκράδαντον πεποιθήσιν δτι, τάχιον ἡ βράδιον, θὰ συναν-
τηθῆτε ἐν τῇ αἰώνᾳ ζωῆ μετὰ τῶν προσπερχομένων ἐκεῖσε
φιλτάτων ὑμῶν, δὲν πρέπει νὰ λυπήσθε ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐ-
τῶν, «ῶσπερ οἱ λοιποί, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα», ωσπερ οἱ
ἀθεοί ύλισται, οἱ περιορίζοντες ἀπαντας τοὺς ἔσων πόθους
καὶ ἀπάσας τὰς ἔσων ἐλπίδας μέχρι τοῦ τάφου! Ὅμεις,
λέγει, μὴ λυπεῖσθε τοιαύτην ἀπέλπιδα καὶ ἀπεγνωσμένην
λύπην ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῶν φιλτάτων· διότι δὲν ἀπωλέσθη-
σαν ἀπολύτως καὶ διὰ παντός, ἀλλὰ σχετικῶς καὶ προσω-
ρινῶς· δὲν ἔμηδενίσθησαν, ἀλλὰ κοιμῶνται. Ὁ θάνατος
εἶναι ὑπνος, ἐξ οὐ θὰ ἐγερθῶμεν ἡμέραν τινὰ ἀπαντες, εἶναι
εἰρήνη, εἶναι ἀνάπαυσις. Μάλιστα διὰ τὸν χριστιανὸν τὸν θνή-
σκοντα σὺν τῇ πεποιθήσει δτι, ἐκδημῶν ἀπὸ τοῦ πηλίνου αὐ-
τοῦ σαρκίου, ἐνδημεῖ πρὸς τὸν Θεόν· διὰ τὸν χριστιανὸν τὸν
ἄγωνισάμενον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὸν καλὸν ἄγῶνα τῆς ἀρε-
τῆς, τὸν ἐκπληρώσαντα τὰ ἔσων καθήκοντα, τὸν πολυ-
πλασιάσαντα τὸ ὑπὲρ τοῦ δημιουργοῦ δοθὲν αὐτῷ τάλαντον,
καὶ μὴ κρύψαντα αὐτὸν ἐν τῇ γῇ, ωσπερ δὲκνηρὸς καὶ πο-
νηρὸς ἐκεῖνος δούλος τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς, διὰ τὸν
τοιούτον, λέγω, χριστιανὸν δὲ θάνατος εἶναι ἡ διάλυσις τῆς
ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, εἶναι τὸ τέρμα τοῦ πολυκυμάν-
του καὶ πολυταράχου ταξιδίου τοῦ ἐφημέρου, ματαίου καὶ
ἀστάτου βίου, καὶ δὲυτυχῆς κατάπλους εἰς τὸν γαλήνιον
καὶ ἀσφαλῆ λιμένα τῆς αἰώνιου ἡμῶν πατρόδος· εἶναι ἀπλῆ
μετάστασις ἀπὸ τῶν λυπηροτέρων ἐπὶ τὰ χρηστέρα καὶ
θυμηδέστερα, εἶναι τὸ τέλος τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων φρεν-

τιδων καὶ μεριμνῶν, τῶν ἀτρύτων κόπων καὶ ἀργαλέων ἀγώνων, καὶ ἀρχὴ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀγλαῶν, ἀφθάρτων καὶ αἰωνίων καρπῶν. Εἶναι οὐ μόνον ὑπνος καὶ ἀνάπαυσις, ἀλλὰ καὶ πνευματικὴ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη. Ὁ τοιοῦτος ἀνθρωπὸς, ἀπερχόμενος ἐντεῦθεν μετ' ἀγαθῆς τῆς συνειδήσεως τῶν ἔσωτοῦ πράξεων, ἀναφωνεῖ πλήρης χρηστῶν ἐλπίδων μετὰ τοῦ Ἀποστόλου· «τὸν ἄγῶνα τὸν καλὸν ἡγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπέκειται μοι δὲ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, διὸ ἀποδώσει μοι δὲ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, δικαιος χριτής» (Β' Τιμ. δ', 7). Διὰ τὸν τοιοῦτον ἀνθρωπὸν εἶναι πάντη ἀδιάφορον ἢν δὲν παρέτεινε τὸν βίον μέχρις ἐσχάτου γῆρας· διότι «τελειωθεὶς ἐν δλίγῳ, ἐπλήρωσε χρόνους μακρούς». Καὶ τοιοῦτος διντῶς ὑπῆρξεν δὲ Ιατρὸς Πρετεντέρης. Μὴ λυπεῖσθε λοιπόν, ἐπιλέγω καγὼ μετὰ τοῦ Ἀποστόλου, λύπην ἀπαρηγόρητον ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἀνδρός, σύτινος δὲ βίος ὑπῆρξε τῇ κοινωνίᾳ ὀφέλιμος καὶ εὐεργετικός· μὴ λυπεῖσθε ὑμεῖς οἱ ἐμπνέομενοι ὑπὸ τῶν, δισφειροποντῶν καὶ ὑψηλῶν, τόσῳ παραμυθητικῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου, ὥσπερ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα· ἀλλὰ λυπεῖσθε τὴν λύπην τὴν φέρουσαν μεθ' ἔσωτῆς ὡς ἀντίρροπον τὴν γλυκεῖαν καὶ μακαρίαν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἀλλὰ λυπεῖσθε τὴν λύπην, τὴν συγκεκραμένην μετὰ τῆς πνευματικῆς χαρᾶς, ἣν ἐμπνέουσιν αἱ ἀγαθαὶ πράξεις τοῦ μεταστάντος· ἀλλὰ λυπεῖσθε τὴν χριστιανικὴν λύπην καὶ δεήθητε μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, διποικιλῆς δὲ "Ψύστος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν σκηναῖς δικαίων, ἔνθα οὐκ ἔστι πόνος, οὐ λύπη, οὐ στεναγμός, ἀλλὰ ζωὴ ἀτελεύτητος. Γένοιτο.

ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

(ΝΥΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΝΘΗΣ)

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΟΙΔΙΜΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΔΕΡΚΩΝ

ΝΕΟΦΥΤΟΝ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΤΗΣ 19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1875.

«Οὗτοι ἐν ἐν γενεστῖς ἰδοῦχοι θηταν καὶ ἐν ταῖς
ήμέραις αὐτῶν καύχημα» (Σοφ. Σε:ράχ, μδ'. 7).

ΥΠΟΘΕΣΙΣ λύπης καὶ κατηφείας πάλιν, πάλιν υπόθε-
σις πένθους καὶ δυσθυμίας. Καὶ πάλιν σκυθρωπὰ τὰ πρόσω-
πα τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, οὐ φέροντα τὴν σέ-
ρησιν, καὶ ἐτέρου αὐτῆς ἀγωνιστοῦ, καὶ κοπιόμενα πλη-
ροῦσι τὸν ιερὸν τοῦτον περίβολον, δπου μετὰ τῶν εὐγνωμό-
νων τέκνων τοῦ ἀοιδίμου πνευματικοῦ πατρὸς ἀπαντλεῖσι
μικρὰν τοῦ πένθους παραμυθίαν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τῆς ἐν
αὐτοῖς ἀναστροφῆς τοῦ πρὸ διψηνίας ἀφ' ἡμῶν μεταστάν-
τος μακαρίτου τῶν Δέρκων μητροπολίτου Νεοφύτου. Ἐτά-
φη ἐν εἰρήνῃ ἀποθανὼν Νεόφυτος δέ Δέρκων καὶ ἐν ταῖς ἡμέ-
ραις αὐτοῦ καύχημα ὡν, ἵνα μετὰ τοῦ σοφοῦ Σειράχ εἰπε-
μεν, κατέλιπεν δόνομα τοῦ ἔκδιηγήσασθαι ἐπαίνους, διότι τὰ
προτερήματα καὶ ἡ ἴκανότης αὐτοῦ ἦσαν ἔπαινος.

'Αλλὰ ταπεινὸς ἔγώ τοῦ Εὐαγγελίου κήρυξ, ἔτι μαζλλων
συναισθάνομαι τὴν ἐμὴν ἀδυναμίαν, ὅτε πρόσκειται νὰ λε-
λήσω περὶ ιεράρχου πολυτιμήτου, ζηλωτοῦ, δραστηρέου,
ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ιεροῦ δικρίσαντος καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ιερῷ νεῷ,
δν αὐτὸς δι' εὐγλωττίας τὴν τῶν θείων πατέρων ἀναμ-
μησκεύσης ἐπίμησεν. Ἐπλεξαν τῷ Νεοφύτῳ τὸν ἔπαινον
ἡ μάθησις αὐτοῦ ἡ βαθεῖα καὶ ποικιλή· ἔστεψαν ἀτιμῆτρον
στέμματι τὸν μητροπολίτην τῆς περιωνύμου τῶν Δέρκων

μητροπόλεως ή ικανότης καὶ δ γοργὸς νοῦς καὶ ἀπέδειξαν καύχημα τῆς Χίου, τῆς Κασσανδρέας καὶ τῶν Δέρκων, τὸν τῶν Σαμουὴλ καὶ Γρηγορίων καὶ Νικηφόρων καὶ Γερμανῶν ἄξιον διάδοχον τὴν ἀγγίνοια, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, τὸ εὔτυμπαθὲς πρὸς τοὺς πάτσοντας καὶ τὸ ἐπαρήγειν καὶ συντρέχειν πάντας τοὺς ἀνάγκην δπως δῆποτε αὐτοῦ ἔχοντας, τοὺς ταλαιπωρουμένους ἐν ταῖς τρικυμίαις τῶν βιωτικῶν συμφορῶν καὶ ἐν τῷ κλύδωνι τῶν ἀντιξόων περιστάσεων καὶ ἐπηρειῶν. Ταῦτα λαλοῦσιν ἐμοῦ καὶ παντὸς καλλιεπεῦς ἀγορητοῦ εὐγλωττότερον· ταῦτα σέμνωμα τῶν Δέρκων, καύχημα τῆς βασιλίδος τοῦ Αἰγαίου Χίου, ἐντρύφημα τῆς Κασσανδρέας ἀνέδειξαν τὸν ἀοιδιμὸν Νεόφυτον, χωρὶς νὰ εἴπω καύχημα τῆς εὐάνδρου πατρίδος τῶν Ζωσιμαδῶν. διότι τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τὴν πατρὶς δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ εἰς μίαν κώμην, εἰς μίαν πόλιν, εἰς μίαν χώραν, ἀλλὰ πανταχοῦ, δπου τὴν γνῶσιν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς παιδείας καὶ τῆς ικανότητος τὴν ταχύπτερος φέρει φῆμι. εἰπε δὲ περὶ τοῦ τάφου αὐτῶν καὶ δ Ἀθηναῖος δ ἴστορικὸς ὅτι ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος. Διὸ δὴ καὶ ἐν τῇ κηδείᾳ τοῦ μακαρίτου Νεόφυτου καὶ ἥδη, ὡς τὸν Σαμουὴλ ποτε, τὸν μέγαν Ἱερέα τοῦ Ἰεχωβᾶ, «συναθροίζονται πᾶς Ἰσραὴλ καὶ κόπτονται αὐτόν».

Καὶ μήποτ' ἄρα ζητήσητε παρ' ἐμοῦ τὸν πανηγυρικὸν τοῦ ἀοιδίμου. Ἔγραψαν αὐτὸν αἱ πράξεις αὐτοῦ, αἱ ἀσχολίαι καὶ οἱ ἀγῶνες ὑπὲρ τοῦ πλησίον, ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν τέκνων αὐτοῦ, ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας. Ἔγραψαν αὐτὸν διὰ τῶν δακρύων τῶν ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντων καὶ ἐν σελίσιν, ἀπὸ τῶν δποίων οὐδὲ λέξιν δ πανδαιμάτωρ χρόνος δύναται νὰ ἔξαλειψῃ. Αἱ σελίδες αὗται εἰσιν, ἀγαπητοί μου ἀκροαταί, αἱ καρδίαι ὑμῶν αὗτας ἀναδιφήσατε, θέσατε ἐπὶ τοῦ στήθους τὴν χειρα τοι διδάσκαλοι καὶ οἱ ἀνθρώποι τῶν γραμμάτων ἀγάπην, σεῖς οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ ἀνθρώποι τῶν γραμμάτων.

των ἀναλογίσασθε τέλος, σεῖς οἱ τὰς ἔξιλαστηρίους πρὸς Θεὸν ἵκεσίας ἀναφέροντες σεβάσμιοι Ἱεράρχαι, καὶ εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς, τὸν ύπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ζῆλον τοῦ ἀοιδίμου Νεοφύτου ἀναπαραστήσατε ἐν νῷ τῷ πολυπαθέες, τὸ ἀδύνατον, τὸ ἔξησθενημένον σαρκίον τοῦ μεταστάντος Ἱεράρχου, καὶ ἔχετε ἀνεξίτηλον εἰκόνα τοῦ Νεοφύτου, πρὸς ἣν ἀποβλέπων θέλω ἐπιχειρήσει ἀτελὴ βεβαίως αὐτοῦ σκιαγραφίαν, καθῆκον μὲν ἐπιτελῶν χριστιανικόν, οἵτινες ἔστι τὸ μνημονεύειν τῶν ἡγουμένων, οἵτινες ἐλάλησαν ἡμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, πεποιθώς δὲ διτι ωφέλιμόν ἔστι τοῖς ἐν τῷ ύπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀγῶνι περιλειπομένοις ἡμῖν τὸ ἀναθεωρεῖν, κατὰ τὴν ὑποθήκην τοῦ οὐρανοθάμονος, τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν, ἵνα τὴν πίστιν μιμώμεθα ἔκεινων, οἵτινες «πάντες ἐν γενεαῖς ἐδοξάσθησαν, διντες ἐν ταῖς ἥμεραις αὐτῶν καύγημα».

Δὲν θέλετε ζητήσει ἵνα μάθητε τὰ κατὰ τὸ γένος καὶ τοὺς γονεῖς τοῦ Νεοφύτου· ὁ διὰ τῶν χριστιανικῶν αὐτοῦ ἔργων καὶ τῆς ἀναστροφῆς ἐπιθυμήσας νὰ γείνῃ τέκνον Θεοῦ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἔγκωμιαστῶν τοῦ γένους, ἀρχεῖ δὲ εἰς ἔπαινον τῆς μητρικῆς ἀρετῆς διτι νηπιόθεν ἀπορρανισθέντα πατρὸς τὸν Νεόφυτον, Νικόλαον δὲ κατὰ κόσμον καλούμενον, ἀνέθρεψε μόνη ἡ μήτηρ αὐτοῦ Σουλτάνη, τὸν πρὸς τὰ γράμματα ἔρωτα καὶ τὴν πρὸς τὸ δόγμα ἀφοσίωσιν μετὰ τοῦ μητρικοῦ αὐτῷ μεταδοῦσα γάλακτος. Ἐθαύμασε τὴν ἀρετὴν Ἀνθούσης τῆς μητρὸς τοῦ Χρυσορρήμονος Ἰωάννου δοσοφιστῆς Λιβάνιος, μακαρίσας τοὺς χριστιανοὺς διτι εὔρηνται παρ' αὐτοῖς τοιαῦται γυναικες· μὴ δὲν ἦτο τοιαύτη καὶ ἡ μακαρίτης Σουλτάνη;

Μόλις τὸ δέκατον τῆς ἡλικίας ἔτος ἀνύοντα τὸν Νεόφυτον προσλαμβάνει παρ' ἔαυτῷ ὃ τηνικαῦτα μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως Ἰωακείμ, δὲν εὐκλεῖως τὰ τοῦ οίκουμενοῦ θρόνου διέθύνων, καὶ χειροτονήσας διάκονον, ὅπτε τῶν Ἰωαννίνων ἔκσομει τὴν περιφανῆ μητρόπολιν, παραδίδωσιν

εἰς ὑπηρεσίαν τῷ θυσιαστηρίῳ καὶ φέρει μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Περιδεής ὑποδύεται δὲ φιλόπονος καὶ ἀγχίνους Νεόφυτος τὰ δυσχερῆ τοῦ λειτουργοῦ τοῦ βῆματος καθήκοντα, πεποιθώς ἐπὶ τὴν βοήθειαν ἔκεινου, δι., «δίδεις ρῆμα τοῖς εὐαγγελίζομένοις, δυνάμει πολλῆ», τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔκλεγεται, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ, κατὰ τὸ γραφικόν· καὶ τὸν ἔνα τῶν πόθων αὐτοῦ βλέπει πληρούμενον, τὴν πλήρωσιν δὲ καὶ τοῦ ἔτερου ἀπεκδέχεται μετὰ πεποιθήσεως παρὰ τοῦ ἀοράτου τῶν δραγῶν προστάτου καὶ τοῦ δικρεποῦς αὐτοῦ κηδεμόνος, ἐλπίζων εἰς ἔκεινον, δστις τοὺς ἐπ' αὐτὸν ἐλπίζοντας διατρέφει.

Οθεν κατὰ τὸ ἔτος 1842 είκοσιδύο ἔτη ἀριθμῶν ἡλικίας καὶ οὐκέτι νήπιος, καὶ μὴ μετέχων γάλακτος, μηδὲ ἀπειρος ὅν λόγου δικαιοσύνης, κατὰ τὸ γραφικόν, πέμπεται εἰς Ἀθήνας, δόρθεν μετὰ διετῆ σπουδῆν, μεταπέμπεται αὐτόν, ὑπὸ τὴν ἐγγυτέραν αὐτοῦ ἐποπτείαν, εἰς Κωνστ]πολιν δὲ πολύτιμος αὐτοῦ προστάτης εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ἥδη τοῦ μακαρίου Αἰμιλιανοῦ καὶ Πρόκλου καὶ Γερμανοῦ ἀρθεὶς θρόνον, καὶ εἰσάγει εἰς τὴν ἄρτι πηγνυμένην θεολογίκην σχολὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἄλλο ἦν ἐκ θείας εὐδοκίας ἡ εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλίδα ἐπιστροφὴ τοῦ Νεοφύτου, ἵνα ἐν ὅρζοντι εὐρυτέρῳ καταφανέστεραι γένωνται αὐτοῦ αἱ ἀρεταὶ, καὶ ἵνα ἐν τῷ κέντρῳ τούτῳ τῆς καθολικῆς ὁρθοδοξίας καὶ οἰκουμενικότητος, μετὰ τῶν γεραρῶν λειψάνων τῆς παρελθούσης τῶν πατέρων ἡμῶν γενεᾶς ἀναστρεφόμενος καὶ ἀγαθεωρῶν τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς ὁ Νεόφυτος, μιμηθῆ τὴν πίστιν.

Τὸν πενταέτη τῆς θεολογικῆς σχολῆς σταδιοδρομήσας δόλιχον καὶ λαβὼν τὸ νενομισμένον δίπλωμα, καταρτίζεται ρήτωρ τοῦ ἀμβωνος εὐγλωττος, πλουτῶν ἐκ παιδῶν εὐχέρειαν ἀκραν περὶ τὸ λέγειν. ἀλλὰ τῆς ικανότητος καὶ τῆς δραστηρίου ἐνεργείας αὐτοῦ γνῶσιν ἔχουσα τὴ μεγάλη

τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, καὶ ταύτας θέλουσα νὰ γιωγιμοποιήσῃ, ἐπιφορτίζει τῷ Νεοφύτῳ ἔξαρχικὴν εἰς Δρύστραν ἀποστολήν, μεθ' ὁ παρὰ τοῦ σεβαστοῦ αὐτοῦ γέροντος καὶ κηδεμόνος ἐπίτροπος αὐτοῦ ἀποσταλεῖς εἰς Κύζικον καὶ πενταετίαν πλήρη ἀντιπροσωπεύσας αὐτὸν ἐκεῖσε, διορίζεται κατόπιν, Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Ἀμασίας πατριαρχεύοντος, μέγας πρωτοσύγχελλος τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ μετὰ ἐν ἑτοι χειροτονεῖται μητροπολίτης Χίου.

Ο Νεόφυτος ἐπείμανε τετραετίαν μὲν τὴν Χίον, πενταετίαν δὲ τὴν Κασσάνδρειαν, εἰς ἣν ἀπὸ τῆς Χίου μετετεῖη καὶ ἐπὶ δεκαετίαν τοὺς Δέρχους.

Οἱαν μέριμναν ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων κατέβαλεν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις, ὑπὲρ εὐχοσμίας· τοῦ κλήρου, ὑπὲρ εὐπρεπείας τῶν θείων σκηνωμάτων, μαρτυροῦσιν ὁ λαὸς τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, μαρτυροῦσι μάλιστα τὰ φιλολογικὰ καὶ φιλεκπαιδευτικὰ σωματεῖα, ἃ τινα ἔθεωρουν καύχημα νὰ ἔχωσιν αὐτὸν τὰ μὲν μέλος, τὰ δὲ καὶ πρόεδρον, μετὰ λύπης βλέποντα τὴν μὴ ἐν ταῖς ἐργασίαις αὐτῶν συμμετοχὴν τοῦ Ισχυροῦ ἐκείνου βραχίονος, μαρτυροῦσι τοσαῦται γενικαὶ συνελεύσεις, τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ πολλοῦ παισίμεναι καὶ ἀνευ τῆς συνεργασίας αὐτοῦ ἀτελές τι νομίζουσαι δτὶ κατασκευάζουσι, μαρτυροῦσι τέσσαρες ἀλληλοειδέρχως ἐκλογικαὶ συνελεύσεις ἵκανδν ἀξιμόδινψήφων συγκεντρώσασι περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Νεοφύτου ὡς ὑποψήφιου διὰ τὸν πατριαρχικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, καὶ ὑπὲρ πάντα ταῦτα λαλοῦσιν εὐγλωττάτα τοῦ χιλιάδες ψήφοι ἐκλεξάμεναι αὐτὸν πάπταν καὶ πατριάρχην Ἀλεξανδρείας.

Καὶ διμως δτῷ πλειόνων τιμῶν καὶ ἐπαίνων καὶ σεβασμῶν ἀπήλαυν δ Δέρχων Νεόφυτος, τοσούτῳ ἀπεποιεῖτο αὐτάς, μετριοφροσύνην ἀξιέπακινον ἐνδεικνύμενος. Ἔγουσν μάρτυρα ἀξιόπιστον αὐτὴν τὴν πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκλογεῖς αὐτοῦ ἐπιστολήν. Ο θρόνος τοῦ Μάρκου καὶ Ἀθ-

νασίου τεῦ Πηγᾶ καὶ Κριτοπούλου χηρεύει, διὰ καταπληκτικῆς πλειοψηφίας πρὸς αὐτόν, ὡς εἰς ἔμπειρον τῆς χειμαζομένης νηὸς οἰακοστρόφον, προσατενέζων, αὐτὸν καλεῖ εἰς τὸ ὑψος τῆς τοιαύτης διακονίας καὶ γράφει εὐαγγελιζόμενος αὐτοῦ τὴν ἀνάρρησιν. Τί δὲ πρὸς ταῦτα ἀπαντᾷ ὁ Νεόφυτος ὁ Δέρκων; «Διαπορῶ, λέγει, πάθεν κλῆρος καὶ λαός, μηδέποτε τῶν κατ' ἐμὲ πεῖραν λαβὼν εἴτε ἀμέσως καὶ προσωπικῶς εἴτε ἐμμέσως, προήχθη μεταξὺ τοσούτων ἵεραρχῶν, προτιμήσας τὴν ἐμὴν ἐλαχιστότητα, μηδὲ φαντασθεῖσάν ποτε ἀναβῆναι τὸν περίπουστον θρόνον τῶν Κυρίλλων καὶ Ἀθανασίων, ἐφ' ὃ τὴν γενομένην μοι κλῆσιν θεωρῶ ἀνωτέραν τῶν δυνάμεων μου». 'Αλλ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, οὐδὲ τὸ πρὸς τοὺς πάσχοντας εὔσημον παθές, οὐδὲ τὴν τῶν τρόπων εὐγένειαν, οἰδὲ τὸ πρὸς τοὺς προσπελάζοντας αὐτὸν εὐπροσήγορον, οὐδὲ τὸ πρὸς τοὺς φίλους καὶ συνήθεις περιποιητικόν, οὐδὲ τὸ ἀπέριττον τῆς ἀναστροφῆς δυνάμεθα περαλεῖψαι, ἀρετάς, ἐν λόγῳ, δι' ὧν καρδίας κατακτῶν, τὴν ἀγάπην τῶν μέν, καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν δὲ ἐφείλκυεν, εἰς γενόμενος ἐξ ἑκείνων, οἵτινες, κατὰ τὸν σοφὸν Σειράχ, «ἐν γενεαῖς ἐδοξάσθησαν καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν καύγημα δντες, κατέλιπον δνομα τοῦ ἐκδιηγήσασθαις ἐπαίνους».

'Αλλ' διπερ μεῖζων τῷ Νεορύτῳ ἐπαινός ἐστιν ὁ ὑπὲρ τῆς ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ζῆλος αὐτοῦ καὶ ἡ μέριμνα ὑπὲρ τῶν κανόνων καὶ θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας τηρήσεως, ἐν ἥπολλάκις αὐστηρότερον τοῦ δέοντος ἐφέρετο. Τὸν ζῆλον τοῦτον ἐπεδείξατο μέλος τῆς ἱερᾶς συνόδου διατελῶν ἀπὸ τοῦ 1865 μέχρις οὗ, εἰς χεῖρον τῆς ὑγείας αὐτοῦ μεταπεσούσης, ἡναγκάσθη ἀποχωρῆσαι καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου, ἵς, ἐκτιμῶντες τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ταύτην, τέσσαρες κατὰ σειρὰν πατριάρχαι μέλος προσεκάλεσαν, καὶ τῆς ἐθνοσυνελέυσεως, ἐν τῇ προεδρείᾳ τῆς ὁποίας ὁ πε παναγιώτατος

χύρις Γρηγόριος, δικύριος Ἀνθίμος, καὶ ὁ νῦν περίνους χυ-
βερνήτης τοῦ θρόνου προεστήσαντο αὐτόν.

Ἐκτὸς τοσούτων ἑτέρων ὑποθέσεων, τέσσαρα ζητήματα
ἐπάραξαν· τὴν εἰρήνην τῆς συγχρόνου Ἐκκλησίας. Καὶ ἐν
τῷ μοναστηριακῷ δὲ ζητήματι, ὡς καὶ ἐν τῷ σιναϊτικῷ,
ὅπως καὶ ἐν τῷ Ἀλεξανδρινῷ καὶ τῷ Βουλγαρικῷ, μετὰ
τῆς λοιπῆς χορείας τῶν μεγατίμων γερόντων συναδίκων,
τὰ προνόμια τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἔζήτει διαφυλάξαι ἀ-
λύμαντα καὶ ἀπαρασάλευτα καὶ κρατῦναι τοὺς Ἱεροὺς κα-
νόνας καὶ θεσμούς, οἱ, τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν ὑπερεβόντες,
τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν κοσμοῦσιν. Ως δι στύλος ἔκει-
νος, δι δόηγῶν ἐν τῇ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἔξοδῳ τοὺς υἱοὺς
Ἰσραήλ, προεπορεύετο αὐτῶν, οὕτω προεστάτει τῶν σκέψεων
καὶ βουλῶν τοῦ Νεσφύτου ἡ μελέτη τῶν θείων νόμων, ἡ
μελέτη τῶν ἱερῶν κανόνων, καὶ ἐν τῇ μελέτῃ αὐτῶν ἔξε-
καίστο πῦρ, κατὰ τὸν φαλμώδον. Λύχνος τοῖς ποσὶν αὐτοῦ
ἥν δι νόμος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ πελάγει τοῦ βίου θεόγραπτος
πυξὶς ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία καὶ ἡ τῆς Ἐκκλησίας εὐ-
χλεια, δι μόνος πολικὸς ἀστήρ, πρὸς δικαίων τὴν πρῷραν δ
δξιδερχής πρωρεύεις. Υπὸ τῆς τοιαύτης μελέτης, ζῆλου καὶ
προθυμίας κινούμενος, πρὸς οὐδὲν ἀπεδυσπέτει πρόσκομμα,
ἀπέναντι οὐδεμιᾶς ἀντιξόου περιστάσεως ἀνεγάτιζε τὸ βῆ-
μα τῶν ἐκκλησιαστικῶν προνομίων δι φρεσφρός. Ζηλωτὴς τῆς
δόξης τῆς δρθιδόξου Ἐκκλησίας, ἀπέθανεν ἐν ἀκμῇ τῆς ζωῆς
καὶ τῆς φήμης δι Νεσφύτος, χωρὶς νὰ ἔσῃ τὴν δόξαν αὐτῆς
καὶ τὴν εἰρήνην καὶ θεμελιουμένην τὴν ἐπ' ἐσχάτων, ἐπη-
ρείφ τοῦ ἀρχεκάκου, διασπασθεῖσαν, χρίμασιν οἵς οἰδε Κύριος,
ενότητα.

Καὶ διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ταύτας, τάς τε ἰδιωτικὰς ἐν
γένει καὶ τὰς κοινωνικάς, διαπρέψας δι αἰσθίμος, ἐν γενεᾷ
αὐτοῦ ἐδοξάσθη καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ οὐκ ἔξαλειφθήσεται. Στ-
μνωμα τῆς γεννησάσης Ἡπείρου, ἔγκαλλώπισμα τῆς ἐκ-
παιδευσάσης σχολῆς, καύχημα τῆς Χίου, τῆς Κασσανδρέας

καὶ τῶν Δέρκων, ἀπῆλθεν ἐκ μέσου ἡμῶν, πένθος ἀφεὶς ἀπαραμύθητον εἰς πάντας. Καὶ ἥδη οἱ πένητες καὶ οἱ δραφανοὶ θρηνοῦσι τὴν ἀπώλειαν τοῦ πολυτίμου προστάτου, τὰ γράμματα καὶ τὰ σχολεῖα τῶν Μουσῶν τὸν διτρηγόν θεράποντα, καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν ἀκατάβλητον στρατιώτην, πλεισταὶ αὐτῇ καὶ ἐργασάμενον καὶ ὑπισχγούμενον. Ἀλλ' ἀν τὸν ὑπὲρ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς Ἐκκλησίας ζῆλον κληρονομῆ διακεχριμένος αὐτοῦ διάδοχος τοῦ θρόνου καὶ τοῦ ἐπαινετοῦ τρόπου μέτοχος, ἀν ἐκ τούτου ἡ λύπη μετριάζηται, ἡ δρθόδοξος δύμας μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία οὐδέποτε θέλει ἐπιλησθῆ οἷς ἐξ εἰου ἐγένετο δ Νεόφυτος Δέρκων, δ ἐν τοῖς ὑπὲρ αὐτῆς ἀγῶσι βιώσας καὶ ἀποθανών, δ τὴν ζωὴν καὶ ὑγείαν δι' αὐτὴν θυσιάσας καὶ μάρτυς τῇ προαιρέσει γενόμενος.

Καὶ ἥδη δὲ δὲν ἐπιλανθάνεται. "Οθεν τελοῦσα διὰ τοῦ σεβασμιωτάτου αὐτοῦ διαδόγου τὸ μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀοιδίμου Νεοφύτου, δέεται πρὸς τὸν ζωῆς καὶ θανάτου Κύριον δπως κατατάξῃ αὐτόν, δπου δ τῶν ἔορταζόντων ἥχος δ ἀκατάπαυστος καὶ ἡ ἀνέκραστος ἥδονή τῶν καθοξώντων τὸ κάλλος τῆς τρισσοφαοῦς θεότητος, ἣν ἴκετεύοντες δεηθῶμεν δπως ἡ τοῦ ἀοιδίμου μητροπολίτου Δέρκων Νεοφύτου, τοῦ πιστοῦ τῆς Ἐκκλησίας υἱοῦ καὶ ποιμένος, αἰωνία ἡ μνήμη.

26

ΦΙΛΟΣΕΟΥ ΒΡΥΞΕΛΛΩΝ,

(ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΝΙΚΟΜΗΑΙΑΣ)

ΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΑΚΤΗΡΙΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΙΕΡῷ ΝΑῷ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛ. ΣΕΡΡΩΝ.
ΕΝ ΕΤΕΙ 1877.

Η ΘΕΙΑ μὲν πάντως ἐπινεύσει, εὔδοκίᾳ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς καὶ εὐεργέτιδος, ἀρτίως γενομένη μετάθεσίς μου εἰς τὸν θρόνον τῆς θεοσώστου μητροπόλεως Νικομηδείας ἀποσπᾷ καὶ ἀπογωρίζει με ἥδη, ἀδελφοί, ἀφ' ὑμῶν. Ἡδη δὲ βίβλος τοῦ Ἱεραρχικοῦ βίου μου ἐν Σέρραις ὑπάρχει κεκλεισμένη· δύναμαι λοιπὸν ἀποχαιρετίζων ἡμᾶς νὰ ρίψω ἐν βλέψμα τοῦ τῶν κυριωτέρων αὐτῆς σελίδων;

"Οπως οἱ ἐμπεπιστευμένοι οἰανδήποτε δημοσίαν θέστην, καὶ πάντες δοι θέλουσι νὰ πορεύωνται αὐχὲν ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἐν τῷ τέλει ἑκάστου ἔτους ἐπιθεωροῦσι τὰς ἔαυτῶν πράξεις, καὶ εὐθύνας ἀποδιδοῦσιν, οὕτω δυνάμεθα, νομίζω, νὰ πράξωμεν καὶ ἡμεῖς.

Δὲν ἐννοῶ νὰ ἀπασχολήσω ὅμδας διὰ μακρῶν· σύντομος ἀνακεφαλαίωσις τῶν πεπραγμένων κατὰ τὴν διετή περίπου ἐνταῦθα διατριβήν μου θέλει ἔξαρχέσει πρὸς τὸν σκοπὸν ἡμῶν.

"Ο ἀποχωρισμός, ἔστω γινόμενος καὶ μετὰ δλεγχόρρον πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν συμβίωσιν, ἐμποιεῖ πάντοτε ἀλγεινὸν αἰσθημα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὑπενθύμιζει δὲ συγχρόνως δλόχληρον τὴν σειρὰν τῶν πράξεων τοῦ παρελθόντος· ἐν ἐμοὶ τὸ αἰσθημα τοῦτο τοσούτῳ μᾶλλον σφοδρότερον διεγείρεται, δσον αἱ ἡμέραι, ἃς διηγήθον μεθ' ὑμῶν, ἦσαν, ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῶν ἡμετέρων σχέσεων, πάτ-

τοτε αἰθριαι καὶ μειδιῶσαι· τοῦτο δὲ πάλιν ἀφ' ἔτέρου ἀνα-
πτύσσει ἐν τῇ καρδίᾳ μου θυμηδίαν καὶ εὐφροσύνην ἀπλετον·
καὶ ἀπὸ τοῦτο διφείλω νὰ ἀνακηρύξω παρρησίᾳ, διτὶ τὴν
ἡδίστην τῶν ἀναμνήσεών μου θὰ ἀποτελεῖ πάντοτε ἡ ἀπ'
ἀρχῆς μέχρι τέλους εἰρηνικὴ καὶ τοῦτ' αὐτὸ διδελφικὴ συμ-
βίωσις ἡμῶν.

'Η πρὸς ἐμὲ ὑμετέρα ἀγάπη ὑπῆρξεν ἔως τέλους ἀνεξάν-
τλητος· ἡγαπήθην, καὶ ἐτιμήθην παρ' ὑμῶν ὑπὲρ τὸ δέον,
ώς εἰπεῖν, ἐφ' οὓς εὐχαριστῶ ὑμῖν καὶ νῦν, καὶ ἐφεξῆς δὲ
ἔσομαι διὰ παντὸς εὔγνωμων.

Κατὰ πόσον δὲ ἔγὼ ἀνταπεκρίθην πρὸς τὰ εὐγενῆ ταῦτα
αἰσθήματα ὑμῶν, δποία καὶ δόσην ὑπῆρξεν ἡ πρὸς ὑμᾶς
ἀφοσίωσίς μου, περὶ τούτου ἐναπόκειται ὑμῖν καὶ τῇ ἴστορίᾳ
εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἡ κρίσις.

'Ἐγὼ τοῦτο μόνον λέγων νῦν, διτὶ αἱ θύραι τῆς μητρο-
πόλεώς μου ὑπῆρξαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς τελευταίας στιγ-
μῆς ἀνεῳγμέναι εἰς πάντας καὶ εἰς πᾶσαν ὥραν· πάντας
ἀδιακρίτως ἐδεξάμην προστηνῶς, ώς ἐπρεπεν εἰς τὸν καρα-
κτήρα μου, προσεκτικῶς δὲ καὶ ἀκουράστως ἡχροασάμην,
καὶ πατρικῶς ἐπήρκεσα τὸ κατὰ δύναμιν αὐτοῖς· ἡ ἐνδό-
μυχος τῆς συνειδήσεως χαρά, ἣν αἰσθάνομαι ἐπὶ τούτῳ,
εἴναι ἡ μεγίστη καὶ ἀνεκτίμητος τοῦ παντοδυνάμου χάρις
εἰς ἐμέ· διθεν καὶ εὐχαριστως ἡδη ἀτενίζω εἰς τὸ παρελθόν,
οὐδὲ φεύγομαι μήπως ἀναξέσω πληγάς· τούναντίον δύνα-
μαι νὰ εἰπω, διτὶ καὶ δσαι ὑπῆρχον πρὸ ἐμοῦ, ἀν ἐπουλω-
θεῖσαι δὲν λάθησαν δλοτελῶς, ἀπέβαλον δμως τὸν τραχὺν
καὶ ἐπικινδυνον αὐτῶν καρακτήρα, καὶ εὐχομαι ἀπὸ καρ-
δίας ἵνα καὶ τὰ τελευταῖα αὐτῶν ἰχνη, εἰπου τοιαῦτα ἡδη
φαίνονται, ἔξαλειφθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι παντελῶς.

'Ἡ μόνη θλῖψις, ἣν αἰσθάνεται ἡ καρδία μου ἐν τῇ ἀνα-
θεωρήσει τοῦ παρελθόντος τούτου, εἴναι θλῖψις ἀναφερομένη
εἰς ἄλλα, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀποτυχίαν ἣν ἔσχον ἵνα μὴ
ἴδω πάντας τοὺς ἐμοὺς πόθους πεπληρωμένους. Τίνες δὲ οἱ

πόθιοι οὗτοι καὶ τίνα τὰ παρακωλύσαντα τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν δ λόγος προτὸν θέλει φανερώσει σὺν τοῖς ἀλλοις.

Τὸ πρῶτον, εἰς δ ἐπέστησα τὴν προσοχὴν μου, ἅμα τῇ εἰς τὰ ἐνταῦθα ἀφίξει μου, καὶ εἰς δ μέχρι τέλους ἐνέμεινα πιστός, εἶναι τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν συστηματοποίησις καὶ διοργάνωσις τῶν κοινῶν τῆς πόλεως πραγμάτων. Ἡ κανονικὴ αὕτη διαρρύθμισις ἐτελέσθη τῇ ἐπιδοκιμασίᾳ τῆς πλειονότητος τῆς πόλεως.

Περιστατικά τινα ἐν τῷ μεταξύ, ἀντὶ νὰ κλονίσωσιν, ἔπι μᾶλλον ὑπεστήριξαν τὴν πεποίθησιν ἐμοῦ τε καὶ τῶν πλείστων ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ἀνδρῶν τῆς πόλεως ταύτην, δτὶ τὴν νομοθεσία ἡμῶν ἔχει καλῶς, καὶ δτὶ οὐδόλως ἔδει νὰ μετακινηθῶσι τὰ ἀπαξὲ καλῶς τεθέντα· τὸ χάος καὶ τὴν ἀταξία ἔχαινον πρὸ τῶν διθαλμῶν ἡμῶν ἐν τῇ ἐγκαταλείψει τοῦ ἐδάφους, ἐνῷ ίσταμεθα· διὸ καὶ ἐτηρήσαμεν τὴν θέσιν ἡμῶν ἔως τέλους ἀπαρασταλεύτως.

Εἶναι ἀληθές, δτὶ εἰς τινας δὲν ἤρεσεν ἐξ ἀρχῆς τὴν τὴν βάσις τοῦ ἡμετέρου συστήματος, καὶ δμολογητέον, δτὶ οὗτοι εἰσιν, οὓς δὲν ἡδυνήθην νὰ εὐχαριστήσω· ἀλλ' εἰς τοῦτο δὲν πταίω ἐγώ, πταίουσιν ίσως τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν, ἀτινα οὔτε ἐμέ, οὔτε τὴν πλειονότητα τῆς πόλεως ἐπεισαν, δπως ἀσπασθῶμεν τὴν ύπ' αὐτῶν χαρασσομένην ὁδόν. Ισως δὲ καὶ ἡμεῖς δὲν ἔχωμεν τὰ ἀπαιτούμενα πνευματικὰ κεφάλαια καὶ τὴν εὑρεῖαν διοργανωτικὴν ἀνάπτυξιν, τῆς ἀπητεῖτο, ἀπως κατανοήσωμεν αὐτούς, καὶ ἀχολουθήσωμεν.

'Αλλ' ἐν τούτοις δφείλω νὰ ἀπονείμω τὴν εὐγνωμοσύνην μου οὐ μάνον πρὸς τοὺς συνταχθέντας μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων διοργάνωσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἔχείνους τῶν ἀξιοτίμων πολιτῶν, οἵτινες διεφώνησαν ἐντίμως, καθ' ὅσον τὴν τοιαύτη αὐτῶν διαφωνία ὠφελιμος ἀπέβη εἰς ἐμέ, καταστήσασά με προσεκτικώτερον ἐν τῇ πορείᾳ μου, καὶ ἐπιμελέστερον ἐν τῷ ἔργῳ μου.

Κατὰ τὸ σύστημα, δπερ εἰσήχθη, τὴν πόλις ἀντεπροσω-

πεύθη εύσχήμως καὶ κανονικῶς ἀνευ κλονισμῶν καὶ θορύ-
βων καὶ ἐπιδείξεων περιττῶν ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει, ἥτις
ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ μητροπολίτου ἡ τοῦ ἐπιτρόπου αὐ-
τοῦ εἰναι: ἐμπεπιστευμένη τὴν ὑπερτάτην διεύθυνσιν τῶν
κοινοτικῶν τῆς πόλεως πραγμάτων, καὶ ἔχει ὑφ' ἔαυτὴν
ἔργαζόμενα ταχτικῶς τρία ἔτερα σωματεῖα, τὸ τῆς δημο-
γεροντίας, καὶ τὰς δύο ἐφορίας τῶν ἔκπαιδευτικῶν καὶ φι-
λανθρωπικῶν τῆς πόλεως καθιδρυμάτων.

Τὸ σύστημα τοῦτ' ἀκριβῶς ἔξεταζόμενον φέρει τὴν ἐνδ-
τητα ἐν τῇ ποικιλίᾳ, διαιρεῖ τὴν ἔργασίαν, καὶ ἀσφαλίζει
ἴκανως, τὸ γ' ἐπ' ἔμοι, τὰ κοινὰ τῆς πόλεως συμφέροντα.

'Ελλείψεις τινὰς ἐν αὐτῷ κατέδειξεν ἡμῖν ἡδη δ χρόνος:
ἐν τούτοις ἔχω δι' ἐλπίδος, διτὶ τὸ συνεκτικὸν καὶ συντρη-
τικὸν πνεῦμα τῆς τάξεως καὶ ἀκριβείας, διπερ διήκει διὰ
τοῦ δλου, δὲν θέλει παραγνωρισθῆ.

Περὶ τοῦ κύκλου τῶν ἔργασιῶν κατὰ τὸ διετὲς τοῦτο διά-
στημα μαρτυροῦσι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ βιβλία τῶν
πρακτικῶν τῆς γενικῆς συνελεύσεως, τῆς δημογεροντίας,
καὶ τῶν δύο ἐφοριῶν· ὁ κύκλος οὗτος θὰ ἀπένθανε βεβαίως
πολὺ εὐρύτερος καὶ πρακτικώτερος, ἐὰν οἱ καιροὶ ἐπέτρεπον-
ἄλλ' ὡς γνωστόν, ἀπὸ τῶν πρώτων ἡδη ἡμερῶν τῆς ἐν-
ταῦθα παρουσίας μου αἱ καιρικαὶ ἀνωμαλίαι, ἀντὶ νὰ βα-
νωσιν εἰς ὑφεσιν, ἐπολλαπλασιάζοντο.

'Ομολογητέον δέ, διτὶ ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἐνεργείας ἡμῶν
ἀνεχαιτίσθημεν οὐκ δλίγον καὶ ὑπὸ τοῦ αἴφνης καὶ παρὰ
προσδοκίαν ἐν μέσῳ ἡμῶν ἀναπτυχθέντος πνεύματος τῆς
ψυχρότητος, τῆς ἀδιαφορίας, καὶ δὴ καὶ τῆς ἀντιφάσεως.

'Ομολογητέον, ἀδελφοί, παρρησίᾳ τὴν ἀλήθειαν· ὁ πρῶ-
τος κάκιστος δαίμων ἡμῶν εἶναι τὸ ἀψίχορον· μεθ' δσῆς ἐγ-
καρδίου ζέσεως καὶ πνευματικῆς ἀφοσιώσεως ὅρμωμεν εἰς
τὰς ἐπιχειρήσεις ἡμῶν, μετὰ τοσαύτης δλίγον ὕστερον ψυ-
χρότητος καὶ ἀμελείας στρέφομεν τὰ νῶτα πρὸς αὐτάς.
Πολλοὶ δίδομεν λόγον τιμῆς, ὑποσχόμεθα πολλὰ δημοσίᾳ,

άναλαμβάνομεν καθήκονται, καὶ ύποχρεώσεις σοδαράς πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς τὰ τιμαλφέστερα καὶ ιερώτερα συμφέροντα τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως ἡμῶν, ἀφ' ὧν ἐξαρτᾶται ἐν τῷ μέλλοντι ἡ τύχη δλοκλήρου τῆς κοινωνίας ἡμῶν, πλείστων ὅσων δρφανῶν καὶ ἀπόρων πλασμάτων, ἡ τύχη, τέλος πάντων, καὶ δὴ αὐτῶν τῶν φιλαράτων ὑμῶν τέκνων· καὶ δημως μετ' ὀλίγον ἀθετοῦμεν τοὺς λόγους, τὰς ύποσχέσεις, τὰ καθέκαστα ἔχεινα· θυσιάζομεν αὐτὰ σχεδὸν ἀνευ τύφεως συνειδήσεως εἰς στιγματίας καὶ ἐφημέρους τέρψεις, εἰς περιπάτους, εἰς τυπικάς καὶ ἀσημάντους ἐπισκέψεις καὶ ύποδοχάς, ἢ εἰς ἐργασίας μικροῦ λόγου ἀξίας· οὐδὲ ἀναλογιζόμενον καὶ τὴν μεγίστην ἥθικήν καὶ ὄλικήν βλάβην, ἵτις προσγίνεται εἰς τὰ κοινὰ τῆς πατρίδος πράγματα, ἐκ τῆς τοιαύτης ὑμῶν δλιγωρίας· ύπολαμβάνομεν δτι ταῦτα εἶναι δυνατὸν νὰ προάγωνται καὶ ἀκμάζωσι καὶ χωρὶς τῆς συνεργασίας ἡμῶν, ἢ νομίζομεν δτι, ἡμῶν κοιμωμένων, ἀλλοι ἐγρηγορήσουσιν ὑπὲρ αὐτῶν· τούλαχιστον θὰ ἡμεθα συγγνωστέοι, ἐὰν εἶχομεν τὴν γενναιότητα νὰ καταβέσωμεν ἐπισήμως καὶ ρητῶς εἰς τοὺς ἐντολεis ἡμῶν τὰς δποίας ἀνελάβομεν ύποχρεώσεις, ἀφοῦ δὲν δυνάμεθα, ἢ δὲν θέλομεν νὰ ἔκτελῶμεν αὐτὰς πιστῶς· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο δυστυχῶς πράττομεν.

Δεύτερον, ύπάρχουσι πολλοὶ ἐν ἡμῖν ἴκανοι καὶ φρόνιμοι ἀνδρες, ἀλλὰ φρόνιμοι παρ' ἔαυτοῖς, ἐναντίον τῆς ἀποστολικῆς ἐντολῆς, τῆς ἐντελλομένης «μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἔαυτοῖς» (Ρωμ. 12, 15'). Οὗτοι εἰσιν οἱ μηδὲ ἀκρωδακτύλου ἀπτόμενοι τῶν κοινῶν τῆς πατρίδος πραγμάτων· Προσκαλούμενοι, προφασίζονται μυρίας προφάσεις· παρακαλούμενοι, καταφρονοῦσιν· ἔρωτῷμενοι, σιωπῶσι, καὶ οὐδὲ καὶ γνωμοδοτοῦσιν· ἐμμένουσι προπεπασσαλευμένοι, ὡς εἰπεῖν, ἐντὸς τῶν στενῶν δρίων τοῦ ἐπιτηδεύματος καὶ τοῦ σίκογενειακοῦ αὐτῶν κύκλου, καὶ φαίνονται ὡς εἰ οὐδόλως μέλει αἴτοις περὶ τῶν ἀλλων· μετ' οὐδεμιᾶς μερίδος συντάσσονται· καὶ προφανῶς ἀγήκουσιν εἰς τὴν τρίτην ἔχεινην μερίδα τῶν.

Αθηναίων, ἦν ὡς ἀχρούν καὶ ἀπατριν δρθῶς ἔχαρακτήρισεν δέ Σόλων. Περὶ τῶν τοιούτων εἰναι δύσκολον νὰ ἀποφανθῇ τις ἂν ἡ δειλία, ἢ ἡ ἴδιοτέλεια, ἢ ἀμφότερα ταῦτα, ἦνωμένα μετὰ κενῆς ύψηλῶν καὶ εὐγενῶν αἰσθημάτων καρδίας, ἀποτελοῦσι τὸν κύριον τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν πυρῆνα.

Τρίτην τάξιν ἀποτελοῦσιν ἐν ἡμῖν οἱ ἀντιφάσκοντες πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τὰ καθεστῶτα· ἀνθρώποι ἀνευ ἀρχῶν δὲν δύνανται τῷ δυντι εἰμὴ καθ' ἔκαστην ὥραν νὰ περιπίπτωσιν εἰς τοιαύτας ἀντιφάσεις· ἔχουσιν οὗτοι ἀρχὴν, τὴν ἀρχὴν τῆς κενοδοξίας, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι νοσερὰ τῆς ψυχῆς πάθησις, καὶ οὐχὶ ἀρχὴ ἐνεργείας κανονικῆς καὶ σταθερᾶς· διότι ἀπέναντι τούτου τοῦ πάθους πάντα ἀδεῶς θυσιάζονται· οὗτοι συνεργάζονται προθύμως, συνυπογράφουσι μετὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν διατάξεις καὶ κανονισμούς, δίδουσιν υποσχέσεις, ἀναλαμβάνουσι λειτουργίας δημοσίας, ἀλλὰ ταῦτα πάντα σέβονται καὶ ἔχτελοῦσιν ἐφ' δοσον συμβιβάζονται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ματαιοφροσύνης αὐτῶν· ἀπαιτοῦσι δὲ οὗτοι ἵνα πάντες εἰς αὐτοὺς ἀτενίζωσιν ἀσκαρδαμυκτεῖ, τοὺς λόγους αὐτῶν ὡς θέσφατα ἐνστερνίζονται, αὐτοὺς περὶ πάντων ἔρωτῶντος καὶ συμβουλεύονται, καὶ εἰς αὐτοὺς πρὸ πάντων ἀποδίδουσι τὴν τιμὴν παντὸς οἰουδήποτε καλοῦ καὶ συμφέροντος τῷ κοινῷ, καὶ δταν ἐτι τοῦτο ἐπέλθῃ τυχαίως καὶ ἐξ ἀγαθῆς συγκυρίας· ἀλαζονεῖα καὶ κυρότης νοδὸς καὶ πονηρία καρδίας φύρδην μίγδην, ίδού τὰ κύρια τῆς οὐσίας αὐτῶν συστατικά.

Οὐαὶ εἰς τὴν κοινωνίαν ἔκεινην, ἦς τὰ πλεῖστα καὶ σημαντικώτερα μέλη ἔκπροσωποῦσι τοὺς χαρακτῆρας τούτους· ἀνθρωπίνη δύναμις ἀπλῶς ἡθικὴ ἀνευ ἀνωτέρας υλικῆς ἔξουσίας, καὶ θαυματουργοῦσα, δὲν δύναται νὰ συνέχῃ αὐτὴν καὶ συγκρατῆ, καὶ πρὸς τὸ ἀληθὲς αὐτῆς συμφέρον ποδηγετῆ.

Βαθέως θλίβεται ἡ ψυχὴ μου, χρυσαπητοί μου ἀδελφοί, ιδίως ἐπὶ τῇ σημερινῇ καταστάσει τῶν ἔκπαιδευτηρίων

ἡμῶν. Πόλις ἐλληνικὴ τοιαύτη καὶ τηλικαύτη, ὅποια αἱ Σέρραι, ἡν ἀξία κρείττονος τύχης καὶ πνευματικῆς περιωπῆς. Εἶναι ἀληθὲς δτι ἡ ταπεινωτικὴ στάσις, ἐν ἥ διατελοῦσι σήμερον τὰ κοινὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐκπαιδευτήρια, πηγάζει χυρίως ἐκ τῆς ἀνωμαλίας τῶν χαιρῶν, ἐν ἥ διατελοῦμεν ἐπὶ δύο δλοκλήρους ἥδη ἐνιαυτούς· ἡ καθυστέρησις τῶν τακτικῶν αὐτῶν πόρων περιήγαγεν αὐτὰ εἰς ἀταξίαν καὶ ἀμηχανίαν τοιαύτην, εἰς οἷαν βλέπομεν σήμερον αὐτὰ διατελοῦντα.

Ἐν τούτοις, κατὰ τὴν ἐμὴν ταπεινὴν γνώμην, ἡν συμμερίζονται καὶ πλεῖστοι δσοι τῶν ἀξιοτίμων ὑμῶν συμπολιτῶν, καὶ τῶν σταθερῶν σχολικῶν πόρων καθυστερούντων, ἡ πόλις δύναται νὰ κατορθώσῃ πολλὰ καὶ μεγάλα. Δὲν ἐννοῶ τὸ σύστημα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐκ τῶν εἰσιτηρίων συνεισφορᾶς, δπερ ἐπίσης δύναται νὰ παράσχῃ σημαντικὴν βοήθειαν, ἀλλὰ τὴν πρὸ πολλοῦ ἄνω καὶ χάτω εἰς τὰ στόματα ἀπάντων ὑμῶν φερομένην ἰδέαν τῆς συγκεντρώσεως.

Εἶναι γνωστὸν βεβαίως εἰς ὑμᾶς, δτι μόνον τὸ σύστημα τῆς συγκεντρώσεως καὶ τοῦ συνεταιρισμοῦ παρήγαγε καὶ παράγει ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αἰῶνι μεγάλα καὶ θαυμάσια ἔργα· αἱ τραπεζιτικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἔταιραί, αἱ γεωργικαὶ, αἱ ἀτμοπλοϊκαὶ, αἱ σιδηροδρομικαὶ, αἱ βιβλικαὶ καὶ τοσαῦται ἀλλαὶ, πεθίουσι πάντα ἄνθρωπον περὶ τῆς γονιμότητος καὶ δυνάμεως τῆς ἀρχῆς τοῦ συνεταιρισμοῦ· τούναντίον, δπου βασιλεύει ὁ καταμελισμὸς καὶ ἡ ἀποκέντρωσις, δπου ἡ δύναμις, εἴτε ὑλική, εἴτε ἡθική καὶ πνευματική, μερίζεται εἰς πολλὰ ἴδια καὶ ἀσθενῆ συστήματα, ἐκεῖ οὐδὲν μέγα καὶ κοινωφελές καὶ σωτήριον κατορθοῦται, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας, θᾶττον ἡ βράδιον, ἐπέρχεται ὁ μαρασμὸς καὶ ἡ παντελὴς καταστροφὴ καὶ ἐρήμωσις.

Ομολογῶ, δτι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δὲν εὔρον ἰσχυρῶς ἀνεπτυγμένον τὸ πνεῦμα τῆς συγκεντρώσεως, καὶ μεθ' ὅλας δὲ τὰς γενομένας προσπαθείας, πολλὰ καὶ σήμερον ἔτι μαρ-

τυροῦσιν, δτι τὸ ἐπιχρατοῦν παρ' ὑμῖν εἶναι τὸ τῆς ἀποχετεύσεως πνεῦμα.

Ἡ μεγάλη καὶ περιττὴ πληθὺς τῶν ιερῶν ναῶν ἐν πόλει, ὑπὸ τοσούτων κοινοτικῶν ἀναγκῶν περιστοιχιζομένῃ, εἶναι τρανὸν δεῖγμα τῆς παρ' ὑμῖν ἐλλείψεως ἀρκούντως συγκεντρωτικοῦ πνεύματος· ὡσαύτως ἡ ὑπαρξίς ἀδελφοτήτων, ἕδιον καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀόριστον σκοπὸν ἐπιδιώκουσσῶν, καὶ οὐδαμῶς συνεφαπτομένων τῶν κοινῶν τῆς πόλεως πραγμάτων, μαρτυρεῖ οὐχ ἡττον τὸν λόγον μου· δτι δὲ ἡ ἀποκέντρωσις προάγεται βαθμηδὸν καὶ δὲν ἐλαττοῦται, θὰ φέρω εἰς ἀπόδειξιν τὰ νεκροταφεῖα, τὰ δποῖα ἔξεφύτρωσαν πλησίον τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως κοιμητηρίου, λέγω δὲ τὸ τῶν ἀγίων Ἀναργύρων, καὶ τὸ τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος, τὰ δποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἀφαρπάζωσιν ίκανὴν τοῦ κοινοῦ ταμείου πρόσοδον. Τίς ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ προνόμιον τοῦτο; καὶ διὰ τί νὰ ἀπολαύωσι τούτου μόνον αἱ δύω αὗται ἐνορίαι; ἔστω καὶ εἰς δοβολός· διὰ τί καὶ οὕτος νὰ μὴ κατατίθηται εἰς τὸ ταμείον τοῦ κοινοῦ; ἀλλως τε δέ, ἐννοεῖται οἶκοθεν, δτι δπου εἰσὶ πολλοὶ οἱ πωλοῦντες, ἔκει οἱ ἀγοράζοντες προσέρχονται εἰς τὸν εὐθηνότερον· αὔριον δὲ ἡ μεθαύριον ἵσως ὑπονομευθῇ καὶ ἐπέρα κοινὴ πρόσοδος, καθὼς νῦν ἡ ἐκ τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως κοιμητηρίου.

Ταῦτα λέγων, δὲν ἐννοῶ, δτι ἐπέρον παρὰ τὸ ὑπάρχον τῆς πόλεως κοιμητήριον δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ· ἡ πόλις καὶ σῆμερον, αὔριον δὲ ἵσως ἔτι μᾶλλον, ἔχει ἀνάγκην καὶ ἐτέρων κοιμητηρίων ἔνεκα τῶν τοπικῶν ἀποστάσεων καὶ τῆς ἀκαταληλίας τῶν δόδων πρὸς χρῆσιν νεκρικῶν ἀμαξῶν· ἡ ὑπαρξίς λοιπὸν δύω ἡ τριῶν τοιούτων οὐδόλως παραβλάπτει· ἀλλ' ἔκεινο, τὸ δποῖον ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συγκεντρώσεως, καὶ ζημιοῦ ἐπαισθητῶς τὰ κοινὰ τῆς πόλεως συμφέροντα, εἶναι τὸ δτι ἐπὶ πάντων τούτων δὲν ὑπάρχει μία διεύθυνσις καὶ ἐν ταμείον, ἀλλὰ πολλά, καὶ διευθυνταὶ πολλοῖ, καὶ ἀπ' ἀλλήλων πάντη ἀνεξάρτητοι.

· Καὶ ἡ μὲν πρόσοδος τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως κοιμητηρίου εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσιν, διὰ δαπανᾶται πρὸς δφελος τῶν κοινῶν αἴτης ἐκπαιδευτηρίων, ἀλλ' αἱ τῶν ἄλλων ποῦ δαπανῶνται; Εἰς τὰς Ἰδιαιτέρας τῶν ἐνοριακῶν ναῶν ἀνάγκας· καὶ μὴ γὰρ αὐταὶ καὶ μόναι αἱ πρόσοδοι δαπανῶνται κατόπιν τῶν Ἰδιαιτέρων τούτων ἀναγκῶν; οὐχὶ βεβαίως· διότι, ὡς εἶναι ἐπίστης γνωστόν, καὶ ὁ ἀπορώτερος τῶν Ἱερῶν ὑμῶν ναῶν ἔχει πρὸς τοῖς ἀλλοῖς καὶ ἐν ᾧ δύο κτήματα· οἱ δὲ πλεῖστοι ἔχουσι προσόδους σχετικῶς οὐχὶ εὐκαταφρονήτους, εἰσὶ δὲ οἱ ἔχοντες καὶ κεφάλαια χρηματικά, ἀπέρ ἔχουσι μεταξὺ αὐτῶν διανενεμημένα ἀγαθοὶ τινες ἐνορίται, καὶ τῶν δοπίων οἱ τόκοι ἀποτίονται τακτικῶς κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς Καλένδας· τούτων οὕτως ἔχόντων, κλείονται ἡ κολεούμνται τὰ κοινὰ τῆς πόλεως ἐκπαιδευτήρια, τὰ τέκνα αὐτῆς ρίπτονται εἰς τὰς δδούς, σβέννυται ἡ φωτεινὴ καὶ ζωοπάροχος λαμπὰς τῆς παιδείας δι' Ἐλλειψιν τῶν ἀναγκαιών χρημάτων.

Δὲν εἶναι τοῦτο, ἀδελφοί, θλιβερώτατον; καὶ τίς ἡ χρεία τοσούτων ναῶν, οἵτινες πρὸς συντήρησιν αὐτῶν καταβροχθίζουσι τοσαύτας πολυτίμους προσόδους, ἀναγκαιοτάτας εἰς τὸ κοινὸν τῆς πόλεως; Δὲν εἶναι ἄντιχρυς ἀπερισκεψία νὰ ἀποπέμπωνται μὲν οἱ διδάσκαλοι, οἱ πνευματικοὶ οὗτοι πατέρες τῆς πατρίδος, νὰ περικόπτωνται δὲ κατ' ἔτος οἱ μισθοὶ τῶν ἐναπολειπομένων, εἰς βαθὺδύν ωστε καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια αὐτῶν νὰ ἔξευτελίζηται, καὶ τὰ τέκνα νὰ λιμώτωσι, νὰ μισθοδοτηται δὲ ἀφ' ἔτερου σμήνος περιττῶν νεωκόρων καὶ φαλτῶν; καὶ ὑπομονὴ, ἐὰν αἱ ἀποστάσεις ἥσαν μεγάλως, καὶ τὰ διαστήματα μακρά. Αἱ Σέρραι ἀριθμοῦσιν εἶκοσι καὶ δύω ναοὺς καὶ τέσσαρα παρεκκλήσια· ἔξ αὐτῶν δύο μόνον εἰσὶν ἀνευ ἐνορίας· οἱ πλεῖστοι δὲ κείνται τόσον ἐγγὺς ἀλλήλων, ωστε οἱ περίβολοι καὶ τὰ προαύλια αὐτῶν σχεδὸν συνέχονται καὶ συγχοινωνοῦσιν· ἔνεκα δὲ τῆς τοσαύτης πληθύνος τῶν ναῶν (τοὺς ἡθικοὺς λόγους παρασιωπῶ)

εἰσερχόμενος τις εἰς αὐτούς, εὑρίσκει τοσοῦτον δλίγους προσκυνητάς, ὥστε, ἐὰν τύχῃ ἀγνοῶν τὰ κατὰ τὴν πόλιν ταύτην, δὲν δύναται νὰ ὑποθέσῃ ἄλλο, εἰμὴ δτι οἱ χριστιανοὶ τῶν μερῶν τούτων ἐπαύσαντο ἔορταζοντες τὰς χυριακὰς καὶ λοιπὰς ἔορτασίμους ἡμέρας. "Ωστε διὰ ταῦτα πάντας ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ναῶν ἀναγκαῖον καὶ πρέπον ἔστιν ἵνα μένωσιν ὡς κύριοι δ τῆς μητροπόλεως, δ τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου, δ τῶν ἀγίων Νικολάου, δ τῶν μεγάλων Ταξιαρχῶν, δ τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος, δ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν τῇ ἀνω Καμενίκη, καὶ δ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ κάτω πάντες δὲ οἱ λοιποὶ νὰ ἀποδῶσι παρεκκλήσια, αἱ δὲ ἐνορίαι αὐτῶν νὰ συγχωνευθῶσι μετὰ τῶν ἐνοριῶν τῶν ἐννέα εἰρημένων ναῶν τοιουτορόπως καὶ πολλαὶ περιτταὶ δαπάναι περικόπτονται, καὶ οἱ Ἱεροὶ ναοὶ ὑμῶν ἀνέτως καὶ ἀξιοπρεπῶς συντηροῦνται, καὶ γρήματα ἰκανὰ προσπορθῶνται τῷ κοινῷ τῆς πόλεως ταμείῳ.

"Επερον, περὶ οὐ πολλαὶ ἐπίσης ἀχρι τοῦδε ἐγένοντο ἐνέργειαι, ἄλλ' οὐ τοῦ ποθουμένου τελικοῦ ἀποτελέσματος, εἶναι ἡ ὑπὲρ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως καθιδρυμάτων χρησιμοποίησις ἀρχαιοτέρων τινῶν ἀφιερωμάτων, διαμενόντων νεκρῶν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ μὲν καὶ τοῦ δέ, δι' αἰτίας καὶ λόγους οὐχὶ τῇ ἀληθείᾳ εὐλόγους. Τοιαῦτα εἰσὶ τὰ τῆς ἐνορίας τῆς ἀγ. Ἐλεούσης καὶ τὰ τῆς Βλαχέρνας· ὡσαύτως νεκρὸν ἐναπόκειται καὶ τὸ ἐκ συνεισφορῶν τῶν ἐνταῦθα πολιτῶν ἄλλοτε συγκροτηθὲν χρηματικὸν κεφάλαιον πρὸς ὑποστήριξιν ἀπόρων νέων, προαλειφομένων εἰς τὸ ἱερατικὸν στάδιον· καὶ ταῦτα λοιπὸν δέον δπως χρησιμοποιηθῶσιν εἰς τὰς κοινὰς τῆς πόλεως ἀνάγκας, αἴτινες δὲν εἰναι, ὡς γνωστόν, οὔτε δλίγαι οὔτε μικραί· διότι, ἔκτὸς τῶν ἐκπαιδευτηρίων, ὑπάρχει καὶ τὸ φιλανθρωπικὸν ὑμῶν κατάστημα, οὔτινος οὐ μόνον ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις καὶ δ κύκλος τῆς ἐνεργείας, ἄλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ οἰκοδομαὶ, ὑπὸ τὴν ἐπο-

ψιν τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ προοξισμοῦ αὐτῶν, ἀπαιτοῦσι τροποποιήσεις καὶ βελτιώσεις οἰστιώδεις.

Ἄδελφοί, ύμεις οἱ συμπολῖται τῶν Δουμπέων καὶ τοσύτων ἄλλων ἀνδρῶν, οἵτινες ἀληθεῖς εὑρεγέται τῶν κοινῶν τῆς πόλεως ταύτης καθιδρυμάτων διὰ τῶν μεγάλων καὶ κοινωφελῶν αὐτῶν δωρεῶν· ἀνεδείχθησαν, δὲν θέλετε βεβαίως ἐπιμείνει ὡς τέλος τὸ μερικὸν καὶ ἰδίον ἔκαστος ἐπιζητοῦντες ἐπὶ βλάβῃ καὶ καταστροφῇ τῶν κοινῶν ὑμῶν πραγμάτων· αἱ πράξεις ἔκείνων μαρτυροῦσι πάσον ἐκήδοντα καὶ ἐφρόντιζον περὶ τῶν κοινῶν, ἐναπολείπονται δὲ ὑμῖν καλλιστοῖς ὑπογραμμὺς πρὸς μίμησιν. Δὲν ἀγνοεῖτε δέ, δτι τὸ παράδειγμα ὑμῶν μεγάλως ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τῶν πέριξ ὑμῶν χωρίων, ὃν τὴ μετὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐπιμιξίᾳ εἶναι παντοτεινὴ καὶ ἀδιάλειπτος. Πολλῶν ἔξ αὐτῶν, καὶ μᾶλιστα τῶν ἐλληνοφώνων, τὴ κατάστασις εἴναι ἀπελπιστικὴ ἔνεκα τῶν χρεῶν, εἰς ἀ περιέπεσον ἐκ τῶν περιστάσεων ἄλλὰ καὶ μεθ' δλα ταῦτα διατηροῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον τὴ τιττον τὰ σχολεῖα αὐτῶν, καὶ κατὰ τούτο εἴναι ἀξιεπινοι. Τὰς δλγας ταύτας παρατηρήσεις, δπολλάκις καὶ ἄλλοτε ἰδιαὶ καὶ δημοσίᾳ ἀνηγγείλαμεν, ἐπανελάβομεν καὶ νῦν ὡς ἀληθείας ἀναντιρήτους, καὶ πρὸς ὑπόμνησιν τοῦ τίνα τῶν δεσντῶν δὲν ἔξετελέσθησαν.

'Ανατρέχων ἥδη εἰς τὸ πολιτικόν μου στάδιον, δὲν δύναμαι νὰ μὴ διμολογήσω τὰς ἐλλείψεις μου· τὴγουν α'] τὴν ἄγνοιαν τῆς ἐπισήμου γλώσσης τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, καὶ β'] τὴν περὶ τὰ πολιτικὰ ἐν γένει ἀπορίαν μου. 'Ἐν τούτοις τὸ μὲν διὰ τοῦ ἐμοῦ πρωτοσυγκέλλου κύρῳ Ἰγνατίου Ἀριστερούλου, τὸ δὲ διὰ τῶν διακεκριμένων ἀνδρῶν, οὓς τὴ πόλις ἔξελέξατο συμπαρέδρους τῶν πολιτικῶν ἡμῶν συμβουλίων, διεξήχθησαν τὰ πάντα, ὡς ἔδει, εὔσχημως καὶ συνετῶς, καὶ πάντοτε ἐντὸς τῶν πρὸς τὸ βασιλεῖον κράτος παρ' ἡμῶν ὁφειλομένων ὑψηλῶν καθηκόντων. Χάρις δὲ τῷ Θεῷ καὶ τῇ βαθείᾳ συνέσει καὶ πολιτικῇ δεξιότητι τῶν

πρώτων ἐνταῦθα λειτουργῶν τῆς σεβαστῆς ἡμῶν κυνηγοῦ-
σεως καὶ τῇ πιστῇ καὶ φρονιμωτάτῃ συμπεριφορᾷ τοῦ ἐμοῦ
ποιμνίου, οἵτινος ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ ἔξουσίας
τοῦ τόπου ὑπάρχει παραδειγματική, δυνάμεθα νὰ συγκα-
ταλεγώμεθα καὶ ἡμεῖς μεταξὺ ἑκένων, οἵτινες δλίγον ἡσθάν-
θησαν τὴν ἀνωμαλίαν καὶ σοδαρότητα τῶν ἐπὶ διετίαν ἥδη
δυστυχῶς παρατεινομένων λυπηρῶν περιστάσεων.

Εύτυχῆς ἐστιν ἡ ἡμετέρα πόλις, ἀξιωθεῖσα νὰ ἀπολαύ-
σῃ πολιτικοῦ ἀρχοντος, οίος δὲ νῦν ἐνδεκτάτος μουτεσσαρί-
φης Μουσταφᾶ βένης· αὐτὸς ἦνοιξὲ μοι τὴν θύραν τοῦ διοι-
κητηρίου, ὡς εἰδόμεων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· ἀπὸ
δέκα ἥδη μηνῶν, ἀφότου, μετὰ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ, ἀνέλα-
βον αὐτοπροσώπως τὴν πολιτικὴν θέσιν μου ἐν τῷ διοικη-
τηρίῳ, ἡδυνήθην νὰ ἔκτιμήσω τὸν ἄνδρα, καὶ δύναμαι νὰ
εἴπω, δτὶ εἶναι εἰς τῶν ἀρίστων λειτουργῶν τῆς αὐτοχρα-
τορικῆς ἡμῶν κυνηγοῦσεως· ἡ βαθεῖα συναίσθησις τῶν κα-
θηκόντων τῆς θέσεως καὶ ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἡ διοικητικὴ
ἱκανότης καὶ ἡ φρόνησις, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἡ τιμιότης καὶ ἀκε-
ραιότης τοῦ χαρακτῆρος εἰσὶ προσόντα προφανῶς περικο-
σμοῦντα τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

Πρὸς τούτοις διφειλῶ νὰ συστήσω ὑμῖν θερμῶς καὶ τοὺς
δλίγοντας ἄνδρας, οὓς ἔχετε μέλη τῶν πολιτικῶν συμβουλίων
εἰσὶν ἄνδρες κεκτημένοι πολλὰ ἔξαρτετα προσόντα, καὶ διὰ
τῆς πολυχρονίου αὐτῶν ὑπηρεσίας πειραν, ἣν δυσκόλως δύ-
νασθε ν' ἀνεύρητε εἰς ἄλλους ἐκ τῶν ὑμετέρων συμπολιτῶν-
ῶστε εὔχομαι καὶ αὐτοὶ νὰ μὴ ἀποκάμωσιν ἐργαζόμενοι καὶ
ἡ πόλις νὰ ἔξακολουθῇ διατρέφουσα πλήρη ἐμπιστοσύνην
πρὸς αὐτούς, οἵτινες γινώσκουσι νὰ ἔχπληρῶσι τὸ καθῆκον
αὐτῶν κάλλιστα.

Εἶναι ἀληθές, δτὶ ἐν τῷ κύκλῳ τούτῳ τῶν ἐνεργειῶν
καὶ σχέσεών μου ἡ ἐμὴ δόδος δὲν ὑπῆρξεν ἡ συνήθης καὶ
τετριμένη, καὶ ἴσως τοῦτο ἀπήρεσεν εἰς τινας· ἀλλ' ἐγὼ
τὴν σεμνότητα, τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ χαρακτῆρος ἐπι-

βαλλαρένην μοι, οὐδέποτε ἡδυνήθην νὰ συνδυάσω πρὸς τὰς συνήθεις ἐκείνας ἐπιδείξεις καὶ πομπάς, ἥκιστα δὲ πρὸς τὰς συμευχάς, πρὸς δὲ ἄλλως καὶ ἡ σωματικὴ ἀσθένειά μου ἀντέβαινεν.

Μεταβαίνω ἡδη εἰς ἔτερον. Πρώτιστον καὶ σπουδαιότερον κεφάλαιον τῶν Ἱερῶν καθηκόντων τοῦ ἐπισκόπου ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν, ἡ διδασκαλία, ἥτοι τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου καὶ ἐπ' ἐκκλησίας. Εἰς τοῦτο μεταβαίνω ἡδη, καὶ λυποῦμαι ἐγχαρδίως, διτὶ τοῦτο δὲν εἶναι τὸ οἰσιωδέστερον τοῦ Ἱεραρχικοῦ βίου μου σημείον.

Ομολογούμενον ὑπάρχει διτὶ ἔνδοξον σελίδα ἐν τῇ ἀρχαὶ ἴστορίᾳ τοῦ χριστιανισμοῦ κατέχει καὶ διερδὸς ἄμβων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας· οἱ πρῶτοι αἰῶνες, καθὼς ἐν πᾶσιν, οὕτω καὶ ἐν τούτῳ, ὑπῆρξαν γονιμώτατοι· οἱ τότε τοῦ Εὐαγγελίου διδάσκαλοι οὐδὲν πιέζονται· οἱ διάδοχοι τὸν λαόν πλήρεις αὐτοὶ σοφίας καὶ χάριτος εὐαγγελικῆς, ἀριζήλως ἡγωνίζοντο, δπως καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ λαοῦ ἀσθεστον διατηρῶσι τὸ Ἱερὸν πῦρ τῶν θείων τοῦ Κυρίου ἐντολῶν, εἰς δὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν διάνοιαν πλούτον καὶ φωτισμὸν μείζονα ἔκάστοτε προτπερίζωσι διὰ καταλήλου καὶ ἀδιαλείπτου ἐρμηνείας καὶ ἔξηγήσεως τῶν ὑψηλῶν τῆς πίστεως ἀληθειῶν. Οἱ μεγάλοι τῆς Ἀλεξανδρείας διδάσκαλοι, δι Ωριγένης, δι Αθανάσιος καὶ δι Κύριλλος, οἱ περιώνυμοι Καππαδόκες, Βασιλείος δι μέγας, δι τῶν δματίων καὶ δμόψυχος Γρηγόριος, καὶ Γρηγόριος δι τῆς Θεολογίας ἐπώνυμος, καὶ διξικαὶς Ἀντιοχείας Ἰωάννης δι Χρυσόστομος εἰσὶν οἱ κορυφαῖοι τῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας ῥήτορες· ἀλλὰ μετὰ τοὺς πρώτους ἐκείνους χρυσοῦς τῆς Ἐκκλησίας αἰῶνας, ἐπηλθόν καὶροὶ καὶ χρόνοι δεῖνοι καὶ παρχάλεποι, καὶ μάλιστα οἱ τῆς κοινῆς τοῦ γένους ἡμῶν πανωλεθρίας, καθ' οὓς ἐπὶ τασσοῦτον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὅλην ἐσίγησε τὸ ἄγιον καὶ εὐλαλον τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας βῆμα, ὥστε καὶ βαρεῖα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἤκα-

σθη, καὶ ἔως τὴν σήμερον ἀκούεται μομφή, διὰ θῆθεν πέλεον ἔξελιπεν ἐν αὐτῇ ἡ τοῦ θείου λόγου διδασκαλία, τὸ ιερώτατον καὶ σωτήριον τοῦ Εὐαγγελίου κήρυγμα· καὶ ἔστι μὲν ἐν τῇ μομφῇ ταύτη ὑπερβολή, ἀλλ' ἔστι καὶ ἀλήθεια. Πίπτων τις τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς σκηνῆς τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀνατολικοῦ ὅρθιοῦ κόσμου, καὶ ἰδίως τοῦ ὑπὸ τὴν θωμανικὴν κυριαρχίαν, ἐν διαστήματι τετρακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐνιαυτῶν δὲν εὑρίσκει εἰ μὴ δλίγος ἀνδρας, διεπρέψαντας ἐπὶ ἐκκλησιαστικῇ εὐγλωττίᾳ καὶ δυναμένους νὰ συγκαταλεχθῶσιν ἐπαξίως ἐν τῇ χορείᾳ τῶν δνομαστῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ρητόρων. Τὰ δνόματα Ἡλία τοῦ Μηνιάτου καὶ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη εἶναι ἀναντιρρήτως πὰ τὴν πρώτην θέσιν κατέχοντα μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς ὑστέροις τούτοις χρόνοις ἡμετέρων ἱεροδιδασκάλων.

'Ως αἰτια τῆς τοσαύτης παρ' ἡμῖν παρακμῆς τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος θεωρητέον οὐ μόνον τὴν πυρετώδη παράτασιν τῶν θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συζητήσεων, οὐ μόνον τὴν μετέπειτα ἐπελθοῦσαν ἀμάθειαν καὶ δυστυχίαν κατὰ τὰς ἀνατολικὰς ταύτας χώρας, ἀλλὰ καὶ τὴν θέσιν, εἰς ἣν περιήλθον οἱ ἱεράρχαι τῶν μερῶν τούτων κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους, θέσιν παντάπασιν ἔκτακτον, δλωτελῶς περιαντλοῦσαν αὐτούς, καὶ μηδὲ στιγμὴν σχεδὸν ἐγκαταλείπουσαν αὐτοὺς δπις προνοήσωσι δεόντως καὶ περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κήρυγματος, καὶ προμεμελετημένοι ὡς δεῖ ἐμφανίζωνται ἐνώπιον τοῦ λαοῦ αὐτῶν. Τὸ ἔθνος ὑπέστη τὴν μεγίστην καὶ φοβερωτάτην καταστροφήν, ἀπώλεσε τὸ πᾶν, δὲν ὑπελείθη αὐτῷ, εἰ μὴ ἡ ἱεράρχία αὐτοῦ, εἰς ἣν ὁ μέγας καὶ ἔνδοξος κατακτητῆς ἐδωρήσατο μετὰ τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικάς τινας προνομίας· ἔκτοτε ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν τῆς ἱεραρχίας ἀπέδη εὐρύτατως· ὁ ἱεράρχης ἐγένετο, οὗτως εἰπεῖν, καὶ ὑπουργὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ὑπουργὸς τῆς παιδείας καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης τοῦ πολινίου αὐτοῦ, καὶ δὴ καὶ ὁ πολιτικὸς αὐτοῦ πράκτωρ καὶ

προστάτης παρὰ ταῖς ἐπιτοπίοις πολιτικαῖς ἀρχαῖς. Ἐνώπιον δὲ τῶν πολλαπλῶν τούτων ὑποχρεώσεων τὸ πρώτιστον καὶ Ἱερώτατον καθῆκον τοῦ διδάσκειν τὸν λαὸν καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ἐπόμενον ἦν δπως συμπιεσθῆ, καὶ βαθμηδὸν παραθεωρηθῆ. διαρραλέος καὶ πεπειραμένος τῶν πολιτικῶν Ἱεράρχης, δστις, ἐμφανιζόμενος συνεχῶς ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, ἤδυνατο νὰ προστατεύῃ τελεσφόρως σὺν τοῖς πνευματικοῖς καὶ τὰ πολιτικοῖς οἰνωνικά συμφέροντα τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, ἔλογίσθη μετ' οὐ πολὺ ως δ ἄριστος. ἀπ' ἐναντίας δέ, δ περὶ ταῦτα μὲν ἡττον δεξιδές καὶ δραστήριος, ἵκανώτατος δὲ περὶ τὴν καθαρῶς ποιμαντορικὴν αὐτοῦ διακονίαν, ἔθεωρήθη ως σχολαστικός, ὑπετιμήθη καὶ οὐχὶ σπανίως παρηγκωνίσθη ως ἀνάξιος τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος· ἀφοῦ δέ, τὰς καθαρῶς θρησκευτικὰς καὶ ἥθικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας ἡττον συναισθανόμενος δ λαὸς, ραδίως ὑπετίμησεν αὐτὰς ἀπέναντι τῶν πολιτικοῖς οἰνωνικῶν καὶ ύλικῶν· ραδίως καὶ οἱ ἐπίσκοποι, καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ δπωσδήπτε εὐκαιροῦντες καὶ μὴ δλοσγερῶς ἔξαντλούμενοι ὑπὸ τῶν καθημερινῶν καὶ ἀδιαλείπτων τοῦ λαοῦ ὑποθέσεων, ραδίως, λέγομεν, καὶ αὐτοὶ τούτων ἐπιμελεύμενοι ἀνενδότως, περὶ ἔκεινα ραθύμως εἰχον, καὶ μικρὸν ἐσπούδαζον. Εὗτυχὲς ἦν δ Ἱεράρχης, δστις ἤδυνατο νὰ συνάπτῃ ἀμφότερα ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ, ἐπίστης ἐπιμελούμενος τῶν θρησκευτικοθίκων, δπως καὶ τῶν πολιτικοῖς οἰνωνικῶν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἀναγκῶν.

Σπανιώτατοι δὲ ἡσαν οἱ τοιοῦτοι· καὶ ἐκ τούτων δὲ οἱ πλειστοι, ἀν καὶ ἡσαν πεπροκιστιμένοι μὲ φυσικὴν εὐγλωττίαν, ἀν καὶ παιδείαν ἐκέκτηντο ἀξιόλογον, σπερούμενοι δμως τοῦ ἀπαίτουμένου ύλικοῦ χρόνου πρὸς μελέτην καὶ προπαρασκευήν, ὡμίλουν πάντοτε πρὸς τὸν λαὸν αὐτοσχεδιάζοντες, ἢ ἀντιγράφοντες τοὺς προγενεστέρους, οὐδὲ ἦν δυνατὸν αὐτοῖς νὰ καλλιτεχνήσωσι τὰς δμιλίας αὐτῶν, καὶ ἐπομένως διαπρέψωσιν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐκκλησίας βῆματος, ως δημιουργοὶ λόγων.

“Οτι ή προαιώνιος αύτη κατάστασις τοῦ παρ’ ἡμεῖν Ἱεροῦ κηρύγματος κατ’ οὐδὲν σχεδὸν μετεβλήθη· διτι τὰ πράγματα διαμένουσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ περίπου σημείου καὶ μέχρι τῆς σήμερον, οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ, γινώσκων αὐτὰ ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Οἱ Ἱεράρχαι ἡμῶν διατελοῦσιν εἰσέτι ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἀδιαλείπτων καὶ ἀτελευτήτων πολιτικοκοινωνικῶν ὑποθέσεων τοῦ ἐσυτῶν ποιμένου· καθόλου δὲ εἰπεῖν, ὁ λαὸς οὐδὲν ἀλλο παρ’ αὐτῶν ἀπαιτεῖ, ἢ τὸ δραστηρίως ἔργαζεσθαι περὶ αὐτῶν· λόγον ζητεῖ μόνον ἐν μιᾷ περιστάσει, δσάκις δηλονότι πρόκειται νὰ κηδεύσῃ τὸν νεκρὸν του· τότε ρητῶς ζητεῖ λόγον παρὰ τοῦ λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τοῦτο πρὸς τιμὴν τοῦ τεθνεῶτος καὶ παρηγορίαν τῶν τεθλιψμένων μᾶλλον, ἢ πρὸς οἰκοδομὴν τῶν περιεστώτων.

‘Οποῖα δὲ καὶ ὄποστα τὰ ἀποτελέσματα τῆς καταστάσεως ταύτης εὔχολον εἶναι νὰ κατανοήσωμεν, ἐὰν καὶ κατ’ ἐπιπολὴν ἐπιθεωρήσωμεν τὸν θρησκευτικὸν καὶ ἡθικὸν βίον τοῦ ἡμετέρου λαοῦ· πρῶτον ἄγνοια καὶ αὐτῶν τῶν στοιχειωδεστέρων θρησκευτικῶν ἀληθειῶν· διότι καὶ αὐταὶ αἱ ὀλίγαις γνώσεις, τὰς ὅποιας λαμβάνει ἐν τοῖς παρ’ ἡμεῖν ἐκπαιδευτηρίοις ἡ νεολαία, ἀμαυρούμεναι βαθμηδόν, ἢ ἐκλείπουσιν ὕστερον παντελῶς, ἢ συγχέονται καὶ ἀποβαίνουσιν ἢν οὐχὶ ὀλέθριαι, ἀλλὰ τούλαχιστον πάντη ἀχρηστοι καὶ ἀνωφελεῖς· διότι, διοῦ ἀείζωον καὶ ἀχμαῖον διατηρεῖται τὸ Ἱερὸν τῆς Ἐκκλησίας κήρυγμα, ἐκεῖ καὶ ὁ θρησκευτικὸς βίος ἀκμάζει· διοῦ δὲ ὁ λόγος σιγῇ, ἐκεῖ καὶ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα· ἀμβλύνεται καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ ἐπίγνωσις συσκοτίζεται καὶ ἔξαφανίζεται.

Δεύτερον ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης οἰκτρᾶς καταστάσεως εἶναι ἡ ἐπίτασις τῆς τῶν ἡβῶν χαλαρώσεως, οὐ μόνον ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ δημοσίῳ βίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ οἰκογενειακῷ οὕτῳ, ωστε εἰς πολλοὺς τὸ δνομα χριστιανὸς νὰ μὴ ἦναι πλέον, εἰμὴ ψιλὴ καὶ ἀπλῆ τις προσωγυ-

μία, οὐχὶ δὲ τῆς ἀγιότητος καὶ αὐστηρότητος τῶν ἡβῶν διακριτής. Τρίτον ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ πλησμονὴ προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν, ύφ' ὃν παραμορφοῦνται καὶ τὰ τελευταῖς ἔχνη τῆς ιερᾶς ἀληθείας. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἀρχαϊστέρων χρόνων, καθ' εἰς τὸ βάρος τοῦ ζυγοῦ ἤκμαζε, καὶ ἡ μετὰ τῆς δύσεως ἡμῶν συγκοινωνία ἦν ἐλαχίστη, τὸ θρησκευτικὸν αἰσθῆμα ὑπῆρχε ζωηρότερόν πως, καὶ τὰ ἥθη αὐστηρότερα· ἀλλὰ σήμερον ἡ χαλαρότης τούτων ἀποβαίνει πολλαχοῦ καὶ πολλάκις ἐπαισθητὴ καὶ ἀναμφισβήτητος.

Τοιαύτη, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἡ μεγίστη καὶ σπουδαιότατη Ἑλλειψὶς ἡμῶν. Κατανοεῖται δὲ αὕτη καλῶς, δταν λάβωμεν πρὸ δρθαλμῶν καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ κατωτέρου παρ' ἡμῖν κλήρου. Ἐὰν ἡ περὶ ἣς ὁ λόγος Ἑλλειψὶς περιωρίζετο μόνον εἰς τὸν ἀνώτερον κλήρον, εἰς τὴν ἐπισκοπήν δηλονότι τάξιν, δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι δὲν θὰ ἡτο σχεδὸν Ἑλλειψὶς· ὁ ἐπίσκοπος θὰ ἀνεπληροῦτο ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καθεδρικῷ ναῷ· ἀλλὰ τὸ κακὸν ἀποβαίνει μέγιστον καὶ ἀνυπολόγιστον, καθόσον καὶ αὐτὸς ὁ κατώτερος κλήρος ἡμῶν δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπαρχῇ εἰς τὴν πρωτίστην ταύτην ἀνάγκην, περὶ ἣς ὁ Κύριος ἡμῶν εἶπεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· «ἐνὸς δέ ἐστι χρεία»· τὸ μέν, διότι δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτούμενην παλέυσιν, τὸ δέ, καὶ διότι ὑπάρχει πάμπτωχος καὶ ἀπορώτατος, ἔργαζόμενος ταῖς ίδίαις χερσὶ δι' ὅλης τῆς ἡμερας, δπως καὶ οἱ λοιποὶ αὐτοῦ συγχωρικοί, πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς ζωάρκειαν καὶ περίθαλψιν τῆς πολυμελοῦς αὐτοῦ οἰκογενείας.

Εἶναι θλιβερὰ τῷ δυντὶ ἡ κατάστασις αὕτη, ἀλλ' ἐπιθλιβερωτέρα καθίσταται, δταν ἀναλογισθῶμεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν πόσον ἐσυνειθίσαμεν εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, καὶ ὅπόσα υλικὰ μέσα, ἡλίκοι δὲ πνευματικοὶ ἀγῶνες ἀπαιτούνται δπως ἔξελθωμεν αὐτῆς.

Ἄπεναντι τοιαύτης καταστάσεως πραγμάτων τί δύναται

νὰ κατορθώσῃ εἰς ἀνθρωπος, δὲ πίσκοπος; τίνα οὖσιώδη καὶ γενικὰ ἀποτελέσματα ἐντὸς τῆς εὐρείας αὐτοῦ παροικίας δύναται νὰ ἔχῃ σειρὰ δεκαπέντε ἢ τὸ πολὺ εἶκοσι καὶ τοῖς αὐτοσχεδίων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διδαχῶν, ἔκφωνουμένων καὶ τούτων ἐκ διαλειμμάτων καὶ ἐνώπιον ἀκροατηρίου πεντήκοντα ἔως ἑκατὸν προσώπων; Πώς δὲ δύναται νὰ συντελέσῃ καὶ πρὸς μόρφωσιν τοῦ πρεσβυτερίου αὐτοῦ, οὕτωσι διεσκορπισμένου ἀνὰ τὰ χωρία καὶ ὑπὸ τοσούτων ἀναγκῶν περιεστοιχισμένου;

Ταῦτα λέγων, ἀδελφοί, σκοπὸν δὲν προτίθεμαι νὰ δικαιολογήσω ἐμαυτόν, ἀλλὰ μᾶλλον δπως τὴν ὑμετέραν προσοχὴν ἐπιστήσω καὶ εἰς τὴν σπουδαιοτάτην ταύτην ἀνάγκην τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, τοῦ ἡμετέρου ἔθνους· δπως μὴ χαίρωμεν καὶ ἀναπαυώμεθα ἀπλῶς μόνον ἐπὶ τῇ ἔξωτερικῇ καλλονῇ καὶ τοῖς χρυσοῖς καὶ ἀργυροῖς κοσμήμασι τῶν ἡμετέρων ναῶν, ἀλλ' ἐπιζητῶμεν ἐν αὐτοῖς καὶ τὴν φωνὴν ἔκείνην, ἥτις ἀνίστησι τὰ νεκρὰ δστᾶ, ὡς ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ προφήτῃ Ἰεζεκιήλι καὶ δπως, τέλος, συναισθανόμενοι τὴν μεγίστην ταύτην ἐλλειψιν ἡμῶν, δυνηθῶμεν, τῇ συμπράξει λαοῦ καὶ κλήρου, νὰ βελτιώσωμεν δπως δήποτε τὴν ἡμετέραν κατάστασιν. Διότι «οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἀνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ τῷ ρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ». Ἐνταῦθα δὲ δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν τιμὴν, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸ πρεσβυτέριον τῆς πόλεως ταύτης. Τὸ πρεσβυτέριον τῆς ἡμετέρας πόλεως εἶναι ἐπαίνου ἀξίου οὐ μόνον διὰ τὴν ἀκρίβη καὶ ἀνελλιπῆ ἐκπλήρωσιν τῶν τελετουργικῶν αὐτοῦ καθηκόντων καὶ τὴν σεμνὴν καὶ ἀμεμπτον ἐν πᾶσι πολιτείαιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν θερμότατον ζῆλον, δν ἐπεδείξατο εἰς τὴν σύστασιν τῆς ἐνταῦθα ἱερατικῆς αὐτοῦ ἀδελφότητος· αὗτη τεκμηριοὶ σὺν τοῖς ἀλλοις τὴν βαθεῖαν συναίσθησιν, ἥν ἔχει δ ἡμέτερος κατώτερος κλήρος, τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ. Παραλείπων τὰ καθέκαστα τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἀδελφότητος ταύ-

της, λέγω μόνον, δτι δ σκοπὸς αὐτῆς ἔστι διπλοῦς· τὸ μέν,
ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν περίθαλψις τῶν ἀπόρων ἀπομάχων πρε-
σβυτέρων, τὸ δέ, ἡ μελέτη τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς ἐκκλη-
σιαστικῆς ἴστορίας ὑπὸ προέδρῳ ἐπιτίμῳ καὶ δδηγῷ καὶ διδα-
σκάλῳ, τῷ μητροπολίτῃ Σερρῶν· ἵκαναι συνεδριάσεις ἐν τῇ
μεγάλῃ τῆς μητροπόλεως αἰθούσῃ ἔθεντο ἥδη εἰς ἐνέργειαν
τὸν διπλὸν τοῦτον σκοπόν, καὶ ἐξησφάλισαν, οὕτως εἰπεῖν,
τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἱεροῦ τούτου σωματείου. Τὸ ἔργον ἔστιν
ἀναντιρρήτως ἄγιον, τιμῇ λίαν τὸ πρεσβυτέριον τῆς πόλεως
ταύτης, καὶ εὔχομαι ἐκ ψυχῆς δπως καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
τύχῃ τῆς δεούσης ὑποστηρίζεως.

Ἐνταῦθα δὲ περαίνω τὸν συντακτήριόν μου λόγον, ἵνα
μή, ἐπὶ πολὺ παρατείνων αὐτόν, φανῶ καταχρώμενος τῆς
ὑμετέρας ἀγάπης· δλίγα μὲν ἐκ τῶν πολλῶν τὰ ἔκτείντα,
ἄλλ' ἵκανά, ὡς ὑπολαμβάνω, δπως ἀναπαραστήσωσιν εἰς
τὴν διάνοιαν ἡμῶν δτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ δί· ἐμὲ μὲν ἀπο-
τελεῖ κεκλεισμένον πλέον παρελθόν, δι' ὑμᾶς δὲ στάδιον
ἐνεργείας καὶ κατὰ τὸ μέλλον. Τοῦτο δὲ μόνον παρακαλῶ
νῦν ὑμᾶς, ἀδελφοί, καὶ ποθῶ καὶ εὔχομαι ἐξ δλῆς ψυχῆς
καὶ καρδίας, δπως τὴν ὁδὸν ὑμῶν διαφωτίζῃ διὰ παντὸς ὁ
μέγας καὶ φαεινότατος φάρος τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν
πλησίον ἀγάπης. Τὰ εὐγενῆ καὶ ὑψηλὰ καὶ θεάρεστα τῆς
ἀγάπης ταύτης αἰσθήματα, ἐξ ὧν πηγαζεῖ ἡ ἀληθής τοῦ
ἀνθρώπου εὐδαιμονία ἐπὶ τῆς γῆς, ἃς διευθύνωσι τὰς βου-
λὰς καὶ τὴν καρδίαν ὑμῶν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ· ἡ
κακία τῶν ἡμερῶν ἡμῶν εἶναι ἀρκετή· ἃς μὴ ἐπιτείνωμεν
λοιπὸν αὐτὴν ἐπὶ πλέον· τὴν ψυχρότητα, τὴν ἀδιαφορίαν,
καὶ τὴν ἀλλοπρόσαλλον ἐκείνην τῆς ματαίοφροσύνης συ-
περιφορὰν ἃς ἀντικαταστήσῃ πάλιν ἡ ἀνελλιπήτης τῶν καθη-
κόντων ἐκπλήρωσις, ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἡ μετριοφροσύνη. Μή
ἐπιζητῶμεν ἔκαστος τὸ ἰδιον· τὸ κοινὸν τῆς πατρίδος ἀγαθόν
πρέπει νὰ ἴσταται ὑπεράνω τοῦ μερικοῦ καὶ ἀτομικοῦ. Ζη-
τεῖτε πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀκολούθειαν

ἄλλα μὴ μέμφησθε καὶ κακίζητε τὰς πράξεις τῶν ἄλλων,
ὅταν ὑμεῖς δὲν δύνασθε, η̄ δὲν θέλητε νὰ πράξητε καλλί-
τερα. Εἶναι δὲ ἀγενοῦς καὶ ποταποῦ καὶ βδελυροῦ χαρα-
κτῆρος ἰδίον τὸ διαστρέφειν τὴν ἀλήθειαν καὶ διαφημίζειν
ἄλλ' ἀντ' ἄλλων πρὸς σύγχυσιν καὶ ἀνατροπὴν τῶν πραγ-
μάτων· η̄ εἰλικρίνεια, τὸ ἀληθεύειν ἐν πᾶσι καὶ πάντοτε,
καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἔχθρον, εἶναι γενναίας καὶ μεγαλόφρονος
καὶ φιλοθέου ψυχῆς ἔργον. Ἐάν, ὑπὸ τοιούτων ἐμφορούμενοι
ἀρχῶν, ἔχωμεν ἐν ταύτῳ καὶ τὴν συναίσθησιν τῶν ἡμετέ-
ρων ἀναγκῶν, καὶ τὴν προθυμίαν, δπως καὶ λόγω καὶ ἔργῳ
ἀντιλαμβανώμεθα τῶν κοινῶν ἡμῶν πραγμάτων, οὐδεμία
ἀμφιβολία, δτι καὶ η̄ ἐλαχίστη καχεξία τῆς ἡμετέρας κοι-
νωνίας θέλει βαθμηδὸν διασκεδασθῆ, καὶ τὰ πράγματα ἡ-
μῶν θέλουσι προάγεσθαι δσημέραι ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ βελτίω.
Τοῦτο, ἀδελφοί μου, η̄ καὶ ἔσται διὰ παντὸς ὁ πόθος καὶ
η̄ εὐχὴ τῆς ἐμῆς καρδίας· χαίρω δὲ χαρὰν μεγάλην, καὶ
τὴν χαρὰν ταύτην μεταδίδωμι καὶ ὑμῖν, δτι ἵεράρχης καὶ
διδάσκαλος καὶ ιθύντωρ ἐν πᾶσι τούτοις ἐδόθη ὑμῖν ὁ ἐν
Χριστῷ ἀγαπητός μοι ἀδελφὸς Γρηγόριος, ὁ τέως Χίου μη-
τροπολίτης, ἀνὴρ ἀρετῆς περικοσμούμενος καὶ ἐπὶ σοφίᾳ τῇ
τε θύρᾳθεν καὶ ἔσω δνομαστὸς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἵεραρχίᾳ
καὶ διαπρεπέστατος, οὐ εὔχομαι ὑμῖν ἀπολαῦσαι ὑγιῶς καὶ
εὐφροσύνως.

Λαϊπόν, ἀδελφοί, χαίρετε, καὶ ἀνδρίζεσθε, καὶ κραταίοῦ-
σθε ἐν Πνεύματι ἀγίῳ καὶ ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς· χαίρε η̄ πόλις
καὶ τὰ περίχωρα τῆς μεγάλης καὶ θεοσώστου μητροπόλεως
Σερρῶν· χαίροις τὸ τίμιον πρεσβυτέριον, η̄ ἐν Χριστῷ δια-
κονίᾳ, καὶ ἄπας ὁ τῆς παροικίας χλῆρος· χαίρετε η̄ μεγάλη
καὶ γενικὴ τῆς πόλεως συνέλευσις, αἱ δημογεροντίαι, καὶ
αἱ ἔφορίαι τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καθιδρυ-
μάτων· η̄ ἡθικὴ εὐχαρίστησις, η̄ συναίσθανεσθε διὰ τὰς
κοινωφελεῖς ὑμῶν προσπαθείας, εἶναι η̄ ὥραία ἡώς, δ ἀγα-
θὸς προάγγελος τῆς μελλούστης μακαρίας δόξης, μεθ' η̄

θέλουσι στεφθῆ αἱ κορυφαὶ ὑμῶν. Κύριος ἐ Θεὸς ἀποδώῃ
ὑμῖν τὸν μισθὸν τῶν κόπων ὑμῶν ἔκαποντα πλασίονα καὶ νῦν
καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰώνι. Κύριος δὲ Θεὸς περισκέποι καὶ
διασώζοι ὑμᾶς τε καὶ σύμπαντα τὸν περιούσιον αὐτοῦ λαόν,
καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν εὐλογοῦ, χαριζόμενος ὑμῖν
τε καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν ὑγείαν καὶ πᾶν ἀγαθόν· ἐμοὶ δὲ
τῷ ταπεινῷ καὶ ἀναξίῳ λειτουργῷ αὐτοῦ Ἰλεως γένοιτο
κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς, ἀδελφοί, τὴν
παρ' ἐμοῦ εὐχὴν καὶ συγχώρησιν ἔχοντες, συγχωρήσατε
φιλαδέλφως εἴτι κάγὼ ὡς ἀνθρωπος ἡμαρτον ὑμῖν καὶ πα-
ρεπίκρανα καὶ ἐλύπησα, εὐχόμενοι καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν
Θεὸν τοῦ ἐλέους, ὃ ή δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰώνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΧΑΡΙΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΑΤΑΟΥΛΟΙΣ ΚΑΤΑ ΜΑΪΟΝ ΤΟΥ 1886,

ΕΙΣ ΒΙΚΤΩΡΙΑΝ ΕΠΑΜΙΝΩΝΔΑ ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ.

Γνῶσις ἐντολῶν Κυρίου παιδεία ζωῆς.

(Σοφ. Σειράχ, 10, 19)

ΘΛΙΒΕΡΑ δηντως καὶ δλως δακρύων ἀξία ή στιγμὴ αὐτη. Νεᾶνις νεόνυμφος, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀνθηρᾶς αὐτῆς ἡλικίας, δλη καλή καὶ προσφιλής, παρίσταται ἐνώπιον ἡμῶν ἀπνους, ἄφωνος, ἀλαλος, νεκρά, καὶ οὕτως ἐν σιγῇ ἀποδίδει ἡμῖν τὸν θλιβέρδον τελευταῖον ἀσπασμὸν καὶ φεύγει. Φεύγει τὴν πολυτάραχον τοῦ βίου τούτου θάλασσαν καὶ τὰ ἄγρια τοῦ κόσμου κύματα, καὶ πορεύεται εἰς τοῦ Ἀδραάμ τοὺς γαληνιαίους καὶ ἀκυμάντους κόλπους, εἰς τοὺς χοροὺς τῶν Ἀγγέλων, εἰς τὰς πανηγύρεις τῶν ἀγίων, εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Πορεύεται δπου τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον, δπου ή εἰρήνη ή ἀτάραχος, δπου ή χαρὰ ή ἀνεκλάλητος καὶ αἰώνιος. Ἀφίνει δμως πένθος ἀπαραμύθητον εἰς πάντας τοὺς οἰκείους καὶ συγγενεῖς, ἵδια δὲ εἰς τὸν φιλόστοργον αὐτῆς πατέρα, εἰς τὸν προσφιλή καὶ ἀγαπητὸν αὐτῆς σύζυγον, εἰς τοὺς σεβαστοὺς αὐτῆς πνευματικοὺς γονεῖς καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς αὐτῆς ἀγαπητοὺς συγγενεῖς.

Καὶ η μὲν ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, μετὰ μητρικῆς δηντως στοργῆς, ἀναπέμπει τῷ Θεῷ διὰ τῶν λειτουργῶν τῆς ἴλαστηρίους εὐχὰς καὶ δεήσεις ὑπὲρ τῆς αἰωνίου αὐτῆς ἀναπαύσεως· σύμπαντες δὲ ὑμεῖς, δσοι ὑπὸ εὑσεβοῦς χρέους συνελθόντες περικυκλοῦτε μελανειμονοῦντες τὸ νεκρὸν αὐτῆς σῶμα, συμμιγνύετε ἀμα καὶ τὰ ἴδια ἔκαστος δάκρυα, δσα δικαίως ἐποφείλονται εἰς τὴν μνήμην τοιαύτης νεκρᾶς, ὡς τελευ-

ταία τιμὴ καὶ προσφορὰ ἐπικήδειος. "Οθεν καὶ ἔγὼ διὰ τοῦτο οὐδόλως ἐδίστασα νὰ ραντίσω φεκάδας τινὰς μύρου ἐπὶ τὸν νεκρὸν αὐτῆς ὡς εὔτελῃ ἔρανον εἰς τὴν Ἱερὰν καὶ συθρωπὸν ταύτην τελετήν, εἰς ἀνάπαισιν καὶ τῆς μακαρέτιδες ψυχῆς, καὶ τῶν εἰς λύτην βεβούισμένων ὑμετέρων καρδιῶν.

Μέγα τὸ δεινὸν ἀληθῶς! βαρεῖα ἡ ζημία! οἱ πάντες, νομίζω, αἰσθάνεσθε ἀπὸ βάθους καρδίας σας τὸν πόνον καὶ τὴν δόνην τῶν φιλοστόργων αὐτῆς γονέων, τῶν φυσικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν, καὶ τοῦ προσφιλεστάτου συζύγου. Δίκαιοι λοιπόν, ναί, δίκαιοι πάντες, δous ἔχχετε χρουνοὺς δακρύων, ὡς πάτερ καὶ πενθερὲ καὶ πενθερὰ καὶ σύζυγε καὶ ἀδελφὲ καὶ ἀδελφὴ καὶ λοιποὶ τῆς προχειμένης νεκρᾶς συγγενεῖς, στερηθέντες τοιούτου ὥραίου καὶ χαρίτων μεστοῦ δένδρου ἀπὸ τοῦ ἀειθαλοῦς ὑμῶν κήπου, στερηθέντες τῆς προσφιλοῦς καὶ ἀγαπητῆς Βικτωρίας, τῆς εὐπειθεστάτης θυγατρὸς τοῦ γνωστοῦ ἡμῖν. x. Παντελάχη Φωτιάδου, τῆς νοημονευτάτης καὶ συνετῆς νύμφης τῶν συζύγων κυρίων Κυριακιδῶν καὶ τοῦ περιπαθεστάτου καὶ σώφρονος συζύγου τοῦ ἡμετέρου κυρίου Ἐπαμινώνα Κυριακίδου καὶ τῆς προσφιλεστάτης ἀδελφῆς καὶ συγγενοῦς τῶν οἰκείων της. Ναί, δίκαιώς θλίβεται καὶ σπαράσσεται ἡ καρδία σας ἐπὶ τῇ στερήσει αὐτῆς! δίκαιώς διακαίεται ἡ καρδία σας, διὰ τὸ πρόωρον, τὸ λίαν πρόωρον τοῦ θανάτου αὐτῆς. Συγκλαίω καὶ ἔγὼ μετὰ τῶν γονέων καὶ τῶν πολλῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν τῆς ἀσιδίμου. Συμμερίζομαι τὸν κοπετὸν καὶ τοὺς στεναγμούς αὐτῶν. Καὶ πῶς δχι! ἀναμιμνησκόμενος διε μόλις δύο παρῆλθον ἔτη ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν, ἐν εὑρυτάτῳ οἰκογενειακῷ κύκλῳ τῶν οἰκογενειῶν Φωτιάδου καὶ Κυριακίδου, ἔστεψα ἔγὼ τοῖς γαμικοῖς στεφάνοις τὴν προκειμένην Βικτωρίαν καὶ ἐτέλεσα τὸ μέγα τοῦ γάμου μυστήριον μεθ' ὅλης τῆς ἐκκλησιαστικῆς παρατάξεως καὶ μεγαλοπρεπείας, εὐχομένων πάντων τῶν συμπαρισταμένων τὰ βέλτιστα καὶ τὰ κράτιστα τοῖς νεαροῖς νεονύμφοις;

Διὰ τοῦτο εἶπον καὶ λέγω πάλιν ὅτι συμμερίζομαι τὸν
χοπετὸν καὶ τοὺς στεναγμοὺς τῶν εὐγενεστάτων τῆς Βι-
κτωρίας οἰκείων καὶ συγγενῶν, οἵτινες εὑρισκον ἐν αὐτῇ πάν-
τοτε ψυχὴν χριστιανικὴν καὶ καρδίαν εύσυμπάθητον, ἀπὸ
τῆς βρεφικῆς ἔτι αὐτῆς ἡλικίας, ἃτε δὴ σεμνῆς μὲν κατὰ
τὰ πρῶτα τῆς ἡλικίας της, σώφρονς δὲ καὶ νουνεχός
καθ' ὀλην της τὴν παρθενίαν, καὶ εὐλαβοῦς καὶ ἐναρέ-
του μέχρις αὐτῶν τῶν ἐσχάτων τῆς ζωῆς αὐτῆς. Ὅδος τε
οὐδόλως ἐσφαλλέ τις, ἐὰν ἔλεγεν ὅτι ἡ Βικτωρία Ἐπαμι-
νώνδα Κυριακίδου ἦτο εἰκὼν τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς κοσμιό-
τητος. Μετὰ τοιούτων λοιπὸν προσόντων, μετὰ τοιούτων
ἀρετῶν, σπανίων ἀληθῶς εἰς δμοίαν ἡλικίαν, καὶ εἰς κόρην
ἀπορφανισθεῖσαν τῆς μητρικῆς ποδηγετήσεως καὶ νοοθε-
σίας ἀπὸ πολλῶν ἥδη ἐτῶν, διήνυσε τὸ στάδιον τῆς ἐπι-
γένου ταύτης παροικίας, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας μέχρι τελευταίας
πνοῆς πιστῶς καὶ συνετῶς, ἐφ' ὧ καὶ κυρερνήτης ἀριστος
ἀνεδείχθη, τὸν οἰακα τοῦ σύζυγονος οἴκου ἀναδεξαμένη.
«Γνῶσις ἐντολῶν Κυρίου παιδεία ζωῆς».

'Αλλ' ὡς αἰφνίδιος καταδρομή ! "Ολαὶ αἱ σπάνιαι ἔκει-
ναι ἀρεταῖ, δλα ἔκεινα τὰ ἔξοχα προσόντα καὶ προτερήμα-
τα τῆς εἰρημένης καλῆς Βικτωρίας Ἐπαμινώνδα Κυριακί-
δου, ἔχαθησαν, ἤφαντοςθησαν, διότι ἀσθένεια δξεῖται, νόσος
ἀνίατος, καταλαβοῦσα τὴν ὑγείαν αὐτῆς, ἐπετάχυνε τὸν
θάνατόν της, φρούδων καὶ ματαίων ἀποβάντων πάντων
τῶν πρὸς θεραπείαν ὡς τάχιστα καὶ στιγμῆδὸν ἐπισπευσάν-
των μέσων, καὶ αὐτῆς τῆς Ἀσκληπιαδέους ἐπιστήμης λίαν
ἔγκαιρως καὶ αὐθορμήτως, σχεδὸν εἰπεῖν, προσδραμούσης,
δυστυχῶς δὲ μηδὲν συντελεσάστης πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου
καὶ ἀνάρρωσιν τῆς ἡμετέρας Βικτωρίας. Ἐφ' ὧ καὶ αἱ ἀρε-
ταὶ ἔκειναι μετ' αὐτῆς σήμερον συνενταφιάζονται καὶ κα-
ταβαίνουσιν εἰς τὸν ζοφωδῆ καὶ σκοτεινὸν κευθμῶνα τοῦ
ἄδου ! "Ω στέρησις! ὡς ζημία! Τοιούτον ἔξεχενώσαμεν ἀπαν-
τες τὸν κρατήρα τῆς πικρίας, καὶ ιδίᾳ ὁ σύζυγος, καὶ ὁ πα-

τὴρ καὶ οἱ λοιποὶ ὄχεοι. Ἐν μόνον πλάσμα, πλάσμα ᾧθων ὑπολείπεται νὰ αἰσθανθῇ κατόπιν τὰς πικρίας τοῦ θανάτου τῆς Βικτωρίας, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ μικρὰ Φιλομηγῆλα, τὸ μονογενὲς θυγάτριον τῆς Βικτωρίας, τὸ δόπεῖον ἀπὸ τῆς χθὲς ἔμεινεν δρφανὸν τῆς γλυκυτάτης μητρός του, τῆς μόνης μετὰ Θεὸν ἐλπίδος καὶ προστασίας του. Ἐξέστω λοιπὸν ἡμῖν καὶ πενθεῖν καὶ δακρύειν· τοῦτο καὶ ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, καὶ δ λόγος αἰρετ, καὶ τὸ πνεῦμα διακελεύεται «ἔπι νεκρῷ κατάγαγε δάκρυα», καὶ δ Κύριος ἡμῶν ὑπέδειξε δακρύσας ἐπὶ τῷ νεκρῷ τοῦ Λαζάρου.

Αλλ' ἀρά γε ὑπὸ τὴν ἀνέκφραστον ταύτην κατήφειαν δυνάμεθα νὰ εὔρωμεν καὶ ἀκτίνα τινα οὐρανίου φωτὸς εἰς παραμυθίαν ἡμῶν, ἡ θέλομεν θρηνεῖ ὡς ἡ Ραχήλ, ἡτις ἐν τῇ ἀπωλείᾳ τῶν τέκνων τῆς οὐκ ἥθελε παρακληθῆναι, διτὶ οὐκ εἰσίν; Ὁχι! μὴ γένοιτο ποτε εἰς χριστιανοὺς δρθοδόξους νὰ περιπέσωσιν εἰς τοιαύτην ἄγνοιαν περὶ τῶν κεκομημένων, ὥστε νὰ λυπῶνται, καθὼς καὶ οἱ λοιποί, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα!

Ἡν ποτε καὶρός, καθ' ὃν ὑπῆρχεν δ θάνατος φοβερὸς τοῖς ἀνθρώποις καὶ τῶν κακῶν τὸ ἀκρότατον· ὅτε δηλαδὴ ἐδέσποζεν ἡ ἀμαρτία, πρὶν δ Χριστὸς φανερωθῆ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, καὶ ζωωποιήσῃ τοὺς νεκροὺς διὰ τῆς τριτημέρου αὐτοῦ ἀναστάσεως. Τώρα δμως ἡμελύνθη πλέον τοῦ θανάτου τὸ κέντρον καὶ χάριτι Θεοῦ, διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, σύμφυτοι γενόμενοι τῷ δμοιώματι τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, γινόμεθα σύμφυτοι καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ. Ἡδη δ θάνατος τοῖς μὲν ἀποδημοῦσιν ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ πρὸς Κύριον ἐκδημοῦσιν οὐκ ἔστι θάνατος, ἀλλὰ μετάστασις ἐκ τῶν λυπηροτέρων ἐπὶ τὰ χρηστότερα καὶ θυμηδέστερα καὶ ἀνάπτωσις καὶ χαρά· τοῖς δὲ περιλειπομένοις ἡμῖν νουθεσία σωτήριος, διαφώτισις τοῦ μυστηρίου τῆς ἡμετέρας ζωῆς, καὶ ὑπόμνησις τῆς ἀιδίου πατρόδες. Ἄς μετριάσωμεν λοιπὸν τὴν πολλὴν ἡμῶν λύπην, δσην ἐπέχεεν εἰς ἡμᾶς ἀρθόνως ὁ

άωρος καὶ αἰφνίδιος θάνατος τῆς προκειμένης νεκρᾶς, καὶ δοξάσωμεν τὸν οὕτως εὐδοκήσαντα Κύριον, ἀναβοῶντες τὰ ρήματα τοῦ δικαίου Ἰών. «ώς τῷ Κυρίῳ ἐδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο· εἴη τὸ δόνομα Κυρίου εὐλογημένον!», μακαρίσωμεν δὲ μᾶλλον τὴν μεταστάσαν διτι ἀντήλλαξεν ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ ἐπουράνια, δτι, ἀπαλλαγεῖσα τῆς ματαίας τοῦ βίου τούτου ζάλης, κατέπλευσεν εἰς τὸν ποθητὸν λιμένα τῆς ἀναπαύσεως, δτι, κατὰ τὴν ἀληθῆ τοῦ Κυρίου ἐπαγγελίαν, μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν, δπου συγχορεύει ἀληθῶς ἥδη χαίρουσα καὶ εὐφραινομένη μετὰ τοῦ χοροῦ τῶν ἄγίων Ἀγγέλων καὶ τῶν ἀπ' αἰῶνος δικαίων. δτι, ἀντὶ τοῦ χειροποιήτου οίκου, κατοικεῖ τὴν σύράνιον Ἱερουσαλήμ, ἀντὶ τῆς φθαρτῆς τραπέζης ἀπολαμβάνει ἀχορτάστως τὸν οὐράνιον ἄρτον, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ εὐφραίνεται βλέπουσα τὴν δόξαν τῆς μακαρίας Τριάδος, καὶ ἡς παραμυθῆσωμεν ἔσυτούς.

Ταῦτα ἡς παρηγορήσωσιν ἡμᾶς, μάλιστα δὲ πάντων τοὺς καιρίως λυπηθέντας, σύζυγον καὶ γονεῖς καὶ συγγενεῖς, καὶ ἡς μετατρέψωσι τὸ πένθος εἰς δοξολογίαν καὶ αἰνον Θεοῦ.

Χριστιανοὶ ἀδελφοί· περαίνων τὸν λόγον, σύνοιδα μηδὲν εἰπὼν εἰς ἐγχώμιον τῆς ἀοιδίμου. 'Υμεῖς δμως βεβαίως ἀναθεωρήσατε τὴν ὄστιαν καὶ χριστιανικὴν ἀνατροφὴν μιᾶς τῶν γνησίων τοῦ Θεοῦ θεραπαινίδων. Τί λοιπὸν ἀπόκειται εἰς ὑμᾶς; 'Επιθυμεῖτε τοιαύτην καὶ τῆς ὑμετέρας ἀναστροφῆς τὴν ἔκβασιν; μιμεῖσθε αὐτῆς τὰς ἀρετάς. 'Αληθῶς ἡ ἀφορμὴ τῆς παρεύσης συνάξεως ὑπάρχει διδακτικωτάτη εἰς πάντας ἡμᾶς· ἡ νεᾶνις αὔτη γυνή, τῆς δποίας τὴν στέρησιν θρηνοῦμεν δικαίως, εύρισκεται ἥδη ἐν χειρὶ τοῦ ἀρράτου Θεοῦ, ἀπῆλθε δὲ ἀφ' ἡμῶν τοσαῦτα φέρουσα μεθ' ἔσυτῆς, δσα ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἀγαθὰ ἐλειτούργησεν. 'Επιγνῶμεν λοιπόν, ἀδελφοί, τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν καὶ μιμηθῶμεν τὴν πίστιν τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ώς καὶ ἡ ἀείμνηστος πιστεύσασα ἡγάπησε τὸν πλησίον,

ἴνας καὶ ἡμεῖς, ὡς πιστοὶ καὶ φρόνιμοι, τηλικαύτης χάριτος Θεοῦ καὶ δεσποτικῆς χαρᾶς ἀξιωθῶμεν.

Δεῦτε δὲ καὶ συνεπάρχετε μετ' ἐμοῦ τὰς χεῖρας πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν οὐρανίον παροχέα τῶν χαρισμάτων τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ ἵκετεύσαντες αὐτὸν δύμοθυμαδὸν ὑπὲρ τῆς αἰωνίου ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τῆς κεκοιμημένης, ἀναβοήσωμεν δύμοφώνως: Τῇ ἀγαθῇ καὶ χρηστῇ Βικτωρίᾳ Ἐπαμεινώνδα Κυριακίδου αἰωνία τὴν μνήμην, αἰωνία τὴν μνήμην γαῖαν ἔχοι ἐλαφράν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΙΕΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ,

(ΝΥΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΓΧΙΑΛΟΥ)

Α' ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΡΙΑΜΒΟΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ,

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

(κατά τὸ ἔτος 1871).

«Όν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται, εὐ-
αρήκαμεν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ».

ΑΠΡΟΣΔΟΚΗΤΟΣ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη κατέλαβε σή-
μερον τὴν καρδίαν τοῦ ἀποστόλου Φιλίππου, εύτυχήσαντας
ἴνα εὕρη καὶ δρθαλμοφανῶς ἰδῇ τὸ ἀντικείμενον τῶν εὐχῶν
καὶ τῶν πόθων του, τὸν ἀπ' αἰώνος προκαταγγελθέντα Σω-
τῆρα τοῦ κόσμου, τὸν διποῖον ἄχρι τοῦδε σκιωδῶς καὶ ἀμυ-
δρῶς ἐθεᾶτο ἐν τῷ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις. Θέλων δὲ ἵνα
καὶ εἰς ἄλλον διακοινώσῃ τὴν χαρμόσυνον ταύτην ἀγγε-
λίαν, ἐπιθυμῶν ἵνα καὶ ἄλλον ποιήσῃ συμμέτοχον τῆς οὐ-
ρανίου ταύτης εύτυχίας του, τρέχει μετὰ σπουδῆς, συνα-
παντά τὸν Ναθαναὴλ καὶ πλήρης χαρᾶς διαβεβαιώνει αὐτὸν
ὅτι τέλος πάντων εὑρέθη ὁ ὑπὸ τοῦ Μωσέως καὶ τῶν προ-
φητῶν προκηρυχθεὶς Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος. «Όν ἔγραψε
Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται, εὐρήκαμεν Ἰησοῦν
τὸν υἱὸν Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ». Ὁποίαν δὲ καὶ διπόσην
χαρὰν γενθάνθη τότε ὁ ἀπόστολος Φιλίππος ἐπὶ τῇ εὐρέσει
τοῦ ἀπὸ πολλοῦ ἀναμενομένου ἀληθοῦς Μεσσίου, τὴν αὐτὴν.
χαρὰν αἰσθάνεται σήμερον καὶ σύμπαν τὸ δρθόδοξον χρι-
στιανικὸν πλήρωμα. διὰ τὴν εὔρεσιν καὶ στερέωσιν τῆς
ἀληθοῦς τοῦ Χριστοῦ πίστεως τῆς δρθόδοξίας, ἀπαντά σή-
μερον τὰ πιστὰ καὶ εὔσεβόφρονα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας

ξορτάζουσι καὶ πανηγυρίζουσι γηθοσύνως, ιδόντες καταδμ-
σαν μὲν τὴν σκότιον πλάνην τῆς κακοδοξίας, προσμειδιάσα-
σαν δὲ αὐτοῖς τὴν κοσμοχαρμόσυνον τῆς ὀρθοδοξίας ἡμέραν.
Καὶ τῷ δυτὶ, χριστιανοί, ὑστερον ἀπὸ τοσαύτην ἀθυμίαν,
ὑστερον ἀπὸ τοσαύτας πικρίας, τὰς δποίας ἐδοκίμασε τὸ
ὀρθοδοξὸν πλήρωμα, βλέπον τὴν ὀρθοδοξίαν καταπιεῖσμένην
ὑπὸ τὴν θεοστυγῆ χεῖρα τῶν εἰκονομάχων, δικαίως σήμερον
ἀγάλλεται καὶ πανηγυρίζει, ιδόν τέλος αὐτὴν καταβαλοῦ-
σαν μὲν ἄπαντας τοὺς στυγεροὺς αὐτῆς πολεμίους, ἀνυψω-
θεῖσαν δὲ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς θεομάχου κακοδοξίας· καὶ
δύναται λοιπὸν σήμερον ἐν χαρῷ νὰ ἔκφωνῃ μετὰ τοῦ ἀπο-
στόλου Φιλίππου· «εύρήκαμεν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν Ἰωσὴφ τὸν
ἀπὸ Ναζαρέτ». Εύρήκαμεν τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ πίστιν. Εύρή-
καμεν τὴν ὀρθοδοξίαν, τὴν δποίαν τὰ τῆς ἀσεβείας μέλανα
νέφη συμπυκνωθέντα προσεπάθουν, παντὶ σθένει, ἵνα συσκιά-
σωσι καὶ ἀποκρύψωσιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Τοῦτο δὲ
ἡτονέπομεν, ἀδελφοί· διότι πῶς εἰναὶ δυνατὸν ἡ ὀρθοδοξία
νὰ καταβληθῇ ὑπὸ τῆς κακοδοξίας; πῶς ἡτο δυνατὸν ἡ πλά-
νη νὰ ὑπερισχύσῃ καὶ παραγκωνίσῃ τὴν αὐτοσύστατον καὶ
ἀκαταμάχητον ὀρθοδοξίαν; ἡ ὀρθοδοξία δτάκις πολεμεῖται
καὶ καταπιέζεται, πάντοτε ἔξερχεται τοῦ ἀγῶνος νικήτρια·
καὶ τοῦτο ἔρχομαι ἵνα κατασκευάσω σήμερον, ἀποδειχνύων
ὅτι ἡ ὀρθοδοξία πάντοτε νικᾷ καὶ θριαμβεύει.

Δὲν ὑπάρχει, ἀδελφοί, κανὲν πρᾶγμα ἰσχυρότερον καὶ
δυνατώτερον ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν· δὲν προσάλλει συνηγόρους,
δὲν φέρει δπλα, καὶ δμως πάντοτε νικᾷ· μολονότι γυμνή,
μολονότι ἀπλουστάτη, ἀλλ' δμως πάντοτε θριαμβεύει κατὰ
τοῦ πολυσχιδοῦς καὶ πολυπλόκου ψεύδους· τὸ ψεύδος ἐνδε-
δυμένον τὴν πολύμερον πανοπλίαν τοῦ σατανᾶ, καταβάλ-
λει πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις ἵνα τὴν ὑποσκελίσῃ, ἀλλ'
οὐδὲν κατορθοῖ, δχι μόνον δὲν κατορθώνει νὰ προενήσῃ εἰς
αὐτὴν τὴν παραμικρὰν βλάβην, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας παρα-
σκευάζει αὐτὸν εἰς ἐαυτὸ πτῶσιν ἐλεεινὴν καὶ ἔξασιον, διὰ-

ναται πολλάχις τὸ ψεῦδος μὲ τὰ παχυλὰ νέφη τῆς πλάνης νὰ συσκιάσῃ πρὸς ὡραν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ ἀλήθεια ἀπωθεῖ πάντα ταῦτα, τὰ διαλύει, καὶ ἀναλάμπει ὡς ἥλιος παμφατής. «Οὐδεμιᾶς δεῖται βοηθείας ἡ τῆς ἀληθείας ἴσχυς, λέγει ὁ θεορήμων Χρυσόστομος, ἀλλὰ καν μυρίους ἔχη τοὺς σβεννύντας αὐτήν, οἱ μόνον οὐκ ἀφανίζεται, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἐπηρεάζειν ἐπιχειρούντων φαιδροτέρα καὶ ὑψηλοτέρα ἀν εἴη, τὰν εἰκῇ κοπτόντων ἐκυτοὺς καταγελῶσα». Καὶ βέβαια, ἀδελφοί, διότι ἡ ἀλήθεια πηγάζει ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἡ μᾶλλον, ὁ Θεὸς εἶναι ἡ αὐτοαλήθεια. «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή», λέγει ὁ Κύριος ἡμῶν· ἡ ἀλήθεια ἐπομένως ἔχει προστάτην αὐτὸν τὸν Θεόν. δστις πολεμεῖ τὴν ἀλήθειαν, πολεμεῖ αὐτὸν τὸν Θεόν. «Ο, τι λέγομεν περὶ τῆς ἀληθείας, τοῦτο ἐφαρμόζεται, χριστιανοί, ἐπὶ τῆς ὁρθοδοξίας, διότι ἡ ὁρθοδοξία δὲν εἶναι ἀλλο τι, εἰμὴ ἡ ἀλήθεια. ἐν τῇ ὁρθοδοξίᾳ ἐδράζεται σύσσωμος ἡ ἀλήθεια. Ἡ ὁρθοδοξία πηγάζει ἀπὸ τὴν αὐτοαλήθειαν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, δστις ἐστὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Τίς λατπόν, ἀδελφοί, θὰ δυνηθῇ νὰ καταβάλῃ καὶ νὰ ἀποσέσῃ τὴν ὁρθοδοξίαν, τὴν ὅποιαν φυλάττει καὶ προστατεύει αὐτὸς ὁ Θεός; οὐδεὶς. Πάντοτε καταδιώκεται, πάντοτε πολεμεῖται, πάντοτε οἱ ἔχθροι αὐτῆς ἔκτοτεύουσι κατ' αὐτῆς τὰ πεπυρωμένα αὐτῶν βέλη, ἀλλ' οὐδέποτε νικᾶται, οὐδέποτε καταβάλλεται, πάντοτε νικᾷ καὶ θριαμβεύει κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτῆς, πάντοτε ἀναδείκνυται ὑπερτέρα τῶν ἔθρων αὐτῆς, διότι, κατὰ τὸν σοφὸν Σειράχ, δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα δυνατώτερον τῆς εὐσεβείας καὶ ὁρθοδοξίας· ἡ εὐσέβεια πάντοτε εἶναι ἀσφαλῆς καὶ ἀδιάπτωτος. «Παντὸς δυνατωτέρα ἐστὶν ἡ εὐσέβεια· ἡ δὲ θεοσέβεια θησαυρὸς ἀδιάπτωτος». «Οση διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ Θεοῦ καὶ διαβόλου, δστον ὁ Θεὸς εἶναι ἴσχυρότερος τοῦ διαβόλου, τοσοῦτον ἴσχυροτέρα εἶναι καὶ ἡ ὁρθοδοξία

ἀπὸ τὴν κακοδοξίαν· ἐάν ποτε ὁ διάβολος δυνηθῇ νὰ ὑπερισχύσῃ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ καταβάλῃ αὐτόν, τότε καὶ τὰ δυσειδῆ ἔχγονα τοῦ διαβόλου, ἡ πλάνη καὶ ἡ κακοδοξία, θὰ δυνηθεῖν νὰ ὑποσκελίσουν καὶ νὰ ἔκμηδενίσουν τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφθεῖσαν δρθοδοξίαν. Οὐδέποτε ἔπαινσαν τοῦ νὰ τὴν πολεμοῦν, ἀνέκαθεν ὑποστηρίζουσε κατ' αὐτῆς πόλεμον δεινὸν καὶ ἀδιάλλακτον, ἀλλὰ ποτὲ ἄχρι τοῦδε δὲν ἥδυνθησαν, ἀλλ' οὐδὲ θὰ δυνηθοῦν εἰς τὸ μέλλον νὰ τὴν καταδυναστεύσουν, διότι ὁ Κύριος ἡμῶν ἀεράτως προστατεύει αὐτὴν εἰς αἰώνα τὸν ἀπαντα. «Ἴδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἔως τῆς συντελείας τοῦ αἰώνος».

Διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν, χριστιανοί, καλλίτερον περὶ τούτου, ἀρκεῖ νὰ φύωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς ἔκκλησιαστικῆς ἱστορίας. "Ἄς λάβωμεν κατὰ πρῶτον εἰς χεῖρας τὸ Εὐαγγέλιον· τί βλέπομεν; ἀδιάκοπον σειρὰν πολέμων καὶ ἀγώνων κατὰ τῆς δρθοδοξίας. Πρῶτος, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὅποιου κατεδιώχθη ἡ δρθοδοξία, εἶναι αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν. Ὁ φιλάνθρωπος Σωτὴρ ἡμῶν κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα ὑποδείξῃ εἰς τὸν πεπλανημένον ἀνθρώπον ὃδὸν σωτηρίας, ἵνα ἔξαρῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ κευθμῶνος τῆς πλάνης καὶ εἰσαγάγῃ αὐτὸν εἰς τὸν φωτεινὸν νυμφῶνα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δρθοδοξίας, ἀλλ' ἀντὶ παραδοχῆς εὑρε νευρώδη καὶ σπασμωδικὴν ἀντίστασιν· δχι μόνον δὲν ἔδειξαν προθυμίαν οἱ ἀνθρώποι εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῶν ὑπὸ αὐτοῦ διδασκομένων, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ὡς ἐξ συνθήματος συνώμοσαν τὴν ἀπώλειαν καὶ τὴν κατατροφὴν του· αὐτοὶ μάλιστα οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι παρὰ πᾶν ἀλλο ἔθνος ὥφειλον μετὰ χαρᾶς καὶ προθυμίας νὰ ἀποδεχθῶσιν αὐτόν, διότι εἰς αὐτοὺς ἴδιας ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη προπαρεσκεύατε διὰ μυρίων μέσων τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ, αὐτοί, λέγω, οἱ ἀχάριστοι καὶ σκληροτράχηλοι Ἰουδαῖοι ἤγειραν ἀσπονδὸν διωγμὸν κατ' αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ἀπας ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του

μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, παρουσιάζει εἰς ἡμᾶς συνεχῆ σει-
ρὰν διωγμῶν καὶ πολέμων· νῦν μὲν ζητεῖται μετὰ σπουδῆς
ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου διὰ νὰ φονευθῇ καὶ ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ
εἰς Αἴγυπτον, ἀλλοτε πειράζεται ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἐπὶ τεσ-
σαράκοντα ἡμέρας, ἀλλοτε κατηγορεῖται ὡς δημεγέρτης
καὶ λαοπλάνος, ἀλλοτε κινδυνεύει νὰ λιθοβοληθῇ, ἀλλοτε
διαβάλλεται ὡς παραβάτης τοῦ νόμου, ἀλλοτε ἀκούει δτὶ
ἔχει δαιμόνιον, ἀλλοτε συκοφαντεῖται δτὶ ἐν Βεελζεβούλ
ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, πολλάκις Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι
προσπαθοῦν διὰ τῆς σοφιστείας αὐτῶν νὰ παγιδεύσωσιν
αὐτὸν διὰ λόγου· ἐπὶ τέλους δὲ οἱ ἔχθροι αὐτοῦ κατορθώνουν
μετὰ πολλὰς δεινοπαθείας νὰ προστήλωσωσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ
σταυροῦ. Μόλις εὐάριθμοί τινες, οἱ περὶ αὐτὸν μαθηταὶ καὶ
ἀπόστολοι, ἐνέμειναν μέχρι τέλους πιστὸν εἰς αὐτόν, εἰς οὓς
καὶ μετεφύτευσε τὴν ὑπὸ αὐτοῦ κηρυχθεῖσαν εἰς τὸν κόσμον
δρθιδοξίαν. Ἐν γένει, ἀδελφοί, ή δρθιδοξία ὑπέστη πλει-
στους διωγμοὺς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ
θεμελιώτου αὐτῆς. Ἄλλ' ἄπαντα ταῦτα ἥδυνηθησαν νὰ
καταβάλουν καὶ νὰ ἀποσθέσουν αὐτήν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ.
Οχι μόνον δὲν κατώρθωσαν νὰ τὴν ἔκμηδενίσουν, ἀλλ'
ἄπ' ἐναντίας αὐτὴν ἐν τῷ χωνευτηρίῳ τῶν διωγμῶν ἀνέ-
λαμψεν ἐτι μᾶλλον ὡς ἀδάμας πολύπυρσος. Πρὸ τοῦ Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ μετ' αὐτόν, ἀνεφάνησαν πολλοὶ
φέροντες τὸ προσωπεῖον τοῦ Μεσσίου, οἱ δποῖοι καὶ μέχρι
τινὸς κατώρθωσαν νὰ ἐλκύσουν πολλοὺς δπίσω αὐτῶν, ἀλλ'
ἄμα φονευθέντος τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, ἀμέσως διελύθησαν
καὶ ἔξηφανίσθησαν, καὶ χωρὶς νὰ καταδιώκῃ τις αὐτούς·
διὰ τὸ τοῦτο; διότι σύνθημα τῆς ἐνώσεως αὐτῶν ἦτον ἡ
πλάνη καὶ ἡ κακοδοξία, ἡ δποία αὐτὴν ἐν ἑαυτῇ φέρει τὰ
σπέρματα τῆς ἀπωλείας τῆς, καὶ, θάττον ἡ βράδιον, μαραι-
νομένη καταπίπτει· ἐν φῷ ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν διαδο-
θεῖσα δρθιδοξία, προστατευομένη ὑπὸ τῆς ἐνοικούσης ἐν αὐτῇ
θείας δυνάμεως, δσον καὶ ἀν κατεδιώχθη ἐν τῷ προσώπῳ.

τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἐπὶ τέλους ἀνεδείχθη νικήτρια καταβάλουσα τοὺς ἀντιπάλους αὐτῆς.

‘Αλλ’ ἔτι καταφανέστερον γίνεται τοῦτο, χριστιανοί, ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἴστορίᾳ τῆς ὁρθοδοξίας· ἡ ὁρθοδοξία δὲν ἔπαυσε καταδιωκομένη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὅχι. Ὁ προορισμὸς αὐτῆς δὲν ἦτον αὐτός. Ἡ ὁρθοδοξία προωρίσθη ὑπὸ τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς, ἵνα περαιωθῇ διὰ τῶν αἰώνων καταδιωκομένη καὶ καταδυναστευμένη, ὥστε ἔτι μᾶλλον νὰ καταδειχθῇ ἡ θειότης αὐτῆς καὶ νὰ βεβαιωθῇ ἡ ἐν αὐτῇ ἐδραζομένη ἀκαταμάχητος δύναμις. «Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν», εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ δι’ αὐτῶν πρὸς δλην τὴν Ἐκκλησίαν «Ἐσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ δνομά μου», εἶπεν ἀλλοτε πρὸς αὐτούς. «Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ θλῖψιν ἔχετε», ἐπανέλαβεν ἀλλοτε ὁ αὐτός, οὐδὲν ἄλλο διὰ τούτων ἐννοῶν, εἰμὴ δτι ἡ ὁρθοδοξία ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῶν ἔμελλε νὰ ὑποστῇ πολλὰς δοκιμασίας καὶ καταδιώξεις· ὁ αὐτὸς δρακόδιεβαίωσεν αὐτοὺς δτι καὶ μὲ δλους τοὺς δεινοὺς τούτους διωγμοὺς οὐδεμίαν βλάβην καὶ ζημίαν ἔχει νὰ ὑποστῇ ἡ ὁρθοδοξία. «Καὶ θρίξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀποληται». Γῷ δντι, ἀγαπητοί· οἱ διωγμοὶ κατὰ τῆς ὁρθοδοξίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἤρξαντο δεινότεροι καὶ πεισματωδέστεροι· οἱ διώχται τῆς ὁρθοδοξίας φονεύσαντες τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ἐνόμισαν δτι κατώρθωσαν νὰ καταβάλουν τὴν ὁρθοδοξίαν, ἐνόμισαν δτι κατέστρεψαν τὸ πᾶν, καὶ διὰ τοῦτο ἡσύχασαν ἐπὶ μικρόν, ἀλλ’ ἀμα ἔμαθον δτι ἡ ὁρθοδοξία ἐκηρύπτετο καὶ διεδίδετο ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ἀμέσως οἱ πάντες ὡς ἐκ συνθήματος ἔξεγειρονται κατ’ αὐτῶν, ἀνησυχοῦν, ταράττονται, συγκροτοῦν συνέδρια ἐπὶ συνεδρίων, συσκέπτονται ποῖα μέτρα νὰ λάβουν πρὸς καταστοὴν τῆς ὁρθοδοξίας· προσκαλοῦν ἐπανειλημμένους τοὺς ἀποστόλους, τοὺς ἐπιπλήττουν, τοὺς δέρουν, τοὺς συλλακίζουν, τοὺς παραγγέλλουν ἐντόνως ἵνα παύσωσι διαδίσοντες

τὴν δρθοδοξίαν. 'Αλλ' ἐπειδὴ ἔβλεπον ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα δλίγον συνετέλουν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν, προσαίνουν οἱ Ἀθλεῖοι καὶ περαιτέρω, κινοῦσι φανερὸν διωγμὸν κατ' αὐτῶν, λιθοβολοῦσι τὸν Στέφανον, φονεύουσιν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζενεδαίου, διασκορπίζουσι τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀκολουθοῦσι κατὰ πόδας τὰ ἵχνη τῶν ἀποστόλων, προσπαθοῦν παντοιοτρόπως νὰ διαστρέψωσι τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, συκοφαντοῦν αὐτοὺς πανταχοῦ ὡς δημεγέρτας καὶ λαοπλάνους, διαβάλλουν αὐτοὺς παρὰ ταῖς τεπικαῖς ἀρχαῖς ὡς στασιαστὰς καὶ νεωτεριστάς· ἀλλοτε κινοῦσι τὸν λαὸν κατ' αὐτῶν, ἀλλοτε ἐνεδρεύουν αὐτοὺς διὰ νὰ τοὺς συλλάβουν, ἀλλοτε τοὺς παραδίδουν εἰς τὰς φυλακάς, ἀλλοτε τοὺς ραβδίζουν, καὶ ἐπὶ τέλους παρασκευάζουν μαρτυρικὸν θάνατον εἰς δλους σχεδὸν τοὺς ἀποστόλους. 'Αλλὰ τὶς κατώρθωσαν δι' δλων τούτων; οὐδέν· ἡ δρθοδοξία ἐπὶ τέλους ἀκατάβλητος, ἡ δρθοδοξία νικᾷ, θριαμβεύει, πορεύεται τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διαχαραχθεῖσαν εἰς αὐτὴν νικηφόρον πορείαν, προχωρεῖ καὶ διαδίδεται πανταχοῦ μὲ δληγὴν τὴν ἀντίστασιν, τὴν δποίαν ἀπήντα. Οὕτω βλέπομεν ὅτι ἡ δρθοδοξία ἐπὶ τῶν ἀποστόλων διεδόθη καθ' ἄπασαν τὴν Παλαιστίνην, τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Βιθυνίαν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ρώμην, καὶ εἰς πολλὰ ἀλλα μέρη, τὰ δποῖα ἐὰν ἐπαριθμήσωμεν, θέλομεν παρεκτραπῆ τῆς παρούσης τοῦ λόγου δρμῆς. Δι' δλων τούτων βλέπομεν, ἀδελφοί, ὅτι ἡ δρθοδοξία οὐδέποτε σβέννυται, οὐδέποτε καταβάλλεται· εἴτε πολεμοί, εἴτε διωγμοί, εἴτε καταπιέσεις εἰς οὐδὲν ἀλλο χρησιμεύουν, ἡ εἰς τὸ νὰ παρασκευάσουν εἰς αὐτὴν λαμπρότερον θρίαμβον.

'Αλλ' ὑπομονή, χριστιανό· δὲν ἔστη ἔως ἐνταῦθα ἡ δρθοδοξομάχος μανία τῆς πλάνης καὶ τῆς κακοδοξίας. 'Απὸ τοῦδε μέλανα καὶ σκοτεινὰ νέφη ἀργίζουν νὰ καλύπτουν τὸν τῆς δρθοδοξίας δρίζοντα· ἀπὸ τοῦδε λαίλαψ καὶ καται-

γις φενερὰ ἔξεγειρεται κατὰ τῶν ἐκπροσωπουντων τὴν δρθοδοξίαν. ἄχρι τοῦδε ἔξεμαίνετο κατὰ τῆς δρθοδοξίας μόνος δ τῶν Ἰουδαίων λαός, ἐν ᾧ τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων καὶ ὁ λοιπὸς ὅχλος τῶν εἰδωλολατρειῶν δλίγην προσοχὴν ἔδιδον εἰς αὐτούς· ἥδη δμως Ἰουδαῖοι, εἰδωλολάτραι, ἔθνοι, βασιλεῖς, ἡγεμόνες, ἔπαρχοι, φιλόσοφοι, ἀμαθεῖς, οἱ πάντες συνώμοσαν τὴν ἔξαλειψιν καὶ ἔξόντωσιν τῆς δρθοδοξίας· οἱ πάντες ἥδη ἔθεσαν εἰς ἐνέργειαν πάντα τὰ καταστρεπτικὰ τῆς δρθοδοξίας μέσα, πῦρ, σιδηρον, λόγον, συγγραφήν, τὰ πάντα. Οἱ αὐτοκράτορες ἔξέδιδον ἀλλεπάλληλα διατάγματα, διατάττοντα τὰς κατὰ τόπους ἀρχάς, ἵνα διὰ παντοίων βασανιστηρίων καταναγκάζωσι τοὺς χριστιανούς, δπως ἀποπτύσωσι μὲν τὴν δρθοδοξίαν, θυσιάσωσι δὲ εἰς τὰ εἰδωλα· δ λαὸς ἀποδίδων τὰ κατὰ καιροὺς ἐπισυμβαίνοντα δυστυχήματα εἰς τὴν ὑπαρξίαν τῶν χριστιανῶν, ἔξεμαίνετο κατ' αὐτῶν ὡς λέων ὡρυόμενος καὶ ἔζήτει παρὰ τῶν ἀρχῶν τὴν ἔξαλειψιν αὐτῶν ἀπὸ πρεσώπου τῆς γῆς. Οἱ φιλόσοφοι διέδιδον ἔνθεν κακεῖθεν διάφορα ἀντιρρητικὰ τῆς δρθοδοξίας συγγράμματα, ἐν οἷς ἔξερεύγοντο πλείστας δσας ὕδρεις καὶ βλασφημίας κατὰ τῆς δρθοδοξίας, παριστῶντες αὐτὴν ὡς ὑποπτον εἰς τὸ κράτος καὶ ἐφιστῶντες τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχῶν. Καὶ παρίστα λοιπὸν τότε δ χριστιανικὸς κόσμος θέαμα ἐλεεινὸν καὶ ἀπαίσιον· μυριάδες δρθοδόξων καθ' ἐκάστην ἀνεπέμποντο εἰς τὰς αἰώνιους μονάς, ἀλλοι μὲν ρεπτόμενοι εἰς τὸ πῦρ, ἀλλοι δὲ εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλοι ξέρμενοι τὰς σάρκας, ἀλλοι ὑπὸ τῆς πείνης, ἀλλοι καραταπούμενοι, καὶ ἀλλοι διὰ μυρίων ἀλλων βασανιστηρίων, δσα πυραννική, θηριώδης καὶ ἀπονενοημένη ψυχὴ ἥδυνατο νὰ ἐπινοήσῃ. "Ω τῆς ἀπανθρωπίας! Ὡ τῆς θηριωδίας! Καὶ ταῦτα ἔπασχε, χριστιανοί, ἡ δρθοδοξία δχι ἐπὶ τινα ἔτι, ἀλλ' ἐπὶ αἰώνας ὀλοκλήρους. "Υστερον λοιπὸν ἀπὸ ὅλα ταῦτα, χριστιανοί, τι ἔπειτε νὰ περιμένητε; Ἐξ ἀπαντος τὸ παντελῇ ἀφανισμὸν τῆς δρθοδοξίας. "Υστερον ἀπὸ ταῦτα

Ἐπρεπε βεβαίως οὐδὲ εἰς νὰ μὴ μείνῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ δύμας δλον τὸ ἐναντίον συνέβη· διὸν κατεδιώχετο ἡ δρθιδόξια, ποσοῦτον ἔθριάμβευε καὶ ἔξηπλοῦτο εἰς δλον τὸ πρόσωπον τῆς γῆς· ἀντὶ νὰ καταπιεσθῇ καὶ νὰ ἔξαλειφθῇ, ὡς ἤλπιζον οἱ διώκται αὐτῆς, τούναντίον αὐτὴ ἔξηλθεν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης νικήτρια καὶ στεφηφόρος, τὸ ἐκχυνόμενον αἷμα τῶν μαρτύρων ἔχρησίμευεν ὡς σπόρος, ἐξ οὗ ἐβλάστανον μυρίοι θαλεροὶ βλαστοὶ τῆς δρθιδόξιας. Ἐὰν οἱ διωγμοὶ οὐτοὶ ἔκινοῦντο κατά τινος κακοδοξοῦ καὶ πεπλανημένης ἀλλῆς θρησκείας, ἐν ἀκαρεῖ θὰ ἔηφανται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ἡ μᾶλλον, αἱ ψευδεῖς αὐταις θρησκεῖαι καὶ κακοδοξοῖαι, καὶ ἀνευ διωγμοῦ τινός, κατέρρευσαν καὶ ἀπεσθέθησαν, ἡ δρθιδόξια δύμας καὶ μὲ δλους τούτους τοὺς διωγμοὺς ἔκενίκησε πάντοτε καὶ ἔθριάμβευσε· διότι ἡ πλάνη καὶ ἡ κακοδοξοῖα εἶναι πάντοτε ἐφήμερος, ἐνῷ ἡ δρθιδόξια εἶναι ἐδραία καὶ αἰώνιος, καὶ «πύλαι ἄδου οὐ κατισγύσουσιν αὐτῆς», κατὰ τὴν θείαν φωνήν.

‘Ἀλλ’ ἐπέπρωτο, χριστιανοί, ἵνα ἡ δρθιδόξια ὑποστῇ καὶ ἄλλους διωγμούς, διωγμοὺς ἐσωτερικούς, διωγμοὺς προεργομένους δχι ἐκ μέρους τῶν ἔθνικῶν, τῶν Ἰουδαίων καὶ εἰδωλολατρῶν, ἀλλ’ ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ δποῖοι, τέκνα τῆς Ἐκκλησίας τὸ κατ’ ἀρχὰς δντες, ἀπελάχτισαν τὴν γαλακτοτροφήσασαν αὐτοὺς δρθιδόξιαν καὶ διενθεύσαν καὶ παρεγάραξαν αὐτήν, εἰ δποῖοι, κατὰ τὸν ἐπιστήθιον τοῦ Κυρίου ἀπόστολον, «ἔξ ήμων ἔξηλθον, ἀλλ’ οὐκ ἥσαν ἔξ ήμων». Προώριστο τῷ δντι, κατὰ τὰ ἀνεξερεύνητα κρίματα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἡ δρθιδόξια διηγεκῶς καταδιωχθῇ ὑπὸ τῶν ἀθετησάντων αὐτήν, τῶν αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν, ἵνα, κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, «οἱ δόξιμοι φανεροὶ γένωνται». Οἱ τοιοῦτοι δὲ διωγμοὶ κατὰ τῆς δρθιδόξιας ὑπῆρξαν δεινότεροι τῶν ἄλλων καὶ μᾶλλον ἐπικίνδυνοι· διότι οἱ ἐκ μέρους τῶν ἔθνικῶν διωγμοὶ πρῶτον ἥσαν πρόσκαιροι καὶ διήρκεσαν μέχρι τοῦ οὐ αἰώνος, ἐνῷ αἱ αἱρέσεις οὐδέποτε ἐπαν-

σαν καταδιώκουσαι τὴν δρθοδοξίαν· δεύτερον μεταξὺ δρθοδοξίας καὶ εἰδωλολατρείας ὑπάρχει μεγίστη ἀντίθεσις καὶ διὰ τοῦτο εὐχόλως ἡ δρθοδοξία ἡδύνατο νὰ προφυλαχθῇ καθαρὰ καὶ ἀμόλυντος, ἐν ᾧ αἱ περιστοιχοῦσαι αὐτὴν ἀναρρήμητοι αἱρέσεις, ἐπειδὴ μᾶλλον προσήγγιζον πρὸς αὐτήν, ἡτον εὔχολον νὰ καταπνίξωσιν αὐτήν. Καὶ πόσους λοιπὸν διωγμούς, πόσα βάσανα, πόσας καταπιέσεις ἔδοκιμασεν ἡ δρθοδοξία ἐκ μέρους τῶν κακοδοξῶν αἱρέσεων! Καὶ μῆπως αἱ αἱρέσεις αὗται ἡσαν μία, ἡ δύο, ἡ δέκα, ἡ ἑκατόν; δχι, ἀγαπητοί· ἀπειράριθμοι αἱρέσεις κατεπίεζον καὶ συνέθλισον τὴν δρθοδοξίαν. Τινὲς μάλιστα ἔξ αὐτῶν Ἐλαθον τόσας μεγάλας διαστάσεις, ὥστε ἡ δρθοδοξία ἐφαίνετο διε ἐκινδύνευε νὰ χαθῇ, καὶ μόλις ἡρίθμει εὐαρίθμους τινὰς διπάδους· τὸ τῆς δρθοδοξίας σκάφος ἐκινδύνευε τότε νὰ καταποντισθῇ ἐν τῷ μέσῳ τῶν πανταχόθεν περικυκλούντων αὐτὸ διγρίων κυμάτων τῆς κακοδοξίας, καθὼς τοῦτο συνέβη ἐπὶ τοῦ ἀρειανισμοῦ, ἐπὶ τῶν μονοφυσιτῶν, ἐπὶ τῶν μονοθελητῶν καὶ ἄλλων τοιούτων αἱρέσεων. Ἐὰν μάλιστα αἱ αἱρέσεις κατώρθωντο νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς αὐτοκρατορίας, ἐὰν καμμία αἱρεσίς κατώρθωντε νὰ ποτίσῃ μὲ τὸ δηλητήριόν της, καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν καὶ νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς, ὡ! τότε ἀνεκδιήγητα εἶναι τὰ δεινά, τὰ διοπία υφίστατο ἡ δρθοδοξία· τότε ἡ μερὶς τῶν δρθοδοξῶν ἔξηναγκάζετο διὰ μυρίων βασανιστηρίων νὰ ἀρνηθῇ τὴν δρθοδοξίαν καὶ ἐγκολπωθῇ τὴν κακοδοξίαν. Οὕτω βλέπομεν διε συνέβη ἐπὶ τῆς θεοστυγοῦς αἱρέσεως τῶν εἰκονομάχων. Ἡ αἱρεσίς αὕτη ἐπὶ δλόκληρον αἰώνα καὶ ἐπέκεινα συνέθλισε καὶ ἐταλαιπώρει τὴν δρθοδοξίαν. Οἱ τότε καθήμενοι ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, οἱ Ἱσαυροί, οἱ Κοπρώνυμοι καὶ οἱ λοιποὶ τῆς κακοδοξίας ὑπέρμαχοι μετεχειρίσθησαν πᾶν ἔκβιαστικὸν μέσον, δπως ἔξαναγκάσωσι τοὺς δρθοδοξους νὰ ἀπορρίψωσι τὰς ἀγίας εἰκόνας καὶ τὰ λοιπὰ ἱερὰ τῆς δρθοδοξίας κειμήλια, τοσαῦτον δὲ ἐτιμωροῦντο οἱ τὰς ἀγίας εἰ-

χόνας ἀσπαζόμενοι, ὥστε μόλις που ἐν γωνίᾳ καὶ παραβάτῳ
ἡδύναντο οἱ δρθόδοξοι νὰ τελῶσι τὰ τῆς λατρείας αὐτῶν.
Ἄχολούθως ἀνεφάνησαν καὶ ἄλλαι δλεθριώτεραι αἱρέσεις,
αἱ ὅποιαι ἐπὶ αἰώνας δλοκλήρους κατεπολέμησαν τὴν δρθο-
δρέαν. Ἀλλὰ τὶ κατώρθωσαν; οὐδέν. Ποὺ εἶναι αἱ μυριάδες
ἔκειναι τῶν αἱρέσεων; αὐταὶ μὲν ἔξηφανίσθησαν καὶ ἀπε-
μαράνθησαν, καὶ μόνα τὰ δνόματα αὐτῶν ἀναφέρονται εἰς
τὴν ἴστορίαν, ἡ δὲ δρθόδοξία, καὶ μεθ' δλους τοὺς διώγμούς,
τοὺς δποῖους ύπέστη ἐκ μέρους αὐτῶν, αὐτὰς μὲν κατώρ-
θωσε νὰ καταβάλῃ, αὐτὴ δὲ ἀναθάλλει καὶ ἀναλάμπει,
στήσασα θριαμβευτικὸν κατ' αἰτῶν τρόπαιον, διότι «πύλαι
ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς».

Ἄλλὰ μήπως καὶ σήμερον ἔτι δὲν πολεμεῖται ἡ δρθο-
δοξία; μάλιστα, ἀδελφοί· ἡ δρθόδοξία, καὶ μεθ' δλην τὴν
φαινομένην εἰρήνην, τὴν δποίαν ἄγει, οὐχ ἡττον πολεμεῖ-
ται καὶ σήμερον· ἐκ τῶν αἱρέσεων, αἱ ὅποιαι κατὰ καιροὺς
ἔφανησαν καὶ κατεπολέμησαν τὴν δρθόδοξίαν, πολλὰ κα-
τέρθασαν καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, καὶ ἔξακολουθοῦσιν
ἔτι καὶ σήμερον καταδιώκουσαι αὐτήν, οὐχὶ μὲν διὰ πυρὸς
καὶ σιδῆρου, διότι ταῦτα, χάρις εἰς τὴν σημερινὴν ἀνεξιθρη-
σκείαν, ἔξελιπον, ἀλλὰ δι' ἄλλου τρόπου μυστικοῦ καὶ δο-
λοῦ, δτις εἶναι καὶ δ μᾶλλον δλέθριος καὶ ἐπικίνδυνος· μά-
λιστα. Οἱ παλαιοὶ ἔχθροι τῆς δρθόδοξίας ἦσαν φανερῶς κε-
κηρυγμένοι κατ' αὐτής καὶ ἐπολέμουν αὐτήν ἐκ τοῦ συστά-
δην, ὥστε οἱ προπάτορες ἡμῶν γινώσκοντες αὐτοὺς καλῶς
ἐλάμβανον τὰ κατάλληλα ἀμυντικὰ μέτρα· οἱ σήμερον
ὅμως ἔχθροι τῆς δρθόδοξίας ἐν τῷ φανερῷ μὲν κηρύττουσιν
ἀνεξιθρησκείαν καὶ ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, ἐν τῷ κρυ-
πτῷ δμως πάντα δόλιον καὶ ύπουλον τρόπον μετέρχονται,
ώστε νὰ παρασύρωσί τινα εἰς τὴν κακοδοξίαν. Γινώσκουσι
σήμερον οἱ ἔχθροι τῆς δρθόδοξίας εἴτε ἐν ταῖς συνομιλίαις, εἴ-
τε ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν, εἴτε δι' ἄλλου μέσου, ύπὸ
τὸ πρόσχημα τῆς λογικότητος λίαν τεχνηέντως νὰ ἔχχύνω-

σι τὸ δηλητήριον τῆς κακοδοξίας, καὶ ὁ ἀπροφύλακτος κινδυνεύει νὰ ποτισθῇ ὑπ' αὐτῇ· ἀλλὰ καὶ οὗτοι τίποτε δὲν θέλουν κατερθώσει, διότι ἡ δρθοδοξία, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν, οὐδέποτε θέλει καταβληθῆ καὶ ἐκμηδενισθῇ· διότι ἡ δρθοδοξία εἶναι πρωτισμένη ὑπὸ τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς πάντοτε νὰ νικᾷ καὶ νὰ θριαμβεύῃ, καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ἔχωμεν θάρρος καὶ οὐδέποτε νὰ ἀπελπίζωμεθα. Ἐὰν ἡ δρθοδοξία μετὰ δεκαεννέα αἰώνας, τοὺς διπάσους διέτρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲν ἔπαθε καὶ καθ' ὅλην τὴν φορερὰν πάλην, τὴν διποίαν ἀνέλαβε κατὰ τῶν ἀναριθμήτων πολεμίων αὐτῆς, πῶς εἶναι δυνατὸν εἰς τὸ ἔξῆς νὰ νικηθῇ καὶ νὰ καταβληθῇ, ἀφ' οὐ ἔχει ὑπὲρ ἔαυτῆς τὴν ἔξ ὕψους βοήθειαν, ἀφ' οὐ ἀρράτως ὑπερασπίζεται ὑπὸ τοῦ Κυρίου, διτις, κατὰ τὰς ἀψευδεῖς ἐπαγγελίας του, θέλει εἰσθαι· μεθ' ἡμῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἔως τῆς συντελείας τοῦ αἰώνος; «Ἴδοὺ ἔγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἔως τῆς συντελείας τοῦ αἰώνος».

Οὐχ ἡττον διμως ἔκαστος δρθοδοξος πρέπει νὰ ἥναι πολὺ προσεκτικός, χριστιανοί· διότι εἶναι μὲν ἀληθὲς διτις ἡ δρθοδοξία ἐν τῇ δλότητι αὐτῆς εἶναι ἀδύνατον νὰ νικηθῇ καὶ νὰ ἔξολοθρευθῇ, εἶναι διμως ἐπίσης ἀληθὲς διτις ἀτομα τῶν δρθοδόξων εἶναι δυνατὸν νὰ παρασυρθῶσιν εἰς τὴν πλάνην καὶ τὴν κακοδοξίαν, καθὼς τοῦτο βλέπομεν ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Ἡ κακοδοξία ἄχρι τοῦτο νὰ καταβάλῃ μὲν δλοσχερῶς τὴν δρθοδοξίαν δὲν ἡδυνήθη, ἐν τοσούτῳ ἡδυνήθη διὰ τῶν πολυειδῶν αὐτῆς μέσων νὰ ἀποσπάῃ ἀπὸ τοὺς κολπους αὐτῆς πολλοὺς ἐκ τῶν δπαδῶν της. Εἰς τὸν καιρὸν τῶν διωγμῶν, τοὺς διποίους ὑπέφερεν ἡ δρθοδοξία ἐκ μέρους τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ τῶν αἱρετικῶν, βλέπομεν διτις πολλοὶ δρθοδοξοι δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἀντισταθοῦν μέγει τέλους εἰς τοὺς διωγμοὺς τούτους καὶ ἡρονήθησαν τὴν δρθοδοξίαν. Ἀλλὰ καὶ σήμερον εὔρισκονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καρόν τινες, οἱ διποῖοι, εἴτε διότι δὲν εἶναι σταθεροί εἰς τὴν πλ-

στιν, εἴτε διότι εἰναι ἀμαθεῖς καὶ ἔξαπατῶνται ἀπὸ τὰ σοφίσματα τῶν κακοδέξων, εἴτε διότι δελεάζονται ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὰ ψεύτικα ἀγαθά, τὰ διότια ὑπόσχεται εἰς αὐτοὺς ἡ κακοδοξία, εὑρίσκονται, λέγω, ἐνίστε καὶ τοιοῦτοι, οἱ διότι παρασύρονται εἰς τὴν πλάνην καὶ τὴν ἀρνησιθρήσκειαν· καὶ διὰ τοῦτο ἔκαστος ὁρθόδοξος πρέπει νὰ καταβάλῃ μεγάλας προσπαθείας, ὥστε νὰ ἐδραιώνηται καὶ νὰ συνδέηται σφιγκτότερον μετὰ τῆς ὁρθοδοξίας. Τὸ καλλίτερον δὲ μέσον πρὸς τοῦτο εἰναι, ἐὰν θερμαίνῃ καὶ ζωογονῇ τὴν πίστιν του, ἐὰν μελετᾷ ἐπιμελῶς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἀλλα δογματικὰ καὶ ἡθικὰ τῆς ὁρθοδοξίου πίστεως ἡμῶν βιβλία; ἐὰν ἀποφεύγῃ τὴν ἀνάγνωσιν κακοδέξων καὶ αἵρετικῶν βιβλίων, ἐάν, ἐνι λόγῳ, προσπαθῇ ὥστε νὰ ἦναι κάτοχος τῶν ἀληθειῶν τῆς ὁρθοδοξίου ἡμῶν πίστεως καὶ νὰ πιστεύῃ ἀληθῶς εἰς αὐτάς. Ἐὰν τοιουτοτρόπως εἰναι καλῶς ὡπλισμένος, τότε θὰ δυνηθῇ νὰ ἀντιστῆ πρὸς πάσας τὰς μεθοδείας τοῦ πονηροῦ καὶ νὰ προφυλάξῃ τὸν ἔαυτόν του ἐναντίον πάσης ἐπηρείας, δυναμένης νὰ προέλθῃ ἐκ μέρους τῆς πλάνης καὶ τῆς κακοδοξίας.

Ἐν τούτοις, ἀδελφοί, ὁφελομεν πάντοτε νὰ δοξολογῶμεν καὶ νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεόν, διότι κατηξίωσεν ἡμᾶς ἵνα γεννηθῶμεν καὶ ἀνατραφῶμεν ἐν τῇ ὁρθοδοξίᾳ καὶ νὰ παρακλῶμεν αὐτὸν νὰ μᾶς ἐνισχύῃ καὶ νὰ μᾶς βοηθῇ, ὥστε νὰ διέλθωμεν πάσας τὰς ἡμέρας ἡμῶν ἐν τῇ ὁρθοδοξίᾳ καὶ νὰ ἀποθάνωμεν εἰς τοὺς κολπούς αὐτῆς. Ὁφελομεν πρὸς τούτοις, καθὼς λεγόμεθα ὁρθόδοξοι, οὕτω νὰ ἡμεθα καὶ πράγματι· ὁφελομεν νὰ πράττωμεν πᾶν δι τι μᾶς διατάττει ἡ ὁρθοδοξία καὶ νὰ ἀποφεύγωμεν πᾶν δι τι δύναται νὰ ἀμαυρώσῃ τὸ δνομα αὐτῆς. Ἡ ὁρθοδοξία δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν θεωρίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν· δταν ἡμεῖς θεωρητικῶς μὲν ἡμεθα ὁρθόδοξοι, ἀλλ' δμως πράττωμεν ἀμαρτίας καὶ αἰσχρὰς πρᾶξεις, αἱ διοῖαι ἀπαγορεύονται ὑπ' αὐτῆς, τότε καὶ ἡμεῖς συγκαταριθμούμεθα μὲ τοὺς διώκτας

τῆς δρθοδοξίας· μάλιστα. Ὁ Κύριος ἡμῶν εἶπεν· «Ο ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἔκεινός ἐστιν δὲ ἀγαπῶν με». Ὅστις λοιπὸν παραβάνει τὰς θείας ἐντολάς, ἔκεινος μισεῖ τὸν Χριστόν, καὶ ὅστις μισεῖ τὸν Χριστόν, εἶναι διώκτης τῆς δρθοδοξίας. Τί μᾶς ὠφελεῖ νὰ λεγώμεθα μὲν χριστιανούς, ἀλλὰ τὰ ἔργα ἡμῶν νὰ ἔναι ἀντιχριστιανικά; Ὁ χριστιανισμὸς δὲν εἶναι μόνον θρησκεία θεωρητική, ἀλλὰ καὶ πρακτική. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς μόνον δόγματα, τὰ δόποια νὰ πιστεύωμεν, ἀλλὰ καὶ ἐντολάς, τὰς δόποις νὰ πράττωμεν. Κάθε δόγμα τῆς δρθοδοξίας ἔχει ἔνα σκοπὸν πρακτικόν, διαχειρισμός παρομοιάζει μὲν οἰκοδόμημα, εἰς τὸ δόποιον θεμέλιον μὲν εἶναι τὰ δόγματα, οἰκοδόμημα δὲ εἶναι αἱ πρακτικαὶ ἐντολαὶ· καὶ καθὼς οὔτε θεμέλιον ὑπάρχει χωρὶς οἰκοδομῆς, οὔτε οἰκοδόμημα χωρὶς θεμέλιον, τοιουτοτρόπως οὔτε μόνον τὰ δόγματα ὑπάργουν χωρὶς ἐντολάς, οὔτε μόνον ἐντολαὶ χωρὶς δόγματα· ἡ ἡθικὴ δοσον αὐστηρὰ καὶ ἄν ἔναι, εἶναι μηδὲν, ἐάν δὲν συνοδεύηται μὲ τὴν δρθοδοξίαν· ἐπίσης καὶ ἡ δρθοδοξία δὲν μᾶς ὠφελεῖ διόλου, ἐάν δὲν συνοδεύηται μὲ τὴν ἔκτελεσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς· δταν ἡ δρθοδοξία δὲν παρακολουθήται μὲ τὰ καλὰ ἔργα, τότε παρομοιάζει μὲ τὴν πίστιν τῶν δαιμόνων. Ἀς προσπαθῶμεν λοιπόν, ἀδελφοί, νὰ ἔμεθα δρθοδοξοὶ καὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν, καὶ εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὰ ἔργα, ἵνα καταξιωθῶμεν τοῦ βραβείου τῆς ἁνω κλήσεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἄμην.

Β' ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ ΤΩ 1876, ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΥΤΟΥ,

ΕΙΣ ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ.

ΤΩΝ ΖΩΣΙΜΑΔΩΝ.

«Οδός δικαιοσύνης καὶ ἐλεημοσύνης εὑρίσκει
ζωὴν καὶ δόξαν» (Παρ. Σολ. κά, 21).

Σε δ α σ μ i ω τ α τ ε δέσ π ο τ α.

ΟΥΔΕΝ βεβαιώτερον τοῦ ἀξιώματος τούτου τοῦ σαφοῦ Σο-
λομῶντος· ἡ τε θρησκεία καὶ ἡ ιστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γέ-
νους δι' ἀναριθμήτων παραδείγμάτων, ἀρχαίων τε καὶ νεω-
τέρων, ἐναργέστατα ἐπιβεβαιοῦσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην.
Οσοι ἐπὶ τῆς γῆς ἔβαδισαν τὴν λαμπρὰν καὶ ἐπιφανῆ δόδυν
τῆς εὐποιίας καὶ ἐλεημοσύνης, τὸ υψηλότερον τῶν κοινωνι-
κῶν καὶ θρησκευτικῶν καθηκόντων ἐκπληρώσαντες, ἐδρέ-
ψαντο τοὺς ἀειθαλεῖς στεφάνους τῆς ἀθανάτου δόξης. Καὶ
ἐὰν παραλείψωμεν ἄπειρα ἄλλα παραδείγματα, ίδού παρά-
δειγμα πρόσφατον, ἐπιβεβαιοῦν τὴν ἄλλως αὐταπόδεικτον
ταύτην ἀλήθειαν, παρέχει εἰς ἡμᾶς ἡ νεωτέρα ιστορία τοὺς
κλεινοὺς ἡμῶν συμπατριώτας, τοὺς αὐταδέλφους Ζωσιμά-
δας, τῶν δόποιων τὸ ιερὸν μνημόσυνον ἐπιτελοῦμεν σήμερον
ἐνταῦθα. Οἱ γενναιόφρονες οὗτοι τῆς ἀνθρωπότητος εὐεργέ-
ται, τῶν δόποιων τὸ ἀθάνατον δνομα ἐπικοσμεῖ τὰ χρονικὰ
τῆς ἡμετέρας πατρίδος, οἱ ἀγλαοὶ οὗτοι τῆς Ἡπείρου βλα-
στοὶ καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν τὰ κλεινὰ ἔγχαλλωπίσματα, ἐν-
σαρκώσαντες ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀρετὴν τῆς εὐεργεσίας καὶ πα-
ρὰ πάντα ἄλλον διακριθέντες ἐπὶ ἀναριθμήτοις ἀγαθοεργί-
αις, ἐκομίσαντο ἀντάξια καὶ τὰ γέρα τῶν ιερῶν αὐτῶν
ἄθλων. Ἐν οὐρανῷ μὲν ἐκομίσαντο τοὺς ἀμαράντες στε-
φάνους τῆς αἰωνιότητος παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Θεοῦ, δστις,
κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ιερᾶς ἡμῶν θρησκείας, τὴν πρᾶ-

τοὺς ὁμοίους εὐεργεσίαν ὑπὲρ πᾶσαν ἀλλην ἀνθρωπίνην ἀρετὴν ὡς θυμίαμα εὐπρόσδεκτον ἀποδεχόμενος, πλουσίως ἀνταμεῖται τοὺς θιασώτας καὶ αὐτουργοὺς αὐτῆς, ἐπὶ τῆς γῆς δὲ συνέδεσαν τὸ ἔνδοξον αὐτῶν δνομα μετὰ τῆς ἀθανασίας. Οὐδεὶς δὲ μὴ ἀναπολῶν μετ' ἐπαίνων καὶ εὐφημιῶν τὸ γεραρδὸν δνομα τῶν ἀοιδίμων Ζωσιμαδῶν. Εὑλογεῖ τὴν μνήμην αὐτῶν ἐν ταῖς πρὸς τὸν Θεὸν ἐντεύξεσιν ἡ Ἐκκλησία, εὐγνωμονεῖ αὐτοῖς ἡ πατρίς, τιμᾷ αὐτοὺς τὸ ἔθνος. Τὰ πλήθη τῶν ἐνδεῶν καὶ ἀπόρων, δσοι ἀνακουφίζουσι τὰς πολυειδεῖς αὐτῶν ἀνάγκας ἐν τοῖς κληροδοτήμασι τῶν Ζωσιμαδῶν, ἐνατενίζουσι καθ' ἔκάστην μετὰ σεβασμοῦ πρὸς τὴν σκιάν αὐτῶν καὶ προσάγουσιν εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν δάκρυα εὐγνωμοσύνης. Τὰ στίφη τῶν ἀπανταχοῦ τροφίμων τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς, πλούσια τὰ ζωήρρυτα τῆς παιδείας νάματα ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ πηγῇ ἀντλήσαντες καὶ τοὺς καρποὺς τῆς σπουδῆς αὐτῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀπολαύοντες, βαθέως φέρουσιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἔγκεχαραγμένον τὸ αἰσθῆμα τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνης καὶ μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἐπαίνων φέρουσι καθ' ἔκάστην στιγμὴν εἰς τὸ στόμα τὸ ἀθάνατον αὐτῶν δνομα. Ἡ δὲ πατρίς ἡμῶν περισσότερον πάντων ἔκτιμῶσα τὰς πολυειδεῖς πρὸς αὐτὴν τῶν Ζωσιμαδῶν εὐεργεσίας, τελεῖ ἔτησίως καὶ δημοτελές ὑπὲρ αὐτῶν μνημόσυνον. Εἰς τὴν φωνὴν οὖν ταύτην τῆς πατρίδος ὑπείκοντες, συνήλθομεν σῆμερον πάστης τάξεως καὶ ἡλικίας πολιτεῖται ἐν τῷ ἵερῷ τούτῳ ναῷ, ἵνα καὶ δημοσίᾳ προσενέγκωμεν αὐτοῖς τὸν διειλέμενον φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης, καὶ συνενώσωμεν τὰς εὐχὰς ἡμῶν πρὸς τὸν Ὅψιστον ὑπὲρ ἀναπαύσεως καὶ συγχωρήσεως τῶν ψυχῶν αδτῶν. Τοῦτο δὲ ἡτον ἐπόμενον, συνέπεια ἀναπόφευκτες τῆς εὐεργεσίας παρέπεται ἡ πρὸς τοὺς εὐεργέτας τιμὴ καὶ δόξα. Τὸ αἰσθῆμα τῆς εὐγνωμοσύνης εἶναι τὸ φυσικώτατον ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ. Πάντας, δσοι ἐπὶ τῆς γῆς δόδεύουσι τὴν εὐχλεή δόδην τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς εὐεργεσίας, πάντας

τούτους εἰς τὸ τέρμα τοῦ σταδίου αὐτῶν στεφάνοι τὸ ἀνθρώπινον γένος μὲ τοὺς εὐώδεις τῆς ἀθανασίας στεφάνους. «Οἵδες δικαιοσύνης καὶ ἐλεημοσύνης εύρήσει ζωὴν καὶ δόξαν».

Τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο, ἀγαπητοί, εἶναι ἀνεξήγητον. Ἡ ἴστορία τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἀναγράφει πλεῖστα δσα παραδείγματα ἔξιχων ἀνδρῶν, οἵτινες ἔχρημάτισαν ἔκτακτον φαινόμενον τοῦ αἰῶνός των. Ἐκάστη ἐποχὴ ἐν τῇ σειρᾷ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων παρουσιάζει καὶ τοὺς μεγαλουργοὺς αὐτῆς ἀνδρας, οἱ δποτοὶ διὰ τῆς ἔξαιρετικῆς ἰκανότητος καὶ τῶν ἔξιχων αὐτῶν πλεονεκτημάτων διεδραμάτισαν πρόσωπον ἔκτακτον ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐφείλκυσαν δπίσω αὐτῶν τὴν προσοχὴν τῶν τε συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων. Ἀλλοι διεκρίθησαν ἐπὶ τῆς γῆς ὡς μεγάλοι κατακτηταί, κατακτήσαντες διὰ τῆς ἴσγύος καὶ τῆς πολεμικῆς αὐτῶν ἰκανότητος μέγα μέρος τῆς ὑφηλίου, μυριάδες δὲ ἀνθρώπων ἔχλιναν τὸ γόνυ καὶ τὸν αὐχένα πρὸ τοῦ λαμπροῦ αὐτῶν θρόνου. Ἀλλοι ἀνελθόντες τὰς ἀνωτέρας βαθμίδας τῶν πολιτικῶν ἀξιωμάτων, διὰ τῆς ἔξιχου πολιτικῆς αὐτῶν ἰκανότητος ἐδόξασαν τὴν βασιλείαν αὐτῶν, φέροντες δὲ μεθ' ἔκπτων ἐπὶ τοῦ θρόνου ἔκτακτα πολιτικὰ καὶ διπλωματικὰ πλεονεκτήματα, ἐπεδαψίλευσαν εἰς τὸ ὑπήκοον αὐτῶν τὰ ἀγαθὰ τῆς ειρήνης καὶ εὐνομίας καὶ διεκρίθησαν ὡς πολιτικοὶ ἄριστοι. Ἐτεροὶ διὰ τῆς μεγάλης εὐφυΐας καὶ τῶν ἔξιχων διανοητικῶν πλεονεκτημάτων κατέλαβον τὴν ἀκρόπολεν τῶν ἀνθρώπινων ἐπιστημῶν, καὶ διὰ τῶν σοφῶν αὐτῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων ἐφείλκυσαν τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλοι διὰ τῆς συνδρομῆς ἔκτακτων τῆς τύχης περιστάσεων συνεσώρευσαν ἐν τοῖς ταμείοις αὐτῶν τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου, καὶ ἀνεδέιχθησαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς ὑπέρπλουτοι καὶ μεγάλοι κτηματίαι. Ἀλλοι, τέλος πάντων, ἐν ἀλλῃ τινὶ κοινωνικῇ ἥ πολιτικῇ θέσει διεκρίθησαν δι' ἕτερα ἔξαιρετικὰ πλεονεκτήματα. Ἀλλ' εὐγνωμονεῖ ἄρα γε εἰς πάντας τούτους τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ

άναφέρει τὸ δνομα αὐτῶν μετ' ἐπαίνων καὶ ἔγκωμίων ;
"Οχι ! ή τοιαύτη εὐγενῆς ἀμοιβὴ ἀπονέμεται εἰς ἔκείνους
μόνον ἐξ αὐτῶν, εἰς δσους ή ἔκτακτος αὐτὴ κοινωνικὴ πε-
ριωπή, εἰς θην ἀνύψωσεν αὐτοὺς ή θεία πρόνοια, ἔχρησίμευ-
σεν ως ἀφετηρία ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ὠφελεῖσθαι τῆς ἀνθρωπότητος·
ή ὡφέλεια τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ή ἀκριβεστάτη στάθμη,
δι' οὗ η κοινωνία ἀντισταθμίζει καὶ ἀπονέμει τὴν τιμὴν
καὶ τοὺς ἐπαίνους πρὸς τοὺς ἔξχογους αὐτῆς ἄνδρας. "Ας φθά-
σῃ τις εἰς τὰ ἀνώτατα πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ ἀξιώματα,
ἄς διέπῃ τὸν κόσμον ἀπαντά διὰ τῆς ἴσχύος καὶ τῆς ἵκα-
νότητός του, ἄς ἀποτελῇ τὸ σπανιώτατον φαινόμενον τῆς
μεγαλοφυΐας, ἄς συσσωρεύσῃ εἰς τὰ βαλάντιά του δῆλους
τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς, ἐὰν ἐκ τῶν ἔκτακτων τούτων
δώρων τοῦ Θεοῦ δὲν ὡφεληθῇ η κοινωνία, οὐδεμία τιμή,
οὐδεμία εὐγνωμοσύνη ἀπονέμεται εἰς τοὺς ἔχοντας αὐτά.
Θαυμάζουσι μὲν οἱ ἀνθρώποι τοὺς ἔκτακτους τούτους ἄνδρας
καὶ η ἴστορία δημιουργεῖ ἐποχὴν ἐκ τῶν κατορθωμάτων
αὐτῶν. ἀλλὰ πάντα ταῦτα θεωροῦσσα συνέπειαν ἔκτακτων
τῆς φύσεως δωρημάτων καὶ διαφόρων ἀλλων εὔνοικῶν περι-
στάσεων, εἰς ἐν καὶ μόνον ἐφιστᾶ τὴν προσοχὴν αὐτῶν,
ποίαν δηλονότι ὑπηρεσίαν, πείας ὠφελείας προσήνεγκον εἰ
ἔκτακτοι οὗτοι ἄνδρες· καὶ ἐὰν η ἔξαιρετικὴ τῶν τοιούτων
θέσις ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἔχρησίμευσε πρὸς θεραπείαν τῆς ίδιας
ἰδιοτελείας καὶ ματαιοφροσύνης, η πρὸς ἐπίτευξιν γαματέέ-
λων σκοπῶν, χωρὶς νὰ καταλίπῃ ἕχνη ὠφελείας εἰς τὴν
ἀνθρωπότητα, οἱ τοιοῦτοι ζῶντες μὲν ἀπολαύουσι προσποιη-
τῆς τινος τιμῆς ὑπὸ τῶν περὶ αὐτοὺς κολάκων, καὶ πάντων
τῶν διπλασίηποτε συνδεομένων πρὸς αὐτοὺς διά τινος ἀνάγκης,
τιμῆς ὑπαγορευομένης ὑπὸ τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ συμφέρον-
τος, ἀποθνήσκοντες δόμως σθέννυνται διὰ παντός, «έκλει-
πουσιν ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτῶν καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν
μετὰ σπουδῆς», κατὰ τὸν φαλμῳδόν, καὶ συναποκριζούσαι
μεθ' ἔκατῶν εἰς τὸν τάφον ἀπαν τὸ φορτίον τῆς ίδιας προσ-

καίρου περιφανείας καὶ λαμπρότητος, ἡ δὲ ιστορία ἀναρέ-
ρουσα τὰ δινόματα αὐτῶν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν χρονικῶν
τῆς ἀνθρωπότητος, σύδεμίαν τιμήν, σύδεμίαν δοξαν, σύδένα
ἔπαινον ἀπονέμει αὐτοῖς. Τούναντίον μάλιστα ἐπιχρίνει αὐ-
στηρῶς, ψέγει, κατακρίνει καὶ στιγματίζει αὐτούς, διότι,
ἐν φώφειλον ὡς ἔκ τῆς ἐκτάχτου αὐτῶν περιωπῆς νὰ πα-
ράσχωσι πολλὰς ὠφελείας καὶ εὐεργεσίας εἰς τὴν ἀνθρω-
πότητα, παρῆλθον τὸν βίον αὐτῶν ἀνωρελῶς καὶ κατέχωσαν
εἰς τὴν γῆν τὸ δοθὲν αὐτοῖς τάλαντον, καὶ τοιουτοτρόπως
ἐπὶ τῆς γῆς μὲν παρακολουθοῦσι τὴν μνήμην αὐτῶν οἱ
πικροὶ ἐλεγχοὶ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν, ἐν οὔρανῷ δὲ ἀ-
νανέμενι αὐτοὺς ἡ αὐστηρὰ τιμωρία τοῦ κρύψαντος τὸ τά-
λαντον· φειδωλοὶ ἐφάνησαν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὰς εὐεργεσίας
των, φειδωλὸς θέλει φανῆ καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Θεός. «Ο
σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει». Τούναντίον
βλον συμβαίνει εἰς τοὺς φιλογενεῖς καὶ φιλανθρώπους ἔκει-
νους ἄνδρας, τῶν δόπιών τὰς εὐγενεῖς καρδίας διαφλέγει δ
ἔρως τῆς εὐεργεσίας καὶ σὶ δόπιοι κύριον αὐτῶν μέλημα ἐν
τῷ βίῳ προτίθενται τὴν ὠφέλειαν τοῦ πλησίον. Οἱ τοιοῦτοι
καὶ ἐν δὲν κατεῖχον θέσεις περιφανεῖς καὶ ἀξιώματα, καὶ ἀν
ώς ἀπλοὶ ἰδιώται μετήρχοντο τὸ ἀπλοῦν αὐτῶν βιοποριστι-
κὸν ἔργον ἐν ἀποκέντρῳ τινὶ κοινωνίᾳ, καὶ ζῶντες δόμως
ἔτιμήθησαν παρὰ πάντων καὶ μετὰ θάνατον τὸ δινομα ταύ-
τῶν ἐνεγράφῃ εἰς τὰς δέλτους τῆς ἀθανάτου ιστορίας καὶ
ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν γενεῶν ζῇ εἰς αἰώνας τιμώμενον καὶ
διεζαίρμενον παρὰ πάντων. «Οδὸς δικαιοσύνης καὶ ἐλεη-
μοσύνης εύρησει ζωὴν καὶ δόξαν».

Εἰς τοὺς τελευταίους τούτους συγκαταλέγονται οἱ ἀεί-
μνηστοι Ζωσιμάδαι, περὶ ὧν ὁ λόγος σήμερον. Οἱ μεγαλό-
φρονες οὗτοι ἄνδρες, καταρρονήσαντες τὴν ἐπίκηρον κοσμικὴν
ἐπιδείξιν καὶ ματαιορροσύνην, ἥτις ἐν ἀκαρεῖ ἔξαφανίζεται,
ἐπεζήτησαν τὴν ἀληθῆ καὶ μένουσαν δόξαν, ἀναδεικνύμενοι
εὐεργέται τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς πιστοὶ τοῦ Θεοῦ οίκονόμοι:

φιλαπονήσαντες τὸ δοθὲν αὐτοῖς παρὰ Θεοῦ τάλαντον τῷ πλούτου, δὲν διέθεταν αὐτὸ πρὸς ἐπιδίωξιν περιφρανῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσεων καὶ ἀξιωμάτων, δὲν κατεσπατάλησαν αὐτὸ εἰς ἀσκόπους καὶ πολυτελεῖς ἐπιδεξεῖς, δὲν κατησώτευσαν αὐτὸ πρὸς κορεσμὸν τῶν σαρκικῶν παθῶν καὶ δράσων, ἀλλ' οὐτε δηλητηριασθέντες ὑπὸ τοῦ ἀνοήτου πάθους τῆς φιλαργυρίας κατέχωσαν αὐτὸ εἰς τὴν γῆν, ἵνα καταλίπωσιν αὐτὸ λαμπρὰν λείαν εἰς τοὺς κληρονόμους των, ὡς πράτουσιν οἱ πολλοὶ τῶν πλούσιων, ἀλλὰ κατέστησαν αὐτὸ οἱ ἀείμνηστοι δργανον καὶ ἔχρησιμοποίησαν τὸν θησαυρὸν αὐτῶν ἐπ' ὥφελειᾳ καὶ εὐεργεσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος. Υπεστήριξαν ἐνδεεῖς καὶ ἀπόρους οἰχογενείας, συνετέλεσαν εἰς τὴν σύστασιν νοσοκομείων πρὸς περίθαλψιν τῶν πασχόντων, ἐπρονόησαν περὶ ὑπανδρείας ἀπόρων κορασίων, συνέδραμον εἰς παντοδαπὰ ἔκπαιδευτικὰ καταστήματα, συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ὑγιοῦς παιδείας διὰ τῆς ἐκδόσεως καὶ διαδόσεως παντοίων σπουδαίων συγγραμμάτων, καὶ εἰς ἐπίμετρον τῶν εὐεργεσιῶν αὐτῶν καθίδρυσαν ἐν τῇ ἴδιᾳ πατρὶδι γυμνάσιον πρώτης τάξεως, τὴν φερώνυμον αὐτῶν σχολήν, ἐν ᾧ τοσοῦτοι νέοι ἔκπαιδευόμενοι πληροῦσι τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας πολιτῶν μεμορφωμένων καὶ ἀνεπτυγμένων. Ἐνὶ λόγῳ, οὐδεμίαν ἀνθρωπίνην ἀνάγκην παρεῖδον οἱ ἀείμνηστοι ἀθεράπευτον. Συγκινεῖται βαθέως τὴν καρδίαν δυτικά ἀναγνώσῃ τὴν διαθήκην αὐτῶν, ἐν τῷ πνεύματι τῆς διπολας διαβλέπει τὸ αἰσθημα τῆς φιλογενείας καὶ φιλοπατηρίας, τὸ δόποιον διῆκε τὰς φλέβας αὐτῶν. Ποσὰ ἀναρίθμητα μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου αὐτῶν διοιλοῦ βλέπει τις διατεθειμένα εἰς διάφορα μέρη δι' ἔργα φιλογενῆ καὶ φιλάνθρωπα. Τοιουτοτρόπως ὡς πλούσιοι οἱ ἀοιδιμοὶ Ζωτιμάδαι ἔξεπλήρωσαν πληρέστατα τὸν προορισμὸν αὐτῶν καὶ διέπρεψαν ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἐπὶ τῆς γῆς πλούσιος. Ναῖ! Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑπῆρχαν καὶ ὑπάρχουσι πολλοὶ πλούσιοι ἀσυγκρίτῳ ἀῷ λόγῳ ὑπερβαίνοντες τοὺς Ζωτιμάδας κατὰ τὰ πλούτη,

ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνιστᾷ τὴν τιμὴν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν φθάνει μέχρι τοῦ σημείου τούτου ὁ προορισμὸς αὐτῶν. Ὁ προορισμὸς τοῦ πλουσίου ἀφορᾷ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου· καὶ ἐντεῦθεν οἱ πλεῖστοι τῶν πλουσίων, ἐπειδὴ κωφεύοντες πρὸς τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν ἀποστολὴν δαπανῶσι τὰ πλούτην αὐτῶν ματαίως καὶ ἀσκόπως, «τὸ μὲν ἀργύριον αὐτῶν δλεθρὸς κληρονομήσει», κατὰ τὸν προφήτην Ἱεζεχιὴλ, αὐτοὶ δέ, «καταλείποντες ἀλλοτρίοις τὸν πλοῦτον αὐτῶν», χωροῦσιν εἰς τὸ μηδέν, ἐπισύρουσιν δέποσα αὐτῶν τοὺς πικροὺς ἐλέγχους καὶ τὰς ἀράς τῶν ἀνθρώπων, ἔξαλείφεται τὸ μνημόσυνον αὐτῶν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς καὶ γίνονται «οἱ τάφοι αὐτῶν οἰχαὶ αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα», κατὰ τὸν φαλμαδόν, ἐν οὐρανῷ δὲ ἀναμένει αὐτοὺς ἡ φρικτὴ τιμωρία τῶν ἀνηλεῶν καὶ ἀσπλάγχνων· ἐν ᾧ οἱ ἀειμνηστοι Ζωσιμάδαι, διαθέντες τὰ πλούτην αὐτῶν κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Ὑψίστου εἰς ἕργα ἀγάπης καὶ ἐλεημοσύνης, παρὰ Θεοῦ μὲν θέλουσιν ἀνταμειφθῆ ἐπαξίως μὲ τὰ ἄρρητα ἀγαθὰ τῆς αἰωνιότητος· «διότι δὲ ἐάν τι ἔκαστος ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ Κυρίου», μᾶς διδάσκει ὁ ἀπόστολος Παῦλος ('Ἐφεσ. 5', 8), ἐπὶ τῆς γῆς δὲ τὸ περιώνυμον αὐτῶν δνομα τέλει τιμᾶσθαι καὶ δοξάζεσθαι παρὰ πάντων. «Οδὸς δικαιοσύνης καὶ ἐλεημοσύνης εὑρήσει ζωὴν καὶ δόξαν».

Τοιοῦτοι ἐγένοντο, ἀγαπητοί, οἱ ἀστικοὶ Ζωσιμάδαι, τούτων δὲ τὸ παράδειγμα διφέλει νὰ μιμηθῇ πᾶς δστις ηὗτυχησε νὰ ἔχῃ τὰ μέσα τοῦ ὥφελεν καὶ εὐεργετεῖν τὸν πλησίον· ἡ εὐεργεσία πρὸς τοὺς ὅμοίους, τὸ ἀνώτερον τῶν κοινωνιῶν καθηκόντων συνιστῶσα, εἶναι συγχρόνως καὶ ἡ ὑψηλοτέρα χριστιανικὴ θυσία, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς εὐαρεστεῖται μᾶλλον παρὰ εἰς πᾶσαν ἀλλην ἀρετὴν. «Τῆς δὲ εὔποιίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις γὰρ θυσίας εὐαρεστεῖται ὁ Θεός», μᾶς διδάσκει ὁ ἀπόστολος τῶν ἔθνων. Εἴτε λοιπὸν εἰς τὸν Θεὸν θέλεις νὰ φανῆς ἀρε-

στός, ἀνθρώπε, εἴτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἔσο ὠφέλιμος καὶ εὐεργετικὸς πρὸς τοὺς δύοισι σου. Ἰδοὺ τὸ στάδιον τῆς ἀληθίου τιμῆς καὶ δόξης. Μάτην ἐπιζητεῖς τὴν τιμὴν καὶ τὸν ἐπαινὸν ἀλλαχεῦ· ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη εἶναι δὲ ἀγνὸς καὶ εἰλικρινῆς φόρος τῶν χαρδίων, τὸν δποτὸν δὲ ἀνθρωπὸς ἐπιφυλάσσει εἰς μόνους τοὺς εὐεργέτας του. Ὁλον τὸν κόσμον δύναται τις νὰ κατακτήσῃ διὰ τῶν δπλῶν καὶ τῆς Ισχύος, οὐδέποτε δμως καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων χαρδίας· ἡ ἀνθρωπίνη χαρδία δὲν κατακτᾶται διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ διὰ τῆς εὐεργεσίας. Τὸ παράδειγμα λοιπὸν τῶν Ζωσιμαδῶν ἐστω ἀείποτε πρὸ τῶν δφθαλμῶν ἡμῶν καὶ ἀς προσπαθήσωμεν τὸ κατὰ δύναμιν ἔκαστος νὰ ὀδεύσωμεν ἐπὶ τὰ ἔχνη αὐτῶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς τύχωμεν τῶν βραβείων τῆς ἀθανάτου τιμῆς καὶ δόξης· συνενώσαντες δὲ τὰς φωνὰς ἡμῶν, δεηθῶμεν τοῦ 'Υψίστου ὑπὲρ μακαρίας μνήμης καὶ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ἐπιφωνεῦντες· αἰωνία τὴ μνήμη τῶν μακαρίων Ζωσιμαδῶν (τρίς). Ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΑΛΛΙΔΟΥ,

ΤΟΤΕ ΜΕΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ,

ΝΥΝ ΔΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

Α' ΛΟΓΟΣ,

**ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΚΑΤΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1879 ΕΝ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙ
ΑΜΑ ΤΗ ΕΚ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΤΑΒΑΣΕΙ ΑΥΤΟΥ.**

αΠροσέχετε ούν ίσαυτοις καὶ παντὶ τῷ ποιμενίῳ, ἐν δὲ δικαιῷ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμανεῖν τὴν Ἑκκλη-
σίαν τοῦ Θεοῦ, ην περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἴδιου αἵματος».

(Πράξ. κ', 28)

Η ΜΗΤΗΡ καὶ τροφὸς ἡμῶν ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη
Ἐκκλησία, μητρικῶς περὶ πάντων προνοοῦσα, ὡς ἀγαπητὸς
μου ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ περιπέθητα,
ἔχειλέξατο καὶ προσεκάλεσεν εἰς τὸν χηρεύοντα θρόνον τῆς
περιδόξου καὶ ιστορικῆς μητροπόλεως ὑμῶν Τραπεζούντος
τὸν ταπεινὸν ἐμέ, καίτοι μικρότερον δυντα μεταξὺ τῶν συνα-
δέλφων μου καὶ νεώτερον ἐν τῷ οἰκῳ τοῦ πατρός μου. "Ἄν
καὶ ἐκ παίδων ἀφιερωμένος εἰς τὴν ιερὰν διακονίαν τῆς
Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξ ἀπαλῶν δυνάχων ἀνατεθραμ-
μένος εἰς τὴν πρὸς αὐτὴν δρειλομένην βαθεῖαν καὶ ἀνυπό-
κριτον εὐπειθεῖαν καὶ ὑποταγήν· συλλογιζόμενος δμως, ἀφ'
ἐνδος μὲν, τὸ μέγα ἔργον τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς τοῦ ποι-
μένος, ἐναπαίτοῦν ισχὺν καὶ πολιτείαν ἀγνήν, ἀρετὴν καὶ
δύναμιν λόγων μετὰ συνέσεως καὶ ἀναλογιζόμενος καὶ τὰ
ἐπιβαλλόμενα χρέη καὶ τὴν ἐπικειμένην εὐθύνην, ἀφ' ἐτέρου
δέ, συναισθανόμενος τὴν ἀσθένειαν καὶ μικρότητα τῶν ἡμε-
τέρων δυνάμεων, ὡς ἀληθῆς καὶ εἰλικρινῆς στρατιώτης,
δὲν ἥδυνήθην ἀνευ δισταγμοῦ νὰ ἀποδεχθῶ τὸ κέλευσμα

τῆς Ἐκκλησίας, ὡς λόγον ἀποδώσων, οὐ μόνον περὶ ἔμαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἐμπιστευθέντος μοι λογικοῦ ποιμένου, ἐφ' οὗ ἐκλήθην ἐπίσκοπος καὶ φύλαξ καὶ δόνηγός εἰς τῆς σωτηρίας καὶ ἀρετῆς τὴν ὁδόν, διπερ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ποιμένων ἐκζητήσει Κύριος. Καὶ ἀληθῶς, τίς δύναται ἀνεξετάστως ν' ἀποδεχθῆ κέλευσμα τόσον ὑψηλόν; τίς δύναται, ἀντιμετρῶν τὰς ἀνθρωπίνας αὐτοῦ ἀσθενεῖς δυνάμεις, ν' ἀποδέψῃ εἰς τοσοῦτο θεοτίμητον ἀποστολήν, εἰς τὴν ποιμαντορίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν τοσούτων ψυχῶν;

Ταῦτα φαίνεται ἐννοῶν καὶ διεσφές Παῦλος καὶ θελωνὸν διεγείρη τὴν προσοχὴν τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ παραστήσῃ τὴν θεότητα τοῦ ἔργου αὐτῶν, παραγγέλλει καὶ νουθετεῖ τοὺς ποιμένας ἐν τῷ προσώπῳ τῶν πρεσβυτέρων τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησίας λέγων· «Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμένῳ», ἔχουν φυλάττετε, ἀδελφοί, τὰ ὑψηλὰ ὑμῶν χρέη γινόμενοι παράδειγμα καὶ τύπος πολιτείας ἐναρέτου εἰς τοὺς ποιμανομένους, φυλαττόμενοι μή τι παρεκτραπῆτε τῆς εὐθείας δόσοῦ, προσέχοντες καὶ ἐπαγρυπνοῦντες εἰς τὴν ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν, ὡς ὑμεῖς ὑπὲρ αὐτῶν ἀποδώσοντες λόγων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ἐκ χειρὸς γάρ ὑμῶν ἐκζητήσει Κύριος διθέδες τὸν λαὸν αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἀναλογισθείς, ἀγαπητοί, δτι ἡ παντούργος τοῦ Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις ἐκτελεῖ τὰ θαυμάσια αὐτῆς, μεταχειρίζομένη πάντοτε μέσα στὸν ἀσθενῆ καὶ μικρά, ἀπέρι καταδεικνύουσι τρανώτατα τὴν θείαν παντοδύναμίαν καὶ μεγαλειότητα, φοβηθεὶς δὲ μήπως λογισθῶ ρίψασπις ἀπέναντι τῶν ἀγώνων καὶ τῆς νέας ταύτης θιακονίας μου καὶ πάθω τὸ τῆς παρακοής τοῦ Ἰωνᾶ, ὑπήκουσα καὶ ἥδη εἰς τὴν καλέσασάν με φωνὴν τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ ἀνεδεξάμην μετὰ θάρρους τὴν πνευματικὴν προστασίαν τῆς θεοσώστου μητροπόλεως ταύτης, ἀπεκδεχόμενος τὰ πάντα παρὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύ-

ματος, της ἐνδυναμωύσης τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν καὶ ἀναπληρούσης τὰ ἔλλειποντα, καὶ παρὰ τῆς πάσης εὐγνωμοσύνης ὑπερτέφας ἀγάπης, συμπαθείας καὶ τιμῆς, ἣν περιεποίησεν ἔμοι τῷ ταπεινῷ καὶ ἐλαχίστῳ δ τε ἴερὸς κληρος, τὰ διαφορα τῆς θεοσυντηρήτου ταύτης πολεως συμβούλια καὶ σωματεῖα καὶ δλόκληρος ἡ ἐπαρχία ἐν τῇ πρώτῃ εἰδήσει τῆς ἔκλογῆς μου, ως μητροπολίτου αὐτῆς.

‘Η ἐκ πρώτης δ’ ἀφετηρίας πάνδημος αὕτη ἔκφρασις τοσῶν ἀγαθῶν καὶ εἰλικρινῶν αἰσθημάτων τῶν τε ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημούντων καὶ δλοκλήρου τῆς Τραπεζοῦντος καὶ ἐπαρχίας δὲν ἥδυνατο εἰ μὴ νὰ διαλύσῃ καὶ τὸν ἐλάχιστον δισταγμὸν τῆς καρδίας μου, θεωρήσαντος ως καλὴν ἀρχὴν καὶ ἐγγύησιν τρόπον τινὰ τῆς ἐς ἀεὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης καὶ συμβιώσεως καὶ συνεργασίας ποιμένος μετὰ ποιμνίου, ως πατρὸς μετὰ προσφιλῶν καὶ ἀγαθῶν τεκνῶν· διὰ τοῦτο καὶ ἔκτοτε ἐν καὶ μόνον ἔλαβον ὑπ’ ὅψιν τὸ πῶς νὰ φανῶ ἀντάξιος τῶν προσδοκιῶν ὑμῶν, τῶν ὑπὸ Θεοῦ ἔγχειρισθέντων προσφιλῶν μοι ἐπαρχιωτῶν.

Οὕτως οὖν ἔχων, πάρειμι ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν, λίαν ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ ἵερεῖς μου καὶ τέκνα ἐν κυρίῳ περισπούδαστα! καὶ μετὰ πνευματικῆς καὶ πατρικῆς χαρᾶς προσαγορεύω ὑμᾶς ἀπαντας τοὺς εὐλογημένους χριστιανούς μου, τὸ ποίμνιόν μου, τὴν καύχησίν μου, τὸν στέφανόν μου, ἵνα, κατὰ Παύλον τὸν θεόσοφον ἀπόστολον, εἴπω· εἰρήνη ὑμῖν, εἰρήνη τῷ λαῷ τῆς Τραπεζοῦντος, εἰρήνη ἀπάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Τραπεζοῦντος.

‘Ιστάμενος ἥδη ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν, ἀγαπητοί, φέρω ὑμῖν τὴν ἀγάπην, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν δύνονταν, ὃν ἀνευ οὐδεὶς δψεται τὸν Κύριον (Ἐερ. ιβ', 14). συνιστῶ ὑμῖν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐνθέρμως πᾶσαν ἀληθινὴν πρόσοδον, ἀφορῶσαν τὴν κατὰ Χριστὸν παιδείαν, τὰ πάτρια ἐλληνικὰ γράμματα, καὶ συντόμως εἰπεῖν, τὴν χριστιανοῦ καὶ ἐλληνοπρεπῆ ὑμῶν μέρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν. ἐμφανίζομαι ἐνώπιον ὑμῶν

μίαν καὶ μόνην ἐπιθυμίαν καὶ θελησιν φέρων, ἔνα καὶ μόνον αἰσθανόμενος παλμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ μου, τὸ πῶς νὰ φανῶ ἀντάξιος τῶν προσδοκιῶν τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, ἀντάξιος τῶν προσδοκιῶν τοῦ ἔθνους, ἀντάξιος τῶν προσδοκιῶν τῆς ἐπαρχίας μου. Κατ' ἐνώπιον δὲ Θεοῦ διακηρύττω, δτὶ παρ' ἐμοὶ θέλετε εὑρεῖτε τὴν αὐταπάρνησιν καὶ προθυμίαν ἔκεινην, ἦν ἐμπνέει τῷ ἀληθεῖ ποιμένι ἡ συναίσθησις τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς, τὰ ἐπιβαλλόμενα αὐτῷ χρέη καὶ ἡ εὐθύνη, ἦν ἀναλαμβάνει ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

'Αλλ' ὅμως, μεθ' ὅλην τὴν προθυμίαν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν τοῦ ἀρχιερέως, δὲν περιμένετε βεβαίως νὰ μάθητε παρ' ἐμοῦ δτὶ ἀνευ τῆς κοινῆς καὶ εἰλικρινοῦς συμπράξεως πάντων τῶν στοιχείων ἔκεινων, ἀτινα ἀπαιτοῦνται εἰς τὴν πρόσοδον τῶν κοινῶν τῆς πολιτείας καὶ ἐπαρχίας ἀπάστης, μικρὰ ἡ οὐδεμία δύναται νὰ προκύψῃ βελτίωσις καὶ πρόσοδος. 'Εκ πείρας ἐδιδάγθην, δτὶ ἀρχιερέως, ἔχων ἐπιθυμίαν νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ ὑποστηρίζομενος εἰλικρινῶς καὶ ἀνευ δπισθεσούλας ὑπὸ τῶν χριστιανῶν του, μεγάλα δύναται νὰ διαπράξῃ, καὶ ἡ δυνατὴ πρόσδος δὲν δύναται εἰ μὴ νὰ γίνη. διότι, δπως ἡ ἀμάξα δὲν δύναται νὰ συρθῇ μεθ' ἐνὸς τροχοῦ, οὕτω καὶ τὰ κοινὰ δὲν δύνανται νὰ προσδεύσωσιν, ἀν δὲν συνέλθωσι πάντα τὰ στοιχεῖα ἔκεινα, ἀτινα συντελοῦσιν εἰς τὴν πρόσοδον αὐτῶν. Οὕτω λοιπόν, ἦνωμένοι οἱ πάντες ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰλικρινοῦς πατρικῆς ἀγάπης, ἀμοιβαίας ἀνοχῆς καὶ συγχαταβάσεως, δὲν δυνάμεθα εἰ μὴ νὰ φανῶμεν οἱ πάντες ἀντάξιοι τοῦ προσορισμοῦ ἡμῶν· δταν ἀφετηρίαν καὶ τέλος τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν σκέψεων ἡμῶν ἔχωμεν ἀείποτε τὴν βελτίωσιν τῶν κοινῶν τῆς πολιτείας καὶ τὴν πνευματικὴν καὶ ἔθνικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ ἐν γένει τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων, δταν οἱ πάντες, ὑπεράνω παντὸς ἴδιωτικοῦ συμφέροντος τιθέμενοι, φροντίζωμεν εἰλικρινῶς περὶ τῶν κοινῆς συμφέροντων,

δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ κατασταθῶμεν ἀντάξιοι τῆς ἀποστολῆς ήμῶν καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ἀδελφῶν ήμῶν.

Ἄλλ' ἵνα καταρθώσωμεν, χριστιανοί μου εὑσεβεῖς, πάντα ταῦτα, ἵνα φθάσωμεν πρὸς τὸν σκοπόν, εἰς τὸν διποίον σπεύδομεν, κατὰ τὸν θετὸν τοῦ Ὑψίστου προορισμόν, ἔχομεν ἀνάγκην τῆς Ἱερᾶς τοῦ Ἱεροῦ ήμῶν Εὐαγγελίου ἀγάπης, τῆς χριστιανικῆς ἑκείνης ἀγάπης, ἡτις ἔστιν ἡ βάσις καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας καὶ πάσης ἀρετῆς. Ἡ ἀγάπη συνδέει πατέρα μετὰ τέκνων, ἀδελφούς μετ' ἀδελφῶν, ποιμένας μετὰ ποιμνίων καὶ πάντας μετὰ πάντων· αὕτη συνέχει καὶ συντηρεῖ οἴκους καὶ πόλεις, κοινωνίας διαφόρους καὶ ἔθνη διόχληρα, ἐξ αὐτῆς ὡς ἀπὸ ρίζης ἀναβλαστάνουσι πάντα τὰ ἀγαθὰ καὶ καλά, δι' αὐτῆς συγκροτεῖται καὶ εὐδαιμονεῖ τὸ ἀνθρώπινον γένος, δι' αὐτῆς τέλος, ὡς διὰ κλίμακος, ἀναβαίνει ὁ ἀνθρωπός καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ θεάνθρωπος Σωτὴρ ήμῶν ἀπασαν τὴν θείαν αὐτοῦ διδασκαλίαν θεμελιοῦ ἐπὶ τῆς ἀγάπης, διὰ τοῦτο γνώρισμα τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν θέτει τὴν ἀγάπην λέγων «ἐν τούτῳ γνώσεσθε πάντες, διτὶ ἐμοὶ μαθηταὶ ἔστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε πρὸς ἄλλήλους» ('Ιωάν. ιγ', 35). διὰ τοῦτο καὶ ὁ τῆς ἀγάπης ἐπιστήθιος μαθητὴς λέγει «ὁ γὰρ Θεὸς ἀγάπη ἔστι, καὶ διένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ» ('Ιωάν. Α', δ', 16). φερόμενος δὲ διὰτος θείος ἀπότολος ὑπέργηρως ἐνώπιον τῶν τότε χριστιανῶν, «τεκνία, ἔλεγεν, ἀγαπᾶτε ἄλλήλους».

Αντὶ πάσης δ' ἄλλης πατρικῆς μου παραινέσεως προβάλλω ὑμῖν τὴν ἀποστολικὴν τοῦ μακαρίου Παύλου διδασκαλίαν. «Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· τοῦτο γάρ ἔστι δίκαιον· καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἔκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ» Κυρίου· αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ· οἱ διδρεῖς ἀγαπᾶτε τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, καθὼς καὶ διὰ Χριστὸς ἡγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν» ('Ἐφεσ. ε', 24)

— 25 καὶ σ', 1 καὶ 4). Ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς, δοἱ τοῦ Ὑψίστου παντοκράτορος λειτουργοὶ καὶ διάκονοι! φυλάξατε τὴν φρεστὴν ὑμῶν λειτουργίαν ἀγνήν καὶ ἀνεπαίσχυντον, δρθιστομεῖτε τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐν ἀγιότητι καὶ δικαιοσύνῃ· «φοβερὸν γάρ τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος».

Ταῦτα δὲ οἱ πάντες μελετῶντες καὶ κατὰ νοῦν φέροντες, οὕτω κατηρτισμένοι τῷ πνεύματι, μὴ ἀμφιβάλλετε, δτι θέλομεν διανύσσει εὐόδως καὶ ἀπροτκόπτως τὸ βιωτικὸν ἡμῶν στάδιον· οὕτω καὶ διά βίος ἡμῶν ἔσται κόσμοις καὶ ἐπαινετὸς καὶ τὰ κοινὰ ἡμῶν πράγματα ἐν τάξει καὶ ἀρμονίᾳ, καὶ τὰ ἔκπαιδευτικὰ ἡμῶν καταστήματα καρποφοροῦντα καὶ βελτιούμενα, καὶ ἡμεῖς εὐδαιμονες μὲν καθ' ἔστούς, μακαριστοὶ δὲ παρὰ τοὺς ἔνοις, ζηλωτοὶ δὲ εἰς τοὺς ἔγγυς καὶ τοὺς μακράν, εὐλογούμενοι μὲν ὑπὸ τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας, εὐνοούμενοι δὲ ὑπὸ τῆς ὑψηλῆς καὶ σεβαστῆς ἡμῶν κυβερνήσεως. «Οθεν, λαν ἀγαπητοί μοι ἐν Χριστῷ μέλι, παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, ὑπακούετε εἰς ταύτην τὴν πατρικὴν φωνὴν καὶ παράκλησιν τοῦ ποιμένος ὑμῶν· «μειζοτέραν τούτων οὐκ' ἔχω χοράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα» (Καθ. Ἰω. γ', 4), τολμῶ ἵνα εἶπω κάγω μετὰ τοῦ ἀποστόλου.

Ἐν κεφαλαίῳ δ' εἶπεν, Τραπεζούντιοι! Ἀπὸ σῆμαρον ἀφιερῶ ἐμαυτὸν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἐπαρχίας μου· ἡ καρδία μου πάλλει δι' ὑμᾶς.

Τραπεζούντιοι! ἀναμνήσθητε οὖν πατέρων τέκνα ἔστε, ἀναμνήσθητε τὴν ιστορίαν τῆς ἐνδόξου καὶ ιστορικῆς ὑμῶν ταύτης πατρίδος· ἰδετε τὰ πέριξ ἡμῶν γινόμενα, κατανοήσατε αἱ καὶ δόπσα τὴν καθήκοντα ἐπιβάλλονται. Οὕτω λογίζεσθε, οὕτω πράσσετε, καὶ διὰ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.

Βασιλεῦ μεγαλοκράτορ, Ὕψιστε Θεὲ τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐπάκουσσόν μου τὴν ὥραν ταύτην καὶ διαρύλαττε ὡς κόρην ἀφιαλμοῦ τὸν μεγαλειότατον ἡμῶν ἄνακτα σουλτάν· Απτού·

Χαμπ! Χὰν αὐθέντην ἡμῶν, λάλησον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ σου, ἵνα ἡρεμον
καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν· τὸν παναγιώτατον οίκουμ· πα-
τριάρχην, τὸν πνευματικὸν ἡμῶν πατέρα, κύριον Ἰωακείμ,
σκέπε καὶ ἐνίσχυε εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς Ἐκκλησίας καὶ
τοῦ ἔθνους ἀγαθὰς αὐτοῦ βουλάς. Ναί, Κύριε ο Θεὸς ἡμῶν,
οἱ μέγας τῆς Ἐκκλησίας ἀρχιποίμην, ἐνίσχυσόν με, οἱ ποιμὴν
οἱ καλὸς, δόπις «γνωστῶς ἐπιγνώσομαι ψυχὰς ποιμνίου μου
καὶ ἐπιστήσω καρδίαν μου τῇ ἔκλεκτῇ καὶ λογικῇ Σου ταύ-
τη ποίμνη» (Παροιμ. Σολομ. κ' 23). Κύριε Κύριε, ἐπί-
βλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε καὶ ἐπίσκεψοι τὴν ἀμπελὸν ταύ-
την καὶ κατάρτισαι αὐτήν, ἦν ἐφύτευσεν ἡ δεξιά Σου.

Β' ΛΟΓΟΣ
ΣΥΝΤΑΚΤΗΡΙΟΣ,
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ Τῷ ΙΕΡῷ ΝΑῷ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,
ΤῩ 6 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1885,
ΠΡΟΛΑΧΘΕΝΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Η ΜΕΓΑΛΗ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἡ κοινὴ ἡμῶν μή-
τηρ, ἐν τῇ μητρικῇ αὐτῆς μερίμνῃ, προσεκάλεσε τὸν ταπει-
νὸν ἐμὲ ἐκ τοῦ ιεροῦ θρόνου τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἰς τὸν
θεόσωστον θρόνον τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης. Ὡς στρατι-
ώτης καὶ ταπεινὸς αὐτῆς λειτουργός, δρεπιλων εὐπειθείαν καὶ
ὑποταγὴν καὶ ἀποδεξάμενος τὴν καλέσασάν με φωνὴν αὐ-
τῆς, ὡς φωνὴν τοῦ Κυρίου, παρουσιάζομαι τὸ ὑστατὸν ἐνώ-
πιον ὑμῶν, εἴτεβεῖς μου χριστιανοί, ἵνα τὴν ἀναίμακτον
ταύτην προσφέρω θυσίαν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν ὑπὲρ τῆς
ὑγείας καὶ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν πάντων ὑμῶν, καὶ δώσω
ὑμῖν τὸν ὑστατὸν πατρικόν μου χαιρετισμόν.

'Αλλ' ἐπειδὴ συγχρόνως ἀποχωρῶ καὶ ἐκ τῆς γενικῆς

διευθύνσεως τῶν κοινοτικῶν ὑμῶν πραγμάτων, η̄ς πλέον τῆς πενταετίας ὑπῆρξα δ̄ γενικὸς ἐπόπτης καὶ πρόεδρος, χαρίτατέ μοι δλίγον τὴν ὑπομονὴν ὑμῶν εἰς μικρὰν ἀναθεώρησιν τῆς μεταξὺ ὑμῶν συνεργασίας μου.

Πάντες, ἀγαπητοί ἀδελφοί, ἐνθυμεῖσθε βεβαίως τὴν ἀνώμαλον κατάστασιν τῆς ἐπαρχίας καὶ ίδιᾳ τῆς πόλεως ταύτης, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς μου· ἡ κατάστασις ἔκεινη ὥφειλετο, κατὰ τὴν ἐμὴν ἀντίληψιν, τὸ μὲν, εἰς τὴν μακρὰν σωματικὴν ἀσθένειαν τοῦ σεβασμιωτάτου προκατόχου μου, δὸν ἡ πόλις ἀξιεπαίνως ἀνέλαβε νὰ γηροκομήσῃ, τὸ δὲ εἰς τοὺς προγενεστέρους σπαραγμοὺς τῆς κοινότητος, ἐξ ὧν τῆς μὲν κηδεμονίας τῆς μητροπόλεως ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἔξασθενησις τοῦ ἀδιαφιλονεικήτου κύρους καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτήν, τῶν δὲ προγενεστέρων σπαραγμῶν, οἵτινες ὡς κακή τις κληρονομία μεταδοθέντες ἐκ τῶν γονέων πρὸς τοὺς μίοντας ἡμπόδισαν δυστυχῶς ἀειποτε τὸ καλὸν καὶ τὴν πρόσδοσον τοῦ τόπου τούτου, ἀποτέλεσμα ἐγένετο ἡ δυσπιστία μεταξὺ πάντων καὶ πρὸς πάντα τὰ κοινά, καὶ ἐκ μόνης τῆς δυσπιστίας ταύτης εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχηγγήσῃ τις τὸν μέγαν ζῆλον καὶ τὴν ἀνυπομονησίαν, ἦν ἀνελπίστως ἀπέδειξάν πινες κατὰ τὰς πρώτας ἔκεινας ἡμέρας τῆς ἀρξαμένης ἐνεργείας μου.

Καὶ ἐκ τοιαύτης ἀντίληψεως ἔθεωρήτα καθῆκόν μου πρώτιστον νὰ προσκαλέσω τὸν τόπον εἰς γενικὴν συνέλευσιν, καὶ νὰ διακηρύξω ὅτι ἔγὼ μὲν μόνος ἀναλαμβάνω τὴν δλτην σωματικὴν διοίκησιν τῆς μητροπόλεως, ἐπάγαγκες δὲ θεωρῶ ἀμέσως μεθ' ὑμῶν νὰ συνεργασθῶ διὰ τὴν συστήματος πολίσιαν καὶ διαρρύθμησιν τῶν κοινῶν τῆς πόλεως ταύτης πραγμάτων.

Ἡ πρώτη δὲ μετὰ τῆς γενικῆς συνελεύσεως, ὡς γινώσκετε, συνεργασία μου ἦτο ἡ ἀναθεώρησις τοῦ κανονισμοῦ τῆς κοινότητος καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ συστήματος τῶν γενικῶν συνελεύσεων, ἔκλεγομένων νῦν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς κοι-

νότητος ἐξ ἔκαστης ἐνορίας, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς. Καὶ ἡδη καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι εἶναι τὸ ἀπαύγασμα τῆς ἐλευθέρας ἔκλογῆς τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ μητρόπολις γνωρίζει ὥρισμένα πρόσωπα, καὶ τὰ ἄτοπα προελήφθησαν, νὰ συρρέωσι, φέρ' εἰπεῖν, ἀνθρώπους εἰς τὰς ἔκλογάς τῶν συμβουλίων, οἵτινες οὐδέποτε ἀλλοτε ἐπάτησαν τὸ κατώφλιον τῆς μητροπόλεως, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν πλείονες τῶν χθὲς ἀλλαχοῦ συνερχόμενοι ν' ἀναιρῶσι τὴν γενομένην ἔκλογήν καὶ ἡ ἀντιπροσωπεία ἔκλεγουσα τὰς λοιπὰς ἀρχὰς τῆς κοινότητος, ἢτοι δημογεροντίαν καὶ τὴν ἐφορείαν καὶ τὸ συμβούλιον τῶν σχολείων, μετ' αὐτῶν ν' ἀποτελῇ τὴν ὑπερτέραν διεύθυνσιν τῶν κοινῶν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ μητροπολίτου ἢ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ.

Καὶ ἔκτοτε μέχρι τῆς προχθὲς ἐγὼ μὲν ἔξήσκουν τὴν γενικὴν ταύτην διεύθυνσιν τῶν κοινῶν ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ἀνεγκωρισμένων ὑψηλῶν καθηκόντων τοῦ μητροπολίτου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἔθνικῶν κανονισμῶν καὶ τοῦ ἴδιαιτέρου κανονισμοῦ τῆς κοινότητος, δι' ἀείποτε πιστῶς διεφύλαξα, τὰ δὲ ἴδιαιτερα συμβούλια ἐν πλήρει διμεροφωνίᾳ καὶ τάξει συνέπραττον μεθ' ἡμῶν ὑπὲρ παντὸς κοινοῦ καὶ ἴδιωτικοῦ καλοῦ. Ὁ τοι δὲ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ τόπου τούτου ἐπραξα, γινώσκει ἡ παντοδύναμος Θεός, διμολογεῖτε ὑμεῖς καὶ μαρτυροῦσιν οἱ κώδικες τῆς μητροπόλεως, τὰ πρακτικὰ τῆς ἀντιπροσωπείας, τοῦ συμβουλίου τῆς δημογεροντίας, τοῦ συμβουλίου καὶ τῆς ἐφορείας τῶν σχολείων καὶ τῆς φιλοπτώχου ἀδελφότητος. Μετὰ τῶν σωματείων τούτων συνειργάσθην ἐν τῷ μέτρῳ τῶν ἀσθενῶν μου δυνάμεων. Καὶ δι τοι μὲν καλὸν ἐγένετο τῇ πόλει καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτη καὶ ἔκαστω ἴδιᾳ τούτῳ μενεῖ, ὡς βλέπετε, παρ' ὑμῖν, ἐμοὶ δὲ παρακολουθήσει μόνη ἡ φαιδρὰ εὐχαρίστησις δι τοι ἔξετέλεσαι τὸ καθηκόν μου.

Καὶ τὰ μὲν διοικητικὰ πράγματα τῆς κοινότητος ἔξοικονομήθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον κατὰ τὴν διαρ-

ρύθμησιν ταύτην. ἀλλ' ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου ἦτο ἐν τῇ ἔξασκήσει τῶν πνευματικῶν καθηκόντων τοῦ μητροπολίτου τὸ γῆρας τοῦ σεβασμιωτάτου προκατόχου μου ἡνάγκασε νὰ ἀναλάβωσι καὶ τὰ συμβούλια τῆς πόλεως ταύτης, καὶ δὲ Ἱερεῖς, καὶ οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὰ χωρία αὐτὰ ἀκόμη ἀνεξάρτητον ἐνέργειαν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως· αὐτὸ τὸ κύρος τοῦ μητροπολίτου καὶ τὴν αὐθεντίαν αὐτοῦ ἐξεμεταλλεύθησαν κατὰ καιροὺς διάφοροι, καὶ ἐγὼ ὥφειλον νὰ περιμαζεύσω τὴν δύναμιν ταύτην τοῦ μητροπολίτου, νὰ ἀπαντήσω δυσκολίας καὶ παρ' αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἐκκλησίας, δστις μετ' ἀπορίας ἤρωτα· «τί καὶνὸν μεταξὺ τοῦ ταμείου μιᾶς ἐκκλησίας καὶ τοῦ μητροπολίτου»; Καὶ μετὰ τὴν πρώτην μονομερῆ ἐπέμβασιν, ἣν στερρῶς ἀπέκρευσα, τὴν δλην ἀνέλαβον πνευματικὴν διοίκησιν, ἀλλ' ὡς εἰκός, προσέκρουσα καὶ εἰς τὸ συμφέρον τοῦ μέν, καὶ εἰς τὸν ἔγωισμὸν τοῦ δέ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ σύγχρουσις καὶ αἱ παρεννοήσεις. Ἀλλ' ἀφοῦ ἥλθον ὑπ' εὐθύνην μου νὰ διακήσω τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, ὥφειλον εἰς οὐδὲν νὰ θεωρήσω τὰς παρεννοήσεις καὶ τὰς προσκρούσεις, ἀφοῦ τὸ μέλλον αὐτὸ ~~τῷ~~ δε δεῖξει καὶ τὴν καλήν μου προαίρεσιν καὶ τὴν ἐπιλήψωσιν ~~τῷ~~ πλοῦ καθήκοντος. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἐπισήμῳ ταύτῃ στηριζοῦ διακηρύττω ἐνώπιον τοῦ παντογνώστου Θεοῦ καὶ ὑμῶν τῶν πνευματικῶν μου ἐν Κυρίῳ τέκνων, δτι ἐγὼ μόνος φέρω καὶ τὴν εὐθύνην καὶ ἔτοιμός εἰμι δοῦναι λόγον τῶν πετραγμένων μου. Εὔχαριστῷ μάλιστα τούς τα πολιτευομένους καὶ λοιποὺς πολίτας δτι δὲν ἡνώγλησαν πλέον τὴν μητρόπολιν μου, καὶ τοσαύτην ἀνέλαβον πρὸς αὐτὴν ἐμπιστοσύνην, ὥστε νὰ παύσῃ καὶ τὸ ἀλλοτε περιλάλητον «ἄλλος φορεῖ τὸ καλυμματύ» καὶ ἄλλος κάψυνε τὸν δεσπότην».

Μετὰ τῶν ἐπισήμων σωματείων τῆς κοινότητος συνειργάσθην ἀείποτε ἐν ὁμοφωνίᾳ, διότι δὲν ἥλθον ἵνα ζητήσω τὸ ἐμὸν ἀτομικὸν συμφέρον, ἀλλ' ἵνα ἐπιδείξω τὸ κοινὸν

τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Εἴνους, καὶ οὗτοι μόνοι ἦσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας.

Διὰ τοῦτο καὶ ἀποχωρῶν σῆμερον τῆς πρεσβείας αὐτῶν, ἔκφράζω τὰς πολλάς μου εὐχαριστίας διὰ τὸν Κήλον καὶ τὴν προθυμίαν αὐτῶν, δι' ὧν διηγούμενον τὴν ἐπιτέλειν τοῦ ἀρχιερατικοῦ μου ἐνταῦθα μητροπολιτικοῦ καθήκοντος.

Ἡ φιλόπτωγες ἀδελφότης ἔνεκα τῶν ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν τῶν σχολείων δὲν ἔλαβε τὴν πραγματικὴν φιλάνθρωπον αὐτῆς θεοῦ, ἀλλά, πιστεύω, ἐν τῇ πρώτῃ σχολειακῇ ἀνέσει ἡ κοινότης θεοφιλεῖνή καὶ περὶ αὐτῆς, ὥστε νὰ διανέμῃ περισσότερα τῶν 80 λιφῶν ἐλέη.

Τὸ συμβούλιον τῶν σχολείων μετὰ τῆς ἀρραγείας διεβλήθησεν σειράς μονιμοποίησιν τῶν πόρων τῶν σχολείων μέχρι τῆς ἀποχατάστασεως καὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ φροντιστηρίου, ὡς τελείσυ γυμναστίου. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἡ διδασκαλία νὰ μὴ ἔχῃ ἀντικείμενον τὰ ἔργα γράμματα, ἀλλὰ καὶ τὴν μάρφωσιν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν καὶ τὴν πατρίδα.

Τὴν δημογεροντίαν δικαίως ἡ πόλις αὕτη συγκροτεῖ πάντοτε ἐκ τῶν διακεχριμένων καὶ νουνεχῶν πολιτῶν. Τὰς ίδιαιτέρας μου ἔκφράζω εὐχαριστίας εἰς τὸ συμβούλιον τοῦτο, διπερ εἰς δυσχερεῖς περιστάσεις, καθ' ἃς ἔκεινονευνον καὶ κοινότης καὶ ἀτομαὶ συκοφαντούμενοι, διὰ τῆς γενναιοφροσύνης αὐτοῦ ίδιαιτέραν περιεποιήσατο τιμὴν εἰς τὴν μητρόπολιν, νὰ δημιλήσῃ αὕτη ἐν δύματι ὅλων τῶν ἔθνοτήτων τῆς πόλεως ταύτης. Ἡ περιστατική αὕτη εἰς ἐμὲ μὲν ἀνεξάλειπτος θὰ παραμείνῃ ἐν τῇ καρδίᾳ μου φαιδρὰ εὐχαριστησίας, τρανώτατον δὲ εἰς τὰς δημογεροντίας παράδειγμα, τι δύνανται δημογεροντία καὶ μητρόπολις νὰ κατορθώσωσιν.

Ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς κοινότητος, ἀποτελουμένη ἐκ πάντων τῶν ἀντιπροσώπων καὶ συμβούλων τῆς κοινότητος ὡς ἀνώτερον συμβούλιον, δύναται πολλὰ νὰ κατορθώσῃ

ύπερ τῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας καὶ διοκλήρου τοῦ Πόντου.
Αποχωρῶν δὲ σήμερον, νομίζω καθήκον μου νὰ συστήσω
τοῖς κα. ἀντιπροσώποις δτα δὲν ἐψηφίσθησαν ως ἀνάγκη
τῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας, ἀνάγκη τῶν σχολείων καὶ ώς
ἀπόρροια τῆς μέχρι σήμερον συνεργασίας, τῶν σκέψεων καὶ
χόπων ἡμῶν.

1] Καθυπέδαλλον ψήφισμα, δι' οὗ διερδεῖ ναὸς τοῦ
ἄγ. Γεωργίου Νύστης νὰ ψηφισθῇ καθεδρικὸς καὶ μητρο-
πολιτικός, διότι καὶ περικαλλέστερος καὶ εὐρυχωρότερος
εἶναι τῶν ἄλλων, καὶ περιλαμβάνεται ἐντὸς τοῦ περιβόλου
τῆς μητροπολιτικῆς κατοικίας, καὶ ώς τοιοῦτος πάντοτε
ἔθεωρήθη καὶ ὑπὸ τοῦ προκατόχου μου. Δὲν δύναμαι νὰ
κατανοήσω εἰσέτι τὴν ἐπιμονὴν τῶν ἀντιπροσώπων ἔκεινων,
οἵτινες δὲν θέλουσι νὰ γνωρίσωσι τὴν ἀνάγκην ταύτην δια-
κλήρου τῆς ἐπαρχίας καὶ πόλεως, καὶ νὰ παραχωρήσωτι τὸ
πρωτεῖον εἰς μίαν ἐκκλησίαν κατάλληλον, ἐν τῇ ἐν πάσῃ
πελετῇ, βασιλικῇ ἢ ἄλλῃ, οἱ ξένοι δυστυχῶς θαυμάζουσι
τὴν γυμνότητα τοῦ ναοῦ, ἢ μᾶλλον, τὸν τόπον διόλκηρον,
ἐν ὧ οὐδαμοῦ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἡκούσθη ἔδρα μη-
τροπολίτου ἀνευ καθεδρικοῦ ναοῦ.

2] Ψήφισμα, δι' οὗ νὰ συστήθῃ κοινὴ διαχειριστικὴ
ἐπιτροπὴ πάντων τῶν ναῶν τῆς πόλεως, ἵνα καὶ τὰ σγο-
λεῖα ἀσφαλέστερον καὶ τακτικώτερον λαμβάνωσι τὰ ἐπήσια
τῶν, καὶ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν Ἱερῶν ναῶν ἐλευθερώσωμεν
ἐκ τοῦ πειρασμοῦ τῶν παντοτεινῶν ἐπιχρυσωμάτων καὶ
πολυελαίων καὶ λαμπάδων.

3] Ψήφισμα, δι' οὗ ἔνοιηται αἱ 11 ἐνοριακαὶ ἐκ-
κλησίαι εἰς πέντε ἢ ἕξ, αἵτινες εἶναι δυνατὸν καὶ εὐπρεπεῖας
καὶ καλλωπισμοῦ τινος νὰ τύχωσι, καὶ τὸ κατάλληλον
προσωπικὸν Ἱερέων, φαλτῶν κτλ. νὰ διατηρῶσιν. Ἡ κα-
τάστασις αὕτη θὰ ἥτο συγγνωστή, ἐὰν λόγοι καιρικοὶ καὶ
ἀποστάσεως ἐσυγγάρουν αὐτήν, ἡδη ὅμως, ὅποτε τοσαύτη
ὑπάρχει ἡμεῖν ἐλευθερία, τοσαύτη ἀνάπτυξις, τοσαύτη α-

σθησις τοῦ καλοῦ καὶ τῶν ὡραίων τεχνῶν, ὥστε καὶ ἡ κακοφωνία καὶ ἀγραμματωσύνη τοῦ ιερέως καὶ τοῦ ψάλτου τοσσούτον κακῶς νὰ πλήριωσι τὴν ἀκουστικὴν καὶ τὴν ἀλλῆν λεπτὴν ἡμῶν ἀνατροφήν, δὲν εἰμεθα ἀκαταλόγιστοι, ἐν ᾖ ἀφ' ἐνὸς ἀναγνωρίζουμεν καὶ διμολογούμεν τὰς ἑλλείψεις ταύτας, ἀφ' ἑτέρου νὰ μὴ ἀφίνῃ ὁ εἰς τὸ στασίδιόν του, ὁ ἄλλος τὴν πρωτοχαθεδρίαν καὶ τὸ παγκάρι του, καὶ δῆλοι δμοῦ νὰ ἀποτελέσωμεν ἐνορίας δπωσοῦν ἵκανάς καὶ τὸ κατάλληλον προσωπικὸν νὰ ἀποκτήσωσι καὶ ἡ παρουσία πάντων ἐν τοῖς ναοῖς νὰ θερμαίνῃ καὶ ἔξαρῃ τὸ θρησκευτικὸν ἡμῶν αἰσθημα; Ἀγνοεῖτε δτι κυρίως ἐν τοῖς ναοῖς γίνεται ἡ προσευχή, ἔνθα τελεῖται ἡ ιερὰ μυσταγωγία, σι δὲ πρόγονοι ἡμῶν οὐδὲ τοῦ σοφωτάτου ἐφείσθησαν Σωκράτους, διδι: δὲν προσήρχετο εἰς τὰς κοινὰς προσευχὰς τοῦ λαοῦ; Ἰδιαίτέρας διὰ τοῦτο ἔκφράζων εὐχαριστίας εἰς τοὺς αἰδεσίμους ιερεῖς καὶ ἐντίμους ἐνορίτας τῶν συγχωνευθεισῶν ἐνοριῶν Εὐαγγελιστρίας, ἀγ. Βασιλείου καὶ ἀγ. Ἰωάννου καὶ Παναγίας Δαφνοῦντος, πέποιθα δτι τὴν αὐτὴν Θὰ διξιώσιν δρθοροσύνην οὐκ εἰς μακρὰν καὶ οἱ ἀξιότιμοι ἐνορίται ἀγ. Μαρίνης καὶ ἀγ. Γεωργίου, χαροποιοῦντες καὶ ἐμὲ μακρόθεν.

4] Ψή φισμα τῶν προσοδοφόρων κτημάτων τῶν σχολείων δρείλει νὰ ἐπιδιωχθῇ μετὰ τῆς δυνατῆς ἐπιμονῆς καὶ τοῦ αὐτοῦ ζήλου, ἔως οὐ φθάσῃ τὸ φροντιστήριον νὰ μονιμοποιήσῃ καὶ ἔξασφαλίσῃ τὸν προϋπολογισμὸν αὐτοῦ. Χαίρω δ' ἀπὸ καρδίας, διότι τριῶν τοιούτων προσοδοφόρων κτημάτων, τιμώντων ἔσαιει τοὺς εὐεργέτας τῶν σχολείων, ἦδυνθήην νὰ καταθέσω τὰ θεμέλια καὶ νὰ χαιρετήσω αὐτὰ ἐπιτελεσθέντα· εἶναι ἀληθίες δτι τοιούτον ψήφισμα παρουσιάζεται: εἰς τὴν κοινότητα, δπότε ἡ νέκρωσις τοῦ ἐμπορίου τοὺς πάντας κρατεῖ ἀνησύχους καὶ ἀπηλπισμένους, καὶ δημως ἐκ τοῦ τρόπου, μεθ' οὐ ταῦτα κατωρθώθησαν, φρονῶ δτι δὲν πρέπει νὰ σταυρώσητε τὰς χειρας καὶ διὰ τοῦτο

Θαρρῶν συνιστῶ εἰς τε τὴν ἀντιπροσωπείαν καὶ τὴν ἔκλεγμασseν ἐπιτροπὴν τῶν προσοδοφόρων κτημάτων, διτὶ δύναται ἐκ τῆς ἀνεξαντλήτου φιλοτιμίας τῶν διεσπαρμένων Τραπεζούντιων πολλὰ εἰσέτι ν' ἀνάμενη.

5] Ψήφισμα, δι': οὐ ἔκαστος πολίτης ἀναλόγως τῆς καταστάσεως συντρέχων ἐπησίως εἰςτὰ σχολεῖα, δύναται καὶ τὴν μέχρι τοῦδε συνόρομὴν τῶν εὐπορούντων νὰ διπλασιάσῃ, καὶ τὰ ἀτοπήματα πολλῶν ἐνοριτῶν νὰ προλάβῃ, οἵτινες, ἐνῷ τὰ εἰσιτήρια τῶν τέκνων αὐτῶν ἄλλοι ἐνορίταις πληρόνουσιν, αὐτὸς πρῶτος ἀναπηδῶσιν εἰς πᾶσαν ἐκλογήν, ἵνα τάχα ἔξασκησωσι τὰ πολιτικά τῶν δικαιώματα, παραγκωνίζοντες ἔκεινους, πρὸς οὓς ὥφειλον μεγαλειτέραν τιμὴν. Καὶ οὕτω σὺν τῇ βοηθείᾳ τῶν σχολείων ἀποκτᾷς ή πόλις καὶ τάξιν ἐνδιαφερομένων ψηφοφόρων εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν ὑπουργημάτων τῆς.

Τὰ τελευταῖα ταῦτα ψηφίσματα τῆς πόλεως εἶναι τὰ μόνα, ἅτινα ἡ μέχρι τοῦδε πετρα ύπέδειξεν ἡμῖν ὡς συντελεστικὰ πρὸς ὑποστήριξιν καὶ μονεμοπάθησιν τοῦ μεγάλου προϋπολογισμοῦ τῶν σχολείων. "Οπως δὲ σήμερον προήχθησαν ταῦτα καὶ τὸ φροντιστήριον εἰς πλήρες γυμνάσιον, καὶ δπως ἡ πόλις προσφέρεται ἀπὸ πολλοῦ πρὸς δλον τὸν Πόντον, ὡς μήτηρ φιλόστοργος, πλουσίως παραχωροῦσα τὴν προγονοεκήν μάθησεν εἰς ἀνεώ τῶν τετρακοσίων πτερυχῶν πατῶν, ἐκ διαφόρων μερῶν τοῦ Πόντου, διοσὶ θάτερον, ἡ θάξιμμείνη καὶ θάξιμη ἐπιδιώξῃ τὴν ἐκ τῶν ψηφισμάτων τούτων ἐπικουρίαν εἰς τὸν ἐκ 1400 λιρῶν προϋπολογισμὸν τῆς, ἡ θάξιμη ἀναγκασθῆ, λησμονοῦσα τὴν μέχρι τοῦδε θέσιν αὐτῆς ὡς πραγματικῆς πρωτευούσης τοῦ Πόντου, νὰ διαλύσῃ τὰς γυμνασιακὰς αὐτῆς τάξεις, καὶ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς ἐν ἀπλοῦν σχολαρχεῖον, ἐὰν μὴ ἀλλαχθέν ἄλλη τις ἐπικουρία φέσῃ εἰς ὑποστήριξιν τῆς κλιδωνιζομένης φιλοτιμίας τῆς πόλεως ταύτης, ἢ τις ἐπικουρία λυποῦμαις διτὶ δὲν ἔφιλασε μέχρι τοῦδε,

μεθ' δλας τὰς προσπαθείας, τὰς δημοσίας καὶ ιδίᾳ κατε-
βληθείσας.

'Αλλ' ἀφ' οὐ τοσούτος καὶ νῦν καὶ καθ' δλην τὴν ὑπερ-
πενταετίαν τῆς ἐνταῦθα ἀρχιερατείας μου ἐγένετο λόγος
περὶ τῶν σχολείων ὑμῶν, ἐπιτρέψατέ μοι, χριστιανοί μου,
μίαν νὰ κάμω παρατήρησιν πρὸς ὑμᾶς τοὺς πολιτευομένους
καὶ διαχειρίζομένους τὰ κοινά. 'Εν τῇ ἐσχατιᾷ ταύτη τοῦ
Πόντου καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐν ᾧ δλίγοι ίσως προσεδόκων
τοιαύτην φιλομουσίαν πρὸς τὰ γράμματα, τοιαύτας δαπά-
νας διὰ τὴν διατήρησιν τῶν σχολείων καὶ μάλιστα ἐν ταῖς
σημεριναῖς δυστυχέσι περιστάσεσιν, ἐν αἷς οἱ πλεῖστοι ἐκ
φιλοτιμίας μόνον τὰς ἐπησίας συνδρομάς αύτῷν καταβάλ-
λουσιν, ἐν ᾧ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεώς του μέχρι τοῦ
Θανάτου αὐτοῦ εἰς παντοίας βιάζεται συνδρομάς ὁ Τραπε-
ζούντιος, πλεῖσται δὲ δσαι καὶ συζητήσεις καὶ συνεδριάσεις
ἐπὶ συνεδριάσεων γίνονται, αἰτίες ἀληθῶς καὶ τὸν ἀρχιε-
ρέα καὶ ὑμᾶς βαρύνονται, ἐν ᾧ, λέγω, τοιαύτη καὶ ὄλικὴ
καὶ ἡθικὴ καταβάλλεται φροντὶς παρὰ πάντων, καὶ ὅμως ἡ
δὲν ἔνοήσατε, ἡ δὲν θέλετε, κάλλιον εἰπεῖν, νὰ ἔννοήσητε,
ὅτι τὰ σχολεῖα, ἀφ' οὐ τόσον ὑψηλὰ τὰ σύνυψατε, δὲν
πρέπει νὰ κάμητε αὐτὰ παλαιότραν ἔχαστοτε τῶν προσω-
πικῶν ὑμῶν διαπληκτισμῶν. 'Εκ τοῦ πλησίον καθ' δλην
τὴν πενταετίαν μετὰ λύπης παρετήρησα τὴν τάσιν ἡ τὴν
σύμπτωσιν ταύτην, δπως πάντοτε ἐκ τῆς ἐκλογῆς ἐφορείας
ἡ συμβουλίου τῶν σχολείων ἔξέρχηται καταιγίς, ἥτις ἐπα-
πειλεῖ ἐκ θεμελίων νὰ ἀνατρέψῃ τὰ σχολεῖα, ἐὰν μὴ ἡ φρό-
νησις τῶν συνετωτέρων προλαμβάνῃ αὐτήν. 'Εν τῇ πρώτῃ
ἡμέρᾳ τῆς ἀφίξεώς μου τῷ 1879 ἔτει ἐν τοιαύτῃ τινὶ κα-
ταστάσει εύρων τὴν πόλιν, σπουδαίως ἐφοδήθην μήπως
φθάσῃ εἰς τὰς ἀπαισίας ἐκείνας ἡμέρας τῶν διαπληκτισμῶν
(τῶν ἔτῶν 1844 καὶ 1853), ὃν τοὺς κλονισμοὺς μόλις
ἔπουλώσαμεν. Γνωρίσαντες λοιπὸν ὅποιαν διεσθοδρόμησιν
ὑφίστανται τὰ σχολεῖα ἐκ τῶν ἀνὰ πέντε ἡ δέκα ἑτη περὶ

σχολείων διαπληκτισμῶν ὑμῶν, παραγγέλλω καὶ ἔκετεύω
ὑμᾶς τοὺς φιλομούσους καὶ τίλετίμους Τραπεζούντίους, στίνες τοσαύτας ὑξίστασθε θυσίας, διας ὀλίγαις ἵσως ἀλλας
κοινότητες, δπως μὴ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ ἔθνους, μὴ διὰ
τὴν ἀγάπην τῶν τέκνων ὑμῶν, μὴ διὰ τὴν ὑπόληψιν τῆς
δλης ὑμῶν πατρίδος, μὴ κλονίζητε τὰ σχολεῖα ὑμῶν, ἀτε-
να ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς συμπνοίας καὶ ὑποστη-
ρίξεως πάντων, ἀλλ' οἱ πάντες, πᾶσαν προσωπικότητα θυ-
σιαζούντες ἔκαστοτε εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος, ὑποστη-
ρίξατε αὐτά. Καὶ πέποιθα οὐκ εἰς μακρὰν νὰ ἴδητε τοὺς
ἀγλαοὺς καρποὺς τῶν κόπων ὑμῶν τούτων καὶ θυσιῶν.

Εἰς τὴν ἀντιπροσωπείαν τὴν ἴδιαν τῆς πόλεως τελευταίαν
ταύτην ποιεῦμαι παράκλησιν, προκειμένου πλέον οὐχὶ περὶ
τοῦ ἀτόμου μου, ἀλλὰ περὶ τῆς ἔθνικῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τῆς
ἀξιοπρεπείας δλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας. Διάφορος καιρικαὶ πε-
ριστάσεις καὶ αἰτια ἡνάγκασαν τὴν μητρόπολιν νὰ μὴ δύ-
ναται; νὰ ἔχῃ τὴν ὑπὸ τῶν ἔθνικῶν κανονεσμῶν δρισθεῖσαν
ἐκ 45,800 ἀρχιερατικὴν ἐπιχορήγησιν, ἥτις μολονότι ἀπὸ
πενταετίας ἥρξατο νὰ ἐφαρμόζηται καὶ ἐνταῦθα, ταχέως
δμως ἐφθασεν εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐκμηδενίσεως αὐτῆς, μό-
λις καὶ μετὰ βίας, δι' ὅλων τῶν ἔξευτελιστικῶν μέτρων,
ἀπολαμβάνοντος τοῦ ἀρχιερέως μέρος αὐτῆς. Ἡ πρωτεύου-
σα πόλις, ἥτις τὰς πρώτας τοῦ ἀρχιερέως ἔχει ὑποστηρίξει,
αὐτὴ ὁφελεῖ καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς ἀξιοπρεπείας αὐτοῦ
καὶ τὸ καλὸν νὰ παρέχῃ παράδειγμα εἰς τὰ χωρία. Ἐκ
τοῦ πλησίον γινώσκετε δόπσον συντελεῖ εἰς τὰς ἔθνικὰς ἡμῶν
ἀνάγκας ἡ ἀξιοπρεπής συντήρησις τῆς μητροπόλεως. Οἱ ἐν
ταῖς πρωτευόσταις τῶν νομαρχιῶν ἀρχιερεῖς, εἰς ἄμεσον σχέ-
σιν καὶ καθημερινὴν συνάφειαν εύρισκόμενοι μετὰ τῶν ὑψη-
λῶν προσώπων τῆς γενικῆς διοικήσεως, καὶ ἐξηναγκασμένοι
νὰ βαστάζωσι καὶ τὰ βάρη τῶν ἀλλων τῆς νομαρχίας ἀρ-
χιερέων, εἰσὶν ὑποχρεωμένοι καὶ τὸ κατάλληλον προσωπικὸν
μιᾶς μητροπόλεως νὰ χρατῶσι, καὶ αἱ ὑποχρεώσεις αὐτῶν

Ξπομένως νὰ ώσι μεγαλείτεραι. Ἐκτὸς δὲ τούτου, καὶ ἡ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἐπιχρήγησις δὲν εἶναι δυσβάστακτόν τι, ἐὰν καταβληθῇ ἡ δέουσα φροντὶς πρὸς ἔξακρίβωσιν καὶ τοῦ πραγματικοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκογενειῶν καὶ ἔτερός τις πρόπος εἰσπράξεως ἔξευρεθῇ· ἀλλως, ἐὰν ἀφεθῇ, δπως σήμερον ἔχει, δυσκόλως δ ἀρχιερεὺς θὰ δυνηθῇ νὰ κρατήσῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ, καὶ ἡ θὰ παλαισθῇ μεταξὺ τῆς ἔθνικῆς καὶ ἀτομικῆς του φιλοτιμίας, ἥ θὰ ἔξευτελισθῇ, ἐπὶ βλάβη καὶ τοῦ ἔθνους καὶ ἴδιᾳ τῆς ἐπαρχίας ὀλοχλήρου.

Οσον δὲ ἀφορᾷ τὴν λοιπὴν ἐπαρχίαν, ἐν ταύτῃ ἐγένετο διποτὶς ἡ κατάστασις τοῦ τόπου καὶ αἱ καιρικαὶ περιστάσεις ἐπέτρεπον. Ἐν Κερασοῦντι, ἐν Τριπόλει, ἐν Σουρμένοις, ἐν Ὅφει καὶ ἐν Ριζαίῳ οἱ ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι μετὰ τῶν δημογεροντιῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δμοιομέρφων ἰδιαιτέρων κοινοτικῶν κανονισμῶν καὶ τῶν ἡμετέρων ἀρχιερατικῶν δδηγιῶν ἐδιοίκησαν τὰ τμῆματα ταῦτα, καὶ νὰ μὲν καὶ ἡ μεγάλη φιλοτιμία τῶν Κερασουντίων, Τριπολιτῶν καὶ Σουρμενιτῶν καὶ ἀνώτερα τῶν πόρων αὐτῶν διατηροῦσι σχολεῖα ἀρρένων τέ καὶ θηλέων, καὶ μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας προσπαθεῦσι τὴν πρώτην νὰ ἐπιτύχωσι πάντοτε θέσιν μεταξὺ τῶν ἀλλων κοινοτήτων, ἀλλ' δμως, ὡς κατεῖδον, ἔχουσι καὶ αὐτοὶ ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς προσωπικῆς συνεργασίας τοῦ ἰδίου μητροπολίτου. Τὴν αὐτὴν ἀνάγκην ἔχουσι καὶ τὰ πέριξ γωρία τῆς Τραπεζούντος μ' ὅλας τὰς καταβαλλομένας ὑπὸ τῆς μητροπόλεως προσπαθεῖας πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἀλλων ἀναγκῶν αὐτῶν, ὑπὸ δὲ τοῦ ἐνταῦθα συλλόγου πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν σχολικῶν ἀναγκῶν. Διστυχῶς δέ, ὡς οἱ προχάτοχοί μου, καὶ ἐγὼ δὲν ἡδυνήθην καθ' ὅλην τὴν πενταετίαν μου εἰμὴ δις ἥ τρις καὶ ἐνιαχοῦ ἄπαξ νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ μέρη ταῦτα, ἐν τισὶ δὲ ἀπομεμακρυσμένοις μέρεσιν αὐδὲ ἄπαξ. Καὶ λόγοι εἰσὶν ἡ ἔλλειψις μητροπόλεων ἐν ταῖς κωμοπόλεσιν, ὑποφερτῆς δπωσοῦν κατοικίας ἐν τοῖς γωρίοις, τὸ ἀπόκρημνον καὶ δύσκολον τῶν

δρόμων, καὶ ἡ ἐμὴ ἀσθένεια, ἵτις σπουδαίως προσεβλήθη ἔνεκα τῆς ἐπηρείας τοῦ χλίματος. Ἐὰν δικιάς ἔνταῦθα ἔμενον, καὶ τὴν Ἑλλειψιν ταύτην ἀπόφασιν εἶχον νὰ θεραπεύσω κατὰ τὸ ἐνόν.

Ἐν ὧ δικιάς τοιαύτη παρίσταται ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη τῆς παρουσίας τοῦ ιδίου μητροπολίτου εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἐπαρχίας, ἡ πρωτεύουσα πόλις, μολονότι ἀπὸ ἑτῶν δλοκλήρων εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ συνεργασίαν αὐτοῦ, καὶ κανονισμοὺς ἔχει καὶ συμβούλια καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα μέρη περισσοτέρους τοὺς πόρους, ὡς διολογογέντε καὶ ὑμεῖς, καὶ ἐγὼ καθ' δλον τὸ διάστημα τῆς ἀρχιερατείας μου παρετήρησα, ἡ πόλις, λέγω, αὕτη δυστυχῶς συνηθίσασα νὰ διατελῇ πάντοτε ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ μητροπολίτου, αὐδ' ἐδομάδα μίαν δύναται νὰ μείνῃ μόνη· καὶ οὕτω μικρὸν κατὰ μικρὸν δι μητροπολίτης Τραπεζούντος κινδυνεύει νὰ ἔξομοιωθῇ μὲν οριακὸν ἀρχιερατικὸν προτείταιμενον. Καὶ χάριν λοιπὸν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς μητρικῆς στοργῆς, ὅποιας ἡ μητρόπολις ἐξ Ἰσου πρέπει νὰ ἀπονέμῃ πρὸς πάντας τοὺς ὑποχειμένους αὕτη χριστιανούς, καὶ χάριν τοῦ δικαιώματος τῆς λοιπῆς ἐπαρχίας, δρεῖται ἡ πόλις αὕτη ν' ἀφίνη ἐλεύθερον τὸν μητροπολίτην, ἵνα μᾶλλον εἰς τὴν λοιπὴν ἐπαρχίαν παρέχῃ τὴν συνεργασίαν αὐτοῦ, ἀφ' οὐ εἰναι γνωστὸν διτὶ ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τῶν χωρίων καὶ λυπηροτέρα εἰναι πολλῶν ἄλλων μερῶν, καὶ τὸ ἀνώμαλον καὶ πτωχὸν καὶ δύσκολον τῆς χώρας πολλοὺς καὶ συνεχεῖς ἀπαιτεῖ τοὺς κόπους τούτους, ἵνα καὶ πάλιν μόλις εἰς βελτίωσίν τινα, καθ' δσον, κατ' ἐμὴν ἀντίληψιν, ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πέριξ ἐν γένει χωρίων εἰναι ἀδύνατον νὰ μεταβληθῇ ἔνεκα τοῦ συστήματος τοῦ ἀραιοῦ συνοικισμοῦ, ὥστε τὸ ἐν ἄκρον τοῦ χωρίου ν' ἀπέχῃ ἀπὸ τοῦ ἄλλου δύο σχεδὸν ὥρας καὶ περισσοτέρας, καὶ ἔκαστη σχίσια νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ἐνὸς ιδιαιτέρου σχολείου καὶ ἐκκλησίας.

Τοῦτο εἶναι καὶ τὸ αἴτιον τῶν ἀδιαλείπτων περὶ σχολείων καὶ ἐκκλησίας φιλονεικιῶν.

Τὰς σχέσεις τῆς μητροπόλεως μετὰ τῶν ἄλλων συνοίκων ἔθνων καὶ τῆς γενικῆς ἐπιτοπίου διοικήσεως προσεπάθησα ἀείποτε νὰ αὐξήσω καὶ νὰ διατηρήσω καλάς, καὶ χαίρω διτὶ ἀφένω τὴν μητρόπολιν εἰς τὸ καλὸν τοῦτο σημεῖον τῶν φιλικῶν σχέσεων μετὰ πάντων, οὕτως, ὡστε καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ σύνοικοι διθωμανοὶ εἰς τὸ ἐπίσημον γραφεῖον τῆς μητροπόλεως καὶ δημογεροντίας νὰ ἐμπιστεύωνται ἔργασίας αὐτῶν. Διὰ τοῦτο τὰς ἴδιαιτέρας μου ἔχφράζω εὐχαριστίας πρὸς τε τοὺς προστατέμενους συναδέλφους τῶν συνοίκων ἔθνων καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ γενικῇ διοικήσει ἀνωτέρους ὑπαλλήλους τῆς σεβαστῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, οἵτινες ἀείποτε τοιαύτην μοὶ παρέσχον τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ συνεργασίαν αὐτῶν.

Ἐπίσης ἐν τῶν σπουδαιοτέρων μελημάτων μου ἔθεώρησα καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου, ἀλλ' ὅμολογῷ παρρησίᾳ διτὶ μετὰ δυσκολίας πάντοτε ἔκετέλεσα τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆκον. "Οπως τὰ ἔθνικὰ ἡμῶν πράγματα ἔχουσιν, ὁ μητροπολίτης δὲν δύναται οὔτε τὴν ἔξοχον αὐτοῦ θέσιν ἐν τῷ συμβουλίῳ τῆς γενικῆς διοικήσεως νὰ παραμελήσῃ, ἔνθα ἀποφασίζεται ἡ τύχη ἐνὸς ἔκατομμυρίου κατοίκων, οὔτε τῶν ἴδιαιτέρων συμβουλίων τῆς κοινότητος νὰ μὴ προεδρεύσῃ, οὔτε τὴν ἐπίβλεψιν νὰ παύσῃ ἀπὸ τὰ σχολεῖα, οὔτε τὴν καθημερινὴν ἔργασίαν τοῦ γραφείου νὰ παρίδῃ, οὔτε τοὺς δυστυχεῖς χωρικοὺς ἐπαρχιώτας του, οἵτινες μετὰ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου συνήθισαν νὰ συζητῶσι πάσας αὐτῶν τὰς ὑποθέσεις καὶ διὰ φασουλίων νὰ μετρῶσι τὰς γενεαλογίας, νὰ ἀποκρύψῃ, οὔτε τὴν ἴδιαιτέραν αὐτοῦ ἀλληλογραφίαν καὶ ἀλλας, οὔτε τὰς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων πλησιοχώρων νὰ ἀδιαφορήσῃ. Ετὶ δὲ δυσκολωτέρα ἀποδαίνει ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος τοῦ κηρύττειν, ἐνεκα τῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπαντωμένης παρὰ τῷ λαῷ δημιώδους ἡ Τρα-

πεζουντίας διαλέκτου. Ἐν τούτοις καὶ τὸ σπουδαῖον τεῦτο ἔργον θὰ ἀπέβαινεν ἐπωφελέστερον, εἰὰν ἡτο ἀνατεθειμένον εἰς ἕδιον ἱεροκήρυκα, ὃν ὅμως, ὡς ἔχει σήμερον ἡ μητρόπολις, δὲν δύναται νὰ συντηρήσῃ.

Ολίγας προσθέτω λέξεις καὶ περὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος ἔκπαλαι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ζητήματος τῶν πέριξ τριῶν σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἔξαρχιῶν αὐτῶν, δπερ, μ' ὅλας τὰς ἀπὸ τοῦ 1863 μέχρι σήμερον προσπαθείας τῆς μητρόπολες Ἐκκλησίας, τῆς μητροπόλεως ταύτης καὶ τῆς ἐπαρχίας, εἰσέτι δυστυχῶς μένει εἰς τὸ ἄλφα αὐτοῦ. Ἐξ ὀλοκλήρου ἑθνικῆς περιουσίας τῶν μοναστηρίων τούτων οὕτε μία συντηρεῖται ἐνταῦθα Ἱερατικὴ σχολή, οὕτε τὸ φροντιστήριον ὑμῶν, δπερ, ὡς μόνος φάρος, φωτίζεις ὀλόκληρον τὸν Πόντον, ἔχει ὡφέλειάν τινα. Λυποῦμαι διότι ἐπὶ τριετίαν ἡγωνίσθην περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καὶ ἔγραψα τόσα πολλὰ ἀνευ ἀποτελέσματος· ἀλλ' ἔχω πεποίθησιν διτὶ καὶ οἱ πατέρες τῶν μονῶν τούτων θὰ κατανήσωσι τὴν μεγάλην εὐθύνην, ἣν ὑπέχουσιν ἀπέναντι. Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ ἡ μήτηρ Ἐκκλησία θὰ ἐπουλώσῃ πληγὴν, ήτις μόνον ἀλγηδόνας καὶ κόπους παρέχει εἰς αὐτήν, πατάσσουσα κατὰ χόρρης τὴν παταχθεν καὶ πανταχοῦ ἐπωφελουμένην ἀσυνειδῆσίαν.

Ἐνταῦθα κλείει, ἀδελφοὶ Τραπεζούντιοι, τὸ βιβλίον τῆς ἐνταῦθα ἀρχιερατείας μου. Τῇ εὑδοκίᾳ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ κληρωθεὶς ὑπὸ τῆς μητρόπολες Ἐκκλησίας εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς θεοσώστου ταύτης ἐπαρχίας, μεθ' οἵας καρδίας καὶ μετὰ πόσης ἀγάπης πατρικῆς καὶ ἀδελφικῆς κατῆλθον καὶ ἐπελαβέμην τῆς διακυβέρνήσεως τῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας ταύτης, τοῦτο γινώσκει αὐτὸς ὁ Θεός, καὶ δύναται ἔκαστος νὰ ὀμολογήσῃ, θέτων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ στήλους ἡγάπησα ἔγκαρδίως τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, ὡς πρώτην κληρωθεῖσάν μοι διακονίαν, ἀφετηρίαν καὶ τέλος τῶν καθημερινῶν σκέψεών μου καὶ μεριμνῶν εἶχον μόνην τὴν

πρόσδον καὶ ὠφέλειαν ὑμῶν τὴν ἀγάπησα τὰ σχολεῖα καὶ τὰ
τέκνα ὑμῶν, ὡς ἰδιά μου τέκνα, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δυῆ μαι δύ-
ναμις ἐνήργησα καὶ ἀν πλειστερα, μεγαλείτερα καὶ σπουδαι-
στερα δὲν ἐπετέλεσα, τοῦτο ἀποδώσατε εἰς τὴν ἀδυνατίαν
καὶ ταπεινότητά μου καὶ οὐχὶ εἰς ἔλλειψιν θελήσεως, ἡ εἰ-
λικρινοῦς ἀγάπης πρὸς ὑμᾶς. "Αν δὲν ἥδυνήθην νὰ εὐχαρι-
στήσω πάντας καὶ παρεξηγήθην παχά τινων τῶν χρι-
στιανῶν ἐπαρχιατῶν μου, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν μεγά-
λην εἰθύνην, ἦν φέρω, καὶ εἰς τὴν συναίτησιν τῶν ὑ-
ψηλῶν μου καθηκόντων ἀπέναντι τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας
καὶ ἐπαρχίας ταύτης καὶ ἀπέναντι τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ
ἀποδέπω πάντοτε πρὸς τὸ ἀληθὲς ὑμῶν συμφέρον, ὡς ἐλεγε
καὶ δ ἀπόστολος Παῦλος πρὸς Κορινθίους. «εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ
ὑμᾶς καὶ τις ἔστιν δε εὐφραίνων με, εἰ μὴ δ λυπούμενος ἔξ
ἔμου» (Β' Κορ. β', 2). Διὰ τοῦτο καὶ ἀποχωριζόμενος
ἔξ ὑμῶν δοξάζω τὸν "Ψιστὸν δτι ἔχω ἥρεμον καὶ ἀνα-
πεπαυμένην τὴν συνείδησίν μου, ἀν οὐχὶ δτι ἔξεπλήρω-
σα ἀνελιπῶς τὰ ὑψηλά μου ἀρχιερατικὰ καθήκοντα, ἀλ-
λὰ τούλαχιστον δτι ἐν γνώσει δὲν παρημέλησα αὐτῶν.
"Αποχωριζόμενος ἀφ' ὑμῶν, δὲν θὰ λησμονήσω τὴν πρὸς ἐμὲ
ἀγάπην καὶ ἔκτιμησιν, καὶ θὰ ὄμολογῶ πάντοτε τὴν μεγά-
λην ὑμῶν φιλοτιμίαν πρὸς τὰ σχολεῖα.

"Εχετε μεταξὺ πάντων ὑμῶν τὴν χριστιανικὴν καὶ ἀδελ-
φικὴν ἀγάπην, μείνατε πιστοὶ εἰς τὴν ἀγίαν ἡμῶν Ἐκ-
κλησίαν, προάγετε τὴν προγονικὴν ἡμῶν μάθησιν καὶ ἔχε-
τε ἀφοσίωσιν εἰς τὴν σεβαστὴν αὐτοκρατορικὴν ἡμῶν χυ-
βέρνησιν.

Χαίρω δέ, καὶ τὴν χαράν μου ταύτην μεταδίδωμι καὶ
ὑμῖν, δτι ποιμὴν καὶ ιεράρχης ὑμῶν ἔξελέγη δ περισπούδα-
στος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς Γρηγόριος, τέως Φιλιπ-
πουπόλεως μητροπολίτης καὶ εἰς τῶν εὐμαθῶν καὶ διακεκρι-
μένων ἡμῶν ἀσελφῶν. Περιστοιχίσατε τὸν νέον ὑμῶν ιεράρ-
χην, εἴλικρινῶς ὑποστηρίξατε αὐτὸν, καὶ ἔκτελέσατε μετ'

εύτοι δι τι ἔμεινεν ἀνεκτέλεστον ἐκ τῆς συνεργασίας ἡμῶν.

Χαίρω δὲ δτι, ἀποχωριζόμενος ἀφ' ὑμῶν, καλοῦμαι εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς περιωνύμου καὶ σπουδαίας καθ' ὅλους τοὺς καιροὺς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Κάλλιστα γινώσκω καὶ τῆς θέσεως τὴν σοδαρότητα καὶ τῶν καιρῶν τὴν σπουδαιότητα, καὶ τὴν ἐμὴν ἀνεπάρκειαν δὲν λησμονῶ, ἀλλὰ θαρρούντως ὑπακούω εἰς τὴν φωνὴν τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, πεποιθὼς εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Ὑψίστου, τὴν ἐν ἀσθενείᾳ τελειουμένην, εἰς τὴν φιλότιμον καὶ πρόθυμον συνεργασίαν τῶν Θεσσαλονικέων καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν νέαν ἀποστολήν μου.

Ἐπειδὴ δὲ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐνταῦθα ἀρχιερετίας μου βεβαίως ὡς ἀνθρωπος παρεπίκρανα καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς, συγχωρῶ ἀπὸ καρδίας πάντας, νέους καὶ γέροντας, μικροὺς καὶ μεγάλους, καὶ παρακαλῶ, δπως καὶ ὑμεῖς παρέξητε μοι τὴν χριστιανικὴν καὶ ἀδελφικὴν ὑμῶν συγχώρησιν.

'Η εὐλογία τοῦ Κυρίου εἶη ἐφ' ὑμᾶς.

'Η πόλις καὶ ἐπαρχία Τραπεζούντος χαίρετε.

Οἱ πάντες ἐν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν χαίρετε.

32

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ,

έκφωνηθεὶς ἐν τῷ ναῷ τῶν Εἰσοδίων κατὰ τὸ Σταυροδρόμιον, μεσοῦντος τοῦ 10brisου τοῦ 1880, εἰς τὸν μαχαρίτην

ΑΘΑΝΑΣΙΟΝ ΚΕΧΑΓΙΑΝ,

πατέρα τῆς διευθυντρίας τοῦ Ζαππείου Καλλιόπης,
ΥΠΟ ΤΟΥ ΤΟΤΕ ΜΕΝ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΖΑΠΠΕΙΟΥ,

ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΟΥ,

ΝΥΝ ΔΕ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΙΤΡΟΥΣ.

Σεβασμιώτατοι Ιεράρχαι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

ΟΤΕ ἐπεχείρησα ἵνα τὴν βιογραφίαν συντάξω τοῦ ἥδη πρὸ ἡμῶν κειμένου ἀπνου Ἀθανασίου Κεχαγιᾶ, ἀπεδυστέπουν καὶ συνειχόμην φόδω, ἀναλογιζόμενος τίς δὲ ἀνήρ, ἐὰν ἡχολούθουν τοὺς κοσμικοὺς ρήτορας, οὐ τὸν βίον μέλλων καὶ περιγράψω, καὶ κατὰ τί οὔτος τὸ ἔθνος ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ὠφέλησε. Διότι οὔτε παράσημα βλέπων καὶ φέρη, τῶν πιστῶν αὐτοῦ κυβερνητικῶν ἔκδουλεύσεων δείγματα, οὔτε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τί ἔργον λυτιτελές ἐποιήσατο, ὥστε εἰς τὸν ρήτορα ἢ βιογράφον αὐτοῦ ἐλαχίστην ὑλὴν προσάγει καὶ δικαίως ἐνογλεῖται: καὶ ἀσχάλλει ὑπὸ τῶν τοιούτων ἀρχῶν ὅρμώμενος, μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιδεῖξῃ τοῖς λοιποῖς τῶν ἀνθρώπων τὰς καλὰς αὐτοῦ πράξεις πρὸς μίμησιν, ἀλλ' οὔτε ἐκείνοις, οἵτινες ὑπὸ τῆς θείας προνοίας παραχθέντες προστάται καὶ ἀντιλήπτορες τῶν ἀδικουμένων χρείαν ἔχουσιν ἵνα ἐκάστοτε ὑπομιμνήσκηται αὐτοῖς «τὸ ἀγαθῶς πράττειν καὶ φιλανθρώπως διακεῖσθαι».

Εδυτυχῶς δημῶς ἀλλῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καὶ εἰς τὸν τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλον δὲν χωροῦσι τὰ τοιαῦτα· καθέτον αἱ δόξαις καὶ αἱ τιμαὶ, αἵτινες ἐν τῷ ἔξω κόσμῳ καταφαίνεν-

ται καὶ ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ ἀκτινεύοιςι καὶ ἀπλετον ἐκχέουσι φῶς, ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος τούτου καταδεικνύονται γυμνά, ἔηρὰ καὶ τετραχηλισμένα, καὶ οὐδαμῶς ἐν δψει λαμβάνονται, ἀτε μεστὰ ψεύδους καὶ κουφότητος. Τὰ τοιαῦτα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐκλαμβάνονται ὡς πουφόλυγες, αἴτινες ἐν σμικρῷ τοῦ ἀνέμου πνοῇ καταστρέφονται καὶ διαλύονται. Ἡ Ἐκκλησία καθήκον αὐτῆς ἡγεῖται καὶ τοιαύτην ἀποστολὴν ἔχει, ἵνα τὰ τέκνα αὐτῆς ἐκπαιδεύῃ ὑποδεικνύοντα εἰς αὐτὰ τί τὸ ἀφθαρτον καὶ αἰώνιον, τί τὸ πρακτέον ἀγαθόν, τὸ καὶ ἀναφαίρετον, καὶ ποῖα ἔκεινα, ἀφ' ὧν δεῖ φεύγειν καὶ ἀναχαιτίζειν τὰ διαβήματα τοῦ λογικοῦ αὐτῆς ποιμνίου, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ τῆς κοσμικῆς δόξης τὰ σελαγίσματα ὡς σκιᾶς ὅναρ καὶ ματαιότητα θεωρεῖ.

Ἐὰν λοιπὸν δὲ βίος τοῦ Ἀθανασίου Κεχαγιᾶ εἰς τοὺς κατὰ κόσμον ρήτορας καὶ ἐπαίνετας δὲν παρουσιάζῃ ἀφορμὰς καὶ αἴτιας, ἦ, ὡς λέγουσιν, ἀνθη, δπως πλέξωσι τὸν στέφανον πρὸς καταρτισμὸν τοῦ δικοῦ συμπλέγματος, ἐξ οὗ οἱ ἐπιγιγνόμενοι νὰ ἔξαγαγωσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ διαπρεποῦς κατὰ κόσμον ἄρχοντος καὶ λειτουργοῦ, τοῦτο ἀποδοτέον καὶ αὐθις τῇ φεύδει τοῦ κόσμου ἐπιλάμψει μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ἔλλειψιν προσόντων καὶ πλεονεκτημάτων, ἀρκούντως χαρακτηρίζόντων τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τοῦ προσορισμοῦ, ὃν ὡς ἀνθρωπὸς ἐκλήθη νὰ ἐκπληρώσῃ κατὰ τὴν λαχεῖσσαν αὐτῷ κοινωνικὴν θέσιν.

Γεννηθεὶς ἐν Προύσῃ κατὰ τὰς ἀργὰς τοῦ παρόντος αἰώνος, ἐκ μητρὸς μὲν ἐναρέτου καὶ εὐσεβοῦς, ἐκ πατρὸς δὲ τὰ μάλα ισχύοντος κατὰ τὴν χαλεπὴν ἐκείνην ἐποχὴν, καθόσον ἀντιπρόσωπος τυγχάνων τῆς κοινότητος παρὰ τὴν κυβερνήσει, ἥδυνήθη πολλοὺς νὰ σώσῃ καὶ κατὰ τὸν πολυθρήνητον τῆς Χίου ἔξανδρα ποδισμόν, ὅτε πανταχοῦ γῆς διεσπειροντο τεθλιμμένοι καὶ ἀπέλπιδες οἱ πολυπληθεῖς τῆς νῆσου ἐκείνης κάτοικοι, διέπρεψεν, εἶπέρ τις καὶ ἄλλος, μὲ θυσίαν τῆς ἔαυτοῦ ζωῆς, διατώζων ἐκ τῶν ἀρπάγων δύναμιν νέαν

καὶ βρέφη καὶ ἄλλα δυστυχῆ τῆς ἀνθρωπότητος ὄντα. Περὶ τὴν 4ην δὲ δεκαετηρίδα ἐν αὐτῇ διατελέσας καὶ εἰς γάμου ἔλθὼν μετὰ ἐναρέτου καὶ χρηστῆς γυναικός, μετέβη εἰτα εἰς διαφόρους τῆς Ἑλλάδος πόλεις, ἔνθα τὸν κερδῶν Ἐρμῆν ἔξησκει, ἔγκαταλείψας κτήματα καὶ πλοῦτον πατρικὸν ἐν τῇ ἴδιᾳ αύτοῦ πατρίδι καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αύτοῦ ἐνίστε ἥδυνατο νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὰς ἀνάγκας, ἃς δσημέραι ἡ οἰκογένεια ἡσθάνετο, μάλιστα περὶ τὴν ἐκπατένευσιν τῶν τέκνων αύτοῦ.

Πατὴρ δὲ φιλόστοργος καὶ τέκνον τῆς Ἐκκλησίας πειθήνιον, ἐπέπρωτο νὰ ὑποστῇ πολλὰ ἐν τῷ θίψι αὐτοῦ, εἰς δὲ λώβειον ἀντιτάξας ὑπομονήν, εἶδεν ἐν τέλει ἡμέρας ἀγαθάς.

Ἄλλὰ τί λέγω! Μεθ' δλων τῶν ἀντιξόων φερομένων κυμάτων καὶ μάλιστα κατὰ τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου δπαδῶν, ἐπρεπε καὶ οὕτος ὡς γνήσιον μέλος τῆς χριστανικῆς ποίμνης, κατὰ τὰς τελευταίας στιγμᾶς τοῦ ἔβδομηκονταετοῦ αὐτοῦ βίου, νὰ πίῃ ἢδι μετὰ πικριῶν μέχρι στεφάνης πληρωθὲν ποτήριον, ἐπρεπε, λέγω, νὰ θρηνήσῃ τὸν ἀδρὸν θάνατον τοῦ ἀτυχοῦς Εὐστρατίου του, διὸ θανόντα ἀπὸ ξινού ἐνόμιζε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ποιούμενον ἔτι, οὐχὶ δὲ ὑπὸ τὰ κρυερὰ τῆς ζένης μέν, ἀλλὰ φίλης τῇ Ἑλλάδι γῆς τῶν Γερμανῶν ξενιζόμενον, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν αἰώνιον ὑπνον καθεύδοντα· συνείχετο δὲ καὶ φέδω ἔστιν δτε μὴ δ Εὐστράτιος του μάθη τι, δπερ εἰς λύπην καὶ ἀθυμίαν αὔτὸν νὰ φέρῃ.

Πεντάδα τέκνων παρὰ Θεοῦ λαβόντος, ἐπέστρεψαν τὰ τέσσαρα πρὸς τὸν πλάστην καὶ δωρητὴν αὐτῶν μετὰ τῆς πολυτίμου αύτοῦ συζύγου, ἡς τινος τὴν στέρησιν βαρέως ἔφερεν· ὑπὸ μάνης δὲ περιθαλπόμενος τῆς μιᾶς αὐτοῦ θυγατρὸς, ἦτις πολλὰς τὰς ἐκ τῶν γηρατείων αὐτοῦ ἀπορρεούσας ἀσθενείας καὶ καχεξίας μετὰ καρτερίας καὶ γενναιότητος ὑπέφερε, παράδειγμα ἐαυτὴν προσαλλομένη πολλοῖς ἀλλοῖς ἡξιώθη ἐν τέλει ἵνα ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς παραδῷ τῷ

πνεῦμα αὐτοῦ πρὸς τὸν δημιουργόν, λαβὼν καὶ τὰ αἰώνια καὶ ἀφθαρτὰ ἐφόδια τῆς μεγάλης εἰς Χριστὸν ἀποδημαῖς.

Ἐὰν δὲ τὸν χαρακτήρα, δν ὁ χριστιανὸς διέλει νὰ ἔχῃ, θελήσῃ τις ἵνα διὰ τοῦ λόγου παραστήσῃ, πέπεισμαι δτι καὶ δικαιόδειος καὶ διόποιος καὶ ἡ περίστασις συμβάλλουσιν ὥστε νὰ καταδειχθῇ οὗτος· ἀλλ' ἐπειδὴ δ λόγος ἀποδιάνει πολλάκις ἀσθενής, μάλιστα δὲ δταν περιέρχηται εἰς χειρας ἀδεξίους, οἵτις αἱ ἡμέτεραι, εἶναι καὶ περιττός, περιορίζομαι καὶ δὲν διστάζω νὰ ὑποδειξῶ πρὸς ὑμᾶς ὡς πρότυπον τοῦ χαρακτήρος τούτου τὸν προκείμενον νεκρόν, δστις καὶ τὴν φιλανθρωπίαν εὑ τε καὶ καλῶς ἔξησκησε καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ ἐλεημοσύνην πρὸς πάντας ἀνέπτυξε, καὶ τὴν δικαιοσύνην, τό γ' ἐπ' αὐτῷ, καλῶς ἐφήρμοσεν ἐν ταῖς ποικίλαις τοῦ κοινωνικοῦ βίου περιστάσεσιν, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν, ὑπῆρξε πρότυπον ἀξιούμενος τοῖς οἰκογενειάρχαις καὶ προσβάλλεται αὐτοῖς ὡς τοιούτον, καθόδου συνήνου ἐν ἑαυτῷ καὶ φιλοστοργίαν πολλήν, καὶ τιμιότητα μεγάλην, καὶ εὐσυνειόσιαν οὐ τὴν τυχοῦσσαν.

Τὰς ἀρετὰς ταύτας ἡ Ἐκκλησία περὶ πολλοῦ ποιεῖται καὶ οὐ σμικρὰν ὠφέλειαν καρποῦται ἐκ τῶν τέκνων ἐκείνων, ἀτινα τοιαύτην ἐν τῷ πολυκυμάντῳ τούτῳ πελάγει ταχικὴν ἡκουλούθησαν· δὲν φείδεται κόπου νὰ ὑπομιμνήσκῃ τοῖς λοιποῖς αὐτῆς μέλεσι τοὺς τοιούτους, καὶ νύκτωρ ἔτι, δταν ὑπὸ τὰς σφοδρὰς λαλαπάς, τὰς ἔξεγειρομένας ἐν κοινωνίᾳ περικλειούσῃ ποικίλα στοιχεῖα διαφόρου μορφώσεως· εὐλογεῖ δὲ καὶ εὔχεται ὑπὲρ αὐτῶν τῷ τῶν δλων Πατρί, δπως τοὺς ζῶντας στερροῖ εἰς ἐνίσχυσιν καὶ διάπραξιν τῆς ἀρετῆς, ἵνα καὶ τοῦ λοιποῦ χρησιμεύωσιν ὡς παράδειγμα, τοὺς δὲ ἀποθνήσκοντας καταξιοτεί τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ σωτηρίας.

Ναί, Θεὲ ὑψιστε μεγαλοκράτορ, ἀνάπτωσον τὰς ψυχὰς τῶν ὑπὲρ τῶν ἐντολῶν σου καὶ διδαγμάτων ἐν πλοτεί ἀγωνισταμένων. Τοῦ δὲ προκειμένου ἀδελφοῦ ἡμῶν, σὺ καρδιογνῶστα, ἐν τοῖς οὐρανίοις σκηνώμασιν αὐτὴν πρόσδεξαι,

Ἐνθα τῶν δικαίων τὰ πνεύματα ἀγάλλονται, ἐφ' ἡμᾶς δὲ
ρᾶνον ἐκ τοῦ ὑψοῦ ἀναιρομένου θρόνου τῆς θείας σου μεγα-
λωσύνης τοὺς δμῆρους τῆς σωτηρίας, ἵνα τὰς κοσμικὰς ἐπι-
θυμίας καταπατήσωμεν καὶ τῆς αὐτῆς τύχωμεν μακαρού-
τητος.

Σὺ δὲ δ ἀφ' ἡμῶν χωριζόμενος, φείμνηστε Ἀθανάσιε, εὐ-
δαιμόνει ἐν ταῖς οὐρανίοις μοναῖς, καὶ τὸν μισθὸν λάβε τοῦ
πιστοῦ ἔργατου τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Χριστοῦ, ἡμῶν δὲ μὴ
ἐπιλάθου ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν ἀνεκλαλήτων ἔκείνων ἀγα-
θῶν, ἀλλ' ἔχεον βάλσαμον παρηγορίας, τὸν δὲ στέφανον
τοῦτον, δν σοὶ προσφέρουσι τὰ τέκνα τοῦ Ζαππείου, εὔμενῶς
προσδέχεσυ. Αἰωνία σου ἡ μνήμη! γαῖαν ἔχοις ἐλαφράν!

33

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΑΤΑ

(ΝΥΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΖΑΚΥΝΘΟΥ)

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ.

Α' ΛΟΓΟΣ,

ΠΕΡΙ ΑΝΤΨΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ.

Έξιετηνήθη τῇ 27 νοεμβρίου 1883 ἐν τῷ ἐν Αθήναις καταστήματι τῆς ἑταϊρίας τῶν φίλων τοῦ λαοῦ.

Κύριοι.

ΟΛΙΓΑΣ μόνον λέξεις προτίθεμαι: νὰ εἴπω ἐνώπιον ὑμῶν κατὰ ταύτην τὴν ἔξιδιασμένην ὥραν, καθ' ἣν συνηθροίσθημεν ἐνταῦθα, καὶ καθ' ἣν ὁ κλῆρος ἔλαχεν ἐπ' ἐμέ, πρῶτας νὰ καταλάβω τὸ πρακτικὸν τοῦτο βῆμα. 'Αλλ' ἐπιθυμῶ, καὶ γινώσκω δτὶ καὶ υμεῖς βεβαίως ἐπιθυμεῖτε, αἰ δέξεις αὗται νὰ προέλθωσιν ἐκ τῶν μυχῶν τῆς καρδίας μου, σεσημασμέναι ἐν τῇ ἱερᾷ τῆς εἰλικρινείας σφραγῖδι. 'Ομολογῶ λοιπὸν εἰλικρινῶς, ἀξιότιμοι κύριοι, δτὶ ἐν ἐμοί, ἐπιτελέσαντι τὴν ἱερὰν ταύτην τελετὴν τοῦ ἀγιασμοῦ, ἀνεπτύχθη κατὰ ταύτας τὰς στιγμὰς τοιοῦτον αἰσθῆμα, σίνον οὐδὲν πέπτυσεται, ἐὰν ἐνεκαλίνζον ναόν τι·α χριστιανικόν. Καὶ οὐδὲλως λανθάνομαι, κύριοι· ἐλειτούργησα τὴν πρώτην λειτουργίαν ἐν εἰκὼν, ἐν ὦ μέλλει οὐχὶ ἀπλῶς νὰ λατρεύηται ὁ Θεός, ἀλλὰ κατὶ περισσότερον, ἐν ὦ μέλλει νὰ ἀνοίγηται ἡ ἀληθῆς ὁδὸς πρὸς ἀληθῆ λατρείαν τοῦ Θεοῦ τοῦ Εὐαγγελίου· ἐλειτουργησα, ἀλλαὶς λέξεσιν, ἐν εἰκὼν, ἐν ὦ μέλλει νὰ δίδηται· τι γνῶσις τῶν φυσικῶν νόμων, οὓς ἔθετο ἐξ ἀρχῆς ὁ δημιουργός, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἀρχῶν, ἃς ἔθεσεν ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ κασμῷ, καὶ καθ' ἃς ὁ ἀνθρωπος ζῶν γινώσκει μὲν ἑαυτόν, εὐδαιμονεῖ δὲ ἐν τῷ κασμῷ, καὶ τέλος καθίσταται ἐγκρατῆς.

βεβαιότητος πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν πέρα τοῦ τάφου μακαρίων
ἔλπιδῶν.

Ἐξηγούμεθα, κύριοι, σαφέστερον.

Εἰναι γνωστὸν εἰς δλους τοὺς δπωτῷήποτε ἀναγνώστας
τῆς ιστορίας διὰ τὴν ἀρχαιότητα, οὐδόλως ἔκτιμῶτα τὴν προτω-
πικότητα τοῦ ἀνθρώπου, οὐδέποτε ἕσχε καὶ μέτρον δπως
δι' αὐτοῦ καταμετρή τὴν προτωπικήν τοῦ ἀνθρώπου ἀξίαν.
τοῦ προσώπου, δλως ἀφανιζόμενου ἐν τῇ πολιτείᾳ, τὴν ἀξίαν
αὐτοῦ ἔξηρτάτο ἐξ δλως ἔξωτερικῶν περιστάσεων. Ὁ ἀν-
θρώπος ἐν τῇ ἀρχαιότητι, δπως ἀποκτήση πλῆρες τὸ δι-
καιώματα τοῦ πολίτου, ὥφειλε νὰ καταστῇ ἀξιος ἵνα συνδρά-
μῃ τὴν πολιτείαν, δ ἐστιν, ἀφ' ἑιδος μὲν νὰ συνεισφέρῃ πρὸς
τὴν κυβέρνησιν καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὴν ἀμυναν τῆς πολι-
τείας. ἐντεῦθεν δὲ ἐπειδοι διὰ πρὸς τὴν τακτήν συνδρομὴν
τακτάται ἀρεταῖ ἀπηγούντο, οἷας μόνος δ ἀνεξάρτητος ἀν-
θρώπος ἦδύνατο νὰ πραγματοποιήσῃ· καὶ ἀνεξάρτητος ἐθε-
ωρεῖτο εἴτε δ κύριος ἐαυτοῦ, δ πλούσιος δ ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον
χύτῳ ἔξουσίαν καὶ τὸν χρόνον τοῦ βίου καὶ τὰς πράξεις αὐ-
τοῦ κατέχων, εἴτε δ κάτοχος σπουδαίας ρώμης σωματικῆς.
Ἀπ' ἐναντίας δὲ δ μὴ κάτοχος σύτε πλούτου οὔτε ρώμης σω-
ματικῆς ἐθεωρεῖτο ἄμοιρος ἀρετῶν, ὡς ἀνίκανος νὰ παρά-
σχῃ ἀμέσους ὑπηρεσίας τῇ πολιτείᾳ· κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ
ὴ πολιτείᾳ ἀπέκλειεν αὐτὸν τῆς εὐδαίμονίας ἔχειντος, τὴν
ἄλλως ὑπεισχνεῖτο τῷ ἀληθεῖ πολίτη.

Οἱ τοιούτου εἰδῶν ἀνθρώποι, οἱ ἀμοιροι ταυτέσττι πολιτε-
ῶν ἀρετῶν, οὐδόλως ἐδικαιοῦντο νὰ ἔγωσι νόμιμον θέσιν
ἐν δημοσίαις πολιτικαῖς συναθροίσεσιν. Ἡ ἀρχὴ αὐτῇ ὑπη-
γορεύετο καὶ ἐδικαιολογεῖτο καὶ ὑπ' αὐτῶν προσέτει τῶν φι-
λοσοφικῶν συστημάτων, τὰ δποταὶ ἐν πολλοῖς ἐδικαιολόγουν
τὰ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἔχεινων δικαιώματα τῶν ἀνεξάρτη-
των πολιτῶν, ἔχόντων αὐτοὺς δργανα καὶ τυρλοὺς ὑπηρέ-
τας τοῦ αὐτῶν ἔγωκσμοι.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ἀξιότιμοι κύριοι, διὰ διαθέσι-
ΤΟΜΟΣ Δ'

ποι ἐν γένει τῶν παλαιῶν κοινωνιῶν εἰς δύο κυρίως μερίδας
ἥσαν διηρημένοι, πρῶτον εἰς τοὺς ἐλευθέρους, εἰς τοὺς ἔχον-
τας ταυτέστι τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου, καὶ δεύτερον εἰς
τοὺς δούλους, τοὺς μὴ κεκτημένους τὸ δικαίωμα τοῦ πο-
λίτου.

Τὴν τάξιν τῶν μὴ πολετῶν ἀπήρτεζον, ἔκτὸς τῶν γυναι-
κῶν καὶ τῶν παιδίων, καὶ οἱ πτωχοί, οἱ ύποχρεωμένοι του-
τέστι νὰ ζῶσιν ἐκ τῆς ιδιαιτέρας αὐτῶν ἐργασίας, πρὸς δὲ
οἱ φέροντες ἀσθενεῖς τὰς σωματικὰς δυνάμεις, καὶ τέλος οἱ
σκλάβοι· καὶ αἱ τάξεις αὗται ἀπήρτεζον βεβαίως τὸ πλει-
στὸν μέρος τῆς κοινωνίας. Ταῦτα δὲ οὐδεμίᾳ ἀμφιεβόλῳ
ὅτι σήμερον εἰς ἔνα ἔκαστον ἐξ ἡμῶν φαίνονται ἀδικα καὶ
παράλογα, ὡς ἀδικουμένων πολλῶν χελιάδων ἀνθρώπων
ἀπέναντι ὀλίγων, ἔχοντων πάντων ἵσην ἀξέσαιν ἐνώπιον τοῦ
Θεοῦ, διὰ τοῦτο λατρεύομεν καὶ κατὰ τοὺς νόμους τοῦ διόπιου
τὴν διάβασιν τοῦ βίου διαπερῶμεν. ἀλλ' ἐν τούτοις οὐδόλως
τὰ τοιαῦτα παρημπόδισαν πολλοὺς τῶν μεταγενεστέρων,
καὶ δὴ καὶ πολλοὺς τῶν συγχρόνων ἡμῖν, νὰ ἐγκωμιάζωσ-
καὶ ἐκθειάζωσι τὰς μεγάλας δῆθεν ἐλευθερίας τῶν ἀρχαίων
Ἐλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων καὶ νὰ θέτωσιν αὕτας ὡς
παράδειγμα ἀληθοῦς ἐλευθερίας ἀπέναντι τῶν νεωτέρων
κοινωνιῶν. Αἱ ἐλευθερίαι ἔκειναι ὑπῆρξαν καὶ ὅμολογουμέ-
νως εἶχον καὶ τι τὸ ἐπανετόν, ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ ἔννοησῃ τὶς
ὅτι ἥσαν δικαίωμα ἀποκλειστικὸν ἐνὸς περιωρισμένου ἀριθ-
μοῦ ρωμαλέων καὶ πλουσίων πολιτῶν, ὅπως κατανοήσῃ
ὅτι αἱ παλαιαὶ δημοκρατίαι ἥσαν πράγματι διὰ τὸ πλεῖστον
μέρος τῶν ἀνθρώπων αἱ μᾶλλον τυραννικαὶ ἀριστοχρατίαι.

'Ηδυνάμεθα, κύριοι, νὰ ἀναλύσωμεν λεπτομερῶς καὶ ἀνα-
πτύξωμεν κατὰ πλάτος τὴν κοινωνικὴν θέσιν, ἣν εἶχον ἐν ταῖς
παλαιαῖς πολιτείαις δῆλαι ἔκειναι αἱ τάξεις τῶν ἀνθρώπων,
ῶν ἄρτι ἐμνημονεύσαμεν, αἵτινες ταυτέστι δὲν εἶχον τὸ δι-
καίωμα τοῦ πολίτου. ἀλλ' ἐπειδὴ τοιαύτην ἀνάπτυξιν οὔτε
ὁ χρόνος οὔτε δότος ἡμῖν ἐπιτρέπει, ἐγκατελίπομεν ταύτην

εἰς ἄλλους ἀρμοδιωτέρους ἡμῶν πρὸς τοῦτο, ὡς καὶ εἰς ἄλλα ἀκροατήρια. Τοῦτο μόνον ἡμεῖς ἀρχούμεθα νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα, διτὶ δὲ Ἐλλην καὶ ὁ Ρωμαῖος, καὶ ἐν γένει δὲ ἔθνικός, δυτὶς ἐν μὲν τῇ ἐποχῇ τῆς αὐτοῦ βαρβαρότητος ἔξετίμα τὴν ρώμην τοῦ σώματος, ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τοῦ αὐτοῦ πολιτισμοῦ οὐδόλως ἔρριπτε βλέμμα πέρα τοῦ πολιτικοῦ βίου, ὑπεχρε-σύτο ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν νὰ θεωρῇ τὸν ἀνθρώπον, τὸν μὴ κεκτημένον τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου, ὡς φύσει κάτοχον ὑπεδεεστέρας ἀξίας ἐν ταῖς τάξεσι τῆς κοινωνίας· ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὸ γνωστὸν ἀξίωμα «φύσει δούλον, φύσει εἰς ἐλεύθερον»· καὶ δτε διεγαλοφυέστατος Πλά-των, συγγράφων τὴν αὐτοῦ Πολιτείαν, ἔδιδε τοὺς περὶ γάμου θεσμούς, «δεῖ, ἔλεγε, τοὺς ἀρίστους ταῖς ἀρίσταις ξυγγίγνε-σθαι ὡς πλειστάκις, τοὺς δὲ φαυλοτάτους ταῖς φαυλοτάταις· καὶ τῶν μὲν τὰ ἔκγονα τρέφειν, τῶν δὲ μή»· καὶ πάλιν· «τὰ δὲ ἔκγονα τῶν χειρόνων, καὶ ἀν τι τῶν ἐτέρων ἀνά-πηρον γένηται, ἐν ἀπορρήτῳ τε καὶ ἀσήλω κατακρύψουσιν ὡς πρέπει».

Ἐννοεῖται δέ, ἀξιότιμοι κύριοι, διτὶ τὰ ἀξιώματα καὶ οἱ νόμοι οὗτοι τῆς ἀρχαιότητος, καθότου ἀφορᾶ εἰς τὴν προσω-πικήν, ήτοι εἰς τὴν φυσικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀξίαν, οὐδό-λως ἥδυναντο νὰ βελτιώσωσι τὰς κοινωνίας ἐκείνας καὶ νὰ φέρωσιν αὐτὰς εἰς τοιαύτην θέσιν, εἰς ḥην διατελεῖστι σήμε-ρον αἱ καθ' ἡμᾶς κοινωνίαι· ἐπρεπε νὰ ἀνατρέξωσιν εἰς ὑψη-λότερα καὶ γενικώτερα μέσα, ἐπρεπε νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν πραγματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀξίαν καὶ νὰ παράσχωσι τὴν ἀληθῆ καὶ ἐμπρέπουσαν αὐτῷ ἐλευθερίαν· ἀλλ' η ἀρχαιό-της οὐδόλως ἥδυνατο νὰ ἀναβῇ εἰς τοιούτον ὕψος, εἰς ὕψος, τὸ διπέπον κατ' οὐδένα τρόπον ἥδυνατο νὰ χωνεύσῃ ὁ ἀκρα-τος τοῦ καλούμενου πολίτου ἐγωισμός· οὕτων καὶ οἱ σοφοί, καὶ ίδιᾳ δὲ Σωκράτης διαβλέπων ταῦτα, ἀλλὰ μὴ δυνάμε-νος νὰ ἐπενέγκῃ μεταβολήν τινα, ἔξεφρασε τὸ ἀπελπιστι-κὸν μέν, ἀλλὰ μεγάλας διὰ τὸ μέλλον ὑποδεικνύον ἐλπίδας·

«καθεύδοντες διατελοίτε ἄν, εἰ μή τινα ἀλλον δ Θεός ἐπέμψει κηδόμενος ὑμῶν».

Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ συμβῇ δ τι μετά ταῦτα συνέβη· Ἐπρεπε νὰ ἐπιφοιτήσῃ εἰς τὸν κόσμον τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ πνεῦμα ἔκεινο, ἐν τῷ ὁποίῳ δ Θεός πρὸ χρόνων προσενήγγειλε διὰ τῶν προφητῶν ὅτι ἔμελλε νὰ ἀνυψώσῃ τοὺς δούλους, νὰ ταπεινώσῃ τοὺς τυράννους, νὰ ἔξισώσῃ τὸν κόσμον. «Καὶ ἔσται, ἔλεγεν δ Θεός διὰ τοῦ Ἰωῆλ, ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἔχειω ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύουσιν σὲ οὓς ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν· καὶ σὶ νεανίσκοι ὑμῶν δράσεις ὅψονται· καὶ σὲ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. Καὶ γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἔχειναις ἔχειω ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου, καὶ προφητεύουσι· καὶ ἔσται πᾶς τις, ἐς ἣν ἐπικαλέσηται τὸ δνομα Κυρίου, σωθήσεται» (Ιωῆλ, β', 23).

Ἐπρεπε νὰ καταβῇ δ Θεός εἰς τὸν ἀνθρώπον, καὶ νὰ ἀναβῇ δ ἀνθρώπος εἰς τὸν Θεόν· Ἐπρεπε νὰ σαρκωθῇ ἐπὶ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἔκεινος, περὶ τοῦ ὅποιου αὐτὸς δ Θεός προέλεγε διὰ τοῦ Ἡσαίου, «ἴδου ὁ παῖς μου ὁ ἀγαπητός μου, δν ἥρετισάμγν, εἰς ἐν ηδόσκησεν ἡ ψυχή μου· θύσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν τὸ πνεῦμά μου· πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ πνεῦμα εὔσεβείας. . . . Οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρίνεται, οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγεται, ἀλλὰ κρίνεται ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐλέγεται ἐν εὐθύτητι· καὶ πατάξει τὴν γῆν τῷ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ ἀσεβή· καὶ ἔσται δικαιοσύνη ἐζωσμένος τὴν δοφὺν αὐτοῦ καὶ ἀληθείᾳ ἡλειμμένος τὰς πλευρὰς αὐτοῦ . . . καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἡμέραις ἔχειναις ὁ ἀνιστάμενος αὐτος ἀρχειν ἔθνων, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπισοῦσται· καὶ ἀρεῖ σημεῖον εἰς τὰ ἔθνη, καὶ συνάξει τοὺς ἀπολλύ-

»μένους καὶ τοὺς διεσπαρμένους ἐκ τῶν τεσσάρων πτερύγων τῆς γῆς» ('Ησαΐας ια').

Καὶ ἡλθεν δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἡλθεν ἔκεινος, τοῦ ὄποίου ἡ σκιὰ ἐπικαλύπτεισα δυημέραι τὰ ἔθνη, ἢρε καὶ αἱρει πᾶσαν ἀπάτην, ἔρριψε καὶ ρίπτει τὴν δφρὺν τῶν τυράννων, καὶ ἔταξε καὶ τάπτει ὑπὸ τὸ πανσθενές αὐτοῦ σκῆπτρον τὰ σκῆπτρα καὶ τὰς δυνάμεις τῶν Θεῶν καὶ τῶν ἡμιθέων. Οὕτος, ἐλθὼν καὶ στὰς ἐπὶ τοῦ δρους Σιών, ἀνεκήρυξεν εἰς τὰ ἔθνη· «δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κάγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.... Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐδὲν ἔνεκεν ἔχριστέ με· εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ιάσασθαι τοὺς συντετριμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἀφεσίν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφεσί, παρακαλέσαι πάντας τοὺς πενθοῦντας, δοῦναι αὐτοῖς ἀρτον ἀντὶ σποδοῦ καὶ ἀντὶ λύπης ἀλειψμα εὑφροσύνης» (Ματθ. ιά, 28. Λουκ. δ', 18. 'Ησαΐας ξα').

'Αλλὰ καὶ οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ, πιστοὶ αὐτοῦ ὀπαδοὶ καὶ κήρυκες ἀκριβεῖς τῶν λόγων, τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ, περιελθόντες τὸν κόσμον, θίεσαν τὴν ἀρχὴν «οὐ καὶ νι; δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος» (Γαλάτ. γ', 28), πάντες ἡμεῖς εἰς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τοῦ κοινοῦ ἡμῶν πατρὸς καὶ πλάστου καὶ συντηρητοῦ. ἐν σῶμα ἀποτελούμενον ἐνώπιον αὐτοῦ διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησού. Καὶ ἐνταῦθα, ἀξιότιμοι κύριοι, δυντως ἐγταῦθα ἴσταται ἡ εὐαγγελικὴ Ιστῆς καὶ συνεπῶς ἡ ἀληθής τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερία.

'Οντως, ἡ γνῶσις τῶν νόμων τῆς φύσεως, ἡ κατάληψις τῶν φυσικῶν καὶ ἡθικῶν ἀρχῶν διὰ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ίδίᾳ ἡ, ὡς δυνατόν, τελειοτέρα γνῶσις τῆς ἀξίας καὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου, φέρουσιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, ἡτις ἀληθεία εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός. ἀρα ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ εἶναι γνῶσις τῆς ἀληθείας, ἐπὶ τῆς ὄποιας

στηρίζεται ἡ ἀληθής ἐλευθερία, ὡς εἶπεν δὲ Σωτήρ, «καὶ γνώσεσθε τὴν ἀληθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ιωάνν. η', 32).

Ἐὰν λοιπόν, ἀξιότιμοι κύριοι, τὸ σχολεῖον ὑμῶν, σχολεῖον πάσης τάξεως καὶ πάσης ποιότητος ἀνθρώπων, σκοπῆ νὰ ἀναπτύξῃ τοὺς νόμους φυσικούς τε καὶ ἡθικούς, καὶ ίδιᾳ ἐὰν σκοπῇ νὰ ἀναπτύξῃ αὐτὸν τὸν ἀνθρώπων, οὐδὲν ἄλλο προτίθεται καὶ προϋπόσχεται ἡ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀληθείας, ἢτοι τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου· καὶ ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς ἀληθείας αὗτῆς βούλεται ἀναμφιδόλως νὰ ἀνυψώσῃ τὸν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἀξίαν· βούλεται νὰ ἀναβιβάσῃ τὸν ἔσχατον ἀχθοφόρον τὸ ἐπάγγελμα εἰς τὴν ἀξίαν τῆς φύσεως τοῦ ὑπερτάτου ἔθναρχου· βούλεται τέλος τὴν κατάργησιν τῆς παλαιᾶς ἐκείνης καὶ ἀπανθρώπου ρήτρας, «φύσει δοῦλον, φύσει ἐλεύθερον», καὶ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν ἔγκαινισμὸν τῆς νέας, τῆς σωστικῆς καὶ θεοπνεύστου ρήτρας, «οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἀρσενικός θηλυκός πάντες ή μετίς εἰς ἐσμέν». Ἐὰν τοῦτο σκοπῆ τὸ σχολεῖον ὑμῶν, ἀξιότιμοι κύριοι, καὶ διολογούμενως τεστὸν ἐπιδιώκει, εἰναι εὑρεγετικῶτατον, καθὼδοδηγοῦν αὐτὰ τὰ πλήθη εἰς τὴν ἀληθειαν καὶ παρεισάγον καὶ ἔξασφαλίζον τοῖς ἀνθρώποις καὶ ίδιᾳ τῇ κοινωνίᾳ ἡμῶν τὴν ἀληθῆ κατὰ τὸν Σωτῆρα ἐλευθερίαν· «καὶ γνώσεσθε τὴν ἀληθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς».

Ἐκ τούτων λοιπὸν πάντων ἔπειται δτι πρεπόντως καὶ οὐχὶ ἀτόπως ἡμεῖς ἀρξάμενοι τοῦ λόγου εἴπομεν δτι ἔγκαινίζομεν σήμερον ναὸν χριστιανικόν. Ἐπετελέσαμεν δντως τὴν τελετὴν τοῦ ἀγιασμοῦ εἰς τέμενος, ἐνῷ οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖται ἡ ἡ ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν νόμων καὶ τῶν ἡθικῶν ἀρχῶν, δι' αὐτῶν δὲ ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ συνεπῶς ἡ πρακτικὴ λειτουργία καὶ ἡ πρακτικὴ λατρεία τῆς μεγάλης τοῦ Εὐαγγελίου

τοέας· ἀλλαὶ λέξειν, ή ἐφαρμογὴ τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανικοῦ θρησκεύματος.

Εὔχομαι λοιπόν, ἀξιότιμοι κύριοι, δὸς ἡδη ἔγκαινισθεὶς Ἱερᾶς οὖτος οἶκος νὰ ἀποδῇ τελεσφόρος ἀπέναντι τοῦ μεγάλου καὶ ἡθικοῦ σκοποῦ, δν ἡ ἔγκατάστασις αὐτοῦ προέθετο, καὶ δν ἀπὸ χρόνων ἡδη ἐπιδιώκει. Εὔχομαι οἱ μὲν καθηγηταὶ νὰ ἔχπληρώσωσιν ἐπιτυχῶς τὸ ἀπλοχόν, ἀφ' ἑνὸς, ἀλλ' ὑψηλόν, ἀφ' ἑτέρου, καὶ οἰονεὶ ἀποστολικὸν αὐτῶν ἔργον, οἱ δὲ ἀκροαταὶ νὰ ἐνδείξωσι τὴν αὐτὴν προθυμίαν, οἷαν ἐπεδείξαντο μέχρι τοῦδε, καὶ πολλῷ μάλιστα ἀνωτέρων ἔκεινης. Οὕτω δέ, σὺν τῇ θείᾳ συνάρσει, νὰ προέλθωσι καρποὶ καὶ ἀποτελέσματα χρήσιμα, ἐν γένει μὲν καὶ ἐμμέσως πρὸς τὴν φιληγού πατρίδα, ἐν μέρει δὲ καὶ ἀμέσως πρὸς ὑμᾶς αὐτούς, τοὺς τε διδάσκοντας καὶ τοὺς διδασκομένους.

B' ΛΟΓΟΣ,

ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Ἀθίνησιν ἱερῷ ναῷ τοῦ ἄγιου Γεωργίου κατὰ τὴν 18 μαρτ. 1884, ἡμέραν τῆς εἰς ἀρχιερέα χειροτονίας αὐτοῦ.

ΠΕΡΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΩΝ ΧΑΡΙΣΜΑΤΩΝ.

«Ζηλοῦτε τὰ χρίσματα τὰ κρείττονα, καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμεν» (Α' Κορινθ. 16', 31).

ΣΥΜΠΑΣ δὸς κόσμος πλήρης εἴναι χαρισμάτων χαρισμάτων, δι' ὃν ἐπροκίσεν αὐτὸν δὸς δημιουργός. «Ἐκαστον δὲ τῶν χαρισμάτων τούτων είκονίζεται ἐν ἀρμοδίῳ ἀντικειμένῳ, καὶ καθίσταται καταφανὲς καὶ ἀμοιβαίως ὠφέλιμον διὰ τοῦ ἴδιαζοντος αὐτῷ προσώπου. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀνωμολόγει καὶ δὸς ἀπόστολος. Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους· «ὁ Θεὸς δίδωσιν ἑκάστῳ σῶμα, καθὼς ἡθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων δίδωσι τὸ ἴδιον σῶμα. Οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σάρξ· ἀλλ' ἀλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων,

«ἄλλη δὲ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ζυθίων, ἄλλη δὲ πτηνῶν· ἄλλη
«δέξα τὴν, ἄλλη δέξα σελήνης, καὶ ἄλλη δέξα ἀστέρων·
«ἀστὴρ γάρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ» (Α' Κορινθ. ιε., 38
— 41). Ταῦτα ἔγραφεν ὁ Ἀπόστολος. Οὕτω λοιπὸν καὶ
δημιουργήματα, οὐράνια τε καὶ ἐπίγεια, πρὸς ἄλληλα πα-
ραβαλλόμενα, διαφέρουσι, καὶ ἔθνη πρὸς ἄλλα ἔθνη, καὶ κο-
νωνίαι πρὸς ἄλλας κοινωνίας, καὶ ἀνθρώποις πρὸς ἄλλους
ἀνθρώπους παραβαλλόμενοι ἀπὸ ἄλλήλων διαφέρουσιν.
“Ἐκαστον, ἄλλαις λέξεσι, δημιουργημα, καὶ ἔκαστον ἔθνος,
καὶ ἔκαστη κοινωνία, καὶ ἔκαστος ἀνθρώπος ἐπροσέκαθη ὑπὸ¹
τοῦ Θεοῦ, καθὰ μόνος ὁ Θεὸς οἶδε καὶ τὴν ἡθέλησε, καὶ περι-
βάλλεται κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ἰδίον χάρισμα.

Περὶ τῶν χαρισμάτων τούτων, καὶ ἴδιᾳ περὶ τῶν εὐαγ-
γελικῶν, τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς
περιεβλήθημεν κατὰ ταύτην τὴν ὥραν ἰδίον εὐαγγελικὸν
χάρισμα, τροτίθεμεθα τὸ πρῶτον ἡδη ἀπὸ τοῦ ποιμενικοῦ
τούτου θρόνου νὰ ὀμιλήσωμεν.

“Ο τι συμβαίνει ἐν τῷ κόσμῳ ἐν γένει, τοῦτο συμβαίνει
καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν
Χριστὸν καὶ διερχόμενοι τὴν κολυμβήθραν τοῦ ἀγίου βα-
πτίσματος προκίζονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὰς ἀψευδεῖς
αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἐπαγγελίας, καὶ περιβάλλονται τὰ
πολλὰ καὶ ποικίλα χαρίσματα τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Κατ
τινα μὲν τῶν χαρισμάτων τούτων ἀφορῶσιν ἐν γένει πάντα
πιστὸν εἰς Χριστόν, ὡς, λ. χ. τὸ χάρισμα τοῦ κοινοῦ ἀγια-
σμοῦ διὰ τῆς κολυμβήθρας καὶ ἄλλα, ἀλλ’ ὑπάρχουσι καὶ
χαρίσματα ἰδιαίτερα, ἰδιάζοντα εἰς πρόσωπα ὥρισμένα, ἔκα-
στον τῶν διποίων προσώπων ἰδίαν διὰ τοῦ οἰκείου χαρίσμα-
τος ἐπιτελεῖ λειτουργίαν.

“Η δόσις τῶν χαρισμάτων τούτων καὶ ἡ δικαία διανομὴ²
εἰς ἔκαστον πρόσωπον γίνεται, κατὰ τὸ θεόπνευστον λόγιον,
ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, δοτίς μόνος γινώσκει τὰς δυνάμεις, τὰς
διαθέσεις, καὶ ἐν γένει τὴν ἀξίαν καὶ τὰ χρύσφια ἔκάστου

ἀνθρώπου. Ταῦτα ἔγραφεν δὲ ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς Ἐφεσίους· «Ἄδελφοί με, ἐνὶ ἔκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. δ', 7). Καὶ πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἐπίσης· «ἔχομεν χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖταιν ἡμῖν διάφορα· εἴτε προφῆτείαν, εἴτε διδασκαλίαν, εἴτε διακονίαν» καὶ οὕτω καθεξῆς (Ρωμ. ιδ', 6—9).

Διὰ τῶν χαρίσμάτων τούτων προικισθέντες καὶ πλουτισθέντες καὶ οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστὸν Κορίνθιοι, δὲ μὲν χρείττονος, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν, δὲ ἐλάττονος χαρίσματος ἐπιτυχόντες, ἥρξαντο φθονοῦντες ἀλλήλους καὶ διαπληκτιζόμενοι· ἥρξαντο φιλονεικοῦντες, ἐνθεν μὲν περὶ τῆς θέσεως, ἦν ὥφειλε νὰ ἔχῃ ἔκαστος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐνθεν δὲ περὶ τῆς ἴσχύος, ἦν ἐδικαιοῦτο νὰ ἔξασκῃ, καὶ τέλος περὶ τῆς τιμῆς, ἦν ἐδει νὰ λαμβάνῃ ἐκ μέρους τῶν πιστῶν ἀναλόγως τοῦ χαρίσματος, δι' οὐ περιεβλήθη. Ἡρξαντο οἱ κατώτεροι φθονοῦντες τοὺς ἀνωτέρους, καὶ βουλόμενοι, καίπερ δυντες κατώτεροι, νὰ ὑπερισχύωσι καὶ νὰ προκάθηνται τῶν ἀνωτέρων, ἀρνούμενοι καὶ τὴν τιμὴν, ἥτις ὥφειλετο εἰς τὸ χάρισμα καὶ εἰς τὴν ἀξίαν ἔκάστου. Καὶ τὸ χείριστον πάντων, ἥρξαντο αὐτοὶ οἱ διὰ μικροτέρων χαρισμάτων πεπροικισμένοι νὰ φιλονεικῶσι καὶ διεκδικῶσι τὰ χαρίσματα τῶν ἀνωτέρων, διατεινόμενοι δτι ἀπέναντι τοῦ παναγίου Πνεύματος ἕδικήθησαν, αὐτοὶ δυντες ἀρμοδιώτεροι πρὸς τὰ χαρίσματα ἔκεινα, ὡν, ἐλεγον, ἐὰν ἥξιοῦντο, πολλῷ ὥφελιμώτεροι τῶν κεκτημένων αὐτὰ θὰ καθίσταντο τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἐντεῦθεν δὲ ἐριδες, φιλονεικίαι καὶ σφεδραὶ ἀντεγκλήσεις ἀνεφύησαν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς Ἐκκλησίας τῶν Κορινθίων.

Ἀπέναντι τῆς δυτικέστερης ἔκεινης καταστάσεως τῆς ἐν Κορίνθῳ Ἐκκλησίας δὲ ἰδρυτὴς αὐτῆς, δὲ ἀπόστολος Παῦλος, ἔγραψε πρὸς ἔκεινους ἐπιστελήν, δι' ἣς διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων πειρᾶται νὰ κατευνάσῃ τὰ πάθη, νὰ φέρῃ ἐνα ἔκαστον εἰς συναίσθησιν τῆς ἀξίας αὐτοῦ καὶ τοῦ χαρίσμα-

τος, διδικαίως εἰς αὐτὸν ἀπεδόθη, καὶ οὕτω νὰ ἐπαναφέρη ἐν αὐτοῖς πλήρη τὴν εἰρήνην. Ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ ἀποστόλου Παύλου μνημονεύομεν μόνον τῶν ἔξης. Πάντες οἱ πιστοὶ εἰς Χριστόν, λέγει ὁ Ἀπόστολος, εἰς ἓν σῶμα ἔβαπτίσθημεν, καὶ πάντες ἡμεῖς εἰς ἓν Πνεῦμα ἐποιήσθημεν· καὶ γὰρ καὶ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα οὐκ ἔστι βεβαίως ἐν μέλος, ἀλλ' ἔκαστον σῶμα πολλὰ ἔχει μέλη· ἐὰν δὲ εἶπη ὁ πούς, ἐπειδὴ οὐκ εἴμι χείρ, οὐκ εἴμι ἐκ τοῦ σώματος, ἐπαυσεν ἄρα διὰ τοῦτο ὁ πούς τοῦ εἶναι μέλος τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἶπη τὸ οὖς, ἐπειδὴ οὐκ εἴμι ὀφθαλμός, οὐκ εἴμι ἐκ τοῦ σώματος, ἐπαυσεν ἄρα διὰ τοῦτο τὸ οὖς τοῦ εἶναι μέλος τοῦ σώματος; Διὰ τοῦτο δὲ ὁ Θεὸς ἔθετο τὰ μέλη ἐν ἔκαστον ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἐκεῖνος ἤθελησεν, διπος ἔκαστον μέλος ἐν τῷ σώματι, πάντα τὰ ἀλλα μέλη ὑπηρετοῦν, λειτουργῆι εἰς κοινὴν ἐν τῷ σώματι ἀρμονίαν.

"Οντως· καὶ γὰρ ἐὰν τὰ πάντα ἐν τῷ σώματι ἐν μέλος ὕστι, ποὺ τότε τὸ σῶμα; ἀλλ' ἥδη πολλὰ μὲν τὰ μέλη ἐν τῷ σώματι, ἐν δμως ἀπαρτίζουσι σῶμα· ὥστε οὐ δύναται ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ· χρείαν σου οὐκ ἔχω, ἀλλὰ πάντα τὰ μέλη τὸ αὐτὸν μεριμνῶσιν ὑπὲρ ἀλλήλων· καὶ ἐὰν πάσχῃ ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· ἐὰν δοξάζηται ἐν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη.

Καὶ ὑμεῖς λοιπόν, ἀδελφοὶ Κορίνθιοι, πάντες ὅμοι ἔστε σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς ἔκαστος ἐξ ὑμῶν ἔστε μέλη τοῦ σώματος ἐκ μέρους. Καὶ ὄντως, διότι ὁ Θεὸς ἔχ πάντων τῶν πιστῶν εἰς Χριστὸν ἔθετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ πρώτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, ἦτοι ἔρμηνευτὰς τῶν ἀγίων Γραφῶν, τρίτον διδασκάλους, ἄλλοις δὲ πάλιν δέδωκε δυνάμεις, ἄλλοις δέδωκε χαρίσματα ἱεράτων, ἄλλοις ἀντιλήψεις, ἄλλοις κυβερνήσεις, καὶ ἄλλοις γένη γλωσσῶν. Μή πάντες δύνασθε εἶναι ἀπόστολοι;

μὴ πάντες δύνασθε εἶναι δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα
ἔχειν ιαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλεῖν; μὴ πάντες
διερμηνεύειν; (Α' Κορινθ. χεφ. ιβ').

Τοιαῦτα ἔγραφεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς Κορινθίους, βουλόμενος νὰ κατευνάσῃ ἐν αὐτοῖς τὸ πάθος τῆς ἀντιζηλίας καὶ τοῦ φθόνου, νὰ φέρῃ ἐνα ἔκαστον εἰς συναίσθησιν τῆς ἴδιας ἀξίας, κατὰ τὴν ὅποιαν ἔλαβε παρὰ Θεοῦ καὶ τὸ ἀνάλογον χάρισμα, νὰ καταπαύσῃ τοὺς διαπληκτισμοὺς καὶ τὰς ἕριδας, καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ ἐν αὐτοῖς τὴν εἰρήνην. Τὰ χαρίσματα, λέγει, ἀδελφοὶ Κορίνθιοι, ἂτινα ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος δίδονται εἰς τοὺς πιστοὺς εἰς Χριστόν, δὲν εἶναι ἵσα καὶ δμοια πρὸς ἄλληλα, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ δίδωνται ἐν ἔκαστον ἀνεξαιρέτως εἰς πάντας, ἀλλ' εἰς ἔκαστον ἴδιαιτέρως δίδοται καὶ ἴδιον χάρισμα, κατὰ τὴν ἀξίαν ἣν ἔχει, καὶ κατὰ τὴν θέσιν ἣν δύναται νὰ λάβῃ ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας.

'Αλλὰ τοῦτο πάλιν, ἀδελφοὶ Κορίνθιοι, ἔλεγεν ὁ ἀπόστολος, οὐδόλως πρέπει νὰ ὡθήσῃ καὶ δόηγγήσῃ ὑμᾶς εἰς ψυχὴν στασιμότητα, οὐδόλως πρέπει νὰ ἀποθαρρύνῃ ὑμᾶς, οὐδόλως πρέπει νὰ ἀποκλείσῃ ἐν ἔκαστον ἔξι ὑμῶν ἀπὸ πάσης προσπαθείας καὶ πάσης ἐνεργείας πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ κατάκτησιν ἐν αὐτῷ ἀνωτέρας ἀξίας, δπως ἐντεῦθεν καταστῇ ἀνώτερος, ἢ δ τι ἥδη ὑπάρχει· οὐδόλως τέλος ἐκ τῶν λόγων μου τούτων πρέπει νὰ παρεμποδίζηται εἰς ἔκαστος ἔξι ὑμῶν τοῦ ἐπιθυμεῖν καὶ ἐπιδιώκειν ἀνώτερον τοῦ χαρίσματος, δ εἰς αὐτὸν ἐδόθη· τοῦναντίον δὲ μάλιστα «ζηλοῦτε τὰ χαρίσματα τὰ χρείττονα» (Α' Κορινθ. ιβ', 31). Τούτο εἶναι εὐγενέστατον αἰσθῆμα, τοῦτο ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόσδον ἔκάστου ὑμῶν καὶ συνεπῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόσδον αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας.

'Αλλὰ τὸ εὐγενὲς τοῦτο αἰσθῆμα πρέπει νὰ ἀναπτύσσηται καὶ νὰ προάγηται ἐν ὑμῖν οὐχὶ διὰ φθόνου καὶ ἀντιζηλίας, οὐχὶ διὰ μίσους καὶ διαπληκτισμῶν, καὶ τέλος οὐχὶ

διὰ τῆς ἀρνήσεως τῆς δφειλομένης τιμῆς εἰς τὸ χαρίσμα καὶ εἰς τὴν ἀξίαν ἐκάστου, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναπτύξεως ἐν ἐκάστῳ ὑμῶν τοιαύτης δυνάμεως καὶ τοιαύτης ἀξίας, ἵτις αὐτοδικαίως νὰ προκαλέσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνώτερον χάρισμα· κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, ἀδελφοί, ζηλοῦτε τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. Ἀλλ' εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον δύνασθε νὰ καταντήσητε, ἀδελφοὶ Κορίνθιοι, ἐλεγεν δὲ Ἀπόστολος, μόνον διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγάπης, καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ «καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι» (Α' Κορινθ. 16', 31). καὶ ἡ ὁδὸς αὕτη εἶναι: ἡ ὁδὸς τῆς ἀγάπης· ἐν ταύτῃ τῇ ὁδῷ οὐδεὶς φθύνος, οὐδεμία ἀντίζηλία, οὐδεμία ἔρις καὶ φιλονεικία, ἀλλὰ προσπάθεια εὐγενῆς καὶ ἀγία πρὸς ἀνάπτυξιν μεγαλειπέρας δυνάμεως καὶ μεγαλειπέρας ἀξίας, καὶ ἐντεῦθεν πρὸς ἀπόκτησιν ἀνωτέρου χαρίσματος ἐν τοῖς μέλεσι τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τοῦτον τέλος τὸν τρόπον, κατὰ ταύτην τὴν ὁδὸν, ἦν ἐγὼ ἀνοίγω καὶ δίδωμι ὑμῖν, ἀδελφοὶ Κορίνθιοι, ζηλοῦτε ὑμεῖς τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. Ἐστι τις ἐν ὑμῖν προφῆτης; γενέσθω καὶ ἀπόστολος, πάντοτε δμως κατ' ἀξίαν καὶ διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγάπης· ἔστι τις ἐν ὑμῖν διδάσκαλος; γενέσθω καὶ κυβερνήτης, πάντοτε δμως κατ' ἀξίαν καὶ διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγάπης. Οὕτω ζηλοῦτε, αὕτω ἐπιδιώκετε τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα, καὶ πρὸς τοῦτο ἐγὼ καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. Τοιαῦτα τὰ ὑπὸ τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς Κορινθίους γραφόμενα καὶ παραγγελόμενα.

Γ' ΟΜΙΛΙΑ,

έκφωνηθείσα κατά τὴν Ε' συνεδρίασιν ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπεῖῳ τῆς
Ζακύνθου πρὸς τοὺς Ἱερεῖς τῆς πόλεως,

ΠΕΡΙ ΕΥΠΡΕΠΕΙΑΣ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΝΑΩΝ.

KANONA τοῦ βίου ἡμῶν ἔσχομεν πάντοτε τὸ θεόπνευ-
στον παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου. «Ἡ καύχησις
ἡμῶν αὕτη ἔστι, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, διὶ
ἐν ἀπλόστητι καὶ εἰλικρινεῖ φ Θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκι-
κῇ, ἀλλ᾽ ἐν χάριτι Θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ» (Β'
Κορινθ. α', 12). Πολλῷ περισσότερον βεβαίως ἔχομεν ὑπ'
δψει, καὶ σπεύδομεν εἰς πιστὴν καὶ ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν τοῦ
θεσφάτου τούτου κανόνος, ἀφοῦ ἡ Ἔκκλησία τοῦ Χριστοῦ
ἔδωκεν ἡμῖν εἰς χεῖρας τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον, δπως
ποιμανῶμεν ἐμπιστευθείσαν ἡμῖν παρὰ Θεοῦ ποίμνην, καὶ
ἔτι περισσότερον, ποίμνην ἀνήκουσαν εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ
καὶ ἡμεῖς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου κατὰ πρῶτον εἶδομεν. Ταῦ-
τα ἐπανειλημμένως εἴπομεν εἰς ὑμᾶς· δὲν ἀμφιβάλλομεν δὲ
ποσῶς διὶ τοὺς λόγους ἡμῶν τούτους καὶ ἡκούσατε καὶ ἐνο-
ήσατε, καὶ ὡς ἀληθεῖς εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν ἐνεθήκατε καὶ
συντηρεῖτε.

Εἰς ἔκλογὴν τῶν λόγων τούτων τοῦ ἀποστόλου Παύλου,
καὶ εἰς δρισμὸν αὐτῶν ὡς κανόνος τῶν πράξεων καὶ ἐν γένει
τοῦ βίου ἡμῶν ὥνησεν, ἡ μᾶλλον, ἐπειθανάγκασεν ἡμᾶς ἡ
καρδία ἡμῶν, αὐτὴ ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, διὶ δέον
νὰ ἀτενίζωμεν εἰς μίαν ἀρχήν, τὴν πρώτην, τὴν ἀριστην
ἀρχήν, ἣν δὲ κόσμος σύμπας ἔξι ἀρχῆς τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ
καὶ μέχρι τοῦ τέλους αὐτοῦ ἀπεκάλεσε Θεόν, ἀπέναντι τοῦ
δποίου πᾶς ἀνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ, συνεπῶς δὲ ὡς ἀνθρω-
πος καὶ ἐγώ, ἔχω καθήκοντα νὰ ἐκπληρώω· τὰ ὑψηλὰ
ταῦτα καθήκοντα πρὸς τὴν ὑψίστην ἀρχήν, ἣν καλεούμεν
Θεόν, δέον νὰ ἔχωσι βάσιν τὴν εὔσυνειδησίαν, τὸν ἀνυπό-

χριτον ζῆλον, τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτὴν τὴν ἀρχήν, τὴν ἀγάπην ἄλλως ὀνομάζομεν εἰσέβειαν, & πάντα ἐκπροσωποῦνται διὰ τῶν λόγων, διὰ τῶν πράξεων καὶ ἐν γένει διὰ τῆς πρακτικῆς εἰκόνος τοῦ βίου· καὶ ταῦτα, κατὰ τὸν πρύτανιν τῶν σοφῶν, τὸν μέγαν Ἀριστοτέλην, λέγοντα· «ἀρχὴ ἀρίστη πάντων ὁ Θεός, ἀρετῶν δὲ ἀρίστη ἡ εὐσέβεια».

Απέναντι τῶν ἀρχῶν τούτων, ἃς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ βίου ἡμῶν ἐπρεσβεύσαμεν καὶ διηνεκῶς πρεσβεύομεν, ἀπέναντι τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου, οὓς ἔθηκαμεν ἀνέκαθεν, καὶ πελλῷ περισσότερον σήμερον, κανόνα τῆς ζωῆς ἡμῶν, σκοπὸν προτιθέμεθα νὰ ἀγωνισθῶμεν δλαις δυνάμεσι πρὸς ἐπιδιόρθωσιν μὲν τῶν κακῶς κειμένων, πρὸς μεῖζονα δὲ ἐπὶ τὰ βελτίω ἐπίδοσιν τῶν ἀγαθῶς ἔχοντων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ζακύνθου. Εἴπομεν καὶ ἄλλοτε, ἐπαναλαμβάνομεν καὶ σήμερον εἰς ὑμᾶς, εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς, διτὶ τὸ πρῶτον τῶν μελημάτων ἡμῶν εἶναι ἡ ἐφικτὴ ἀνάπτυξις τοῦ κλήρου τῆς ποιμαντορίας ἡμῶν, εἶναι ἡ ὑπαγωγὴ τῶν πράξεων καὶ ἐν γένει τῆς συμπεριφορᾶς τῶν κληρικῶν ὑπὸ τοὺς δρους καὶ τὰς ἀρχάς, ἃς ὑπαγορεύει τὸ Εὐαγγέλιον· τὸ πρῶτον ἡμῶν μέλημα εἶναι τοῦτο, εἰς δὲ ἀποδλέπομεν καὶ ὑπὲρ αὖ ἀγωνίζομεθα, διότι ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῶν τῶν κληρικῶν ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἡ συμπεριφορὰ τοῦ δλου πνευματικοῦ ποιμνίου· αἱ πράξεις, ἐν γένει δὲ βίος τῶν κληρικῶν εἶναι δὲ καθρέπτης, εἰς δὲ ἀτενίζει δὲ λαϊκός, ἵνα ἔδη προσωποποιούμενην τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν εὐαγγελικὴν ἀρετὴν. Τὸ πρῶτον τέλος καθηκόν ἡμῶν εἶναι τοῦτο, διότι καὶ ρητῶς ἐπιβάλλει τοῦτο εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὡς ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἐπὶ ἀπειλῇ διτὶ μίαν ἡμέραν θέλομεν δώσει λόγον διὰ πᾶταν παράλειψιν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ θέλομεν ἀποτίσει ἐκ τῶν ἴδιων ἡμῶν ἡθικῶν κεφαλαίων πᾶσαν ζημίαν, ἥτις ἥθελε προκύψει τῷ ἐμπιστευθέντι ἡμῖν ποιμνίῳ ἐξ ἀμελείας, ἐξ ἀδιαφορίας ἡμῶν, ἐκ ψυχρότητος, ἐξ ἀπιστίας, ἐξ ἀσεβείας ἡμῶν, καὶ τέλος ἐκ κακῆς προθέ-

σεως καὶ ἐξ ὑλοφροσύνης, ἀποσπώσης συνήθιως τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ σύρανου εἰς τὴν γῆν, ἐκ τῶν πνευματικῶν εἰς τὰ ὑλικά, ἐκ τῶν αἰωνίων εἰς τὰ πρόσκαιρα, καὶ ἐν γένει ἐκ τῶν ἡθικῶν εἰς τὰ ἀνήθικα. «'Υἱε ἀνθρώπου, (λέγει μοι ὁ Θεός), σκοπὸν δέδωκά σε. τῇ ἐμῇ Ἐκκλησίᾳ· ἐὰν μὴ διαστελῆς τῷ λαῷ, ἐκεῖνος μὲν ἀποθανεῖται ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτοῦ, τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρός σου ἔκζητήσω» (Ιεζεκιήλ). "Ἐναυλοὶ εἶναι εἰς τὰς ἄκοας ἡμῶν οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ραθύμους ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, οἱ λόγοι ἐκεῖνοι, δι' ὧν ἐλέγχει καὶ δνειδίζει, δι' ὧν ἀπειλεῖ δτι τὸ μέγεθος τῆς ἡθικῆς ἀπωλείας τοῦ ποιμνίου θέλει ἐπιβαρθνεῖ αὐτοὺς τοὺς ποιμένας διὰ τὴν ραθύμιαν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν αὗτῶν. «"Ω! οἱ ποιμαίνοντες, οἱ διασκορπίζοντες καὶ ἀπολλύντες τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς· τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ τοὺς ποιμένας τοὺς ποιμαίνοντας τὸν λαὸν αὐτοῦ· ὑμεῖς διεσκορπίσατε τὰ πρόβατα καὶ ἐξώσατε αὐτά, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθε αὐτά. Ἰδὲν ἐγὼ ἐκδικῶ ὑμᾶς κατὰ τὰ πονηρὰ ὑμῶν ἐπιτηδεύματα» (Ιερεμίας).

'Αλλ' ἐὰν τὸ πρῶτον τῶν μελημάτων ἡμῶν εἶναι, συμφώνως ταῖς θεαῖς ἐντολαῖς, ἡ ἡθικὴ προαγωγὴ καὶ ἡ ἐπὶ μᾶλλον εὐσέβεια τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, δεύτερον μέλημα ἡμῶν, τὸ ἀμέσως ἐπόμενον μετὰ τὸ πρῶτον, εἶναι ἡ ἀποτελεσματικὴ καὶ τελεία διακόσμησις τῶν Ιερῶν ναῶν. Ἡ τελεία διακόσμησις τῶν ναῶν εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς εὐσέβειας αὐτοῦ τοῦ τόπου, ἐνῷ ὑπάρχουσιν οἱ ναοί· τὸ μεγαλεῖον, διαπριστάνουσιν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς οἱ ναοί, εἶναι ἡ πυξίς, οὕτως εἰπεῖν, ἡ δεικνύουσα πιστῶς τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγὴν τοῦ λαοῦ, τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ καὶ συνεπῶς τὴν ἡθικὴν κατάστασιν αὐτοῦ, ἐκπροσωπουμένην πάντοτε οὐχ διὰ λόγων, ἀλλὰ δι' ἔργων τῆς εὐσέβειας. Δικαίως λοιπὸν καὶ πρεπόντως τὸ δεύτερον μέλημα ἡμῶν, ὃς ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἀναγνωρίζομεν δτι δέον νὰ ἥνσει, καὶ εἶναι, ἡ ὡς δυνατὸν τελεία διακόσμησις τῶν ναῶν.

Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον, δν ἀπαρεγχλίτως ἀκολουθούμεν, καὶ σὺ τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ποιμαντορίας ἡμῶν ἐπιδιώκομεν, θέλομεν ἔξασκήσῃ πᾶσαν δύναμιν τῆς ἑξουσίας, ἢν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ ὁ νόμος, δπως προσγάγωμεν τὰ ἐν τοῖς ἵεροῖς θυσιαστηρίοις καὶ τοῖς ναοῖς εἰς τὴν ἐφικτὴν τελειότητα· ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ συνεκαλέσαμεν ὑμᾶς πάντας, τὸ πέμπτον ἥδη, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, εἰςτὴν αἴθουσαν ταύτην τοῦ ἀρχιεπισκοπείου.

Δὲν ἔξαιτούμεθα παρ' ὑμῶν δπως κρημνίσητε τοὺς ὑπάρχοντας ναοὺς καὶ μείζονας αὐτοὺς οἰκοδομήσητε· δὲν ἀπαιτοῦμεν παρ' ὑμῶν μεγαλεπεπέτερα εἰκονοστάσια, ποικιλώτερα ἐδέξῃ, πολυδάπανα κηροπήγια, ὑψηλότερα καθῶνοστάσια καὶ τὰ παρόμιαια· οὐχὶ βεβαίως· διότι σύτε ἔξ ὑμῶν ἔξαρτῶνται ταῦτα, καὶ ἡ εὑσέβεια τῶν πατέρων ἡμῶν, ὡν τὸ μνημόσυνον εἶη αἰώνιον, ίκανὰ καὶ πολυτελῆ καὶ πολυδάπανα κατεσκεύαστε, καὶ εἰς ἡμᾶς τέλεια καὶ σῶα μετεβίβασε, τιμὴν καὶ δόξαν πάντοτε τῇ πατρίδι ἡμῶν περιάπτοντα.

Ἐὰν δὲ ἡ ψυχρότης, ἵνα μὴ εἶπωμεν ἡ ἀσέβεια, ἔστιν δτε τῶν λατκῶν, τῶν καλούμενων ἐπιτρόπων τῶν ναῶν, ἀδιαφορῇ καὶ καταχρᾶται, ὡς λέγεται, τοῖς ἱεροῖς εἰσαρνήμασιν ἐπὶ φθορῷ τῶν ἀγίων τεμενῶν καὶ καταπτώσει τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος ἡμῶν, τοῦτο ἀφορᾷ εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς λατκούς, οὓς δυστυχῶς ἔθηκεν δ πολιτικὲς νόμος ἀνεξαρτήτους ἐφόρους τῆς ἱερᾶς τῶν ναῶν περισυσίας, καὶ σὺν τελευταίως ἀνὰ τὸ κράτος κατάχρησις τῶν διαταγῶν καὶ τῆς ἴσχύος τοῦ νόμου ἐγκατέλιπεν ἀνεξελέγκτους διαχειριστὰς καὶ ὅλως προαιρετικοὺς καὶ αὐτοβούλους ιθύντορας τῶν δαπανῶν τοῦ ναοῦ, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ θυσιαστηρίου. Δὲν ἀπαιτοῦμεν λοιπὸν παρ' ὑμῶν, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, δ τι ἔξαρτᾶται ἔξ αὐτῶν τῶν λατκῶν ἐπιτρόπων, ἀλλ' ἀπαιτοῦμεν ἐπιμόνως καὶ αὐτηρῶς παρ' ὑμῶν, δ τι ἔξαρτᾶται ἔξ αὐτῆς τῆς ἑξουσίας ὑμῶν, καὶ τῆς

θελήσεως καὶ τῆς προαιρέσεως ὑμῶν, ἐκ τῆς εὐσυνειδησίας ὑμῶν, ἐκ τῆς ἰσχύος ὑμῶν καὶ ἐκ παντὸς δι τοι δύναται νὰ διαθέσῃ ἡ ἀληθῆς εὐσέβεια ὑμῶν ὡς ιερέων τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ τῆς, ὡς δυνατόν, τελείας διακοσμήσεως τῶν ναῶν ἐν τε τοῖς ἐντὸς καὶ ἐν τοῖς ἔκτὸς τοῦ θυσιαστηρίου· καὶ ταῦτα, αὗτοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπαιτοῦντος τὰ χρεῖττονα εἰς τὰ τεμένη, ἐν οἷς αὐτὸς λατρεύεται, σὺ μὴν ἀλλὰ καὶ γογγύζοντος πικρῶς κατὰ τῶν φθύμων ιερέων, καὶ ἀπειλοῦντος δεινὴν τιμωρίαν ἐπ' αὐτοὺς διὰ πᾶσαν ἀμέλειαν, ὑπεμφάνινσαν Ἑλλειψίν αἰσθήματος καὶ ἀσέβειαν πρὸς αὐτόν. «Οἱ ιερεῖς ἡθέτησαν τὸν νόμον μου καὶ ἐβεβήλων τὰ ἄγιά μου, ἀναμέσον τοῦ ἀκαθάρτου καὶ τοῦ καθαροῦ οὗ διέστελλον καὶ εβεβήλων ἐν μέσῳ αὐτῶν» (Ιεζεκιήλ).

'Απαιτοῦμεν τέλος παρ' ὑμῶν, εὐλαβέστατοι ιερεῖς, εὐταξίαν ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις κατὰ τὰς ιερὰς τελετὰς. 'Απαιτοῦμεν ἐπίβλεψιν ἑκάστοτε καὶ πλήρη καθαριότητα τοῦ ἑδάφους τοῦ ναοῦ. 'Απαιτοῦμεν κανονικὴν ἀκρίβειαν καὶ δριστικὴν ταξιθέτησιν δλῶν ἐν γένει τῶν ιερῶν ἀντικειμένων, τῶν ἐντὸς καὶ ἔκτὸς τοῦ θυσιαστηρίου. 'Απαιτοῦμεν κανονικὴν στάσιν τῶν κηροπηγίων καὶ εὐθυγραμμίαν τῶν ἐν αὐτοῖς πολλαπλῶν λαμπτάδων, κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου ἡμῶν, ἐπὶ τε τῆς ἀγίας τραπέζης καὶ τῆς προθέσεως, ὡς καὶ ἐνώπιον τῶν δεσποτικῶν καὶ τῶν ἀλλων ἐντὸς τοῦ ναοῦ εἰκόνων. 'Απαιτοῦμεν ἐπίσης κανονικότητα τῶν πολλῶν ἐπιχρεματένων κανδήλων. 'Απαιτοῦμεν ἐπίσης κανονικότητα, πρὸ πάντων δὲ καθαριότητα τῶν ἐπικαλυμμάτων τῆς ἀγ. τραπέζης καὶ τῆς προθέσεως. 'Απαιτοῦμεν νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἐπ' αὐτῆς οὐδὲν ἔτερον ἀντικείμενον, ἢ δτα ἀπαιτεῖ ἡ ὑπηρεσία τῆς ιερᾶς λειτουργίας. 'Απαιτοῦμεν τὰ καλύμματα τῶν ἀγίων ποτηρίων καὶ τῶν ἀγίων δίσκων νὰ ὕσι πάντοτε καινουργῆ, τούλαχιστον κατὰ τὸ ἔσωθεν μέρος αὐτῶν, καὶ καθαρώτατα. Δὲν ἐπιτρέπομεν ποσῶς νὰ ὑπάρχῃ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ρῆγμα ἐπ' αὐτῶν, προερχόμενον

ἐκ μακροχρονίου τριβῆς καὶ παλαιότητος. Ἀπαιτοῦμεν τε-
νικὴν ἐπισκευὴν καὶ ἀνανέωσιν, τούλαχιστον κατὰ τὸ ἐσω-
τερικὸν μέρος, δλῶν τῶν Ἱερῶν ἀμφίων, οὐ περιθάλλεται δ
ἱερεὺς ἐν τῇ Ἱερᾷ λειτουργίᾳ, οἴον στιχαρίων, ἐπιτραχηλίων,
φελωνίων, Ἱερῶν ζωνῶν, ἐπιμανικίων, ἐπιγονατίων καὶ πάν-
των τῶν ἀλλων. Ἀπαιτοῦμεν νὰ ὡσι ταῦτα διαρκῶς ἐπε-
σκευασμένα, καθαρώτατα, περιτετυλιγμένα κανονικῶς καὶ
τετοποθετημένα εἰς ἀδιαίτερον ὠρισμένον κιβώτιον. Ἀπαι-
τοῦμεν δὲ θυμιατός, αἱ κανδῆλαι, τὰ κηροπήγια καὶ πάντα
ἐν γένει τὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ νὰ ἦναι καθαρώτατα. Ἀπαι-
τοῦμεν, τέλος πάντων, καὶ ἐπιβάλλομεν εἰς ὑμᾶς, καὶ διε-
τάσσομεν ὑμᾶς αὐστηρῶς νὰ ἔργαζησθε εἰς ἔκαστος ἐξ ὑμῶν
μίαν τούλαχιστον ὥραν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ λειτουργεῖτε,
θεωροῦντες αὐτὸν δχι μόνον ὡς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ὃν καὶ
καθὸ χριστιανοὶ δρείλετε νὰ περιποιήσθε, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ
κυριώτερον καὶ τὸ πολυτιμότερον τῶν κτημάτων ὑμῶν ἐν
τῷ κόσμῳ, ἐξ οὗ πορίζεσθε καὶ ὑμεῖς ὡς ἀνθρώποι τὰ πρὸς
διατροφὴν καὶ ὑπῶν καὶ τῆς οἰκογενείας ὑμῶν. Ἡ εὐσυνειδη-
σία, τέλος πάντων, ἀπαιτεῖ τὴν ἐπὶ μίαν τούλαχιστον ὥραν
τῆς ἡμέρας περίθαλψιν τοῦ πολυτίμου τούτου κτήματος ἐκ
μέρους ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν.

Μάθετε, εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς, δτι ἡ πίστις εἰς τὸν Θεὸν
ἔμφαντεται, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐκ τῶν ἔργων, καὶ δτι ἡ
πίστις χωρὶς τῶν ἔργων εἰναι δλῶς νεκρά· τὰ ἔργα ὑμῶν
προδιδοῦσι τὴν εὐσέβειαν ὑμῶν, ἡ δὲ εὐσέβεια ὑμῶν εἰναι
δχι μόνον δ θετικὸς κανὼν τῆς σωτηρίας τῶν ὑμετέρων φυ-
χῶν, ἀλλὰ καὶ δ γνώμων τῆς ὑγιοῦς θρησκευτικῆς ἀγω-
γῆς τῶν εἰς ὑμᾶς ἀτενίζοντων πιστῶν, εἰναι δ κανὼν καὶ δ
γνώμων τῆς καλῆς ὑπολήψεως τοῦ λαοῦ πρὸς ὑμᾶς, ἐξ ἣς
ὑπολήψεως ἐξαρτῶνται καὶ αἱ ὄλικαι ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ
πρὸς ὑμᾶς προσφοραὶ εἰς ἐκπλήρωσιν καὶ ἴκανοποίησιν τῶν
προσωπικῶν ὑμῶν καὶ οἰκογενειακῶν ἀναγκῶν.

Ἡ γενικὴ ἐπιθεώρησις, ἣν πρὸ δέκα περίπου ἡμερῶν ἐπο-

ήσαμεν εἰς ὅλους τοὺς ναοὺς τῆς πόλεως, δὲν ηύχαριστησε καθ' ὀλοκληρίαν ἡμᾶς. Ἐν συγχρίσει μὲν πρὸς τοὺς ναοὺς τῆς Ἑλλάδος, πρέπει νὰ διμολογήσωμεν δτὶ ηύχαριστήθημεν, ἐπειδὴ ἀναντιρρήτως ὁ κλῆρος τῆς Ζακύνθου ὑπερέχει κατὰ πολλὰ τοῦ κλήρου παντὸς μέρους τῆς διῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἐν συγχρίσει πρὸς αὐτοὺς τοὺς ναοὺς τῆς Ζακύνθου ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν προκατόχων ὑμῶν ἴερέων, πάλιν πρέπει νὰ διμολογήσωμεν δτὶ δὲν ηύχαριστήθημεν καθ' ὀλοκληρίαν. Ἐξαιρέσει τινῶν ἐκ τῶν ναῶν, εἰς τοὺς λοιποὺς ἀνεύρουμεν ἐλλείψεις ἀφορώσας εἰς ὅτα ἥδη παρ' ὑμῶν ἀπαιτοῦμεν, καὶ εἰς ὑμᾶς αὐτοτρῷας ἐπιβάλλομεν. Αἱ ἐλλείψεις ἀνάγκη ταχύτατα παρ' ὑμῶν τῶν ἴερέων νὰ ἀναπληρωθῶσι· δὲν ἀνεχόμεθα πλέον ἀναβολάς, δὲν παραδεχόμεθα πλέον προφάσεις, δὲν ἐπαναπαύσμεθα τοῦ λαϊτοῦ εἰς δικαιολογήσεις διὰ πράγματα, τὰ διοῖα ἔξαρτῶνται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς θελήσεως ὑμῶν, ἐκ τῆς καλῆς προαιρέσεως ὑμῶν, ἐκ τῆς εὐσεβείας ὑμῶν, ἐκ τῆς εὐσυνειδησίας ὑμῶν, ἐκ τῆς ἀποφάσεως τέλος ὑμῶν τοῦ ἐργαζέσθαι μίαν τούλαχιστον ὥραν τῆς ἡμέρας ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ ναοῦ, ἐνῷ τελείτε τὴν λειτουργίαν τοῦ ὑψηλοῦ ἀξιώματος, διότι εἰδήθητε.

Ταῦτα αὐτοτρῷας ἀπαιτοῦμεν παρ' ὑμῶν, ταῦτα ἀναγκαστικῶς ἐπιβάλλομεν εἰς ὑμᾶς· ταῦτα πειθαρχικῶς διατάσσομεν ὑμᾶς. Ἔστω δὲ ὑμῖν γνωστὸν ἀπὸ τοῦδε, δτὶ πᾶσα παρεκτροπή, ἀφορῶσα εἰς τὴν, ὡς δυνατόν, τελείαν διακόσμησιν τῶν ναῶν, κατὰ πιστὴν ἀπομίμησιν τῶν προκατόχων ὑμῶν ἴερέων, εἰς ὃν τὴν εὐσέβειαν διερέπονται τὰ πλούσια καὶ πολυτελῆ περικοσμήματα, ἡ πολύτιμος εἰκονογραφία καὶ ἀλλα τῶν ἡμετέρων ναῶν, πᾶσα τέλος παράβασις τῶν διαταγῶν ἡμῶν διὰ τῆς ἐγκυκλίου ταύτης θέλει ἐπιβαρύνει σπουδαίως ἐνα ἔκαστον ἐξ ὑμῶν δι' αὐτοτρῷας τιμωρίας, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὸ δγδοον ἀρθρὸν τοῦ σεβαστοῦ νόμου «περὶ ἐπισκόπων καὶ τοῦ ὑπὸ αὐτοὺς τελοῦντος κλήρου»,

λέγοντος ἐπὶ λέξεσιν· «Οἱ ἐπίσκοποι ἐπαγρυπνεῖ καὶ προσέχει καὶ εἰς τὰς ἐν τοῖς Ἱεροῖς ναοῖς ἀγίας εἰκόνας, εἰς τὰς Ἱερὰ σκεύη, ἄμφια καὶ πάντα τὰ εἰς τὴν θείαν λατρείαν ἀναγέμενα».

Μετὰ δύο μῆνας ἀπὸ σήμερον θέλομεν ἀρχίσει ἐπισκεπτόμενοι ἀλλεπαλλήλως διοους τοὺς ναοὺς τῆς πόλεως, καὶ διο ποὺ ἐν εὐρίσκωμεν ἐλλειψεις ἔκαστοτε ἀντικειμένας εἰς τὰς διαταγὰς ἡμῶν, προερχομένας ἐξ ἀπλῆς ἀμελείας, ἵνα μὴ εἰπωμεν ψυχρᾶς ἀδιαφορίας ὑμῶν, καὶ ταῦτα συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς Ἑκκλησίας, καὶ πρὸς τοὺς νόμους τοῦ χράτους, ἀναποφεύκτως καὶ ἀδυσωπήτως θέλομεν τειμωρεῖ τὸν ἀπειθῆ, τὸν παραβάτην Ἱερέα, τὸν ὑπεμφαίνοντα διὰ τῆς ἐπιμονῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀταξίαν δχι μόνον ἐλλειψιν δφειλομένου σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀνωτάτην Ἑκκλησιαστικὴν ἀρχήν, ἐξ ἣς αὐτὸς ἐξαρτᾶται, ἀλλὰ καὶ ἀσύγγνωστον ψυχρότητα πρὸς τὸ θεῖον, καὶ ἀσέβειαν τέλος πρὸς τὴν ἔξοχον λειτουργίαν, ἥν ἀνεδέχθη νὰ ἐπιτελῇ.

Ταῦτα ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑκκλησίας, ἥς τὴν ποιμαντορίαν χάριτι Θεοῦ ἀνελάβομεν. Ἡ δὲ χάρις καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Δ' ΟΜΙΛΙΑ,

ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΤΟΥ 1886.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ πρᾶγμα πλέον δυσάρεστον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἢ τὸ νὰ ἐπανῆ τις ἐσαυτὸν ἐνώπιον τῶν ἀλλων· δὲν ὑπάρχει ἀηδέστερον τοῦ νὰ παρίσταται τις ἐνώπιον ἀλλων ἀνθρώπων, ἔκθειάζων τὰς ἐσαυτοῦ ἀρετάς, τὰ φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα αὐτοῦ πλεονεκτήματα, περισσατολογῶν καὶ ἀλαζονεύομενος, ἐπὶ σκοπῷ νὰ καταδεῖῃ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τοὺς ἀλλους συνεπιστήμονας ἥ συντεχνίας αὐτοῦ, καὶ ἐν γένει ὑπὲρ τοὺς ἀλλους ἀνθρώπους τῆς κοινωνίας. Τὸ ἀνθρώπινον τοῦτο ἐλάττωμα κατε-

δικάσθη πάντοτε καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ως ἐγωὶστικόν, ως ἀλαζονικὸν καὶ ως πρόξενον παντοῖων κακῶν καὶ πολλῶν δυστυχημάτων. «Οὐδέν γάρ οὕτως ἀποσχίζει σῶμα Ἐκκλησίας, ως ἀλαζονεία», λέγει ὁ θεος Χρυσόστομος. Καὶ ἐν τούτοις ὑπάρχουσι περιπτώσεις, καθ' ἄς δχι μόνον δικαιολογεῖται ἡ περιαυτολογία, ἀλλὰ καὶ καθίσταται λίαν ἀναγκαῖα πρὸς ἀνατροπὴν ἀλλοῦ κακοῦ ἀνώτερου τῆς περιαυτολογίας. Οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔγνωμάτευον λίαν σοφῶς, «δυοῖν κακοῖν προκειμένοιν τὸ μὴ χειρον βέλτιστον». Όταν πρόκηται νὰ ἐπισυμβῇ μέγα κακόν, τότε ἡ ἀποσύνησις αὐτοῦ δικαιολογεῖ τὴν χρῆσιν ἀλλοῦ κακοῦ μικροτέρου καὶ ἀσημάντου, προερχομένου ἐκ παρεκτροπῆς τινος, ἀντικειμένης μὲν εἰς τὴν αὐστηρότητα τῶν ἡθικῶν νόμων, ἀσχέτου δμως καὶ ἀβλαβοῦς εἰς τὰ συμφέροντα τῆς κοινωνίας. Τοιούτον τι ἔξιτορεῖται διὰ τῆς ἀποστολικῆς περικοπῆς, τὴν ὅποιαν ἀναγινώσκει σήμερον ἡ καθ' ἡμᾶς ὀρθόδοξος χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Ο ἀπόστολος; Παῦλος, «σκεύος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Χριστοῦ γενόμενος τοῦ βαστάσαι τὸ δνομα καύτοῦ ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραὴλ» (Πράξ. θ', 15), περιήρχετο τὰ διάφορα μέρη «ἀπὸ Ἱερουσαλήμ καὶ κύκλῳ μέγρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ» (Ρωμ. ιέ, 19), κηρύσσων εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐθνικούς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας· τοιούτον δὲ θρίαμβον ἦγεν δ 'Απόστολος ἀπανταχοῦ, καὶ μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας ἴδρυεν ἐν πάσῃ πόλει χριστιανικὰς ἐκκλησίας, ὥστε ἔκινει τὸν φθόνον οὐχὶ πλέον ἀνθρώπων εἰδωλολατρῶν καὶ ἀπίστων, ἀλλ' ἀνθρώπων πιστῶν εἰς Χριστόν, ἥδη διεληλυθότων τὴν κολυμβήθραν τοῦ ἀγίου βαπτίσματος. Οἱ φθονεροὶ ἔκεινοι ἤσαν ἀσπονδοὶ ἐχθροὶ τοῦ Ἀπόστολου, προσπαθοῦντες παντοιοτρόπως νὰ διαψεύσωσι τὸ κήρυγμα αὐτοῦ.

Ἐν ἐκ τῶν ἐπιχειρημάτων, τὰ ὅποια ἔφερον οἱ ἐναντίοι τοῦ Ἀπόστολου, σκοπεῦντες νὰ χρηματίσωσι καὶ καταστήσωσιν ἀχρηστὸν τὸ κήρυγμα αὐτοῦ, ἥτο καὶ διὰ ὁ ἀπό-

στολος Παῦλος δὲν ἦτο μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶδε τὸν Χριστόν, δὲν ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ, οὔτε ἀπεστάλη παρ' αὐτοῦ ἵνα κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον· ἐπομένως οἱ παρ' αὐτοῦ διδαχθέντες τὸν χριστιανισμὸν εὑρίσκοντο ἐν τῇ ἀπάτῃ, καθὸ ἐσφαλμένως διδαχθέντες καὶ λαβόντες τὰς ἀργὰς τοῦ Εὐαγγελίου. "Ἐπειπε λοιπὸν νὰ ἀποκηρύξωσι τὸν ἀπόστολον Παῦλον ὡς αὐτοχειροτόνητον ἀπόστολον τοῦ Χριστοῦ, ὡς φευδαπόστολον, ὡς λαοπλάνον, καὶ τὰ παρόμοια. Ἀποδείξεις δὲ τοῦ ἀπατηλοῦ δῆθεν καὶ κιδήλου τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου ἔφερον πρὸς τοὺς χριστιανοὺς οἱ ἀντίπαλοι ἔκεινοι τὴν ὑπὸ τοῦ Παύλου κατάργησιν τῶν θεσμῶν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, οἷον περιτομῆς καὶ ἄλλων, ἀναγκαίων ἀλλως δυτῶν πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. "Οντως, δ ἀπόστολος Παῦλος καὶ πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον ἀντέστη, κλινοντα εἰς ὑποστήριξιν τῶν θεσμῶν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ὡς ἀναγκαίων πρὸς σωτηρίαν. «ὅτε εἶδον, ἔλεγεν δ ἀπόστολος »Παῦλος, δτι οὐκ ὅρθιοποδεῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἴπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων. Εἰ σύ, Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἔθικῶς ζῆς καὶ οὐκ Ιουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ιουδαῖειν; ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἔξ οὐδικῶν ἀμαρτωλοῖ, εἰδότες δτι οὐ δικαιοῦται ἀνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἔξ ἔργων νόμου· διότι οὐ δικαιωθήσεται ἔξ ἔργων νόμου πᾶσα σάρξ» (Γαλάτ. 6', 14—16).

Οι ἀντίπαλοι οὗτοι τοῦ Ἀποστόλου ἔθιασαν καὶ μέχρι τῆς Κορίνθου τὰ αὐτὰ κατὰ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ καὶ κατὰ τῆς ἀποστολῆς εἰς τὸν κόσμον διασπείροντες· ἔντεῦθεν δ Ἀπόστολος ἀναγκάζεται νὰ περιαυτολογήσῃ· ἀναγκάζεται νὰ ἔκθεσῃ τὰς ἀποστολικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς, τὴν αὐταπάρνησιν αὐτοῦ, τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου, διποις ἀνατρέψῃ τὰς καὶ ταῦτα διαβολάς, καὶ συγκρατήσῃ

τὰς πεποιθήσεις τῶν ἐν Κορίνθῳ χριστιανῶν εἰς τὸ δρθίδδο-
ξον χριστιανικὸν αὐτοῦ κήρυγμα.

Κατηγοροῦσί με οἱ ψευδοδιδάσκαλοι, ἔγραφεν δὲ Ἀπόστολος
εἰς τοὺς Κορινθίους, διεῖ δὲν εἶμαι ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ,
ἀλλ' ἡ κατηγορία αὕτη τῶν ἀντιπάλων μου πρὸς ὑμᾶς
ἀναπρέπεται διὶς ὑμῶν αὐτῶν τῶν Κορινθίων, ἐπειδὴ «ἡ
σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἔστε ἐν Κυρίῳ». 'Υμεῖς
αὐτοὶ οἱ Κορίνθιοι μαρτυρεῖτε, ὑμεῖς ἐπισφραγίζετε, ὑμεῖς
ἐπιβεβαιεῖτε, διτὶ ἐγὼ εἶμαι ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς
χάριτος αὐτοῦ· διότι «οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἔστε ἐν Κυ-
ρίῳ;» δὲν ἀπαρτίζετε ὑμεῖς οἱ Κορίνθιοι Ἐκκλησίαν Χρι-
στοῦ, τὴν ὃποιαν ἐγὼ πρῶτος ἔδρυσα ἐν Κορίνθῳ; «εἰ ἀλ-
λοις οὐκ εἴμι ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἴμι». 'Εὰν εἰς
ἄλλους ἀλλῶν μερῶν χριστιανούς δὲν ἔχήρυξα τὸ Εὐαγ-
γέλιον, εἰς ὑμᾶς δμῶς τοὺς Κορινθίους πασίδηλον καὶ ἀνα-
πτίρητον εἶναι διτὶ ἐγὼ πρῶτος ἔχήρυξα, καὶ κατήχησα
ὑμᾶς εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατέστησα ὑμᾶς
χριστιανούς, ἀπαρτίζοντας ἡδη τὴν ἐν Κορίνθῳ χριστιανικὴν
Ἐκκλησίαν. Ποία ἀλλη λοιπὸν πιστοτέρα μαρτυρία δύνα-
ται νὰ ὑπάρξῃ, διτὶ ἐγὼ εἶμαι γνήσιος ἀπόστολος τοῦ Χρι-
στοῦ, ἡ ὑμεῖς αὐτοὶ οἱ Κορίνθιοι; ποίαν ἀλλην ἀπολογίαν
ἡδυνάμην νὰ δώσω εἰς ἀνασκευὴν τῶν ψευδῶν κατ' ἐμοῦ
διαδιδούμενων καὶ εἰς ἀνατροπὴν τοῦ οἰκοδομήματος τῶν
ψευδοδιδάσκαλων ἐν Κορίνθῳ, ἡ δὲ αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς
Κορίνθου μαρτυρεῖ καὶ ἐπισφραγίζει τὸ ἔργον τῆς γνησίας
εὐαγγελικῆς ἀποστολῆς; "Οντως, «ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς
ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη ἔστιν».

"Ηδη δέ, λέγει δὲ Ἀπόστολος, προδαίνω κατ' ἀνάγκην εἰς
τὴν περιγραφὴν τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν μου, τοῦ ζήλου
μου καὶ τῆς αὐτοθυσίας, ἣν ἐπέδειξα ἐν Κορίνθῳ, καὶ ἐπε-
δείκνυον καθ' ἔκάστην ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου.
'Υμεῖς οἱ Κορίνθιοι γινώσκετε, διτὶ ἐγὼ τε καὶ δ συναπό-
στολος Βαρνάβας, διαμείναντες ἐν Κορίνθῳ καὶ κηρύξαντες

τὸ Εὐαγγέλιον, δὲν ἔζητήσαμεν παρ' οὐδενός ποτε πιστῶν χριστιανοῦ νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς βοήθειαν πρὸς ἀγορὰν ἢ τροφῶν ἢ ποτῶν, ἀλλὰ εἰργαζόμεθα «ταῖς ἴδαις χερσὶν» (Πράξ. 1η', 3), δπως πορισθῶμεν τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Δὲν ἔχομεν λοιπὸν ἔξουσίαν ὡς ἀπόστολοι καὶ ἡμεῖς νὰ τρεφῶμεθα ἐκ τῶν πιστῶν; «μὴ οὐκ ἔχομεν ἔξουσίαν φραγεῖν καὶ πιεῖν;» Δὲν ἔχομεν ἔξουσίαν ἐν Κορίνθῳ, καὶ δὲν ἔχομεν πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὸ δικαίωμα καὶ ἡμεῖς νὰ ὑπηρετῶμεθα ὑπὸ γυναικῶν καὶ ἀκολούθων, καθὼς τοῦτο ποιοῦσιν εἰς ἄλλοις ἀπόστολοι, ὡς, λ. χ. οἱ νομιζόμενοι ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας (Ματθ. 1η', 55), καὶ αὐτὸς πρὸς τούτοις δ ἀπόστολος Πετρος; «μὴ οὐκ ἔχομεν ἔξουσίαν ἀδελφὴν γυναικα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Κηφᾶς;» Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἔγω κατ' ἔξοχὴν καὶ μετ' ἐμὲ ὁ Βαρνάβας δὲν ἐποιήσαμεν, ἀλλὰ καὶ ὑπηρετήθημεν πάντοτε μόνοι, καὶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπορίσθημεν διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἴδιων χειρῶν, ἔγω μάλιστα ράπτων καὶ κατασκευάζων σκηνάς. Ἡ ἀρετὴ μου αὕτη, ἡ αὐταπάρνησίς μου αὕτη εἶναι πιστὴ μαρτυρία, διτε ἔγω οὐ μόνον λόγοις, ἀλλὰ καὶ ἔργοις εἴμαι ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ.

Μὴ ὑπολάβητε δέ, ὡς Κορίνθιοι, τὰς ἀρετάς μου ταύτας μικρὰς καὶ ἀσημάντους· λάβετε παράδειγμα ἐξ αὐτῶν τῶν κοινωνικῶν καὶ ἐγκοσμίων πραγμάτων· λάβετε παράδειγμα αὐτοὺς τοὺς στρατιώτας τῆς πολιτείας· εἶναι ποτε δυνατὸν εἰς ἐγγεγραμμένος εἰς τοὺς στρατολογικοὺς καταλόγους τῆς πολιτείας νὰ λαμβάνῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς περιουσίας τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ; δὲν ὀφείλει ἡ πολιτεία νὰ διατρέψῃ αὐτὸν ὡς στρατιώτην, ἐογαζόμενον ἐν αὐτῇ καὶ ἔτοιμον πάντοτε νὰ χύσῃ τὸ αἷμα αὐτοῦ ὑπὲρ αὐτῆς; «πίστη στρατεύεται ἴδιοις δψωνίοις ποτέ;» Εἶναι ἐπίσης δυνατὸν εἰς γεωργὸς νὰ φυτεύσῃ ἄμπελον, καὶ διὰ πολλῶν κόπων καὶ δαπανῶν νὰ καταστήσῃ αὐτὴν καρποφόρην, καὶ ἐν τούτοις

νὰ μὴ ἀπολαμβάνῃ ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς ἀμπέλου; «τίς φυτεύει ἄμπελον, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτῆς οὐκ ἔσθιει;» Εἶναι ἐπίσης δυνατὸν εἰς ποιμήν, ποιμαίνων δι' δλων τῶν ἡμερῶν τοῦ ἑτούς τὰ πρόσωπα, νὰ μὴ ἀπολαμβάνῃ οὐδέν, νὰ μὴ ὠφελήται οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἐκ τοῦ ποιμένου αὐτοῦ; «τίς ποιμαίνει ποιμνιον, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποιμνῆς οὐκ ἔσθιει;» Εἶναι ποτε δυνατὸν ταῦτα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις; ἐν τούτοις ταῦτα τὰ ἀδύνατα κατεστήσαμεν δυνατὰ ἔγῳ καὶ ὁ Βαρνάβας, σκοποῦντες νὰ ἐπισφραγίσωμεν τὸ εὐαγγελικὸν ἡμῶν κήρυγμα καὶ διὰ τῶν ἔξοχων καὶ ὑπὲρ τὸ δικαιον τῆς ἀνθρωπίνης συνθήκης χριστιανικῶν ἡμῶν ἀρετῶν. "Οὐτως, διστι, ὡς στρατιώται τοῦ Χριστοῦ, στρατευόμενοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως ἔχοντες τὸ δικαιόματα κατὰ νόμου φυσικὸν νὰ διατρεφώμεθα ἐξ αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας, παρ' αὐτῶν τουτέστι τῶν πιστῶν τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ἐποιήσαμεν ποτέ, οὕτε ποιοῦμεν τοῦτο, ἀλλὰ διατρεφόμεθα ιδίαις δαπάναις διὰ τῶν ιδίων χειρῶν ὡς γεωργοὶ πρὸς τούτοις αὐτῆς τῆς πνευματικῆς ἀμπέλου, ἦτοι τῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἡμεῖς cι ἀπόστολοι ἐφυτεύσαμεν καὶ ἐν Κορίνθῳ καὶ ἀλλαχοῦ, οὕτε ιδέαν ἐσχομέν ποτε νὰ καρπωθῶμεν ἐξ αὐτῆς καρποὺς πρὸς ὠφέλειαν ἡμῶν, πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. 'Ως ποιμένες τέλος αὐτῆς τῆς πνευματικῆς ποιμνῆς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἣν ποιμαίνομεν, μοχθοῦντες καὶ ἀγωνιζόμενοι νυγθημέρον, οὐδέποτε οὐδόλως συνελάβομεν καν τὴν ιδέαν νὰ ἀνταμειφθῶμεν διὰ τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἀγῶνας ἡμῶν, λαμβάνοντες κέρδη, ἢ αὐτὰ τέλος πάντων τὰ πρὸς τὸ ζῆν παρὰ τῶν πιστῶν, τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν λογικὴν τοῦ Κυρίου ποιμνῆν.

'Αλλ' διπερ καθίστησιν ἔτι μᾶλλον ἔξοχους ταῦτας τὰς χριστιανικὰς ἐμοῦ τε καὶ τοῦ Βαρνάβα ἀρετὰς εἶναι, διτι καὶ δι μωσαϊκὸς νόμος καὶ δι εὐαγγελικὸς νόμος, καὶ αὐτὸς διρθὸς λόγος ἐπιβάλλουσιν εἰς ἡμᾶς νὰ διατρεφώμεθα ἐκ τῆς

Ἐκκλησίας, καὶ νὰ ἀπολαμβάνωμεν πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖων παρ' αὐτῶν τῶν πιστῶν. «μὴ κατὰ ἀνθρώπον ταῦτα λαλῶ; λέγει δὲ Ἐπόστολος· οὐδὲ γὰρ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται· οὐ φιμώσεις βούν ἀλοῶντα· μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ;» μεταχειρίζομαι παραδείγματα ἀνθρώπινα, λέγει δὲ Ἐπόστολος, ἵνα πείσω δτι ἔχομεν δικαίωμα, ὡς ἀπόστολος, νὰ διατρεφώμεθα ἐκ τῶν πιστῶν, τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μήπως αἱ ἀνθρώπιναι μόνον συνθήκαις ὑπαγγερέουσι καὶ δικαιολογοῦσι ταῦτα; μήπως καὶ ὁ μωσαϊκὸς νόμος δὲν ἐπιτάσσει ἐμμέσως ἵνα τρέφωνται καὶ ὁ ἀνθρώπος καὶ τὰ ζῶα ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν; τί σημαίνει τὸ ἐν τῷ Δευτερονόμῳ τοῦ Μωϋσέως (Κεφ. κε', 4) λεγόμενον, μὴ δέσης ποτὲ τὸ στόμα τοῦ βοὸς τοῦ ἀλωνίζοντας τὸν σῖτον, ἀλλ' ἀφες αὐτὸν ἐλεύθερον, ἵνα τρώγῃ ἐκ τῶν σπερμάτων, τὰ δόποια αὐτὸς ἐκοπίασε καὶ παρήγαγε; δὲν σημαίνει τοῦτο, δτι καὶ ὁ ἀνθρώπος ἐξ ἀναλογίας δικαιοῦται νὰ τρέφηται ἐκ τῶν κόπων αὐτοῦ; Ἐὰν λοιπὸν ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι ἐσπείραμεν εἰς ὑμᾶς τὴν εὐαγγελικὴν σποράν, τὸν πνευματικὸν σπόρον, ἐκ τοῦ δποίου προέρχονται καρποὶ δυνάμενοι νὰ θρέψωσι τὴν ψυχήν, ὅπως ζήσῃ εἰς τοὺς αἰῶνας, ἐὰν ἐποιήσαμεν εἰς ὑμᾶς τοὺς Κορινθίους τοιαύτην ἀνεκτίμητον πνευματικὴν σποράν, δὲν δικαιούμεθα ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ νὰ ζητήσωμεν σὺγι πλέον ἀμοιβὴν ἀνταξίαν τῆς ἀνεκτίμητου ταύτης σπορᾶς, ἀλλ' ἀμοιβὴν πολλῷ καπωτέραν, οἷον βοηθείας γρηματικὰς διὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα; ὑπάρχει σύγκρισις μεταξὺ τῆς σπορᾶς, ἣν ἐποιησάμεθα εἰς ὑμᾶς τοὺς γριστιανοὺς ἐν Κορίνθῳ, καὶ τῆς προσκαίρου τὸ θικῆς ἀπολαβῆς, ἣν ἐφημέρως τὸ θέλομεν παρ' ὑμῶν ζητήσει; «Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν;» Καὶ ἐὰν ἀλλοι, δῆθεν διδάσκαλοι τοῦ Εὐαγγελίου ἐν Κορίνθῳ, ποιῶνται γρῆσιν τοῦ δικαιώματος τούτου, λαμβάνωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν

παρὰ τῶν πιστῶν, τρέφωνται παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, τὴν δόποιαν δῆθεν ὑπηρετοῦσι, δὲν ἔχομεν ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ τὸ δικαίωμα τὴμεῖς νὰ τρεφώμεθα ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, θὺν ἡμεῖς αὐτοὶ οἱ γνήσιοι Ἀπόστολοι, ἐγώ τε καὶ δὲ Βαρνάβας, καὶ πρὸ πάντων ἐγώ, ἰδούσαμεν καὶ ἐν Κορίνθῳ καὶ ἀλλαχοῦ; «εἰ ἀλλοὶ τῆς ἔξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς;»

Ἄλλα, τέλcs πάντων, ἀδελφοὶ Κορίνθιοι, οὐδόλως οὔτε ἵδεαν καν συνελάθομεν νὰ ζητήσωμεν παρ' ὑμῶν διατροφὰς δικαιώματι ἀποστολικῷ, ὡς λειτουργὸν τοῦ Εὐαγγελίου· καὶ ταῦτα, ἵνα μὴ δώσωμεν αἰτίαν εἰς κακοδούλους καὶ συκοφάντας ἀνθρώπους νὰ σκανδαλίζωσι τοὺς πιστοὺς χριστιανούς, δτι δῆθεν ἡμεῖς κηρύττομεν τὸ Εὐαγγέλιον, δπως ἀποζῷμεν ἐκ τοῦ κηρύγματος, δτι μεταχειρίζόμεθα τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ὡς μέσον βιοποριστικόν. «ἄλλοι οὐκ ἔχρησάμεθα τῇ ἔξουσίᾳ ταύτῃ· ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν· τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ». Καὶ πειναν, καὶ δίψαν, καὶ κακοπάθειαν, καὶ στερήσεις τῶν πάντων, λέγει δ Ἀπόστολος, ὑφιστάμεθα, «πάντα στέγομεν». ἀρχεῖ ἵνα θριαμβεύῃ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀρκεῖ ἵνα μὴ δοθῇ οὐδ' ἡ ἐλαχίστη αἰτία νὰ σκανδαλίσῃ τινὰ τῶν πιστῶν; καὶ προκύψῃ ἐντεῦθεν ζημία, ἔστω καὶ μικρὰ ζημία, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Τοιοῦτος δ ἀποστολικὸς ἡμῶν βίος· τοιαύτη ἡ συμπεριφορὰ ἡμῶν ἀπέναντι τῶν πιστῶν· τοιαύτη ἡ διαγωγὴ ἡμῶν ἀπέναντι τῆς Ἐκκλησίας. Ως βλέπετε λοιπόν, ἀδελφοὶ Κορίνθιοι, λέγει δ Ἀπόστολος, οὐ μόνον τὸ κήρυγμά μου πρὸς ὑμᾶς, διὰ τοῦ δόποισυ κατήγησα ὑμᾶς εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ συνέστησα ἐν Κορίνθῳ χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, οὐ μόνον αὐτὸδ μαρτυρεῖ δτι εἴμασι γνήσιος ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ εὐαγγελικαὶ ἀρεταὶ μου, καὶ αὐτὸδ δ βίος μου, καὶ αὐτὴ ἡ αὐταπάρνησί μου, δ ὑπέρμετρος ζῆλός μου, ἡ αὐτοθυσία μου ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὰ πρὸς τούτοις μαρτυροῦσι τὸ

ἀκιεδηλον τῆς ἀποστολῆς μου· πάντα τέλος, ταῦτα δεικνύουσι τρανώτατα, δτι εἴμαι γνήσιος ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ, καὶ δτι οἱ ψευδοδιδάσκαλοι ἐν Κορίνθῳ καὶ ἀλλαχοῦ, οἱ ἔξ ἐμπαθεῖας καὶ φθόνου ἀντίπαλοι μου, ψεύδονται ἀναφανδόν, καὶ καταδείκνυνται σύ μόνον γελοῖοι, ἀλλὰ καὶ κακοί, καὶ δῆμοισι τῆς Ἐκκλησίας, ζητοῦντες ἔνεκεν φθόνου νὰ καταστρέψωσι μὲν ἡμὲ καὶ τὸ κήρυγμά μου, νὰ διαιρέσωσι δὲ καὶ ἔξοντώσωσι τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, τὰς δποίας μετὰ τοσούτων κόπων καὶ μόχθων ἀπανταχοῦ συνέστησα.

Ἐξ δλων τούτων ἡλίου φαεινότερον καταδείκνυνται, δτι δ ἀπόστολος Παῦλος περιαυτολογεῖ· ἐπαίνει ἔαυτόν, ἐκθειάζει τὰς ἔαυτού ἀρετάς, ἀνυψοῖ τέλος πάντων ἔαυτὸν ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους. Ἀλλὰ πῶς συμβιβάζεται τοῦτο πρὸς τὰ τῆς Ἱερᾶς σοφίας; «Ἐγκωμιαζέτω σε δ πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα· τὰ ἀλλότρια, καὶ μὴ τὰ σὰ χειλη. Ὅπερ σεαυτοῦ μὴ πλάσης ἐγχώμια». πῶς συμβιβάζεται καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τεῦ Ἀποστόλου λεγόμενα; «Οὐχ δ ἔαυτὸν συνιστῶν, ἔκεινός ἐστι δίκαιος, ἀλλ' δν δ Κύριος συνιστησιν» (Β' Κορινθ. 1, 18). Ο ἀπόστολος Παῦλος οὐδόλως ἐμπνέεται ἔξ αἰσθήματος περιαυτολογίας, οὐδόλως σκοπεῖ νὰ ἐπαίνεσῃ ἔαυτόν, πρᾶγμα, τὸ δποῖον ἐν πάσαις ταῖς ἀποστολαῖς αὐτοῦ ἐντόνως ἀποδοκιμάζει, ἀλλ' εύρεθη πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην, ἵνα ἔκουστιώς περιαυτολογήσῃ χάριν τῆς Ἐκκλησίας· εύρεθη εἰς τὴν ἀνάγκην ἵνα ἐκθειάσῃ ἔαυτόν, ἵνα περιγράψῃ τὰς ἔξοχους αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ ὑπερυψώσῃ ἔαυτὸν ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, δπως διασώσῃ τὸ κύρος τεῦ κηρύγματος αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς διαδέσεως τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὰ ἔθνη· εύρεθη τέλος εἰς τὴν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἔργον τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ περιαυτολογῶν, οὐχὶ ἵνα πραγματικῶς ἐπαίνεσῃ ἔαυτόν, οὐχὶ ἐπὶ σκοπῷ ἵνα δοξάσῃ ἔαυτὸν καὶ ἀνυψώσῃ ἔαυτὸν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους, διότι αὐτὸς οὗτος ἀποφαίνεται τὸ τῶν προφητῶν· πό καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· μηδεὶς καυχάσθω ἐν

ἀνθρώποις» (Α' Κορινθ. α', 31. γ', 21). αὐτὸς λέγει ἐμφαντικῶς: «καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι» (Β' Κορ. ιβ', 1). ἀλλ' οὐκ ἡν δυνατὸν ἀλλως γενέσθαι· ἔπρεπε νὰ καυχηθῇ, ἔπρεπε νὰ περιγράψῃ καὶ ἔχθειάσῃ τὰς ἑαυτοῦ ἀρετάς· ἦτο ἀνάγκη, ἀνάγκη ἀπόλυτος, διότι οἱ ἔχθροὶ προσεπάθουν δλαις δυνάμεσι καὶ πάσῃ θυσίᾳ νὰ καταστήσωσιν ἀχρηστὸν τὸ κήρυγμα αὐτοῦ εἰς τὰ ἔθνη, καὶ ἐντεῦθεν νὰ ζημιώσωσι σπουδαίως τὸ Εὐαγγέλιον. Ό φρόνιμος λαϊπὸν Παῦλος, δ συνετός, δ μεμετρημένος, δ ταπεινόφρων, διὰ μὲν στιγμὴν παρίσταται ως ἀσύνετος περιαυτολόγος· ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη· αὐτὸς τοῦτο δμολογεῖ. «Γέγονα ἄφρων καυχώμενος· ύμεῖς με ἡναγκάσατε» (Β' Κορινθ. ιβ', 11).

34

ΛΟΓΟΙ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΣΟΦΛΙΔΟΥ.

ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΟΚΕΡΥΚΟΣ ΣΜΥΡΝΗΣ.

Α' ΛΟΓΟΣ,

ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς ἀγίας Φωτεινῆς
κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς
(30 οκτωβρίου 1881).

«Τιμήσατε σοφίαν, ἵνα εἰς τὸν αἰώνα βασιλεύσητε»
(Σοφ. Σολ. 5', 23).

ΙΔΟΥ καὶ πάλιν φαιδρὰ καὶ χαρμόσυνος ἐπέστη ἡμῖν
ἑορτὴ καὶ πανήγυρις, σεβασμιώτατε δέσποτα καὶ ἐν Χριστῷ
ἀδελφοί. Ἰδοὺ καὶ πάλιν συγκαλεῖ ἡμᾶς ἡ τοῦ Χριστοῦ
Ἐκκλησία, ἵνα δημοτελῶς καὶ τῇς Εὐαγγελικῆς σχολῆς
ἐπ' ἀγαθῷ πανηγυρίσωμεν καὶ ἑορτάσωμεν τὴν ἀγήρω καὶ
ἄληκτον μνήμην τῶν τριῶν μεγάλων καὶ θεσπεσίων αὐτῆς
διδασκάλων. Λαμπρὰ ἀληθῶς καὶ ἐπίσημος ἀνέτειλε σῆμε-
ρον ἡμέρα δά τε τὴν Ἐκκλησίαν καθόλου καὶ δι' ἕνα ἔκαστον
τῶν δριδοδόξων Ἐλλήνων ίδιᾳ. Διότι ἔκεινη μὲν, γηθόσυνος
τῆς εὐκαιρίας δραπτομένη, γεραίρει μετ' εὐγνωμοσύνης, καὶ
ቅσμασιν ἐγκωμίων καὶ εὐφημιῶν καταστέφει τὰς θεοστέ-
πτους κεφαλὰς τῶν μεγάλων καὶ σοφῶν αὐτῆς πατέρων,
τῶν μελιτρύτων τούτων ποταμῶν τῆς σοφίας, τῶν τὴν κτί-
σιν ἀπασαν νάμασι θεογνωσίας ἀφθόνως καταρρέειτάντων,
τῶν διαπρυσίων κηρύκων τῆς εὐσεβείας, τῶν στηριζάντων
αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἀσάλευτον πέτραν τῆς δριδοδόξου, ἀληθοῦς
καὶ ζωοδότου εἰς Χριστὸν πίστεως· ὁ δὲ ὀρθόδοξος "Ἐλλην,
φίλος ἐκ προγόνων τῆς εὐσεβείας τυγχάνων καὶ τῆς σοφίας

έραστής, ἀσμενος ἀφορμὴν λάμβανει τῆμερον καὶ δι' ἔργων ν' ἀποδείξῃ τὴν πρὸς τὴν σοφίαν διειλομένην ἀπειρον τιμὴν, τῆς δποίας οἱ μὲν τρεῖς πρωτάται καὶ ἐξ οὐρανῶν ἀγρυπνοι ἐπόπται τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς μεγαλωφωνότατοι ἐγένοντο διδάσκαλοι καὶ καθηγηταί, αὐτοὶ δὲ ὡς πολύτιμον καὶ τιμαλφῇ ἐκ τῶν πατέρων αὐτοῦ παρέλαβε κληρονομίαν τὴν πρὸς αὐτὴν εἰλικρινῇ ἀγάπην καὶ τιμὴν. «Τιμήσατε σοφίαν, ἵνα εἰς τὸν αἰῶνα βασιλεύσητε».

Πρὸ πάντων μάλιστα ἀγάπην διαπανταχοῦ Ἐλλην τρέφει πρὸς τὴν σοφίαν, ὥστε ἄνευ ὑπερβολῆς μετὰ τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος ἀναφωνῆσαι δύναται, πλήρης ιερᾶς συγκινήσεως καὶ πλατωνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ· «διὰ ταῦτα καὶ ἔραστῆς ἐγενόμην τοῦ κάλλους αὐτῆς, καὶ ἐφίλησα ταύτην, καὶ ἐξεζήτησα ἐκ νεότητός μου, καὶ ἐζήτησα νύμφην ἀγαγέσθαι ἐμαυτῷ» (Σοφ. Σολομ. Η'). Καὶ δικαίως· διότι οἱ σοφοὶ καὶ ἀθάνατοι αὐτοῦ πρόγονοι διὰ τῆς σοφίας ἀνεδειχθησαν καὶ ἐμεγαλούργησαν ἐν τῷ κόσμῳ, δι' αὐτῆς πρῶτοι αὐτοὶ τῶν ἀλλών ἔθνῶν πρωτεῖμοις ἐκάλλιέργησαν καὶ θαυμασίως ἀνέπτυξαν τὴν ἐν αὐτοῖς εἰκόνᾳ τοῦ Θεοῦ, «ὅς ἔστιν ὁδηγὸς τῆς σοφίας καὶ τῶν σοφῶν διορθωτῆς, καὶ ἐν τῇ κραταιᾷ τοῦ ὅποιου χειρὶ πᾶσα φρόνησις καὶ ἔργατειῶν ἐπιστήμη». Διὰ τῆς σοφίας, ναί, οἱ Ἐλληνες ἐξημέρωσαν, ἐξεπολιτείσαν καὶ ἡθικῶς τὸν ἀρχαῖον κόσμον κατέκτησαν, ἐγκαταλιπόντες εἰς τὸν νέον πρότυπα ἀμύμητα καὶ ἀνυπέρβλητα εἰς ἀπαντας τοὺς κύκλους τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείας. Διὰ τῆς ἀληθοῦσας σοφίας εὑρόντες ἐκήρυξαν καὶ διέδωκαν πανταχοῦ τὰς ἀναγκαῖας καὶ ἐκπολιτιστικὰς ἐκείνας ἀρχάς, ἀφ' ὧν ἐξαρτᾶται πᾶσα ἐν πάσῃ ἀνθρώπινῃ κοινωνίᾳ πρόσδος καὶ εὐημερία. διότι «οἱ πόνοι τῆς σοφίας εἰσὶν ἀρεταῖ, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα, σωφροσύνην δὲ καὶ φρόνησιν αὕτη διδάσκει, δικαίοσύνην καὶ ἀνδρείαν, ὡν γρησμιώτερον οὐδέν ἔστιν ἐν βίῳ ἀνθρώποις» (αὐτόθι, Η'). Τοῦ οὐρανίου κάλλους τῆς σοφίας ἐξ ἀμένημα-

νεύτων χρόνων ἔρασται ο "Ελληνες γενόμενοι, κατώρθωσαν διδάσκαλοι ν' ἀπειδῶτι καὶ τὴν λόγου καὶ πάστης ἐπιστήμης· διὰ τοῦτο καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἔξηλθεν διφθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ρήματα αὐτῶν· ἀποκτήσαντες δὲ ἐντεῦθεν, δικαίως, κλέος μέγα καὶ δόξαν παγκόσμιον, πάντιμον καὶ ἐπίζηλον ἐκληρονόμησαν τοῖς ἀπογόνοις αὐτῶν δνομα καὶ περιάκουστον ἐπὶ φιλομουσίᾳ καὶ φιλοτοφίᾳ· ἐπειδὴ «ἀθανασία ἔστιν ἐν σοφίᾳ καὶ εὐχεια ἐν κοινωνίᾳ λόγων»· δόξαν δὲ σοφοὶ κληρονόμησεσιν· οὐδόλως λοιπὸν ἀπόρον διὰ τί οἱ τιμῶντες τὴν σοφίαν εἰς τὸν αἰώνα βασιλεύουσι. «Τιμήσατε σοφίαν, ἵνα εἰς τὸν αἰώνα βασιλεύσητε».

"Οτι δέ, τοῦ πληρώματος τῶν χρόνων ἐλθόντος, ἐπεράνη δ τῆς ἀνωθεν σοφίας διδάσκαλος καὶ τοῦ ἀνθρώπινου γένους Σωτήρ, ἐν τοῖς πρώτοις αὐτοῦ μαθηταῖς ταξάμενοι ἑαυτοὺς εἰ "Ελληνες, συνεδύασαν ἀρμονικῶς τὴν ἀνθρώπινην αὐτῶν σοφίαν μετὰ τῆς θείας τοῦ θεανθρώπου καὶ παρέστησαν οὕτω τὸ δεύτερον φωστήρες καὶ διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ διδάσκαλοι πλέον τῆς εὔσεβείας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἐπιστήμης μύσται καὶ καθηγηταί. Τῆς ἀρμονικῆς ταύτης ἐνώσεως, θείας καὶ ἀνθρώπινης, Ἐλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς σοφίας θιασῶται γενόμενοι καὶ ἔτεροι μὲν πολλοὶ περικλεεῖς καὶ περιώνυμοι τῆς Ἐκκλησίας πατέρες καὶ διδάσκαλοι, πρὸ πάντων δμως οἱ σήμερον ἕορταζόμενοι τρεῖς ἱεράρχαι καὶ μέγιστοι φωστήρες τῆς τρισηλίου θεότητος, φαεινὴν κρηπίδα τοῦ σήμερον δεσποζόντος ἐν τῷ κόσμῳ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ἔθεντο καὶ πληρέστατα ἐδικαίωσαν τὸν οὐρανοβάμονα Παῦλον, εἰπόντα δι: «οἱ "Ελληνες σοφίαν ζητοῦσι». Τῆς θαυμαστῆς ταύτης σοφίας οἰδέποτε οἱ εὐσεβεῖς καὶ δρθόδοξοι: "Ελληνες ἔπαισταν ὑπάρχοντες ἔρασται καὶ κήρυκες, οὐδὲ κατ' αὐτοὺς τοὺς χαλεποὺς καιροὺς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἔθνικοῦ αὐτῶν βίου· διότι τότε ίσα ἀνακουφίζοντες δι' αὐτῆς τὴν ἡκιστα ἀγεκτήν κατά-

στασιν αὐτῶν, ἡρύνοντο συγχρόνως ὑπομονήν, θάρρος καὶ ἐλπίδα εἰς τὸ μέλλον τῶν καὶ ἐνσχόντο εἰς τὴν ἐνσέβειαν, ἥτις, κατὰ τὸν θεοπέσιον Παῦλον, «εἰς πάντα ὀφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελταν ἔχωσαι ζωῆς τε τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης» (Α' Τιμ. δ', 8). Ἐργοις δὲ καὶ οὐχὶ λόγισι κενοῖς τιμῶντες τὴν ἐθνοσώτειραν ταύτην σοφίαν, ἥγειρον εἰς αὐτὴν τεμένη, ἵνα μπῆργον μεγάλα ἔθνικὰ κέντρα, προθύμως δὲ καὶ ἱλαρῶς ἐδίδον καὶ ἐδαπάνων πρὸς συντήρησιν αὐτῶν; διότι ἔξ αὐτῶν καὶ μόνων προσεδόχων καὶ ἀπεξεδέχοντα τὴν τε ἴδιαν καὶ τὴν ἔθνικὴν αὐτῶν παλιγγενεσίαν.

'Ἄλλ' ἐκ τῶν ιερῶν τούτων τῆς σοφίας τεμενῶν ἔξηρχοντο δχεὶ δοκησίστροφεὶ τινες, ἄνδρες διεστραμμένα λαλέσυντες, δχι οἱηματίαι καὶ περιφρονηταὶ παντὸς δσίου καὶ ιεροῦ, δχι ἀσεβεῖς καὶ ἀπιστοὶ, ἀλλ' ἀληθεῖς λόγιοι, σοφοί, ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοις καὶ τεθεμελιωμένοις ('Ἐφεσ. γ', 18), πρᾶτοι, εὐσέβεις, κήρυκες τῆς ὑγιαινούστης διδάσκαλίας, τῆς δυναμένης σοφίσαι εἰς σωτηρίαν, φιλοπάτριδες, ἀτρόμυτοι ὑπερρεστεῖται καὶ πρόμαχοι τῆς Ἑκκλησίας, διδάσκαλοι τέλος καὶ ἐν Χριστῷ παιδαγωγοὶ τοῦ ἔθνους, διότι ἡ σοφία, θηγανοὶ πρόγονοι ήμῶν ἐδίδασκοντο καὶ ἐδίδασκον, δὲν ἦτον ἐπιγεία, δαιμονιώδης, ἴδιοτελής, μυνομερής, ἐπίπλαστος καὶ φευδής, πολεμία τῶν ἔθνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων, ἀλλ' ὡς ἀνωθεν κατερχαμένη, ἥτο, κατὰ τὸν ἀδελφόθεον Ἰάκωβον, «πρῶτον μὲν ἀγνῆ, ἐπειτα εἰρηνική, ἐπεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος» (γ', 17). Πρὸς διάδοσιν τῆς οὐρανίου ταύτης σοφίας ἀφειδῶς ἐδαπάνων τὸ χρῆμα οἱ μεγάλοι τοῦ ἔθνους ήμῶν εὑεργέται, εἰδότες, δτι αὕτη ἡδύνατο νὰ ἐμπνεύσῃ σωτηρίους ἀρχὰς καὶ νὰ δωροφορήσῃ τὴν ἔθνικὴν ἀναγέννησιν καὶ ἀληθῆ πρόσδον. Πρὸς διάδοσιν καὶ ἐπικοάτησιν τῆς ἀληθοῦς ταύτης σοφίας, τῆς τὴν εὐσέβειαν διδάσκουσῆς καὶ πραγματικὴν ἐμπνεούσης φιλοπατρίαν, ἰδρυσεν ἐν Σμύρνῃ καὶ ὁ ἀείμανηστος Π. Σεβαστόπουλος τὴν Εθαγ-

γελικήν σχολήν, δπως, ἀειλαμποῦς καὶ ἀσθέστου φάρου δίκην, ἐκπέμπη τοῖς μαχράν καὶ τοῖς ἔγγυς πυρσούς εὐαγ- γελικῆς καὶ ἐλληνικῆς σοφίας, ἀληθῆ καὶ οἰκοδομητικὸν φωτισμόν. Λοιπὸν εἰκῇ καὶ ἀπλῶς δὲν ἐλαβεν ἡ μεγαλώ- νυμος αὕτη τῶν φάτων ἐστία ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ φιλο- μούσου αὐτῆς ἀναδόχου τὸ εὐαγγελικὸν δνομα, ἀλλ' ἐπὶ τῷ προδήλω σκοπῷ νὰ διδάσκηται ἐν αὐτῇ ἡ ἀληθῆς καὶ εὐαγγελικὴ ἔκεινη σοφία, ἡτις, βασικῶς φωτίζουσα καὶ μορφοῦσα τοὺς διαδοὺς αὐτῆς, ἀνεδείκνυεν ἀλλοτε χρηστοὺς καὶ τιμίους πολίτας, εὐσυνειδήτους καὶ ἐναρέτους χριστια- νούς, παιδαγωγούς καὶ πολυτίμους τοῦ γένους ἡμῶν μορ- φωτάς. Διὰ τὸν ἰδιον λόγον ἐτέθη βεβαίως ἡ Εὐαγγελικὴ σχολὴ καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν μελιτρύτων ποταμῶν τῆς ἀληθοῦς ταύτης σοφίας, τοῦ οὐρανοφάντορος, φημί, Βα- σιλείου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ τὴν γλῶτ- ταν χρυσορρήμονος, δπως οἱ εἰς αὐτὴν φοιτῶντες παιδεῖς διδάσκωνται καὶ παιδαγωγῶνται κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ἐν παιδείᾳ δηλονότι καὶ νοοθεσίᾳ Κυρίου καὶ ἐν φρεψ Θεοῦ. Ἐπειδὴ «ἀρχὴ σοφίας φέννος Κυρίου», δπερ δρθῶς καὶ σκοπίμως χρυσοῖς γράμμασιν ἐπὶ τῶν προπυλαίων τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς ἔχαρσάχθη, ὡς σύμβολον τῆς ἐν αὐτῇ παραδιδόμενης διδασκαλίας, ἵνα ἐπιμελῶς ἔγχαρττηται ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς διδασκάλων καὶ καθηγητῶν αὐτῆς καὶ ἐν τῇ εὐπλάστῳ τῶν παλῶν καρδίᾳ, ὡς ἀσφαλῆς καὶ στερεὰ βάσις τῆς ἡθικῆς μορφώ- σεως καὶ διανοητικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως. Οὔτως, ἀγαπητοῖς, ἐνδουν τὴν ἐκπαίδευσιν οἱ εἰσεβεῖς ἡμῶν πρόγονοι, καὶ οὐ- τῶς ἐπίμων τὴν σοφίαν σὶ μεγάθυμοι καὶ φιλοπάτριδες ἔκεινοι ἄνδρες· καὶ τοῦτο οἰδόλως εἶναι θαυμαστόν, διὰ τί ἡ ἀγα- θὴ αὐτῶν μνήμη δὲν λησμονεῖται, ἀλλὰ βασιλεύει εἰς τὸν αἰώνα. «Τιμήσατε σοφίαν, ἵνα εἰς τὸν αἰώνα βασιλεύσῃτε».

‘Η Εὐαγγελικὴ τοίνυν σχολή, ἡ τοιοῦτον λαβούσα προσ- ρισμὸν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου αὐτῆς ἴδρυτοι, τελεῖ, ἀδελφοί,

σήμερον τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἔορτήν. Κατ' αὐτὴν δὲ πρόκειται ἔκαστος ἕργῳ καὶ ἀληθείᾳ ἐὰν πράγματι εἰναι, καὶ κατὰ πόσον εἰναι, γνήσιος ἀπόγονος ἔκεινων, πρὸς ἐπαίνον τῶν ὁποίων ὁ θεορρήμων Παῦλος εἶπεν, διὰ σοφίαν ζητοῦσιν. «Ἐλληνες σοφίαν ζητοῦσι». Καὶ τοῦτο μὲν κεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἐκτὸς πάσης διαμφισθητήσεως.

Ο ζητῶν δμῶς σοφίαν διεβλει ἀναντιρρήτως ὑλικῶς τε καὶ ἡθικῶς καὶ πάσῃ δυνάμει νὰ υποστηρίζῃ αὐτήν.

Σήμερον, ναί, ἐπέστη ἡ πρόσφορος ἡμέρα, ἐν τῇ πᾶς Σμυρναῖς, καὶ αὐτὸς ὁ πτωχότερος, πρόκειται ν' ἀποδεῖξῃ ἐὰν ἀληθῶς τιμᾷ τὴν προγονικὴν αὐτοῦ σοφίαν, ἐὰν εἰναι φιλότιμος, καὶ σπουδαίως μεριμνᾷ νὰ διατηρήσῃ σώσαιν καὶ ἀμείωτον τὴν ἀγαθὴν καὶ ἐπίζηλον τῆς φιλομουσίας φήμην, τῆς ἀπολαύει δικαίως τὴν πατρὶς αὐτοῦ, ἀνὰ τὸ ἐλληνικὸν σύμπαν. Ἀλλὰ τὴν τιμὴν ταύτην πρὸς τὴν σοφίαν διεβλει νὰ ἔκδηλοι καὶ ἔχφράζῃ ὁ Σμυρναῖς, δχι πέμπων μόνον τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν σχολὴν καὶ εἰς τὰ ἀνὰ τὴν μεγάλην ταύτην πόλιν κείμενα πολλὰ αὐτῆς ἔξαρτῆματα, ἀλλὰ καὶ γενναίως συνεισφέρων καὶ δαπανῶν πρὸς συντήρησιν καὶ περαιτέρω προαγωγὴν καὶ βελτίωσιν αὐτῆς, πάντοτε μέν, ίδιᾳ δὲ κατὰ τὴν ἐπέτειον αὐτῆς πανήγυριν· διότι τὴ σχολὴ αὕτη, ἥτις εἰναι τὸ καύχημα καὶ ἀληθὲς τῆς ἐλληνικῆς Σμύρνης σέμνωμα, ἐκτὸς τῆς ζηλευτῆς τῶν Σμυρναίων φιλομουσίας, ἄλλον πόρον ἔξιον λόγου, τό γε νῦν, δὲν ἔχει.

Πλουσίᾳ λοιπὸν τῇ χειρὶ προσέλθωμεν εἰς τοὺς δίσκους αὐτῆς, δπως ἀνακουφίσωμεν αὐτὴν μικρὸν ἐκ τοῦ δεινοῦ ἐφιάλτου τῆς χρηματικῆς ἀμηχανίας, διότι τοιοῦτος καὶ ὁ ίδιαιτερος σκοπὸς τῆς ἔορτῆς. Μακαρίζοντες δὲ τέλος καὶ τοὺς ἐν Κυρίῳ ἀναπαυθέντας εὐεργέτας καὶ συνδρομητὰς τῆς σχολῆς ταύτης, ἀναφωνήσωμεν· αἰώνια τὴ μνήμη

αὐτῶν, ὡς λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν σοφίαν τιμησάντων· «Τι μήσατε σοφίαν, ἵνα εἰς τὸν αἰώνα βασιλεύσητε».

Β' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ,

ἐκφωνηθεῖσα ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου, κατὰ τὴν ἐν
Μαγνησίᾳ χειροτονίαν τοῦ ἐπισκόπου Ἀρκαδίου πόλεως

ΑΝΘΙΜΟΥ ΧΕΙΜΩΝΙΟΥ,

(τῇ 10 Ιουλίου 1883).

«Οἱ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἔχοτες
καλὸν περιποιοῦνταιν (Α' Τιμοθ. γ', 13).

ΠΕΝΤΑΕΤΙΑ συμπληροῦνται, θεοριλέστατε Ἀρχαδίου-
πόλεως, ἀφ' δου, πατρικῶς χορηγοῦντος τοῦ ἐπὶ ἀγαστῇ
φιλομουσίᾳ καὶ εὐποίᾳ ἰσχυρῷ καὶ θεαρέστῳ ροπῇ διαπρέ-
ποντος σεβαστοῦ γέροντος καὶ εὐεργέτου σου, φιλοτίμως καὶ
καρποφόρως ἀποπερατώσας τὰς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ θεολο-
γικάς σου σπουδάς, ἀπεστάλης ἐνταῦθα τετιμημένος τῷ
ἐκκλησιαστικῷ ἀξιώματι τοῦ ἀρχιδιακόνου τῆς περιβλέπτου
καὶ Ἱερᾶς μητροπόλεως του, πέντε, λέγω, ἑτη συμπληροῦν-
ται ἔκτοτε, καὶ ἴδού σήμερον πανηγυρικῶς καὶ δημοτελῶς,
τῇ εὐδοκήσει καὶ ἐπινεύσει αὐτοῦ, ἀναλαμβάνεις νέαν καὶ
σπουδαιοτέραν διακονίαν, τὴν θείαν καὶ ὑψηλὴν διακονίαν
τοῦ ἐπισκοπικοῦ ὑπουργήματος. Τί ἀρά γε συνετέλεσεν εἰς
τὴν ταχεῖαν ταύτην προαγωγήν σου; μήπως ἵσχυρῶν
προστατῶν εὐμενεῖς συστάσεις καὶ φίλων εἰλικρινῶν ἐνέρ-
γειαι; ή μὴ τυχὸν ἀλόγιστος τοῦ καλοῦ κάγαθοῦ προστα-
μένου σου εὗνοια; Οὐδέτερον πάντων τούτων ἀλλὰ δικαία
ἔκτιμησις καὶ προσήκουσα ἀμοιβὴ πιστῆς καὶ ἀφωσιωμένης
πενταετοῦς ὑπηρεσίας, ἀξία ἀντιράβευσις τῆς καλῆς καὶ
εὐδοκίμου διακονίας σου. «οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες,
κατὰ τὸν θεοπέσιον Παῦλον, βαθμὸν ἔχοτες καλὸν περιπο-

εύνται». Ἐπαίνος δθεν καὶ χάρις οὐ σμικρὰ δφείλεται τῷ μεγαθύμῳ, φιλανθρώπῳ καὶ σεπτῷ Ἱεράρχῃ τῇς μεγαλωνύμου ἐπαρχίας Ἐφέσου, διότι οὐ μόνον διὰ τῆς ταχείας καὶ δικαίας προσγνωγῆς σου ἀπέδειξε τρανῶς, διε καλῶς ἐπίσταται καὶ θέλει νὰ ἔκτιμῃ καὶ νὰ ἀντιδρασεύῃ τὴν δεθοκιμασμένην ἱκανότητα, καὶ τὴν πιστήν διακονίαν τῶν ὑπ' αὐτόν, ἀλλὰ καὶ διε ἀληθῶς μετὰ πατρικῆς μερίμνης κήδεται περὶ τοῦ προσφροῦ λογικοῦ ποιμένου τοῦ, ἐκλέγον καὶ ἀποκαθίστων ἀντιπροσώπους αὐτοῦ κληρικούς μεμόρι φωμένους, ἐμπείρους τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῆς πατρικίας του, ἐνταῦτῷ δὲ καὶ ἱκανοὺς νοεῖν τὰ κεδνὰ καὶ μεγαλόφρονα αὐτοῦ βουλεύματα καὶ ἐκπληρεῦν τὴν ἔκαστοτε πατρικήν καὶ ἀγαθήν αὐτοῦ θέλησιν.

Ἄλλὰ καὶ σύ, θεοφιλέστατε Ἀρχαδίουπόλεως, εὔσεβάς ὁς ὑπακούσας ἀναδεχθῆναι τὴν σήμερον πρυτανευθεῖσάν σοι μεγάλην καὶ θείαν διακονίαν τοῦ ἀρχιερατικοῦ λειτουργῆματος, ἔργῳ ἀπέδειξας, διε εύμοιρες τῶν πρὸς τούτῳ ἀναγκαῖων καὶ ἀπαραιτήτων ἀρετῶν τῆς αὐτάπαρνήσεως, τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ τοῦ πρὸς πᾶν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ζῆλου. Ἐπειδὴ βέβαια, «εἰ τις ἐπισκοπῆς δρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ». Καὶ καλὸν ἐναντιρρήτως καὶ εὐαγγελικὸν ἔργον ἔστι τὸ ἀρνηθῆναι τινας ἐαυτὸν καὶ ἀποτάξασθαι τὸν κόσμον μεθ' δλων τῶν νομιζομένων αὐτοῦ ἀγαθῶν, δπως περιποιήσηται τοῖς ἀλλοις τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν καὶ ἀσφαλίσηται αὐτοῖς ἐντεῦθεν τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν καὶ τὴν μακαροστητα διὰ τοῦ κηρύγματος τῆς οὐρανοῦ αὐτοῦ διδασκαλίας, δι' δλων τῶν σωτηριώδῶν μέσων, δι' ὧν ἀπὸ κτᾶται ἡ πολύτιμος καὶ ἀπαραίτητος χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποτελεῖται ὁ ἀγιασμός, δις ἔστιν δ προορισμός καὶ σκοπὸς τοῦ χριστιανικοῦ βίου, καθὼς καὶ διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ καὶ ἐποικοδομητικοῦ παραδείγματος, δπερ εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἔνει, τοῦ καλοῦ ποιμένος, λάμπον ὡς φῶς ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων καὶ συντελοῦν ἐπομένως εἰς δόξαν τοῦ ἐν οὐρα-

νοῖς Πατρός, οὓς θέλημά ἔστιν, ἵνα αὐτὸς γίνηται «τύπος τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ» (Α' Τιμόθ. δ', 22). Τί τούτου τοῦ ἔργου ὑψηλότερον ἀλλο καὶ θειότερον γένοιτ' ἀν; τί δὲ ὡφελιμώτερον καὶ χρησιμώτερον τοῖς ἀνθρώποις;

'Αναμφιβολώς η ἀκριβής ἔκπληρωσις τοῦ μεγάλου καὶ καλοῦ τούτου ἔργου τῆς ἐπισκοπῆς ἀπαιτεῖ πολλὰ καὶ σπάνια πνευματικὰ καὶ ἡθικὰ προσόντα, ἀπαιτεῖ ἀγώνας καὶ κόπους, ἀπαιτεῖ θυσίας πραγματικάς, καὶ ἐν λόγῳ αὐταπάρνησιν· ἀλλὰ μήπως παντὸς ἀλλοῦ ἔργου καλοῦ ἐπίστης καὶ τῷ πλησίον ὡφελίμου δὲν ἀπαιτεῖ η ἔκπληρωσις παρομοίους δρους; παντὶ που δῆλον, ἀφ' οὗ «τὰ καλὰ κόποις κτῶνται». Ἐπειτα δον ἐν ἔργον μέγα τυγχάνει καὶ ὑψηλόν, τοσοῦτον καὶ δυσχερές καὶ δύσκολον πέφυκε. Προκειμένου μάλιστα περὶ τῶν διδασκάλων τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος καὶ τῶν λειτουργῶν καὶ σίκονδρων τῶν μυστηρίων, τὴν ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς τοῦ ἔργου τῆς ἐπισκοπῆς ἐνυπάρχουσαν δυσχέρειαν ἐπαυξάνουσι καὶ μεγεθύνουσι καὶ τὰ οὐχὶ καλὰ δμολογουμένως σημεῖα τῶν νῦν καιρῶν, ἔνεκεν τῆς χαλαρώσεως, ὡς μὴ ὥρελε, καὶ ἔξασθενήσεως τῆς πίστεως καὶ τῆς ψυχρότητος ἐν γένει τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Ναί, λυπηρὰ εἰναι η κατάστασις ήμων ὡς χριστιανῶν· διότι παρ' οὐκ διλγοίς η πίστις ἐψύγη καὶ διεστράφη, ἐὰν καὶ μὴ ἔλως ἔξελιπε, παρὰ πολλοῖς ἀφ' ἐτέρου τὸν τόπον αὐτῆς κατέχουσι προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι ἐπιζήμιοι. Ἄληθής ἐσωτερικὴ λατρεία πρὸς τὸν Θεόν, ηγουν εὐσέβεια, εἰς εὐαρθρίθμους μένον παρατηρεῖται, η δὲ ἔξωτερικὴ η ἀμελεῖται καὶ αὐτὴ καὶ περιφρονεῖται, η μηχανικῶς καὶ κατὰ συνήθειαν ἀσκεῖται, ἐπομένως ἄνευ πραγματικῆς ὡφελείας διὰ τὴν χριστιανικῆν ἀγιότητα καὶ ἡθικότητα. Ἐξ ἀλλοῦ πάλιν η ἀπαραίτητος ἐμπιστοσύνη ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν πρὸς τοὺς παντὸς βαθμοῦ κληρικοὺς καὶ διφειλόμενος αὐτοῖς καὶ ἀπαραίτητος ἐπίστη-

πενασμὸς διημέραι ἐλαττοῦνται καὶ ἔκλείπουσι διὰ λόγους καὶ ἀποχρῶντας καὶ μὴ ταιούτους, καὶ δικαίους καὶ μὴ ταιούτους, ὃν τὴν ἔξετασις καὶ ἔξελεγξις δὲν εἶναι τοῦ παρόντος καὶ ροῦ. Δύναται τις λοιπὸν εἰδὼς τὴν κατάστασιν καὶ τὰς δυσχερεῖας ταύτας νὰ μὴ καταληφθῇ ὑπὸ δειλίας καὶ ἐλιγγος, δταν ἀποβλέψῃ εἰς τὸ ἐπισκοπεύον θύρα ; Ἀλλὰ διὰ τοῦτο πρέπει ν' ἀπέχῃ καὶ νὰ ὑποχωρῇ, νὰ δειλιᾷ καὶ νὰ κρύπτηται ὡς δειλὸς καὶ ἀνανδρος στρατιώτης πρὸ τῆς μάχης, διὰ τὸν λόγον δτι οἱ πολέμιαι εἶναι ἀναρρίφηται καὶ πάνοπλοι, τὴν δὲ ζωὴν ἐμφύτως γλυκεῖα ; Ήσσως διότι δέον νὰ μὴ λησμονῇ διοσδήποτε κληρικὸς δτι εἶναι στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν τῷ ἐπιτρέπεται νὰ φοβηται καὶ νὰ διπισθορμῇσῃ, νὰ κρύπτηται τις καὶ νὰ φεύγῃ. Ἀλλως, λογίζεται προσδότης. Πρέπει ἀντὶ τούτου νὰ ἔχῃ ὅπ' ὅψιν δτι εἰ ἐναντιστητες καὶ αἱ δυσχέρειαι παντὸς οἰουδήποτε ἔργου ὑπερνεκῶνται διὰ τῆς συνέσεως, τῆς καλῆς καὶ ἀκουράστου θελήσεως, τῆς ἐπιμονῆς ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ὑπομονῆς συγχρόνως, ἔξαιρέτως δὲ διὰ τῆς ἀκραδάντου καὶ θερμῆς πίστεως εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν, δηλονότι τὴν θείαν χάριν, τὴν θεωραπεύουσαν τὰ ἀσθενῆ καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσαν. Πρέπει τέλος νὰ φωτίζηται καὶ παρηγορηται ἐκ τῶν διδαγμάτων τῆς ιστορίας διηγουμένης, δτι καὶ ἀλλοτε ἔκάλυψαν καὶ ἐπεσκότισαν τὸν δρίζοντα τῆς Ἐκκλησίας νέφη μέλανα καὶ κεραυνορόρα, νέφη θυέλλας καὶ λαίλαπας ἀπειλοῦντα, ἀλλ' δτι ταῦτα μετ' θλίγον διεσκορπίσθησαν καὶ διελύθησαν ὑπὸ τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων τοῦ λαμπροῦ ἥλιου τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας, ἐφ' ἣς ἐκείνη εἶναι ἐπωκοδομημένη, δπως καὶ πύλαι ἄδου μὴ κατισχύσωσιν. Ιδού, θεοφιλέστατε Ἀρχαδιουπόλεως, πόθεν δύνασαι ν' ἀρύησαι καὶ ἀντλῆς παραμυθίαν, θάρρος καὶ ἐνίσχυσιν. εἰς τὴν νέαν σου διακονίαν, ἔχων πρὸς τούτοις καὶ ὅπ' ὅψιν πάνοτε, δτι οἰκειοθελῶς τὸ φορτίον αὐτῆς ἀναλα-

βών ευνήψας, αὐτως εἰπεῖν, συνοικέσιον μετὰ τῆς αὐτοκρατορίης καὶ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὸ καλὸν τῶν ἀλλοι, ζῶν πλέον δι' αὐτοὺς καὶ οὕχι διὰ σέ. Μὴ λησμονῆς δὲ ἐπίστης, δτι ἀνέλαβες οὐχὶ ἀπλῶς ἀξίωμα χοργοῦν σοι τιμάς καὶ ὑλικάς ἀπολαύσεις, ἀλλ' ὑπεύργημα ἐπιβάλλον πολλαπλᾶς καθήκοντα καὶ συνεπαγόμενον βαρεῖσαιν τῷ κατέχοντι αὐτῷ εὑθύνην. Ὁρθῶς λοιπὸν λέγει καὶ τις τῶν ἀρχατῶν καὶ διασήμων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας δτι ἡ ἀρχιερωσύνη εἶναι ἔργον καὶ οὕχι ἀξίωμα. «ἔργον ἔστιν, ω βέλτιστε, τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἀνεστις, φροντίς, οὐ τρυφή, λειτουργία ὑπεύθυνος, οὐκ ἀρχὴ ἀνεξέταστος, πατρικὴ κηδεμονία, οὐ τυραννικὴ αὐτονομία, διακονικὴ προστασία, οὐκ ἀλογοθέτητος ἀξέσουσία». Νῆφε τοίνυν, θεοφιλέστατε, γρηγόρει, σωφρόνει βίω, ἵνα σαυτὸν δόκιμον παραστήσῃς τῷ Θεῷ, ἔργάτην ἀνεπαίχυντον, δρυτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ οὕτω φανῆς ἀντάξιος καὶ τῶν πολλῶν προσδοκιῶν καὶ ἐλπίδων τοῦ σεβαστοῦ γέροντός σου καὶ περιποιήσῃς σαυτῷ ἐπαίνους καὶ ἀμοιβάς· διότι «οἱ καλῶς διακανήσαντες βαθμὸν ἔσιτοις καλὸν περιποιοῦνται».

Γ' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ,

ἐκφωνηθείσα ἐν Βριούλοις, ἐπὶ τῇ εἰς ἐπίσκοπον χαιροτονίᾳ τοῦ
ἐκεί ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΝΕΙΛΟΥ,

(κατὰ σεπτέμβριον τοῦ 1883).

«Ποὺ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ δλίγα ἥς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω» (Ματθ. κα', 23).

ΚΑΙΤΟΙ δὲ ἀνθρωπος, θεοφιλέστατε Ἐρυθρῶν, ἐλεύθερος
ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ παναγάθου καὶ πανσόφου δημιουργοῦ καὶ
πλάστου αὐτοῦ, οὐχ ἦττον εἶναι ὑπόχρεως νὰ δουλεύῃ ἐσαετ
τοῖς νόμοις, οὓς οὗτος δέδωκε πρὸς τὸ καλὸν αὐτῷ, καὶ μά-

λισταὶ πρὸς αἰώνιον καὶ ἀβίανθη διατήρησιν τοῦ καλλίστου
καὶ θεοῦ ἀληθῶς δώρου τῆς ἐλευθερίας· διότι, κατὰ τὸν
Ἀπόστολον, «ὅτι ἐν Κυρίῳ κληθεῖς δοῦλος, ἀπελεύθερος Κυ-
ρίου ἔστιν· ὅμοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθεῖς, δοῦλός ἔστι τοῦ
Χριστοῦ», εἶναι, λέγω, δοῦλος ὁ ἀνθρώπος τοῦ καθήκοντος,
ἔπειδὴ τοιοῦτος ὁ χαρακτὴρ τῆς ἐλευθερίας: τὸ «διὰ τῆς
ἀγάπης δουλεύειν ἀλλήλοις». Καť' ὅσον δὲ ἐπιφελῶς καὶ
εὐσυνειδήτως ἔκπληκτος τὸ ἔκάστοτε καὶ σίωνδήποτε καθῆκόν
του, δικαίως εἶναι καὶ λέγεται ἀγαθὸς καὶ πιστὸς δοῦλος,
ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ ἄξιος μείζονας ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς
πρεπούσης ἀμοιβῆς. Δοῦλον λοιπόν, ἐφωδιασμένον μὲν πνευ-
ματικὰ τάλαντα, δσα θεόθεν ἔλαβες καὶ είτα, τὸ κατὰ δύ-
ναμιν, ἀνέπτυξας καὶ ἐκαλλιέργησας δι' ἐπταετοῦς φιλοπό-
νου σπουδῆς ἐν τῇ τῆς Χάλκης θεολογικῇ σχολῇ, σὲ ἀπέ-
στειλε πρὸ τριετίας εἰς τὴν πόλιν ταύτην τῇ: Ἰωνίᾳς ὁ Κη-
λωτῆς τοῦ καλοῦ καὶ ἔνθερμος φίλος καὶ προστάτης τῶν
γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας, ὁ εὐεργέτης καὶ σεβαστός σοι
γέρων, ὁ πολὺς Ἐφέσου Ἀγαθάγγελος, δπως ποιήσῃς ἀγα-
θὴν αὐτῶν χρῆσιν, ἐμπιστευθεὶς σοι τὴν πνευματικὴν διά-
κησιν καὶ ἐποπτείαν τῶν εὐσεβῶν αὐτῆς κατοίκων, τοῦ ἐν-
ταῦθα δηλοντί προσφιλοῦς καὶ ἀγαπητοῦ ποιμνίου του. Σατ
ἐνεπιστεύθη, ναί, τὴν ἐποπτείαν καὶ κατὰ Χριστὸν κειρα-
γωγίαν μικροῦ μέρους τοῦ πολυαριθμοῦ λογικοῦ αὐτοῦ ποι-
μνίου, οἵονεὶ δύο μόνον τάλαντα, δπως, δοκιμασθεὶς ἐν ὅλῃ
γοις, ἡ ἐπὶ πολλῶν κατασταθῆς, ἡ πονηρὸς καὶ ὀκνηρὸς
ἀναδειχθεὶς, ἀφαιρεθῆς καὶ τὰ δλίγα. Πλὴν τὸ σήμερον
τοσοῦτον λαμπρῶς καὶ δημοτελῶς τελούμενον, ἡ εἰς ἐπίσκοπον,
λέγω, Ἐρυθρῶν τῇ στιγμῇ ταύτῃ λαμβάνουσα χώραν
προχειρίστις σου, δεικνύει, δτι δὲν κατεχράσθης τὴν ἐπιδα-
ψιλευθετισάν σοι πολύτιμον ἐμπιστοσύνην τοῦ μεγαλοφύχου
καὶ φιλοστόργου γέροντός σου, ἀλλ' δτι πιστῶς καὶ εἰλικρι-
νῶς ὑπηρέτησας αὐτόν, δεικνύει, δτι τὰ παραδοθέντα σοι
δύο τάλαντα ἐφιλοτιμήθης νὰ ποιήσῃς τέσταρα. θεν κατ

δέξιος κατέστης τῶν πέντε, ἀτινα καὶ σοὶ ἐγχειρίζονται σήμερον διὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ὑπουργῆματος, οὐχὶ πάντως ὅπως ὑπὸ γῆν κρύψῃς, ως ὁ ἀχρεῖος ἔκεενος δοῦλος τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλ' ὅπως πολλαπλασιάσῃς καὶ ποιήσῃς δέκα. Τοὺς τριετεῖς λοιπὸν κόπους καὶ τὴν πιεστότητά σου ἀμείνων, ἐν τῇ ἔξαιρετικῇ διὰ τὸν βίον σου ἡμέρᾳ ταύτῃ, ὁ καλὸς καγαθὸς καὶ σεβαστός σοι γέρων, σοὶ προσφωνεῖ δι' ἐμοῦ τοὺς θεορρήματας τούτους λόγους· «εὖ δοῦλε ἀγαθὲ, ἐπὶ δλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω». Ἀλλ' ὅπως εἰσέλθῃς εἰς τὴν χαρὰν αὐτοῦ, δπως δικαίως ἐπισύρῃς τὴν εὐαρέστειάν του, ἐν λόγῳ, δπως μὴ διαψεύσῃς τὰς περὶ σου πολλὰς προσδοκίας καὶ ἐλπίδας του, ὅφελεις καὶ ἐν τῇ νέᾳ καὶ σπουδαιοτέρᾳ διακονίᾳ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ὑπουργῆματος, δοῦλος ἀγαθὸς καὶ πιστὸς ν ἀναδειχθῆς, δοῦλος ἀμεμπτος καὶ χρηστός, δοῦλος πρόθυμος καὶ ἀκούραστος ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ἀνατεθέντων σοι ὑψηλῶν καὶ σοβαρῶν καθηκόντων, δοῦλος εὐσυνεδῆτος καὶ εἰλικρινῆς ως πρὸς τὸν πρεστάταμενόν σου, δοῦλος ἀξιοπρεπῆς καὶ τιμιώτατος ἐν πάσῃ σου σχέσει καὶ ἀναφορῷ· διότι καλὸν μὲν πάντως καὶ θεον ἔργον ἀναλαμβάνει ὁ ἐπισκοπῆς ἀξιούμενος, ἔργον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀναγένησιν καὶ μόρφωσιν καὶ εἰς τὴν ψυχικὴν καὶ τήνικὴν σωτηρίαν τῶν ἀλλῶν ἀποθλέπον, ἔργον φιλανθρωπικὸν καὶ δητῶς εὐεργετικόν, ἔργον ἀληθῶς μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔργον ἀπαράμιλλον καὶ ἀνεύ δύσιον ἐν τῷ εὐρεῖ καὶ ἀχανεῖ κύκλῳ τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων. Ὁ ἔργάτης δμως τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ἔργου, δηλονότι ὁ ἐπίσκοπος, δέον νὰ ἥναι ἀπαραιτήτως καὶ πάντοτε, κατὰ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, ἀνεπίληπτος, νηφάλιος, σώφρων, κόσμιος, φιλέενος, διδακτικός· δχι πάροινος, δχι πλήκτης, δχι αἰσχροκερδής, ἀλλὰ ἐπιεκής, ἄμαχος, ἀφιλάργυρος, γιγνόμενος ἐν πάσῃ περιστάσει τῶν πιεστῶν τύπως καὶ ὑπογραμμός, ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ, γιγνόμενος, οὕτως εἰπεῖν, τὰ πάντα τοῖς πᾶσιν, ἵνα τὰς

πάντας κερδήσῃ. Οὕτως ἐννοῶν καὶ οὕτως ἐκπληρῶν, θεοφιλέστατε Ἐρυθρῶν, τὸ ἐπισκοπικὸν ὑπούργημα, δπερ, τῇ φοβερῷ διὰ σὲ στιγμῇ ταύτῃ, οἰκειοθελῶς καὶ ἔκουσίως ἀναδέχεσαι, δύνασαι ν' ἀποθῆς πράγματι δοῦλος ἀγαθὸς καὶ πιστός, ἐργάτης δόκιμος καὶ δεξιὸς ἐν τῷ πνευματικῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου σου καὶ τοῦτ' αὐτὸ δοῦλος ἀπελεύθερος· διότι ἐλευθερία εἶναι τὴν Χριστῷ δικαιολέσια. Ναί. Οὕτω καὶ δχι ἄλλως πρέπει· νὰ νοῆς καὶ ἐκπληροῖς τὸ θείον ἔργον τοῦ ἐπισκόπου διὰ παντὸς τοῦ ἀρχιερατικοῦ σου βίου· διότι οὕτω τὸ ἐνόησαν καὶ τὸ ἐξεπλήρωσαν πάντες οἱ ἀγαθῆς καὶ μακαρίας μνήμης ἀπολαύοντες λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως της μέχρι σήμερον· διότι οὕτω θέλει νὰ νοῆται καὶ ἐκπληρώται καὶ διστήσας αὐτὸ Σωτήρ καὶ λυτρωτῆς τοῦ χόσμου, δὸντας καλὸς παιμὴν καὶ ἀρχιερεύς, δι' ὅσων ἐνετέλατο, ἐδίδαξε καὶ ἐπράξε, καταλιπὼν καὶ ἐν τούτῳ ἀριστον ὑπογραμμὸν τοῖς ἐπισκοπῆς δρεγομένοις, ἵνα τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ ἔχνεσι στοιχῶσιν. Οὕτως ὑπαγορεύει νὰ γίνηται καὶ ἐκπληρώται τὸ ἐπισκοπικὸν ἔργον καὶ δὲν ἡμῖν δρθὸς λόγος, διαταράνων ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀλόγων ζώων. Ἀλλ' εὗτας ἀπαιτοῦσι τέλος καὶ θέλουσι νὰ νοῆται καὶ ἐκπληρῶται καὶ οἱ παντὸς τόπου καὶ πάσης κοινωνικῆς τάξεως χριστιανοί, οὓς ἐνόρκως οἱ ἐπισκόποι ἀνεδέχθησαν νὰ δηγήσωσιν εἰς νομὰς σωτηρίους, ὡς καλοὶ ποιμένες, ἀγωνιζόμενοι πάντοτε τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς χριστιανικῆς μαρτφῶσεως καὶ προπαρασκευάζοντες αὐτοῖς τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν καὶ τὴν κατὰ Θεὸν μακαριστητα. Ἐπίτρεψον διὰ τοῦτο νὰ εἴπω, θεοφιλέστατε, δτι ἀνάγκη πᾶσα ν' ἀρνηθῆς ἔσειτόν, νὰ ἀρης τὸν σταυρὸν σου καὶ, στερρῷ τῷ πεδί, νὰ ἀκολουθήσῃς εἰς τὸν δρόμον τῆς μεγάλης καὶ ὑψηλῆς ἀποστολῆς σου. Ἀνάγκη λοιπὸν πᾶσα ἴνα ὡς εἰδόν τε ἐκριζώνῃς καὶ παραχρῆμα καταπνίγῃς πᾶσαν τυχὸν ἐν σοὶ διεγειρομένην πονηρὰν καὶ ἀντευαγγελικὴν τάσιν, πᾶσαν ροπὴν καὶ τάσιν αὐταρεσκείας καὶ φιλαυτίας, πᾶσαν πρὸς φαστώ-

νην καὶ εὐπάθειαν κλίσιν, πᾶσαν κομπορήμουνα, ματαιόφρονα καὶ κενόδοξον διάθεσιν, ἐν γένει πᾶσαν ἐκδήλωσιν τοῦ παλαιοῦ οὗ διαθρώπου τῆς ἀμαρτίας· ἀνάγκη πᾶσα ν' ἀποχρούης διηγητοῦ σοι δύναμις καὶ καρτερῶς ν' ἀπωθῆς τούς, διον ἰσχυρούς, τόσον καὶ δελεαστικούς πειρασμούς, τῆς ἴδιοτελείας καὶ παντὸς φαύλου κέρδους· ἀνάγκη πᾶσα ν' ἀποστρέφησαι καὶ ἔξ δῆτης ψυχῆς καὶ καρδίας μισῆς πᾶσαν φαρεσταῖχὴν καὶ ἀγυρτικὴν ἐπίδειξιν καὶ ἐκ τῶν λόγων καὶ ἐκ τῶν πράξεών σου· διότι δὲ τι δῆποτε λέγεται καὶ πράττεται πρὸς τὸ θεϊκὸν αἰώνα· ἀπλῶς καὶ χάριν δημοκοπίας, σὺ μόνον εἶναι ἀντιχριστιανικὸν καὶ ἀντευαγγελικόν, ἀλλὰ καὶ ἀνήθικον, καὶ προδότει φθερὰν κουφρήτα διανοίας, μεγάλην διαφθορὰν καρδίας καὶ, ταῦτ' αὐτό, ἀπιστίαν καὶ ἀσέβειαν! Τούναντίλον ἀνάγκη πᾶσα νὰ προτιμᾶς πάντοτε καὶ ὡς καρηνὸν δρθαλμοῦ ν' ἀγαπᾶς τὴν ἀπλότητα, τὸ ἀπέριττον καὶ λιτὸν ἐν τῷ βίῳ, τὴν φιλοκαλίαν, ἀλλ' ὅχι καὶ τὸν καλλωπισμὸν, διτις δὲν στολίζει, ἀλλ' ἀσχημίζει, δὲν οἰκοδομεῖ, ἀλλὰ σκανδαλίζει, δὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ ζημιοῖ καὶ βλαπτεῖ τὸν ἔραστὴν αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν συνετῶν, εὔτερῶν καὶ εὖ φρονούντων χριστιανῶν· ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἥσαι ἀκέραιας, ἀνεξάρτητος, εἰλικρινῆς, φιλαλήθης, εὐσυνεδόγτος, φιλάνθρωπος, δίκαιος καὶ ἐπιεικῆς· ἀνάγκη ἀείποτε νὰ ἔχῃς ἵερὰν συναίσθησιν τῆς ἀρχιερατικῆς ἀποστολῆς σου καὶ νὰ λέγῃς καὶ νὰ πράττῃς δὲ τι εἶναι σύμφωνον πρὸς αὐτήν ἀνάγκη τέλος νὰ μὴ παρεκκλίνῃς ποτέ, δι': οὐδένας λόγον, τῆς πρὸς τὸν σεβαστὸν σοι γέροντα διεριθομένης ἀφοσιώσεως καὶ πίστεως· διότι τοῦτο σοὶ ἐπιβάλλουσιν, ὡς καθῆκον ἀπαραίτητον, αἱ πρὸς σὲ μεγάλαι καὶ πατρικαὶ του εὐεργεσίαι. Τοῦτο πρὸ πάντων σοὶ ἐπιβάλλουσιν ἡ τιμιότης καὶ εὐτυνεδησία. 'Ενι λόγῳ, ἔστι πάντοτε ἀγαθὸς καὶ πιστὸς δοῦλος κατὰ καθῆκον καὶ, δπως μὴ βραδύνῃς νάχούσης καὶ παρὰ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας: εἰργάσθης καὶ διεχειρίσθης πιστῶς καὶ τιμίως τὰ πέντε τάλαντα τῆς ἐπισκοπῆς Ἐρυθρῶν εὐα-

ρεστήσας κατὰ πάντα τῷ προϊσταμένῳ σου, λόγιε λοιπὸν διὰ τοῦτο δέχα καὶ πολλαπλασίασον αὐτὰ ἐν ἑτέρᾳ θέσει ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος· «εὖ δοῦλε ἀγα-
θὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ δλίγα ἡς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε κατα-
στήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου».

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΕΝ ΤΩΝ ΤΕΤΑΡΤΩΝ ΤΟΜΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΛΟΓΩΝ.

21

ΣΒΔΙΣ

ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος, ἔκφωνηθεὶς ἐν τῷ
ἐν Ἀθήναις ναῷ τῇς ἀγίας Εἰρήνης ὑπὸ Δ.
Πανταζῆ, εἰς Φιλ. Ἰωάννου τῇς' Ιουλ. φωπ'.

1—9

22

ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ Ι.
Φιλαλήθους ἐν Κωνστ]πόλει, εἰς Φιλιππον
Ἰωάννου, τῇ χ' Ιουλίου φωπ'.

10—15

23

ΛΟΓΩΝ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΔΕΡΚΩΝ

ΝΕΟΦΥΤΟΥ.

Α' ΛΟΓΟΣ, περὶ ἀνατροφῆς παιδῶν, ἐκ-
φωνηθεὶς ἐν Χίῳ τῇ λ' Ιανουαρίου φωνῇ.

15—27

Β' ΛΟΓΟΣ, περὶ μελλούσης κολάσεως,
ἐκφωνηθεὶς ἐν Κωνσ]πόλει τῇ ζ' μαρτ. φωκε'.

27—42

Γ' ΛΟΓΟΣ, περὶ ἀκροάσεως τοῦ θείου λό-
γου, ἐκφωνηθεὶς ἐν Κωνσ]πόλει τῷ φωκη'.

43—54

Δ' ΛΟΓΟΣ, ἐπιμνημόσυνος εἰς Κωνσταντίνον Ἀσώπιον, ἔκφωνηθεὶς ἐν Κωνστάπολει τῇ ᾗ' ἵανουαρίου τῷ φωνῇ.

Ε' ΛΟΓΟΣ, εἰς Σωτήριον Καλλιάδην, ἔκφωνηθεὶς ἐν Θεραπείοις τῇ ζ' σεπτεμβρίῳ φωνῇ.

Γ' ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος εἰς Μανουὴλ Ροδοχανάκην, ἔκφωνηθεὶς ἐν Χίῳ τῇ ι' μαρτίου φωνζ'.

Ζ' ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος, εἰς Θωμᾶν Ράλλην, ἔκφωνηθεὶς ἐν Χίῳ.

ΣΒΛΙΣ

54—65

65—78

78—82

82—87

24

ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος εἰς τὸν μέγαν λογοθέτην Νικόλαον Ἀριστάρχην, ἔκφωνηθεὶς ὑπὸ Γρηγορίου Γώγου ἐν Καΐρῳ τῇ β' φεβρουαρίου φωνεύει.

88—93

25

ΛΟΓΟΙ

ΕΥΜΕΝΙΟΥ ΕΗΡΟΥΔΑΚΗ,

Α' ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος εἰς τὸν πρωτοπρεσβύτερον Ἰερέα Δημήτριον, ἔκφωνηθεὶς ἐν τῇ Ζωοδόχῳ Πηγῇ τῇ ι' Ιουνίου φωπόδι.

94—101

Β' ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος εἰς τὸν μητροπολίτην Νικοπόλεως Ἀμβρόσιον, ἔκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῇ κβ' Ιουλίου φωπέ.

101—111

Γ' ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος εἰς τὸν μητροπολίτην Προύσης Νικόδημον

111—117

= 256 =

26

ΣΒΑΙΣ

ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος εἰς Χαράλαμπον
Πρετεντέρην, ἐκφωνηθεὶς ἐν Ἀθήναις ύπὸ τοῦ
πρώην Κεφαλληνίας Σπυρίδωνος κατὰ μάρ-
τιον τοῦ φωπεῖ.

118—123

27

ΛΟΓΟΣ ἐπιμνημόσυνος εἰς τὸν Δέρχων Νεό-
φυτον, ἐκφωνηθεὶς ύπὸ Φίλοθ. Κωνσταντινοῦ. 124—131

28

ΦΙΛΟΦΕΟΥ ΒΡΥΞΕΝΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ συνταχτήριος ἐκφωνηθεὶς ἐν Σέρ-
ραις τῷ φωοῖ.

132—152

29

ΛΟΓΟΣ ἐπικήδειος εἰς Βικτωρίαν Ἐπα-
μινώνδα Κυριακίδου, ἐκφωνηθεὶς ἐν Ταταού-
λοις ύπὸ Γενναδίου Χαριουπόλεως, κατὰ μάρτιον
τοῦ φωπεῖ.

153—158

30

ΔΩΤΟΙ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΓΧΙΑΛΟΥ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ.

Α' ΛΟΓΟΣ περὶ τοῦ θριάμβου τῆς δρθο-
δοξίας, ἐκφωνηθεὶς τῇ κυριακῇ τῆς δρθοδοξίας
τῷ φωοῖ.

159—172

Β' ΛΟΓΟΣ εἰς τὸ μνημόσυνον τῶν Ζω-
σιμαδῶν, ἐκφωνηθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις τῷ φωτός'. 173—180

31

ΛΟΓΟΙ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΑΛΛΙΔΟΥ.

Α' ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ἐν Τραπεζοῦντι
κατὰ σεπτέμβριον τοῦ φωτός'. 181—187
Β' ΛΟΓΟΣ συντακτήριος, ἐκφωνηθεὶς ἐν
Τραπεζοῦντι τῇ σ' Ιανουαρίου φωπέ. 187—202

32

ΛΟΓΟΣ ἐπικήδειος εἰς Ἀθανάσιον Κε-
χαγιᾶν, ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ Λεοντίου Ἐλευθεριά-
δου κατὰ δεκέμβριον τοῦ φωπ'. 203—207 |
|--|

33

**ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΑΤΑ.**

Α' ΛΟΓΟΣ περὶ ἀνυψώσεως τοῦ λαοῦ διὰ
τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐκφωνηθεὶς τῇ χ' νοεμ-
βρίου φωπγ'. 208—215
Β' ΛΟΓΟΣ περὶ εὐαγγελικῶν χαρισμά-
των, ἐκφωνηθεὶς τῇ ιη' μαρτίου φωπδ'. 215—221
Γ' ΟΜΙΛΙΑ περὶ εὐπρεπείας τῶν ἱερῶν
ναῶν, ἐκφωνηθεῖσα ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπείῳ τῆς
Ζακύνθου. 221—228

Δ' ΟΜΙΛΙΑ, ἐκφωνηθεῖσα τῇ ιζ' μαρτίου
φωπος'.

228—237

34

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΛΑΛΙΑΙ
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΣΟΥΛΛΑΙΔΟΥ.

- Α' ΛΟΓΟΣ, ἐκφωνηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῇ λ'
ιανουαρίου φωπά, ἐօρτῇ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν. 238—244
Β' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ, ἐκφωνηθεῖσα ἐν Μα-
γνησίᾳ τῇ ι' ίουλίου φωπγ'. 244—248
Γ' ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ, ἐκφωνηθεῖσα ἐν Βριού-
λοις κατὰ σεπτέμβριον τοῦ φωπγ'. 248—253

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

τῶν ἀγορευσάντων κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, ὃν οἱ λόγοι
ἐδημοσιεύθησαν ἐν τοῖς τέσσαρις τόμοις τῆς ἀνὰ χειρας.

ΣΥΛΛΟΓΗΣ.

1. Ο οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σωφρόνιος (νῦν πατριάρχης Ἀλεξανδρείας).
2. Ο οἰκουμενικὸς πατριάρχης Γρηγόριος δ Γ'.
3. Ο οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἰωακείμ δ Β'.
4. Ο οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἰωακείμ δ Γ'.
5. Ο οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἰωακείμ δ Δ'.
6. Πρώην Χαλεπίου Ἱερόθεος.
7. Εὐστάθιος Κλεδσούλος.
8. Νικηφόρος Γλυκᾶς.
9. Τιμόθεος Χαλεπίου.
10. Δωρόθεος Εὐελπίδης.
11. Φιλάρετος Βαφείδης.
12. Γρηγόριος Παλαμᾶς.
13. Γεννάδιος Παππαρούσης.
14. Ἀλέξανδρος Λάσκαρις.
15. Ἀλέξανδρος Λυκούργος.
16. Φώτιος Ειρηνουπόλεως.
17. Κασσανδρείας Κωνσταντίνος Γαζῆς.
18. Νικηφόρος Καλογερᾶς.
19. Ἐμμανουὴλ Κόκκινος.
20. Βιζύης Κωνστάντιος.
21. Α. Διομήδης Κυριακός.
22. Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος.
23. Νικόλαος Μ. Δαμαλᾶς.
24. Ἡρακλείας Γρηγόριος.
25. Γρηγόριος Ζυγαβηνός.
26. Δεερῶν Γεγνάδιος.

27. Δημήτριος Πανταζῆς.
 28. Ἰωάννης Φιλαλήθης.
 29. Δέρκων Νεόφυτος.
 30. Γρηγόριος Γῶγος.
 31. Εύμενιος Ξηρουδάχης.
 32. Πρώην Κεφαλληνίας Σπυρίδων.
 33. Ξάνθης Φιλόθεος.
 34. Φιλόθεος Βρυέννιος.
 35. Χαριουπόλεως Γεννάδιος.
 36. Ἀγχιάλου Γρηγόριος.
 37. Θεσσαλονίκης Γρηγόριος.
 38. Κίτρους Λεόντιος.
 39. Ζακύνθου Διονύσιος Λάτας.
 40. Στέφανος Σουλδής.
-

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελ. 88, στίχ. 1 ἀντὶ τοῦ 22 γράφ. 28—Σελ. 94, στίχ. 1, ἀντὶ τοῦ 23 γράφ. 25—Σελ. 118, στίχ. 1, ἀντὶ τοῦ 24 γράφ. 26—Σελ. 124, στίχ. 1, ἀντὶ τοῦ 25 γράφ. 27—Σελ. 132, στίχ. 1, ἀντὶ τοῦ 26 γράφ. 28—Σελ. 153, στίχ. 1, ἀντὶ τοῦ 27 γράφ. 29—Σελ. 159, στίχ. 1, γράφ. 30 ἀντὶ τοῦ 28.

ΕΝ ΤΩ Β' ΤΟΜΩ.

Σελ. 71, στίχ. 22 γράφ. φωοβ'—Σελ. 152, στίχ. 17 γρ. Φουρτουνιάδου—Σελ. 165, στίχ. 19, γράφ. σινιάσαι.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

ΟΙ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

• Ή Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμ. πατριάρχης κ. ΙΩΑΚΕΙΜ ὁ Δ'.	20
• Ή Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμ. πατριάρχης πρώην Κωνσταντίνουπόλεως κ. ΙΩΑΚΕΙΜ ὁ Γ'.	10

ΟΙ ΣΕΒΑΣΜΙΟΤΑΤΟΙ ΙΕΡΑΡΧΑΙ.

• Αμασείας Σωφρόνιος 2 — Ἰκονίου Δωρόθεος — Πισσιδείας Βενέδικτος — Ρόδου Γερμανός — Μελενίκου Προκόπιος 6 — Αἶνου Ἀνθιμος — Γάνου καὶ Χώρας Πολύκαρπος — Δρυενουπόλεως Κλήμης — Χαριουπόλεως Γεννάδιος 2 — Μελιτουπόλεως Βύγινος — Δαφνουσίας Μεθόδιος — Τρψάδος Μεθόδιος — Λεύκης Λεόντιος — Άμισου Σωφρόνιος.

Πρώην μέγας πρωτοσύγκελλος Γερμιήλ 2 — Χρύσανθος ἀρχιμανδρίτης ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀγ. Ὁρους — Δευτερεύων Γαβριήλ.

(ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΥΠΟΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ)

Μ. ἀρχιμανδρίτης Ἰωακείμ — Ἱερόθεος Χειροτονίας πατρ. ἐφημέριος — Όμοιως Ἱερόθεος Καισαρεύς — Ομ. Βενέδικτος Προϊκοννήσιος — Μ. ἔκκλησιάρχης Καλλίνικος — Β' γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς συνόδου Κωνσταντίνους Χ' Ἀποστόλου.

• Αμβρόσιος Σταυρίνος ἱερομόναχος 2 — Μακάριος ἀρχιμανδρίτ. — Γεράσιμος ἀρχιμανδρίτ. — Διονύσιος ἱερομόναχος Βαλτάτος — Νικόδημος Κομνηνός ἱεροδ. — Παπᾶς Νικόλαος ἐκ Ρυσίου, ἐφημέριος Ἀναλήψεως — Στέφανος ἱεροδ. Βιζάντιος ἐν Βαρεοχωρίῳ. — Ἰορδάνης Ἀθανασιάδης δημοδ. — Κ. Φωκαεύς — Ἀδελφοί Μοσχόπουλοι — Λεων. Ἐλευθερίάδης — Νέστωρ Χουρμουζιάδης — Δημήτριος Ἀρζόγλους — Ἀναστάσιος Παναγιωτίδης — Τζανῆς Χειροτεττῆς Μ. σχολῆς — Ἐμμανουὴλ Μουτεβελῆς — Χρ. Στρατη-

γόπουλος—Θεόδωρος Παπαρρηγόπουλος—Ίωάννης Γ. Σαντελβ-
γλους ἐκ Πάφρας—Γ. Σεϊτανίδης 5 —Γ. Βασιλειάδης—Ευνο-
φῶν Χαρισιάδης—Εύζυγγελος Δημητριάδης—Παναγιώτης Γώγος
—Γ. Κοπανάρης 5 —Γεώργιος Γ. Γκραλόγλους—Κωνσταντίνος
Μανουήλ Κουκκάχης 5 —Δημήτριος Πέτρου—Φώτιος 'Αθανα-
σίου Νιζήκας φοιτητής.

ΟΙ ΕΝ ΘΕΡΑΠΕΙΟΙΣ.

(ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΚΛΕΟΒΟΥΓΛΟΥ ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΥ)

Κλεόβούλος Χρ. Κοκκολάτος—Ίω. Πρώτος—Άλεξανδρος Δε-
μιτζῆς—Νικόλαος Θ. Βαφειάδης.

ΟΙ ΕΝ ΔΙΠΛΟΚΙΩΝΙΩ.

(ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ Γ. ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΥ)

Άρχιμανδρίτης 'Αγαθίγγελος—Παπᾶ Πολυζώνης—Γερμανὸς
ἱεροδιάκονος Βελιγραδηνός—Θ. Δημητριάδης ιεροφάλτης—Ριζός
Γεωργιάδης—Γεώργιος Γρέβος—Δημήτριος Κατσιγίνης—Κυ-
ριακὸς Χ. Παπαδόπουλος—Ίωάννης Γ. Κόντης—Γ. Βερόπουλος.

ΟΙ ΕΝ ΒΑΛΓΚΑ.

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΜΕΛΙΤΟΥΠΟΛΕΩΣ)

Παπᾶ Κωνσταντίνος πνευματικός—Βασίλειος ιερομόναχος
Καισαρέως—Α. Κομνηνός—Ι. Γ. Αρβανιτάκης—Α. Βεζέρης.

ΟΙ ΕΝ ΤΗΣ ΖΩΔΑΟΧΩΣ ΠΗΓΗΣ.

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ)

Εύγένιος διευθυντής τῆς Ζωδάοχου Πηγῆς ἐξ Ιντζέσου Και-
σαρέας—Παρθένιος ἀρχιμανδρίτης ἐκ Προκοπίου Καισαρείας—
Μητροφάνης ἀρχιμανδρίτης Χίου—Παπᾶ Ίωάννης Εὐελπίδης ἐκ
Νεαπόλεως Καισαρείας—Παπᾶ Χριστόδουλος—Πασχάλης Δια-
μαντῆ Β' ψάλτης—Ζαχαρίας ιερομόναχος ἐν τῷ ἔθνεικῷ ὄρφανο-
τροφείῳ—Διονύσιος ιερομ. ἐκ Προκοπίου Καισαρείας—Ίωάννης
ἀρχιμανδρίτης ἐκ Καλλιθέων Ίκονίου—Γερμανὸς ιεροδιάκονος
ἐν Βλάχηκα.

**ΟΙ ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΧΑΛΚΗΝ ΘΕΟΛΟΓ. ΣΧΟΛΙ ΙΕΡΟΣΠΟΥΔΑΣΤΑΙ.
(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΥΚΚΩΤΟΥ)**

Γεράσιμος ιερομόναχος Κυκκώτης—Τιμόθεος ιερομ. Καισαρεύς—Βενέδικτος ιερομόναχος—Παπᾶ Δανιήλ—Κωνστάντιος ιεροδ. Καρατζόπουλος—Νικόλαος ιεροδ. Σακκόπουλος—Γερμανός ιεροδ. Ἀποστολάκης Κρής—Ἀμβρόσιος ιεροδ. Κρής—Ἄνθιμος ιεροδ. Βιτοπαϊδινός—Νεόφυτος ιεροδιάκ. Κ] πολίτης—Προκόπιος ιεροδιάκονος Είκοσιφοινιστιώτης—Ἄγαθάγγελος ιεροδ. Κωνσταντινίδης—Ραφαὴλ ιεροδιάκονος—Θεοφάνης ιεροδ. ἐξ Ὁλυμπιωτίσπης—Χριστόρορος ιεροδ.—Δανιὴλ μοναχὸς Σιναϊτῆς—Πορφύριος μοναχὸς Θεσσαλος—Σπυρίδων Α. Τζελέπης Μαδύτιος—Ἴασων Μ. Λογοθετίδης—Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος—Στέφανος Χ' Ἀθανασίου—Σωκράτης Δ. Χρυσαρίδης—Ἐλίας Ππ. Κωνσταντίνου ἐξ Ἀγ. Εύστρατου—Ἐμμανουὴλ Παντολέοντος ἐκ Χάλκης—Παρασκευᾶς Παπαδόπουλος ἐκ Φερτεκίου—Παναγιώτης Σ. Καλλιέρχης—Ἄγγελης Ππ. Ἀθανασίου—Σταύρος Ι. Κοτζαμανίδης—Περικλῆς Α. Σγουρός—Πανάρετος Πετρίδης—Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης Μήχηνης—Ιωάννης Α. Ἰωακειμίδης ἐξ Ἀγκύρας—Ιωάννης Λαζαρίδης Τυανεύς—Μιχαὴλ Τριανταφυλλίδης ἐκ Ρετζ. Δερε—Ιωάννης Ἀθραὰμ ἐκ Μουταλάσκης—Κυριακὸς Κ. Μουμτζῆς—Δαμιανὸς Ι. Μοσχίδης Γανοχωρίτης—Σταύρος Νικολαΐδης Τενέδιος—Πέτρος Βίμπος ἐκ Σπετσῶν—Λεόντιος Α. Λεοντιέρης Τυκνεύς—Χαραλάμπης Τσεπετάκης Κρής—Ἀθανάσιος Βαζαβανίδης—Α. Ἀγαπίου—Νικόλαος Διτθέης—Ἰωάννης Ωρολογῆς—Χαραλάμπης Γεωργιάδης Δαρδανεύς—Στυλιανὸς Χρυσοστόμου Καραευζγέλης Λέσβιος—Θωμᾶς Εὐαγγελίδης—Δημήτριος Μαρινάκης—Δημήτριος Δανιὴλ—Σεραφείμ Ππ. Παϊσίου—Ἰω. Σαββίδης—Θεόδ. Εύστρατιάδης—Εύστρ. Γεωργιάδης.

**ΟΙ ΕΝ ΧΑΣΚΙΟΙ.
(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ)**

Ἀρχιμανδρ. Νικηφόρος Βαλτέτος—Γ. Παπαδόπουλος ἐλληνοδ.:—Α. Στεφρινίδης δημοδιδάσκ.—Χαραλ. Ζαφειρόπουλος βοηθός—Φλώρα Νικολαΐδου διευθύντρια τοῦ παρθεναγωγείου.

ΟΙ ΕΝ ΣΤΑΥΡΩΔΟΜΙΩΣ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ Π. ΕΙΡΗΝΟΥΠΟΛΕΩΣ)

Ειρηνουπόλεως Φώτιος 5 — Νεόφυτος ιερομόναχος Ρωμανίδης 2 — Ἀρχιμανδρίτης Χατζῆ Νεόφυτος — Σπυρίδων Μ. Οἰκονόμος — Ἰωάννης Μ. Σακελλάριος — Εύσέβιος ἵερεύς — Νικόλαος ἱερεύς — Κωνστάντιος ἱερεύς — Χριστοφόρος ἱερεύς — Νικόδημος ἱερεύς — Σπυρίδων ἱερεύς Ἡπειρώτης — Ἀνδρόνικος ἱερεύς — Γεννάδιος ἱεροδιάκονος — Ἀθανάσιος ἱεροδιάκονος Κρής 2 — Νικηφόρος ἱεροδιάκονος — Ἰλαρίων ἱεροδιάκονος — Δημήτριος Πασπαλλῆς 2 — Ν. Χαρισιάδης.

ΟΙ ΕΝ ΑΘΩΙ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΓΡΟΠΟΥ ΑΡΧΙΜ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ)

Παγκράτιος ἀρχιμανδρίτης Βατοπαιδινός 2 — Ἱεράκ μονὴ Βατοπαιδίου 4 — Ἱεράκ μονὴ Λαύρας — Γεράσιμος προηγούμενος Βατοπαιδινός — Προηγούμενος Θεόφιλος — Ἀθανάσ. γραμματεὺς — Ἱεράκ μονὴ Ἰβήρων — Ἱεράκ μονὴ Κουτλουμουσίου — Ἱεράκ μονὴ Παντοκράτορος — Στέφανος προηγούμενος Παντοκρατορινός — Ἡ. μονὴ Ξηροποτάμου — Ἡ. μονὴ Σταυρονικήτα — Ἡ. μονὴ Ἐσφιγμένου — Ἡ. μονὴ ἄγιον Παντελεήμονος — Ἡ. μονὴ ἄγιον Παύλου — Νικηφόρος ἀντιπρόσωπος τῆς ἱερᾶς μονῆς Ξενοφῶντος καὶ ἐπιστάτης — Γρηγόριος ἱερομ. ἀντιπρόσωπος τῆς ἱερᾶς μονῆς Γρηγορίου — Ναθαναὴλ ἱερομόναχος, ἀντιπρόσωπος τῆς ἱερᾶς μονῆς ἄγιον Παντελεήμονος — Γρηγόριος ἱεροδ. Παντοκρατορινός, Β' γραμματεὺς τῆς ἱερ. κοινότητος — Ἰάκωνος ἱεροδ. Βατοπαιδινός Α' γραμματεὺς τῆς ἱ. κοινότητος — Ἱεράκ μονὴ Φιλοθέου.

ΟΙ ΕΝ ΒΕΡΡΟΙΑΙ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ)

† Βερροίας καὶ Ναούσης Προκόπιος — Παπᾶς Ἀνδρέας πνευματικός καὶ οἰκονόμος — Μελέτιος Ὁλύμπιος ἱερομόναχος — Δανιὴλ ἥγοιούμενος τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Προδρόμου — Ἐκκλησία τοῦ ἄγ. Ἀντωνίου — Μερκούριος Δημητριάδης.

ΟΙ ΕΝ ΒΙΖΥΗ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ)

† 'Ο Βιζύης καὶ Μηδείας Κωνστάντιος 2—'Ο ἐν Μηδείᾳ οἰκονόμος παπᾶ Γαβριήλ —'Ο ἐν Σαμακοθίῳ οἰκονόμος παπᾶ Κωνσταντίνος—'Αγαθόγγελος ιεροδιάκονος—Σάββας Ἰωαννίδης σχολάρχης—Γεώργιος Π. Ἀθανασίου διδός—'Ιωάννης Ψυχιδᾶς διδός—Μιχαὴλ Δογοθετίδης διδός—'Ιωάννης Κηπουρίδης—Στέφανος Ἀναστασιάδης—'Αριστοτέλης Οἰκονομίδης.

ΟΙ ΕΝ ΑΓΚΥΡΑΙ.

(ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ Π. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ)

Παναγιώτης Μιχαηλίδης διδός—Γεώργιος Βασιλειάδης—Βασίλειος Σερδάρης—Χαραλάμπης. Παϊσιάδης—Γαβριὴλ Σαββίδης.

ΟΙ ΕΝ ΠΡΟΥΣΩΙ.

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ)

Γεώργιος Ιερεὺς τῆς μητροπόλεως—Δημήτριος Γεωργιάδης Ιερεὺς—Χαραλάμπης Ιερεὺς—Θ. Νεστορίδης—'Αριστοτέλης Δημητριάδης—Β. Α. Σαββίπουλος.

ΟΙ ΕΝ ΕΣΚΙ ΣΕΧΙΡ ΑΓΚΥΡΑΣ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΑ ΖΥΓΟΜΑΛΑ)

'Ο ἐν Κέιθε ἀρχιμανδρίτης παπᾶ Γεώργιος—'Ο ἐκ Κοτυάλου Η. Αλέξανδρος Μιμηκόπουλος Βυζάντιος.

ΟΙ ΕΝ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΩΙ.

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Α. ΒΑΦΕΙΑΔΟΥ)

'Αθανάσιος ιερομόναχος Ἰθηρίτης—Ζαχαρίας ιερομόναχος Κα-

λύμνιος—Πασχάλης Ιερεὺς ἐν Καδίκιοϊ—Α. Βαφειόδης διδάσκων—
—Ν. Δ. Πολιτακίδης—Κωνσταντίνος Παπαγιαννόπουλος—Θεό-
φιλος Σ. Καβακλής—Βασίλειος Ἀθηνασιάδης—Π. Β. Ζεννῆς—
Γ. Τακαντζίας ἐν Σουφλίῳ—Κ. Ἀγακίδης—Δ. Εὐαγγελίδης ἐν
Σκουρτοχωρίῳ—Εὐάγγελος Παναγιώτιδης ἐν Κουλακλῇ—Γ.
Παπαδόπουλος ἐν Ταμπαλῆ—Εὐάγγελος Α. Λατινούδης ἐν
Σκουρτοχωρίῳ—Θεόδωρος Χ' Γεωργίου Ἀδριαν.—Εὐάγγελος
Ἀλεξανδρίδης ἐν Σκουρτοχωρίῳ.

ΟΙ ΕΝ ΝΕΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ)

† Νεοκαισαρείας Κωνσταντίος 2—Ιερόθεος ἀρχιερατικὸς ἐπί-
τροπος ἐν Σαφραμπόλει—Παπᾶς Στέφανος πρωτόπαπας ἐν Ὁρ-
δοῦ—Παπᾶς Ἀθηνάσιος ἐν Γκιόλκιοι Χαπσόχμανας—Στέφανος Π.
Τεφαρίκης διδάσκων—Νικόλαος Συμβουλίδης Οἰνούενς διδάσκαλος
—Κωνσταντίνος Ἀφενδουλίδης ἐλληνοδιδ. Οινόης.

ΟΙ ΕΝ ΗΡΟΙΚΟΝΗΣΩ.

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ)

† 'Ο Προικινήσου Νικόδημος—Λεόντιος πρωτοεύγκελλος—
Αιονύσιος μοναχὸς Βιτοπαϊδενός.

ΟΙ ΕΝ ΕΛΛΑΣΣΩΝΙ.

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Ε. ΚΑΛΛΙΓΑ)

† 'Ο Ελλασσῶνος Κύριλλος 2 —Ιερᾶς μονὴς Ολυμπιατίσσης—
'Ο ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς Δωρόθεος—'Ο τῆς Ιερᾶς μονῆς Γιαννουτζῆ
ἡγούμενος Γεννάδιος—'Ο τῆς Ιερᾶς μονῆς Σπαρμοῦ Νικηφόρος—
'Ο τῆς Ιερᾶς μονῆς Ἀναλήψεως ἡγούμενος Νεόφυτος—Θεόφιλος
Ιεροδιάκονος—Παπᾶς Νικόλαος Κορτσιοβολίτης—Φίλιππος Θε-
μελῆς—Εὐάγγελος Καλλιγάτης—Γεώργιος Ἰωαννίδης—Κ. Δη-
μούλας—Μιχαὴλ Δ. Κανταρτζῆς—Ἀθηνάσιος Ἀναστασιάδης
—Ἀλέξιος Δ. Ζαχίδης—Γεώργιος Ι. Κύρος.

ΟΙ ΕΝ ΧΙΩ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ)

† 'Ο Χίου 'Αμβροσίος—Κύριλλος Τρεχάκης, προηγούμενος τῆς Νέας μονῆς—Δημήτριος Α. Φραγκιάδης ιερεύς—Οἰκονόμος Ἰωάννης Λίγνης—Οἰκονόμος Λ. Χριστοφορίδης—Κύριλλος σύγκελλος ἐπίτροπος—Χριστόφορος ἀρχιμανδρίτης—Σακελλάριος Π. Κοτελιός—Παπᾶ Σταμάτιος Παγούδης—'Αντώνιος Βυτιλειάδης ιεροδιάκονος—Θεόδωρος Μάσχας.

ΟΙ ΕΝ ΡΑΙΔΕΣΤῷ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΠΕΡΙΞ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ)

† 'Ο Ηρακλείας Γρηγόριος 3—† 'Ο Μυριοφύτου Γρηγόριος—Πρωτοσύγκελλος Γρηγόριος—Οἰκονόμος Ππ. Μανουὴλ (Κούμ-βαον)—'Αμβρόσιος ἀρχιμανδρίτης ὅμ.—Χατζῆ Ππ. 'Αγαθήγ-γελος ὅμ.—Παπᾶ 'Αναστάσιος ὅμ.—Παντελεήμων ιερεὺς ἐν Πζ-νίδῳ—Παπᾶ Στέφανος οἰκονόμος (Νατπ-κιοϊ)—'Αθανάσιος ιε-ρεὺς (Πζνιδ.)—'Ιερόθεος ιεροδιάκονος 'Αιναλίδης ὅμ.—Βχσίλειος Μιχαὴλ Βχφειάδης ὅμ.—'Αργύριος 'Αποστόλου ὅμ.—Φίλιππος Κωνσταντίνου ὅμ.—Χ' Κωνσταντίνος Μωύσιεύδης ἐκ Κουμβάου—Βασίλειος 'Αθανασιάδης ὅμ.—Δημήτριος Βχλσαμίδης.

ΟΙ ΕΝ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΙ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ)

† 'Ο Καλλιπόλεως 'Αθέρκιος—Φώτιος ιερεὺς οἰκονόμος—'Αρχοντῆς Μ. Τζεβελέκης—Κ. Γ. Λουζίος—'Αλέξανδρος Βύγ-γελιδῆς—'Αδελφοὶ Τριανταφυλλίδαι—'Αθανάσιος παπᾶ Βύστα-θίου—'Αθανάσιος Γ. Ζαχαρόγλου—Κωνσταντίνος Πέτρου—Χ'. Γεώργιος 'Αποστόλου—'Ιωάννης 'Αθανασίου—'Αγγελῆς Δημη-τρίου—Χαραλάμπης Μ. βιβλιοπώλης—Νικόλαος Χ' Κωνσταν-τίνου—Χαραλάμπης Κωνσταντίνου.

ΟΙ ΕΝ ΚΕΣΣΑΝῇ ΚΑΙ ΜΑΛΓΑΡΟΙΣ

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΠΡΩΗΝ ΜΕΤΡΩΝ)

† 'Ο πρώην Μετρῶν Δοσίθεος—Παπᾶ Γεώργιος Οἰκονόμος—

Θεόκλητος ιερομόναχος — Παπᾶς Βασίλειος — Σακελλάριος παπᾶς
'Αναστάσιος — Εύγενιος ιεροδιάκονος — Κ. Ζ. Θεοχαρίδης — Ν.
Ευλένης — Ε. Δούκας — Αγγελ. Ν. Χατζόπουλος — Παπᾶς 'Αν-
θιμος ἐπίτροπος ἐν Μαλγάροις — Μακάριος ιερομόναχος ὁμοίως —
Σακελλάριος παπᾶς Θεόδωρος ὁμοίως — Θ. Γ. Βέζηνταρίδης — Β.
Δ. Σταυρόπουλος — Α. Ι. Βαζάς ιατρὸς — Δημοσθ. Θεοδοσίου.

ΟΙ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ.

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ)

Μελέτιος Γεωργιάδης, διευθυντὴς τῆς ιερατικῆς σχολῆς —
Δακτὴλή ἡγούμενος Δυυραχίνης — Ιωάννης Χριστοδούλου ιερεὺς —
Πρωτόπαπας Π. Ιωάννης — Θεόφιλος ἡγούμενος τῆς Μονῆς Σπε-
νοῦ — Βασίλειος Μπόλας — Δημήτριος Τούλιας — Χριστόδουλος Γ.
Παπαϊωάννου — Γεώργιος παπᾶς Κωνσταντίνου — 'Αναστάσιος Γ.
Βοΐος — Ιωάννης Λ. Χαριτόπουλος — Γεώργιος Π. Λαζαρί — Κων-
σταντίνος Ζώτος — Κωνσταντίνος Καραμήτσας.

ΟΙ ΕΝ ΑΓΧΙΑΛῷ ΚΑΙ ΠΥΡΓῷ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ)

† 'Ο 'Αγχιάλου Γρηγόριος — Παπᾶς Νικόλαος Σχυριανός —
Παπᾶς Γεώργιος ἐφημέριος — Παπᾶς Σεραφείμ ὁμ. — Παπᾶς Παύλος
οἰκονόμος — Παπᾶς Γεώργιος ἐφημέριος Δακούτλη — Παπᾶς Θεοδό-
σιος πρωτόπαπας — Ιερά μονὴ ἀγ. Γεωργίου — 'Ο φιλοπρόσδες
σύλλογος 'Αγχιάλου — Γ. Σ. Δράκος — Π. Φ. Μοσχίδης — Σ. Χα-
λικιόπουλος — Α. Α. Καρατζόπουλος — Παρακτικαῖς Ιωάννου — Π.
Γκόρας Ήλλην προξενος ἐν Πύργῳ — Γ. Δ. Βακκλόπουλος — Χ. Α.
'Αλέξανδρος — Φ. Δημητριάδης σχολάρχης — Ι. Ι. Νικολαΐδης —
Ν. Γ. 'Αγγελίδης, γραμματεὺς τοῦ ρωσσικοῦ πρακτορείου — Ρα-
πτάρχης — Εύστρατος Γ. 'Αγγελίδης — Σωτήριος Κωνσταντίνου
— Οἰκονόμος Κ. Οἰκονομίδης — Αρ. Βακάλογλους — Κ. Θεορκή-
δης ἐν Σωζουπόλει.

ΟΙ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.
(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ)

† 'Ο Θεσσαλονίκης Γρηγόριος (Καλλίδης) 4 — Νεόφυτος Χριστοδουλίδης πρωτοσύγκελλος—Μανουήλ οίκονόμος—Μόδεστος ἀρχιμανδρίτης—"Ανθιμος ἀρχιμανδρίτης—Γρηγόρ. ἀρχιμανδρίτης Ὄλυμπιος—Γρηγόριος ἀρχιμανδρίτης. Γηδαῖος—Α. Οίκονόμου γυμνασιάρχης—Κ. Καλογιαννίδης καθηγητής—Η. Θ. Μαρκόπουλος Α' διερμηνεύς 2.—'Αθαν. Κωνσταντινίδης, γραμματεὺς μητροπ.—Α. Ραβίας.

ΟΙ ΕΝ Τῇ ΕΠΙΣΚΟΠῇ ΚΑΜΠΑΝΙΑΣ.
(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ)

† 'Ο Καμπανίας Νεόφυτος—Παπᾶς Κωνσταντίνος ἐκ Κολακιών—Σταύρος Περπερῆς ἐλληνοδ. ὄμοιώς—Δημήτριος Ζωγράφόπουλος ὄμοιώς.

ΟΙ ΕΝ Τῇ ΕΠΙΣΚΟΠῇ ΑΡΔΑΜΕΡΙΟΥ
(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ),

† 'Ο Αρδαμερίου Κωνστάντιος—Καλλίνικος ἀρχιμανδρίτης ἐν Λειβαδίῳ—Παπᾶς 'Αργύριος Οίκονόμου πνευματικός—Παπᾶς Νικόλαος Δουπιῶν—'Ιωάννης Φ. Τσιμπῆς, διευθυντὴς τῆς ἐν Γαλατίστῃ ἐλλην., σχολῆς—Δημήτριος Τριανταφύλλου ὄμ.—'Ιωάννης Ν. Σπανός διδ. ὄμ.—Δημήτριος Γραμματικὸς ἐλληνοδ. ἐν Λειβαδίῳ—Δ. 'Αναστασίου διδ. τῆς σχολῆς Ζαγγιβερίου.

† 'Ο Κίτρους Λεόντιος 3.

ΟΙ ΕΝ ΛΕΙΒΑΔΙΩ.
(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ)

† 'Ο Πέτρας Θεόκλητος—Νικηφόρος ήγούμενος τῆς Ιερᾶς μονῆς Πέτρας—Γεννάδιος ιερομόναχος ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ—'Ιερώνυμος ιερομόναχος ἐν τῇ Ιερᾷ μονῇ ἀγίας Τριάδος—Γεώργιος Νικολαΐδης.

ΟΙ ΕΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΙ.
(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ)

† "Ο Άδριανουπόλεως Διονύσιος 2—Διονύσιος Σταυρίδης ἀρχιδιάκονος—'Ιγνάτιος Ιερομόναχος Λαυριώτης—Χαρίτων Α. Γεωργίου Ιερεύς—Χαρίτων Ιερομόναχος—Προηγούμενος Β. Λαυριώτης—Πέτρος πρωτόπαπας—Γερμανός Βασιλέκης Ιεροδιάκονος—Χαρίτων μοναχὸς Λαυριώτης—Γεώργιος Λεμονίδης—Δημήτριος Βασιλείαδης —Δημήτριος Πινήτης—Κωνσταντίνος Σχραντόπουλος, πριμηκήριος μητροπόλεως.

ΟΙ ΕΝ 40]ΕΚΚΛΗΣΙΑΙΣ.
(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΠΑΝΑΡΕΤΟΥ ΠΡΩΤΟΣΓΓΚΕΛΛΟΥ)

Πανάρετος πωτοσύγκελλος καὶ ἐπίτροπος ἀρχιερατικός—
Σύγκελλος παπᾶ Παναγιώτης—Σακελλάριος Χ. Χρηστάκης
—Σακελλίων Ππ. Σέργιος—Οἰκονόμος Ππ. Θεοδώρου—Παπᾶ
Κωστάκης—Παπᾶ Χριστόδουλος.

ΟΙ ΕΝ ΣΚΟΠΩ.
(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ I. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ)

Πρωτεκδικος Ππ. Ίωάννης ἀρχιερ. ἐπίτροπος—Κλεόπας προηγούμενος 'Ιθηρίτης—Παπᾶ Ίωάννης πρωτόπαπας—'Αλέξ. Χ'. 'Αλεξιάδης—'Ιωάννης Γεωργιαδῆς—Γεώργιος 'Αναστασιάδης ιεροψήλτης—Πέτρος Γ. Ταλαβέρης διδ. Εύκαρπου—Δημόκριτος Σ. Γεωργιαδῆς διδ. Βουνάρ·-'Ισσάρ—Χρηστάκης Γ. Τσιπούρας ἐν Γέννησι—Μανασσῆς παπᾶ διδάσκ.—Γ. Ι. Σαββόπουλος—Δημήτριος ιατρός.

ΟΙ ΕΝ ΤΡΙΓΛΙΑ.
(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΞΕΝ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ)

Βασίλειος Ίωαννίδης Ιερεύς—Θεοδόσιος Ιερεύς—Μενέλαος Σ. Χ. Μελκην—Ξενοφῶν Γ. Δημητριάδης.

ΟΙ ΕΝ ΤΣΟΥΒΑΝΙΑ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΙΝΑΙΟΥ)

† 'Ο Σιναίου Πορφύριος 2—'Η ιερὰ μονὴ τοῦ ὄρους Σινᾶ 2—
'Αρχιμανδρίτης Κορνήλιος ἀντιπρόσωπος ἐν Κωνστ]πόλει—Πορ-
φύριος ιεροδιάκονος—Εύγένιος Οἰκονόμος.

ΟΙ ΕΝ ΔΡΥΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

(ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ)

'Αθανάσιος Ιερεὺς, ἐπίτροπος τοῦ μητροπολίτου—Δημήτριος
Ιερεὺς πνευματικός—Σπυρίδων Ιερεὺς—Φιλήμων ἀρχιμανδρίτης
ἐν Δελβίνῳ—Παπᾶς Χρῆστος Μ. Σακελλάριος—Παπᾶς Κωνσταν-
τίνος Οἰκονόμος—Παπᾶς Ἰωάννης Οἰκονόμου—Παπᾶς Ἀθανάσιος
—Γρηγόριος ἀρχιμανδρίτης ἡγούμενος Κουκκιάς—'Αναστάσιος
Οἰκονόμου ιεροδιάκονος—Χρῆστος Δημητρίου Ζωδης, ἵατρὸς
δημαρχίου Πωγωνίου—Πέτρος Δ. Κυριακίδης ἐλληνοδιδάσκαλος—
Κυριακός Μπότσης δημοδιδ.—'Ιωάννης Κ. Μέλιος νομικός—

ΟΙ ΕΝ ΜΕΤΡΑΙΣ.

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ)

† 'Ο Μετρῶν Ἀθανάσιος—Μελέτιος Ιερομόναχος Προεκονυ-
σίος—Ἴχωνος ἀρχιμανδρίτης—Πολύκαρπος ιεροδιάκονος.

ΟΙ ΕΝ ΑΜΙΣΩ.

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Β. ΕΥΓΕΝΙΑΔΟΥ)

Τριαντάφυλλος Κωνσταντινίδης βιβλιοπώλης 2—'Άντωνιος
Γρηγοριάδης σχολάρχης—'Άντωνιος Ἀντωνακόπουλος—'Αλέ-
ξανδρος Β. Μωϋσιάδης—Κωνσταντίνος Καστελλάζης—'Ανέστης
Σάββας Παπαδόπουλος ἐκ Καράπερτσιν—'Ιάκωνος Ν. Ἀσπρίδης
—Σάββας Θ. Καπνόπουλος—'Αριστείδης Γαρουφαλίδης—Γε-
ώργιος Κουτσούρης—Χρῆστος Θωμαΐδης—Σαράντης Ἡρακλεί-
δης—'Οδυσσεὺς Κ. Τσαβρογλους—Β. Εύγενιαδης.

ΟΙ ΕΝ ΤΗ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΣΤΑΓΩΝ.

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ)

† 'Ο Σταγῶν Μελέτιος—'Η μονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Σταγιάδων—'Η τῆς ἀγίας Τριάδος Μετεώρων—'Η τῆς Μεταμορφώσεως—'Η τῶν ἄγ. Θεοδώρων—'Η τῆς Κοιμήσεως Λιψούχοβου—'Η τοῦ προφήτου Ἡλίου—'Η τοῦ ἀγίου Γεωργίου Μοροκόβου—'Η τῆς Κοιμήσεως Βητούμου—'Η τοῦ ἄγ. Στεφάνου Μετεώρων—'Η τῶν ἀγίων πάντων Βερλαχάμ—'Η τῶν Δοκειανῶν—'Η τοῦ ἀγίου Νικολάου Σιαμάδης—'Η τοῦ ἀγίου Νικολάου Μετεώρων.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

† 'Ο μητροπολίτης	'Εφέσου	Αγαθάγγελος.	20
† 'Ο μητροπολίτης	Πελαγονεζεΐ	Ματθαῖος.	5
† 'Ο μητροπολίτης	Νικοπόλεως	Ιερώνυμος	5
† 'Ο μητροπολίτης	Φιλιππουπόλεως	Ίωακείμ	5
† 'Ο μητροπολίτης	Φιλαδέλφειας	Διενύσιος	1
† 'Ο μητροπολίτης	'Ερσεκέου	Ιγνάτιος	2
† 'Ο μητροπολίτης	Σβορνικίου	Διονύσιος	2
† 'Ο μητροπολίτης	Μόγλενῶν	Καλλίνικος	1
† 'Ο ἀρχιεπίσκοπος	Νευροκοπίου	Χρύσανθος	2
† 'Ο πρώην Αμιδης	Διονύσιος		4

Νικηφόρος Ζερβός ἀρχιμ. ἐν Λιβερπούλῃ

Π. Καπλανίδης

Νικόλαος Χρυσανθίδης

Ν. Γ. Ἰγγλέσης ἐν Ἀργοστολίῳ Κεφαλληνίας

Μιχαήλ Σωτηριάδης ἐκ Ζηρνιέου.

Σ. Κ. Μισαϊλίδης

Θεοδωρος Βώλτας

Κυριακός Κ. Καρνούτζος

Αγαθάγγελος Σταμπολίδης, ιερεὺς Κοντοσκάλιου

Νικόλαος Παπαδόπουλος Ρύσιος

Χρῆστος Γ. Δοπτόγλους

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine is incurred by retaining it
beyond the specified time.

Please return promptly.

er Library

006368038

2044 081 782 211